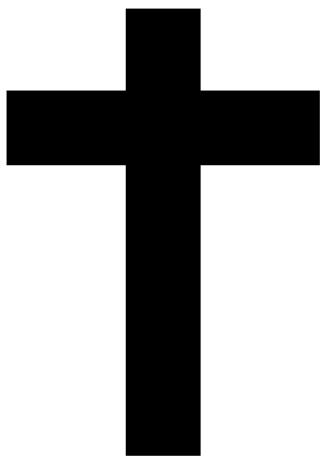

KARINĒEGE NŌMĒE
NIVONŌ

New Testament and Shorter Old Testament in Senoufo, Mamara

KARINĒĒGĒ NŌMĒĒ NIVONŌ

New Testament and Shorter Old Testament in Senoufo, Mamara

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mamara Sénoufo (Sénoufo, Mamara)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

© 2014-08-10, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
85728ed7-78f8-58e8-8967-0e976c0c2423

Contents

MACOO	1
MARIKA	51
LUKA	82
YOHANA	134
KAPYEGEE	175
OROME SHĒEN	228
1 KORENTE SHĒEN	253
2 KORENTE SHĒEN	277
GALASI SHĒEN	292
EFESE SHĒEN	301
FILIPE SHĒEN	308
KOLOSE SHĒEN	314
1 TESALONIKI SHĒEN	320
2 TESAKONIKI SHĒEN	326
1 TIMOTE	330
2 TIMOTE	337
TITE	342
FILEMŌ	345
HEBURUU	347
YAKUBA	364
1 PYĒERI	371
2 PYĒERI	378
1 YOHANA	382
2 YOHANA	388
3 YOHANA	389
ZHUDE	391
KASHĒE	393

Macoo

Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Macoo wo nigama

Jɔgɔ wu jε Macoo wε?

Macoo bε wu bye Yesu wo tudunmɔɔ kε ni shuun wu ni. Girekii p'a Macoo we yiri (Macoo 9:9-13), Heburuu ma jo Levi (Marika 2:14; Luka 5:27, 29). Wee Egilizi w'a wii na wee w'a Macoo Kitabu wu ka.

Fanhafεε wari shɔvɔɔ wu bye wii. Na Yesu yaha jɪnε ke na wee tuun wu ni Yawutuu bi bye Orome shεen wo fanha ki nɔhɔ ni. Fanha ki bye kii Yawutuu p'a munaa pεrεmε kaan. Saan wu bi ma pii jaha bulo p'a munaa pεrεmε pu shuu Yawutuu pu mu. Tεεgεε nɪnεhεjεε funjɔ ni piimu jaha saan wu bi ma bulo ge, Yawutuu pu ma bye pii. Pee kaa jε ma dan Yawutuu pusamaa ni wε, bani p'a sɔɔ Orome shεen pu mu na kapyejεε pyi pu mu. Pee fanhafεε wari shɔvεε pu p'a bi sipyii pu njmahana, na la faraa munaa pεrεmε pu bε na, kɔnhɔ pu bε di bye lafεε. Yawutuu pu bi pee wii kɔnjɔ ke bεeri wo jurumu fεε. Ga Yesu ya jɪnjɔ jaari Macoo na, na wu yiri.

We Jozaama Kitabu we kakana jɪnjɔ

Macoo ya we Kitabu we fanha jεhε Yawutuu shizhaa na. Wu sεmε wu kapugbɔhɔ ki jε na: Yawutuu pu wo saan wu jε Yesu, wemu wo jɔmεε Kilε tudunmɔɔ p'a lɔ ge.

Macoo ya Yesu kalaa wu taa tayereye kaguro: **1** Faabobɔnjɔ ki jɪnjɔ wo kalaa we (Macoo 5—7). **2** Yesu ya piimu tun pu she Kilε saanra ti kaa jo ge (Macoo 10). **3** Fugba saanra ti wo talenjεε (Macoo 13). **4**

Sipyajɪifεεε pyegana wu cebooloo n'a daa fεε tε ni (Macoo 18). **5** Kalaapiire ti na ja Yesu cabanja canja sige sigegana lemu na ge (Macoo 24—25).

Jozaama Kitabu wu kafila jɪngbɔjɔ

Macoo 1—2 Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige ni wu se se keree.

Macoo 3:1—4:11 Yohana Batizelipye wo Kilε Jomɔ yεrε ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Macoo 4:12—18:37 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.

Macoo 19—20 Yesu nigariwo Zheruzalemu ni.

Macoo 21—28 Yesu wo labye we Zheruzalemu ni. P'a wu she wà, na wu co, na wu gbo. A w'i ba jε.

Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige sεmε (Luka 3:23-38)

¹ Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige sεmε w'a we. Yesu ya foro saannaa Dawuda shi ni, Dawuda d'a foro Ibirayima shi ni.

² Ibirayima w'a Ishaaga se. Ishaaga di Yakuba se.

Yakuba di Zhuda ni wu ceboronamaa se.

³ Zhuda di Fεresi ni Zara se, pu nu wu bye Tamari.

A Pεrezi di Esirɔmu se, Esirɔmu di Arami se.

⁴ Arami di Aminadabi se. Aminadabi di Nasɔn se.

Nasɔn di Salimɔ se.

⁵ Salimɔ di Bowazi se, wu nu wu bye Araxabi.

Bowazi di Obedi se, wu nu wu bye Wuruti.

Obedi di Zhese* se.

⁶ Zhese di saannaa Dawuda se.

Saannaa Dawuda di Solomani se, wee nu wu bi fenhε pye Uri shɔ.

⁷ Solomani di Orobowamu se. Orobowamu di Abiya se.

Abiya di Azafu se.

⁸ Azafu di Zhofafati se.

Zhofafati di Zhoramu se.

Zhoramu di Oziyazi se.

* **1:5 Zhese:** Wee ninumɔ p'a byi Izayi.

9 Oziyazi di Zhouatamu se.
Zhouatamu di Akazi se.
Akazi di Ezekiyasi se.

10 Ezekiyasi di Manase se.
Manase di Amō se.
Amō di Zhouziyasi se.

11 Zhouziyasi di Zhekoniya ni
wu ceboronamaa se. Wee
tuun wu ni a p'i Izirayeli
sipyii pu co na kari Babilōni
ni.

12 Pee sipyii pu na co xō na kari
Babilōni ni,

a Zhekoniya di Salaceli se.
Salaceli di Zorobabeli se.
13 Zorobabeli di Abiyudi se.

Abiyudi di Eliyakimu se.
Eliyakimu di Azōri se.

14 Azōri di Sadōki se.
Sadōki di Akimu se.
Akimu di Eliyudi se.

15 Eliyudi di Eleyazari se.
Eleyazari di Matan se.

Matan di Yakuba se.
16 Yakuba di Yusufu se.

A Yusufu di bye Mariyama poo
we. Yesu we w'a yiri Kirisa ge, a
Mariyama di wee se.

17 Shi wu segee ke ni shishēere
wu je Ibirayima ni Dawuda te ni.
Lee kadugo na a shi wu segee
ke ni shishēere di bye Dawuda ni
Izirayeli shēen coduun wu te ni na
kari Babilōni ni. A shi wu segee ke
ni shishēere di bye na lō wee tuun
wu na na pa gbara Yesu seduun wu
na.

Yesu Kirisa segana
(Luka 2:1-7)

18 Yesu Kirisa segana li le. Wu nu
Mariyama wu bi bye Yusufu curō.
Ga na pu yaha pu sanha binne ja
we, a Fefēere Munaa sefēere di digi
Mariyama na, a w'i yere yacere na.
19 Wu curō Yusufu wu bye sipyi-
tiime, wu funḡō bye wu Mariyama
mege kyēegi we. A w'i li kōn wuyē
funḡō ni na w'i tee curōō te kyēegi
ḡmōhōō ni. 20 Na Yusufu yaha
ni kee fungōngō ki ni, a Kile wo

meleke wa di ba wuyē she wu na
ḡmunōgō ni, na yi jo wu mu na:
«Dawuda ja Yusufu, na ganha bu
fya Mariyama leḡe na we, bani
Fefēere Munaa sefēere ni w'a yere
yacere na. 21 Wu na ba funana se,
m'a lee mege le Yesu, bani wu na ba
wu sipyii pu shō pu jurumu wu na.»

22 Kee keree ki beeri ya pye mu,
kōnhō Kafōō Kile bi yemu jo wu
taatuunnō li wo Kile tudunmō wu
ḡō ni ge, yee ḡō di fa na:

23 «Li wii, doḡiḡe fuceri nacebaa na
ba yere yacere na,
na funana se. Li mege na le na
«Emanuweli,»*

lee kōri je «Kile je wēe niḡe ni.»

24 Ba Yusufu ya yiri ḡmunumō pu
na we, na li pye na be ni Kafōō wu
meleke wu wo kafilajo wu ni. A
wu Mariyama furu pō. 25 Ga pu ya
pinne ja we, fo na she Mariyama
pye w'a tigi wu funazhiire na. A
Yusufu di pya wu mege le Yesu.

2

*Wōrōō cēvee ya pa na yiri Kile-nōhō
na*

1 Yesu ya se Zhude fiige ki ni,
Betilehemu ni, saannaa Herōdi caḡa
ḡii ni. Wu nizexhōgō ki na, a wōrōō
cēvee pii di ba na yiri Kile-nōhō
na, na nō Zheruzalemu ni. 2 A p'i
yegenē pye na: «Yawutuu wo saān
we w'a se nime ge, mii wu wa we?
Wēe ya wu wōrōō ja, na wēe yaha
Kile-nōhō ke na, na ba di ba wu
pele.»

3 Ba saannaa Herōdi ya yee
logo we, a l'i wu ḡaha wō fo
xuuni, na fara Zheruzalemu shēen
beeri na. 4 A Herōdi di saraya
ḡaha shōōnriwee ḡuḡōfēe, ni saliya
karamōgōlō pu beeri pinne, na pu
yege na: «Kirisa wemu wu je Saan
ni Izirayeli wo Shōvōō wu ge, mii
wu d'a yaa na se we?» 5 A p'i wu ḡō
shō na: «Zhude fiige ki ni Betilehemu

* 1:23 Ezayi 7:14

kulo li ni, bani Kile tudunmɔ w'a li ka na:

6 «Mu Betilehemu we wu wa Zhude fiige ki ni ge, mu wa Zhude fanha kulogoo ki bɛɛri nifɛnhɛfɛnhɛnɛ-ɛ dɛ, bani juɲɔfɔgbɔ wa na ba foro mu ni, wee na ba wu shi Izirayeli wu naha.»*

7 Lee kadugo na a Herodi di wɔrɔɔ cɛvɛɛ pu ηmɔhɔ yiri, na pu yege xuuni, lee wɔrɔ li jaduun wu keree na. 8 Na xhɔ na pu tun kari Betilehemu ni, na jo: «Yi she le pubinne le sha xuuni. Yi bu she li ja, yi ba yi jo na mu, kɔnhɔ na bɛ di she li peɛ.»

9 Ba wɔrɔɔ cɛvɛɛ p'a saan wu jomɔ pu logo wɛ, na gari. P'a wɔrɔ lemu ja na pu yaha Kile-nɔhɔ ki na ge, a lee wɔrɔ l'i doro pu jaha na, fo na she nɔ pubinne li xuu wu ni, na yere wee xuu wu juɲɔ na. 10 Wɔrɔɔ cɛvɛɛ p'a lee wɔrɔ li ja tuun wemu ni ge, na funɲɔ taan xuuni. 11 Ba p'a jɛ puga ki ni wɛ, na pubinne le, ni li nu Mariyama ja. A p'i nuguro sin, na pubinne li peɛ, na pu yerɛye jɔ mugi, na pubinne li kan sanni, ni perɛwa yaηmuyɔ ya bɛ, yee jɛ nudanga yawurire, ni nudanga sinmɛ pemu jɛ na mire ge. 12 Lee kadugo na, a Kile di pu kaala ηmunɔgɔ ni na pu ganha bu guri zhe Herodi yiri wɛ. A p'i gari pu fiige ni koo latii ni.

P'a paa kari ni Yesu ni Misira fiige ki ni

13 Wɔrɔɔ cɛvɛɛ pu nigaraga na a Kile wo meleke wa di wuyɛ she Yusufu na ηmunɔgɔ ni, na wu pye: «Yiri, m'a baa kari ni pya wu ni wu nu wu ni Misira ni, m'a she diin wà fo di ba she jo ni ma ni tuun wemu ni, bani Herodi na ba pya wu shaa di gbo.» 14 A Yusufu di yiri kee piinɲɔ ki ni, na baa ni pya

wu ni wu nu wu ni, na kari Misira ni. 15 A p'i she diin wà fo na she Herodi pye w'a xu. Kee keree k'a pye, kɔnhɔ Kafɔɔ Kile ya jomɔ pemu jo wu tudunmɔ wu jɔ ni ge, pee jɔ di fa na: «Nɛ na ja wu yiri yeege Misira fiige ki ni.»*

P'a nɔhɔpiire ta gbo

16 Herodi ya li ja na wɔrɔɔ cɛvɛɛ p'a wu jɔ faanna ge, a wu luu di yiri xuuni. A wu sipyii tun kari na pu Betilehemu ni wu taan kulogoo ki funabiire ti bɛɛri gbo, temu ti jɛ ti yee sanha doro shuun taan wɛ ge, wɔrɔɔ cɛvɛɛ p'a tuun wemu she ge, na bɛ ni wee ni. 17 Wee tuun wu ni Kile tudunmɔɔ Zheremi bi yemu jo ge, a yee jɔ di fa. Wu bi jo na:

18 «Sipyii ya mɛhɛɛ logo na foro Arama koomɔ pu ni: Xugunɲɔ ni sipyaa. Araseli w'a wu nɔhɔpiire yamɛhɛɛ suu. Pu ya wu fɛhɛɲɛ ta kɔnhɔ wu luu di niɲɛ wɛ, bani p'a xu xɔ.»*

P'a kuri foro Misira ni

19 Herodi nixhugo na a Kile wo meleke wa di wuyɛ she Yusufu na ηmunɔgɔ ni, na wu yaha Misira fiige ki ni. 20 A wee meleke wu jo: «Yiri m'a guri ni pya wu ni wu nu wu ni Izirayeli fiige ki ni, bani piimu pu bi pya wu shaa di gbo ge, pee ya xu.» 21 A Yusufu di yiri, na guri ni pya wu ni wu nu wu ni Izirayeli fiige ki ni. 22 W'a logo na Arikilasi w'a tiin wu to Herodi wu tatɛngɛ ki ni, na pye Zhude fiige ki saan ge, a Yusufu di fya wu ya sɔɔ na she wà wɛ. A Kile di wu funɲɔ to ηmunɔgɔ ni, na wu she Galile fiige ki ni. 23 A wu she diin kulo la ni wà lemu mɛge ki jɛ na Nazaretɪ ge, kɔnhɔ Kile tudunmɔɔ pu bi yemu jo na Yesu na ba yiri Nazaretɪ shɛn ge, yee jɔ di fa.

* 2:6 Mishe 5:1-2 * 2:15 Oze 11:1 * 2:18 Zheremi 31:15

3

Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yεrε

(*Marika 1:1-8; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28*)

¹ Ayiwa, canja ka Yohana Batizelipye ya kari siwaga ki ni, Zhude fiige ki ni, na she Kile jomɔ pu yεrε li jɔ kɔn wà. ² Wu bi sipyii pu yeri na: «Yi daajenε jo yi jurumu wu na, bani Kile saanra* t'a tεenε.» ³ Yohana Batizelipye kaa Kile tudunmɔɔ Ezayi bi byi na:

«Mujuu l'a fɔro siwaga ki ni na:

«Yi Kafɔɔ wu koo li yàa!

Yi wu korogoo ki tii!»*

⁴ Fàya yemu yi bye Yohana na ge, yee bi yàa ni jɔhɔyɔ shiire ni, seεge di jε wu yapɔɔ. Kabeeye ni wegaye funjɔ seεε, yee yi bye wu jɔlige. ⁵ Zheruzalemu sheen, ni Zhude fiige ki beeri, ni Zhuruden Gba wu kabanugo kulogoo ki beeri bi se Yohana yiri, ⁶ na yeree pu jurumu wu na, na puyε kaan Yohana mu wu na batizeni Zhuruden Gba lɔhɔ ki ni. ⁷ Ba Yohana ya li ja na Farizheen, ni Sadushéen ni jehemεε pu bi ma na puyε kaan wu mu wu na batizeni wε, a wu pu pye: «Yee matɔn nagoo piiri, jɔgɔ w'a yee kaala na yee pu paa Kile wo loyire nibana li jaha na wε? ⁸ Kapyegee kiimu k'a li sheε na y'a daajenε jo yi jurumu wu na ge, y'a kee pyi. ⁹ Yi ganha ba yi funyɔ kɔɔn ye na Ibirayima wu jε yee to wε. Bani n'a da yi jo yi mu, Kile na já ye faakageeye ye jεri na pye Ibirayima nagoo. ¹⁰ Kacerege k'a lɔ na xɔ, di da tiye yi niye yi cere. Tige beeri ki jε ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gɔn, na ki wá na ni.

¹¹ «Nε kunni w'a yee batizeni lɔhɔ ye ni. Lee w'a li sheε na y'a daajenε jo yi jurumu wu na. Ga wa w'a

ma nε kadugo, wee fanha ya jεhe nε wogo na. Ali na wu tanhaya ye ye pyaa be wolo wu tɔɔyɔ na, nε yaa ni lee ni wε. Wee na ba yi batize Fεfεere Munaa na ni.*

¹² Wu shinma fɔ fɔ yaaga ki wa wu kenε ni. Wu na ba sigiye yi fɔ na wolo shinmapya wu ni. Wu na ba shinmapya wu kemeε, na wu le wu kpɔɔn ni. Ga wu na ba sigiye yi sɔrogo nafugibaaga ni.»

Yohana ya Yesu batize

(*Marika 1:9-11; Luka 3:21-22*)

¹³ Ayiwa, a Yesu di yiri Galile fiige ki ni na pa Zhuruden Gba wu jɔ na Yohana yiri, kɔnhɔ Yohana di ba wu be batize. ¹⁴ A Yohana di ganha na li shege, na jo: «Mu w'a yaa na nε batize goo, a m'i dεrεε na ma nε mu ya?» ¹⁵ A Yesu di wu pye: «Sɔɔ lee na, lee di bye mu nimeε, bani lee pyegana li funjɔ ni w'a da Kile wo jidaan wu pye.» A Yohana di sɔɔ, na wu batize. ¹⁶ Ba Yesu ya batize na xɔ wε, na foro lɔhɔ ki ni. Taapile ni a fugba wu jɔ di mugi. A Yesu di Kile Munaa li ja li na diri na ma wu mu ba gbegbe shazhira jε wε, na ba do wu na. ¹⁷ A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Nε jidaan Ja wu jε wε, wu kaa l'a dan nε ni tehene baa.»

4

Shitaanni ya Yesu taanna wii

(*Marika 1:12-13; Luka 4:1-13*)

¹ Lee kadugo na a Fεfεere Munaa di Yesu jaha co na kari siwaga ni, kɔnhɔ Shitaanni di she wu taanna wii. ² A w'i suun le na ta cabyaa kelee shisheere (40) ni nibiiye kelee shisheere. Lee kadugo na, a xuugo di wu ta. ³ A Shitaanni di fulu wu na, na wu pye: «Ma bi jε Kile wo Ja we, ye faakageeye ye pye na yi jεri buuri.» ⁴ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

* **3:2 Kile saanra:** Tee ninuuro ti jε fugba saanra te. Yawutuu pu bi gbara p'a Kile mege yiri wε,

lee wuu na Macoo ya li kani wu wo Jozaama pu ni na fugba saanra. * **3:3** Ezayi 40:3 * **3:11**

Na batize Fεfεere Munaa ni na ni: Lee kɔri wu jε na Fεfεere Munaa le, ni na ki na ba wu pye fεfεε.

«Nɔ yalige ye wa sipya nɔ shaa we, ga fo jomɔ pemu beeri Kile ya yu ge.»*

5 Lee kadugo na a Shitaanni di gari ni wu ni Fefere Kulo li ni, na she wu yaha Kile-peeɛɛɛ pugbɔhɔ ki nidii li ni, 6 na wu pye: «Ma bi ne Kile wo Ja we, kɔn to ninɛ na. Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Kile na ma kaa jo wu melekeɛ pu mu,

pee na ma co pu keye ni, kɔnhɔ ma tɔɔɔ ganha bu guu kagerɛɛ yafiin na we.»*

7 A Yesu di wu pye: «L'a ka be sanha Kile Kafila wu ni na:

«Ma ganha ma Kafɔɔ Kile taanna wii we.»*

8 Lee kadugo na a Shitaanni di wu lɔ sanha na she yaha faabobotɔɔngɔ ka fugba ni, na she kɔnɔ saanra ti beeri, ni ti nɔɔɔ wu beeri she wu na, 9 na wu pye: «Ma bu nuguro sin ne fee ni, na ne peɛ, ne na ye beeri kan ma mu.» 10 Wee tuun wu ni a Yesu di wu pye: «She wà de, Shitaanni! Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«M'a ma Kafɔɔ Kile ye peɛ, ma da labye pyi wee ye nigin mu.»*

11 Ayiwa, a Shitaanni di laha wu tãan, na gari, a melekeɛ pii di fulo wu na, na wu keree yaa.

Yesu ya wu labye wu nɔ kɔn Galile fiige ki ni

(Marika 1:14-15; Luka 3:14-15)

12 Ba Yesu ya pa yi logo na Yohana ya le kaso ni we, a w'i yiri wee xuu wu ni, na gari Galile fiige ki ni. 13 Ga wu ya ta tiin Nazareti kulo li ni we, a wu she diin Kaperinomɔ kulo li ni. Lee bye Galile Gba wu nɔ ki na, Zabalɔn wo koomɔ pe ni Nefitali wo koomɔ pu ni. 14 Lee ya pye mu, kɔnhɔ Kile tudunmɔ Ezayi bi yemu jo ge, yee nɔ di fa na:

15 «Zabalɔn wo koomɔ pe ni Nefitali wo koomɔ pu ni, pee pemu pu ne Galile Gba wu nɔ koomɔ pe,

Zhurudɛn Gba wu kadugo yiri ge,

shi watii sheɛn ya nehe Galile wemu wo koomɔ pu ni ge.

16 Sipyii piimu pu bi tiin nibiige ki ni ge,

pee ya kpeɛngɛ nigbɔhɔ na.

Piimu pu bi bye xu wo nibiige fiige ki ni ge,

kpeɛngɛ ya foro pee mu.»*

17 Wee tuun we ni Yesu ya Kile Jozaama pu yeɛ li nɔ kɔn na byi. Wu bi yu na: «Yi daajeɛ jo yi jurumu wu na, bani fugba saanra t'a teɛɛ.»

Yesu ya fyashaa shishere yiri (Marika 1:16-20; Luka 5:1-11)

18 Cana ka, na Yesu yaha wu na jaari Galile Gba wu nɔ ki na, a wu fyashaa shuun na, p'i ne cebooloo: Simɔ, wee wemu p'a byi na Pyeeri ge, ni wu ceborona Andire. Jɔ pu bi waa gba lɔhɔ ki ni. 19 A Yesu di pu pye: «Yi taha na feni, di yi pye sipyii shavɛɛ.» 20 Taapile ni a p'i jɔɔ pu yaha wà, na daha wu feni. 21 A wu she naha na, na ceboronamaa shuun wa be na. Pee bye Zebede wo jalaa shuun: Yakuba ni Yohana. Pu wo jɔɔ pee di bi jooli pu kɔɔɔ funnɔ ni, ni pu to Zebede wu ni. A Yesu di pee be yiri. 22 Taapile ni a pee be di pu wo kɔɔɔ ki yaha wà ni pu to wu ni, na daha wu feni.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fee cuunɔ

(Luka 6:17-19)

23 Yesu bi Galile fiige ki beeri jaari, na kalaa kaan sipyii pu mu pu Kile-peeɛɛɛ piyeyɛ yi ni. Wu bi fugba saanra ti wo Jozaama pu yu, na yama tuuyo yi beeri xuu, na sipyii shuu pu fanhaxhɔɔɔ tuugo beeri na. 24 A Yesu mege di Siiri

* 4:4 Duterɛnɔme 8:3 * 4:6 Zaburuu 91:11-12 * 4:7 Duterɛnɔme 6:16 * 4:10 Duterɛnɔme 6:13 * 4:16 Ezayi 8:23; 9:1-2

fiige ki beeri círi. A sipyii p'i ganha na yama fee pu beeri tugoo na ma wu mu. Gban tuuyo beeri yi bye pee yama fee pii ni: Jinaa bye pii ni, pii di je kirikirizaannaa fee, kabanuxuyo fee je pu ni. A Yesu di pu beeri cuunjo. ²⁵ A sipyijehemee di daha wu feni. Pee bi yiri Galile fiige ki ni, ni Dekapoli fiige ke, ni Zheruzalemu kulo le, ni Zhude fiige ke, ni Zhuruden Gba wu kadugo yiri.

5

Kile Kafila yee lemu l'a pye faabobonjo ki nunjo ni ge

¹ Ayiwa, ba Yesu ya sipyiire ti ja we, na dugi tiin faabobonjo ki nunjo ni. A wu wo kalaapiire t'i fulo wu na. ² A wu jo kon na pu kalaa na:

Piike p'i je duba nagoo pu we?
(Luka 6:20-23)

³ «Piimu p'a li ce na funmo fee pee je Kile shizhaa na ge, pee je duba nagoo, bani pee wuuro ti je fugba saanra te.

⁴ Piimu wo zoloo p'a mehe suu ge, pee je duba nagoo.

Bani pee logoo na ba jinje.

⁵ Piimu pu je ni lotangaa ni ge, pee je duba nagoo.

Bani pee na ba jinje ki ta na pye cen.

⁶ Piimu p'a tiime la pyi ba yalige ni logbaga je-e ge, pee je duba nagoo.

Bani pee funyo na ba jinje.

⁷ Piimu p'a nunjo naari pusamaa na ge, pee je duba nagoo.

Bani Kile na ba nunjo naari pee na.

⁸ Piimu wo zoloo pu je feefe ge, pee je duba nagoo.

Bani pee na ba Kile ja.

⁹ Piimu p'a nanje shaa k'i bye pu ni pu sipyini te ni ge, pee je duba nagoo.

Bani pee na ba yiri Kile nagoo.

¹⁰ Kanhama ya noni

piimu na Kile wo jidaan bye funjo ni ge, pee je duba nagoo.

Bani pee wuuro ti je fugba saanra te.

¹¹ «Sipyii ba yi shehele, na yi kana, na kakuunjo tuuyo beeri wo kafineye teri yi na ne mege wuu na, wee tuun wu ni yi je duba nagoo.

¹² Yi funyo yi taan fo xuuni, bani yi saraa w'a pele fugba wu ni. Kile tudunmo piimu p'a toro yee jaha na ge, mu p'a pee be kanha lee kanhagana li na.

Ke konjo ke wo suumo ni ki kpeenge

(Marika 9:50; Luka 14:34-35)

¹³ «Ye pu je ke konjo ke wo suumo. Ga suumo tipoomo bu foro pu ni, jaha na pu taan sanha we? Pee suumo pe da ja yaaga be jo nige we, fo na pu wa kpeenge na sipyii toyo ni p'a danhana. ¹⁴ Yee pu je ke konjo ke wo kpeenge. Kulo lemu l'a teje faabobonjo nunjo ni ge, lee ya ja njaho we. ¹⁵ Wa shishiin ya sokinna leni m'a yaaga shigile wu nunjo ni we. Ga yaaga ka nunjo ni ma ma wu taha, konho wu da kpeenge yeege puga ki jevee pu beeri mu. ¹⁶ Mu yee be wo kpeenge k'a yaa na foro lee forogana li na sipyii pu mu, kanho pu da yi wo kapyege nizaanaa ki jaa, pu da baraga teri yi fugba To Kile wu na.

Yesu ya pa saliya wu jo fa

¹⁷ «Yi ganha ba giin na ne pa di ba saliya we, kelee Kile tudunmo pu wo jom pu gbo we. Ne ta pa di ba yee gbo we, ga ne pa di ba yi jo fa. ¹⁸ Can na n'a da yi jo yi mu, na fugba we ni jinje ke yaha, Kile wo saliya wu kamapile nifenhfenhene be, kelee wu kamapile fuduuno nigin be wa da zho do we, fo na she keree ki beeri no ki tene na. ¹⁹ Lee wuu na sipyaa sipya w'a saliya wu nome nifenhfenhene nigin be kyegi ge, na nugo na sipyii pu kalaa lee ni ge, weefo na ba

bye fugba saanra ti wo sipyii pu beeri wo nifenhēfēnhēnē. Ga sipya wemu ba saliya wu koo jaari, na sipyii pu kalaa lee ni, weefoo na ba bye fugba saanra ti wo sipyigbo wa. ²⁰ N'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya saliya karamogoboo pee, ni Farizheen pu ja tiime ni we, yee da ba je bada fugba saanra ti ni we.

Kile wo loyire li keree

²¹ «Yee ya yi logo na l'a she wee sefelee pu na na: «Ma ganha ga sipya gbo we.»* Sipyaa sipya w'a wu sipyijii gbo ge, kiiri wu da gon ma na. ²² Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a luu yirige wu ceboro taan ge, kiiri ya yaa na kon weefoo na. Wemu bu wu ceboro pye na nahanaha wu je wii, kiirikoon kurunjo k'a yaa na kiiri kon weefoo na. Wemu bu wu ceboro pye na wu sicere foo, weefoo ya yaa na le Jahaneme wo na ki ni. ²³ Lee wuu na, ma bu yiri, na saraga lo, na ma da zhe ki wolo gan Kile mu saraya yi tawologo ki ni. A ma funjo di do li na na kabebaana la m'a pye ma ceboro wa na. ²⁴ Ayiwa, m'a yaa na saraga ki yaha saraya yi tawologo ki ni, m'a guri, m'a fenhe she be ni ma ceboro wu ni, m'a na kuri pa ma saraga ki wolo ma kan Kile mu. ²⁵ Sipya wa bu jaagi shan ma na kaa la na, na ma yiri kiirikoon pu mu. La le maye ni, m'a be ni wee kiiri konjii wu ni na yi yaha koo li na, konho wu ganha bu she ma le kiirikoon pu keje ni, pee di ma kan gedii pu mu pu le kaso ni we. ²⁶ Can na n'a da yi jo ma mu, ma bu je wee kaso wu ni, ma da ga foro wa ni wari pile nigin be foo ni we.

Dodoo keree

²⁷ «Yee ya yi logo na l'a she na: «Ma ganha ga dodoo pye we.»* ²⁸ Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a cee wii, na wu

la pye ge, weefoo ya dodoo pye xo ni wee cee wu ni wu zo wu na. ²⁹ Ayiwa wee tuun wu ni, ma kanige jii le bu da lee na je kapunjo di ma le jurumu ni, li wehele wolo, m'a li wa taliige ni. M'a buun ma ceepuuro ti yatenge nigin ye ni, lee ya poro ma mu ma ceepuuro ti beeri ti je Jahaneme ni. ³⁰ Ma kanige keje ke shiin bi je kapunjo di ma le jurumu ni, ki kon wa taliige ni. M'a buun ma ceepuuro ti yatenge nigin ye ni, lee ya poro ma mu ma ceepuuro ti beeri ti je Jahaneme ni.

Gbaxoo keree

(Macoo 19:9; Marika 10:11-12; Luka 16:18)

³¹ «Y'a jo be sanha na: «Na wemu ba da wu sho gbaga xo, wufoo wu gbaxoo seme yaa kan wu mu.»* ³² Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a wu sho gbaga xo, dodoo di ya ta pye kee gbaga ke wo kaxoo junjo-e ge, dodoo ni weefoo ya cee wu le. Na wemu be w'a ceforogo ka leje ge, dodoo wee be ya pye.

Yi ganha ba gari we

³³ «Yee ya yi logo sanha na l'a she wee sefelee pu na na: «Ma ganha ga kaaga kaa, m'a guri m'a kee kyeege we. Ga kaaga beeri m'a kaa Kafoo naha taan ge, kee beeri jo fa fo ki tene.»* ³⁴ Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu jo yi ganha ba gari bada we. Yi ganha ba gari fugba we na we, bani wee je Kile wo saanra koro le. ³⁵ Yi ganha ba gari jinje ke na we, bani kee je Kile wo toojo tatahana. Yi ganha ba gari Zheruzalemu kulo li na we, bani lee je Saangbo wu wu kulo le. ³⁶ Ma ganha ba gari maye pyaa wo junjo ke be na we, bani ma da ja ma juzhige nigin we wa be finje kelee di ki wo we. ³⁷ Yi sii jo ye «Uun» kelee «Ahayi». Ya bu fara yee na, Shitaanni ni yee ya foro.

* 5:21 Ekizode 20:13; Duterenoeme 5:17

* 5:27 Ekizode 20:14; Duterenoeme 5:18

* 5:31

Duterenoeme 24:1

* 5:33 Levitike 19:12; Duterenoeme 23:21-23

Na kaa tɛgɛ pye ma sipyijii na, lee ya yaa wɛ

(Luka 6:28-30)

³⁸ «Yee ya yi logo na l'a she na: «Nii li jɛ nii wo tɛgɛ, gaan di jɛ gaan wo tɛgɛ.»* ³⁹ Ga nɛ kunni wa da yi jo yi mu jo wa shishiin ganha ga kakuunɔ taga kakuunɔ la foo tɔ wɛ. Sipya wa bu kadaa ja ma kanige jibɛgɛ ni, ke ki bɛ tagi wu mu. ⁴⁰ Sipya wa ba giin wu ma yiri fanha mu, wu ma fadebire shɔ ma na, fadegbɔhɔ kiyɛ pyaa bɛ kan wu mu. ⁴¹ Fanhafɔɔ wa bu ma karamu na fo ma wu wo tuguro lɔ, m'a kilo nigin jaari ni ti ni, ti lɔ wu mu, m'a kiloo shuun jaari ni ti ni. ⁴² Wa bu yaaga ka jɛeri ma mu, wu kan. Wa ba foo shaa ma mu, ma ganha bu zhe lee ni wɛ.

Yi pɛɛn pu taan yi mu

(Luka 6:27-28, 32-36)

⁴³ «Yee ya tee yi logo na l'a she na: «Ma nii wu taan ma mu,»* m'a ma pɛn kɔ. ⁴⁴ Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi mu, yi pɛɛn pu taan yi mu! Piimu p'a taha yaha yi na na gana ge, y'a Kile jɛeri pee mu. ⁴⁵ Yi To Kile we wu wa fugba we ni ge, kɔnhɔ yi ba bye wee wo nagoo. Bani wee ya wu wo canja ki yeege sipyikuunɔ ni sipyisaama bɛeri mu. W'a zanha shaan sipyitiime ni sipyitiibaaga bɛeri mu. ⁴⁶ Yee ya taan sipyii piimu mu ge, yee bu daan ni pee yɛ ni, kuduun wekɛ y'i da da lee ni wɛ? Ali ta lee ninunɔ bɛ fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ pu bɛ wa byi wɛ? ⁴⁷ Yee ba yi cebooloo pu yɛ nigin shaari, kagbɔɔ li wa lere ya? Ta lee ninunɔ bɛ Kile cɛbaalaa pu bɛ wa byi wɛ? ⁴⁸ Yee kunni pu pye sipyii piimu jɔ ya fa ge, ma na jo ba yi fugba To Kile wu jɔ ya fa fagana lemu na wɛ.

6

Yaaga kangana sipya mu

¹ «Yi kasɛɛgɛ yaha yiyɛ na, yi wo Kile koo jara li ganha bu da bye

na yiyɛ shɛɛ yɛ sipyii na wɛ. Yi ba lee pyi, yi da ba kuduun ta yi fugba To Kile wu mu wɛ. ² Ma ba da yaaga ka kan funmɔ fɛɛ mu, ma ganha ba maga wi mayɛ jahagbaa na wɛ. Lee shuun shuun jovɛɛ pu wa byi Kile-pɛɛɛɛɛ piyɛyɛ ye, ni kakuutoroyo yi ni, kɔnhɔ p'i da masɔɔ taa na yiri sipyii yiri. Can na n'a da yi jo yi mu jo pee ya pu wo kuduun wu ta na xɔ. ³ Ga ma ba da yaaga kan funmɔ fɛɛ mu, ma kanige keɛɛ ba kemu kaan, kamɛnɛ wogo ki ya yaa na kee cɛ wɛ, ⁴ kɔnhɔ kee yakanga ke di bye ɲmɔhɔɔ wogo. Lee bu bye mu, ma To wu w'a kanmɔhɔɔɔ jaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu.

Nɛɛgɛ pyegana

(Luka 11:2-4)

⁵ «Yi ba Kile jɛeri, yi ganha bu da bye shuun shuun jovɛɛ pii shi wɛ. Pee wo jidaan wu jɛ mɛ na yeree na Kile jɛeri Kile-pɛɛɛɛɛ piyɛyɛ yi ni, ni kakuutoroyo yi ni, kɔnhɔ sipyii pu bɛeri di da pu jaa. Can na n'a da yi jo yi mu jo pee ya pu wo kuduun wu ta na xɔ. ⁶ Ga ma ba da jɛɛgɛ pye, jɛ ma puga, m'a gbura ki tɔ wá mayɛ na, m'a Kile jɛeri. Ma To we w'a keree bɛeri jaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu. ⁷ Yi ba da Kile jɛeri, yi ganha ba jɔɔɔ baa jomɔ yu, yi da guroo pee ninumɔ na y'a yu tɔɔɔɔɔ niɲɛɛɛɛ ni, ba Kile cɛbaalaa pii ya li pyi wɛ. Pee wa ma giin na pee bu jomɔ pe jɛhɛ, na pee jomɔ pe jɛhɛ funɔɔ ni Kile w'a da pee wo jɛɛgɛ ki shɔ. ⁸ Yi ganha bu da yiyɛ yaha pee shi wɛ! Bani yee mago wa yanmuyɔ yemu na ge, yee To w'a yee cɛ na ta yee sanha yi jɛeri wu mu wɛ. ⁹ Y'a Kile jɛeri mume:

«Wɛɛ To Kile, mu wemu wu wa fugba we ni ge,

Mu mɛgɛ ki pye fɛɛfɛɛ.

¹⁰ Ma saanra ti pa.

Ma jidaan w'a byi jɔɔɔ ke na,

Ma na jo ba w'a byi pyegana lemu
na
fugba we ni wε.

11 Wù nɪɲaa ɲolige kan wù mu.

12 M'a wù kakuuyo yi yafa wù mu,
ba wèe bε ya wù sipiyɪnii wo
kakuuyo yi yafani pu mu wε;
p'a yemu pyi wù na ge.

13 Ma ganha bu wù yaha wù jé
nɔwuuro ni wε,
ga m'a wù tanha Shitaanni na.

[Bani saanra te, ni sefεεε te,
ni nɔɔɔ we, yee bεeri ɲε Mu
woyo tɛhεε baa.

Amiina.]

14 «Yi ba sipyii pusamaa wo
kakuuyo yi yafani pu mu, yi fugba
To wu na ba yi bε wo kakuuyo
yi yafa yi mu. 15 Ga yi bu bye yi
ya sipyii pusamaa wo kakuuyo yi
yafani pu mu wε, yi To Kile wu da
ba yi bε wo kakuuyo yi yafa yi mu
wε.

Suun legana

16 «Yi ba da suun le tuun wemu
ni, yi ganha bu yi ɲahaya tanha,
ba shuun shuun jovεε pii ya li pyi
pyegana lemu na wε. Pee wa ma pu
wo ɲahaya yi tanha, kɔnhɔ wa bεeri
bu pu ɲa, wufɔɔ di li cε na suun p'a
le. Can na n'a da yi jo yi mu, pee ya
pu wo kuduun wu ta na xɔ. 17 Ga
ma ba da suun le, ma ɲaha ki je, m'a
lasikoli fara ma ɲuɲɔ ki na, 18 kɔnhɔ
sipyii ganha bu li cε na suun m'a le
wε, fo ma To Kile wu yε, wee wemu
w'a ma funɲɔ cε ge. Ma To Kile wu
w'a kanmɔhɔɲɔɔ ki ɲaa ge, wee na
lee wo kuduun kan ma mu.

Naafuu tayaɲa nijenε

(Luka 12:33-34)

19 «Yi ganha ba naafuu faari da
yeri naha yiyε mu ke kɔɲɔ ke na wε.
Fyεenre ni tatɔn ya wu kyεegi, na-
gaalaa bε di gburaya kyεegi na jin,
na yuli. 20 Ga y'a naafuu faari y'a
yeri yiyε mu fugba wu ni. Fyεenre
ni tatɔn ya wà di wu kyεegi wε,
nagaa bε di wa wà wu gbura kyεegi
jé, wu wu yu wε. 21 Bani xuu wemu

ni ma naafuu wa ge, wà ma zɔ wu
bε funzhaga wa.

Ceepuuro kpεenge

(Luka 11:34-36)

22 «Sipya ɲii ki ɲε wu ceepuuro
sokinna. Ma ɲii ki bu ɲɔ, ma ceep-
uuro ti bεeri na ba bye kpεenge ni.
23 Ga ma ɲii ki bu bye ki ya ɲɔ wε,
ma ceepuuro ti bεeri t'a da bye nibi-
ige ni. Ayiwa, kpεenge ke ki ɲε mu
ni ge, piige bu jé kee ni, kee na ɲeri
nibiicogɔɲɔ dε!

Kile keree ni naafuu keree

(Luka 16:13)

24 «Sipya wa shishiin da já da
kapyenεε pyi ɲuɲɔfεε shuun mu wε.
Bani wa na ben wu mu, wa na daan
wu mu, kelee wu nɔɔ wa na, wu
laraga kɔn we wu na. Yee da já da
kapyenεε pyi Kile mu, yi da ki pyi
naafuu bε mu wε.

Yi Kile pye yi tadanja

(Luka 12:22-31)

25 «Lee wuu na n'a da yi jo yi
mu, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi
ɲɔshaga ni na ɲaha y'a da li, kelee
ɲaha y'a da gbuu wε. Yi ganha ba
yi funyɔ shaa ni yi cére fàya ni, na
ɲaha y'a da leni wε. Ta munaa ya ye
yalige na, ceepuuro bε d'a ye cére
fàya na wε? 26 Yi shazhεεre te wii
fugba we ni. Ti wa yemε nuri wε, t'i
wa shinma kɔɔn wε, t'i wa shinma
kemεε na yeri kpɔngɔɔ ni wε. Ga
yee fugba To wu ti ɲɔ shaa. Ta yee
ya ye shazhεεre na na kanha wε?
27 Jɔgɔ wu wa yee ni, wemu na já ali
jεεre bε fara wuyε pyaa shi wu na
ni funzhaga ni wε? 28 Naha na y'i
yi funyɔ shaa ni yi cére faleye kaa
ni wε? Yi sige yaweye yi fyεngana
li wii, y'a fyεenre nizaara temu pyi
ge! Yi wa kapyenεε pyi wε, y'i wa
fàya shin wε! 29 Ga n'a da yi jo yi
mu, ali saannaa Solomani ni wu
naafuu wu bεeri ni, wu fàɲa ka ya
ke yawege ke ka fyenre nigin bε xɔ
saana ni wε. 30 Nà ke ki wa sige
ki ni nɪɲaa, na ta na di da ba kee
sòrogo jiga na ge. Ni Kile ya kee

nɔhɔ tɔni lee tɔgana li na, ta wu da ba yee nɔhɔ tɔ xuuni na ye kee na wε? Yee n'a daa w'a cɛrɛ dɛ! ³¹ Lee wuu na yi ganha ba yi funyɔ shaa na: «Naha wɛɛ da da li wε?» kelee «Naha wɛɛ da da gbuu wε?» kelee «Naha wɛɛ di da da leni wù fàya wε?» ³² Kile cɛbaalaa p'a ye yanmuyɔ ye bɛɛri shaa. Yee fugba To wu kunni ya li cɛ na yee mago wa ye yanmuyɔ ye na. ³³ Yi fɛnhɛ ya Kile wo saanra te ni wu wo tiimɛ pe shaa. Lee kadugo na Kile na ye yanmuyɔ ye bɛɛri kan yi mu, na la taha yi na. ³⁴ Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni niga kaa ni wε! Yi niga keree yaha niga keɛɛ ni! Caɲa bɛɛri ki jɛ ni ki jɔnɔ cɔnrɔmɔ ni.

7

*Yi ganha ba yiye jaagi wε!
(Luka 6:37-38, 41-42)*

¹ «Yi ganha ba pusamaa jaagi wε! Kɔnhɔ yi bɛ ganha bu ba jaagi wε. ² Bani jaagigana lemu na yee wa sipyii pusamaa jaagi ge, lee jaagigana le na yee bɛ wa da ba jaagi. Yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninunɔ ni yeeyɛ pyaa bɛ wo daanna wa da ba bye. ³ Kagaanra le li wa mu ceboro wu jii ni ge, naha na mu di lee wii, na ta puga tinbara di jɛ muyɛ pyaa jii ni, mu di ya lee jaa-i wε? ⁴ Kelee dii mu di da já ma ceboro pye: «Yere di kagaanra le wolo ma jii li ni!» na ta puga tinbara di jɛ mu wuu li ni wε? ⁵ Shuun shuun jɔvɔɔ dɛ, fɛnhɛ puga tinbara le wolo mayɛ pyaa jii le ni. Lee bu bye ma na já na xuuni, na kagaanra li wolo ma ceboro wu jii li ni.

⁶ «Yi ganha ba fɛfɛrɛ yanmuyɔ waa puun mu wε! Kɔnhɔ pu ganha bu da n̄mahana jɛri yi feni p'i yi shɛɛngi shɛɛngi wε. Yi ganha ba yi pɛɛwa kuun waa shaalaa mu wε! Kɔnhɔ pu ganha bu da wu tanhana tanhana wε.

*Y'a Kile jɛɛri
(Luka 11:9-13)*

⁷ «Y'a jɛɛri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da jaa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da muri yi mu. ⁸ Bani sipyaa sipya w'a jɛrɛgɛ pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da jaa. Wemu w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefɔɔ mu. ⁹ Yee wa bɛɛri ja w'a buuri jɛɛri wu mu ge, jɔgɔ wu wa yee ni wemu na kagerɛɛ kan wu ja wu mu buuri wu wege ni wε? ¹⁰ Kelee ja wu bu fya jɛɛri wu mu, w'i wɔ kan wu mu fya wu wege ni wε? ¹¹ Wee tuun wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana cɛ mu yi nagoo pu mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba yasaaya kan fo xuuni yi jɛɛrivɛɛ pu mu wε? ¹² Yi funnɔ wa sipyii p'a keree kiimu bɛɛri pyi yi mu ge, y'a kee shi pyi pu bɛ mu, bani wee wu jɛ Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya we ni Kile tudunmɔɔ pii wo kalaa we.

*Kunɔɔ nifɛnhɛfɛnhɛne li wo keree
(Luka 13:24)*

¹³ «Y'a jin kunɔɔ nifɛnhɛfɛnhɛne li ni. Bani koo lemu l'a kari kakara ti wo xuu wu ni ge, lee ya pɛɛ, li tajege ki bɛ d'a pɛɛ. Sipyiiɛhɛmɛɛ p'a se lee koo le ni. ¹⁴ Ga koo lemu l'a kari jii sicuumɔ pu ni ge, lee koo l'a cɛrɛ, li tajege ki bɛ d'a cɛrɛ. Sipyii piimu p'a jin lee ni ge, pee ya jɛhɛ wε.

*Ki yaseyɛ feni p'a tige ceni
(Luka 6:43-44)*

¹⁵ «Piimu p'a puyɛ faanna na Kile tudunmɔɔ pee jɛ ge, y'a yiye kasɛri pee na! Pu ma ma yee mu ba dubyaa jɛ wε, ga p'i jɛ yacoyo. ¹⁶ Pu kapyegege ki na y'a da ba pu cɛ. Ta ɛrɛzɛn nilɛ ya daa mɛ xhuyo tige na? Kelee ta nitoronɔ na da xhutɔɔnyɔ tige na? ¹⁷ Tige kemu ya jɔ ge, yaseyɛ nizaaya k'a byi; tikuunɔ bɛ di yaseyɛ niguuyo pyi. ¹⁸ Tisaana da ga já yaseyɛ niguuyo

pye wε; tikuunɔ bε di wa da ga já yaseyε nizaaya pye wε. ¹⁹Tige bεeri ki jε ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gɔn, na ki wá na ni. ²⁰Lee cεgana li na yee da ba tudunmɔɔ kafinejuu pu cε pu kapyegee ki na.

Piimu pu da ba já Kile wo saanra ti ni ge

(Luka 13:25-27)

²¹ «Sipyii piimu bεeri p'a nε pyi: «Kafɔɔ, Kafɔɔ» ge, pee bεeri wa da ba já fugba saanra ti ni-i dε, fo piimu yε p'a nε fugba To wu wo nidaan wu pyi ge. ²² Kiiri wu cagɔngɔ sipyiñehemεε na ba yu na: «Kafɔɔ, Kafɔɔ, ta wèe ya keree niban̄jaa jo mu mεge na, na jinaa kɔri yeege yama fεε ni, na kakanhan̄jaa niñehen̄εε pye mu mεge na wε?» ²³ Wee tuun wu ni nε ma li shε pu na jo: «Nε yee cε bada wε. Yee kakuubyii piiri, yi laha na tãan dε!»

Puga nɔhɔshanma p'a jateni xu-uni

(Luka 6:47-49)

²⁴ «Lee wuu na, sipyaa sipya w'a nε jomɔ pu nuri, na pu koo ñaari ge, weefɔɔ ya foro ná fungɔngɔ fɔɔ wa feni, wemu ya wu puga yereñε faaya ñunɔ ni ge. ²⁵ A zangbɔhɔ di ba ni kafεεgbɔhɔ ni, a gbalaa p'i ji fo na golo wo. Ga lee la shishiin ya já ke puga ke shan wε, bani faaya na ki nɔhɔ ya tenε. ²⁶ Ga sipyaa sipya ba nε jomɔ pu nuri, wufɔɔ di ya pu koo ñaari wε, weefɔɔ ya foro fungɔngɔ baa fɔɔ wa feni, wemu ya wu wo puga yereñε gbazhenhε ñunɔ ni ge. ²⁷ A zangbɔhɔ di ba ni kafεεgbɔhɔ ni. A gbalaa p'i ji fo na golo wo. A kee puga k'i gurulo. A ki togana di golo.»

Yesu wo fanha ki keree

²⁸ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ wε, a wu kalaa wu kangana l'i sipyiire ti ñaha wɔ xuuni, ²⁹ bani wu wo we, ni pu wo saliya karamɔgɔɔ pu wo wu bye ninumɔ

wε. Wu wo kalaa wu bi byi ni sefεεε ni.

8

Yesu ya togo fɔɔ wa cuunɔ

(Marika 1:40-45; Luka 5:12-16)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya tigi faabobonɔ ki na wε, a sipyiire niñehere di daha wu feni. ² Wee tuun wu ni a togo fɔɔ wa di fulo wu na, na nuguro sin wu fεε ni, na wu pye: «Kafɔɔ, mu bu sɔɔ, go mu na já nε cuunɔ.» ³ A Yesu di wu kenε yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Nε sɔɔ mu wu cuunɔ!» Taapile ni a togo k'i xhɔ, a wu bye fεεfεε. ⁴ Lee kadugo na a Yesu di wu pye: «Kaseεge yaha mayε na, ma ganha bu ye ñaha jo wa shishiin bε mu wε. Ga she mayε she saraya ñaha shɔɔnrvivɔɔ wu na. Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo. Kee na ba li shε na m'a cuunɔ.»

Sɔrɔsii ñunɔfɔɔ wa wo kapyebye ya cuunɔ

(Luka 7:1-10)

⁵ Ayiwa, ba Yesu ya já Kaperinɔmɔ kulo li ni wε, a sɔrɔsii ñunɔfɔɔ wa di fulo wu na, na wu jεeri na: ⁶ «Kafɔɔ, nε kapyebye wu nizinnεge ki jε puga. Wu kabanuyo shuun wu bεeri w'a xu. Kanhama pu jε wu ñunɔ ni fo pu nigbɔ.» ⁷ A Yesu di wu pye: «N'a da zhe wu cuunɔ.» ⁸ Ga, a wee sɔrɔsii ñunɔfɔɔ wu jo: «Kafɔɔ, nε yaa mu wu jé nε puga wε. Ga ñomεε nigin yε jo, lee na nε wo kapyebye wu cuunɔ. ⁹ Bani ñunɔfεε pii wo fanha nɔhɔ ni nε jε, sɔrɔsii pii di jε nε bε mu. Nε bu wee wa pye: «She!» W'a gari. Nε bu wa bε pye: «Pa!» Wee bε na ba. Nε bu na kapyebye wu pye: «Le pye!» W'a lee pye.» ¹⁰ Ba Yesu ya pee jomɔ pu logo wε, a lee di wu fo. Sipyii piimu p'a taha wu feni ge, a wu pee pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, nε sanha we wo n'a daa wu tuugo ña sipya wa shishiin mu Izirayeli fiige ki ni wε. ¹¹ N'a da yi jo

yi mu sanha jo sipiyiñehemee na ba ba na yiri Kile-nəhə ni camutomə ni. Pee ni Ibirayima ni Ishaaga ni Yakuba ye na ba binne diin, na li fugba saanra ti ni. ¹² Ga fugba saanra ti mege ya taha piimu na ge, pee na ba wá kpeenge na nibiige ki ni. Pee na ba mehē suu wà, na ganhaa kuri.» ¹³ Lee kadugo na a Yesu di sɔsɔsii ñunɔfɔ wu pye: «Ta se puga! Lemu m'a sha ge, lee li pye ma mu na saha ni ma n'a daa wu ni.» A wu kapyebye wu juunɔ lee taapile li ni.

Yesu ya yama fɛɛ niñehemee cuunɔ
(Marika 1:29-34; Luka 4:38-41)

¹⁴ A Yesu di gari Pyeri kaban, na she Pyeri yafezhə wu ta w'a sinne ceefuuro keñe ni. ¹⁵ A Yesu di gbən wu keñe na, a ceefuuro t'i wu yaha. A wu yiri, na wu keree yàa. ¹⁶ Ba yakonɔ k'a pa nɔ wɛ, a sipyii p'i ganha na ma Yesu mu ni sipyii niñehemee ni, jinaa ñe piimu ni ge. A wu pee jinaa pu kəri yeege pee sipyii pii ni juu nigin na, na yama fɛɛ pu beeri cuunɔ. ¹⁷ Lee funɔ ni Kile tudunmɔ Ezayi bi jomɔ pemu jo ge, a pee ñɔ di fa na: «W'a ñunɔ le wèe wo fanhaxhɔɔɔ ti tàan, ni wèe wo yama pu ni.»*

Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu feni ge

(Luka 9:57-62)

¹⁸ Ba Yesu ya sipyiire ti ña t'a pa wu kuuri wɛ, a wu wu kalaapiire ti pye: «Wù she gba wu kadugo.» ¹⁹ A saliya karamɔgɔ wa di fulo Yesu na, na wu pye: «Wù karamɔgɔ, xuu beeri ni m'a se ge, ñe na daha ma feni.» ²⁰ A Yesu di wu pye: «Sige puun wa ni wejeye ni, fugba shazheere di ñe ni shiire ni. Ga tashəngɔ wa Sipya Ja wu mu kemu ñe wuyɛ pyaa wogo wɛ.» ²¹ A wu kalaapiire la be di wu pye: «Kafɔ, na yaha di ba fenhɛ na to wu le.» ²² A Yesu di wee pye: «Xuu pu yaha

sipyxuyo ye mu yee di da pee leni, m'a daha na feni!»

Yesu ya kafɛɛgbəhə ka yereñe
(Marika 4:35-41; Luka 8:22-25)

²³ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i jé kari kɔrɔgɔ ka ni. ²⁴ Taapile ni a kafɛɛgbəhə ka di yiri ləhə ki ñunɔ ni fo na lokuruyo pye yi na zhaa di kɔrɔgɔ ki tɔ. Lee bi Yesu ta wu na ñmunɔ. ²⁵ A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu ñe, na wu pye: «Kafɔ, wù na da gori ləhə ni, yiri m'a wù ñunɔ wolo!» ²⁶ A Yesu di pu pye: «Naha na yee di fyagi me wɛ? Yee n'a daa w'a cɛɛ de!» Wee tuun wu ni a wu yiri, na sele kafɛɛge ke ni lokuruyo yi na, a tunmɔ pu beeri di yere. ²⁷ A lee di bye pii sipyii pii mu kakanhana, a p'i jo: «We ná we di ñe sipya weke tuugo, fo kafɛɛge ni ləhə be na wu ñomɛ conɛ wɛ?»

Yesu ya jinaa kəri yeege namaa shuun wa ni

(Marika 5:1-20; Luka 8:26-39)

²⁸ Ayiwa, ba Yesu ya nɔ gba wu kadugo yiri, Gadara fiige ki ni wɛ, a namaa shuun wa di foro faya yi ni, na ba wu ñunɔ círi. Jinaa pu bye pee ni. Pu bi sii kolo kolo fo na koo li pye sipya be ya gbara w'a doroo li ni nige wɛ. ²⁹ A p'i ñɔ kɔn na xhuulo, na yu: «Naha mu di zhaa wèe feni wɛ, Kile Ja we? Kanhama m'a pa di ba zhan wù ñunɔ ni, na ta pu tuun di sanha nɔ-ɛ ya?» ³⁰ Lee bi shaagbaga nijenɛ ka ta ki na naha wà taliige ni. ³¹ A jinaa p'i Yesu ñeeri na: «Ma bu wù kəri, ma di wù yaha wù she jé pii shaalaa pii ni.» ³² A Yesu di jo: «Y'a se!» A p'i foro namaa shuun wu ni, na she jé shaalaa pu ni. A kee shaagbaga ki beeri di gburogi, na digi yanə gologoloyo yi ni, na she jé gba ləhə ki ni, na xhu wà. ³³ A pee shaanahamaa p'i baa kari kanha ki ni, na she yi beeri paari. Lemu l'a bi pye pii jinaa sipyii shuun we na ge,

* 8:17 Ezayi 53:4

a p'i yee be jaha jo. ³⁴ Wee tuun wu ni, a kulo li sheen pu beeri di foro, na she Yesu juṅṅo ciri. Ba p'a wu ja we, na wu keme jeeeri na wu foro pu wo fiige ki ni.

9

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuuṅ

(Marika 2:1-12; Luka 5:17-26)

¹ Wee tuun wu ni a Yesu di kɔrɔḡo ka lɔ, na guri gba wu kɔn sanha, na ba wuyɛ pyaa wo kulo li ni. ² A sipyii pii di ba wu mu ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni yasinnege ka na. Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ja we, na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Na ja, lowaa le mayɛ ni, ma jurumu w'a yafa ma mu.» ³ Wee tuun wu ni a saliya karamɔḡo pii di ganha na yu puyɛ funyɔ ni na: «Kilɛ mege we ya gyɛegi me.» ⁴ Yemu p'a bi yu puyɛ funyɔ ni ge, a Yesu di yee ce, na pu pye: «Naha na ke fungonkuuṅ ke d'a tigi yee funyɔ ni we? ⁵ Na jo: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na jo: «Yiri, ma da jaari!» Lekɛ l'a faha we? ⁶ Ga kɔnhɔ y'i li ce na se wa Sipya Ja wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu jinɛ ki na.» A wu kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Yiri, m'a ma yasinnege ki lɔ, ma da se puga!» ⁷ A wu yiri, na gari puga. ⁸ Ba sipyiiire t'a lee ja we, na fya. A p'i baraga taha Kilɛ na tee sefeere ti tuugo gan wuu na sipyii mu.

Yesu ya Macoo yiri

(Marika 2:13-17; Luka 5:27-32)

⁹ A Yesu di laha wee xuu wu ni, na gari. Wu nigariwo, a wu ná wa nidɛenge ja fanhafɛɛ pu wari wu tashɔḡo ki ni, wu mege di jɛ na Macoo. A wu wee pye: «Taha na feni.» A Macoo di yiri, na daha wu feni. ¹⁰ Canja ka a Yesu di ba gari Macoo kaban. Na wu yaha wu na

li. A fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ ni jurumupyii nijehemɛɛ piitiilee be di she binne na li ni wu ni, na fara wu kalaapiire ti be na. ¹¹ Ba Farizheen p'a lee ja we, na ganha na Yesu wo kalaapiire ti pyi: «Naha na yee wo karamɔḡo w'i li ni fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ, ni jurumupyii piitiilee be ni we?» ¹² Ba Yesu ya yee logo we, na jo: «Sicuumɔ fee mago jɛ wefe fɔɔ na we, fo yama fee. ¹³ Yi she yi funyɔ sha ni pe jomɔ pe kɔri ni na: «Y'a juṅṅo jaari yiye na, ne Kilɛ wa lee feni na toro saraya taan.» Bani sipyii piimu p'a tii ge, ne ta pa di ba pee yiri we, fo jurumupyii.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nilɛ keree (Marika 2:18-22; Luka 5:33-39)

¹⁴ Lee kadugo na a Yohana Btizelipye wo kalaapiire t'i fulo Yesu na, na wu yege na: «Naha na wɛɛ ni Farizheen di suun leni, na ta mu wo kalaapiire t'i ya leni-i we?» ¹⁵ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Cenabun poo* kaafɛɛ na já jahaya tanha na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan ya? Bada! Ga canja ka wa ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na, p'a ganha na suun leni wee tuun wu ni.

¹⁶ «Sipya wa shishiin da ga favonɔ tara falege na we. Lee bu bye, favonɔ li na falege ki kile zheengi, kee tashengeɲɛ ki na beɛ. ¹⁷ Duvɛn nivomɔ be di ya leni foroyo nileye ni we. Lee bu bye be, foroyo yi na zheengi, duvɛn wu na wo, foroyo yi be na gyɛegi. Ga foroyo nivoyo ni duvɛn nivomɔ ya leni. Lee bu bye, ma da buun ka shishiin ni we.»

Yesu ya cee wa cuuṅ, na jahagbaa fɔɔ wa wo poro nixhugo jɛ

(Marika 5:21-43; Luka 8:40-56)

¹⁸ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Yawutuu wo jahagbaa fɔɔ wa di ba nuguro sin wu fee ni, na wu pye: «Ne poro fuceere l'a xu nime nime. Ga pa ma kenɛ taha wa na, wu na jɛ.» ¹⁹ A Yesu ni wu kalaapiire t'i

* 9:15 Yohana 3:29

yìri, na binne kari ni wu ni. ²⁰ Lee bi cee wa be ta w'a yee ke ni shuun ta shishan na woni wu feni. A wee cee w'i ba Yesu kadugo yìri, na ba gbòn wu fadegenε na. ²¹ Wee cee wu bi yi yu wuyε funnɔ ni na: «Ne bu sii já ta kpòn yε wu fadenε ke na, ne na juunɔ.» ²² A Yesu di ηmahana jeri, na wee cee wu ja, na wu pye: «Na poro, lowaa le mayε ni, ma n'a daa w'a ma cuunɔ.» Taapile ni a cee wu juunɔ. ²³ Ba Yesu ya nɔ wee nahagbaa fɔɔ wu kaban na faanwii pu ja, na sipyiire ti be ta tunmɔ pu na wε, ²⁴ a w'i jo: «Yi yìri foro, bani pya wu ya ta xu wε, ga w'a ηmunɔɔ.» A p'i ganha na wu la wo. ²⁵ Ba sipyiire t'a foro wε, a Yesu di jé puga ki ni, na pya wu co wu kenε ke na, a pya w'i yìri. ²⁶ A lee kaa l'i jaaga na kee fiige ki beeri cìri.

Yesu ya fyenmεε shuun wa jii mugì

²⁷ A Yesu di yìri wee xuu wu ni, na gari. A fyenmεε shuun wa di daha wu na, na sele, na yu: «Dawuda Ja, juunɔ jaari wù na.» ²⁸ Ba w'a nɔ puga wε, a fyenmεε p'i fulo wu na. A wu pu yege na: «Yee ya dà li na na ne na já yee jii ki mugì ya?» A p'i jo: «Uun, Kafɔɔ.» ²⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di gbòn pu jii ki na, na pu pye: «Lemu y'a zhaa ge, li pye yi mu na saha ni yi wo n'a daa wu ni.» ³⁰ A pu jii k'i mugì. A Yesu di yi jo waha pu mu na: «Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu le ce we!» ³¹ Ga, a p'i gari, na she ganha na Yesu kaa yu kee fiige ki beeri ni.

Yesu wo fanha ki ya ta yìri Shi-taanni yìri wε

³² Ba Yesu ya pa foro wà na gaanji wε, a sipyii pii di ba wu mu ni ná wa ni, jina wu bye wu ni. Wee bi wu pye bobo. ³³ A Yesu di wee jina wu kòri, a ná wu já na yu. A l'i bye kakanhana sipyiire ti beeri mu. A p'i ganha na yu na: «Le kaa le la tuugo sanha bye ja Izirayeli fiige

ki ni bada we!» ³⁴ Ga, a Farizheen pu kunni di ganha na yu na: «Jinaa juunɔfɔɔ fanha ni, w'a jinaa pu kòri.»

Sipyiire ti jinaara ya jé Yesu ni

³⁵ Yesu bi jaari kulogoo ki beeri ni: kugbòhɔɔ fara kupiire na, na sipyiire ti kalaa pu Kile-peεηε piyεye yi ni. Wu bi fugba saanra ti Jozaama pu yεε li pyi, na sipyii pu wo yama tuuyo yi beeri xuu, ni pu fanhaxhɔɔrɔ ti beeri. ³⁶ Ba w'a sipyiire ti ja wε, a pu jinaara di jé wu ni. Bani sipyiire ti bi sii kanha, samòhɔrɔ be di je pu ni wε, ba nahavɔɔ baa dubyaa je wε. ³⁷ Ayiwa, a wu wu kalaapiire ti pye: «Shinma nigonbaama w'a jehε, ga kapyebyii pu d'a cèε. ³⁸ Lee wuu na, yi shinma wu kafɔɔ wu jeri na wu kapyebyii pii be tun sanha, p'i she wu shinma wu kòn.»

10

Yesu kalaapiire ke ni shuun we
(Marika 3:13-19; Luka 6:12-26)

¹ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na fanha kan pu mu p'a jinaa kòri p'a yeege sipyii ni, p'i da yama tuuyo beeri xuu, ni fanhaxhɔɔrɔ ti beeri. ² Pee Tudunmɔ ke ni shuun wu meyε yi wa ye: Nizhiime wu je Simɔ p'i wu pyi na Pyeri, ni wu ceborona Andire. Zebede jalaa shuun: Yakuba ni Yohana. ³ Filipe ni Batelemi; Tomasi ni Macoo, wee wemu wu bi fenhe pye fanhafεε wari shɔvɔɔ ge; Alife ja Yakuba ni Tade; ⁴ Simɔ wemu wu bi bye Zelɔtilee kurunɔ ki ni ge, ni Zhuda Isikariyoti, wee w'a pa Yesu le kenε ni.

Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu tun

(Marika 6:7-13; Luka 9:1-6)

⁵ A Yesu di kalaapiire ke ni shuun wu tun, na pu pye: «Shi wemu je Yawutuu wε, yi ganha bu she wee yiri we! Yi ganha bu da jé Samari sheen wo kulo la shishiin be ni we!

6 Izirayeli fiige ki sipyii piimu p'a piin ba dubyaa jε-ε ge, yi she pee yiri. 7 Yi nigariwuu, y'a sipyii pu yeri, yi da yi wu pu mu na fugba saanra t'a tεεηε! 8 Y'a yama fεε pu cuuηo! Yi da xuu pu jeni! Y'a togo fεε pu cuuηo, yi da pu pyi fεεfεε! Yi da jinaa pu kori y'a yeege sipyii pu ni! Ma fuu na y'a lee ta, yi be p'a li kaan ma fuu na. 9 Yi ba gaani, yi ganha bu sanni kelee warifyen lo we! Yi ganha bu waripyaa be lo le yiyε feni we! 10 Yi ganha bu kushεyεyε, kelee fadeye shuun, kelee tanhaya, kelee publiin lo we! Bani kapyebye ya sii yaa ni wu jolige ni. 11 Yi bu jε kulo beeri ni, kugbɔo la, kupire la, yi see sipya sha wemu na zɔo wu yi tirige ge. Yi diin weefɔo mu fo yi kariduun ba she no. 12 Yi ba da jε puga beeri ni y'i fenhe fɔ pye na: «Kile wu janiηe kan yi mu!» 13 Kee puga ki bu da k'a yaa ni yi wo janiηe ki ni, kee na digi pu na. Ga kee puga ki ba da ki ya yaa ni yi wo janiηe ki ni we, yi wo janiηe ki na guri na pa yi mu. 14 Puga beeri kelee kulo beeri l'a she li da yi tirige we, kelee pu ya yi jomɔ logo we, yi ba fɔro wee xuu wa ni, y'i yi tɔyɔ gbazhenhe jahara wo wà. 15 Can na n'a da yi jo yi mu jo Sodomu* ni Gɔmɔori sheen wo kanhama keree na ba bɔro lee kulo li wogoo na kiiri wu cagɔngɔ.»

Kanhama pemu p'a ma ge

(Marika 13:9-13; Luka 21:12-17)

16 «Li wii, n'a yi tun na kari ba dubyaa jε mε yacoyo niηe ni we. Wee tuun wu ni, yi kaseεge yaha yiyε na ba wɔlo jε we! Yi bye sipyii piimu ya la yu ni wa ni we, ba gbegbe shazheεε jε we! 17 Y'a yiyε kaseri sipyii pii na de, bani pu na ba yi leni kiirikɔon kuruyo yi keηe ni, na yi kpɔon ni kashengεε ni pu wo Kile-peηe piyεyε yi ni. 18 Pu na ba se ni yi ni gbafenεεεε ni saannaa

mu ne mεge wuu na. Lee na ba bye kaηuηo yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu, na pu jo shi wusama be mu. 19 Pu ba yi leni keye ni tuun wemu ni, yi nijoyo ni yi jogaηaa ganha bu da bye yi mu funzhaga we. Jomɔ pemu y'a da ba jo ge, pee na ba digi yi funyɔ ni wee tuun wuyε pyaa ni. 20 Bani yiyε pyaa wa da ba bye pee jomɔ pe jovεε we, ga yi To Kile wu wo Munaa li l'a da ba yu yi jɔyɔ na.

21 «Ceboro na ba wu ceboro le keηe ni, kɔnhɔ p'i wu gbo. To na ba lee tuugo pye wu pya na. Nagoo be na ba yiri pu sefεε feni, kɔnhɔ p'i pu gbo. 22 Sipyii beeri na ba yi kɔ ne mεge wuu na, ga wemu bu jα luu mara fo tεhenε na, weefɔo na zhɔ. 23 Pu ba yi kana kulo la ni, yi ma baa kari latii ni! Ga n'a da yi jo yi mu jo yani yee pu Izirayeli kulogoo ki beeri jaari ge, Sipya Ja wu na guri ba.

24 «Kalaapire ya pele li kalaato na we; kapyebye ya pele wu ηuηɔfɔo na we. 25 Kalaapire tεhenε li wa na pye ba li kalaato wu jε we. Kapyebye be tεhenε li jε na pye ba wu ηuηɔfɔo jε we. Ni p'i wa kpɔon fɔo wu mεge yiri na Belizebuli,* mεge kemu na ba yiri kpɔon li sipyii pu na ge, ta kee da ba golo Belizebuli na we?

Wemu na p'a yaa na fyagi ge

(Luka 12:2-7)

26 «Wee tuun wu ni yi ganha ba fyagi sipyii na we! Bani yaaga ka shishiin niηmɔhɔηo wa kemu da ba foro kpεengε na we. Kaηmɔhɔno la shishiin wa lemu da ba jε we. 27 N'a yemu yu yi mu nibiige ni ge, y'a yee yu kpεengε na! Y'a kalɔhɔrɔ temu nuri ge, y'a duri kataya na yi da yee caaga! 28 Piimu na jα sipya gbo, na ta p'i da jα yafiin be pye wu munaa na-ε ge, yi ganha ba fyagi pee na we! Ga, wemu wu da jα sipya gbo, na ma munaa be le Jahanεmε ni ge, y'a fyagi wee na! 29 Ta cɔnrilɔo

* 10:15 Sodomu ni Gɔmɔori: Zhenezi 19:1-21; 18:20

* 10:25 Belizebuli: Wee jε jinaa wo ηuηɔfɔo we, wee wemu wu jε Shitaanni ge.

shuun be p'a beere wari pile we? Ga lee be na, ali wee wa nigin be, wu ya dun jinε na yee To Kile wu gaja ni we. ³⁰ Ga yee kunni, Kile ya ali yee juzhiire teye pyaa beeri jɔ ce. ³¹ Lee wuu na yi ganha ba fyagi we; y'a ye conrilɔɔ nijehemεε na!

Na sɔɔ Yesu na kelee na she wu ni (Luka 12:8-9)

³² «Sipyaa sipya w'a yere li na sipyii jaha taan na ne wo wee je ge, ne be na ba yere li na na fugba To wu jaha taan, na weefɔɔ je ne wo. ³³ Ga wemu bu foro ne kaa taan sipyii jaha taan, ne be na ba foro weefɔɔ kaa taan na fugba To wu jaha taan.

Najinε be we, ga ηmɔpara li (Luka 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ «Yi ganha ba giin na najinε ni ne pa jinε ke na-ε de! Ne ta pa ni najinε ni we, fo ηmɔpara. ³⁵ Ne pa na pa beghanara le ja ni wu to te ni, porofɔɔ ni wu te ni, ni ja shɔ ni wu yashɔ te ni. ³⁶ Sipyaa puga sheen ye pyaa ki da ba bye wu peen. ³⁷ Sipyaa sipya to kelee wu nu kaa l'a taan wu mu na toro ne taan ge, weefɔɔ ya yaa ni ne ni we. Sipyaa sipya ja kelee wu poro kaa l'a taan wu mu na toro ne taan ge, weefɔɔ ya yaa ni ne ni we. ³⁸ Sipyaa wemu ya wu korikoritige lɔ, na daha ne feni we, weefɔɔ ya yaa ni ne ni we. ³⁹ Sipyaa wemu w'a giin wu wu munaa mara nijaa ge, wee na ba buun li nijiga na. Ga wemu w'a bonri wu munaa ni nijaa ne wuu na ge, wee na ba wu munaa juno wolo jiga na.

Kasaajaa footɔnɔ (Marika 9:41)

⁴⁰ «Sipyaa wemu bu yee co xuuni, ne w'a co xuuni. Sipyaa wemu bu ne co xuuni, we w'a ne tun ge, we w'a co xuuni. ⁴¹ Sipyaa wemu bu Kile tudunmɔ wa co xuuni, na bani Kile tudunmɔ wu je wii, kuduun we w'a yaa ni Kile tudunmɔ ni ge, weefɔɔ na wee ta. Sipyaa wemu bu

sipyitiime co xuuni, na bani w'a tii, kuduun wemu w'a yaa ni sipyitiime ni ge, wufɔɔ na wee ta. ⁴² Cana, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a ceegbuu jii lojinε nidiige ye pyaa be kan we nɔhɔceere we wa mu, na bani wu je ne kalaapire ge, weefɔɔ da ga fɔ lee wo kuduun ni we.»

11

Yesu labye w'a li sheε na Shɔvɔɔ wu je wii (Luka 7:18-35)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ wu kalaapiire ke ni shuun wu mu we, a w'i yiri wee xuu wu ni, na she ganha na sipyii pu kalaa, na Kile Jozaama pu yere li kaan pu mu kabanugo kulogoo ki ni. ² Lee bi Yohana Batizelipye ta w'a Shɔvɔɔ wu kapyegee ki beeri kaa logo na wu yaha kaso wu ni. Wee tuun wu ni a w'i wu kalaapiire ta tun wu mu na pu she wu yege na: ³ «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wu watii jaha wii?» ⁴ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Y'a lemu jaa, na yemu nuri ge, yi she lee paari Yohana mu na: ⁵ Fyennεε wa jaa, faannaa di jaari, togo fee di juunɔ, judunnɔɔ di nuri, xuu di jeni, Kile Jozaama p'i yu la baa fee mu. ⁶ Sipyaa wemu juno ya kyee gi ne na we, weefɔɔ je duba pya.» ⁷ Ba Yohana wo kalaapiire t'a kari we, a Yesu di jɔ kɔn na yu ni sipyiire ti ni Yohana shizhaa na na: «Naha yee d'a she wii siwaga ki ni we? Kafεεε ya wahagaanra lemu jeri ge, lere ya? ⁸ Wee tuun wu ni yee d'a she jaha wii we? Fazaaya fɔɔ ge? Ga piimu p'a fazaaya leni ge, pee ya daa saannaa piyεε ni. ⁹ Yee d'a she jaha wii we? Kile tudunmɔ ge? Uun, n'a da yi jo yi mu jo ali w'a pele Kile tudunmɔ na. ¹⁰ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na na: «Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma jahagbaa na

wu ma koo li yaa yaha ma jaha na.»*

¹¹ Can na n'a da yi jo yi mu jo sipya wa shishiin sanha se Adama nagoo ni wemu w'a peɛ Yohana Batizelipye na we. Ga lee be na fugba saanra ti wo sipyii pu beeri wo nifenhefenhene ya peɛ wu na. ¹² Na co Yohana Batizelipye wo Kile Jomɔ pu yeɛ li na, fo na pa nɔ nime na, yatenwaya na fugba saanra t'a daa. Piimu p'a yatenyɛ waha ge, pee p'a ti taa. ¹³ Kile tudunmɔɔ pu beeri, na fara Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu na, pee beeri ya fugba saanra ti kaa jo, fo na pa nɔ Yohana Batizelipye wo tuun wu na. ¹⁴ Yi bu da yi na giin di yi jaha ce, Kile tudunmɔɔ Eli wemu wo ba kaa l'a fenhe jo ge, Yohana wu je wee Eli we. ¹⁵ Wemu na logo ge, wu logo.

¹⁶ «Ne na ja nijaa wo sipyii pii taanna ni jɔgɔ ye ni we? Pu je ba nɔhɔpiire ta je we, temu ya tiin pinnerɛ kpɛɛngɛ na ge, na pu kaafɛɛ pyi: ¹⁷ «Wee ya faangaa wi yee mu, yee di ya ta xɔnhɔ we. Lee kadugo na a weɛ di yameheɛ su yee mu yee di ya ta yiye nijaaara yahana yaha we.» ¹⁸ Bani Yohana ya pa, wu ya li we, w'i ya gbuu we. A p'i jo na: «Jina wu je wu ni.» ¹⁹ A Sipya Ja wu ba, na ganha na li na gbuu, a p'i jo na: «Lanheɛre fɔɔ ni gba fɔɔ wu je we na we. Fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ ni jurumupyii pii be wo najii wu je wii.» Ga kajii ya kan Kile wo fungɔngɔ fɛɛɛ ti mu wu kapyegege ki gbɔɔrɔ ni.»

Kulogoo kiimu k'a Yesu jomɔ pu she ge

(Luka 10:13-15)

²⁰ Ayiwa, Yesu ya wu kakanhaɗaa nigbohoɔ ki fanha pye kulogoo kiimu ni ge, a wu jɔ kɔn na kee kaa yu. Bani kee kulogoo ki sheɛn ya ta sɔɔ na daajenje jo pu wo jurumu wu na we. A w'i jo: ²¹ «Boɔngɔ ki wa yee Korazen sheɛn

wogo! Boɔngɔ ki wa yee Betisayida sheɛn wogo! Bani kakanhaɗaa kiimu k'a pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri ni Sidɔn kulogoo ki ni, nime bi da pee ta pee ya daajenje jo, na pu jurumu wu yaha l'a mɔ, na boɔyɔ le puyɛ na, shɔɔnrɔ ni. ²² Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo Tiiri ni Sidɔn wo kanhama keree na ba boɔ yee wogoo ki na kiiri wu cagɔngɔ. ²³ Mu do Kaperinɔmɔ? Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi de! Mu da ba dirige fo Jahaneme we ni. Bani kakanhaɗaa kiimu k'a pye mu ni ge, kee da ba bye Sodɔmu kulo li ni, nime bi da li ta li na je sanha. ²⁴ Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo Sodɔmu wo kanhama pu na ba boɔrɔ mu wo pu na kiiri wu cagɔngɔ.»

Yesu w'a ηmɔnɔ kaan
(Luka 10:21-22)

²⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di jo: «Na To Kile, fugba ni jiiɛ ki Kafɔɔ, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii ηmɔhɔ fungɔnyɔ fɛɛ ni kalaagbo fɛɛ na, na ki she nɔhɔpiire na. ²⁶ Uun, na To Kile, bani lee l'a taan mu mu. ²⁷ Ne To w'a keree ki beeri le ne keɛɛ ni. Wa shishiin ya Kile Ja wu ce we, fo To Kile wu ye nigin. Wa shishiin be di ya To Kile ce we, fo wu Ja wu ye nigin, ni wu la je wu To wu she sipya wemu na ge. ²⁸ Y'a ma na mu, yee piimu beeri p'a kanha, tuguro di je yi juyɔ ni ge; ne na ηmɔnɔ kan yi mu. ²⁹ Yi na wo zhu wu taha yi katiye ni, y'i yere ne di da yi kalaa, yi zɔɔɔ pu na tifahama ta. Bani ne juyɔ k'a peni, ne luu be d'a taan. ³⁰ Ne wo zhu wu ya dugo we, fanha be di je ne wo tuguro ti ni we.»

12

Yesu ya yemu jo cadɛngɛ ki keree na ge
(Marika 2:23-28; Luka 6:1-5)

* 11:10 Malaki 3:1

¹ Caŋa ka Yesu ni wu kalaapiire t'a pa doroo shinma keɛye ya te ni. Kee caŋa k'i bi bye Yawutuu pu wo cadεnge ka. Lee bi xuugo ta wo kalaapiire ti na, a pee di shinma seye ya kɔn, na ganha na yee wo pya wu wo na guri. ² Ba Farizheen p'a lee ja we, na Yesu pye: «Li wii, kaa lemu ya yaa li pye cadεnge ni i ge, go lee mu wo kalaapiire t'a byi me!» ³ A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu ta ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa-i ge?» ⁴ W'a jε Kile-peɛɛɛ puga ki ni, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na wee lu. A wu ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ p'i she wee li. Na ta watii bi li wee buuri we ni, ni saraya jaha shɔnriwe pu ye be we. ⁵ L'a ka saliya wu ni na saraya jaha shɔnriwe pu ma kapyɛɛ pyi Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni cadεnge ni; lee di je kakuunɔ we. Ta yee sanha lee be kalaa we? ⁶ Na ta wa di wa naha wemu ya ye Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki na ge, di yee jo yi mu. ⁷ Y'a juɔ jaari yiyɛ na, ne wa lee feni, na toro saraya taan.»* Yee da bi pee jomɔ pe kori ce de, yee bi da jaagi shan pii sipyii pii na tawaga ni we. ⁸ Bani Sipya Ja wu je cadεnge ki be Kafɔɔ.»

Yesu ya ná kewaga fɔɔ wa cuunɔ cadεnge ka ni

(Marika 3:1-6; Luka 6:6-11)

⁹ A Yesu di yiri wà, na gari na she jε pu Kile-peɛɛɛ puga ka ni. ¹⁰ Lee bi ná wa ta wà wu keɛ ke na waha. A sipyii p'i Yesu yege na: «Na sipya cuunɔ cadεnge ni, ta lee ya saha?» P'a yee jo bani pu bi giin p'i kaɔɔ sha p'i wu tɔɔgo le. ¹¹ Ga, a Yesu di pu pye: «Dubya nigin pe bu she da wa mu yee ni, a wee dubya w'i do wege ni cadεnge ni, ta wufɔɔ da zhe wu wolo we?» ¹² Ta sipya ya ye fo na she ganha dubya na we? Lee wuu na do, na kasaana pye

cadεnge ni, lee ya juɔ.» ¹³ Wee tuun wu ni a Yesu di ná wu pye: «Ma keɛ ki sanha!» A wu keɛ ki sanha, a k'i juunɔ ba keki je we. ¹⁴ A Farizheen p'i foro, na she puyɛ ja, kɔnhɔ p'i gbogana sha Yesu na.

Kile ya kapyebye wemu jaha bulo ge, wee je Yesu

¹⁵ Ba Yesu ya lee ce we, a w'i yiri wee xuu wu ni. A sipyiɛheɛɛ di daha wu feni. Piimu pu bye ni yama ni ge, a Yesu di pee beɛri cuunɔ. ¹⁶ Ga, a wu yi jo na waha pu mu na wee je sipya wemu ge, na pu ganha bu yee jo wa shishiin be mu we. ¹⁷ Lee ya pye mu kɔnhɔ Kile bi yemu jo Kile tudunmɔɔ Ezayi juɔ na ge, yee juɔ di fa na:

¹⁸ «Na kapyebye wu we, ne wemu jaha bulo ge.

Na jidaan wo we, wu kaa l'a dan na ni fo xuuni.

Ne na ba na Munaa li tirige wu na.

Wu na ba shi wusama kalaa tiime keree ni.

¹⁹ W'a da ba nakaara pyi we.

W'a da ba nama kɔɔn we.

Sipya wa shishiin wa da ga wu mu-juu logo

kakuutoroyo ni we.

²⁰ Wahagaan lemu ya kuri ge,

w'a da ga lee sana kegi we.

Sokinna wemu kpeɛnge ya jin wà ge,

w'a da ga wee sama fugi we.

Mu w'a da ba bye fo na she tiime pu pye p'a se ta.

²¹ Shi we beɛri na ba wu pye pu tadan.»*

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shi-taanni yiri we

(Marika 3:22-30; Luka 11:14-23)

²² Lee kadugo na a p'i ba wu mu ni ná wa ni, jinaa pu bye wu ni, wee bye fyɛn, na nɔhɔ pye bobo. A Yesu di wu cuunɔ. A wu já na jaa, na yu be. ²³ A lee di bye kakanhana sipyiire ti beɛri mu, a p'i ganha na yu na: «Ta we ya sii me

* 12:7 Oze 6:6 * 12:21 Ezayi 42:1-4

saannaa Dawuda Ja wu we?»²⁴ Ga ba Farizheen p'a yee logo we, na jo: «Jinaa junaḥḥoo Belizebuli fanha ni we ná we ya jinaa pu kōri.»²⁵ Ga, a Yesu di pu fungonyo ce na jo: «Saanra beeri t'a yiri tiye kaa na ge, tee na gyeeḡi. Kulo beeri, kelee puga beeri, ki sipyii bu yiri puyε kaa na, kee na gyeeḡi.»²⁶ Shitaanni di bu yiri na Shitaanni wa kōri, li je kanna Shitaanni w'a yiri wuyε kaa na. Shitaanni di bu yiri wuyε kaa na, wu saanra ti na bye dii kyeeḡi baa we?²⁷ Ni yee wa yu na jinaa junaḥḥoo Belizebuli baraga ni ne jinaa pu kōri, wee tuun wu ni yee wo sipyii piimu p'a pu kōri ge, pee di pu kōri jōḡo baraga ni we? Yee wo sipyii puyε pyaa ki da ba kiiri kōn yee na.²⁸ Ga ne bu da ne na jinaa pu kōri Kile Munaa li baraga ni, lee w'a li shee na Kile saanra t'a nō yee na.

²⁹ «Wa na já pye dii na jé fanhaneheḡe ḥoo puga, di wu yanmuyō kuu na ta ma ya fenhe wu pō-ε we? Ga ma bu fenhe wu pō, ma na já jé puga ki ni na yanmuyō yi kuu.

³⁰ «Sipya wemu je ne nii we, ne pen wu je weefōo. Sipya wemu ya ne teri na sipyii pu pinnεε we, weefōo ya pu caaga.»³¹ Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo sipyii ya jurumu wemu beeri pyi, na fanhara temu beeri pyi Kile na ge, kee beeri na já yafa pu mu. Ga wa bu Fefere Munaa li fanha, wufōo da lee wo yafa ta bada we.³² Sipya sipya w'a joguumō jo wá Sipya Ja na ge, lee na yafa wufōo mu. Ga wemu bu Fefere Munaa li meḡe kyeeḡi, weefōo da lee wo yafa ta naha ke koḡo ke na we, w'i da li yafa ta laxhara be ni we.

Ki yasεye feni p'a tige ceni
(Luka 6:43-45)

³³ «Tige kemu bu jō, ki yasεye be na jō. Tige kemu bu golo, ki

yasεye be na golo, bani ki yasεye feni p'a tige ceni.»³⁴ Yee piimu p'a kolo ba matenεε je-ε ge, dii yee di da já kafila nizaama jo we? Bani lemu l'a sipya zo we ji ge, lee l'a fōro wu jō ke ni.³⁵ Sipyisaama w'a yasaaya kilee na yeege wu yasaaya tayahaḡa ni; sipyikuunō di yakuyō kilee na yeege ki yakuyō tayahaḡa ni.³⁶ N'a da yi jo yi mu jo sipyii ya joguumō pemu beeri yu ge, pu na ba yege yee beeri na kiiri wu cagōḡo.³⁷ Kiiri na ba ḡōn ma na, na kaḡii kan ma mu na saha ni ma jōjomō pu ni, kelee na ma jaagi na saha ni ma jōjomō pu ni.»

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye

(Marika 8:11-12; Luka 11:29-32)

³⁸ Ayiwa, a saliya karamōḡoḥoo pii, ni Farizheen pii di Yesu pye: «Karamōḡo, wēe funḡo ki wa m'a naha sheshere kakanhana la pye ma she wū na.»³⁹ A Yesu di pu jō shō na: «Nijaa sipyii pii p'a kolo, na nōḥo pye jōmεε baa fee ge, pee p'a naha sheshere kakanhana shaa, ga la shishiin da zheε pu na we, fo Kile tudunmōo Zhonasi wuu le.»⁴⁰ Ba Zhonasi ya ta caya taanri ni piye taanri fya nagaḡa ki funḡo ni we,* mu Sipya Ja wu be da ba da caya taanri ni piye taanri jinε ke ni.⁴¹ Ninive sheen na ba yiri na nijaa wo sipyii pii jaagi kiiri wu cagōḡo caḡa, bani Ninive sheen ya daajeḡe jo pu wo jurumu wu na Zhonasi wo Kile jomō yere li baraga ni.* Na ta wa di je naha wemu ya ye Zhonasi na ge.⁴² Kiiri wu cagōḡo, Seba fiige ki Saanzhō* wu na ba yiri wu nijaa sipyii pu jaagi, bani wee ya pa na yiri jinε ki tehenε na. Kōnhō wu ba saannaa Solomani wo fungōḡo fere jomō pu logo. Wa di wa naha wemu w'a pele Solomani na ge!

* 12:40 Zhonasi 2:1 * 12:41 Zhonasi 3:5-10 9:1-9

* 12:42 1 Saannaa 10:1-10; 2 Canḡaneheε Jomō

Jina na kuri jé sipya ni

(Luka 11:24-26)

⁴³ «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, tɛyɛ yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na jaari yee ni na taɲmɔŋɔ shaa, ga w'i da ki ta wɛ. ⁴⁴ Wee tuun wu ni w'a jo wuyɛ funɲɔ ni na: «Na puga kemu ni nɛ foro ge, n'a da guri da se kee ni.» W'a guri kari, na shɛ kee puga ki niwaga ta p'a ki pɔ fɛɛɛɛ, na ki kemɛ xuuni. ⁴⁵ Wee tuun wu ni w'a gari na shɛ ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuyɛ pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba jé kee puga ki ni, na diin wà. Lee funɲɔ ni wee sipya we wo taxɔgɔ na ba golo na toro taashiine li bɛ tãan. Mu shiin l'a da ba bye niɲaa wo sipyikuuyo ye bɛ wo shizhaa na.»

Jɔgɔ ye pu jɛ Yesu nu ni wu ceboolo pu wɛ?

(Marika 3:31-35; Luka 8:19-21)

⁴⁶ Ayiwa, na Yesu yaha wu na yu ni sipyiire ti ni, a wu nu we, ni wu ceboronamaa p'i nɔ, na yere kpɛɛngɛ ki na. Pu funɲɔ ki bye p'i jo ni wu ni. ⁴⁷ A sipya wa di Yesu pye: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye yi wa kpɛɛngɛ ke na, pu funɲɔ ki wa p'i jo ni ma ni.» ⁴⁸ A Yesu di wee jɔ shɔ na: «Jɔgɔ ye pu jɛ nɛ nu ni nɛ ceboronamaa pu wɛ?» ⁴⁹ Ba w'a yee jo wɛ, na kenɛ shɛ wu kalaapiire ti na, na jo: «Nɛ nu ni nɛ ceboronamaa pu piiiri naha. ⁵⁰ Nɛ To we wu jɛ fugba wu ni ge, sipyaa sipya w'a wee wo jidaan pyi ge, wee wu jɛ nɛ ceborona, ni nɛ ceboroshɔ, ni nɛ nu.»

13

Talene lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge

(Marika 4:1-9; Luka 8:4-8)

¹ Kee caɲa kiyɛ pyaa a Yesu di foro puga ki ni, na gari na shɛ diin Galile Gba wu jɔ ki na. ² A sipyiɲɛhɛmɛɛ di ba binne, na wu maha fo w'a jé tiin korɔgɔ ka ni.

A sipyiire ti bæri di yere lɔhɔ ki jɔ ki na. ³ A wu ganha na keree niɲɛhɛɲɛɛ yu pu mu talenɛɛ ni. A wu jo: «Caɲa ka ná wa ya foro na kari wu tɛɛɛ ni di zhɛ wu alikama shi wá fene shi wagana na. ⁴ Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tɛɛɛ ki jɔ na. A shazhɛɛɛɛ di ba tee jɔ. ⁵ A ta di do faaga jɔɲɔ ni pogoo kii ni. A tee di wɛri fin, bani ponɛhɛɛɛ bye wà wɛ. ⁶ Ba caya y'a pa yeree wɛ, a t'i fanharɲa, na waha, bani nire tatii bye ti na wɛ. ⁷ A nuguro ta di do xhuyo niɲɛ ni. A xhuyo y'i ganha na lɛgi, na ba ti co, na ti li. ⁸ A nuguro ta di do niɲɛɛ na. A tee di fin, na lɛ na pya le. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100) pye, la ma keɛɛɛ gbaara (60) pye, la ma keɛɛɛ taanri (30) pye.» ⁹ Ba w'a yee jo xɔ wɛ, na jo: «Wemu na logo ge, wu logo.»

Yesu talenɛɛ ki kajuu jɔɲɔ

(Marika 4:10-12; Luka 8:9-10)

¹⁰ Lee kadugo na a Yesu kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Naha na mu di yu ni sipyiire ti ni talenɛɛ ni wɛ?» ¹¹ A Yesu di pu pye: «Na fugba saanra ti wo ηmɔhɔrɔ ti cɛ, yee mu lee ya kan. Ga ti jɛ wu ya ta kan pii mu wɛ. ¹² Bani la jɛ wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara lee na, l'a jɛhɛ wu mu. Ga la jɛ wemu mu wɛ, ali nifɛnhɛfɛnhɛɛ lemu bɛ li jɛ wu mu ge, li bɛ na zhɔ wu na. ¹³ Lee wuu na nɛ yu ni pu ni talenɛɛ ni, bani pu wa na wii, p'i ya yaaga naa wɛ. P'a niwegee shaan, p'i ya yi nuri wɛ, p'i ya yi naha bɛ cɛni wɛ. ¹⁴ Kile tudunmɔɔ Ezayi ya yemu jo pu shizhaa na ge, yee jɔ ya fa na:

«Yee na ba niwegee shan, na yi logo,
ga y'i wa da yi naha cɛ wɛ.

Yi na ba jɲi taan, na wii,

ga y'i wa da yaaga bɛ jɲa wɛ.

¹⁵ Bani pii sipyii pii niwegee k'a waha.

P'a pu niwegee tɔ, na pu jɲi tɔ.

Pu funḡo ya pye p'i ja pu j̄i ki ni we,
p'i logo pu niwegee ki ni we,
p'i yi jaha ce pu fungonyo yi na we.

Lee funḡo ni pu da ba ne mu,

kānhō ne pu cuḡo we.*

¹⁶ Ga yee kunni, yee je duba na-goo, bani yee j̄i ki wa jaa, yi niwegee k'i nuri. ¹⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, lemu yee wa jaa ge, Kile tudunmāo ni jeheme ni sipiyitiime ni jeheme pii funḡo ya pye na lee ja, ga p'i ya li ja we. Yemu yee wa nuri ge, pu funḡo ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo we.

Yesu ya nuguro ti wo talene li k̄ari jo

(*Marika 4:13-20; Luka 8:11-15*)

¹⁸ «Ayiwa, yi niwegee shan ni nuguro ti wo talene li k̄ari wu ni. ¹⁹ Piimu p'a fugba saanra ti jomō pu nuri, p'i ya pu jaha ce-ε ge, pee je ba koo jō nuguro je we. Shitaanni na ba pee jomō pe wolo pu funyō ni. ²⁰ Faaga wo nuguro ti je piimu ge, pee na jomō pu logo, na pu co tovuyo na ni fundanga ni. ²¹ Ga nire di je pu na we, p'a bye pu da mō lee ni we. Cōnrōmō bu wa ta, kelee sipyii bu daha wu feni na gana pee jomō pe wuu na, wu j̄uḡo na wakaraa kyee gi. ²² Xhuyo ni je wo nuguro ti je piimu ge, pee na jomō pu logo, ga ke koḡo ke wo funzhakeree ni naafuu la piinje na pu cōnri fo pu da nagoo pye we. ²³ Nijenje wo nuguro ti je piimu ge, pee na pe jomō pe logo, na pu jaha ce. P'a nagoo ni jeheme pye. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100) pye, la ma kelee gbaara (60) pye, la ma kelee taanri (30) pye.»

Yesu ya talene la jo jakuunjo shizhaa na.

²⁴ Ayiwa, a Yesu di talene la be jo pu mu na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa me. Na wa w'a yashi nijeme wá wu tēge ni.

²⁵ A wee ná wu pen di ba yiri nibiige ka ni, na sipyii pu beeri yaha pu na ḡmunāo. Nā kemu k'a foro alikama feni ge, na she kee jakuunjo ki wo pya wa wá alikama wu te ni, na gari. ²⁶ A alikama wu fin, na ba seye pye. A jakuunjo ki be di foro yere.

²⁷ A tēge ki kafāo wu wo kapyeyii p'i ba wu pye: «Wū kafāo, ta yashi nijeme be mu ya wá ma tēge ki ni we? Ke jakuunjo ke d'a yiri mii we?»

²⁸ A wu pu jō shō na: «Ne wo pen wa w'a le pye.» A kapyeyii p'i wu pye: «Ta ma funḡo ki wa wū she kee jakuunjo ke kōḡi?» ²⁹ A wu jo: «Ahayi, ne fyagi jo yee bu she kee kōḡi, yi ganha bu da alikama wu be kōḡi we. ³⁰ Yi yi beeri yaha wá y'i binne le. Yalāo ti laduun ba nō, wee tuun wu ni ne na ba yi jo yalāo ti lōvee pu mu jo pu fenhe jakuunjo ke kōn fōlō, p'i ki pō, p'i ki sōrogo, pu bu xhō p'i alikama wu kemē le na kpōon le ni.»

Yesu ya talene la jo mutaridi pile shizhaa na

(*Marika 4:30-32; Luka 13:18-19*)

³¹ Lee kadugo na a Yesu di talene la be jo pu mu sanha na: «Fugba saanra t'a foro mutaridi pile feni. A ná wa di li lō nugi wu tēge ni. ³² L'a cēre foro yashi wusama beeri tāan, ga li bu fin tuun wemu ni, l'a bele na toro naxhoo wu tiye yi saya beeri tāan. L'a jeri tige fo shazheere na ti shiire teri ki geye na.»

Yesu ya talene la jo buuri shizhenhere shizhaa na

(*Luka 13:20-21*)

³³ Ayiwa, a Yesu di talene la be jo pu mu sanha na: «Fugba saanra ti je ba buuri shizhenhere je we. Cee wa ya tee le wu farani mye kiloo kelee shuun ni kaguro (25) ni na tōnhō, a wu beeri di yiri.»

Yesu wo talene ki kajuu j̄uḡo
(*Marika 4:33-34*)

* 13:15 Ezayi 6:9-10

³⁴ A Yesu di pe jomɔ pe beeri jo sipyiire ti mu talenɛ ni. Wu bi yu ni pu ni talenɛ baa we. ³⁵ W'a lee pye kɔnhɔ Kile tudunmɔ w'a bi yemu jo ge, yee jɔ di fa na:

«Nɛ na ba yu ni pu ni talenɛ ni.
Keree kiimu k'a bi ηmɔhɔ
fo koŋɔ ki yaaduun wu ni ge,
nɛ na ba kee yu pu mu.»*

Yesu ya ŋakuuŋɔ ki wo talenɛ li kɔri jo

³⁶ Ayiwa, a Yesu di sipyiire ti yaha wà, na gari puga. A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Nakuuŋɔ ki k'a foro tɛge ki ni ge, lee talenɛ le kɔri jo wù mu.»

³⁷ A Yesu di jo: «Wemu w'a yashi nijemɛ wu wá ge, wee ŋe Sipya Ja.

³⁸ Tɛge ke, kee ŋe koŋɔ ke yashi nijemɛ we, wee ŋe fugba saanra ti wo nagoo pee. Nakuuŋɔ ke, kee di ŋe Shitaanni wo nagoo pee. ³⁹ Pɛn wemu w'a ŋakuuŋɔ ki pya wu wá ge, wee ŋe Shitaanni wuyɛ pyaa. Yalɔɔɔ ti lɔduun we, wee ŋe koŋɔ ki taaxɔɔ le. Yalɔɔɔ ti lɔvɛɛ pee, pee ŋe mɛlekɛɛ. ⁴⁰ Ba sipya ma ŋakuuŋɔ kɔngi, na ki wá mɛ na ni wɛ, mu l'a da ba bye koŋɔ ki taaxɔɔ li ni.

⁴¹ Piimu beeri p'a sipyii pu ŋuŋɔ kyɛegi n'a daa wu na, ni piimu p'a kakuuŋɔ pyi ge, Sipya Ja wu na ba wu mɛlekɛɛ pu tun p'a she pee sipyii pii beeri niŋe wolo wu wo saanra ti ni, ⁴² na pu wá kanragaa na ki ni. P'a ganha na mehɛɛ suu wà, na ganhaa kuri. ⁴³ Ga piimu p'a pye sipyitiimɛɛ Kile mu ge, pee na ba jí pu To wu saanra ti ni ba caŋa ŋe wɛ. Wemu na ye logo ge, wu yi logo.»

Yesu ya talenɛ lemu jo naafuu niηmɔhɔmɔ shizhaa na ge

⁴⁴ A Yesu di jo sanha na: «Fugba saanra ti ŋe ba naafuu ŋe wɛ, naafuu wemu w'a ηmɔhɔ tɛge ka ni ge. A ná wa di wu ŋa, na guri wu ηmɔhɔ sanha. A wu fundanga wo di she

wu kenɛ yanmuyɔ beeri pɛɛ, na ba kee tɛge ki shɔ.»

Yesu ya talenɛ lemu jo kuun shizhaa na ge

⁴⁵ A Yesu di jo sanha na: «Fugba saanra ti ŋe ba kuun pɛɛvɔɔ ŋe wɛ, wemu ya kuun nizaama shaa ge. ⁴⁶ Ba w'a kuun pɛɛwa wo wa ŋa wɛ, a wu wu kenɛ yanmuyɔ beeri pɛɛ, na she wee kuun wu shɔ.»

Yesu ya talenɛ lemu jo fyaa jɔ wu shizhaa na ge

⁴⁷ A Yesu di nugo jo sanha na: «Fugba saanra ti ŋe sanha be ba jɔ ŋe wɛ, sipyii ma wu wá gba lɔhɔ ni, na fyaa tuuyo beeri co. ⁴⁸ Ba jɔ w'a ŋi wɛ, jɔwaa pu na wu yeege shan gba wu jɔ ki na. P'a diin, na fyaa pu shɔɔnri. P'a fyacemɛɛ pu le pu yerɛye ni, na niguuyo yi wá. ⁴⁹ Mu l'a da ba bye koŋɔ ki taaxɔɔ li ni. Mɛlekɛɛ p'a da ba sipyisaamaa pu shɔɔnri na wolo sipyikuuyo yi ni. ⁵⁰ P'a sipyikuuyo yi wá kanragaa na ki ni. P'a ganha na mehɛɛ suu, na pu ganhaa kuri wà.»

Kafonɔɔ ni kalɛgeɛ keree

⁵¹ Lee kadugo na a Yesu di pu yege na: «Ta yee ya kii keree kii beeri ŋaha ce?» A p'i jo: «Uun.» ⁵² A wu pu pye sanha na: «Ayiwa, saliya karamɔgɔ wa beeri w'a kalaa fugba saanra ti keree ki ni ge, wee ya foro puga fɔɔ wa fɛni wemu ya kafonɔɔ ni kalɛgeɛ taa na fòro wu naafuu tayahaŋa ni ge.»

Nazareti sheɛn ya dà Yesu na wɛ (Marika 6:1-6; Luka 4:16-30)

⁵³ Ba Yesu ya talenɛɛ ki jo xɔ wɛ, na laha wee xuu wu ni. ⁵⁴ Kulo lemu ni w'a lɛ ge, a wu gari wà, na she sipyiire ti jɔ kɔn na galaa Kile-pɛɛŋɛ piyɛye yi ni. A lee di bye pu mu kakanhana, a p'i ganha na yu na: «Mii wu d'a te fungɔngɔ fɛɛɛ te ta wɛ? Dii wu d'a pye na jani kii kakanhanɔa kii na wɛ. ⁵⁵ Ta wu ŋe mɛ menizhe ná wu ja wu wɛ?»

* 13:35 Zaburuu 78:2

Ta wu nu be wu je me Mariyama we? Ta wu ceboronamaa be pu je me Yakuba, Yusufon, Simo ni Zhude we? ⁵⁶ Ta wu ceboroshaa pu beeri be pu je naha wu ni ni we? Wu d'a yiri mii ni ke fanha ke beeri ni we?» ⁵⁷ A kee keree kii di pu pye pu ya da Yesu na we. A Yesu di pu pye: «Kile tudunmo ya peene taa xuu beeri ni, fo wuye pyaa kulo le, ni wuye pyaa puga ke.» ⁵⁸ A w'i bye wu ya kakanhaaa nijehene pye wa we, bani pu ya da wu na we.

14

Herodi hakili ya wuregi

(Marika 6:14-16; Luka 9:7-9)

¹ Wee tuun we ni gbafeereere Herodi Antipasi ya Yesu kaa logo. ² A wu wu kapyebyii pu pye: «Yohana Batizelipye wu je we na we, wee w'a sii wii. W'a je na foro xu ni, lee l'a wu pye wu na jani kii kakanhaaa kii na.»

Yohana Batizelipye xugana

(Marika 6:17-29)

³ Ayiwa, Herodi bi pu pye p'a Yohana co, na shonho le wu na, na wu le kaso ni. Wu ceborona Filipe sho Herodjasi wuu na Herodi bi lee pye. ⁴ Bani Yohana bi li shee wu na na: «Li ya ta saha mu wu we cee we lehe we.» ⁵ Herodi funno ki bye na Yohana gbo, ga wu bi fyagi sipyiire ti na, bani pee bi Yohana jatani Kile tudunmo.

⁶ Lee be na, a Herodi wo cazege cana ki wo kalene l'i ba no, a Herodjasi poro fuceere l'i yiri na xonho sipiyirilee pu nahagbaa na. A lee di sii taan Herodi ni, ⁷ fo w'a kaa fuceere li mu na li bu yaaga beeri jeri wee mu, na wee na kee kan li mu. ⁸ Li nu wu wo jomomo funno ni, a fuceere l'i Herodi pye: «Yohana Batizelipye juno taha yaaga ka na ma kan nahame na mu!» ⁹ A lee di saan wu jaha tanha. Ga na wu yaha w'a kaa na xo wu sipiyirilee pu jii na, a wu jujumu

li jno yaha fuceere li mu. ¹⁰ A wu wa yaha kari w'a she Yohana juno ki kon kaso wu ni. ¹¹ A p'i ba ni ki ni, na ki taha yaaga ka na, na pa gan fuceere li mu l'a she gan li nu wu mu. ¹² A Yohana wo kalaapiire t'i she wu nixhugo ki lo na she le, na xho na she yee jaha jo Yesu mu.

Yesu ya yalige kan sipyii kabofono kaguro mu

(Marika 6:30-44; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14)

¹³ Ba Yesu ya yee logo we, a wu je korogo ka ni, na yiri wee xuu wu ni, na laha sipyiire ti taan na kari sipono ki xuu wa ni. Ga, a sipyiire t'i wee xuu wu ce. A p'i foro kanha ni ni, na gari toyo na Yesu feni. ¹⁴ Ba Yesu ya foro korogo ki ni we, na pee sipyiheme pu ja, a pu njaraa di je wu ni. A wu pu yama fee pu cuono. ¹⁵ Ba yakono k'a pa no we, a Yesu wo kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Cana k'a xo toro, we di je sipono ni naha. Sipyiire ti yaha konho p'i she yalige sha sho kulogoo ki ni.» ¹⁶ A Yesu di pu pye: «Pu ya yaa na kari we, yiye pyaa ki yalige kan pu mu!» ¹⁷ Ga, a p'i wu pye: «Buuri juyo kaguro ni fyaa shuun ye wu je we mu naha.» ¹⁸ A Yesu di pu pye: «Yi pa ni yee ni naha!» ¹⁹ Lee kadugo na a Yesu di sipyiire ti pye na pu tiin japurege ki ni. A wu yee buuri juyo kaguro ni fyaa shuun wu lo, na jaha ke yirige le fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xho na yee buuri juyo yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, a pee di wu kan sipyiire ti mu. ²⁰ A pu beeri di li na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'i kee sana keme fo na saganja ke ni shuun ji. ²¹ Pee yalilime pii bye sipyii namaa kabofono kaguro (5.000) shi, ce ni nohoiire ni je we.

Yesu ya jaari gba lsho juno ni
(Marika 6:45-52; Yohana 6:15-21)

22 Ba p'a xɔ wɛ, taapile ni a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu, na pu jé kɔrɔgɔ ki ni, p'i gba wu kɔn wu naha na, yani wu sipyiire ti yaha ge. 23 Ba w'a pu yaha xɔ wɛ, na dugi kari faaboboŋɔ ki na wu yɛ nigin, na she Kile jɛeri. A piige k'i ba wɔ na wu yaha wu yɛ wà. 24 Kɔrɔgɔ ki bi lii na xɔ kɔŋɔ ki na. A lokuruyo di ganha na ki sani, bani kafɛɛge ki bi jirini pu na. 25 Xhupɛe mɛhɛɛ suduun wu ni, a Yesu di ganha na jaari lɔhɔ ki juŋɔ ni na se wu kalaapiire ti yiri. 26 Ba kalaapiire t'a wu ja wu na jaari lɔhɔ ki juŋɔ ni wɛ, a pu jaalaa di yiri fo xuuni. A p'i ganha na yu: «Yafugunɔ li jɛ le!» A p'i fya fo na sipyaa waa. 27 Ga taapile ni a Yesu di pu pye: «Yi yi logoo ki waha, nɛ wu wa, yi ganha bu da vya wɛ!» 28 A Pyɛeri di jo: «Kafɔɔ, ni mu wu w'a sii wii, na pye na bɛ di jaari she ma yiri lɔhɔ ki fugba ni.» 29 A Yesu di wu pye: «Ta ma!»

A Pyɛeri di foro kɔrɔgɔ ki ni, na ganha na jaari na se Yesu yiri lɔhɔ ki fugba ni. 30 Ga w'a pa kafɛɛge ki ta k'a pɛlɛ ge, na fya. A wu jɔ kɔn na diri lɔhɔ ki ni, na sipile wá na: «Kafɔɔ, na shɔ!» 31 Taapile ni a Yesu di wu kenɛ yeege na wu co, na wu pye: «Mu wo n'a daa w'a kanha cɛrɛ ba! Naha na ma d'a mayɛ kaala wɛ?»

32 A pu shuun wu bɛeri di jé kɔrɔgɔ ki ni, a kafɛɛge k'i yere. 33 Ayiwa, piimu p'a bye kɔrɔgɔ ki ni ge, a pee di nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu pɛlɛ na wu pye: «Can na Kile Ja mu ya sii!»

*Yesu ya yama fɛɛ cuuŋɔ
Zhɛnezarɛti fiige ki ni*

(Marika 6:53-56)

34 A Yesu ni wu kalaapiire t'i gba wu kɔn, na nɔ Zhɛnezarɛti fiige ki jinɛ ki na. 35 A wee xuu wu wo sipyii p'i Yesu cɛ. A p'i wu kaa caaga taga wee xuu wu bɛeri círi, fo sipyii

pu na pu yama fɛɛ pu tugoo na ma. 36 A p'i Yesu jɛeri na wu yere p'i gbɔn yɛ wu fadegenɛ ke na. Sipyii piimu bɛeri p'a kpɔn ki na ge, a pee bɛeri di juuŋɔ.

15

Kalaa wemu w'a ta wù sefɛlɛɛ pu mu ge

(Marika 7:1-13)

1 Farizhɛɛn p'a, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pii bi yiri Zheruzalɛmu ni na pa Yesu yiri. A pee di ba wu yege na: 2 «Naha na mu wo kalaapiire t'i wɛɛ sefɛlɛɛ pu wo kalɛgɛɛ ki kyɛɛgi wɛ? Pu ba da li, pu da pu keye je wɛ.» 3 A Yesu di pu pye: «Yee do? Naha na yee di Kile wo jɔmɛhɛɛ ki kyɛɛgi yi wo kalɛgɛɛ ki feni wɛ? 4 Kile ya jo: «Ta ma to ni ma nu pɛlɛ.» W'a jo sanha na: «Wa bu joguuumɔ jo ni wu to kelee ni wu nu ni, na weefɔɔ ya yaa na wu gbo.» 5 Ga yee kunni wa sipyii pu kalaa na sipya bɛeri w'a wu to kelee wu nu pye na: «Nɛ bi da já na naafuu wemu taga mu tɛgɛ ge, wee ya kan xɔ Kile mu.» 6 Na li jɛ nige fanha kaa weefɔɔ juŋɔ ni wu wu to kelee wu nu wu tɛgɛ wɛ. Lee funŋɔ ni yee ya Kile jomɔ pu pye juŋɔ baa, na daha yiye pyaa wo kalɛgɛɛ feni. 7 Yee shuun shuun jovɛɛ piiri! Kile tudunmɔɔ Ezayi ya kapaŋaa kiimu jo yee shizhaa na ge, k'a saha fo xuuni. W'a bi jo:

8 «Nɔyɔ yɛ ni pii sipyii pii ya nɛ pɛlɛ,
ga pu zɔlɔɔ d'a lii nɛ na fo xuuni.

9 Tawaga ni p'a nɛ pɛlɛ,
pu wo kalaa w'i jɛ sipyii wo jɔmɛhɛɛ yɛ.»*

*Keree kiimu k'a sipya nɔrɔgɔ ge
(Marika 7:14-23)*

10 A Yesu di sipyiire ti yiri, na pu pye: «Yi niwegee shan y'i ye logo!

11 Yaaga kemu k'a jin sipya jɔ ni, na se ma funŋɔ ke ni ge, kee ya

* 15:4 Ekizode 20:12; 21:17   * 15:9 Ezayi 29:13

sipyá nǎrǎgǎ wε. Ga lemu l'a fǎro sipyá jǎ ke ni ge, lee l'a wu nǎrǎgǎ.»
 12 A Yesu wo kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Go m'a li cε na ma jomǎ p'a waha Farizhεen pu na ge?»
 13 A wu pu pye: «Tige bεeri ki jε nε fugba To Kilε we ya ta ki nǎri-i ge, yee bεeri na ba gǎngi laha wà.
 14 Yi pu yaha wà, fyεnmεε pu jε pii, na fyεnmεε pii wo kagaangaa co. Fyεn wa bu fyεn wa kagaan co, pu shuun wu bεeri na do wege ni.»
 15 A Pyεeri di jo: «Lee talenε le kǎri jo wù mu.»
 16 A Yesu di jo: «Yee bε sa! Yee sanha sii fungǎngǎ fεεε ta-ε ya? 17 Ta yee ya li cε na yaaga yaaga k'a jin sipyá jǎ ni ge, ma yacεε le ni kee ma jé, lee kadugo tǎan na ba shε foro yaara tashεge ke ni wε?
 18 Ga lemu l'a fǎro sipyá jǎ ke ni ge, wu zǎ we ni lee ya fǎro. Lee l'a sipyá nǎrǎgǎ. 19 Sipyá zǎ we ni fungǎnkuuyo ye ya fǎro ma na jo sipyigbuu, dǎdǎrǎ, cεshaara ni namazhaara, ni nagaara, ni kafnεyε, ni mekyεεgeεε. 20 Kee keree kii k'a sipyá nǎrǎgǎ, ga na li ni kejebaaya ni, lee ya sipyá nǎrǎgǎ wε.»

Shi watii shen cee wa ya dà Yesu na

(Marika 7:24-30)

21 Lee kadugo na a Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari Tiiri ni Sidǎn fiige ki ni. 22 Kana shen cee wa bye tiinne na kee fiige ki ni. A wee di ba Yesu mu, na mujuugbǎ wá na: «Kafǎ, Dawuda Ja we, juyǎ jǎari na na, jina wa wu jε nε poro fucεεε li ni, wee ya wu kana fo xuuni.»
 23 Ga Yesu ya ta wu jǎ shǎ ali ni kafila kaɲa nigin bε ni wε. A wu kalaapiire t'i fulu wu na, na wu jεeri na wu wee cee we le koo ni, kǎnhǎ wu ganha ba xhuulo da jǎari pu fεni wε. 24 A Yesu di pu pye: «Nε ta tun piitiilee mu wε, fo Izirayeli wo nagoo pu yε, pee piimu p'a piin ba dubyaa jε-ε ge.»
 25 A wee cee wu ba nuguro sin Yesu fεε ni, na wu jεeri na: «Kafǎ, na tεge!»

26 A Yesu di wu pye: «Li ya ta saha pu nǎhǎpiire yalige lǎ wá pobiire mu wε.»
 27 A cee wu jo: «Yee wa can, Kafǎ. Ga yalijahara temu t'a yiri pobiire ti kafǎ wu tabali wu fugba ni, na dun jiniε na ge, pobiire ti wa tee li.»
 28 A Yesu di wu pye: «Cee we, ma n'a daa w'a pele. Kilε wu li pye ma mu na saha ni ma jidaan ni.»
 A cee wu poro fucεεε l'i juunǎ lee taapile li ni.

Yesu ya yama fεε ni jεhemεε cuunǎ

29 Lee kadugo na a Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari Galile Gba wu jǎ na. A wu dugi tiin faabobonǎ ka na. 30 A sipyiire t'i ganha na ma wu mu ni yama fεε tuuyo bεeri ni: tǎrǎ nigin nigin fεε, fyεnmεε, taa fεε, boboo ni yama fεε ni jεhemεε piitiilee bε. A p'i ba ni pee yama fεε pu ni Yesu mu, a wu pu cuunǎ. 31 Ba sipyiire t'a boboo pu jaa pu na yu, taa fεε p'i juunǎ, tǎrǎ nigin nigin fεε di jǎari, fyεnmεε di jaa wε, a lee di bye pu mu kakanhana fo xuuni. A p'i ganha na Izirayeli wo Kilε wu sǎni.

Yesu ya yalige kan sipyii kabǎfonǎ shishεεε mu

(Marika 8:1-10)

32 Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: «Pii sipyii pii jinaara ti wa nε ni, bani nijaa jε pu caɲa taanri wogo nε yiri naha, jǎyalige ka shishiin di jε nige pu mu wε. Nε funǎ wa di pu kuugo wuu le koo ni, pu fanha ki pa shε xhǎ koo na wε.»
 33 A wu kalaapiire t'i wu pye: «Mii wèε di da yalige ta naha ke siponǎ ke ni di pii sipyii pii bεeri jǎ sha wε?»
 34 A Yesu di pu yege na: «Buuri juyǎ juu yi wa yee mu wε?»
 A p'i wu jǎ shǎ na: «Buuri juyǎ gbarashuun ni fyabigee k'a.»
 35 A wu sipyiire ti pye na pu tiin jiniε ki na. 36 A wu xhǎ, na yee buuri juyǎ gbarashuun we ni fyagaa ki lǎ, na baraga taha Kilε na, na yi kεgi kεgi na kan wu kalaapiire ti mu. A

pee di yi kan sipyiire ti mu. ³⁷ A pu beeri di li na din. A kalaapiire t'i saganjaa gbarashuun ni buuri nukoroyo yi saya na. ³⁸ Piimu p'a kee yalige ki li ge, pee bye namaa kabofonoo shishere (4.000), cee ni nohopiire niye je we. ³⁹ A Yesu di sipyiire ti yaha kari. Lee kadugo na a wu je korogoo ka ni na kari Magadan niye ki na.

16

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye

(Marika 8:11-13; Luka 12:54-56)

¹ Canja ka Farizheen ni Sadushéen pii ya pa fulo Yesu na konho p'i wu taanna wii. A p'i wu pye na wu jaha shesheere kakanhana la pye pee nii na lemu ya yiri fugba we ni ge. ² A Yesu di pu pye: «Fugba we bu jaanja na foro canja d'a to xo, yee na jo na: «Zanha da ba niga na we.» ³ Fugba wu bu jaanja fo na wuu jimugunoo na, yee na jo na: «Zanha ki da do nijaa.» Fugba wu wo jeejaa le, yee ya lee keree ce na shonri kiyee ni. Ga yee di da ja we tuun we wo jaha shesheere ti kori ce we! ⁴ Nijaa sipyii pii p'a kolo, na noho pye jomae baa fee ge, pee p'a jaha shesheere kakanhana shaa, ga la shishiin da zhee pu na we, fo Kile tudunmoo Zhonasi wuu le.» Lee kadugo taan a Yesu di pu yaha wa, na gari.

Farizheen ni Sadushéen pu wo buuri shizhenherete

(Marika 8:14-21)

⁵ Tuun wemu ni Yesu kalaapiire ti bi gaaji gba wu kadugo yiri ge, a pu funnoo di wo pu ya ta buuri lo we. ⁶ A Yesu di pu pye: «Yi fungonyo ta! Ya yiye kaseri Farizheen ni Sadushéen wo buuri shizhenherete ti na!» ⁷ A p'i puyee pye na: «W'a ye yu, bani wee ya ta buuri lo we.» ⁸ Yemu pu bi yu ge, a Yesu di yee ce na jo: «Yee n'a daa w'a kanha cere de! Naha na yee di yiye pyi

na buuri je yee mu-i we? ⁹ Yee sanha sii ye jaha ce nime be-e ya? Ne buuri juyoo kaguro wu kegi kegi sipyii kabofonoo kaguro (5.000) wu na ge, buuri wemu w'a kori ge, saganjaa juu wu d'a ji we? ¹⁰ Ne buuri juyoo gbarashuun wu kegi kegi sipyii kabofonoo shishere (4.000) wu na ge, buuri wemu w'a kori ge, saganjaa juu wu d'a ji we? ¹¹ Ne na yee pye: «Ya yiye kaseri Farizheen ni Sadushéen wo buuri shizhenherete na.» A jaha di yee pye yee ya ta li ce nago kanna ne ta na buuri kaa yu yee mu-i we? ¹² Ayiwa, a wu kalaapiire t'i na li ce lee na, na wu bi ta pu pye na p'a puyee kaseri buuri shizhenherete na we, na ga p'a puyee kaseri Farizheen ni Sadushéen wo kalaa wu na.»

Pyeri ya yere li na na Kirisa wu je Yesu

(Marika 8:27-30; Luka 9:18-21)

¹³ A Yesu ni wu kalaapiire t'i she no Sezare Filipe fiige ki ni. A wu wu kalaapiire ti pye: «Sipyii pu wa Sipya Ja wu pyi na jogoo wu je we?» ¹⁴ A p'i wu jo sho na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye mu je, pii di yu na Eli, pii be di yu sanha na Zheremi, kee Kile tudunmoo watii.» ¹⁵ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeye pyaa ki mu, ne di je jogoo we?» ¹⁶ A Simo Pyeri di wu pye: «Kirisa mu je, wee wemu wu je Saan, na noho pye Izirayeli wo Shovoo wu ge, Kile jii wo wu wo Ja we.» ¹⁷ A Yesu di wu pye: «Zhonasi ja Simo, mu je duba pya, bani wemu w'a we can we she mu na ge, weefoo je Adama pya we. Ga ne To Kile wemu wu je fugba wu ni ge, wee w'a wu she mu na. ¹⁸ N'a da li she ma na jo Pyeri ma je, lee kori je faaga. N'a da ba na Egilizi wu yerenye kee faaga ki na. Adesi gburaya da ja wu yerenye we. ¹⁹ N'a da ba fugba saanra ti kenikaangaa ki kan ma mu. Ma bu kaa lemu beeri koro kan niye ke na, lee koro na gan fugba we ni. Ma bu kaa

lemu beeri koro to jine ke na, lee koro na do fugba wu ni.»²⁰ Lee kadugo na a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu na pu ganha bu yee jo wa shishiin be mu na wee wu je Kirisa wu we.

Yesu ya wu xu ni wu je wu jo
(Marika 8:31-9:1; Luka 9:22-27)

²¹ Na co wee tuun wu na a Yesu di jo kon na yi finnje na yu wu kalaapiire ti mu na: «Li waha l'i waha, fo ne bu she Zheruzalemu ni. Noholee, ni saraya naha shonrivее junofee, ni saliya karamogolo pu na ba ne kanha fo xuuni wa. Pu na ba ne gbo, ga ne na ba je na foro xu ni na caxhugo cana taanri wogo ki na.»²² A Pyeri di gari ni wu ni kabanugo, na she jo kon na yu ni wu ni na: «Ahayi Kafo, lee wa da ma ta we! Kile wu ma tanha lee na!»²³ Ga, a Yesu di nmahana jeri na Pyeri pye: «Toro laha na taan, mu Shitaanni we! Ne junjo mu wa zhaa da gyegi me, bani mu fungongo je Kile keree na we, fo sipyii wogoo.»

²⁴ Lee kadugo taan a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Wa funjo bi je wu wu binne ni na ni, wu she wuye ni, wu wu korikoritige ki lo taha na feni.»²⁵ Bani sipya we w'a giin wu wuye pile munaa junjo wolo nijaa ge, wee na ba buun wu munaa ni jiga na. Ga we w'a bonri wu munaa ni nijaa ne wuu na ge, wee wu da ba guri wuu munaa li ta jiga na.²⁶ Li na ba naha jo sipya na wu konjo yanmuyoo beeri ta, wu ba buun wuye pile munaa ni we? Yaaga keke sipya di da ba ja daga wu munaa junjo wolo we?²⁷ Ayiwa, Sipya Ja wu kuuni na ba ba ni wu melekee pu ni, wu To wu nooro wu ni. Lee ba bye tuun wemu ni, wu na ba sipyii pu beeri nigin nigin saraa na be ni pu kapyegee ni.²⁸ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Sipya Ja wu na tapaga ni ba saan je-e we.»

17

Yesu newiine l'a jeri
(Marika 9:2-13; Luka 9:28-36)

¹ Lee kadugo na ba cabyaa gbaara ya toro we, a Yesu di gari ni Pyeri, ni Yakuba, ni wu ceborona Yohana ni faabobotongoo ka fugba ni.² A Yesu newiine l'i she jeri pu jii na. A wu naha k'i ganha na ji ba cana je we, a wu faya yi be di finnje ba kpeenge je we.³ Taapile ni a p'i Musa ni Eli ja pee na yu ni Yesu ni.⁴ Lee na a Pyeri di Yesu pye: «Kafoo wee bu gori naha, lee ya jo xuuni de. Ma bu soo, ne na buguloo taanri yereje. Mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo nigin.»⁵ Na wu yaha pee jomoo pu na, a nahanja ka di ji ji na pa, na ba pu to. A mujuu la di foro kee nahanja ki ni na: «Ne nidaan Ja wu je we. Wu kaa l'a dan ne ni fo xuuni. Y'a wu nijoyo nuri!»⁶ Ba kalaapiire t'a pee jomoo pu logo we, a p'i sii fya fo xuuni, fo p'a buri buri, na pu nahaya ye buri jine na.⁷ A Yesu di fulo na gbon gbong pu na, na jo: «Yi ganha bu fya we! Yi yiri!»⁸ A p'i pu nahaya yi yirige, ga pu ya sipya watii ja nige we, fo Yesu ye.

⁹ Ba p'a diri faabobongo ki na we, a Yesu di yi jo waha pu mu na: «Kaa lemu y'a ja ge, yi ganha bu lee naha jo sipya wa shishiin be mu we, fo Sipya Ja wu ba je na foro xu ni tuun wemu ni.»¹⁰ Lee kadugo taan a kalaapiire t'i wu yege na: «Wee tuun wu ni naha na saliya karamogolo p'i yu na Eli w'a yaa na fenhe pa we?»¹¹ A wu pu pye: «Uun, Eli w'a yaa na pa, na ba keree ki beeri gbegelevongo gbegele.»¹² Ga n'a da yi jo yi mu, Eli ya pa xo, ga sipyii p'i ya ta wu ce we, na wu pye pu nidaan pyegana na. Lee kanhagana le ninuno na p'a da ba Sipya Ja wu be kanha.»

¹³ Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i na li ce na Yohana Batizelipye kaa wu bi byi.

Yesu ya pya wa cuunɔ jina bye wemu ni ge

(Marika 9:14-29; Luka 9:37-43)

¹⁴ Ba p'a pa jé sipyiire ti ni wε, a ná wa di fulo Yesu na, na nuguro sin wu fεε ni, ¹⁵ na jo: «Kafɔɔ, ɲunɔ ɲaari na ja wu na, bani ɲuzhanga ki wa wu na. W'a kanha fo xuuni. Tεεgεε kii ni ɲunɔ ki ma wu shan na ni, kelee lɔhɔ ni. ¹⁶ Nε pa ni wu ni ma kalaapiire ti mu, ga p'i ya já wu cuunɔ wε.» ¹⁷ A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni ɲε sipyikuuyo n'a daa baa fεε! Nε na gori yaha naha ni yee ni fo tuun wekε wε? Nε na yee keree xu fo tuun wekε wε? Pa ni ma pya wu ni naha!» ¹⁸ A Yesu di din jina wu na, a w'i foro pya wu ni. A pya wu juunɔ lee taapile li ni. ¹⁹ A kalaapiire t'i ba fulo Yesu na pu ye na, na wu yege na: «Naha na wée di ya já we jina we kari yeege pya wu ni-i wε?» ²⁰ A Yesu di pu pye: «Bani yee n'a daa w'a cère toro. Can na n'a da yi jo yi mu, yee n'a daa wu da bi ali mutaridi pilere bε xɔ pεεrε ni, yee bi da yi jo ke faaboboɲɔ ke mu na ki yiri naha, k'i she mε, k'a gari. Kaa la shishiin bi da ga yee já wε. [²¹ Ga ke jina tuugo ke foromɔ ya taan wε, fo suun ni Kile-ɲεrεge.]»

Yesu ya wu xu ni wu ɲε wu jo sanha

(Marika 9:30-32; Luka 9:43-45)

²² Caɲa ka, na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha shiizhan Galile ni, a wu pu pye: «Pu na ba Sipyia Ja wu le sipyii keye ni. ²³ Pu na ba wu gbo, ga wu caxhugo caɲa taanri wogo, wu na ba ɲε sanha.» A kalaapiire ti jahaya di danha fo xuuni.

Yesu ni Pyεeri bε ya saraa katahanɔa ki wo wari wu ni

²⁴ Ayiwa, ba Yesu ni wu kalaapiire t'a nɔ Kaperinomɔ kulo li ni wε, a Kile-peεnε pugbɔhɔ ki wo wari wu shɔvεε p'i fulo Pyεeri na, na wu pye: «Yee wo karamɔgɔ wu ya gaan Kile-peεnε pugbɔhɔ ki wo wari wu ni-i ge?» ²⁵ A Pyεeri di jo: «Uun, w'a gaan

wu ni.» Ba Pyεeri ya jé puga ki ni wε, a Yesu di fεnhε jomɔ pu lɔ, na jo: «Pyεeri, mu funɲɔ na jɔgɔ wu d'a yaa na munaa pεrεmε, kelee katahanɔa ki wo wari wu kaan ke konɔ ke wo saannaa pu mu wε? Saannaa pu wo nagoo laa piitiilee?» ²⁶ A Pyεeri di wu pye: «piitiilee». A Yesu di jo: «Lee funɲɔ ni, ma cε kantiinlεε niɲε wa lee ni-i sa! ²⁷ Ga lee bε na, kɔnhɔ wù ganha bu kawaa pye pii sipyii pii na wε, she ɲmehenε la wá gba wu ni. Fyashiime wemu w'a da ma ɲmehenε li lɔ ge, m'a wee ɲɔ mugí. Ma na wari tuunɔ ka ta wà, m'a she kee kan nε ni mu wo munahaa ki pεrεmε.»

18

Wekε w'i ɲε nahagbaa fɔɔ wε?

(Marika 9:33-37; Luka 9:46-48)

¹ A kalaapiire t'i fulo Yesu na, na wu yege na: «Wekε wu ɲε pu bεeri wo nahagbaa fɔɔ fugba saanra ti ni wε?» ² A Yesu di nɔhɔcεere la yiri, na lee yerenε pu niɲε ni, ³ na jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya ɲeri ba nɔhɔpiire ɲε-ε wε, yee da ga ba jé fugba saanra ti ni bada wε. ⁴ Sipyia wemu w'a wuyε tirige na pye ba le nɔhɔcεere le ɲε-ε ge, weefɔɔ wu ɲε pusamaa bεeri wo nahagbaa fɔɔ fugba saanra ti ni. ⁵ Sipyaa sipyia w'a le nɔhɔcεere le la shi co xuuni nε wuu na ge, nε w'a co xuuni.»

W'à wùye kaseri ɲugyεegi keree na

(Marika 9:42-48; Luka 17:1-2)

⁶ «Te nɔhɔpiire te t'a dà nε na ge, sipyaa sipyia w'a le la ɲunɔ kyεεgi ge, li bi da bɔrɔ weefɔɔ mu na faatabaaga pɔ wu katige ni, na wu wá suumɔ lɔhɔ nɔhɔdaan. ⁷ Bɔɔngɔ ki wa konɔ wogo sipyii pu wo ɲugyεεgere ti wuu na. ɲugyεεgere kunni da ga já bye pyebaa wε. Ga bɔɔngɔ ki wa ti pyevεε pu wogo. ⁸ Ma keɲε kelee ma tɔgɔ bi ɲε kapunɔ di ma le jurumu ni, ki kɔn

m'a ki wá. Ma kenje nigin wo, kelee ma tɔɔɔ nigin wo na jé Alijine ni, lee ya pɔɔ ma mu ma keye shuun wo ni ma tɔɔɔ shuun wo wu wá nafugibaaga ni. ⁹ Ma jii bi je kapuɔ di ma le jurumu ni, li wehele wolo, m'a li wá. Ma jii nigin wo na jé Alijine ni, lee ya pɔɔ ma mu ma jii shuun wo wu wá Jahaneme na ki ni.

Yesu ya talene la jo dubyapenge shizhaa na
(Luka 15:3-7)

¹⁰ «Y'a yiye kaseri de! Yi ganha bu da le nɔhɔcere le la shishiin cereje we. N'a da yi jo yi mu jo pu melekee pu niyereye yi wa tuun beeri ni ne To wu jahagbaa na fugba we ni. [¹¹ Bani piimu p'a piin ge, Sipya Ja w'a pa wa ba pee shɔ.]

¹² «Dii yee di wa li wii we? Dubyaa xhuu nigin (100) bu bye sipya wa mu, a wee wa nigin di ba biin. Ta wu da kelee gbarashere ni gbarashere (99) wu samaa yaha wà faaboboɔ ki na, na she we wu nigin wu sha we? ¹³ N'a da yi jo yi mu jo wu bu she wu ja, wu da funɔ taan fo xuuni wu ja wu wuu na na toro pusamaa kelee gbarashere ni gbarashere (99) wu taan, pee piimu pu je pu ya piin we ge. ¹⁴ Mu li wa. Yee fugba To wu be jidaan je le nɔhɔcere le la li piin we.

W'à yaa na yafani wùye mu

¹⁵ «Ma ceboro bu kakuunɔ pye ma na. She wu feni, m'a she yi jo wu mu yiye shuun xuu ni. Wu bu yere li na ma mu, yi na bye sanha yiye sipyii. ¹⁶ Ga wu bu she bye wu ya yi logo ma mu we. M'a shen nigin kelee shen shuun wa fara yiye na, kanhɔ jomɔ pu beeri di she bye seere shuun kelee seere taanri jii na. ¹⁷ Wu bu she li she wu da pee be woyo yi logo we, m'a she yi jaha jo egilizi wu mu. Wu bu li she wu da egilizi wu be woyo yi logo we, m'a wu jate ba Kile-ɔebaama je we,

kelee ba fanhafere wari shɔɔ wa je we. ¹⁸ Can na n'a da yi jo yi mu jo yi bu kaa lemu beeri she jine ke na, Kile be na ba lee she fugba wu ni. Yi bu sɔɔ kaa lemu beeri na jine ke na, Kile be na ba sɔɔ lee na fugba wu ni. ¹⁹ N'a da yi jo yi mu sanha jo yee shuun wa bu be kaa beeri na naha jine ke na, na lee jeeri ne fugba To wu mu, wu na lee kan pu mu. ²⁰ Bani shen shuun taanri bu she puye pinne ta xuu beeri ni ne mege na, ne wa pu jine ni.»

Tehene je yafa na sipya ni wu sipyii te ni we

²¹ Wee tuun wu ni a Pyeri di furo Yesu na, na wu pye: «Wù Kafɔ, ne ceborona ba kakuunɔ pyi ne na tuun beeri ni, ne yaa na yafani wu mu fo na she nɔ tɔɔjii juu na we? Fo tɔɔjii gbarashuun ge?»

²² A Yesu di wu pye: «N'a da ma pye fo tɔɔjii gbarashuun we de, ga fo tɔɔjii gbarashuun yahanaa kelee gbarashuun (70). ²³ Lee wuu na, fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa me. Saan wa w'a bi giin wu wu wari keree jaha wolo ni wu kapyeyii pu ni. ²⁴ Ba w'a li jɔ kɔn we, a p'i ba ni kapyeyi wa ni wu mu. Saan wu wari miliyoo nijeheme foo li bye wee na. ²⁵ Se bye wu ni wu lee foo le tɔ we. A saan wu jo na pu pu pere taga foo li tɔ, wu ni wu shɔ, ni pu nagoo, ni pu kenje yanmuɔ yi beeri. ²⁶ A wee kapyeyi wu she nuguro sin wu kafɔ wu fee ni, na wu jeeri na: «Ma luu li gbo na taan, n'a da ba ma wari wu beeri foo tɔ ma mu.» ²⁷ A wu jijaara di jé wu kafɔ wu ni, a wu wu yaha, na yafa wu mu be sanha foo li beeri na.

²⁸ «Ba wee kapyeyi w'a foro wà we, a wu ni wu kapyeyinii wa di jiri. Wu wari deje xhuu nigin foo di bi bye wee kapyeyinii we na. A wu wee co, na wu katige njohari, na jo: «Na foo li tɔ!» ²⁹ A wu kapyeyinii wu nuguro sin wu fee ni, na

wu keme jεeri na: «Ma luu li gbo na tãan, n'a da ba ma wari wu bεeri foo to ma mu.»³⁰ Ga wu ya sɔɔ wε, na wu le kaso ni fo wu ga ba wee wo foo li tɔ. ³¹ Ba kapyebyii pusamaa ya lee ja wε, a lee di waha pu na fo xuuni. A p'i shε yi bεeri jaaha jo pu kafɔɔ wu mu. ³² Wee tuun wu ni, a kafɔɔ wu wee kapyebye wu yiri na wu pye: «Kapyebye niguumɔ mu jε! Nε mu wo foo li bεeri yaha mu na, bani mu ya nε jεeri saama na. ³³ Ta mu bε bi yaa na jɔɔ jaari ma kapyebyejii wu na ba nε li pye mu na-ε wε?» ³⁴ A Kafɔɔ wu luu di yiri fo xuuni. A wu wu le kaso ni kɔnhɔ wu da jaani wà, fo wu ba shε foo li saraa na xɔ tuun wemu ni. ³⁵ Mu li wa yee bε mu, yee bu bye yee di ya yafani yi cebooloo pu mu yi zɔɔɔ pu bεeri na wε, lee pyegana le na nε wo fugba To wu bε wa da ba yee pye.»

19

Yesu ya yemu jo gbaxɔɔrɔ shizhaa na ge

(Marika 10:1-12)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ sipyiire ti mu wε, a wu foro Galile fiige ki ni, na gari Zhude fiige ki ni, Zhuruden Gba wu kadugo yiri. ² A sipyijnehemεε di daha wu feni wà. A wu pu yama fεε pu cuɔɔ.

³ A Farizheen pii di fulo wu na, kɔnhɔ p'i wu pεri wii. A p'i wu pye: «L'a saha ná wu wu shɔ gbaga xɔ kajuɔɔ bεeri na ya?» ⁴ A Yesu di pu pye: «Ta yee ya li kalaa Kile Kafila wu ni wε? Na: «Fo kɔɔ ki jɔkɔɔnrɔ na, kɔɔ ki yaavɔɔ w'a pu yà ná ni cee.»^{*} ⁵ Na jo: «Lee wuu na ná na ba wu to ni wu nu yaha, na nɔɔ wu shɔ na. Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin.»^{*} ⁶ Lee funɔɔ ni, pu jε nige shuun wε, ga fo nigin. Ayiwa Kile ya lemu pye nigin ge, sipya ganha bu lee waagi wε.» ⁷ Ga

Farizheen p'i wu pye: «Wee tuun wu ni jaaha na Musa d'a jo na ná ba da wu shɔ yaha, na wu fenhe gbaxɔɔrɔ semε yàa kan wu mu wu na wu yaha wε?»^{*} ⁸ A Yesu di pu pye: «Yee niwegee k'a waha, lee wuu na Musa ya gbaxɔɔrɔ ti koro kan yee mu. Ga fo taashiine li ni, li bi byi mu wε. ⁹ Nε kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ ge, cee wu bu da wu ya dɔdɔɔrɔ pye, a lee di gbaga ki xɔ wε, ná wu bu wu yaha, na watii lenε, dɔdɔɔrɔ w'a pye.»

¹⁰ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Ke bi jε ná wo tayerege wu ni wu shɔ te ni, wee tuun wu ni na mehε pye wà cee baa, lee ya pɔɔ.»¹¹ A Yesu di pu pye: «Wee kalaa we se jε sipyii bεeri ni wε, fo piimu ye mu Kile ya wu se kan ge. ¹² Kapuyɔ ya jε wà yemu ya ná jaaha kɔɔn wu da cee lenε-ε ge. Pii ya seni pu jε namaa ni wε. Sipyii di pii wo namaa ni. Pii bε di wa li shaa p'i bye mu fugba saanra ti kaa na. Wemu na já bye cee lenε baa ge, wu pye cee lenε baa.»

Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu

(Marika 10:13-16; Luka 18:15-17)

¹³ Lee kadugo na a sipyii pii di ba ba Yesu mu ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ wu wu keye taha ti na wu Kile jεeri ti mu. Ga, a wu kalaapiire t'i yogo jo ni pee sipyii pu ni. ¹⁴ A Yesu di pu pye: «Yi nɔhɔpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti jaaha kɔɔn wε! Bani pee shi tuugo wuuro ti jε fugba saanra te.» ¹⁵ A wu wu keye taha tee nɔhɔpiire ti na. Ba w'a xɔ wε, na yiri wà na kari.

Naafuugbɔ fɔɔ jemε p'a pen Kile wo saanra ti ni

(Marika 10:17-31; Luka 18:18-30)

¹⁶ Ayiwa, pu nigariwuu, a ná wa di fulo Yesu na, na wu yege na: «Karamɔɔ, kasaana leke tuugo

* 19:4 Zhenezi 1:27

* 19:5 Zhenezi 2:24

* 19:7 Dutarenome 24:1-4

ne d'a yaa na pye kɔnhɔ di ba jii sicuumɔ nixhɔbaama ta wɛ?»¹⁷ A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na yegee kasaana fiin wɛ? Nigin ye pe w'a jɔ. Ma funɔ bi jɛ m'a jii sicuumɔ ta, ta saliya wu jɔmɛhɛɛ ki koo jaari.»¹⁸ A ná wu jo: «Ki-ike wɛ?» A Yesu di wu pye: «Ma ganha bu sipya gbo wɛ! Ma ganha bu dɔdɔrɔ pye wɛ! Ma ganha bu nagaara pye wɛ! Ma ganha bu kafineye taha ma sipyijii na wɛ!¹⁹ Ma da ma nu ni ma to pɛɛ! Ma sipyijii wu taan ma mu ba maye pyaa ki jɛ wɛ!»*²⁰ A wee levɔɔ wu jo: «Nɛ kii bɛɛri koro jaari. Lɛkɛ d'a fɔ sanha wɛ?»²¹ A Yesu di wu pye: «Ma funɔ bi jɛ m'a fa, shɛ ma kenɛ yanmuyɔ yi pɛɛ, m'a wee wari wu kan la baa fɛɛ mu. Wee tuun wu ni ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo tãan m'a ba daha na fɛni.»²² Ga ba levɔɔ w'a yee logo wɛ, na jaha tanha na gaanji, bani naafuugbɔ wu bye wu mu.

²³ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo naafuugbɔ fɔɔ jɛmɛ p'a pɛn fugba saanra ti ni.»²⁴ N'a da ye bɛ jo yi mu sanha jo jɔhɔjɔ jɛmɛ ya taan museni wii ni na toro naafuugbɔ fɔɔ jɛ na Kilɛ wo saanra ti ni.»²⁵ Kalaapiire t'a pee jomɔ pu logo ge, a lee di bye pu mu kakanhana fo pu na yu: «Aa! Wee tuun wu ni sipya wekɛ na já pa shɔ wɛ?»²⁶ A Yesu di pu wii, na jo: «Sipyii mu, lee da já bye wɛ, ga kaa la shishiin ya Kilɛ jani wɛ.»

²⁷ Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di jomɔ pu lɔ, na jo: «Li wii, wɛɛ ya kahari yanmuyɔ bɛɛri ni, na daha mu fɛni. Lɛkɛ di da ba bye wɛɛ shizhaa na wɛ?»²⁸ A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo Sipya Ja wu ba ba diin wu saanra koro nɔrɔ wuu li ni, konɔ nivonɔ ki ni tuun wemu ni, yee bɛ na ba diin saanra korogoo kɛ ni shuun ni, na kiiri kɔn Izirayɛli gbaweye

kɛ ni shuun wu na.»²⁹ Sipya wemu bɛɛri w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu ceboronamaa, kelee wu ceboroshaa, kelee wu nu, kelee wu to, kelee wu nagoo, kelee wu kerɛye, ne wuu na ge, weefɔɔ na ba yee yahanjaa xhuu nigin (100) ta, na wu taa ta jii sicuumɔ nixhɔbaama pu bɛ ni.»³⁰ Ga jahagbaa wuu nijɛhɛmɛɛ na ba bye kadugo yiri wuu, kadugo yiri wuu nijɛhɛmɛɛ na bye jahagbaa wuu.»

20

Erezen tɛge kafɔɔ ni wu kapyebyii keree

¹ Ayiwa, a Yesu di jo na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu fɛni ge, lee li wa mɛ. Kerɛye fɔɔ wa ya sɔɔ foro jisɔɔgɔ ka tãan di zhe kapyebyii pii sha di zhe yaha wu erezen tɛge ni.»² Piimu w'a shɛ da ge, a wu ni pee di jo bɛ wari dɛjɛ nigin na, wa bɛɛri wo canja jii saraa. A wu pu yaha kari labye wu fɛni tiire tɛge ki ni.»³ A canja k'i ba dugi jɛri, a wu foro sanha, na saha ni sipyii pii niyer-eye ni kpɛngɛ ki na, p'i bi la pyi wɛ.»⁴ A wu pu pye: «Yi bɛ pu shɛ canja jii li pye na erezen tɛge ki ni, saraa wemu w'a yaa ni yi ni ge, ne na ba wee kan yi mu.»⁵ A pee di gari tiire tɛge ki ni. A canja k'i ba nɔ jɛnɛ ninɛ ni, a tɛge ki fɔɔ wu foro sanha, na saha ni pii bɛ ni, na pee bɛ lɔ lee lɔgana li na. Na ba foro sanha yakonɔ canja ki bɛ ni, na saha ni pii bɛ ni, na pee bɛ lɔ lee lɔgana li na.»⁶ A wu ba guri foro sanha yakonɔ ki bɛ ni, na pii bɛ niyereye ta kpɛngɛ ki na, pu bɛ di jɛ la ni wɛ. A wu pu pye: «Naha na yee d'a canja jii li bɛɛri pye lapye baa wɛ?»⁷ A pee di wu pye: «Sipya wa shishiin ya ta wɛɛ sha wu wo labye na nijaa wɛ.» A wu pu pye: «Yi bɛ pu shɛ na kerɛye yi ni.»

⁸ «Ba canja k'a pa xhɔ baari wu tigiduun na nɔ wɛ, a tɛge ki kafɔɔ

* 19:19 Ekizode 20:12-16; Levitike 19:18

w'i wu kaphashoonrimo wu pye: «Kapyeyii pu yiri, m'a pu saraa na li no kon kurogo wuu pu na, na se naha wuu pu mu.»⁹ Piimu p'a pu wo labye wu no kon yakono ki ni ge, a pee di fenhε fulo, a pu beeri di wari deɲεε nigin nigin ta.¹⁰ Ba l'a pa no nizhiilee pu na we, a pee di ganha na giin na pee wo wu na nehe wari deɲεε nigin nigin na. Ga, a p'i wari deɲεε nigin nigin kan pu be mu.¹¹ Ba wee wari w'a kan pee mu we, a p'i ganha na tege ki fo wu yogo puyε taan, na yu:¹² «Pii p'a no kurogo ki na ge, leeri nigin ye wo labye pee ya pye. A mu di dere wee wo saraa wu pye nigin ni pee wo wu ni, wee piimu p'a canja nii li beeri pye, na li kanhama soro, na ke cawaga ke beeri lo ge.»¹³ Ga, a tege ki kafoo wu shen nigin wa pye pu ni: «Najii, ne ta to mu na we! Ta wari deɲε nigin na be ne ni mu ya be mu wo canja nii li saraa we?»¹⁴ Ayiwa, ma wo saraa wu lo, ma da gaanji. Ne mu l'a taan nago kanna ne wu saraa ninumo kan mu ni we mu, wee wemu w'a pa tege ki ni kurogo ge.¹⁵ Lemu bu ne taan, ta lee be ne yaa na pye ni na wo wari wu ni we? Kelee ta ne wo saama pu nepeen ye l'a je ma ni?»¹⁶ A Yesu di jo sanha: «Piimu pu ne kadugo yiri wuu pu ge, le pyegana le na pee da ba bye nahagbaa wuu. Piimu pu ne nahagbaa wuu pu ge, pee na bye kadugo yiri wuu.»

Yesu ya wu xu ni wu ne wu jo sanha

(Marika 10:32-34; Luka 18:31-34)

¹⁷ Ayiwa, Yesu ya pa yiri na gaanji Zheruzalemu ni. Pu nigariwuu, a w'i wu kalaapiire ke ni shuun wu ye yiri, na pu pye:¹⁸ «Wu wii gaanji Zheruzalemu ni. Pu na zhe Sipyaa Ja wu le wa saraya naha shoonrivee nunofee ni saliya karamagoloo pu kenε ni. Pu na ba wu jaagi na w'a yaa ni xu ni.¹⁹ P'a wu le shi watii

kenε ni, pee na zhehe wu na. Pu na ba wu kon ni susoloo ni, na wu kori tige na. Canja taanri wogo ki na w'a ne na foro xu ni.»

Yakuba ni Yohana ya nahagbaa feere shaa Yesu mu
(Marika 10:35-45)

²⁰ Ayiwa, a Zebede sho wu fulo Yesu na ni wu nagoo shuun wu ni. A wu nuguro sin Yesu fee ni, na wu neeri, na wu no wee na.²¹ A Yesu di wu yege na: «Naha kaa l'i wa ma na we?» A wu Yesu pye: «Ma ba ba diin ma saanra ti ni tuun wemu ni, ma di soo na mu, na nagoo shuun we di diin ma taan. Nigin wa di diin ma kanige ce, wa di diin ma kamene ce.»²² A Yesu di wu pye: «Kaa lemu yee wa neeri ge, yee wa li ce we. Kanhama ceegbuu lemu ni n'a da ba gba ge, yee na ja gba lee ni ya?» A p'i jo: «Uun, wee na ja gba li ni.»²³ A Yesu di pu pye: «Uun, yi kunni na ba gba ne wo ceegbuu li ni. Ga na tiin ne kanige ce, kelee ne kamene ce, ne ne yee tatiinye yi kanvoo we. Piimu kaa na ne To w'a yee gbegele ge, pee mu yi da ba gan.»

²⁴ Ba kalaapiire ke wu samaa ya yee logo we, a pu logoo di yiri pu ceboronamaa shuun wu taan.²⁵ A Yesu di pu beeri yiri, na jo: «Yee ya li ce na shi wemu ne Yawutuu we, wee shi wu wo nunofee p'a pu nunofee pyi wu na. Pu sipyigboo p'i pu fanha shee wu na.²⁶ Ga li da ba bye mu yee te ni we. Yee wa funno bi ne wu bye sipyigbo, wufoo wu pye pusamaa wo kapyebye.²⁷ Yee wa funno bi ne wu bye nahagbaa foo, weefoo wu pye pusamaa wo bulo.²⁸ Mu li wa, Sipyaa Ja wu be ya ta pa konho sipyii di ba kapyene pyi wu mu we. Ga w'a pa, wu ba kapyene pyi sipyii mu, wu ba wu muna kan l'i bye sipyineheme wo nuwuuro saraa.»

Yesu ya fyenmee shuun wa cuuno
(Marika 10:46-52; Luka 18:35-43)

29 Ba p'a pa foro Zheriko kulo li ni wε, a sipiyihemεε di daha Yesu feni. 30 Lee bi fyenmεε shuun wa nidεenge ta koo li jɔ na. Ba pee ya logo na Yesu w'a doroo wε, a p'i xhuulo na: «Wù Kafɔɔ, Dawuda Ja we, jɔnɔ jaari wù na!» 31 Sipyiire ti bi yogo yu ni pu ni na pu cari puyε na, ga, a p'i la fara xhuulo wu na, na yu: «Wù Kafɔɔ, Dawuda Ja we, jɔnɔ jaari wù na!» 32 A Yesu di yere, na pu yiri, na pu pye: «Yi wa giin nε di leke pye yi mu wε?» 33 A p'i jo: «Wù Kafɔɔ, wù pye wù da jaa.» 34 A pu jɔnaara di jé Yesu ni, a wu gbɔn pu jɔi ki na. A p'i jɔ kɔn na jaa lee taapile li ni. A p'i daha Yesu feni.

21

Yesu ya jé Zheruzalemu ni ba saan jε wε

(Marika 11:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19)

1 Ba p'a tεεηε Zheruzalemu na wε, a p'i nɔ Betefaje shizhaa, Oliviye faabobonɔ ki kabanugo ki ni. A Yesu di wu kalaapiire shuun wa tun, 2 na pu pye: «Yi she yi jahagbaa kulo li ni. Yi bu nɔ ye, yi na kafazhɔ wa nibɔgɔ ta wà, wu ni wu pya. Yi yee sanha pa na kan naha!» 3 Sipya wa bu jo ni yi ni, y'i weefɔɔ pye na Kafɔɔ mago wu wa yi na. Lee bu bye pu na yi jɔ yaha yi mu, y'i ba ni yi ni.» 4 Lee ya pye kɔnhɔ Kile tudunmɔ w'a jomɔ pemu jo ge, pee jɔ di fa na:

5 «Yi yi jo Siyɔn poro* wu mu na:

«Li wii, ma saan w'a ma ma mu.

W'a wuyε tirige,
na dugi tiin kafabige na,
kafazhɔ wa wo pya.»*

6 A kalaapiire t'i gari, na she li pye ba Yesu ya yi jo pu mu wε. 7 A p'i ba ni kafazhɔ wu ni wu pya wu ni, na ba pu fadegbɔyɔ ya taha yee na, a Yesu di dugi tiin wà. 8 A

sipiyihemεε di pu fadegbɔyɔ pii koo li ni. A pii bε di wεburiye kɔn, na yee pii koo li ni. 9 Ba p'a gaanj wε, piimu pu jε Yesu jahagbaa na, ni piimu pu jε wu kadugo ge, pee bi xhuulo na yu:

«Masɔnɔ k'a byi Dawuda Ja wu mu!
Wemu w'a ma mε Kafɔɔ mεge na ge,
wee jε duba pya!

Masɔnɔ k'a byi Kile mu fugba lii lii
we ni!»*

10 Ba Yesu ya jé Zheruzalemu ni wε, a tunmɔ p'i kulo li bεeri círi. A p'i ganha na yegee na: «We ná we di jε jɔgɔ wε?» 11 A sipyiire t'i jo: «Kile tudunmɔ Yesu wu jε wii, Galile Nazareti shen we.»

Yesu ya Kile-peηε pugbɔhɔ ki pye fεfεε

(Marika 11:15-19; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22)

12 A Yesu di jé Kile-peηε pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu bi bεε ni zhɔ pyi wà ge, a wu pee bεeri kori yeege. A wu wari faavεε pu wo tabalaa pee, ni gbege shazhεεε pεεvεεε pu wo yatiinyε yi jεri buri, 13 na pu pye: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu na ba nε puga ki pyi Kile-jεεεε puga.»* Ga yee kunnɔ ya ki pye nagaalaa talaraga.»

14 A fyenmεε ni losixuyo fεε pii di fulo Yesu na Kile-peηε pugbɔhɔ ki ni. A w'i pee cuunɔ. 15 Yesu ya kakanhanjaa kiimu pye ge, ba saraya jaha shɔonrivεε jɔnɔfεε ni saliya karamɔgɔlɔ p'a kee ja wε, na nɔhɔpiire ti bε jaa ti na xhuulo na yu: «Masɔnɔ k'a byi Dawuda Ja wu mu wε!» A pu logoo di yiri. 16 Wee tuun wu ni a p'i Yesu pye: «Yemu pii wa yu mε ge, ta mu wa yi nuri mε?» A Yesu di pu pye: «Uun! Ta yee bε sanha li kalaa Kile Kafila wu ni wε? Na:

«Mu ya ma masɔnɔ pye k'a foro

* 21:5 Siyɔn poro: Wee jε Zheruzalemu shεen pee.

* 21:5 Zakari 9:9

* 21:9 Zaburuu

nəhəpiire ni pubinɲεε ɲəyɔ ni.»* »

¹⁷ Ba w'a yee jo wε, na foro kulo li ni, na pu yaha wà, na gari na she shən Bətani kulo li ni.

Yesu ya nitoodige ka lanji
(Marika 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Ayiwa, ɲimuguro ti ɲisɔɔgɔ ki na, Yesu na kuri na ma Zheruzalemu ni, a xuugo di wu ta. ¹⁹ A wu nitoodige ka ɲa koo li ɲɔ na, na fulo kee na. Ga wu ya yafiin bε ɲa ki na wεyε yε kadugo na wε. Ayiwa, a wu kee nitoodige ki pye: «Mu da ga yasεyε pye nige bada wε!» Taapile ni a kee nitoronɔ k'i waha. ²⁰ Ba kalaapiire t'a lee ɲa wε, a lee di bye pu mu kakanhana fo xuuni. A p'i Yesu yege na: «A ke nitoronɔ ke di bye dii na waha mε taapile ni wε?» ²¹ A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, n'a daa bu bye yee mu, nakaara bye t'i ɲε yee zɔɔɔ pu ni bada wε, lemu nε pye ke nitoodige ke na ge, yee da ba da lee yε na-ε dε! Ga yee na ba ke faabobonɔ ke pye: «Yiri laha naha, m'a she mayε wá suumɔ ləhɔ ni.» Lee na bye. ²² Yi ba yaaga tuugo bεeri ɲεeri ni n'a daa ni, yi na kee ta.»

Mii Yesu wo sefεεε ti d'a yiri wε?
(Marika 11:27-33; Luka 20:1-8)

²³ Ayiwa, a Yesu di she jé Kilε-pεεɲε pugbɔhɔ ki ni, na sipyii pu ɲɔ kɔn na galaa. Na wu yaha wu na wee kalaa wu kaan, a saraya ɲaha shɔnriwεε ɲunɔfεε ni nɔhɔlεε p'i fulo wu na, na wu yege na: «Sefεεε teke gbɔɔrɔ ni mu wa kii keree kii pyi wε? Jɔgɔ w'a kee fanha ki kan mu mu wε?» ²⁴ A Yesu di pu pye: «Nε bε w'a da yee yege kaa nigin na. Yi bu na ɲɔ shɔ, wee tuun wu ni, sefεεε temu gbɔɔrɔ ni nε bε ya kii keree kii pyi ge, nε bε na tee jo yi mu. ²⁵ Jɔgɔ wu d'a Yohana tun na w'a batizeli pyi wε? Kilε laa sipyii?» A p'i puyε pye: «Wù bu jo: «Kilε w'a wu tun», wu na jo: «Wee tuun wu

ni ɲaha na yee di ya ta dà wu na-ε wε?» ²⁶ Ga wù bu nəhɔ jo: «Sipyii p'a wu tun», sipyiiire ti na lemu pye wù na ge, lee wo fyaara wa wà ni, bani sipyiiire ti bεeri wa Yohana wii Kilε tudunmɔ.» ²⁷ Lee na, a p'i Yesu pye: «Wèe ya cε wε.» A Yesu bε di pu pye: «Ayiwa nε bε ya she, sefεεε temu gbɔɔrɔ ni nε bε ya kii keree kii pyi ge, nε bε da tee jo yee mu wε.»

Yesu ya talenε la jo jalaa shuun wa shizhaa na

²⁸ A Yesu di jo sanha na: «Yee di wa leke kɔɔn yiyε funyɔ ni kii keree kii shizhaa na wε? Jalaa shuun pu bye ná wa mu. A wu ba jashiime wu pye: «Na ja, she ɲiɲaa wo cana ɲii li wo labye wu pye na εrεzen tεge ki ni.» ²⁹ A wee ja wu wu pye: «Nε se wà wε.» Ga ba jεεrε ya pye wε, yemu w'a jo ge, a yee wo daajenε di jé wu ni. A wu gari tεge ki ni. ³⁰ A to wu she yee ninuyɔ jo ja shuun wo wu bε mu. A wee di wu pye: «Uun, nε na zhe.» Ga na dεrε pye wu ya she wε. ³¹ Pu shuun wu ni weke d'a tofɔɔ wu ɲidaan pye wε?» A p'i jo: «Jashiime we.» Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo fanhafεε wari shɔvεε ni navarashaa pu na ba jé yee ɲaha na Kilε wo saanra ti ni. ³² Bani Yohana ya pa yee mu, koo lemu l'a tii ge, na ba lee she yee na. A yee di bye yee ya dà wu na wε. Ga, a fanhafεε wari shɔvεε ni navarashaa p'i dà wu na. A yee di lee bε ɲa, ga lee bε na yee ya ta daajenε jo yi guri dà wu na wε.»

Erεzen faapyii niguumɔɔ pu wo talenε le

(Marika 12:1-12; Luka 20:9-19)

³³ A Yesu di pu pye sanha na: «Yi le talenε le bε logo: Kεfεyε fɔɔ wa w'a bi εrεzen tεge ka shan, na ki maha ni kasɔrɔgɔ ni. A w'i wege ka wolo na pye εrεzen wu ləhɔ ki tawologo, na zangaso wa yàa shazhən wu kaa na. Lee kadugo na a wu εrεzen tiire tεge ki kaa le εrεzen faapyii pii kenε ni, na gari

fiige katii ni. ³⁴ Ba ɛɛZEN wu lɛduun ya pa dɛɛŋɛ wɛ, a wu wu wo kapye-byii pii yaha kari pee ɛɛZEN faapyii pu mu, na pu shɛ ɛɛZEN nile wu shɔ pa. ³⁵ Ga, a p'i kapyebyii pu co, na wa kpɔn xuuni, na wa gbo, na taanri wo wu wá gbo ni kagereye ni.

³⁶ «Ayiwa, a ɛɛZEN wu kafɔɔ wu kapyebyii pii bɛ tun piimu ya nɛhɛ nizhiilee pu na ge. A p'i pee bɛ pye ba p'a nizhiilee pu pye wɛ. ³⁷ Lee bɛɛri kadugo tãan, a tɛgɛ ki kafɔɔ w'i wuyɛ pyaa ja tun kari, na jo: «Nɛ ja we kunni, pu na zhɛ gbɔɔɔ taha wee na.» ³⁸ Ga ba ɛɛZEN faapyii pu jii ya taha ɛɛZEN wu kafɔɔ wu ja wu na wɛ, a p'i puyɛ pye: «Cɛn wu lɔvɔɔ wu w'a we. Yi pa wù wu gbo, cɛn wu na bye wù wo.» ³⁹ A p'i jafɔɔ wu co, na gari ni wu ni ɛɛZEN tɛgɛ ki kadugo yiri, na shɛ wu gbo.

⁴⁰ «Wee tuun wu ni ɛɛZEN tɛgɛ ki kafɔɔ wu ba ba, w'a ba leke pye pii ɛɛZEN faapyii pii na wɛ?» ⁴¹ A p'i wu pye: «Wu na ba yee sipyikuuyo yi gbo gbogaguunɔ na, na ɛɛZEN tɛgɛ ki kaa le piitiilee kenɛ ni, piimu na da ɛɛZEN nile wu kaan wu mu wu jidaan tuun ni ge.» ⁴² Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Ta yee ya le kalaa Kile Kafila wu ni wɛ? Na:

«Puyirilee p'a faakagerɛŋɛ kemu she ge,

kee k'a pye puga ki gunɲmii li faakagerɛŋɛ ki nijɛŋɛ ke.

Li wii, Kafɔɔ w'a lee pye

kakanhana li wa lii wù jaha tãan.* »

⁴³ A Yesu di jo sanha na: «N'a da yi jo yi mu jo lee l'a Kile saanra ti pye ti na da ba shɔ yee na, na ti kan shi watii mu, wemu na ba nagoo pyi ge. [⁴⁴ Wemu bu do kee kagerɛŋɛ ke jɲɲɔ ni, weefɔɔ na gɛgi gɛgi. Kee kagerɛŋɛ ki shiin bu do sipya bɛɛri jɲɲɔ ni, weefɔɔ na dɔnhɔnɔ.]»

⁴⁵ Ba saraya jaha shɔɔnɛɛ jɲɲɔfɛɛ ni Farizhɛɛn p'a Yesu talenɛ li logo wɛ, a p'i li cɛ na pee kaa w'a byi. ⁴⁶ Lee na a p'i ganha na cogana shaa wu na, ga, a p'i fya sipyiire ti na. Bani pee bi Yesu wii Kile tudunmɔ.

22

Cekaanra ligbɔhɔ ki wo talenɛ le (Luka 14:15-24)

¹ Ayiwa, a Yesu di talenɛ la bɛ jo sanha sipyiire ti mu na: ² «Fugba saanra t'a foro kaa lemu fɛni ge, lee li wa mɛ: Saan wa ya ligbɔhɔ gbegele wu ja cekaanra ni. ³ P'a sipyii piimu yiri cekaanra ti ni ge, a wu wu kapyebyii pu tun shɛ pee yiri yalige ki na. Ga pu ya sɔɔ na pa wɛ. ⁴ A wu kapyebyii piitiilee yaha kari, na pee pu shɛ pu pye: «Nɛ na yalige ki gbegele xɔ nime. Nɛ na sɪnme niyɛ ye, ni na sɪnme yapɔɔyɔ yi gbo, keree ki bɛɛri ya gbegele xɔ. Yi pa cekaanra ti lige ki feni.» ⁵ Ga sipyiyirilee pu ya ta lee la shishiin wii kaa wɛ. A pu bɛɛri di gari pu nibyegee fɛni. Wa ya kari wu kerɛye ni, a wa di gari wu kegaanja tapyege ni. ⁶ A pusamaa di saan wu kapyebyii pu co, na pu kanha fo xuuni, na pu gbo. ⁷ A saan wu luu di yiri. A w'i wu sɔɔsɪi yaha kari p'a shɛ pee sipyigbuu pu gbo, na pu kulo li sɔrogo. ⁸ Lee kadugo na a wu wu kapyebyii pu pye: «Cekaanra ti ligbɔhɔ ki kunni ya gbegele xɔ, ga sipyii piimu p'a fɛnhɛ yiri ki na ge, pee niɲɛ wa nige ki ni wɛ. ⁹ Yi shɛ kodorooyo yi ni, yi bu shɛ sipyii piimu bɛɛri ta wà, y'i ba ni pee bɛɛri ni lige ki kaa na.» ¹⁰ A kapyebyii p'i gari kakuutoroyo yi ni. Sipyii piimu bɛɛri p'a shɛ da wà ge, nizaamaa fara niguumɔɔ na, a p'i ba pee bɛɛri pinne fo cekaanra ti puga k'a ni lili pu na.

¹¹ «Ayiwa, a saan wu ba jé, na lili pu wii, na ná wa ta pu ni, wemu ya

* 21:42 Zaburuu 118:22-23

ta cekaanra fàya yi le wε. ¹² A wu jo: «Najii, dii mu d'a pye na jé naha cekaanra fàya yi ba wε?» Nòshòòrò ya ta wee ná wu mu wε. ¹³ Wee tuun wu ni a saan wu wu kapye-byii pu pye: «Yi wu tóòyò ye ni wu keye yi pò! Yi wu wà kpεεngε ki na nibiige ki ni! Mεsuu ni gankunnò na ba bye wá.» ¹⁴ Bani sipiyi jεhεmεε kunni pu wa yiri, ga piimu jaha k'a bulo ge, pee ya jεhε wε.»

P'a Yesu yege munaa pεrεmε keree na
(Marika 12:13-17; Luka 20:20-26)

¹⁵ Lee kadugo na a Farizhεen p'i she puyε ja, na p'i Yesu sha pεri, p'i wu co wuyε pyaa wo jò jomò feni. ¹⁶ A p'i pu wo kalaapiire ta ni Heròdi wo sipyii pii tun na pu she Yesu pye: «Karamògò, wèe ya li ce na jo can fò mu jε. M'a sipyii pu fiinjε na galaa bε Kile koro li ni. Mu ya fyagi sipya wa shishiin na wε, bani sipyii pu bεeri pu jε nigin mu di. ¹⁷ Ayiwa mu wo fungongò di wa keke le kaa le ni wε? L'a saha p'a munaa pεrεmε kaan Oromε saannaa Sezari mu laa, li ya saha wε?» ¹⁸ Yesu bi pu funguunò ki ce, a wu pu pye: «Yee shuun shuun juu piiri, jaha na y'i na jò yegee wε? ¹⁹ Wari wemu ni y'a munaa pεrεmε pu saraa ge, yi wu tuunò la she na na.» A p'i wari deje nigin wa she wu na. ²⁰ A Yesu di pu pye: «Jògò wo jaa ni wu kama pu wa we na wε?» ²¹ A p'i jo: «Oromε saannaa Sezari.» Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, yi da Kile bε wuu li kaan Kile bε mu.» ²² Ba p'a tee jòshòòrò ti logo wε, a lee di pu jaha wò fo xuuni. A p'i wu yaha wà, na gari.

Sadushεen p'a Yesu yege xujεne li keree na
(Marika 12:18-27; Luka 20:27-40)

²³ Ayiwa kee canunò ke, a Sadushεen pii bε di ba she Yesu yiri. Pee bi yu na xujεne da ba bye jiga na wε. A p'i Yesu pye: ²⁴ «Karamògò, Kile tudunmò Musa ya jo na ná wa bu xhu, na ta wu ya pya ta wε, na wu ceborona wu wee naxhugoshò wu lò, kònhò wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu. ²⁵ Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wèe mu naha. A nizhiime wu cee lejε, na xhu pya ta baa. A cee wu gan wu cuun wu mu, wee jε ceborona shuun wo we. ²⁶ A l'i bye mu ceborona shuun wo we, ni taanri wo wu bε shizhaa na fo na she pu gbarashuun wu bεeri xò. ²⁷ Lee kadugo na a cee wu bε di xhu. ²⁸ Wee tuun wu ni xuu pu cajeje ke, wee cee w'i da ba bye shen nigin weke wo pii cebooloo gbarashuun we ni wε? Bani pu bεeri ya wu leje toro.» ²⁹ A Yesu di pu pye: «Yee ya piin, bani le l'a ka Kile Kafila wu ni ge, yee wa lee ce wε, y'i wa Kile wo sefεere ti bε ce wε. ³⁰ Xuu pu cajeje, sipyii wa da cee leje, kelee na gbaya je wε. Ga pu bεeri na ba bye ba fugba melekee jε wε. ³¹ Kile ya yemu jo xujεne li shizhaa na ge, ta yee ya yee kalaa wε? W'a jo: ³² «Nε jε Ibirayima wo Kile, ni Ishaaga wo Kile, ni Yakuba wo Kile.»* Kile jε xuu wo Kile wε, wyii wo Kile wu jε wii.»

³³ Ba sipyiire t'a yee logo wε, a wu kalaa wu bye pu mu kakanhana.

Kile wo saliya jomεhεε ki bεeri wo nighbòò le
(Marika 12:28-34; Luka 10:25-28)

³⁴ Ba Farizhεen p'a logo na Yesu ya fehεne wá Sadushεen pu na wε, a pee di guri she puyε pinne sanha. ³⁵ Shen nigin wa jε pu ni, wee bye saliya karamògò. Wee funjò ki bye na Yesu pεri wii. A wee di jo: ³⁶ «Karamògò, jomεε leke li d'a pele saliya wu jomεhεε ki bεeri ni wε?»

* 22:32 Ekizode 3:6

37 A Yesu di wu pye: «Ma Kafoo Kile wu taan ma mu ma zo wu beeri na, ni ma munaa li beeri, ni ma fungongoo ki beeri.»* 38 Lee li wa saliya wu jomehere ki beeri nizhiine, na je ki beeri nigboo be sanha. 39 Li shuun wuu lemu l'a foro li feni ge, lee li wa me. «Ma sipiyinii wu taan ma mu ba maye pyaa ki je we.»* 40 Saliya wu jomehere ki beeri, ni Kile tudunmoo pu wo kalaa wu beeri w'a foro kii jomehere shuun we ni.»

Shovoo wu ya ta pye Dawuda ja ye nigin we

(Marika 12:35-37; Luka 20:41-44)

41 Na Farizheen pu nibinneye ta, a Yesu di pu pye: 42 «Lekere yee di wa goon yi funyo ni Shovoo wu shizhaa na we? Jogo wo ja wu je wii we?» A pi wu pye: «Dawuda Ja wu je wii.»

43 A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni naha na Dawuda di wu pyi Kafoo, Fefere Munaa fanha ni we? Bani Dawuda ya jo:

44 «Kafoo Kile ya yi jo ne Kafoo mu na:

Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce,

fo di ba ma peen pu tirige na pa le ma tooyo noho ni.»*

45 Ni Dawuda ya Shovoo wu pyi Kafoo, wee tuun wu ni w'i je dii wu ja ye nigin we?» 46 Wa shishiin ya ja Yesu jo sho pu ni, ali ni joni nigin be ni we. Na co kee cana ki na, wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na we.

23

Yesu ya pu kaala ni Yawutuu nahagbaa fe pu kaa ni

(Marika 12:38-39; Luka 11:43,46; 20:45-46)

1 Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire te ni sipyiire ti pye: 2 «Saliya karamogoloo ni Farizheen pu wo nibyii li je na sipyii pu kalaa Musa wo saliya wu ni. 3 Lee wuu

na saliya wu keree kiimu beeri ni p'a yi kalaa ge, y'a yaa na pu jomere co, na ganha na kee beeri pyi! Ga keree kiimu puyere pyaa ya byi ge, yi ganha ba kee taanni pu feni we, bani kalaa wemu p'a gaan sipyii pu mu ge, puyere pyaa ki ya wee koo jaari we. 4 Pu ma tuguro nigbogo po na taha sipyii juyo ni, ga p'i da ga gbara pu ali kabee be taga ti love tege p'i ti tugo we. 5 P'a pu kapyege ki beeri pyi kono sipyii di da pu wii. Lee l'a pu pye pu na pu gbahaa ki wo semere pee, ni pu kabogoo ki wo semere pu pelegi. Na pu fadeye jowaya ye tangi ni yalere ni. 6 Yalicerere wo tatiinceye, ni Kile-pere piyere yi wo nahagbaa tatiinye y'a dan pu ni. 7 Sipyii na pu shaari pinnere kperere na, na pu pyi: «Karamogoloo», lee be l'a dan pu ni xuuni. 8 Ga yee kunni, yi ganha bu soo p'a yi pyi: «Karamogoloo» we. Bani Karamogo nigin pe ye wu je yee mu. Yee beeri pu je cebooloo. 9 Yi ganha bu da da wa shishiin pyi naha ke jine ke na yi to we. Bani To nigin pe ye wu je yee mu. Wee je fugba we ni. 10 Yi ganha bu soo p'a yi pyi jurofe we. Bani Jurufe nigin pe ye wu je yee mu. Wee je Shovoo we. 11 Wemu wu je sipyigo yi beeri te ni ge, wee wu pye yi beeri wo kapyebye. 12 Sipya wemu w'a wuyere durogo ge, wee na ba dirige. Sipya wemu w'a wuyere tirige ge, wee na ba durogo.

Yesu ya Farizheen ni saliya karamogoloo pu jaagi

(Marika 12:40; Luka 11:39-42, 44, 52; 20:47)

13 «Bongo ki wa yee shuun shuun jovee pii wogo, yee saliya karamogoloo fara yee Farizheen na! Bani yee wa fugba saanra ti koo li toni sipyii pusamaa naha na. Yiyere pyaa ki wa jin ti ni we, piimu p'a

* 22:37 Duterename 6:5

* 22:39 Levitike 19:18

* 22:44 Zaburuu 110:1

giin p'i jé ge, a y'i ganha na pee be naha koon.

[¹⁴ «Bóongó ki wa yee shuun shuun jóvée pii wogo, yee saliya karamógoloo fara yee Farizhéen na! Bani yee wa naxhugoshaa kenje yanmuyó beeri n̄mahana na zhuu pu na, na m̄oni Kile-j̄eεge na, k̄nhó y'i yiyε pye see sipyii. Lee na yee wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.]

¹⁵ «Bóongó ki wa yee shuun shuun jóvée pii wogo, yee saliya karamógoloo fara yee Farizhéen na! Bani yee wa jin̄e ke naari, na suumó l̄hó ke be naari, k̄nhó yi sii shen nigin ye ta yi pye Yawutu ba yee j̄e wε. Yee bu wee ta na xó, yee na wee pye w'a yaa ni Jahanεmε ni t̄on̄ii shuun na toro yiyε pyaa ki t̄aan.

¹⁶ «Bóongó ki wa yee wogo, yee fyεnmεε piimu pu j̄e fyεnmεε ka-gaancomóo ge! Bani yee wa yu na sipya wemu w'a k̄aa Kile-p̄εεn̄ε pugb̄hó ki na ge, na kee kaaga ke ya jatani wε. Ga wufóo bu gaa Kile-p̄εεn̄ε pugb̄hó ki wo sanni wu na, na kee kaaga ke k'a jatani. ¹⁷ Fungónyó baa f̄εε fyεnmεε yee j̄e. Keke ki d'a ye keke na ye shuun we ni wε? Sanni we laa, kelee Kile-p̄εεn̄ε pugb̄hó ke, kee kemu k'a sanni wu pye f̄εεf̄εε ge? ¹⁸ Yee wa yu sanha na sipya bu gaa saraya yi tawologo ki na, na kee kaaga ke ya jatani wε. Ga saraga kemu k'a taha saraga yi tawologo ki na ge, na wufóo bu gaa kee na, na kee kaaga ke k'a jatani. ¹⁹ Fyεnmεε yee j̄e. Keke ki d'a ye keke na wε? Saraga ke laa, saraya yi tawologo ke, kee kemu k'a saraga ki pye f̄εεf̄εε ge?

²⁰ Wee tuun wu ni wemu bu gaa saraya yi tawologo ki na, saraya yi tawologo ke, ni yanmuyó yemu beeri yi j̄e ki j̄un̄ó ni ge, yee beeri na m'a k̄aa. ²¹ Wemu bu gaa Kile-p̄εεn̄ε pugb̄hó ki na, Kile-p̄εεn̄ε pugb̄hó ke ni Kile na m'a k̄aa, wee wemu w'a d̄en ki ni ge. ²² Wemu bu gaa

fugba we na, Kile wo saanra koo le, ni Kile wemu w'a tiin li ni ge, pee na m'a k̄aa.

²³ «Bóongó ki wa yee shuun shuun jóvée pii wogo, yee saliya karamógoloo fara yee Farizhéen na! Bani yee wa loyó wu yapyiire nifenhefenherε ti jagi wo: nanayi, ni weyε yemu beeri y'a leni shiga ni ge. N̄mεhεε kiimu tayerege k'a p̄elε saliya wu ni ge, a yee di kee yaha wà. Kee j̄e: tiime, j̄ijaara, ni j̄omεε f̄εεε. Yee bi yaa na kii kagb̄hóo kii pyi, na te nibiire te fara kee na. ²⁴ Fyεnmεε yee j̄e piimu p'a fyεnmεε pii wo kagaanya co ge. Yee ya yi logbaga suguri, na f̄anf̄on̄r̄o wo ki ni, ga na d̄εεε na j̄oh̄yó juuri.

²⁵ «Bóongó ki wa yee shuun shuun jóvée pii wogo, yee saliya karamógoloo fara yee Farizhéen na! Yee ma c̄εεgbuugoo ni goleyε kaduyo jii na fiinni, na ta yi d'a j̄i nagaara yanmuyó, ni yi lakuun̄ó yanmuyó na. ²⁶ Farizh̄en fyεn, f̄enhe c̄εεgbuu le, ni golege ki fun̄ó ki je, lee bu bye, yi kaduyo yi be na bye f̄εεf̄εε yi mu.

²⁷ «Bóongó ki wa yee shuun shuun jóvée pii wogo, yee saliya karamógoloo fara yee Farizhéen na! Yee j̄e ba faya j̄e wε p'a yemu fiinj̄e ge. Ma bu yi wii, m'a yi ta y'a j̄o k̄p̄εngε ke na, ga yi funyó d'a j̄i xuu kaciiye ni yanmufónyó tuuyo beeri na. ²⁸ Mu yee be j̄e. Yee ma yiyε pye na tifire f̄εε yee j̄e sipyii naha t̄aan, ga yee zoloo pu d'a j̄i shuun shuun juuro ni kuumó na.

²⁹ «Bóongó ki wa yee shuun shuun jóvée pii wogo, yee saliya karamógoloo fara yee Farizhéen na! Yee wa Kile tudunmóo pu faya yi yari na j̄ogi. Piimu p'a Kile j̄omεε co ge, yee wa pee wo faya yari ni kac̄εεε ni. ³⁰ Yee wa yu na yee da ba bye ni yi wo tii pu ni pu wo can̄a j̄ii li ni, na yee bi da ga s̄o di pu t̄εge pu Kile tudunmóo pu gbo wε. ³¹ Lee

funḡo ni yeeyε pyaa ya li sheε na piimu p'a Kilε tudunmḡo pu gbo ge, na pee wo nagoo yee jε. ³² Ayiwa, yi she jaha na, yi sefεε p'a lemu jḡo kḡn ge, yi lee jḡo fa! ³³ Wḡlḡo yee jε, matḡn nagoo. Yee na j́a pye dii na yiye t́anha Jahanεmε na wε? ³⁴ Lee wuu na n'a da ba Kilε tudunmḡo, ni fungḡnyḡ fεε, ni kalaa fεε tun yi mu. Yee na ba pii gbo pee ni, na pii kori tiye na, na pii kpḡn ni susḡlḡo ni yi Kilε-pεεḡε piyεyε yi ni. Yi na ba daha pu feni, na pu kana kulo ni kulo. ³⁵ Sipyitiimεε piimu wo shishan p'a wo jḡḡε na ge, kḡnhḡ pee di ba do yi jḡḡḡo ni, na co tiime fεε Abεli* wo shishan pu na, fo na pa nḡ Baraki ja Zakari* wo shishan pu na, wee wemu yee ya gbo Kilε-pεεḡε pugbḡhḡ ki saraya yi tawologo ke, ni fεfεεε xuu wu tε wu ni ge. ³⁶ Can na n'a da yi jo yi mu, tee gbuuro te bεeri wo footḡnḡo li kanhama na ba do nijaa wo sipyii pii jḡḡḡo ni.

Yesu ya jo Zheruzalemu keree na (Luka 13:34-45)

³⁷ «Zheruzalemu, Zheruzalemu, mu wemu w'a Kilε tudunmḡo pu xuli ge, piimu p'a dunni ma mu ge, na kagereye taga na pee bε waa na xhuli ge, nε funḡḡo ya pye tεεgεε nijεhεḡεε ni di ma nagoo pu pinne, ba xhuu ya wu nagoo pinneε mε wu kapanja nḡhḡo ni wε. Ga yee di ya ta sḡo lee na wε. ³⁸ Ayiwa yi puga ki na ba yaha wà nime fεfεε, ki niwaga. ³⁹ Bani n'a da yi jo yi mu, na co nime na, y'a da na ja nige wε, fo yi ba she yu tuun wemu ni na: «Wemu w'a ma mε Kafḡḡo mεgε na ge, wee jε duba pya.»*»

24

Yesu ya Kilε-pεεḡε pugbḡhḡ ki ja wu jo (Marika 13:1-2; Luka 21:5-6)

¹ A Yesu di foro Kilε-pεεḡε pugbḡhḡ ki ni na gaanji. A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na ganha na Kilε-pεεḡε pugbḡhḡ ki yerenεgana li sheε wu na, k'a keme yàa yaagana lemu na ge. ² A Yesu di pu pye: «Yee jii wa yee bεeri ni gε? Can na n'a da yi jo yi mu jo kagerenε ka shishiin wa da ba gori naha ka jḡḡḡo ni wε. Yi bεeri na ba do fεfεε.»

Keree kiimu na ba byi sani koḡḡo ki xḡ ge

(Marika 13:3-13; Luka 21:7-19)

³ Na Yesu nidεεḡε yaha Oliviye faabobḡḡo ki na, a wu kalaapiire t'i fulo wu na pu yε na, na wu yege na: «Lee na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wù na! Naha sheshεεε temu na ba li she na ma paduun w'a nḡ, koḡḡo ki taaxḡḡo li be d'a nḡ ge, m'a tee be she wù na!» ⁴ A Yesu di pu pye: «Y'a yiye kaseri! Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinḡε wε! ⁵ Bani sipyii nijεhεmεε na ba ma ni nε mεgε ni, na yu: «Nε wu jε Shḡvḡḡo wε.» Pu na ba sipyijεhεmεε piinḡε. ⁶ Yi na ba kashεn keree nuri, na kashεn gbegeme keree nuri. Ayiwa yi funyḡo ganha da ben wε! Li waha l'i waha kee keree k'a yaa na pye, ga lee di wa da ba bye taaxḡḡo li wε. ⁷ Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. Xuugo nigbḡhḡo ni jḡḡε ceḡḡε na ba byi tεyε ya ni. ⁸ Kee keree kii bεeri wa kanhama pu keree jḡkḡḡḡḡo yε, ba cee laa ma yiri mε wε.

⁹ «Ayiwa, sipyii na ba yi leni keye ni, p'a ganha na yi kana, na yi xuli. Shi wu bεeri na ba yi kḡ nε mεgε wuu na. ¹⁰ Wee tuun wu ni sipyijεhεmεε na ba n'a daa wu yaha. Pu na ba puyε nḡhḡo yeri, na puyε kḡ. ¹¹ Tudunmḡo kafinejuu nijεhεmεε na ba foro yere. Pu na ba sipyijεhεmεε piinḡε. ¹² Kakuuḡḡḡo ki jḡo na ba jεhε

* 23:35 Zhenezi 4:8-10

* 23:35 2 Canajεhεε Jomḡo 24:20-22

* 23:39 Zaburuu 118:26

tapyege ni. Lee ma bye kanyo na sipyinehemee wo taanhege ki cerehe. ¹³ Ga wemu bu ja luu mara fo na she no li tehené na, weefoo na ba sho. ¹⁴ Pe Jozaama pe pu wa Kile saanra ti kaa yu ge, pee na ba jo konyo ke kabaya ye beeri na, konho shi wu beeri di pu logo. Lee kadugo na taaxoo li na no.

Kanhama nigbo pemu na ba bye ge

(Marika 13:14-23; Luka 21:20-24)

¹⁵ «Ayiwa yi ba gyeege pyevoo* wu ja tuun wemu ni Fefere xuu wu ni, wee wemu kaa Kile tudunmoo Dajeli ya jo ge. (Wa bu yi kalaa, wu yi naha ce.) ¹⁶ Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni. ¹⁷ Lee ba wemu ta katanja jonyo ni, wu ganha bu da digi di wu yereye lo puga ki ni we. ¹⁸ Wemu ba da wu kereye ni, weefoo ganha bu da guri ba puga di ba wu fadenje lo we. ¹⁹ Bongo na ba bye lahaa fee ni punmaraya fee wogo yee caya yi na. ²⁰ Y'a Kile beeri konho tee tafere ti canja ganha ba saha ni wiire tuun ni, kelee ni cadeenge ni we. ²¹ Bani kanhama nigbo na ba bye wee tuun wu ni pemu tuugo sanha bye ja we, na co konyo ki yaaduun wu na, fo na pa no nijaa na. Pee kanhama pu tuugo di wa da bye be nige bada we. ²² Kile da bye wu ya ya wolo be yee caya yi ni we, sipya wa shishiin bi da ga sho we. Ga sipyii piimu naha w'a bulo ge, pee wuu na w'a la wolo yee caya yi ni.

²³ «Ayiwa, wa ba yi pye wee tuun we ni na: «Yi wii, Shovoo wu wa naha!» kelee «Wu we me.» Yi ganha bu da yee na we! ²⁴ Bani kafinejuu pii na ba yiri, na puyé pye shovee ni Kile tudunmoo. Pu na ba naha sheshere kagbohoo ni kakanhanaa pyi konho p'i sipyiire ti piinne. Ali Kile ya sipyii piimu naha bulo ge,

nago ba pu da ja ba pee be piinne we, pu bi da ba pee be piinne. ²⁵ Li wii, ne kii keree kii beeri jo yaha yi mu.»

²⁶ «Ayiwa sipya wa ba yi pye: «Li wii, sige ke ni Shovoo wu je!», yi ganha bu she wa we. Kelee wa bu yi pye: «Li wii, maanja ke ni wu wa naha!», yi ganha bu da yee na we. ²⁷ Kile bu ni Kile-nohoo na, kpeenge ki ma no camutomoo ni nogana lemu na ge, lee pagana li na Sipya Ja wu be wa da ba ba. ²⁸ Xuu wemu ni yaxugo je ge, wa tobinye ya yiye pinnee.

Sipya Ja pagana

(Marika 13:24-27; Luka 21:25-28)

²⁹ «Pee kanhagbo pu wo caya yi ba doro ye, taapile ni nibiige na ba je canja ki ni; yene wa da kpeenge yeege we. Woro ki na ba yiri yiri fugba we ni na pa do. Fugba wu sefere ti na ba jele. ³⁰ Wee tuun wu ni Sipya Ja wu wo naha sheshere te, tee na ba ja fugba we ni. Shi wemu beeri wu je jine ke na ge, wu beeri na ba mehe suu. Wu na ba Sipya Ja wu nibawo ja fugba nahaya ye na ni sefere ti beeri, ni nooro nigbo ni. ³¹ Maga nigbohoo ki mee li na ba foro. Sipya Ja w'a sipyii piimu naha bulo ge, wu na ba melekee tun pu pee pinne, na yiri konyo ki kabaya shishere wu beeri na, na ba pu pinne xuu nigin ni, ma li jo kon konyo ke kabanja ka na, na se konyo ke kabanja ka mu.

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Marika 13:28-31; Luka 21:29-33)

³² «Naha sheshere ta te nitoodige shizhaa na: Ki geye ye ba jo kon na funni tuun wemu ni, yee wa ma li ce na ki nagoo pyeduun w'a tene. ³³ Mu li wa, yi ba kii keree kii beeri naa ki na byi tuun wemu ni, y'i li ce na Sipya Ja w'a tene na xo, na w'a

* 24:15 Dajeli 9:27; 11:31; 12:11

nɔ xɔ kujɔɔ li jɔ na. ³⁴ Can na n'a da yi jo yi mu jo sipyii piimu pu wa jii na nime ge, sani pee beeri pu xu ge, kii keree kii beeri jɔ na va. ³⁵ Fugba we ni jii ke na ba doro, ga ne jomɔ pe wa da doro bada we.

Kile ye nigin pe w'a taaxɔ li tuun
 cɛ
 (Marika 13:32-37; Luka 17:26-30, 34-36)

³⁶ «Ga sipya wa shishiin wa kee cana ke ni wee tuun we cɛ we, ali fugba melekee pu be we, Kile Ja wu be we. To Kile ye nigin pe w'a kee cana ke ni wee tuun we cɛ. ³⁷ Ba Nuxhun wo cana jii li keree k'a pye we, mu Sipya Ja wu be cabana k'a da ba bye. ³⁸ Na logbɔhɔ ki ta ki sanha ba we, sipyii pu bi li, na gbuu, na cɛe leɛɛ, na pu nagoo kaan gbaya ni, fo na she nɔ cana kemu Nuxhun ya jɛ kɔɔgbɔhɔ ki ni ge.* ³⁹ Pu ya puyɛ kaala kaa la shishiin be na we, fo na she logbɔhɔ ki pye k'a pa, na pu beeri jɔɔ tugo. Mu l'a da ba bye Sipya Ja wu be cabana. ⁴⁰ Wee tuun wu ni namaa shuun na ba bye pu kerɛye ni, p'a nigin wa lɔ, na wa yaha wà. ⁴¹ Cɛe shuun na ba tira tiree, wa na ba lɔ na wa yaha. ⁴² Lee wuu na yi kori yaha jii na bani cana kemu Kafɔ w'a ma ge, yi wa kee cɛ we. ⁴³ Yi li cɛ na puga fɔɔ da ba li cɛ na we tuun we ni nagaa da ba ba nibiige ni, wu bi da gori yaha jii na. Wu da ga gbara nagaa wu jɛ wu puga we. ⁴⁴ Lee wuu na yi be pu gbegele yaha, bani yee ya Sipya Ja wu sonji tuun wemu ni we, wee tuun weye pyaa ni wu da ba.

Kapyebye nizaama ni wu
niguumɔ keree

(Luka 12:41-48)

⁴⁵ «Kapyebye jomɛe fɔɔ fungɔngɔ fɔɔ wemu wo kafɔ w'a wu teɛe wu puga ki wo kapyebyii pusamaa jɔɔ ni, na wu pye na w'a pu yaligee keree naha wo ki tuun ni ge, wee jɛ jɔgɔ we? ⁴⁶ Wee kapyebye

wu kafɔ wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li pyegana na, wee jɛ duba pya. ⁴⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebye wu kafɔ wu na ba wu teɛe wu keɛe yaɲmuyɔ yi beeri jɔɔ ni. ⁴⁸ Ga wee kapyebye we bu da sipyikuunɔ, wu na li kɔn wuyɛ funɔ ni na wee kafɔ w'a da zhe mɔ wà. ⁴⁹ W'a jɔ kɔn na wu kapyebye jii pu sani, na li, na gbuu ni yagbagbaa ni. ⁵⁰ Ayiwa, cana kemu ni tuun wemu wu jɛ kapyebye wu ya wu kafɔ wu sonji-i ge, kee cana ke ni wee tuun we ni wu da ba. ⁵¹ Wu na ba wee kapyebye we kori, na wu taa pinne ni shuun shuun juu ni. Mɛsuu ni gankunnɔ na ba bye wà.

25

Talene lemu l'a jo doniɛ pushaa
ke wu shizhaa na ge

¹ «Ayiwa, fugba saanra ti na ba foro doniɛ pushaa ke wa feni, piimu ya pu sokinnaa lɔ na se di zhe cenabun poo wu jɔɔ cɛri ge. ² Pu ke wu ni, kaguro wa wu bye fungɔnyɔ baa fɛɛ, kaguro wa di jɛ fungɔnyɔ fɛɛ. ³ A fungɔnyɔ baa fɛɛ p'i pu wo sokinnaa pu lɔ, ga p'i ya ta sinme patii lɔ na taha sokinnaa pu na we. ⁴ A fungɔnyɔ fɛɛ p'i pu wo sokinnaa pu lɔ, na sinme patii be lɔ na taha pu wo sokinnaa pu na. ⁵ A cepoo w'i mɔ, wu da ba we. A ɲmununɔ di pu beeri ta, a pu beeri di ɲmunɔ. ⁶ A mujuu la di ba foro jiiɲiɛ ki na na: «Cenabun poo wu we! Yi foro she wu cɛri!» ⁷ Wee tuun wu ni a doniɛ pushaa ke wu beeri di yiri, na pu sokinnaa pu yaa yaa. ⁸ A fungɔnyɔ baa fɛɛ p'i fungɔnyɔ fɛɛ pu pye: «Wɛe wo sokinnaa p'a zhaa da furi, yi sinme dɔɔni wa kan wu mu.» ⁹ A fungɔnyɔ fɛɛ p'i pu pye: «Ahayi! Sinme pemu pu jɛ wɛe mu ge, pee wa da ga wɛe ni yee yaa we. Yi she sinberɛɛ pu mu, y'i she pa shɔ yiye mu!» ¹⁰ A fungɔnyɔ baa

* 24:38 Zhenezi 7:7

fɛɛ p'i gari sɪnmɛ pu fɛni, a cenabun poo wu ba na pu yaha wà. Pushaa kaguro wemu w'a bi gbegele ge, a pee di jé ni cenabun poo wu ni cekaanra puga ki ni. A p'i gbura ki shòhò. ¹¹ Lee kadugo tãan a pii pu bɛ di ba nò, na xhuulo na: «Kafɔɔ, kafɔɔ, gbura ki mugi wù mu!» ¹² Ga, a cenabun poo wu pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo nɛ yee cɛ wɛ.» ¹³ Lee wuu na yi kori yaha jùni na, bani yi wa kee canja ke ni wee tuun we cɛ wɛ.

Talɛ lemuli'ajo nanaha tii wari kegaanja pyevɛɛ pu na ge
(Luka 19:11-27)

¹⁴ «Fugba saanra t'a foro ná wa feni wee wemu ya gaanji kulo ni ge. A w'i wu kapyebyii pu yiri, na wu kenɛ yara li kaa le pu kenɛ ni. ¹⁵ A wu wari talaan kaguro kan wa mu, na wari talaan shuun kan wa mu, na talan nigin kan taanri wo wu mu. Wee wari we ya kan pu mu na saha ni pu bæeri nigin nigin wu wo sefɛɛɛ junnɔ kana ni. ¹⁶ Kaguro w'a kan wemu mu ge, a wee di wakaraa kegaanja jò kɔn ni wu wo wu ni. A w'i wari talaan kaguro wa betii ta na fara we wu kaguro wu na. ¹⁷ A shuun fɔɔ wu bɛ di kegaanja pye ni wu wo wu ni, na talaan shuun wa ta na fara wu na. ¹⁸ Ga, a talan nigin fɔɔ wu shɛ wege tugi, na wu kafɔɔ wu wo wari wu ñmòhò wà. ¹⁹ A kapyebyii pu kafɔɔ wu sii mɔ wà, na na pa ba. Ba w'a pa ba wɛ, wu ni kapyebyii pu ni, a p'i jate wu wolo. ²⁰ A wari talaan kaguro fɔɔ w'i fulu wu na ni we wu kaguro wu bɛ ni na jo: «Na Kafɔɔ, talaan kaguro mu ya kan nɛ mu, we kaguro we nɛ ta wu kuduun.» ²¹ A wu kafɔɔ wu pu pye: «L'a jò kapyebye nizaama jòmɛɛ fɔɔ. M'a pye jòmɛɛ fɔɔ kafɛnhɛfɛnhɛnɛ ni, lee wuu na n'a da kagbòhò kaa le ma kenɛ ni. Pa wù binne funnɔ taan!» ²² A talaan shuun fɔɔ wu bɛ di fulu wu na, na wu pye: «Na kafɔɔ, talaan shuun mu ya kan nɛ mu, we

shuun we nɛ ta wu kuduun.» ²³ A wu kafɔɔ wu jo: «L'a jò, kapyebye nizaama jòmɛɛ fɔɔ. M'a pye jòmɛɛ fɔɔ kafɛnhɛfɛnhɛnɛ ni, lee wuu na n'a da kagbòhò kaa le ma kenɛ ni. Pa wù binne funnɔ taan!» ²⁴ Lee kadugo na a wari talan nigin tavɔɔ wu bɛ di fulu na jo: «Na kafɔɔ, nɛ bi li cɛ jo mu keree k'a waha. Mu ya xuu wemu nugi wɛ, wee xuu wu wo yalɔɔɔ mu ya luu. Mu ya xuu wemu wo yashi wá wɛ, wee xuu wu wo yapyiire mu ya gɔɔn. ²⁵ Nɛ fya, na shɛ ma wari wu ñmòhò jiiɛ ke ni. Wu we!» ²⁶ A wu kafɔɔ wu pu pye: «Kapyebye niguumɔ saa fɔɔ mu jɛ. Mu ya li cɛ na nɛ ya xuu wemu nugi wɛ, na wà nɛ na wo yalɔɔɔ ti luu, na na yapyiire ti kɔɔn xuu ni nɛ ta wemu wo yashi wa-ɛ ge, ²⁷ go mu bi yaa na shɛ na wari wu yaha banji na dɛ, kɔnhò di ba ba, di shɛ wu lɔ ni wu kuduun ni.»

²⁸ «Yi wu wo wari talan nigin wu shò wu na, y'i wu kan talaan kɛ fɔɔ wu mu!» ²⁹ La jɛ wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara wu wuu li na, la jɛhɛ wu mu. Ga la jɛ wemu mu wɛ, ali nifɛnhɛfɛnhɛnɛ lemu bɛ li jɛ wu mu ge, lee bɛ na ba shò wu na. ³⁰ We kapyebye niguumɔ we kunni, yi wu cò wá kpɛɛngɛ ke na nibiige ki ni! Mɛsuu ni gankunnò na ba bye wà.

Taaxɔɔ li wo kiiri we

³¹ «Sipyá Ja wu ba ba wu nɔɔɔ wu ni tuun wemu ni ni mɛlɛkɛɛ pu bæeri ni, wu na ba diin wu saanra koro nɔɔɔ wuu li ni. ³² Shi we bæeri na ba binne wu tãan. Wu na ba pu waa na laha pu yɛ na ba yatɔɔnahama ma wu dubyaa ni wu sikaa waa laha mɛ pu yɛ na wɛ. ³³ Wu na ba dubyaa pu yaha wu kanige cɛ, na sikaa pu yaha wu kamɛnɛ cɛ.

³⁴ «Ayiwa, saan wu na ba wu kanige cɛ wuu pu pye: «Yi pa, na To wu wo duba nagoo pee. Saanra temu t'a gbegele na yaha yee nahá na fo kɔnɔ ki yaaduun wu ni ge, yi pa jé tee ni, y'i ti pye yi wuuro.

³⁵ Bani xuugo ya ne ta, a yee di ne kan ne li. Waga ya ne ta, a yee di ne kan ne gba. Ne bi bye nabun, a yee di ne tirige yi kaban. ³⁶ Fafunmɔ bye ne na, a yee di ne fafunmɔ pu xɔ. Ne bi bye yama fɔɔ, a yee di ne keree yaa. Ne bi bye kaso ni, a yee di she foro ne na. ³⁷ Ayiwa, pee sipyii piimu p'a Kile jomεε co ge, pee na saan wu pye: «Kafɔɔ, tuun weke ni wèe d'a mu xuugo wo wu ja, na yalige kan mu mu we? Kelee na mu waga wo ja, na mu kan mu ya gba we? ³⁸ Tuun weke ni wèe d'a mu nabɔɔ wo wu ja, na mu tirige wù puga, kelee na ma fafunmɔ wo ja, na pee fafunmɔ pu xɔ we? ³⁹ Tuun weke ni wèe d'a ma yama wo, kelee na ma kaso wo wu ja, na she foro ma na we?» ⁴⁰ Saan wu na pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo tuun bæeri ni yee ya lee la pye ali ne cebooloo pu bæeri wo nifenhēfenhēne nigin bε na ge, ne na yee ya li pye.»

⁴¹ «Lee kadugo na saan wu na kamene ce wuu pu pye: «Yi laha na taan, yee lanji fee piiri! Yi she nafugibaaga ki ni, kee kemu k'a gbegele na yaha Shitaanni ni wu wo melekeε pu kaa na ge. ⁴² Bani xuugo bi bye ne na, yee di ya ta yalige kan ne mu we. Waga bi bye ne na, yee di ya ta ne kan ne gba we. ⁴³ Ne bi bye nabun, yee di ya ta ne tirige yi puga we. Ne bi bye fafunmɔ ni, ye di ya ta ne fafunmɔ pu xɔ we. Ne yama wo bi bye, ne bi bye kaso ni, yee di ya ta she foro ne na we.» ⁴⁴ Ayiwa, pee be na wu pye: «Kafɔɔ, tuun weke ni wèe d'a mu xuugo wo wu ja, kelee ma waga wo, kelee ma nabɔɔ wo, kelee ma fafunmɔ wo, kelee ma yama wo, kelee ma kaso wo, na li she wèe da ma tεgε-ε we?» ⁴⁵ Saan wu na pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, yee bu yee di ya lee la pye ali ne cebooloo pu bæeri wo nifenhēfenhēne nigin bε na we, yee

ya ta li pye ne na we.» ⁴⁶ Pee na ba jé kanhama nixhɔbaama ni. Ga piimu p'a tii ge, pee na ba jé jii sicuumɔ nixhɔbaama ni.»

26

Yawutuu jurnɔfεε p'a woni pye Yesu kaa na
(*Marika 14:1-2; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53*)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya pee jomɔ pu bæeri jo xɔ sipyiiire ti mu we, na wu kalaapiire ti pye: ² «Y'a li ce na cabyaa shuun te ni Nuwuuro ti wo Kalene l'a da na. Sipya Ja wu na ba jé keye ni, p'a wu kori tige na.»

³ Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔɔnrivεε jurnɔfεε ni Yawutuu nɔhɔleε p'i she puyε pinne Kayifε kaban, wee jε saraya jaha shɔɔnrivεε wo jurnɔfɔgbɔ we. ⁴ A p'i be yi na na pu Yesu peelee co ηmɔhɔɔ ni, p'i wu gbo. ⁵ Ga, a p'i jo: «Wù ganha bu wu co kalene li ni we, kɔnhɔ tunmɔ ganha bu yiri sipyiiire ti te ni we.»

Cee wa ya lasikoli wo Yesu jurnɔ ni
(*Marika 14:3-9; Yohana 12:1-8*)

⁶ Na Yesu yaha Betani kulo li ni Simɔ kaban, togo k'a fenhe wemu co toro ge, ⁷ a cee wa di fulu wu na ni lasikoli gboro la ni. Lee bi jii pεewa lasikoli wa na. A wee cee wu Yesu yaha wu na li, na ba wee lasikoli wu wo wu jurnɔ ni. ⁸ Ba Yesu kalaapiire t'a lee ja we. A pu logoo di yiri, a p'i jo: «Te kakara te wo jurnɔ di jε leke we?» ⁹ We lasikoli we bi da já bere wari nijehεmeε na, na wee kan funmɔ fee mu.» ¹⁰ Ba Yesu ya lee ce we, na jo: «Naha na y'i we cee we zɔ tenri we? Go kasaana w'a pye me ne na. ¹¹ Funmɔ fee na da daa yee te ni tuun bæeri ni, ga ne kunni wa da ba bye yee te ni tuun bæeri ni we. ¹² We lasikoli we w'a wo na na ge, w'a weri na ce puuro ti kemε yaha fanja le kaa na. ¹³ Can na n'a da yi jo yi mu jo xuu bæeri ni pe Kile Jozaama pe ya jo ke konɔ ke na ge, le we cee we ya pye ge, li

bε na baari wà, na sipyii pu funyo tiriḡe ni wu kaa ni.»

Zhudasiya Yesu shaa di le keḡe ni (Marika 14:10-11; Luka 22:3-6)

¹⁴ Ayiwa, Yesu kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa, wemu meḡe ki bye na Zhuda Isikariyoti ge, a wee di she saraya ḡaha shoonrivεε ḡuḡofεε pu mu, ¹⁵ na she pu pye: «Nε bu Yesu le yee keḡe ni, juu yee di da gan ne mu we?» A p'i warifyen tuḡo kelee taanri (30) tɔɔ kan wu mu. ¹⁶ Na co wee tuun wu na a Zhuda di ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu keḡe ni.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki li shiizhan

(Marika 14:12-21; Luka 22:7-14, 21-23; Yohana 13:21-30)

¹⁷ Shizhenhere Baa Buuri wu wo Kalene li cazhiige ke, a Yesu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Ma funḡo wa wu Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki gbegele xuu weke ni we?» ¹⁸ A Yesu di pu pye: «Yi she kanha ki ni, y'i she shen wefo pye: «Karamoḡo w'a jo na wee wo tuun w'a no, na mu kaban wee ni wu kalaapiire t'a da ba Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki li.» ¹⁹ A kalaapiire t'li pye ba Yesu ya yi jo pu mu we. A p'i Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

²⁰ Ba piige k'a pa wo we, a Yesu ni wu kalaapiire ke ni shuun wu diin na li. ²¹ Na pu yaha pu na li, a Yesu di ba jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, wa na ba ne le keḡe ni yee ni.» ²² A kalaapiire ti ḡahaya di sii tanha fo xuuni. A pu beeri di ḡo kon na wu yegee nigin nigin na: «Nε wi ya, Kafo?» ²³ A Yesu di pu pye: «Wemu w'a wu keḡe ki le golegε ki ni ni ne ni ge, wee w'a da ba ne le keḡe ni. ²⁴ Sipya Ja wu na ba xhu ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na we. Ga wemu w'a da ba Sipya Ja wu le keḡe ni ge, boḡḡo ki ḡe weefo

wogo. Ali wee na wu da bye pu ya wu se be we, lee bi da boḡo wu mu.» ²⁵ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le keḡe ni ge, a wee be di wu yege na: «Nε wi ya, Karamoḡo?» A Yesu di wu pye: «Mayε pyaa k'a yi jo.»

Kafoo fεfεεε yalige ki keree

(Marika 14:22-26; Luka 22:15-20; 1 Korente Sheen 11:23-25)

²⁶ Na pu yaha lige ki na, a Yesu di buuri wa lo, na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu pye: «Yi wa lo yi li, ne ceepuuro ti wa te!» ²⁷ Lee kadugo na a wu εzen loho ceεgbuu li lo, na baraga taha Kile na, na li kan pu mu, na jo: «Yi beeri pu ka gba ke ni, ²⁸ ne shishan pu ḡe pe, Kile wo kariḡεε ḡomeε li wo shishan pe. Sipyiḡehemeε wuu na p'a wo, na pu jurumu wu yafa pu mu. ²⁹ N'a da yi jo yi mu, na co nime na, n'a da ke εzen loho ke ka gba nige we, fo cana kemu n'a da ba ki nivono gba ni yee ni na To wu saanra ti ni ge.» ³⁰ Ba p'a li xho we, na Kile masoḡo yoyo cee. Lee kadugo taan a p'i foro kari Oliviyε faaboboḡo ki na.

Yesu ya jo na Pyeri na ba foro wee kaa taan

(Marika 14:27-31; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38)

³¹ Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee beeri na ba baa na ne ye nigin yaha niḡaa wo piige keye pyaa ni, bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Nε na ba yatoonahama wu gbo, dubyagbaha ki dubyaa pu beeri na baa caaga.» ³² Ga ne ba ḡe na foro xu ni tuun wemu ni, ne na doro yi ḡaha na Galile fiige ki ni.» ³³ A Pyeri di jo: «Ali pusamaa beeri ḡehε baa na ma wa, ne wa da ga ma wa bada we!» ³⁴ A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo ma mu, niḡaa wo piige keye pyaa ni, yani xhuupoo wu pa meε su ge, mu na ba foro ne kaa taan tɔɔḡii taanri.» ³⁵ A Pyeri di

wu pye: «Ali li mēhe yaha nē wu xu bē ni mu ni, n'a da ga foro ma kaa tāan wē.» A kalaapiire tisara bēeri di yee ninuyɔ jo.

Yesu ya Kile jēeri Zhetisemanē ti-ire tēgē ki ni

(Marika 14:32-42; Luka 22:39-46)

³⁶ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i gari xuu wa ni, wemu mēgē ki jē na Zhetisemanē ge. A wu pu pye: «Yi tiin naha, di shē Kile jēeri mēke.» ³⁷ A wu gari wà ni Pyēeri ni Zebede jalaa shuun wu ni. A l'i sii wu zɔ wu kanha fo xuuni, na wu jaha bē tanha. ³⁸ A wu pu pye: «Nē zɔ we bēeri w'a tanha fo nē na zhaa di xhuu. Yi tiin naha, y'i gori yaha jii na ni na ni!» ³⁹ A wu shē jaha na jeri, na buri jinje na, na Kile jēeri na: «Na To le kanhama cēegbuu le sanha lii na na, ni li na já bye. Ga lee bē na, nē wo jidaan ganha bu bye wē, fo mu wo jidaan.» ⁴⁰ A Yesu di guri pa wu kalaapiire taanri wu yiri, na ba pu ta p'a ηmunɔ. A wu Pyēeri pye: «Yee ya já kori yaha jii na ni nē ni na ali lēeri nigin bē pye-e ya? ⁴¹ Yi kori yaha jii na! Yi da Kile jēeri, kōnhɔ yi ganha bu jé nōwuuro ni wē. Sipyā munaā ya sɔɔ, ga wu ceepuuro fanha k'a cēre.» ⁴² A Yesu di laha pu tāan tɔɔjii shuun wuu li ni, na shē Kile jēeri na: «Na To, li bu da nago le kanhama cēegbuu le sanha da já lii nē na wē, fo nē bu gba li ni, wee tuun wu ni mu wo jidaan wu pye.» ⁴³ Lee kadugo na a wu guri pa sanha wu kalaapiire ti yiri, na ba pu ta p'a ηmunɔ sanha, bani ηmunumɔ pu bi shɔ pu ni. ⁴⁴ A Yesu di pu yaha wà, na laha pu tāan sanha, na shē Kile jēeri tɔɔjii taanri wuu li ni, na guri pee jomɔ pe ninumɔ na sanha. ⁴⁵ Lee kadugo na a wu guri pa wu kalaapiire ti yiri, na ba pu pye: «Yee wa ηmunɔɔ sanha na ηmɔni gē? Tuun w'a nɔ, Sipyā Ja wu na ba jé jurumupyii pu

keñe ni. ⁴⁶ Yi yiri wù da se! Li wii, ná wemu w'a da na le keñe ni ge, wee ya nɔ.»

Yawutuu p'a Yesu co

(Marika 14:43-50; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12)

⁴⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Zhudasi di nɔ, wee jē kalaapiire kē ni shuun wu wa nigin wa. A wu nɔ ni sipyiñehemēē pii ni. ηmɔparaa ni pubegeē ki bye pee mu. Saraya jaha shɔɔnrivēē jūñɔfēē ni Yawutuu jahagbaa fēē pu bi pee tun. ⁴⁸ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le keñe ni ge, wee bi jaha sheshēēē ta shē sipyiire ti na na: «Di ba shē jɔsɔɔnrɔ fò kan ná wemu mu, y'i wee co, wee wu wa.» ⁴⁹ A Zhudasi di dii Yesu na taapile ni, na wu pye: «Faabye Karamɔgɔ!» Na jɔsɔɔnrɔ fò kan wu mu. ⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Na najii, lemu na m'a pa ge, lee pye.» Wee tuun wu ni a sipyii pusamaa di fulo Yesu na, na wu co. ⁵¹ A Yesu wo kalaapiire la di li wo ηmɔpara kɔɔngi li forogo ni, na saraya jaha shɔɔnrivēē wo jūñɔfɔgbɔ wu wo kapyebye niwēñe paa laha. ⁵² A Yesu di lee kalaapiire li pye: «Ma ηmɔpara le le wà li forogo ki ni, bani piimu p'a ηmɔparaa luu ge, ηmɔparaa ki da ba pee bē jūñɔ tugo. ⁵³ Go nē bi da já na To wu jēeri w'a mēlekēē pii yaha na pa nime nime piimu ya jēhe miliyo na ge, ta mu ya lee cē wē? ⁵⁴ Ga lee da ba bye, Kile Kafila w'a yemu jo ge, yee jɔ na fa dii wē? Bani Kile Kafila w'a li shē na fo kii keree kii bu bye.»

⁵⁵ Lee kadugo na a Yesu di sipyiire ti pye: «A yee di ba ni ηmɔparaa ni pubegeē ni nē taceñɔ ni ma na jo kakuubye di jē ya? Nē bi dēn canja bēeri Kile-pēñe pugbɔhɔ ki ni, na sipyii kalaa, yee di ya ta nē co wē. ⁵⁶ Ga kii keree kii bēeri ya pye kōnhɔ Kile tudunmɔɔ p'a yemu bēeri ka Kile Kafila wu ni ge, yee bēeri jɔ di fa.»

Ayiwa, a wu kalaapiire ti beeri di baa caaga na wu yaha wà.

Yesu ya yere kiirikoon kurunjo ki nahagbaa na

(*Marika 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Yohana 18:13-14, 19-24*)

⁵⁷ Piimu p'a Yesu co ge, a pee di gari ni wu ni Kayife kaban, wee jne saraya naha shoonrivere wo junjofogbo we. Saliya karamogoloo ni Yawutuu nahagbaa fee pu nib-innege ki bye wà. ⁵⁸ A Pyeeri di laraga kon pu na, na daha pu feni, fo na she je saraya naha shoonrivere wo junjofogbo wu wo kaanja ki ni. Ba w'a je kaanja ki ni we, na diin gedii pu taan konho wu ba le kaa le noho ja. ⁵⁹ Saraya naha shoonrivere junjofee pu fara kiirikoon kurunjo ki na, pee bi can baa wo seeri kaa la shaa Yesu feni konho p'i wu gbo. ⁶⁰ Ga pu ya li ta we, ali na li ta be sipiyneheme bi ma na kafineye leni Yesu na. A sipyii shuun wa be di ba no kurogo ki na, na pu woyo jo na: ⁶¹ «We na we ya jo na wee na ja Kile-pene pugbaho ki ja, na ki yeren cabayaa taanri funjo ni.»

⁶² Wee tuun wu ni a saraya naha shoonrivere wo junjofogbo wu yiri yere, na Yesu pye: «Jomoo pemu beeri pii sipyii pii wa yu mu shizhaa na ge, mu wa da pu no shoge ge?» ⁶³ Ga, a Yesu di cari wuye na. A saraya naha shoonrivere wo junjofogbo wu jo: «Ma bi jne Shovoo we, Kile Ja we, ne li shaa ma mu Kile nii wo wu mege na, jo ma yee jo wu mu.» ⁶⁴ A Yesu di wu pye: «Maye pyaa ki wa yi yu. Ga n'a da yi jo yi mu jo na co nime na, yi na ba Sipya Ja wu nideenge ja Se Beeri Foo Kile kanige ce. Yi na ba wu nibawo ja be sanha fugba nahaya ye na.»

⁶⁵ Wee tuun wu ni a saraya naha shoonrivere wo junjofogbo wu wuye pyaa wo fadenge sheengi, na jo: «Kile mege w'a kyeege me de! Naha feni wu jne sanha seere pu mu we? Ya

wu Kile mekyeegere jomoo pu logo nime. ⁶⁶ Yee di wa yeke yu we?» A p'i wu pye: «W'a yaa na wu gbo.»

⁶⁷ Ayiwa, a p'i nolohoo tugi na wa wu naha ni, na wu kon ni kaguruyo ni. A pii di kadahaa ja wu jibegge ni. ⁶⁸ A p'i jo: «Shovoo we, ma bi sii Kile tudunmoo we, ma konvoo wu mege yiri wu mu!»

Pyeeri ya foro Yesu kaa taan

(*Marika 14:66-72; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18, 25-27*)

⁶⁹ Ayiwa, lee bi Pyeeri nideenge ta kpeenge ki na kaanja ki ni, a kapye-byezho wa di fulo wu na, na wu pye: «Go mu be wu bye ni Galile sheen Yesu ni.» ⁷⁰ Ga, a Pyeeri di foro wu kaa taan sipyii pu beeri nii na. A wu jo: «Ne ce yeke mu wa yu we.» ⁷¹ Lee kadugo na a Pyeeri di gari kaanja ki tajege ki yiri. A kapyebyezho wa be di wu ja wa, na wee xuu wu wo sipyii pu pye: «We na we be wu bye ni Nazareti sheen Yesu ni.» ⁷² A Pyeeri di foro wu kaa taan sanha, na gaa. A wu jo: «Ne we na we ce we.» ⁷³ Ba jeri ya pye we, piimu pu bi yere wa ge, a pee di fulo Pyeeri na, na wu pye: «Nakaara baa mu be wu wa pu ni. Bani mu jogana li be l'a mu tayirige shee.» ⁷⁴ Ga, a Pyeeri di gaa, na wuye lanj. A wu jo: «Ne wee na wu ce we.» Taapile ni a xhupoo di mee su. ⁷⁵ Ayiwa, a Pyeeri funjo di do ni Yesu jomoo pu ni na: «Yani xhupoo wu pa mee su ge, mu na ba foro ne kaa taan taanii taanri na mu ya ne ce we.»* A Pyeeri di foro kari kpeenge ki na, na she mee su fo xuuni.

27

P'a she ni Yesu ni Pilate mu

(*Marika 15:1; Luka 23:1-2; Yohana 18:28-32*)

¹ Nisoo gbaho ki na a saraya naha shoonrivere junjofee pu beeri ni noholee p'i be yi na na Yesu ya yaa

na wu gbo. ² A p'i wu pɔ, na she wu le gbafeneeri Pilate kenɛ ni.

Zhudasi xugana
(*Kapyege 1:18-19*)

³ Ayiwa, Zhudasi wemu w'a Yesu le kenɛ ni ge, ba wee ya li ja na p'a Yesu kayuu li jo na yaha na pu wu gbo we, a li daajenɛ di jé wu ni, a wu wari tuunɔ kelee taanri (30) wu lɔ, na wu she ki terenje saraya jaha shɔnriwee juɔfɛɛ ni Yawutuu jahagbaa fɛɛ pu na. ⁴ A wu pu pye: «Kakuunɔ ne pye na jaagi baa fɔɔ juɔ le xu ni.» Ga, a pee di wu pye: «Wée wo jaha wa yee ni we? Mu wo juɔ wuu li wa lere!» ⁵ A Zhudasi di wari wu shan jine na Kile-pɛɛne pugbɔhɔ ki ni, na gari na she wuyɛ pɔ gbo. ⁶ A saraya jaha shɔnriwee juɔfɛɛ p'i wari wu lɔ, na jo: «Li ya saha wée pu we wari we le Kile-pɛɛne pugbɔhɔ ki wo keshi wu ni we. Bani shishan pɛɛme pu ne pii.» ⁷ A p'i jo be yi na, na wee wari we taga cogo faanrivɔɔ wu wo tɛge ki shɔ, na kee pye pu nabuun faya. ⁸ Lee wuu na p'a kee tɛge ke mɛge yiri ali nijaa we be ni na shishan tɛge. ⁹ Lee funɔ ni Kile tudunmɔɔ Zheremi bi yemu jo ge, a yee jɔ di fa. Wu bi jo na: «P'a wari tuunɔ kelee taanri (30) wu lɔ, wee wemu w'a pye wu pɛɛme pu ge. Kee jɔ ke na Izirayeli nagoo p'a bi be. ¹⁰ A p'i wee wari wu lɔ na taga cogo faanrivɔɔ wu wo tɛge ki shɔ. Kafɔ w'a bi ne pye ne wu yee jo pu mu.»*

Pilate ya Yesu yege

(*Marika 15:2-5; Luka 23:3-5; Yohana 18:33-38*)

¹¹ Ayiwa, a p'i Yesu yerenɛ Pilate jaha taan. A wee di wu yege na: «Yawutuu wo saan mu ne ya?» A Yesu di wu pye: «Uun, ba ma wa yi yu we.» ¹² Lee kadugo na, ba saraya jaha shɔnriwee juɔfɛɛ ni Yawutuu jahagbaa fɛɛ p'a pa wu tɔɔgɔ leni we, wu ya wa shishiin

be jɔ shɔ we. ¹³ Wee tuun wu ni a Pilate di wu pye: «Keree kiimu beeri na p'a mu jaagi me ge, mu wa ki nuri-i ge?» ¹⁴ Ga Yesu ya wu jɔ shɔ lee la shishiin na we. A lee di gbafeneeri wu fo fo xuuni.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo

(*Marika 15:6-15; Luka 23:13-25; Yohana 18:39—19:16*)

¹⁵ Ayiwa, gbafeneeri wu bi tee na kaa la pyi. Lee ne, yee beeri ba Yawutuu pu wo Bulooro Nuwuuro Kalene l'a nɔ we, w'a kasoleme nigin wa yaha, na saha ni sipyii puyɛ pyaa wo jidaan wu ni. ¹⁶ Lee bi kasoleme wa ta wà wemu mɛge ya foro ge. Wu mɛge ki bye na Barabasi. ¹⁷ Sipyii ti bi pa binne a Pilate di pu pye: «Barabasi ni Yesu wemu p'a byi Shɔvɔɔ wu ge, pee shuun wu ni yi funɔ wa pu weke yaha we?» ¹⁸ Bani Pilate bi li ce na Yesu wo neɛɛn na p'a bi wu le wee kenɛ ni. ¹⁹ Na Pilate nidɛnge yaha kiiri wu takɔngɔ ki ni, a wu shɔ w'i tuduro yaha p'a pa jo wu mu na: «Ma ganha bu da ma tɔɔgɔ le we jaagi baa fɔɔ we wo keree ki ni we, bani we keree k'a ne kanha shen xuuni nmunɔgɔ ni piige ki ni.»

²⁰ Ga, a saraya jaha shɔnriwee juɔfɛɛ ni Yawutuu jahagbaa fɛɛ p'i sipyii ti sɔn na pu Pilate neeri na wu Barabasi yaha, w'i Yesu gbo. ²¹ A gbafeneeri wu guri pu pye sanha: «Yi funɔ wa pu weke yaha yi mu pii shuun we ni we?» A p'i wu pye: «Barabasi.» ²² A Pilate di pu pye: «Yesu wemu p'a byi Shɔvɔɔ wu ge, di leke pye wee na we?» A pu beeri di wu pye: «Wu kori tige na!» ²³ A Pilate di pu yege na: «Kakuunɔ leke wu d'a pye we?» Ga, a p'i xhuulo xuuni na toro taashiine li taan na: «Wu kori tige na!» ²⁴ A Pilate di ba li ta na wee wa da le já we, bani la li bi faraa sipyii ti kafugo na. A w'i lɔhɔ ko, na wu keye je sipyii ti beeri jii na, na

* 27:10 Zakari 11:12-13; Zheremi 32:6-9

jo: «Ne tɔɔgɔ wa ni yi ni we jaagi baa fɔɔ we wo shishan pu wo na we. Yeeɣe pyaa wo keŋe woyo yi wa yere.»²⁵ A sipyiire ti beeri di jo: «Wu shishan pu to wɛɛ ni wu nagoo juŋɔ ni!»²⁶ Wee tuun wu ni a Pilate di Barabasi yaha, na Yesu kan p'a kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na wu le pu keŋe ni pu kori tige na.

Sɔɔsɔsii p'a Yesu la wolo
(Marika 15:16-20; Yohana 19:2-

3) ²⁷ Ayiwa, a gbafeɛɛeri wu sɔɔsɔsii p'i gari ni Yesu ni gbafeɛɛeri wu kaɔŋa ki ni. A sɔɔsɔsii pu kurunɔ ki beeri di foro pinne wu feni. ²⁸ A p'i Yesu faya yi wolo wu na, na fadeboronɔ niŋiga ka le wu na. ²⁹ A p'i xhuyo shin na pye saanra juɔɔnɔ, na lee tɔ wu juŋɔ ni, na wahagaan le wu kanige keŋe ke ni. A p'i xhɔ na ganha na nuguro sinni wu fɛɛ ni, na wu la wo, na yu: «Naabye Yawutuu saan we!»³⁰ A p'i ganha na juɔɔhɔ tugoo na woni wu na, na wahagaan li lɔ, na wu kpɔɔn juŋɔ ke ni. ³¹ Ba p'a wu la wolo xɔ mu we, a p'i fadeboronɔ niŋiga ki wolo wu na, na wuye pyaa wo faya yi le wu na, na gari ni wu ni di zhe gori.

P'a she Yesu kori tige na
(Marika 15:21-32; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27)

³² Ayiwa, ba p'a foro kanha ki ni we, na jiri Sirine kulo li shen wa na, wee mege ki bye na Simɔ. A p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lɔ. ³³ A p'i she nɔ xuu wa ni, wee mege je na «Goligota», lee kori je: «Nugɔɔgɔ xuu». ³⁴ A p'i duven suri durɔgi losorogo ka ni na kan wu mu wu gba. Ba w'a yee jehe we, wu ya sɔɔ na yi gba we.

³⁵ Ba p'a wu kori xɔ we, a sɔɔsɔsii p'i kagaanshaan pye, na wu faya yi taa taa pu ye na na saha ni lee ni.* ³⁶ Lee kadugo na, a p'i diin na ganha na wu kaseri. ³⁷ P'a Yesu

jaagi lemu na ge, a p'i yee ka kɔɔɔ la na na kori wu juŋɔ na na:

YESU WU JE WE, YAWUTUU WO SAAN WE.

³⁸ A p'i nagaapeleye shuun wa kori tiye na ni Yesu ni. Nigin wa di je wu kamene ce. ³⁹ Kodoroloo pu bi pu juyo kori, na wu shehele, ⁴⁰ na yu: «Mu wemu w'a jo na mu na Kilepeɛɛɛ pugbɔhɔ ki ja, na ki yereɛɛ sanha cabyaa taanri funɔ ni ge, ma bi sii Kile Ja we, maye shɔ sa! Tigi laha tige ki na!»⁴¹ Saraya naha shɔɔnriwee juŋɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ ni Yawutuu jahagbaa fɛɛ pu be pu bi Yesu la wo, na yu: ⁴² «W'a sipyii piitiilee shɔ, ga w'a da ja wuye shɔ we! GoIzirayeli wo saan wu je wii, na wu tigi laha nime korikoritige ki na, wu na da wu na!»⁴³ «W'a Kile pye wu tadanja. Wu kaa bi dan Kile ni, Kile wu wu tirige sa!»* Ta wu ya jo na Kile Ja wee je we?»⁴⁴ Nagaapeleye yemu p'a kori ni wu ni ge, mu yee be bi wu fanri lee fanhagana li na.

Yesu xugana
(Marika 15:33-41; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30)

⁴⁵ Na caŋa ki yaha niŋe niŋe ni, a nibiige di je fiige ki beeri ni, fo na she da leereɛ taanri. ⁴⁶ Yakonɔ wo tuunɔ nii taanri wu shizhaa na, a Yesu di ba mujuugbɔɔ wa na: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Lee kori je: «Na Kile, na Kile, naha na ma d'a na yaha we?»* ⁴⁷ Piimu niyereye yi bye wa ge, ba pii ya lee mujuu li logo pee ni we, na jo: «Kile tudunmɔɔ Eli w'a yiri.»⁴⁸ Taapile ni a shen nigin wa di baa kari pu ni, na she yoro fyenmi vinegiri ni, na tee migile kagaantɔngɔ ka na, na she gan Yesu mu wu sɔn. ⁴⁹ Ga, a pusamaa di jo: «Yere wu wu wii Eli bu da wu na da ba wu shɔ!»⁵⁰ A Yesu di mujuugbɔɔ la be wa sanha,

* 27:35 Zaburuu 22:19   * 27:43 Zaburuu 22:9   * 27:46 Zaburuu 22:2

na xhu. ⁵¹ Lee taapile li ni a Kile-
 pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki nahaparaga fɔŋa*
 nigbilege k'i daa shuun, na lɔ fugba
 wu na fo jɪŋɛ ke. A jɪŋɛ k'i jɛɛ, a
 faabobo yo ye di ja ja. ⁵² A faya yi jɔ
 di mugɪ mugɪ, Kile wo sipyii piimu
 p'a bi xu ge, a pee di jɛ. ⁵³ A p'i foro
 faya yi ni. Ba Yesu ya pa jɛ wɛ, a
 p'i jɛ fɛfɛɛɛ kulo li ni, na puyɛ shɛ
 sipyɪnɛhɛmɛɛ na.

⁵⁴ Sɔɔsɪi jɪŋɔfɔɔ we ni sɔɔsɪi pi-
 imu samaa pu bi Yesu kasɛɛge pyi
 ge, ba pee ya jɪŋɛ cɛɛŋɛ ke ni kee
 keree ki bɛɛri jɔ wɛ, a p'i sii fya
 fo xuuni, na jo: «Can na Kile Ja
 yɛ pyaa ki bye we ná we!» ⁵⁵ Cɛɛ
 nɪnɛhɛmɛɛ pii bɛ pu bi yere taliige
 ni na kii keree kii wii. Pee bi taha
 Yesu fɛni na yiri Galile ni, na baari
 pyi wu mu. ⁵⁶ Pii mɛyɛ yi wa ye
 pu ni: Magadala shɛɛn Mariyama,
 Yakuba ni Yusufu yɛ nu Mariyama,
 ni Zebede jalaa pu wo nu we.

Yesu legana fana ni

(Marika 15:42-47; Luka 23:50-
 56; Yohana 19:38-42)

⁵⁷ Ba yakonɔ k'a pa nɔ wɛ, a Ari-
 mate shɛn naafuu fɔɔ wa di ba, wee
 mɛge ki bye na Yusufu. Wee bɛ wu
 bye Yesu wo kalaapire la. ⁵⁸ A wu
 gari, na shɛ Yesu nixhugo ki jɛɛri
 Pilate mu. A Pilate di jo na pu shɛ
 gbo wu kan wu mu. ⁵⁹ A Yusufu
 di gbo wu lɔ, na fatɔvige nivoŋɔ ka
 migile wu na. Kee bi yaa ni lɛnfu*
 ni. ⁶⁰ Na shɛ wu le fana nivoŋɔ ka
 ni. Wu bi pu pye p'a kee fana ke
 tugi na yaha wuyɛ kaa na faaya yi
 ni. A wu xhɔ na kageegbɔhɔ ka
 gologolo taga fana ki jɔ tɔ, na gari.
⁶¹ Magadala shɛɛn Mariyama ni we
 wu Mariyama we, pee bi tiin na
 saha ni fana ki ni.

*P'a sɔɔsɪi taha fana ki na na p'a
 ki jɪŋɔ sigeɛ*

⁶² Nimuguro ti na, a saraya jaha
 shɔɔnɪvɪɛ jɪŋɔfɛɛ ni Farizhɛɛn

pii di shɛ gbafɛnɛɛɛɛ Pilate mu.
 Kee cana k'a pye cadɛɛŋɛ ki wo
 gbeɛmɛ pu cana ki jimuguro. ⁶³ A
 p'i ba wu pye: «Jɪŋɔfɔɔ we, na
 we juyɛɛgi sipya we yaha jii na,
 wɛɛ fungɔŋɔ wa li na na w'a bi
 jo na wee na ba jɛ na foro xu ni
 wu caxhugo cana taanri wogo na.
⁶⁴ Lee wuu na wɛɛ funjɔ wa ma di
 sɔɔsɪi taha fana ki na, pee di da ki
 jɪŋɔ sigeɛ fo na shɛ cabyaa taanri
 wu torogo. Kɔnhɔ wu kalaapiire
 ti ganha bu da ba wu nixhugo ki
 yu pu da yi yu sipyii pu mu na w'a
 jɛ na foro xu ni wɛ. Lee bu bye
 tee kurogo wo juyɛɛgerɛ ti na golo
 taashiine li bɛ wuuro ti na.» ⁶⁵ A
 Pilate di pu pye: «Sɔɔsɪi pu piiri!
 Lemu bɛɛri y'a giin di bye, kɔnhɔ
 y'i fana ki jɪŋɔ sige xuuni ge, yi lee
 pye.» ⁶⁶ A p'i gari fana ki na, na shɛ
 jɔtɔŋɔ ki yaa, na fɛ yaha ki na, na
 sɔɔsɪi pu taha ki na a pee di ganha
 na ki jɪŋɔ sigeɛ.

28

Yesu ya jɛ na foro xu ni

(Marika 16:1-10; Luka 24:1-12;
 Yohana 20:1-10)

¹ Ayiwa, ba cadɛɛŋɛ k'a toro wɛ,
 Dimazhi wu jɪsɔɔgɔ ki na, cana ki
 foroduun wu ni, a Magadala shɛɛn
 Mariyama ni we wu Mariyama w'i
 gari di zhɛ fana ki wii. ² Taapile ni a
 jɪŋɛ cɛɛŋɛ nigbɔhɔ di bye. A Kafɔɔ
 wo mɛɛkɛ wa di digi na yiri fugba
 we ni, na ba kagerɛɛ ki gologolo
 laha fana ki jɔ na, na diin ki jɪŋɔ
 ni. ³ Mɛɛkɛ wu jaha ki bi jɪ ba
 Kile-jɪnɛ jɛ wɛ, wu faya ye di fiinɛ
 welewele ba xɔɔɔ jɛ wɛ. ⁴ Sɔɔsɪi
 piimu p'a fana ki jɪŋɔ sigeɛ ge, a
 pee di fya fo na jɛɛ, a p'i bye kanna
 p'a xu. ⁵ A mɛɛkɛ wu cɛɛ pu pye: «Yi
 ganha bu da vya wɛ! Nɛ li cɛ jo Yesu
 wemu p'a kori tige na ge, wee yee
 wa zhaa. ⁶ Wu wa naha wɛ, w'a jɛ
 na foro xu ni ba w'a bi yi jo wɛ. P'a

* **27:51 Kile-pɛɛŋɛ pugbɔhɔ ki nahaparaga fɔŋa:** Kee jɛ fana kemu ki bi fɛfɛɛɛ xuu wu tɛhɛnɛ
 kɔn na wolo fɛfɛɛɛ ti bɛɛri wo fɛfɛɛɛ xuu wu ni ge. Lee ya li shɛɛ na wa bɛɛri na jɔ vulo nime Kile
 na.

bi wu sinniŋe xuu wemu ni ge, yi pa wee xuu wu wii. ⁷ Ayiwa nime yi fyaala she yi jo wu kalaapiire ti mu na w'a ŋe na foro xu ni, na w'a gaŋi yi ŋaha na Galile fiige ki ni, yi na zhe wu ŋa wà. Ye y'a bye ne mu di jo yi mu.» ⁸ A cèe p'i fyaala laha faŋa ki na, pu bi fya, ga pu zɔlɔ pu be d'a ŋi fundanga na. A p'i ganha na fe na gaŋi p'i she yee ŋaha jo kalaapiire ti mu. ⁹ Taapile ni a Yesu di ba pu ŋuŋɔ círi na pu pye: «Yi faabye!» A cèe p'i fulo Yesu na, na wu cɔ tɔɔɔ ye na, na peeŋe taha wu na. ¹⁰ A Yesu di pu pye: «Yi ganha bu da vya we! Yi she yi jo na cebooloo pu mu na p'a se Galile ni, na wà p'a da zhe na ŋa.»

Sɔɔsɔii p'a Yesu ŋe wu jo

¹¹ Ayiwa, na cèe pu yaha koo na, sɔɔsɔii piimu pu bi faŋa ki ŋuŋɔ sigee ge, a pii di gari pee ni, na she kii keree kii beeri ŋaha jo saraya ŋaha shɔɔnriwee ŋuŋɔfee pu mu. ¹² A saraya ŋaha shɔɔnriwee ŋuŋɔfee p'i she puyɛ ŋa ni Yawutuu ŋahagbaa fee pu ni. A p'i jo be yi na, na wari niŋeheme wa kan sɔɔsɔii pu mu, ¹³ na pu pye: «Y'a yi yu na Yesu kalaapiire t'a yee niŋmunuyɔ yaha, na ba gbo wu yu piige ki ni. ¹⁴ Gbafeneeri wu bu yee logo, wèe na zhe yee ŋaha shɔɔnri ni wu ni na wu wo se pye, kɔnhɔ yaaga ganha bu yi ta we.» ¹⁵ A sɔɔsɔii p'i wee wari wu lɔ, na she li pye ba y'a jo pu mu we. A pee jomɔ pe di jaaga Yawutuu pu te ni. Fo niŋaa we be ni pee jomɔ pe ya yu.

Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire ti na

(*Marika 16:14-18; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Kapyegee 1:6-8*)

¹⁶ Ayiwa, a kalaapiire ke ni nigin w'i gari Galile ni. Faaboboŋɔ kemu kaa Yesu bi jo pu mu ge, a p'i gari wà. ¹⁷ Ba p'a Yesu ŋa we, a p'i wu peɛ. Ga, a nakaara di bye pii zɔlɔ ni pu ni. ¹⁸ A Yesu di fulo pu na, na

pu pye: «Fanha ki beeri k'a kan ne mu fugba we, ni ŋiŋe ke na. ¹⁹ Lee wuu na yi nɔ shi wu beeri na, y'i pu pye na kalaapiire! Yi pu batize To Kile ni Ja ni Fefeeere Muna mɛge na! ²⁰ Nɔmehere kiimu ne jo yi mu ge, yi pu kalaa na pu taha kee feni! Li wii, n'a da bye ni yi ni jiga beeri fo na she koŋɔ xɔ.»

Marika Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Marika wo nigama

Jɔgɔ wu jε Marika we?

Marika bi bye Yesu wo tudunmɔɔ kε ni shuun wu ni wε, ga w'a Barinabasi ni Pɔli tεge pu wo labye wu na (Kapyege 12:25). Wu nu mεge ki bye Mariyama (Kapyege 12:12). Wu to we ni Barinabasi wo to wu bye cebooloo (Kolose Sheen 4:10). W'a Tudunmɔɔ Pyεeri be tεge wu wo labye wu na (1 Pyεeri 5:13). Pyεeri Egilizi w'a wii na wee mu Marika ya wu wo Kilε Jozaama pu ta, bani wee w'a wu kalaa. Wu Girεkii mεge ki jε Marika, ga mεge ka be ki bye wu na Heburuu jomɔ pu ni na Yohana. Wee w'a pe Kilε Jozaama pe ka.

We Jozaama Kitabu we kakana jɔnɔ

Piimu jε Yawutuu wε, pee mu Marika ya pe Jozaama pe tun. P'a li sheε wεe na na Kilε Ja wu jε Yesu, Kilε wo sefεεre ti jε wemu ni ge. W'a ceepuuro lɔ na pye sipya, na ganha na wuyε pyi: Sipya Ja. W'a pa wu ba kapyenεε pyi sipyii mu, wu pu jɔnɔ wolo (Marika 10:45).

Jozaama Kitabu wu kafila jɔngbɔyɔ

Marika 1:1-13 Yohana Batizelipye wo Kilε jomɔ yere ni Yesu batizeli ni wu labye wu jɔkɔɔnrɔ.

Marika 1:14—8:30 Yesu ya labye wemu pye Galile fiige ki ni ge, Yesu ya li she na: «Kilε saanra t'a tεεnε yi na.» Le wu bi byi ge, lee be bi li sheε can na: W'a yama fεε cuunɔ, na jinaa kɔri yeege sipyii ni, na yu ni sefεεre ni. Ga sipyii bi

puyε yegee wu keree na na: «We ná we di jε sipya weke we?»

Marika 8:31 —10:52 Kanhama pe pu da ba nɔ Yesu na Zheruzalεmu ni ge, w'a pee kaa yu.

Marika 11:1 —16:8 Yesu cewusana Zheruzalεmu kabanuyo na.

Marika 16:9-20 Yesu ya jε na foro xu ni, na wuyε she wu kalaapiire ta na.

Marika funɔɔ wa mu be di li cε ba Oromε shen sɔrsii jɔnɔfɔɔ w'a yi jo wε na: «Can na Kilε Ja yε pyaa ki jε we ná we.» (Marika 15:39).

Yohana Batizelipye wo Kilε jomɔ yεre

(Macao 3:1-12; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28)

¹ Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, pu jɔkɔɔnrɔ ti wa te. ² Kilε tudunmɔɔ Ezayi ya li ka Yesu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma jahagbaa na

wu ma koo li yàa yaha.»*

³ «Wu mujuu l'a fóro siwaga ki ni na: «Yi Kafɔɔ wu koo li yàa!

Yi wu korogoo ki tii!»*

⁴ Mu Yohana bye siwaga ki ni, na Kilε jomɔ pu yere pyi sipyii pu mu na pu daajenε jo pu jurumu wu na p'i batize, kɔnhɔ pu jurumu w'i yafa pu mu. ⁵ Zhude fiige ki beeri ni Zheruzalεmu sheen beeri pu bi se Yohana yiri, na yeree pu jurumu wu na, na puyε kaan Yohana wu mu wu na batizeni Zhuruden Gba lɔhɔ ki ni. ⁶ Yohana yε pyaa, jɔhɔyɔ shiire fàya yi bye wu na, seεge di jε wu yapɔgɔ. Kabeeye ni wegeye funɔɔ sere, yee yi bye wu jɔlige.

⁷ W'a bi Kilε Kafila wu yu na: «We w'a ma nε kadugo ge, wee fanha k'a jεhe nε wogo na. Na leele, na wu tanhaya mεere be sanha, nε yaa ni lee ni we: ⁸ Nε yee batize lɔhɔ ni, ga wee na ba yi batize Fεfεεre Munaa ni.»

* 1:2 Malaki 3:1

* 1:3 Ezayi 40:3

Yesu batizeli ni wu nɔwuuuro
(Macoo 3:13-4:11; Luka 3:21-22;
4:1-13)

⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di ba na yiri Galile Nazareti ni. A Yohana di wu batize Zhuruden Gba lohɔ ki ni. ¹⁰ Yesu na foro lohɔ ki ni, taapile ni a wu fugba wu jɔ ja k'a mugi, a Fefɛɛɛ Munaa di digi wu na, ba gbegbe shazhira jɛ wɛ. ¹¹ A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Mu jɛ nɛ jidaan Ja, mu kaa ya dan nɛ ni tɛhɛnɛ baa.»

¹² Ba yee ya jo wɛ, a Fefɛɛɛ Munaa l'i gari ni Yesu ni siwaga ki ni. ¹³ A wu cabyaa kelɛɛ shishɛɛɛ (40) pye siwaga ki ni, Shitaanni na wu taanna na wii. Wu bye yacoyo ninɛ ni, melɛkɛɛ di wu keree yari.

Na Yesu yaha Galile ni
(Macoo 4:12-17; Luka 4:14-15)

¹⁴ Yohana na le xɔ kaso wu ni, Yesu ya kari Galile fiige ki ni, na she Kile wo Jozaama pe yu wà, ¹⁵ na yu: «Tuun w'a nɔ, Kile saanra t'a tɛɛɛɛ. Yi yere yi jurumu wu na, y'i dà Kile Jozaama pu na!»

Yesu kalaapiire nizhiilee pu yiri-gana

(Macoo 4:18-22; Luka 5:1-11)

¹⁶ Canja ka na Yesu yaha wu na doroo Galile Gba wu jɔ ki na, a wu fyashaa shuun ja: Simɔ ni wu ceborona Andire. Jɔ pu bi waa gba lohɔ ki ni. ¹⁷ A Yesu di pu pye: «Yi taha na feni, di yi pye sipyii shavɛɛ.» ¹⁸ Taapile ni a p'i jɔlɔ pu yaha wà, na daha wu feni. ¹⁹ A wu she jaha na jeri, na Zebede wo jalaa shuun ja: Yakuba ni Yohana. Pu wo jɔlɔ pee di bi jooli pu kɔrɔgɔ funjɔ ni. ²⁰ Taapile ni a Yesu di pu yiri, a p'i pu to Zebede ni kapyebyii pu yaha kɔrɔgɔ ki ni, na daha wu feni.

Yesu ya sipyii kalaa, na jina be kɔri Kapɛrinɔmɔ ni
(Luka 4:31-37)

²¹ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i gari Kapɛrinɔmɔ kulo li ni. A Yesu di fɛnhɛ jé Kile-pɛɛɛɛ

puga ki ni cadɛɛngɛ ki na, na sipyii pu kalaa. ²² A Yesu wo kalaa wu kangana l'i pu jaha wɔ xuuni, bani wu wo we, ni saliya karamɔgɔlɔ pu wo wu bye ninumɔ wɛ. Wu wo kalaa wu bi byi ni sefɛɛɛ ni. ²³ Lee ya bi ná wa ta Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni, jina na jɛ wu ni. A wee di xhuulo na jo: ²⁴ «Jaha mu di zhaa wèe feni wɛ, Yesu Nazareti shɛn? M'a pa ba wù kyɛegi gɛ? Nɛ mu shi cɛ, Kile Fefɛɛɛ wo mu jɛ.»

²⁵ A Yesu di din jina wu na, na wu pye: «Cari mayɛ na, m'a foro we ná we ni!» ²⁶ A jina wu ná wu jahara saama na, na sipile wá, na foro wu ni.

²⁷ A l'i bye kakanhana sipyii pu beeri mu; fo pu na puyɛ yegee na: «Le be do? We jɛ kalaafomɔ dɛ! Fanha ni we ná we ya yu ni jinaa ni, p'i wu jɔmɛɛ conɪ.» ²⁸ A Yesu mɛgɛ di wakaraa Galile fiige ki beeri ciri.

Yesu ya yama fɛɛ ni jehɛmɛɛ cuunɔ
(Macoo 8:14-17; Luka 4:38-41)

²⁹ Ba Yesu ya foro yɛ Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni wɛ, a wu ni Yakuba ni Yohana di she Simɔ ni Andire yɛ kaban. ³⁰ Lee di Simɔ yafezhɔ wu ta w'a sinnɛ ceefuuro kenɛ ni. Ba Yesu ya nɔ wà yɛ wɛ, a p'i wee kaa jo wu mu. ³¹ A wu fulo wu na, na wu co wu kenɛ na na yirige. A ceefuuro t'i wu yaha. A wu yiri, na pu keree yàa.

³² Ba canja k'a to wɛ, a sipyii p'i wá na ma wu mu ni yama fɛɛ tuuyo beeri ni, ni jinaa wa piimu ni ge. ³³ A kulo li shɛɛn beeri di ba binne kujɔ li jɔ na. ³⁴ Piimu p'a bi kanha yama tuuyo ni jehɛyɛ kenɛ ni ge, a Yesu di pee cuunɔ, na jinaa kɔri na yeege sipyii jehɛmɛɛ ni. Wu ya ta sɔɔ jinaa pu mu pu jo wɛ, bani pee ya wu shi cɛ.

Yesu ya Kile Kafila jo Galile ni
(Luka 4:42-44)

³⁵ Kee canja ki jimuguro nisɔɔgbɔhɔ ki na, na kpɛngɛ ki ta ki sanha wo wɛ, a Yesu di yiri, na

gari siponɔ ki xuu wa ni, na she Kile jɛɛri wà. ³⁶ A Simɔ ni wu kaafɛɛ di ganha na wu shaa. ³⁷ Ba p'a she wu ja wɛ, na wu pye: «Sipyii pu bɛɛri p'a mu shaa.»

³⁸ A wu pu jɔ shɔ na: «Wù she xuu watii ni, wù tàan kulogoo kii ni, kɔnhɔ di she Kile Kafila wu jo kee bɛ ni. Bani lee wuu na nɛ pa.» ³⁹ Lee na wu bi Kile Kafila wu yɛɛ pyi Kile-pɛɛnɛ piyɛyɛ yi ni Galile fiige ki bɛɛri ni, na jinaa bɛ kɔri, na yeege sipyii ni.

Yesu ya togo fɔɔ wa cuunɔ
(Macoo 8:1-4; Luka 5:12-16)

⁴⁰ Cana ka, togo fɔɔ wa ya she nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu jɛɛri, na jo: «Mu bu sɔɔ, go mu na já nɛ cuunɔ.»

⁴¹ A wu jɔnaara di jé Yesu ni. A wu kenɛ yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Nɛ sɔɔ mu wu cuunɔ!»

⁴² Taapile ni a togo k'i wu yaha, a wu juunɔ.

⁴³ Lee kadugo na a Yesu di wu yaha kari, na yi jo waha xuuni wu mu na: ⁴⁴ «Kasɛɛgɛ yaha mayɛ na, ma ganha yaaga jo sipya nigin bɛ mu wɛ. Ga she mayɛ she saraya jaha shɔɔnrivɔɔ wu na. Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo ma sicuumɔ pu da wuu na. Kee na ba li she na m'a cuunɔ.»

⁴⁵ Ga, a we ná we di foro na kaan jiiini na doroo. A lee di Yesu pye wu ya já wuyɛ she sipyii na, kulo la shishiin ni wɛ, w'a yere sige ki ni, sipyii p'i se wu mu, na yiri kabaya yi bɛɛri na.

2

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuunɔ
(Macoo 9:1-8; Luka 5:17-26)

¹ Ba piie ya ya toro wɛ, a Yesu di guri she Kaperinɔmɔ ni. A sipyiiire t'i yi logo na puga wu wa. ² A sipyiihemɛɛ di ba binne, fo tayerege bɛ ya daa ali kupɔɔ li bɛ jɔ na wɛ. A Yesu di Kile Kafila jo pu

mu. ³ Wee tuun wu ni a sipyii pii di ba ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni. Wee na jɛ namaa shishɛɛɛɛ keye ni. ⁴ Sipyii pu jɛhɛnɛ kenɛ ni pu ya já gbara Yesu na wɛ. Puga kemu ni wu jɛ ge, a p'i kee wo katarja ki lahala wu juunɔ na, na ná wu ni wu yasinnege ki tirige kee wege ki ni. ⁵ Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ja wɛ, na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Na ja, ma jurumu w'a yafa ma mu.»

⁶ Lee bi saliya karamɔgɔlɔɔ pii ta wà tiinne na, a pee di ganha na yu puyɛ funyɔ ni na: ⁷ «Naha na we ná we di yu le jogana le na wɛ? Kile mɛgɛ we ya gyɛɛgi. Jɔgɔ wu d'a já jurumu yafa sipya mu ni Kile yɛ bɛ wɛ?»

⁸ Taapile ni a Yesu di pu fungɔnyɔ cɛ, na jo: «Naha na ke fungɔngɔ ke tuugo d'a tigi yee funyɔ ni wɛ?»

⁹ Na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na wu pye: «Yiri m'a ma yasinnege ki lɔ, ma da jaari.» Leke l'a faha wɛ? ¹⁰ Ga, kɔnhɔ y'i li cɛ na Sipya Ja wu yaha jɔnɛ ki na, se wa wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu.» A wu ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: ¹¹ «Nɛ w'a jo mu, Yiri, m'a ma yasinnege ki lɔ m'a se puga!» ¹² Taapile ni a wu yiri, na wu yasinnege ki lɔ, na foro kari pu bɛɛri jii na. A l'i bye kakanhana pu mu xuuni fo pu na baraga tɛri Kile na, na yu: «Wèe sanha le jɔhɔ ja wɛ.»

Yesu ya Levi yiri
(Macoo 9:9-13; Luka 5:27-32)

¹³ Lee kadugo na a Yesu di foro na kari sanha Galile Gba wu jɔ ki na. A sipyiihemɛɛ di gari wu yiri wà. A wu ganha na pu kalaa. ¹⁴ Na wu nidorogo yaha, a wu Alife ja Levi nidɛɛngɛ ja fanhafɛɛ pu wari wu tashɔgɔ ki ni. A wu wu pye: «Taha na fɛni.» A Levi di yiri, na daha wu fɛni.

¹⁵ Lee kadugo na a Levi di ba Yesu yiri cana ka, na yalige

nijehenje yaa wu mu, a wu gari wa. Na wu yaha wu na li Levi kaban, a fanhafee wari shovve, ni jurumupyii nijehemee piitiilee be di ba diin na li ni Yesu, ni wu kalaapiire ti ni. Bani sipyiijehemee pu bi taha wu feni. ¹⁶ Farizheen ni saliya karamogoloo p'a Yesu ja wu na li ni jurumupyii, ni fanhafee wari shovve pu ni ge, a p'i ganha na wu kalaapiire ti pyi: «Naha na we di li ni fanhafee wari shovve ni jurumupyii piitiilee be ni we?»

¹⁷ Tuun wemu ni Yesu ya yee logo ge, a wu pu pye: «Sicuumo fee mago je weere foon na we, fo yama fee. Sipyii piimu p'a tii ge, ne ta pa di ba pee yiri we, fo jurumupyii.»

Kalaa nivomoo ni kalaa nile keree (Macoo 9:14-15; Luka 5:33-35)

¹⁸ Tuun wa ni Yohana Batizelipye wo kalaapiire te, ni Farizheen wo kalaapiire ti bi suun leni na be ni Yawutuu pu wo kalagee ki ni. Na pu yaha lee na a sipyii pii di ba Yesu yege cana ka na: «Yohana Batizelipye wo kalaapiire ti fara Farizheen pu na, pee ya suun leni, mu wo kalaapiire t'i ya suun leni we. Naha na we?»

¹⁹ A Yesu di pu ja shoo na: «Ne je ba cenabun poo je we. Cekaanra tuun ni, cenabun poo kaafee na ja suun le, na cenabun poo wu yaha ni pu ni shiizhan ge? Bada! Na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan, pu da ja suun le we. ²⁰ Caya ya wa ma, cenabun poo wu na ba shoo pu na. Yee caya yi ba no, pu be na da suun leni.

Ne wo kalaa wuyayaa na wuregi kalaale ni we. (Macoo 9:16-17; Luka 5:36-39)

²¹ «Wa shishiin da ga favono tara falege na we. Lee bu bye, favono li na nilege ki kile zheengi, kee tashengeje ki na bele xuuni. ²² Wa shishiin da ga duvenfomoo le foroyo* nileyee ni we. Lee bu bye,

duven wu na foroyo yi sheengi, duven we ni foroyo yi beeri na gyeege. Ga duvenfomoo w'a leni foroyo nivoyo ni.»

Yesu ya yemu jo cadeenge ki shizhaa na ge

(Macoo 12:1-8; Luka 6:1-5)

²³ Yesu ya pa doroo shinma keeyee ya te ni cadeenge ka na. A wu kalaapiire ti nidorowuu di koo li ja shinma seye ya kon. ²⁴ A Farizheen p'i Yesu pye: «Li wii, kaa lemu ya yaa li pye cadeenge ni we, jaha na mu wo kalaapiire t'i lee pyi we?».

²⁵ A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saanna Dawuda ni wu tahama-nohomoo pu ta, na pu ta yalige je pu mu-i ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa ja bada-e ge? ²⁶ Jegana lemu na w'a je Kile-peenje puga ki ni, saraya jaha shoonrivvee junjofoo Abiyatari wo tuun wu ni ge, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na yee buuri juuyoo ya lo na li, na ya kan wu tahama-nohomoo pu be mu. Na ta watii bi wee buuri we li we, ni saraya jaha shoonrivvee ye be we. Ta yee sanha lee kalaa we?»

²⁷ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Sipya wuu na cadeenge k'a pye; sipya ya ta pye cadeenge ki wuu na we. ²⁸ Lee wuu na Sipya Ja wu je cadeenge ki be Kafoo.»

3

Yesu ya na kewaga foon wa cuunjo cadeenge ka ni

(Macoo 12:9-14; Luka 6:6-11)

¹ Cana ka, Yesu ya je sanha Kile-peenje puga ka ni. Na wa be di je wa wu keje ke na waha. ² A p'i ganha na Yesu kaseri, na wu wii, wu bu da wu na da we na we cuunjo cadeenge ni, konho p'i kanunjo ta di wu toojo le. ³ A Yesu di na kewaga foon wu pye: «Yiri yere sipyii pu niije ni!»

* **2:22 Foroyo:** Yee je seeye kashaya yemu y'a yaa lohoyo tuuyo beeri le kaa na ge.

⁴ Lee kadugo na a wu pu pye: «L'a saha na kasaana pye cadeengε ni laa, na kakuunε pye? Na sipya shε laa, na wu gbo? Lekε l'a saha wε?» A p'i fεhε.

⁵ A Yesu loyire wo di ganha na pu wii. A pu niwewaa l'i wu yatenyε gbo. A wu ná wu pye: «Ma kenε ki sanha.» A wu ki sanha; a wu kenε k'i juunε. ⁶ Taapile ni a Farizhεen ni Herōdi wo sipyii p'i foro na shε puyε ja, kōnhε p'i gbogana sha Yesu na.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fεε cuunε

⁷ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i yiri na kari Galile Gba wu jε ki na. A sipyijehemεε di daha wu feni: pii ya yiri Galile fiige ki ni, ni Zhude fiige ke, ⁸ ni Zheruzalemu kulo le, ni Idumε fiige ke, ni Zhuruden Gba kadugo yiri sipyii p'a, ni Tiiri ni Sidōn kulogoo ni pu kabanuyo kulogoo. A sipyijehemεε di Yesu kapyegεe kaa logo, na shε wu yiri. ⁹ A Yesu di wu kalaapiire ti pye na pu kōrōgε ka yaha wu mu, kōnhε sipyire ti ganha wu cōnri wε. ¹⁰ W'a bi sipyijehemεε cuunε. Lee na yama fεε pu bεeri ya gburogi, kōnhε p'i gbōn wu na. ¹¹ Ba jinaa p'a wu jaa wε, na ganha na dun wu jahagbaa na, na xhuulo na yu: «Kile Ja mu jε.» ¹² A wu sii yi jo na waha pu mu xuuni, na wee jε sipya wemu ge, na pu ganha bu yee jo wa shishiin bε mu wε.

Yesu ya tudunmεε kε ni shuun jaha bulo

(Macoo 10:1-4; Luka 6:12-16)

¹³ Lee kadugo na a Yesu di dugi faabobonε ka na, na wu jidaan sipyii yiri. A p'i shε wu yiri. ¹⁴ A wu kε ni shuun jaha bulo na yaha wuyε mu, na pee pye wu Tudunmεε, na pee tun na pu shε Kile Kafila wu jo, ¹⁵ na fanha kan pu mu, p'a jinaa kōri p'a yeege sipyii ni. ¹⁶ Kε ni shuun wu jaha w'a bulo ge, pee mεye yi wa ye: Simε

(A Yesu di wee mεge jεri «Pyεeri»), ¹⁷ ni Zebede jalaa shuun: Yakuba ni Yohana (A Yesu di pee mεye jεri «Bonεrijεzi» lee kōri jε «Pu jε ba Kile-selεjεε jε wε»), ¹⁸ ni Andre, ni Filipe, ni Batelemi, ni Macoo, ni Tomasi, ni Alife ja Yakuba, ni Tade, ni Simε wemu wu bi bye Zelōtilee kurunε ki ni ge, ¹⁹ ni Zhuda Isikariyoti, wee w'a pa Yesu le kenε ni.

Yesu puga shεen pii ya shε wu feni

²⁰ Lee kadugo na a Yesu di ba puga. A sipyii p'i guri puyε pinne, fo wu ni wu kalaapiire ti ya já talige ta wε. ²¹ Ba wu puga shεen pii ya yee logo wε, na jo na: «Wu junnuu jε wε.» Na gari wu feni di zhε jo.

Yesu ya wu tōgε lewεε jε shε

(Macoo 12:22-32; Luka 11:14-23; 12:10)

²² Saliya karamεgolεε piimu p'a yiri Zheruzalemu ni ge, a pee di jo: «Belizebuli wu jε wu ni. Jinaa junnōfōo fanha ni, w'a jinaa pu kōri.»

²³ Ba p'a yee jo wε, a Yesu di pu yiri, na le talenε le jo pu mu na: «Dii Shitaanni wa di da já Shitaanni wa kōri wε? ²⁴ Saanra bεeri t'a yiri tiyε kaa na ge, tee na gyεegi. ²⁵ Puga bεeri sipyii p'a yiri puyε kaa na ge, pee na gyεegi. ²⁶ Ga Shitaanni bu yiri wuyε kaa na, wu saanra t'a taa, tee na gyεegi. Wu saanra ti na xhε. ²⁷ Wa na já jε fanhajehejεε fōo puga, di wu yanmuyε kuu, na ta ma ya fεnhε wu pō-ε ya? Ga ma bu wu pō, ma na já puga ki yanmuyε yi kuu. ²⁸ Can na, n'a da yi jo yi mu, sipyii pu wo jurumu we, ni pu Kile mεkyεegerε ti bεeri na já yafa pu mu. ²⁹ Ga wa bu Fεfεεε Munaa li mεge kyεegi, lee da yafa weefōo mu wε. Weefōo na gori yaha ni wee jurumu tehenε baa wo wu ni.»

³⁰ Yesu ya yee jo, bani p'a jo na: «Jina wu wa wu ni.»

Jɔgɔ yɛ pu jɛ Yesu nu ni wu ce-booloo pu wɛ?

(Macoo 12:46-50; Luka 8:19-21)

³¹ Na Yesu yaha kee puga ki ni, a wu nu ni wu ceboronamaa p'i ba, na ba yere kadaan li na, na wa tun wu Yesu yiri. ³² Sipyijɛhɛmɛɛ pu bi tiin na Yesu maha. A p'i wu pye: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu wa kpɛngɛ ke na. P'a ma shaa.»

³³ A Yesu di pu pye: «Jɔgɔ yɛ pu jɛ nɛ nu ni nɛ ceboronamaa pu wɛ?»

³⁴ Lee kadugo na a wu wu taan sipiyitiinyɛ yi wii na jo: «Nɛ nu ni nɛ ceboronamaa pu piiiri naha. ³⁵ Sipyaa sipyaa w'a Kile jidaan pyi ge, wee wu jɛ nɛ ceborona, ni nɛ ceboroshɔ, ni nɛ nu.»

4

Talɛ lemɛ l'a jo nuguro ta shizhaa na ge

(Macoo 13:1-9; Luka 8:4-8)

¹ A Yesu di ba guri shɛ sanha Galile Gba wu jɔ ki na, a sipyii p'i ganha na se na binneɛ, a wu pu jɔ kɔn na galaa. A sipyjɛhɛmɛɛ di ba binneɛ, na wu maha fo w'a jɛ tiin kɔrɔgɔ ka ni. Kee kɔrɔgɔ k'a bye lɔhɔ ki ni; sipyiire ti bɛeri di jɛ kpɛngɛ ki na gba wu jɔ ki na. ² W'a bi pu kalaa kaɲɛhɛɲɛ ni, ni talɛɲɛ ni. A wu yi jo pu mu wu kalaa wu ni na: ³ «Yi ye logo, caɲa ka ná wa ya foro na kari wu tɛɛ ni di zhe wu alikama shi wá fenɛ shi wagana na. ⁴ Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tɛɛ ki jɔ na. A shazhɛɛɛ di ba tee jɔ. ⁵ A ta di do faaga jɔɲɔ ni pogoo kii ni. A tee di wɛri fin, bani pɔɲɛhɛɛɛ bye wà wɛ. ⁶ Ba caya y'a pa yeree wɛ, a t'i fanhaɲa, na waha, bani nire tatii bye ti na wɛ. ⁷ A nuguro ta di do xhuyo niɲɛ ni. A xhuyo y'i ganha na lɛgi, na ba ti co, na ti li, a t'i bye ti ya nagoo pye wɛ. ⁸ A nuguro ta di do niɲɛɲɛ na. A tee di fin, na lɛ, na pya le. Pile la

ma pyaa kelɛɛ taanri (30) pye; la ma kelɛɛ gbaara (60) pye, la ma xhuu nigin (100) pye.»

⁹ A Yesu di pu pye: «Wemu na logo ge, wu logo de!»

Yesu talɛɲɛ ki kajuu jɔɲɔ

(Macoo 13:10-17; Luka 8:9-10)

¹⁰ Tuun wemu ni Yesu ya pa laha sipyjɛhɛmɛɛ pu taan ge, pii p'a tee pye ni wu ni na fara wu kalaapiire kɛ ni shuun wu na ge, a pee di wu yege talɛɲɛ ki kɔri na. ¹¹ A wu pu pye: «Yee ya Kile saanra niɲmɔhɔɔ ti cɛmɛ pu bɛeri ta. Ga sipyii pusamaa kunni, ti keree ki bɛeri w'a yu pu mu talɛɲɛ ni, ¹² kɔnhɔ:

«P'i já wii xuuni,

ga p'i ganha bu yaaga ɲa wɛ.

P'i já niwegee shan xuuni,

ga p'i ganha bu yi ɲaha cɛ wɛ.

Lee kaa bɛ wɛ, pu na guri ba Kile

mu,

w'a pu jurumu wu yafa pu

mu.»*

Yesuya nuguro ti wo talɛɲɛ li kɔri jo

(Macoo 13:18-23; Luka 8:11-15)

¹³ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Yee ya le talɛɲɛ le cɛ-ɛ ya? Yee na ba talɛɲɛ kisaɲaa bɛeri cɛ dii wɛ? ¹⁴ Nuguzhi wavɔɔ wɛ, Kile jomɔ w'a nuri. ¹⁵ Sipyii pii di jɛ ba koo jɔ jɛ wɛ, jomɔ pa na nugi wee xuu we ni. Pee na pu logo, Shitaanni na ba taapile ni, na ba pee jomɔ pe ninugumɔ wolo pu funyɔ ni. ¹⁶ Wee cogo wu na faaga wo nuguro ti jɛ piimu ge, pee na jomɔ pu logo, na dà pu na tɔvuyo na ni fundanga ni. ¹⁷ Ga nire di jɛ pu na wɛ, pu da mɔ wɛ. Lee wuu na cɔnrɔmɔ bu nɔ pu na, leeshin sipyii ba pu kana pee jomɔ pe wuu na, taapile ni pu jɔyɔ na gyɛɛgi. ¹⁸ Piimu pu jɛ ba xhuyo niɲɛ wuu pu jɛ-ɛ ge, pee na jomɔ pu logo, ¹⁹ ga ke kɔɲɔ ke wo funzhakeree, ni naafuu la piinɲɛ, ni keree kii bɛ wo la na pu cɔnri

* 4:12 Ezayi 6:9

pu funyɔ ni, fo pu da nagoo pye wε.
 20 Nijenε wuu pu jε piimu ge, pee na pu logo, na pu co, na nagoo pye. Pile la ma bye kεlεε taanri (30), la jε kεlεε gbaara (60), la jε xhuu nigin (100).»

Talenε lemu l'a jo sokinna shizhaa na ge
 (Luka 8:16-18)

21 Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Wa bu sokinna le, m'a cεε shigile wu jɔɔ ni laa, m'a wu le karaga nɔhɔ ni? Ta yaaga jɔɔ ni be ma ma wu taha wε? 22 Yaaga bεeri k'a ηmɔhɔ ge, ki na ba foro kpεεngε na, kaa kaa l'a ηmɔhɔ ge, sipyii bεeri na ba lee cε. 23 Wemu na logo ge, wu logo dε.»

24 A Yesu di guri li shε pu na na: «Ye y'a nuri ge, y'a yiye kaseri yee na. Yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninuɔ ni yeeyε pyaa be wo daanna wa da ba bye, na la fara yee mu. 25 La jε wemu mu ge, la na gan wee mu. Ga la jε wemu mu wε, ali nifenhεnε lemu be li jε wu mu ge, li be na zhɔ wu na.»

Talenε lemu l'a jo yemε nivinmε pu shizhaa na ge

26 A Yesu di pu pye sanha: «Kile wo saanra te ya foro kaa lemu feni ge, li le. Nά wa w'a yemε nugi wu kεreyε ni. 27 W'a ηmunɔɔ piige la, w'a yeree na caɔa xuu la, yemε pu na viin puyε mu, na le, na ta wu ya yaaga cε pu keree ni wε. 28 Pile li ma fin na foro jinε ki ni, na ba shicenε yeege, kee na ba sege pye. Sege ki na ba pya le xuuni. 29 Ki ba le, nά wu ma foro, na ki kɔn ni wu ηmɔɔ ni, bani yalɔɔɔ ti lɔduun w'a nɔ.»

Yesu ya talenε la jo mutaridi pile shizhaa na

(Macoo 13:31-32,34; Luka 13:18-19)

30 A Yesu di pu pye sanha: «Wεe na jά Kile saanra ti taanna ni naha ni wε? Wù na talenε lekε taga ti kaa

jo wε? 31 T'a foro mutaridi pile feni. Ma ba da li nugi jinε na, l'a cεε foro jinε ke yashi we sama bεeri taa. 32 Ga li bu nugi xɔ, l'a fin, na beε na toro naxhoo wu tiye yi saya bεeri taa. L'a gegbɔyɔ yeege, fo shazhεεε na jά shiire tagi yemu jimε ni ge.»

33 Yesu bi sipyii pu kalaa, ni kii talenεε kii tuuyo ninεheyε ni, pu na jά kiimu logo, p'i ki naha cε ge. 34 Wu bi yu ni pu ni talenε baa wε, ga wu ni wu kalaapiire ti bu bye puyε na, w'a kee talenεε ki bεeri kɔri jo pu mu.

Yesu ya kafεεgbɔhɔ ka yereɔε
 (Macoo 8:23-27; Luka 8:22-25)

35 Kee canuɔ ki yakoɔ, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Wù shε gba wu kadugo.» 36 A p'i sipyiire ti yaha kari. Yesu bye kɔrɔgɔ kemu ni ge, a wu kalaapiire t'i gari kee ni ni wu ni. A kɔrɔyɔ ya be di binne kari ni wu ni. 37 A kafεεgbɔhɔ ka di yiri, a lokuruyo y'i ganha na dun kɔrɔgɔ ki funɔ ni, fo na zhaa di ki jɔ lɔhɔ na. 38 Yesu bi bye na ηmunɔɔ, kɔrɔgɔ ki kadugo yiri, na wu jɔɔ taha judahaɔa ka na. A wu kalaapiire t'i wu jε, na wu pye: «Wù Karamɔgɔ, wù na da gori lɔhɔ ni, mu wa lee wii kaa-i gε?» 39 A Yesu di jε, na seε kafεεge ke ni lokuruyo yi na, na jo: «Yi yere!» Taapile ni a kafεεge ke ni lokuruyo yi be di yere. A tunmɔ pu bεeri di yere.

40 Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Naha na yee di fyagi mε wε? Naha na n'a daa di sanha sii pye yee mu-i wε?» 41 Ga, a p'i fya xuuni na ganha na puyε pyi: «We ná we d'a sii jɔgɔ wε? Kafεεge ni lɔhɔ be na wu jɔmεε coni.»

5

Yesu ya jinaa kɔri yeege ná wa ni
 (Macoo 8:28-34; Luka 8:26-39)

1 Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i nɔ Galile Gba wu kadugo yiri Gerasa fiige ki ni. 2 Ba

Yesu ya foro ye k̄or̄oḡo ki ni we, taapile ni a ná wa di foro faxhuu wu ni, jinaa na je wu ni, na ba wu juṅṅo círi. ³ Wee ná we tat̄enḡe ki bye faxhuu. Wa shishiin be bi da já wu p̄o nige we, ni t̄or̄o sh̄on̄h̄oȳo be ni we. ⁴ P'a sh̄on̄h̄oȳo taga wu p̄o t̄eeḡe ni j̄eh̄e j̄e ni, na biriye le wu t̄oȳo na. Ga w'a sh̄on̄h̄oȳo yi k̄on, na biriye yi be k̄on wolo t̄oȳo yi na. Wa shishiin bi da já wu yereṅe we. ⁵ Caṅa fara piige na, wu ma jaari gbee faxhuu we ni, ni yaya na, na xhuulo, na wuȳe j̄oḡo ni faaya ni.

⁶ A wu Yesu ja, na wu yaha taliige ni, na baa na she nuguro sin wu fee ni, ⁷ na jo ni mujuugb̄oo ni na: «Naha m'a zhaa ne feni we, Kile-gb̄ot̄abaaga Ja, Yesu? N'a ma j̄eri, Kile wuu na ma ganha bu na kyeeḡi we! ⁸ W'a pee jo, bani Yesu ya jo na jina wu wu foro wee ná wu ni.» ⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di wu yege na: «Dii mu mege di je we?» A wu wu jo sh̄o na: «Ne mege je «W̄ee Ya N̄eh̄e,» bani jinaa ni j̄eh̄e mege pu bi je wu ni. ¹⁰ A jinaa p'i wu j̄eri xuuni, na wu ganha da pee k̄ori yeege fiige ki ni we.

¹¹ Lee bi shaagbaga nijen̄e ka ta ki na naha yan̄a ki kabanugo. ¹² Wee tuun wu ni a jinaa p'i Yesu j̄eri na: «W̄u yaha w̄u she je pii shaalaa pii ni.» ¹³ A wu s̄oo, taapile ni a jinaa p'i foro ná wu ni, na she je shaalaa pu ni. A shaagbaga k'i gburogi, na digi yan̄a gologoloyo yi ni, na je gba l̄oh̄o ki ni, na xhu. Pee shaalaa p'a bi she kab̄of̄on̄ṅ̄o shuun (2.000) feni.

¹⁴ A pee shaanahamaa p'i baa kari, na she yee paari kanha ki ni, ni sitiinmege pu mu. A sipyii p'i foro, na she lee nibyii li wii. ¹⁵ P'a n̄o Yesu na ge, a p'i wee ná wu nid̄enge ja, jina j̄eh̄e mege pu bye wemu ni ge. F̄aya yi bye wu na, wu d'a cuuṅṅo. A p'i fya. ¹⁶ Le l'a pye jinaa sipya we, ni pii shaalaa pii shizhaa na ge, lee ya pye piimu jii na ge, a pee di lee

paari pu mu. ¹⁷ Wee tuun wu ni a p'i ganha na Yesu j̄eri na wu foro pu wo fiige ki ni.

¹⁸ Yesu nijewo k̄or̄oḡo ki ni, jinaa pu bye ná wemu ni ge, a wee di wu j̄eri na wu bi da já binne ni wu ni. ¹⁹ Yesu ya ta s̄oo we, ga na li she wu na na: «Ta se puga! Kaf̄oo Kile ya juṅṅo jaari ma na, na kagb̄oh̄oo kiimu beeri pye ma mu ge, m'a she kee paari ma puga sheen pu mu!» ²⁰ A we ná we di gari. Yesu ya kagb̄oh̄oo kiimu beeri pye wu mu ge, na she kee paari Dekapoli fiige ki ni. A l'i bye kakanhana ki logov̄ee pu beeri mu.

Yesu wa cee wa cuuṅṅo, na Zhayirusi poro nixhugo je
(Macoo 9:18-26; Luka 8:40-56)

²¹ A Yesu di guri k̄or̄oḡo ki ni, na pa ke ki kabanugo ki na. Na wu yaha gba l̄oh̄o ki jo na, a sipyii j̄eh̄e mege di ba binne wu fee ni. ²² Ayiwa a Kile-peṅṅe puga juṅṅof̄oo wa di ba, wee mege je Zhayirusi. Ba w'a Yesu ja tuun wemu ni we, na she nuguro sin wu fee ni, ²³ na wu j̄eri saama na na: «Na poro fuceere l'a taxuyo shaa. N'a ma j̄eri, pa ma ken̄e taha wu na, k̄on̄h̄o wu sh̄o, wu bye jii na.» ²⁴ A Yesu di binne kari ni wu ni.

A sipyii j̄eh̄e mege di daha wu feni, na wu c̄onri. ²⁵ Lee bi cee wa be ta w̄a shishan na woni wu feni fo yee ke ni shuun. ²⁶ W'a bi kanha xuuni webyii ni j̄eh̄e mege ken̄e ni. Wu ken̄e yara beeri ya x̄o na yama pu ta pu sanha b̄or̄o we, fo pusama na denri. ²⁷ A wu Yesu kaa logo, na ba sipyii pu te ni Yesu kadugo yiri, na ba gb̄on wu faden̄e na. ²⁸ Bani wu bi wu funṅṅo k̄oon na: «Ne bu já ta k̄on ye wu faden̄e ke na, ne na juuṅṅo.» ²⁹ Taapile ni a wu shishan p'i yere, a wu li ce wu cére ti na, na wee ya cuuṅṅo.

³⁰ Taapile ni a Yesu di li ce wuȳe ni na sef̄ere ta t'a foro wee ni. A wu ṅmahana j̄eri sipyii pu nin̄e ni, na jo: «j̄oḡo w'a k̄on ne faden̄e ke

na wε?» ³¹ A wu kalaapiire t'i wu jɔ shɔ na: «Mu jaha jε sipyiire ti ni t'a ma cɔnri, na yegee sanha na jɔgɔ w'a kpɔn ma na wε?» ³² Ga, a Yesu di ganha na wu taan sipyii pu wii, kɔnhɔ wu lee pyevɔɔ ja. ³³ Kaa le l'a pye wee cee wu na ge, wuyε pyaa bi lee ce. A wu fya na jεle, na ba nuguro sin Yesu fεε ni, na yi bεeri fiinjε jo wu mu. ³⁴ Ga, a Yesu di wu pye: «Na poro, ma n'a daa w'a ma shɔ. Ta se japiinjε na! M'a shɔ ma kanhama pu na!»

³⁵ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a sipyii pii di ba na yiri Kile-pεenje puga jɔnjɔfɔɔ wu kaban, na ba wu pye: «Ma poro fuceεε l'a xu. Jaha na ma sanha d'a navunɔɔ pεle Karamɔgɔ wu na wε?» ³⁶ Ga Yesu ya ta jaha taga pee jomɔ pu yiri wε, a wu Zhayirusi pye: «Ma ganha da vya wε; dā yε nε na.»

³⁷ W'a ta sɔɔ wa shishiin bε wu pinne ni wu ni wε, fo Pyεeri, ni Yakuba, ni wu ceborona Yohana. ³⁸ A p'i nɔ Kile-pεenje puga jɔnjɔfɔɔ wu kaban. A Yesu di tunmɔ pu ta p'a pεle. Sipyi jehemεε pu bye wà, na mehεε suu, na sipyaa waa. ³⁹ A wu jé puga ki ni na pu pye: «Naha na yee di mehεε suu, na pe tunmɔ pe bεeri pyi wε? Pya wu ya ta xu wε, w'a ηmunɔɔ.» ⁴⁰ A p'i ganha na wu la wo.

Wee tuun wu ni a wu pu bεeri yeege kpεenge ki na. Porofɔɔ wu bye puga kemu ni ge, wu ni porofɔɔ wu to we, ni wu nu we, ni wu wo kalaapiire taanri we, a pee di binne jé wà. ⁴¹ A wu fuceεε li co li keɲε na na jo: «Talita kumi!» lee kɔri jε: «Fuceεε, nε w'a ma pye mu, yiri!» ⁴² Taapile ni a fuceεε l'i yiri na jaari. Li yee wa bye kε ni shuun. A lee di bye kakanhana pu mu fo xuuni. ⁴³ Ga, a Yesu di yi jo waha pu mu, kɔnhɔ wa shishiin ganha bu li ce wε. Lee kadugo na a wu pu pye na pu yalige kan li mu.

6

Nazarēti shēen ya dā Yesu na wε (Macao 13:53-58; Luka 4:16-30)

¹ Lee kadugo na a Yesu di foro wee xuu wu ni, kulo lemu ni w'a le ge, na she wà. A wu kalaapiire t'i binne ni wu ni. ² Ba cadεenge k'a pa nɔ wε, a wu she jé cadεenge k'a pa nɔ wε, a wu she jé Kile-pεenje puga ki ni, na jɔ co na sipyii pu kalaa. A sipyi jehemεε di wu kafila wu logo, a l'i bye pu mu kakanhana.

A p'i ganha na yu na: «Mii we d'a kii keree kii ta wε? Te fungɔngɔ fεere te t'a kan wu mu ge, tee jε jaha wε? Kii kakanhanjaa kii di wa byi wu mu dii wε? ³ Ta wu jε mε Mariyama ja menizhe wu wε? Go wu ceboronamaa pu wa Yakuba, ni Zhose, ni Zhude, ni Simɔ. Go wu ceboroshaa pu wa naha wèe mu.» Kii keree kii k'a li pye, pu ya dā Yesu na wε. ⁴ Ga, a Yesu di pu pye: «Kile tudunmɔ ya pεenje taa xuu bεeri ni, fo wuyε pyaa kulo, ni wu cebooloo ninε ni, ni wuyε pyaa puga.» ⁵ Wu ya ta já kakanhana latii pye wà wε, fo na wu keɲε yε taha yama fεε nigin nigin wa na, na pee cuunɔ. ⁶ Pu na pye pu ya dā wu na wε, a lee di wu fo.

Yesu ya wu kalaapiire kε ni shuun wu tun (Macao 10:5-15; Luka 9:1-6)

Lee kadugo na a Yesu di gari na she sipyii kalaa kabanugo kulogoo ki ni. ⁷ A wu wu kalaapiire kε ni shuun wu yiri, na pu tun shuun shuun, na fanha kan pu mu jinaa na. ⁸ A wu te tuduro te jo pu mu na: «Yi ba gaanj, yi ganha bu yaaga katiilɔ wε, fo publiin yε. Yi ganha bu yalige lɔ wε, kelee kushεyεyε wε, yi ganha bu waripyaa lɔ wε! ⁹ Yi tanhaya le, ga yi ganha bu fadeye shuun le wε.» ¹⁰ A wu pu pye: «Yi bu jé puga bεeri ni kulo lemu ni, y'i diin wà fo yi kariduun bu she nɔ. ¹¹ Xuu wa sheen bu zhe pu da yi tirige wε, kelee pu ya yi jomɔ logo

wε, yi ba fōro y'i yi tōoyō gbazhenhe nahara wo wà. Lee na ba bye sεeri kaa pu feni.»

¹² A kalaapiire t'i she Kile Kafila wu jo na sipyii pu daburaje jo pu jurumu wu na. ¹³ P'a jinajehemεε kōri yeege sipyiiire ti ni, na sinme tīre yama fεε nijehemεε na, na pu cuunō.

*Herōdi hakili ya wuregi
(Macao 14:1-2; Luka 9:7-9)*

¹⁴ Saannaa Herōdi ya Yesu kaa logo, bani wu mege ki bi foro xuu wu beeri ni. Pii bi yu na: «Yohana Batizelipye w'a jε na foro xu ni. Lee l'a wu pye wu na jani kii kakanhaŋaa kii na.» ¹⁵ Pii bi yu na: «Kile tudunmō Eli wu jε wii.» Pii be di yu na: «Kile tudunmō watii wu jε wii, ba taashiine li wo Kile tudunmō pu jε wε.» ¹⁶ Ba Herōdi ya yee logo tuun wemu ni wε, na jo: «Yohana wu jε wii, ne pu pye p'a wemu wo juno kōn ge. W'a jε na foro xu ni.»

*Yohana Batizelipye xugana
(Macao 14:3-12)*

¹⁷ Yi li ce na Herōdi ye pyaa k'a tuduro tun na pu Yohana co, p'i shōnhōyō le wu na pu le kaso ni, wu ceborona Filipe shō Herōjasi wuu na. Lee bi wu ta w'a wee cee wu leŋe ¹⁸ Bani Yohana bi li sheε wu na na: «Li ya ta saha mu wu ma ceborona shō leŋe wε.» ¹⁹ A Herōjasi luu di yiri xuuni Yohana tãan, na giin di wu gbo, ga Herōdi wuu na wu bi da já wu gbo wε. ²⁰ Herōdi bi fyagi Yohana na, bani w'a bi li ce na zōsaama fō ni fεfεere sipya wu jε wii. A wu wu mara xuuni. Yohana ba yu, wu jomō pu ma Herōdi zō wu wuregi, ga lee be na, l'a bi taan wu ni, w'a wu jomō nuri.

²¹ Ga Herōjasi ya pa cazaŋa ka ta: Herōdi cazege caŋa ka shi na, saan w'a yalige pye wu fanhagbōhō ki sipyii, ni wu sōrsii juno fεε, ni Galile sipyigbō pu mu. ²² A Herōjasi poro fuceere l'i jé wà, na

xhōnhō. A lee di daan Herōdi ni wu sipyiyirilee pu ni. Lee wuu na a saan wu fuceere li pye: «Yaaga yaaga kaa li jε ma na ge, ki kaa jo na mu, di kee kan ma mu.» ²³ A wu gaa na li pye: «Ma bu yaaga yaaga sha ne mu, ne na kee kan ma mu, ali na saanra te taaga ke be.»

²⁴ A fuceere l'i foro, na she li nu wu yege na: «Di nahā jεeri wε?» A nu wu li jō shō na: «Yohana Batizelipye juno.» ²⁵ Taapile ni a fuceere l'i gari tōvuyo na saan wu yiri, na she wu pye: «Ne funjō ki wa, m'a Yohana Batizelipye juno taha yaaga ka na nime, ma kan na mu.» ²⁶ A lee di saan wu nahā tanha fo xuuni. Ga na wu yaha w'a kàa na xō wu sipyiyirilee pu nii na, wu ya já li she wε. ²⁷ Taapile ni a wu sōrsi nigin wa tun, na wu she ba ni Yohana juno muu ni. A wee sōrsi wu foro kari kaso gbaha ki ni, na she Yohana juno ki kōn, ²⁸ na ba ni juno ki ni na ki taha yaaga ka na, na pa gan fuceere li mu, a l'i she ki kan li nu wu mu. ²⁹ Ba Yohana kalaapiire t'a yee logo wε, a t'i she wu nixhugo ki lō na she le faŋa ni.

*Yesu ya yalige kan sipyii kabofonō kaguro mu
(Macao 14:13-21; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14)*

³⁰ Ayiwa, Yesu bi Tudunmō piimu tun ge, a pee di guri pa wu yiri. P'a sipyii pu kalaa na keree kiimu pye ge, a p'i ki beeri paari wu mu. ³¹ Sipyijehemεε pu bi se Yesu ye yiri na ma, fo na wu ni wu kalaapiire ti pye tere ya já ta pu mu p'i li wε. Lee wuu na w'a pu pye: «Yi pa wu she sige ki ni xuu wa ni, wu ye na, kōnhō y'i ηmō jeri.»

³² A p'i jé kōrōgō ka ni, na laha sipyiiire ti tãan na kari siponō ki xuu wa ni. ³³ Ga, a sipyijehemεε di pu ja takaraga ni, na pu funyō kōn pu nahā tataganā na, na pu tashεge ce. A p'i ganha na yiri kulogoo ki beeri ni, na fe na gaanji tōoyō na wee xuu

wu ni, na she nɔ Yesu ni wu kalaapi-
ire ti jaha na. ³⁴ Ba Yesu ya foro
kɔrɔgɔ ki ni wɛ, na pee sipyiɲehemɛɛ
pu na, a pu ɲinaara di jé wu ni, bani
pee sipyii pu bye ba nahavɔɔ baa
dubyaa ɲe wɛ. A wu ɲɔ kɔn na pu
kalaajaneɲeɲe ni.

³⁵ Ba cana k'a pa digi wɛ, a Yesu
kalaapiire t'i fulo wu na, na wu
pye: «Cana k'a xɔ, wèe di ɲe siponɔ
ni naha. ³⁶ Sipyii pu yaha p'i she
kabanugo buguro ni kulogoo ki
ni, kɔnhɔ p'i she yalige shɔ wà.»
³⁷ A Yesu di pu pye: «Yiye pyaa ki
yalige kan pu mu.» A p'i wu pye:
«Muyɛ pyaa ya cɛ sipyiire t'a ɲehɛ
ɲehɛgana lemu na ge, ta wari deɲeɛ
xhuu shuun yalige be na pii yaa
ya?» ³⁸ A Yesu di pu pye: «Buuri
ɲuyɔ juu y'i wa yee mu wɛ? Yi she
yi pɛrɛgi!» P'a she yi pɛrɛgi ge, na
wu pye: «Buuri ɲuyɔ kaguro ni fyaa
shuun.»

³⁹ Lee kadugo na a Yesu di wu
kalaapiire ti pye, na pu sipyiire ti
bɛeri tenɛ ɲapurege ki ɲunɔ ni ku-
ruyo kuruyo. ⁴⁰ A p'i diin koro-
goo, xhuu nigin nigin (100), kelee
kaguro kaguro (50). ⁴¹ Lee kadugo
na a Yesu di yee buuri ɲuyɔ kaguro
ni fyaa shuun wu lɔ, na jaha ke
yirige le fugba we ni, na baraga
taha Kile na. A wu xhɔ na yee
buuri ɲuyɔ yi kegi kegi na kan wu
kalaapiire ti mu, na pu yee yerenɛ
sipyii pu taan, na fyaa shuun wu be
taa taa pu bɛeri na. ⁴² A pu bɛeri
di li na din. ⁴³ Buuri ɲukegeye ni
fyaa piimu p'a kori ge, a p'i yee saya
keme fo na saganaa ke ni shuun
ɲi. ⁴⁴ P'a namaa kabɔforɔɔ kaguro
(5.000) tɔrɔ wee buuri wu livɛɛ ni.

Yesu ya ɲaari gba lɔhɔ ɲunɔ ni
(Macoo 14:22-33; Yohana 6:15-
21)

⁴⁵ Ba p'a xɔ wɛ, taapile ni a Yesu di
yi jo waha wu kalaapiire ti mu, na
pu jé kɔrɔgɔ ki ni, p'i gba wu kɔn wu
jaha na, p'a se Betisayida ni, yani
wu sipyiire ti yaha ge. ⁴⁶ Ba w'a pu

yaha wɛ, na dugi kari faabobonɔ ka
na, na she Kile ɲɛeri.

⁴⁷ Piige k'a pa wɔ, kɔrɔgɔ k'i ɲe
gba lɔhɔ ki ɲiɲe ni, Yesu di ɲe wu ye
ɲiɲe ki na. ⁴⁸ A wu wu kalaapiire ti
ɲa t'a kanha kabiɲɲe ki feni, bani
kafɛɛge ki bi jirini pu na. Ba xhupee
mehɛɛ suduun ya nɔ wɛ, a Yesu di
ganha na ɲaari lɔhɔ ki ɲunɔ ni na
se wu kalaapiire ti yiri. Wu bi giin
di dorɔ pu taan. ⁴⁹ Ba p'a wu ɲa
wu na ɲaari lɔhɔ ki ɲunɔ ni wɛ, na
ganha na giin na yafugunɔ li, na wá
na xhuulo xuuni. ⁵⁰ Bani pu bɛeri
pu bi wu ɲaa. A pu jaalaa di yiri.
Taapile ni a Yesu di jo ni pu ni, na
pu pye: «Yi yi logoo ki waha, nɛ wu
wa, yi ganha bu da vya we!» ⁵¹ Lee
kadugo na a wu jé fara pu na kɔrɔgɔ
ki ni, a kafɛɛge k'i yere. A l'i bye
kakanhana fo xuuni wu kalaapiire
ti mu. ⁵² Bani kakanhana lemu l'a
pye buuri ɲuyɔ yi shizhaa na ge, pu
ya lee cɛ ta wɛ, pu fungonɔ yi bi tɔ.

Yesu ya yama fɛɛ cuɲɔ
Zhenezarɛti fiige ki ni
(Macoo 14:34-36)

⁵³ A Yesu ni wu kalaapiire t'i gba
wu kɔn, na nɔ Zhenezarɛti fiige ki
ɲiɲe ki na, na pu kɔrɔgɔ ki pɔ wà
kɔnɔ ki na. ⁵⁴ P'a foro ye kɔrɔgɔ ki
ni, taapile ni a sipyii p'i Yesu cɛ.
⁵⁵ A p'i kee fiige ki bɛeri paa. Pu
bu logo na wu ɲe xuu bɛeri ni, p'a
ganha na yama fɛɛ ni pu yasinɲeye
tugoo na se wà ke wu yiri. ⁵⁶ Xuu
bɛeri ni Yesu ya she ge: kugbɔhɔɔ
la, kupiire la, sige buguro la, sipyii
pu bi ma ni yama fɛɛ pu ni caanya
yi na, na wu ɲɛeri na wu yere p'i
gbɔn wu fadegenɛ ke ye na. Sipyii
piimu bɛeri p'a bi gbɔn kee na ge,
pee bɛeri bi cuɲɔ.

7

Kalaa wemu w'a ta wù sefɛɛɛ pu
mu ge
(Macoo 15:1-9)

¹ Farizheen ni saliya karamɔgɔlɔɔ
pii ya pa ba na yiri Zheruzalemu

ni, na ba binne Yesu taan. ² A p'i li seeri na wu wo kalaapiire ta t'a li ni kenaroyo ni, lee kori ne pu ya pu keye je we. ³ Farizheen ni Yawutuu pusamaa kunni bi li ni pu ya pu keye je xuuni, na be ni pu sefelee pu wo kalegee ki ni we. ⁴ Pu bu guri pa na yiri caan na, pu ya li wuu baa we. Pu bi kalegee nijehenje kii be pyi sanha, ma na jo ceegbuu jegana, ni shoo, ni danaa yagbegeye jegana. ⁵ A Farizheen ni saliya karamogoo p'i Yesu yege na: «Naha na mu wo kalaapiire t'i ya we sefelee pu wo kalegee ki koo jaari we, fo na tere na li ni pu kenaroyo ni we?» ⁶ A Yesu di pu pye: «Ezayi ya kapanaa kiimu jo yee shuun shuun jovee pii shizhaa na ge, k'a saha fo xuuni. W'a li ka na:

«Nayo ye ni pii sipyii pii ya ne pele,
ga pu zoloo d'a lii ne na fo xu-
uni.

⁷ Tawaga ni p'a ne pele,
pu wo kalaa w'i ne sipyii wo
jomehere ye.»*

⁸ Yee wa Kile jomehere yeri, na sipyii wo kalegee pyi.»

⁹ A Yesu di pu pye sanha: «Le shegana le na yee wa Kile wo jomehere ki shege, konho yi da yi tii kalegee pyi. ¹⁰ Kile tudunmoo Musa ya jo: «Ta ma to, ni ma nu pele.» Na jo sanha: «Wa bu joguumoo jo ni wu to, kelee ni wu nu ni, na weefoo ya yaa na wu gbo.»* ¹¹ Ga yee kunni wa sipyii pu kalaa na sipya beeri w'a wu to kelee wu nu pye na: «Ne bi da ja na naafuu wemu taga mu tege ge, wee ne Koriban.» (Lee kori ne wee ya kan xoo Kile mu.) ¹² Yee da ga weefoo yaha wu wu to ni wu nu wu tege nige we. ¹³ Lee funno ni yee ya Kile jomoo pu pye juno baa ni yi wo kalegee ki ni. Yee wa kii shi keree nijehenje pyi.»

*Keree kiimu k'a sipya narogoo ge
(Macoo 15:10-20)*

¹⁴ A Yesu di sipyii ti yiri sanha, na pu pye: «Yi beeri pu niwegee shan, y'i ye logo! ¹⁵ Yaaga yaaga k'a jin sipya no ni ge, kee da ja wu narogo we. Ga lemu l'a fooro sipya zo we ni ge, lee l'a wu narogo. ¹⁶ [Wemu na logo ge, wu logo de!]]»

¹⁷ Ba Yesu ya laha sipyii pu taan na je puga we, a wu kalaapiire t'i wu yege lee talene li kori na. ¹⁸ A wu pu pye: «Yee be, yee sanha fungonyo ta-e ya? Ta yee ya li ce nago yaaga yaaga k'a jin sipya no ni ge, kee da ja wu narogo-e we? ¹⁹ Bani kee ya jin wu zo ni we. Ga wu yacere le ni kee ma je. Lee kadugo na na ba foro yaara tashenge ke ni.» (Pee jomoo pe funno ni Yesu ya li she na yalige beeri ki ne fefe.)

²⁰ A Yesu di jo sanha na: «Le l'a fooro sipya funno ni ge, lee l'a ma narogo. ²¹ Sipya funno, lee kori ne wu zo we. Fungonkuuyo ye beeri wa fooro wa, ni cessaara ni namazhaara, ni nagaara, ni sipyigbuu, ²² ni dooaro, ni jeeboo, ni kuumoo, ni nafaanra, ni popama, ni jepere, ni mekyegegere, ni na maye shee, ni fungongo baara. ²³ Kii kakuunoo kii beeri wa fooro sipya funno ni, kee k'a sipya narogo be.»

*Shi watii shen cee wa ya da Yesu na
(Macoo 15:21-28)*

²⁴ Lee kadugo na a Yesu di yiri kari Fenisi fiige ki ni Tiiri kulo li kabanugo na, na she je puga ka ni. Wu funno bye sipya be wu wu sanha ce wa we. Ga wu ya ja nmohoo we. ²⁵ A cee wa di wu kaa logo, jina di ne wee poro fucere ni. A wee cee wu ba nuguro sin wu fe ni. ²⁶ Wee cee wu bye Yawutu we, Fenisi shen wu bye wii. A wu Yesu beeri na wu jina wu kori yege wu poro fucere li ni.

²⁷ Ga, a Yesu di talene la jo wee cee wu mu na: «Yere nohoopiire t'i fenheli, t'i din. Bani li ya ta saha pu

* 7:7 Ezayi 29:13 * 7:10 Ekizode 20:12; 21:17

nəhəpiire yalige lə wá pobiire mu wε.» ²⁸ A cee wu jo: «Yee wa can Kafə. Ga tabali wu nəhə wo pobiire ti wa nəhəpiire ti yaljahara ti li.» ²⁹ Lee wuu na a Yesu di wu pye: «Pe jomə pe wuu na, kuri m'a se puga! Jina w'a foro ma poro fuceere li ni.» ³⁰ A wu guri kari puga, na she porofə wu nijuuŋə ta yasinnege ki na. Jina wu bi foro wu ni.

Yesu ya bobo wa cuuŋə

³¹ Yesu ya pa foro Tiiri ni, na doro Sidən ni, na Dekapoli fiige ki kən jeri, na nə Galile Gba wu jə ki na. ³² A sipyii pii di ba Yesu mu ni bobo wa ni, na wu jeri na wu wu keŋe taha wee na. ³³ Wee tuun wu ni a Yesu di laha sipyii pu taan ni wee ná wu ye ni, na she wu kabehere le wee ná wu niwegee ni, na jəhə tugi, na gbən wu jile na. ³⁴ Lee kadugo na a Yesu di naha ke yirige le fugba we ni, na ŋməganja yeege, na wee ná wu pye: «Efata!» (Lee kori jε «Nə mugi!») ³⁵ Taapile ni a ná wu niwegee k'i mugi, a jile l'i laha. A wu ganha na diini na yu.

³⁶ A Yesu di yi jo waha pu beeri mu na pu ganha yee jo wa shishiin be mu we. Ga ba w'a yi yu na wari pu mu we, a p'i ganha na la faraa yi jaaga wu na. ³⁷ A l'i bye kakanhana sipyii pu mu xuuni, a p'i ganha na yu na: «Can na wu kapyegee ki beeri k'a jə xuuni. W'a boboo be pyi pu na nuri, na yu.»

8

Yesu ya yalige kan sipyii kabəfonə shishere mu (Macoo 15:32-39)

¹ Yee caya yi na sipyijeheme bi pa binne sanha, jəyalige ka shishiin di jε pu mu we. A Yesu di wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: ² «Pii sipyii pii njinaara ti wa ne ni, bani njinaa jε pu canja taanri wogo ne yiri naha, jəyalige ka shishiin di jε nige pu mu we. ³ Ne bu pu yaha kari li baa, pu fanha na zhe

xhə koo na, bani pii tayiriye y'a lii pu ni xuuni.» ⁴ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Yalige na da mii di pii jə sha naha ke siponə ke ni we?» ⁵ A Yesu di pu yege na: «Buuri juyə juu yi wa yee mu we?» A p'i wu jə shə na: «Buuri juyə gbarashuun.»

⁶ A wu sipyire ti pye na pu tiin jinε ki na. A wu yee buuri juyə gbarashuun wu lə, na baraga taha Kile na, na yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu yee taa taa sipyii pu na. A kalaapiire t'i yee taa taa sipyii pu na. ⁷ Fyagaa kii be bye pu mu sanha, a Yesu di baraga taha Kile na kee be wuu na, na yi jo wu kalaapiire ti mu na pu kee be taa taa pu na. ⁸ A sipyire t'i li na din. A kalaapiire t'i saganjaa gbarashuun ji buuri jukoroyo yi saya na. ⁹ Pee yalilimee p'a bi sipyii kabəfonə shishere (4.000) xə. Lee kadugo na a Yesu di pu yaha kari. ¹⁰ Taapile ni a wu ni wu kalaapiire t'i jé korəgə ka ni na kari Dalamanuta fiige ki ni.

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye (Macoo 16:1-4)

¹¹ Ba p'a nə wə we, a Farizheen di ba nə, na nakaara jə kən ni Yesu ni. A p'i Yesu pye na wu naha sheshere kakanhana la pye she pee na, lemu ya yiri fugba we ni ge. P'a yee jo, kənhə p'i wu taanna wii. ¹² A Yesu di ŋməganja yeege xuuni, na jo: «Naha na njinaa sipyii di naha sheshere kakanhana shaa we? Can na n'a da yi jo yi mu, naha sheshere kakanhana la shishiin da zhe pu na we.» ¹³ Lee kadugo na a wu laha pu taan, na jé korəgə ki ni, na gari sanha gba wu kadugo.

Farizheen ni Herədi wo buuri shizhenhete (Macoo 16:5-12)

¹⁴ Kalaapiire ti funnə bi wə, ti ya ta buuri lə we, buuri be di bye pu mu korəgə ki ni we, fo buuri jūŋə nigin ye. ¹⁵ A Yesu di yi jo waha wu

kalaapiire ti mu na: «Y'a yiyε kasεri Farizhεen wo buuri shizhenherε* te, ni Herodi wuuro te na dε!»¹⁶ A p'i puyε pye na: «W'a ye yu, bani buuri jε wεε mu wε.»¹⁷ Yemu pu bi yu ge, a Yesu di yee cε na jo: «Naha na yee di yu na buuri jε yee mu-i wε? Yee sanha sii ye jaha cε nime bε-ε ya? Yee funyo y'a tε ge?»¹⁸ Nii jε yee mu; y'i wa jaa-i gε? Niwegee jε yee mu; y'i wa nuri-i gε? Yee funyo ya dun kaa na-ε gε?¹⁹ Nε buuri juyε kaguro wu kegi kegi, na kan sipyii kabofonεε kaguro (5.000) wu mu tuun wemu ni ge, saganjaa juu yee d'a ji yee buuri nukoroyo yi saya na wε?» A p'i wu jε shε na: «Kε ni shuun.»²⁰ «Nε buuri juyε gbarashuun wu kegi kegi, na kan sipyii kabofonεε shishεεε (4.000) wu mu tuun wemu ni ge, saganjaa juu yee d'a ji yee buuri nukoroyo yi saya na wε?» A p'i wu jε shε na: «Gbarashuun.»²¹ A Yesu di pu pye: «Yee di sanha sii yi jaha cε nime bε-ε gε?»

Yesu ya fyεn wa cuurε Betisayida ni

²² Ba p'a nε Betisayida ni wε, wee xuu wu ni a sipyii pii di ba Yesu mu ni fyεn wa ni, na wu jεeri na wu kpεn wu na.²³ A Yesu di fyεn wu co wu kenε na, na gari ni wu ni kanha ki kadugo, na she jεlεhε le wee nά wu jii ni, na wu kenε taha wu na, na wu yege na: «Mu wa yaaga jaa ya?»²⁴ A fyεn wu wu jaha yirige na jo: «Nε w'a sipyii pu jaa ba tiire wa wε; ga p'i jaaari.»²⁵ A Yesu di wu keye taha sanha wee nά wu jii na. A wu wii xuuni, na juunε, na yanmuyε yi bεeri ja shεnri.²⁶ A Yesu di wu yaha kari puga, na wu pye: «Ma ganha jε kulo li ni we!»

Pyεeri ya yere li na na Kirisa wu jε Yesu

(Macoo 16:13-20; Luka 9:18-21)

²⁷ Yesu ni wu kalaapiire t'a pa gaanji Sezare Filipe taan kulogoo ki ni. Na pu yaha koo na, a Yesu di wu kalaapiire ti yege na: «Sipyii pu wa yu na jεgε nε jε wε?»²⁸ A p'i wu jε shε na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye, pii di yu na Kile tudunmεε Eli, pii bε di yu sanha na Kile tudunmεε wa.»

²⁹ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeyε pyaa ki mu nε di jε jεgε wε?» A Pyεeri di wu pye: «Kirisa mu jε.»³⁰ A Yesu di yi jo waha pu mu na pu ganha yee jo wa shishiin bε mu wε.

Yesu ya wu xu ni wu jε wu jo (Macoo 16:21-28; Luka 9:22-27)

³¹ Lee kadugo na a Yesu di kalaapiire ti jε kεn na galaa, na yi jo pu mu na: «Li waha l'i waha, fo Sipyaa Ja wu bu ganha xuuni. Nεhεεε, ni saraya jaha shεnriwεε juyεεε, ni saliya karamεgεεε na ba zhe wu ni. Pu na ba wu gbo; cabyaa taanri bu doro wu na jε.»³² A wu yi fiinjε jo pu mu. A Pyεeri di gari ni wu ni kabanugo, na she jε kεn na yu ni wu ni.³³ Ga, a Yesu di ηmahana jeri, na wu kalaapiire ti wii, na din Pyεeri na na jo: «Toro laha na taan, mu Shitaanni we! Bani mu fungεngε jε Kile keree na wε, fo sipyii wogoo.»

³⁴ Lee kadugo na a Yesu di sipyii pee ni wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: «Wa funnε bi jε wu binne ni na ni, wu she wuyε ni, wu wu korikoritige ki lε taha na feni.»³⁵ Bani sipya we w'a giin wu wuyε pile munaa juyε wolo nijaa ge, wee na ba buun wu munaa ni jiga na. Ga we w'a bεnri wu munaa ni nijaa nε ni Jozaama pu wuu na ge, wee wu da ba wu munaa juyε wolo jiga na.³⁶ L'a jaha jε sipya na wu konε yanmuyε bεeri ta, wu ba buun wuyε pile munaa ni wε?³⁷ Yaaga keke sipya di da jά daga wu munaa juyε

* **8:15 Shizhenherε** nifenhefenhejεε ki ma faranimyε nijehεmε pye p'a yiri. Wee cogo we ninumo na tafonrε nifenhefenhene bu she da wεε zεlεε pu ni, lee na jά wεε munaa li kyεgi.

wolo wε? ³⁸ Niɲaa wo sipyii pii jε jurumupyii, p'i ya tii Kile ɲaha taaan wε. Lee wuu na sipyaa sipya w'a shiige le wuyε ni, na bye wu ya nε ni na jomɔ pu kaa yu sipyii mu-i ge, Sipya Ja wu bε na ba shiige le wuyε ni weefɔɔ shizhaa na, wu ba ba wu To Kile wu wo nɔɔɔ wu ni tuun wemu ni, ni wu fεfεεε melekεε pu ni.»

9

¹ A Yesu di yi jo pu mu sanha na: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Kile wo saanra te ɲa tapaga ni, ni fanha ni wε.»

*Yesu jεwiine l'a ɲeri
(Macoo 17:1-13; Luka 9:28-36)*

² Lee kadugo na ba cabyaa gbaara ya toro wε, a Yesu di gari ni Pyεeri, ni Yakuba, ni Yohana ni faabobotɔɔngɔ ka fugba ni pu yε na. A wu jεwiine l'i she ɲeri pu ɲii na. ³ A wu faya y'i ganha na ɲi, na fiinne fiinneɲana la na, wa shishiin jε ɲiɲε na wemu na ja yaaga fiinne di mu xɔ wε. ⁴ A p'i Eli ni Musa ɲa wu na yu ni Yesu ni.

⁵ Lee na a Pyεeri di Yesu pye: «Wu Karamɔgɔ, wεe bu gori naha, lee ya ɲɔ xuuni dε. Wu buguloo taanri yereɲε, mu wo nigin, Musa wo nigin, Eli wo nigin.» ⁶ Ye wu bi yaa wu jo ge, wu ya yee cε wε, bani pu bi fya xuuni.

⁷ A ɲahaɲa ka di ba pu tɔ, a mujuu la di foro kee ɲahaɲa ki ni na: «Nε ɲidaan Ja wu jε we. Wu kaa l'a dan nε ni. Y'a wu nijoyo nuri!» ⁸ Taapile ni a p'i pu taaan wu wii, ga pu ya sipya watii ɲa nige wε, fo Yesu yε.

⁹ Ba p'a diri faabobonɔ ki na wε, a Yesu di yi jo waha pu mu na kaa lemu p'a ɲa ge, na pu ganha bu lee ɲaha jo sipya wa shishiin bε mu wε, fo Sipya Ja wu ba jε na foro xu ni tuun wemu ni. ¹⁰ A pee jomɔ pe di gori pu funyɔ ni. A p'i puyε yege na:

«Sipya Ja wu na jε na foro xu ni, lee kɔri jε dii wε?»

¹¹ A p'i wu yege na: «Naha na saliya karamɔgɔɔɔ p'i yu na Eli w'a yaa na fenhe pa wε?» ¹² A wu pu ɲɔ shɔ na: «Uun, Eli w'a yaa na fenhe pa, na ba keree ki bεeri gbegelewonɔ gbegele. Ga ɲaha na l'a ka na Sipya Ja wu na ba ganha xuuni wε, na pu na ba zhe wu ni wε? ¹³ Ga n'a da yi jo yi mu, Eli ya pa xɔ, a sipyii p'i wu pye pu ɲidaan pyegana na ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na wε.»

Yesu ya pya wa cuunɔ jina bye wemu ni ge

(Macoo 17:14-21; Luka 9:37-43)

¹⁴ Ba p'a pa jε kalaapiire tisara ni wε, na sipyiɲehemεε ta p'a pu maha, saliya karamɔgɔɔɔ p'i jε na nakaara pyi ni kalaapiire ti ni. ¹⁵ Sipyiire t'a Yesu ɲa tuun wemu ni ge, a l'i bye kakanhana pu mu. A p'i baa kari, na she wu shaari.

¹⁶ A Yesu di wu kalaapiire ti yege na: «Naha wuu na yi wa nakaara pyi ni pu ni wε?»

¹⁷ A nά wa di wu ɲɔ shɔ sipyiire ti tε ni na jo: «Wu Karamɔgɔ, n'a pa ma mu ni na ja ni, bani jina bobo wu wa wu ni. ¹⁸ Jina wu bu wu co xuu xuu ni, w'a wu shan ɲiɲε na. Kakaya na ganha na fɔro pya wu ɲɔ ni, w'a ganha na ganhaa kii kuri, na waha. Nε yi jo ma kalaapiire ti mu, jo pu jina wu kɔri yege wu ni, ga p'i ya ja wε.» ¹⁹ A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni jε n'a daa baa fεe! Nε na gori yaha naha ni yee ni fo tuun wekε wε? Nε na yee keree xu, fo tuun wekε ni wε? Pa ni ma pya wu ni!»

²⁰ A p'i gari ni wu ni wu yiri. Ba pya w'a Yesu ɲa wε, taapile ni a jina wu wu ɲahara xuuni, a wu do ɲiɲε na, na gologolo. A kakaya di ganha na fɔro wu ɲɔ ni. ²¹ A Yesu di pya wu to wu yege na: «Fo tuun wekε ni le ya wu ta wε?» A wu wu ɲɔ shɔ na: «Fo wu nɔhɔpiire tuun ni. ²² Tεεgeε

nijehene ni jina wu ma wu shan na ni, ni lãhã ni, kãnhã wu xhu. Ma bi jani yaaga na, jũnjã jaari wũ na, m'a wũ tegel!»

23 A Yesu di wu pye: «Ma bi jani! Keree bæeri k'a já pye n'a daa fã mu.» 24 Taapile ni a funana li to wu xhuulo na: «Në dà ma na, pa na tegel m'a n'a daa baara ti wolo na funnjã ni.» 25 Yesu ya li ja sipyire t'a gbuurogi na ma wu mu ge, a wu din jina wu na na: «Jina bobo judunnã, në w'a ma pye mu, foro wu ni. Ma ganha jé wu ni nige bada wë.» 26 A jina wu xhuulo, na funana li jahara xuuni, na foro li ni. A l'i bye ma na jo li nixhugo ki jë, fo sipyijehemee bi yu na: «W'a xu.» 27 Ga Yesu di funana li keñe ki co, na li yirige. A l'i yiri, na yere.

28 Ba Yesu ya pa jé puga wë, na wu ni kalaapiire ti yaha pu yë na. A p'i wu yege na: «Naha na wèe di ya já we jina we kãri yeege pya wu ni-i wë?» 29 A Yesu di pu jã shã na: «Ke jina tuugo ke ya fõro forogana la shishiin na ni Kile-jeregel be wë.»

Yesu ya wu xu ni wu jë wu jo sanha

(Macoo 17:22-23; Luka 9:43-45)

30 A p'i yiri wã, na Galile fiige ki ja toro na gaanji. Yesu funnjã bye pu wu sanha cë wë, 31 bani wu bi wu kalaapiire ti kalaa. A wu pu pye: «Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni. Pu na ba wu gbo, cabyaa taanri bu doro, w'a jë.» 32 Ga pu bi pee jomã pu kãri cë wë, na fya pu ya já wu yege pee keree na wë.

Weke w'i jë jahagbaa fã wë?

(Macoo 18:1-5; Luka 9:46-48)

33 A p'i nõ Kaperinãmã ni. Yesu ni-jege na puga ki ni, a wu wu kalaapiire ti yege na: «Nakaara teke na yi bye koo li na wë?» 34 Ga, a p'i cari, bani pu bi puyel yegee koo li na na wekel wu jë pee bæeri wo jahagbaa fã wë? 35 Wee tuun wu ni a Yesu di diin, na wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na pu pye: «Wa funnjã bi

jë na pye jahagbaa fã, w'a yaa na pye pu bæeri kadugo yiri wo, ni pu bæeri kapyebye.» 36 A wu nõhãceere la lã, na lee yerene pu nijë ni, na li co wu keye ni, na yi jo pu mu na: 37 «Sipyaa sipya w'a le nõhãceere le la shi co xuuni në wuu na ge, në w'a co xuuni. We w'a në co xuuni ge, wee ya në co xuuni wë, ga në tunvã wë w'a co xuuni.»

Sipya wemu jë wèe pen wë, wèe nii wu jë wii

(Luka 9:49-50)

38 A Yohana di Yesu pye: «Wũ Karamãgã, wèe ya ná wa ja, wu na jinaa kãri na yeege sipyii ni mu mege na. A wèe di yi jo wu mu jo wu ganha ba lee pyi wë, bani wu jë wèe wa wë.» 39 A Yesu di wu pye: «Yi ganha bu wu jaha kãn wë, bani sipya wa shishiin da já kakanhana pye në mege na, lee kadugo na m'a wakaraa m'a në joguumã yu wë. 40 Bani sipya wemu jë wèe pen wë, wèe nii wu jë wii. 41 Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a ceegbuu nii lãhã kan yi mu y'a gba na bani yi jë Kirisa wuu ge, weefã da ga fã lee wo kuduun ni wë.

Kaa le l'a ma leni jurumu ni ge, lee jã yaha

(Macoo 18:6-9; Luka 17:1-2)

42 «Te nõhãpiire te t'a dà në na ge, sipyaa sipya w'a le la jũnjã kyeege ge, li bi da bõrã weefã mu, na faatabaaga pã wu katige ni, na wu wã suumã lãhã ni. 43 Ma keñe bi jë kajũnjã di ma le jurumu ni, ki kãn. Ma keñe nigin wo na jé Alijine ni, lee ya pãrã ma mu, ma keye shuun wo wu she yaha Jahaneme ni nafugibaaga ni. [44 Wee xuu wu ni, wu fyenyel ya xhuli wë, kee na ki ya furi wë.] 45 Ma tãgã bi jë kajũnjã di ma le jurumu ni, ki kãn. Ma tãgã nigin wo na jé Alijine ni, lee ya pãrã ma mu, ma tãgã shuun wo wu wã Jahaneme ni. [46 Wee xuu wu ni, wu fyenyel ya xhuli wë, kee na ki ya furi wë.] 47 Ma nii bi jë kajũnjã di

ma le jurumu ni, li wehele wolo. Ma jii nigin wo na jé Kile wo saanra ti ni, lee ya pɔɔ ma mu, ma jii shuun wo wu wá Jahaneme ni.

48 «Wee xuu wu ni,
wu fyenyɛ ya xhuli wɛ,
kee na ki ya furi wɛ.»*

49 «Bani ba l'a saha na suumɔ le shiga ni wɛ, mul'a saha jurumupyii bɛ pu sorogo na ni. 50 Suumɔ ya jɔ, ga pu tipoomɔ bu foro pu ni, jaha ma da daga pu taan sanha wɛ? Suumɔ pu pye yiyɛ pyaa ni, janiɲɛ di bye yi tɛ ni.»

10

Yesu ya yemu jo gbaxɔɔɔ shizhaa na ge

(Macoo 19:1-12; Luka 16:18)

1 A Yesu di yiri wà, na gari Zhude fiige ki ni, ni Zhurudɛn Gba wu kadugo yiri. A sipyiire t'i ba binne wu taan sanha. A wu ganha na pu kalaa ma na jo, ba w'a tee na li pyi pyegana lemu na wɛ. 2 A Farizheen pii di fulo wu na, na wu peri. A p'i wu pye: «L'a saha ná wu wu shɔ gbaga xɔ ya?» 3 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nɔmɛɛ lekɛ Musa d'a jo yee mu wɛ?» 4 A p'i jo: «Musa ya koro kan wèe mu na wa ba da wu shɔ yaha, na wufɔɔ wu fɛnhɛ gbaxɔɔɔ sɛmɛ yàa kan wu mu wu na wu yaha.» 5 A Yesu di pu pye: «Yee niwegee k'a waha, lee wuu na Musa ya le jɔmɛɛ le ka na kan yee mu. 6 Ga fo koɲɔ ki jɔkɔɔnɔ na, Kile ya pu yàa ná ni cee. 7 Lee wuu na ná na ba wu to, ni wu nu yaha, na nɔɔ wu shɔ na. 8 Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin. Lee funɲɔ ni pu jɛ nige shuun wɛ, ga fo nigin. 9 Ayiwa Kile ya lemu pye nigin ge, sipya ganha bu lee waagi wɛ.»

10 Ba p'a jé puga wɛ, a kalaapiire t'i Yesu yege lee na sanha. 11 A wu yi jo pu mu na: «Sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ, na watii leɲɛ ge, dɔdɔɔɔ m'a pye ma ceshiime wu

shizhaa na. 12 Wee cogo wu na cee bɛ bu foro wu poo mu, na gbaga je ná watii mu, dɔdɔɔɔ w'a pye.»

Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu

(Macoo 19:13-15; Luka 18:15-17)

13 Lee kadugo na sipyii pii ya pa Yesu mu ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ wu gbɔn ti na; ga, a kalaapiire t'i yogo jo ni pu ni. 14 Yesu ya lee ja ge, a wu luu di yiri, a wu wu kalaapiire ti pye: «Yi nɔhɔpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti jaha kɔɔn wɛ! Bani pee shi tuugo wuuro ti jɛ Kile wo saanra te. 15 Can na n'a da yi jo yi mu, sipya wemu ya Kile wo saanra ti co ba nɔhɔcɛɛɛ jɛ-ɛ wɛ, wee da ga ba jé ti ni bada wɛ.» 16 Lee kadugo na a wu nɔhɔpiire ti lɔ, na wu keye taha ti na, na duba ti mu.

Naafuugbɔ fɔɔ jemɛ p'a pɛn Kile wo saanra ti ni

(Macoo 19:16-30; Luka 18:18-30)

17 Lee kadugo na ba Yesu ya pa koo lɔ na gaanji wɛ, a ná wa di baa nɔ, na nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu yege ná: «Karamɔgɔsaama, jaha nɛ yaa na pye, kɔnhɔ di ba jii sicuumɔ nixhɔbaama ta wɛ?» 18 A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na pyi nizaama wɛ? Nizaama wa shishiin wa wɛ, fo Kile ye. 19 M'a Kile wo jɔmɛɛjogoo ki cɛ na: «Ma ganha bu sipya gbo wɛ! Ma ganha bu dɔdɔɔɔ pye wɛ! Ma ganha bu nagaara pye wɛ! Ma ganha bu kafineye taha ma sipyiinii na wɛ! Ma ganha bu wa ɲmahana wɛ! Ma da ma nu ni ma to pɛle!» 20 A wee ná wu jo: «Karamɔgɔ, fo na nɔhɔpiire ti tuun wu ni nɛ jɔ kɔn na kii koro jaari.» 21 A Yesu di wu wii ni taan jɛɛɛɛ ni, na wu pye: «Kaa nigin ye l'a mu kuunɲɔ. She ma keɲɛ yanmuyɔ yi bɛeri pɛɛ, m'a wee wari wu kan la baa fɛɛ mu! Wee tuun wu ni ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo taan m'a ba daha na feni!» 22 A pee

* 9:48 Ezayi 66:24

jomɔ p'i wu ɲaha tanha na gaanɲi, bani naafuugbo wu bye wu mu.

²³ A Yesu di wu taan wu wii, na wu kalaapiire ti pye: «Naafuugbo fɔɔ jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni de!» ²⁴ A pee jomɔ p'i bye kakanhana kalaapiire ti mu; ga, a Yesu di pu pye sanha na: «Na nagoo, Kile wo saanra ti jeme p'a pen de!» ²⁵ Nɔhɔɲɔ jeme ya taan museni wii ni na toro, naafuugbo fɔɔ jé na Kile wo saanra ti ni. ²⁶ A l'i bye tehene baa kakanhana kalaapiire ti mu, a p'i ganha na puye pyi: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na já pa shɔ we?» ²⁷ A Yesu di pu wii, na jo: «Sipyii mu, lee da já bye we, ga li na já bye Kile mu, bani kaa la shishiin ya Kile jani we.»

²⁸ A Pyeri di wu pye: «Li wii, wèe ya kahari yanmuyɔ beeri ni, na daha mu feni.» ²⁹ A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu ceborona-maa, kelee wu ceboroshaa, kelee wu nu, kelee wu to, kelee wu nagoo, kelee wu kereye, ne ni Jozaama pe wuu na ge, ³⁰ weefɔɔ na ba yee beeri yahanɲaa xhuu nigin (100) ta ke koɲɔ ke na: piyeye, ni ceborona-maa, ni ceboroshaa, ni nii, ni nagoo, ni kereye, na kanhama be ta, na ba ɲii sicuumɔ nixhɔbaama be ta ɲiga na. ³¹ Ga ɲahagbaa wuu niɲehemeɛ na ba bye kadugo yiri wuu, kadugo yiri wuu niɲehemeɛ na bye ɲahagbaa wuu.»

Yesu ya wu xu ni wu ɲe wu jo sanha
(Macao 20:17-19; Luka 18:31-34)

³² Koo na pu bye na gaanɲi Zheruzalemu ni, Yesu bye wu kalaapiire ti ɲahagbaa na. Kalaapiire ti hakilee pu bi kyeeɲi. Sipyii pii p'a taha pu feni ge, pee bi fya. A Yesu di gari sanha ni wu wuu ke ni shuun wu ye ni. Kaa le li da ba bye wu na ge, a wu lee ɲɔ kɔn na yu pu mu. ³³ A wu pu pye: «Wù wii gaanɲi

Zheruzalemu ni. Pu na zhe Sipyaa Ja wu le wà saraya ɲaha shɔɔnriweɛ ɲuɲɔfɛɛ ni saliya karamɔgɔɔ pu keɲe ni. Pu na ba wu jaagi na w'a yaa ni xu ni. P'a wu le shi watii keɲe ni, wemu ɲe Yawutuu shi we. ³⁴ Wee na ba zhehe wu na, na ɲɔɔhɔ tugi wu na, na wu kpɔn ni susɔɔɔ ni, na wu gbo. Cana taanri wogo ki na w'a ɲe.»

Yakuba ni Yohana ya ɲahagbaa fɛɛɛ shaa Yesu mu
(Macao 20:20-28)

³⁵ Lee kadugo na Zebede jalaa Yakuba ni Yohana ya pa fulo Yesu na, na yi jo wu mu na: «Wù Karamɔgɔ, kaa le wù da ba ɲɛɛri ma mu ge, wù la ɲe m'a lee pye wù mu.» ³⁶ A Yesu di pu yege na: «Yi wa giin ne leke pye yi mu we?» ³⁷ A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Ma sɔɔ m'a ɲahagbaa fɛɛɛɛ tatiinye yi kan wù mu: nigin wa di diin ma kanige ce, wa di diin ma kamene ce, ma saanra nɔɔɔ wuuro ti ni.» ³⁸ Ga, a Yesu di pu pye: «Kaa lemu yee wa ɲɛɛri ge, yee wa li ce we. Kanhama ceɛgbuu lemu ni n'a da ba gba ge, yee na já gba lee ni ya? Kelee ne na ba batize kanhama ni gberigberu wemu ni ge, yee na já batize yee ni ya?» ³⁹ A p'i wu pye: «Uun, wèe na já.» A Yesu di pu pye: «Yi na ba gba ne wo ceɛgbuu li ni. Ne na ba batize kanhama ni gberigberu wemu ni ge, yi na ba batize yee be ni. ⁴⁰ Ga na tiin ne kanige ce, kelee ne kamene ce, ne ɲe yee tatiinye yi kanvɔɔ we. Piimu kaa na Kile ya yee gbegele ge, pee mu yi da ba gan.»

⁴¹ Ba kalaapiire ke wu samaa ya yee logo we, a pu logoo di yiri Yakuba ni Yohana taan. ⁴² Lee na a Yesu di pu beeri yiri na jo: «Y'a li ce na shi wemu ɲe Yawutuu we, pii p'a wii ɲuɲɔfɛɛ wee shi wu ɲuɲɔ ni ge, pee ya pu ɲuɲɔfɛɛɛ pyi wu na, pu sipyigbo p'i pu fanha shee wu na. ⁴³ Ga li da ba bye mu yee te ni we. Yee wa funɲɔ bi ɲe wu bye sipyigbo,

wufɔɔ wu pye pusamaa wo kapye-bye. ⁴⁴ Yee wa funɔɔ bi jɛ wu bye jahagbaa fɔɔ, wu pye pusamaa beɛri wo bulo. ⁴⁵ Bani Sipyaa Ja wu ya ta pa kɔnhɔ sipyii di ba kapyeɲɛɛ pyi wu mu wɛ. Ga w'a pa, wu ba kapyeɲɛɛ pyi sipyii mu, wu wu munaa kan l'i bye sipyiɲɛhɛmɛɛ wo juuwuro saraa.»

Yesu ya fyɛn Batimɛ cuunɔ
(Macoo 20:29-34; Luka 18:35-43)

⁴⁶ Lee kadugo na a p'i nɔ kulo la ni, lee mɛgɛ jɛ na Zheriko. Ba Yesu ni wu kalaapiire te ni sipyiɲɛhɛmɛɛ ya pa foro Zheriko ni wɛ, lee bi fyɛn wa nidɛɛngɛ ta koo li jɔ na, wee na saraya jɛɛri. Wee bye Timɛ ja Batimɛ. ⁴⁷ W'a logo na Nazareti shɛɛn Yesu w'a wii ge, a wu mujuu wá na: «Dawuda Ja Yesu, jɔnɔ jaari na na!» ⁴⁸ Sipyiɲɛhɛmɛɛ ya jo ni wu ni na wu co wuyɛ na, ga, a wu sii la fara mujuu li na na yu: «Dawuda Ja, jɔnɔ jaari na na!» ⁴⁹ A Yesu di yere na jo pu wu yiri. A p'i fyɛn wu yiri, na wu pye: «Ma hakili wu teɲɛ, yiri! W'a ma yiri!» ⁵⁰ A wu wu fadenɲɛ wá, na sira yiri, na fulo Yesu na. ⁵¹ A Yesu di wu yege na: «Mu wa giin nɛ leke pye ma mu wɛ?» A fyɛn wu wu jɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, di da jaal!» ⁵² A Yesu di wu pye: «Ta se, ma n'a daa w'a ma cuunɔ.» Taapile ni a wu ganha na jaal, na daha Yesu feni koo li na.

11

Yesu ya jé Zheruzalemu ni ba saan jɛ wɛ

(Macoo 21:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19)

¹ Ba p'a tɛɛɲɛ Zheruzalemu na wɛ, a p'i nɔ Betefaje ni Betani shizhaa, Oliiviye faaboboɲɔ ki kabanugo ki ni. A Yesu di wu kalaapiire shuun wa tun, ² na pu pye: «Yi shɛ yi jahagbaa kulo li ni. Yi ba shɛ jin yɛ li ni, yi na kafabige ka nibɔgɔ ta wà,

sipyaa sanha dugi ja kemu na wɛ, y'i kee sanha yi pa naha! ³ Sipyaa wa bu yi pye: «Naha na yee di ke sanhana wɛ?» Yi weefɔɔ pye: «Wèe Kafɔɔ wu mago wu wa ki na, nime w'a da ki kuruɲɔ na pa ma kan.»

⁴ A p'i gari, na shɛ kafabige ka nibɔgɔ ta kakuutorogo ka ni, na ki sanha. ⁵ Sipyii pii pu bye wà ge, a pii di pu yege na: «Yee di ke kafabige ke sanhana jaaha na wɛ?»

⁶ A p'i pu jɔ shɔ ba Yesu ya yi jo pu mu wɛ. A pee sipyii p'i sɔɔ na p'a gaani ni ki ni. ⁷ Ba p'a nɔ ni kafabige ki ni Yesu yiri wɛ, na pu fadegbɔyɔ ya taha ki na, a Yesu di dugi ki na. ⁸ A sipyiɲɛhɛmɛɛ di pu fadegbɔyɔ pii koo li ni. A pii bɛ di wɛburiye kan tɛyɛ ni, na yee pii koo li ni. ⁹ Pu nigariwuu, pii p'a jaari Yesu jahagbaa ni wu kadugo yiri ge, pee bi xhuulo na yu na:

«Kile w'a sɔni! We w'a ma Kafɔɔ mɛgɛ na ge,

wee jɛ duba pya!»*

¹⁰ «Wù to Dawuda wo saanra te t'a ma ge,

Kilɛ wu duba ti mu.

Masɔnɔ k'a byi Kilɛ mu fugba lii lii we ni.»*

¹¹ Ba Yesu ya jé Zheruzalemu ni wɛ, na gari Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, na shɛ ki kabaya yi beɛri wii. Lee kadugo na a wu ni wu kalaapiire kɛ ni shuun wu foro kari Betani ni, bani piige ki bi zhaa da wuu.

Yesu ya nitoodige ka lanjɪ

(Macoo 21:18-19)

¹² Kee caɲa ki jimuguro, pu na foro Betani ni, a xuugo di Yesu ta.

¹³ Na wu yaha taliige ni a wu nitoodige ka ja, wɛɛ di jɛ ki na. A wu shɛ ki wii, wu bu garaa nagoo ta ki na. Ba w'a nɔ ki na wɛ, wu ya yaaga ja wɛ, fo wɛyɛ yɛ. Bani nitoroɲɔ pyeduun bi sanha nɔ wɛ. ¹⁴ Ayiwa a wu nitoodige ki pye: «Sipyaa da ga mu pya li nige bada wɛ.» A wu kalaapiire t'i yee logo.

* 11:9 Zabururu 118:26

* 11:10 2 Samuweli 7:11-14

Yesu ya Kile-peene pugbɔhɔ ki pye fɛfɛɛ

(Macoo 21:12-17; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22)

¹⁵ P'a nɔ Zheruzalemu ni tuun wemu ni ge, a Yesu di jé Kile-peene pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu bi bɛɛ ni zhɔ pyi wà ge, a wu ganha na pee kɔri na yeege. A wu wari faavɛɛ pu wo tabalaa pee, ni gbegbe shazhɛɛɛ pɛɛvɛɛ pu wo yatiinye yi nɛri buri. ¹⁶ W'a ta sɔɔ yaaga pɛɛvɔɔ wa shishiin wu toro Kile-peene pugbɔhɔ ki kaanja ki ni wɛ. ¹⁷ A wu sipyii pu kalaa na: «Ta li ya ka Kile Kafila wu ni wɛ na:

«Pu na ba nɛ puga ki pyi shi wu bɛɛri wo Kile-nɛɛge puga wɛ?»*

Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

¹⁸ Ba saraya naha shɔɔnrivɛɛ nɔnɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔɔ p'a yee logo wɛ, na ganha na wu shaa di gbo. A p'i fya wu na, bani wu kalaa wu bi sipyii pu nɔyɔ co xuuni.

¹⁹ Ba yakonɔ k'a nɔ wɛ, a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro kanha ki ni.

Yesu ya jo nitoodige ki waha wu keree na

(Macoo 21:20-22)

²⁰ Kee cana ki nimuguro nisɔɔgɔ ki na, na pu yaha pu na doroo koo li ni, a p'i kee nitoodige ki na k'a waha fo ki niye ye. ²¹ Kaa le l'a bi pye ge, a Pyɛɛri funɔ di do lee na, a wu Yesu pye: «Wù Karamɔgɔ, m'a nitoodige kemu lanji ge, k'a waha!»

²² A Yesu di pu pye: «Yi dà Kile na! ²³ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipyaa w'a ke faabobonɔ ke pye: «Yiri laha naha, m'a she mayɛ wá suumɔ lohɔ ni ge.» Nakaara bye t'i nɛ wufɔɔ zɔ wu na wɛ, wu bi dà li na na ye w'a jo ge, na lee na bye; li na bye wu mu. ²⁴ Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ba yaaga tuugo bɛɛri nɛɛri, yi dà li na na y'a kee ta na xɔ, kee na gan yi mu. ²⁵ Yi bu yere

na Kile nɛɛri, na wa ta w'a kakuunɔ la pye yi na, yi lee yafa weefɔɔ mu, kɔnhɔ yi fugba To Kile wu yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu. ²⁶ Yi bye y'i ya pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu wɛ, yi fugba To Kile wu da ba yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu wɛ.»

Mii Yesu wo sefɛɛɛ ti d'a yiri wɛ?

(Macoo 21:23-27; Luka 20:1-8)

²⁷ A p'i gari Zheruzalemu ni sanha. Na Yesu yaha wu na nɛari Kile-peene pugbɔhɔ ki ni, a saraya naha shɔɔnrivɛɛ nɔnɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔɔ, ni nɔhɔɛɛ p'i fulo wu na, ²⁸ na wu yege na: «Sefɛɛɛ teke gbɔɔɔ ni mu wa kii keree kii pyi wɛ? Jɔgɔ w'a kee fanha ki kan mu na mu w'a ki pyi wɛ?» ²⁹ A Yesu di pu pye: «N'a da yee yege kaa nigin wa na, y'i na nɔ shɔ. Wee tuun wu ni, sefɛɛɛ temu gbɔɔɔ ni nɛ bɛ ya kii keree kii pyi ge, nɛ bɛ na tee jo yi mu. ³⁰ Jɔgɔ wu d'a Yohana tun na w'a batizeli pyi wɛ, Kile laa sipyii? Yi na nɔ shɔ.»

³¹ A p'i puyɛ pye: «Wù bu jo: «Kile w'a wu tun», wu na jo: «Wee tuun wu ni naha na yee di ya ta dà wu na-ɛ wɛ?» ³² Ga wù bu nɔhɔ jo: «Sipyii p'a wu tun...» (Pu bi fyagi sipyii pu na, bani sipyii pu bɛɛri bi Yohana wii can can na Kile tudunmɔ.)

³³ Lee na a p'i Yesu pye: «Wèe ya cɛ wɛ.» A Yesu bɛ di pu pye: «Ayiwa nɛ bɛ ya she, sefɛɛɛ temu gbɔɔɔ ni nɛ bɛ ya kii keree kii pyi ge, nɛ bɛ da tee jo yee mu wɛ.»

12

ɛɛɛɛ faapyii niguumɔ pu wo talenɛ le

(Macoo 21:33-46; Luka 20:9-19)

¹ Lee kadugo na a Yesu di talenɛɛ nɔ kɔn na yu pu mu na: «Ná wa w'a bi ɛɛɛɛ tɛɛ ka shan, na ki maha ni kasɔɔgɔ ni. A w'i wege ka wolo na pye ɛɛɛɛ wu lohɔ ki tawologo, na zangaso wa yàa shazhɔn wu kaa na. Lee kadugo na a wu ɛɛɛɛ tiire

* 11:17 Ezayi 56:7

tεγε ki kaa le ερεzen faapyii pii keηe ni, na gari fiige katii ni. ² Ba ερεzen w'a pa la we, a wu kapyebye wa tun pee ερεzen faapyii pu mu, na wu she ερεzen nile wu shə pu mu. ³ Ga, a p'i kapyebye wu co, na wu kpən, na wu kewayā wo yaha kari. ⁴ Lee kadugo na a tεγε ki fə wu kapyebye watii tun kari. A p'i wee ηunη bana, na wu cogana kolo. ⁵ A wu nəhə kapyebye wa bε tun kari sanha. A p'i wee gbo. Lee kadugo na a wu kapyebyii niηehemεε pii bε tun. A p'i pii kpən, na pii gbo.

⁶ «Ja nigin ye di bye tεγε ki fə wu mu, wee kaa bi dan wu ni xuuni. A wu wee tun pu mu pu bεeri kadugo yiri, na jo: «Nε ja we kunni pu na zhe gbəə taha wee na.» ⁷ Ga, a ερεzen faapyii p'i puyε pye na: «Cen wu ləvə w'a we. Yi pa wu wu gbo, cen wu na bye wu wo.» ⁸ A p'i jafə wu co na wu gbo, na wu wā tεγε ki kadugo yiri.

⁹ «Wee tuun wu ni tεge ki kafə wu da ba nahā pye wε? Wu na ba ba, na pee ερεzen faapyii pu gbo, na ερεzen tεge ki kaa le piitiilee keηe ni. ¹⁰ Ta yee ya le kalaa Kile Kafila wu ni wε? na:

«Puyirilee p'a faakagerenε kemu she ge,
kee k'a pye puga ki
gunηmii li faakagerenε ki ni-
jenε ke.

¹¹ Li wii Kafə w'a lee pye,
kakanhana li wa lii wu nahā
tāan.»*

¹² A Yawutuu ηunηfεε p'i ganha na cogana shaa Yesu na, bani p'a li cε na pee na Yesu ya talenε li jo wā. Ga, a p'i fya sipyiire ti na, wee tuun wu ni a p'i wu yaha wā, na gari.

P'a Yesu yege munaa perεmε keree na
(Macao 22:15-22; Luka 20:20-26)

¹³ Lee kadugo na a p'i Farizheen pii ni Herədi wo sipyii pii tun Yesu

mu, kənhə p'i wu co wuyε pyaa ηə jomə feni. ¹⁴ A p'i ba na wu pye: «Wu Karaməgə, wεe ya li cε na jo can fə mu ηε. Mu ya fyagi sipya wa shishiin na wε, bani sipyii pu bεeri pu ηε nigin mu mu. M'a sipyii pu fiinnε na galaa bε Kile koro li ni. Ayiwa l'a saha p'a munaa perεmε kaan Oromε saannaa Sezari mu laa, li ya saha wε? W'a yaa na pu kaan, laa wu ya yaa na pu kaan wε.»

¹⁵ Ga, a Yesu di pu shuun shuun juuro ti cε na pu pye: «Naha na y'i na ηə yegee wε? Yi pa ni wari deηε nigin wa ni, di wu wii.» ¹⁶ A p'i nigin wa she wu na. A Yesu di pu pye: «Jəgə wo jaa ni wu kama pu wa we na wε?» A p'i jo: «Oromε saannaa Sezari.» ¹⁷ Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, yi da Kile bε wuu li kaan Kile bε mu.» A wu keree di pu nahā wə fo xuuni.

Sadushεen p'a Yesu yege xunεnε li keree na
(Macao 22:23-33; Luka 20:27-40)

¹⁸ Lee kadugo na, ηunηfεε pii bye wā, p'i ηε Yawutuu, Sadushεen pu bye pii. Pee bi yu na xunεnε da ba bye ηiga na wε. A pii di ba she Yesu yiri, na she wu pye: ¹⁹ «Karaməgə, Kile tudunməə Musa ya le ηəmεε le ka na kan wεe mu na: «Nā wa wo ceborona bu xhu, na ta wu ya pya ta wu shə na wε, na wu wee naxhugoshə wu lə, kənhə wu nagoo ta di yaha wee nā wu nixhugo ki mu.» ²⁰ Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wā. A nizhiime wu cee lenε, na xhu wu ya pya ta wε. ²¹ A shuun wo wu wee cee wu ninumə lə, na xhu wu ya pya ta wε. A taanri wo wu bε di bye mu. ²² A pu gbarashuun wu bεeri di wee cee wu lenε toro, a pu bεeri di xhu wa shishiin ya pya ta wu na wε. Lee kadugo na a cee wu bε di xhu. ²³ Xuu pu capenε ke, wee cee

* 12:11 Zaburuu 118:22-23

w'i da ba bye pu shen nigin weke wo we? Bani pu gbarashuun wu beeri ya wu lenje toro.»

24 A Yesu di pu pye: «Le be li wa yee piinjε ki kapunjε we? Na jo le l'a ka Kile Kafila wu ni ge, yee wa lee ce we, y'i wa Kile wo sefeere ti be ce we. 25 Xuu pu ba je, sipyii wa da ce leje, kelee na gbaya je we. Ga pu na ba bye ba fugba melekee je we. 26 Xuje ne li wo shizhaa na, xuu wemu ni na ki wo tire li kaa ya yu Kile tudunmoo Musa wo Kitabu wu ni ge, ta yee ya yee kalaa we? na:

«Ne je Ibirayima wo Kile, ni Ishaaga wo Kile, ni Yakuba wo Kile.»*

27 Kile je xuu wo Kile we, ga wyii wo Kile wu je wii. Yee ya piin xuuni.»

Kile wo saliya jomεheε ki beeri wo nighoo le
(Macoo 22:34-40; Luka 10:25-28)

28 A saliya karamogoo wa di pee nakaara jomoo pu logo. A wu li ja na Yesu ya Sadushεen pu joo sho na joo. A wu fulo wu na na wu yege na: «Leke l'i je Kile wo saliya wu jomεheε ki beeri nighoo li we?»

29 A Yesu di wu joo sho na: «Saliya wu jomεheε ki beeri nighoo li wa le na:

«Izirayeli sheen yi logo: Wu Kafoo Kile we, Kafoo nigin pe wu je wii.

30 Ma Kafoo Kile wu taan ma mu ma zo wu beeri na, ni ma munaa li beeri, ni ma fungongo ki beeri, ni ma fanha ki beeri.»*

31 Li shuun wuu li wa le: «Ma sipyii wu taan ma mu ba maye pyaa ki je we.»*

Kile wo saliya wu jomεε la shishiin wa ye kii shuun we na we.»

32 A wee saliya karamogoo wu Yesu pye na: «See na, wu Karamogoo, ye m'a jo ge, kani li wa. Bani Kile

ye nigin wu wa, Kile wa shishiin wa nige wee kadugo na we. 33 Kile na taan ma mu ma zo wu beeri na, ni ma fungongo ki beeri, ni ma fanha ki beeri. A ma sipyii be di daan ma mu ba maye pyaa ki je we, lee ya pele saraya nizogoyo ni saraya tuuyo ye beeri na.»

34 A Yesu di li ja na w'a wee joo sho ni fungongo feere ni, na wu pye: «Mu ni Kile saanra ti te w'a lii we.» Na co wee tuun wu na, wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na we.

Shovoo wu ya ta pye Dawuda ja ye nigin we
(Macoo 22:41-46; Luka 20:41-44)

35 Na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa Kile-peenje pugbohoo ki ni, a wu pu pye: «Naha na saliya karamogoo p'i yu na Shovoo wu ya ta sii pye watii Dawuda ja ye kadugo na-ε we? 36 Dawuda ye pyaa ya jo Fefeere Munaa fanha ni na:

«Kafoo Kile ya yi jo ne Kafoo mu na: Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce,

fo di ba mapeen pu tirige na pa le ma tooyo noho ni.»*

37 Dawuda ye pyaa ya Shovoo wu pyi Kafoo, wee tuun wu ni, w'a ja pye dii wu ja ye nigin we?»

Yesu ya pu kaala ni saliya karamogoo pu kaa ni
(Macoo 23:1-36; Luka 20:45-47)

Yesu kafila wu logo bi dan sipyii pu beeri ni xuuni. 38 A wu yi jo pu mu wu kalaa wu ni na: «Y'a yiye kaseri saliya karamogoo pu na. Na fadadonyoo leni na jaari, ni sipyii na gbooroo fo kaan pu mu pinnerε kpeenyε na, lee l'a dan pu ni. 39 Kile-peenje piyeye yi wo nahagbaa tatiinye, ni yalicenεε wo tatiinceye be di dan pu ni. 40 P'a naxhugoshaa kenε yanmuyoo beeri shuu pu na. Lee

* 12:26 Ekizode 3:6 * 12:30 Duterεname 6:4-5 * 12:31 Levitike 19:18; Galasi Sheen 5:14
* 12:36 Zaburuu 110:1

kadugo na p'a she mɔ Kilɛ-ɲɛɛɛɛ na, kɔnhɔ p'i puyɛ she see sipyii. Pu jaagi kanhama na ba golo fo xuuni.»

Naxhugoshɔ wu Kilɛ yakanga (Luka 21:1-4)

41 A Yesu di diin Kilɛ-pɛɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na saha ni yakanya yi tayahanja keshi wu ni, na sipyii pu wari wu yahagana li wii. Naa-fuu fɛɛ ɲɛɛɛɛɛɛ bi wari ɲɛɛɛɛɛɛ leni wu ni. 42 A naxhugoshɔ la baa fɔɔ wa bɛ di ba, na wari tuunɔɔ nifɛnhɛfɛnhɛɛɛ shuun le wu ni. Wee wari wu bi laha tama nigin shishiin na wɛ.

43 Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti yiri na yi jo pu mu na: «Can na n'a da yi jo yi mu, we naxhugoshɔ la baa fɔɔ we ya lemu le keshi wu funɲɔ ni ge, lee ya ɲɛɛɛɛɛɛ pusamaa bɛɛri wuu li na. 44 Bani pu bɛɛri ya wolo wolo pu naafuu ni na kan. Ga wee kunni ni wu la baara ti ni, lemu bɛɛri li ɲɛ wu mu wu ɲɔshaga wuu ge, w'a lee bɛɛri kan.»

13

Yesu ya Kilɛ-pɛɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ja wu jo

(Macoo 24:1-2; Luka 21:5-6)

1 Yesu nivorowo Kilɛ-pɛɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, a wa di wu pye wu kalaapiire ti ni na: «Wù Karamɔɔ, ye kageegbɔyɔ ye ni ye piyɛɛ ye yereɲɛgana wii sa!» 2 A Yesu di wu pye: «Mu ɲii wa ye pugbɔyɔ ye bɛɛri ni gɛ? Kagerɛɛ ka shishiin wa da ba gori naha ka ɲunɔ ni wɛ. Yi bɛɛri na ba do fɛɛfɛɛ.»

Keree kiimu na ba byi sani koɲɔ ki xɔ ge

(Macoo 24:3-14; Luka 21:7-19)

3 Na Yesu nidɛɛɛɛɛ yaha Oliviyɛ faabobonɔ ki na Kilɛ-pɛɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ɲaha tii wu ni, a Pyɛɛri, ni Yakuba, ni Yohana, ni Andire yɛ di ba wu yege pu yɛ na na: 4 «Kee keree kii na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wà na! Naha sheshɛɛɛɛ

teke t'i da ba li she na kee keree kii pyeduun w'a nɔ wɛ?»

5 Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a yiye kasɛri! Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinɲɛ wɛ! 6 Sipyii ɲɛɛɛɛɛɛ na ba ba ni nɛ mɛɛɛ ni, na yu: «Nɛ wu ɲɛ wii». Pu na ba sipyiɲɛɛɛɛɛ piinɲɛ. 7 Yi ba kashɛn keree nuri, na kashɛn gbegemɛ keree nuri tuun wemu ni, yi funyɔ ganha da bɛn wɛ. Li waha l'i waha, kee keree k'a yaa na pye, ga lee di wa da ba bye taaxɔɔ li wɛ. 8 Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. ɲɲɛɛɛɛɛ na ba byi tɛyɛ ya ni, na fara xuugbɔhɔ bɛ na. Kee wa kanhama pu keree ɲɔkɔɔnɲɔ yɛ, ba cee laa ma yiri mɛ wɛ.

9 «Ga yi da yiye kasɛri, bani sipyii na ba yi leni kiirikɔɔn kuruyo yi keɲɛ ni. Pu na ba yi kpɔɔn xuuni Kilɛ-pɛɛɛɛɛ piyɛyɛ yi ni. Pu na ba se ni yi ni gbafɛnɛɛɛɛɛ ni saannaa mu nɛ mɛɛɛ wuu na. Lee na ba bye kaɲunɔ yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu. 10 Yani kee keree kii ki pye ge, li waha l'i waha, Jozaama pu yɛɛɛ ya yaa na fɛnhɛ jo shi wu bɛɛri mu. 11 Pu ba yi conɪ, na yi leni keye ni tuun wemu ni, yi nijoyo ganha bu da bye yi mu funzhaga wɛ, ga jomɔ pe pu da ba digi yi funyɔ ni wee tuun wuyɛ pyaa ni ge, yi pee jo, bani yiye pyaa wa da ba bye pu jovɛɛ wɛ, fo Fɛfɛɛɛɛ Munaa.

12 «Ceboro na ba wu ceboro le keɲɛ ni, kɔnhɔ p'i wu gbo. To na ba lee tuugo pye wu pya na. Nagoo bɛ na ba yiri pu sefɛɛ fɛni, kɔnhɔ p'i pu gbo. 13 Sipyii bɛɛri na ba yi kɔ nɛ mɛɛɛ wuu na, ga wemu bu já luu mara fo na she nɔ li tehɛnɛ na, weefɔɔ na ba shɔ.»

Kapyebaagaa

(Macoo 24:15-28; Luka 21:20-24)

14 «Ayiwa gyɛɛgi pyevɔɔ wu ya yaa w'a ɲaa xuu wemu ni wɛ, yi ba wu niyerege ɲaa wee xuu wu ni. (Wa bi yi kalaa, wufɔɔ wu yi ɲaha ɛɛ!)

Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboya xuu ni. ¹⁵ Lee ba wemu ta katanja nuṅṅo ni, wu ganha bu da digi jé wu puga ni di wu yerεye lo we. ¹⁶ Wemu je kerεye ni ge, wee ganha bu guri di ba wu fadenε lo we. ¹⁷ Bɔɔngɔ na ba bye lahaa fεε ni puṅmaraya fεε wogo yee caya yi na. ¹⁸ Y'a Kile jeεri kɔnhɔ kee keree ki ganha ba saha ni wiire tuun ni we. ¹⁹ Bani kanhama na ba bye yee caya yi na pemu tuugo sanha bye ja we, na co fo Kile ya kɔṅṅo sii tuun wemu ni ge, fo na pa na nɔ nɔnaa na. Pee kanhama pu tuugo di wa da bye be nige bada we. ²⁰ Kafɔɔ da bye wu ya wolo kee cabyaa ki ni we, sipya wa shishiin bi da zhɔ we. Ga sipyii piimu naha w'a bulo ge, pee wuu na w'a kii wolo kee cabyaa ki ni. ²¹ Ayiwa, wa ba yi pye wee tuun we ni na: <Yi wii, Shɔvɔɔ wu wa naha.> kelee <Yi wii mε, wu we mε.> Yi ganha bu dā yee na we! ²² Bani kafinejuu pii na ba yiri, na puyε pye shɔvεε ni Kile tudunmɔɔ. Pu na ba naha sheshεεε keree ni kakanhanjaa pyi kɔnhɔ p'i sipyiiire ti piinje. Kile ya sipyii piimu naha bulo ge, nago ba pu da já ba pee be piinje we, pu bi da ba pee be piinje. ²³ Yee kunni p'a yiyε kasεri dε! Nε kii keree kii bεeri jo yaha yi mu.»

Sipya Ja nibanja keree

(Macao 24:29-31; Luka 21:25-28)

²⁴ «Yee caya yi na, pee kanhama pu nidorogo na,
 <Nibiige na ba jé canja ki ni;
 yenε wa da kpεεnge yeege we;
²⁵ wɔrɔɔ ki na ba do na yiri fugba we ni;
 fugba wu sefεεε ti na ba jεε.>»

²⁶ «Wee tuun wu ni sipyii na ba Sipya Ja nibawo ja fugba nahaya ye na ni sefεεε ti bεeri, ni nɔɔɔ

nigbɔ ni. ²⁷ W'a piimu naha bulo ge, wu na ba melεkεε tun pu pee pinne, na yiri kɔṅṅo ki kabaya shishεεε wu bεeri na, na li jɔ kɔn jinje ke tɛhεne le na, fo fugba we tɛhεne le.»

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Macao 24:32-35; Luka 21:29-33)

²⁸ «Naha sheshεεε ta te nitoodige shizhaa na. Ki geye ba jɔ kɔn na funni tuun wemu ni, yi wa ma li cε na ki nagoo pyeduun w'a tεεje. ²⁹ Mu li wa, yi ba kii keree kii naa ki na byi tuun wemu ni, y'i li cε na Sipya Ja w'a tεεje na xɔ, na w'a nɔ xɔ kɔṅṅo li jɔ na. ³⁰ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa jiiifεεε ni nime ge, pee bεeri wa da xhuu we, yani kii keree kii bεeri jɔ ki fa ge. ³¹ Fugba we ni jinje ke na ba doro, ga nε jomɔ pe wa da doro bada we.»

Wa ya kee canja ke, ni wee tuun we cε we

(Macao 24:36-44)

³² «Ga sipya wa shishiin wa kee canja ke ni wee tuun we cε we, ali fugba melεkεε pu be we, Kile Ja wu be we. To Kile ye nigin pe w'a kee canja ke ni wee tuun we cε. ³³ Y'a yiyε kasεri, y'i diin yaha jii na! Bani yi wa lee kaa li nɔduun cε we. ³⁴ Li na ba bye ma na jo ná wa nigaraga kulo ni, wee nivorogo ya wu yanmuyɔ bεeri kaa le wu kapyebyii kenje ni, na pu bεeri nigin nigin wu nibyii she pu na, na yi jo puga ki kupɔsigimε wu mu na wu tiin yaha jii na.

³⁵ «Lee wuu na yi kori yaha jii na, bani puga ki kafɔɔ wu na ba ba yakɔṅṅo la, jirinje na la, xhupee mεhεε suduun ni la, jisɔɔgɔ na la, yi wa cε we. ³⁶ Wu ganha ba yi fo, wu yi ninmunuyɔ ta we. ³⁷ Ye n'a yu yi mu ge, yee n'a yu sipyii pu bεeri mu: <Yi kori yaha jii na!>»

* 13:25 Ezayi 13:10; 34:4

14

Yawutuu nuɲɔfɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na
(Macoo 26:1-5; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53)

¹ Cabyaa shuun ye wu bye pu ni Nuwuuro, ni Shizhenherɛ Baa Buuri Kalenɛ li tɛ ni. Saraya jaha shɔɔnrivɛɛ nuɲɔfɛɛ ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bi cogana shaa Yesu na p'i wu peele co ŋmɔhɔɔ ni, p'i wu gbo. ² A p'i jo: «Wù ganha bu wu co kalenɛ li ni wɛ, kɔnhɔ tunmɔ ganha bu yiri sipyiire ti tɛ ni wɛ.»

Cee wa ya lasikoli wo Yesu nuɲɔ ni
(Macoo 26:6-13; Yohana 12:1-8)

³ Na Yesu yaha wu na li Betani kulo li ni Simɔ kaban, togo k'a fɛnhɛ wemu co toro ge, a cee wa di ba ni lasikoli gboro la ni. Lee bi ji pɛɛwa lasikoli wa na wemu mɛgɛ ki jɛ na naari ge. A cee wu lee lasikoli gboro li jɔ waa, na li funɲɔ lasikoli wu wo Yesu nuɲɔ ni.

⁴ Sipyii pii pu bye wà ge, a pii logoo di yiri, na ganha na puyɛ pyi: «Tɛ lasikoli kakara te wo nuɲɔ jɛ leke wɛ?» ⁵ We lasikoli we bi da já bɛɛ na toro wari kabɔfoɲɔɔ kelɛɛ shishɛɛɛ ni kaguro (w 45.000) shishiin taan, na wee kan funmɔ fɛɛ mu.» A p'i jo ni wee cee wu ni xuuni.

⁶ Ga, a Yesu di jo: «Yi laha wu na! Naha na y'i we cee we zɔ tenri wɛ? Go kasaana w'a pye mɛ nɛ na. ⁷ Funmɔ fɛɛ na da daa yee tɛ ni tuun bɛɛri ni. Tuun bɛɛri bu yee taan, yee na já kasaana pye pu na. Ga nɛ kunni wa da ba bye yee tɛ ni tuun bɛɛri ni wɛ. ⁸ Wu se kaa w'a pye. Na gbo wo lasikoli w'a wo na na, yani di ba xhu ge. ⁹ Can na n'a da yi jo yi mu jo xuu bɛɛri ni Kilɛ wo Jozaama p'a jo ke koɲɔ ke na ge, le we cee we ya pye ge, li bɛ na baari wà, na sipyii pu funyɔ tirige ni wu kaa ni.»

Zhuda Isikariyɔti funɲɔ ya pye wu Yesu nɔhɔ yaha
(Macoo 26:14-16; Luka 22:3-6)

¹⁰ Zhuda Isikariyɔti we wu bye wu kalaapiire kɛ ni shuun wu wa nigin ge, wee ya shɛ saraya jaha shɔɔnrivɛɛ nuɲɔfɛɛ pu mu na wu da Yesu le pu kenɛ ni. ¹¹ P'a wu jomɔ pu logo ge, a lee di daan pu ni xuuni. A p'i jomɛɛ lɔ wu mu na pee na ba wari kan wu mu. A Zhudasi di ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu kenɛ ni.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li shiizhan
(Macoo 26:17-25; Luka 22:7-14,21-23; Yohana 13:21-30)

¹² Shizhenherɛ Baa Buuri wu wo Kalenɛ li cazhiige ke, kemu na nuwuuro ti wo saraga dubyapige ki ma na gbo ge, a Yesu kalaapiire t'i wu yege na: «Ma funɲɔ wa wù shɛ Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele xuu wekɛ ni wɛ?»

¹³ A Yesu di shuun wa tun wu kalaapiire ti ni, na yi jo pu mu na: «Yi shɛ kanha ki ni. Yi na zhɛ saha ni ná wa ni w'a lohɔ shɔɔ tugo, y'i daha wee fɛni. ¹⁴ Wu ba shɛ jé puga kemu ni, y'i kee puga ki kafɔɔ pye: «Wù Karamɔgɔ w'a jo na wu ni wu kalaapiire ti na ba Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li puga kemu ni ge, na mü ki wa wɛ?» ¹⁵ Wu na pugbɔhɔ ka shɛ yi na zangaso wu ni. Yɛɛyɛ wa ki ni, k'a gbegele yaha. Yi Nuwuuro ti Kalenɛ li yalige ki gbegele wù mu wà.»

¹⁶ A kalaapiire t'i yiri kari kanha ki ni, na shɛ keree ki ta ba Yesu ya yi jo pu mu wɛ. A p'i Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

¹⁷ Ba piige k'a pa wɔ wɛ, a Yesu ni wu kalaapiire kɛ ni shuun wu ba. ¹⁸ Na pu yaha lige ki na, a Yesu di ba jo: «Can na, n'a da yi jo yi mu, wa na ba nɛ le kenɛ ni yee ni, wemu w'a li ni nɛ ni ge.»

19 A kalaapiire ti jahaya di danha, na ganha na wu yegee nigin nigin, na: «Ne wi ya?»

20 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Yee ke ni shuun wu wa wu wa, wemu w'a wu keŋe ki le golegɛ ki ni ni ne ni ge. 21 Sipya Ja wu na ba xhu ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na we. Ga wemu w'a da ba Sipya Ja wu le keŋe ni ge, bɔɔngɔ ki jɛ weefɔɔ wogo. Ali wee nã wu da bye pu ya wu se be we, lee bi da bɔrɔ wu mu.»

Kafɔɔ fɛfɛrɛ yalige ki keree

(Macoo 26:26-30; Luka 22:15-20; 1 Korɛnte Shɛɛn 11:23-25)

22 Na pu yaha lige ki na, a Yesu di buuri wa lɔ, na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu pye: «Yi wu lɔ, ne ceepuuro ti wa te!»

23 Lee kadugo na a wu ɛrɛzɛn lɔhɔ cɛɛgbuu li lɔ, na baraga taha Kile na, na li kan pu mu. A pu beeri di ka gba.

24 A Yesu di pu pye: «Ne shishan pu jɛ pe, Kile wo karijɛɛge jɔmɛɛ li wo shishan pe. Sipyiɛhɛmɛɛ wuu na p'a wo. 25 Can na, n'a da yi jo yi mu, n'a da ɛrɛzɛn lɔhɔ gba nige we, fo cana kemu n'a da ba ki nivonɔ gba Kile wo saanra te ni ge.»

26 Ba p'a li xhɔ we, na Kile masɔɔ yoyo cee. Lee kadugo tãan a p'i foro kari Oliviyɛ faabobonɔ ki na.

Yesu ya jo na Pyɛeri na ba foro wee kaa tãan

(Macoo 26:31-35; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38)

27 A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee beeri na ba baa na ne ye nigin yaha, bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Ne na ba yatɔnahama wu gbo;

dubya pu beeri na baa caaga.»*

28 Ga ne ba jɛ na foro xu ni tuun wemu ni, ne na doro yi jaha na Galile fiige ki ni.»

29 A Pyɛeri di wu pye: «Ali pusamaa beeri jɛhe baa na ma wá, n'a da ga ma wá we.» 30 A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo ma mu, nijaa wo piige ke ni yani xhupeshiilee ni shuun wuu pu pa mɛhɛɛ su ge, mu na ba foro ne kaa tãan tɔɔnii taanri na mu ya ne ce we.» 31 Ga, a Pyɛeri di yi jo wu mu sanha na yi waha xuuni na: «Ali li mɛhe yaha ne wu xu be ni mu ni, n'a da ga foro ma kaa tãan we.» A pusamaa beeri di yee ninuyɔ jo mu.

Yesu ya Kile jɛeri Zhetisemanɛ tire tɛgɛ ki ni

(Macoo 26:36-46; Luka 22:39-46)

32 Lee kadugo na a p'i gari xuu wa ni wemu mɛgɛ ki jɛ na Zhetisemanɛ ge, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi tiin naha, di she Kile jɛeri.» 33 A wu gari wà ni Pyɛeri, ni Yakuba, ni Yohana ni. A l'i sii wu funɔɔ canri fo xuuni, na wu jaha be tanha. 34 A wu pu pye: «Ne zɔ we beeri w'a tanha fo ne na zhaa di xhuu. Yi tiin naha, y'i gori yaha jii na!»

35 A wu she jaha na jeri na do jiiɛ na, na Kile jɛeri na li bi da já bye, wee tuun wu wo kanhama p'i doro wu jiiɔ ni. 36 A wu jo: «Na To, kaa la shishiin ya mu jani we, le kanhama cɛɛgbuu le sanha lii na na. Lee be na, ne wo jidaan ganha bye we, fo mu wo jidaan.»

37 A Yesu di guri pa wu kalaapiire taanri wu yiri, na ba pu ta p'a ηmunɔ. A wu Pyɛeri pye: «Simɔ, m'a ηmunɔɔ ge? Mu ya já kori yaha jii na na ali lɛeri nigin be pye-e ya?

38 Yi tiin yaha jii na y'i da Kile jɛeri, kɔnhɔ Shitaanni ganha bu se ta yi na we. Sipya munaa ya sɔɔ, ga wu ceepuuro fanha k'a cɛrɛ.»

39 A wu laha pu tãan sanha na Kile jɛeri, na guri pee jonumɔ pu na. 40 Lee kadugo na a wu guri pa sanha wu kalaapiire ti yiri, na

* 14:27 Zakari 13:7

ba pu ta p'a ηmuno sanha, bani ηmunumə pu bi sho pu ni. A p'i bye pu ya ce dii pu da wu ɲo sho we.

⁴¹ A wu ba tɔɔɲii taanri wuu li ni na pu pye: «Yee wa ηmunoo sanha na ηmɔni ge? L'a yaa, tuun w'a no. Li wii, Sipya Ja wu na ba je jurumupyii pu kenje ni. ⁴² Yi yiri wu da se! We w'a da na le kenje ni ge, w'a no.»

Yawutuu p'a Yesu co

(Macao 26:47-56; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12)

⁴³ Na Yesu yaha pee jomə pu na, taapile ni a Zhudasi di no, wee ɲe kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa. A wu no ni sipyijehemee pii ni. Nmoparaa ni pubegeee ki bye pee mu. Saraya ɲaha shoonrivēe ɲuɲofegbo, ni saliya karamogoloo, ni noholee pu bi pee tun.

⁴⁴ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le kenje ni ge, wee bi ɲaha sheshēere ta she sipyiire ti na na: «Di ba she ɲosoonro fɔ kan na wemu mu, y'i wee co, wee wu wa. Y'i kaseege yaha wu na xuuni, yi da gaanji ni wu ni.» ⁴⁵ A Zhudasi di dii Yesu na taapile ni, na wu pye: «Karamogol!» Na ɲosoonro fɔ kan wu mu. ⁴⁶ Ba lee ya pye we, a p'i fulo Yesu na, na wu co. ⁴⁷ A Yesu wu sipya nigin wa di wu ηmopara koonji, na saraya ɲaha shoonrivēe wo ɲuɲofegbo wu wo kapyebye niwenje paa laha.

⁴⁸ A Yesu di pu pye: «A yee di ba ni ηmoparaa, ni pubegeee ni ne taconjo ni, ma na jo kakuubye di ɲe ya? ⁴⁹ Ne bi bye ni yee ni cana beeri, na sipyii kalaa Kile-peenje pugbaho ki ni, yee di ya ne co we. Ga l'a pye, konho Kile Kafila wu ɲo di fa.» ⁵⁰ A wu kalaapiire ti beeri di baa, na wu yaha wa.

⁵¹ A levoo wa di daha Yesu feni, fatonjo ye ki bi mugile wu na. A shen nigin wa di wu co sipyii pu ni. ⁵² A wu wu fatonjo ki yaha wee kenje ni, na baa kari ni ceepile ni.

P'a she ni Yesu ni Yawutuu wo kiirikoon pu mu

(Macao 26:57-68; Luka 22:54-55,63-71; Yohana 18:13-14,19-24)

⁵³ A p'i gari ni Yesu ni saraya ɲaha shoonrivēe wo ɲuɲofegbo wu kaban. Saraya ɲaha shoonrivēe ɲuɲofee, ni noholee, ni saliya karamogoloo pu beeri di puyee pinne wa. ⁵⁴ A Pyeeri di laraga kon pu na, na daha pu feni, fo na she je saraya ɲaha shoonrivēe wo ɲuɲofegbo wu wo kaanji ki ni, na diin gedii pu taan na na wahani.

⁵⁵ Saraya ɲaha shoonrivēe ɲuɲofee pu fara kiirikoon kurunjo ki na, pee bi seeri kaa la shaa Yesu feni konho p'i wu gbo, ga pu ya li ta we. ⁵⁶ Sipyijehemee ya kafineye seeri keree pye Yesu feni, ga pu jomə pu bi puyee kaala.

⁵⁷ A sipyii pii di yiri na kafineye taha Yesu na na: ⁵⁸ «W'a yi jo wee ɲii na na: «Sipyii p'a ke Kile-peenje pugbaho kemu yerenje ge, ne na ba kee ja, na katii yerenje cabyaa taanri funno ni, sipyii keye ya kemu yerenje we.» ⁵⁹ Ga lee be na, pu seeri keree ki jomə pu ya pye nigin we.

⁶⁰ Wee tuun wu ni a saraya ɲaha shoonrivēe wo ɲuɲofegbo wu yiri yere sipyii pu ninje ni, na Yesu pye: «Jomə pemu beeri pii sipyii pii wa yu mu shizhaa na ge, mu wa da pu ɲo sho-e ge?» ⁶¹ Ga, a Yesu di cari wuyee na, wu ya yaaga jo we.

A saraya ɲaha shoonrivēe wo ɲuɲofegbo wu wu yege sanha na: «Ta mu wu ɲe Shovoo we, duba foo Kile Ja we?»

⁶² A Yesu di wu ɲo sho na: «Uun, were ne wa. Yi na ba Sipya Ja wu nidenge ɲa Se Beeri Foo Kile kanige ce. Yi na ba wu nibawo ɲa be sanha fugba ɲahaya ye na.»

⁶³ Lee na a saraya ɲaha shoonrivēe wo ɲuɲofegbo wu wuyee pyaa wo fadenje sheengi loyire kenje ni, na jo: «Naha feni wu ɲe sanha seere pu mu we? ⁶⁴ Yi niwegee wa

wu Kile mekyεεgerε jomɔ ni. Yee di wa yeke yu wε?»

A pu beeri di wu jaagi na w'a yaa na wu gbo. ⁶⁵ A pii di jɔlɔhɔ tugi wu na. A p'i Yesu jaha pɔ, na wu kpɔɔn ni kaguruyo ni, na wu pye: «Ma kpɔɔnvɔɔ wu mεge yiri wù mu?» A gedii pu be di Yesu kpɔn ni pu keye ni.

Pyεeri ya foro Yesu kaa tãan

(Macao 26:69-75; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Na Pyεeri yaha saraya jaha shɔɔnrivεε wo jɔɔfɔgbɔ wu kaɔɔa ki ni, a saraya jaha shɔɔnrivεε wo jɔɔfɔgbɔ wu wo kapyebyezhɔ wa di yiri wà zangaso wu fugba ni, na tigi jɔɔfɔgbɔ ki na. ⁶⁷ A wee di ba Pyεeri ja wu na na wahani, na wu wii xuuni na wu pye: «Mu be wu bye ni Nazareti shεen Yesu ni.» ⁶⁸ Ga, a wu foro wu kaa tãan na jo: «Ye mu wa yu ge, ne yi ce wε, ne yi jaha ce wε.» Lee kadugo na a wu foro kari kpaan li ni, a xhupeshiime di mee su.

⁶⁹ A kapyebyezhɔ wu wu ja sanha na yi jo wee xuu wu wo sipyii pu mu na: «We ná we be wu wa pu ni.» ⁷⁰ A Pyεeri di foro Yesu kaa tãan sanha.

Ba jeri ya pye wε, piimu pu bi yere Pyεeri tãan ge, a pee be di wu pye: «Nakaara baa mu be wu wa pu ni, bani Galile shen mu be jε.» ⁷¹ Ga, a Pyεeri di gaa na wuyε lanjɔ na jo: «Ná wemu kaa yi wa yu ge, ne wu ce wε.»

⁷² Taapile ni a xhupoo di mee su xhupeshuun wuu na. A Pyεeri funjɔ di do ni Yesu jomɔ pu ni na: «Yani xhupeshiilee ni shuun wuu pu pa mehεε su ge, mu na ba foro ne kaa tãan tɔɔɔnii taanri na mu ya ne ce wε.» A mee di shɔ wu na.

15

P'a she ni Yesu ni Pilate mu

(Macao 27:1-2,11-14; Luka 23:1-5; Yohana 18:28-38)

¹ Nisɔɔgbɔhɔ ki na a saraya jaha shɔɔnrivεε jɔɔfɔfεε, ni nɔhɔlεε, ni saliya karamɔgɔlɔɔ, ni kiirikɔɔn kurunɔ ki beeri, a pee di puyε pinne, na puyε ja. A p'i Yesu pɔ, na she wu le Pilate kenε ni.

² A Pilate di wu yege na: «Yawutuu wo saan mu jε ya?» A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Uun, ba ma wa yi yu wε, wee ne jε.»

³ A saraya jaha shɔɔnrivεε jɔɔfɔfεε p'i wu tɔɔgɔ le ni jomɔ nijehεmε ni. ⁴ A Pilate di wu pye sanha na: «Mu wa da jɔshɔɔrɔ ta shishiin pye-e ya? P'a keree kiimu taga na mu tɔɔgɔ leni ge, mu wa kee nuri-i ge?» ⁵ Ga Yesu ya wu jɔ shɔ wε, a lee di bye kakanhana Pilate mu.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo

(Macao 27:15-26; Luka 23:13-25; Yohana 18:39-19:16)

⁶ Ayiwa kaa la bi tee na byi Yawutuu pu mu, lee jε yee beeri pu bu kasolemε wemu sha Pilate mu pu Bulooro Nuwuuro Kalene li ni, w'a wee yaha. ⁷ Ná wemu mεge ki jε na Barabasi ge, wee ni wu n'a she pyenii bi bye kaso ni wee tuun wu ni. Pee wa bi sipya wa gbo pu wo n'a she wu funjɔ ni. ⁸ A sipyiire t'i gari Pilate yiri na she wu jεeri na w'a tee na kaa lemu pyi pu mu ge, na wu lee pye.

⁹ A Pilate di pu jɔ shɔ na: «Yi la jε di Yawutuu pu wo saan wu yaha yi mu ya?» ¹⁰ Bani Pilate bi li ce na Yesu wo jεpεen na saraya jaha shɔɔnrivεε jɔɔfɔfεε p'a bi wu le wee kenε ni. ¹¹ Ga, a saraya jaha shɔɔnrivεε jɔɔfɔfεε p'i sipyiire ti sɔn, na pu Pilate jεeri na wu Barabasi yaha.

¹² A Pilate di pu pye sanha na: «Yawutuu pu wo saan wu wi ge, di leke pye wu na wε?» ¹³ A p'i xhuulo sanha na jo: «Wu kori tige na!» ¹⁴ A Pilate di pu yege na: «Kakuunɔ leke wu d'a pye wε?» Ga, a p'i xhuulo xuuni na toro taashiine li tãan na: «Wu kori tige na!»

15 Pilate funnɔ bye wu sipyiire ti wo jidaan pye. Lee wuu na w'a Barabasi yaha, na Yesu kan p'a kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na wu le pu kenɛ ni pu kori tige na.

Sɔɔsɔsii p'a Yesu la wolo
(Macao 27:27-31; Yohana 19:2-

3) 16 A sɔɔsɔsii p'i gari ni Yesu ni gbafɛnɛeri wu kaɔɔa ki ni, na pu kurunɔ ki sɔɔsɔsii pu bɛeri pinne wà. 17 A p'i saanra fadeboronɔ nijiga ka le wu na, na xhuyo shin na pye saanra juɔnɔ, na lee tɔ wu juɔnɔ ni. 18 Na fò kan wu mu na: «Naabye, Yawutuu saan!» 19 A p'i ganha na wu kpɔn juɔnɔ ke ni ni wahagaan ni, na juɔnɔ tugoo na woni wu na, na leele wu fɛɛ ni, na li pye kanna p'a wu peɛ. 20 P'a wu la wolo xɔ ge, na kee fadeboronɔ nijiga ki wolo wu na, na wuyɛ pyaa wo fàya yi le wu na, na foro ni wu ni kanha ki ni, p'i she wu kori korikoritige ki na.

P'a she Yesu kori tige na
(Macao 27:32-44; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27)

21 Ayiwa, na pu yaha pu na gaani, a p'i ná wa ja w'a yiri wu kerɛye ni na doroo, wee mɛge ki bye na Simɔ. Sirine kulo li shɛn w'a bye wii. Alekisandire ni Urufusi ye to wu bye wii. A sɔɔsɔsii p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lɔ. 22 A p'i gari ni Yesu ni xuu wa ni, wee mɛge je na «Goligota», lee kori je «Nugɔrɔgɔ xuu.» 23 A p'i duven suri durɔgi losorogo ka ni na kan wu mu na wu yee gba, ga Yesu ya ta sɔɔ na yi gba wɛ. 24 A p'i wu kori tige na, na wu fàya yi shan tahaa tahaa. A pu bɛeri di kagaangaa lɔ, na kee pinne kan wa mu w'a shan shan fàya tahaa ki juɔnɔ ni. A p'i yi lɔ, wa bɛeri w'a wu wo kagaan woyo lɔ.

25 P'a wu kori tige ki na tuun wemu ni ge, lee ya pye jisɔɔgo tuunɔ jii gbarashɛɛɛ wu na. 26 P'a wu jaagi lemu na ge, na lee ka na:

YAWUTUU WO SAAN WE.

27 A p'i kakuubyii shuun kori tiye na Yesu taan, nigin wa bye wu kanige cɛ, nigin wa di je wu kamɛnɛ cɛ. [28 Lee na Kile Kafila w'a yemu jo na pu na ba wu tɔɔ le kakuubyii ni ge, yee ju ya fa.] 29 Kodorooloo pu bi pu juuyɔ kori, na wu shehɛɛ, na yu: «Uun, mu wemu w'a jo na mu na Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ja, na ki yerenɛ sanha cabyaa taanri funnɔ ni ge. 30 Mayɛ shɔ sa! Tigi laha tige ki na!»

31 Saraya jaha shɔnɔrivɛɛ juɔnɔfɛɛ ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bɛ bi Yesu la wo puyɛ tɛ ni, na puyɛ pyi na: «W'a sipyii piitiilee shɔ, ga w'a da já wuyɛ shɔ wɛ, 32 Shɔvɔɔ we wu je Izirayeli wo saan wu ge, wu tigi laha nime korikoritige ki na, kɔnhɔ wu wu ja wu dà wu na.» Namaa shuun wemu p'a kori ni wu ni ge, pee bɛ bi wu fanri.

Yesu xugana
(Macao 27:45-56; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30)

33 Ba caɔa k'a pa nɔ midɛ na wɛ, a nibiige di jé fiige ki bɛeri ni, fo na she nɔ yakonɔ tuunɔ jii taanri wu na. 34 Ba yakonɔ ki wo tuunɔ jii taanri w'a pa nɔ wɛ, a Yesu di ba mujuugbɔɔ wá na: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Lee kóri je: «Na Kile, Na Kile, jaha na ma d'a na yaha wɛ?» 35 Piimu niyereye yi bye wà ge, ba pii ya lee mujuu li logo pee ni wɛ, na jo: «Wii, Kile tudunmɔɔ Eli w'a yiri.» 36 A shɛn nigin wa di baa kari pu ni, na she yoro fyɛnmi vinɛgiri ni, na tee migile kagaantɔngɔ ka na, na she gan Yesu mu wu sɔn. A wee ná wu jo: «Yi yere wu wu wii Eli bu da wu na da ba wu tirige.» 37 Ga, a Yesu di mujuugbɔɔ wá, na xhu. 38 Taapile ni a Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki jahaparaga fàja nighbilege k'i daa shuun, na lɔ fugba wu na fo jinɛ ke. 39 Sɔɔsɔsii juɔnɔfɔɔ we niyerege ki bye na saha ni Yesu ni ge, wee ya

wu ja w'a sipile wá na xhu ge, a wu jo: «Can na, Kile Ja ye pyaa ki bye we ná we.»

⁴⁰ Cèe pii bε bi yere taliige ni na kii keree kii wii. Pii mεyε yi wa ye pu ni: Magadala shεen Mariyama, ni Yakuba nibire ni Zhose ye nu Mariyama, ni Salomε. ⁴¹ Pee cèe pu p'a bi taha Yesu feni, na wu tεge wu labye wu na, na wu yaha Galile fiige ki ni. Cèe nijehemεε piitiilee bε bi taha wu feni na kari Zheruzalemu ni.

Yesu legana faña ni

(Macoo 27:57-61; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42)

⁴² A yakonɔ k'i nɔ, kee jε Pəri caña. Kee caña ki shi na Yawutuu pu ma cadεenge ki keree gbegele yaha, kee da nɔhɔ pye Yesu caxhugo caña. ⁴³ A Arimate shεen Yusufu di ba. Kiirikɔɔn kuruɔ ki sipiygbɔ wa wu bye wii. Wee bε bi Kile wo saanra ti sigee, a wu juruɔ waha na she Pilate mu, na Yesu nixhugo ki jεeri wu mu. ⁴⁴ A lee di Pilate fo wu na logo na Yesu ya xu tavuyo na mε. A wu sɔrɔsii juruɔfɔɔ wu yiri, na wu yege Yesu xuduun bu da w'a mɔ. ⁴⁵ W'a jɔshɔɔrɔ ta na yiri sɔrɔsii juruɔfɔɔ wu yiri ge, a wu sɔɔ na Yusufu wu Yesu nixhugo ki lɔ. ⁴⁶ A Yusufu di fatɔɔ ka shɔ, na Yesu tirige, na kee fatɔɔ ki migile wu na, na wu le faña ka ni, kee bi tugi yaha faaya yi ni. Na xhɔ na kagegbɔhɔ ka gologolo taga faña ki jɔ tɔ. ⁴⁷ Magadala shεen Mariyama ni Zhose nu Mariyama, pee bye wà na Yesu nixhugo ki talenje ki wii.

16

Yesu ya jε na foro xu ni

(Macoo 28:1-8; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10)

¹ Ba Yawutuu wo cadεenge k'a toro wε, a Magadala shεen Mariyama, ni Yakuba nu Mariyama, ni Salomε ye di she nudanga yanmuyɔ shɔ, na p'i she

Yesu nixhugo ki tìre ni yee ni. ² A p'i gari faña ki na Dimazhi wu jisɔɔgɔ ki na, caña ki foroduun ni. ³ Pu bi puyε pyi na: «Jɔgɔ wu d'a zhe kagegbɔhɔ ki gologolo laha wèe mu faña ki jɔ na wε?»

⁴ A p'i wii na kagegbɔhɔ ki ta k'a gologolo laha faña ki jɔ na. ⁵ A p'i jé faña ki ni, na ná wa ja wà, wu nidεenge ki bye kanige cε we ni, fadedɔngɔ nivige di jε wu na. A l'i bye pu fyaara wuu mu kakanhana xuuni. ⁶ A wee di pu pye: «Yi ganha fya wε. Nazareti shεen Yesu we w'a kori tige na ge, wee y'a zhaa. Wu wa naha wε; w'a jε. P'a wu sinnije xuu wemu ni ge, yi wee wii. ⁷ Ga yi she yi jo wu kalaapiire ti mu ni Pyεeri bε na: «W'a gaanji yi jaha na Galile fiige ki ni. Yi na zhe wu ja wà ma na jo, ba w'a bi yi jo yi mu wε.»

⁸ A cèe p'i fya na jεle, na baa foro faña ki ni. Pu ya yaaga jo sipya wa shishiin bε mu wε, bani pu bi fya.

Yesu ya wuyε she Magadala shεen Mariyama na

(Macoo 28:9-10; Yohana 20:11-18)

[⁹ Yesu nijenje na foro xu ni, Dimazhi wu jisɔɔgɔ ki na, a wu wuyε she Magadala shεen Mariyama na jaha na. Jinaa gbarashuun wu bi kori yeege wee ni. ¹⁰ Pii pu bi jaari ni Yesu ni ge, a Mariyama di she yi jo pee mu. Pee jahaya yi bi tanha, mεheε pu bi suu. ¹¹ P'a logo na Yesu wa jiiifεεε ni, na Mariyama w'a wu ja ge, pu ya dà li na wε.

Yesu ya wuyε she wu kalaapiire shuun wa na

(Luka 24:13-35)

¹² Lee kadugo na pu shuun wa di ba ganha na gaanji kulo la ni. Pu nigariwuu, a Yesu cogo jεriwo di wuyε she pu na. ¹³ Ba p'a kuri pa wε, na ba yee jo kalaapiire tisara mu, pu ya dà yee bε na sanha wε.

*Yesu ya wuyε shε wu kalaapiire
kε ni nigin wu na*

(Macao 28:16-20; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Kapyegee 1:6-8)

¹⁴ Lee kadugo na a Yesu di wuyε shε wu kalaapiire kε ni nigin wu na, na pu yaha pu na li. A wu jo ni pu ni pu n'a daa baara, ni pu niwewaa li wuu na, bani pii p'a wu ja wu d'a jε xɔ ge, pu ya dā pee na wε.

¹⁵ A wu yi jo pu mu na: «Yi shε koŋɔ ke kabaya ye bεeri na, y'i Kilε wo Jozaama pu yεε li pye sipyii pu bεeri mu. ¹⁶ Sipya wemu bu dā li na na batize, wee na zhɔ, ga wemu ya dā wε, wee wo jaagi kanhama pu na ba golo. ¹⁷ Piimu bu dā, pee na ba kii kakanhanɔaa kii pyi: Pu na ba jinaa kɔri na yeege sipyii ni nε mεge na. Pu na ba shi watii jomɔ yu. ¹⁸ Pu na ba wɔɔɔ conɔ pu keye ni. Pu bu sipyigbɔ yaaga gba, kee wa da yaaga kyεεgi pu mu wε. Pu na ba pu keye taha yama fεε na p'a juuŋɔ.»

Yesu ya kuri kari Kilε yiri

(Luka 24:50-53; Kapyegee 1:9-11)

¹⁹ Kafɔɔ Yesu ya jo xɔ ni pu ni ge, a wu yiri, na dugi kari fugba we ni, na shε diin saanra tatεεnge ki ni Kilε kanige cε. ²⁰ A pee kunni di gari, na shε Jozaama pu jo kabaya yi bεeri na. Kafɔɔ bye ni pu ni pu labye wu bεeri na, na kakanhanɔaa pyi kiimu ya li shεε na kapii li wa pu jomɔ pu ge.]

Luka

Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Luka wo nigama

Jɔgɔ wu jε Luka wε?

Luka bi bye Yesu wo Tudunmɔɔ kε ni shuun wu ni wε. Kitabuu shuun w'a ka: Luka Kitabu ni Kapyegee Kitabu. Wu bye Yawutu wε, Girεkii jomɔ pu bye wu shi jomɔ. Nakaara baa, jɔgɔtɔrɔna wu bye wii (Kolose Shεen 4:14). W'a tudunmɔɔ Pɔli tεge wu labye wu na (2 Timote 4:11 ni Filemɔ 25).

W'a kushεgeε nijnεnjεε pye ni Pɔli ni shiizhan tuun wemu ni wee di bi jaari na Kilε wo Jozaama pu yu shi wu mu, shi wemu jε Yawutu wε ge. Piimu p'a Yesu ja, na wu kapyegee ki ja, na wu jomɔ pu bε logo ge, w'a yegenε gbegele pye pee mu fo na jomɔ nizinmε ta Yesu shizhaa na, na na pe jomɔ pe ka.

*We Jozaama Kitabu we kakana
jɔnjɔ*

Luka ya we Kitabu we ka ba sεmε jε wε, na wu tun wu najii Teyofili mu, wee bye fanha ki wo sipyigbɔ wa (Luka 1:3) ni piimu bεeri p'a Girεkii jomɔ pu yu ge. Wee Teyofili we bε bye kanna wu jε Yawutu wε, ba Luka yε pyaa jε wε. Wu funjɔ bye w'i li shε na konjɔ ke bεeri wo Shɔvɔɔ ni ki Kafɔɔ wu jε Yesu. Kama kavɔɔ wu bye wii wemu ya jani fo xuuni ge. Lee na w'a kii keree kii lɔ kace na, na ki deele ka saama na.

*Jozaama Kitabu wu kafila
jɔgbɔyɔ*

Luka 1—2 Yesu ni Yohana Batizelipye wo ze keree.

Luka 3:1 —4:13 Yohana Batizelipye wo Kilε Jomɔ yεre ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Luka 4:14—9:50 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.

Luka 9:51—19:27 Yesu ya jara lemu pye ge, na lɔ Galile ni na se Zheruzalemu ni. W'a talenεε nijnεε nijnεnjεε jo wà.

Luka 19:28 —23:56 Yesu wo labye we ni wu xu we Zheruzalemu kulo li ni.

Luka 24 Yesu ya jε na foro xu ni fo na shε nɔ wu dugiduun wu na fugba wu ni.

Kitabu wu kakana jɔnjɔ

¹ Na ceborona Teyofili,

Keree kii k'a pye wu nijnε ni ge, sipyii ya jɔ kɔn na kee kafila kani.

² Kee keree k'a pye piimu jii na, na co ki jɔ kɔnduun wu na, a tuduro di

gan pu mu p'a Kilε kafila wu yu ge,

pee ya kii keree kii jomɔ jo wεe mu.

A ki kavεε di ki ka na bε ni ki javεε

pu wo jogana li ni. ³ Keree kii bεeri

k'a pye, fo ki jɔ kɔnduun wu ni ge,

nε bε ya kee suguri xuuni. Lee wuu

na l'a saha na nε yaa na kee keree

kii ka, na ki sogi sogi kiyε na mu

mu, Teyofili. ⁴ Keree kiimu ni m'a

kalaa ge, kɔnhɔ m'a dà li na na can

yε pile li wa kee keree kee.

*Mεlεke wa ya Yohana Batizelipye
ze jo*

⁵ Na Herɔdi yaha saanra ti na

Zhude jɔnjɔ ni, Yawutuu wo saraya

jaha shɔɔnrivɔɔ wa bye wà, wu

mεge di jε na Zakari. Abiya wo ku-

runjɔ ki wo saraya jaha shɔɔnrivɔɔ

wa wu bye wii. Wu shɔ bye saraya

jaha shɔɔnrivεε jɔnjɔfεε Arɔn poro

wa; wee mεge ki bye na Elizabeti.

⁶ Pu shuun wu bεeri nidiye yi bye

Kilε jaha tãan. Zɔ wa shishiin bye

pu na Kafɔɔ Kilε wo jomεεjogoo ki

ni wε. ⁷ Ga pya bε bye pu mu

wε, bani Elizabeti bye seganha. Pu

shuun wu bεeri d'a lε.

⁸ Caŋa ka, na Zakari yaha saraya

jaha shɔɔnrivεεεε ti ni Kilε jaha

tãan, wu wo kurunjɔ ki tuun wu

ni. ⁹ A p'i wu jaha kulo, na bε ni

saraya jaha shɔɔnrivɔɔ pu wo kalεε

li ni, na wu jε Kilε-pεnjε pugbɔhɔ

ki ni, wu nudanga wusuna wu le.
 10 Sipyii pu bæeri bye Kile-ɲerege na kpeenge ki na, wusuna wu ledun wu ni. 11 A Kile wo meleke wa di wuye she Zakari na, wee meleke wu bye nudanga wusuna saraya yi tawologo ki kanige ce. 12 Zakari ya wee ɲa tuun wemu ni ge, a wu hakili di wuregi, a wu fya. 13 Ga, a meleke wu wu pye: «Zakari, ma ganha fya we, bani ma Kile-ɲerege k'a co. Ma shɔ Elizabeti na ba ja se ma mu. Ma na ba wu mege le Yohana. 14 Ma na ba fundanga pyi, ma funɔ na faha, sipyiɲehemeɛ na ba fundanga pye wu ze wu wuu na. 15 Wu na ba bye sipyigbo Kafɔ Kile ɲaha taan, wu da ba duven kelee kafugo yagbaga ka shishiin gbuu we. Wu na ba ɲi Fefere Munaa na, fo wu tigidun ni. 16 Wu na ba Izirayeli wo sipyii niɲehemeɛ ɲeri pu Kafɔ Kile kabaɲa yiri. 17 Sefere munaa le l'a bye Kile tudunmɔ Eli ni ge, lee ninunɔ na ba bye wu be ni w'a ɲaari Kile ɲaha taan, kɔnhɔ wu tii ni pu nagoo te yaa, wu Kile ɲomeɛ cabaalaa ɲeri fo p'a sipyiti-iyɛ fungonyɔ tuuyo ta, kɔnhɔ wu shi wu gbegele, wu wu yaha Kafɔ ɲaha na.»

18 A Zakari di meleke wu pye: «Ne na lee ce viinɲe dii we? Ne le, ne shɔ be d'a shiɲehemeɛ ta.» 19 A meleke wu wu ɲɔ shɔ na: «Ne ɲe Gaburiyeli. Ne yeree Kile ɲaha taan. Ne tun na pa ba jo ni ma ni, di pe Jozaama pe jo ma mu. 20 Li wii, ma ɲɔ na ba bo, ma da ja jo we, fo kii keree kii ɲɔ ba fa caɲa kemu, bani ne jomɔ pe pu da ba fa pu tuun ni ge, mu ya da pee na we.»

21 Sipyii pu bæeri bi Zakari sigee. Wu na mɔ Kile-peɲɲe pugboɲɔ ki ni, a lee di bye pu mu kakanhana. 22 W'a foro tuun wemu ni ge, wu ya ja jo ni pu ni we. A p'i li ce na kashɛ la w'a ɲa na wu yaha Kile-peɲɲe pugboɲɔ ki ni. Na wu yaha wu ya ja jo we, a w'i ɲaha sheshere ta pye ni keye ni.

23 Zakari wo labye wu cabyaa ki ɲɔ ya pa fa ge, a wu guri kari wu puga. 24 A cabyaa kii di doro, a wu shɔ Elizabeti di yere yacere na, na ɲmɔhɔ yebayaa kaguro, na jo: 25 «Kafɔ Kile w'a li pye mu ne mu, w'a wu ɲii taha ne na tuun wemu ni ge, na ne fanhara keree laha ne ɲunɔ ni sipyii te ni.»

Meleke w'a Yesu ze jo

26 Elizabeti laa li yeɲe gbaara wogo ki na, a Kile di meleke Gaburiyeli tun kari Galile kulo la ni; lee mege ɲe Nazareti, 27 na she nacebaa doɲiɲe fuceri wa mu. Na wa wu bi wee co, wee mege ɲe Yusufu; Dawuda shi wu ni w'a foro. Nacebaa doɲiɲe fuceri wu mege ki bye Mariyama. 28 A meleke wu je wa wu yiri, na wu pye: «Fereɲe bye, mu we w'a ɲaɲiɲe ta ge, Kafɔ Kile wa ni mu ni.»

29 A Mariyama hakili di wuregi pee jomɔ pe wuu na, wu bi wu funɔ shaa na, we fo we kɔri na ja bye leke we. 30 A meleke wu wu pye: «Ma ganha fya we Mariyama, bani m'a fereɲe ta Kile mu. 31 Li wii, ma na ba yere yacere na, na ja se, ma na ba wee mege le Yesu. 32 Wu na ba bye sipyigbo, wu na ba yiri Kile-gbotabaaga Ja. Kafɔ Kile na ba wu tole Dawuda wo saanra koro li kan wu mu. 33 Wu na ba bye saan Yakuba shi wu ɲunɔ ni gbee; wu saanra t'a da ga xho we.» 34 A Mariyama di meleke wu pye: «Lee na ba bye pyegana leke na we, bani ne sanha na shi ce we?» 35 A meleke wu wu ɲɔ shɔ na: «Fefere Munaa na ba digi ma na. Kile-gbotabaaga sefereɲe ti ɲime na ba ma to. Lee wuu na Fefere Ja we ma da ba se ge, wu na ba yiri Kile Ja. 36 Li wii, ma ceboroshɔ Elizabeti wemu w'a le ge, wee be w'a yere yacere na, wu na ba ja se. Wee wemu wu bi yiri na seganha ge, ke yeɲe ke wa wu laa li yeɲe gbaara wogo. 37 Bani yafiin ya Kile jani we.»

38 Wee tuun wu ni a Mariyama di jo: «Kafɔɔ Kile bulozhɔ wu we ne, wu li pye na mu ba m'a li jo we.» Lee kadugo na a mɛleke wu gari, na laha wu taaan.

Mariyama ya she foro Elizabeti na

39 Wee tuun wu ni a Mariyama di yiri, na gari tɔvuyo na faaboboyo fiige ki ni, na she nɔ Zhude kulo la ni, 40 na jé Zakari kaban, na Elizabeti shaari. 41 Ba Elizabeti ya Mariyama fò mujuu li logo we, a pya wu jɛhe wu funɔ ni. A Elizabeti di ji Fɛfɛɛɛ Muna na. 42 A wu muju-ugbɔɔ wá na: «Mu jɛ duba pya na toro cɛe pusamaa bɛeri taaan! Pya we ma da ba se ge, wee be jɛ duba pya! 43 Jɔgɔ ne jɛ fo na Kafɔɔ be nu wu na pa foro na na we. 44 Li wii ne mu fò mujuu li logo tuun wemu ni ge, a pya wu fundanga wo di jɛhe ne funɔ ni. 45 Mariyama, mu jɛ duba pya, bani Kafɔɔ Kile ya yemu jo mu mu ge, mu ya dà li na na yee jɔ na ba fa!»

Mariyama ya yogo kemu cee ge

46 A Mariyama di jo:

«Ne Kafɔɔ Kile pele na zɔ wu na.

47 Na funɔ nidanga wo wu jɛ na Shɔvɔɔ Kile ni,

48 bani wu bulozhɔ we w'a wuyɛ tirige ge,

w'a wu jii taha wu na.

Li wii, na co nimɛ na, shi we w'a ma ge,

wu bɛeri na ba ne pyi duba pya,

49 bani Se Bɛeri Fɔɔ Kile ya kagbɔɔ pye ne mu,

wu mɛge ki jɛ fɛfɛɛɛ.

50 W'a jɔnɔ jaari wu jii fyaara sipyii na,

fo na she nɔ pu shi nibama wu bɛeri na.

51 W'a sefɛɛɛ keree pye ni wu keye ni,

na tabaara fungɔnyɔ caaga.

52 W'a fanhafɛɛ tirige na laha pu saanra korogoo na,

pii p'a tigi ge, na pee yirige.

53 W'a xuugo fɛɛ tin yalijenɛɛ na, na lafɛɛ kewaya wuu yaha kari.

54 W'a wu kapyebye Izirayeli wu tɛge.

A wu funɔ di do ni wuyɛ pyaa jɔnaara keree ki ni

55 Ibirayima ni wu kadugo ki shizhaa na fo gbee

ma na jo, ba w'a bi jɔmɛɛ li lo

wu sefɛɛɛ pu mu we.»

56 A Mariyama di gori Elizabeti yiri, na yeye taanri shishiin pye. Lee kadugo na na guri kari wu puga.

Yohana Batizelipye ze keree

57 Elizabeti tigiduun ya pa nɔ ge, a wu funana se. 58 Ba wu tiinjii ni wu cebooloo p'a logo na Kafɔɔ Kile ya wu jɔnaara ti pele wu shizhaa na we, na binne funɔ taaan ni wu ni.

59 Pya wu cazege cana gbarataanri wogo, a p'i ba di ba wu cekɔnɔ pye. Pu funɔ bye p'i wu to Zakari mɛge le wu na, 60 ga, a nufɔ wu jo na: «Ahayi, wu mɛge ki da le Yohana.» 61 A p'i wu pye na:

«Ga mu sipya wa shishiin mɛge di wa mu-i de?» 62 A p'i pya wu to wu yege ni jaha shɛshɛɛɛ ni, na wu funɔ wa wu mɛge keke le pya wu na we?

63 A Zakari di walaa sha pu mu, na yi ka wu na na: «Wu mɛge ki wa Yohana.» A l'i pu bɛeri fo.

64 Taapile ni a Zakari jɔ k'i mugi, a wu já na yu, na Kile so. 65 A pu tiinjii pu bɛeri di fya. Sipyii pu bi lee nibyii le yu Zhude faaboboyo fiige ki bɛeri ni.

66 Yi logovɛɛ bɛeri bi pu funyɔ shaa ni kii keree kii ni, a p'i jo: «We pya we na ba bye jaha we?» Bani Kafɔɔ Kile wo sefɛɛɛ ti

bye wu na.

Zakari ya yogo kemu cee ge

67 Wee tuun wu ni a pya wu to Zakari di ji Fɛfɛɛɛ Muna na. A wu kapaɔaa jo na:

68 «Kafɔɔ Izirayeli wo Kile we w'a

sɔni,

bani w'a wu jii taha wu sipyii
pu na,
na pu juŋɔ wolo.

69 W'a Shɔvɔɔ baraga wo yirige wèe
mu

na foro wu kapyebye Dawuda
shi wu ni.

70 Wu bi wee kaa jo fo taatuunnɔ ni
wu tudunmɔɔ fefɛɛɛ wuu pu
jɔ ni,

71 na wu na ba wèe tánha wù pɛɛn
na,

na wù shɔ na wù wolo wù
kɔvɛɛ bɛɛri keŋɛ ni,

72 na wu nijaara keree jɔ fa wù
sefɛɛɛ pu shizhaa na,

na wu fungɔngɔ yaha wu fefɛɛɛ
jɔmɛɛ li na.

73 Wu bi kàa wù sefɛɛ Ibiray-
ima mu,

74 na wu na ba wù shɔ wù pɛɛn na,
kɔnhɔ wù lowagaa wuu di da
labye pyi wu mu,

75 wù bye fefɛɛɛ wuu,

nidiimɛɛ wu jaha tàan

wù shi wu caŋa jehɛɛ ki bɛɛri
ni.

76 Mu bɛ na pya, ma na ba yiri

Kilɛ-gbɔtabaaga tudunmɔɔ,

bani ma na ba jaari Kafɔɔ
jahagbaa na,

na wu korogoo ki yari.

77 Ma na ba li she wu sipyii pu na
na wu na ba juwuuro kan pu
mu,

bani pu jurumu w'a yafa pu
mu

78 wèe wo Kilɛ wu wo nijaara te
ni wu saama pu gbɔɔɔ ni.

Yee gbɔɔɔ ni jimugunɔ ya nɔ wèe
na

na yiri fugba we ni.

79 Pii p'a tiin piige ni ni xu jimɛ ni
ge,

w'a kpɛɛngɛ yeege pee mu,

na wèe tɔɔɔ yaha janinɛ koo ni.»

80 Ayiwa, wee pya wu bi legi, na
se jaha na fungɔngɔ fɛɛɛ ni. A
wu gori siwaga ki ni, fo na she wu
shɛduun nɔ Izirayɛli na.

2

*Yesu ze keree
(Macoo 1:18-25)*

¹ Wee tuun wu ni Oromɛ saannaa
Ogusiti bi tuduro kan na fiye yi
sipyii pu bɛɛri mɛyɛ yi ka. ² Pee
kama pu nizhiimɛ ya Kirinusi ta
wu jɛ Siiri fiige ki gbafɛɛɛri. ³ A
sipyii pu bɛɛri di gari pu kulogoo ni,
kɔnhɔ pu mɛyɛ di she ga wà.

⁴ A Yusufu bɛ di foro Nazareti ni,
lee jɛ Galile fiige ki kulo la. Na gari
Betilɛhemu kulo li ni Zhude fiige
ki ni, lee jɛ saannaa Dawuda wo
kulo le. Bani Dawuda shi shɛn wu
jɛ wii. ⁵ A wu gari wà, kɔnhɔ wu
ni wu curɔ Mariyama mɛyɛ di she
ga. Mariyama laa wo wu bye. ⁶ Na
pu yaha Betilɛhemu ni, a Mariyama
tigiduun di nɔ. ⁷ A wu wu funazhi-
ire se, na fàya migile pya wu na,
na wu sinninɛ shɔngɔ logbakɔɔ ni,
bani pu ya xuu ta nabuun tatiginɛ
puga ki ni wɛ.

*Meleke wa ya wuyɛ she
yatɔnahamaa pu na*

⁸ Yatɔnahamaa pii bye kee fiige
ki ni, pee bi shuun jii na siponɔ
ki ni, na pu yatɔɔɔ kasɛri. ⁹ A
Kilɛ wo meleke wa di ba yere pu
jɔ na. A Kafɔɔ Kilɛ wo nɔɔɔ wu
jii jii pu kabaya yi bɛɛri na. A p'i
fya xuuni. ¹⁰ Ga, a meleke wu pu
pye: «Yi ganha fya wɛ, bani fun-
dangbɔhɔ Jozaama n'a da jo yi mu,
pee na ba bye sipyii pu bɛɛri wo.
¹¹ Wii mɛ, Shɔvɔɔ w'a se nijaara yee
mu Dawuda kulo li ni, wee wu jɛ
Kirisɔ we, na nɔhɔ pye Kafɔɔ we.
¹² Li jaha shɛshɛɛɛ ti wa te, yi na
ba pubinnɛ la ja, fàya na migile li
na, na li sinninɛ shɔngɔ logbakɔɔ
ni.» ¹³ Taapile ni a melekeɛ kuruyo
nijnɛhɛyɛ di ba binnɛ wee meleke wu
tàan, na yiri fugba we ni. Pu bi Kile
sɔni na yu:

¹⁴ «Kilɛ w'a sɔni fugba lii lii we ni!

Janinɛ ki pye ninɛ ke na
wu jidaan sipyii ninɛ ni!»

15 Ba pee melekee p'a laha yatōnahamaa pu tãan, na kari fugba we ni we, a yatōnahamaa p'i yi jo puyε mu na: «Yi pa wu she fo Bētilēhemu ni. Le kapyexhō le kaa Kafō Kile ya jo wu mu ge, wu she li ja.» 16 A p'i gari tōvuyo na, na she Mariyama ni Yusufu ta wà, ni pubinne le; lee bi sinniηe shōngō logbakōrō ni. 17 Ba p'a pubinne li ja we, jomō pemu ya jo pu mu wee pya wu shizhaa na ge, a p'i pee paari. 18 A l'i bye kakanhana yatōnahamaa pu jomō pu logoveε pu bεeri mu. 19 A Mariyama di kii keree kii bεeri yaha wuyε funnō ni, na wu funnō kōon ki na. 20 Lee kadugo na a yatōnahamaa p'i guri, na ganha na Kile pele, na wu sōni, na gaanji, p'a keree kiimu logo, na kiimu ja ge, kee bεeri wuu na. Ki bεeri ya pye na bε ni meleke wu wo jomō pu jogana li ni pu mu.

Yesu mεge k'a le

21 Ba pubinne li cabyaa gbarataanri w'a fa we, a p'i wu cekōonrō pye na wu mεge le Yesu. Meleke w'a bi kee mεge ke le wu na, na ta wu nu wu sanha yere wu yacere na we.

Yesu ya kan Kile mu Kile-peηηe pugbōhō ki ni

22 Ba Mariyama siveere ti cabyaa k'a fa we, na saha ni Kile tudunmō Musa wo saliya wu ni, a Yusufu ni Mariyama di gari ni pya wu ni Zheruzalemu ni, na she wu kan Kafō Kile mu, 23 ma na jo ba l'a ka Kafō Kile wo saliya wu ni we na: «Funazhiigee ki bεeri ki pye Kafō Kile wogoo.»* 24 Kafō Kile wo saliya w'a bi fεfεere saraga kemu kaa yu ge, a p'i kee bε wolo: «Xobangaa shuun kelee gbegbe shazhibiye shuun.»*

25 Nà wa bye Zheruzalemu ni wu mεge ηe na Simijnō. Sipyitiime, Kile jii fyaara sipya wu bye wii. Wu

bi Izirayeli wo Shōvōo wu sigeε; Fεfεere Munaa bye wu na. 26 Lee bi li she wu na na Kile na ba Shōvōo wemu tun na pa ge, na Simijnō da xhu ni wu ya wujii taha wee na we. 27 A Fεfεere Munaa l'i wujaha co na kari Kile-peηηe pugbōhō ki ni. Tuun wemu ni Yesu sefεe p'a jé ni wu ni saliya wu keree ki zhōonri wuu na ge, 28 a Simijnō di pubinne li lō wu keye ni, na Kile sō na jo:

29 «Kafō Kile, nime ma na ja ma bulo wu yaha

w'a gaanji janiηe na, na bε ni ma jomō pu ni,

30 bani na jii l'a Shōvōo wu ja,

31 m'a wemu gbegele sipyii pu bεeri mu ge.

32 Wu na ba bye kpεengε,

na kpεengε yeege shi wu bεeri mu,

ali wemu bε ηe Yawutuu we,

na nōorō taha Izirayeli, ma sipyii pu na.»

33 Simijnō ya jomō pemu jo Yesu shizhaa na ge, a pee di bye kakanhana pya wu to ni wu nu wu mu.

34 A Simijnō di duba pye pu mu, na yi jo pya wu nu Mariyama mu na: «Li wii, we pya we ya pa Izirayeli sheen niηehεmεε tuuro ni pu yirige wuu na. Wu na ba bye jaha sheshεere, nakaara na ba byi temu keree na ge, 35 kōnhō sipyiηehεmεε fungōnyō di foro kpεengε na. Mu kunni Mariyama, neεe wa na ba mu kanha, kanna ηmōpara l'a ma zo su.»

Kile tudunmō Anε keree

36 Cee Kile tudunmō wa bε bye wà, wee mεge bye Anε. Fanuweli poro wu bye wii, Azeri shi wu ni w'a foro. Wu bi shi niηehεmε ta. Wu dojiniηe wo, nacεbaa wo w'a kan ná wa mu. A wu yee gbarashuun pye ni wee ná wu ni, lee kadugo na a ná wu xhu. 37 A wu gori mu. Wu shi wu bi yee kelee gbarataanri ni sheshεere (84) xō. Wu bi foro Kile-peηηe pugbōhō ki kaanja ki ni we, ga

* 2:23 Ekizode 13:2, 12, 15

* 2:24 Levitike 12:8

wu bi Kile pele cana fara piige na, na suun leni na Kile jɛeri. ³⁸ A wee di nɔ pu na wee tuun wuyɛ pyaa ni, na baraga taha Kile na. A wu jo wee pya wu shizhaa na nuwuuro ti sigeveɛ pu beeri mu Zheruzalemu ni.

³⁹ Kafɔɔ Kile ya jɔmɛhɛɛ kiimu jo saliya Kitabu wu ni pya gan na Kile mu ge, ba Yesu sefɛɛ p'a kee beeri jɔ fa wɛ, na guri pa Galile fiige ki ni, na gari Nazareti ni. Lee jɛ puyɛ pyaa wo kulo le. ⁴⁰ Pya wu bi legi, na baraga taa. Wu bi ji fungɔngɔ fɛɛɛ na, Kile wo fɛɛmɛ pe bye wu na.

Yesu ya yee kɛ ni shuun ta

⁴¹ Kile ya Yawutuu jɔnɔ wolo bulooro ni Misira fiige ki ni. A tee Nuwuuro t'i jɛri kalenɛ pu mu. Yee beeri Yesu sefɛɛ pu na she lee kalenɛ le gba Zheruzalemu ni. ⁴² Ba Yesu ya yee kɛ ni shuun ta wɛ, a p'i gari Zheruzalemu ni kalenɛ li ni, na be ni pu wo kalɛɛ li ni. ⁴³ Ba kalenɛ li cabyaa k'a fa wɛ, a p'i koo lɔ na se puga, ga, a Yesu nɔhɔcɛɛɛ wo wu gori pu kadugo Zheruzalemu ni, wu sefɛɛ pu bi lee cɛ wɛ. ⁴⁴ A p'i li yaha na Yesu na da ni pee naarijii pu ni. A p'i cana nigin para pye na wu shaa pu cebooloo, ni pu cɛvɛɛ pu tɛ ni. ⁴⁵ Pu ya wu ja-ɛ ge, na guri pa wu sha Zheruzalemu ni. ⁴⁶ Cabyaa taanri nidorogo na, a p'i she wu ta Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, wu nidɛɛngɛ ki bye saliya karamɔgɔɔ pu ninɛ ni, na pee jomɔ nuri, na pu yegee. ⁴⁷ Pii pu bi wu jomɔ pu nuri ge, a wu fungɔngɔ fɛɛɛ te, ni wu jɔshɔɔɔ ti pyegana di bye pu beeri mu kakanhana. ⁴⁸ Ba wu sefɛɛ p'a wu ja wɛ, a l'i bye pu mu kakanhana, a wu nu wu wu pye: «Pya, lekɛ na m'a le pye wu na wɛ? Li wii! Nɛ ni ma to wu funjɔnɔgɔ wuu pu bi mu shaa.»

⁴⁹ A wu pu pye: «Naha na yi bi na shaa wɛ? Ta yee ya li cɛ na nɛ yaa

na ta na To Kile wu puga ki ni wɛ?»
⁵⁰ Ga jomɔ pe w'a jo pu mu ge, pu ya pee cɛ wɛ.

⁵¹ A Yesu di gari ni pu ni Nazareti ni, na guu pu mu. A wu nu wu kunni di kii keree kii beeri yaha wuyɛ funjɔ ni. ⁵² Yesu bi legi fungɔngɔ ni ceepuuro ni; a wu kaa di daan Kile ni sipyii pu beeri ni.

3

Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yɛɛ

(Macoo 3:1-12; Marika 1:1-8; Yohana 1:19-28)

¹ Oromɛ saannaa Tibɛri wo saanra ti yee kɛ ni kaguro wuu, lee wa bi Pɔnsi Pilate ta Zhude fiige ki gbafɛnɛɛri; Herɔdi di bye Galile fiige ki jɔnɔ ni; wu ceborona Filipe di bye Iture ni Tirakoniti, yee fiye yi jɔnɔ ni; Lisijasi di bye Abileni fiige ki jɔnɔ ni. ² Anɛ ni Kayifɛ bi bye saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔnɔfɛɛ. Wee tuun wu ninumɔ ni, a Kile jomɔ p'i nɔ Zakari ja Yohana na na wu yaha siwaga ki ni. ³ Yohana bi Zhurudɛn Gba lɔhɔ ki kulogoo ki beeri naari, na Kile jomɔ pu yɛɛ pyi sipyii pu mu na pu daajɛɛ jo pu jurumu wu na p'i batize, kɔnhɔ pu jurumu w'i yafa pu mu. ⁴ Ma na jo ba l'a ka Kile tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu ni wɛ na:

«Mujuu l'a fɔro siwaga ki ni na:

«Yi Kafɔɔ wu koo li yaa!

Yi wu korogoo ki tii!

⁵ Loguuyo ye beeri na ba ji daanna.

Faaboboyo ni bobonɔɔ ki beeri na ba digi na daanna.

Konahaya ye beeri na ba dii.

Takokaya ye beeri jɔ na ba daanna.

⁶ Kile ya Adama nagoo shuu shɔgana lemu na ge,

sipyii beeri na ba lee ja.»*

⁷ Sipyii pii pu bi ma na batizeni Yohana mu ge, wu bi yi yu pee mu na: «Yee matɔn nagoo piiri, jɔgɔ w'a yee kaala na yee pu paa Kile

* 3:6 Ezayi 40:3-5

wo loyire nibana le jaha na we?
 8 Kapyegee kiimu k'a li shee na y'a daajene jo yi jurumu wu na ge, y'a kee pyi. Yi ganha ba yu yiyee funyo ni na Ibirayima wu je yee to we. Bani n'a da yi jo yi mu, Kile na ja ye faakageeye ye jeri na pye Ibirayima nagoo. 9 Ali nime, kacerege k'a lo na xo, di da tiye yi niye yi cere. Tige beeri ki je ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gon, na ki wa na ni.»

10 A sipyiire t'i ganha na wu yegee na: «Wee tuun wu ni wee ya yaa na leke pye we?» 11 A wu pu jo sho na: «Fadeye shuun je wemu mu ge, wu nigin kan funmo fo mu. Yalige yaaga je wem mu ge, wu be wu li pye mu.»

12 A fanhafee wari shovoo pii be di ba, konho p'i batize, a pee di wu pye na: «Karamogo, wee ya yaa na leke pye we?» 13 A wu pu jo sho na: «We kaa l'a jo yi mu ge, yi ganha da yaaga sho di doroo wee juno ni we.»

14 A sorosii pii be di wu yege na: «Wee do, wee ya yaa na leke pye we?» A wu pu pye: «Yi ganha bu sipya wa shishiin wo wari sho wu na fanha na we. Yi ganha kafineye taga wa shishiin toogo le we. Yi yiyee yaha yi saraa na.»

15 Sipyii pu bi lee jibanja sige, pu beeri bi pu funyo kon Yohana shizhaa na, wu bu da wee je Kirisa wu we. 16 A Yohana di pu beeri jo sho na: «Ne kunni wa yee batizeni loho ye ni. Ga wa w'a ma, wee fanha ya jehene ne wogo na. Ne yaa ni wu tanhaya meerere be zanha ni we. Wee na ba yi batize Fefere Munaa ni na ni. 17 Wu shinma fo fo yaaga ki wa wu kenje ni, wu na ba wu shinma sana ki foolo na wolo sigiye yi ni. Wu na ba shinma pya wu le wu kpoo ni. Ga wu na ba sigiye yi sorogo nafugibaaga ni.» 18 Yohana bi jomoo patii nijeheme be taga na sipyii pu yeri, na Kile wo Jozaama pe yu pu mu.

19 Ga Yohana bi fiige ki junofooo Herodi nahama she wu na. Bani wee bi wu ceborona Filipe sho Herojasi kon sho wu na. Na wu nahama jo wu na wu kakuuyo yi saya beeri be wuu na. 20 Lee kadugo na a Herodi di kakuuno la be pye sanha na Yohana le kaso ni.

*Yesu Kirisa batizeli
 (Macoo 3:13-17; Marika 1:9-11)*

21 Ba sipyii pu beeri ya batize xo we, a Yesu be di batize. Na wu yaha Kile-jerege ki na, a fugba wu jo di mug; 22 a Fefere Munaa di digi wu na, ba gbegbe shazhira je we. A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Mu je ne jidaan Ja, mu kaa ya dan ne ni tene baa.»

*Yesu Kirisa noho tayirige
 (Macoo 1:1-17)*

23 Yesu ya wu labye wu jo kon tuun wemu ni ge, wu shi wu bi yee kelee taanri (30) shi xo. Sipyii fungongo na na Yusufu ja wu je wii. Yusufu bi bye Heli ja.

24 Heli ya foro Matati ni.

Matati di foro Levi ni.

Levi di foro Meliki ni.

Meliki di foro Zhanayi ni.

Zhanayi di foro Yusufu ni.

25 Yusufu di foro Matitiya ni.

Matitiya di foro Amosi ni.

Amosi di foro Naxhumi ni.

Naxhumi di foro Esili ni.

Esili di foro Nagayi ni.

26 Nagayi di foro Makati ni.

Makati di foro Matitiya ni.

Matitiya di foro Simeyi ni.

Simeyi di foro Zhoseki ni.

Zhoseki di foro Zhoda ni.

27 Zhoda di foro Zhokana ni.

Zhokana di foro Eresa ni.

Eresa di foro Zorobabeli ni.

Zorobabeli di foro Salaceli ni.

Salaceli di foro Neri ni.

28 Neri di foro Meliki ni.

Meliki di foro Adi ni.

Adi di foro Kosamu ni.

Kosamu di foro Elimada ni.

Elimada di foro Eri ni.

29 Eri di foro Zhouzuwe ni.

Zhouzuwe di foro Elizeri ni.

Elizeri di foro Zhorimu ni.

Zhorimu di foro Matati ni.

- Matati di foro Levi ni.
- 30 Levi di foro Simiᵐᵓ ni.
Simiᵐᵓ di foro Zhuda ni.
Zhuda di foro Yusufu ni.
Yusufu di foro Zhᵓnamu ni.
Zhᵓnamu di foro Eliyakimu ni.
- 31 Eliyakimu di foro Mēleya ni.
Mēleya di foro Mēna ni.
Mēna di foro Matata ni.
Matata di foro Natan ni.
Natan di foro Dawuda ni.
- 32 Dawuda di foro Zhese* ni.
Zhese di foro Obēdi ni.
Obēdi di foro Bowazi ni.
Bowazi di foro Salimᵓ ni.
Salimᵓ di foro Nasᵓn ni.
- 33 Nasᵓn di foro Aminadabi ni.
Aminadabi di foro Adamini ni.
Adamini di foro Arini ni.
Arini di foro Esirᵓmu ni.
Esirᵓmu di foro Perēzi ni.
Perēzi di foro Zhuda ni.
- 34 Zhuda di foro Yakuba ni.
Yakuba di foro Ishaaga ni.
Ishaaga di foro Ibirayima ni.
Ibirayima di foro Teraki ni.
Teraki di foro Nakᵓri ni.
Nakᵓri di foro Serugi ni.
- 35 Serugi di foro Eregu ni.
Eregu di foro Pēlegi ni.
Pēlegi di foro Hēberi ni.
Hēberi di foro Selaki ni.
- 36 Selaki di foro Kayinamu ni.
Kayinamu di foro Aripakisadi ni.
Aripakisadi di foro Sēmu ni.
Sēmu di foro Nuxhun ni.
Nuxhun di foro Lemēki ni.
- 37 Lemēki di foro Mētusela ni.
Mētusela di foro Henᵓki ni.
Henᵓki di foro Zherēdi ni.
Zherēdi di foro Maleleli ni.
Maleleli di foro Kēna ni.
- 38 Kēna di foro Enᵓsi ni.
Enᵓsi di foro Seti ni.
Seti di foro Adama ni.
Adama di foro Kilē ni.

4

*Yesu Kirisa nᵓwuuro
(Macoo 4:1-11; Marika 1:12-13)*

1 Ba Yesu ya ᵓi Fēfēere Munaa li na wē, na guri yiri Zhuruden Gba wu ᵓᵓ ki na. A Fēfēere Munaa di

wu ᵓaha co na kari siwaga ki ni.
2 A wu cabyaa kēlēē shēshēere (40) pye Shitaanni na wu taanna na wii. Wu ya ta yalige ka shishiin li yee caya yi na wē. Yee caya yi na toro xᵓ, a xuugo di wu ta.

3 Wee tuun wu ni a Shitaanni di wu pye: «Ma bi ᵓē Kilē wo Ja we, ke faakagerenᵓe ke pye na ki ᵓeri buuri.» 4 A Yesu di wu ᵓᵓ shᵓ na: «L'a ka Kilē Kafila wu ni na: «ᵓᵓ yalige yē wa sipya ᵓᵓ shaa wē.»*»

5 Lee kadugo na a Shitaanni di gari ni wu ni fugba ni, na shē konᵓᵓ saanra ti bēeri shē wu na taapile ni. 6 A Shitaanni di wu pye: «Nē na te ᵓunᵓᵓ fēere te ni ti nᵓᵓᵓ wu bēeri kan ma mu, bani t'a jé nē kenᵓe ni. N'a giin di ti kan wemu mu ge, di ti kan wee mu. 7 Ma bu nuguro sin nē fēē ni, yee bēeri na bye ma woyo.» 8 A Yesu di wu ᵓᵓ shᵓ na: «L'a ka Kilē Kafila wu ni na: «M'a ma Kafᵓᵓ Kilē yē pēlē, ma da labye pyi wee yē nigin mu.»*»

9 A Shitaanni di wu ᵓaha co sanha, na kari Zheruzalemᵓ ni, na wu yaha Kilē-pēenᵓe pugbᵓᵓᵓ ki ᵓidii li ni, na wu pye: «Ma bi ᵓē Kilē wo Ja we, kᵓn to ᵓinᵓe na. 10 Bani l'a ka Kilē Kafila wu ni na: «Kilē na ma kaa jo wu melekēē pu mu na p'a ma kaseri.

11 Pu na ma co pu keye ni, kᵓnhᵓ ma tᵓᵓᵓᵓ ganha bu guu kagerenᵓe yafiin na wē.»*»

12 A Yesu di wu ᵓᵓ shᵓ na: «L'a ka Kilē Kafila wu ni na: «Ma ganha bu ma Kafᵓᵓ Kilē taanna wii wē.»*»

13 Ba Shitaanni ya xᵓ tee nᵓwuuro ti bēeri ni wē, na gari na wu yaha wà, fo wu ᵓidaan tuun wa betii.

* 3:32 Zhese: Wee ninumᵓ p'a byi Izayi. * 4:4 Duterēnᵓme 8:3 * 4:8 Duterēnᵓme 6:13 * 4:11 Zaburuu 91:11-12 * 4:12 Duterēnᵓme 6:16

Yesu ya wu labye jɔ kɔn Galile fiige ki ni

(*Macoo 4:12-17; Marika 1:14-15*)

¹⁴ A Yesu di guri she Galile fiige ki ni Fefɛɛɛɛ Munaa gbɔɔɔɔ ni. Wu mɛge ki bi foro fiige ki beeri ni. ¹⁵ W'a bi sipyii kalaa pu Kile-peɛɛɛɛ piyeyɛ yi ni, sipyii pu beeri di wu peɛɛ.

Nazarɛti shɛɛn ya dɔ Yesu na wɛ

(*Macoo 13:53-58; Marika 6:1-6*)

¹⁶ Yesu ya nɔ Nazarɛti ni, xuu wemu ni w'a bii ge, na jɛ Kile-peɛɛɛɛ puga ki ni cadɛɛngɛ ki ni, na yiri yere, kɔnhɔ wu Kitabu wu kalaa. ¹⁷ A p'i Kile tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu kan wu mu. A wu wu jɔ mugina xuu wa ta wɔ, l'a ka wɔ na:

¹⁸ «Kafɔɔ Munaa wa nɛ na, bani w'a nɛ tire, kɔnhɔ nɛ Kile Jozaama jo la baa fɛɛ mu.

W'a nɛ tun na nɛ wu buloo ni kasoɛɛɛ faha, di fyɛnmɛɛ jɛmugunɔ yere pye, di cɔnrɔmɔ fɛɛ wolo pu kanhama ni,

¹⁹ di Kafɔɔ wo fɛɛɛɛ yee li yere pye.»*

²⁰ Lee kadugo na a Yesu di Kitabu wu jɔ tɔ, na wu kan kapyeyɛ wu mu, na diin, kɔnhɔ wu da pu kalaa. A Kile-peɛɛɛɛ puga ki sipyii pu beeri di nahaya kɔ le wu ni. ²¹ Wee tuun wu ni a Yesu di jɔ kɔn na yu pu mu na: «Pe Kitabu jomɔ pe y'a logo nijaa ge, pee jɔ ya fa.» ²² Pu beeri bi wu mɛsaɔɔ yu. Jozaama pe w'a jo ge, pee bye pu mu kakanhana. A p'i ganha na yu na: «Ta we jɛ mɛ Yusufu ja wu wɛ?»

²³ A Yesu di pu pye: «Nakaara baa, yee na ba le talenɛ le jo na: «Wɛɛɛ pyevɔɔ mayɛ cuuɔɔ.» Yee na ba jo na: «Keree kii m'a pye Kapɛrinɔmɔ ni ge, wɛɛ ya ki kaa logo, ki shi pye nahame be mayɛ pyaa kulo li ni.»

²⁴ A wu jo sanha na: «Can na n'a

da yi jo yi mu, Kile tudunmɔ wa shishiin ya joni na jɔɔgi wuyɛ pyaa kulo ni wɛ. ²⁵ Ga n'a da yi jo yi mu can na, naxhugoshaa nijɛhɛmɛɛ bi bye Izirayɛli fiige ni Kile tudunmɔɔ Eli caɔa jii ni, tuun wemu ni waga ya yere na ta yee taanri ni yeye gbaara ge. A xuugbɔhɔ di jɛ kee fiige ki beeri ni. ²⁶ Lee be na, Eli ya ta tun wa shishiin yiri pu ni wɛ, fo naxhugoshɔ wa, wee bye Sidɔn fiige kulo la ni, lee mɛge jɛ Sarepita. ²⁷ Togo fɛɛ nijɛhɛmɛɛ be di bi bye Izirayɛli fiige ki ni Kile tudunmɔɔ Elize caɔa jii ni. Lee be na wa shishiin ya cuuɔɔ pee ni wɛ, fo Siiri fiige sipya wa, wee mɛge ki bye Nama.»

²⁸ Ba Kile-peɛɛɛɛ puga ki funɔɔ sipyii pu beeri ya pee jomɔ pu logo wɛ, a pu logoo di yiri xuuni. ²⁹ A p'i yiri, na Yesu kile yeege kulo li ni. Pu kulo li bi yereɛ boboɔɔ kemu na ge, a p'i gari ni wu ni kee jɔɔɔ ni, na p'i wu ɔmunuɔɔ shan boboɔɔ ki wege ki ni. ³⁰ Ga, a Yesu kunni di doro pu niɛɛ ni, na gari.

Ná we w'a bi kanha jina keɛɛ ni ge

(*Marika 1:21-28*)

³¹ A Yesu di gari Galile kulo la ni, lee mɛge jɛ Kapɛrinɔmɔ. W'a bi sipyii pu kalaa cadɛɛnyɛ yi na wɔ. ³² A wu kalaa wu kangana l'i pu jahaa wɔ xuuni, bani w'a bi yu ni sefɛɛɛɛ ni.

³³ Ná wa bye Kile-peɛɛɛɛ puga ki ni jina na jɛ wu ni, a wu xhuulo ni mujuugbɔɔ ni na: ³⁴ «Eyi! Naha mu di zhaa wɛɛ feni wɛ Yesu Nazarɛti shɛn? M'a pa ba wu kyɛɛgi gɛ? Nɛ mu shi ce, Kile Fefɛɛɛɛ wo mu jɛ.»

³⁵ A Yesu di din jina wu na na: «Cari mayɛ na! M'a foro we ná we ni!» A jina wu wu shan jiniɛ na pu beeri niɛɛ ni, na foro wu ni, wu ya yaaga pye wu na wɛ. ³⁶ A l'i bye kakanhana sipyii pu beeri mu, fo pu na puyɛ yegee na: «Le kaa le be

* 4:19 Ezayi 61:1-2

do? Fanha ni sefeere ni we ya yu ni jinaa ni, p'i foro sipyii ni!»³⁷ Lee wuu na Yesu mege ya fiige ki beeri ciri.

Yesu ya yama fee ni jehemee cuunjo
(Macao 8:14-17; Marika 1:29-34)

³⁸ Ba Yesu ya foro Kile-peene puga ki ni we, na gari Simo kaban. Lee di Simo yafezhoniganhanja ta ceefuuro keje ni, a p'i Yesu jeeeri na wu wu cuunjo. ³⁹ A Yesu di she leele wu juunjo ni, na jo ni fanha ni na ceefuuro ti ti foro wu ni. A ceefuuro ti wu yaha. Taapile ni a wu yiri, na labye no kon, na pu keree yaa.

⁴⁰ Cana ki na to xo, a sipyii di she wu yiri ni pu yama fee beeri ni. A wu wu keye taha pu beeri nigin nigin na, na pu cuunjo. ⁴¹ A jinaa be di foro sipyijehemee ni, p'a bi zele na: «Mu jeh Kile Ja we.» Ga, a Yesu di din pu na. Wu ya ta soo pu jo we, bani pee ya ce na wee wu wa Kirisa we.

Yesu ya Kile kafila jo Kile-peene piyeyi ni

(Marika 1:35-39)

⁴² Ba jiga k'a mugi we, a Yesu di yiri kari siponjo ki xuu wa ni. Sipyii pu bi wu shaa. Ba p'a she no wu taan we, na wu kuuri konho wu ganha gari di pu yaha we. ⁴³ Ga, a wu pu pye na: «Fanha ki wa kii ne wu Kile saanra ti Jozaama pu jo kulogoo kisanjaa be ni, bani lee wuu na ne tun.» ⁴⁴ W'a bi Kile Kafila wu yere pyi Yawutuu fiige ki Kile-peene piyeyi ni.

5

Yesu ya wu kalaapiire nizhiilee pu yiri

(Macao 4:18-22; Marika 1:16-20)

¹ Cana ka na Yesu yaha Zhenezareti Gba loko ki no na, sipyii pu bi wu canri, konho p'i Kile jom logo. ² A wu koroyo shuun wa ja gba loko ki no na, fyashaa pu na foro yi ni. Pee bi pu joloo jii. ³ A wu

je kee korogo ka ni, kee bye Simo wogo, na li sha Simo mu na wu korogo ki nununjo konjo ki na jeri. Ba lee ya pye we, a wu diin korogo ki ni, na sipyii pu kalaa.

⁴ Ba Yesu ya xo jom pu ni we, a wu Simo pye: «Korogo ki fulo taciongonjo ki ni, y'i yi joloo pu wa loko ki ni fyaa pu feni!» ⁵ A Simo di wu no sho na: «Karamogo, wee ya shon labye na, wee ya ta yafin be co we. Ga, ma jom pu wuu na, ne na jo wu wa loko ki ni.» ⁶ Ba lee ya pye we, a p'i fyajehemee co, fo pu jo w'a no kon na gon. ⁷ A p'i ganha na pu kaafee pii kani ni keye ni korogo katii ni, na pu pa pu tege. A pee di ba. A p'i koroyo shuun wu beeri ni, fo koroyo yi na zhaa da minee loko ki ni.

⁸ Ba Simo Pyeeri ya lee ja we, a wu nuguro sin Yesu fee ni, na jo: «Kafoo, laha ne taan, bani jurumupye ne je.» ⁹ Pu na pii fyajehemee pii co, a li bye kakanhana pu ni pu kaafee pu beeri mu. ¹⁰ Zebede jalaa, Yakuba ni Yohana we w'a bye Simo karijii ge, pee be bi li ta kakanhana. A Yesu di Simo pye na: «Ma ganha da vya we. Ga nime, ma na ba bye sipyii shavoo.» ¹¹ Wee tuun wu ni a p'i ba koroyo yi yereje konjo ki na, na yi beeri yaha wa, na daha wu feni.

Yesu ya togo foo wa cuunjo

(Macao 8:1-4; Marika 1:40-45)

¹² Na Yesu yaha kulo la ni, na wa bye wa, togo bye wu cere ti beeri na. Ba w'a Yesu ja tuun wemu ni we, a wu do na wu jaha buri jine na, na wu jeeeri, na jo: «Kafoo, mu bu soo, go mu na ja ne cuunjo.» ¹³ A Yesu di wu keje yeege, na gbon wu na, na jo: «Ne soo mu wu cuunjo!» Taapile ni a togo k'i xho. ¹⁴ A Yesu di yi waha wu mu na: «Ma ganha bu ye jaha jo wa shishiin be mu we. Ga, she maye she saraya jaha shonrivoo wu na! Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo na sicuumo pu da wuu na. Kee na ba li she na m'a cuunjo.»

¹⁵ Lee be na, a Yesu mege di ganha na foro na se jahana, fo sipyiire t'a pa tiye pinne wu yiri, konho p'i wu jomɔ pu logo, pu yama pu be di xho. ¹⁶ Ga Yesu bi se na Kile jeeeri wu ye nigin siponɔ ki ni.

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuunɔ

(Macoo 9:1-8; Marika 2:1-12)

¹⁷ Canja ka na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa, Farizheen ni saliya karamogolɔɔ pii nidennye bye wà. P'a bi pa na yiri Galile ni Zhude kulogoo ki beeri ni, ni Zheruzalemu ni. Kafɔ wo sefere ti bye Yesu ni na yama fee pu cuunɔ. ¹⁸ A sipyii pii di ba ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni yasinnege ka na. A p'i ganha na wu shaa p'i wu leje puga ki ni pu sinnije Yesu jahana taan. ¹⁹ Sipyii pu nehene keje ni, pu ya já gbara Yesu na we. A p'i dugi puga ki junɔ ni na katarja ki xuu wa lahala, na wee ná we ni wu yasinnege ki tirige kee wege ki ni, Yesu jahana taan sipyii pu ninje ni.

²⁰ Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ja we, na jo: «Ná we, ma jurumu w'a yafa ma mu.» ²¹ A saliya karamogolɔɔ ni Farizheen p'i ganha na yu puye funyɔ ni na: «We ná we je sipya weke we, fo wu na Kile mege kyeege we? Jɔɔ wu d'a já jurumu yafa sipya mu, ni Kile ye be we?» ²² A Yesu di pu fungonyɔ ce, na pu pye na: «Naha na ke fungonyɔ ke tuugo d'a tigi yee funyɔ ni we?» ²³ Na jo: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na jo: «Yiri m'a ma yasinnege ki lo, ma da jaari.» Leke l'a faha we? ²⁴ Ga, konho y'i li ce na Sipya Ja wu yaha ninje ki na, se wa wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu...» A wu ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Ne w'a jo mu: Yiri, m'a ma yasinnege ki lo m'a se puga!»

²⁵ Taapile ni a wu yiri pu beeri nii na, na wu yasinnege ki lo na gaanji puga, na baraga teri Kile na. ²⁶ A l'i bye kakanhana pu mu, fo pu

na baraga teri Kile na. A p'i fya xuuni na yu: «Wèe ya kakanhana ja nijaa.»

Yesu ya Levi yiri

(Macoo 9:9-13; Marika 2:13-17)

²⁷ Kii keree kii na toro xɔ, A Yesu di foro wà, na fanhafee wari shovɔɔ wa ja, wee mege ki bye Levi. Wee nidenge ki bye fanhafee pu wari wu tashogɔ ki ni. A Yesu di wu pye: «Taha na feni!» ²⁸ A Levi di yanmuyo yi beeri yaha wà, na yiri, na daha wu feni.

²⁹ Lee kadugo na a Levi di ba yaligee nijehene yaa Yesu mu wu kaban. Fanhafee wari shovee nijehemee ni sipyijehemee piitiilee be pu bi pinne na li ni pu ni. ³⁰ A Farizheen ni saliya karamogolɔɔ di ganha na wu zɔ yu. A p'i Yesu kalaapiire ti pye: «Naha na yee di li, na gbuu ni fanhafee wari shovee, ni jurumupyii piitiilee be ni we?»

³¹ A Yesu di pu jo shɔ na: «Sicuumɔ fee mago je were fɔɔ na we, fo yama fee. ³² Sipyii piimu p'a tii ge, ne ta pa di ba pee yiri we, fo jurumupyii, na pu yere pu jurumu wu na.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nile keree

(Macoo 9:14-17; Marika 2:18-22)

³³ Sipyii pii ya jo ni Yesu ni, na: «Yohana Batizelipye wo kalaapiire te, ni Farizheen pu wo kalaapiire te, pee ya suun leni teege ni jehene ni, na Kile jeeeri, na ta mu wo kalaapiire t'i li na gbuu.» ³⁴ A Yesu di pu jo shɔ na: «Ne je ba cenabun poo je we. Yee na já cenabun poo kaafee karamu pu suun le, na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan ya?» ³⁵ Ga caya ya wa ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na. Yee caya yi ba no pu be na suun leni.»

Ne wo kalaa wuyayaa na wuregi kalaale ni we

(Macoo 9:16-17; Marika 2:21-22)

³⁶ A Yesu di le talene le be jo pu mu na: «Wa shishiin da ga fajunɔ

shεengi favonɔ na, di dara falege na wε. Lee bu bye, favonɔ ki nizhεengεne na gori, favonɔ li be da ga be falege ki na wε. ³⁷ Wa shishiin di wa da ga duvenfomɔ le foroyo nileyε ni wε. Lee bu bye, duvenfomɔ wu na foroyo yi shεengi, duven wu na wo, foroyo yi be na gyεegi. ³⁸ Ga duvenfomɔ ya yaa na le forofoyo ni. ³⁹ Ayiwa, we w'a duven nile gba ge, wee da ga sɔɔ duvenfomɔ na wε, bani w'a ma jo na: «Nile wu w'a taan.»

6

Yesu ya yemu jo cadεengε ki keree na ge

(Macao 12:1-8; Marika 2:23-28)

¹ Cadεengε ka ni, Yesu bi doroo shinma kεreyε ya tε ni. A wu kalaapiire ti shinma seyε ya kɔn, na yi tuugo pu kadahaa ni, na wee pya wu kun. ² A Farizheen pii di pu pye na: «Kaa lemu ya yaa li pye cadεengε ni wε, jaha na yee di lee pyi wε?»

³ A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu ta ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa ja bada-ε ge? ⁴ W'a jε Kile-pεεnε puga ki ni, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na yee buuri nuyɔ ya lo na li, na ya kan wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu be mu. Na ta watii bi wee buuri we li ni saraya jaha shɔɔnrivɔɔ pu ye be wε. Ta yee sanha lee kalaa wε?» ⁵ A Yesu di pu pye sanha: «Sipya Ja wu jε cadεengε ki be Kafɔɔ.»

Yesu ya nά kewaga fɔɔ wa cuunɔ cadεengε ka ni

(Macao 12:9-14; Marika 3:1-6)

⁶ Cadεengε ka be ni Yesu ya jε Kile-pεεnε puga ka ni na sipyii kalaa. Nά wa bye wά wu kanige kenε ke na waha. ⁷ A saliya karamogɔlɔɔ ni Farizheen p'i ganha na Yesu kasεri, na wu wii wu bu da wu na da wu cuunɔ cadεengε ni, kɔnhɔ p'i kajuunɔ ta di wu tɔgɔ le. ⁸ Ga Yesu

bi pu fungɔnyɔ cε. Wee tuun wu ni a wu nά kewaga fɔɔ wu pye: «Yiri m'a yere sipyii pu ninε ni.» A wu yiri na yere. ⁹ A Yesu di pu pye: «Na yi yegee, l'a saha na kasaana pye cadεengε ni laa, na kakuunɔ pye? Na sipya shɔ laa, na wu gbo? Leke l'a saha wε?» ¹⁰ A wu jaha ki le sipyii pu ni, na pu beeri wii ciri, lee kadugo na na wee nά wu pye: «Ma kenε ki sanha!» A wu ki sanha, a wu kenε k'i juunɔ. ¹¹ A pu logoo di yiri xuuni. A p'i ganha na puyε yegee leke pu da bye Yesu na ge.

Yesu ya tudunmɔɔ kε ni shuun jaha bulo

(Macao 10:1-4; Marika 3:13-19)

¹² Cana ka, Yesu ya kari faabobonɔ ka na, di zhe Kile jεeri. A wu shɔn Kile-jεεge ki na. ¹³ Ba jiga k'a mugi wε, a wu wu kalaapiire ti yiri. Na ke ni shuun jaha bulo pu ni, na pye Tudunmɔɔ. ¹⁴ Pee pu wa mε: Simɔ (a wu wee mεge le sanha Pyεeri), ni wu ceborona Andire, ni Yakuba, ni Yohana, ni Filipe, ni Batelemi, ¹⁵ ni Macoo, ni Tomasi, ni Alife ja Yakuba, ni Simɔ wemu wu bi bye Zelɔtilee kurunɔ ki ni ge, ¹⁶ ni Yakuba ja Zhude, ni Zhuda Isikariyɔti, wee w'a Yesu le kenε ni.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fεε cuunɔ

(Macao 4:23-25)

¹⁷ A Yesu ni wu tudunmɔɔ p'i digi faabobonɔ ki na, na nɔ kpeεngbɔhɔ ka na. Wu kalaapiire ti nijehεre ni sipyijehemεε pu bi bye wά. Pee bi pa na yiri Zhude fiige ki beeri ni, ni Zheruzalemu, ni suumɔ lɔhɔ ki jɔ fiige ki kugbɔhɔɔ, Tiiri ni Sidon ni. ¹⁸ Pu bi pa, kɔnhɔ pu ba wu jomɔ logo, wu pu cuunɔ. Pii p'a bi kanha jinaa kenε ni ge, pee be ya cuunɔ. ¹⁹ Sipyii pu beeri bi wu shaa p'i gbɔn wu na, bani sefεεre ti bi fɔro wu ni, na pu beeri cuunɔ.

*Duba nagoo ni lanj nagoo**(Macoo 5:1-12)*

²⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti wii, na jo:

«Yee pii pu jε la baa fεε ge,
yee jε duba nagoo,

bani Kile saanra ti jε yee wu-uro.

²¹ Xuugo wa yee piimu na nime ge,
yee jε duba nagoo,

bani yee na ba din!

Yee piimu pu wa mehεε suu nime ge,

yee jε duba nagoo,

bani yee na ba zhehe fundanga keje ni!

²² Sipyii bu yi ko,

na pu mago wo yi ni, na yi shehele,

na yi mekuuηo yu na bani yi jε Sipyaa Ja wuu,

wee tuun wu ni yi jε duba nagoo.

²³ «Kee caηa ke, yi nahaya na ba daan xuuni, fo na sirani fundanga keje ni, bani yi saraa w'a peλε fugba wu ni. Pu sefεε pu be ya Kile tudunmoo pu kanha mu.

²⁴ «Ga yee naafuugbo fεε,
boongoo ki wa yee wogo,

bani yee ya yi wo naniηe ki ta xo!

²⁵ Yee pii p'a tin yalijenεε na nime ge,

boongoo ki wa yee wogo,

bani xuugo na ba yee ta!

Yee pii p'a zhehεni nime ge,

boongoo ki wa yee wogo,

bani yee nahaya na ba danha na mehεε suu!

²⁶ Sipyii beeri ba yi mesaana yu tuun wemu ni,

boongoo ki wa yi mu,

bani lee pelegana li na

pu sefεε ya tudunmoo kafinejuu pu peλε!»

*Yi peen pu taan yi mu**(Macoo 5:38-48; 7:12)*

²⁷ «Ga yee pii pu wa ne jomoo pu nuri ge, n'a da yi jo yi mu, yi peen pu taan yi mu! Y'a kasaanjaa pyi yi kovεε na! ²⁸ Y'a duba pyi yi lanjiveε

mu! Pii p'a yi cogana kolo ge, yi da Kile jεeri pee mu! ²⁹ Sipyaa wa bu kadaa ja ma nibεge nigin ni, ke ki be tagi wu mu. Wa bu ma fadegbohoo lo, ma ganha bu wu nahaa kon ma fadebire be lo na we. ³⁰ Sipyaa sipyaa w'a yaaga ka jεeri ma mu ge, wu kan. Wa bu ma yaaga lo, ma ganha bu weefoo pye wu ki t'ereηe ma na we. ³¹ Yi funηoo wa sipyii p'a keree kiimu pyi yi mu ge, y'a kee shi pyi pu be mu.

³² «Yee ya taan sipyii piimu mu ge, yee bu daan ni pee ye ni, masooηoo keke y'i da da lee ni we? Ali jurumupyii be ya taan ni pu taanyiineε ni. ³³ Pii p'a kasaanjaa pyi yi na ge, yi ba kasaanjaa pyi pee ye na, masooηoo keke y'i da da lee ni we? Ali lee jurumupyii be wa byi.

³⁴ Tadaηa wa yee na na yaaga ta piimu mu ge, yi ba fohoo leni pee ye na, masooηoo keke y'i da da lee ni we? jurumupyii be wa fohoo leni pu kaafεε na, konhoo p'i pu wogoo ki shi ta sanha. ³⁵ Ga yi peen pu taan yi mu, yi da kasaanjaa pyi pu na, yi da fohoo leni pu na yi ganha bu yi funyoo yaha yaaga da na pu mu we! Yi na ba kuduun ta, yi na ba bye Kile-gbotabaaga nagoo, bani wee ya ηoo java fεε ni kakuubyii mu. ³⁶ Yi pye ηunηoo naariveε ma na jo, ba yi To Kile wu jε ηunηoo naarivoo we.

Yi ganha ba yiyε jaagi we!
(Macoo 7:1-5)

³⁷ «Yi ganha ba kiiri kooon pusamaa na we, kiiri da ba gon yi na we. Yi ganha ba pusamaa jaagi we, yi da ba jaagi we. Yi da sipyii keree yafani pu mu, yi be wogoo na ba yafa yi mu. ³⁸ Y'a sipyii kaan, Kile be na da yi kaan. Pu na ba yataanga lo na yi wo daanna wu pye, na wu serεηe serεηe, na wu sogsosoo, na la fara wu na fo wu na woni, na wee kaana le yi fagenε ni. Bani yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee

yaaga ke ninuṅo ni yeeye pyaa be wo daanna wa da ba bye.»

³⁹ A Yesu di talene be jo pu mu na: «Fyen wa na já fyen wa kagaan co ge? Lee bu bye pu shuun wu beeri na do wege ni. ⁴⁰ Kalaapire ya pele li kalaato na we, ga kalaapire beeri l'a kalaa xuuni ge, lee na ba bye ba li kalaato wu je we.»

⁴¹ «Kagaanra le li wa mu ceboro wu nii ni ge, naha na mu di lee wii, na ta puga tinbara di je muye pyaa nii ni, mu di ya lee naa-i we?»

⁴² Dii mu da já ma ceboro pye: «Na ceboro, kagaanra le li wa ma nii li ni ge, yere di li wolo.» Na ta mu di ya puga tinbara le naa maye wuu li ni-i we? Shuun shuun jowoo de, fenhē puga tinbara le wolo maye pyaa nii le ni. Lee bu bye ma na já na xuuni, na kagaanra li wolo ma ceboro wu nii li ni.

Ki yasēye feni p'a tige ceni
(Macoo 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ «Tisaanja ya yaseṅe niguuṅo pyi we, tikuuṅo ya yaseṅe nizaanja pyi we. ⁴⁴ Tiye beeri wa jeni yi yaseye feni. Sipyaa da ga nitoroṅo kən xhuyo tige na we; sipyaa di wa da ga ezezen kən xhutōonyo tige na we. ⁴⁵ Sipyisaama w'a yasaaya kilee na yeege wu yasaaya taya-haṅa ni; sipyikuuṅo di yakuuyo kilee na yeege ki yakuuyo taya-haṅa ni. Bani lemu l'a sipyaa zo we ni ge, lee l'a fōro wu jo ke ni.

Piyeye shuun keree
(Macoo 7:24-27)

⁴⁶ «Naha na y'i na pyi «Kafoo, Kafoo» na ta le n'a yu ge, y'i wa lee pyi-i we? ⁴⁷ Sipyaa sipyaa w'a pa ne mu, na ne jomoo pu nuri, na pu koo naari ge; wèe na já weefoo taanna ni kaa lemu ni ge, n'a da lee she yi na. ⁴⁸ W'a foro piyeye kōnvoo wa feni, wemu ya ninje ki tugi na cogi fo na she no faaga na ge, na puga ki nidaa li tenje faaya juṅo ni, na puga ki yerenje yee juṅo ni. Ba loho k'a

pa jehē we, a gba wu ni, na seri. A lofomoo pu ba guu puga ki na, ga pu ya já ki jehē we, bani ki bi yerenje jo. ⁴⁹ Ga wemu ba ne jomoo pu nuri, wufoo di ya pu koo naari we, weefoo ya foro ná wa feni, wemu ya wu puga yerenje ninje na, wu ya nidaa tugi ki na-ε ge. Gba loho k'a pa no kee puga ki na tuun wemu ni ge, a k'i gurulo taapile ni. A kee puga ki togana di golo.»

7

Yesu ya Orome sōrōsii juṅofoo wa wo kapyebye cuuṅo
(Macoo 8:5-13)

¹ Ba Yesu ya pee jomoo pu beeri jo xo sipyii pu mu we, na je Kaperinomoo kulo li ni. ² Sōrōsii juṅofoo wa bye wà, wu kapyebye wemu kaa li bi dan wu ni xuuni ge, wee bi cuuṅo we, wu bi zhaa di xhuu. ³ Ba wee juṅofoo w'a Yesu kaa logo we, na Yawutuu nabeleye ya tun pu she Yesu jeeeri na wu pa wu kapyebye wu cuuṅo. ⁴ A p'i no Yesu yiri, na yi jo wu mu. Na guri na wu jeeeri xuuni na: «Ma bu lee pye we ná we mu, w'a yaa ni lee ni, ⁵ bani wèe shi wu kaa ya dan wu ni, wee w'a wèe Kile-peene puga ki yerenje.» ⁶ A Yesu di gari ni pu ni.

Ba w'a teene sōrōsii juṅofoo wu puga ki na we, a wee di wu naniinee pii tun pu she wu pye: «Kafoo, ma ganha da maye kanha we, bani ne yaa mu wu je ne puga we. ⁷ Lee wuu na ne wu she mu yiri, ne naye ta ne cère lee be ni. Ga nomee nigin ye jo, kōnhoo na kapyebye wu juṅo. ⁸ Bani juṅofee pii wo fanha noho ni ne je, sōrōsii pii di je ne be mu. Ne bu wee wa pye: «She!» W'a gari. Ne bu wa be pye: «Pa!» Wee be na ba. Ne bu na kapyebye wu pye: «Le pye!» W'a lee pye.»

⁹ Ba p'a she tee tuduro ti jo Yesu mu tuun wemu ni we, a lee di wu fo. Sipyiiire ti t'a bi taha wu feni ge, a wu nmahana jeri pee shizhaa na

pu pye: «N'a da yi jo yi mu, ne sanha we wo n'a daa wu tuugo ja sipya wa shishiin mu we, ali Izirayeli fiige ki be ni we.»¹⁰ Ba tudunmɔɔ p'a kuri kari pu juɔfɔɔ wu puga we, a p'i she kapyebye wu ni juunɔ ta wà.

Yesu ya naxhugoshɔ wa ja nixhugo je

¹¹ Lee nibyxhoo na a Yesu di gari kulo la ni lee mege je Nayini. A wu kalaapiire te, ni sipyiire t'i gari ni wu ni. ¹² Ba p'a teenje kulo li tajege ki na we, a p'i jiri sipyii pii na, pu na gaanji ni ná wa nixhugo ni faya ni. Wee ye nigin w'a bye wu nu mu. Wu nu wu be di bye naxhugoshɔ. Kanha ki sipyii nijehemee pu bi foro pinne ni wee ce wu ni, na se gbo wu talenje ni. ¹³ Kafɔɔ ya wee ce wu ja tuun wemu ni ge, a wu njaraa di je wu ni. A wu wu pye: «Ma ganha ba mee suu we!»

¹⁴ A wu fulo pu na, na wu kenje taha karaya yi na, a gbo wu lɔvee p'i yere. A Yesu di jo: «Napi we, ne w'a ma pye mu, yiri!» ¹⁵ A wu yiri tiin na jomɔ ja kɔn. A Yesu di wu kan wu nu wu mu.

¹⁶ A sipyii pu beeri di fya, a p'i ganha na Kile sɔni na: «Kile tudunmɔ nighɔ w'a wuye she wu ni je ni. Kile w'a pa wu sipyii pu tege.» ¹⁷ Le Yesu ya pye ge, a lee kaa di jaaga Yawutuu fiige ke, ni ki kabanugo kulogoo ki beeri ni.

Yesu labye w'a li shee na Shɔvɔɔ wu je wii

(Macoo 11:2-19)

¹⁸ Yesu ya keree kiimu beeri pye ge, a Yohana wo kalaapiire t'i she kee beeri paari wu mu, a wu pu shuun wa yiri, ¹⁹ na pu tun she Kafɔɔ mu, pu wu yege na: «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wu watii jaha wii?»

²⁰ Ba p'a nɔ Yesu yiri tuun wemu ni we, na wu pye: «Yohana Batizelipye w'a wee tun pa na wee pu pa ma yege na: «P'a Shɔvɔɔ wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wu watii jaha wii?»»

²¹ Taapile ni a Yesu di sipyii jehemee yama ni pu kanhama keree xɔ, na jinaa kori yeege pii ni, na fyenmee nijehemee jii mugi.

²² Lee kadugo na a wu Yohana wo tudunmɔɔ pu ja shɔ na: «Y'a lemu ja, na lemu logo ge, yi she lee paari Yohana mu na: Fyenmee wa jaa, faannaa di jaari, togo fee di juunɔ, judunnɔɔ di nuri, xuu di jeni, Kile Jozaama p'i yu la baa fee mu. ²³ Sipya wemu juunɔ ya kyee gi ne na we, weefɔɔ je duba pya!»

²⁴ Ba Yohana wo tudunmɔɔ p'a kari we, a Yesu di ja kɔn na yu ni sipyiire ti ni Yohana shizhaa na na: «Naha yee d'a she wii siwaga ki ni we? Kafeege ya wahagaanra lemu jeri ge, lere ya? ²⁵ Wee tuun wu ni yee d'a she jaha wii we? Fazaaya fɔ ge? Ga piimu p'a fazaaya leni, na yalijenje li ge, pee ya daa saannaa piyeye ni. ²⁶ Yee d'a she jaha wii we? Kile tudunmɔ ge? Uun, n'a da yi jo yi mu jo ali w'a pele Kile tudunmɔ na. ²⁷ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma jahagbaa na
wu ma koo li yaa yaha ma jaha na.»*

²⁸ N'a da yi jo yi mu jo sipya wa shishiin sanha se Adama nagoo ni wemu w'a pele Yohana na we, Ga lee be na Kile saanra ti wo sipyii pu beeri wo nifenhfenhene ya pele wu na.»

²⁹ Sipyii pii p'a wu jomɔ pu logo ge, ni fanhafee wari shɔveefanhafee wari shɔvɔɔ, a pee di li she na fiinje na Kile ya tii, pee bi batize Yohana mu. ³⁰ Ga Farizheen ni saliya karamogolɔɔ ya she Kile wo jomee li ni puyee pyaa shizhaa na,

* 7:27 Malaki 3:1

pu ya ta sɔɔ na batize Yohana mu we.

³¹ A Yesu di jo sanha na: «Ne na já nijaa wo sipyii pii taanna ni jɔgɔ ye ni we? Jɔgɔ ye feni pu d'a foro we? ³² P'a foro nɔhɔpiire ta feni temu t'a tiin pinnege kpeenge na, na ti mujonɔɔ yaha nɔ tiye na ge na: «Wee ya faangaa wi yee mu yee di ya ta xɔnhɔ we. Lee kadugo na a wée di yameheɛ su yee mu yee di ya ta meheɛ su we.»

³³ Bani Yohana Batizelipye ya pa; wu bi yalijenɛɛ li we, wu bi duven gbuu we, a yee di jo: «Jina wu je wu ni.» ³⁴ A Sipya Ja wu ba, na ganha na li na gbuu, a yee di jo na: «Lajehere fɔɔ ni gba fɔɔ wu je we ná we. Fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ ni jurumupyii pii be wo najii wu je wii.» ³⁵ Ga Kile wo koo li jaarivɛɛ pu beeri ya kajii kan Kile wo fungɔngɔ fereɛ ti mu.»

Dɔdɔshɔ wa wo jurumu ya yafa wu mu

³⁶ Caɲa ka, Farizhen wa ya pa Yesu jeeri na wu she li wu yiri. A Yesu di gari wee puga. A p'i ba jɔ kɔn na li. ³⁷ Lee di dɔdɔshɔ wa ta lee kulo li ni. Ba w'a yi logo tuun wemu ni na Yesu ya li wee ná wu puga we, a wu gari wà ni lasikoli gboro la ni. ³⁸ A wu mesuwo di ba dorɔ Yesu kadugo yiri, na she yere na saha ni wu tɔɔyɔ ye ni, na Yesu tɔɔyɔ yi fyenmi ni jesinme ni, na wu juzhiire taga pee jɔgɔ, na ganha na wu tɔɔyɔ yi taala taala ni taanɛɛge ni, na lasikoli wu wo yi na.

³⁹ Farizhen we w'a bi Yesu yiri yalige ki na ge, ba wee ya lee ja we na jo wuyɛ funɲɔ ni na: «We ná we da bi bye Kile tudunmɔ, we cee we w'a kpɔn wu na ge, wu bi da li ce na dɔdɔshɔ wu je wii.»

⁴⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di jomɔ pu lɔ na jo: «Simɔ, la wa ne mu na jo ma mu.» A Simɔ di wu jɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, li jo.» ⁴¹ A Yesu di jo: «Fooleme wa fɔhɔɔ bye sipyii shuun na, wu wari kabɔfonɔɔ

keleɛ gbarashuun ni kaguro (w 75.000) shishiin bye wa na, wu wari kabɔfonɔɔ gbarashuun di xhuu kaguro (w 7.500) shishiin di bye shuun wo wu na. ⁴² Ba ma na jo se bye pu ni pu wu ta kan we, lee funɲɔ ni, a wu pu beshuun wu fɔhɔɔ ki yaha pu na. Ne jo, we ná we kaa na daan weke ni xuuni pu shuun wu ni we?» ⁴³ A Simɔ di wu jɔ shɔ na: «Ne giin jo w'a nijeheme wu yaha weke na ge.» A Yesu di wu pye: «M'a can jo.»

⁴⁴ Lee kadugo na a Yesu di njmahana jeri cee wu shizhaa na Simɔ pye: «M'a we cee we jaa ge? Ne jé mu puga, mu ya tɔɔyɔ je lɔhɔ kan ne mu we, ga we ya ne tɔɔyɔ fyenmi ni jesinme ni, na pee jɔgɔ ni wu juzhiire ni. ⁴⁵ Mu ya ta ne shaari ni taanɛɛge ni ba l'a tee na byi ni jɔsɔɔnrɔ ni we. Ga ne di jé naha ge, taanɛɛge ni we cee we ya ne co, bani ne di jé ge, wu je na ne tɔɔyɔ taala taala. ⁴⁶ Mu ya ta sinme wo ne jɔnɲɔ ni we, ga wee ya pɛɛwa lasikoli wo ne tɔɔyɔ na. ⁴⁷ Lee na n'a da yi jo yi mu, we cee we taanɛɛge nigbɔhɔ k'a li sheɛ na wu jurumu wu ni wu jehe beeri ya yafa wu mu. Ga yafa bu bye wu ya pye sipya wemu mu jurumu nijeheme jɔnɲɔ taan we, weefɔɔ taanɛɛge na jere.»

⁴⁸ Wee tuun wu ni a Yesu di cee wu pye: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» ⁴⁹ A wu lipii p'i jɔ kɔn na yu puye funyɔ ni na: «Jɔgɔ wu je we, w'i sipyii jurumu yafani pu mu we?» ⁵⁰ A Yesu di wee cee wu pye: «Ma n'a daa w'a ma shɔ. Ta se janije na!»

8

Cèe pii ya taha Yesu feni

¹ Kii keree kii kadugo na, Yesu bi kugbɔhɔɔ ni kupiire jaari, na Kile saanra ti Jozaama pu yeɛ li pyi. Wu kalaapiire ke ni shuun wu bye ni wu ni, ² ni cèe pii be. Wu bi pee cèe pu cuunɲɔ, na jinaa be kɔri yeege

pii ni pu ni. Cee nigin wa mege ki bye na Mariyama, pu bi wee yiri na Magadala sheen Mariyama, jinaa gbarashuun wu bi foro wee ni. ³ Wa mege je na Zhane, wee bye Kuza wo sho. Kuza bi bye saannaa Herodi wo koomo pu fanhafoo wa. Suzani, ni cee nijehemee piitiilee be bye wa. Pee beeri bi Yesu ni wu kalaapiire ti teri ni pu keje yaaya ni.

Talene lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge

(Macoo 13:1-9; Marika 4:1-9)

⁴ Sipyii pu bi yiri kulogoo ki beeri ni na se Yesu yiri. Sipyiire t'a pa binne wu taan tuun wemu ni ge, a Yesu di le talene le jo pu mu na: ⁵ «Caŋa ka na wa ya foro na kari wu tegeri ni di zhe wu alikama shi wa fene shi wagana na. Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tegeri ki jo na. A sipyii di tee tanhana tanhana, a shazheere di tee jo. ⁶ A nuguro ta di do faaga juno ni pojeheri di bye wa we. Ba t'a fin xo we, na waha, bani jime bye wa we. ⁷ A nuguro ta di do xhuyo niŋe ni. A ti ni xhuyo yi ganha na legi; a yi ba ti co, na ti li. ⁸ A nuguro ta di do nijenje na. A ti fin, na le, na pya le, na ti tere xhuu nigin (100) pye.»

Ba Yesu ya pee jomo pu jo we, na sele na: «Wemu na logo ge, wu logo de!»

Yesu talene ki kajuu juno

(Macoo 13:10-17; Marika 4:10-12)

⁹ A wu kalaapiire ti wu yege na: «Le talene le kori je dii we?» ¹⁰ A wu pu pye: «Na Kile saanra ti wo njmhoro ti ce, yee mu lee ya kan. Ga sipyii pusamaa kunni, ti keree ki beeri wa yu pu mu talene ni, kono:»

«Pu da wii,

ga pi ganha ba yaaga naa we.

Pi da niwegee shaan,

pi ganha ba yijaha ceni we.»*

Yesu ya nuguro ti wo talene li kori

jo

(Macoo 13:18-23; Marika 4:13-20)

¹¹ «Lee talene li kori we: Nuguzhi we, wee je Kile jomo. ¹² Pii je ba koo jo je we, ba pee ya pe jomo pe logo we, Shitaanni na ba pu wolo pu funyo ni, kono pu ganha da, pi sho we. ¹³ Faaga wuu pu je piimu p'a jomo pu logo, na pu co ni fundanga ni ge. Ga nire di je pu na we, p'a da ye jere ye funjo ni. Nowuuro bu pu ta p'a n'a daa wu yaha. ¹⁴ Xhuyo niŋe wuu pu je piimu ge, pee na pe jomo pe logo. Ga ke kono ke wo funzhakeree, ni naafuu keree, ni xonhoro keree, na pu conri, fo pu da le we. ¹⁵ Nijenje wuu pu je piimu ge, pee na pe jomo pe logo, na pu co see na ni zsaama ni, na gori yaha pee jomo pe na, fo na nagoo pye.

Talene le l'a jo sokinna shizhaa na ge

(Marika 4:21-25)

¹⁶ «Wa shishiin ya sokinna leni wu yaaga shigile wu juno ni, kelee wi wu le karaga noko ni we. Ga yaaga juno ni wu da wu taha, kono wu da kpeenge yege puga ki jee pu mu. ¹⁷ Bani kanmohono la shishiin wa lemu da ba je we. Nmohoro ta shishiin wa temu da ba foro kpeenge na we. ¹⁸ Lee wuu na yi kasege ta yi kafila logogana na, banila je wemu mu ge, la na ba gan wee mu. Ga la je wemu mu we, wa giin na nifenhafenene lemu be li je wu mu ge, lee be na zho wu na.»

Jogo ye pu je Yesu nu ni wu cebooloo we?

(Macoo 12:46-50; Marika 3:31-35)

¹⁹ Yesu nu ni wu ceboronamaa ya kari Yesu yiri, ga pu ya ja gbara wu na sipyii pu keje ni we. ²⁰ A wa di yi jo wu mu na: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye

* 8:10 Ezayi 6:9

yi wa kpεεnge ke na, pu funɲɔ ki wa p'i ma ja.»²¹ Ga, a Yesu di jo: «Pii p'a Kile jomɔ pu nuri, na pu koro jaari ge, pee pu je ne nu ni ne ceboronamaa.»

*Yesu ya kafεεgbɔhɔ ka yerenε
(Macoo 8:23; Marika 4:35-41)*

²² Canja ka, Yesu ya wu kalaapiire ti pye: «Wù she gba wu kadugo.» A p'i jé kɔrɔgɔ ka ni na gaanji. ²³ Na pu yaha pu gaanji, a Yesu di ηmunɔ. A kafεεge ka di yiri lɔhɔ ki juɲɔ ni. A kɔrɔgɔ k'i ganha na zhaa di jii lɔhɔ na, fo pu na zhaa di mini.

²⁴ Wee tuun wu ni a wu kalaapiire t'i fulo wu na na wu je, na wu pye: «Karamɔgɔ, Karamɔgɔ, wù na da gori lɔhɔ ni!» A wu yiri, na seke kafεεge ke ni lokuruyo yi na; a kafεεge ke ni lokuruyo yi be di yere. A tunmɔ p'i yere. ²⁵ A wu wu kalaapiire ti pye: «Mii yee wo n'a daa wu wa we?» A l'i bye pu fyaara wuu mu kakanhana, a p'i ganha na puyε pyi: «We ná we d'a sii jɔgɔ, fo wu na yu ni kafεεge ni lɔhɔ ni, y'i wu jɔmεε coní we?»

*Yesu ya jinaa kɔri yeege ná wa ni
(Macoo 8:28-34; Marika 5:1-20)*

²⁶ A Yesu ni wu kalaapiire t'i nɔ Gerasa fiige ki ni, kabanugo kulo la ni. Kee je gba wu kadugo na saha ni Galile fiige ki ni. ²⁷ Ba Yesu ya foro kɔrɔgɔ ki ni we, a ná wa di ba wu juɲɔ círi, kulo li shen wa. Jinaa pu bye wu ni. Fo taatuunnɔ ni wu bi gbara w'a faya leni we, wu bi goroo puga we. Wu tatεenge ki bye faxhuu we. ²⁸ Ba w'a Yesu ja we, na mujuugbɔɔ la wá, na nuguro sin Yesu fεε ni, na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Naha m'a zhaa ne feni we, Kile-gbɔtabaaga Ja Yesu? N'a ma jeeri, ma ganha bu na kanha we!» ²⁹ W'a yee jo, bani Yesu bi jina wu pye na wu foro wee ná wu ni. Jina wu bu yiri wu feni tuun wemu ni, sipyii na wu kemε pɔ ni tɔɔrɔ shɔnhɔyɔ ni, na biriye le wu tɔɔyɔ na, kɔnhɔ pu da wu kaseri. Ga w'a tee pɔɔrɔ ti beeri

kɔn. Jina wu bi ma wu kɔri kari siponɔ ni.

³⁰ A Yesu di wu yege na: «Dii mu mege di je we?» A wu jo: «Ne mege je «Wèe Ya Nehe,»» bani jinaa nijehemεε pu bi jé wu ni. ³¹ A pee jinaa p'i Yesu jeeri xuuni na wu ganha bu pu yaha gari kakara wecogonɔ tɛhenε baa wogo ki ni we.

³² Lee bi shaagbaga nijenε ka ta ki na naha yanja ki kabanugo. A jinaa p'i Yesu jeeri na wu sɔɔ p'i she jé pee shaalaa pu ni. A wu sɔɔ. ³³ Wee tuun wu ni a jinaa p'i foro ná wu ni, na she jé pee shaalaa pu ni. A shaagbaga k'i gburogi, na digi yanja gologoyo yi ni, na jé gba lɔhɔ ki ni, na xhu wà.

³⁴ Ba shaanahamaa p'a lee ja tapyege ni we, a p'i baa kari na she yee paari kanha ki ni, ni sitiinmεε pu mu. ³⁵ A sipyii p'i foro na she lee nibyii li wii. Ba p'a nɔ Yesu taan we, na wee ná wu ja, jinaa pu bi foro wu ni. Wu nidεenge di je Yesu fεε ni, faya yi bye wu na, wu d'a cuunɔ. A p'i fya. ³⁶ Ná jinaa wo w'a cuunɔ piimu jii na ge, a pee di kii keree kii beeri paari pu mu. ³⁷ Wee tuun wu ni a Gerasa shεen pu beeri di Yesu jeeri na wu laha pu wo jinε ki na, bani pu bi fya xuuni. A Yesu di jé kɔrɔgɔ ki ni, na laha pu wo jinε ki na.

³⁸ Yesu nigariwo jinaa p'a foro ná wemu ni ge, a wee di wu jeeri na wu bi da já binne ni wu ni. Ga, a Yesu di wu kurunɔ, na jo: ³⁹ «Kuri m'a se puga, Kile ya kagbɔhɔɔ kiimu beeri pye ma mu ge, m'a she kee paari.» Yesu ya kagbɔhɔɔ kiimu beeri pye wu mu ge, a wu gari na she kee keree ki paari kulo li beeri ni.

*Yesu ya cee wa cuunɔ, na
Zhayirusi poro nixhugo je*

(Macoo 9:18-26; Marika 5:21-43)

⁴⁰ Ba Yesu ya kuri pa na yiri gba wu kadugo we, a wu ba wu daan sipyii pu beeri ni, bani pu beeri bi

wu sigee. ⁴¹ Lee bi ná wa ta wà, wu mɛgɛ ɲɛ na Zhayirusi, wee wu bye wee xuu wu wo Kile-peɛɛɲɛ puga ɲuɲɔfɔɔ. A wee di ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu ɲɛɛri xuuni na wu she wu puga, ⁴² bani fuceɛɛɛ nigin yɛ li bye wu mu, li shi wu bye yee kɛ ni shuun. Lee li bi zhaa di xhuu.

Ba Yesu ya gaanji wà wɛ, a sipyyire t'i wu kuuri, na wu cɔnri. ⁴³ Lee bi cee wa bɛ ta wà shishan na woni wu fɛni fo yee kɛ ni shuun. Wu bi wu kenɛ yara bɛɛri kan wɛbyii mu, ga wa shishiin ya já wu cuuɲɔ wɛ. ⁴⁴ A wu fulo Yesu na wu kadugo yiri, na ba gbɔn wu fadegenɛ na. Taapile ni a wu shishan p'i yere. ⁴⁵ A Yesu di jo: «Jɔgɔ w'a kpɔn nɛ na wɛ?» Ba pu bɛɛri ya yu pee bɛ wɛ, a Pyɛɛri di jo: «Karamɔgɔ, sipyyii p'a mu cɔnri xuuni dɛ!» ⁴⁶ Ga, a Yesu di jo: «Sipywa wa w'a kpɔn nɛ na, bani nɛ li cɛ na sefɛɛɛ ta t'a foro na ni.» ⁴⁷ Ba wee cee w'a li ɲa na li da já ɲmɔhɔ nige wɛ, a wu ganha na fuguri, na ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni. Lemu l'a wu pye w'a kpɔn Yesu na, ni w'a cuuɲɔ taapile ni cuuɲɔgana lemu na ge, a wu yee paari wu mu sipyyii pu bɛɛri ɲii na. ⁴⁸ A Yesu di wu pye: «Na poro, ma n'a daa w'a ma cuuɲɔ. Ta se ɲaɲɲɛ na!»

⁴⁹ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a tudunmɔ wa di ba na yiri Kile-peɛɛɲɛ puga ɲuɲɔfɔɔ wu kaban, na ba wee pye na: «Ma poro fuceɛɛɛ l'a xu. Ma ganha bu navunɲɔ peɛ nige Karamɔgɔ wu na wɛ.» ⁵⁰ Ga ba Yesu ya yee logo wɛ, na Zhayirusi pye: «Ma ganha bu fya wɛ; dà yɛ, ma poro wu na juuɲɔ.»

⁵¹ Ba Yesu ya she nɔ Zhayirusi kaban wɛ, wu ya sɔɔ wa shishiin wu jé ni wu ni puga ki ni wɛ, fo Pyɛɛri, ni Yohana, ni Yakuba, ni pya wu nu ni wu to. ⁵² Lee di sipyyii pu bɛɛri ta pu na yamehɛɛ suu na xhuulo. A Yesu di jo: «Yi ganha ba mehɛɛ suu wɛ, bani pya wu ya ta xu wɛ, w'a ɲmunɔɔ.»

⁵³ A p'i ganha na wu la wo, bani pu bi li cɛ na w'a xu xɔ. ⁵⁴ Ga, a Yesu di wu co kenɛ ke na, na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Pya we, yiri!» ⁵⁵ A wu munaa l'i guri pa wu mu. Taapile ni a wu yiri tiin. A Yesu di jo na pu yalige kan wu mu. ⁵⁶ A l'i bye kakanhana pya wu sefɛɛ pu mu fo xuuni. Ga, a Yesu di yi jo waha pu mu na pu ganha lee nibyii le jo wa shishiin mu wɛ.

9

Yesu ya wu kalaapiire kɛ ni shuun wu tun

(Macao 10:5-15; Marika 6:7-13)

¹ Yesu ya wu kalaapiire kɛ ni shuun wu yiri, na sefɛɛɛ ni fanha kan pu mu jinaa bɛɛri na, pu da yama bɛ xuu. ² Lee kadugo na a wu pu tun pu she Kile saanra ti yere pye, p'i yama fɛɛ cuuɲɔ. ³ A wu pu pye: «Yi nigariwuu ganha bu yaaga lɔ yi kenɛ ni wɛ, kagaanga bɛ wɛ, kushɛyaaga bɛ wɛ, yalige yaaga bɛ wɛ, wari bɛ wɛ. Wa shishiin ganha da fadeye shuun lɔ wɛ. ⁴ Yi bu jé puga bɛɛri ni, y'i diin wà fo yi kariduun bu she nɔ. ⁵ Xuu wa sheɛn bu zhe pu da yi tirige wɛ, yi ba fɔro lee kulo li ni, y'i yi tɔɔyɔ gbazhenhe ɲahara wo wà, lee na ba bye seɛri kaa pu fɛni.» ⁶ A kalaapiire t'i gari. A p'i Kile wo Jozaama pu jo toro kulogoo ki bɛɛri ni, na yama fɛɛ pu cuuɲɔ teyɛ yi bɛɛri ni.

Herɔdi hakili ya wuregi

(Macao 14:1-12; Marika 6:14-29)

⁷ Ba gbafeɛɛɛɛ Herɔdi ya kii kapyegeee kii bɛɛri kaa logo tuun wemu ni wɛ, a wu hakili di wuregi, bani sipyyii pii ya jo na: «Yohana Batizelipye w'a ɲɛ na foro xu ni.» ⁸ A pii di jo: «Kile tudunmɔɔ Eli w'a kuri pa.» A pii bɛ di jo: «Wa w'a ɲɛ na foro xu ni taashiine li wo Kile tudunmɔɔ pu ni.» ⁹ Ga, a Herɔdi di jo: «Nɛ Yohana ɲuɲɔ kan p'a kɔn. Ayiwa, di wa kii keree kii

nuri wemu shizhaa na ge, wee jɛ jɔgɔ wɛ?» A wu ganha na li shaa wu Yesu ja.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfɔŋɔɔ kaguro mu

(Macoo 14:13-21; Marika 6:30-44; Yohana 6:1-14)

¹⁰ A Tudunmɔɔ p'i guri pa Yesu yiri, na ba pu kapyege ki bɛɛri paari wu mu. A Yesu di gari ni pu ni pu yɛ na, na she nɔ kulo la jɔ na, lee mɛgɛ jɛ na Betisayida. ¹¹ Ba sipyiiire t'a pa li cɛ tuun wemu ni wɛ, na daha wu feni. A Yesu di pu co xuuni, na baari pu mu Kile wo saanra ti keree na. Piimu mago bye sicuumɔ na ge, a wu pee cuunɔ.

¹² Ba caɲa k'a jɔ kɔn na diri wɛ, a kalaapiire kɛ ni shuun wu fulo Yesu na, na wu pye: «Sipyiiire ti yaha, konhɔ p'i she wu taan kulogoo ni sige buguro te na, p'i she yalige ni tashɔnyɔ sha wà, bani siponɔ ni wèe jɛ naha.» ¹³ Ga, a Yesu di pu pye: «Yiyɛ pyaa ki yalige kan pu mu.» A p'i jo: «Yaaga jɛ wèe mu buuri juyɔ kaguro ni fyaa shuun yɛ kadugo na wɛ, fo ma la bi jɛ wu she yalige shɔ pii sipyii pii bɛɛri mu.»

¹⁴ Pu bi namaa kabɔfɔŋɔɔ kaguro (5.000) shi tɔrɔ pee ni. A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi pu tenɛ kɛlɛɛ kaguro kaguro (50) shishiin.»

¹⁵ A p'i li pye mu na sipyiiire ti bɛɛri tenɛ lee tenɛgana li na. ¹⁶ A Yesu di yee buuri juyɔ kaguro we ni fyaa shuun wu lɔ, na jaha ke yirige fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xhɔ na yi kɛgi kɛgi na kan kalaapiire ti mu, na pu yee yerɛnɛ sipyii pu taan. ¹⁷ A pu bɛɛri di li na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'i kee saɲa kemɛ fo na saganjaa kɛ ni shuun ji.

Pyɛɛri ya yere li na na Kirisa wu jɛ Yesu

(Macoo 16:13-19; Marika 8:27-29)

¹⁸ Caɲa ka, na Yesu yaha Kile-jɛrɛgɛ na wu yɛ, wu kalaapiire ti

bye wu kabanugo na. A Yesu di pu pye: «Sipyii pu wa yu na jɔgɔ nɛ jɛ wɛ?» ¹⁹ A p'i wu jɔ shɔ na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye, pii di yu na Kile tudunmɔɔ Eli, pii bɛ di yu sanha na taashiinɛ li wo Kile tudunmɔ wa w'a jɛ na foro xu ni.»

²⁰ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeyɛ pyaa ki mu nɛ di jɛ jɔgɔ wɛ?» A Pyɛɛri di wu pye: «Kile ya Kirisa wemu jaha bulo ge, wee mu jɛ.»

Yesu ya jo wu xu ni wu jɛ wu keree na

(Macoo 16:20-28; Marika 8:30-9:1)

²¹ A Yesu di yi waha pu mu na pu ganha yee jo wa shishiin bɛ mu wɛ.

²² A Yesu di jo sanha na: «Li waha l'i waha, fo Sipya Ja bu ganha xuuni. Nɔhɔlɛɛ, ni saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔnɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ na ba zhe wu ni. Pu na ba wu gbo, wu caxhugo caɲa taanri wogo wu na ba jɛ.»

²³ Lee kadugo na a wu yi jo pu bɛɛri mu na: «Wa funɲɔ bi jɛ wu binne ni na ni, wu she wuyɛ ni, jiga bɛɛri wu wu korikoritige ki lɔ taha na feni. ²⁴ Bani sipya we w'a giin wu wuyɛ pile munaa jɔnɔ wolo nijaa ge, wee na ba buun wu munaa ni jiga na. Ga we w'a bɔnri wu munaa ni nijaa nɛ wuu na ge, wee wu da ba wu munaa jɔnɔ wolo jiga na. ²⁵ L'a jaha jɔ sipya na wu konɲɔ yanmuyɔ bɛɛri ta, wu ba buun wuyɛ pile munaa ni, wu gyɛɛgi wɛ?» ²⁶ Lee wuu na sipyaa sipya w'a shiige le wuyɛ ni, na bye wu ya nɛ ni na jomɔ pu kaa yu sipyii mu-i ge, Sipya Ja wu ba ba tuun wemu ni ni wuyɛ pyaa nɔɔrɔ wu ni, ni wu To Kile wo we, ni fɛfɛɛɛ melekɛɛ pu wo we, wu bɛ na ba shiige le wuyɛ ni weefɔɔ shizhaa na. ²⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Kile wo saanra te ja wɛ.»

Yesu jεwiiɛ l'a jεri

(Macao 17:1-8; Marika 9:2-8)

²⁸ Pe jomɔ pe ya jo cabyaa gbarataanri shishiin, a Yesu di gari ni Pyεeri, ni Yohana, ni Yakuba ni faaboboɔ ka fugba ni, kɔnhɔ p'i shε Kile jεeri. ²⁹ Na wu yaha jεrege ki na, a wu jεwiiɛ l'i jεri, a wu faya y'i fiinɛ, na jɪ. ³⁰ Taapile ni a p'i namaa shuun wa ja pee na yu ni Yesu ni, pee bye Musa ni Eli. ³¹ P'a puyε shε ni nɔɔrɔgbɔ ni. Yesu na ba wu labye wu jɔ fa, na xhu xugana lemu na Zheruzalemu ni ge, pu bi yu ni wu ni kee keree kii na. ³² Lee bi ηmunɔgbɔ ta p'a Pyεeri ni wu kaafεε pu shan. Ga ba p'a jε wε, na Yesu ni pee namaa shuun wu nɔɔrɔ wuu ja. ³³ Tuun wemu ni pee namaa p'a laha Yesu taaɛ ge, a Pyεeri di wu pye: «Wù Karamɔɔ, wèe bu gori naha, lee ya jɔ xuuni dε. Wù buguloo taanri yereɛ, mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo nigin.» Ye wu bi yu ge, wu ya yi cε wε.

³⁴ Na wu yaha pee jomɔ pu na, a jahana ka di ba pu tɔ. Kalaapiire ti nijewuu kee jahana ki ni, a p'i fya. ³⁵ A mujuu la di foro kee jahana ki ni na: «Nε jidaan Ja wu jε we. Nε w'a wu shɔɔnri lɔ. Y'a wu nijoyo nuri!» ³⁶ Ba lee mujuu l'a foro wε, a p'i Yesu ta wu yε. A kalaapiire t'i cari, pu ya pu kaɔagaa ki paari sipya wa shishiin mu wee tuun wu ni wε.

Yesu ya pya wa cuunɔ jina bye wemu ni ge

(Macao 17:14-18; Marika 9:14-27)

³⁷ Kee caɔa ki jimuguro, pu na tigi xɔ faaboboɔ ki na, a sipyiɛhεmεε di shε Yesu juno cɪri. ³⁸ A ná wa di mujuugbɔ la jo sipyiire ti tε ni na: «Karamɔɔ, n'a ma jεeri, jɔ mayε na m'a na ja wu wii, we yε nigin pe wu jε na mu. ³⁹ Jina wa wu jε wu ni, wu bu wu co, taapile ni w'a ganha na xhuulo. Jina wu na wu jahara,

fo kakaya na fɔro wu jɔ ni. Wee jina wu foromɔ pu ma ben wu ni, wu nivorogo, w'a wu kanha xuuni. ⁴⁰ Nε ma kalaapiire ti jεeri jo pu wu kɔri, ga p'i ya já wε.»

⁴¹ A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni jε sipyikuuyo n'a daa baa fεε! Nε na gori yaha naha ni yee ni, na yee keree xu fo tuun wekε wε? Pa ni ma ja wu ni naha.»

⁴² Ba pya w'a fulo Yesu na wε, a jina wu wu shan jɪɛ na, na wu jahara xuuni. Ga, a Yesu di din jina wu na, na pya wu cuunɔ, na wu kan wu to wu mu. ⁴³ A Kile wo sefεεε nɪgbɔɔ t'i bye kakanhana sipyii pu bεeri mu.

Yesu ya wu xu wu jo sanha

(Macao 17:22-23; Marika 9:30-32)

Na Yesu kapyegeε ki yaha k'a pye pu mu kakanhana, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: ⁴⁴ «Yi niwegee shan y'i pe jomɔ pe logo: Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni.» ⁴⁵ Ga pu bi pee jomɔ pu kɔri cε wε. Pee bi ηmɔhɔ pu na, kɔnhɔ pu ganha bu pu kɔri cε wε. A p'i fya pu ya já wu yege pee keree na wε.

Weke w'i jε jahagbaa fɔɔ wε?

(Macao 18:1-5; Marika 9:33-37)

⁴⁶ Nakaara ya jε kalaapiire ti tε ni, na wekε wu jε pee bεeri wo jahagbaa fɔɔ wε? ⁴⁷ A Yesu di pu fungɔnyɔ cε, na nɔhɔcεεε la lɔ, na lee yereɛ wuyε taaɛ, ⁴⁸ na pu pye: «Sipyaa sipya w'a le nɔhɔcεεε le la shi co xuuni nε wuu na ge, nε w'a co xuuni. We w'a nε co xuuni ge, nε tunvɔɔ we w'a co xuuni. We wu wa yee bεeri nɪfɛɛhɛfɛɛhɛnε ge, wee wu wa yee bεeri wo sipyigbɔ.»

Sipyaa wemu jε yee pɛn wε, yee nii wu jε

(Marika 9:38-40)

⁴⁹ A Yesu kalaapiire Yohana di jomɔ pu lɔ na jo: «Karamɔɔ, wèe ya ná wa ja, wu na jinaa kɔri na yeege sipyii ni mu mεge na. A wèe di wu jaha kɔn lee bye na, bani wu

ƚɛ wɛɛ wa wɛ.» ⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Yi ganha bu wu ƚaha kɔn wɛ, bani sipya wemu ƚɛ yee pɛn wɛ, yee ƚii wu ƚɛ wii.»

Samari fiige ki kulo la shɛɛn ya sɔɔ na Yesu kemɛ wɛ

⁵¹ Yesu bi yaa wu foro kɔnɔ puga w'a gaanɔ fugba wu ni tuun wemu ni ge, ba wee ya tɛɛɛnɛ wɛ, a wu li yaha wuyɛ funɔɔ ni na fo wee bu jɛ Zheruzalɛmu ni, ⁵² a wu tudunmɔɔ pii tun kari wuyɛ ƚaha na. A pee nigariwuu di jɛ Samari fiige ki kulo la ni, na p'i shɛ tajege sha wà wu mu. ⁵³ Ga lee kulo li shɛɛn ya sɔɔ wu jɛ pu mu wɛ, bani Zheruzalɛmu ni wu bi gaanɔ. ⁵⁴ Ba wu kalaapiire, Yakuba ni Yohana ya lee ƚa wɛ, a p'i jo: «Kafɔɔ, ma la ƚɛ wù jo na ki yiri fugba we ni, ki tigi pa pu kyɛɛgi ya?» ⁵⁵ Ga, a Yesu di ɛmahana ƚɛri pu shizhaa na, na din pu na xuuni. ⁵⁶ Lee kadugo na a p'i gari kulo latii ni.

Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu feni ge

(Macoo 8:19-22)

⁵⁷ Na pu yaha koo na pu na gaanɔ, a ná wa di Yesu pye: «Wù Kafɔɔ, xuu bɛɛri ni m'a se ge, nɛ na daha ma feni.» ⁵⁸ A Yesu di wu pye: «Sige puun wa ni wejeye ni, fugba shazhɛɛɛ di ƚɛ ni shiire ni. Ga tashangɔ wa Sipya Ja wu mu kemu ƚɛ wuyɛ pyaa wogo wɛ.»

⁵⁹ A Yesu bɛ di wa pye: «Taha na feni!» Ga, a wee ná wu wu pye: «Kafɔɔ, na yaha di ba fɛnhɛ na tɔ wu le.» ⁶⁰ A Yesu di wu ƚɔ shɔ na: «Xuu pu yaha sipyixuyo ye mu yee di da pee leni, mu kunni wu shɛ Kilɛ wo saanra te yɛɛ pyi.»

⁶¹ A ná watii bɛ di jo sanha na: «Kafɔɔ, nɛ na daha ma feni, ga ma di sɔɔ di fɛnhɛ zhɛ na puga shɛɛn funɔɔ to.» ⁶² A Yesu di wu ƚɔ shɔ na: «Sipyaa sipya w'a niiyɛ tuugo conɔ, na gari na wii kadugo yiri ge, wee ya yaa ni Kilɛ wo saanra te ni wɛ.»

10

Yesu ya kalaapiire kelee gbarashuun ni shuun tun

¹ Kee keree kii kadugo na, a Yesu di sipyii kelee gbarashuun ni shuun (72) watii bɛ ƚaha bulo sanha. Wu bi yaa wu shɛ kulogoo ni tɛyɛ yemu bɛɛri ni ge, a wu pu tun kari shuun shuun wuyɛ ƚaha na yee tɛyɛ yi ni. ² A wu pu pye: «Shinma nigonbaama w'a ƚɛhɛ, ga kapyebyii pu d'a cɛɛɛ. Lee wuu na, yi shinma wu kafɔɔ wu ƚɛɛri na wu kapyebyii pii bɛ tun sanha, p'i shɛ wu shinma wu kɔn. ³ Y'a se! N'a yi tun na kari ba dubyapiye ƚɛ mɛ yacoyo ninɛ ni wɛ. ⁴ Yi ganha bu wari tayahaɔa lɔ wɛ, kelee kushɛyɛyɛyɛ wɛ, kelee tanhaya yatii wɛ! Yi ganha bu yere koo na di wa shishiin shaari wɛ!

⁵ «Yi bu jɛ puga bɛɛri ni yi fɛnhɛ jo: «ƚanɔɔɛ ki pye kee puga ki ni.» ⁶ ƚanɔɔɛ pya wa bu da wà yi wo ƚanɔɔɛ ki na digi wee na, lee kaa bɛ wɛ ki na guri ba yi mu. ⁷ Y'i diin kee puga ki ni! Pu ba lemu kaan yi mu, y'a lee li, yi da lee gbuu! Bani kapyebye ya sii yaa ni wu saraa ni. Yi ganha ba jin da mari piyɛyɛ yi ni wɛ!

⁸ «Yi bu jɛ kulo bɛɛri ni, a p'i yi co xuuni, yalige ke pu da gan yi mu ge, yi kee li. ⁹ Yi yama fɛɛ pu cuunɔ wà, y'i yi jo pu mu na Kilɛ saanra t'a tɛɛɛnɛ pu na. ¹⁰ Ga yi bu jɛ kulo la ni, pee di ya sɔɔ na yi co wɛ, y'i shɛ pu tatiinyɛ yi ni, y'i jo: ¹¹ «Ali yee kulo li gbazhenhɛ ke bɛ k'a mara wɛɛ tɔɔyɔ yi na ge, wɛɛ da ki pɔ pɔ yee feni. Lee bɛ na, yi li cɛ na Kilɛ saanra t'a tɛɛɛnɛ.» ¹² N'a da yi jo yi mu, Sodɔmu kanhama keree na ba bɔrɔ lee kulo li wogoo na kiiri wu cagangɔ.»

Kulogoo kiimu k'a Yesu jomɔ pu she ge

(Macoo 11:20-24)

¹³ A Yesu di jo sanha na: «Bɔɔngɔ ki wa yee Korazɛn shɛɛn wogo! Bɔɔngɔ ki wa yee Bɛtisayida shɛɛn wogo! Bani kakanhanɔa kiimu k'a

pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri ni Sidon kulogoo ki ni, nime bi da pee ta pee ya daajeje jo, na pu jurumu wu yaha l'a mo, na boroyo le puye na, na diin shoonro ni. ¹⁴ Lee na Tiiri ni Sidon wo kanhama keree na ba boroy yee wogoo ki na kiiri wu cagongoo. ¹⁵ Mu do Kaperinoma? Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi de! Mu da ba dirige fo Jahaneme we ni.»

¹⁶ A wu wu kalaapiire ti pye sanha na: «Wa bu yi jomoo logo, ne jomoo w'a logo. Wa bu yi she, ne w'a she. Wa bu ne she, we w'a ne tun ge, we w'a she.»

Tudunmoo kelee gbarashuun ni shuun w'a she na pa

¹⁷ Pee tudunmoo kelee gbarashuun ni shuun (72) wu fundanga wuu ya kuri pa, na jo: «Kafoo, ali jinaa be ya kuu we mu mu mege ki gboro ni!»

¹⁸ A Yesu di pu pye: «Ne Shitaanni nidogo ja na yiri fugba we ni ba Kile-jine je we. ¹⁹ Li wii, n'a se kan yi mu y'a jaari wolo ni namaa juno ni, yi wu Pen wu wo sefeere ti beeri tonhono yi toyo ni, yaaga ka shishiin wa da ja kakuuno pye yi na we. ²⁰ Ga lee be na yi funyo ganha bu daan na jinaa ya kuu yi mu we. Ga yi funyo yi taan, bani yi meye wa ka fugba we ni.»

Yesu ya funyo taan

(Macoo 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Wee tuun wu ni a Yesu di ni fundanga na Fefeere Munaa li gboro ni, na jo: «Na To Kile, fugba ni jine ki Kafoo, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii nmoho fungonyo fee ni kalaagbo fee na, na ki she nohoopiire na. Uun, na To Kile, bani lee l'a taan mu mu. ²² Ne To w'a keree ki beeri le ne keje ni. Wa shishiin ya ce jogo wu je Kile Ja wu we, fo To Kile wu ye nigin. Wa shishiin be di ya ce jogo wu je To Kile wu we, fo wu Ja wu ye nigin, ni wu

la je wu To wu she sipya wemu na ge.»

²³ Lee kadugo na a Yesu di nmahana jeri wu kalaapiire ti yiri, na pee ye pye: «Ni kii k'a yee wo kapagaa kii ja ge, kee je duba wogoo. ²⁴ Bani n'a da yi jo yi mu na jo lemu yee wa jaa ge, Kile tudunmoo nijeheme ni saannaa nijeheme funyo ya pye na lee ja, ga pi ya li ja we. Yemu yee wa nuri ge, pu funyo ya pye na yee logo, ga pi ya yi logo we.»

Talene lemu l'a jo Samari fiye shen nizaama wu shizhaa na ge

(Marika 12:28-31)

²⁵ Cana ka, saliya karamogo wa ya pa yiri yere, na Yesu jo yege na: «Karamogo leke ne yaa na pye, konho di ni sicuumo nixhobaama ta we?»

²⁶ A Yesu di wu pye: «Karamogo, leke l'a ka, Kile wo saliya wu ni we? Leke mu wa galaa wa we?»

²⁷ A wee na wu wu jo sho na: «Ma Kafoo Kile wu taan ma mu, ma zo wu beeri na, ni ma muna li beeri, ni ma fanha ki beeri, ni ma fungongo ki beeri, na fara lee na: «Ma sipyini wu taan ma mu ba maye pyaa ki je we.»*

²⁸ A Yesu di wu pye: «Ma joshoro t'a jo. Ta lee pyi ma na ba ni sicuumo ta.»

²⁹ Ga wee saliya karamogo we funyo bye wu kanii kan wuye mu, a wu Yesu yege na: «Weke di je ne sipyini we?»

³⁰ A Yesu di wu jo sho ni talene la ni na: «Na wa w'a yiri Zheruzalemu ni, na wu da digi Zheriko ni. A java fee di she do wu na, na wu faya wolo, na wu yu. Na wu kpon fo na wu bana xuni, na gari na wu yaha w'a ciregi.

³¹ Wee tuun wu ni a saraya jaha shonrivoo wa di doro lee koo li ni. Ba w'a she wee na wu ja we, na waa toro. ³² Lee kadugo na a na wa be di no wee xuu wu ni, wee je Kile-peje pugbaho ki kapyebye wa, na wu ja. A wee be di waa

* 10:27 Duterenome 6:5; Levitike 19:18

toro. ³³ Ga, a Samari fiige shen wa kushewo di she nɔ wu na, na wu ja, a wu jɪnaara di jé wu ni xuuni. ³⁴ A wu fulo wu na, na sɪnmɛ ni duven le nɔɔyɔ yi ni, na yi pɔ. Na xhɔ na wu durogo wuyɛ pyaa kafanja na, na gari ni wu ni nabuun tatiginɛ xuu wa ni, na wu keree yari. ³⁵ Nimuguro ti na, a wu wari wa wolo kan xuu wu kafɔɔ wu mu, na wu pye: «Ta we ná we keree yari. Ma bu latii li wu jɪnɔ tãan na toro le tãan, na niguribawo na lee t'erenɛ ma na.»

³⁶ A wu saliya karamɔgɔ wu pye: «Mu jii ni java fɛɛ p'a to ná wemu na ge, pii taanri we ni, wekɛ w'a pye wu sipiyɪnii wɛ?» ³⁷ A saliya karamɔgɔ wu wu jɪɔ shɔ na: «We w'a jɪnɔ jaari wu na ge.» A Yesu di wu pye: «Ma bɛ wu she lee shi pye.»

Yesu ya kari Marite ni Mariyama yiri

³⁸ Na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha koo na, a wu jé kulo la ni. A cee wa di wu lenɛ wu puga wee mɛgɛ jɛ Marite; ³⁹ wu ceboroshɔ wa mɛgɛ jɛ Mariyama. A wee di diin Kafɔɔ tɔɔyɔ tãan, na wu jomɔ nuri. ⁴⁰ Ga lee di Marite hakili wu ta w'a wuregi xuuni wu wo puga ki kapyenɛɛ ki jɛhɛ na. A wu gari na she Yesu pye: «Kafɔɔ, nɛ ceboroshɔ w'a nɛ yɛ nigin yaha kapyenɛɛ ki na, lee wa kaa mu jii ni-i gɛ? Yi jo wu mu na wu na tɛgɛ!» ⁴¹ A Kafɔɔ di wu jɪɔ shɔ na: «Marite, Marite, mu wa mayɛ kana, na keree nɪjɛhɛnɛɛ taga mayɛ funɔɔ pɛn. ⁴² Ga kaa nigin yɛ kanɔɔ di jɛ. Mariyama w'a taa nizaana li shɔnri. Lee wa da ba shɔ wu na wɛ.»

11

Nɛrɛgɛ pyegana
(Macoo 6:9-13; 7:7-11)

¹ Canja ka, Yesu bi Kile jɛeri. Ba w'a xɔ wɛ, a wu kalaapire la di wu pye: «Wù Kafɔɔ, wù taanni Kile-jɛrɛgɛ ni, ba Yohana ya wu

wo kalaapiire ti taanni taannigana lemu na wɛ.» ² A Yesu di pu pye: «Yi ba da Kile jɛeri y'i jo:

«Wèe To Kile, mu mɛgɛ ki pye fɛɛfɛɛ, ma saanra ti pa.

³ Wù canja bɛeri wo jɔlige kan wù mu.

⁴ Wù jurumu wu yafa wù mu, bani wèe bɛ ya wù sipiyɪnii wo nahama pu yafani pu mu.

Ma ganha bu wù yaha wù jé nɔwuuro ni wɛ.»

⁵ A Yesu di pu pye sanha na: «Yee ni, jɔgɔ wu d'a bye ni najii ni, ma bu she wu yiri jɪnɪnɛ na na wu pye: «Na najii buuri juyɔ taanri foo le na na, ⁶ bani nɛ najii wa w'a pa nime na yiri kulo la ni, yaaga di jɛ nɛ mu di gan wu mu wɛ.» ⁷ Wee bu diin puga ki funɔɔ ni na wu jɪɔ shɔ na: «Ma ganha bu na kanha wɛ. Gbura k'a shòhɔ, nɛ ni na nagoo ya sinne xɔ. N'a da já yiri di buuri kan ma mu wɛ.» ⁸ A Yesu di jo: «Ayiwa, n'a da yi jo yi mu, wu bye wu ya yiri na wu kan najɛgɛ ki wuu na wɛ, wu na yiri na wu jɪdaan yanmuyɔ bɛeri kan wu mu wu navunɔɔ ki wuu na.

⁹ «Nɛ kunni na yi jo yi mu, y'a jɛeri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da jaa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da muri yi mu. ¹⁰ Bani sipyaa sipya w'a jɛrɛgɛ pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da jaa. Wemu w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefɔɔ mu.

¹¹ «Pya to wekɛ wu wa yee ni wu ja wu fya jɛeri wu mu, wu wɔ kan wu ja wu mu fya wu wege ni wɛ? ¹² Kelee yee wa pya bu xhucɛɛ jɛeri wu mu, wufɔɔ na zɔɔ di nà kan wu mu xhucɛɛ li wege ni gɛ? ¹³ Wee tuun wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana cɛ mu yi nagoo pu mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba Fɛfɛɛɛ Munaa li kan fo xuuni li jɛerivɛɛ pu mu wɛ?»

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shi-taanni yiri we

(Macao 12:22-30; Marika 3:20-27)

¹⁴ Yesu bi jina bobo wa k̄ori yeege ná wa ni. Jina wu na foro x̄o, a wee ná wu já na yu. A lee di bye kakanhana sipyiire ti b̄eri mu.

¹⁵ Ga, a pii di jo pu ni na: «Jinaa j̄un̄of̄o Belizebuli fanha ni w'a jinaa pu k̄ori.» ¹⁶ Piitiilee b̄e fun̄jo bye p'i wu taanna wii. A pee di jaha sh̄esh̄eere kakanhana la j̄eri wu mu na yiri fugba we ni.

¹⁷ Ga, a Yesu di pu fun̄onyo c̄e na jo: «Saana b̄eri t'a yiri tiye kaa na ge, tee na gȳegi. Puga b̄eri, ki sipyii bu yiri puȳe kaa na, kee na gȳegi. ¹⁸ Shitaanni b̄e bu yiri wuȳe kaa na, wu saana ti na bye dii kȳegi baa w̄e? Bani yee ya jo na Belizebuli gb̄oro ni ne jinaa k̄ori na yeege sipyii ni. ¹⁹ Ne bi jinaa k̄ori na yeege sipyii ni Belizebuli gb̄oro ni, yee wo nagoo p'i wa pu k̄ori j̄oḡo gb̄oro ni w̄e? Peeye pyaa na ba kiiri k̄on yee na. ²⁰ Ga ne bu da ne na jinaa pu k̄ori Kile wo sef̄ere ti baraga ni, lee w'a li sh̄e na Kile saana t'a n̄o yee na.

²¹ «Fanhan̄eh̄e f̄o wemu j̄e ni kash̄en yan̄muȳo nijeye ni ge, wee ba wu puga kasēge pyi; sipya wa shishiin da já wee ken̄e yan̄muj̄o lo w̄e. ²² Ga ná wemu fanha k'a j̄eh̄e wu wogo na ge, wee ba ba se ta wu na, wu bi daa yagboyo yemu na ge, wu na yee b̄eri sh̄o wu na, na wu ken̄e yan̄muȳo yi b̄eri xuu, na yi taa taa wu kaaf̄e na. ²³ Wemu j̄e ne j̄ii w̄e, wee j̄e ne p̄en. Wemu ya ne t̄eri na yaan̄a pyi w̄e, wee j̄e kakabye.»

Jina na kuri j̄e sipya ni

(Macao 12:43-45)

²⁴ «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, t̄eȳe yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na naari yee ni na tan̄muj̄o shaa. Wu bye wu ya kee ta w̄e, w'a jo wuȳe fun̄jo ni na: «Na

puga kemu ni ne foro ge, n'a da guri da se kee ni.» ²⁵ W'a guri kari, na sh̄e kee puga ki ta p'a ki p̄o f̄ef̄e, na ki kem̄e xuuni. ²⁶ Wee tuun wu ni w'a gari, na sh̄e ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuȳe pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba j̄e kee puga ki ni, na diin w̄a. Lee fun̄jo ni wee sipya we wo tax̄oḡo na ba golo na toro taashiine li b̄e taan.»

J̄oḡo ye pu j̄e duba nagoo pu w̄e?

²⁷ Na Yesu yaha pee jom̄o pu na, a cee wa di mujuugh̄o w̄a, na wu yaha sipyiire ti nin̄e ni na: «Cee we w'a yere mu yac̄ere na, na jire kan mu mu ge, wee j̄e duba pya.» ²⁸ A Yesu di jo: «Uun, ga piimu p'a Kile jom̄o pu nuri na pu koro naari ge, pee pu j̄e duba nagoo puȳe pyaa!»

Sipyiire t'a jaha sh̄esh̄eere kakanhana shaa

(Macao 12:38-42)

²⁹ Na sipyiire ti yaha t'a Yesu maha fo na wu c̄nri, a wu jom̄o j̄o k̄on na: «Nijaa sipyii p'a kolo. P'a jaha sh̄esh̄eere kakanhana la shaa, ga la shishiin da zhēe pu na w̄e, fo Kile tudunm̄o Zhonasi wuu le. ³⁰ Zhonasi ya pye jaha sh̄esh̄eere na sh̄e Ninive sh̄een na sh̄egana lemu na ge, mu Sipya Ja b̄e na ba bye jaha sh̄esh̄eere na sh̄e nijaa sipyii na. ³¹ Kiiri wu caḡoḡo, Seba fiige ki Saanzh̄o* wu na ba yiri wu nijaa sipyii pu jaagi. Bani wee ya pa na yiri jin̄e ki t̄eh̄e na, k̄onh̄o wu ba saannaa Solomani wo fun̄gonḡo f̄ere jom̄o pu logo. Wa di wa naha wemu w'a pel̄e Solomani na ge! ³² Kiiri wu caḡoḡo, Ninive sh̄een na ba yiri na nijaa sipyii jaagi, bani Ninive sh̄een ya yere pu jurumu wu na Zhonasi wo Kile jom̄o yere li fun̄jo ni. Wa di wa naha wemu w'a pel̄e Zhonasi na ge!

Sipya j̄ii ki j̄e wu ceepuuro sokinna

(Macao 5:15; 6:22-23)

* 11:31 1 Saanna 10:1-10

³³ «Wa shishiin ya sokinna leni wu wu ηmōhō, kelee wu yaaga shigile wu ηunō ni wε. Ga yaaga ηunō ni wu da wu taha, kōnhō puga ki jevεε da wu kpεεngε ηaa. ³⁴ Sipyia ηii ki ηε wu ceepuuro sokinna. Ma ηii ki bu ηō, ma ceepuuro ti bεeri ti wa kpεεngε ni, ga ma ηii ki bu bye ki ya ηō wε, ma ceepuuro ti bεeri ti wa piige ni. ³⁵ Ta mayε kasεri, kōnhō ma funnō kpεεngε ki ganha bye nibiige wε. ³⁶ Lee na, ma ceepuuro ti bεeri bu bye kpεεngε ni, piige bu bye k'i ηε ti xuu wa shishiin ni wε, ti bεeri na kpεεngε yeege, ma na jo ba sokinna ya kpεεngε yeege yeegegana lemu na wε.»

Yesu ya pu kaala ni Yawutuu nahagbaa fεε pu kaa ni
(Macao 23:1-36; Marika 12:38-40)

³⁷ Na Yesu yaha pee jomō pu na, a Farizhen wa di wu ηεeri na wu she cana yalige li wee puga. A Yesu di jε puga ki ni, na diin na li. ³⁸ Ba wee ya Yesu ηa wu na li wu keye jebaa wε, a lee di wu fo. ³⁹ Ga, a Kafō di wu pye: «Yee Farizhεen kunni wa ceεgbuugoo ni goleyε kaduyo jii na fiinni, na ta yee funyō d'a ηi na-gaara keree ni kuumō tuugo bεeri na. ⁴⁰ Fungōnyō baa fεε! Kile wemu w'a yanmuyō yi kaduyo yāa ge, ta wee bε w'a yi funyō yi bε yāa wε? ⁴¹ Ga yi goleyε yi funnō yasaaya yi kan la baa fεε mu, lee na yi bεeri na bye fεεfεε yi mu.

⁴² «Bōōngō ki wa yee wogo Farizhεen, bani yee wa nanayi, ni shiga yanmuyō ni loyō yanmuyō yi saya bεeri jagi wo. Ga y'i da gbara yi taan ni Kile ni, y'i da tiime keree pyi wε. Yee bi yaa na kii kagbōhō kii pyi, na te nibiire te fara kee na.

⁴³ «Bōōngō ki wa yee wogo Farizhεen, bani yee wo ηidaan wu ηε Kile-pεεnε piyεyε yi wo nahagbaa tatiinyε, ni sipyii p'a yi shaari pinnefε kpεenyε na. ⁴⁴ Bōōngō ki wa yee wogo, bani yee ya foro faya

feni yemu y'a ηmōhō ge. Sipyii wa ηaari yi na na ta pu ya yi cε wε.»

⁴⁵ A saliya karamōgō wa di wu pye: «Karamōgō, ba mu wa pe jomō pe yu wε, wēe bε mu wa fanri.» ⁴⁶ A Yesu di wu ηō shō na: «Bōōngō ki wa yee saliya karamōgōlō pu bε wogo, bani tuguro temu lōmō p'a pεn ge, tee yee wa dεri sipyii ηuyō ni, y'i da zōō yi pu tεge ni yi kabee bε ni wε.

⁴⁷ «Bōōngō ki wa yee wogo, bani yee wa Kile tudunmō pu faya yi yari na ηōgi, na ta yee sefεlεε d'a pu gbo. ⁴⁸ Lee wa li shεε na yee wa sōō yi sefεlεε pu kapyegεe ki na, bani pee p'a Kile tudunmō pu gbo, a yee kunni di pu faya yāa. ⁴⁹ Lee wuu na Kile ya jo wu fungōngō fεεfεε ti ni na: «Nε na ba Kile tudunmō ni tudunmō tun pu mu. Pu na ba pii gbo, na daha pii feni na gana.» ⁵⁰ Lee na ba bye, kōnhō Kile tudunmō piimu wo shishan p'a wo fo kōnō ki ηō kōnduun wu ni ge, pee bεeri foo di ba yege nijaa sipyii na. ⁵¹ Na ηō kōn Abeli wo shishan pu na, fo na pa nō Zakari wo shishan pu na, wee wemu p'a gbo saraya yi tawologo ke, ni Kile-pεεnε pugbōhō ki tε wu ni ge. Uun, n'a da yi jo yi mu, pee shishan pu bεeri foo na ba yege nijaa sipyii na.

⁵² «Bōōngō ki wa yee wogo saliya karamōgōlō, bani yee ya Kile saanra ti cεmε pu kenikaan li wolo, yiye pyaa ya jε wε. Piimu p'a giin p'i jε ti ni ge, a yee di pee bε naha kōn.»

⁵³ Ba Yesu ya yiri wee xuu wu ni wε, a saliya karamōgōlō ni Farizhεen p'i ηō kōn, na wu kana, na wu ηō yegee yegegana bεeri na. ⁵⁴ Pu bi wu kasεri, kōnhō p'i wu tōōg talenε ta ni wuyε pyaa ηō kafila ni.

12

Yesu ya kasεge da jo shuun shuun juuro keree na
(Macao 10:26-27)

¹ Wee tuun wu ni sipyyire ti bi tiye pinne, pu bi sii jehε fo na doro. A p'i jōnri, fo na duri pye tōoyo na. A Yesu di fenhε jomō jō kan ni wu wo kalaapiire ti ni na: «Y'a yiye kaseri Farizheen wo buuri shizhenhere ti na! Tee jε pu shuun shuun juuro te. ² Yaaga ka shishiin niηmōhōjō wa kemu da ba foro kpεengε na we. Kaηmōhōnō la shishiin wa lemu da ba jε we. ³ Lee wuu na y'a yemu beeri jo nibiige ni ge, yee na ba logo kpεengε na. Y'a yemu beeri jo sipyii mu kalōhōrō ni maaya ni ge, pu na ba yee caaga kataya na.»

*Wemu na p'a yaa na fyagi ge
(Macoo 10:28-31)*

⁴ «Na napiineε, n'a da yi jo yi mu, piimu na já sipya gbo, na ta p'i da já latii pye lee kadugo na-ε ge, yi ganha ba fyagi pee na we. ⁵ Lemu na y'a yaa na fyagi ge, n'a da lee she yi na. Se wa Kile wemu ni na sipya munaa wolo, na xhō na li wá Jahanεmε ni ge, y'a fyagi wee na. Uun, n'a da yi jo yi mu, y'a fyagi wee na. ⁶ Ta cōnrilōō kaguro bε p'a beereε wari pyaa shuun we? Lee be na, ali wee wa nigin bε, Kile funjō ya wuu wu na we. ⁷ Yee kunni Kile ya ali yee juzhiire teye pyaa beeri jō ce. Yi ganha ba fyagi we; y'a ye cōnrilōō niηehεmεε na!

*Na sōō Yesu na, kelee na she wu ni
(Macoo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

⁸ «N'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a yere li na sipyii naha tāan na ne wo wee jε ge, Sipya Ja wu be na ba yere li na Kile wo melekeε pu naha tāan na weefōō jε wee wo. ⁹ Ga wemu bu foro ne kaa tāan sipyii naha tāan, Sipya Ja wu be na ba foro weefōō kaa tāan Kile wo melekeεε pu naha tāan. ¹⁰ Sipyaa sipya w'a joguuumō jo wá Sipya Ja na ge, lee na yafa wufōō mu. Ga wemu bu Fefereε Munaa li mege kyεegi, weefōō da lee wo yafa ta we.

¹¹ «Sipyii ba se na kiiri kōōn yi na Kile-pεεηε piyεye yi ni, ni kiirikōōn, ni fanhafεε naha tāan, yi jōshōōrō ni yi nijoyo ganha bu da bye yi mu funzhaga we. ¹² Bani jomō pemu y'a yaa na jo ge, Fefereε Munaa na ba yi kalaa pu ni taapile ni.»

*Talene lemu l'a jo naafuu fōō
fungōngō baa fōō keree na ge*

¹³ A ná wa di diin sipyyire ti te ni na Yesu pye: «Karamgō, yi jo na ceborona wu mu na wu wū cēn wu loolo wū na!» ¹⁴ Ga, a Yesu di wu jō shō na: «Na napii, jōgō w'a ne tenε na pye yee kiiri kōōnvōō, kelee yi cēn loolovōō we?» ¹⁵ Lee kadugo na a wu yi jo pu beeri mu na: «Y'a yiye kaseri ηεgbōō keree na, bani sipya naafuu jehε jehε ηehεgana beeri na, wu niifereε ya fōro wee ni we.»

¹⁶ Wee tuun wu ni a wu le talene le jo pu mu na: «Faa ya taan ná naafuu fōō wa na xuuni. ¹⁷ A wu wu funjō sha na: «Lekε ne da bye we, bani na shinma wu beeri tayahaηa wa we?» ¹⁸ A wu jo: «Li wii, le n'a da bye. N'a da na kpōngōō ki ja di kiitiigee yereηε, di kee pele nizhiigee ki na, di ba na shinma ni na keηε yanmuyō beeri pinne le kee funyō ni. ¹⁹ Lee kadugo na, di naye pye jo yanmuyō niηehεye y'a gbegele yaha ne mu yee niηehεηεε naha na, n'a da naye ηmō di da li, di da gbuu, di da kalenεe pyi.» ²⁰ Ga, a Kile di wu pye: «Mu nahanaha we! Niηaa piige ke ni mu munaa da zhō mu na. Wee tuun wu ni, yanmuyō ye m'a pinne ge, yee ma bye jōgō woyō we?»»

²¹ Ayiwa, lee funjō ni a Yesu di jo: «Sipyaa sipya w'a naafuu pinneε wuyε nigin wuu na ge, na ta wu jε naafuu fōō Kile kabaηa na-ε ge, mumε weefōō jε.»

*Yi Kile pye yi tadana
(Macoo 6:25-34)*

²² Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyō

shaa ni yi n̄shaga ni na naha y'a da li wε. Yi ganha ba yi funyō shaa ni yi cére fàya ni, na naha y'a da leni wε. ²³ Bani sipya munaa ya ye yalige na, wu ceepuuro be d'a ye cére fàya na. ²⁴ Yi shazhεεye kanraya ye wii. Yi wa yeme nuri wε, y'i wa shinma kōon wε. Yanmuyō tayahaṅa kelee kpōon wa yi mu wε, lee be na, Kile di yi n̄ shaa. Ta yee ya ye shazhεεye na na kanha wε? ²⁵ Jōgō wu wa yee ni, wemu na já ali jεεε be fara wuyε pyaa shi wu na ni funzhaga ni wε? ²⁶ Lee wuu na, yee bye yee da já lee kapire le pye wε, naha na yee di yi funyō shaa ni keree kisaṅaa ni wε?

²⁷ «Yi yaweye yi fyengana li wii, y'a fyεnrε nizaara temu pyi ge! Yi wa kapyenε pyi wε, y'i wa fàya shin wε! Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa Solomani ni wu naafuu wu beeri ni, wu fàṅa ka ya ke yawege ke ka fyεnrε nigin be xō saana ni wε. ²⁸ Nà ke ki wa sige ki ni niṅaa, na ta na di da ba kee sōrogo niga na ge. Ni Kile ya kee nōhō tōni lee tōgana li na, go wu na ba yee nōhō tō xuuni na ye kee na dε! Yee n'a daa w'a cērε dε! ²⁹ Yi na ba kemu li na kemu gba ge, yi ganha ba yi funyō shaa ni yee zha ni wε! Yi ganha ba yiyε kaala yee da na wε! ³⁰ Kile cebaalaa p'a ye yanmuyō ye beeri shaa, ga yee To Kile w'a li cε na yee be mago wa yee na. ³¹ Yee kunni p'a Kile wo saanra te shaa. Lee kadugo na Kile na ye yanmuyō ye kan yi mu, na la taha yi na.»

*Fugba naafuu keree
(Macoo 6:19-21)*

³² Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye sanha: «Yi ganha bu da vya wε, yee piimu pu n̄ε ba yatōgbara n̄ε-ε ge, bani l'a taan yee To Kile ni na wu saanra ti kan yee mu. ³³ Yi yi kenε yanmuyō pεrε kan la baa fεε mu. Yi wari tayahaya nilēbaaya yàa yiyε mu, y'i naafuu

nixhōbaama pinne fugba wu ni, naga wa wà wε, fyεnrε da já wu kyεεgi wε. ³⁴ Bani xuu wemu ni ma naafuu wa ge, wà ma zō wu be funzhaga wa.»

Kapyebyii pii p'a kori n̄i na ge

³⁵ «Yi yiyε pō xuuni ni kirimehεε ni labye wu feni, y'i yi sokinnaa pu n̄i yaha. ³⁶ Yi bye ma na giin kapyebyii piimu p'a pu n̄n̄ōfō sigeε ge, wu ba ma na yiri cekaanra tεge ni tuun wemu ni, kōnhō wu bu ba kujō li kuu, p'i kujō li mugi wu mu tōvuyo na. ³⁷ N̄n̄ōfō wu ba kapyebyii piimu ta pu na wu naha wii, pee n̄ε duba nagoo. Can na n'a da yi jo yi mu, wu na ba wuyε pō xuuni ni kirige ni wu pee tenε yalige ki n̄n̄ō ni, wu yalige ki taa taa pu na. ³⁸ Wu ba ba n̄in̄ε kelee nimugunō na, na ba pu ta n̄i na, pee n̄ε duba nagoo. ³⁹ Yi li cε na puga fōo da ba li cε na we leri we na nagaa da ba ba nibiige ni, wu da ga gbara nagaa wu jé wu puga wε. ⁴⁰ Yi be pu gbegele yaha, bani yee ya Sipya Ja wu sonji tuun wemu ni wε, wee tuun weyε pyaa ni wu da ba.»

N'a daa kapyebye ni kapyebye niguumō keree

(Macoo 24:45-51)

⁴¹ A Pyeri di wu pye: «Kafō, wèε ye wuu na m'a le talenε le yu laa, ta sipiyire ti beeri wuu na?» ⁴² A Kafō di jo: «Kanahashōonrimō n̄mεε fōo fungōngō fōo wemu wo kafō w'i da ba wu tenε wu kapyebyii pusamaa n̄n̄ō ni, na wu pye na w'a pu n̄lige keree naha wo ki tuun ni ge, wee n̄ε jōgō wε? ⁴³ Wee kapyebye wu kafō wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li pyegana na, wee n̄ε duba pya. ⁴⁴ Can na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebye wu kafō wu na ba wu tenε wu kenε yanmuyō yi beeri n̄n̄ō ni. ⁴⁵ Ga wee kapyebye wu bu li yaha wuyε funnō ni na wee kafō w'a da zhe mō wu da ba wε. W'a n̄ō kōn na wu kapyebyenii namaa ni cèe pu sani, na li, na gbuu, na wuyε

jini sinme na. ⁴⁶ Ayiwa, canja kemu ni tuun wemu wu jɛ kapyeyee wu ya wu kafɔ wu sonji-i ge, kee canja ke ni wee tuun we ni wu da ba. Wu na ba wee kapyeyee we kɔri, na wu taa pinnɛ ni Kile cɛbaalaa wuu ni.

⁴⁷ «Kapyeyee we w'a wu jɔɔɔɔ jidaan cɛ ge, wu bye wu ya gbegeɛ pye, na kapyeyee pye na bɛ ni wu jidaan wu ni wɛ, wee wo kpɔɔɔɔ ti fanha na bɛɛ. ⁴⁸ Ga kapyeyee wemu ya wu jɔɔɔɔ jidaan cɛ wɛ, wu bu keree kii pye kiimu k'a wu kakpɔɔɔɔ xɔ ge, wee wo kpɔɔɔɔ ti fanha na jɛɛ. Nijehɛɛɛ ya kan wemu mu ge, nijehɛɛɛ na ba zha wee mu. Nijehɛɛɛ kaa ya le sipya wemu keɛɛ ni ge, pu na ba wee yege sanha nijehɛɛɛ na.»

Waagi we wu da ja bye Yesu wuu na ge

(Macoo 10:34-36)

⁴⁹ «Na nɛ pa w'a jɔɔɔɔ ki na. Nime da ba ki ta ki na jɔɔɔɔ na xɔ, lee bi da daan nɛ ni! ⁵⁰ Kanhama nigbɔ pa wa w'a, nɛ yaa na jɛ pee ni. Ga na funjɔɔɔɔ wo w'a pee sigee. ⁵¹ Yee wa giin na jɔɔɔɔ ni nɛ pa kɔɔɔ na ya? Ahayi dɛ, n'a da yi jo yi mu, fo waagi. ⁵² Fo nime sipyii kaguro na ba bye puga nigin ni, pu na ba daa. Sipyii taanri na ba yiri sipyii shuun feni; shuun wu bɛ na ba yiri taanri wu feni. ⁵³ To na ba yiri wu ja feni, ja bɛ na ba yiri wu to feni. Nu na ba yiri wu poro fucɛɛɛ feni, poro fucɛɛɛ bɛ na ba yiri li nu feni. Yashɔ na ba yiri wu ja shɔ feni, ja shɔ bɛ na ba yiri wu yashɔ feni.»

Tɛɛɛɛ keree cɛgana

(Macoo 16:2-3)

⁵⁴ A Yesu di yi jo sipyiiire ti mu sanha na: «Yee bu Kile wu jɔɔɔ w'a wɔ suumɔ lɔhɔ ki jɔɔɔ na camutomɔ yiri tuun wemu ni, taapile ni yee na jo na zanha ki da do, li shiin na bye mu. ⁵⁵ Kafɛɛɛ bu foro Kile-parama yiri, yee na jo na kafugo ki da ba bye, li shiin na bye mu. ⁵⁶ Shuun

shuun joveɛ! Yee wa fugba we ni jɔɔ ke keree cɛ na shɔɔɔri kiyɛ ni, jaha d'a li pye yee ya we tuun we keree cɛ na shɔɔɔri-i wɛ?

Bɛ wo gbegeɛ keree

(Macoo 5:25-26)

⁵⁷ «Naha k'a li pye yee ya ta kodiine cɛ shɔɔɔri yiyɛ ni-i wɛ? ⁵⁸ Na ma ni ma kiiri kɔɔɔɔ wu yaha, yi na se kiiri wu takɔngɔ ki ni, la le y'i bɛ yi na ma ni wu ni na yi yaha koo li na, lee bɛ wɛ, wu na zhɛ ni ma ni kiiri kɔɔɔɔ wu mu, wee na ma kan gɛdii pu mu p'a le kaso ni. ⁵⁹ N'a da yi jo ma mu, ma bu jɛ wee kaso wu ni, ma da ga foro w'a ni wari pile nigin bɛ foo ni wɛ.»

13

Na daburajɛ jo jurumu na, kelee na kyɛɛgi

¹ Wee tuun wu ni Pilate bi Galile shɛɛn pii gbo na pu yaha saraga yatɔɔgbuu li na, na pee wo shishan ni saraga yatɔɔɔɔ yi shishan wuregi puyɛ ni. A sipyii pii di shɛ wee kafila wu jo Yesu mu. ² A Yesu di pu pye: «Yee w'a giin na pii Galile shɛɛn pii wa jurumupyii na toro Galile shɛɛn pusamaa bɛɛri taan, na lee wuu na p'a pu gbo le gbogana le na gɛ? ³ N'a da yi jo yi mu jo ahayi dɛ. Ga yee bye yee y'a daburajɛ jo yi jurumu wu na wɛ, yee bɛɛri na ba gyɛɛgi mu. ⁴ Silowɛ zangaso-tɔɔngɔ k'a to sipyii kɛ ni gbarataanri (18) wemu jɔɔɔ ni na gbo ge, yee wa giin na pee bye jurumupyii na toro Zheruzalɛmu shɛɛn pusamaa taan ya? ⁵ N'a da yi jo yi mu jo ahayi dɛ. Ga yee bye yee ya daburajɛ jo yi jurumu wu na wɛ, yee bɛɛri na ba gyɛɛgi mu.»

Talɛɛ lemu l'a jo nitoodige na-goo pyebaaga ki shizhaa na ge

⁶ Lee kadugo na a Yesu di le talɛɛ le jo na: «Nitoodige ka bi nɔri n'a na ɛɛɛɛɛ tɛɛɛ ni. A wu ganha na se na nitoronɔ shaa ki na, ga wu da ga nitoronɔ ta ki na wɛ. ⁷ Wee

tuun wu ni a wu yi jo wu kapyebye wu mu na: «Nε yee taanri wuu li wa le na pya shaa ke nitoodige ke na nε da wu ta wε. Ki kɔn! Naha na k'i wa jinε ki na tawaga ni wε?»⁸ Ga, a kapyebye wu wu jɔ shɔ na: «Na juɲɔfɔɔ, ki yaha k'i yee pye sanha. Di wege tugi daga ki maha di kaafugo le ki ni.»⁹ La wa la ni ki na nagoo pye yee la, lee na bɔrɔ. Ga ki bye k'i ya nagoo pye wε, m'a ki kɔn.»

Yesu ya cee wa cuuɲɔ cadεεngε ka ni

¹⁰ Cadεεngε ka ni, Yesu bi sipyii kalaa Kile-pεεɲε puga ka ni. ¹¹ Lee di cee wa bε ta wà, jinaa yama bye wu ni fo yee kε ni gbarataanri (18). Pee bi wu kuri; wu bi já yiri tii wε. ¹² Ba Yesu ya wu ja wε, na wu yiri na wu pye: «Cee we, m'a shɔ ma yama pu na nijaa.» ¹³ A Yesu di wu keye taha wu na. Taapile ni, a wu yiri tii, na Kile pεε.

¹⁴ Ga, a Kile-pεεɲε puga ki juɲɔfɔɔ wu luu di yiri, bani Yesu ya yama fɔɔ wa cuuɲɔ cadεεngε ni. A wu sipyii pu pye: «Cabyaa gbaara wu jε wà kapyenεε ya yaa na byi kiimu funɲɔ ni ge. Y'a ma yee caya yi na, kɔnhɔ y'i juuɲɔ. Yi ganha ba ma cadεεnyε ni wε.» ¹⁵ A Kafɔɔ di wu pye: «Yee shuun shuun jovεε piiri! Ta yee bεeri nigin nigin ya yi niyε, kelee yi kafaya sanhana cadεεnyε ni, na se na yi kaan yi na gbuu wε?» ¹⁶ We cee we wu jε Ibirayima wo pya wa ge, wu nibɔgɔ di jε Shitaanni mu fo yee kε ni gbarataanri (18) ge, ta tee pɔɔrɔ te ya yaa na sanha wu na cadεεngε ni wε?» ¹⁷ Tuun wemu ni Yesu ya yee jo ge, a wu pεεn pu bεeri di zhiige, ga, a sipyii pu bεeri di fundanga ta wu kagbɔhɔɔ ki bεeri bye wuu na.

Yesu ya talenε la jo mutaridi pile shizhaa na
(Macoo 13:31-32; Marika 4:30-32)

¹⁸ Ayiwa a Yesu di pu pye: «Kile saanra ti ni jaha k'a foro yiyε feni wε? Ni jaha ni n'a da ti taanna wε?»¹⁹ T'a foro mutaridi pile feni. A ná wa di li lɔ nugi wu tεge ni. A l'i bele, na bye tigbɔhɔ. A shazhεεε di ba ti shiire tagi ki geye na.»

Yesu ya talenε la jo buuri shizhεnhεε shizhaa na
(Macoo 13:33)

²⁰ Yesu ya jo sanha na: «Ni jaha ni n'a da Kile wo saanra te taanna sanha wε?»²¹ Ti jε ba buuri shizhεnhεε jε wε. Cee wa ya tee le wu farani myε kiloo keleeε shuun ni kaguro (25) ni na tɔnhɔ, a wu bεeri di yiri.»

Kuɲɔjii nifεnhεfεnhεε keree
(Macoo 7:13-14, 21-23)

²² Yesu bi kugbɔhɔɔ ni kupiire jaari. W'a bi gaanji Zheruzalεmu ni, wu nigariwo bi sipyii kalaa. ²³ A wa di wu pye: «Kafɔɔ, sipyii pii pu da ba shɔ ge, pee ya cεre ya?» A Yesu di pu bεeri pye: ²⁴ «Yi la le y'i jé kuɲɔɔ nifεnhεfεnhεε li ni. Bani n'a da yi jo yi mu, sipyijεhεmεε na ba jegana shaa p'i jé, ga pu da já wε.» ²⁵ Kaanɲa ki fɔɔ wu ba yiri, na kuɲɔɔ li shɔhɔ tuun wemu ni, na yee yaha kadaan li na, yee na ba jɔ kɔn na yeree kuɲɔɔ li jɔ na, na li kuuni na yu: «Kafɔɔ, gbura ki mugi wù mu!» Wu na ba yee jɔ shɔ na: «Nε yee tayirige cε wε.» ²⁶ Wee tuun wu ni yi na ba jɔ kɔn na wu pyi na: «Wèe ya li, na gba ma jii na, m'a wèe kalaa wèe kulogoo ki kakuutoroyo yi ni.» ²⁷ Wee na ba yee jɔ shɔ na: «Nε yee tayirige cε wε, yi toro laha na tàan, yee kakuubyii bεeri!» ²⁸ Wee xuu wu ni yi ba Ibirayima, ni Ishaaga, ni Yakuba, ni Kile tudunmɔɔ pu bεeri ja Kile wo saanra te ni tuun wemu ni, yi na da mεhεε suu wà, na ganhaa kuri. Bani p'a yee wá kpεεngε ki na. ²⁹ Sipyii pii na ba na yiri Kile-nɔhɔ, ni camutomɔ, ni Kile-parama kabaya shuun wu na, na diin na li

Kilɛ wo saanra ti ni. ³⁰Wee tuun wu ni, kadugo yiri wuu pii na ba bye jahagbaa wuu. Nahagbaa wuu pii na bye kadugo yiri wuu.»

Yesu ya jo Zheruzalemu keree na (Macoo 23:37-39)

³¹Wee tuun wuyɛ pyaa ni a Farizhɛɛn p'i fulo Yesu na na wu pye: «Yiri laha naha, bani Herɔdi funɔ wa wu ma gbo.» ³²A Yesu di pu jɔ shɔ na: «We nanmahara fɔ we kanna sige ponɔ ki, yi she yi jo wu mu na: «Nijaa ni jiga n'a da jinaa kori yeege sipyii ni, di yama fɛɛ cuunɔ. Cana taanri wogo ki na nɛ na xhɔ lee ni.» ³³Ga li waha l'i waha ne yaa na pye kooli na, nijaa, ni jiga, ni jigabudoro, bani li ya ta saha Kilɛ tudunmɔ wu gbo xuu watii ni ni Zheruzalemu ni bɛ wɛ!

³⁴«Zheruzalemu, Zheruzalemu, mu wemu w'a Kilɛ tudunmɔ pu xuli ge, piimu p'a dunni ma mu ge, na kagereye taga na pee bɛ waa na xhuli ge, nɛ funɔ ya pye tɛɛgɛɛ nijɛhɛɛɛ ni di ma nagoo pu pinne, ba xhuu ya wu nagoo pinneɛ mɛ wu kapaɲa nɔhɔ ni wɛ. Ga yee di ya ta sɔɔ lee na wɛ. ³⁵Ayiwa yi puga ki na ba yaha wɛ nime fɛfɛɛ, ki niwaga. N'a da yi jo yi mu, na co nime na, y'a da na ja nige wɛ, fo yi ba she yu tuun wemu ni na: «Wemu w'a ma mɛ Kafɔ mɛgɛ na ge, wee jɛ duba pya.»»

14

Yesu ya tinmɛ gban fɔɔ wa cuunɔ cadɛɛngɛ ni

¹Cadɛɛngɛ ka na, Yesu ya kari Farizhɛɛn pu wo sipyigbɔ wa puga, na li wà. Farizhɛɛn piimu pu bye wà ge, pee bi wu kasɛri. ²Ná wa bye wà tinmɛ gban na jɛ wu na. ³A Yesu di jomɔ pu lɔ, na saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhɛɛn pu yege na: «Na saha ni saliya wu ni, l'a saha na yama fɔɔ cuunɔ cadɛɛngɛ ni laa, kelee li ya saha wɛ?» ⁴Ga, a p'i cari puyɛ na, wa ya jo wɛ. Wee tuun

wu ni, a Yesu di wee yama fɔɔ we lɔ, na wu cuunɔ, na wu yaha kari.

⁵Lee kadugo na a wu pu pye: «Yee wa ja, kelee wu niinɛ na to keenɛ ni, ta yee da zhe wu wolo tɔvuyo na wɛ, ali ki pye cadɛɛngɛ ki bɛ wɛ?» ⁶Pee ya já wu jɔ shɔ wɛ.

Tatiincɛɛɛ naha bulogana

⁷Sipyii piimu p'a yiri yalige na ge, Yesu ya talenɛ jo pu mu, bani w'a li sɛɛri na pu ma jahagbaa tatiinɛ yi naha buloo. A wu pu pye: ⁸«Wa bu ma yiri cekaanra yaligee na, ma ganha da zhe diin jahagbaa tateɛngɛ ni wɛ. Ma ya li cɛ ni wemu tayerege k'a pɛɛ ma wogo na ge, ni wee bɛ ya yiri wɛ. ⁹Wemu w'a yi beshuun yiri ge, wee ba ma pye ma tateɛngɛ ki kan we ná we mu, wee tuun wu ni ma shiige wo na zhe diin kadugo yiri tateɛngɛ ka ni. ¹⁰Ga ba ma yiri wɛ, she diin kadugo yiri tateɛngɛ ni, kɔnhɔ ma yirivɔɔ wu ba ba, wu ma pye: «Na nanii, she diin jahagbaa tateɛngɛ ki ni.» Wee tuun wu ni ma na pɛɛɛɛ ta ma lijii pu jii na. ¹¹Bani sipyaa sipya w'a wuyɛ durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a wuyɛ tirige ge, wee na ba durogo.»

¹²Wemu w'a Yesu yiri yalige ki na ge, a wu wee bɛ pye: «Ma bu yalinɛhɛɛɛ pye cana ni kelee piige ni, ma ganha da ma najiinɛɛ yiri, kelee ma nu sii, kelee ma cebooloo, kelee ma tiinjii naafuu fɛɛ wɛ. Pee bɛ na ba já ma yiri yalige na ma wo yire li footɔnɔ. ¹³Ga ma bu yaliye pye, m'a la baa fɛɛ, ni taafɛɛ, ni faannaa, ni fyɛnmɛɛ yiri. ¹⁴Ma na duba ta, bani pee wa da já ma yiri li footɔnɔ na wɛ. Ma na ba lee footɔnɔ ta sipyitiimɛɛ pu nixhuyo yi canɛɛɛ.»

Cekaanra ligbɔhɔ ki wo talenɛ le (Macoo 22:1-10)

¹⁵Ba yalilimɛ wa ya pee jomɔ pu logo wɛ, na jo: «Wemu wu da ba li Kilɛ wo saanra te ni ge, wee jɛ duba pya.» ¹⁶A Yesu di wu pye:

«Ná wa bi yaliye pye piige yalige, na sipiyiñehemεε yiri. ¹⁷ Ba yaliye yi liduun ya nɔ wε, p'a sipyii piimu yiri cekaanra ti ni ge, a wu wu kapyebye wu tun na wu pee pye: «Yi pa, bani yanmuyo yi bæeri ya kemε xɔ.» ¹⁸ Ga, a pu bæeri nigin nigin di ganha na fɛnri na foro yire li tãan, na yu na wu kafari pee mu. A nizhiimε wu wu pye: «Tεge ka nε shɔ, nε yaa na shε kee wii. N'a ma jɛeri, le yafa na mu.» ¹⁹ A wa bε di wu pye: «Nupεhεε ke nε shɔ, n'a da zhε kee taanna. N'a ma jɛeri, le yafa na mu.» ²⁰ A wa bε di wu pye: «Nimε nε cee lenε, lee l'a li pye, nε da já zhε wε.» ²¹ A kapyebye wu guri shε jɔnɔfɔɔ wu yiri, na kii keree kii bæeri paari wu mu. A kaanja ki fɔɔ wu luu di yiri, a wu wu kapyebye wu pye: «Fyaala shε kulo li pinnεε kpεenyε, ni kakuutoroyo yi ni, m'a la baa fεε, ni taafεε, ni fyεnmεε, ni faanna yiri pa naha.»

²² «Ba w'a shε pee yiri na pa wε, na ba wu jɔnɔfɔɔ wu pye: «Na jɔnɔfɔɔ, m'a tuduro temu kan ge, n'a ti pye, ga lee bε na puga ki sanha ji wε.» ²³ A jɔnɔfɔɔ wu kapyebye wu pye: «Shε kodoroyo yi ni, ni kobiire te, m'a sipyii pu karamu p'i ba, kɔnhɔ na puga k'i ji. ²⁴ Bani sipyii pii nε fɛnhε yiri a p'i li she ge, n'a da yi jo yi mu, nε wo yalige ka jε wee wa shishiin jɔ ni wε.»»

Kaa lemu li wa fanha Yesu kalaapiire ti na ge
(Macoo 10:37-38)

²⁵ Shenjehemεε bi taha Yesu feni. A wu ñmahana jeri pu shizhaa na na pu pye: ²⁶ «Wa bu daha nε feni, nε kaa bye l'i ya dan weefɔɔ ni na toro wu to, ni wu nu, ni wu shɔ, ni wu nagoo, ni wu ceboronamaa, ni wu ceboroshaa, ni wuyε pyaa bε tãan wε, wee da já bye nε kalaapire wε. ²⁷ Wemu ya wu korikoritige lɔ, na daha nε feni wε, wee da já bye nε kalaapire wε.»

²⁸ «Wa ba giin wu zangaso-tɔngɔ yerenε yee ni, ta wu da venhε diin na ki yerenε yerenε perεmε pu tɔrɔ, yaaga bu da na jε wu kenε ni, di ki yerenε xhɔ wε? ²⁹ Wu ma fyagi wu bu ki nɔhɔ shan, wu bi da já ki sanja xɔ, ni ki javεε ya pa jɔ kɔn na zheheni wu na wε, ³⁰ na wu la wo, na yu: «Wee ná we ya puga ki yerenε jɔ kɔn, ga wu ya já ki xɔ wε.» ³¹ Kelee saan wa ba giin wu kashen kɔn saan wa na, ta wu da venhε diin na wu funjɔ sha, wu ni namaa kabɔfonjɔ ke (10.000) bu da na da já saan wa ni namaa kabɔfonjɔ kelee shuun (20.000) jɔnɔ círi wε? ³² Wu bye wu da já wε, na wee saan wu yaha tatɔngɔ ni, w'a tudunmɔ yaha kari wu shε taanjɛεge sha. ³³ Lee pyegana li na, wemu ya kahari wu kenε yanmuyo bæeri ni wε, wee da já bye nε kalaapire wε.»

Tipoomɔ jε suumɔ pemu ni wε
(Macoo 5:13; Marika 9:50)

³⁴ «Suumɔ ya jɔ, ga pu tipoomɔ bu foro pu ni, jaha na pu taan sanha wε? ³⁵ Pu da yafiin bε jɔ jinε na wε, pu da já bye kaafugo jinε na wε, sipyii na pu wá kadaan na. Wemu na logo ge, wu logo dε!»

15

Yesu ya talenε la jo dubyapεεnge shizhaa na
(Macoo 18:12-14)

¹ Fanhafεε wari shɔvɔɔ ni jurumupyii pii bε ya fulo Yesu na, na wu jomɔ logo. ² Lee na a Farizheen ni saliya karamɔgɔlɔ p'i ganha na kalɔhɔrɔ yu na: «We ná we ya jurumupyii conɔ na jɔgi, w'a li ni pu ni shiizhan.»

³ A Yesu di le talenε le jo pu mu na: ⁴ «Jɔgɔ wu wa yee ni, dubyaa xhuu nigin (100) bu bye wu mu, a nigin di biin, ta wu da kelee gbarashεεε ni gbarashεεε (99) wu saba yaha wà sige ki ni, wu shε nibεenge ki sha fo wu ki ja wε? ⁵ Ba w'a shε wu ja wε, wu

fundanga wo na wu le wu katigoo ni. ⁶ Ba w'a nɔ puga wɛ, w'a wu naniinɛ ni wu tiinjii yiri, na pu pye: «Wù fundanga ta shiizhan, bani nɛ na dubyapɛɛnge ki ja.» ⁷ A Yesu di jo: «Lee na n'a da yi jo yi mu, jurumupye nigin bɛ bu yere wu jurumu na, fundanga na bye wee wuu na fugba we ni na toro sipiyitiimɛ keɛɛ gbarashɛɛɛ ni gbarashɛɛɛ (99) taan, piimu mago jɛ nige jurumu yafa na wɛ.»

Talɛ lemu l'a jo warifyɛn nibɛɛngɛ shizhaa na ge

⁸ A Yesu di jo sanha na: «Kelee cee wekɛ wu da bye ni warifyɛn tuuyo kɛ ni, nigin bu biin yi ni, ta wu da sokinna le wu puga ki pɔ wu ki sha xuuni fo wu ki ja wɛ? ⁹ Wu bu ki ja tuun wemu ni, w'a wu pushaniinɛ ni wu tiinjii cɛɛ yiri na pu pye: «Wù fundanga ta shiizhan, bani nɛ warifyɛn tuunɔ ke ki bi piin ge, nɛ ki ja.» ¹⁰ Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu, fundanga ki wa kii mɛɛkɛɛ pu mu jurumupye nigin na yere wu jurumu na.»

Talɛ lemu l'a jo ja nibɛɛngɛ shizhaa na ge

¹¹ A Yesu di jo bɛ sanha na: «Jalaa shuun bye ná wa mu. ¹² A kurogo ja wu tofɔɔ wu pye: «Na to, lemu na ba nɔ na na cɛn wu ni ge, lee kan na mu nimɛ!» Ba w'a yee jo wɛ, a tofɔɔ wu sɔɔ na naafuu wu taa pu shuun wu na. ¹³ Cabyaa kii nidorogo na, a kurogo ja wu wu taa wari wu bɛɛri wá wuyɛ na. Na gari taliige fiige ka ni, na shɛ wuyɛ yaha wà fungɔngɔ baa sipya. Na wari wu bɛɛri kyɛɛgi jɔnɔ baa keree ni. ¹⁴ Ba wari wu bɛɛri ya xɔ wɛ, a xuugbɔhɔ di jé kee fiige ki ni. A kanhama di nɔ wu na. ¹⁵ A wu shɛ jé baari ni kee fiige ki sipya wa mu, a wee di wu yaha kari wu kɛɛyɛ ni shaanahana na. ¹⁶ A xuugo di shɔ wu ni xuuni. Yaliye yemu pu bi gaan shaalaa pu mu ge,

a wu funnɔ di bye wu li yee ni, ga wa shishiin ya ya kan wu mu wɛ.

¹⁷ «Ba w'a wu funnɔ sha wɛ, na jo: «Kapyebyii nijɛhɛmɛɛ pu wa nɛ to puga. Pu ma li, na yalige ki sanja yaha, nɛ kunni di zhaa di xhuu naha xuugo kɛɛ ni. ¹⁸ N'a da guri zhe na to wu puga ki ni, di shɛ wu pye: Na to, n'a nahana Kile mu, na nahana mu bɛ mu. ¹⁹ Nɛ yaa na yiri nige mu ja sanha wɛ. Na co ba ma kapyebye wa jɛ wɛ.» ²⁰ A wu yiri kari puga.

«Na wu yaha taliige ni, a wu to wu wu nibawo ja, a wu jinaara di jé wu ni. A wu baa kari na shɛ jafɔɔ wu shaari ni taanɛɛɛɛ ni, na wu keye migile wu katige ni. ²¹ A ja wu to wu pye: «Na to, nɛ nahana Kile mu, na nahana mu bɛ mu, nɛ yaa na yiri mu ja nige wɛ.» ²² Ga, a wu to wu yi jo kapyebyii pu mu na: «Yi fyaala pa ni fadeye yi bɛɛri nizaanɔ ki ni yi pa le wu na, y'i kabelɛnɛ le wu kabee na, y'i tanhaya le wu na. ²³ Y'i ba ni nupepinɛ sinmɛ wogo ni yi pa gbo. Wù li wù funnɔ taan, ²⁴ bani nɛ pya we w'a ja ge, wu bi xu, w'a kuri pye jiiifɛɛɛ ni. Wu bi piin, w'a ja.» A p'i kalɛnɛ jɔ co.

²⁵ «Lee bi wu jashiimɛ wu ta wee na jɛ tɛɛɛ ki ni, ba wee ya tɛɛɛɛ puga na wɛ, a wu yatinyɛ yi tunmɔ ni xɔnhɔɔ ti tunmɔ pu logo. ²⁶ A wu kapyebye wa yiri na wu yege lee kalɛnɛ li jɔnɔ na. ²⁷ A wee di wu jɔ shɔ na: «Mu cuun wu w'a pa, a ma to wu nupepinɛ sinmɛ wogo gbo wu mu, bani wu ja w'a pa jé sicuumɔ na.» ²⁸ A jashiimɛ wu luu di yiri, wu ya ta sɔɔ na jé puga wɛ. Ba wu to w'a yee logo wɛ, na foro kari wu fɛni, na shɛ wu jɛɛri na wu jɔ wuyɛ na wu jé. ²⁹ Ga, a wu tofɔɔ wu pye: «Wii mɛ dɛ! Nɛ yee ya jɛhɛ na kapyɛɛ pyi mu mu. Nɛ ta mu jɔmɛɛ yaha tuun wa yafiin ni wɛ. Lee bɛ na, ali mu ya ta sikapire nigin bɛ kan ja nɛ mu, kɔnhɔ nɛ ni na naniinɛɛ di fundanga pinne pye

shiizhan we. ³⁰ Ga we wu wa mu ja wu ge, w'a mu naafuu wu beeri kyee gi dadashaa ni. Ba w'a pa we, a mu nupepinne sinme wogo gbo wu mu!»

³¹ «A wu to wu wu jo sho na: «Na ja, tuun beeri ni mu wa ne taan naha, ne yanmuyo yi beeri wa mu woyo. ³² Ga wee ya yaa na funno taan, na kalene pye, bani ma cuun we wu wa we ge, wu nixhugo ki bye, ga w'a niifere ta nime. W'a bi piin, ga w'a ja.»»

16

Naafuu foɔ wa ni wu wari kajahashoonrimo

¹ A Yesu di yi jo sanha wu kalaapiire ti mu na: «Na naafuu foɔ wa bye wa, kajahashoonrimo wa di je wu mu, a sipyii di wee too go le na w'a wu junofoo wu kabyaa ki kyee gi. ² A junofoo wu wu yiri na wu pye: «Lekɛ ne di nuri mu shizhaa na we? Wu keree ki naha wolo, bani mu wa da ja bye nige ne kajahashoonrimo we.»

³ «Wee tuun wu ni a wee kajahashoonrimo wu yi jo wuye funno ni na: «Lekɛ ne da ba byi we? Na junofoo w'a na leri wu kabyaa ki junjo ni. Faa fanha wa na ni we; jerege shiige di je na na. ⁴ Uun! Le n'a da bye ge, n'a lee ce, konho di ba laha kabyaa ki junjo ni, pii di na ciri leje pu kaban.» ⁵ Wee tuun wu ni pii p'a fohoo lo wu junofoo wu mu ge, a wu ganha na pee yiri nigin nigin. A wu nizhiime wu pye: «Ne junofoo wu juu wu wa mu na we?» ⁶ A wee di wu jo sho na: «Sinme barigoo kelee shuun (20).» A wu wu pye: «Ma seme wu lo, m'a diin tovuyo na m'a sinme barigoo ke ka.» ⁷ Lee kadugo na a wu wa be pye: «Mu do, juu di wa mu na we?» A wee di wu jo sho na: «Shinma boriloo xhuu nigin (100).» A wu wee pye: «Ma seme wu lo m'a shinma boriloo kelee gbarataanri (80) ka.» ⁸ A junofoo

wu wee kajahashoonrimo tifiire baa foɔ we so wu shizhiinme pu na, bani ke konjo ke sipyii wa keree pyi ni shizhiinme ni puye te ni, na toro kpeenge nagoo taan.»

Naafuu ni Kile da ja binne bye yee junofee we

⁹ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee bu ke konjo ke wo naafuu wu lo na taga sipyii tege, na napege sha ni wee ni. Yee wo cana jii li ga ba xho cana kemu ke konjo puga ke ni, lee na ba bye kanjo na baraji kan yi mu Kile yiri Alijine ni. ¹⁰ We wu je n'a daa sipya kafenhafenhenje ni ge, wee wu je n'a daa sipya kagbohoo be ni. We wu je tifiire baa foɔ kafenhafenhenje ni ge, wee wu je tifiire baa foɔ kagbohoo be ni. ¹¹ Lee wuu na, ke konjo ke wo naafuu we w'a sipyii faanna ge, yee bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee keree ni we, ta naafuu can can wo wu kaa na ba le yee kenje ni? ¹² Naafuu we wu je watii wo ge, yee bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee wo keree ni we, ta yeeye pyaa wo wu na ba gan yee mu?»

¹³ Kapyebye wa shishiin da ja da kapyenje pyi junofee shuun mu we. Bani wa na ben wu mu, wa na daan wu mu, kelee wu najo wa na, wu laraga kon we wu na. Yee da ja da kapyenje pyi Kile mu, yi da ki pyi naafuu be mu we.»

Yesu wo yere li kafila wa (Macoo 11:12-13; 5:31-32; Marika 10:11-12)

¹⁴ Farizheen pii pu je wari na dan pu ni ge, ba pee ya yee beeri logo we, na ganha na wu la wo. ¹⁵ A wu pu pye: «Pii p'a puye pyi sipyitiime sipyii jii na ge, pee pu je yere. Ga Kile ya yee zobo pu ce, bani yaaga kemu sipyiyawyii ya bele ge, kee ki je makono yaaga Kile naha taan.

¹⁶ «Musa wo saliya we ni Kile tudunmoo Kitabuu pu bye wa, fo na she no Yohana Batizelipye wo tuun wu na. Na lo fo wee tuun wu na

Kile saanra ti wo Jozaama p'a yu, a sipyii beeri di yatenyε waha p'i jε ti ni. ¹⁷ Fugba we ni jinε ke toromō na ba daan fo xuuni na toro Kile wo saliya wu kamapile fuduunō nigin be wo do na.

¹⁸ «Sipyaa sipya w'a wu shō gbagā xō na watii lenε ge, dōdōrō m'a pye. Wemu bu ná wa wo ceforomō lenε, dōdōrō w'a pye.»

Ná naafuu fō ni Lazari keree

¹⁹ «Ná naafuu fō wa bye wà na saannaa fàya leni, na fanhafεε yaliye li jiga beeri. ²⁰ Ná la baa fō wa be di bye wà, wee mεεε jε na Lazari. Wu ceeseεεε ki beeri ki bye nōokuuyo. Pu bi she wee sinninε wee naafuu fō wu kaṅa ki kujō jō na, ²¹ Yalijahara te ti bi wo na dun naafuu fō wu tabali wu nōhō ni ge, wu funjō bye wu da tee li. Na wu yaha wu ya tee be ta li wε, a ponjō be di nōhō na ma na wu nōyō yi laala sanha.

²² «Caṅa ka, a wee la baa fō wu ba xhu, a melekeεε di wu munaa lō na she yaha tatiincenε ka ni Ibirayima kanige ce. A naafuu fō wu be di ba xhu, a p'i wu le. ²³ Na wu niganhaṅa yaha xuu kulo li ni, a wu wu jaha yirige, na Ibirayima ja taliige ni, na Lazari be ja wu kanige ce. ²⁴ Wee tuun wu ni, a wu xhuulo na jo: «Na to Ibirayima, jūnjō jaari na na! Lazari yaha wu she wu kabee le munaa le fyenmi lōhō ni, wu ba na jile le jinε, bani na niganhaṅa ki wa xuuni ke na ke ni.» ²⁵ A Ibirayima di wu jō shō na: «Na ja, ma funjō kōn li na na mu ya ma kasaanāa ki beeri ta na mu yaha kōnjō na, a Lazari di kakuunō ta lee tagana le na. Nimε wee jaha wa jinε, ga mu kunni jaha d'a weri. ²⁶ Na fara lee na, wecogonjō naganja ki jε wēe ni yee te ni, kōnhō piimu ba giin p'i foro naha p'a se yee yiri, pu ganha bu já wε. Piimu ba giin p'i yiri yee be yiri p'a ma naha, pu be ganha bu já wε.»

²⁷ «Wee tuun wu ni a naafuu fō wu jo: «Na to, na ma jεeri, Lazari yaha she na to puga ki ni. ²⁸ Bani ne ceboronamaa kaguro wu wa wà. Wu she pu sōnmi, kōnhō pu ganha da ba we kanhama xuu we ni wε.» ²⁹ A Ibirayima di wu jō shō na: «Musa ni Kile tudunmōō kafila wu wa pu kenε ni, pu wee logo.» ³⁰ Ga, a wu jo: «Ahayi, na to Ibirayima, lee ye wa da yaa wε de! Ga fo gbo nigin be na jε na she pu yiri wà; lee bu bye, pu na daburaje jo pu jurumu wu na.» ³¹ A Ibirayima di wu pye: «Pu bye p'i ya Musa ni Kile tudunmōō pu wo kafila wu logo wε, ali gbo wa jεhe jε foro pusamaa te ni, pu da ga dà wε.»»

17

Nugyεεgi keree ni jurumu yafa

(Macao 18:6-7, 21-22; Marika 9:42)

¹ A Yesu di yi jo wu kalaapiire ti mu na: «Nugyεεgi keree da ga já bye pyebaa wε. Ga sipya wemu wu da kee pye ge, bōōngō ki wa weefō wogo. ² Wemu wu jε nahocerεε n'a daa koo ni ge, sipyaa sipya w'a wee wa jūnjō kyεεgi ge, na faatabaaga pō wu katige ni, na wu wá suumō lōhō ni, lee ya pōrō wu mu li bye na. ³ Y'a yiye kaseri kee keree kii na. Ma ceboro bu jurumu pye, jo ni wu ni. Wu bu daburaje jo, m'a lee yafa wu mu. ⁴ Wu bu wōrō ma ni tōōnii gbarashuun caṅa jii ni, wu bu guri she ma mu tōōnii gbarashuun na ma pye kafari, m'a kee beeri yafa wu mu.»

N'a daa wu keree

⁵ Caṅa ka, tudunmōō p'a pa Kafō pye: «La fara wū n'a daa wu na.» ⁶ A Kafō di jo: «Yee n'a daa wu da bi ali mutaridi pilere be xō pεere ni, yee bi da yi jo ke tiggōhō ke mu na ki kōōngi k'i she nōri suumō lōhō ni, k'a yee jōmεε co.

Kapyebye tayerege jε kemu ge

⁷ «Kapyebye bu bye yee wa mu, pu bi faa pyi kelee na yatōyō naha, wu

bu yiri sige ni na pa tuun wemu ni, wu ma wee kapyebye wu pye wu pa diin yalige juṅṅ ni ya? ⁸ Ta wu da wee kapyebye wu pye wu yalige shḥḥ, wu bu xḥḥ wu wu faleye yi faa, wu fenhe she ki yerenε wufḥḥ yε pyaa t̄aan, wufḥḥ di li fo wu din, wu gba bε wε? Lee kadugo na kapyebye wu bε di na li wε? Ta wufḥḥ jε ma li pye mu wε? ⁹ Kapyebye we w'a wu nijogoo ki pye ge, baaga kakaan juṅṅ jε wee mu wε. ¹⁰ Lee na yee bε, ye y'a jo yee mu ge, yee bu yee bεeri pye, y'a yaa yi jo na go kapyebyii yee ya sii, na yi nibyii y'a pye. Yi kayahana juṅṅ yε y'a pye.»

Yesu ya togo fεε kε cuuṅṅ

¹¹ Na Yesu yaha koo na wu na se Zheruzalεmu ni, a wu doro Samari fiige ke ni Galile fiige ki tε ni. ¹² Wu nijewo kulo la ni, a togo fεε namaa kε wa di ba wu juṅṅ c̄iri, ga, a p'i yere na laara k̄on wu na, ¹³ na mu-jonḥḥ wá na: «Karamḥḥḥ Yesu, juṅṅ jaari wù na!» ¹⁴ Ba w'a pee ja wε, a wu pu pye: «Yi she yiyε she saraya jaha shḥḥnrivḥḥ pu na.» A pu nigariwuu di juuṅṅ. ¹⁵ Ba shen nigin wa ya wuyε ja w'a cuuṅṅ wε, na ṅmahana kuri, na ganha na Kile s̄oni na ma ni mujuugbḥḥ ni. ¹⁶ Ba w'a pa nḥḥ Yesu na wε, na she nuguro sin wu fεε ni na wu jaha buri jinε ki na, na baraga taha wu na. Na ta wee di bi bye bε Samari shen. ¹⁷ A Yesu di jo: «Ta sipyii kε bε w'a cuuṅṅ wε? ¹⁸ Pusamaa gbarashεεε wu wa mii wε? Wa yafin ya ta pa Kile pεε nabunna we kadugo na wε.» ¹⁹ Lee kadugo na a wu wu pye: «Yiri m'a se! Ma n'a daa w'a ma cuuṅṅ.»

Kile wo saanra ti ba jaha shεshεεε

(Macoo 24:23-28, 37-41)

²⁰ Caṅa ka, Farizhεen p'a pa Yesu yege na: «Tuun wekε ni Kile wo saanra t'i da ba wε?» A wu pu juḥḥ shḥḥ na: «Kile wo saanra ti da ba ba na saha ni sipyii kasεεε ni wε. ²¹ Pu da ga ba jo bε: «Wu we naha,»

kelee «Wu we mε wε,» bani Kile wo saanra ti wa yee ninε ni.»

²² Lee kadugo na a wu wu kalaapiire ti pye: «Caya ya wa ma, li bi da daan yee ni na Sipya Ja caṅa ka ja, ga yee da kee ja wε. ²³ Sipyii na ba yee pyi na: «Wu wa naha,» kelee «Wu wa mε,» ga yi ganha da zhe wà wε, yi ganha da daha pu feni wε. ²⁴ Sipya Ja cabaṅa, kee na ba bye ba Kile-jinεεε jε wε, ma jí taapile ni, kpεεngε ki ma yiri fugba wu kabaṅa ka na, na nḥḥ ka na. ²⁵ Ga yani kee caṅa ke ki nḥḥ ge, li waha l'i waha wu na ba ganha xuuni, ninṅaa sipyii di zhe wu ni.

²⁶ «Ba Nuxhun wo caṅa nii li keree k'a pye wε, mu l'a da ba bye Sipya Ja wu bε cabaṅa. ²⁷ Sipyii bi li na gbuu, na c̄eε leṅεε, kelee na pu nagoo kaan gbaya ni, fo na she nḥḥ caṅa kemu Nuxhun ya jé k̄oḥḥḥḥ ki ni ge. Wee tuun wu ni a logbḥḥḥ di ba pee bεeri kyεεgi.

²⁸ «Keree kiimu k'a pye Lḥḥi caṅa nii ni ge, kee tuugo na ba bye sanha. Lḥḥi caṅa nii ni, sipyii bi li na gbuu, na zhuu na bεεε, na faa pyi, na piyεyε yerenε. ²⁹ Ga Lḥḥi ya foro Sodḥḥu kulo li ni caṅa kemu ge, kee caṅa ke, na ni kirimu ya yiri fugba wu ni, na do ba zanha jε wε, na pu bεeri kyεεgi.

³⁰ «Caṅa kemu Sipya Ja da ba wuyε she ge, kii keree kii bεeri tuuyo na ba bye sanha. ³¹ Kee caṅa ke wemu jε wu puga katanṅa na ge, wee ganha bu digi jé puga ki ni yaaga feni wε, mu wemu bε wu jε ma kεreyε ni ge, mu bε ganha bu guri da ma puga wε. Ga wa bεeri di da wu jubile yε shaa. ³² Yi funyḥḥ yi to Lḥḥi shḥḥ wu wuu li na! ³³ Wemu w'a wu munaa juṅṅ shaa di wolo ninṅaa ge, wee na ba buun li ni jiga na. Wemu w'a b̄onri wu munaa ni ninṅaa ge, wee na ba wu munaa juṅṅ wolo jiga na. ³⁴ N'a da yi jo yi mu, kee caṅa ke, shεen shuun na ba bye yasinnenunḥḥ na piige ni, wa

na ba lo na wa yaha. ³⁵ Cèe shuun na ba shinma tiree shiizhan, wa na ba lo na wa yaha. [³⁶ Namaa shuun na ba bye tēge ni, wa na ba lo na wa yaha.>] ³⁷ A kalaapiire t'i wu yege na: «Kafɔɔ, xuu weke ni lee da ba bye wε?» A wu pu jɔ shɔ na: «Xuu wemu ni yaxugo jε ge, wà tobinye ya yiye pinnεε.»

18

W'à yaa na Kile jεeri tuun bεeri ni

¹ Yesu ya talene jo pu mu na jaha tii ni Kile-jεerege ni, na sipyii ya yaa p'a Kile jεeri tuun bεeri ni, pu ganha bu ganha wε. ² W'a jo: «Kiiri kɔnvɔɔ wa ya bye kulo la ni, wu bi fyagi Kile na wε, wu mago bye sipya wa yafiin bε ni wε. ³ Naxhugoshɔ wa bye lee kulo li ni, wee bi ma se wu yiri na wu pyi na wu wu pεen kakuuyo footɔnɔ kan pu mu. ⁴ L'a mɔ, kiiri kɔnvɔɔ wu bi sanha sɔɔ wε. Kadugo tãan a wu wuyε pye: «Ali nε jεhe bye nε fyagi Kile na wε, ali nε mago jεhe bye wu jε sipya yafiin bε ni wε, ⁵ lee bε na we naxhugoshɔ we, w'a nε kana, lee wuu na n'a da wu pεen pu kakuuyo footɔnɔ kan pu mu, kɔnhɔ wu ganha ba ma da na kana tuun bεeri ni wε.»

⁶ A Kafɔɔ di jo: «Kiiri kɔnvɔɔ ti-ibaama w'a yemu jo ge, yi yee logo. ⁷ Kile ya piimu jaha bulo pee di mεheε suu wu feni caɲa ni piige ge, ta wu da ba pee wo pεen pu kakuuyo yi footɔnɔ kan pu mu wε, ali na ta w'a luu gbo bε pu tãan wε? ⁸ N'a da yi jo yi mu, kakuuyo ye p'a byi yi na ge, wu na ba yee wo footɔnɔ kan tɔvuyo na. Ga Sipya Ja wu ba ba tuun wemu ni, ta wu na ba n'a daa ta jinje ki na ge?»

Farizhen wa ni we wa li shaa pu wu jurumu yafa wu mu ge

⁹ Sipyii piimu p'a bi daa puyε na na pee ya tii ge, na ta p'i ya bi pusamaa wii na pu jε yafiin bε wε ge, Yesu ya le talenε le jo pu shizhaa na na: ¹⁰ «Namaa shuun wa ya she

Kile-pεenje pugboho ki ni na she Kile jεeri: Nigin bye Farizhen, shuun wo wu jε fanhafεε wari shɔvɔɔ.»

¹¹ A Farizhen wu yiri yere na Kile jεeri wuyε tãan mume, na: «Kile, n'a baraga taha ma na, bani nε ni sipyii pusamaa wa nigin wε: nagaalaa, ni kakuubyii, ni dɔdɔɔ, nε wa ba we fanhafεε wari shɔvɔɔ we wa wε. ¹² Cewuu cewuu, nε ma suun le cabyaa shuun. Kuduun we nε daa ge, nε wee bεeri jagi wo.»

¹³ Ga, a fanhafεε wari shɔvɔɔ wu yere kabanugo na. Wu ya ta sɔɔ, ali na wu jaha yirige fugba wu ni wε, ga, a wu wu dodonɔ kpɔn kpɔn jatanhana kenε ni na jo: «Kile, jɔnjɔ jaari na na, jurumupye nε jε.»

¹⁴ «N'a da yi jo yi mu, we ná we kajii da wo ya kari puga, ga Farizhen wu ya li ta wε, bani sipyaa sipya w'a wuyε durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a wuyε tirige ge, wee na ba durogo.»

Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu

(Macao 19:13-15; Marika 10:13-16)

¹⁵ Caɲa ka, sipyii pii ya pa Yesu mu ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ wu gbɔn ti na. Ba wu kalaapiire t'a lee ja wε, na yogo jo ni pu ni. ¹⁶ Ga, a Yesu di tee nɔhɔpiire ti fulo wuyε na na jo: «Yi nɔhɔpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti jaha kɔɔn wε! Bani pee shi tuugo wuuro ti jε Kile wo saanra te. ¹⁷ Can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu ya Kile wo saanra ti co ba nɔhɔcεreε jε-ε wε, wee da ga ba jé ti ni bada wε.»

Naafuugbo fɔɔ jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni

(Macao 19:16-30; Marika 10:17-31)

¹⁸ Yawutuu jɔnjɔfɔɔ wa ya Yesu yege na: «Karamɔgɔsaama, jaha nε yaa na pye, kɔnhɔ di jii sicuumɔ nixhɔbaama ta wε?» ¹⁹ A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na pyi nizaama wε? Nizaama wa shishiin wa wε, fo Kile ye. ²⁰ «M'a Kile wo saliya wu jɔmεheε ki ce: «Ma ganha

bu dɔdɔɔɔ pye wɛ! Ma ganha bu sipya gbo wɛ! Ma ganha bu nagaara pye wɛ! Ma ganha bu kafinɛyɛ taha ma sipiyɔnii na wɛ! Ma da ma nu ni ma to pɛlɛ!»²¹ A wee ná wu jo: «Fo na nɔhɔpiire ti tuun wu ni nɛ jɔ kɔn na kii koro jaari.»

²² Ba Yesu ya yee logo wɛ, na wu pye: «Kaa nigin ye l'a mu kuɔnɔ sanha! She ma keɛɛ yaɔmuyɔ yi bɛɛri pɛɛ, m'a wee wari wu kan la baa fɛɛ mu! Wee tuun wu ni, ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo taan m'a ba daha na fɛni.»²³ Ga ba ná w'a yee logo wɛ, a wu jaha di sii tanha xuuni, bani naafuugbɔ w'a bye wu mu. ²⁴ Ba Yesu ya wu jaha ja k'a tanha wɛ, na jo: «Naafuugbɔ fɔɔ jeme p'a pɛn Kile wo saanra ti ni dɛ! ²⁵ Nɔhɔnɔ jeme ya taan museni wii ni, na toro naafuugbɔ fɔɔ jé na Kile wo saanra ti ni.»

²⁶ A pee jomɔ pe logovɛɛ di jo: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na já pa shɔ wɛ?»²⁷ A Yesu di jo: «Le l'a sipyii já ge, lee ya Kile jani wɛ.»²⁸ Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di jo: «Li wii, wɛɛ ya kahari yaɔmuyɔ bɛɛri ni na daha mu fɛni.»²⁹ A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu shɔ, kelee wu cebooloo, kelee wu sefɛɛ, kelee wu nagoo, Kile wo saanra ti wuu na ge,³⁰ weefɔɔ na ba yee bɛɛri yahaɔaa niɛhɛɔɔ ta na wu yaha koɔnɔ na, na ba jii sicuumɔ nixhɔbaama bɛ ta jiga na.»

Yesu ya wu xu ni wu jɛ wu jo sanha
(*Macao 20:17-19; Marika 10:32-34*)

³¹ A Yesu di wu kalaapiire kɛ ni shuun wu ye yiri, na pu pye: «Wu wii gaɔɔi Zheruzalɛmu ni, Kile tudunmɔɔ p'a keree kiimu ka Sipya Ja wu shizhaa na ge, kee bɛɛri na ba bye na ki fa. ³² Wu na ba jé shi watii keɛɛ ni, pee na ba zhehe wu na, na wu shehele, na jɔlɔhɔ tugi wu

na,³³ na wu kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na na wu gbo. Ga wu caxhugo caɔa taanri wogo ki na w'a jɛ.»³⁴ Ga kalaapiire ti ya ta yaɔn bɛ jaha cɛ kii keree kii ni wɛ. Bani pe jomɔ pe kɔri bi nɔmɔhɔ pu na. Ye y'a jo pu mu ge, pu ya ta yaɔn bɛ kɔri cɛ wɛ.

Yesu ya fyɛn wa jii mugi
(*Macao 20:29-34; Marika 10:46-52*)

³⁵ Ba Yesu ya tɛɛɛ Zheriko na wɛ, lee ya bi fyɛn wa nidɛɛngɛ ta koo li jɔ na na saraya jɛɛri. ³⁶ Ba wee ya sipyiire ti nidorowuu tunmɔ logo wɛ, na yegeɛ pye na: «Le di jɛ jaha wɛ?»³⁷ A p'i wu pye: «Nazareti sheɛn Yesu w'a doroo.»³⁸ Wee tuun wu ni a wu mujuu wá na: «Dawuda Ja Yesu, jɔnɔ jaari na na!»³⁹ Pii pu bye sipyiire ti jahagbaa na ge, a pee di wu kaa jo na wu co wuyɛ na, ga, a wu sii la fara mujuu li na na yu: «Dawuda Ja, jɔnɔ jaari na na!»

⁴⁰ A Yesu di yere, na jo na pu pa ni wu ni. Ba fyɛn w'a fulo Yesu na wɛ, a Yesu di wu yege na: ⁴¹ «M'a giin di jaha pye ma mu wɛ?» A wu wu jɔ shɔ na: «Kafɔɔ, di da jaa!»⁴² A Yesu di wu pye: «Ta jaa! Ma n'a daa w'a ma cuɔnɔ.»⁴³ Taapile ni a wu ganha na jaa. A wu daha Yesu fɛni, na ganha na Kile pɛlɛ. Tuun wemu ni sipyiire ti bɛɛri ya lee ja ge, a pu bɛ di ganha na Kile sɔni.

19

Yesu ni fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ Zangɛ keree

¹ Caɔa ka Yesu ya pa doroo Zheriko kulo li ni. ² Ná wa bye wà wu mɛge jɛ Zangɛ. Wee bye fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ jɔnɔfɔɔ, naafuu fɔɔ w'a bye wii. ³ Wu bi giin wu Yesu ja wu wu cɛ, ga sipyiire ti jɛhe wuu na wu ya ta já wu ja wɛ, bani wu bi gbere. ⁴ Lee na a wu baa kari jahagbaa na, na she dugi tige ka ni, kemu mɛge ki jɛ na Sikomɔri ge, kɔnhɔ wu Yesu ja, bani wu na ba doro wà.

5 Ba Yesu ya nɔ wee xuu wu ni we, a wu wu jaha yirige na Zange pye: «Zange, tigi tɔvuyo na, bani mu puga n'a da zhe digi nijaa.» 6 A Zange di digi tɔvuyo na, na wu juɲɔ círi ni fundanga ni. 7 Ba sipyii p'a lee ja we, a pu beeri di ganha na ηmunu-ηmunɔ na yu: «W'a she digi jurumupye wa mu.» 8 Ga, a Zange di yere Kafɔɔ jaha taan, na wu pye: «Li wii, Kafɔɔ, n'a da na naafuu wu taaga ki kan la baa fee mu. Li bu da na ne wa yanjuɲɔ ka ηmahana, ne na ki tuuyo shishere tereɲe weefɔɔ na.» 9 A Yesu di wu pye: «Nuwuuro ya je nijaa ke puga ke be ni, bani we be je Ibirayima wo ja wa. 10 Bani piimu p'a piin ge, Sipya Ja ya pa pee sha wu pee shɔ.

Wari w'a kan kapyebyii piimu mu na p'a kegaanja pyi ge
(Macoo 25:14-30)

11 Na sipyii pu yaha pu na kii keree kii nuri, a Yesu di le talene le jo pu mu, bani ba w'a teeɲe Zheruzalemu na we, a p'i ganha na giin na lee taapile li ni Kile wo saanra t'a da tiye she. 12 Lee wuu na w'a jo: «Ná wa ya se kpɔɔncene la na, na gari fiitɔɔngɔ ka ni kɔnhɔ p'i she saanra kan wu mu, lee kadugo na wu guri pa. 13 Na wu yaha wu sanha gari we, a w'i wu kapyebyii ke yiri, na pu beeri kan warifyen tuuyo nigin nigin, na pu pye: «Y'a yi keɲe kaanja ni we ni fo di ba she ba.» 14 Ga ba w'a kari we, a wu shi sheen di wu kɔ, na tudunmɔɔ tun wu mu, na wu pye: «Wɛe funɲɔ wa mu wu tiin wu juɲɔ ni we.»

15 «Ba w'a kuri we, saanra ti na kan xɔ wu mu we, w'a bi wari wu kan piimu mu ge, a wu pee yiri, kuduun wemu p'a ta ge, kɔnhɔ wu wee ce. 16 A nizhiime wu ba na jo: «Na juɲɔfɔɔ, n'a ma wari wu taga kapyenɛe pye, a wu wu shi ke ta.» 17 A wu wee pye: «L'a ɲɔ kapyebye nizaama, ba na jo m'a pye ɲɔmɛe fɔɔ kapigee ni we, n'a da ma pye

kugbɔhɔɔ ke gbafenɛeri.» 18 A shuun wo wu ba na jo: «Na juɲɔfɔɔ, n'a ma wari wu taga kapyenɛe pye, a wu wu shi kaguro ta.» 19 A wu wee pye: «Mu be wu pye kugbɔhɔɔ kaguro gbafenɛeri.»

20 A wa be di ba na jo: «Juɲɔfɔɔ, ma warifyen wu we wu siime na, ne bi wu migile sicogo ni na keme yaha. 21 Ne fya mu na, bani ne bi li ce jo mu keree k'a waha, mu ya kemu yaha we, kee mu ya luu, mu ya kemu nugi we, kee mu ya gɔɔn.» 22 A wu kafɔɔ wu wu pye: «N'a da ma kiiri kɔn na be ni ma kafila wu ni, kapyebye niguumɔ, a mu ya li ce na ne keree k'a waha ge, ne kemu yaha we na kee luu, ne kemu nugi we na kee kɔɔn ge. 23 Jaha na m'a ya ta ne wari wu yaha banj na, kɔnhɔ di ba wu lɔ ni wu kuduun ni na niguribawo we?» 24 Lee kadugo na piimu p'a bye wà ge, a wu pee pye: «Yi wu wo wari wu shɔ wu na, y'i wu kan ke fɔɔ wu mu.» 25 A p'i wu pye: «Juɲɔfɔɔ we! Go wu wo wu shi ke wu wa wu mu na xɔ!» 26 A wu pu pye: «N'a da yi jo yi mu, la je wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara wu wuu li na. Ga la je wemu mu we, ali nifenhenfenhene lemu be li je wu mu ge, lee be na ba shɔ wu na. 27 Ne peen piimu ya ta sɔɔ ne wu pye pu juɲɔfɔɔ we ge, yi pa ni pee ni naha y'i pee gbo na jii na.»

Yesu ya je Zheruzalemu ni ba saan je we

(Macoo 21:1-11; Marika 11:1-11; Yohana 12:12-19)

28 Ba Yesu ya yee jo xɔ we, na doro sipyiire ti jahagbaa na, na se Zheruzalemu ni. 29 Tuun wemu ni w'a teeɲe Betefaje ni Betani kulogoo ki na ge, faabobɔɲɔ ki shizhaa na kemu mege p'a yiri Oliviye faabobɔɲɔ ki ge, a wu wu kalaapiire shuun wa tun, na pu pye: 30 «Yi she yi jahagbaa kulo li ni, yi ba she jin li ni, yi na kafabige ka nibɔgɔ ta wà sipya sanha dugi ja kemu na we, y'i kee sanha yi

pa naha. ³¹ Sipyaa wa bu yi pye: «Naha na yee di ke sanhana we?» Yi weefoo pye: «Wee Kafoo wu mago wu wa ki na.»

³² Piimu pu bye tudunmoo pu ge, a pee di gari na she yi ta ba Yesu ya yi jo pu mu we. ³³ Na pu yaha pu na kafabige ki sanhana, a ki kafee di pu yege na: «Naha na yi wa ke kafabige ke sanhana we?» ³⁴ A p'i jo: «Wee Kafoo wu mago wu wa ki na.» ³⁵ A p'i ba ni ki ni Yesu yiri, na ba pu fadegboyo ya taha ki na, na Yesu durogo ki na. ³⁶ Ba w'a gaanji we, a sipyii p'i ganha na pu fadegboyo piini koo li ni.

³⁷ Tuun wemu ni wu bi teenje Zheruzalemu na ge, Oliviye faabobonjo ki tatiginje ki shizhaa na ge, a kalaapiire ti pinnenge ki beeri di ni fundanga na, na ganha na Kile pele ni mujonoo nigboho ni. P'a kakanhanjaa kiimu beeri na ge, kee wuu na. ³⁸ A p'i jo:

«Pye duba foo, saan,
mu wemu w'a ma
Kafoo Kile mege na ge!»*
«Najinje ki pye fugba wu ni,
nooro di daha Kile mege na
fugba lii lii wu ni!»*

³⁹ Farizheen piimu pu bye sipyii-ire ti ninje ni ge, a pii di Yesu pye: «Karamogo, jo ni ma kalaapiire ti ni na pu co puye na!» ⁴⁰ A wu pu no sho: «N'a da yi jo yi mu, ali pu bu jo puye na be, kagereye y'a da sipyaa suu pu tege!»

Yesu ya mee su Zheruzalemu wuu na

⁴¹ Ba Yesu ya teenje Zheruzalemu na we, ba Yesu ya wu na we, na mee su wu wuu na, na jo: ⁴² «Kaa le li da ja najinje kan mu mu nijaa wo cana jii le ni ge, mu da bi lee ta ce! Ga nime, lee ya nmoh mu na!» ⁴³ Bani caya ya wa ma mu mu, ma peen na ba kasorogo yerenje na taga ma maha, na ma kuuri, na do ma

na. ⁴⁴ Pu na ba ma ni ma sipyii pu beeri tonhon, pu da ga kafaan pile la shishiin nidahanja yaha la junjo ni we, bani Kile ya pa mu degge kaa na tuun wemu ni ge, mu ya ta lee ce we!»

Yesu ya Kile-peenje pugboho ki pye feefe

(Macoo 21:12-17; Marika 11:15-19; Yohana 12:13-22)

⁴⁵ Lee kadugo na a Yesu di je Kile-peenje pugboho ki ni. Sipyii piimu pu bi beere ni zhoo pyi wa ge, a wu ganha na pee kari na yege. ⁴⁶ A wu pu pye: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu na ba ne puga ki pyi Kile-jerege puga.»* A Yesu di noho jo sanha na: «Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

⁴⁷ W'a bi kalaa kaan cana beeri Kile-peenje pugboho ki ni. A saraya naha shoonrivere junofee, ni saliya karamogoo, ni sipyiiire ti sipyigboo p'i ganha na wu shaa di gbo. ⁴⁸ Ga pu ya ce dii pu da lee pye we, bani sipyiiire ti bi wu jomoo pu nuri ni see ni.

20

Mii Yesu wo sefeere ti d'a yiri we?
(Macoo 21:23-27; Marika 11:27-33)

¹ Cana ka, na Yesu yaha wu na kalaa kaan Kile-peenje pugboho ki ni, na Kile wo Jozaama pu yu, a saraya naha shoonrivoo, ni saliya karamogoo p'i no na fara noholee pu na, ² na wu pye: «Sefere teke gbogoo ni mu ya kii keree kii pyi ge, tee jo wu mu, kelee jogoo w'a tee sefeere ti kan mu mu we?» ³ A Yesu di pu pye: «Ne be w'a da yi yege. ⁴ Jogoo w'a Yohana tun na w'a batizeli pyi we? Kile laa sipyii?» ⁵ A p'i puye pye: «Wu bu jo: «Kile w'a wu tun,» wu na jo: «Naha na yee di ya ta da wu na-e we?» ⁶ Wu bu noho jo: «Sipyii p'a wu tun,» sipyiiire ti na wu wa gbo ni kagereye ni, bani pu

* 19:38 Zaburruu 118:26 * 19:38 Luka 2:14

* 19:46 Ezayi 56:7

bɛɛri ya dà li na na Kilɛ tudunmɔ wu bye Yohana.» ⁷ Lee na a p'i wu pye na pee ya cɛ jɔgɔ w'a wu tun wɛ. ⁸ A Yesu bɛ di pu pye: «Ayiwa nɛ bɛ ya she, sefɛɛɛ temu t'a nɛ pye nɛ na ki pyi ge, nɛ bɛ da tee jo yee mu wɛ.»

ɛɛɛɛn faapyii niguumɔɔ pu wo talenɛ le

(Macoo 21:33-46; Marika 12:1-12)

⁹ Lee kadugo na a Yesu di ganha na le talenɛ le yu pu mu na: «Ná wa w'a bi ɛɛɛɛn tɛgɛ ka shan, na ki kaa le ɛɛɛɛn faapyii pii kenɛ ni, na gari fiige katii ni, na she mɔ wà. ¹⁰ Ba ɛɛɛɛn w'a pa lɛ wɛ, a wu kapyebye wa tun pee ɛɛɛɛn faapyii pu mu, kɔnhɔ p'i ɛɛɛɛn wa yaha pa wu kan. Ga, a ɛɛɛɛn faapyii p'i wee kpɔn, na wu kewayá wo yaha kari. ¹¹ A wu nɔhɔ kapyebye wa bɛ tun kari, a p'i wee bɛ kpɔn na wu cogana kolo, na wu bɛ kewayá wo yaha kari. ¹² A wu taanri wo tun kari sanha, a p'i wee bana, na wee kɔri wá.

¹³ «A tɛgɛ ki kafɔɔ di jo: «Lekɛ n'a da bye wɛ? Na Ja nigin pe, na jidaan Ja we, wee n'a da dun pu mu. La wa la ni pu na pɛɛɛɛ taha wee na.» ¹⁴ Ga ba ɛɛɛɛn faapyii p'a wee ja wɛ, na puyɛ pye: «Cɛn wu lɔvɔɔ wu jɛ wɛ. Yi pa wù wu gbo, kɔnhɔ cɛn wu bye wù wo.» ¹⁵ A p'i gari ni wu ni ɛɛɛɛn tɛgɛ ki kadugo yiri, na wu gbo.

«Wee tuun wu ni tɛgɛ ki kafɔɔ wu da ba jaha pye pu na wɛ? ¹⁶ Wu na ba ba, na pee ɛɛɛɛn faapyii pu gbo, na ɛɛɛɛn tɛgɛ ki kaa le piitiilee kenɛ ni.»

Ba p'a yee logo wɛ, na jo: «Kilɛ wu wù tánha lee na!» ¹⁷ Ga, a Yesu di pu wii na jo: «Wee tuun wu ni jomɔ pe p'a ka Kilɛ wo Kitabu wu ni ge, na:

«Puyirilee p'a faakagerɛɛ kemu she ge,

kee k'a pye puga ki gunɔmii li faakagerɛɛ nijenɛ.»*

«Pee jomɔ pu kɔri di jɛ dii wɛ? ¹⁸ Sipyaa sipyá w'a to kee kagerɛɛ ke jɔnɔ ni ge, weefɔɔ na gɛgi gɛgi. Kee kagerɛɛ ki shiin bu do sipyá bɛɛri jɔnɔ ni, weefɔɔ na dɔnhɔnɔ.»

¹⁹ Lee taapile li ni a saliya karamɔgɔɔ ni saraya jaha shɔnriwɛɛ jɔnɔfɛɛ p'i ganha na cogana shaa Yesu na, bani p'a li cɛ na pee na Yesu ya le talenɛ le jo wà. Ga, a p'i fya sipyii pu na.

P'a Yesu yege munaa pɛɛɛɛ kereɛ na

(Macoo 22:15-22; Marika 12:13-17)

²⁰ A p'i diin na Yesu kasɛri, na ba kalɔhɔjuu pii tun, na pu puyɛ pye sipyitiimɛɛ, pu da kafila tifu-uyo shaan Yesu tãan, p'i kafila ta wu jɔ na, kɔnhɔ p'i wu le fanhafɛɛ ni gbafɛɛmɛ wu sipyii pu kenɛ ni. ²¹ A pee di wu yege na: «Karamɔgɔ, wɛɛ ya li cɛ na jo mu ya yu, na sipyii kalaa ni tiimɛ ni, mu ya sipyá wa wo wa ni wɛ. M'a sipyii pu fiinnɛ na galaa bɛ Kilɛ koro li ni. ²² Ayiwa, l'a saha wɛɛ p'a munaa pɛɛɛɛ kaan Oromɛ saannaa Sezari mu laa, li ya saha wɛ?»

²³ Ba Yesu ya pee wo namari wu ja wɛ, na pu pye: «Yi wari dɛjɛ wa she na na.» ²⁴ A p'i nigin wa she wu na. A wu jo: «Jɔgɔ wo jaa ni wu kama pu wa we na wɛ?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Oromɛ saannaa Sezari.»

²⁵ A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni, y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, y'i da Kilɛ bɛ wuu li kaan Kilɛ bɛ mu.»

²⁶ Pu ya ta nahama ta Yesu jomɔ ni pemu pu da daga wu tɔɔgɔ le sipyii pu jaha tãan wɛ. Ga, a wu jɔshɔɔrɔ t'i pu jaha wɔ, a p'i fɛhɛ.

Sadushɛɛn p'a Yesu yege xuyɛnɛ li kereɛ na

(Macoo 22:23-33; Marika 12:18-27)

* 20:17 Zaburuu 118:22

27 Lee kadugo na, Yawutuu nɔɔfɛɛ pii bye wà, Sadushɛɛn pu bye pii. Pee bi yu na xɔɔnɛɛ da ba bye niga na wɛ. A pii di ba shɛ Yesu yiri, na shɛ wu pye: 28 «Karamɔgɔ, Kile tudunmɔɔ Musa ya le jɔmɛɛ le ka na kan wɛɛ mu na: «Ná wa wo ceborona bu xhu, na ta wu ya pya ta wu shɔ na wɛ, na wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.»

29 «Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wà. A nizhiime wu cee lenɛ, na xhu pya baa. 30 A shuun wo wu wee cee wu lɔ, na xhu pya baa, a taanri wo wu bɛ di wu lɔ na bye mu. 31 A pu gbarashuun wu bɛeri di cee wu lenɛ, a pu bɛeri di xhu pu ya nɔhɔpiire ta wɛ. 32 Lee kadugo na a cee wu bɛ di xhu. 33 Wee tuun wu ni xuu pu caɔnɛɛ ke, wee cee w'i da ba bye pu shɛn nigin wekɛ wo wɛ? Bani pu gbarashuun wu bɛeri ya wu lenɛ toro.»

34 A Yesu di pu pye: «Ke kɔɔ ke sipyii ya cɛɛ lenɛɛ, na gbaya jii, 35 Ga piimu p'a yaa pu pa jé Kile wo kobaɔa ki ni ge, pee ba ba xhu na ba jɛ na foro xu ni niga na, pee wa da cɛɛ lenɛ, kelee na gbaya je wɛ. 36 Pee da xhuu nige wɛ, bani pee na bye ba fugba melekekɛ pii wa wɛ. Pu na bye Kile nagoo, bani pee jɛ xɔɔnɛɛ li sipyii. 37 Kile tudunmɔɔ Musa yɛ pyaa ya li shɛ na xɔɔnɛɛ na ba bye, bani xuu wemu ni na ki wo tire li kaa ya yu ge, wee xuu wu ni w'a Kafɔɔ Kile pyi: «Ibirayima wo Kile, ni Ishaaga wo Kile, ni Yakuba wo Kile.» 38 Pee jomɔ pe ya li shɛɛ na Kile jɛ xuu wo Kile wɛ, ga wyyii wo Kile wu jɛ wii. Bani wee mu pu bɛeri wa jiiɛɛɛɛ ni.» 39 A saliya karamɔgɔɔɔ pii di kafila wu lɔ, na jo: «Karamɔgɔ, ma jomɔ p'a jɔ.» 40 Wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na wɛ.

Shɔvɔɔ wu ya ta pye Dawuda ja yɛ

nigin wɛ

(Macao 22:41-46; Marika 12:35-37)

41 Wee tuun wu ni a Yesu bɛ di pu yege na: «Naha na sipyii ya yu na Shɔvɔɔ wu ya ta sii pye watii Dawuda ja yɛ kadugo na-ɛ wɛ? 42 Bani Dawuda yɛ pyaa ya yi jo Zaburuu Kitabu wu ni na:

«Kafɔɔ Kile ya yi jo nɛ Kafɔɔ mu na: Tiin saanra tatɛɛngɛ ki ni na kanige cɛ,

43 fo di ba ma pɛɛn pye ma jidahaa tatahanɔ.»*

44 Dawuda ya Shɔvɔɔ wu pyi Kafɔɔ, wee tuun wu ni w'i jɛ dii wu ja yɛ nigin wɛ?»

Yesu ya pu kaala ni saliya karamɔgɔɔɔ pu kaa ni

(Macao 23:1-36; Marika 12:38-40)

45 Sipyiire ti bɛeri jii na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: 46 «Y'a yiyɛ kaseri saliya karamɔgɔɔɔ pu na. Na fadɛɔɔnyɔ leni na jaari lee l'a dan pu ni, ni sipyii na gbɔɔrɔ fɔ kaan pu mu pinnerɛ kpɛɛnyɛ na. Kile-pɛɛnɛ piyɛyɛ yi wo jahagbaa tatiinyɛ, ni yalicenɛɛ wo tatiinceye bɛ di dan pu ni. 47 P'a naxhugoshaa kenɛ yanmuyɔ bɛeri nɔmahana na zhuu pu na, na mɔni Kile-jɛɛɛɛ na, kɔnhɔ p'i puyɛ pye see sipyii. Pu wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.»

21

Naxhugoshɔ wu Kile yakanga (Marika 12:41-44)

1 A Yesu di wu nɔɔɔ yirige, na naafuu fɛɛ pu ja pu na Kile wo taa li leni keshi wu ni. 2 A wu naxhugoshɔ la baa fɔɔ wa ja wu bɛ ya wari tuunɔɔ nifɛnhɛfɛnhɛnɛɛ shuun le wu ni. 3 A wu jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, we naxhugoshɔ la baa fɔɔ we ya lemu le ge, lee ya jɛhɛ pusamaa bɛeri wuu li na. 4 Bani pusamaa bɛeri ya wolo wolo

* 20:43 Zaburuu 110:1

pu naafuu ni na kan, ga wee kunni ni wu la baara ti ni, w'a wu jɔshaga wuu li bæeri kan.»

Yesu ya Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ja wujo

(Macoo 24:1-2; Marika 13:1-2)

⁵ Lee kadugo na pii bi Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki kaa yu wu kalaapiire ti ni na k'a sii jɔ ni ki faaya yi ni, ni sipyii pu wo Kile yakanya yi be. Ga, a Yesu di pu pye: ⁶ «Yemu bæeri yee wa jaa naha ge, caɲa ka wa ma, kagerɛɛ ka shishiin wa da ba gori naha ka jɔɔ ni we. Yi bæeri na ba do fɛɛɛɛ.»

Keree kiimu na ba byi sani koɲɔ ki xɔ ge

(Macoo 24:3-14; Marika 13:3-13)

⁷ A p'i wu yege na: «Kee keree kii na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wu na! Ki ba da bye, jaha sheshɛɛɛ teke t'i da bye we?» ⁸ A Yesu di pu pye: «Y'a yiyɛ kasɛri, kɔnhɔ yi juyɔ ganha bu gyɛɛgi we. Bani sipyii niɲɛhɛmɛɛ na ba ma ni nɛ mɛge ni na yu: «Nɛ wu jɛ wii» kelee «Tuun w'a nɔ.» Yi ganha bu daha pu feni we. ⁹ Yi ba kashɛn ni n'a she keree nuri tuun wemu ni, yi ganha da vya we. Li waha l'i waha kee keree k'a yaa na fɛnhɛ pye, ga lee di wa nago wee tuun wuyɛ pyaa ni koɲɔ k'a da xhɔ we.»

¹⁰ Lee kadugo na a wu pu pye: «Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. ¹¹ Niɲɛ cɛɛɛɛ niɲɔhɔ na ba byi tɛyɛ ya ni, ni xuugbɔhɔ, ni banikuuyo. Fyaara kagbɔhɔ ni jaha sheshɛɛɛ niɲɔhɔ na ba jaa na yiri fugba we ni.

¹² «Ga yani lee li pye ge, pu na ba yi conɪ, na yi jaani xuuni. Pu na ba se ni yi ni Kile-pɛɛɛɛ piyɛyɛ yi ni, na kiiri kɔɔn yi na, na yi leni kaso ni. Pu na ba se ni yi ni saannaa ni gbafɛɛɛɛ mu nɛ mɛge wuu na. ¹³ Lee na ba bye kaɲɔɲɔ yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu. ¹⁴ Jomɔ

pe yi da ba she jo pee di yi jɔɔ wolo ge, yi ganha ba pee shaa da yeri yi funyɔ ni we. ¹⁵ Bani nɛ na ba jɔ kan yi mu, na fungɔngɔ fɛɛɛɛ kan yi mu, fo sipya be da da yi pɛɛn pu ni, wemu na j'a yi jɔ shɔ, kelee di yi kafila kaala we. ¹⁶ Ali yi tii, ni yi nii, ni yi puga shɛɛn, ni yi cebooloo, ni yi naniinɛɛ be na ba yi leni keye ni. Pu na ba pii gbuu yi ni. ¹⁷ Sipyii bæeri na ba yi kɔ nɛ mɛge wuu na. ¹⁸ Ga, ali yi jɔzhige nigin we wa be da biin we. ¹⁹ Lee wuu na, yi la le yiyɛ ni, y'i yi logoo mara, lee funɲɔ ni y'a da yi munahaa jɔɔ wolo.

Yesu ya Zheruzalɛmu kulo li ja wujo

(Macoo 24:15-21; Marika 13:14-19)

²⁰ «Yi ba kashɛn keye ja y'a Zheruzalɛmu maha tuun wemu ni, y'i li cɛ na wu jaduun w'a nɔ. ²¹ Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni. Piimu na ba bye Zheruzalɛmu kulo liyɛ pyaa funɲɔ ni ge, pee di ba fe p'a fɔro. Piimu na ba bye sige ni ge, pee ganha bu jɛ kanha ki ni we. ²² Kee cabyaa ki na ba bye Kile wo kiiri cabyaa Zheruzalɛmu na, kɔnhɔ yemu bæeri Kile tudunmɔ p'a ka Kitabu wu ni ge, yi bæeri jɔ di fa. ²³ Bɔɔngɔ na ba bye lahaa fɛɛ ni puɲmaraya fɛɛ wogo yee caya yi na. Bani kanhama niɲɔ pu da ba bye fiige ki ni. Kile na ba wu loyire li she ki sipyii pu na. ²⁴ Niɲɔparaa na ba pii gbo, p'a pii co kari fiye yatii ni na pye buloo. Shi wemu jɛ Yawutuu we, wee na ba Zheruzalɛmu kana fo pu wo tuun wu ba she doro.

Sipya Ja nibaɲa keree

(Macoo 24:29-31; Marika 13:24-27)

²⁵ «Yi na ba jaha sheshɛɛɛ jaa caɲa, ni yeɲɛ, ni wɔrɔɔ kii ni. Lokuruyo niɲɔhɔ na ba sani na yiri suumɔ lɔhɔ ni niɲɛ ke na, yi tunmɔ na ba beɛ fo na fyaara ni funbɛɛnɛ

yaha jiiŋe ki sipyii pu beeri na. ²⁶ Sipyii na ba jiregi na xhuli jiiŋe ke wo kapegee fyaara ni ki nibaŋa funbeeriŋe keŋe ni. Bani ali fugba wu sefeere ti na ba jele. ²⁷ Wee tuun wu ni pu na ba Sipya Ja nibawo ja fugba nahaya ye na ni sefeere ti beeri, ni nooro nigbo ni. ²⁸ Yi ba kee keree kii jaa k'a ja kon na byi tuun wemu ni, y'i yiri tii, y'i yi juyɔ yirige, bani yi jiiŋɔ woloduun w'a teere.»

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Macao 24:32-35; Marika 13:28-31)

²⁹ Lee kadugo na a Yesu di le talene le jo pu mu na: «Yi nitoodige ni tiye yi saya beeri wii. ³⁰ Yee ba yi jaa yi na funni tuun wemu ni, yee wa ma li ce yiye ni na ki nagoo pyeduun w'a teere. ³¹ Mu li wa, yi ba kii keree kii jaa ki na byi tuun wemu ni, y'i li ce na Kile saanra t'a teere. ³² Can na n'a da yi jo yi mu, nihaa wo sipyii pii beeri wa da xhuu kii keree kii di na pye we. ³³ Fugba we ni jiiŋe ke na ba doro, ga ne jomɔ pe wa da doro bada we.»

Yi kori yaha jii na

³⁴ «Yi kasege yaha yiye na, yi ganha da gori ligboho ye na, ni gba, yi da yi funyo shaa ni koŋo yanmuyɔ da ni, fo di zhe ne cabaŋa pye ki pa yi be fo we. ³⁵ Bani ne cabaŋa na ba jiiŋe ki sipyii pu beeri fo, ba jo ma fyaaf fo na pu to wolo we. ³⁶ Ga yi kori yaha jii na, yi da Kile jeeeri tuun beeri ni, konho y'i fanha ta, y'i ba sho kii keree nibaŋaa kii beeri na, y'i ba ja yere Sipya Ja wu nahagbaa na.»

³⁷ Yesu bi ma sipyii pu kalaa Kile-peeŋe pugboho ki ni caŋa ni, ga piige bu wo, w'a she shon Oliviye faaboboŋo ki na. ³⁸ Yani jiga ki mugige, sipyii pu beeri na she wu jiiŋɔ ciri Kile-peeŋe pugboho ki ni, na wu jomɔ pu nuri.

22

Yawutuu jiiŋɔfe p'a woni pye Yesu kaa na

(Macao 26:1-5; Marika 14:1-2; Yohana 11:45-53)

¹ Shizhenheere Baa Buuri Kalene lemu li je na Nuwuuro ti wo Kalene li ge, lee bi deere. ² Saraya jaha shoonrivere jiiŋɔfe ni saliya karamogobo pu bi gbogana shaa Yesu na, ga na fyagi sipyii pu na.

Zhudasi ya gbegele wu Yesu le keje ni

(Macao 26:14-16; Marika 14:10-11)

³ Wee tuun wu ni, Zhudasi we p'a yiri na Isikariyoti ge, a Shitaanni di ba je we ni. Kalaapiire ke ni shuun wu wa w'a bye wii. ⁴ A Zhudasi di she saraya jaha shoonrivere jiiŋɔfe, ni Kile-peeŋe pugboho ki gedii jiiŋɔfe pu mu. Wu na ja Yesu le pu keŋe ni legana lemu na ge, a p'i jo be lee na. ⁵ A lee di daan pu ni xuuni. A p'i be yi na na pee na ba wari kan wu mu. ⁶ A Zhudasi di so pu mu na ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu keŋe ni sipyiire ti katege.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki li shizhan

(Macao 26:17-25; Marika 14:12-21; Yohana 13:21-30)

⁷ Shizhenheere Baa Buuri Kalene li caŋa k'a no ge, kee caŋa ke Nuwuuro ti wo Kalene li saraga dubyapige ki ma yaa na gbo. ⁸ A Yesu di Pyeeri ni Yohana tun na pu pye: «Yi she Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki gbegele, konho wu she ki li.» ⁹ A p'i wu pye: «Ma funno wa wu she ki gbegele xuu weke ni we?» ¹⁰ A wu pu jo sho: «Wii, yi ba jin kanha ki ni, yi na zhe saha ni na wa ni w'a loho shoo tugo, y'i daha wee feni. Wu ba she je puga kemu ni, yi be di je wa. ¹¹ Yi kee puga ki kafoo pye: «Wu Karamogoo w'a jo na wee ni wu kalaapiire ti na ba Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki li talige puga

kemu ni ge, na mii ki wa we? 12 Wu na pugbɔhɔ ka she yi na zangaso wu ni, kee wa gbegele xuuni na yaha, y'i kalenɛ li yalige ki gbegele wà.»

13 A p'i gari na she keree ki ta ba Yesu ya yi jo pu mu we. A p'i Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

Kafɔɔ Fɛfɛɛɛ yalige ki keree

(Macoo 26:26-30; Marika 14:22-26; 1 Korɛnte Sheen 11:23-25)

14 Ba liduun w'a pa nɔ we, a Yesu ni wu tudunmɔɔ p'i diin na li. 15 A wu pu pye: «Na le Nuwuuro Kalenɛ le wo yalige ki pinne li ni yee ni, nɛ lee la pye fo xuuni, yani di ba ganha ge. 16 Bani n'a da yi jo yi mu, n'a da kee ka shi li nige we, fo carja kemu Kilɛ da ba ki yàa wu saanra ti ni ge.»

17 Wee tuun wu ni a wu ɛɛɛɛɛɛ lɔhɔ cɛɛgbuu li lɔ, na baraga taha Kilɛ na na jo: «Yi ke co y'i ki taa taa yiyɛ na. 18 Bani n'a da yi jo yi mu, n'a da ɛɛɛɛɛɛ lɔhɔ gba nige we, fo Kilɛ wo saanra ti ba ba.»

19 Lee kadugo na a wu buuri wa lɔ, na baraga taha Kilɛ na, na wu kegi kegi na kan pu mu na jo: «Nɛ ceepuuro ti wa te, yee wuu na t'a kan. Y'a le pyi kɔnhɔ yi funyɔ di da dun ni na kaa ni.»

20 Ba p'a li xɔ we, a wu ɛɛɛɛɛɛ lɔhɔ cɛɛgbuu li be lɔ kan pu mu, na jo: «Kilɛ ya kariɲɛɛge ɲɔmɛɛ nivonɔ lemu lɔ sipyii mu nɛ shishan baraga ni ge, lee li wa mɛ ke ɛɛɛɛɛɛ lɔhɔ ke. Yee wuu na pee shishan p'a wo. 21 Ga, lee be na we w'a da nɛ le kenɛ ni ge, wee we na li ni nɛ ni. 22 Sipya Ja wu kunni, wu na ba xhu ba Kilɛ ya li jo wu shizhaa na we. Ga wemu w'a da ba wu le kenɛ ni ge, bɔɔngɔ ki nɛ weefɔɔ wogo.» 23 A p'i ɲɔ kɔn na puyɛ yegee na weke wu da ba le pye pee ni we.

Kalaapiire t'a nakaara pyi nahagbaa fɛɛɛɛ keree na

(Macoo 20:25-28; Marika 9:33-34; Marika 10:42-45; Luka 9:46)

24 Lee kadugo na a kalaapiire t'i ba do nakaara na na byi. Pu bi puyɛ yegee na weke w'a yaa na pye pu beeri nahagbaa fɔɔ we? 25 A Yesu di pu pye: «Shi wemu nɛ Yawutuu we, wee shi wu wo saannaa ya pu ɲɔɲɔfɛɛɛɛ pyi wu na. Pii pu wa fanhafɛɛ pu ge, a pee funɲɔ di bye shi wu w'a pu meyɛ yiri na: «Kasaanja pyevɛɛ.» 26 Ga, li ya yaa na pye mu yee mu we, ga we wu wa yee beeri nahagbaa fɔɔ ge, wee ya yaa na pye ba pu beeri nɔhɔcɛɛɛɛ nɛ we. We wu nɛ ɲɔɲɔfɔɔ ge, wee di bye ba kapyebye nɛ we. 27 Kapyebye we w'a sori ge, ni wu ɲɔɲɔfɔɔ we wu da ba diin ye wu li ge, weke w'a peɛ pu shuun wu ni we? We wu da ba diin ye wu li ge, ta wee be w'a peɛ we? Ga lee be na nɛ nɛ yee ninɛ ni ba kapyebye nɛ we. 28 Yee ya pye sipyii, pii p'a pye ni nɛ ni na nɔwuuro ti keree ki ni ge. 29 Lee wuu na n'a da Kilɛ wo saanra ti ɲɔ yaha yee mu, ba na To w'a ti ɲɔ yaha na mu we. 30 Yi na ba binne li, na binne gba ni na ni na saanra ti ni. Yi na ba diin saanra korogoo ni, na kiiri kɔn Izirayeli gbaweye ke ni shuun wu na.»

Yesu ya li she na Pyɛɛri na ba foro wee kaa tɔan

(Macoo 26:31-35; Marika 14:27-31; Yohana 13:36-38)

31 Lee kadugo na a Yesu di jo: «Simɔ, Simɔ, Shitaanni ya li sha na wu yee nɔhɔ wolo saama na, wu yee suguri ba p'a shinma sani na wo wu kugun ni we. 32 Ga nɛ Kilɛ nɛɛri mu mu, kɔnhɔ ma n'a daa wu ganha bu guunɔ we. Ma ba daburaje jo tuun wemu ni, na guri pa na mu, m'a ma cebooloo pusamaa logoo waha.» 33 A Pyɛɛri di wu pye: «Kafɔɔ, w'a pye kaso la, w'a pye xu la, n'a gbegele xɔ di jɛ ni ma ni ki beeri ni.» 34 A Yesu di wu pye:

«Pyɛeri n'a da li she ma na, yani xhupoo wu pa mɛɛ su niɲaa piige ge, mu na ba foro nɛ kaa tãan tɔɲii taanri na mu ya nɛ cɛ wɛ.»

Yesu ya wu kalaapiire ti yeri na pu gbegele

³⁵ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni nɛ yee tun kari na ta wari, ni kushɛyɛɛyɛ, ni tanhaya bye yee mu-i ge, yaaga ya yee kuunɔ ya?» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Yaaga bɛ ya wɛɛ kuunɔ wɛ.»

³⁶ «Ga nimɛ, wari ɲɛ wemu mu ge, wu wu lɔ, kushɛyɛɛyɛ ɲɛ wemu mu ge, wu yi lɔ, ɲmɔpara ɲɛ wemu mu wɛ, wee di wu fadenɛ pɛɛ taga la shɔ. ³⁷ Bani n'a da yi jo yi mu, lemu ya ka nɛ shizhaa na ge, li waha l'i waha, lee ɲɔ ya yaa na fa. L'a ka Kitabu ni na: «W'a tɔɔ le kakuubyii ni.» Lemu di ɲɛ nɛ shizhaa wuu li ge, lee ɲɔ na ba fa.» ³⁸ A kalaapiire t'i wu pye: «Kafɔ, li bu da lere, ɲmɔparaa shuun wu wa mɛ.» A Yesu di jo: «K'a yaa mu xuuni.»

Yesu ya she Kile ɲɛeri Oliviye faabobonɔ ki na

(Macao 26:36-46; Marika 14:32-42)

³⁹ Lee kadugo na a Yesu di foro, na gari Oliviye faabobonɔ ki na, ma na jo ba w'a tee na li pyi pyegana lemu na wɛ. A wu kalaapiire ti bɛ di daha wu fɛni. ⁴⁰ Ba p'a nɔ wee xuu wu ni wɛ, a Yesu di pu pye: «Yi Kile ɲɛeri, kɔnhɔ yi ganha bu jɛ nɔwuuro ni wɛ.» ⁴¹ Ba w'a yee jo wɛ, na laha pu tãan, na she ɲaha na jɛri, na nuguro sin, na Kile ɲɛeri. ⁴² Na jo: «Na To Kile, li bu da l'a taan ma mu, le kanhama cɛɛgbuu le sanha lii na na. Ga nɛ wo ɲidaan ganha bu bye wɛ, fo mu wo ɲidaan.» ⁴³ Wee tuun wu ni a meleke wa di ba foro wu mu na yiri fugba we ni, na lowaa kan wu mu. ⁴⁴ Yesu funɲɔ ki bi cɔnri fo xuuni. A wu la fara Kile-ɲɛɛge ki na. A wu ba fun, a wu fun fun lɔhɔ k'i ɲɛri ba

shishan ɲɛ wɛ, na niɲɛɛ na dun ɲɲɛ na.

⁴⁵ Ba w'a xɔ Kile-ɲɛɛge ki na wɛ, na guri pa kalaapiire ti yiri, na ba pee ta pee ya ɲmunɔ ɲatanhanɔ kanhama keɲɛ ni. ⁴⁶ A wu pu pye: «Naha na yee di ɲmunɔ wɛ? Yi yiri y'i Kile ɲɛeri, kɔnhɔ yi ganha bu jɛ nɔwuuro ni wɛ.»

Yawutuu p'a Yesu co

(Macao 26:47-56; Marika 14:43-50; Yohana 18:3-11)

⁴⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a sipyiire ta di nɔ, Zhudasi w'a bye pee ɲahagbaa na. Yesu wo kalaapiire kɛ ni shuun wu wa w'a bye wii. A wu gbara Yesu na, kɔnhɔ wu she ɲɔsɔnrɔ fɔ kan wu mu. ⁴⁸ Ga, a Yesu di wu pye: «Zhudasi, go ɲɔsɔnrɔ fɔ ni mu ya Sipya Ja wu le keɲɛ ni ge?»

⁴⁹ Pii pu bye ni Yesu ni ge, ba pee ya li cɛ na Yesu taconɔ ni p'a ma wɛ, a p'i jo: «Kafɔ, wu ɲmɔparaa lɔ pu fɛni ya?» ⁵⁰ A pu shɛn ni gin wa di saraya ɲaha shɔnriwɛɛ wo ɲunɔfɔgbɔ wu wo kapyebye wu kanige cɛ niwɛɲɛ paa laha. ⁵¹ Ga, a Yesu di pu pye: «Yi yere mɛ!» A wu gbɔn ná wu niwɛɲɛ ki na, na wu cuunɔ.

⁵² Lee kadugo na, saraya ɲaha shɔnriwɛɛ ɲunɔfɛɛ, ni Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki gedii ɲunɔfɛɛ, ni nɔhɔlɛɛ pii p'a she Yesu fɛni ge, a wu pu pye: «A yee di ba ni ɲmɔparaa ni pubegege ni nɛ taconɔ ni ma na jo kakuubye di ɲɛ ya?» ⁵³ Na ta nɛ bi bye ni yee ni canɔ bɛeri Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, yee di ya ta nɛ co wɛ. Ga nimɛ, yee wo tuun wu w'a nɔ, ni nibiige fanha ki wo tuun wɛ.

Pyɛeri ya foro Yesu kaa tãan

(Macao 26:57-58, 69-75; Marika 14:53-54, 66-72; Yohana 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Ba p'a Yesu co wɛ, na gari ni wu ni saraya ɲaha shɔnriwɛɛ wo ɲunɔfɔgbɔ wu kaban. A Pyɛeri di laraga kɔn pu na, na daha pu fɛni, ⁵⁵ fo na she jɛ kaanɔ ki ni. A sipyii

pii di na gberi kaaja ki niye ni, na diin ki taan na wahani. A Pyeeri be di diin pu te ni. ⁵⁶ Ba kapyebyezhoo wa ya pa Pyeeri ja na ki taan we, na wu wii xuuni na jo: «We be wu wa Yesu wo sipya wa.» ⁵⁷ Ga, a Pyeeri di foro wu kaa taan na jo: «Cee we, ne ta wu ce be we.»

⁵⁸ A jeeeri di bye, a na wa di wu ja, na wu pye: «Go mu be wu wa pu ni!» A Pyeeri di wee na wu be pye: «Ee! Ne wa pu ni-i de!»

⁵⁹ A leeri nigin shishiin di doro, a na wa be di ba wu ja. A wee di sii yi jo waha na: «Nakaara baa we na we be wu bye ni Yesu ni, bani Galile shen wu wa wu be.» ⁶⁰ Ga, a Pyeeri di wu ja shoo na: «Na we, ye mu wa yu ge, ali ne yi shi ce we.» Na Pyeeri yaha wu na yee yu, taapile ni a xhupoo di mee su. ⁶¹ A Kafoo di hmahana jeri na Pyeeri wii wu naha niye ni. A Pyeeri funno di do ni Kafoo kafilajo wu ni na: «Yani xhupoo wu mee su nijaa ge, mu na ba foro ne kaa taan toojii taanri na mu ya ne ce we.» ⁶² A Pyeeri di foro kpeenge ki na na she mee su fo xuuni.

Sipyii p'a Yesu shehele na wu kpon
(Macoo 26:67-68; Marika 14:65)

⁶³ Yesu bi bye namaa piimu kenje ni ge, pee bi wu la wo, na wu kpon. ⁶⁴ A p'i wu naha po, na ganha na wu yegee na: «Joo w'a mu kpon we? Ma kponoo wu mege yiri ge!» ⁶⁵ A p'i wu shehele, na joguumoo nijeheme pa be jo ni wu ni.

Yesu kiiri ya kon kiirikoon kurunjo ki naha taan

(Macoo 26:59-66; Marika 14:55-64; Yohana 18:19-24)

⁶⁶ Ba niga k'a mugi we, a noholee, ni saraya naha shoonrivete junofoe, ni saliya karamagalo di she puyee ja, na she ni Yesu ni pu wo kiirikoon kurunjo ki mu. ⁶⁷ A p'i wu pye: «Ma bu da ma na je Shoo we, yi naha jo wu mu.» A Yesu di pu ja shoo: «Ne jehere yi naha jo yee mu, yee wa da

da yi na we; ⁶⁸ ne di bu yee yege, yi wa da na ja shoo we. ⁶⁹ Ga na da nijaa na, Sipya Ja wu na zhe diin Se Beeri Foo Kile kanige ce.»

⁷⁰ A pu beeri di binne jo na: «Wee tuun wu ni ta mu wu je Kile Ja we?» A Yesu di pu ja shoo na: «Ba yee wa yi yu we, uun, wee ne je.» ⁷¹ Wee tuun wu ni a p'i jo: «Naha wo seeri kaa feni wu je sanha we? Wuye pyaa ya yi logo wu ja na.»

23

P'a she ni Yesu ni Pilate mu
(Macoo 27:1-2, 11-14; Marika 15:1-5; Yohana 18:28-38)

¹ Lee kadugo na a sipyii pu beeri di yiri, na gari ni Yesu ni Pilate mu. ² Ba p'a no wa we, na jaagi ja kon na deri wu na na: «Wee ya we na we seeri na wu ta wu na wu fiige ki sipyii pu soon, na pu juyoo nari. W'a pu naha koon na pu ganha ba mu-naa pereme kaan Orome saannaa junofoe wu mu we. Na jo na wee wu je Shoo we, na saan wee je.» ³ A Pilate di Yesu yege na: «Yawutuu wo saan mu je ya?» A wu wu ja shoo na: «Uun, ba ma wa yi yu we, wee ne je.»

⁴ Lee kadugo na a Pilate di saraya naha shoonrivete junofoe ni sipyiiire ti pye: «Ne ta tanaha ja ka shishiin ja we na we na we.» ⁵ Ga, a p'i yi jo na waha Pilate mu na: «W'a sipyii pu juyoo nari ni wu wo kalaa wu ni Zhude fiige ki beeri ni; na lo Galile fiige ki na, fo na pa no naha.»

P'a she ni Yesu ni Herodi Antipasi mu

⁶ Ba Pilate ya yee logo we, na pu yege na ta Galile shen wu je Yesu?

⁷ A p'i wu pye na Galile shen wu je wii. Lee di Herodi ta wee na je Galile fiige ki juno ni; wu be di bi bye Zheruzalemu ni wee tuun wu ni. A Pilate di jo na pu she ni Yesu ni Herodi mu. ⁸ Ba Yesu ya no Herodi yiri we, a lee di sii taan Herodi ni fo xuuni; bani wu bi keree nijehereje

nuri wu shizhaa na. A l'i mɔ xuuni Herɔdi funɔ na ɲe wu Yesu ɲa. Wu bi daa na Yesu na kakanhana la pye wee be ɲii na, ⁹ Lee wuu na w'a Yesu yege keree ɲiɲehɛɲɛ na, ga Yesu ya wu ɲɔ shɔ la shishiin na we. ¹⁰ Lee di saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ ni saliya karamɔgɔɔ pu be ta wà. A pee di ganha na nama kɔɔn, na joguumɔ tuugo bæri taga na wu jaagi. ¹¹ A Herɔdi ni wu sɔrɔsii p'i sii Yesu shehɛɛ, na wu la wolo. A p'i saannaa fadenɛ ka le wu na. Lee kadugo na a Herɔdi di Yesu kurunɔ na pa gan Pilate mu sanha. ¹² Kee cana ke a Herɔdi ni Pilate di bye ɲaɲiineɛ, lee kaa be we, pɛɛn pu bye pii taashiine ni.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo

(Macao 27:15-26; Marika 15:6-15; Yohana 18:39-19:16)

¹³ Ba Yesu ya nɔ Pilate na we, a Pilate di saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ, ni fanhafɛɛ, ni sipyii pu bæri yiri. ¹⁴ Na pu pye: «Yee ya pa ni we ná we ni ne mu, na jo na w'a fiige ki sipyii pu ɲuyɔ nari. Ne kunni ya wu yege yiyɛ pyaa be ɲii na. Ga yee ya keree kiimu bæri jo ne mu wu shizhaa na ge, ne ta lee la shishiin wo zɔ ɲa wu na we. ¹⁵ Herɔdi be di wa zɔ ta wu na we, bani wu be ya wu kurunɔ na pa wu kan. Yi ɲii wa wu ni, wu kapyegeɛ ki bæri ni, ne kaa ɲa lemu l'a wu kagbuu xɔ we. ¹⁶ Wee tuun wu ni n'a da wu kan p'i wu kpɔn, lee kadugo na di wu yaha.»

¹⁷ [Lee di Pilate ta yee bæri ba Yawutuu wo bulooro ɲuwuuro ti kalene l'a nɔ we, wu ma yaa na kasoleme nigin wa yaha.] ¹⁸ A sipyiire ti bæri di ganha na xhuulo na yu: «We ná we gbo m'a Barabasi yaha!» ¹⁹ Na ta wee Barabasi we di bi bye n'a she fɔɔ. Cana ka w'a pa tunmɔ yirige kulo li funɔ ni, na sipyiire ti lɔ suri tiyɛ ni fo na wa gbo. Lee na p'a bi wu le kaso ni.

²⁰ Lee di Pilate ta wu funɔ na ɲe wu Yesu yaha, a wu pu yege sanha. ²¹ Ga, a p'i xhuulo na: «Wu kori tige na! Wu kori tige na!» ²² A Pilate di pu pye tɔɔɲii taanri wuu li ni na: «Kakuunɔ leke we ná we d'a pye we? Ne kunni ya kaa ɲa wu na lemu ya wu kagbuu xɔ we. Lee wuu na n'a da wu kan p'i wu kpɔn, lee kadugo na di wu yaha.» ²³ Ga, a p'i zhe na xhuulo na pu wu kori tige na. A pu mujonɔɔ k'i ba se ta Pilate na. ²⁴ Wee tuun wu ni a Pilate di jo na pu wo fungaa li na voro. ²⁵ Wemu wu bi n'a she ni gbuuro ti pye a p'i wu le kaso ni ge; a Pilate di wee yaha, bani wee kaa pu bi yu na wu wee yaha. Ga we wu ɲe Yesu ge, a wu wee kan sɔrɔsii pu mu na pu sipyiire ti wo ɲidaan pye wu na.

P'a she Yesu kori tige na

(Macao 27:32-44; Marika 15:21-32; Yohana 19:17-27)

²⁶ Ba p'a gaani ni Yesu ni wu takorogo ki ni we, na she saha ni ná wa ni wee ya yiri wu keɛyɛ ni na doroo. Wee mege ki bye na Simɔ; Sirine shen wu bye wii. A sɔrɔsii p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lɔ na taha wu feni. ²⁷ Sipyiɲehemɛɛ pu bi taha pu na na gaani. Cɛɛ pii be bye ni pu ni. Pee ɲahaya yi bi tanha fo pu na pu dodoyo kpɔɔn, na meheɛ suu xuuni Yesu kaa na. ²⁸ A Yesu di ba ɲmahana ɲeri pu yiri na pu pye: «Zheruzalemu cɛɛ, yi ganha ba meheɛ suu ne wuu na we, ga y'a meheɛ suu yiyɛ pyaa ni yi nagoo wuu na! ²⁹ Bani caya ya wa ma, yee caya yi na pu na ba jo na: «cɛɛ pii pu ɲe seganhanaa ge, pii pu ɲe pu sanha pya se ɲa we, p'i sanha jire kan ɲa pya mu-i ge, pee ɲe duba nagoo.»

³⁰ Wee tuun wu ni sipyii na
ba faaboboyo ye pyi na:
«Yi to wu ɲuɲɔ ni.»

Na boboyo ye pyi:

«Yi wù ñmòhò.»*

³¹ Bani le bi ñe tipurege wo pye-gana, tiwaga di da ba bye dii we?»

³² A p'i gari ni kakuubyii shuun be ni, p'i she pee be pinne gbo ni Yesu ni. ³³ Xuu wemu mege p'a yiri na Nùgòrògò Xuu ge, ba p'a she nò wà we, na Yesu kori tige na wee xuu wu ni. A p'i kakuubyii shuun wu be kori wu taan. A p'i nigin kori tige ka na wu kanige ce, na wusama kori tige ka na wu kamene ce. ³⁴ A Yesu di jo: «Na To Kile, le yafa pu mu, bani le pu wa byi ge, pu ya li ce we.» Lee kadugo na a sòròsii p'i kagaanshaan pye, na Yesu fàya yi taa taa puye na na be ni lee kagaanshaan li ni.

³⁵ Sipyii pu bye wà na yere na wii. A Yawutuu ñuñòfèe p'i ganha na Yesu la wo na yu na: «W'a sipyii piitiilee shò, wu wuyè shò gè ni w'a sii Shòvòò we, Kile ya wemu ñaha bulo na wu tun na pa gel!» ³⁶ A sòròsii pu be di Yesu la wolo. A p'i fulo wu na, na vinegiri kan wu mu, ³⁷ na jo: «Ma bi sii Yawutuu wo saan we, mayè shò gel!» ³⁸ A p'i kòòrò la kori wu ñuñò na ni kama pa ni, pee ñe na:

YAWUTUU WO SAAN WU W'A WE.

³⁹ Kakuubyii shuun we p'a kori Yesu taan ge, a wee wa be di wu fanha na: «Ta mu be wu wa Shòvòò wu we? Mayè shò sa, ma ba wù be shò!» ⁴⁰ Ga, a kakuubye shuun wo wu jo ni wee ni na wu pye: «Ali mu ya fyagi be Kile na we! Kanhama pemu na wu ñe ge, mu be na ñe pee ninumò na, na pe jomò pe tuugo yu. ⁴¹ Ne ni mu ni kunni, wèe ya yaa ni pe kanhama pe ni, bani wèe wo kakuuñòò ki wo footòsaraa w'a we. Ga we ya kakuuñò la shishiin pye we.» ⁴² Lee kadugo na a wu Yesu pye: «Yesu, ma ba ba ma saanra ti ni tuun wemu ni, m'a hakili yaha na na.» ⁴³ A Yesu di wu ñò shò na: «Can na n'a da yi jo ma mu, ñinaa ye pyaa ma na ba jé ni ne ni Alijine ni.»

Yesu xugana

(Macoo 27:45-56; Marika 15:33-41; Yohana 19:28-30)

⁴⁴ Ba caña k'a pa nò ñiñe ñiñe ni we (12h00), a nibiige di jé fiige ki beeri ni, fo na she nò yakonò caña ki na (15h00). ⁴⁵ Bani caña ki bi tò fèefèe. Wee tuun we ni a Kile-peñe pugbòhò ki ñahaparaga fàña nigbi-lege k'i lò ñiñe ke ni, na daa taaya shuun. ⁴⁶ A Yesu di sii mujuugbòò wà na: «Na To, n'a na munaa li kaa le ma kenè ni.» Ba w'a yee jo we, na xhu.

⁴⁷ Sòròsii ñuñòfòò we wu bye wà ge, ba wee ya kii keree kii ña tapyege ni we, na jo: «Baraga ki taha Kile na! Can na, we ná we kunni, sipiyitiime wu bye we.» ⁴⁸ Sipyii piimu beeri pu bi pinne wà na pu wii ge, ba pee beeri ya kii keree kii ña tapyege ni we, a pu ñahaya di danha fo pu na pu dodoyo kpòon. A p'i guri na ma deeye ni. ⁴⁹ Yesu ñapiine pu beeri, ni cèe pii p'a bi taha wu na na yiri Galile fiige ki ni ge, pee beeri bi yere laraga ni na wii.

Yesu legana fàña ni

(Macoo 27:57-61; Marika 15:42-47; Yohana 19:38-42)

⁵⁰ Lee bi Yawutuu wo kiirikòon kurunò ki sipya wa ta wà, wee mege ñe Yusufu. Wu bi tii wu zò wu be d'a ñò. Arimate shen wu bi bye wii, Yawutuu fiige ki ni. ⁵¹ kiirikòon kurunò ki bi jo na be keree kiimu na ge, ni p'a kiimu pye ge, Yusufu bi ta wu tògò le lee la shishiin ni we. Wu be bi Kile wo saanra ti sigee. ⁵² A wee ná wu she Pilate mu na she Yesu nixhugo ki ñeeri wu mu. ⁵³ A Pilate di sòò. A Yusufu di she Yesu nixhugo ki tirige, na fatòhò ka migile wu na, na she wu le fàña ka ni. Kee nidugiyahaña ki bye faaya yi ni. Sipya be bi sanha le ña ki ni we. ⁵⁴ Kee caña ki bye Pòri caña, ñiga na da mugi Yawutuu wo cadèenge ke.

⁵⁵ Cèe pii pu bi taha Yesu na na yiri Galile ni ge, a pee be di gari ni Yusufu ni faɲa ki na, na she Yesu nixhugo ki sinniɲεgana li wii. ⁵⁶ Lee kadugo na a pee cèe p'i ba de-eye ni, na ba nudanga yaɲmuyɔ ni nudanga sinme yàa Yesu nixhugo ki dire kaa na. Ga, a p'i ηmɔ cadεεnge ki ni, na be ni Kile wo jomεε li ni.

24

Yesu ya jε na foro xu ni

¹ Dimazhi wu jisɔɔgbɔhɔ ki na, a cèe p'i yiri. Pu bi nudanga sinme pemu yàa ge, a p'i gari faɲa ki na ni pee ni. Kee caɲa ki bye Dimazhi caɲa. ² Ba p'a nɔ wà wε, kageegbɔhɔ ke ki bi taga faɲa ki jɔ tɔ ge, a p'i kee ta k'a gologolo laha faɲa ki jɔ na. ³ A p'i jé faɲa ki ni, ga pu ya ta Kafɔɔ Yesu nixhugo ki ja wε. ⁴ A pu hakilee di wuregi. Na pu niyere-eye yaha, a namaa shuun fadeviire wuu pii di foro pu mu na pu fo. ⁵ A cèe p'i fya, na pu juyɔ sozi sozi. A pee namaa shuun wu pu pye: «Sipya we wu jε jii na ge, jaha na yee d'a pa wee shaa xuu tε ni wε? ⁶ Wu wa naha nige wε. W'a jε na foro xu ni. Ye wu bi yu yi mu na wu yaha Galile fiige ki ni ge, yi yi funyɔ kɔn yee na. ⁷ Wu bi yee pye na: «Li waha l'i waha, Sipya Ja na ba jé kakuubyii keɲε ni, p'a wu kori tige na. Wu caxhugo caɲa taanri wogo w'a jε.» ⁸ Ba p'a yee logo wε, a pu funjɔ di ba do Yesu wo nijoyo yi na.

⁹ Wee tuun wu ni a p'i ba na yiri faɲa ki na. Na ba yee beeri jaha jo tudunmɔ ke ni nigin wu mu, ni kalaapiire tisara beeri. ¹⁰ Cèe pii p'a yiri faɲa ki na ge, pee bye: Magadala sheen Mariyama, ni Zhane, ni Yakuba nu Mariyama. Cèe piimu be pu bye ni pu ni ge, a pee cèe pu be di yee ninuyɔ jo tudunmɔ pu mu. ¹¹ Ga, a p'i cèe pu jomɔ pu ta ba giraya jε wε, na bye pu ya dà pu na wε. ¹² Ga lee be na, a Pyeeri kunni

di yiri na baa kari faɲa ki na. Na she nɔ, na jaari wii ki ni, na faviire ti yε ja wà. A lee di wu fo fo xuuni. A wu guri na ma puga.

Yesu ya wuyε she Kalaapiire shuun na Emayusi koo na

¹³ Lee kadugo na a wu kalaapiire shuun wa di ganha na gaanji kee caɲa kiyε pyaa kulo la ni. Lee mege jε na Emayusi. Lee kulo le ni Zheruzalemu tε wu bye kiloo ke ni nigin shishiin. ¹⁴ Keree kiimu beeri k'a pye Zheruzalemu ni wee tuun wu ni ge, a p'i ganha na kee paari puyε mu. ¹⁵ Na pu yaha pu na yɔgɔ na yee jaha yu puyε mu, a Yesu yε pyaa di fulo pu na, na binne na gaanji ni pu ni. ¹⁶ A pu kunni di ganha na wu jaa, ga na bye kanna kaa la l'a pu pye pu ya wu cε wε.

¹⁷ A Yesu di pu pye: «Yee di wa jaari na keree kiike paari yiyε mu wε?» Ba Yesu ya yee jo wε, a p'i yere. Lee bi pu jahaya ta y'a tanha xuuni. ¹⁸ Wa mege ki bye pu ni na Kilopasi, a wee di jo: «Ni mu yε nigin be wε, kaa le l'a sii pye Zheruzalemu ni kii cabyaa kii na ge; wa shishiin wa Zheruzalemu ni ni wu ya li cε wε!» ¹⁹ A Yesu di pu pye: «Lee jε leke wε?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Kaa le l'a pye Nazareti sheen Yesu na ge ge! Yesu bi bye Kile tudunmɔ baraga wo. Fanha bye wu kapyege ni wu jɔ jomɔ ni Kile jaha taan ni sipyii pu be jaha taan. ²⁰ Wèe wo saraya jaha shɔnriwεε juyɔfεε ni wèe wo jahagbaa fεε p'a wu le shi watii keɲε ni, kɔnhɔ wu xhu. A pee di wu kori tige na. ²¹ Wèe bi kanha na daa jo Kile w'a wu tun na pa wu ba Izirayeli sheen juyɔ wolo, ga wu nixhugo na, nijaa jε wu caɲa taanri wogo. ²² Lee be na, cèe pii pu wa wèe ni ge, pii ya jomɔ pa jo wèe mu pemu ya wèe jaha wɔ fo xuuni ge. Pee ya soo she jisɔɔgɔ ke na faɲa ki na. ²³ Na ba jo na pee ya she gbo wu ja faɲa ki ni wε, ga na melekeε pii ja

wà. A pee melekεε p'i pee pye na Yesu wa jii na. ²⁴ Wèe kaafεε pii bε ya she faja ki na, na she li ta ba cèe p'a pa yi jo wèe mu wε, ga pu ya wuyε pyaa ja wε.»

²⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yee kunni jε fungonyo baa fεε. Kile tudunmoo p'a yemu bεeri jo ge, ali yee ya daa yee bε na tovuyo na wε! ²⁶ Go Shovoo wu bi sii yaa na kanha le kanhagana le na Kile di na pa wu nooro wu kan wu mu!» ²⁷ Lee kadugo na le l'a ka wu shizhaa na ge, a wu yee bεeri paari pu mu. A wu yi jo kon Kile tudunmoo Musa wo nijoyo yi na, fo na she no Kile tudunmoo pusamaa bεeri wo nijoyo yi na.

²⁸ Kulo lemu ni kalaapiire t'a se ge, a p'i she dεenε lee kulo li tajege ki na. A Yesu di wuyε pye kanna jahagbaa na w'a doroo na se. ²⁹ Ga, a p'i wu jεeri na: «Pinne ni wu ni, bani cana k'a xo, jeri tapyege ni piige k'a da wo.» A wu soo pu mu, a p'i binne je kanha ki ni. ³⁰ Ba liduun w'a no wε, a p'i diin na da da li. A Yesu di buuri wu lo na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan pu mu. ³¹ Ba Yesu ya buuri wu kan pu mu wε, a pu jii di na pahala wu na. A p'i na li ce na Yesu ye pyaa ki jε kii. Ga taapile ni, a p'i wii fo wu ni. ³² A p'i ganha na puyε pyi na: «W'a jo ni wèe ni, na jo kon na Kitabu pu jomoo pu jaha yu wèe mu koo li na tuun wemu ni ge, ta xonhoro na wèe funyo di bi taan?»

³³ Taapile ni a p'i guri na gaanji Zheruzalemu ni. Ba p'a she no wa wε, na tudunmoo ke ni nigin wu ni kalaapiire ti bεeri ta p'a pinne. ³⁴ A pee di shuun wu pye: «Can na, Kafoo w'a jε foro xu ni! W'a wuyε she Simo na!» ³⁵ Le l'a pye pee shuun we bε na koo li na ge, a pu bε di guri na yee bεeri paari pu mu, fo na she no cegana leke na p'a Yesu ta ce buuri wu kεgiduun wu ni ge.

Yesu ya wuyε she wu kalaapiire ti na

³⁶ Na pu yaha pu na pee jomoo pu yu, a Yesu di foro yere pu ninε ni na pu pye: «Kile wu janiε kan yi mu!» ³⁷ A pu jaalaa di yiri, a p'i sii fya xuuni. Bani pu bi giin na yafuguno pee ya ja. ³⁸ A Yesu di pu pye: «Naha na yee d'a yi hakilee pu yirige le yirigegana le na, na ke fungongo ke tuugo yaha yiyε mu wε? ³⁹ Yi na keye yi wii ni na tooyo yi ni, neye pyaa k'a sii kii. Yi na wii y'i ba gbɔn na na bε. Bani yafuguno jε ni ceexaara ni kaciye ni wε, ga ne kunni di wa ni yi ni.» ⁴⁰ Ba w'a yee jo wε, na wu keye ni wu tooyo yi she pu na. ⁴¹ A kalaapiire ti funyo di sii taan xuuni. Ga l'a pu fo fogana lemu na ge, lee funyo ni pu ya ta da sanha wε. Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yalige yaaga na da naha yee mu ya?» ⁴² Fyakaaya di bi bye pu mu, a p'i kee ka kan wu mu. ⁴³ A wu ki sho na ki xa pu bεeri jii na.

Yesu ya wuyε she wu tudunmoo pu na

⁴⁴ Lee kadugo na a wu pu pye: «Tuun wemu ni ne bye ni yee ni ge, go ye ne bi jo yee mu. Ne bi yee pye jo yemu bεeri y'a ka ne shizhaa na Musa wo saliya we, ni Kile tudunmoo pu wo Kitabu pee, ni Zaburuu Kitabu wu ni ge; jo yee bεeri jo ya yaa na fa.» ⁴⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu fungonyo mugu mu lee mugigana li na, konho p'i Kile wo Kitabu wu jomoo pu ce. ⁴⁶ Lee kadugo na a wu pu pye: «L'a ka Kitabu ni na li waha l'i waha, Shovoo wu na ba ganha, na pu na ba wu gbo. Wu cagbogo cana taanri wogo, w'a jε na foro xu ni. ⁴⁷ Wee mege na le yere le ya yaa na jo konjo ke wo shi wu bεeri mu, na li jo kon Zheruzalemu na na: shi wu bεeri ya yaa na yere wu jurumu wu na, na soo Kile na, konho wu pu jurumu wu yafa pu mu. ⁴⁸ Yee pu wa lee wo seereε. ⁴⁹ Na To Kile w'a Fεfεereε Munaa lemu wo jomεε lo yi mu ge,

ne na ba lee tun na pa yi mu. Ga yi tiin Zheruzalemu ni fɔlɔ, fo tee sefɛɛɛ te ba fɛnhɛ tigi yi na na yiri Kile we ni.»

Yesu ya dugi na kari fugba wu ni

⁵⁰ Ba w'a xɔ pee jomɔ pe na wɛ, na gari ni wu kalaapiire ti ni Betani kulo li shizhaa. Ba p'a nɔ wà wɛ, a wu wu keye tagi pu ɲɲɲ na, na ganha na duba pyi pu mu. ⁵¹ Na Yesu yaha wu na wee duba wu pyi, a wu yiri laha pu tãan, na dugi kari fugba we ni. ⁵² Lee di kalaapiire ti ta t'a nuguro sin, na wu pɛɛ. Ba p'a wu pɛɛ xɔ mu wɛ, a pu fundanga wuu di guri na pa Zheruzalemu ni. ⁵³ A p'i bye tuun bɛɛri ni p'a she puyɛ pinne Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na Kile pɛɛ.

Yohana Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Yohana wo nigama

Jɔgɔ wu jε Yohana we?

Yohana be wu bye Yesu wo tudunmɔɔ ke ni shuun wu ni. Zebede ni Salome ye wo ja wu bye wii. Wu ceborona wu bye Yakuba. Yawutu wu bye wii, fyashaa di jε wu labye. Kalaapiire taanri wemu fanha k'a bi jεhe Yesu yiri xuuni ge, Yohana be wu bye pee ni. Tuun wemu ni p'a Yesu kori tige ki na ge, wee Yohana we ninumɔ kenε ni w'a wu nu wu kaa le (Yohana 19:27).

Yohana ya ta sɔɔ na wuyε mege yiri bada we Kitabu we ni we. Ga na wuyε pyi na le li kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge (Yohana 13:23; 19:26; 20:2; 21:20).

We Jozaama Kitabu we kakana jɔnɔ

Yohana Egilizi w'a wee na wee w'a we Kitabu we ka na wu yaha Efese kulo li ni. W'a Yesu kaa yu wεe mu na wu bi se tɔɔnii ni jεhe jεe ni Zheruzalemu ni kalenεe ni.

Yohana ya li she na Yesu wu jε To Kile wo Ja nigin pe we, wemu Kile ya tun na pa konɔ puga funɔɔ ni ge. Yesu ya yi yu tɔɔnii ni jεhe jεe ni we Kitabu we ni na Kile wu jε wee To. W'a Yesu shee wεe na na wee wu jε koo le, lee lemu l'a se jɔni sicuumɔ pu ni ge.

Jozaama Kitabu wu kafila jɔgbɔɔ

Yohana ya li she na Yesu ya yu wu wo nɔɔɔ wu wo tuun wu keree na: Tuun wu sanha nɔ we (Yohana 1-12); tuun w'a nɔ (Yohana 13-21).

Yohana 1 Yohana Batizelipye wo seeri keree ni Yesu kalaapiire nizhiilee pee.

Yohana 2—12 Yesu ya wu sefere ti she wu labye wu ni sipyiire ti ni jε ni ni jaha sheshere kakanhanjaa gbarashuun ni.

Yohana 13 —17 Yesu ya wu taan jεege ki she wu kalaapiire ti shizhaa na.

Yohana 18—21 Yesu na xu, na jε.

Jomɔ pe pu jε kpeenge n i jɔni sicuumɔ ge

¹ Fo taashiine li ni, na ta konɔ sanha yaa we, wemu w'a yiri Jomɔ ge, wee ya bye na xɔ. Pee Jomɔ pu ni Kile wu bye shiizhan, pee Jomɔ pu jε Kile. ² Fo taashiine ni pee Jomɔ pe ni Kile wu bye shiizhan. ³ Pee gbɔɔɔ ni Kile ya yanmuyɔ yi beeri yaa. Yaaga yaaga k'a yaa ge, kee ka shishiin ya yaa pee kadugo na we. ⁴ Pee ni jɔni sicuumɔ ya daa. Pee jɔni sicuumɔ pu bi kpeenge yege sipyii pu mu. ⁵ Kee kpeenge k'a jɔni nibiige ki ni sipyii pu mu, ga nibiige ki sipyii p'i ya ta sɔɔ ki na we.

⁶ A Kile di nά wa tun, wee mege ki bye na Yohana. ⁷ Wee ya pa bye seeri na kpeenge ki kaa yu sipyii pu mu, konhɔ pu beeri di dά kee kpeenge ki na, wee baraga ni. ⁸ Weeye pyaa bi ta pye kpeenge ki we, ga wu kapana jɔnɔ k'a pye na kpeenge ki kaa yu sipyii pu mu, ⁹ Pee jomɔ p'a bye kpeenge can can wogo. Pee ya pa konɔ na, na ba ganha na kpeenge yege sipyii pu beeri mu. ¹⁰ Pee bye konɔ na, pee shiin gbɔɔɔ ni konɔ ya yaa. Ga konɔ sipyii di ya ta sɔɔ pee na we. ¹¹ P'a tigi puyε pyaa fiige sheen mu, ga pee di ya ta sɔɔ pu na we. ¹² Ga lee be na, sheen nigin nigin ya sɔɔ pu na, na dά pu na; a Jomɔ p'i fanha kan pee mu na pu pye Kile nagoo. ¹³ Pee ya ta se sipyii segana na we, p'i ya se sipyii wo daan na mu funɔɔ ni we, p'i ya se nά be wo jidaan funɔɔ ni we. Ga Kile ye pyaa wo jidaan funɔɔ ni p'a pye wu nagoo.

Jomɔ p'a jɛri sipya

¹⁴ Ayiwa, pee jomɔ pe, p'a jɛri sipya, na ba diin wèe ninɛ ni, a wèe di pu nɔɔɔ wu wii, Ja nigin pe wu w'a foro Kile ni ge, na wu ta wee wo. Wee w'a sii fɛrɛmɛ ni can wu Kafɔɔ.

¹⁵ Wee kaa Yohana bi yu, na mujuu waa na sipyiire ti pyi: «Ná wemu kaa nɛ jo, jo w'a ma nɛ kadugo ge, wee bye nɛ jaha na; bani yani nɛ wu se ge, wee bye na xɔ. Wee wu jɛ we.» ¹⁶ Wèe bɛeri ya wù taha ta wu fɛrɛmɛ nigbɔ pu ni, na duba bɛ ta na fara duba na. ¹⁷ Kile tudunmɔɔ Musa baraga ni Kile ya wu saliya jomɛhɛɛ ki kan wèe mu. Ga Yesu Kirisa baraga ni wèe ya fɛrɛmɛ ni can cɛ. ¹⁸ Sipya wa shishiin sanha Kile ja bada wɛ. Ja nigin pe wu wu jɛ Kile, na jɛ ni wu To Kile ni shiizhan ge, wee w'a wèe pye wèe ya To Kile wu cɛ.

Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yɛrɛ

(Macao 3:1-12; Marika 1:1-8; Luka 3:1-18)

¹⁹ Pe p'a pye Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ pe, tuun wemu ni Yawutuu jɔɔfɛɛ p'a pa saraya jaha shɔnriwɔɔ ni Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki kapyebyii pu tun wu mu ge. Tudunmɔɔ p'a yiri Zheruzalɛmu ni na pa wu yiri na ba wu yege na: «Jɔgɔ mu di jɛ wɛ?» ²⁰ Yohana ya ta li pye ɛmɔhɔɔ kaa wɛ, na yi tii jo pu mu na: «Nɛ jɛ Shɔvɔɔ wu wɛ.» ²¹ A p'i wu yege na: «Wee tuun wu ni mu di jɛ jɔgɔ wɛ? Kile tudunmɔɔ Eli gɛ?» A wu jo: «Nɛ jɛ Eli wɛ.» A p'i wu pye sanha na: «P'a Kile tudunmɔ wemu kaa jo ge, mu wu wa gɛ?» A wu jo: «Ahayi.» ²² Wee tuun wu ni a p'i jo: «Mu d'a sii jɔgɔ wɛ? Ya jo wù mu gɛ, kɔnhɔ wù bɛ di shɛ yee jo wù tunvɛɛ pu mu. Jɔgɔ yɛ pyaa mu d'a sii wɛ?» ²³ A Yohana di pu jɔ shɔ ni Kile tudunmɔɔ Ezayi wo jomɔ pa ni na:

«Sipya wa w'a mujuu waa siponɔ ki ni na:

«Yi Kafɔɔ wu koo li tii!»*
Nɛ wu jɛ wee sipya wɛ.»

²⁴ Piimu p'a bi tun Yohana mu ge, Farizhɛɛn pii bye pee ni. ²⁵ A pee di wu yege sanha na: «Mu bye mu di jɛ Shɔvɔɔ wu wɛ, mu di jɛ Eli wɛ, Kile tudunmɔ wemu kaa p'a jo ge, mu di jɛ wee bɛ wɛ, wee tuun wu ni jaha na mu di batizeli pyi wɛ?» ²⁶ A Yohana di pu jɔ shɔ na: «Nɛ wi ge, nɛ sipyii batizeni lɔhɔ yɛ ni, ga sipya watii wa wà yee ninɛ ni na xɔ, yee di ya wee cɛ wɛ. ²⁷ Wee w'a ma nɛ kadugo, nɛ yaa ni wu tanhaya mɛɛrɛ bɛ zanha ni wɛ.» ²⁸ Kii keree kii ya pye kulo lemu ni ge, lee mɛgɛ jɛ Betani. Lee wa Zhurudɛn Gba wu Kile-nɔhɔ ki na. Wee xuu wu ni Yohana bi sipyii pu batizeni.

Kile wo Dubyapige ki jɛ Yesu

²⁹ Kee caɲa ki jimuguro ti na, a Yohana di Yesu ja wu na ma wu mu, na jo: «Kile wo Dubyapige ke ki da ba kɔnɔ ki jurumu wu lɔ laha wà ge, kee ki wa mɛ. ³⁰ Ná wemu kaa nɛ jo yee mu ge, jo: «We w'a ma nɛ kadugo ge, wee bye wà fo taashiine li ni. W'a pye wà na ta nɛ sanha se wɛ.» Wee wu jɛ we. ³¹ Nɛ kunni bi sanha wu cɛ wɛ, ga nɛ pa sipyii pu batizeni lɔhɔ ni, kɔnhɔ di wu she Izirayeli sipyii pu na.»

³² Yohana ya Yesu kaa jo sipyii pu mu na: «Nɛ Kile Munaa ja l'a tigi na yiri fugba we ni, na ba diin wu na ba gbege shazhira jɛ wɛ. ³³ Nɛyɛ pyaa bi ta wu cɛ wɛ, ga Kile wemu w'a nɛ tun na nɛ w'a sipyii pu batizeni lɔhɔ ki ni ge, wee ya jo na: «Ma ba Kile Munaa ja l'a tigi na pa diin ná wemu na, wee w'a da ba batizeli wu pyi Fɛfɛɛɛ Munaa ni.» ³⁴ A nɛ shiin di li ja mu, na bye li sɛɛri, na pee jomɔ pe yu na Kile Ja wu jɛ wee ná wɛ.»

Yesu kalaapiire nizhiilee

* 1:23 Ezayi 40:30

³⁵ Kee caɲa ki ɲimuguro ti na, Yohana ni wu kalaapiire shuun wa bi yere wa sanha. ³⁶ A wu Yesu ɲa wu na doroo, na ganha na wu wii, na ba jo: «Kilɛ wo Dubyapige ki ke!» ³⁷ Ba Yohana wo kalaapiire shuun w'a wee kafila wu logo wɛ, na daha Yesu fɛni. ³⁸ A Yesu di ɲmahana ɲɛri, na pee ta p'a taha wu fɛni, na pee yege na: «Naha yee di zhaa wɛ?» A pee di wu pye: «Rabi, (Lee kɔri ɲɛ «Karamɔgɔgbɔ».) mii mu d'a tigi wɛ?» ³⁹ A wu pu ɲɔ shɔ na: «Yi pa ki wii.» A p'i binnɛ kari ni wu ni, na shɛ wu tatiginɛ ki ɲa. Lee bi caɲa ki ta k'a tigi na nɔ lɛɛɛɛ kɛ ni gbaara wu na (16h00), a p'i caɲa ki saɲa xɔ wà.

⁴⁰ Kalaapiire shuun wemu w'a Yohana kafila wu logo na daha Yesu fɛni ge, wa mɛgɛ bye Andire, wee ɲɛ Simɔ Pyɛɛri cuun. ⁴¹ A Andire di fɛnhɛ shɛ wu ɲahafɔɔ Simɔ yiri na shɛ wu pye: «Wèe ya Kirisa wu ɲa,» (lee kɔri ɲɛ «Kilɛ ya wemu shɔɔnri lɔ ge.») ⁴² Lee kadugo na a Andire di gari ni Simɔ ni Yesu yiri. A Yesu di Simɔ wii na wu pye: «Yohana ja Simɔ wu ɲɛ mu. Mɛgɛ katii ki da le nime mu na, kee ɲɛ Sefasi.» (Kee kɔri ɲɛ «Faakagerɛɲɛ.»)

Yesu ya Filipe ni Natɔɲɛli yiri; a p'i daha wu fɛni

⁴³ Kee caɲa ki ɲimuguro ti na, a Yesu di jo na wee da zhe Galile fiige ki ni. A wu nigariwo di jiri Filipe na na wu pye: «Taha na feni.» ⁴⁴ Filipe bi bye Bɛtisayida kulo li shɛn wa, lee kulo le ninunɔ shɛɛn pu bye Andire ni Pyɛɛri bɛ. ⁴⁵ Lee kadugo na a Filipe di ba Natɔɲɛli ɲa na wu pye: «Kilɛ tudunmɔɔ Musa ya sipya wemu kaa jo Kilɛ wo saliya Kitabu wu ni, a Kilɛ tudunmɔɔ pusamaa bɛ di wu kaa jo pu wo Kitabuu pu ni ge, wèe ya wee ɲa. Wee ɲɛ Yusufu ja Yesu na yiri Nazareti kulo li ni.» ⁴⁶ A Natɔɲɛli di wu pye: «Dii yasaɲa di da ja voro Nazareti ni wɛ?» A Filipe

di wu ɲɔ shɔ na: «Pa wu wii.» ⁴⁷ Ba Yesu ya Natɔɲɛli nibawo ɲa tuun wemu ni wɛ, na jo: «Izirayeli see sipya wa we, nanmahara ɲɛ wemu zɔ ni wɛ.» ⁴⁸ A Natɔɲɛli di wu yege na: «Mii mu d'a nɛ ta cɛ wɛ?» A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Nɛ ɲii bye mu ni na mu yaha nitoodige ki taaɲ, na ta Filipe sanha mu yiri wɛ.» ⁴⁹ A Natɔɲɛli di gaala, na jo: «Wu Karamɔgɔ, Kilɛ Ja mu ya sii, Izirayeli wo saan we!» ⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Nɛ mu pye jo nɛ ɲii bye mu ni na mu yaha nitoodige ki taaɲ ge, lee yɛ l'a mu pye mu ya dà nɛ na ya? Ma na ba kagbɔhɔɔ kii bɛ ɲa kiimu k'a ye le na ge!» ⁵¹ A wu jo ɲa saɲa na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu jo yi na ba fugba wu ɲɔ ɲa k'a mugi, na Kilɛ wo melekɛɛ pii ɲaa pu na duri na diri Sipya Ja wu na.»

2

Cekaanra te t'a pye Kana kulo li ni ge

¹ Lee kadugo na, caɲa taanri wogo ki na, cekaanra bi bye kulo la ni, lee mɛgɛ ɲɛ na Kana. Lee bye Galile fiige ki kulo la. Yesu nu wu bye tee cekaanra ti ni. ² P'a bi Yesu ni wu kalaapiire ti bɛ yiri tee cekaanra ti ni. ³ Ba duvɛn w'a pa guunɔ wɛ, a Yesu nu wu fulo wu na na wu pye: «Pu duvɛn w'a kuunɔ.» ⁴ Ga, a Yesu di wu nu wu pye: «Nufɔɔ we, ma ganha bu da le yaha li ma canri wɛ, nɛ wo tuun w'a sanha nɔ wɛ.» ⁵ A Yesu nu wu kapyebyii pu pye: «Wu ba yemu bɛɛri jo yi mu, yi lee pye.»

⁶ Yawutuu pu bi pɛyɛ gbaara wa tɛ na wolo faaya yi ni. Yee wo lɔhɔ pu bi gori na daga na puyɛ jii na bɛ ni pu fɛfɛɛɛ kalɛgɛɛ ki ni. Lɔhɔ litirilee xhuu nigin (100) shishiin bi jin pɛgɛ ka bɛɛri ni. ⁷ A Yesu di kapyebyii pu pye: «Yi ye pɛyɛ ye ɲi ni lɔhɔ ni.» A p'i yi ɲi fo yi ɲɔyɔ ye na. ⁸ A wu guri pu pye: «Yi ka ko shɛ gan yalige ki ɲaha shɔɔnriwɔɔ wu mu.»

A pee di ka ko kari. ⁹ Lohó ke k'a j̄eri na pye duven wu ge, a yalige ki jaha shóonrivóó wu kee j̄eh̄e. Ga wee bi wee duven wu taforogo c̄e w̄e. Ga kapyebyii piimu p'a bi lohó ki ko ge, pee kunni bi wu taforogo c̄e. A yalige ki jaha shóonrivóó wu cenabun poo wu yiri, ¹⁰ na wu pye: «Sipyii b̄eri ma f̄enh̄e duven nidan wu loolo. Pu bu wee nij̄eh̄em̄e gba, wemu ya taan xuuni w̄e, p'a na wee loolo. Ga, a mu kunni di d̄er̄e ma wo duven nidan wu yaha fo nim̄e.»

¹¹ Le l'a pye Yesu jaha sh̄esh̄eer̄e kakanhan̄aa ki b̄eri nizhiine. Lee ya pye Kana ni, Galile fiige ki ni. Yesu ya wu sef̄eer̄e sh̄e. Ba kalaapiire t'a lee ja w̄e, na dà wu na.

¹² Lee nibyexhoo na, a Yesu ni wu nu, ni wu ceboronamaa, ni wu kalaapiire t'i gari Kap̄erinóm̄o kulo li ni. A p'i cabyaa kii pye wà.

Yesu ya Kile-p̄ēn̄e pugbóh̄o ki pye f̄ef̄ēe

(Maco 21:12-13; Marika 11:15-17; Luka 19:45-46)

¹³ Ba Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalene l'a t̄ēn̄e w̄e, a Yesu di gari Zheruzalemu ni, ¹⁴ na sh̄e sipyii pii ta Kile-p̄ēn̄e pugbóh̄o ki kaan̄a ki ni, pu na nīȳe, ni dubyaa, ni gbegbe shazhira p̄er̄e saraya wolovee pu mu. Wari faav̄e pu b̄e d'a tiin wà pu tabalaa t̄aan, na saraya wolovee pu wari wu fari pu mu. ¹⁵ Ba w'a sh̄e pu ta mu w̄e, na sh̄e m̄eer̄e pye sus̄, na pee b̄eri k̄ori yeege Kile-p̄ēn̄e pugbóh̄o ki ni, ni pu nīȳe ni pu dubyaa ni, na wari faav̄e pu wo tabalaa pu j̄eri buri, na pu wari wu wo jin̄e na. ¹⁶ A wu gbegbe shazh̄eer̄e p̄er̄ev̄e pu pye: «Yi te ló laha naha! Yi ganha da na To wu puga ki pye jagi tapyege w̄e!» ¹⁷ Ba Yesu ya lee pye w̄e, a wu kalaapiire ti funj̄o di do Kitabu jom̄o pa na na:

«Mu puga ki kaa ya dan n̄e ni t̄eh̄ene baa,

n'a na funj̄o shaa ni ki ni xu-uni.»*

¹⁸ Lee kadugo na a Yawutuu j̄un̄j̄of̄ēe p'i wu pye: «Naha sh̄esh̄eer̄e tek̄e mu di da já bye tee di li sh̄e na kajii wa mu mu li bye na w̄e?» ¹⁹ A Yesu di pu j̄o sh̄o na: «Yi ke Kile-p̄ēn̄e pugbóh̄o ke ja, di ki yeren̄e cabyaa taanri funj̄o ni.» ²⁰ A p'i wu pye: «Go yee kel̄e sh̄ish̄eer̄e ni gbaara (46) p'a pye na ke Kile-p̄ēn̄e pugbóh̄o ke yeren̄e d̄e! Wee tuun wu ni mu di maȳe wii j̄oḡo mu wu já kee yeren̄evon̄o yeren̄e cabyaa taanri funj̄o ni w̄e?» ²¹ Ga Kile-p̄ēn̄e pugbóh̄o kemu kaa Yesu bi yu ge, kee bye wuȳe pyaa ceepuuro. ²² Ba Yesu ya ja j̄e na foro xu ni w̄e, a wu kalaapiire ti funj̄o di do na w'a yi jo. A p'i dà Kile Kafila wu na, Yesu bi yemu b̄eri jo ge, na dà yee b̄e na.

Yesu ya sipyii fungonyo keree c̄e

²³ Na Yesu yaha Zheruzalemu ni Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalene li tuun wu ni, a sipyj̄eh̄em̄ē di wu jaha sh̄esh̄eer̄e kakanhan̄aa ki ja na dà wu na. ²⁴ Ga Yesu ya ta wuȳe yaha pu ken̄e na w̄e, bani w'a bi pu fungonyo keree b̄eri c̄e. ²⁵ Wu mago bye li na nago sipya wa wu na sipya wa keree jo wu mu w̄e, bani wu bi sipyii b̄eri fungonyo keree c̄e.

3

Yesu ni Nikod̄emu keree

¹ Farizhen wa bye wà, wu m̄ege bye Nikod̄emu. Yawutuu pu j̄un̄j̄of̄o wa wu bye wii. ² A wee di ba sh̄e Yesu yiri can̄a ka piige ni, na wu pye: «Wù Karamoḡo, jaha sh̄esh̄eer̄e kakanhan̄aa kii mu ya sii na byi ge, sipya wa shishiin da já da ki pyi ni Kile j̄e ni ma ni w̄e. Lee wuu na w̄e ya li c̄e, jo Kile w'a mu tun mu wu pa w̄e kalaa.» ³ A Yesu di wu pye: «Can can na, n'a da yi jo ma mu, sipya wemu ya sevon̄o se

* 2:17 Zaburuu 69:9

wε, weefɔɔ da já jé Kilε wo saanra ti ni wε.» ⁴ A Nikodemu di Yesu pye: «Sipya wemu ya le xɔ ge, dii weefɔɔ di da já sevɔnɔ se wε? Wu kunni wa da já guri jé wu nu funɲɔ ni pu kuri se wε?» ⁵ A Yesu di wu pye: «Sipya wemu ya se lɔhɔ ni Fεfεεεε Munaa gbɔɔrɔ ni wε, weefɔɔ da já jé Kilε wo saanra ti ni wε. ⁶ Bani sipyii ya piimu se ge, pee jε ceepuuro wuu. Piimu p'a se Kilε wo Fεfεεεε Munaa li gbɔɔrɔ ni ge, pee ya jaari lee wo jaarigana na. ⁷ Nε na ma pye, li waha l'i waha y'a yaa na sevɔnɔ se, lee ganha bu da ma fo wε. ⁸ Ki jɪdaan tashεε ni kafεεεε ya se m'a ki tunmɔ logo, ga ma di wa da ki taforogo ni ki tashεε bε cε wε. Sipya wemu bεeri w'a se Kilε Munaa li gbɔɔrɔ ni ge, mu li jε weefɔɔ shizhaa na.»

⁹ Ayiwa, a Nikodemu di Yesu pye: «Kii keree kii bεeri di da já bye pyegana leke na wε?» ¹⁰ A Yesu di wu pye: «Mu na jε Izirayeli karamɔgɔgbɔ, lee bε na mu di ya kii keree kii jaha cε-ε ya? ¹¹ Can can na, n'a da yi jo ma mu, le wèe ya cε ge, lee wèe ya yu; le wèe ya ja ge, lee wo sεεεεε bε wèe jε. Ga yee wa giin y'i sɔɔ wèe wo sεeri keree ki na wε. ¹² Nε na jɪnɲε ke wo keree jaha yu yee mu, yee di ya daa kee na wε, nε bu fugba we wo keree jo yee mu, yee na bye dii na dà kee na wε? ¹³ Wa shishiin wa sanha dugi ja fugba we ni wε, fo Sipya Ja wu yε, wee wemu w'a yiri fugba wu ni na tigi ge. ¹⁴ Kilε tudunmɔ Musa wo tuun wu ni, na wu yaha sipɔnɔ ki ni, w'a tɔɔrɔ dajaa yaa na pye wɔ, na wu yirige suri tinnε la ni sipyii pu nɪnɲε ni. Yirigegana lemu na w'a wɔ wu yirige ge, li waha l'i waha, mu Sipya Ja wu bε ya yaa na pa yirige lee yirigegana li na, ¹⁵ kɔnhɔ sipyaa sipya w'a dà wu na ge, wee di jɪi sicuumɔ nixhɔbaama ta.»

¹⁶ Bani kɔnɔ ya taan Kilε mu tchenε baa, fo w'a sɔɔ na wu Ja

nigin pe wu kan na pye saraga, kɔnhɔ sipyaa sipya w'a dà wu na ge, wee ganha bu gyεεgi wε, ga wu jɪi sicuumɔ nixhɔbaama ta. ¹⁷ Kilε ya ta wu Ja wu tun na pa kɔnɔ na, kɔnhɔ wu ba kiiri kɔn sipyii na wε, ga w'a wu tun na pa, kɔnhɔ kɔnɔ sipyii di shɔ wu baraga ni.

¹⁸ Sipya wemu bu dà wu na, Kilε da ga ba kiiri kɔn weefɔɔ na wε. Ga wemu bu bye wu ya dà wu na wε, kiiri ya kɔn xɔ weefɔɔ na. Bani Ja nigin wemu w'a foro Kilε ni ge, wu ya dà wee na wε. ¹⁹ Wee kiiri wu kakɔn le: Kilε wo kpεεnge k'a pa kɔnɔ na, ga, a sipyii jurum w'i pu pye p'a piige pɔrɔnɔ kee kpεεnge ki na. ²⁰ Bani sipya wemu w'a kuumɔ pyi ge, Kilε wo kpεεnge ki ya dan wee ni wε. Wu ya sɔɔ bε wu foro kee kpεεnge ki na wε. Bani weefɔɔ ma fyagi, kɔnhɔ sipyii ganha bu wu kakuuyo cε wε. ²¹ Ga sipya wemu w'a can wu koo jaari ge, kpεεnge na weefɔɔ ma wu keree pyi, kɔnhɔ sipyii bεeri di ki ja, p'i li cε na wee ya Kilε koo li jaari.

Yohana ya yemu jo Yesu shizhaa na ge

²² Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro Zheruzalemu ni na kari Zhude fiige ki xuu wa betii ni. A wu tuun wa pye wà ni pu ni na sipyiire ti batizeni. ²³ Lee bi Yohana bε ta wu na sipyii pii batizeni xuu wa ni wee mεge jε Enɔ, wee xuu wu jε Salimu kulo li kabanugo. Bani gba lɔhɔ nɪnɲεnɲε ki bye wee xuu wu ni. Sipyiire ti bi se wu yiri na wu pu batize. ²⁴ Lee ya pye na ta Yohana sanha le kaso wu ni wε.

²⁵ Canja ka, nakaara ya jé Yohana wo kalaapiire ta, ni Yawutu wa tε ni, fεfεεεεε kalegεε ki shizhaa na Yawutuu pu kabanja na. ²⁶ Tee nakaara ti wuu na a Yohana wo kalaapiire t'i she wu pye: «Wu Karamɔgɔ, ma ni ná wemu wu bye Zhurudɛn Gba wu kadugo ge, ni

mu ya wu kaa jo ge, li wii wee ya sipyii batizeni nime. Sipyii pu beeri di se wee yiri.» ²⁷ A Yohana di pu jo shɔ na: «Kile ya lemu kan sipya wemu mu we, ta wu na ja lee ta? ²⁸ Yeeye pyaa wa li fiin na ne yee pye jo Kile ya Shɔvɔɔ wemu tun ge, wee wa ne we, ga Kile ya ne tun na pa wu jaha na ye.» ²⁹ Lee kadugo na a Yohana di talene la jo na: «Cenabun poo wo wu je wu cenabun. Cenabun poo wu najii wu kunni niyerege ye ki ma bye wu taan. Wu bu cenabun poo wu mujuu logo, w'a fundanga ta xuni cenabun poo wu mujuu li wuu na. Kee fundanga ki tuugo ki je ne wogo ke. Kee fundanga k'a pele fo na no ki tene na. ³⁰ Li waha l'i waha, la ya yaa na faraa wee wo peene ki na nime, la di da foro ne wo peene ki ni.»

Sipya we w'a yiri fugba wu ni na pa ge

³¹ A Yohana di jo sanha na: «Wemu w'a foro Kile ni ge, wee wu je sipyii pu beeri junɔ ni. Ga wemu w'a foro jine ni ge, wee je nɔhɔdaan wo, jine keree wee ya yu. Wemu w'a pa na yiri fugba wu ni ge, wee wu je pu beeri junɔfɔɔ. ³² W'a yemu ja na yemu logo ge, yee w'a yu. Ga wa shishiin ya ta sɔɔ wu nijoyo yi na we, fo sheen nigin nigin ye. ³³ Sipya wemu beeri w'a sɔɔ wu nijoyo yi na ge, wee ma li shee na fiinne na can je Kile ni. ³⁴ Bani Kile ya wemu tun ge, Kile jomɔ wee ya yu. Kile ya Fefere Munaa taga wee ji. ³⁵ To Kile Ja wu kaa ya dan wu ni, w'a sefere ti le wu keje ni yanmuyɔ beeri na. ³⁶ Wemu w'a da Kile Ja wu na ge, jii sicuumɔ nixhobaama wa weefɔɔ mu. Ga wemu ya da Kile Ja wu na we, wee da jii sicuumɔ pu ta we. Ga Kile wo loyire li na gori yaha weefɔɔ na.»

4

Yawutuu ya shi wemu koge, Yesu ya tigi wee mu

¹ Ayiwa, Farizheen p'a pa yi logo na Yesu ya kalaapiire nijehere taa na toro Yohana taan, na pu batizeni. ² Ga na ta Yesu ye pyaa bi ta na batizeli wu pyi we, fo wu kalaapiire. ³ Tuun wemu ni Yesu ya pa pee jomɔ pu logo ge, a wu foro Zhude fiige ki ni na kari Galile fiige ki ni. ⁴ Wu nigariwo bi yaa na Samari fiige ki ja toro. ⁵ A wu she no Samari kulo la ni, lee megeje na Sikari. Yakuba bi tege kemu kan wu ja Yusufu mu fo l'a mo ge, kee kabanugo Sikari bye. ⁶ Keenje ka ki bi bye Yakuba mu wa wee xuu wu ni. Ba Yesu ya kanha para li taan we, na diin kee keenje ki jo na. Lee bi canja ki ta jine nine ni.

⁷ A Samari shen cee wa di ba wa lɔhɔ takogo ni. A Yesu di wu pye: «Na kan lɔhɔ di gba!» ⁸ Lee bi Yesu kalaapiire ti ta t'a kari kanha ki ni yalige tashɔɔ ni. ⁹ A wee Samari shen cee wu Yesu pye: «Ee, mu wemu wu je Yawutu ge, jaha na mu d'a sɔɔ na logbaga beeri ne mu na ta ne je Samari shen we?» Cee w'a yee jo bani Yawutuu bi ta sɔɔ kaa la shishiin li pu ni Samari sheen pinne we. ¹⁰ A Yesu di wu jo shɔ na: «Cee we, Kile ya yaaga kemu kaan ma ni ge, mu da bi kee ce, sipya wemu w'a logbaga ki beeri mu mu ge, na wee be ce, muye pyaa ki bi da logbaga beeri wu mu. Wu bi da lɔhɔ kan mu mu, kemu k'a jii sicuumɔ kaan sipyii beeri mu ge.» ¹¹ A cee wu wu pye: «Karamɔgona we, gonɔ je mu mu we, keenje ki d'a cogi, mii mu di da kee jii sicuumɔ lɔhɔ ki ta di gan ne mu we? ¹² Wee tole Yakuba w'a ke keenje ke kan we mu. Wuye pyaa, ni wu nagoo, ni wu yapɔɔyɔ yi bi kee lɔhɔ gbuu. Ayiwa, mu wa giin na mu ya ye wee tole Yakuba na ge?» ¹³ A Yesu di wu jo shɔ na: «Wa beeri w'a ke keenje

ke lohó gba ge, waga na ba weefóó ta sanha. ¹⁴ Ga lohó ke ne gaan ge, wa beeri w'a kee gba ge, waga da ba weefóó ta nige bada we. Bani lohó ke n'a da gan weefóó mu ge, kee na ba bye lobulowii na buloo na foro wu funnó ni, na jii sicuumó nixhóbaama kan wu mu.» ¹⁵ A cee wu Yesu pye: «Karamóóna we, kee lohó ki kan na mu di gba, kónhó waga ganha bu na ta nige, di ba lohó shaa naha sanha we.»

¹⁶ A Yesu di wu pye: «She ma poo wu yiri pa naha.» ¹⁷ A wu Yesu pye: «Ná wa na mu we.» A Yesu di wu pye: «Can m'a jo na ná ne ma mu we. ¹⁸ Bani m'a jé xó namaa kaguro mu. Ná wemu be w'a jé ma mu nime ge, wee be wa ma poo we. Can m'a jo.» ¹⁹ A cee wu wu pye: «Karamóóna we, ne mu seeri na mu ta Kile tudunmó. ²⁰ Wèe Samari sheen, ke faabobonó ke na wèe sefelee ya Kile pele. Ga yee Yawutuu di yu na tapene katii wa Kile na ni Zheruzalemu be we.» ²¹ A Yesu di wu jón shó na: «Dà na na! Cana ka wa ma, y'a da ba To Kile pele ke faabobonó ke na we, kelee Zheruzalemu be ni we. ²² Wemu yee Samari sheen ya bele ge, yee ya wu ce we, ga wemu wèe Yawutuu ya bele ge, wèe ya wu ce, bani wèe Yawutuu ni Shóvóó w'à foro. ²³ Ga cana ka wa ma, kee ya nó xó. Piimu p'a To Kile pele see na ge, pee na ba wu pele munaa baraga ni, lee lemu l'a can wu shee ge. Bani piimu p'a kee pene ki tuugo pyi ge, pee To Kile ya zhaa. ²⁴ Kile ne Munaa. Piimu p'a wu pele ge, li waha l'i waha, pee ya yaa na wu pele munaa baraga ni, lee lemu l'a can wu shee ge.» ²⁵ A cee wu wu pye: «Ne li ce jo Shóvóó wu na ba ba, (lee kóri ne «Kile ya wemu shónri lo ge.») Wee ba ba tuun wemu ni, wu na ba keree ki beeri jaha jo wèe mu.» ²⁶ A Yesu di cee wu pye: «Ne wemu w'a yu ni mu ni ge, ne wu ne wii.»

²⁷ Na Yesu ni cee wu yaha pee

jomó pu na, a kalaapiire t'i ba na yiri yalige ki tashóó ni. Ba pee ya pa Yesu ta wu na yu ni cee wu ni we, a l'i pu jaha wó. Ga wa shishiin ya sóó na wu pye: «Naha kaa m'a yegee cee wu mu we?» kelee «Naha na m'a yu ni wu ni we?» ²⁸ A cee wu kunni di wu lokoyaaga ki yaha keené ki na, na guri kari kanha ki funnó ni, na she sipyii pu pye: ²⁹ «Yi pa ná wa wii, w'a ne kapyelegee beeri jo ne mu. Kónhó wee di ne Shóvóó we-e de?» ³⁰ A sipyii p'i yiri kanha ki funnó ni na pa Yesu yiri.

³¹ Lee bi kalaapiire ti ta t'a Yesu neeri na: «Wù Karamóó, jón maye na, m'a ganha li ba.» ³² Ga, a wu pu jón shó na: «Yalige ka wa ne mu na li, yee di wa kee ce we.» ³³ A kalaapiire t'i ganha na tiye yegee na: «Ba kónhó wa w'a pa yalige ka kan wu mu we?» ³⁴ A Yesu di pu pye: «We w'a ne tun ge, ne na wee jidaan pyi; kapyene kii w'a kan ne mu ge, na kee be jón fa, lee ne jón yalige yaaga ne mu.» ³⁵ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Ta yee kunni ma yu we tuun we ni, na yeye shiseere wu ne wèe ni yalóó ti te ni we? Ga n'a da yi jo yi mu, «Yi kereye yi wii xuni!» Shinma w'a le, wu kónduun w'a nó xó. ³⁶ Wemu w'a shinma wu kóon ge, wee ya wu saraa taa na xó; w'a shinma pya wu pinne yaha jii sicuumó nixhóbaama pu wuu na. Lee pyegana li na, shinma nuguvóó we ni wu kónvóó we, pu shuun wu beeri na fundanga ta shizhan. ³⁷ Bani talene lemu l'a yu na: «Wa na ba yeme nugi, watii na ba wee shinma wu kón ge,» lee ne can. ³⁸ Yee ya tege kemu nugi we, ne yee tun yee pu she kee shinma kón. Piitiilee p'a kee pye, a yee di kuduun ta pee wo kapyene ki ni.»

³⁹ A Samari sheen nijeheme di dà Yesu na le kulo le ni cee wu wo kafila wu wuu na. Bani cee w'a pu pye: «W'a ne kapyelegee beeri jo ne mu.» ⁴⁰ Lee wuu na a Samari sheen p'i yiri kanha ki funnó ni na

she Yesu yiri. Ba p'a nɔ wà wɛ, na Yesu jɛɛri na wu tiin pu yiri. A wu sɔɔ na cabyaa shuun pye pu yiri. ⁴¹ Yesu ya cabyaa shuun wemu pye lee kulo li ni ge, a sipyigbɔ wa ta Kapɛrinɔmɔ kulo li ni; wee ja bi cuunɔ wɛ. ⁴² A pee di cee wu pye: «Wèe ya ta dà wu na mu wo jomɔ pu ye wuu na-ε de. Ga wèeyɛ pyaa ya wu jomɔ pu logo, a wèe di li cɛ can na na wee wu jɛ konɔ ki Shɔvɔɔ wuyɛ pyaa.»

Yesu ya Galile fiige ki sipyigbɔ wa wo ja cuunɔ

⁴³ Ba kee cabyaa shuun w'a toro wɛ, a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro Sikari kolo li ni na kari Galile fiige ki ni. ⁴⁴ Yesu ye pyaa bi jo na: «Kilɛ tudunmɔ wa shishiin ya pɛɛɛ taa wu to kulo ni wɛ.» ⁴⁵ Ga, ba p'a nɔ Galile fiige ki ni wɛ, a Galile shɛɛn di pu juɔɔ ciri ni fundanga ni. Bani Yesu bi keree kiimu bɛɛri pye Zheruzalɛmu ni Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalɛɛ li ni ge, Galile shɛɛn pu bi kee bɛɛri ja, bani puyɛ pyaa bɛ bi shɛ lee kalɛɛ li ni.

⁴⁶ Wee tuun wu ni a Yesu di guri pa sanha Kana kulo li ni, Galile fiige ki ni. Wee xuu wu ni w'a bi lɔhɔ ki jɛri na pye duvɛn. Lee bi fiige ki sipyigbɔ wa ta Kapɛrinɔmɔ kulo li ni; wee ja bi cuunɔ wɛ. ⁴⁷ Ba wee ná w'a logo na Yesu ya yiri Zhude ni na pa Galile ni wɛ, a wu gari wu yiri, na she wu jɛɛri na wu pa Kapɛrinɔmɔ ni, na wee ja w'a taxuyo shaa, wu she wu cuunɔ. ⁴⁸ A Yesu di wee ná wu pye: «Ta le yahagana le na yee wa da yiye yaha ge? Yee ya jaha shɛshɛɛɛ kakanhanjaa ni kagbɔhɔɔ ja wɛ, yee da ga dà bada wɛ.» ⁴⁹ Ga, a wee ná wu Yesu pye: «Karamɔgɔna we, jɔ mayɛ na m'a ba nime, kɔnhɔ wù ja wu ganha bu xhu wɛ.» ⁵⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu pye: «Kuri m'a gaanɔ ma ja w'a cuunɔ.» A wee ná wu dà Yesu kafila wu na, na guri kari. ⁵¹ Ba w'a kuri na gaanɔ wɛ, a wu kapyebyii p'i she wu juunɔ ciri

koo li na, na wu pye: «Ma ja w'a cuunɔ.» ⁵² A wu pu yege na tuun weke ni wu d'a cuunɔ wɛ? A p'i jo na tapaa ceefuuro t'a wu yaha na canɔ ki yaha k'a fiin (13h00). ⁵³ Taapile ni a pya wu to wu li cɛ na wee tuun wu ninumɔ ni Yesu ya wee pye: «Ma ja w'a cuunɔ.» A wee ná wu ni wu puga shɛɛn bɛɛri di dà Yesu na.

⁵⁴ Ayiwa, ba Yesu ya foro Zhude fiige ki ni na kuri Galile fiige ki ni wɛ, le l'a pye wu jaha shɛshɛɛɛ kakanhana shuun wuu.

5

Yesu ya faan wa cuunɔ

¹ Ayiwa, lee kadugo na kalegbɔɔ la bye Yawutuu pu mu Zheruzalɛmu ni. A Yesu bɛ di she lee ni. ² Zheruzalɛmu kulo li ni, kujɔɔ lemu ni dubyaa pu ma jin ge, lɔhɔ ka bye wà wege ka ni lee kabanugo. P'a bi kee wege ki mege yiri Yawutuu jomɔ pu ni na Betisayida. Ghalaa kaguro wu bi yereɛ kee wege ki kabanugo. ³ Yama fɛɛ ni jɛhɛmɛɛ pu bi sinne pee ghalaa pu nɔhɔ ni. Fyɛnmɛɛ, ni tɔɔgegeye fɛɛ, ni faannaa, [pee bɛɛri bi ma lɔhɔ ki sigɛɛ, ki ba jɛhɛ. ⁴ Bani Kafɔɔ wo mɛleke wa wu ma digi lɔhɔ ki ni tuun wa ni, na ki jɛhɛ. Ba wee ya lɔhɔ ki jɛhɛ xɔ wɛ, yama fɔɔ wemu bu fɛnhɛ tigi kee ni, yama tuugo kemu bɛɛri ki jɛ weefɔɔ na ge, pee na xhɔ.] ⁵ Ná wa bye wà wee bi yee keleɛ taanri ni gbarataanri (38) ta na yá. ⁶ Ba Yesu ya wee ná wu ja w'a sinne wɛ, na li cɛ na w'a mɔ wu yama pu na. A wu wu yege na: «Mu funɔɔ ki wa m'a juunɔ ge?» ⁷ A wu Yesu jɔ shɔ na: «Karamɔgɔna we, lɔhɔ ki ba jɛhɛ, sipya wa nɛ mu wemu na nɛ lɔ di dirige ki ni wɛ. Nɛ bu jo di yiri naye mu, yani nɛ wu nɔ ge, watii na fyaala tigi nɛ jaha na.» ⁸ A Yesu di wee ná wu pye: «Yiri m'a ma yasinnege ki lɔ, ma da jaari.» ⁹ Taapile ni a wu juunɔ, a

wu yiri na wu yasinnege ki lo, na ganha na jaari.

Lee ya pye Yawutuu cadeenge ka na. ¹⁰ Ba Yawutuu nuɔɔfe p'a wee na wu ja w'a cuuɔ we, a p'i wu pye: «Nijaa je cadeenge de! Na saha ni saliya wu ni, mu ya yaa mu wu ma yasinnege ki lo m'a jaari nijaa we.» ¹¹ A na wu Yawutuu pu pye: «Wemu w'a ne cuuɔ ge, wee w'a jo na: «Ma yasinnege ki lo, ma da jaari.»» ¹² A p'i wu yege na: «Jogo ye pyaa ki d'a mu pye mu wu ma yasinnege ki lo, ma da jaari we?» ¹³ Ga sipya nigin wemu w'a bi na wu cuuɔ ge, wu bi wee ce nige we; bani sipyiire ti bi jehi. Lee bi Yesu ta w'a foro xo sipyiire ti niɔe ni. ¹⁴ Lee kadugo na a Yesu di ba saha ni na wu ni Kile-peɔɔe pugboho ki funɔ ni na wu pye: «Wii, m'a cuuɔ nime, ma ganha bu da da jurumu pyi nige we, kɔnhɔ kaa la betii ganha ba ma ta lemu ya kolo le be na ge we.» ¹⁵ A wee na wu she yi jo Yawutuu nuɔɔfe pu mu, na Yesu w'a wee cuuɔ. ¹⁶ A Yawutuu p'i daha Yesu noho ni na gana, na jaha na w'a na wu cuuɔ cadeenge ki na we. ¹⁷ A Yesu di pu jo shɔ na: «Ne To wu w'a kapyɔɔe pyi tuun beeri ni, lee wuu na ne be ya yaa na kapyɔɔe pyi.» ¹⁸ Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo we, a la di fara Yawutuu nuɔɔfe pu loyire li na. A p'i ganha na wu shaa di gbo na bani wu jate ya ta no cadeenge ki na we; na noho na Kile pyi na wee To, na wuyɔ taanna ni Kile ni lee jogana le funɔ ni.

Kile ya kiirikoon li sefeere kan Yesu mu

¹⁹ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, Ja w'a da ga ja yafiin pye wu ye ni, na ta wu ya li ja To wu mu we. Le To w'a byi ge, lee tuugo Ja wu be ya byi. ²⁰ Ja wu kaa ya taan To wu ni, lee wuu na w'a keree kiimu beeri pyi ge, w'a kee beeri she Ja wu na. Wu na ba keree

kii be she wu na sanha kiimu k'a ye kii be na ge, kɔnhɔ kee di bye yee mu kakanhanjaa. ²¹ To w'a xuu jeni na jiiifeere kaan pu mu kangana lemu na ge, lee na Ja wu la je wu jii sicuumɔ kan piimu mu ge, pee mu w'a da pu kan. ²² To wu da kiiri kɔn sipya wa shishiin na we, ga w'a kiirikoon li sefeere ti beeri kan wu Ja wu mu, ²³ kɔnhɔ sipyii beeri di da Ja wu peɔe, ba p'a To wu peɔe pelegana lemu na we. Sipya wemu ya soɔ na Ja wu peɔe we, To we w'a wu tun ge, wee w'a she peɔe na.»

²⁴ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu bu ne jomɔ pu logo, na da ne tunvoo wu be na, wee na jii sicuumɔ nixhobaama ta. Kiiri da ba gon nige weefoo na we, weefoo ya foro xu ni na je jii sicuumɔ ni.» ²⁵ A Yesu di jo sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, cana ka na ba no, kee ya no xo be yeɔe nime; xuu na ba Kile Ja wu mujuu logo, piimu beeri ba li logo na soɔ wu na, pee beeri na ba jii sicuumɔ ta. ²⁶ Bani ba To Kile je jii sicuumɔ foo we, mu w'a sefeere kan Ja wu be mu wu pye jii sicuumɔ foo. ²⁷ W'a fanha kan wu Ja wu mu w'a kiiri wu koon, bani wee wu je Sipya Ja we. ²⁸ Lee ganha bu da yi fo we, bani tuun wa w'a ma xuu beeri na ba wu mujuu logo na je ²⁹ na foro faya ni. Piimu p'a kasaan pye ge, pee na ba je kɔnhɔ p'i je jii sicuumɔ nixhobaama pu ni. Ga jurumupyii pu kunni na ba je kɔnhɔ p'i je kiiri ni.

Yesu ya jo na wee jomɔ pu je can

³⁰ «N'a da ja kaa la shishiin pye naye ni we. Ye Kile ya jo ne mu ge, yee ni ne kiiri wu koon na sahanji. Ne wo kiiri w'a tii, bani ne wu koon na be ni naye pyaa jidaan ni we. Ga, ne wu koon na be ni na tunvoo wu jidaan ni.

³¹ «Li da bi da kannan nye pyaa k'a naye pyaa wo seeri keree yu, ne jomɔ pu da bi bye can we. ³² Ga

watii wu jε ne seeri. Ne li ce jo yemu w'a yu ne shizhaa na ge, jo yee be jε can. ³³ Ayiwa, yee ya pii tun Yohana Batizelipye mu. W'a seeri keree kiimu jo yee mu ne shizhaa na ge, kee jε can. ³⁴ Ne yee yu, kōnhō sipyii di da seeri keree yu na shizhaa na ye nigin we de! Ga ne yi yu, kōnhō yee di juwuuro ta. ³⁵ Yohana bye ba sokinna kpεenge jε we, na kpεenge yeege yee ninε ni, a yee di sōo na fundanga ta jeri wu kpεenge ki na. ³⁶ Ga ne wi ge, yaaga katii be ki jε ne seeri kemu ya ye Yohana wo seeri keree ki na ge. Bani kapyenεε kiimu To Kile ya kan ne mu ge, ne kee be pyi. Kee kapyenεε ki be jε ne seeri. Lee ya li sheε na To Kile w'a ne tun. ³⁷ Ne To Kile wemu w'a ne tun ge, weeye pyaa ki wa yu ne shizhaa na, ga yee ya ta sōo bada na wee jomεε co we. Le be w'a she yee na ge, yee ya ta lee jaha ce we. ³⁸ Yee ya ta sōo wu jomō pu na yi zōbō pu na we. Bani w'a wemu tun ge, yee ya ta dà wee na we. ³⁹ Samōhōrō wa yee ni na Kile Kafila kalaa xuuni, bani yee w'a giin na lee l'a da ba jii sicuumō nixhōbaama kan yee mu, na ta wee Kafila we be di ne ninumō kaa yu. ⁴⁰ Lee be na, yee funyō di jε yee pu pa ne mu, kōnhō y'i jii sicuumō ta we.

⁴¹ «Ne sipyii wo peenε ke shaa we, bani yee jε sipyii piimu ge, ne yee ce. ⁴² Ne li ce be jo Kile taanpεεge wa yee funyō ni we. ⁴³ Ne pa na To Kile mεge na, yee di ya ta sōo ne na we. Ga watii da bi ba wuyε pyaa mεge na, yee bi da zōo wee na. ⁴⁴ Peenε ke k'a foro sipyii ni ge, kee k'a dan yee ni tashaga ni; peenε ke k'a daa Kile ye nigin ni ge, yee ya kee shaa we. Yee na ja dà dii ne na na yee yaha pee yahama pu ni we? ⁴⁵ Ga yi ganha ba giin na ne w'a da ba yi jaagi To Kile jaha tãan we de! Ahayi! Ga Kile tudunmōo Musa

wemu wu wa yee tadanε ge de, wee wu jε yee jaagivōo. ⁴⁶ Yee da bi dà wee na, yee bi dà dà ne be na, bani ne kaa Musa ya jo wu Kitabu wu ni. ⁴⁷ Jomō pemu Kile tudunmōo Musa ya ka ne shizhaa na ge, yee bye yee di ya dà pee na we, yee na ba dà dagana leke na ne jomō pu na we?»

6

Yesu ya yalige kan sipyii kabōfonōo kaguro mu
(Maccoo 14:13-21; Marika 6:30-44; Luka 9:10-17)

¹ Ayiwa, lee kadugo na Yesu ya kari Galile Gba wu kadugo. Wee gba we ninumō mεge ki jε na Tiberεyade Gba. ² Sipyiiire ti bi ma daha Yesu feni, bani p'a bi wu jaa wu na yama feε cuunō na kakanhanεa pyi. ³ Ba Yesu ni wu kalaapiire t'a nō wà we, na dugi tiin faabobonō ka na. ⁴ Lee bi Yawutuu pu Juwuuro ti wo Kalene li ta l'a teenε.

⁵ A Yesu di ba wu jūnō yirige, na sii sipyii ninεhemεε ja pu na ma wu yiri. A wu Filipe pye: «Mii wèe di wa da já yalige ta di zhō pii sipyii pii beeri mu we?» ⁶ Yesu ya yee jo kōnhō wu logo ye Filipe jō na, lee be we, w'a bi yaa na lemu pye ge, wu bi lee ce. ⁷ A Filipe di wu jō shō na: «Wū funnō bi jε nago kanna pu beeri di pu jōyō piri-para ye, ali wèe nehe wari depeε* xhuu shuun (200) be taga yalige shō, kee da ga yafiin be jō pii na we.» ⁸ Na pu yaha pee jomō pu na, Yesu kalaapire lemu mεge ki jε na Andire ge, w'i jε Pyεeri cuun ge, a wee di jo: ⁹ «Funana la wa naha, buuri juyō kaguro ni fyaa shuun wu wa li mu, ga jaha yee di wa da jō pii sipyiihemεε pii na we?»

¹⁰ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi sipyiiire ti tenε ninε ki na.» Nagara ninεheεε ti bye wee xuu wu ni. A sipyiiire t'i diin diin. P'a

* **6:7 Depeε xhuu shuun:** Wee jε baaripye yeye gbarataanri saraa.

bi namaa kabɔfoŋɔɔ kaguro (5.000) shi tɔrɔ pee sipyii pu ni. ¹¹ A Yesu di wee buuri we lɔ na baraga taha Kile na, na wu kan p'a loolo pee sipyii pu na. A wu fyaa pu bɛ pye mu. A pu bɛeri di li na din. ¹² Ba sipyiiire t'a li xɔ wɛ, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi buuri ɲukoroyo yi saya lɔ, kɔnhɔ yi ganha bu gyɛɛgi wɛ.» ¹³ A p'i yee buuri ɲukoroyo yi lɔ, na taga saganɔa kɛ ni shuun ɲi. Sipyiiire t'a li xɔ buuri ɲuyɔ kaguro wu ni, a wemu di gori ge, wee kaa l'a jo mɛ.

¹⁴ Ba sipyii p'a Yesu wo kakanhana li ɲa wɛ, na jo: «Can na Kile tudunɔ wemu kaa l'a jo na wu na ba ba koŋɔ na ge, wee w'a sii we.» ¹⁵ Ba Yesu ya pa li cɛ na fanha bɛ na p'a giin di wee co di bye saan wɛ, a wu laha pu taaŋ, na gari faaboboŋɔ katii na wu yɛ.

Yesu ya ɲaari gba lɔhɔ ɲuŋɔ ni (Macoo 14:22-33; Marika 6:45-52)

¹⁶ Ba caŋa k'a pa do wɛ, a kalaapiire t'i digi kari gba wu ɲɔ ki na. ¹⁷ Lee di Yesu ta wu sanha she pu yiri wɛ. A p'i jɛ kɔrɔgɔ ka ni na se Kapɛrinɔmɔ ni. Lee bi piige ki ta k'a wɔ xɔ. ¹⁸ Na pu yaha lɔhɔ ki ɲuŋɔ ni, a kafɛɛgbɔhɔ ka di ba yiri, na ganha na lɔhɔ ki pyi ki na ɲeri xuuni. ¹⁹ Ba p'a kiloo kaguro kelee gbaara shishiin paa lɔhɔ ki ɲuŋɔ ni tuun wemu ni wɛ, a p'i Yesu ɲa wu na ɲaari lɔhɔ ki ɲuŋɔ ni na se kɔrɔgɔ ki mu. A pu jaalaa di yiri xuuni. ²⁰ A Yesu di pu pye: «Nɛ wu wa, yi ganha bu da vya wɛ!» ²¹ Kalaapiire ti funŋɔ ki bi bye wu jɛ ni pu ni kɔrɔgɔ ki ni, ga xuu wemu ni pu bi se ge, taapile ni a p'i nɔ wee xuu wu kogoŋɔ ki na.

Sipyiiire t'a Yesu shaa

²² Ba ɲiga k'a mugi wɛ, sipyiiire ti t'a bye gba wu kadugo yiri ge, a pee di li sɛeri, na kɔrɔgɔ nigin yɛ ta

wà. A p'i li cɛ na Yesu ya ta jɛ ni wu kalaapiire ti ni ke ki kɔrɔgɔ ki ni wɛ, ga na kalaapiire ti t'a jɛ ti yɛ na kee kɔrɔgɔ ki ni na kari. ²³ Lee bi kɔrɔyɔ ya bɛ ta y'a yiri Tiberɛyade kulo li ni na pa. Xuu wemu ni Kafɔɔ bi baraga taha Kile na, na buuri wu kan p'a loolo sipyiiire ti na ge, a yee di ba yere wee xuu wu taaŋ. ²⁴ Sipyiiire t'a pa Yesu ta wu ɲɛ wà wɛ, wu kalaapiire ti bɛ di ɲɛ wà-ɛ ge, a p'i jɛ yee kɔrɔyɔ yi ni na kari wu tashaga ni Kapɛrinɔmɔ ni.

Yesu ɲɛ yalige, kemu k'a ɲi sicuumɔ kaan ge

²⁵ Ba p'a kari Yesu yiri gba wu kadugo wɛ, a p'i wu pye: «Wù Karamɔgɔ, dii mu d'a pye na ba naha wɛ?» ²⁶ A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee ya kakanhanɔa kiimu ɲa ge, yee wa nɛ shaa kee wuu na-ɛ dɛ! Ga yalige ke yee ya li na tin keki caŋa ge, kee ka wuu na yee wa nɛ shaa. ²⁷ Ayiwa, yalige kemu ki da já gyɛɛgi ge, yi ganha ba kapyɛɛ pyi kee wuu na wɛ. Ga yalige kemu ki ɲɛ ki ya gyɛɛgi wɛ, na ɲii sicuumɔ bɛ kaan ge, y'a kapyɛɛ pyi kee wuu na. Kee yalige ke, Sipya Ja wu da ba kee kan yee mu. Bani wee na To Kile ya wu fanha ki fɛ pu kpɔn.»

²⁸ Wee tuun wu ni a p'i Yesu yege na: «Leke wèe d'a yaa na pye lee di bye Kile ɲidaan wɛ?» ²⁹ A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Lemu Kile ya zhaa yee mu ge, lee li wa mɛ na wee ya sipya wemu tun yee mu ge, na yi dà wee na.» ³⁰ A p'i Yesu pye sanha na: «Ga ɲaha shɛshɛɛɛ kakanhana leke mu di da bye di zhɛɛ wèe na, lee di wèe pye wèe p'a daa mu na wɛ? Kaa leke mu di da bye di zhɛɛ wèe na wɛ?

³¹ Li wii, Kile ya maanɛ* kan wèe sefɛlɛɛ pu mu p'a li sipoŋɔ ki ni ma na jo ba l'a ka Kile wo Kitabu wu ni wɛ na:

* **6:31 Maanɛ** ɲɛ yalige ka Kile yɛ pyaa ya kemu kan Izirayɛli nagoo pu mu na pu yaha sipoŋɔ ki ni ge. Ekizode 16: 4,15

«W'a buuri tirige fugba we ni,
na kan pu mu p'a li.»

³² Ga, a Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yalige ke k'a yiri fugba wu ni ge, kee ya pye Kile tudunmɔ Musa wo niganga-ε de! Ne To Kile wu ne fugba yalijenε ki kanvɔɔ. ³³ Bani Kile ya yalige kemu kaan ge, kee ne wemu w'a tigi na yiri fugba we ni ge. Wee shiin w'a niifεεεε kaan konɔ mu.» ³⁴ Ayiwa, a p'i Yesu pye: «Karamɔgɔna we, ta kee yalige ki kaan tuun beeri ni wu mu gε!» ³⁵ A Yesu di pu pye: «Yalige kemu k'a ni sicuumɔ pu kaan ge, neye pyaa ki ne kee yalige ke. Sipya wemu bu ba ne mu, xuugo da ga weefɔɔ ta sanha bada we. Sipya wemu bu da ne na, waga da ga weefɔɔ ta sanha bada we. ³⁶ Ga ne yi jo xɔ yee mu; yee d'a ne na be. Ali lee be na, yee di ya da ne na we. ³⁷ Ne To Kile ya piimu beeri kan ne mu ge, pee beeri na ba ne mu. Sipyaa sipya bu ba ne mu, ne da ga weefɔɔ kori bada we. ³⁸ Ne ta yiri fugba we ni na pa naye pyaa jidaan tapyege ni we. Ga na tunvɔɔ jidaan ne pa di ba bye. ³⁹ Wemu w'a ne tun ge, wee jidaan wu wa me na, sipyaa sipya w'a kan ne mu ge, na wee wa shishiin ganha da biin we. Ne ba pee ne di yeege xu ni konɔ caxhɔgɔ be na. ⁴⁰ Ne To wu jidaan wu wa me na, sipyaa sipya w'a wu Ja wu na da wu na ge, wee di ni sicuumɔ nixhɔbaama ta, bani ne na ba pee ne di yeege xu ni konɔ caxhɔgɔ.»

⁴¹ Ba Yesu ya jo na yalige ke k'a yiri fugba we ni ge, na wee wu ne kere we, pee jomɔ pe ya ta taan Yawutuu pu ni we. A p'i ganha na ηmunu-ηmunɔ puyε taan. ⁴² A p'i jo: «Eεn! Ta Yusufu ja Yesu be wu ne we we? Wee ya wu to wu ce, na wu nu wu be ce. Naha na wu yu na fugba we ni wee ya yiri we?» ⁴³ A Yesu di pu na shɔ na: «Yee di ηmunu-ηmunɔ do! Yi ηmunu-ηmunumɔ pu beeri jo

yaha! ⁴⁴ Ne To we w'a ne tun ge, wa shishiin da ja ba ne mu ni wee ya wufɔɔ yaha pa ne mu we. Wa beeri bu ba ne mu, ne na ba weefɔɔ ne na yeege xu ni, konɔ caxhɔgɔ. ⁴⁵ Ayiwa, ta Kile wo tudunmɔ wa ya li ka na:

«Kile ye pyaa na ba pu beeri kalaa we?»*

Sipyaa sipya w'a To Kile Kafila nuri na sɔɔ wu kalaa wu na ge, pee beeri na ba ne mu. ⁴⁶ Ga li wa nago sipya wa w'a ni taha Kile na we. Wemu ye w'a pa na yiri wu yiri ge, wee ye w'a wu na. ⁴⁷ Can na wa beeri bu da ne na, weefɔɔ na ba ni sicuumɔ nixhɔbaama ta. ⁴⁸ Yalige ke k'a ni sicuumɔ kaan sipyii mu ge, ne wu ne kere. ⁴⁹ Yalige ka ya fenhe yiri fugba we ni, na pa gan yee sefεεε pu mu p'a li siponɔ ki ni, ga lee be na, pu beeri ya xu. ⁵⁰ Ga nime, yalige ke ki ne naha ki d'a yiri fugba we ni ge, wa bu kee li, weefɔɔ na ba ni sicuumɔ ta pemu da xhɔ we. ⁵¹ Ne ne ni sicuumɔ yalige kemu k'a yiri fugba we ni ge, wa bu kee li, weefɔɔ na ni sicuumɔ ta pemu da ga xhɔ we. Yalige ke ne gaan ge, kee ne neye pyaa ceepuuro te. Ne tee kan saraga konhɔ di ba konɔ sipyii munahaa jɔnɔ wolo.»

⁵² Pee jomɔ pu wuu na, a nakaagbɔɔɔɔ di jε Yawutuu pu te ni. A p'i jo: «Kangana leke na we na we di da ja wu ceepuuro kan we me we pu li we?» ⁵³ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee bye yee di ya Sipya Ja wu ceepuuro ti li, na wu shishan pu be gba we, yee da ga ni sicuumɔ ta we. ⁵⁴ Wemu bu ne ceepuuro ti li, na ne shishan pu be gba, weefɔɔ na ni sicuumɔ ta pemu da ga xhɔ we. Ne na ba weefɔɔ ne na yeege xu ni konɔ caxhɔgɔ. ⁵⁵ Bani ne ceepuuro ti ne yalige nijenε, ne shishan pu be di ne yagbaga nijenε ⁵⁶ Sipya wemu bu ne ceepuuro ti li, na ne shishan

* 6:45 Ezayi 54:13

pu be gba, weefɔɔ na bye ni ne ni kariɲeege ni, ne be di bye ni weefɔɔ ni kariɲeege ni. ⁵⁷ To Kile wemu w'a ne tun ge, wee wa ɲii na, wee gbɔɔrɔ ni ne be wa ɲiifere ni. Lee na wa bu ne ceepuuro ti li, weefɔɔ be na bye ɲiifere ni ne gbɔɔrɔ ni. ⁵⁸ Yalige ke k'a tigi na yiri fugba wu ni ge, kee ki wa ke. Yee sefelee piimu p'a xu siponɔ ki ni ge, pee ya yalige kemu li w'a ge, kee ni ke wa nigin we. Wemu bu ke yalige ke li, weefɔɔ na ɲii sicuumɔ ta pemu da xhɔ we.» ⁵⁹ Yesu ya pe jomɔ pe jo na pye kalaa sipyire ti beeri mu Kaperinɔmɔ kulo li ni, na wu yaha Kile-peɲɲe puga ki ni.

Yesu jomɔ p'a ɲii sicuumɔ nixhɔbaama kaan

⁶⁰ Ayiwa, ba Yesu ya pee jomɔ pu jo we, a kalaapiire niɲehere di jo: «Pe jomɔ pe ya waha de! Ma jo sipya na gbara wu lee pye ge?» ⁶¹ A Yesu di li ce wuyɛ ni na pee jomɔ pe p'a pu pye pu na ɲmunu-ɲmunɔ. A wu pu pye: «Pe jomɔ pe ya digi yee na ge?» ⁶² Xuu wemu ni Sipya Ja bye ge, yee ba wu ɲa wu na duri w'a, yee di da ba yeke jo we? ⁶³ Kile Munaa l'a ɲii sicuumɔ kaan sipya mu. Lee be we, sipya ye pyaa fanha ɲe yafiin be we. Jomɔ pe ne yu yee mu ge, pee ɲe Kile Munaa ni ɲii sicuumɔ. ⁶⁴ Ga pii wa yee ni, pee ya d'a li na we.» Yesu ya yee jo bani fo ɲɔkɔɔnrɔ ti na, piimu pu bye pu ya d'a wu na-ɛ ge, w'a bi pee ce. Wemu be w'a bi da ba wu le keɲe ni ge, w'a bi wee be ce. ⁶⁵ A Yesu di la fara wu jomɔ pu na sanha na: «Lee wuu na ne yee pye jo wa shishiin da j'a ba ne mu, ni To Kile ya lee wo sefeere kan weefɔɔ mu we.»

⁶⁶ Na lo wee tuun wu na, a wu kalaapiire niɲehere di guri wu feni. Pee ya ta sɔɔ na taha nige wu feni we. ⁶⁷ A Yesu di wu kalaapiire ke ni shuun wu yege na: «Yee do, yee be funɲɔ ki wa y'i guri na feni ge?» ⁶⁸ A Simɔ Pyeri di wu ɲɔ

shɔ na: «Karamɔgɔ, jɔgɔ yiri w'e di wa da zhe sanha we? ɲii sicuumɔ nixhɔbaama jomɔ pe, muye nigin mu pu wa. ⁶⁹ W'e ya d'a mu na. W'e ya li ce be nime jo Fefere Ja we w'a foro Kile ni ge, jo mu wu ɲe wii.» ⁷⁰ A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Ta ne be w'a yee sipyii ke ni shuun wu beeri ɲaha bulo we? Lee be na shen nigin di ɲe yee ni wee na ɲe Shitaanni sipya.» ⁷¹ Zhudasi kaa Yesu bi byi, wee wemu wu ɲe Isikariyoti sheen Simɔ ja wu ge. Wee wu bi da ba Yesu le keɲe ni, wee di ɲe be Yesu kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa.

7

Yesu cebooloo pu ya ta d'a wu na we

¹ Lee kadugo na Yesu bi ɲaari na mari Galile fiige ki ni. Wu funɲɔ bye wu she Zhude fiige ki ni we, bani Yawutuu ɲunɔfeɛ p'a bi wu shaa di gbo w'a. ² Kalene la bye Yawutuu pu mu, p'a buguloo yaa. Ba lee ya teeɲe we, ³ a Yesu cebooloo p'i ba wu feni na ba wu pye: «Foro naha, m'a she Zhude fiige ki ni, kɔnhɔ kakanhaɲaa kii m'a byi ge, ma kalaapiire te ti wa w'a ge, pee be di she kee ɲa. ⁴ Bani sipya wemu funɲɔ ki wa sipyii di wu ce ge, wee ya keree ɲmɔhani na byi we. Kakanhaɲaa kiimu mu ya byi ge, m'a yaa na maye shee, kɔnhɔ kɔnɔ sipyii pu beeri di ma ce.» ⁵ Ali Yesu cebooloo puyɛ pyaa bi ta d'a wu na we.

⁶ A Yesu di wu ciinneɛ pu ɲɔ shɔ na: «Lee pyeduun sanha nɔ ne mu we. Lemu bu yee taan tuun wemu ni go lee yee ya byi. ⁷ Kɔnɔ sipyii da j'a yee ko we, ga, ne p'a ko, bani kakuuyo yemu pu wa byi ge, ne yee beeri yu kpeɲge na. ⁸ Yee pu sii y'a se kalene li ni, ga, ne kunni wa da zhe nime we, bani ne shɛduun sanha nɔ we.» ⁹ Ba Yesu ya yee jo pu mu we, na gori Galile ni.

Yesu ya she buguloo kalene li ni

10 Ba Yesu cebooloo p'a kari xɔ kalenɛ li ni wɛ, a wuyɛ pyaa di na kari. W'a kari sipyiire ti kategee, wu ya ta wuyɛ yaha wa shishiin ya ja wɛ. 11 Lee bi Yawutuu ɲuɲɔfɛɛ pu ta pu na Yesu shaa kalenɛ li sipyii pu tɛ ni, na ganha na puyɛ yegee na: «Mii wu wa wɛ?» 12 Pii bi jonɛhemɛ peelee na yu sipyiire ti ni Yesu shizhaa na. A pii di jo: «Sipyisaama wu wa we ná we.» Pii bɛ di yu: «Kafineyɛ dɛ! Sipyii we ya biinne.» 13 P'a bi pee jomɔ pe bɛeri peelee na yu, bani pu bi fyagi Yawutuu ɲuɲɔfɛɛ pu na.

14 Ba kalenɛ l'a pa na li niɲɛ ni tuun wemu ni wɛ, a Yesu di she jé Kile-peɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaanɔ ki ni, na ganha na sipyiire ti kalaa. 15 A wu kalaa wu Yawutuu pu jaha wɔ, a p'i jo: «Mii we ná we d'a pe cɛmɛ pe bɛeri ta, na ta w'i ya kalaa pye-e wɛ?» 16 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Kalaa wemu nɛ gaan ge, wee ya ta foro nɛyɛ pyaa ni wɛ, ga nɛ tunvɔɔ Kile ni w'a foro. 17 Wemu bi giin wu da Kile ɲidaan pyi, weefɔɔ na ba li cɛ, nɛ kalaa wu bi foro Kile ni, kelee wu bi foro nɛ ni. 18 Sipyia wemu w'a yu ni wuyɛ pyaa fanha ni ge, peɛɲɛ weefɔɔ ya zhaa wuyɛ ni. Ga wemu funɲɔ wa wu tunvɔɔ wu w'a beɛ ge, wee wu ɲɛ can fɔɔ we, nanmahara ta shishiin ɲɛ weefɔɔ keree ni wɛ. 19 Ta Kile tudunmɔɔ Musa bɛ w'a Kile wo saliya wu kan yee mu wɛ? Ga yee wa shishiin ya se wu koo ni wɛ. Naha na yee di nɛ shaa di gbo na nɛ saliya kyɛɛgi wɛ?» 20 A p'i Yesu pye sipyiire ti niɲɛ ni na: «Jina wu wa mu ni. Jɔgɔ w'a mu shaa di gbo wɛ?»

21 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Kakanhana nigin wemu nɛ pye ge, lee l'a sipyiire ti bɛeri jaha wɔ mɛ ge? 22 Kile tudunmɔɔ Musa mu yee ya saliya ta na funanɔa k'a gɔɔn, ga lee bɛ na yi li cɛ na wee ya ta pye li nɔhɔ shanvɔɔ-i dɛ. Ga wée wo sefɛɛɛ pu p'a li nɔhɔ shan. Lee l'a li pye yee na funanɔa ki kɔɔn ali cadɛɛngɛ ki

bɛ ni. 23 Lemu l'a yee pye yee na funanɔa ki kɔɔn cadɛɛngɛ ni, kɔnhɔ yi ganha bu da Musa wo saliya wu kyɛɛgi-i ge, jaha d'a li pye nɛ na sipyipomɔ cuunɔ cadɛɛngɛ ki na, a yee di logoo yirige nɛ taan wɛ? 24 Yi ganha ba kiiri kɔɔn keree ɲɛnaa fɛni wɛ, ga y'a kiiri wu kɔɔn can ɲuɲɔ ni.»

Ta Yesu wu ɲɛ Shɔvɔɔ we?

25 Na Yesu yaha wu na yu, a Zheruzalɛmu sipyii pii bɛ di ganha na yu: «Ná we p'a zhaa di gbo ge, ta wee bɛ wu ɲɛ we wɛ? 26 Wu wii wu na yu ni sipyiire ti bɛeri ni tafaga ni, pu d'a tiin na wu wii. Kile ya Shɔvɔɔ wemu ɲomɛɛ lɔ wée mu ge, kɔnhɔ wée ɲuɲɔfɛɛ p'a giin na wee wu ɲɛ we-e dɛ? 27 Wée kunni ya we ná we tayirige cɛ, ga na ta Shɔvɔɔ wu ba ba, wa shishiin da ba wu tayirige cɛ wɛ.» 28 Na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa Kile-peɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaanɔ ki ni, a wu ba jo ni fanha ni na: «Yee ya jo na yee ya nɛ cɛ, na nɛ tayirige ki bɛ cɛ ge? Ga yi li cɛ bɛ na nɛ ta pa nayɛ ni wɛ, na nɛ tunvɔɔ wu ɲɛ bɛ can fɔɔ. Ga yee di ya wu cɛ wɛ. 29 Nɛ kunni ya wu cɛ, bani wee ni nɛ foro. Wee w'a nɛ tun bɛ.»

30 Ba Yesu ya yee jo wɛ, a p'i ganha na cogana shaa wu na. Ga wa shishiin ya ta já wu co wɛ, bani wu wo tuun wu ɲɔ bi sanha fa wɛ. 31 Lee bɛ na sheɲɛhemɛɛ ya dà Yesu na. A p'i ganha na yu: «Ali Shɔvɔɔ wu ɲɛhe ba ba, kakanhana leke w'i da bye lemu l'a ye we ná we wuu le na wɛ?»

Yawutuu ɲuɲɔfɛɛ p'a pii tun na pu she Yesu co

32 Sipyiire ti bi yemu yu Yesu shizhaa na ge, ba Farizhɛɛn ni saraya jaha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ p'a yee logo wɛ, a p'i Kile-peɛɲɛ pugbɔhɔ ki gɛdii pu tun na pu she Yesu co. 33 Ba pee ya nɔ Yesu yiri wɛ, a wu pu pye: «N'a da piiye ya bɛ pye ni yi ni sanha, lee kadugo na di na da se na tunvɔɔ wu yiri. 34 Ga

yee na ba ne sha ganha yee da ne na we; bani xuu wemu ni n'a da ba bye ge, yee wa da ja zhe wa we.»
 35 A Yawutuu nunɔfɛɛ p'i ganha na puyɛ pyi na: «Wee tuun wu ni mii we ná we di giin di zhe na yu na wèe da ga ba ja wee na-ɛ we? Yawutuu pii p'a caaga na she diin Girekii pu yiri ge, kɔnhɔ pee yiri w'a se, wu she pee kalaa-i de? 36 Jomɔ pe w'a jo na: «Yee na ba ne sha ganha yee da ne na we.» ni «Ne na ba bye xuu wemu ni ge, yee da ja zhe wee xuu wu ni-i ge,» pee jomɔ pu kɔri ne dii we?

Yesu ya Fɛfɛɛɛ Munaa nɔmɛɛ lo wu n'a daa fɛɛ pu mu

37 Kalene li cabisana li p'a bi wii li cagbɔhɔ kiyɛ pyaa ge, ba lee ya nɔ we, a Yesu di yere sipyii pu nahagbaa na na ganha na yu ni fanha ni na: «Waga bi ne wa na, wu pa na yiri wu ba gba. 38 Wemu bu dà ne na, lohɔ kemu k'a nii sicuumɔ kaan ge, kee na ba fúu weefɔɔ zɔ wu ni ba gba lohɔ ne we» ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we. 39 Fɛfɛɛɛɛ Munaa kaa Yesu bi yu mu, wu n'a daa fɛɛ pu mu na pee na ba lee ta. Wee tuun wu bi Fɛfɛɛɛɛ Munaa li ta li sanha gan pu mu we. Bani Yesu bi sanha guri she jé wu nɔɔɔ wu ni fugba wu ni we.

Yesu keree ya beghanhara lenɛ sipyiiire ti te ni, a p'i daa

40 Ba sipyii p'a Yesu jomɔ pu logo we, a pii di ganha na yu pu ni na: «Nakaara baa Kile tudunmɔ wemu kaa l'a jo ge, wee wu ne we.» 41 Pii be di yu: «Kile ya Shɔvɔɔ wemu nɔmɛɛ lo ge, wee wu ne wii.» Ga, a pii di jo: «Dii Shɔvɔɔ wu da ja voro Galile fiige ki ni we? 42 Kile wo Kitabu w'a yi jo na saannaa Dawuda shi ni Shɔvɔɔ wu da ba foro. Na wu na ba foro Betilehemu ni, kulo lemu ni saannaa Dawuda ya wu wo caɲa nii li pye ge.» 43 A Yesu kaa di beghanhara lenɛ sipyiiire ti te ni, a t'i daa taaya shuun.

44 Pii funnɔ bye pu Yesu co, ga wa shishiin ya ta ja wu co we.

Yawutuu nunɔfɛɛ pu wo n'a daa baara te

45 Kile-peɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki gedii piimu p'a bi she Yesu feni ge, a pee di guri kari saraya naha shɔɔnɔrɔvɛɛ nunɔfɛɛ ni Farizheen pu yiri. A p'i pu yege na: «Naha na yee di ya ta wu co na pa-ɛ we?» 46 A p'i pu nɔ shɔ na: «Wèe sanha we ná we wo jomɔ pe tuugo logo na bada we!» 47 A Farizheen p'i pu pye: «Kɔnhɔ yee be di ya yiyɛ yaha w'a piinne-ɛ de? 48 Mii yee d'a li logo, kelee na li na, na wèe nunɔfɔɔ wa, kelee Farizhen wa nigin be ya dà we ná we na we? 49 Pii sipyii pii p'a dà wu na ge, we wa shishiin ya Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu ce we, pii beɛri na ba gyɛɛgi!» 50 Farizhen wa be bye wà wu mege ne na Nikodemu. Wee bi kari Yesu yiri piige ka ni. A wee di jomɔ pu lo na Farizheen pu pye: 51 «Na be ni wèe wo saliya wu ni, ta l'a saha na kiiri kɔn sipya wa na, na ta wèe ya fenhe wu yege na wu nibyii ce-ɛ ya?» 52 Ga, a p'i wee nɔ shɔ na: «Payi! Ta ma be yeɛ w'a neri Galile shen wa? Mayɛ pyaa ki be ki Kile Kafila wu kalaa, ma na li na wà na Kile tudunmɔ wa shishiin da ga ba foro Galile fiige ki ni we.» [53 Ba p'a pee jomɔ pu jo xɔ we, a pu beɛri di yiri caaga na kari pu piyɛɛ.

8

P'a pa ni cee wa ni Yesu yiri na dɔdɔɔɔ w'a pye

1 A Yesu di gari Oliviye faabobonɔ ki na. 2 Ayiwa, kee caɲa ki nimuguro nisɔɔgɔ ki na, a Yesu di soo kari sanha Kile-peɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki kaɲa ki ni. Sipyiiire ti beɛri bi pinne wu tãan. A wu diin na ganha na pu kalaa. 3 Na Yesu yaha wu na sipyiiire ti kalaa, a saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizheen p'i ba ni cee wa ni wu yiri, na ba wu yerenɛ sipyiiire ti nahagbaa na. 4 A p'i Yesu

pye: «Karamɔgɔ, wɛɛ ya we cee we co dɔdɔrɔ na ni ná watii ni. ⁵ Na ta Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni l'a ka na we cee we tuugo ya yaa ni yafiin bɛ ni, ni na kagereye taga wu wá gbo yɛ bɛ wɛ. Mu di w'a yeke yu lee shizhaa na wɛ?»

⁶ Kafila tufuuyo pu bi zhaan Yesu tãan kɔnhɔ wuyɛ pyaa jɔjomɔ di wu le kenɛ ni. Ga, a Yesu di leele, na ganha na kama kani jinɛ ki na ni wu kabee ni. ⁷ Ba ma na jo saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhɛɛn p'a nɔrɔ yaha wu na na yegee wɛ, a Yesu di wu jɔnɔ yirige na pu pye: «Wemu wu wa yee ni wu sanha kakuunɔ pye ja bada-ɛ ge, wee wu kagerɛnɛ nizhiige ki wá wu na.» ⁸ Ba w'a yee jo wɛ, na wu jɔnɔ sozi, na ganha na wu kama kani sanha jinɛ ki na. ⁹ Piimu p'a shɛ ni cee wu ni ge, ba pee ya Yesu jomɔ pu logo wɛ, [a pu zɔlɔɔ di pu jaagi]; a pu bɛɛri di ganha na foro nigin nigin na gaanji, na lɔ nɔhɔlɛɛ pu na, fo na shɛ yaha Yesu ni cee wu yɛ Kile-peeɛnɛ pugbɔhɔ ki kaanja ki ni. ¹⁰ Ba Yesu ya pa wu jɔnɔ yirige wɛ, wu ya ta sipya wa shishiin ja nige ni cee wu yɛ bɛ wɛ. A wu jo: «Mii ma jaagivɛɛ p'i jɛ wɛ? Shen nigin bɛ ya ta ma jɔnɔ le nige-e ya?» ¹¹ A cee wu Yesu jɔ shɔ na: «Wù Karamɔgɔ, shen nigin bɛ wɛ.» A Yesu di jo: «Ayiwa, nɛ bɛ da ma jɔnɔ le wɛ. Ta gaanji, ga m'a jurumu wu jɔ yaha.»]

Yesu jɛ Kile wo kpɛɛngɛ, kemu k'a pa kɔnɔ na ge

¹² Lee kadugo na a Yesu di ba jomɔ pu lɔ sanha na sipyiire ti pye: «Nɛ wu jɛ kpɛɛngɛ ke kɔnɔ sipyii pu mu. Sipya wemu bu daha nɛ fɛni wee da ga jaari nibiige ni nige wɛ. Ga wee na ba kpɛɛngɛ ta kemu k'a jii sicuumɔ kaan ge.» ¹³ A Farizhɛɛn p'i wu pye: «Muyɛ pyaa na tɛɛ na mayɛ kaa yu ya? Can jɛ mu kaa li ni wɛ.» ¹⁴ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Ali nɛyɛ pyaa jɛhɛ

da nayɛ kaa yu bɛ, nɛ kafila wu jɛ can. Bani xuu wemu ni nɛ yiri ge, nɛ wee cɛ; na na tashɛgɛ bɛ cɛ sanha. Ga nɛ tayirige fara nɛ tashɛgɛ na, yee ya kee ka shishiin cɛ wɛ. ¹⁵ Yee kunni wa kiiri kɔɔn sipyii na na bɛ ni yee sipyii wo kiiri kɔngana ni. Nɛ kunni da ga kiiri kɔn sipya wa shishiin na wɛ. ¹⁶ Ali nɛ jɛhɛ da nɛ na da wa kiiri kɔn, nɛ na wu kɔn na bɛ ni Kile wo can wu ni. Bani n'a da da kiiri wu kɔɔn na yɛ wɛ. Nɛ To Kile wu w'a nɛ tun ge, wee wa ni nɛ ni. ¹⁷ Ayiwa, ta li ya ka yee wo saliya wu ni na sipyii shuun bu bye kaa lemu wo sɛɛri, na lee jɛ can wɛ? ¹⁸ Ayiwa, nɛ nayɛ kaa yu; nɛ To we w'a nɛ tun ge, wee bɛ ya nɛ kaa yu.» ¹⁹ A p'i Yesu pye: «Mii mu to wuyɛ pyaa di jɛ wɛ?» A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Yee ya nɛyɛ pyaa cɛ di da nɔ nɛ To wu na wɛ. Yee da bi nɛ cɛ can na, yee bi da nɛ To wu bɛ cɛ.» ²⁰ Yesu ya pe jomɔ pe jo na wu yaha wu na kalaa kaan Kile-peeɛnɛ pugbɔhɔ ki kaanja ki ni, keshii piimu ni p'a Kile yakanya yi leni ge, pee tãan. Sipya wa shishiin di ya ta wu co wɛ, bani wu wo tuun wu bi sanha nɔ wɛ.

Yesu ya wu gari jo wu To Kile yiri

²¹ Ayiwa, a Yesu di pu pye sanha na: «Nɛ na ba gari, nɛ nigarixhɔgɔ na, yee na ba nɛ shaa. Ga yee kunni na ba xhu na yee yaha yi jurumu wu ni, bani xuu wemu ni n'a da ba shɛ ge, yee wa da já zhɛ wà wɛ.» ²² Ba w'a yee jo wɛ, a Yawutuu jɔnɔfɛɛ p'i jo: «Aa! Wee tuun wu ni w'a giin wu wuyɛ gbo gɛ? W'a jo na wee na ba shɛ xuu wemu ni ge, na wɛɛ da já zhɛ wà wɛ!» ²³ A Yesu di pu pye: «Yee jɛ jinɛ ke wo sipyii, ga nɛ jɛ fugba we wo. Yee jɛ kɔnɔ wuu, ga nɛ jɛ kɔnɔ wo-e dɛ. ²⁴ Lee wuu na nɛ yee pye jo yee na ba xhu yi jurumu wu ni. Nakaara baa, yi dà li na na: «Nɛ jɛ wemu nɛ jɛ ge.»* Yee bye yee di ya dà lee na

* 8:24 Ekizode 3:14; Ezayi 43:10

wε, yee na xhuu yi jurumu wu ni.»
 25 A p'i Yesu pye: «Wee tuun wu ni jɔgɔ mu di jε wε?» A Yesu di jo: «Fo taashiine li ni nε jε wemu ge, nε yee jo yee mu. 26 Keree nijehεjε wa wà, nε na já ki jo yee mu, na kiiri kɔn yee na ki wuu na. Ga wemu w'a nε tun ge, wee wu jε can we. Yemu nε logo wu mu ge, yee nε yu kɔnɔ sipyii pu mu.»

27 Yawutuu pu bi ta li cε na To Kile kaa Yesu bi yu pu mu wε. 28 Lee wuu na a Yesu di pu pye: «Yee ba Sipya Ja yirige fugba we ni tuun wemu ni, yee na ba li cε wee tuun wu ni na «Nε jε wemu nε jε ge.» Nε kaa la shishiin pyi nayε ni wε, ga To Kile ya nε kalaa lemu ni ge, lee nε yu. 29 We w'a nε tun ge, wee wa ni nε ni. Wu ya ta nε yaha na yε nigin wε, bani le l'a dan wu ni ge, lee nε byi tuun bεeri ni.» 30 Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo wε, a shεnjehεmεε di dà wu na.

Piimu pu jε Ibirayima wo nagoo puyε pyaa pyaa ge

31 Yawutuu piimu p'a dà Yesu na ge, a Yesu di pee pye: «Jomɔ pe n'a da jo yi mu ge, yi bu pee logo, na pu koro jaari, yi na ba bye nε kalaapiire can na. 32 Lee na yee da ba can cε. Wee can wu jε na ba yee shɔ bulooro na.» 33 A p'i Yesu pye: «Ibirayima shi shεen wée jε, wée ya ta bulooro pye ja sipya wa shishiin bε mu wε. Naha na mu di yu na wée na zhɔ bulooro na wε?» 34 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a jurumu pyi ge, wee jε jurumu wo bulo. 35 Na ta bulo jε kpɔɔn lemu na ge, wu da ga já bye lee kpɔɔn li shen yε pyaa bada wε. Ga kpɔɔn fɔɔ ja w'a sii kpɔɔn li shen yε pyaa gbee. 36 Kile Ja wu bu yee pye yiyε wuu, wee tuun wu ni yi na na bye yiyε wuu can can na. 37 Nε li cε yee jε Ibirayima shi shεen, ga lee bε na yee di nε shaa di gbo, bani yee wa nε jomɔ pu feni wε. 38 Nε

lemu ja na To wu mu ge, lee nε yu; le yee bε ya ta yi to wu mu ge, lee yee bε ya byi.» 39 A Yawutuu p'i wu jɔ shɔ na: «Ibirayima wu jε wée to.» A Yesu di pu pye: «Ibirayima da bi bye yee to can can na, yee kapyegεe ni Ibirayima wogo bi da bye nigin. 40 Ga nime, can we nε ta Kile mu ge, wee nε yu yee mu, a yee di ganha na nε shaa di gbo. Ibirayima ya ta lee tuugo pye-e de! 41 Yee to w'a keree kiimu pyi ge, kee tuugo yee bε ya byi.» A p'i Yesu pye: «Wée ya ta se dɔdɔɔɔ ni-i de! To nigin wu jε wée mu wee jε Kile.»

Piimu pu jε Shitaanni wo nagoo pu ge

42 A Yesu di pu pye: «Kile da bi jε yee to can na, nε kaa bi da da dan yee ni, bani wee ni nε foro. Nε ta pa nayε ni-i dε, ga wee w'a nε tun. 43 Jomɔ pe nε yu yee mu ge, yee ya pu tashεε cε wε. Naha na wε? Bani y'a da gbara yi pu logo wε. 44 Bani Shitaanni wu jε yee to. Le l'a dan yee to Shitaanni ni ge, lee yee wa giin di bye. Fo taashiine ni sipyii gbovɔɔ wu jε were. Wu sanha can jo ja wε, bani can nigin bε wa wu funjɔ ni wε. Wu ba da kafineyε jo, w'a yi jo na bε ni wuyε pyaa funjɔ keree ni; bani kafinejo wu jε wii, na jε bε kafineyε wo to. 45 Ga nε kunni di can yu. Lee shiin l'a yee pye yee ya daa nε na wε. 46 Jɔgɔ wu wa yee ni wemu na já li shε na nε jurumu wa pye wε? Nε bi can yu yee mu, naha na yee di ya dà nε na-ε wε? 47 Sipya wemu bu bye Kile sipya, wee ya Kile jomɔ nuri na gbara bε pu na. Ga yee jε Kile sipyii wε. Lee wuu na yee ya sɔɔ na Kile jomɔ nuri wε.»

Yesu ya ye Ibirayima na

48 A Yawutuu p'i Yesu pye: «Kapii wa wée mu na jo Samari shen mu jε, na jinaa pu jε mu ni bε.» 49 A Yesu di pu pye: «Jina wa nε ni-i de, ga na To Kile n'a beε. Yee kunni

wa ne fanri. ⁵⁰ Ne ta na naye pyaa pɛɛɛɛ shaa-i de, ga wa wu wa ki shaa ne mu, wee shiin wu ne be kiiri kɔnvɔɔ we. ⁵¹ Can can na, n'a da yi jo yi mu, wa bu ne jomɔ pu logo, na sɔɔ pu na, weefɔɔ da ga xhu bada we.» ⁵² A Yawutuu p'i jo: «Nime kunni wèe ya li ce nakaara baa jo jinaa pu wa mu ni. Ibirayima ya xu, Kile tudunmɔɔ pusamaa be d'a xu, mu di yu na wemu bu mu jomɔ pu co, na weefɔɔ da ba xhu bada we. ⁵³ Wee tuun wu ni mu w'a ye wèe tole Ibirayima na ge? Wee ya xu, a Kile tudunmɔɔ pusamaa be di xhu. Wee tuun wu ni mu di maye wii jogɔ we?» ⁵⁴ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Ne da bi naye pele, kee pɛɛɛɛ ki bi da bye jɔɔ baa wogo. Ne To Kile w'a ne pele, wee wemu yee wa byi na yi Kile ge; ⁵⁵ na ta yeeye pyaa ya ta wu ce we. Ne w'a wu ce. Ne da bi jo ne wu ce we, ne be bi da bye yee tuugo kafinejo. Ga ne wu ce, na sɔɔ wu jomɔ pu na, na pu pyi. ⁵⁶ Yee to Ibirayima ya fundanga ta na wee na ba ne cana jii li ja. Ba w'a li ja we, a l'i bye fundangbɔhɔ wu mu.» ⁵⁷ A Yawutuu p'i wu pye: «Ali mu sanha yee kelɛɛ kaguro (50) ye pyaa be ta we, mu di yu na mu ya Ibirayima ja ya?» ⁵⁸ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yani Ibirayima wu se ge, ne ne wemu ne ne ge.» ⁵⁹ Pee jomɔ pu wuu na, a Yawutuu p'i kagereye lɔ wu na na p'i wu wá, ga, a Yesu di beele foro Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na gari.

9

Yesu ya fyenna wa cuunɔ

¹ Na Yesu yaha wu na gaanji koo li ni, a wu fyenna wa ja, wu fyen wo na se. ² A Yesu kalaapiire t'i wu yege na: «Wù Karamɔɔ, jaha na we ná we d'a se fyen we? Wu wo jurumu w'a wu pye mu laa, wu sefɛɛ wo jurumu?» ³ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Li wa wuye pyaa wo

jurumu we, l'i wa wu sefɛɛ be wo jurumu we; ga l'a pye, kɔnhɔ Kile wo sefɛɛɛ t'i tiye she we ná we wo keree ki funjɔ ni. ⁴ Wemu w'a ne tun ge, li waha l'i waha wèe ya yaa na wee wo kapyenɛɛ ki pyi na cana kɛɛngɛ ki yaha, ni lee be we, piige ki wa ma, ki ba nɔ, wa shishiin da já kapyenɛɛ pye nige we. ⁵ Na ne yaha kɔɔ na naha, kɛɛngɛ ne ne kɔɔ sipyii mu.» ⁶ Ba Yesu ya yee jo we, na wu jɔhɔ wo jiiɛ ki na, na kee taga pogoo kii yɔɔɔ, na kee fara fyen wu jii ki na. ⁷ Na wu pye na wu she wu jaha je Silowe lowege ki ni. (Silowe kɔri ne: «Tudunmɔ.») Ba ná w'a she wu jaha ki je wà we, a wu jii k'i mugi, a wu guri kari. ⁸ Ayiwa, yanmuyɔ we ná we bi ma jɛɛri. Wu tiinjii ni wu ceveɛ piimu p'a bi wu jaa wu na jɛɛɛɛ ki pyi taashiine li ni ge, a pee di jo: «Fyen we wu bi ma jɛɛɛɛ ki pyi ge, ta wee be wu jɛ we we?» ⁹ A pii di jo: «Wee wu wa.» A pii be di jo: «Wu jɛ were we, w'a foro ye wee feni.» Ga, a ná wuye pyaa di jo: «Neye pyaa ki jɛ kii.» ¹⁰ A p'i wu pye: «Wee tuun wu ni a wu jii k'i bye dii na mugi we?» ¹¹ A wu pu jɔ shɔ na: «Ná wemu mɛge ki jɛ Yesu ge, wee w'a puuro fara ne jii na, na ne pye na ne wu she naye je Silowe lowege ki ni. Ba ne she na jaha ki je wà we, a ne jii k'i mugi.» ¹² A p'i wu yege na: «Mii wu wa we?» A wu jo: «Ne ce we.»

Fyenna wu w'a cuunɔ ge, Farizheen p'a wu yiri na yegee

¹³ Fyenna wu w'a cuunɔ ge, p'a kari ni wee ni Farizheen pu yiri. ¹⁴ Yesu ya puuro ti fara fyen wu jii ki na na wu cuunɔ cana kemu ge, kee bye Yawutuu pu wo cadɛɛngɛ. ¹⁵ Lee wuu na Farizheen p'a fyen wu ni juunɔ ki yiri, na wu yege na dii wu jii k'a pye na mugi we. A wu pu jɔ shɔ na: «Puuro w'a fara ne jii ki na, a ne she na jaha je, a ne jii k'i mugi.» ¹⁶ Ba w'a yee jo we, a Farizheen pii di jo: «Ná wemu

w'a le pye ge, wee da já voro Kile ni wε, bani wu ya wèe cadεngε ki wii yafiin bε wε.» Ga, a pii bε di jo: «Jurumupye na já le kakanhana le la tuugo pye ya?» Yee nijoyo na, a nakaara di jé pu tε ni. ¹⁷ Fyεn wu w'a cuunɔ ge, a p'i wu yege sanha na: «Ná we w'a mu jii ki mugi ge, yeke yi wá mu mu na yu wu shizhaa na wε?» A wu pu jɔ shɔ na: «Kile wo tudunmɔ wa wu jε wii.»

¹⁸ Ga Yawutuu jɔnɔfεε pu bi ta dà yi na na we ná we fyεn wo w'a se, a wu jii di na pa mugi wε. Lee wuu na a p'i wu sefεε pu yiri pa, ¹⁹ na ba pu yege na: «Yee ja wu jε we ya? Yee na já yi jo can na na fyεngεε ni w'a se ya? Wu d'a pye dii na jaa nime wε?» ²⁰ A wu sefεε p'i Yawutuu jɔnɔfεε pu jɔ shɔ na: «Wèe kunni ya li cε jo wèe ja wu wu jε we, wu d'a se bε fyεn. ²¹ Ga lemu l'a wu pye wu na jaa nime ge, wèe ya lee cε wε. Sipyaa wemu bε w'a wu jii ki bε mugi ge, wèe ya wee bε cε wε. Yi wuyε pyaa ki yege, wu wa nige nɔhɔcεfεε wε, wuyε pyaa ki na yi jaha jo yi mu.» ²² Yawutuu jɔnɔfεε pu jii fyaara wuu na ná wu sefεε p'a ye jo, bani p'a bi bε yi na na sipyaa sipyaa w'a yere li na na Shɔvɔ wu jε Yesu ge, p'i weefɔ tɔɔgɔ wolo pu Kile-peɛnɛ puga ki keree ki ni fεfεε. ²³ Lee wuu na ná wu sefεε p'a jo na: «Wu wa nige nɔhɔcεfεε wε, yi wuyε pyaa ki yege.»

²⁴ Ayiwa, ná wu fyεngεε ti t'a xɔ ge, a p'i nɔhɔ wu yiri sanha tɔɔnii shuun wuu li ni na wu pye: «Can jo Kile jii na, ná wemu w'a mu jii ki mugi ge, wèe ya li cε na jo jurumupye wu jε wii.» ²⁵ A wu pu jɔ shɔ na: «Jurumupye wu jε la, wu jε jurumupye-e la, nε cε wε; ga kaa nigin kunni nε cε, lee jε: Nε kunni bye fyεn, ga nime nε w'a jaa, lee nε cε.» ²⁶ A p'i wu pye: «Naha wu d'a pye mu na wε? Dii wu d'a mu jii ki mugi wε?» ²⁷ A ná wu pu jɔ shɔ

na: «Nε yee jo xɔ yee mu, ga yee ya ta dà yee na wε. Naha na yee di giin y'i yee logo sanha wε? Yee bε funyɔ yi wa y'i bye wu kalaapiire gε?» ²⁸ Ayiwa, a p'i ganha na wu shehele na yu: «Mu wu jε we ná we wo kalaapiire; wèe kunni di jε Kile tudunmɔ Musa wo kalaapiire. ²⁹ Bani wèe ya li cε jo Kile ya jo ni Kile tudunmɔ Musa ni. Ga we ná we kunni wèe ya we tayirige cε wε.» ³⁰ Fyεn wu w'a cuunɔ ge, a wee di Yawutuu jɔnɔfεε pu jɔ shɔ na: «Le jε kakanhana dε, yee na yu na yee ya we tayirige cε wε, na ta wu d'a nε jii mugi. ³¹ Wèe ya li cε jo Kile ya jurumupye nijoyo nuri wε, ga fo wemu bu bye Kile jii fyaara sipyaa, na wu jidaan pyi, weefɔ nijoyo w'a nuri. ³² Fo taashiine li ni kɔnɔ jɔkɔɔnrɔ na, wa shishiin sanha logo na wa ya se fyεn, a wa di wu jii mugi wε. ³³ We ná we da bye wu ya foro Kile ni wε, wu bi da já yafiin bε pye wε.» ³⁴ A p'i wu jɔ shɔ na: «Jurumupye mu ya sii tii se, mu di giin da wèe kalaa nime gε?» Ba p'a yee jo wε, na ná wu kɔri yege Kile-peɛnɛ puga ki ni.

Yesu ya jo na fyεnmεε pu jε Farizhεen pee

³⁵ Ayiwa, Yesu ya logo na Farizhεen p'a ná wu kɔri ge; ba w'a she jiri wu na wε, na jo: «Ta mu ya dà Sipyaa Ja wu na?» ³⁶ A ná wu wu jɔ shɔ na: «Karamɔgɔna we, jɔgɔ wu jε wii wε? Wu she na na, kɔnhɔ di dà wu na.» ³⁷ A Yesu di jo: «Weeyε pyaa mu wa jaa mε wu na yu ni ma ni.» ³⁸ A ná wu jo: «Kafɔ, nε dà ma na.» A wu nuguro sin Yesu fεε ni na wu pεle. ³⁹ A Yesu di jo sanha: «Kiiri kaa na nε pa kɔnɔ na, kɔnhɔ piimu ya jaa wε, pee di da jaa; piimu p'a jaa ge, pee di bye fyεnmεε.» ⁴⁰ Farizhεen piimu pu bye Yesu tãan ge, ba pee ya yee logo wε, na wu yege na: «Wèe bε pu jε fyεnmεε p'a gε?» ⁴¹ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Yee da bi bye fyεnmεε, yee

bi da jaagi we. Ga yee d'a jo na yee wa naa, lee l'a yee wo jurumu wu pye w'a kori yee juŋɔ ni.»

10

Yatɔɔnahama ni dubyaa pu wo talene le

¹ Ayiwa, a Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu w'a li she wu da jé yatɔɔgbaha ki kujɔɔ li ni we, fo na sirani na duri kasɔrɔgɔ na na jin ge, wee je naga, na nɔhɔ na dun sipyii na. ² Ga wemu w'a jin kujɔɔ li ni ge, wee wu je yatɔɔnahama wuyɛ pyaa. ³ Yatɔɔgbaha ki kasɛɛge pyevɔɔ wu na yiri na gbura ki mugi wee mu. Dubyaa pu ma wee jomɛɛ conɪ. Wee ma wu dubyaa pu beeri nigin nigin yiri pu mɛye na, na foro ni pu ni kpeɛnge na. ⁴ Wu bu foro ni pu ni kpeɛnge na, w'a doro pu jahagbaa na. Dubyaa pu beeri nigin nigin be na daha wu feni, bani p'a wu mujuu li ce. ⁵ Ga dubyaa pu ya deri sipya watii feni we, p'a ganha na fe na gbee be yere weefɔɔ jaha na, bani pu ya sipya watii mujuu ce we. ⁶ Yesu ya le talene le jo sipyii pu mu, ga pu ya ta li kori ce we.»

Yesu wu je yatɔɔnaha-jeme we

⁷ A Yesu di pu pye sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, ne wu je yatɔɔgbaha ki kujɔɔ le. ⁸ Piimu beeri p'a pa ne jaha na ge, pee beeri je nagaalaa ni pii p'a dun sipyii na ge. Dubyaa pu ya ta sɔɔ na pee jomɔ logo we. ⁹ Ne wu je kujɔɔ le. Sipya sipya w'a jé lee kujɔɔ li ni ge, wee na ba shɔ. Wee na da jin, na fɔro janiɲe na. Ne na da yalige be kaan wu mu. ¹⁰ Nagaa ya ma yafiin na, ni nagaara, ni gbuuro, ni kakara wu na be we. Ga ne kunni ya pa, kɔnhɔ sipyii di jii sicuumɔ nijeme ta, p'i sii pu funɲɔ jiniɲe wo ta.»

¹¹ A Yesu di jo sanha na: «Ne wu je yatɔɔnaha-jeme we. Yatɔɔnaha-jeme ya wu munaa kaan wu

dubyaa pu wuu na. ¹² Ga kapyebye we w'a dubyaa pu kasɛɛge pyi saraa na ge, wee je pu nahavɔɔ we. Dubyaa pu be di je wu wuu we. Lee wuu na, ba w'a yaɔɲɔ ja ki na ma we, w'a baa na dubyaa pu yaha. Yaɔɲɔ ki na dubyaa pii co, pusamaa na jaaga. ¹³ Kapyebye wu ma baa na dubyaa pu yaha bani wari shavɔɔ wee je. Dubyaa pu funzhaga je ma bye wu ni we. ¹⁴ Ne kunni wu je yatɔɔnaha-jeme we. ¹⁵ Ba To Kile ya ne ce cegana lemu na, a ne be di wu ce cegana lemu na we, mu ne be ya na wo dubyaa pu ce, a ne wo dubyaa pu be di ne ce mu. Ne na na munaa li kan na wo dubyaa pu wuu na. ¹⁶ Dubyaa piitilee be pu wa ne mu piimu je ke yatɔɔgbaha ke ni we. Li waha l'i waha, ne yaa na pee be kori pa; pu na ba ne jomɔ nuri. Pu beeri na ba binne bye dubyagbaha nigin. Yatɔɔnahama nigin na ba bye pu juŋɔ ni. ¹⁷ Lee wuu na ne kaa ya dan na To Kile ni. Bani ne na na munaa kan na xhu, kɔnhɔ di guri ba li ta sanha. ¹⁸ Sipya wa shishiin da ga já ne munaa karamu wolo we. Naye ni n'a da li kan. Se wa ne ni na li kan, se wa ne ni na li shɔ be sanha. Yee ne To Kile ya jo ne mu.»

¹⁹ A Yawutuu p'i daa sanha Yesu jomɔ pu wuu na. ²⁰ A pu ni jehemɛɛ di jo: «Jina wu wa wu ni, lee l'a wu juŋmuu yirige. Naha na yee di wu jomɔ nuri we?» ²¹ A pii be di jo: «Eyi! Pe je juŋmoyiri-jomɔ we de! Dii juŋmoyirine fɔɔ di da já fyɛn jii mugi we?»

Yawutuu p'a Yesu she

²² Ayiwa, Yawutuu pu wo Kile-peɛɲe pugbɔhɔ ki wo kalene lemu l'a byi, p'i li pyi na Kile-peɛɲe pugbɔhɔ ki wo Dedicasi wu ge, a lee di ba nɔ Zheruzalemu ni. Lee bi byi yee beeri wiire see see wuuro tiye pyaa tuun ni. ²³ Yesu bi jaari jaari Kile-peɛɲe pugbɔhɔ ki kaɲa ki ni gba wa nɔhɔ ni. P'a bi wee gba

wu pyi na saannaa Solomani gba. ²⁴ A Yawutuu p'i ba binne Yesu taan na wu pye: «Tuun weke ni mu di da ga ba nakaara wolo wèe zolɔɔ pu ni wɛ? Ma bi sii Shɔvɔɔ we, yi tii jo wù mu.» ²⁵ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nɛ yi jo xɔ yee mu, ga yee ya dà yi na wɛ. Kapyegee kiimu nɛ pye na To Kile mɛgɛ na ge, kee wa li shɛɛ na ye nɛ yu yee mu ge, na yee jɛ can. ²⁶ Lee bɛ na yee kunni ya giin di dà nɛ na wɛ, bani yee jɛ nɛ wo dubyaa pu ni wɛ. ²⁷ Nɛ wo dubyaa p'a nɛ jomɔ nuri. Nɛ pu cɛ, p'i dɛri bɛ nɛ feni. ²⁸ Nɛ pee shɔ na jii sicuumɔ kan pu mu, jii sicuumɔ pemu da xhɔ wɛ. Pee da ga gyɛɛgi bada wɛ, wa shishiin di wa da já pu shɔ nɛ na wɛ. ²⁹ Nɛ To Kile wemu w'a pu kan nɛ mu ge, wee wo sefɛɛɛ t'a ye yanmuyɔ yi bɛɛri wuuro na. Wa shishiin da já pu shɔ nɛ To Kile na wɛ. ³⁰ Nɛ ni na To Kile wu jɛ nigin.»

³¹ Ba Yesu ya lee jɔmɛɛ li jo wɛ, a Yawutuu p'i nɔhɔ kagereye lɔ na p'i wu wá gbo. ³² A Yesu di pu pye: «Nɛ kasaanjaa nijɛhɛɛɛ pye yee jii na kiimu nɛ ta na To Kile mu ge. Kee kapyegee ki ni, nigin weke wuu na yee di wa giin di nɛ wá gbo ni kagereye ni wɛ?» ³³ A p'i Yesu pye: «Wèe ya giin di mu wá ni kagereye ni ma kasaanjaa ki wuu na-ɛ dɛ. Ga Kile mɛkyɛɛgɛɛ jomɔ pemu m'a jo ge, pee wuu na wèe ya giin di ma wá. Mu sipyitiire, mu di mayɛ taanna ni Kile ni.» ³⁴ A Yesu di pu pye: «Ta li ya ka Kile Kafila wu ni xuu wà ni wɛ na Kile ya jo: «Yee jɛ kileɛɛ wɛ?» ³⁵ Na ta wèe d'a li cɛ na lemu l'a ka Kile Kafila wu ni ge, lee wa da já jɛri wɛ. Ayiwa, Kile ya wu jomɔ pu kan piimu mu ge, ni w'a pee yiri kileɛɛ, ³⁶ wee tuun wu ni Kile ya wemu jaha bulo na wu tun konɔ mu ge, wee na jo na Kile Ja wee jɛ, jaha na yee di yu na Kile mɛgɛ w'a gyɛɛgi wɛ? ³⁷ Nɛ bu da nɛ na To Kile kapyegee pyi wɛ, wee tuun wu ni, yi ganha bu dà na

na wɛ. ³⁸ Ga nɛ kapyegee ki bye ki d'a saha ni na To Kile wu jidaan ni, ali yi jɛhɛ bye yi ya daa na na wɛ, yee ya yaa na dà li na na Kile ni kii kapyegee kii ya foro; kanhɔ y'i li cɛ fiinjɛ na nɛ To Kile wu jɛ nɛ ni, nɛ bɛ di jɛ na To Kile wu ni.» ³⁹ A sipyii p'i ganha na wu shaa di joo sanha pee jomɔ pe wuu na, ga, a wu shɔ pu na. ⁴⁰ Yohana Batizelipye bi sipyii pu batizeni xuu wemu ni taashiinɛ li ni Zhurudɛn Gba wu kadugo ge, A Yesu di shɛ diin wà. ⁴¹ A shɛnjɛhɛmɛɛ di gari wu feni wà. Feni sipyii p'a bi puyɛ pyi na: «Yohana Batizelipye ya ta kakanhana la shishiin pye wèe mu wɛ. Ga yemu bɛɛri w'a jo we ná we shizhaa na ge, yee bɛɛri y'a pye can.» ⁴² A shɛnjɛhɛmɛɛ di dà Yesu na wee xuu wu ni.

11

Lazari xu keree

¹ Ayiwa, ná wa bye Betani kulo li ni ni yama pa ni, wu mɛgɛ jɛ na Lazari. Wu ni wu ceboroshaa shuun wu bye: Marite ni Mariyama. ² Wee Mariyama we wu bi lasikoli wu wo Kafɔɔ Yesu tɔɔyɔ na, na wu juzhiire taga yi jɔgɔ. Wee wo ceborona Lazari wu w'a bye ni yama pu ni. ³ A pee ceboroshaa shuun wu tuduro yaha p'a shɛ jo Yesu mu na: «Wu Kafɔɔ, ma najii wu ya cuunɔ wɛ dɛ!» ⁴ Ba tɛ tuduro t'a nɔ Yesu na wɛ, a wu jo: «Pe yama pe ya ta jɔ wolo p'i Lazari tii gbo wɛ, ga pɛɛɛ pu da ba daha Kile mɛgɛ na. Pu na ba bye kajuunɔ na pɛɛɛ taha Kile Ja wu mɛgɛ ki na.» ⁵ Marite ni Mariyama ni Lazari ni, lee bi pee taanri wu bɛɛri kaa ta li na dan Yesu ni fo xuuni. ⁶ Ba Yesu ya Lazari sicuubaara ti kaa logo mu wɛ, xuu wemu ni wu bye ge, a wu sanha di diin wà fo na ta cabyaa shuun. ⁷ Lee kadugo na a wu ba wu kalaapiire ti pye: «Yi pa wu guri shɛ Zhude fiige ki ni.» ⁸ A kalaapiire t'i

wu pye: «Wù Karaməgə, Yawutuu pu na bi mu shaa wee xuu wu ni p'i mu wá gbo ni kagereye ni li sanha mə wε, mu sanha di giin m'a guri m'a se wà ya?»⁹ A Yesu di pu pye: «Ta lεεεε kε ni shuun bε wu jε caŋa jii funŋə ni wε? Sipy ba jaari caŋa kpεεngε na wu da da gurunŋə wε, bani wu ma ja xuuni.¹⁰ Ga sipya ba jaari nibiige ni, w'a ganha na gurunŋə, bani kpεεngε jε ma bye wε.»¹¹ Lee kadugo na a wu pu pye: «Wèe najii Lazari w'a ηmunəə, ga n'a da zhe di she wu jε.»¹² A kalaapiire t'i wu pye: «Wù Kafə, wu bi ta wu na ηmunəə ye, go wu na ba juunŋə gε.»¹³ Yesu jomə pu bi li shεε na Lazari ya xu. Ga, a wu kalaapiire t'i ganha na giin na ηmunumə nidiime kaa w'a byi.¹⁴ Wee tuun wu ni a Yesu di na yi fiinŋε jo pu mu na: «Lazari ya xu.¹⁵ Ga nε pye nε she wà wε a wu xhu ge, lee ya taan nε ni yee wuu na. Bani lee kaa le na ba bye kajunŋə, na yee pye yee ya dà nε na fo xuuni. Yi yiri wù she wu yiri!»¹⁶ Kalaapire la mεgε ki bye na Tomasi, p'i wu pyi na «ηmami.» A wee di wu kaafεε pusamaa pye: «Wee tuun wu ni wù bε pu pinne w'à se ni wu ni, wù na zhe xhu ni wu ni wà shiizhan.»

Yesu wu jε jii sicuumə kanvəə

¹⁷ Ayiwa, tuun wemu ni Yesu ya nə Betani kulo li ni ge, lee bi Lazari ta p'a wu le fo wu nix-hugo k'a cabyaa shishεεε ta xə faŋa ni. ¹⁸ Betani kulo li bi lii Zheruzalemu kulo li na wε, laraga ki bi kiloo taanri xə wε. ¹⁹ A Yawutuu ni jehεmεε di ba na pa diin Marite ni Mariyama taan, na ganha na sεεge tan pu na pu ceborona wu xhu wu na. ²⁰ Ba Marite ya pa Yesu kaa logo na w'a ma wε, a wu yiri kari di zhe jiri wu na. Ga, a Mariyama di diin deeye ni. ²¹ Ba w'a she jiri wu na wε, na wu pye: «Wù Kafə, mu da bi bye naha, nε ceborona wu bi da xhuu wε. ²² Ga,

ali nime we bε ni, nε li cε sanha jo mu bu yaaga bεeri jεeri Kile mu, wu na kee kan mu mu.»²³ A Yesu di wu pye: «Marite, ma ceborona wu na ba jε.»²⁴ A Marite di wu pye: «Nε li cε jo nε ceborona wu na ba jε xuu pu jεduun wu ni konŋə ki caxhəgə ki na.»²⁵ A Yesu di wu pye: «Nε w'a xuu pu jεni, na jii sicuumə pu bε kaan. Sipyaa sipya w'a daa nε na ge, ali wufəə jehε xhu bε, nε na jii sicuumə nivomə kan wu mu.²⁶ Wemu di bu jii sicuumə nivomə pu ta, na daa nε na, weefəə da xhuu bada wε. Mu wa daa yee na ge, Marite?»²⁷ A Marite di jo: «Uun, wù Kafə, nε dà li na jo mu w'a sii pye Shəvəə we, Kile Ja we, wemu wu bi yaa wu pa konŋə ki na ge, mu wu jε wii.»

Yesu ya mεε su Lazari kaa na

²⁸ Ayiwa, Marite ya yee jo mu ge, na guri pa deeye ni, na ba wu cuun Mariyama peelee yiri, na wu pye: «Wèe Karaməgə w'a pa, w'a ma yiri na ma she.»²⁹ Ba Mariyama ya yee logo wε, a wu gən yiri, na gari təvuyo na Yesu yiri.³⁰ Lee bi Yesu ta wu sanha jé kanha ki ni wε. Marite ya she wu junŋə círi xuu wemu ni ge, wee xuu wu ni wu bye sanha.³¹ Yawutuu piimu pu bi pa diin na sεεge tan Mariyama na puga ki ni ge, ba pee ya wu ja w'a yiri foro mu təvuyo na wε, a pu bε di yiri taha wu feni. Pu bi giin na w'a gaanji di zhe mεε suu faŋa ki na. ³² Xuu wemu ni Yesu jε ge, a Mariyama di she nə wà. Ba w'a Yesu ja wε, na she nuguro sin wu fεε ni na wu pye: «Wù Kafə, mu da bi bye naha, nε ceborona wu bi da xhuu wε.»³³ Ba Yesu ya Mariyama ja wu na mεε suu wε, Yawutuu piimu p'a taha wu feni ge, pu bε di mεhεε suu wε, a lee di waha wu na fo xuuni, a wu hakili di wuregi. ³⁴ A Yesu di pu pye: «Mii y'a wu le wε?» A p'i wu jə shə na: «Kafə, pa ma na zhe xuu wu ja.»³⁵ A mεε di shə Yesu ye pyaa

bɛ na. ³⁶ Yawutuu piimu p'a wu ja wu na mɛɛ li suu ge, a pee di jo: «Yi wii! we ná we kaa bi dan wu ni dɛ!» ³⁷ Ga, a pii di jo pu ni na: «Wee wemu w'a fyɛn wu jii mugi ge, ta wu bi já Lazari bɛ jaha kɔn wu ganha bu xhu wɛ?»

Yesu ya Lazari jɛ yeege xu ni

³⁸ A pee jomɔ pe bɛ di nɔhɔ waha Yesu na fo na dorɔ. A p'i gari faɲa ki na. Faaga wege ki bye faɲa ke, a p'i kageegbɔhɔ ka taga ki jɔ tɔ. ³⁹ Ba p'a shɛ nɔ ki na wɛ, a Yesu di pu pye: «Yi kagerɛɲɛ ki laha faɲa ki jɔ na!» Gbo wu ceboroshɔ wemu bɛ wu bye ni pu ni na Marite ge, a wee di Yesu pye: «Wù Kafɔɔ, wu nugo ya karaa yaa ki ta ki na foro dɛ, bani nijaa jɛ wu caɲa shishɛɛɛ wogo faɲa ki ni.» ⁴⁰ A Yesu di wu pye: «Marite, ta nɛ mu pye jo mu bu da mu na daa nɛ na jo nime ma da Kile wo sefɛɛɛ ti ja wɛ?» ⁴¹ Wee tuun wu ni a p'i kagerɛɲɛ ki laha faɲa ki jɔ na. A Yesu di wu jaha yirige fugba we ni na Kile jɛɛri na: «Na To Kile, m'a na jɛɛɛɛ ki shɔ, n'a baraga taha ma na lee wuu na. ⁴² Nɛ sii li cɛ jo tuun bɛɛri ni mu ya nɛ jɛɛɛɛ shuu. Ga sipyii pii p'a nɛ maha mɛ ge, pee wuu na nɛ ye jo, kɔnhɔ p'i dà li na na muyɛ pyaa k'a nɛ tun.» ⁴³ Ba Yesu ya yee jo wɛ, na mujuu wá na: «Lazari, foro naha kpɛɛngɛ ke na!» ⁴⁴ A Lazari di jɛ na foro faɲa ki ni. Fasicoro li bi taga keye ye ni tɔɔyɔ ye pɔ wu mu, na faxuugo ka taga jaha ke migile. A Yesu di pu pye: «Yi fàya yi sanha laha wu na, y'i wu yaha wu da se!»

Yawutuu jɔnɔfɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na
(Macoo 26:1-5; Marika 14:1-2; Luka 22:1-2)

⁴⁵ Yawutuu piimu p'a bi pa na pa diin Mariyama yɛ tãan kpɔn pu ni ge, le Yesu ya pye ge, ba p'a lee ja wɛ, a pu nijɛhɛmɛɛ di dà Yesu na. ⁴⁶ Ga, a pii di gari pu ni, na shɛ kii keree kii paari Farizhɛɛn pu mu.

⁴⁷ Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔnɔfɛɛ ni Farizhɛɛn p'i kiirikɔɔn kurunɔ ki yiri na jo: «Leke wɛɛ di da bye nime wɛ? Bani we ná we, kakanhanjaa nijɛhɛɲɛɛ w'a byi l'a toro!» ⁴⁸ Wɛɛ di bu sii we yaha wu na kii pyi le pyegana le na, sipyii pu bɛɛri pu da ba dà wu na. Lee di bu bye bɛ, Oromɛ sɔɔsɔii pu na ba wù Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ja, na ki kyɛɛgi, na wù shi wu bɛ kyɛɛgi!» ⁴⁹ Ná wa bye pu ni wee mɛɛge jɛ na Kayifɛ, wee wu bye saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo jɔnɔfɔgbɔ we lee yee le. A wee di pu pye: «Yee kunni ya keree jaha cɛni wɛ!» ⁵⁰ Ta yee ya li cɛ na jo l'a pɔɔ yee mu na shɛn nigin wu xu sipyii pu bɛɛri wuu na, kɔnhɔ wɛɛ shi wu bɛɛri di shɔ wɛ?» ⁵¹ Ayiwa, Kayifɛ bi ta pe jomɔ pe ta wuyɛ ni na jo wɛ. Ga ma na jo w'a pye lee yee le saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo jɔnɔfɔgbɔ wu ge, lee funɲɔ ni Kile ya pe jomɔ pe tirige wu funɲɔ ni w'a jo mɛ na Yesu w'a yaa wu xu Izirayeli shɛɛn pu bɛɛri wuu na. ⁵² Ga wu bi da ba xhu Izirayeli shɛɛn yɛ nigin wuu na wɛ. Kile wo sipyii piimu bɛɛri p'a caaga kɔnɔ ke bɛɛri na ge, wu na ba xhu kɔnhɔ wu pee bɛɛri pinne wu pu pye nigin. ⁵³ A Yawutuu jɔnɔfɛɛ p'i li shɛ kee caɲa kiyɛ pyaa na p'a yaa na Yesu gbo. ⁵⁴ A Yesu di bye wu ya sɔɔ w'a jaari nige Yawutuu pu tɛ ni ni sipyiiire ti ni wɛ. A wu yiri wee xuu wu ni, na gari kulo la ni siponɔ ki kabanugo ki na. Lee kulo li mɛɛge ki bye na Efirayimu. A wu ni wu kalaapiire t'i shɛ diin wà. ⁵⁵ Lee bi Yawutuu pu wo Nuwuuro ti wo Kalɛɛ li ta l'a tɛɲɛ. A fiige ki sipyii nijɛhɛmɛɛ di digi na pa Zheruzalɛmu ni na ta kalɛɛ li sanha nɔ wɛ, kɔnhɔ p'i ba puyɛ pye fɛɛfɛɛ na bɛ ni pu wo kalɛɛɛ ki ni. ⁵⁶ A sipyii p'i ganha na Yesu shaa. A p'i shɛ puyɛ pinne Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaɲa ki ni, na ganha na puyɛ yegeɛ na: «ɛɛ, y'i wa dii wɛ? Wu w'a ma kalɛɛ

li ni-i ge?» ⁵⁷ Lee bi saraya naha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ ni Farizhɛɛn pu ta p'a yi jo sipyii pu mu na wa bɛɛri ba Yesu sanha ɛɛ, na wu she yi jo pee mu, kɔnhɔ p'i she wu co.

12

Mariyama ya lasikoli wo Yesu tɔɔyɔ na

(Macao 26:6-13; Marika 14:3-9)

¹ Ayiwa, cabyaa gbaara wu bi kori Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalenɛ l'i nɔ, a Yesu di gari Betani ni. Lazari wemu nixhugo Yesu bi ɲɛ ge, wee wu bye lee kulo li ni. ² A p'i yalige ka yaa wà lee kulo li ni Yesu mu. Marite wu bi kee yalige ki keree shɔɔnri. Sipyii piimu pu bye na li ni Yesu ni ge, Lazari bɛ di ɲɛ pee ni. ³ Wee tuun wu ni a Mariyama di pu yaha pu na li, na she lasikoli gbuu la lɔ, lemu mɛɛɛ ki ɲɛ na naari ge, li pɛɛɛmɛ bɛ d'a waha. A wu ba wee lasikoli wu wo Yesu tɔɔyɔ na; na xhɔ na wu ɲuzhiire taga tɔɔyɔ yi tuu tuu. Wee lasikoli wu bi litiri taaga xɔ. A wu nugo k'i puga ki bɛɛri círi. ⁴ Yesu kalaapire la mɛɛɛ ki bye na Zhuda Isikariyɔti, wee wu bi da ba Yesu le kenɛ ni, a wee di jo: ⁵ «Naha na we lasikoli we di ya ta pɛɛ kabɔfoɲɔ kɛlɛɛ shishɛɛɛ ni kaguro (w 45.000) shishiin, na wee kan funmɔ fɛɛ mu-i wɛ?» ⁶ Zhudasi bi ta ye jo funmɔ fɛɛ wo ɲiɲaara wuu na-ɛ dɛ, ga na-gaa wu bye wii. Wee mu wari keshi wu bye. Wari we pu bi leni wu ni ge, wu bi ma wee wo. ⁷ Ga, a Yesu di wu pye: «Yi laha wu na! Cana ke p'a da ba na le fanja ni ge, kee cana ke wuu na wu wa ni we lasikoli we ni. ⁸ Bani funmɔ fɛɛ na ba bye ni yee ni tuun bɛɛri ni, ga nɛ wa da ba bye ni yee ni tuun bɛɛri ni naha wɛ.»

Saraya naha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ p'a jo na pee da Lazari gbo

⁹ Ayiwa, ba Yawutuu p'a pa logo na Yesu wa Betani ni wɛ, a pu

niɲɛhɛmɛɛ di gari wà. Pu bi gaanji wà Yesu yɛ nigin wuu na wɛ, ga w'a Lazari wemu ɲɛ na yeege xu ni ge, wee bɛ tajaga ni p'a bi se. ¹⁰ Ba Saraya naha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ p'a yee logo wɛ, na jo na ni li wa mu, na pee da Lazari bɛ gbo. ¹¹ Bani Yawutuu niɲɛhɛmɛɛ pu bi guroo pu feni na ma na daa Yesu na Lazari wuu na.

Yesu ya jé Zheruzalɛmu ni ba saan ɲɛ wɛ

(Macao 21:1-11; Marika 11:1-11; Luka 19:28-40)

¹² Ayiwa, kee cana ki ɲimuguro, sipyiiɲɛhɛnɛ lemu li bi pa Zheruzalɛmu ni Nuwuuro Kalenɛ li ni ge, a pee di yi logo na Yesu wa koo na na se Zheruzalɛmu ni. ¹³ A p'i fɛnhɛgeye kɔn, na foro na gaanji di zhe Yesu círi ni yee ni. A p'i ganha na xhuulo na yu na:

«Hosana! W'à Kilɛ sɔni!
We w'a ma mɛ Kafɔɔ mɛɛɛ na ge,

Izirayeli wo saan wu ɲɛ wii,
duba w'a byi wee mu!»*

¹⁴ Lee bi Yesu ta w'a kafabige ka ta na dugi kee na ma na jo ba l'a ka Kilɛ wo Kitabu wu ni wɛ na:

¹⁵ «Siyɔn kulo, ma ganha bu fya wɛ!
Wii, ma saan wu wa ma;
kafabige na w'a dugi tiin.»*

¹⁶ Kalaapiire ti bi ta kii keree kii naha ɛɛ wee tuun wuyɛ pyaa ni wɛ. Ga ba Yesu ya pa ɲɛ na foro xu ni, na jé Kilɛ wo nɔɔɔ wu ni wɛ, a pu funyɔ di na to na Yesu shizhaa jomɔ pu bye Kilɛ Kafila we, lee shiin p'i bi pye bɛ wu na.

¹⁷ Sipyii piimu bɛɛri pu bye ni Yesu ni a wu Lazari yiri yeege fanja ki ni, na wu ɲɛ na yeege xu ni ge, pee bi kii keree kii naha yu sipyii pu mu. ¹⁸ Yesu ya le kakanhana le pye, a sipyii p'i li kaa logo, lee wuu na bɛ p'a bi foro na she wu ɲuɲɔ círi. ¹⁹ Wee tuun wu ni a Farizhɛɛn p'i

* 12:13 Zaburuu 118:26 * 12:15 Zakari 9:9

ganha na puyε pyi: «Go yiyε pyaa jii wa li ni ge, yee da já yafiin bε na wε; bani sipyii pu bεeri p'a taha wu na.»

Girékii pii ya Yesu shaa p'i jo ni wu ni

²⁰ Sipyii piimu pu bi pa kalenε li ni Zheruzalemu ni di ba Kilε pelε ge, Girékii piimu pu bi jé Yawutuu pu wo koo li ni ge, pee p'a bε bye pii sipyii pii ni. ²¹ A pee Girékii p'i fulo Filipe na, na jo ni wee ni. Filipe bi bye Betsayida shen, Galile fiige ki ni. A p'i wu pye: «Najii, wù funḡo ki wa wù Yesu ja, wù jo ni wu ni.» ²² A Filipe di gari na she yee jaha jo Andire mu, a pu shuun wu bεeri di na pinnε kari na she yi jo Yesu mu. ²³ A Yesu di pu pye: «Kilε na ba pεenε taha Sipya Ja wu na tuun wemu ni ge, wee tuun wu w'a nɔ nimε. ²⁴ Can can na, n'a da yi jo yi mu, shinma pile bye l'i ya le jinε ni l'i fɔnhɔ wε, li yε li da gori, ga li bu le jinε ni na fɔnhɔ, wee tuun wu ni l'a fin, na nagoo nijehemεε pye. ²⁵ Sipya wemu munaa kaa l'a dan wu ni ke koḡo ke na ge, wee na ba buun li ni jiga na. Ga sipya wemu munaa kaa l'a pen wu mu ke koḡo ke na ge, weefɔɔ w'a li gbegele yaha jii sicuumɔ nixhɔbaama kaa na. ²⁶ Sipyaa sipya w'a giin wu da kapyenεε pyi nε mu ge, w'a yaa wu taha na feni. Bani xuu wemu ni nε jε ge, nε kapyebye wu bε na ba bye wà. Sipya wemu ba kapyenεε pyi nε mu, nε To Kilε na ba weefɔɔ pelε.

Yesu ya wu xhu jo

²⁷ «Nimε we ni, nε zɔ we bεeri w'a wuregi. Dii n'a da jo wε? Di jo Kilε wu na tanha we tuun we wo kanhama pu na laa? N'a da já yee jo wε, bani we tuun we wo kanhama pu wuu na nε pa koḡo na.» ²⁸ A Yesu di jo sanha na: «Na To Kilε, ma mege ki pe!ε!» Ba w'a yee jo wε, a mujuu la di foro fugba we ni na: «Nε ki pelε na xɔ, di wa da ba la fara sanha ki pεenε ki na.» ²⁹ Sipyiire te ti bye

wà na le mujuu le logo ge, a pee di jo: «Kilε w'a tin me!» A pii bε di jo: «Meleke wa w'a pa jo ni wu ni!»

³⁰ Ga, a Yesu di pu pye: «Le mujuu le ya ta foro nε wuu na wε, ga yee wuu na l'a foro. ³¹ Nimε kiiri w'a da ba gɔn ke koḡo ke wo sefεεε ti na. Nimε ke koḡo ke wo jɔnɔfɔɔ wu wa da ba gɔri wá. ³² Sipyii pu ba nε yirige na laha jinε ke na tuun wemu ni, nε na ba sipyii bεeri yiri na pa nayε mu.» ³³ Xugana lemu na Yesu bi da ba xhu ge, lee xugana le w'a zhεε pe jomɔ pe funḡo ni. ³⁴ A sipyiire t'i wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kilε wo saliya wu ni na Shɔvɔɔ wu da ba xhu bada wε. Mu di yu dii na li waha l'i waha, na sipyii na ba Sipya Ja wu yirige na laha jinε ke na wε? Wee tuun wu ni, wekε di jε wee Sipya Ja wu wε?» ³⁵ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Kpεengε ki wa sanha yee te ni, ga jeri ye k'a da bye. Na kpεengε ki yaha yi te ni, y'a jaari ki na kɔnhɔ nibiige ki ganha bu ba yi fo di joo wε; bani sipya wemu ba jaari nibiige ni, wee ya wu tashεge ceni wε. ³⁶ Na kpεengε ki yaha yi te ni, y'a daa ki na kɔnhɔ yiyε pyaa bε di ba bye kpεengε nagoo.» Ba Yesu ya pee jo wε, na laha pu tãan, na she lara xuu wa ni.

Yawutuu ya dà Yesu na wε

³⁷ Ayiwa, na Yesu yaha w'a sii kakanhanjaa nijehenεε pye Yawutuu pu jii na. Ali pu ya dà wu na lee bε na wε. ³⁸ Lee ya pye mu kɔnhɔ Kilε tudunmɔɔ Ezayi bi jomɔ pemu jo ge, pee jɔ di fa na:

«Kafɔɔ, wèe ya kafila wemu wo yεre pye ge,

wekε wu d'a dà wee na wε?

Weke wu d'a Kafɔɔ wo sefεεε ti cε wε?»*

³⁹ Lemu bε l'a bi pu pye pu bi da ga já dà Yesu na sanha wε ge, lee li wa mε na jo Kilε tudunmɔɔ Ezayi ya jo sanha na:

* 12:38 Ezayi 53:1

40 «Kile ya pu pye fyenmee na pu fungonyo to, kontho pu jii ki ganha ba jaa we, pu fungonyo ganha bu yi ce we. Lee funno ni pu da ba ne mu, kontho ne pu cuuno we.»*

41 Kile tudunmo Ezayi ya yee jo bani Yesu wo nooro wu bi she wu na, a wu ye jo wu shizhaa na.

42 Ali lee be na Yawutuu juno fee pu ni jehemee pu bi da Yesu na, ga Farizheen pu wuu na, pu ya soo na puye yeege kpeenge na we, kontho pu ganha bu pu ni jehemee pu bi da Yesu na, ga Farizheen pu wuu na, pu ya soo na puye yeege kpeenge na we, kontho pu ganha bu pu ni jehemee pu bi da Yesu na, ga Farizheen pu wuu na, pu ya soo na puye yeege kpeenge na we.

43 Bani sipyii na pu pele, lee li bi dan pu ni na toro Kile w'a pu pele na.

Yesu jom pu na ba kiiri kon sipyii na

44 Cana ka Yesu ya pa sii jo fanha na na: «Sipya wemu bu da ne na, wu ya ta da ne ye nigin na we, ga wemu w'a ne tun ge, wee be na w'a da. 45 Sipya wemu bu ne ja, we w'a ne tun ge, wee be w'a ja. 46 Ne je ba kpeenge je we, ne pa konjo puga ni, kontho sipyaa sipya w'a da ne na ge, weefoo ganha ba jaari nibiige ni nige we? 47 Wa bu ne jom logo, wu ya pu koro jaari we, n'a da kiiri kon wufoo na we. Bani ne ta pa di ba kiiri kon konjo sipyii na we, ga ne pa di ba pu juno wolo. 48 Sipya wemu bu zhe ne ni, w'i ya soo na ne jom logo we, weefoo ya kiiri konvo ta xo wuye na. Ne jom pemu jo ge, pee pu da ba kiiri kon wufoo na konjo caxhogo. 49 Bani ne ta pe jom pe ta naye ni na jo we. Ga ne To Kile wu w'a ne tun ge, wee w'a ne wo nijoyo yi beeri she ne na. 50 Ne d'a li ce be na jo jom pe w'a yu ge, pee pu wa jii sicuumo nixhobaama kaan sipya mu. Ba To Kile ya pu she na da ne na we, mu ne w'a pu yu na dani.»

13

Yesu ya wu kalaapiire ti tooyo je

1 Ayiwa, cana nigin wu bi kori Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalene l'i no. Yesu bi li ce na wee foroduun w'a no xo konjo puga na se wu To Kile yiri. Sipyii pii pu bi da wu na ge, pee kaa bi dan wu ni; a pu kaa di sii taan wu ni fo na doro.

2 Yesu ni wu kalaapiire ti bye na pu piige yalige li, lee bi Shitaanni ta w'a she fungongo ka tirige Zhuda Isikariyoti zo na, Simo ja we, na wu Yesu le keje ni. 3 Yesu bi li ce be na Kile ya sefeere ti beeri kan wee mu. Wu bi li ce na Kile ni wee ya foro, wee di wa da ba guri gari be Kile mu. 4 Ayiwa, a Yesu di yiri yalige ki juno ni na wu fadegbaho wolo yaha, na fana ka lo na kee taga wuye po ni je ke ni. 5 Lee kadugo na a wu loho le yaaga ka ni, na ganha na wu kalaapiire ti tooyo jii nigin nigin na; fana ke w'a taga wuye po ge, na kee taga na yi turi.

6 A wu ba she no Simo Pyeeri na, a Pyeeri di wu pye: «Wu Kafoo, mu w'a da na ne tooyo je ya?» 7 A Yesu di wu pye: «Le ne byi me ge, mu wa da li kori ce nime we, ga kadugo yiri ma na ba li kori ce.» 8 A Pyeeri di wu pye: «Ne kunni wa da gbara mu wu na tooyo je bada we.» A Yesu di wu pye: «Mu bye mu di ya yere ne ma tooyo je we, mu ni je wa da bye ni ne ni kaa la shishiin ni we.» 9 A Pyeeri di jo: «Wee tuun wu ni Kafoo, ma ganha bu da na tooyo ye ye na we, ga na keye ye ni na juno ke be je.» 10 A Yesu di wu pye: «Sipya wemu w'a wuu ge, wee kawuuno juno je nige wee tuun we ninumo ni we, bani wu beeri wu ma bye feefe; ga wu kunni na ja wu tooyo je. Yee be pu wa feefe, ga yee beeri be we de!» 11 Kalaapiire le li bi da ba Yesu le keje ni ge, wu bi lee ce, lee wuu na w'a jo na pu beeri ya ta pye feefe we.

12 Ba Yesu ya pu tooyo yi je xo we, na wu fadegbaho ki lo le, na she diin wu tateenge ni. A wu wu kalaapiire

* 12:40 Ezayi 6:10

ti pye: «Kaa le ne pye me yee na ge, yee ya li kori ce ya? ¹³ Yee wa ne pyi: «Wù Karamogò» kelee «Wù Kafò.» L'a saha, bani wee ne ne. ¹⁴ Ayiwa, ne wemu wu ne yee Karamogò ni yee Kafò ge, ne bi yee tóoyò je, wee tuun wu ni yee be ya yaa na yiyè tóoyò jii lee jegana li na. ¹⁵ Ne le pye na she yee na. Ne li pye pyegana lemu na ge, yi be di da li pyi yiyè na lee pyegana li na. ¹⁶ Can can na, n'a da yi jo yi mu, kapyebye ya pele wu òunòfò na we; tudunmò be di ya pele wu tunvò na we. ¹⁷ Yi wa li òaha ce nime, yi ba li pyi, yi na ba bye duba nagoo.

¹⁸ «Di wa ta na yi beeri kaa pyi-i de, ne piimu shòonri ge, ne w'a pee ce. Ga Kile tudunmò p'a yemu jo Kitabu wu ni ge, fo yee òò bu fa na: «Wemu wu wa li ni ne ni ge, wee w'a ne pye wu pen.» ¹⁹ N'a yi yu na yeri yi mu nime, yani li pyeduun wu pa òò ge, kònho li ba ba bye, y'i li ce na: «Ne ne wemu ne ge.» ²⁰ Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a ne tudunmò wa beeri co na òò ge, neye pyaa m'a co na òò; wemu di bu ne co na òò, we w'a ne tun ge, weefò m'a co na òò.»

Yesu ya jo na Zhudasi na ba wee òhò yaha

(Macoo 26:20-25; Marika 14:17-21; Luka 22:21-23)

²¹ Ba Yesu ya yee jo xò we, a wu hakili wu wuregi fo xuuni. A wu yi fiinje jo pu mu na: «Can na n'a da yi jo yi mu, wa na ba ne le keje ni yee ni.» ²² Ba w'a yee jo we, a wu kalaapiire t'i ganha na puye wii, pu ya ce shen nigin weke kaa w'a byi pu ni we. ²³ Yesu kalaapiire la bye wà, lee kaa bi dan wù ni fo xuuni, lee bi tiin na sozi wu na. ²⁴ A Simò Pyeeri di keje ka lee kalaapiire li mu na wu Yesu yege wee sipya we kere na. ²⁵ A wee di wu òaha òeri Yesu yiri, na fulu wu na, na wu pye: «Wù Kafò, wee ne weke we?» ²⁶ A

Yesu di wu pye: «Wemu mu n'a da ba buuri we ninje di gan ge, wee wu wa.» A wu buuri wa lò na wu ninje na kan Simò Isikariyoti ja Zhudasi mu. ²⁷ Buuri w'a kan ye Zhudasi mu, a Shitaanni di ba diin wu zò na. A Yesu di wu pye: «Le m'a giin di bye ge, fyaala li pye.» ²⁸ Ga sipyii piimu beeri pu bi li ni Yesu ni ge, wa shishiin ya ce pu ni leke na w'a yee jo ni Zhudasi ni we. ²⁹ Zhudasi wu bi bye pu wari yahavòò, a pii di ganha na giin na Yesu w'a wu pyi na wu she yanmuyò ya shò, wu ba Nuwuuro Kalene li yalige ki gbegele ni yee ni; kelee na wu she funmò fee pii kan. ³⁰ Ba Zhudasi ya buuri wu li ye we, na yiri foro kpeenge ki na. Lee bi piige ki ta k'a wò.

Yesu ya òmeme nivoò la jo wu kalaapiire ti mu

³¹ Ayiwa ba Zhuda Isikariyoti ya foro we, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Nime kunni, sipyii pu beeri p'a da ba Sipya Ja wu wo sefeere ti ce. Wee w'a da ba sipyii pu beeri pye p'a Kile be wo sefeere ti ce. [³² Ba ni wee na ba sipyii beeri pye p'a Kile wo sefeere ti ce,] Kile ye pyaa be na ba sipyii pye p'a Sipya Ja wu wo sefeere ti ce, lee w'a da mò l'i bye we. ³³ Na nagoo, n'a da já gori yaha ni yee ni di mò nige we. Yee na ba ne xuu shaa, ga ne yemu jo Yawutuu òunòfee pu mu ge, yee ninuyò n'a da jo yi be mu jo ne na ba she xuu wemu ni ge, yee wa da já zhe wà we. ³⁴ Lee wuu na òmeme nivoò n'a da jo yi mu, yi taan yiyè mu. Yee ya taan ne mu taangana lemu na ge, y'a yaa yi taan yiyè mu lee taangana li na. ³⁵ Taanpeege bu bye yee te ni, sipyii beeri na ba li ce lee na na yee ne wo kalaapiire.»

Yesu ya jo na Pyeeri na ba foro wee kaa taan

(Macoo 26:31-35; Marika 14:27-31; Luka 22:31-34)

* 13:18 Zaburuu 41:9

36 A Simo Pyeeri di Yesu yege na: «Wù Kafoo, wee tuun wu ni mu di wa se mii we.» A Yesu di wu pye: «Xuu wemu ni ne se ge, mu wa da já binne zhe wà ni ne ni nime we; ga canja ka wa ma, ma na ba she ne yiri.» 37 A Pyeeri di wu pye: «Wù Kafoo, naha na ne da já binne ni mu ni-i we? Ali ne na zoo na na munaa li kan, na xhu be mu wuu na.» 38 A Yesu di wu pye: «Can na mu na zoo na ma munaa li kan, na xhu ne wuu na ya? Can can na, n'a da yi jo ma mu, yani xhupoo wu pa mee su ge, mu na ba foro ne kaa taan taañii taanri.»

14

Yesu ya jo na wee wu ne koo le na se Kile yiri

1 Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Yi funyo ganha bu da ben we. Y'a daa Kile na, yi da daa ne be na. 2 Tatiinye niñeheye yi wa ne To Kile mu, yee da bye yi ne can we, ne bi da ga yee pye jo n'a da zhe tatiinye yaa yi mu we. 3 Ne ba she tatiinye yi yaa xo tuun wemu ni, n'a da guri ba na ba yee lo, ne wa xuu wemu ni ge, konho yi be di she bye wa. 4 Xuu wemu ni ne w'a gaanji ge, yee wa lee koo li ce xo.» 5 A Tomasi di wu pye: «Wù Kafoo, xuu wemu ni mu wa se ge, wee ya wee xuu wuye pyaa ce we, wee na bye dii na lee koo li ce we?» 6 A Yesu di wu pye: «Ne wu ne koo le, ni can we, ni jii sicuumo fo we. Sipyaa sipya wu ne wu ya toro ne yiri we ge, weefoo da no To Kile na we. 7 Yee bi ta yee ya ne ce, yee na ba ne To Kile wu be ce; yee d'a wu ce xo nime do, na wu ja be.» 8 A Filipe di wu pye: «Wù Kafoo, To Kile wu she wu na, lee na wee yaa.» 9 A Yesu di wu pye: «Filipe, niñaa shi kaa ya ne yaha ni yee ni shiizhan we, mu di sanha ne ce-e ya Filipe? Sipyaa wemu w'a ne ja ge, To Kile w'a ja. Mu di yu dii na ne wu To Kile she yi na we? 10 Wee tuun wu ni mu ya da li na na ne wu ne ni To Kile ni nigin;

To Kile be di ne ni ne ni nigin we ge? Jomoo pe ne yu me yee mu ge, ne pu taa naye ni we; ga ne To Kile we wu wa ni ne ni ge, wee w'a wu jidaan keree pyi. 11 Yi da na na! Ne ni na To wu beeri wu ne nigin; ne To wu be ni ne ni, wee beeri pu ne nigin. Lee bu bye l'i wa yi yaa we, kapyegge kiimu n'a byi yi jii na ge, yi da na na kee wuu na. 12 Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu bu da ne na, keree kiimu beeri ne byi ge, wu na ba kee tuugo pyi. Wufoo na ba keree kii pyi be kiimu ya pele ne wogoo ki na ge, bani ne wa gaanji na To Kile wu yiri. 13 Yi ba yaaga tuugo beeri neeri Kile mu wee tuun wu ni ne mege na, ne na kee kan yi mu; konho Jafoo wu To Kile wu wo sefeere ti she. 14 Yi bu yaaga tuugo beeri neeri ne mege na, ne na kee kan yi mu.»

Yesu ya Fefeere Munaa nomee lo n'a daa fee pu mu

15 «Ne bu da ne kaa ya dan yi ni can can na, ne nomehere kiimu jo yi mu ge, yi na da ki koro jaari. 16 Ne na ba na To Kile wu neeri wu Tegevooo watii kan yi mu, konho wee di ba bye ni yi ni gbee. 17 Wee ne Fefeere Munaa lemu l'a Kile wo can wu shee sipyii pu na ge. Konjo ke sipyii wa da ja wee ta we, bani pu wa wu ja we, p'i wa wu ce be we. Ga yee kunni d'a wu ce, bani wu wa ni yee ni, wu na ba bye yee zoloo pu na. 18 N'a da ga yi yaha ba cirimee ne we. Ne na ba she guri ba yi mu sanha. 19 Jeri bu bye ke konjo ke sipyii na wii voo ne ni. Ga yee kunni na ba ne ja, bani ne ne jiiifere ni, lee wuu na yee be na ba bye jiiifere ni. 20 Kee canja ki ba no, yee na ba li ce na ne ni na To wu ni, na wee beeri pu ne nigin; yee ni ne be di ne nigin, ne be ni yee beeri be di ne nigin. 21 Sipyaa wemu ba ne jomoo nuri na pu koro jaari, weefoo ni ne kaa ya dan can can na. Ne kaa ba dan sipya wemu ni, weefoo

kaa na da dan To Kile be ni; wu kaa na da dan ne be ni, ne na ganha na naye shee wu na.» ²² Yesu kalaapire la be mege ki bye na Zhuda, (wee ni Zhuda Isikariyoti wa nigin we.) A wee di wu yege na: «Wu Kafoo, jaha na mu di da ba maye she wee na, mu di da maye she konjo ki sipyii pusamaa na-e we?» ²³ A Yesu di wu pye: «Ne ba dan sipya wemu ni, jomoo pemu ne jo ge, wufoo na da pee koro jaari. Lee funno ni, weefoo na da dan ne To Kile be ni. Ne ni na To Kile na ba ba weefoo mu na ba bye ni wu ni. ²⁴ Ne bu bye ne ya dan sipya wemu ni we, wee da da ne jomoo pu be koro jaari we. Jomoo pe ne di wa yu yee mu ge, pee ya foro neye pyaa ni we, ga ne tunvoo To Kile ni p'a yiri.

²⁵ «Na ne yaha ni yee ni shiizhan nime, ne ye beeri jo yee mu. ²⁶ To Kile na ba Fefere Munaa lemu kan yee mu ne mege na li bye yee Tegenvoo ge, lee na ba yee kalaa keree beeri ni. Ne keree kiimu beeri jo yee mu ge, li na ba yi funyo tirige kee beeri na. ²⁷ N'a da lojine kan yi mu. Lojine le li wa ne ni ge, lee tuugo n'a da ba gan yi mu. Ga n'a da li kan ke konjo ke wuu li kangana na we. Yi ganha bu fyaara yaha yi zoloo pu na we, yi ganha bu yi hakilee pu be yirige we. ²⁸ Ne yi jo xo yi mu jo: «Ne gaani, ga n'a da zhe guri ba yi mu sanha.» Ne bu da ne na dan yee ni, ne na se To Kile yiri, lee ya yaa li pye yee mu fundanga. Bani To Kile ya pele ne na. ²⁹ Ayiwa, ne kii keree kii jo yi mu nime, yani ki pyeduun wu pa no ge, konho ki pyeduun ba no, yi da na jomoo pu na. ³⁰ N'a da ja jo di mo nige ni yi ni we, bani ke konjo ke wo junofo wu w'a ma. Wu se wa ne na kaa la shishiin na we. ³¹ Ga konjo sipyii beeri ya yaa pu li ce na ne To Kile ya dan ne ni, keree kii w'a yu ne mu ge, ne di kee be pyi.» Ba Yesu ya yee jo xo we, na jo: «Yi yiri wu da se, wu laha naha!»

15

Yesu ne erezen tige can can wogo

¹ Ayiwa Yesu ya jo na: «Ne ne erezen tige can can wogo, ne To Kile di ne ki faapyevoo. ² Genbe beeri k'a foro ne na, k'i ya nagoo pyi we, wu na kee kon. Ga genbe beeri k'a foro ne na na nagoo pyi ge, wu na ba kee yiile, konho ki da nagoo nijehemee pyi na toro taashiine li taan. ³ Ne kalaa wemu kan na xo yee mu ge, wee kalaa w'a yee pye fefere. ⁴ Yi kori yaha ne wo karijege ki ni, ne be na gori yaha ni yi ni karijege ni. Ba erezen genbe ne me we, ki da ja nagoo pye kiyee mu ni ki ya kori yaha tige ki ceefuu li na we, mu yee be ne. Yee bye yee di ya kori yaha ne wo karijege ki ni we, yee da ja nagoo pye piimu kaa na daan Kile ni we.

⁵ «Ne wu ne erezen tige ke, yee di ne geye ye. Sipya wemu w'a kori yaha ne wo karijege ki ni, a ne be di gori yaha karijege ni ni wufoo ni ge, weefoo wu da ja nagoo nijehemee pye. Bani ne bye ne ne ni yee ni we, yee da ja yafin be pye Kile mu we. ⁶ Sipya wemu bu bye wu ya soo na gori yaha ne wo karijege ki ni we, wee na ba wa kpeenge na. Wu na ba bye ba erezen genbe ne we, p'a kemu kon na laha tige ki na ge, k'a waha. Yee gewaya yi na ba binne na yile na ni, y'a sogi. ⁷ Yi bu gori yaha ne wo karijege ki ni, a ne jomoo be di gori yaha yi funyo ni, yaaga beeri kaa li ne yi na ge, yi ki beeri, kee na gan yi mu. ⁸ Yee bu nagoo nijehemee pye, lee l'a li shee na yee ne ne wo kalaapiire, lee shiin li wa Kile mege pele. ⁹ Ne taan na To Kile mu taangana lemu na ge, lee taangana le ninuno na yee be ya taan ne mu. Lee na nime, yi kori yaha ne wo taanjege ki ni. ¹⁰ Yi ba ne wo jomoojoo ki con, yi na ba gori yaha ne wo taanjege ki ni. Ba ne ya na To Kile wo jomoojoo

ki koro jaari, na gori yaha wu wo taanɲεεge ki be ni we.

¹¹ «Ne kii keree kii beeri jo yee mu, kɔnhɔ ne wo fundanga ki ja pye yi ni, kɔnhɔ yi wo fundanga ki ja di fa. ¹² Nɔmeɛ le n'a da jo yi mu ge, lee li wa me. Yee ya taan ne mu taangana lemu na ge, yi taan yiye mu lee taangana li na. ¹³ Na ma muna kan na xhu ma naniineɛ wuu na, taanɲεεge ka shishiin ya peɛ kee na we. ¹⁴ Keree kiimu ne yu yee mu ge, yi ba kee pyi, wee tuun wu ni y'a jeri na naniineɛ. ¹⁵ Ne da da yee pyi nige kapyebyii we, bani kapyebye ya wu jaɲɔfɔɔ kapyege beeri ce ni we. Ga ne yee pye na naniineɛ, bani kaa lemu beeri ne ta na To Kile mu ge, ne yee kalaa kee beeri ni. ¹⁶ Yi ganha ba giin na yee pu wa ne jaha bulo we de! Ga ne wu wa yee jaha bulo, na yee pye na tudunmɔɔ. Y'a kapyege nizaanɲaa pyi, kiimu wo kuduun wu da gori yaha ge; kɔnhɔ yi ba yaaga beeri jeri To Kile mu ne mege na, wu kee kan yi mu. ¹⁷ Le n'a zhaa yi mu ge, lee li wa me jo yi taan ni yiye ni.

Koɲɔ sipyii na ba n'a daa fεε pu ko

¹⁸ «Koɲɔ sipyii bu yi ko, y'a yaa yi fenhe li ce na ne koɲɔ ya fenhe ko yee jaha na. ¹⁹ Yee da bi bye ni koɲɔ ke wo sipyii ni nigin, yee bi da da dan koɲɔ ke ni, bani yee bi da bye koɲɔ wuu. Ga yee je ke koɲɔ ke wuu we, bani ne yee jaha bulo, na yee niɲε wolo ke koɲɔ ke ni. Lee wuu na koɲɔ k'a tɔnbεεnre shan yee na. ²⁰ Ne fenhe jomɔ pemu jo yi mu ge, yi pee yaha yiye funyɔ ni na jo: «Kapyebye ya peɛ wu jaɲɔfɔɔ na we.» Pu bi ta p'a ne kanha, pu na ba yee be kanha mu. Pu bi ta p'a ne jomɔ pu co, pu na ba yee be wo jomɔ pu co. ²¹ Ga pu na ba kee keree ki beeri pye yee na ne wuu na, bani wemu w'a ne tun ge, pu ya wee ce we. ²² Ne da bye ne pa na ba jo ni pu

ni we, pu bi da ba jaagi pu jurumu wu na we. Ga nime, kajii tagana wa pu mu pu jurumu wu na we. ²³ Sipya wemu bu ne ko, ne To Kile wu be ma w'a ko. ²⁴ Kakanhanɲaa kii ki je sipya wa shishiin sanha ki pye ja-ε ge, ne da bye ne kee pye pu niɲε ni we, pu bi da ba jaagi pu jurumu wu na we. Ga nime kunni p'a kee beeri ja pu jii na, na nohɔ ne ni na To Kile wu ko. ²⁵ Ga kee beeri ya pye mu, kɔnhɔ yemu y'a ka pu wo saliya wu ni ge, yee ja di fa na:

«P'a na ko tawaga ni.»*

²⁶ «Ayiwa, Tεγεvɔɔ we n'a da ba dun na pa yi mu na yiri To Kile yiri ge, wee je Fεfεεε Munaa, lemu l'a can wu shεε sipyii pu na ge. Lee ba ba, lee na ba ne kaa yu. ²⁷ Yi be di ba na kaa yu sipyii pu mu, bani ne ni yee pu bye shiizhan fo ne keree ki ja kɔnduun wu ni.

16

Fεfεεε Munaa li na ba lemu pyi ge

¹ «Ne kii keree kii beeri jo yi mu, kɔnhɔ kaa la shishiin ganha bu yi yeege n'a daa wu ni we. ² Pu na ba yi niɲε kɔɔn na wo Kile-peɲε piyεye sipyii ni. Cana ka yeɛ wa ma, wa ba yee wa gbo, wufɔɔ na wuyε ta na peɲε kaa wee ya pye Kile mu. ³ Pu na ba kee keree ki beeri pyi yi na, bani pu ya ne To Kile ce we, p'i wa neye pyaa ki be ce we. ⁴ Ne kii keree kii beeri yu yi mu, kɔnhɔ ki pyeduun ba no, yi funyɔ di do li na na ne ki beeri jo toro yi mu.

«Ne ta ye jaha jo yee mu fo taashiine li ni we, bani neye pyaa ki bi bye ni yee ni. ⁵ Ga we w'a ne tun ge, wee yiri n'a da guri da gaanɲi nime; sipya be di wa ta yee ni na ne pye: «Mii m'a se we?» ⁶ Ne pe jomɔ pe jo yee mu ge, lee l'a yee jahaya pye y'a tanha. ⁷ Ga lee be na can n'a yu me yi mu, ne na kari, lee l'a porɔ yee mu, bani ne bu bye ne ya kari we, Tεγεvɔɔ wu

* 15:25 Zaburuu 35:19; 69:5; 109:3

da ba yee mu wε. Ga nε bu gari nε na zhe wu tun ba yi mu. ⁸ Ga wee Tεγεvɔɔ wu ba ba, wu na ba li she konɔ sipyii na, na puyε pu wa faanna jurumu shizhaa na, na puyε faanna Kile wo tiime pu keree shizhaa na, na puyε faanna Kile wo kiiri wu keree shizhaa na. ⁹ Puyε pu wa faanna jurumu shizhaa na, bani pu ya dā nε na wε. ¹⁰ Puyε pu wa faanna Kile wo tiime keree ki shizhaa na, bani nε gaanji na To Kile yiri; lee funɔ ni yi wa da ba na ja nige wε. ¹¹ Puyε pu wa faanna Kile wo kiiri wu keree shizhaa na, bani kiiri ya kɔn xɔ ke konɔ ke wo nuɔɔɔ wu na.

¹² «Keree nijehεηεε wa nε mu na jo yee mu sanha, ga l'a waha yee mu yee pu já kee jaaha ce nime. ¹³ Can Munaa lemu l'a can wu sheε ge, lee ba ba tuun wemu ni, lee na ba yi jaaha co, na can wu beeri sheε yi na. Bani jomɔ pe l'a da ba yu yi mu ge, l'a da ba pee yu liye pyaa wo sefeεεε ni wε. Ga jomɔ pemu l'a da ba nuri Kile jɔ na ge, li na ba pee yu yi mu. Li na ba keree nibanja be yu yi mu. ¹⁴ Li na ba nε mege ki pele, bani jomɔ pe pu wa nε mu ge, li na ba pee luu na yu yi mu. ¹⁵ Yaaga tuugo beeri ki je To Kile mu ge, yee beeri je nε woyo. Lee wuu na nε yu jo Kile Munaa l'a da ba nε wo kafila wu luu na yu yee mu.»

Natanhaka li na ba jeri fundanga kaa

¹⁶ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Jeri tapyege ni y'a da wii vɔɔ na ni; ga jeri wa be bu bye sanha lee kadugo na, yi na nɔhɔ na ja.» ¹⁷ Ba Yesu ya yee jo wε, a wu kalaapiire ta di ganha na puyε yegee na: «Aa, ye w'a jo me ge, yee kɔri di wa dii wε? W'a jo na: «Jeri tapyege ni y'a da wii vɔɔ na ni, ga jeri wa be bu bye sanha lee kadugo na, yi na nɔhɔ na ja.» Na jo sanha na: «Nε gaanji To Kile yiri.» ¹⁸ Wee «Jeri» we kaa w'a yu ge, wee kɔri je

dii wε? Ye w'a yu ge, wεe kunni ya yee ja wε.»

¹⁹ A Yesu di li ce na kalaapiire ti funɔ ki bye t'i wu yege, a wu pu pye: «Nε yee pye jo: «Jeri tapyege ni y'a da wii vɔɔ na ni, ga jeri wa be bu bye sanha lee kadugo na, yi na nɔhɔ na ja ge,» pee jomɔ pe na be yee wa yiyε yegee wε? ²⁰ Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee kunni na ba sii mehεε su xuuni, na tataara jomɔ yu; lee di ke konɔ ke sipyii ta pee na fundanga pyi. Yee jahaya na ba danha, ga yi jatanhanja ki na ba jeri yi mu fundanga. ²¹ Cee yacεε bu yiri, wu jaaha ki ma danha fo xuuni, bani wu tigiduun wu ma na. Ga wu bu digi xɔ, pya wemu na w'a tigi ge, wee pya wu wo jεjaa wo fundanga funɔ ni, wu funɔ na wɔ wu kanhama pu beeri na. ²² Mu li wa yee be mu, yee jahaya kunni wa tanha nime. Ga nε na ba guri yee ja sanha, yee zɔɔɔ pu na ji fundanga na. Kee fundanga ke, wa shishiin wa da já ba kee shɔ yi na wε. ²³ Kee cana ki ba jo k'a nɔ ge, yee wa da nε yege nige kaa la shishiin na wε. Can can na, n'a da yi jo yi mu, yaaga tuugo beeri y'a da ba jεeri To Kile mu nε mege na ge, wu na kee kan yi mu. ²⁴ Ali nime be ni yee sanha yaaga jεeri To Kile mu nε mege na wε. Y'a Kile jεeri, wu na da yi kaan, kɔnhɔ yi fundanga ki jɔ di fa.»

Yesu ya se ta na xɔ ke konɔ ke na

²⁵ A Yesu di jo sanha na: «Ayiwa, nε kunni wa kafila talenεε taga yee kalaa kii keree kii beeri ni. Ga cana ka na ba nɔ, n'a da ba yee kalaa nige ni kafila talenεε ni wε; n'a da ba To Kile wo keree ki fiinne da yu yi mu. ²⁶ Kee cana ki ba nɔ, yi na ba yi jidaan jεeri To Kile mu nε mege na. Nuɔ wa da ba bye lee na kanna nε wu na pa To Kile jεeri yee mu, wu na yee wo jεrege ki co wε. ²⁷ Bani yee ya dan To Kile ye pyaa ki ni. Yee ya dan wu ni, bani nε be ya

dan yee ni, yee d'a nɔhɔ dɔ bɛ li na na Kile ni nɛ foro. ²⁸ Can wu jɛ wii To Kile yiri nɛ yiri na pa konɔ puga; nime n'a da voro konɔ puga di guri da se To Kile yiri.»

²⁹ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Nime kunni, m'a yi fiinne na yu wu mu, nime woyo yi wa kafila talenje we. ³⁰ Nime kunni, w'a li ce na m'a keree beeri ce, yegeye yemu be yi da ba bye mu na ge, mu ya yee be ce na ta pu sanha yi pye mu na we. Lee na we ya da li na na Kile ni mu ya foro.» ³¹ A Yesu di pu pye: «Y'a jo na yee wa daa nɛ na nime ge? ³² Ayiwa, cana ka wa ma, k'a nɔ xɔ be, yee beeri na ba baa jaaga na nɛ ye nigin yaha wɔ, wa beeri w'a ganha na gaanji wu kaban. Ga nɛ wa da ba bye na ye nigin we de, bani na To Kile wu wa ni na ni. ³³ Nɛ kii keree kii beeri jo yi mu, kɔnhɔ y'i lojine ta nɛ wo karijege ki ni. Kanhama nigbɔ na ba nɔ yi na ke konɔ ke na, ga yi la le yiye ni! Nɛ kunni ya se ta na xɔ konɔ na.»

17

Yesu ya Kile jɛeri wuye pyaa ki mu

¹ Ba Yesu ya yee jo mu we, na wu jɔnɔ yirige fugba we ni na Kile jɛeri na: «To Kile, tuun w'a nɔ nime. Pɛɛɛ taha ma Ja wu na, kɔnhɔ ma Ja wu be di pɛɛɛ taha ma na. ² Bani m'a sefɛɛɛ kan wu mu, na wu teɛ konɔ ke sipyii pu beeri jɔnɔ ni, sipyii piimu beeri m'a yiri pa wu mu ge, kɔnhɔ wu jii sicuumɔ nixhɔbaama kan pee mu. ³ Jii sicuumɔ nixhɔbaama pe, pee jɛ na mu Kile ce, mu wemu wu jɛ nigin pe na jɛ can can wo ge. Yesu Kirisa wemu be m'a tun na pa ge, p'i wee be ce. ⁴ Nɛ mu pɛle jine ki na; kapyenje kii ma bi kan na mu di bye ge, nɛ kee beeri pye na ki jɔ fa. ⁵ Nɔɔɔ taha na na nime To Kile, di binne bye ni ma ni. Nɔɔɔ we wu bi fenhe pye nɛ na na konɔ ta ki sanha

jɔ kɔn we ge, wee nɔɔɔ we taha na na.»

Yesu ya Kile jɛeri wu kalaapiire ti mu

⁶ «Sipyii piimu m'a lɔ konɔ sipyii pu ni na kan nɛ mu ge, nɛ mu kaa jo pu mu, kɔnhɔ p'i ma ce. Mu wuu pu bye pii, a mu di pu kan nɛ mu. A pu be di sɔɔ na ma jomɔ pu co. ⁷ Nime kunni, p'a li ce na lemu beeri mu ya kan nɛ mu ge, na lee beeri ya foro muye pyaa ki ni. ⁸ Bani jomɔ pemu mu ya kan nɛ mu ge, pee jomɔ pe nɛ kan pu mu, a p'i sɔɔ pu na. P'a li ce can can na na mu ni nɛ foro, na dɔ be li na na mu w'a nɛ tun. ⁹ Pee wuu na nɛ mu jɛeri. Nɛ ta na ma jɛeri konɔ ke wo sipyii pii wuu na-e de, ga piimu m'a kan nɛ mu ge, pee wuu na, bani mu wuu pu jɛ pii. ¹⁰ Yaaga kemu beeri ki jɛ nɛ wogo ge, mu wogo ki jɛ kii, yaaga kemu beeri ki jɛ mu be wogo ge, nɛ be wogo ki jɛ kii. Pɛɛɛ ke ki wa nɛ na ge, Kalaapiire ti t'a kee pɛɛɛ ki shee. ¹¹ Nɛ na ba foro konɔ puga ni, ga pee kunni na gori naha ke konɔ ke na. Nɛ na ba she ma yiri. To Kile, mu wemu wu wa fɛfɛɛ ge, pu mara ma mɛge ki sefɛɛɛ ti gbɔɔɔ ni, tee sefɛɛɛ temu m'a kan na mu ge; kɔnhɔ p'i binne, p'i bye nigin ba nɛ ni mu wa nigin mɛ we. ¹² Nɛ bye ni pu ni konɔ na tuun wemu ni ge, nɛ bi pu mara ni mu wo sefɛɛɛ ti ni, m'a bi tee sefɛɛɛ temu kan nɛ mu ge. Nɛ pu beeri mara, nigin be ya ta buun wu munaa ni we, fo wemu wu bi yaa wu buun wu munaa ni, kɔnhɔ yemu y'a ka Kile wo Kitabu wu ni ge, yee jɔ di fa ge, fo wee ye. ¹³ «Ga mu yiri n'a da zhe nime. Nɛ ye beeri yu na na yaha naha sanha konɔ ke na, kɔnhɔ fundanga ke ki jɛ nɛ ni, ki jɔ na fa ge, kee di bye pu be ni. ¹⁴ Nɛ mu wo jomɔ pu kan pu mu, a konɔ sipyii di pu kɔ; bani pu jɛ ke konɔ ke wuu we, ma na jo ba nɛ be wa mɛ nɛ jɛ ke konɔ ke wo we. ¹⁵ Di w'a ma jɛeri na go ma pu lɔ yeege ke konɔ puga ke ni we, ga n'a ma

jɛeri jo ma pu mara, m'a pu tanha Shitaanni na. ¹⁶ Pu jɛ ke koŋɔ ke wuu wɛ, ma na jo ba nɛ bɛ wa mɛ nɛ jɛ ke koŋɔ ke wo wɛ. ¹⁷ Ma wo can wu taga pu pye fɛfɛɛ. Mu wo kafila wu wu jɛ can we. ¹⁸ Tungana lemu na m'a na tun na pa koŋɔ puga ge, lee tungana le na nɛ bɛ ya pu tun shɛ koŋɔ ki na. ¹⁹ Nɛ nayɛ waa yaha fɛfɛɛɛ ni mu mu pee wuu na, kɔnhɔ pu bɛ di puyɛ waa yaha p'i bye fɛfɛɛ can wu ni.

Yesu ya Kile jɛeri wu n'a daa fɛɛ pu bɛeri mu

²⁰ «Nɛ ta na ma jɛeri pii yɛ wuu na-ɛ dɛ, ga piimu bɛ pu da ba dɔ nɛ na pu jomɔ pu funŋɔ ni ge, pee bɛ wuu na n'a ma jɛeri, ²¹ kɔnhɔ pu bɛeri di binne, p'i bye nigin, ba mu To Kile jɛ mɛ ni nɛ ni, nɛ bɛ di jɛ mu ni mu ni wɛ. P'i binne, p'i bye nigin ni wɛɛ bɛ ni, kɔnhɔ koŋɔ sipyii di dɔ li na na mu w'a nɛ tun. ²² Pɛɛɛ ke mɛ ya kan nɛ mu ge, kee pɛɛɛ ke nɛ kan pu bɛ mu, kɔnhɔ p'i binne p'i bye nigin ba nɛ ni mu jɛ mɛ nigin wɛ. ²³ Nɛ pinne ni pee ni na pye nigin, mu bɛ d'a pinne ni nɛ ni na pye nigin; kɔnhɔ pu bɛ di jɔ pinne p'i bye nigin can can na. Lee bu bye, koŋɔ sipyii na li cɛ na mu w'a nɛ tun, na pee bɛ ya taan mu mu ba nɛ taan mu mu wɛ.

²⁴ «Na To Kile, piimu m'a kan nɛ mu ge, nɛ na ba shɛ bye xuu wemu ni ge, na funŋɔ ki wa pu bɛ di ba shɛ bye wɔ ni na ni. Nɔɔɔ we m'a kan na mu ge, kɔnhɔ p'i wee nɔɔɔ we jɔ, bani nɛ taan mu mu na ta koŋɔ sanha nɔhɔ shan wɛ. ²⁵ To Kile, mu wemu w'a tii ge, koŋɔ ya ta mu cɛ wɛ; ga nɛ kunni d'a mu cɛ. Piimu m'a kan nɛ mu ge, pee bɛ ya li cɛ na mu w'a nɛ tun. ²⁶ Nɛ pu pye p'a mu cɛ, nɛ sanha di wa da da pu pyi p'a ma cɛni. N'a taan ma mu taangana lemu na ge, kɔnhɔ kee taanɛɛɛ ke tuugo di jɔ pye pu tɛ ni, nɛ bɛ di binne bye ni pu ni nigin.»

18

Yawutuu p'a Yesu co

(Macoo 26:47-56; Marika 14:43-50; Luka 22:47-53)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya yee jo xɔ wɛ, a wu ni wu kalaapiire t'i yiri kari Sedɔɔn dugo ki kadugo yiri. Tiire kɛɛɛ ya yi bye wee xuu wu ni, a p'i shɛ jɛ yee ni.

² Zhudasi we wu bi da ba Yesu nɔhɔ yaha ge, lee bi wee ta wee bɛ ya yee tiire kɛɛɛ yi sanha cɛ. Bani Yesu bi tee na se wɔ ni wu kalaapiire ti ni. ³ Na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha wee xuu wu ni, a Zhudasi di nɔ. Wu ni sɔɔsɔii ni Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki gedii pii pu bye. Saraya jaha shɔɔnriwɛɛ jɔɔfɛɛ ni Farizhɛɛn pu bi pee pinne ni Zhudasi ni. Namuuɔ ni sokinnaa ni pu bye, yagboyo bɛ di jɛ pu mu.

⁴ Keree kiimu bɛeri ki bi da ba bye Yesu na ge, wu bi kee bɛeri cɛ xɔ. A wu fulu pii sipyii pii na na pu yege na: «Jɔgɔ yee di zhaa wɛ?» ⁵ A p'i jo: «Nazareti shɛɛn Yesu.» A Yesu di pu pye: «Nɛ wu jɛ wii!» Zhudasi we wu bi Yesu nɔhɔ yaha ge, lee bi wee bɛ ta ni pu ni. ⁶ Ba Yesu ya pu pye: «Nɛ wu jɛ wii!» wɛ, a p'i guri guri kaduma, na laha laha to jiiɛ na. ⁷ A Yesu di guri pu yege sanha na: «Jɔgɔ yee di zhaa wɛ?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Nazareti shɛɛn Yesu.» ⁸ A Yesu di pu pye: «Go nɛ yee pye jo nɛ wu jɛ wii. Yee bu da yee na nɛ shaa, yi pii samaa yaha pee di da gaanji.» ⁹ Lee funŋɔ ni jomɔ pemu Yesu bi jo ge, a pee di bye can, na: «Na To Kile, piimu bɛeri m'a kan nɛ mu ge, nigin bɛ ya piin nɛ mu pu ni wɛ.» ¹⁰ Lee bi ɛmɔpara la ta Simɔ Pyɛeri mu, a wee di lee kɔ li forogo ni, na saraya jaha shɔɔnriwɛɛ wo jɔɔfɛɛgbɔ wu wo bulo kanige cɛ niwɛɛ paa laha. Wee kapyebye we mɛɛɛ ki bye na Malikusi. ¹¹ A Yesu di Pyɛeri pye: «Ma ɛmɔpara le le wɔ li forogo ki ni! Wee tuun wu ni, nɛ To Kile w'a kanhama pemu gbegɛle yaha

ne naha na ge, mu funḡo wa ne wu jé pee ni-i ge?»

¹² Ayiwa, ba Yesu ya yee jo we, a sɔɔsɔii ni pu wo ḡuḡofɔo we, ni Yawutuu geḡii p'i Yesu co na wu keye ye pɔ. ¹³ A p'i fenhe she ni wu ni Ane mu, wee bye Kayife wo yafena; Kayife di bi bye saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ḡuḡofɔgbɔ we lee yee le. ¹⁴ Wee Kayife wu w'a bi pe jomɔ pe taga Yawutuu ḡuḡofɛɛ pu yeri na: «Ta yee ya li ce na jo l'a pɔɔɔ yee mu na shen nigin wu xu sipyii pu beeri wuu na we?»

Pyɛeri ya foro Yesu kaa tãan
(Macao 26:69-70; Marika 14:66-68; Luka 22:55-57)

¹⁵ Ayiwa, ba p'a gaanji ni Yesu ni we, a Simɔ Pyɛeri ni kalaapire la be di daha pu feni na gaanji. Macɛɛ ki bye lee kalaapire le ni saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ḡuḡofɔgbɔ wu te ni; lee l'a pye kaḡuḡo a lee kalaapire l'i jé ni pu ni saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ḡuḡofɔgbɔ wu kaanja ki ni. ¹⁶ A Pyɛeri di ba yere kpɛɛnge ki na, kuḡɔo li ḡo na. Lee kalaapire lemu l'a pye saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ḡuḡofɔgbɔ wu ceḡɔo ge, a lee di guri foro kpɛɛnge ki na. Cee wemu wu bi kuḡɔo li ḡo sigege, a wu ba jo ni wee ni, na Pyɛeri leḡe kaanja ki ni. ¹⁷ Ayiwa, ba Pyɛeri ya jin kaanja ki ni we, cee we w'a kuḡɔo li sigege, a wee di wu pye: «Ta mu be be wu wa we ná we wo kalaapiire ti ni we?» A Pyɛeri di wu ḡo shɔ na: «Ahayi, ne wa pu ni-i de!» ¹⁸ Wiire tuun wu bye wii, a kapyebyii pu ni sɔɔsɔii p'i na gberi na wahani. A Pyɛeri be di ba yere pu tãan na ganha na wahani.

Saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ḡuḡofɔgbɔ w'a Yesu yege
(Macao 26:59-66; Marika 14:55-64; Luka 22:66-71)

¹⁹ Ayiwa, a saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ḡuḡofɔgbɔ wu Yesu yege wu kalaapiire te ni wu kalaa wu keree na. ²⁰ A Yesu di wu pye: «Ne kunni, kpɛɛnge na ne bi ma yu

sipyii pu beeri nii na. Ne bi sipyii pu kalaa Kile-peɛɛɛ piyeyɛ ye, ni Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Wee xuu wu ni be Yawutuu pu beeri bi ma puyɛ pinne. Ne ta na jomɔ pa shishiin jo ḡmɔhɔɔ ni we. ²¹ Naha na ma di na yegee we? Piimu p'a na jomɔ pu logo ge, pee yege na dii ne d'a pu kalaa we. Ne yemu jo ge, p'a yi ce can can na.» ²² Ba Yesu ya yee jo we, lee di Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki geḡi wa ta wu tãan. A wee di kadaa ja wu ḡibɛge ni, na wu pye: «Saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ḡuḡofɔgbɔ wu wo ḡo shɔgana li wa le mu mu ya?» ²³ A Yesu di wu pye: «Ne bu da ne kafilakuumɔ jo, lemu l'a wu kolo ge, lee jo. Ga ye ne jo ge, yee bu da y'a tii tajogo ni, naha na ma d'a na kpɔn we?»

²⁴ A Ane di pɔɔɔ ti yaha wà Yesu na, na wu yaha she gan Kayife mu, saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ḡuḡofɔgbɔ we.

Pyɛeri ya foro Yesu kaa tãan sanha
(Macao 26:71-75; Marika 14:69-72; Luka 22:58-62)

²⁵ Lee bi Simɔ Pyɛeri ta sanha na ki tãan na wahani. A sipyii pii di wu yege na: «Ta mu be be wu wa we ná we wo kalaapiire ti ni we?» Ga, a Pyɛeri di foro wu kaa tãan na jo: «Ahayi, ne wa pu ni-i de!»

²⁶ Ná wemu wo niweḡe Pyɛeri ya paa laha ge, wee wo ceborona wa be wu bye saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ḡuḡofɔgbɔ wu kapyebye wa. A wee di Pyɛeri pye: «Wee tuun wu ni, ta neye pyaa ya mu ḡa ni wu ni shiizhan tiire kerɛye yi ni we?»

²⁷ Ga, a Pyɛeri di guri jo sanha na yi ḡe can we, a xhupoo di mee su taapile ni.

P'a she ni Yesu ni Pilate mu
(Macao 27:1-2, 11-14; Marika 15:1-5; Luka 23:1-5)

²⁸ Lee kadugo na a p'i foro ni Yesu ni Kayife kaban, na gari ni wu ni Orome gɔafɛɛri wu kaanja ki

saha ni wee saliya wu ni, w'a yaa na gbo; bani w'a wuyε yaha na Kile ja wee jε.»

⁸ Ba Pilate ya pee jomɔ pu logo wε, a wusama di fya. ⁹ A wu guri jε ni Yesu ni gbafenεeri wu kaanja ki ni sanha, na she wu yege na: «Mii mu d'a yiri wε?» Ga Yesu ya ta wu jɔ shɔ wε. ¹⁰ A Pilate di Yesu pye: «Go ne na m'a fehe ge? Ta mu ya li ce na jo se wa ne ni ne wu mu yaha wε? Se d'a nɔhɔ pye be ne ni sanha ne wu mu kori tige na wε?» ¹¹ A Yesu di wu pye: «Kile w'a wee se wu kan mu mu nijaa, lee be wε muyε pyaa wo se bi da ga já bye ne na kaa la shishiin na wε. Lee funjɔ ni, wemu w'a ne co na pa gan mu mu ge, lee l'a wee wo jurumu wu pye w'a jehε mu wo wu na.»

¹² Ba Yesu ya yee jo wε, a Pilate di ganha na yahagana shaa wee tuun wuyε pyaa ni Yesu na. Ga, a Yawutuu p'i ganha na seke na yu: «Ma bu sii we ná we yaha, ma jε nige Oromε saannaa jɔɔfɔɔ Sezari najii wε. Sipyaa sipyaa w'a jo na saan wee jε ge, weefɔɔ ya jeri Oromε saannaa jɔɔfɔɔ wu pen.» ¹³ Ba Pilate ya yee logo wε, na Yesu yeege sanha kpeengε ki na. Pu bi xuu wa yaa wà nɔhɔdaan wu ni ni kagereye ni kaanja ki ni. Wee xuu wu mεge ki bye Yawutuu jomɔ pu ni na: «Gabata.» A Pilate di ba diin wu kiirikɔɔn koro li ni wee tuun wu ni. ¹⁴ Kee cana ki jimuguro ti bi da bye Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalenε le. Na cana ki ta k'a nɔ jine nine ni, a Pilate di Yawutuu jɔɔfɔɔ pu pye: «Yi saan wu we.» ¹⁵ A p'i ganha na xhuulo na yu: «Yi wu yeege naha! Yi wu yeege naha! Yi wu kori tige na!» A Pilate di pu pye: «Ne wu da yee wo saan wu kori tige na ya?» A saraya jaha shɔɔnriweε jɔɔfɔɔ p'i wu pye: «Saan watii jε nige wεe mu Oromε saannaa jɔɔfɔɔ Sezari kadugo na wε.» ¹⁶ Wee tuun wu ni a Pilate di Yesu jɔ yaha pu mu, na

pu she wu kori tige na.

P'a she Yesu kori tige na

(Macao 27:32-44; Marika 15:21-32; Luka 23:26-43)

A sɔɔsii p'i Yesu co, na foro ni wu ni kanha ki ni, ¹⁷ na wuyε pyaa wo korikoritige ki taha wu jɔɔ ni. A p'i ganha na gaaji xuu wà ni, wee mεge jε na: «Nugɔɔɔ xuu» p'i wu yiri Yawutuu jomɔ pu ni na «Goligota.» ¹⁸ A p'i she wu kori tige na wà. A p'i sipyii shuun wa be pinne kori ni wu ni. Wa jε wu kanige ce; wa jε wu kamene ce. A Yesu ye pyaa di bye pu nine ni. ¹⁹ A Pilate di pu pye p'a kama pa ka kɔɔɔ la na, na lee kori korikoritige ki na wu jɔɔ ni na. Pee kama pu pe na:

NAZARETI SHEEN YESU,
YAWUTUU WO SAAN WE.

²⁰ Yawutuu nijehemεε pu bi pee kama pu kalaa, bani p'a bi Yesu kori xuu wemu ni ge, wee xuu wu bi lii kanha ki na wε. Pee kama pu be di bi ka Yawutuu jomɔ pu ni, na pu ka Oromε sheen jomɔ pu ni, na pu ka Girekii jomɔ pu be ni. ²¹ Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔɔnriweε jɔɔfɔɔ p'i she Pilate pye: «Mu bi yaa mu yi ka na «Yawutuu saan wε,» ga mu bi yaa mu yi ka na: «We ná we ya jo na Yawutuu saan wee jε.» ²² A Pilate di pu pye: «Ne yemu ka na xɔ ge, yee y'a da bye wà.»

²³ Ayiwa, ba sɔɔsii p'a Yesu kori xɔ tige ki na wε, na wu faya yi shan tahaa shishεεε, wa beeri w'a taa la lɔ. A p'i wu fadegbɔhɔ ki be lɔ, kee fadegbɔhɔ ke di bye fana nigin, joomɔ baa. Na lɔ fugba wu na, na digi nɔhɔdaan, tajɔɔɔ bye ki na xuu wa shishiin ni wε. ²⁴ A sɔɔsii p'i puyε pye: «Wu ganha bu da wu fadegbɔhɔ ki sheengi wε, wu kagaanshaan pye ki na, ki na nɔ wemu na ge, kɔnhɔ wu wee ce.» Ba lee ya pye mu wε, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, a yee jɔ di fa na: «P'a na faya yi taa taa puyε na,

na kagaanshaan pye na fadegbɔhɔ ki wuu na.»*

Lee sɔrɔsii p'a pye.

²⁵ Lee bi Yesu nu Mariyama, ni wu nu wu ceboroshɔ, ni Kilopasi shɔ Mariyama, ni Magadala shɛɛn Mariyama yɛ ta pee ya yere Yesu korikoritige ki tãan. ²⁶ Ba Yesu ya wu nu wu ja wɛ, kalaapire lemu kaa li bi dan wu ni ge, na lee bɛ ja nufɔɔ wu tãan wɛ, a wu wu nu wu pye: «Nufɔɔ we, ma ja wu we.» ²⁷ Lee kadugo na a wu lee kalaapire li bɛ pye: «Ma nu wu we.» Na co kee caɲa ki na, a lee kalaapire l'i gari ni Yesu nu wu ni wu kaban, na wu co xuuni.

Yesu xugana

(*Macoo 27:45-56; Marika 15:33-41; Luka 23:44-49*)

²⁸ Lee kadugo na ba Yesu ya li cɛ na keree ki bɛeri ɲɔ ya fani fo na pa nɔ we tuun we na wɛ, a wu jo: «Waga ki wa nɛ na.» W'a yee jo, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, kɔnhɔ yee bɛ ɲɔ di fa. ²⁹ Lee bi shɔɔ la ta wà lee ya ɲi vinɛgiri na. A p'i yoro ta lɔ fyɛnmi wee vinɛgiri wu ni, na tee migile kagaanga ka na na taha Yesu ɲɔ na. Tige kemu wo geɲɛ k'a bye kagaanga ki ge, kee mɛgɛ ki ɲɛ na «Izopu.» ³⁰ Ba w'a tee yoro ti sɔn sɔn wɛ, na jo: «Keree ki bɛeri ɲɔ ya fa nime.» Ba w'a yee jo wɛ, na wu ɲunɔɔ sogi, na wu munaa li kan Kile mu.

Sɔrɔsi wa ya Yesu firi wu kabanugo na

³¹ Ayiwa, kee caɲa ki bye Yawutuu wo cadɛngɛ ki cadanga. Sipyii piimu p'a kori tiye yi na ge, Yawutuu ɲunɔfɛɛ pu funɲɔɔ bye pee pu cadɛngɛ ki ta wà wɛ. Bani kee cadɛngɛ ki bi kiyɛ waa cadɛnyɛ yi saya na. Lee wuu na p'a shɛ Pilate ɲɛeri, sipyii piimu p'a kori kori ge, na wu pee yaha p'i shɛ pee tɔɔyɔ kɛgi kɛgi p'i xhu tɔvuyo na, kɔnhɔ

p'i pu tirige laha tiye yi na. ³² A sɔrɔsii p'i gari, sipyii shuun wemu p'a pinne kori ni Yesu ni ge, a p'i she nɔ na nizhiime wu tɔɔyɔ kɛgi kɛgi, na ɲɛri shuun wo wu y'iri, na wee bɛ tɔɔyɔ kɛgi kɛgi. ³³ Ba p'a nɔ Yesu na wɛ, na wee ta wee ya xu xɔ, na bye pu ya wee wo tɔɔyɔ yi kɛgi kɛgi wɛ. ³⁴ Ga, a sɔrɔsi nigin wa di wu canmi taga Yesu firi wu kabanugo na. Taapile ni, a shishan ni lɔhɔ di foro tafirige ki ni. ³⁵ Sipyia wemu w'a pe jomɔ pe paari mɛ ge, weefɔɔ yɛ pyaa k'a le ɲa ɲii na. Wu ɲii kanagaa ki bɛ di ɲɛ can. Wuyɛ pyaa ki bɛ wa dà li na na wee ɲii kanagaa ki ɲɛ can. W'a kii keree kii paari, kɔnhɔ yee bɛ di dà ki na. ³⁶ Ayiwa, kii keree kii bɛeri ya pye mu ge, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, a yee ɲɔ di fa na:

«Wu kaciige ka shishiin wa da ba gɛgi wɛ.»*

³⁷ L'a ka sanha xuu wa bɛ ni Kile Kafila wu ni na:

«Sipyia wemu p'a firi ge, wee p'a da ba wii.»*

Yesu legana faɲa ni

(*Macoo 27:57-61; Marika 15:42-47; Luka 23:50-56*)

³⁸ Lee kadugo na a Arimate shɛɛn Yusufu di shɛ Pilate ɲɛeri na wu sɔɔ pee mu, p'i shɛ Yesu nixhugo ki tirige laha tige ki na. A Pilate di sɔɔ pu mu. Yusufu bɛ bi bye Yesu wo kalaapire la, ga Yawutuu pu wo ɲii fyaara ti bi wu pye wu na ɲmɔhɔni. A wu gari na shɛ Yesu nixhugo ki tirige. ³⁹ Ayiwa, Nikodemu wemu wu bi shɛ Yesu y'iri caɲa ka piige ge, a wee bɛ di ba ni nudanga yanmuyɔ tɛhɛɛ shuun wa ni, na yi suri yiye ni. Nigin wa mɛgɛ ɲɛ na Izopu, nigin wusama mɛgɛ di ɲɛ na alowesi. Yi bɛeri bi yaa yi kiloo kelee taanri (30) xɔ. ⁴⁰ A pee shuun wu Yesu nixhugo ki lɔ, na nudanga yanmuyɔ yi le fatɔɲɔ ka ni, na kee migile wu na, na bɛ ni Yawutuu pu wo xuu legana

* 19:36 Zabururu 34:21, Ekizode 12:46, Nɔburuu 9:12

* 19:37 Zakari 12:10

li ni. ⁴¹ Tiire tɛgɛ ka bye wà kee bi lii Yesu takorogo ki na wɛ. Faɲa ka nidugiyahaɲa di bye kee tɛgɛ ki wo faaya yi ni, sipya bi sanha le ɲa kee ni wɛ. ⁴² Ba ma na jo kee caɲa ki bye Yawutuu pu wo cadɛngɛ ki cadanga ge, a p'i fyaala she Yesu le kee faɲa ki ni, bani faɲa ki bɛ bi lii wɛ.

20

Yesu ya ɲɛ na foro xu ni

(Macoo 28:1-8; Marika 16:1-8; Luka 24:1-12)

¹ Ayiwa, Dimazhi wu ɲisɔɔgbɔhɔ ki na, na kpɛngɛ ta ki sanha wo wɛ, a Magadala shɛɛn Mariyama di gari faɲa ki na. Kageegbɔhɔ ke pu bi gologolo taga faɲa ki ɲɔ tɔ ge, a wu she kee ta k'a laha faɲa ki ɲɔ na. ² Kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a wu baa kari Pyɛɛri ni lee y'iri, na she pee pye: «P'a Kafɔɔ nixhugo ki lɔ yeege faɲa ki ni, wɛɛ di ya cɛ mii p'a wu yaha wɛ!»

³ Ba Pyɛɛri ni lee kalaapire l'a pee jomɔ pu logo wɛ, a p'i foro, na gari faɲa ki na. ⁴ Pu shuun wu bɛɛri wu bi fe na gaanj faɲa ki na. Ga, a lee kalaapire li tɔrɔ di weri Pyɛɛri na, a lee di baa toro Pyɛɛri tãan, na she nɔ wu ɲaha na faɲa ki na. ⁵ Ba wee ya nɔ faɲa ki na wɛ, na jaari wii ki funɲɔ ni; faviire te pu bi taga Yesu migile ge, a wu tee faviire ti ɲa wà ɲiɲɛ ki na. Ga wu kunni di ya jé faɲa ki ni wɛ. ⁶ A ɲɛri di bye, a Simɔ Pyɛɛri di nɔ. Ba wee ya nɔ wɛ, na jé faɲa ki ni, na faviire ti ɲa wà ɲiɲɛ ki na. ⁷ fãɲa kemu ki bi taga Yesu ɲunɲɔ ki migile ge, a wu kee ta p'a kee kurulo, na ki yaha ki ye xuu ni. Kee bi ta pinne ni te ti faviire ti ni wɛ. ⁸ Wee tuun wu ni, kalaapire lemu l'a fɛnhɛ nɔ faɲa ki na ɲaha na ge, a lee bɛ di na jé faɲa ki ni. A wee bɛ di li ɲa mu, na dà li na na Yesu ya ɲɛ. ⁹ Jomɔ pemu pu bi ka Kile Kafila wu ni ge, na li waha l'i waha, Yesu ya yaa na ɲɛ na foro xu ni ge,

kalaapiire ti bi sanha pee cɛ ta wɛ. ¹⁰ Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i guri na ma deeye ni.

Yesu ya wuyɛ she Magadala shɛɛn Mariyama na

(Macoo 28:9-10; Marika 16:9-11)

¹¹ Ayiwa, lee di Mariyama ta w'a she yere faɲa ki ɲɔ na, na ganha na mɛɛ suu. A wu mɛsuwo wu ba leele, na jaari wii faɲa ki funɲɔ ni. ¹² Na melekeɛ shuun wa ɲa wà, faviire di ɲɛ pu na. Xuu wemu ni pu bi Yesu sinniɲɛ ge, wee xuu wu ni pu bi tiin. Nigin wa wu bye ɲunɲɔ ke xuu we ni, wusama di ɲɛ tɔɔyɔ ye xuu we ni. ¹³ A pee melekeɛ p'i Mariyama pye: «Cee we, ɲaha na mu di wa mɛɛ suu wɛ?» A wu jo: «Nɛ Kafɔɔ wu nixhugo p'a lɔ, nɛ di ya cɛ mii p'a wu yaha wɛ.» ¹⁴ Ba w'a pee jomɔ pu yu wɛ, na ba ɲmahana ɲɛri, na Yesu niyerege ɲa wà; ga wu bi ta li cɛ na jo Yesu wu ɲɛ wii wɛ. ¹⁵ A Yesu di wu yege na: «Cee we, ɲaha na mu di wa mɛɛ suu wɛ? Jɔgɔ mu di wa zhaa wɛ?» Ayiwa, a Mariyama di ganha na giin na tiire tɛgɛ ki kafɔɔ wu wi, na wu pye: «Yesu n'a zhaa, ma bi ta m'a wu lɔ, wu sanha she na na di she wu lɔ da gaanj.» ¹⁶ A Yesu di wu pye: «Mariyama!» A Mariyama di ɲmahana ɲɛri wu y'iri na wu pye Yawutuu jomɔ pu ni na: «Rabuni!» (Lee kɔri ɲɛ «Karamɔgɔ.») ¹⁷ A Yesu di wu pye: «Ma ganha bu da gbɔn na na wɛ, bani nɛ sanha dugi fɔlɔ na kari na To wu y'iri wɛ. She yi jo na cebooloo pu mu na nɛ w'a duri na gaanj na To wu y'iri, yee bɛ wo To we; wee wemu wu ɲɛ nɛ Kile, na ɲɛ yee bɛ wo Kile ge.» ¹⁸ A Magadala shɛɛn Mariyama di she kalaapiire ti pye na wee ya Kafɔɔ ɲa. Yesu ya yemu jo wu mu ge, a wu yee jo pu mu.

Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire ti na

(Macoo 28:16-20; Marika 16:14-18; Luka 24:36-49)

19 Wee Dimazhi wuyε pyaa yakonɔ, kalaapiire ti bye puga ka ni. Pu bi kee gburaya yi shɔhɔ wá puyε na Yawutuu ɲunɔfεε pu ɲii fyaara wuu na. A kalaapiire t'i ba binne Yesu fo ɲa w'a yere pu niɲε ni. A wu pu pye: «Kile wu ɲaɲiɲε kan yi mu.» 20 Ba w'a yee jo wε, na wu keye ni wu kabanugo ki she pu na. Ba kalaapiire t'a Kafɔɔ wu ɲa wε, a pu funyɔ di sii taan xuuni. 21 A Yesu di pu pye sanha na: «Kile wu ɲaɲiɲε kan yi mu. Na To Kile w'a na tun tungana lemu na ge, lee tungana le ninunɔ na nε be w'a da yi tun.» 22 Ba w'a yee jo wε, na ɲɔ kafεεε fɔ wá pu na, na pu pye: «Yi Fεfεεε Munaa li shɔ. 23 Yi bu sipya beeri wo jurumu yafa wu mu, weefɔɔ wo jurumu wu na yafa wu mu. Ga yee bye yee di ya sipya wemu wo jurumu wu yafa wu mu wε, weefɔɔ wo jurumu wu da yafa wu mu wε.»

Yesu ya wuyε she Tomasi na

24 Yesu ya wuyε she wu kalaapiire ti na caɲa kemu ge, kalaapiire lemu mege ki ɲε na Tomasi, p'i wu pyi sanha na «ɲmami» ge, wee bye ni pusamaa ni kee caɲa wε. 25 A Kalaapiire tisara di ba wee pye: «Wèe ya Kafɔɔ ɲa!» A Tomasi di pu pye: «Nε kunni bye nε tɔɔrɔ ti fε pu ɲa wu keye yi na, na na kabee taha tee tɔɔrɔ te wɔ fε pu na, na na keɲε be taha ɲmaga ki wo fε pu be na wu kabanugo ki na wε, nε da ga dà yi na bada wε.» 26 Ayiwa, a cewuu nigin di doro, a kalaapiire t'i ba she tiyε pinne sanha puga ki ni. Tomasi be di bi bye ni pu ni kee caɲa. A p'i gburaya yi shɔhɔ. A p'i ba binne Yesu fo ɲa puyε niɲε ni. A wu pu pye: «Kile wu ɲaɲiɲε kan yi mu.» 27 Lee kadugo na a wu Tomasi pye: «Tomasi, fulo naha, m'a ma keɲε ki taha na keye yi na ma wii; ma bu xhɔ m'a ki taha na kabanugo ki be na wii. N'a daa baara ti yaha, m'a da daa na na.» 28 A Tomasi di wu

pye: «Ebe! Mu wu ɲε nε Kafɔɔ ni nε Kile!» 29 A Yesu di wu pye: «Mu ya nε ɲa ge, lee be l'a mu pye mu ya dà nε na wε! Piimu pu ɲε pu ya nε ɲa wε, na dà nε na ge, pee ɲε duba nagoo.»

Yohana Kitabu wu kakana ɲunɔ

30 Yesu ya kakanhaɲaa niɲεheɲεε kii be pye wu kalaapiire ti ɲii na, kee ya ta ka naha we Kitabu we ni wε. 31 Ga kiimu k'a ka ge, kee wo kakana ɲunɔ ki wa kɔnhɔ y'i li ce, y'i dà be li na na Yesu wu wa Shɔvɔɔ we, na wee wu ɲε Kile ja we. Yi nɔhɔ ɲii sicuumɔ ta wee n'a daa we funɲɔ ni wu mege ki fanha ni.

21

Yesu ya wuyε she wu kalaapiire gbarashuun na

1 Ayiwa, kii keree kii kadugo na, Yesu ya wuyε she sanha wu kalaapiire ti na Tiberɛyade Gba wu ɲɔ na. Le shegana le na w'a wuyε she. 2 Simɔ Pyεeri, ni Tomasi wemu p'a byi sanha na «ɲmami» ge, ni Nataɲeli wemu w'a yiri Kana kulo li ni, Galile fiige ki ni ge, ni Zebede jalaa shuun, ni kalaapiire shuun wa be, lee bi pee ta pee beeri na ɲε shiizhan. 3 A Simɔ Pyεeri di pu pye: «N'a da zhe fyaa sha.» A kalaapiire tisara be di jo: «Wèe be pu wa da zhe ni ma ni.» A p'i foro kari, na she jé kɔrɔgɔ ka ni, na pu jɔlɔɔ pu ɲɔ kɔn na waa. Ga pu ya fyara be ta kee caɲa ki wo piige ki ni wε. 4 Nimugunɔ wu na, a kalaapiire t'i Yesu niyerege ɲa gba wu ɲɔ na; ga pu bi ta wu ce na jo Yesu wu ɲε wii wε. 5 A Yesu di pu pye: «Na ɲaɲiɲεε, ta yee ya fyaa pii ta?» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Wèe ya ta yaaga be ta wε.» 6 A Yesu di pu pye: «Yi jɔ wu wá kɔrɔgɔ ki kanige ce wu ni, yi na fyaa ta. Ba p'a jɔ wu wá wà wε, fyaa pu ɲεheɲε keɲε ni, pu ya já jɔ wu kile yeege lɔhɔ ki ni wε.» 7 Kalaapiire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a lee di Pyεeri pye: «Pyεeri, go Kafɔɔ w'a wii!» Ba Pyεeri

ya logo na Kafɔɔ w'a wii wɛ, na wu fadenɛ lɔ le, bani wu fadenɛ baa wo wu bye. Na do lɔhɔ ki ni, na ganha na gaanji Yesu feni. ⁸ A kalaapiire tisara di ganha na ma ni kɔrɔgɔ ki ni, na jɔ wu bɛ kilee na ma ni fyaa pu ni. Bani pu bilii kogoŋɔ ki na wɛ. Pu ni kogoŋɔ ki bye mɛtɛrɛɛɛ xhuu nigin (100) shi.

⁹ Ba p'a nɔ kogoŋɔ ki na wɛ, na naganhaa ja wà, fyaa d'a taha ki juŋɔ ni, na buuri bɛ ja wà. ¹⁰ A Yesu di pu pye: «Fyaa piimu y'a co ge, yi pa ni pii ni naha.» ¹¹ A Simɔ Pyɛɛri di jé kɔrɔgɔ ki ni, na jɔ wu kile yeege, na foro ni wu ni kpɛɛnge ki na, wu bɛɛri ya sii ni fya nagaya na fo yi xhuu nigin ni keɛɛ kaguro ni taanri (153). Ga fyaa pu ni pu jɛhɛɛ ni, jɔ wu ya kɔn wɛ. ¹² A Yesu di pu pye: «Yi pa y'i ba li!» Sipyaa ya ta kalaapiire ti ni wemu ya sɔɔ na wu yege na jo: «Mu di jɛ jɔgɔ wɛ?» Bani pu bɛɛri bi li cɛ na Kafɔɔ wu jɛ wii. ¹³ A Yesu di fulo na buuri wu lɔ kan pu mu, na fyaa pu bɛ lɔ kan pu mu. ¹⁴ Na co fo Yesu jɛduun wu na, wu tɔɔjii taanri wuu l'a pye lere na wuyɛ shɛɛ wu kalaapiire ti na.

Yesu ya Pyɛɛri yegee

¹⁵ Ba p'a li xɔ wɛ, a Yesu di Simɔ Pyɛɛri pye: «Yohana ja Simɔ, ta nɛ kaa ya dan mu ni xuuni na toro pii samaa tãan?» A Pyɛɛri di jo: «Uun gɛ, Kafɔɔ! Muye pyaa ki bɛ ya li cɛ na mu kaa ya dan nɛ ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyapiye yi jɔ shaa.» ¹⁶ A Yesu di wu pye sanha tɔɔjii shuun wuu li ni na: «Yohana ja Simɔ, ta nɛ kaa ya dan mu ni xuuni?» A Pyɛɛri di jo: «Uun gɛ, Kafɔɔ! Muye pyaa ki bɛ ya li cɛ na mu kaa ya dan nɛ ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyaa pu naha.» ¹⁷ A Yesu di wu yege taanri wuu li ni na: «Yohana ja Simɔ, ta nɛ kaa ya dan mu ni?» A Pyɛɛri jaha di danha, bani Yesu ya wu yege fo tɔɔjii taanri na: «Ta nɛ kaa ya dan mu ni?» Lee na a wu Yesu pye:

«Kafɔɔ, mu ya keree bɛɛri cɛ. Muye pyaa k'a li cɛ na mu kaa ya dan nɛ ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyaa pu jɔ shaa!» ¹⁸ A Yesu di Simɔ pye sanha na: «Can can na, n'a da yi jo ma mu, ma lɛvɛɛɛ ti tuun wu ni, mu bi ma ma kirige taga mayɛ pɔ. Xuu wemu w'a ma taange, m'a ganha na se wà. Ga mu ba ba lɛ, ma na ba ma keye yirige, sipya watii na kirige ki pɔ ma na. P'a ganha na se ni ma ni xuu wa ni ma funŋɔ jɛ ma shɛ wemu ni wɛ.» ¹⁹ Pyɛɛri bi da ba xhu xugana leke na lee di baraga taha Kilɛ mɛgɛ na ge, lee xugana le Yesu ya shɛ ni le kafila talenɛ le ni. Lee kadugo na a wu Pyɛɛri pye: «Ta ma na feni!»

Kalaapiire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge

²⁰ Ba Pyɛɛri ya kara wii wɛ, kalaapiire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a wu lee ja li na ma pu kadugo yiri. Lee kalaapiire le li bi shɛ diin Yesu tãan na pu yaha pu na li cana ka piige, na wu yege na: «Wù Kafɔɔ, sipya wekɛ wu wa da ba mu nɔhɔ yaha wɛ?» ²¹ Ayiwa, ba Pyɛɛri ya lee kalaapiire li ja wɛ, na jo: «Wù Kafɔɔ, we do, leke di da ba we ta wɛ?» ²² A Yesu di wu pye: «Li jɛhɛ daan nɛ mu nago kanna wu gori yaha jiiɛɛɛ na fo di zhe nɛ caguribaŋa pye k'a nɔ, mu jaha wa yee ni wɛ? Mu kunni w'a ma nɛ feni yɛ sa!» ²³ A kalaapiire t'i pee jomɔ pe caaga na xuu wu bɛɛri ciri na lee kalaapiire le da ga xhu wɛ. Na ta Yesu di ya ta Pyɛɛri pye na jo wu da xhuu wɛ, ga Yesu ya jo na: «Li jɛhɛ daan nɛ mu nago kanna wu gori yaha jiiɛɛɛ na fo di zhe nɛ caguribaŋa pye k'a nɔ, mu jaha wa yee ni wɛ?»

Jomɔ pu taxɔgɔ

²⁴ Lee kalaapiire le ninunɔ li wa pe jomɔ pe jaha yu. Wee shiin wu d'a pe jomɔ pe ka bɛ. Wèe bɛ ya li cɛ na can wu jɛ wu jomɔ pe.

²⁵ Ayiwa, Yesu ya keree niηεηεηεε
kiitiigee be pye. Pu da bi jo p'i kee
beeri nigin nigin ka, ne giin jo pee
Kitabuu pu beeri bi da ja je konjo
puga ni we.

Kapyegee Yesu Tudunmɔɔ pu wo Kapyegee

Jɔgɔ w'a we Kitabu we ka wɛ?

Luka w'a we Kitabu we ka. Luka bye Yawutu wɛ, ga Yesu wo n'a daa fɔɔ nijemɛ wu jɛ wii. Luka yɛ pyaa ya kii keree kii jaha, na jɛ bɛ ki pyevɛɛ ni, lee na w'a yu tɔɔjii nijɛhɛjɛɛ ni «wɛ». Luka ya kushɛgɛɛ kii pye kulogoo kii ni, ni Tudunmɔɔ Pɔli ni, Jozaama pu yɛɛ li wuu na, na wu tɛri wu labye wu na. W'a yiri ni Pɔli ni Torowasi ni na kari Filipe ni (Kapyegee 16:10-12). Lee kadugo tɔan na ba binne yiri ni wu ni Filipe ni na kari Zheruzalɛmu ni, ni Oromɛ bɛ ni (Kapyegee 20-28).

Naha na ke mɛgɛ ke di jɛ na «Kapyegee» wɛ?

We sɛmɛ we mɛgɛ ya yiri na «Kapyegee, kelee Yesu tudunmɔɔ pu wo kapyegee, kelee Fɛfɛɛɛ Munaa li wo kapyegee». Bani wu bɛɛri w'a jɛ kapyegee na Fɛfɛɛɛ Munaa ya tudunmɔɔ pu jaha co p'a kiimu pye, kɔnhɔ p'i Egilizi wu nɔhɔ tenjɛ kɔnhɔ ke na ge. Na fara lee bɛɛri na, Fɛfɛɛɛ Munaa kaa ya yu Kapyegee Kitabu wu ni l'a ye tɔɔjii kɛlɛɛ kaguro (50) na, na jaha tii Fɛfɛɛɛ Munaa li batizeli wu yɛ na, ni na jɛ Fɛfɛɛɛ Munaa li na, ni na jaari na bɛ ni li jidaan ni.

Fɛfɛɛɛ Munaa li wo sɛfɛɛɛ ti gbɔɔɔ ni tudunmɔɔ p'a bi se jaha na, na kakanhanjaa pyi. Yesu na xu na jɛ, keree kiimu bɛɛri k'a pye lee kadugo na Egilizi wu ni ge, kee keree ki jaha we Kitabu we ya yu.

We Kitabu we kakana jɔhɔ

We sɛmɛ we ya Egilizi wu jɔ kɔngana yu wɛɛ mu Zheruzalɛmu ni, ni Zhude ni, ni Samari ni, ni w'a pii piigana lemu na ge. Lemu Kirisa wo n'a daa fɛɛ p'a yaa na byi tuun bɛɛri ni, ni xuun bɛɛri ni,

nijaa fara jɔhɔ na ge, na lee shɛ pu na. Lee li wa mɛ na p'a Yesu wo Jozaama pe ya sipyii pu bɛɛri mu, namaa fara cɛɛ na, nɔhɔpiire fara sipyilɛyɛ na, naafuu fɛɛ fara la baa fɛɛ na, fo na shɛ nɔ kɔnhɔ ki tɛhɛɛ li bɛɛri na.

Kitabu wu kafila jɔgbɔyɔ

Kapyegee 1:1-11 Yesu ya dugi na kari fugba wu ni, na labye wu kaa le wu tudunmɔɔ pu kenjɛ ni.

Kapyegee 1:12—8:3 Zheruzalɛmu egilizi we.

Kapyegee 8:4 —11:18 Zhude egilizi ni Samari wo we.

Kapyegee 11:19 —13:3 Egilizi w'a pii fo na shɛ nɔ Ancɔsi kulo li ni shi wusama tɛ ni.

Pɔli ya jara lemu pye na Kile Jozaama pu yu ge.

Kapyegee 13:4 —15:35 Jara li nizhiine, w'a nɔ lemu ni Zheruzalɛmu ni ge.

Kapyegee 15:36—18:22 Jara li shuun wuu.

Kapyegee 18:23—21:16 Jara li taanri wuu.

Kapyegee 21:17—28:31 P'a Pɔli co le kaso ni Zheruzalɛmu ni, lee kadugo na na ba wu torogo jɛri Sezare ni, ni Oromɛ bɛ ni.

Kile ya Fɛfɛɛɛ Munaa jɔmɛɛ lo

¹ Na ceborona Teyofili,

Yesu ya keree kiimu bɛɛri pye, na kalaa wemu bɛɛri kan sipyii pu mu ge; nɛ kee bɛɛri jaha jo na Kitabu nizhiime wu ni, na lo ki jɔ kɔnduun wu na, ² fo na shɛ nɔ cana kemu na w'a dugi fugba wu ni ge. W'a bi kalaapiire ta shɔɔnri na pye wu tudunmɔɔ. Na wu ta wu sanha dugi fugba wu ni wɛ, pee tudunmɔɔ p'a yaa p'a keree kiimu bɛɛri pyi ge, a wu kee bɛɛri jaha jo pu mu Fɛfɛɛɛ Munaa fanha ni. ³ Na co Yesu kanhama keree ki na fo wu xuduun we, ba kee keree k'a toro wɛ, a Yesu di ganha na wuyɛ shɛɛ wu kalaapiire ti na, na keree pyi kiimu ya li shɛɛ can na na pu wajii na ge. Wu bi wuyɛ shɛɛ pu na, na

pu kalaa Kile wo saanra ti keree ni fo na she nɔ cabyaa kelee shishere (40) na. ⁴ A caɲa ka di ba nɔ, na wu yaha ni pu ni shiizhan, a wu yi jo waha pu mu na: «Yi ganha da voro Zheruzalemu ni we. Na To w'a lemu wo jomɛe lo yi mu ge, yi lee sige. Neyɛ pyaa ya tee yi jo toro yee mu jo, ⁵ lohɔ ni Yohana bi sipyii pu batizeni, ga Kile na ba Fefere Munaa tirige yi na cabyaa dama dama tatorogo ni, yi na batize lee Munaa le ni.»

Yesu ya dugi kari fugba wu ni

⁶ Ayiwa, na Yesu ni wu kalaapiire ti nibinnegɛ yaha, a p'i wu yege na: «Wu Kafɔɔ, ta nime ma da Izirayeli wo saanra ti tenɛvonɔ li tenɛ?» ⁷ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nɛ To Kile w'a kii teegɛɛ kii gbegele wuyɛ pyaa wo sefereɛ ti funɲɔ ni. Li wa yee wo nibyii nago yi kee sha ce we. ⁸ Ga, sefereɛ ta t'a da ba digi yee na, Fefereɛ Munaa wo sefereɛ. Wee tuun wu ni yee na bye nɛ wo seereɛ, na nɛ keree yu Zheruzalemu ni, ni Zhude fiige ki ni, ni Samari fiige ki be ni, fo na she nɔ konɔ ke kabaya ye beeri na.» ⁹ Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo xɔ we, na dugi kari fugba wu ni pu jii na. A jahaɲa ka di ba wu tɔ, a p'i bye pu ya wu jaa nige we. ¹⁰ Na pu yaha pu na wu wii takaraga ni fugba wu ni, taapile ni a namaa shuun faviire wuu p'a di ba yere pu taan. ¹¹ A pee di pu pye: «Galile sheen, jaha na yee d'a yere yaha naha na wii fugba wu ni we? Yesu ya yiri yee taan na kari fugba wu ni. Ba y'a wu ja w'a kari karigana lemu na fugba wu ni we, mu w'a da ba she guri ba sanha.»

Macasi ya pye Zhudasi tege

¹² Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i laha faabobonɔ ki na na ma Zheruzalemu ni. Faabobonɔ ke ki wa na Oliviye faabobonɔ ge, kere ni Zheruzalemu te wu jɛ kilo nigin

shishiin. ¹³ Ba p'a nɔ Zheruzalemu ni we, na she je puga ka ni zangaso wa ni. Kee puga ki ni p'a tee na puyɛ pinneɛ. Pee bye: Pyeri, ni Yohana, ni Yakuba, ni Andire, ni Filipe, ni Tomasi, ni Batelemi, ni Macoo, ni Alife ja Yakuba, ni Simo we wu jɛ Zelotilee kurunɔ ki ni ge, ni Yakuba ja Zhude. ¹⁴ Pii beeri bi puyɛ pinne ni zɔ nigin ni, na Kile jɛeri. Cɛɛ pii be bye ni pu ni, ni Yesu nu Mariyama, ni Yesu ceborona-maa.

¹⁵ A caɲa ka di ba nɔ, a n'a daa fee p'i ba binne. Pu bi xhuu nigin ni kelee shuun (120) xɔ kee caɲa. A Pyeri di yiri yere pu ninɛ ni na jo: ¹⁶ «Na cebooloo, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, fo yee jɔ bu fa. Bani Dawuda ya fenhe Zhudasi kaa jo Fefereɛ Munaa fanha ni. Wee Zhudasi we w'a toro Yesu covɛɛ pu jahagbaa na, na Yesu le pu keɲɛ ni. ¹⁷ Wee Zhudasi w'i bi bye ni weɛ ni, na wu taa tuduro pyi ba we jɛ we. ¹⁸ Wari we w'a ta wu wo kakuunɔ li footosaraa ge, a wu she wee taga tege ka shɔ. Lee kadugo na a wu ba she wuyɛ gbo kee tege ki ni. A wu ba wuyɛ yaha, na ba jɔnɔ ke sin jinɛ na na jenri. A wu laara ti beeri di jaaga. ¹⁹ Zheruzalemu sheen beeri ya lee ce. Lee wuu na p'a kee tege ki mege le pu wo jomɔ pu ni na «Akɛlidama», lee kari jɛ na «Shishan tege.» ²⁰ Na ta li d'a ka Zaburuu Kitabu wu ni na: «Wu puga ki jɛri kataha,

sipyɛ be ganha bye ki ni we.»*

A Zaburuu Kitabu wu nɔhɔ jo sanha na:

«Watii wu wu labye wu lo wu tege.»*

²¹ Lee wuu na Kafɔɔ Yesu ya tuun wemu beeri pye na jaari ni weɛ ni ge, sipyii piimu pu bi bye ni weɛ ni weɛ tuun wu beeri ni ge; ²² Yohana ya wu batize caɲa kemu ge, na ce kee caɲa ki na, na pa nɔ fo caɲa kemu w'a dugi fugba wu ni ge. Wee sipya wa w'a yaa na pinne ni weɛ

* 1:20 Zaburuu 69:26

* 1:20 Zaburuu 109:8

ni, wu be di bye seeri, na Yesu ya je na foro xu ni.»

²³ Wee tuun wu ni a p'i sipyii shuun wa she: Yusufu ni Macasi. Yusufu mege ka be ki bye na Barisabasi, pii be di wu pyi na Zhutusi. ²⁴ Lee kadugo na a n'a daa fee pu beeri di binne na Kile jeeri na: «Wu Kafoo, mu wemu w'a sipyii beeri zoloo ce ge, pii sipyii shuun we ni wemu jaha m'a bulo ge, wee she wu na, ²⁵ konho wu be di bye tudunmoo wa. Labye we Zhudasi ya yaha ge, wu wee lo Zhudasi teger. Zhudasi ya we labye we yaha na she wuye pyaa jidaan tasherger ni.»

²⁶ Ba p'a jereger ki pye xo we, na kagaangaa shan, wemu jaha Kafoo ya bulo ge, konho p'i wee ce. A Macasi wo kagaan l'i lo, a wee di fara tudunmoo ke ni nigin wu na.

2

Fefere Munaa l'a tigi n'a daa fee pu na

¹ Pantekoti wu cana, Yesu wo n'a daa fee pu beeri bi she binne puga ka ni. ² Taapile ni a tunmo nigho pa di ba yiri fugba we ni. Pee je ba kafegbaho tunmo je we. Puga kemu ni p'a tiin ge, a tunmo p'i ba kee puga ki ji. ³ A p'i jilee kii ja ba na wogoo je we. A kee di waagi waagi, na ba daha daha pu beeri nigin nigin wu juro ni. ⁴ A pu beeri di ji Fefere Munaa na, na ganha na shi watii jomoo yu. Fefere Munaa li bu shi wemu wo jomoo kan wemu mu, wee na ganha na pee yu.

⁵ Wee tuun wu bi Kile jii fyaara sipyii pii ta wa Zheruzalemu ni, piimu ya je Yawutuu pu wo koo li ni ge, pee bi yiri konjo ke fiye ye beeri ni. ⁶ Ba pee ya pee tunmo pu logo we, na baa kari, na she binne wa. Ba p'a no wa we, a l'i bye pu beeri mu kakanhana, bani pu beeri nigin nigin wu bi pu shi jomoo nuri n'a daa fee pu no na pu na yu. ⁷ A lee di pu beeri fo xuuni, a p'i li ta kakanhana na ganha na yu na: «Sipyii pii p'a

yu me ge, ta pu beeri je Galile shen we? ⁸ Li d'a pye dii wee beeri nigin nigin wu wu wo shi jomoo pu nuri pu no na we? ⁹ Wee pii pu wa naha ge, pii ya yiri Pariti fiige ki ni, ni Medi fiige ki ni, ni Elamu fiige ki ni, ni Mezopotami fiige ki ni, ni Zhude fiige ki ni, ni Kapadasi fiige ki ni, ni Poo fiige ki ni, ni Azi fiige ki ni, ¹⁰ ni Firizi fiige ki ni, ni Panfili fiige ki ni, ni Misira fiige ki ni. Libi fiige ki kulogoo kii ki wa Sirine kulo li kabanugo ge, a pii di yiri wa, a pii di yiri Orome kulo li ni. ¹¹ A pii di yiri Kireti fiige ki ni, a pii di yiri Arabuu fiige ki ni. Wee beeri ni, pii ya sii pye Yawutuu ye pyaa, pii d'a je Yawutuu pu wo koo li ni. Wee beeri nigin nigin wu je na Kile wo kagbaho ki nuri pu no na wu wo shi jomoo pu ni.» ¹² A l'i bye kakanhana pii sipyii pii mu, fo pu ya ce yeke pu da da yu we. A p'i ganha na puye yegee na: «Naha wuu li je le we?» ¹³ Ga, a pii di ganha na n'a daa fee pu la wo pii sipyii pii ni na yu na: «Duven p'a gba tin.»

Pyeri ya sipyii pu yeri ni Kile jomoo ni

¹⁴ Wee tuun wu ni a Pyeri di yiri yere ni tudunmoo ke ni nigin wu samaa ni, na wu mujuu juro yirige, na sipyii pu pye: «Yee piimu pu wa Yawutuu ni yee piimu samaa beeri pu wa Zheruzalemu ni ge, yi niwegee shan. Ye n'a da jo yi mu ge, y'i yi logo, y'i yi jaha ce. ¹⁵ Pii sipyii pii ya ta gba we, ma na jo ba yee wa yi funyo koo konkana lemu na we. Bani ke jisoo ke tuunoo jii gbarasherger wu na, jiga sanha mugi wa wu toro gba ma tin we. ¹⁶ Ga Kile tudunmoo Zhoueli bi keree kiimu jo fo taatuunoo ni ge, kee ki wa byi me nime. W'a bi jo na: ¹⁷ «Kile ya jo na: Konjo ki taaxoo li ba no,

n'a da na Munaa li tirige sipyii pu beeri na na jehe.

Wee tuun wu ni yi jalaa ni yi
pushaa
na ba keree niban̄aa nuri Kile
mu na yu.

Yi lɛvɛɛ pu na ba kashɛgɛɛ jaa;
yi nɔhɔɛɛ pu na ganha na
nɛ wo keree ki jaa ɲmunuyɔ ni.

18 Oo dɛ, yee caya yi na kunni,
nɛ na ba na Munaa li tirige na
kapyebyii pu na
na jɛhɛ: namaa fara cɛɛ na,
p'a ganha na keree niban̄aa yu
nɛ mɛgɛ na.

19 Nɛ na ba kakanhan̄aa kii pye
fugba we ni,
na naha shɛshɛɛɛ ta pye jɪnɛ
ke na:
shishan, ni na, ni kakunnun̄ɔ
wurege wogo.

20 Nibiige na ba jé caɲa ki ni,
yɛnɛ ki na ba jaaɲa ba shishan
jɛ wɛ.

Lee kadugo na Kafɔɔ wo caɲa ki na
na nɔ.
Kee caɲa ki na ba bye cagbɔhɔ,
kemu nɔɔɔ ya pɛɛ ge.

21 Wee tuun wu ni sipya bɛɛri wu da
ba
Kafɔɔ mɛgɛ yiri ge, weefɔɔ na
ba shɔ.>* »

22 A Pyɛɛri di shɛ jaha na sanha
na jo: «Izirayeli shɛɛn yi niwegee
shan, y'i na jomɔ pu logo. Nazarɛti
shɛɛn Yesu bye sipya wemu ge, Kile
ya wu shɛ yi na. W'a kagbɔhɔɔ pye
yi nɪnɛ ni, na kakanhan̄aa pye, na
jaha shɛshɛɛɛ pye Kile fanha ni;
yiyɛ pyaa ki bɛ wa lee cɛ. 23 P'a we
nā we le yee keɲɛ ni, a yee di wu
kan Kile-cɛbaalaa mu p'a kori tige
na na gbo. Kile bi lee cɛ yaha, ni lee
wu bi sii gbɛgele wu kaa na. 24 Ga
Kile ya wu jɛ, na wu yeege xu ni.
Kee fanha ki bi bye bɛ xu mu wu já
Yesu mara wɛ. 25 Bani ye saannaa
Dawuda ya jo wu shizhaa na ge,
yee yi wa mɛ na:

«Nɛ bi Kafɔɔ jaa tuun bɛɛri ni na
jahagbaa na,

bani wu bi ma bye tuun bɛɛri
ni nɛ kanige cɛ,
kɔnhɔ yafiin ganha da na jɛhɛ
wɛ.

26 Lee wuu na nɛ zɔ we ya jɪ fun-
danga na,
a nɛ jomɔ bɛɛri di bye fundanga
jomɔ.

Ali fan̄a bɛ ni,
nɛ dà li na jo na ceepuuro ti na
ba ɲmɔ jɪɲɪnɛ na.

27 Bani mu wa da ga gbara nɛ mu-
naa li kori Adɛsi ni wɛ.

Ma di wa da gbara
ma Fɛfɛɛɛ Sipya wu ceepuuro
ti fɔnhɔ fan̄a ni wɛ.

28 M'a jɪi sicuumɔ nivomɔ pu koro-
goo ki shɛ na na.

Na mu yaha ni nɛ ni,
mu na da nɛ zɔ wu jɪni fun-
danga na.>* »

29 A Pyɛɛri di shɛ jaha na sanha
na jo: «Na ceboronamaa, yi yere
di wu toɛ Dawuda keree fiinɲɛ jo
yi mu. Wèe toɛ Dawuda ya xu, a
p'i wu le. Ali nɪjaa we bɛ ni wu
fan̄a ki wa naha wù mu, wu kulo
li ni. 30 Ga Kile tudunmɔ wu bye
Dawuda. Ni wu bi li cɛ bɛ sanha na
Kile w'a jomɛɛ lɔ weɛ mu, na kaaga
bɛ kaa na taha li na na weɛ Kile na
ba Dawuda wo Ja wa teɲɛ caɲa ka
wu kadugo yíri, wu saanra koro li
ni. 31 Wee tuun wu ni, Shɔvɔɔ wu
bi yaa wu pa jɛ foro xu ni jɛgana
lemu na ge, Kile ya fɛnhɛ lee shɛ
Dawuda na. Lee wuu na w'a jo na:

«Wu da ba gori xu nibiige ni
wɛ,

wu ceepuuro t'a da ba
fɔnhɔ fan̄a ni wɛ.>* »

32 Shɔvɔɔ wemu kaa pu wa byi ge,
Yesu wu wa wii. Wee Kile ya jɛ na
yeege xu ni, wèe bɛɛri wa lee wo
jɪvɛɛ. 33 Ba w'a dugi kari fugba wu
ni wɛ, na shɛ diin saanra tateɲgɛ
ki ni Kile kanige cɛ. Wu bi Fɛfɛɛɛ
Munaa lemu wo jomɛɛ lɔ wèe mu
ge, a Kile di lee kan wu mu. A wu bɛ

* 2:21 Zhoueli 2:28-32 kelee 3:1-5

* 2:28 Zaburuu 16:8-11

* 2:31 Zaburuu 16:10

di lee tirige wèe na, ma na jo ba yi wa li naa jagana lemu na, na li nuri logogana lemu na we. ³⁴ Dawuda ye pyaa ya ta dugi kari fugba wu ni we. Ga w'a li she na:

«Kafɔɔ Kile ya yi jo nɛ Kafɔɔ mu na:
Tiin saanra tateenge ki ni na
kanige cɛ,

³⁵ fo di ba ma pɛɛn pye ma jidaha
tatahaŋa.»*

³⁶ «Izirayeli shɛɛn bɛɛri ya yaa na li cɛ na fiinɲɛ na jo Yesu wemu yee ya kori tige na ge, Kile ya wu pye Kafɔɔ, na wu pye Shɔvɔɔ.»

*Sipyii kabɔfonɔɔ taanri ya fara
n'a daa fɛɛ pu na*

³⁷ Ba p'a pee jomɔ pu logo we, a pu zɔɔɔ di pu kaala xuuni. A p'i Pyɛɛri ni tudunmɔɔ pusamaa yege na: «Wù cebooloo, kaa leke wèe d'a yaa na pye nime we?» ³⁸ A Pyɛɛri di pu jɔ shɔ na: «Yee ya yaa yee pu daburaje jo yi jurumu wu na. Yee bɛɛri nigin nigin wa yaa na batize Yesu Kirisa mege na, kɔnhɔ yi wo jurumu wu yafa yi mu. Lee bu bye Kile na Fɛfɛɛrɛ Munaa li tirige yi na.

³⁹ Bani le Fɛfɛɛrɛ Munaa jɔmɛɛ le, yee mu w'a li lɔ. Yi nagoo pii p'a ma yi kadugo ge, na li lɔ pee bɛ mu, na li lɔ taliige shɛɛn bɛ mu. Kafɔɔ Kile na ba sipyii piimu bɛ bɛɛri yiri ge, w'a li lɔ pee bɛɛri mu.» ⁴⁰ A Pyɛɛri di pee sipyii pu yeri na fiinɲɛ, na yi jo waha pu mu na: «Ni naa wo sipyii pii pu nɛ sipyitiibaaya ge, yi kuri pee feni, kɔnhɔ y'i juwuuro ta.» ⁴¹ Piimu bɛɛri p'a dà Pyɛɛri wo kafilajo wu na ge, a pee bɛɛri di batize lɔhɔ ni. Kee caŋa kiyɛ pyaa a sipyii kabɔfonɔɔ taanri (3.000) shishiin di da na fara n'a daa fɛɛ pu na.

N'a daa fɛɛ pu wo kariɲɛɛge ke

⁴² Na co kee caŋa ki na, a pii sipyii pii di ganha na puyɛ pinneɛ, na gori yaha tudunmɔɔ pu wo kalaa wu na. A p'i bye wà n'a daa fɛɛ

pu wo kariɲɛɛge ki ni. Pu bi buuri wu kegeɛ kegeɛ puyɛ tɛ ni na xhaa, na puyɛ funyɔ tun Kafɔɔ wo jomɔ pu na. Na nɛɛge pinneɛ na byi shiizhan. ⁴³ Kile jii fyaara bye sipyii pu bɛɛri ni, bani tudunmɔɔ pu bi naha sheshɛɛrɛ ni kakanhanjaa niɲɛhɛɲɛ pyi. ⁴⁴ N'a daa fɛɛ pu bɛɛri pu bi pinneɛ jɔmɛɛ na, le li jɛ pu mu ge, na lee bɛɛri pinneɛ na daga na pu keree yari. ⁴⁵ Pu bi pu kerɛyɛ ni pu keɲɛ yaɲmuyɔ pɛɛɛ, na wee wari we pinneɛ, na wee taani taani puyɛ na, na bɛ ni pu bɛɛri nigin nigin wu cɔnrɔmɔ keree jɔɲɔ kana ni. ⁴⁶ Pu bi puyɛ pinneɛ caŋa caŋa Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni ni fungɔngɔ nigin ni, na Kile pele. Pu bɛɛri bi puyɛ pinneɛ pu kabanya ni, na buuri wu kegeɛ kegeɛ puyɛ na na xhaa, na puyɛ funyɔ tirige Kafɔɔ wo jomɔ pu na. Pu bi pu yaligee pinneɛ na li shiizhan ni fundanga, ni funvige ni. ⁴⁷ Pu bi Kile sɔni tuun bɛɛri ni. Pu kaa bi dan kulo li shɛɛn pu bɛɛri ni. Piimu bɛɛri pu bi da ba shɔ ge, caŋa caŋa Kafɔɔ bi pee yiri na faraa n'a daa fɛɛ pu na.

3

Ná faan wa ya cuuɲɔ

¹ Caŋa ka Pyɛɛri ni Yohana ye bi gaani yakɔɲɔ Kile nɛɛge na Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni tuunɔ jii taanri wu na. ² Lee di ná wa ta wà lee kulo li ni w'a faan fo wu seduun ni. Caŋa caŋa p'a wee faan wu lɔ na she yaha Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaanɲa ki kuɲɔɔ la jɔ na, kɔnhɔ wu da yaɲmuyɔ nɛɛri Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki jevɛɛ pu mu. Lee kuɲɔɔ le mege ki bye na «Kuɲɔɔsaana». ³ Ba wee faan w'a Pyɛɛri ni Yohana ye ja pu na ma ba jé lee kuɲɔɔ li ni we, na pu nɛɛri. ⁴ A Pyɛɛri ni Yohana beshuun di jahaya kɔ le wu ni na wii. A Pyɛɛri di wu pye: «Ta wù wii!» ⁵ A we ná we di pii kemɛ wii, bani wu bi giin na yaaga ka pu da gan wee

* 2:35 Zaburuu 110:1

mu. ⁶ Wee tuun wu ni a Pyeeri di wu pye: «Wari kunni wa ne mu ne wu kan ma mu we, sanni be di wa ne mu wε; ga le li wa na mu ge, n'a da lee kan ma mu: Yiri m'a da jaari Nazareti sheen Yesu Kirisa mege ki fanha ni!» ⁷ Ba w'a yee jo we, na na wu co wu kanige kenε ke na, na wu yirige. Taapile ni a na wu tɔɔɔ ni wu jidakuruyo yi beeri di juunɔ. ⁸ A wu sira yiri na yere, na ganha na jaari. A wu je ni Pyeeri ni Yohana ni Kile-peene pugbɔhɔ ki ni, na ganha na jaari jaari, na sirani, na Kile sɔni. ⁹ A sipyiire ti beeri di wu na tajaraga ni wu na jaari na Kile sɔni. ¹⁰ A p'i wu seeri ce na faan we wu bi ma den Kile-peene pugbɔhɔ ki kujɔsaana li jɔ na na yanmuyɔ yi jeeri ge, na wee wu je wii. W'a cuunɔ cuunɔgana lemu na ge, a lee di pu beeri fo fo na pu jaha wɔ.

Pyeeeri ya le kakanhana le pye-gana jo

¹¹ A wee na wu daha yaha Pyeeri ni Yohana na. Wu juunɔ w'a sipyii pu fo fogana lemu na ge, a pu funjonrɔgɔ wuu di baa kari na she binne Yohana ni Pyeeri taan Kile-peene pugbɔhɔ ki kaaja ki xuu wa ni. Wee xuu wu mege ki bye na saannaa Solomani gba. ¹² Ba Pyeeri ya lee ja we, na sipyiire ti pye: «Izirayeli sheen, jaha na le kaa le d'a yee fo we? Naha na yee d'a tiin na wee wii me we? Ma na zhe yee ta yee na giin, ne ni Yohana ni, na wee wo jomεε fεεε, kelee weeye pyaa wo sefεεε t'a we na we cuunɔ. Bada! ¹³ Ibirayima, ni Ishaaga, ni Yakuba ye wo Kile we, wu sefεεε pu wo wu kunni, wee w'a peene taha wu kapyeyee Yesu mege ki na. Yeeye pyaa k'a wu le fanha kenε ni pu gbo. Yee ya she wu ni Pilate jaha taan, na wee ta wee na bi giin di wu yaha be. ¹⁴ Sipya we wu bi tii, na bye fεεεε ge, yee ya foro

wu kaa taan; we w'a sipya gbo ge, na Pilate jeeri na wu wee yaha wu faara. ¹⁵ Lee gbogana li na yee ya jii sicuumɔ pu Kafɔ wu gbo. Ga Kile ya wu je na yeege xu ni, wee wa lee wo javeε. ¹⁶ Na da Yesu mege na, lee wo funnɔ ni Yesu mege kiyε pyaa ya fanha kan we na we mu; na we yi wa jaa me, yi beeri d'a wu ce be ge. Na da Yesu na lee l'a we na we cuunɔ yi beeri jii na me.

¹⁷ «Ga nime, na cebooloo, ne li ce jo li jaha cebaara t'a yee ni yi juunɔfεε pu wa lee kaa le na tapyege ni. ¹⁸ Ga Kile ya lemu jo toro fo taatuunnɔ ni wu Kile tudunmɔ pu beeri jɔ na ge, le wo bye funnɔ ni w'a lee jɔ fa. Wu bi jo na Shɔvɔ wemu jomεε wee ya lo ge, na wu na ba jaa. ¹⁹ Lee wuu na nime, yee ya yaa yee pu daburaje jo yi jurumu wu na, y'i sɔɔ Kile na, kɔnhɔ wu yi wo jurumu wu jɔgɔ laha wɔ. ²⁰ Lee bu bye Kafɔ Kile na kafεεwama yaha ba yi mu. W'a Shɔvɔ wemu be jaha bulo yi mu ge, wu na ba wu yaha ba yi mu canja ka, wee je Yesu. ²¹ Ga nime Yesu ya yaa wu tiin fugba wu ni, fo keree ki beeri jεrivonɔ ba jeri. Yee Kile bi jo fdo taatuunnɔ ni wu Kile tudunmɔ fεfεεε wuu pu jɔ na. ²² Kile tudunmɔ Musa ya fenhe yi jo na:

«Wu Kafɔ Kile ya ne tun tungana lemu na ge, mu w'a da ba Kile tudunmɔ wa be yirige na foro yee shi wu ni. Wee ba kaa beeri jo yi mu, y'i yere lee na. ²³ Wee Kile tudunmɔ wu ba ba, sipyaa sipya wu je wu ya wu jomεε co-e ge, weefɔ na ba gyεεgi fεfεε na foro Kile wo nagoo pu ni.»*

²⁴ Lee kadugo na na co Kile tudunmɔ Samuweli na, na ba nɔ fo Kile tudunmɔ piimu beeri p'a pa wee kadugo yiri ge, pee beeri ya le

* 3:23 Duterεnɔme 18:15,18,19

caᅇa ɲii le keree jomɔ jo.

²⁵ «Ayiwa, Kile ya keree kiimu beeri she Kile tudunmɔɔ pu na ge, kee beeri ya jo yee mu. Kile ya kariɲeege ɲomɛɛ lemu lɔ ni wɛɛ tii pu ni ge, yee be pu wa lee ni. Yee Kile bi jo Ibirayima mu na:

«Konɔ ke shi we beeri na ba duba ta na foro ma kadugo ki ni.»*

²⁶ Lee wuu na ba Kile ya wu kapyebye wu ɲaha bulo wɛ, na fɛnhɛ wu tun na pa yee mu; kɔnhɔ wu fɛɛmɛ tirige yi na, wu yi beeri nigin nigin wu tɔɔgɔ wolo yi kapyegeɛ niguuɲɔɔ ni.»

4

P'a Pyɛeri ni Yohana co she kikirikɔɔn kuruɲɔ ki mu

¹ Ayiwa, na Pyɛeri ni Yohana yaha pu na yu ni sipyii pu ni, a saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ ni Kile-ɲɛɲɛ pugbɔhɔ ki ɲuɲɔfɔɔ, ni Sadushɛɛn di nɔ pu na. ² A p'i Pyɛeri ni Yohana ɲa pu na sipyii pu kalaa, na yi yu pu mu na Yesu ya ɲɛ ɲɛgana lemu na na foro xu ni ge, na mu xuu pu beeri da ba ɲɛ. A lee di sii pɛn pu ni. ³ A p'i Pyɛeri ni Yohana co, na she pu tɔ kaso ni fo ɲimuguro ti na, bani piige ki bi wɔ na xɔ. ⁴ Ga lee be na piimu p'a Pyɛeri ni Yohana jomɔ pu logo ge, a pu ɲiɲɛhɛmɛɛ di dɔ Yesu na. Pee na fara n'a daa fɛɛ pusamaa na, a pu beeri di she namaa kabɔfonɔɔ kaguro (5.000) fɛni.

⁵ Kee caᅇa ki ɲimuguro, Yawutuu ɲahagbaa fɛɛ, ni pu nɔhɔlɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu beeri di she puyɛ pinne Zheruzalemu ni. ⁶ Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ pu wo ɲuɲɔfɔgɔ wu bye wà na Anɛ, ni Kayifɛ, ni Yohana, ni Aleksandire, ni saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgɔ wu wo puga sheɛn pu beeri. ⁷ A p'i she Pyɛeri ni Yohana yeege kaso wu ni, na ba pu yerenɛ puyɛ ɲiɲɛ ni, na pu yege na:

«Sefɛɛɛ teke funɲɔ ni yee d'a we ná we cuuɲɔ wɛ? Jɔgɔ mɛge na yee d'a lee pye wɛ?» ⁸ Wee tuun wu ni a Pyɛeri di ɲi Fɛfɛɛɛ Muna na, na pu pye: «Wù fiige ki ɲahagbaa fɛɛ, ni ki nɔhɔlɛɛ, ⁹ wɛɛ ya kasaana pye faan wa na, ɲiɲaa a p'i ganha na wɛɛ yegee na dii wee ná wu d'a pye na juuɲɔ wɛ. N'a da yee ɲaha jo yi mu.

¹⁰ Ayiwa, yee fara Izirayɛli sheɛn pu beeri na, yee beeri ya yaa na li cɛ na jo Nazareti sheɛn Yesu Kirisa mɛge fanha ni we ná we ya cuuɲɔ. Yee ya wu kori tige na na gbo, ga, a Kile di wu ɲɛ na yeege xu ni. Wee wo mɛge ki fanha ni we ná we ni juuɲɔ w'a yere mɛ yee tàan. ¹¹ Kile Kafila w'a li she na:

«Yee puyirilee ya she faakagerenɛ kemu ni na ki ya ɲɔ-ɛ ge, kee k'a pye puga ki gunɲmii li faakagerenɛ ni-ɲɛ.»*

Kee faakagerenɛ ke, kee ɲɛ Yesu.»

¹² A Pyɛeri di pu pye sanha na: «Watii ɲɛ wà nige wemu na já sipya shɔ Yesu kadugo na wɛ, bani Kile ya ta watii kan sipyii mu nige, wemu na já wɛɛ shɔ ke ɲiɲɛ ke na Yesu kadugo na wɛ.»

¹³ Pyɛeri ni Yohana na yu na ta fyaara be ɲɛ pu zɔlɔɔ na wɛ, a lee di bye kakanhana Yawutuu ɲahagbaa fɛɛ, ni pu nɔhɔlɛɛ pu mu; bani pu bi li cɛ na sipyitiilee pu ɲɛ Pyɛeri ni Yohana, na kalaaceme ɲɛ pu ɲuɲɔ ni wɛ. A p'i li seeri na li cɛ na pu be pu bye ni Yesu ni. ¹⁴ Ga na pu ɲii yaha ná wu ni juuɲɔ ni Pyɛeri ni Yohana tàan, pu ya já yaaga jo wɛ. ¹⁵ Ayiwa, ba p'a li ta mu wɛ, na Pyɛeri ni Yohana yeege kiiri puga ki ni. Ba pee ya foro wɛ, a p'i ganha na puyɛ pyi na: ¹⁶ «Wɛɛ di da leke pye pii sipyii pii na wɛ? Bani Zheruzalemu sheɛn beeri ya li cɛ na fiɲɲɛ na kagbɔɔ pii sipyii pii ya pye. Wɛɛ be di wa da já yi kaala

* 3:25 Zhenɛzi 22:18; 26:4 * 4:11 Zaburuu 118:22

wε. 17 Ga le kapyexhoo le kaa ya yaa li caaga di fiige ki beeri cırı wε. Wù pu yiri wù pu fuguri xuuni, wù yi jo waha pu mu jo pu ganha bu da Yesu kaa jo nige wa shishiin be mu wε.»

18 Lee kadugo na a p'i Pyeeri ni Yohana yiri leñe, na yi jo waha pu mu na pu ganha bu Yesu kaa jo sipya wa shishiin jii na wε, pu ganha bu wa shishiin kalaa Yesu mege ni wε. 19 Ga Pyeeri ni Yohana di pu pye: «Na yee ñamee co kelee na Kile ñamee co, leke l'a tii Kile mu ge, yi lee she wù na. 20 Wèe ya lemu ña Yesu mu, na lemu logo wu mu ge, wèe kunni da já bye yee jo baa wε.» 21 A p'i ñohó pu fuguri sanha xuuni, na na pu yaha kari. Pu ya já kakuunó pye pu na wε. Pu bi fyagi sipyii pu na, bani kagbó lemu l'a bi pye ge, sipyii pu beeri bi Kile sòni lee wuu na. 22 Le kakanhana cuunó gana le ya pye ná faan wemu na ge, lee bi wee ta wu yee wa bi ñehé kelee shisheere (40) na.

N'a daa fee p'a lowaa ñeeri Kile mu

23 Ba p'a Pyeeri ni Yohana yaha wε, a p'i gari pu kaafεe n'a daa fee pu yiri. Saraya ñaha shonrivee ñunófee ni ñohólee p'a yemu beeri jo ni pu ni ge, a p'i yee beeri ñaha jo pu mu. 24 Ba n'a daa fee p'a yee logo wε, a pu beeri di binne na pu zóó pu pye nigin, na Kile ñeeri na: «Wù Kafó, mu wemu w'a fugba, ni ñiñe, ni suumó lóhó, ni yi funjó yanmuyó beeri yàa ge. 25 Wù tole Dawuda we wu ñe ma kapyebye ge, mu w'a yi jo le wee ñó ni Fefεere Munaa fanha ni na:

«Ñaha wuu na shi wu d'a yiri
na pe tunmó pe beeri pyi wε?
Ñaha wuu na shi wu d'a yiri
na ñunó baa woni pyi wε?»

26 Konó ke wo saannaa pu wa na kashen yerεye luu;
ñunófee di puyε pinneε woni na
Kafó Kile kaa na,

ni w'a wemu ñaha bulo na pye
Shonó wu ge,

ni wee be kaa na.»*

27 Can wu ñe wii, saannaa Heródi ni gbafεεεεε Pónsi Pilate, ni Izirayeli shi we, ni shi wu sama, pee ya wó le kulo le ni. Ma fεεεεε kapyebye Yesu wemu ñaha m'a bulo ge, a p'i yiri wee kaa na. 28 Lee funjó ni, mu bi keree kiimu beeri gbegele yaha ma fungóngó fεεεε ni ma sefεεεε ti funjó ni ge, a p'i kee beeri pye. 29 Nime do Kafó, p'a wù fuguri fugurigana lemu na ge, m'a lee ña. Wee tuun wu ni fanha kan ma kapyebyii pu mu, kónhó wù sii já w'à ma kafila wu yu ni lowaa ni. 30 Ma sefεεεε ti kan wù mu, kónhó wù já da yama fεε cuunó, wù da ñaha shesheere keree pyi, wù da kakanhanjaa pyi ma fεεεεε kapyebye Yesu wu mege na.»

31 Ba p'a ñerege ki pye xó wε, xuu wemu ni p'a pinne ge, a wee xuu wu wo ñiñe k'i jele. A pu beeri di ñi Fefεεεε Munaa na. Na co wee tuun wu na, a p'i fanha ta na ganha na Kile jomó pu yu ni lowaa ni.

N'a daa fee pu wo taanñeεge ke

32 N'a daa fee pu beeri bi be nigin na. Pu bi pu zóó pu pinne, na pu fungónyó beeri pinne. Wa shishiin bi wu yanmuyó pyi wuyε nigin wogo wε, ga pu yanmuyó beeri yi bye fooba. 33 Sefεεεε nigbóóóó ti bye tudunmó pu mu na yi yu sipyii pu mu na Yesu Kirisa ya ñe na foro xu ni. A Kile di fεεεεε tirige pu beeri nigin nigin na xuuni. 34 Yaaga bi wa shishiin kuunó pu ni wε, bani kerεye ni piyεye bye piimu mu ge, pee bi yee ya pεεε. 35 Pu bu yemu pεε, p'a ba wee wari we kan tudunmó pu mu. P'a wee wari we taa taa n'a daa fee pu beeri na, na be ni pu beeri nigin nigin wu cónrómó ñunó kana ni.

36 Lee funjó ni ná wa bye wà, wee mege ñe na Yusufu. Levi wo

* 4:26 Zaburuu 2:1-2

kpɔɔn li shɛn wu bye wii, wu d'a yiri Siperɛ fiige ki ni. Tudunmɔɔ p'i bi wu pyi na Barinabasi, (lee kori jɛ na wemu ya sipyii yeri, na samɔhɔɔ leni pu ni ge.)³⁷ Tɛgɛ ka bye wee mu, a wu ba kee pɛrɛ, na ba wee wari we kan tudunmɔɔ pu mu.

5

Ananasi ni Safira keree

¹ Ayiwa, lee di ná wa bɛ ta wà, wee mɛgɛ jɛ na Ananasi. Wu shɔ mɛgɛ di jɛ na Safira. A pee bɛ di pu wo tɛgɛ ka pɛrɛ. ² Ga, a pu shuun wu jo bɛ, na wari wu taa, na taaga ka n̄mahɔ. A Ananasi di taaga ki saɲa lɔ na shɛ gan tudunmɔɔ pu mu. ³ Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di wu pye: «Ananasi, jaha na mu d'a Shitaanni yaha w'a jé ma zɔ wu ni, na wu jɛ ni ke funguunɔ ke ni wɛ? Mu ya ma tɛgɛ ki pɛrɛmɛ pu taa na n̄mahɔ, na ba na pa kafineyɛ jo Fɛfɛɛɛ Munaa li mu. ⁴ Mu bye mu sanha ma tɛgɛ ki pɛrɛ-ɛ ge, ta ki bye mu kace na wɛ? Mu ya ki pɛrɛ bɛ goo, ta mu bi da já ki pɛrɛmɛ pu bɛɛri pye ma jidaa pyegana na wɛ? Naha na mu d'a sɔɔ na le kakuunɔ le tuugo yaha l'a tigi ma funɲɔ ni wɛ? Ma ganha ba giin nago sipyii mu m'a kafineyɛ jo-e de! Kile mu m'a yi jo.» ⁵ Ba Ananasi ya yee logo wɛ, na do jɛnɛ na na xhu. Sipyii piimu bɛɛri p'a yee logo ge, a fyaara di jé pee bɛɛri ni xuuni. ⁶ A levɛɛ p'i yiri na Ananasi nixhugo ki lɔ le gbo fatɔɲɔ ni, na shɛ le fanja ni.

⁷ Ba lɛɛɛɛ taanri ya toro wɛ, a Ananasi shɔ wu bɛ di nɔ jé. Le l'a pye wu poo wu na ge, lee di wu ta wu ya lee cɛ wɛ. ⁸ A Pyɛɛri di wu yiri na wu pye: «Safira, can jo na jii na, mu ni ma poo wu ni ke wari jɔ ke na yee ya yi wo tɛgɛ ki pɛrɛ ya?» A Safira di jo: «Uun, ke wari jɔ ke na k'a pɛrɛ.» ⁹ A Pyɛɛri di wu pye: «Wee tuun wu ni yi d'a ta dii a yee shuun wu jo bɛ yi na na y'i Kafɔɔ wo Fɛfɛɛɛ Munaa li nɔhɔ

wolo wɛ? Ayiwa, pii p'a shɛ mu poo wu nixhugo ki le ge, pee wa kujɔɔ le jɔ na. P'a da zhe ni mu bɛ ni.» ¹⁰ Taapile ni a cee wu bɛ di do jɛnɛ na Pyɛɛri tɔɔyɔ ni, na xhu. Ba levɛɛ p'a jé wɛ, na wu bɛ nixhugo ta. A p'i wu bɛ lɔ na shɛ le fanja ni wu poo wu taan. ¹¹ A le kaa le di sii fyaara le n'a daa fɛɛ pu bɛɛri zɔlɔɔ ni fo xuuni. Sipyii piimu bɛɛri p'a yi logo ge, a pee bɛ di sii fya xuuni.

Kakanhanjaa nijehɛnɛɛ kiimu tudunmɔɔ p'a pye ge

¹² Tudunmɔɔ pu bi kakanhanjaa nijehɛnɛɛ ni jaha shɛshɛɛɛ keree nijehɛnɛɛ pyi sipyii pu jɛnɛ ni. Kile-pɛnɛ pugbɔhɔ ki kaanja ki xuu wemu wu wa na saannaa Solomani gba ge, wà n'a daa fɛɛ pu bɛɛri bi puyɛ pinnɛɛ ni fungɔngɔ nigin ni. ¹³ Sipyii pusamaa ni, wa shishiin bi gbara wu shɛ jé n'a daa fɛɛ pu ni wɛ. Ga lee bɛ na sipyii pu bi pu sɔni xuuni. ¹⁴ A sipyii p'i ganha na daa Kafɔɔ na na jehɛnɛ, cɛɛ fara namaa n'a. A pee bɛɛri di ganha na faraa n'a daa fɛɛ pu na. ¹⁵ A lisana di ba jɛri fo sipyii pu na yama fɛɛ pu tugoo na ma na yeri kodoroyo ni, karaya ni fuuyo na; kɔnhɔ Pyɛɛri nidorowo, ali wu jehɛ bye wu ya takpɔngɔ ta pu na wɛ, wu jaa we yɛ di já to pii na pee di juunɔ. ¹⁶ Sipyii jehɛmɛɛ bɛ bi yiri kabanugo kulogoo ki ni na se Zheruzalemu ni ni yama fɛɛ nijehɛmɛɛ, ni jinaa sipyii ni tudunmɔɔ pu mu. Pu bɛɛri bi juunɔ.

Kanhama pemu p'a nɔ tudunmɔɔ pu na ge

¹⁷ Lee funɲɔ ni, saraya jaha shɔnɔrɛɛ wo jɔnɔfɔgbɔ we ni wu kaafɛɛ, pee jɛ Sadushɛɛn pu wo kurunɔ ke, a tudunmɔɔ pu wo jɛpɛɛn di jé pee ni. ¹⁸ A p'i yiri na tudunmɔɔ pu co, na shɛ pu le kasogbagbɔhɔ ki ni. ¹⁹ Ga, a Kafɔɔ wo mɛlɛkɛ wa di ba kasogbaha ki mugii piige ki ni, na tudunmɔɔ pu yeege

na pu pye: ²⁰ «Y'a se y'i she diin Kile-
peene pugbɔhɔ ki ni. Y'i da pe jii
sicuum nivomɔ pe keree ya sipyii
pu beeri mu.» ²¹ A tudunmɔɔ p'i
wee melɛke wu jomɛɛ co. Ba jiga
k'a mugi ye we, a p'i sɔɔ kari Kile-
peene pugbɔhɔ ki ni, na she sipyii pu
jɔ kɔn na galaa.

Wee tuun wu ni a saraya jaha
shɔɔnriwee wo jɔɔfɔgbɔ wu be
di ba nɔ ni wu kaafɛɛ pu ni, a
p'i kiirikɔɔn kurunɔ ke ni Izirayeli
nɔhɔlɛɛ pu beeri yiri pinne. A p'i
sɔɔsɔsɔ pii tun, na pu she kasogbaha
ki ni, p'i she tudunmɔɔ pu co pa.
²² Ga ba sɔɔsɔsɔ p'a nɔ kasogbaha ki
ni we, pu ya tudunmɔɔ pu ta wà we.
A p'i guri pa na ba kiirikɔɔn kurunɔ
ki pye: ²³ «Wèe ya she kasogbaha
ki ta k'a shɔhɔ ki shɔhɔgana na,
gedii pu be niyereye di je kujɔgɔɔ
ki jɔ na. Ga ba wèe ya ki mugi
we, wèe ya sipya be ta ki funnɔ
ni we.» ²⁴ Ba Kile-peene pugbɔhɔ
ki gedii jɔɔfɔɔ we ni saraya jaha
shɔɔnriwee jɔɔfɔɔ p'a yee logo we,
a tudunmɔɔ pu keree di pu jaha wɔ
fo xuuni. A p'i ganha na puyɛ pyi
na: «Leke di da ba bye wɛ?» ²⁵ Na
pu yaha yee na, a sipya wa di nɔ na
pu pye: «Yee ya sipyii piimu tɔ kaso
wu ni ge, pu wa Kile-peene pugbɔhɔ
ki ni na sipyii pu kalaa.» ²⁶ Wee
tuun wu ni a gedii jɔɔfɔɔ wu gari
ni gedii ni. A p'i she tudunmɔɔ pu
co na pa, ga pu ya ta mafɛ nɔ pu na
we. Bani pu bi fyagi na sipyii pu
jɔɔ ganha da nari p'i pee wá ni
kagereye ni we.

²⁷ Ba p'a pa nɔ ni tudunmɔɔ pu ni
kiiri wu takɔngɔ ki ni we, a saraya
jaha shɔɔnriwee wo jɔɔfɔgbɔ wu
pu yege na: ²⁸ «Ta wèe ya yi jo
na yi waha yee mu jo yi ganha bu
da sipya wa shishiin kalaa nige we
ná we mɛge na-ɛ wɛ? Ga yee ya
Zheruzalemu kulo li beeri ji ni yi
wo kalaa wu ni. Yee kunni ya sii
na giin fo we ná we wo shishan pu
jama di ba do wèe jɔɔ ni.»

²⁹ A Pyeeri ni tudunmɔɔ pusamaa
di pu jɔ shɔ na: «Li waha l'i waha,
wèe ya yaa wèe pu Kile jomɛɛ co na
toro sipyii wuu na! ³⁰ Yee ya Yesu
kori tige na na gbo, a wèe wo sefɛɛ
pu wo Kile wu wu je na yeege xu
ni. ³¹ Kile ya wu durogo, na wu teɛ
wuyɛ kanige cɛ, na wu pye Saan ni
Shɔvɔɔ, kɔnhɔ Izirayeli sheen di já
daburaje jo, pu jurumu wu yafa pu
mu. ³² Wèe p'a pye kee keree ki wo
seereɛ, wèe ni Fɛfɛere Munaa lemu
Kile ya gaan wu jomɛɛ covɛɛ pu mu
ge.»

³³ Ba kiirikɔɔn kurunɔ k'a pee
jomɔ pu logo we, a pu logoo di
yiri xuuni, fo pu na tudunmɔɔ pu
shaa di gbo. ³⁴ Ga Farizhen wa bye
pu ni, wee mɛge je na Gamaliyeli.
Saliya karamɔgɔ wa wu bye wii,
sipyii beeri di bi baraga tɛri wu
na. A wee di yiri yere kiirikɔɔn
kurunɔ ki niɛ ni, na pu pye na pu
tudunmɔɔ pu yeege kpɛɛngɛ ki na
fɔlɔ jeri. ³⁵ Ba tudunmɔɔ p'a foro
we, a wu kiirikɔɔn kurunɔ ki pye:
«Na cebooloo, Izirayeli sheen, kaa le
y'a giin di bye pii sipyii pii na ge,
yi yi funnɔ sha ni li ni xuuni de!
³⁶ Bani li sanha mɔ toro we, ná wa
ya foro naha wu mɛge je na Tudasi.
Wee ya yiri na wuyɛ pye sipyigbɔ
kaphacemɛ wee je, fo sipyii xhuu
shishɛɛɛ (400) shishiin ya taha wu
fɛni. Ga p'a pa wu gbo, a wu sipyii
pu beeri di jaaga. A kee keree k'i da
wà wee xuu wu ni. ³⁷ Lee kadugo
na a wa be di ba yiri sanha, wee
bye Galile shɛn, wu mɛge ki bye na
Zhudasi. Tuun wemu ni pu bi fiige
ki sipyii pu mɛye yi kani ge, wee
tuun wu ni wee ya yiri. Wee be bi
sipyihɛmɛɛ ta na taha wuyɛ fɛni.
Ga, a p'i wee be gbo, a wee be wo
sipyii pu beeri di jaaga. ³⁸ Lee funnɔ
ni do, n'a da kaa nigin jo yi mu: Yi
ganha ba yiye leni nige pii sipyii pii
ni we, yi pu yaha pu da gaani. Pu
fungɔnyɔ ye ni pu kapyegɛ ki bu
da ki na yiri sipyii yiri, ki na ba xhɔ

kiye ni cana ka. ³⁹ Ga ki shiin bu she da k'a sii yiri Kile ye pyaa ni, y'a da ja ki koo to we. Yi kaseege yaha yiye na, yi ganha da yiye yaha yi pa bye Kile yokanji-i de!»

⁴⁰ Ayiwa, a kiirikoon kurunjo k'i soo Gamaliyeli wo nijoyo yi na. A p'i tudunmoo pu yiri lenge, na pu kpon ni susaloo ni, na yi jo waha pu mu na pu ganha da Yesu kaa jo wa shishiin be mu we. Lee kadugo na na pu yaha kari. ⁴¹ A tudunmoo p'i laha kiirikoon kurunjo ki taan na kari. A pu funyo di sii taan xuuni, bani shiige kaa le l'a bi pu ta Yesu mege ki wuu na ge, p'a bi lee jate puyé mu gbawo kaa. ⁴² A p'i ganha na sipyii pu kalaa jiga beeri Kile-peeje pugbaho ki ni, ni pu kabanya ni, na yi yu pu mu na Yesu wu je Shovoo we.

6

Namaa gbarashuun p'a shoonri pee di tudunmoo pu tēge

¹ Ayiwa, n'a daa fee pu bi jehenji xuuni yee caya yi na. A Helenisitilee* p'i ba ganha na fiige ki wo Yawutuu pu zaloo yu na pee ya li seeri na li ce pu na, na pu ya pee wo naxhugoshaa pu jateni cana beeri wo yaliye looloduun ni we. ² Ba tudunmoo ke ni shuun w'a yee logo we, na n'a daa fee pu beeri yiri na pu pye: «Wèe ya yaa wèe pu Kile wo Jozaama pu jo wu yaha wu na w'à yaliye keree jaha shoonri we. ³ Lee wuu na wu cebooloo, yi namaa gbarashuun shoonri yiye ni, sipyii beeri ya piimu mesaanja yu, pu d'a ni Fefere Munaa na, fungongo fere be di je pu ni ge. Wu na yaliye yi keree ki jaha zhoonri wu le pee kenje ni. ⁴ Wèe kunni wèe wa da zii wùye po jerege ke ni Kile wo Jozaama pu jo wu na.»

⁵ A pee jomoo pe di daan sipyii pu beeri ni. A p'i sipyii gbarashuun wa jaha bulo. Pee pu wa me: Eceni,

wee bi fanha ta n'a daa ni na noho ji Fefere Munaa be na; Filipe, ni Porokore, ni Nikanori, ni Timoo, ni Parimenasi, ni Nikolasi, wee bye Ancosi shen. Wee bi fenhe je Yawutuu wo koo li ni folo na na pa bye n'a daa foo. ⁶ A p'i she ni pu ni tudunmoo pu mu, a tudunmoo p'i pu keye taha pu na, na Kile jeeeri pu mu. ⁷ A Kile jomoo p'i ganha na jaaga na se jaha na. A n'a daa fee p'i ganha na jehenji Zheruzalemu kulo li ni. A Yawutuu saraya jaha shoonrivoo nijeheme be di da Yesu na.

P'a Eceni co

⁸ Eceni bi ji Kile wo niime we ni wu sefere ti na, fo wu na kakanhanjaa nigbaho ni jaha shesheere keree pyi sipyii pu te ni. ⁹ Ga, a sipyii pii di ganha na Eceni kaala, pee bi yiri Sirine kulo li ni, ni Alekizandiri kulo le, ni Silisi fiige ke, ni Azi fiige ki ni. A p'i nakaara jo kon na byi ni Eceni ni. Buloo piimu p'a juwuuro ta ge, pee wo Kile-peeje puga ki Yawutuu pu bye pii. ¹⁰ Ga pu ya ja can ta Eceni na we, bani Fefere Munaa li bi fungongo fere kaan wu mu wu na yu. ¹¹ Wee tuun wu ni a p'i sipyii pii saraa na pee son wa Eceni na. A pee di ganha na yu na: «Wèe ya we ja wu na Kile tudunmoo Musa ni Kile wo fanhara jomoo yu.» ¹² A p'i sipyii pee, ni noholee pee, ni saraya jaha shoonrivoo pu son mu lee songana li na. A p'i yiri kari Eceni feni, na she wu co, na gari ni wu ni kiirikoon kurunjo ki mu. ¹³ A kafejuu pii be di binne ni pu ni, na she kafineye taha Eceni na na: «We na we, tuun beeri ni we je na kafilakuumoo yu na waa Kile-peeje pugbaho fefere wogo ki na ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu na. ¹⁴ Bani wèe ya wu ja wu na yu na Nazareti shen Yesu na ba Kile-peeje pugbaho ki ja; Musa ya kalenge kiimu kan wèe

* **6:1 Helenisitilee:** Pee je Yawutuu piimu p'a Girekii jomoo pu yu ge.

mu ge, na kee beeri jeri.»¹⁵ A kiirikoon kurunjo ki sipyii pu beeri di pu jahaya ko le Eteni ni na wii. A p'i wu jaha ki ta k'a jeri ba meleke wogo je we.

7

Eteni ya Kile jomjo paari Yawutuu junojfe pu mu

¹ A saraya jaha shoonrivete junojfo wu Eteni yege na: «Jomjo pe sipyii pu wa yu me mu shizhaa na ge, can w'a wii ya?»² A Eteni di wu jo sho na: «Na tii ni na jahafete, yi ye logo. Nono fo Kile ya wuyete she wu tole Ibirayima na na wu yaha Mezopotami fiige ki ni, na wu ta wu sanha yiri di zhe diin Karan kulo li ni we.»³ Na wu pye: «Ibirayima, foro ma fiige ki ni, m'a yiri laha ma kroon li na. Fiige ke n'a da zheete ma na ge, m'a she diin kee ni.»*

⁴ «Wee tuun wu ni a Ibirayima di yiri Kalide fiige ki ni na she diin Karan kulo li ni. Lee kadugo na a Ibirayima to wu ba xhu. Fiige kemu ni yee wa me nijaa ge, a Kile di wu jaha co na pa diin kee fiige ki ni.»⁵ Kile bi ta xuu wa shishiin kan wu mu ke fiige ke ni wu ta we, ali togo tashanga be we. Ga Kile bi jomee lo wu mu na wu na ba ke fiige ke kan wu mu, na ki kan wu kadugo ki be mu wu kadugo na. Lee bi Ibirayima ta pya nigin be je wu mu wee tuun we ni we.»⁶ Kile bi li she na Ibirayima kadugo nagoo pu na ba she diin nadadente na fiige katii ni. Kee fiige ki sipyii na ba pu jeri buloo, na sii na kanhama neri pu na xuuni fo yee xhuu shisheete (400).⁷ Ga, a Kile di guri jo sanha na fiige kemu wo sipyii pu da ba Ibirayima nagoo pu pye buloo ge, na weeye pyaa na ba kiiri kon pee na. Lee kadugo na na Ibirayima kadugo ki na ba foro kee fiige ki ni, na ba ganha na

wee pele naha we xuu weye pyaa ni.*⁸ Lee kadugo na a Kile ni Ibirayima di karijete jomee lo puyete mu, na cekoonro pye lee wo jaha shesheete. Lee l'a Ibirayima pye, w'a pa Ishaaga se ge, na wu kon wu cazege cana gbarataanri wogo ki na. A Ishaaga be di ba Yakuba se, a wu be di wee kon. A Yakuba be di wu sefelete ke ni shuun wu se, a wu be di pee kon.

⁹ «Wu sefelete wa bye wa wee mege je na Yusufu. Wee wo jepeten ya pa je wu sefelete pusamaa ni, fo p'a wu co pete Misira fiige ki sheete pii mu.»¹⁰ Ga, a Kile di bye ni wu ni, na wu yege wu kanhama keree ki beeri ni, na fungongo feere kan wu mu, na wu kaa taan Farawon ni, Misira saan we. A Farawon di Misira fiige ki junojfo feere ti beeri kan wu mu, na saanra puga ki be wo jahagbaa feere ti kan wu mu.¹¹ Wee tuun wu ni a xuugboho ka di ba je Misira fiige ki beeri, ni Kana fiige ki beeri ni. A kanhama p'i sii pele fo xuuni. A wu sefelete p'i bye pu ya nolige be taa nige we.»¹² Ba Yakuba ya pa logo na shinma wa Misira fiige ki ni we, a wu wu sefelete pu tun pu toonishiine li ni p'a she shinma wa sho wa na pa.»¹³ Ba Yakuba, ya pa pu tun toonii shuun wuu li ni we, a Yusufu di she wuyete she wu cebooloo pu na. Wee tuun wu ni a Farawon be di na Yusufu noho tayirige ce.»¹⁴ Lee kadugo na a Yusufu di pu pye p'a she ba ni wu to wu ni wu puga sheete pu beeri ni. Pu beeri bye sipyii kelete gbarashuun ni kaguro (75).¹⁵ A Yakuba di gari mu Misira ni, a wu ni wu sefelete pu beeri di ba xhu wa.»¹⁶ Ba p'a xu wa we, a p'i pu nixhuyo yi tugo na pa Sisemu kulo li ni. Ibirayima bi xuu talente kemu sho Hamari nagoo pu mu Sisemu ni ge, a p'i ba pu nixhuyo yi le wa.»

¹⁷ «Ayiwa, Kile bi jomee lemu lo

* 7:3 Zhenezi 12:1   * 7:7 Zhenezi 15:13-14

Ibirayima mu ge, ba lee ɲɔ faduun ya deɛɲɛ wɛ, a Izirayeli sheɛn p'i sii se na ɲɛhe Misira fiige ki ni. ¹⁸ Lee kadugo na a fanha k'i ba nɔ saan wa na, wee bi ta yaaga ce Yusufu keree ni wɛ. ¹⁹ A wee saan wu ganha na wɛe shi wu kana ni shizhiinmɛ ni. Wu bi wɛe sefɛɛ pu karamu na pu cogana kolo fo p'a pu nagoo yeri kpɛɛngɛ na, kɔnhɔ pu da xhuli.* ²⁰ Wee tuun wu ni Kile tudunmɔ Musa ya se. Wu pubinne wo wu bi sii ɲɔ xuuni. A wu nu wu wu ɲmɔhɔ tofɔɔ wu kaban, na jire kan wu mu fo na nɔ yeboyo taanri na. ²¹ A p'i she wu be yaha kpɛɛngɛ ki na. A Farawɔn poro fuceɛɛɛ di wu lɔ, na wu bii ba wuyɛ pyaa ja ɲɛ wɛ.* ²² A Musa di bye mu na sii kalaa Misira sheɛn wo fungɔngɔ fɛɛɛɛ keree ki beɛri ni. A baraga di bye wu ɲɔ jomɔ ni wu kapyegɛe ki beɛri ni.

²³ «Ba Musa shi w'a pa nɔ yee keɛɛ shishɛɛɛɛ (40) na wɛ, a wu yiri na wu she wu cebooloo Izirayeli sheɛn pu pɛɛɛgi. ²⁴ Tuun wemu ni Musa ya nɔ pu na ge, na Misira shɛn wa ɲa wu na kakuunɔ pyi wu ceborona wa na. A wu fara wu ceborona wu na, na wee kpɔn gbo, kɔnhɔ wu wu ceboro wu luu ɲinɛ. ²⁵ Musa bi giin na wee cebooloo pu na ba li ce lee funɲɔ ni na Kile na ba pu ɲunɲɔ wolo bulooro ti ni, na pu yeege Misira fiige ki ni wee Musa keɲɛ kurogo. Ga wu cebooloo pu ya lee ce ta wɛ. ²⁶ Kee cana ki ɲimuguro a Musa di gari wu cebooloo pu yiri sanha. A wu she wu cebooloo shuun wa ta pu na dunni, na pee susuro tɛɛɛ na pu pye: «Yee ya ce nago cebooloo yee ɲɛ-ɛ gɛ? Naha feni yee di dunni wɛ?»* ²⁷ Ga wemu wu bi wu ceboro wu sani ge, a wee di Musa ɲmunuɲɔ na wu pye: «Jɔgɔ w'a mu teɲɛ wɛe ɲunɲɔ ni, na mu pye wɛe kiiri kɔnvɔɔ wɛ?» ²⁸ Kɔnhɔ mu di wa giin m'a

nɛ be gbo, ba m'a Misira shɛn we gbo mɛ taɲaa wɛ?»* ²⁹ Wee kafila wu wuu na a Musa di baa kari Madiyan fiige ki ni, na she diin wà, na jalaa shuun ta wà.

³⁰ «Ba yee keɛɛ shishɛɛɛɛ (40) ya toro wɛ, a meɛkeɛ wa di wuyɛ she Musa na naɲinɛ ka ni tahara la funɲɔ ni, Sinayi faaboboɲɔ ki tàan, sige ki funɲɔ ki ni. ³¹ Ba Musa ya lee ɲa wɛ, a lee di wu fo fo xuuni. A wu ganha na fuloo li na, kɔnhɔ wu li kemɛ wii, ga, a Kafɔɔ Kile di jo ni wu ni na wu pye: ³² «Nɛ wu ɲɛ ma sefɛɛɛ pu wo Kile we, Ibirayima wo Kile we, Ishaaga wo Kile we, ni Yakuba wo Kile we.»* A Musa di fya fo na fuguri, wu ya sɔɔ na wu ɲunɲɔ yirige di wu wii nige wɛ. ³³ Lee kadugo na a Kafɔɔ di Musa pye: «Tanhaya yi wolo ma tɔɔɔ yi na, bani xuu wemu ni m'a yere ge, fɛfɛɛɛɛ xuu wu ɲɛ wii. ³⁴ Nɛ wa na sipyii pu kanhagana li ɲaa Misira fiige ki ni, nɛ wa pu shiinne li be nuri. Nɛ tigi na pa di ba pu ɲunɲɔ wolo bulooro ti ni. Pa di ma tun zhe Misira ni.»*

³⁵ «Ayiwa, wee Musa we ninumɔ Izirayeli sheɛn bi she ge, na jo: «Jɔgɔ w'a mu teɲɛ wɛe ɲunɲɔ ni, na mu pye wɛe kiiri kɔnvɔɔ wɛ?»* Wee Musa we Kile ya pa dun w'a she bye pu ɲunɲɔɔɔ. A wee di pu ɲunɲɔ wolo Misira bulooro ti ni Meɛkeɛ wu gbɔɔɔɔ ni, wemu w'a wuyɛ she wu na, tahara li ni ge. ³⁶ Wee Musa we w'a pu yeege Misira bulooro ti ni, na ɲaha sheshɛɛɛɛ keree ni kakanhanɲaa pye Misira fiige ki ni, ni pu nidorowuu Suumɔ Loniga ki ni, ni siponɲɔ ki be ni fo na nɔ yee keɛɛ shishɛɛɛɛɛ (40) na. ³⁷ Wee Musa wu w'a Izirayeli sheɛn pye: «Kile na ba Kile tudunmɔ wa be yaha na pa yi mu ba nɛ ɲɛ wɛ. Wee be na ba bye yi ceboro wa.»* ³⁸ Tuun wemu ni sipyii pu bi pa binne siponɲɔ ki

* **7:19** Ekizode 1:7-14 * **7:21** Ekizode 2:1-10* **7:32** Ekizode 3:6 * **7:34** Ekizode 3:5,7,8,10
18:15,18* **7:26** Ekizode 2:13* **7:28** Ekizode 2:14* **7:35** Ekizode 2:14* **7:37** Duterɛnɔmɛ

ni ge, Musa bye ni pu ni. Meleke we wu bye Sinayi faaboboŋo ki na ge, Musa wu bi nuri wee ŋo na na dorogo wu sefelee pu mu. Mu Musa bi Kile wo baraga jomɔ nixhobaama pu taa, na pu kaan wɛe mu.

39 «Ga wu sefelee pu ya ta soɔ Musa wo jomɔ pu na wɛ. A p'i zhe wu ni, na pu fungɔnyɔ caanna jɛri Misira yiri. 40 A p'i Arɔn pye: «Pɛɛɛɛ yanmuyɔ ya yaa wu mu, yemu wu da da jaa ge, wu da jaari ni yee ni, bani Musa we w'a wɛe yeege Misira fiige ki ni ge, wɛe ya wu jaa wɛ. Dii w'a jɛri be ge, wɛe ya ce wɛ.»* 41 A p'i nupige tuugo yaa yee caya yi na, na saraga wolo lee yapɛɛ li mu, na funŋo taan puyɛ pyaa wo keye wo labye wu na.

42 «Wee tuun wu ni, a Kile di wu kadugo le pu ni, na pu yaha fugba wɔrɔɔ kii bele wu na, ma na jo ba l'a ka Kile tudunmɔɔ pu mu kafila wu ni kagana lemu na wɛ na:

«Izirayeli shɛɛn, yee ya yapɔrɔyɔ gbo,
na saraya wolo ne mu siponɔ ki ni
yee kelee shishɛɛɛɛ (40) funŋo ni ya?

43 Yee ya ye saraya ye wolo ne mu-i de,
ga yee yapɛɛ lemu mege ki wa na Mɔlɔki ge,
lee wo faya bugu yee wa lo.

Ni wɔrɔ lemu li jɛ na Aranfan ge,
yee tuuyo yee wa yaa, na yee pele.

Lee wuu na n'a da ba yee kuu na kari
fo Babilɔni kadugo yiri.»*

44 A Eceni di jo sanha na: «Na wɛe sefelee pu yaha jara li na sige ki funŋo ni, faya bugu wu bye pu mu. Wee funŋo ni Kile bi yu ni pu ni. Kile bi faya bugu wa she Musa na, ba w'a wee wo yaagana

li ja wɛ, na wu yaa mu. 45 Lee kadugo na a wu sefelee pu ba wee faya bugu wu kan pu nagoo mu. Zhouwe wu bye pu jahagbaa fo wee tuun wu ni. A Kile di pu tege, na fiige ka wo sipyii kori pu mu. A p'i gari ni faya bugu wu ni kee fiige ki ni, a wu she gori wa fo na pa no saannaa Dawuda wo canja jii li na. 46 Saannaa Dawuda, wee bi sii fereme ta Kile mu. A wu Kile jɛri na wu soɔ wee mu wee di pɛɛɛɛ puga ka yereɛ Yakuba wo Kile wu mu. 47 Ga wu ja Solomani, wee w'a pa bye kee pɛɛɛɛ puga ki yereɛvɔɔ. 48 Ga w'a li ce nago Kile-gbɔtabaaga tateɛnge jɛ sipya wo puga niyaaga ni wɛ; ma na jo ba Kile tudunmɔ w'a yi jo wɛ, na Kafɔɔ Kile ya jo na:

49 «Fugba we, wee jɛ na saanra koro,
jine ke, kee jɛ na tɔɔyɔ tatahanja.

Yee di da puga keke yaa ne mu wɛ?
Xuu weke wu jɛ wa sanha wemu na ja bye ne tanmɔŋo wɛ?

50 Ta ne be w'a yee beeri yaa na wo sefelee ti funŋo ni wɛ?
Ne Kafɔɔ w'a jo mu.»*

51 «Yee juɔmogo k'a waha. Yee zɔlɔɔ ni yee niwegee ki ya ta cekɔɔnrɔ pye wɛ. Yee ya Fɛfɛɛɛɛ Munaa li kaala tuun beeri ni. Yee ni yi sefelee pu beeri ya pye nigin.

52 Kile tudunmɔ weke wu d'a pye wa ni yee sefelee pu ya wu kanha-i wɛ? Pii p'a Kile wo sipyitiime wu ba jomɔ pu jo ge, p'a pee gbo. Nime a yee di wee sipyitiime wu be nɔho yaha, na wu gbo. 53 Yee p'a bi Kile wo saliya wu keree ki ta meleke gbɔɔrɔ ni, ga yee di ya soɔ na taha wee saliya we jaarigana feni wɛ.»

Eceni xugana

54 Ba kiirikɔɔn kurunɔ ki sipyii p'a pee jomɔ pu logo wɛ, a pu logoo

* 7:40 Ekizode 32:1,23

* 7:43 Amosi 5:25-27

* 7:50 Ezayi 66:1-2

di sii yiri, fo pu na pu ganhaa kuri Eceni feni. ⁵⁵ Lee di Eceni ta w'a ni Fefere Munaa na. A wu fugba wu wii, na Kile wo naoro wu na, na Yesu niyerege na Kile kanige ce. ⁵⁶ A wu jo: «Wii! Ne jii wa fugba we ni w'a mugi, Sipya Ja we, na wee niyerege naa Kile kanige ce.» ⁵⁷ Ba Eceni ya yee jo we, a p'i sii sipyaa wa, na pu niwegee to. A pu beeri di gburogi na ba do Eceni na. ⁵⁸ Na wu co, na wu kile na yeege kanha ki kadugo yiri, na she wu wa ni kagereye ni fo na wu gbo. Pii p'a wu gbo ge, pee bi pu fadeye wolo, na yee yaha lewo wa taan, wee mege je na Soli. ⁵⁹ Na pu yaha pu na Eceni waa ni kagereye ni, a wu Kile jeri na: «Kafoo Yesu! Na munaa li co!» ⁶⁰ Lee kadugo na a wu nuguro sin na sii mujuu wa na: «Kafoo, ma ganha bu we jurumu we kaa taga pu co we.» Ba w'a yee jo we, na xhu.

8

Soli ya n'a daa fee pu kanha xuuni

¹ Soli be bi soo Eceni wo gbo wu na. Kee cana ke, a kanhama nigbo di sii no n'a daa fee pu beeri na Zheruzalemu ni. Pee kanhama pu funno ni a n'a daa fee pu beeri di jaaga na kari Zhude fiige ke, ni Samari fiige ki ni. A tudunmoo pu ye nigin di gori Zheruzalemu ni. ² A Kile wo jii fyaara sipyii p'a di Eceni nixhugo ki lo, na she wu le. A p'i sii mehe su wu nixhugo ki na xuuni. ³ Ga Soli kunni, wee bi sii na giin fo wu n'a daa fee pu xofefe. Wu bi jin pu feni piyeye be ni, wu bu n'a daa fee piimu beeri ta wa, cee la na la, w'a pu beeri co fanha na na she le kaso ni.

Filipe ya Kile wo Jozaama pu jo Samari fiige ki ni

⁴ N'a daa fee piimu pu bi paa foro Zheruzalemu ni ge, pee bi naari na Kile wo Jozaama pu yere li pyi na mari xuu wu beeri ni. ⁵ N'a daa fo wa bye wa na Filipe, a wee di

gari Samari kulo li ni, na she ganha na Showo wu kaa yu lee kulo li sheen mu. ⁶ Filipe bi kakanhaa kiimu pyi ge, ba kulo li sheen p'a kee kaa nuri, pii di ki naa be we, a sipyijeheme di ba binne, na niwegee shan ni Filipe jomoo pu ni, na pu keme logo. ⁷ Bani Filipe bi jinaa kori na yeege sipyii ni. Pee jinaa pu bi sipyaa waa na foro. Wu bi faannaa ni tooo nigin nigin fee cuuno. ⁸ A lee di bye fundanga kaa fo li nigbo le kulo le sheen mu.

⁹ Lee di na wa ta wa lee kulo li ni wu mege je na Simo. Wa bi ceme keree nijehene pyi fo kiimu ya Samari sheen jaha wo xuuni ge, na wuye pye sipyigbo wee je. ¹⁰ Sipyitilee fara sipyigbo na, sipyii beeri pu bi wu jateni, na yu na: «Kile wo sefere ti t'a sii te, sefere nigbooro te.» ¹¹ Pu beeri bi wu jomoo pu nuri xuuni, bani wa mo na ceme pu taga na kakanhaa pyi kiimu ya pu jaha wo xuuni ge. ¹² Ga, a Filipe di Yesu Kirisa ni Kile saanra ti wo Jozaama pu jo pu mu, a p'i da pu na. Namaa fara ce na, a pu beeri di ba batize. ¹³ A Simo ye pyaa be di da Kile wo jomoo pu na na batize. A wu daha Filipe na. Filipe bi kakanhaa ni jaha sheshere keree kiimu pyi ge, a kee di Simo jaha wo fo xuuni.

Tudunmoo p'a Kile jeri Samari n'a daa fee pu mu

¹⁴ Ayiwa, a tudunmoo p'i diin Zheruzalemu ni na logo na Samari sheen pii ya da Kile Kafila wu na. A p'i Pyeri ni Yohana tun she pu mu.» ¹⁵ Ba Pyeri ni Yohana ya no Samari ni we, na Kile jeri Samari n'a daa fee pu mu, konho Fefere Munaa di digi pu na. ¹⁶ Bani pee sipyii pu bi batize ye Yesu mege na, ga Fefere Munaa bi sanha digi wa shishiin na we. ¹⁷ Wee tuun wu ni a Pyeri ni Yohana di pu keye taha taha pu na, a Fefere Munaa di digi pu na.

18 Ayiwa, ba Simo ya Fefere Munaa li ja l'a tigi n'a daa fee pu na tudunmoo pu wo keye daha wu funno ni we, a wu wari wolo na gaan tudunmoo pu mu, 19 na pu pye: «Yi ke fanha juno ke kan na be mu, konho na be ba na keje taha sipyaa sipya na, Fefere Munaa di digi weefoo na.» 20 A Pyeri di Simo pye: «Ma ni ma wari wu ni, yi beeri pu pinne kyeege! Bani mu wa giin na kaa lemu Kile ya gaan ma ni ge, na mu na ja lee sho ni wari ni. 21 Mu ninje wa le kaa le ni we, ma taa be di wa li ni we, bani mu zo wu ya tii Kile jaha taan we. 22 Fo ma bu daburaje jo ma fungonkuuno ki na, na Kafoo jeri, li bi da ja bye wu ma zo wu wo katiibaagaa ki yafa ma mu. 23 Bani ne mu zo wu jaa w'a ji nepreen ni jurumu na fo na mu pye jurumu wo bulo.» 24 Ba Simo ya yee logo we, na tudunmoo pu jo sho na: «Yiyee pyaa ki Kafoo jeri na mu, konho y'a yemu jo ge, Kile di na tanha yee beeri na.»

25 Ba Pyeri ni Yohana ya Kile ni Kafoo wo Jozaama pu jo xo sipyii pu mu we, na guri kari Zheruzalemu ni. Pu nigariwuu a pi ganha na Kile wo Jozaama pu ya Samari kulogoo nijehenje kiitige ni na gaanji.

Filipe ya Ecopi shen junofo wa juno cri

26 Kafoo wo meleke wa ya pa jo ni Filipe ni na wu pye: «Yiri m'a she Kile-parama pe ni. Koo le l'a yiri Zheruzalemu ni na kari Gaza ni ge, m'a lee koo li lo. Sipojo koo li wa lii.» 27 A Filipe di yiri na koo li lo na gaanji. Na wu nigaraga yaha, a wu Ecopi shen na wa ja. Ecopi fiige ki saanzho wemu mege ki wa na Kandasi ge, wee saanzho wu wo junofo nigho wu bye wee na we. Wee wu bye cee wu naafuu keree beeri jaha shoonrivoo. Wee na wu bi kari Zheruzalemu ni na she Kile pele. 28 Wu niguribawo wu bye na

tiin wu wotori funno ni, na xuu wa kalaa Kile tudunmoo Ezayi wo Kitabu wu ni. 29 A Fefere Munaa di Filipe pye: «Gbara wotori wu na, m'a binne ni wu ni!»

30 A Filipe di baa fulo wotori wu na, na wee Ecopi shen wu ta wu na xuu wa kalaa Kile tudunmoo Ezayi wo Kitabu wu ni, na wu yege na: «Xuu wemu mu wa galaa me ge, m'a wu kori ce ge?» 31 A na wu Filipe pye: «Dii n'a da wu kori ce na ta wa ya wu kori she na na-e we?» A wu Filipe jeri na wu je tiin wee taan wotori wu ni. 32 Xuu we wu bi galaa ge, wee wu wa me we na:

«Wu bye ba dubya je we,
p'a wemu co na gaanji tagbogo
ni ge.

Ma na jo dubya wemu wu je wu ya
yaaga yu

wu shiire konvee keje ni-i ge.

Wu ya yaaga jo we.

33 Wu bi wuye tirige,
p'ya ta soo na kapii kan wu mu
we.

Jogo wu d'a ja wu shi nibama wu
kaa jo we?

Sipya be we!

Bani p'a wu gbo na wu shi wu
piinne konjo puga ni.*

34 Ayiwa, a junofo wu Filipe pye:
«N'a ma jeri, sipya wemu kaa Kile
tudunmoo w'a byi ge, wufoo she na
na. Wuye kaa w'a byi laa watii?»

35 Wee tuun wu ni a Filipe di jomoo
pu lo, na pu jo kon pe Kitabu jomoo
peye pyaa na, na Yesu kaa jo wee na
wu mu.

36 Na pu yaha pu na gaanji, a pi
ba she no loho ka na. A junofo wu
Filipe pye: «Loho ki wa me, jaha
k'i da ne jaha kon batizeli na we?»

37 [A Filipe di wu pye: «Ma bi da
Yesu na ni ma zo wu beeri ni, ma na
ja batize.» A na wu wu jo sho na:
«Ne da li na nago Yesu Kirisa je Kile
Ja.»] 38 Ba w'a yee jo we, na jo na
pu wotori wu yereje. A pu shuun
wu beeri di digi loho ki ni. A Filipe

* 8:33 Ezayi 53:7-8

di wu batize. ³⁹ Ba p'a foro lóhó ki ni wε, a Kafóo wo Munaa l'i Filipe jaha co, na gari ni wu ni. Nuñófóo wu ya Filipe ja nige wε, ga, a wu fundanga wo kunni di koo li ló na gaani. ⁴⁰ A Filipe di she wuyε ta fo Azóti kulo li ni. Ba w'a yiri wà wε, na gari Sezare kulo li ni. Wu nigariwo ya toro kulo lemu bεeri ni ge, a wu Kile wo Jozaama pu jo toro kee bεeri ni.

9

Dagana lemu na Sòli ya dà Yesu na ge

¹ Na Sòli yaha wu na dahazi-ire teri Kafóo kalaapiire ti mu, a wu she saraya jaha shóonrivεε wo nuñófógbó wu mu, ² na wu jεeri na wu sεmε wa yàa kan wu mu wu she gan Damasi kulo li wo Kile-pεεηε piyεyε yi sipyii pu mu. Kónhó wu bu she Kafóo wo koro li jaarivεε pii ta wà, cee fara ná na, wu pee co, wu pu pó w'a se Zheruzalemu ni, ³ na wu nigariwo yaha koo li na ni wee sεmε wu ni, ba w'a she dεεηε Damasi kulo li na wε, taapile ni a kpεεngbóhó ka di yiri fugba we ni na jí jé wu jaha ni, na wu maha. ⁴ Kee kpεεngε ki bele funjò ni, a Sòli di wolo to jiiηε na. A mujuu la di wu pye: «Sòli, Sòli, jaha na m'a na kana mε wε? [L'a waha mu mu wu wu kurujó tóóró ηmaa na dε!] ⁵ A Sòli di fya, na ganha na jεle.] A wu yegenε pye na: «Kafóo, m'i jε jógó wε?» A mujuu l'i wu pye sanha: «Nε jε Yesu, nε mu wa gana mε. ⁶ Nime, yiri m'a jé kulo li ni; lemu m'a yaa na pye ge, pu na lee jo ma mu.»

⁷ A Sòli jaarijii pu bεeri jaalaa di yiri. A p'i yere yaha, pu ya já yaaga jo wε. Pu kunni bi mujuu le nuri, ga p'i ya sipya ja wε. ⁸ A Sòli di yiri yere na wu jii mugi, ga wu ya yaaga jaa ki ni wε. A p'i wu co keñε na na jé Damasi puuro ti ni. ⁹ A Sòli di cabyaa taanri pye wu ya jaa wε, wu ya li wε, w'i ya lóhó bε gba wε.

Kile ya Anajasi tun Sòli mu

¹⁰ Wee tuun wu ni Yesu wo kalaapire la bye Damasi kulo li ni na Anajasi. A Kafóo di wuyε she wee na na wu pye: «Anajasi!» A wu jo: «Ooyi, di we Kafóo.» ¹¹ A Kafóo di wu pye: «Yiri tóvuyo na, koo lemu p'a byi na «Kozinne» ge, m'a lee ló m'a se Zhudasi kaban. Ma bu she nó wà, Tarisi shen ná wa jε wà na Sòli, m'a wee kaa yege. Kile-jεεεεε na wu wa. ¹² Ga le nε Kile ya she Sòli na wu wo jεεεεε ki funjò ni ge, lee li wa mε. W'a ná wa ja wu mεεε na jε Anajasi, wee ya jé wu feni na wu keye taha wu na, kónhó wu guri w'a jaa sanha.» ¹³ A Anajasi di jo: «Ee, Kafóo! We ná we ya kanhama nigbó pemu taha mu kalaapiire ti na Zheruzalemu ni ge, sipyijεhεmεεε ya yee jo nε mu. ¹⁴ Seme wa ni w'a pa naha bε na yiri saraya jaha shóonrivεε pu keñε ni Zheruzalemu ni. Na wu ba sipyaa sipya ta wu na mu mεεε ki yiri naha, wu weefóo co, wu wu pó w'a gaani.» ¹⁵ Ga, a Kafóo di Anajasi pye: «She, bani nε we na we jaha bulo, kónhó wu da kapyenεε pyi na mu, wu na mεεε ki she shi wusama na, wu ki she pu saannaa pu na, wu ki she Izirayeli shεen pu bε na. ¹⁶ Kanhama pemu bε pu da ba nó wu na nε wuu na ge, di pee bε she wu na.»

¹⁷ Ayiwa, a Anajasi di yiri kari. Ba w'a she nó puga ki ni wε, na wu keye taha Sòli na na wu pye: «Na ceborona Sòli, Kafóo Yesu we w'a wuyε she ma na koo li na, na ma yaha ma na ma naha ge, wee w'a nε tun ma mu, kónhó m'a já m'a jaa, m'a nóhó jii Fεfεere Munaa na.» ¹⁸ Taapile ni a kóóró ta di wolo wolo to Sòli jii ni ba fyakóóró jε wε. A wu jii k'i mugi; a wu yiri; a p'i wu batize. ¹⁹ Lee kadugo na a wu li, a fanha di jé wu ni. A Sòli di gori Damasi ni na cabyaa dama dama pye ni Yesu kalaapiire ti ni.

Sòli ya Kile jomó yerε pye Damasi

ni

²⁰ A Sɔli di Kile jomɔ yere jɔ kɔn wee tuun wuye pyaa ni na yu Damasi ni, Yawutuu wo Kile-peere piyeyeyi ni, na pu pyi na: «Kile Ja wu je Yesu.» ²¹ Sipyii piimu beeri pu bi wu jomɔ pu nuri ge, a l'i pu beeri fo xuuni, a p'i ganha na yu na: «Ta we ná weye pyaa be ki bi Yesu mege ki yirivee pu kana Zheruzalemu ni we? Go wu kapana juɔɔ ki wa me naha, pii p'a Yesu mege ki yiri ge, kɔnhɔ wu ba pee co, wu pu pɔ wu she gan saraya jaha shɔnriwee juɔɔfe pu mu Zheruzalemu ni.» ²² Ga, a la di ganha na faraa Sɔli wo fanha ki na n'a daa wu shizhaa na canja beeri. Wu bi Kile jomɔ pu yere pyi, na li shee pu na na Shɔɔɔ wu je Yesu, a wu keree di Damasi wo Yawutuu pu jaha wɔ, fo pu ya ce yeke pu da yu we. ²³ Ayiwa, ba piye ya ya toro we, a pee di puyea, na be yi na na p'i Sɔli gbo. ²⁴ Ga, a Sɔli di foro pu woni wu fiin. Pu bi kulo li tajeye yi beeri shazhɔn sige caɔa ni piige, kɔnhɔ p'i sii Sɔli ta pu gbo. ²⁵ Ga, a Yesu wo kalaapiire t'i ba Sɔli le sagana funɔ ni canja ka piige, na meere taga wu torogo jeri kanha kadugo.

Sɔli ya kuri pa Zheruzalemu ni

²⁶ Lee kadugo na a Sɔli di gari Zheruzalemu ni. Ba w'a nɔ wà we, na ganha na giin wu binne ni kalaapiire ti ni. Ga pu beeri bi fyagi wu na, bani pu bi dà li na can na na Sɔli be wu je Yesu wo kalaapiire la we. ²⁷ Ga kalaapiire lemu li bye na Barinabasi ge, a wee di gari ni Sɔli ni tudunmɔ pu yiri. Ba p'a nɔ wà we, Sɔli ya Kafɔɔ ja jagana lemu na Damasi koo li na, a Kafɔɔ be di jo ni wu ni jogana lemu na ge, na fara lee na Sɔli ya Yesu kaa jo na fiinne ni lowaa ni Damasi kulo li sipyii pu beeri mu jogana lemu na ge, a Barinabasi di yee beeri paari

tudunmɔ pu mu. ²⁸ Na lɔ wee tuun wu na a Sɔli di binne ni pu ni. A p'i ganha na jaari Zheruzalemu beeri ni. Wu bi Kile wo Jozaama pu yu ni lowaa ni Kafɔɔ mege na. ²⁹ Sɔli bi yu ni Helenisitilee* pu ni, na nakaara pyi ni pu ni Yesu keree na. Ga pee be bi wu shaa di gbo. ³⁰ Ba cebooloo p'a lee ce we, na gari ni Sɔli ni Sezare ni. Lee kadugo na na wu yaha kari Tarisi kulo li ni.

³¹ Ayiwa, wee tuun wu ni n'a daa fee piimu beeri pu bye Zhude, ni Galile, ni Samari fiye yi ni ge, japiɔe bye pee beeri na. Pu beeri bi jaari Kafɔɔ jii fyaara ni, lee li bi pu baraga pye ki na bele n'a daa wu ni. Canja canja pii bi faraa pu na Fefere Muna li wo yeri wu fanha ni.

Pyeri ya Ene cuɔɔ Yesu mege na

³² Pyeri bi jaari, na n'a daa fee pu peregi fiige ki beeri ni. Canja ka a wu ba gari n'a daa fee pii yiri kulo la ni lee mege je na Lida. ³³ A wu she ná wa ta wu kabanuyo shuun wu beeri ya xu, a wu sinne fo yee gbarataanri (8), wu mege di je na Ene. ³⁴ A Pyeri di ma pye: «Ene, Yesu Kirisa w'a da ma cuɔɔ nime. Yiri m'a ma yasinnege ki yaa maye ni.» Taapile ni a Ene di yiri. ³⁵ Ba Lida kulo li sheen pu beeri ni Sarɔn kulo li sheen pu beeri ya lee ja we, na sɔɔ Kafɔɔ na.

Cee wa ya je na foro xu ni

³⁶ Ayiwa, cee wa bye Zhope ni, n'a daa fɔɔ wu bye wii, wu mege di je na Tabita. Kee mege ke je Girekii wo jomɔ pu ni na Dorikasi.* Wee cee wu bi kasaɔa ni jehene pyi, na funmɔ fee teri. ³⁷ Wee tuun wu ni a Tabita di ba bana, na xhu. A p'i wu nixhugo ki wuu na wu lɔ she sinne puga ka ni zangaso wu ni. ³⁸ Lee di Pyeri ta Lida ni. Lida ni Zhope di ya lii we. A Zhope kulo li kalaapiire t'i logo na Pyeri wa

* 9:29 **Helenisitilee:** Pee je Yawutuu piimu p'a Girekii jomɔ pu yu ge. Kee mege ke kóri wu je sigejɔhɔ.

* 9:36 **Dorikasi:**

Lida ni. Ap'i sipyii shuun yaha kari pu she Pyeeri jeeeri na wu pa pu yiri nime.

³⁹ Ayiwa, ba p'a no na tuduro ti jo Pyeeri mu we, taapile ni a Pyeeri di yiri na binne kari ni pu ni. Ba w'a no we, a p'i gari ni wu ni kee puga ki ni zangaso wu ni. A naxhugoshaa p'i ba na ba Pyeeri maha, na ganha na meh ee suu. Na Tabita yaha jii na, wu bi fadepiire ni fadegboyo yemu yari ge, a p'i yee beeri she Pyeeri na. ⁴⁰ Wee tuun wu ni a Pyeeri di sipyii pu beeri yeege kpeenge ki na, na nugoro sin na Kile jeeeri. Na xho na nmahana jeri gbo wu yiri, na wu pye: «Tabita, yiri!» A gbo wu wu jii mugi, ba w'a Pyeeri ja we, na yiri tiin. ⁴¹ A Pyeeri di wu co wu keje na, na wu tege, na wu yirige. Lee kadugo na a Pyeeri di n'a daa fee pee ni naxhugoshaa pu yiri, na Tabita jii wo wu she pu na. ⁴² A Zhope kulo li sipyii pu beeri di yee logo, a sipyijeheme ee di ganha na daa Kafoo na. ⁴³ A Pyeeri di gori Zhope ni, na mo wa na wa kaban, wee mege je na Simo. See ye wee Simo wu bi gbuu.

10

Pyeeri ni Korineyi keree

¹ Na wa bye Sezare kulo li ni na Korineyi. Orome fiige ki sorosii jurufo wa wu bye wii. Sorosii kurufo kemu jurufo ni wu bye ge, kee je na «Itali sorosii kurufo.» ² Wee na wu bi Kile pele wu ni wu puga sheen beeri ni. Pu bi fyagi Kile na. Wu bi Yawutuu funmo fee pu teri. Wu bi ganri be Kile-jerege taan we.

³ Ayiwa, cana ka yakojo tuun jii taanri wu na, Kile wo meleke wa ya pa je Korineyi kaban, na wuye she wu na; a wu sii wu tii ja; a meleke wu wu yiri na: «Korineyi!» ⁴ Ba w'a wu ja we, na fya na jo: «Naha we Kafoo?» A meleke wu wu pye: «Ma Kile-jerege ke ni ma funmo fee pu dege wu kaa ya taan

Kile ni, wu ya ta funjo wo ma na we. ⁵ Sipyii pii tun she nime Zhope kulo li ni. Na wa wu wa wa na Simo, p'i wu pyi Pyeeri. P'i she wee yiri pa. ⁶ Na see ye gbovo wa jurufo ni w'a tigi, wee be mege ki wa na Simo wa. Wu puga ki wa suumo loho ki jo na.» ⁷ Ba meleke wa jo xo ni wu ni we, na gari. Wee tuun wu ni a Korineyi di wu kapye-byii shuun, ni wu sorosi nigin wa yiri. Wee sorosi we bye wuye pyaa wo shazhansigime. Kile jii fyaara sipya wu bye wii. ⁸ Meleke wa yemu jo wu mu ge, a wu yee beeri paari pu mu, na pu tun kari Zhope ni.

Fefeere Munaa ya Pyeeri kaala

⁹ Kee cana ki jimuguro a tudunmo p'i deenje Zhope kulo li na. Lee di cana ki ta jine nine ni, a Pyeeri di dugi katanja na na Kile jeeeri. ¹⁰ A xuugo di ba wu ta p'i sanha shoho xo we. Na pu yaha pu na yalige ki sori Pyeeri mu, a Kile di kaa la she wu na. ¹¹ A wu fugba wu jo ja k'a mugi, na yaaga ka ja wa kemu ya foro fatoboho feni ge. Ki geye shisheere we bi co po, ki diri na ma jine mu. ¹² A Pyeeri di toyo shisheere yanmu yo ye beeri, ni jine yakokaara beeri, ni shazheere tuuyo beeri ja kee fatoboho ke funjo ni. ¹³ A mujuu la di Pyeeri pye: «Pyeeri yiri, m'a ya gbo ma xa!» ¹⁴ A Pyeeri di jo: «Ahayi, Kafoo! Yaaga kemu beeri k'a noho, kelee ki na je yafunjo ge, ne sanha kee ka shi li ja we.» ¹⁵ A mujuu l'i foro sanha na Pyeeri pye: «Kile ya yaaga kemu pye fefeere ge, ma ganha ba kee wii sanha yanmunoro go we.» ¹⁶ A pee jomo p'i jo fo tojii taanri, taapile ni a fatoboho k'i dugi kari fugba wu ni.

¹⁷ A Pyeeri hakili di wuregi, le wa ja ge, a wu ganha na wuye yegee lee kori na. Na wu yaha lee na, Korineyi ya sipyii piimu tun ge, a pee di no Zhope kulo li ni. Ap'i Simo

kaban kaa yege, a p'i xuu wu sanha she pu na, a p'i she yere kujoo li jo na. ¹⁸ Na yiri pye na jo: «Simɔ we p'a bi na Pyeeri ge, naha w'a tigi ya?»

¹⁹ Lee di Pyeeri ta wu na wu funjo koon sanha wu kapa li na. A Kile Munaa di wu pye: «Pyeeri, wii! Sipyii taanri wu wa na mu kaa yegee kpeenge ke na. ²⁰ Yiri, m'a binne m'a gaaji ni pu ni, ma ganha bu fyaara yaha ma zo wu na we, bani ne w'a pu tun ma mu.» ²¹ A Pyeeri di digi pa, na ba pu pye: «Sipya wemu xuu yi wa zhaa ge, ne wu wa wii. Leka l'i wa yi kapana jujo we?» ²² A p'i Pyeeri jo sho na: «Sorosii jujofoo we wu wa na Korineyi ge, wee w'a wee tun. Sipyitiime wu wa, na fyagi be Kile na, Yawutuu pu beeri wa wu mesaanja yu. Kile wo meleke wa w'a wuye she wu na, na wu pye na wu tudunmo yaha pa mu yiri, m'i she wu kaban. Na kafila wa wu wa mu mu, mu wu jo wu mu.» ²³ Ba Pyeeri ya yee logo we, na je ni pu ni puga. A p'i shon wa. Ba jiga k'a mugi we, a wu binne kari ni pu ni. A Zhope n'a daa fee pii be di binne kari ni pu ni.

Pyeeri ya kari Korineyi kaban

²⁴ Kee canja ki jimuguro a p'i no Sezare ni, na Korineyi ta wu bi pu sigee. Wu bi wu puga sheen ni wu see see naniine yiri pinne wu puga na Pyeeri sigee. ²⁵ Ba Pyeeri ya no wa we, a Korineyi di ba wu jujo ciri, na nuguro sin wu fee ni, na wu pele. ²⁶ Ga, a Pyeeri di wu co yirige, na wu pye: «Yiri, ne be wu je sipiyawuyii la ba mu je we.» ²⁷ Na Pyeeri ni Korineyi yaha pee jomɔ pu na, a p'i binne je puga ki ni na sii sipijehemee ta p'a pinne wa. ²⁸ Wee tuun wu ni a Pyeeri di wu pye: «Na saha ni wee wo saliya wu ni, y'a li ce, Yawutu wa shishiin ya yaa na gari ni shi watii sipyii ni piimu je Yawutuu we, kelee na je wufoo puga we. Ga Kile ya li she ne na, na ne ganha da sipya

wa shishiin wii na wu je fefee we, kelee w'a noho we. ²⁹ Lee wuu na ba yee tudunmo p'a no ne na we, ne ta nakaara pye we. Nime ne funjo wa y'i na kayire li jujo jo na mu.»

³⁰ A Korineyi di Pyeeri jo sho na: «Nijaa je li canja shishere wogo, na ne yaha Kile-jeerege na na puga ki ni yakono ni we tuun we shi ni, a ne na wa niyerege ja na nahagbaa na fadevige na je wu na, ki beeri di ji. A wu ne pye: ³¹ «Korineyi, ma Kile-jeerege k'a co. Tegegana lemu na m'a funmo fee pu tege ge, Kile funjo ya ta wo lee la yafin na we. ³² Tuduro yaha she Zhope ni, na Simo wu pa, p'a wu pyi na Pyeeri ge. W'a tigi na wa kaban, wee be mege je na Simo, seeye w'a gbuu. Wu kaban ki wa suumo loho ki jo na.» ³³ Taapile ni a ne tuduro tun jo pu ma yiri; ma pama ya jo. Ayiwa, wee beeri ya pinne wee Kile naha taan, Kafoo ya kiimu beeri she ma na ge, wee funjo je wu kee logo.»

Pyeeri ya Kile Kafila yere pye Korineyi kaban

³⁴ Wee tuun wu ni, a Pyeeri di jomɔ pu lo na jo: «Can na, ne li ce nime jo Kile ya zhonrogo pyi we. ³⁵ Ga shi beeri sipya w'a ta wemu ya fyagi Kile na ge, na tiime koro jaari ge, weefoo kaa l'a dan Kile ni. ³⁶ Kile ya wu jomɔ jo Izirayeli sipyii mu na narije Jozaama pu jo pu mu Yesu Kirisa baraga ni. Wee je sipyii beeri Kafoo. ³⁷ Yesu keree ki bi doroo torogana lemu na, na co Galile fiige ki ni na pa no Zhude fiige ki beeri ni ge, yee wa kee fiin. Kee ya pye Yohana wo Kile kafila yere li kadugo na, batizeli wu keree na. ³⁸ Kile ya Nazareti sheen Yesu tire, na wu ji fefeere Munaa na, na sefeere kan wu mu kangana lemu na ge, yee wa lee fiin. W'a bi jaari na kasaanja pyi sipyii na. Piimu beeri p'a bye Shitaanni wo naa wu ni ge, w'a bi pee beeri cuujo, bani Kile bi bye ni wu ni.

39 «Yesu ya keree kiimu bæeri pye Yawutuu fiige ki ni, ni Zheruzalemu kulo liye pyaa ni ge, wèe pu jɛ kee keree ki wo sɛɛfɛɛ. P'a wu co na wu kori tige na, na wu gbo. 40 Ga caɲa taanri wogo ki na, a Kile di wu jɛ na yeege xu ni, na wu yaha, kɔnhɔ sipyii di ba wu jaa. 41 Ga sipyii bæeri ya ta wu ja wɛ, fo Kile ya fɛnhɛ wèe piimu jaha bulo na pye wu sɛɛfɛɛ ge, wee p'a wu ja. Wee piimu p'a li, na gba ni wu ni, wu nijɛɲɛ na na foro xu ni ge, wèe p'a wu ja. 42 Lee wuu na w'a tuduro kan wèe mu, na wèe pu Kile jomɔ pu yɛɛ pye sipyii pu bæeri mu. Na wu yi jo fiinɲɛ pu mu na Yesu Kile ya tɛɲɛ na pye xuu ni wyii bæeri wo kiiri kɔnvɔɔ. 43 Kile tudunmɔ pu bæeri ya jo na sipyaa sipya w'a dà Yesu na ge, na weefɔɔ wo jurumu wu na yafa wu mu wu mɛgɛ ki gbɔɔrɔ ni.»

Shi watii sipyii ya Fɛfɛɛɛ Munaa li ta

44 Na Pyɛɛri yaha jomɔ pu na, a Fɛfɛɛɛ Munaa di digi wu jomɔ pu logovɛɛ pu na. 45 Yawutuu n'a daa fɛɛ piimu p'a Pyɛɛri torogo kari ge, a l'i bye kakanhana pee mu, na Kile ya Fɛfɛɛɛ Munaa li loolo kan shi watii sipyii bɛ mu na jɛhɛ. 46 Bani p'a bi pee sipyii pu jaa pu na yu shi watii jomɔ ni Fɛfɛɛɛ Munaa li gbɔɔrɔ ni, na Kile mɛgɛ pɛlɛ. Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di jo: 47 «Ta wèe na já pii sipyii pii jaha kɔn sanha na pu ganha bu batize lɔhɔ ni-i ya? Bani pu bɛ ya Fɛfɛɛɛ Munaa li ta ba wèe ya li ta wɛ.» 48 Lee kadugo na a Pyɛɛri di jo ni sipyiire ti ni, na pu batize Yesu Kirisa mɛgɛ na. Ba p'a batize xɔ wɛ, a p'i Pyɛɛri jɛɛri na wu cabyaa pye ni pu ni.

11

Pyɛɛri ya fiin pemu jo Zheruzalemu egilizi wu mu ge

1 Tudunmɔ ni n'a daa fɛɛ piimu bye Zhude ni ge, a pee di yi logo na

shi watii sipyii bɛ ya sɔɔ Kile jomɔ pu na. 2 Lee wuu na tuun wemu ni Pyɛɛri ya kuri shɛ Zheruzalemu ni ge, a Yawutuu p'i wu jaagi 3 A p'i jo na jaha wuu na wu d'a shɛ binne ni cekɔnbaalaa ni, fo na li ni pu ni wɛ? 4 Pyegana lemu na l'a pye ge, a Pyɛɛri di yee bæeri paari pu mu nigin nigin.

5 A wu jo: «Tuun wemu ni nɛ bye Zhope kulo li ni ge, caɲa ka, na nɛ yaha Kile-jɛɛɛ na, a Kile di kashɛɛ la shɛ nɛ na. A nɛ yaaga ka ja kee bye ba fatɔgbɔhɔ jɛ wɛ. Ki geye shishɛɛɛ wu bæeri d'a pɔ, k'i diri na yiri fugba we ni fo na pa nɔ nɛ tãan. 6 A nɛ ki funɲɔ yanmuyɔ yi wii xuuni: yapɔɔyɔ, ni sige xaara, ni jɛɲɛ yakokaara, ni shazhɛɛɛ, yee bæeri yi bye fatɔgbɔhɔ ki funɲɔ ni. 7 A nɛ mujuu la logo, lee na nɛ pyi: «Pyɛɛri, yiri, m'a ya gbo ma xa!» 8 A nɛ jo: «Ahayi, Kafɔɔ! Bani Yawutuu ya yaaga kemu bæeri wii na ki ya yaa k'a li-i ge, na yemu bæeri wii na yi jɛ fɛɛfɛɛ wɛ ge, nɛ sanha kee ka li ja wɛ.» 9 Ga, a mujuu l'i nɔhɔ foro sanha fugba wu ni na: «Kile ya yaaga kemu pye fɛɛfɛɛ ge, ma ganha ba kee wii sanha yanmunɔɔɔ wɛ.» 10 A l'i bye mu fo tɔɔɲii taanri. Lee kadugo na a kee fatɔgbɔhɔ ki ni ki funɲɔ yanmuyɔ yi bæeri di yiri kari fugba wu ni.

11 «Wee tuun wu ninumɔ ni, nɛ bye puga kemu ni ge, a sipyii taanri di ba yere kee ni. Pu bi pu tun nɛ mu na yiri Sezare ni.» 12 A Fɛfɛɛɛ Munaa di nɛ pye na nɛ wu pinne ni pee sipyii pu ni, na nɛ ganha ba nayɛ kaala wɛ. Nɛ ni ceboronamaa gbaara we w'a pinne shɛ Sezare ni, na shɛ jé Kɔrinyi puga ki ni ge, pee pu wa piiri. 13 W'a mɛlɛkɛ wu niyerege ja jaganana lemu na ge, a wu yee paari wèe mu. Na mɛlɛkɛ w'a bi wu pye wu tuduro tun Zhope ni, wu Simɔ yiri, Simɔ wɛ p'a byi sanha na Pyɛɛri ge. 14 Na wee ni wu kpɔɔn li sipyii na ba shɔ shɔgana

lemu na ge, na ne w'a da ba lee koo li she pu na.

¹⁵ «Ba ne jomɔ pu jɔ kɔn ye we, a Fefere Munaa di digi pu na, ba l'a bi tigi wɛe na tiganana lemu na taashiine li ni we. ¹⁶ Wee tuun wu ni, Kafɔɔ ya jomɔ pemu jo ge, a ne funɔɔ di na to pee na na: «Yohana ya sipyii batize lohɔ ni, ga yee na ba batize Fefere Munaa ni.»* ¹⁷ Wɛe piimu p'a dɔ Kafɔɔ Yesu na ge, Kile ya ma taa lemu kan wɛe mu ge, wu bu she lee kan pii betiilee mu, jɔgɔ ne di jɛ fo ne w'a Kile jidaan shege we?»

¹⁸ Ba kalaapiire tisara ya Pyeri jomɔ pu logo tuun wemu ni we, a pee di pu logoo jine. A p'i Kile so na: «Can na Kile ya so shi wusama wu daburaje jo wu jurumu wu na, kɔnhɔ p'i jii sicuumɔ see wo ta.»

Ancosi egilizi wu jɔkɔnɔ keree

¹⁹ Tuun wemu ni p'a Eɛni gbo ge, wee tuun wu ni p'a jɔ kɔn na n'a daa fee pu kana. A p'i jaaga. A pii di gari Fenisi ni Siperɛ fiye yi ni, a pii di gori Ancosi kulo li ni. Ga Yawutuu puyɛ mu pee bi pu wo Kile Kafila wu yu. ²⁰ Lee be na Siperɛ shɛn ni Sirine shɛn pii be bye pu ni. Pee bi yiri na pa Ancosi ni, shi wemu jɛ Yawutuu we ge, a p'i Kafɔɔ Yesu wo Jozaama pu jo pee mu. ²¹ A Kafɔɔ di pee n'a daa fee pu tɛge wee labye wu na, fo sipyiihemee ya dɔ Kafɔɔ na.

²² Ba kee kapyegerɛ k'a nɔ Zheruzalemu n'a daa fee pu na we, a p'i Barinabasi yaha kari Ancosi ni. ²³ Ba w'a nɔ wɛe, na Kile wo labye wu pyegana ja n'a daa fee pu jine ni we; a lee di wu luu jine. A wu pu yeri na pu la le p'i diin Kafɔɔ koo li ni ni lojine ni. ²⁴ Barinabasi bye sipyisaama. Wu bi fanha ta n'a daa ni na nɔhɔ jɔ Fefere Munaa be na. Sipyiihemee be bi so Kafɔɔ na.

²⁵ Lee kadugo na a Barinabasi di dorɔ kari Tarisi ni na she Soli sha.

²⁶ Ba w'a Soli ja we, na gari ni wu ni Ancosi ni. A p'i yee nigin maha wɛe ni n'a daa fee pu ni shiizhan; na sipyiihemee kalaa Kafɔɔ wo koo li ni. Na n'a daa fee yiri Kiriceen, lee nizhiine ya pye Ancosi ni. ²⁷ Wee tuun wu ni a Kile tudunmɔ pii di foro Zheruzalemu ni na kari Ancosi ni. ²⁸ Pee Kile tudunmɔ pu ni, wa mege bye na Agabusi, a wee di yiri na jo Fefere Munaa fanha ni na xuugbɔhɔ ki da ba bye kɔnɔ ke beeri na. A pee jomɔ pu ba bye can. Kee xuugbɔhɔ k'a pye Orome saannaa pu beeri wo saan Kulodi cana jii ni. ²⁹ Ba l'a pye mu we, a Ancosi kalaapiire t'i jo na pu keye wɔ yiye na; lemu se jɛ wemu ni ge, a pu beeri nigin nigin wu lee kan. A p'i yee taga pu cebooloo n'a daa fee pu tɛge piimu pu jɛ Zhude fiige ki ni ge. ³⁰ A p'i yee kan Barinabasi ni Soli mu, na pu she yee kan Zhude n'a daa fee pu nɔhɔlee pu mu.

12

Yakuba xu keree ni Pyeri wo kasolenɛ

¹ Wee tuun wu ni a saannaa Herodi di do Egilizi n'a daa fee pu na na gana. ² A wu Yohana ceborona Yakuba gbo ni njɔpara ni. ³ Ba w'a lee ja l'a taan Yawutuu pu ni we, a wu Pyeri be co le kaso ni. Shizhenhere Baa Buuri Kalene li tuun wu bye wii. ⁴ W'a Pyeri co le kaso wu ni, na sɔrsii kuluɔɔ shishere yaha kee na wu kaseri sipyii shishere sheere. Herodi bi giin wu she ni wu ni Shizhenhere Baa Buuri wu Kalene li nidorogo na, wu she wu kiiri kɔn sipyii pu beeri jii na. ⁵ Na Pyeri yaha kaso wu ni, a egilizi sipyii p'i la le Kile-jerege ni wu mu.

Pyeri forogana kaso wu ni

⁶ Niga na da mugi Herodi di Pyeri kiiri wu kɔn, ke nibiige ki ni, sɔrsii shuun te ni Pyeri bi bye na njumunɔ

* 11:16 Kapyegerɛ 1:5

wu nibəgə ni təərə shənhəyə shuun ni, sərəsii pii d'a yere yere kujəə li jə na na kasogbaha ki kasəri. ⁷ Wee tuun wuyə pyaa ni, a Kafəə wo meleke wa di jé kasogbaha ki ni. A kpəenge di kasogbaha ki ni. A meleke wu Pyeri kpən kpən wu kabanugo na, na wu jε, na wu pye: «Yiri təvuyə na!» Taapile ni a shənhəyə y'i baha wolo Pyeri keye yi na na to jinə ki na. A Pyeri di yiri. ⁸ A meleke wu jo: «Yiri m'a maye pə, m'a ma tanhaya yi le!» A Pyeri di li pye mu. A meleke wu wu pye sanha: «Ma fadegbəhə ki le m'a daha na feni!» ⁹ A Pyeri di yiri taha meleke wu feni. Meleke w'a lemu pye ge, Pyeri bi sanha dā lee na wε. Ga, a wu li ta ba ηmunəgə jε wε. ¹⁰ A p'i she nə kaso wu kasεge pyevee pu wo kurunə nizhiige ki na, na doro kee tāan. Na she nə kurunə shuun wogo ki na, na doro kee bε tāan. Na she nə kujəgbəhə ki na. Təərə gbura ki bye kee na na jaha tii kulo li funnə ki na. Ba p'a nə wə, a gbura k'i mug i kiyε mu. A meleke wu binne foro ni Pyeri ni na koo co. Na pu yaha pu na gaanji shiizhan, taapile ni a meleke wu gari na Pyeri yaha. ¹¹ Ba meleke w'a kari wε, a Pyeri hakili di diin. A wu jo: «Nε li cε jə Kafəə w'a wu meleke wa tun w'a pa nε shə Herədi wo fanha ki na, ni Yawutuu pu wo kanhama pe, p'a bi puyε yaha p'i ba pemu taha nε na ge.

¹² Ba Pyeri ya wu funnə sha wε, na gari Mariyama yiri. Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee wo nu wu jε wii. N'a daa fεε ni jehemεε pu bi pinne wə na Kile jεeri Pyeri mu. ¹³ Ba Pyeri ya nə kaanə ki jə na wε, na gbura ki kuu. Kapyebyezho wa bye wə, wee mεge ki bye na Orode. A wee di ba kujəə li wii. ¹⁴ Ba w'a pa Pyeri mujuu li cε tuun wemu ni wε, wu ya jə kujəə li mug i nige fundanga kenε ni wε. A wu baa kari na she yi jə pusamaa mu, na

Pyeri niyerege ki wa kujəə li jə na kpεenge ki na. ¹⁵ A p'i wu pye: «Mu jujumu wa wε!» Ga, a Orode di yi jo waha pu mu na can w'a wii. A p'i jo: «Wu jaa w'a wii.» ¹⁶ A Pyeri di ganha na gbura ki kuuni. Ba p'a pa gbura ki mug i, na wu ta Pyeri yε pyaa wε, a l'i pu fo fo xuuni. ¹⁷ A Pyeri di wu kenε yirige, na pu pye na pu co puyε na. Yeegegana lemu na Kafəə ya wu yeege kaso wu ni ge, a wu yee jaha jo pu mu. Na pu pye pu yi jaha jo Yakuba ni wu ceboronamaa pusamaa bεeri mu. Lee kadugo na a wu yiri wə na kari xuu watii ni.

¹⁸ Ba jiga k'a pa mug i wε, a sərəsii pu funbenwuu di ganha na puyε yegee na: «Dii Pyeri d'a pye wε?» ¹⁹ Li ya ta mə wε, a Herədi di wa yaha kari na pu Pyeri yaha she wee yiri. Pyeri ya ta jə-ε ge, a wu sərəsii pu yiri na pu yege, na jo na pu pu gbo.

Saannaa Herədi xugana

Lee kadugo na a Herədi di foro Zhude fiige ki ni, na gari Sezare ni, na she jeri pye wə. ²⁰ Herədi luu li bi yiri bε sanha Tiiri sheen ni Sidən sheen bε tāan xuuni. Ba pee ya lee cε wε, na puyε jə na p'i she Herədi mu. A p'i najεεge lenε ni saan wu tashəngə ki jujəfəə wu ni. Wee mεge jε na Bilatusi. Lee kadugo na a p'i she Herədi mu na wu susuro ta wu yogo ki yaha k'i xhə. Bani wee wo fiige ki ni pee jəlige ya fōro. ²¹ Ba cadaganə k'a pa nə wε, a Herədi di wu saanra fadegbəhə le, na diin wu saanra koro li ni, na ganha na kafiləgə yu pu mu. ²² A sipyii pu bεeri di ganha na xhuulo na: «Le jε sipya mujuu wε, kile yε pyaa mujuu li jε le!» ²³ Ga taapile ni, a Kafəə wo meleke wa di yama wə Herədi na, bani wu ya ta Kile pele wε. A fyεnre di jé wu ni; a wu xhu.

²⁴ Lee bε na, Kile jomə pu bi se jaha na kabaya yi bεeri

na. ²⁵ Barinabasi ni Söli ya pa Zheruzalemu ni tuduro temu na ge, ba tee ya shöonri we, a p'i guri kari Ancösi ni. A pu nigariwuu di gari ni Yohana ni, wee p'a bi sanha na Marika.

13

Fefere Munaa ya Söli ni Barinabasi naha bulo

pu she Kile Kafila jo

¹ Kile tudunmoo ni karamogoloo pii bye Ancösi egilizi wu ni. Pee meye ye: Barinabasi, ni Simo wemu p'a bi Niwo ge, ni Lusisi, wee bi yiri Sirine kulo li ni, ni Manayeni, ni Söli. Manayeni ni saannaa Herödi, pununjo ni pee ya bii. ² Canja ka n'a daa fee p'a suun le, na Kafoo pelee. A Fefere Munaa l'i pu pye: «Ne Barinabasi ni Söli yiri labye wemu kaa na ge, yi pu yaha na yahama ni, konho pu da wee pyi.» ³ Ba n'a daa fee p'a yee logo we, a p'i tuun wa lo sanha na suun le, na Kile jere, na pu keye taha Barinabasi ni Söli na, na pu yaha kari Kile wo labye wu na.

Barinabasi ni Söli nögana Sipereni

⁴ Ba Fefere Munaa l'a Barinabasi ni Söli tun we, a p'i gari Silisi ni. A p'i she je wa köogböhö ka ni na kari Sipereni fiige ki ni. ⁵ A p'i no Salamine ni, na Kile Kafila jo Yawutuu pu mu Kile-peeje piye ye yi ni. Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee bi pu teger labye wu na.

⁶ A p'i Sipereni fiige ki kon jeri na she no kulo la ni, lee mege je na Panfösi. Ba p'a no wa we, na Yawutu na wa ta wa, wee mege je Bariyesu. Wu bi siganma pyi, na kafineye yu na Kile tudunmo wee je. ⁷ Wee sigaanfo w'a bye gbafeneere Sirigusi Polusi kaban. Wee gbafeneeri wu bye na xakiligbo fo. A wu Barinabasi ni Söli yiri, bani pu bi giin p'i Kile Kafila logo. ⁸ Ga sigaanfo wemu mege

ki je Bariyesu, p'i wu pyi Girekii jom pu ni na Elimasi ge, a wee di Barinabasi ni Söli kaala. W'a bi li shaa wu gbafeneeri wu naha kon, konho wu ganha bu da Yesu na we. ⁹ Wee tuun wu ni Söli we p'a bi na Pöli ge, a wee di ji Fefere Munaa na, a wu sigaanfo wu wii xuuni na jo: ¹⁰ «Shitaanni sipya mu je, mu ya ji shizhiinme ni nanmahara tuuyo beeri na. Tiime beeri pen. Mu wa da Kafoo wo kodiine li jeri wu no yahai ya? ¹¹ Kafoo ya wu keje taha mu na nime. Ma na ba bye fyen. Ma na ba tuun wa pye, ma da yafin be na we.» Taapile ni a piige di je Elimasi naha ni; a wu jeri fyen, na ganha na daala wu bu garaa sipya wa ta, wee di wu keje co, wu koo she wu na. ¹² Ba gbafeneeri w'a lee na we, na da Yesu na. Kalaa we w'a pye Kafoo shizhaa na ge, a wee di bye wu mu kakanhana.

Pöli ni Barinabasi nögana Ancösi nibire ni

¹³ Lee kadugo na a Pöli ni wu tahama-nohomoo di je korogö ka ni Panfösi ni, na gari Perizhe kulo li ni Panfili fiige ki ni. Yohana wemu mege p'a yiri na Marika ge, wee xuu wu ni wee ya kuri pu feni, na gari Zheruzalemu ni. ¹⁴ Ga, a pusamaa di yiri Perizhe ni, na gari kulo la ni lemu mege ki je Ancösi nibire ge, lee je Pisidi wo fiige ki kabanugo. Ba Yawutuu wo cadenge k'a no we, a pu be di je Kile-peeje puga ki ni na diin. ¹⁵ Ba p'a saliya we ni Kile tudunmo pu wo Kitabuu pu kalaa xo we, a Kile-peeje puga ki junjofoo wu tuduro tun Pöli ni Barinabasi mu na: «Na cebooloo, Kile Kafila yere la bye l'i wa yi mu, yi na ja li pye.»

¹⁶ A Pöli di yiri, na wu keje yirige, na sipyii pu pye: «Izirayeli sheen, ni yee piimu p'a fyagi Kile na ge, yi niwegee shan! ¹⁷ Izirayeli sheen wo Kile w'a wu sefelee pu naha bulo. Tuun wemu ni pu bye nadadiinme Misira ni ge, w'a pu nagoo jehe.

Lee kadugo na a wu wu wo sefeere ti taga pu yeege kee fiige ki ni. ¹⁸ A wu pu keree xu, na pu no sha fo na no yee kelee shishere na. ¹⁹ Lee kadugo na w'a shi tehe gbarashuun kyegi, na wee kori yeege Kana fiige ki ni, na fiige ki kan wu sefeere pu mu, ²⁰ fo na no yee xhuu shishere ni kelee kaguro na (450). Lee kadugo na, a wu kiirikoon kan wu sefeere pu mu fo na she no Kile tudunmoo Samuweli wo cana nii li na.

²¹ «Wee tuun wu ni a p'i li sha Kile mu na wu wa pye saan pu nuno ni. A Kile di Kisi ja Sali kan pu mu wee wu pye pu saan. A wee di yee kelee shishere (40) ta pu nuno ni. Wee bi foro Benzhamo wo shi wu ni. ²² Ba Kile ya Sali laha saanra ti na we, na Dawuda kan pu mu w'a pye pu saan. A wee kaa di daan Kile ni, a Kile di jo: «Sipya wemu ne zhaa ge, wee wu je we, Zhese* ja Dawuda we. Wee na ba bye ne nidaan keree ki beeri pyevoo.»* ²³ A Kile di ba Shovoo kan Izirayeli mu, na foro Dawuda shi wu ni, ba w'a bi yi jo jogana lemu na we, wee je Yesu. ²⁴ Na ta wee sanha ba we, Yohana w'a bi Kile Kafila wu yere pyi Izirayeli sipyii pu beeri mu, na pu daajenje jo pu jurumu wu na, p'i batize. ²⁵ Ba Yohana wo labye wu taaxoo ya teenje we, a wu ganha na yu na: «Yee ya giin na joo ne wa we? Shovoo wemu naha yee wa wii ge, ne wa were-e de! Ga we w'a ma ne kadugo ge, wee wu wa. Ne cere ne wu pye wu bulo, ali na wu tanhaya meree be sanha, ne yaa ni lee ni we.»*

²⁶ Lee kadugo na a Poli di jo: «Na cebooloo, yee piimu pu je Ibirayima yaseye ge, ni yee pii p'a fyagi Kile na ge, pe nuwuuro jomoo pe ya jo yi beeri mu. ²⁷ Bani Yawutuu pii p'a bye Zheruzalemu ni ge, pere ni

nunoo pu bi ta li ce na Shovoo wu je Yesu we. Kile tudunmoo pu jomoo pemu be pu bi galaa cadeenge beeri ge, pu ya pee be ce we; bani p'a Yesu jaagi, na wu gbo. Ga lee funoo ni a p'i pee jomoo pe no fa puyee kategee. ²⁸ Ali na ta pu ya kaa la shishiin ta wu na le l'a wu kagbuu xo we. Lee be na, a p'i Pilate pye na wu soo p'i wu gbo. ²⁹ Lee na keree kiimu k'a ka Kile tudunmoo Kitabuu pu ni Yesu shizhaa na ge, pee jomoo pu beeri ya pye can. Lee kadugo na a p'i wu tirige korikoritige ki na, na she le fana ni. ³⁰ Ga, a Kile di wu je na yeege xu ni. ³¹ Ba w'a je foro xu ni we, pii p'a wu tologo na yiri Galile ni na pa Zheruzalemu ni ge, a wu cabyaa nijehenje pye na wuyee shee pee na. Pee sipyii pu p'a pye wu seere, na wu jomoo yu Izirayeli sipyii pu mu. ³² Kile bi Jozaama pemu wo nomoo lo wu sefeere pu mu ge, weeye pyaa ki be wo kapana nunoo ki je, na pee naha jo. ³³ Nomoo le Kile ya lo we sefeere pu mu ge, w'a lee fa pu kadugo sheen mu. Kile ya Yesu je na yeege xu ni. Lee l'a ka Zaburuu Kitabu koogo shuun wu ni Yesu shizhaa na na:

«Mu je ne ja; njaa n'a ma se.»*

³⁴ Ba Kile ya Yesu je na yeege xu ni we, na jo na wu da ga xhu nige bada we. Lee Kile Kafila w'a she na: «Fefere nomoo le ne lo Dawuda mu ge,

ne na ba lee no fa nakaara baa ni duba ni yi mu.»*

³⁵ Lee wuu na Kile Kafila w'a li she xuu wa be ni sanha na:

«Mu da ga soo ma Fefere Sipya wu wu fonho fana ni we.»*

³⁶ Ga Dawuda we w'a pe jomoo pe jo ge, ba wee ya Kile nidaan keree pye xo wu wo tuun wu ni we na xhu. A p'i wu le na fara wu sefeere pu nixhuyo na. A wu fonho. ³⁷ Ga

* 13:22 Zhese: Wee ninumoo p'a byi Izayi. *

* 13:33 Zaburuu 2:7

* 13:34 Ezayi 55:3

13:22 Zaburuu 89:21

* 13:25 Yohana 1:20-27

* 13:35 Zaburuu 16:10

Kilɛ ya Yesu wemu ɲɛ na yeege xu ni ge, wee ya ta fɔnhɔ wɛ.

38 «Lee na, na cebooloo, wèe ya yaa na li cɛ na Yesu gbɔɔɔɔ ni wù jurumu w'a da yafa wù mu. 39 Kakuuɲɔɔ kiimu ki ɲɛ yee ya já shɔ ki na Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu nɔhɔ ni-i ge, wemu bu dà Yesu na, weefɔɔ na zhɔ kee kakuuɲɔɔ ki bɛ na, na kajii ta Kilɛ ɲaha tàan Yesu gbɔɔɔɔ ni. 40 Lee wuu na y'a yiyɛ kasɛri, kɔnhɔ Kilɛ tudunmɔɔ p'a yemu jo ge, yee ganha da yi ta wɛ. P'a jo:

41 «Kilɛ keree la wuuwɛɛ, yi wii,
li na bye kakanhana yee mu,
lee kadugo na yee na gyɛɛgi.
Bani n'a da ba kaa la pye yee wo
tuun wu ni.
Ali wa na ba li paari yee mu,
yee da ga dà li na wɛ.»*

42 Ba Pɔli ni Barinabasi ya pa foro Kilɛ-pɛɛɲɛ puga ki ni wɛ, a sipyiire t'i pu pye na cadɛɛngɛ ki k'a ma ge, na pu pa jo le kaa le ninunɔ na pee mu sanha. 43 Ba sipyiire t'a ɲɔ kɔn na jaaga wɛ, Yawutuu niɲɛhɛmɛɛ ni Kilɛ ɲii fyaara sipyii piimu ya jé Yawutuu koo li ni ge, a pee di daha Pɔli ni Barinabasi fɛni. A pee di ganha na pu logoo wari na pu taha Kilɛ wo niime wu fɛni ni ɲɔmɛɛ fɛɛɛɛ ni. 44 Ba cadɛɛngɛ k'a pa nɔ wɛ, a kulo li sipyii pu bɛɛri di ba binne p'i Kafɔɔ jomɔ logo. 45 Ba Yawutuu p'a sipyiire ti ɲa t'a pinne wɛ, a lee wo ɲɛɲɛɛn di jé pu ni. A p'i ganha na Pɔli kafila wu kaala na wu shehele. 46 A Pɔli ni Barinabasi di yi fiinɲɛ jo pu mu na: «Yee Yawutuu mu Kilɛ Kafila wu bi yaa na fɛnhɛ jo. Ga ma na jo yee ya she wu ni, na li yaha na yee ya yaa ni ɲii sicuumɔ nixhɔbaama ni wɛ. Ayiwa nime a wu gari shi watii yiri. 47 Bani ye Kafɔɔ Kilɛ ya jo wu Kafila wu ni na: «Nɛ Kilɛ w'a ma tenɛ na pye kpɛɛngɛ shi wusama mu,

kɔnhɔ m'a ɲuuwuuro ti jomɔ pu yaha p'i nɔ
kɔɲɔ ki kabaya shishɛɛɛ wu bɛɛri na.»*

48 Shi wemu ɲɛ Yawutuu-i ge, ba pee ya pee jomɔ pu logo wɛ, a pu bɛɛri fundanga wuu di ganha na Kafɔɔ jomɔ pu sɔni. Piimu bɛɛri pu bi puyɛ gbegele p'i sɔɔ ɲii sicuumɔ nixhɔbaama pu na ge, a pee bɛɛri di dà Kafɔɔ Yesu na. 49 Lee caagagana li na Kafɔɔ jomɔ pu bi jaaga wee xuu wu bɛɛri ni.

50 Kulo li mɛgbɔhɔ cèe ni kulo li sipyiigbɔɔ piimu pu bye Yawutuu koo li ni ge, a Yawutuu p'i pee sɔn wá Pɔli ni Barinabasi na, a p'i pu kanha, na pu kɔri na yeege pu wo fiige ki ni. 51 Ga, a Pɔli ni Barinabasi nivorowuu di pu tɔɔyɔ gbazhenhɛ ɲahara wo wà, na lee pye sɛɛri kaa pu fɛni. A p'i gari Ikone kulo li ni. 52 Ga lee bɛ na, a pee n'a daa fɛɛ nivomɔɔ pu kunni di ɲi fundanga ni Fɛfɛɛɛɛ Munaa na Ancɔsi ni.

14

Pɔli ni Barinabasi ya kari Ikone kulo li ni

1 Ba Pɔli ni Barinabasi ya nɔ Ikone ni wɛ, na jé wà bɛ Yawutuu Kilɛ-pɛɛɲɛ puga ki ni. A p'i jomɔ jo fo Yawutuu niɲɛhɛmɛɛ ni Girekii niɲɛhɛmɛɛ ya pye Yesu n'a daa fɛɛ. 2 Ga, Yawutuu piimu p'a she pu da dà Yesu na-ɛ ge, a pee di she ganha na shi wusama sɔɔn na waa n'a daa fɛɛ pu na. 3 Ga lee bɛ na, a Pɔli ni Barinabasi di mɔ lee kulo li ni. P'a bi Kafɔɔ kaa yu, pu bi fyagi wa shishiin na wɛ. Kafɔɔ bi sefɛɛɛɛ kaan pu mu p'a kakanhanɲaa ni ɲaha sheshɛɛɛɛ pyi. Kee bi li sheɛ na Kafɔɔ wo Fɛɛɛɛɛ jomɔ pu ɲɛ can.

4 A kulo li sheɛn p'i daa taaya shuun. A taaga ka di bye ni Yawutuu pu ni, a ke k'i bye ni tudunmɔɔ pu ni. 5 A Yawutuu pee ni shi wusama ni pu ɲuɲɔfɛɛ di bɛ nigin na, na p'i Pɔli ni Barinabasi kanha.

* 13:41 Habakuki 1:5 * 13:47 Ezayi 49:6

Pu funḡo bye p'i pu wá gbo ni kagereye ni. ⁶ Ba Póli ni Barinabasi ya pa li ce na pu funḡo ki wa p'i pee gbo we, a p'i baa kari Likawuni fiige ki ni. Kee fiige ki ni Lisitiri ni Deribe kulogoo k'a bye. ⁷ A p'i Jozaama pu jo wee xuu wu beeri ni.

Na Póli ni Barinabasi yaha Lisitiri ni

⁸ Ná wa bye Lisitiri ni w'a bi faan fo wu taasii ni. Wu bi sanha jaari ja bada we. ⁹ Wee ná wu bi Póli jomó pu nuri. A Póli di wu jaha kó le wu ni na wii, na wu ta na n'a daa wa wu zó wu ni, na wu cuḡo. ¹⁰ A Póli di jo ni fanha ni, na ná wu pye: «Yiri yere ma tóyo yi na!» A na wu yiri, na yere wu tóyo yi na, na ganha na jaari. ¹¹ Ba sipyiire t'a lee ja we, na jo Likawuni sheen jomó pu ni na: «Kakanhana de! Wù kiléle p'a puyé jeri sipyii, na digi na pa naha.» ¹² Girekii kilé wemu mege ki bye Zesi ge, a p'i wee mege le Barinabasi na. Shuun wo wu mege ki bye Herimesi ge, a p'i wee mege le Póli na. Bani Póli w'a bye jomó pu jovó. ¹³ Zesi tapene puga ki bye kulo li tajege ki ni. A wu saraya jaha shónrivó wu shee wee xuu wu ni ni nuphe ni, na ki to ni tige fyenen ni. Wu ni sipyiire ti bi giin p'i saraga wolo Barinabasi ni Póli mu.

¹⁴ Ga ba Póli ni Barinabasi ya lee ja we, a pu loyire wuu di pu fadeye sheengi, na baa kari sipyiire ti feni, na ganha na sele na: ¹⁵ «Wu napiinee jaha na yee di le pyi we? Wée be pu je sipyii ba yee wa we. Wée ya pa Kilé Jozaama jo yee mu, jo yi ke jḡo baa penne ke jo yaha, y'i dà Kilé jii wo wu na. Yi da wu pele, wee wemu w'a fugba, ni jine, ni suumó lóhó, ni ki funḡo yanmuyó yi beeri yaa ge. ¹⁶ Taashiine li ni Kilé bi shi wu beeri yaha wu na wuyé jidaan koro jaari, ¹⁷ Ga lee be na Kilé bi wuyé shee pu na ni kasaanja nipheene ni. W'a zanha

shaan yee mu na yiri fugba we ni, na yee shinma jḡo wu tuun ni, na jolige nipheene kaan yee mu, na fundanga kaan yee mu.» ¹⁸ Póli ya yee beeri jo, ga jee ye li bi fo p'i sipyiire ti jaha kón kanha niye yi gbo wu na.

¹⁹ Na pu yaha lee na, a Yawutuu p'i di yiri Ancosi nibire ni Ikone ni na pa. A p'i sipyiire ti faanna fo p'a kagereye taga Póli wá shan, na p'i wu gbo. Lee kadugo na a p'i wu fuulo na she wá kulo li kadugo yiri, bani pu bi giin na w'a xu xó. ²⁰ Ga ba n'a daa fee p'a she wu kuuri we, a wu yiri je kanha ki ni. Kee cana ki jimuguro na a Póli ni Barinabasi di yiri wá na kari Deribe ni.

Tudunmá p'a kari kari Ancosi nigbo wu wo egilizi wu ni

²¹ Póli ni Barinabasi ya Kilé Jozaama pu jo Deribe kulo li ni. A sipyijeheme di dà Yesu na. Lee kadugo na a p'i guri kari Lisitiri ni, ni Ikone, ni Ancosi nibire ni. ²² P'a bi Yesu n'a daa fee pu logoo wari, na pu yeri na pu kori yaha n'a daa wu ni pu da se jaha na. Bani p'a bi pu pyi na: «Li waha l'i waha, wée na venhe kanhama nipheeme ja, yani wu pa je Kilé wo saanra ti ni ge.» ²³ Póli ni Barinabasi ya pii jaha bulo na pye jahagbaa fee egilizii pu beeri nigin nigin ni. Lee kadugo na a p'i suun le, na Kilé jeeri pee sipyii pu mu. Kafó wemu na p'a dà ge, a p'i pu kaa le wee keje ni, kónhó wu bye pu tegevo.

²⁴ Lee kadugo na a Póli ni Barinabasi di Pisidi kón jeri, na gari Panfili fiige ki ni. ²⁵ A p'i Kilé Kafila jo Perizhe kulo li ni na na kari kulo la ni lee mege je Atali. ²⁶ A p'i je kógbóhó ka ni na kari Ancosi nigbo wu ni Siiri fiige ki ni. Wee xuu wu ni n'a daa fee p'a bi pu kaa le Kilé keje ni. Labye wemu na p'a xó me ge, a p'i na yiri wá lee kulo li ni na ma wee labye wu feni. ²⁷ Ba p'a nó Ancosi ni tuun wemu ni we, keree

kiimu beeri p'a pye Kile baraga ni ge, a p'i n'a daa fee pu pinne, na kee beeri paari pu mu. Shi wemu je Yawutuu we, mugigana lemu na Kile ya kunoo mugi wee be mu, konho pu be di da Yesu na ge, a p'i yee be paari. ²⁸ A Pöli ni Barinabasi di taatuunnö pye Ancosi n'a daa fee pu yiri.

15

Yesu n'a daa fee p'a pinnege kemu pye Zheruzalemu ni ge

¹ Ayiwa, a namaa pii di ba yiri Zhude fiige ki ni na pa Ancosi ni. A p'i ba ganha na kalaa watii kaan cebooloo n'a daa fee pu mu na: «Na saha ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ni, yee ya cekoonro pye we, yee da zho we.» ² Pöli ni Barinabasi ya ta soo pee jomö pu na we. A l'i bye nakaagborö pu te ni, fo Ancosi n'a daa fee p'a n'a daa fee pii fara Pöli ni Barinabasi na, p'i she li tiinne tiin Zheruzalemu ni, pu ni tudunmoo pee ni noholee pu ni. ³ A egilizi wu pu tun kari, a pu nigariwu di doro Fenisi fiige ni Samari fiige ki ni. Shi wemu je Yawutuu-i ge, wee ya soo Kile jomö pu na soogana lemu na ge, a p'i yee paari wee xuu wu n'a daa fee pu mu. A pee jomö p'i daan pu cebooloo pu ni xuuni.

⁴ Ba Pöli ni Barinabasi ya no Zheruzalemu ni we, a n'a daa fee p'i pu junjo ciri cirigazaana na. Tudunmoo pee ni noholee pu beeri bi bye wa. P'a ja keree kiimu beeri pye Kile baraga ni ge, a p'i kee beeri paari Zheruzalemu n'a daa fee pu mu. ⁵ Farizheen piimu p'a da Yesu na ge, a pii di yiri pu ni na jo: «Shi wemu je Yawutuu we, piimu p'a da Yesu na wee shi wu ni ge, pee wo cekoonro bye je fanha. Na fara lee na, p'a yaa na jaari na sahanji ni Musa wo saliya wu ni.» ⁶ Lee wuu na, a tudunmoo pee ni noholee p'i puyee ja na binne tiin, konho p'i

yee suguri shiizhan. ⁷ Ba jomö p'a pa jeri nakaagborö pu te ni we, a Pyeeri di ba yiri yere na jo: «Na cebooloo, yeeye pyaa wa li fiin na Kile ya ne jaha bulo fo taatuunnö ni, konho ne Kile Jozaama pu jo shi wusama be mu wemu je Yawutuu we, konho p'i Kile jomö logo p'i da Yesu na. ⁸ Kile wemu w'a sipyii beeri zoloo ce ge, wee ya li ce na wee ya soo pu na. Lee wuu na Fefere Muna l'a tigi pu na ba l'a tigi wee na tigigana lemu na we. ⁹ Lee ya ta zhoonro pye we. L'a pu zoloo fiinne, bani p'a da Yesu na. ¹⁰ Ni li wa mu, jaha na yee di wa giin y'i Kile taanna di wii we? Wee sefelee ni weeye pyaa ya ta ja tuguro temu na-ε ge, jaha na y'i wa giin y'i tee taha n'a daa fee pu junjo ni we? ¹¹ Dagana lemu na yee ya da na yee ya sho Kafö Yesu wo niime wu gböro ni ge, mu li wa pii be shizhaa na.»

¹² A sipyii pu beeri di cari cari puyee na, na Pöli ni Barinabasi ye be wo nijoyo logo. Kile ya kakanhanaa ni jaha shesheere temu pye pu mu shi wu ninje ni wemu je Yawutuu we ge, a p'i yee beeri paari sipyiiire ti mu. ¹³ Ba Pöli ni Barinabasi ya jo xo we, a Yakuba di jomö pu lo na jo: «Na cebooloo, yi niwegee shan, y'i na kafila wu logo! ¹⁴ Shi wemu je Yawutuu-i ge, yahagana lemu na Kile ya wu kasenge yaha wee shi wu na fo taashiine li ni ge, na pii jaha bulo pu ni na pye wuyee pyaa wuu ge, Simö ya yee beeri paari na xo yee mu. ¹⁵ Simö wo jomö pe ni Kile tudunmoo pu wo pu beeri je ninumö, bani l'a ka Kitabu wu ni na Kafö ya jo na:

¹⁶ «Lee kadugo na, n'a da ba guri ba.
Dawuda puga ke k'a to ge,
n'a da ba kee yerenjevonö
yerenje.

N'a da ba ki kataha ki beeri yirige,
di ki tii.

17 Kõnhõ sipyiire tisara beeri di
Kafõ sha
ni shi wu beeri n'a yiri na pye
naye wo ge.

18 Yee Kafõ ya jo.
Wee w'a kii keree kii she fo
taatuunnõ ni.»*

19 Lee kadugo na a Yakuba di jo:
«Lee wuu na, shi wemu je Yawu-
tuu we, wu d'a sõi Kile Kafila wu
na ge, ne funhõ na, wõe ya yaa na
waha watii taha wu na we. 20 Ga yi
yere wu seme tun pu mu, na saraya
yatõyõ yemu p'a gbuu yaperẽẽ na
ge, pu ganha ba yee xaara xaa we.
Na pu ganha ba dõdõrõ pyi we, na
pu ganha ba yaxuyo, kelee shishan
xaa we. 21 Bani na lõ fo taatuunnõ
li ni, kulogoo ki beeri ni, Kile-peerje
piyeyẽ yi ni, lee yere li l'a gaan
na saha ni Musa wo saliya wu ni
cadẽenge beeri na.»

*Tudunmõ p'a seme tun n'a daa
fẽẽ pii mu piimu je Yawutuu we*

22 Yakuba jomõ p'a bi be
tudunmõ ni nõhõlee, ni n'a daa
fẽẽ pu mu. A pu pii pinne ni Põli
ni Barinabasi ni, na pee tun kari
Ancõsi ni. A p'i nahagbaa fẽẽ shuun
wa naha bulo n'a daa fẽẽ pu ni. Wa
mege je na Zhude, p'i wu pyi na
Barisabasi, shuun wo wu mege je
na Silasi. 23 A p'i seme wu le pu kenje
ni. L'a bi ka wee seme wu ni na:

«Wõe piimu pu je tudunmõ pu
ge, wõe ni egilizi nõhõlee ni n'a daa
fẽẽ pu p'a we seme we tun wu ce-
booloo n'a daa fẽẽ pu mu piimu je
Yawutuu we, na je Ancõsi kulo le,
ni Siiri fige ke, ni Silisi fige ki ni ge:

Wõe ya yi shaari.

24 Wõe ya logo na sipyii pii ya yiri
wõe yiri naha, na she kafila wa taga
yee hakilee pu wuregi, fo l'a pye
yee mu funzhaga; na ta wõe di ya
pu tun we. 25 Lee wuu na wõe ya
wüyẽ ja, na be nigin na, na li ta l'a
põrõ na sipyii pii fara wu taanpiineẽ
Põli ni Barinabasi na, wu pee tun

yi mu. 26 Pii namaa shuun we ya
puye kan Kafõ Yesu wo labye wu
mu, fo na li pye jere ye l'a fõ p'i
xhu kanhama kenje ni. 27 Lee wuu
na wõe ya Zhude ni Silasi pinne ni
pu ni, kõnhõ jomõ pemu wõe ya ka
seme wu ni ge, p'i pee jo yi mu jõ ni
jõ. 28 L'a taan Fẽẽẽẽ Muna na wõe
be ni, nago wu ganha da tuguro
tatii taha yi na, kii keree kii kadugo
na we. Kee keree ki kaa wõe ya
jo waha me yi mu. 29 Yi ganha ba
yaperẽẽ xaara, kelee shishan, kelee
yaxuyo xaa we; y'i dõdõrõ yaha. Yi
bu já yiyẽ tanha kii keree kii na, lee
ya jõ. Kile wu tuun wa she wu na.»

30 A p'i Põli, Barinabasi, Zhude ni
Silasi ye yaha kari Ancõsi ni. Ba pee
ya nõ wã we, na n'a daa fẽẽ pu beeri
yiri pinne, na seme wu kan pu mu.

31 Ba p'a wee seme wu kalaa we,
a lee yere l'i pu funhõ taan xuuni.

32 Zhude ni Silasi ye be di bye Kile
tudunmõ, a p'i yere kan n'a daa
fẽẽ pu mu, na pu logoo waha, na
samõhõrõ le pu ni. 33 A p'i cabyaa
kii pye ni pu ni Ancõsi ni. Lee
kadugo na a p'i koo sha. A p'i li
kan pu mu, na pu pye na Kile wu
pu naha she pu tunvẽẽ pu yiri, na pu
she kanha ta najiñe na. 34 [Ga lee be
na, a l'i daan Silasi ni wee wu kori
Ancõsi ni.] 35 A Põli ni Barinabasi di
gori Ancõsi ni. Pee ni sipyii piitiilee
bi n'a daa fẽẽ pu kalaa, na Kafõ wo
Jozaama pu be yere pyi.

Põli ni Barinabasi ya waagi

36 Caña ka Põli ya pa Barinabasi
pye: «Barinabasi, kulogoo kiimu ni
wõe ya toro, na Kile Kafila jo wã
ge, wu kuri wu doro kee ni, wu
ki n'a daa fẽẽ pu peregi pu bi se
naha na n'a daa wu ni.» 37 Pu
nigariwuu, Barinabasi funhõ bye,
Yohana wemu p'a bi Marika ge,
wee be wu pinne ni pu ni. 38 Ga Põli
ya ta sõi Yohana wu pinne ni pu ni
we. Bani na pu yaha Panfili fige
ki ni w'a pa guri pu feni na labye

* 15:18 Amõsi 9:11-12

wu ta wu sanha xhɔ wɛ. ³⁹ A l'i bye gilege Pɔli ni Barinabasi tɛ ni, fo na pu pye p'a waagi. A Barinabasi di gari ni Marika ni. A pu shuun wu jé kɔrɔgɔ ka ni na kari Sipere ni. ⁴⁰ A Pɔli di Silasi jaha bulo. A n'a daa fɛɛ p'i pu kaa le Kafɔɔ kenje ni. ⁴¹ A p'i Siiri ni Silisi fiye yi beeri jaari, na samɔhɔrɔ le n'a daa fɛɛ pu ni.

16

Timote ya fara Pɔli ni Silasi na

¹ A Pɔli ni Silasi di gari Deribe ni, a p'i foro wà, na gari Lisitiri kulo li ni. Na she n'a daa fɔɔ lɛvɔɔ wa ta wà, wee mege jɛ na Timote. Wu nu bye Yawutuu n'a daa fɔɔ wa, ga wu to w'i jɛ Gireki. ² N'a daa fɛɛ piimu pu bye Lisitiri ni Ikone ni ge, pee beeri bi Timote mesaanja yu. ³ Lee wuu na Pɔli ya li sha na Timote wu pye wu kapyebyenii. Yawutuu pu wuu na w'a Timote kɔn, bani pu beeri bi li cɛ na Gireki wu jɛ wu to we. ⁴ Pu nigariwuu ya toro kulogoo kiimu beeri ni ge, tudunmɔɔ pee ni Zheruzalemu nɔhɔlɛɛ p'a keree kiimu tenje ge, a Pɔli di kee beeri paari pu mu, na p'a kee pyi. ⁵ Lee l'a bi n'a daa fɛɛ pu pye pu na se jaha na n'a daa wu ni, egilizii pu ni. A la di ganha na faraa pu na canja beeri.

Pɔli ya kashɛɛ la ja Torowasi ni

⁶ A Kile Munaa l'i pu jaha kɔn Kile Kafila wu jo na Azi fiige ki ni. A p'i Firizi ni Galasi fiye yi ja toro. ⁷ Ba p'a tɛɛɛ Misi fiige ki na wɛ, a p'i ganha na giin p'i jé Bitini ni, ga Yesu Munaa li ya ta sɔɔ pu jé wà wɛ. ⁸ A p'i doro Misi kabanugo na kari Torowasi ni. ⁹ Kee canja ki piige Pɔli ya kashɛɛ la ja. A wu Masedɔni shɛn ná wa niyerege ja wu na wu jɛeri na yu: «Pɔli, jɔ mayɛ na, m'a ba Masedɔni ni, m'a ba wù tɛge.» ¹⁰ Ba Pɔli ya lee ja wɛ, taapile ni a wu gbegele, na she Masedɔni fiige ki ni. A wèe di li cɛ nakaara baa jo Kile yɛ pyaa k'a jo na wèe pu she Kile Jozaama pu jo pii sipyii pii mu.

Lidi ya pye Kafɔɔ Yesu wo n'a daa fɔɔ Filipi kulo li ni

¹¹ A wèe di jé kɔrɔgɔ ka ni Torowasi ni, na nɔ Samoturasani ni. Tee jimuguro ti na wèe ya nɔ Nerapolisi kulo li ni. ¹² A wèe di foro wà, na gari Filipi ni. Lee jɛ Masedɔni fiige ki kugbɔɔ le, na jɛ Oromɛ fanha ki tatɛɛngɛ ka. A wèe di cabyaa pye lee kulo li ni.

¹³ Ba cadɛɛngɛ k'a pa nɔ wɛ, a wèe di she kanha ki kadugo. Bani wèe bi giin na xuu wa wa wà pu mu dugo ki jɔ na, wee jɛ pu Kile-jɛɛge tapyege. Ba wèe ya nɔ wà wɛ, na cɛɛ pii ta p'a puyɛ pinnɛ wà, a wèe di Kile Kafila jo pee mu. ¹⁴ Cee nigin wa bye pee ni, wee bi jé Yawutuu pu wo Kile koro li ni, wee mege jɛ Lidi. Wu kulo mege di jɛ Tiyatiiri. Fajɛɛɛ wu bi beere, yemu perɛme ya waha ge. Wu bi Kile peɛ A wu ganha na we kafila we nuri, a Kafɔɔ di fungɔngɔ fɛɛɛ kan wu mu w'a Pɔli kafila wu jaha cɛ. ¹⁵ A wu ni wu puga sheɛn pu beeri di batize. A wu Pɔli ni wu kaafɛɛ pu jɛeri na: «Yee bi dà li na na nɛ dà see na Kafɔɔ na, yi pa digi na puga.» A wu wèe karamu fo wèe ya sɔɔ.

Pɔli ni Silasi ya le kaso ni Filipi kulo li ni

¹⁶ Canja ka wèe ya kari Kile tɛɛɛge ni, a bulozhɔ wa di wèe jɔnɔ círi. Jina wa wu bye wee ni, wee baraga ni wu bi celɔrɔ pyi. Tee celɔrɔ ti ni w'a bi wari nijɛhɛmɛ taa na gaan wu Kafɔɔ mu. ¹⁷ A wee cee jinaa wo wu daha yaha wèe fɛni, na seɛ, na yu: «Kile-gbɔtabaaga wo kapyebyii pu jɛ pii namaa piiri. Nuwuuro ya daa koo lemu ni ge, lee kaa p'a yu yee mu.» ¹⁸ Wee cee wu bi taha yaha Pɔli yɛ fɛni canja beeri na yee yu. Canja ka, a Pɔli di ba ganha na njmahana jɛri, na jina wu pye: «Yesu Kirisa mege na, jina, foro cee wu ni!» Taapile ni a jina wu foro cee wu ni.

19 Ba wee bulozhō wu kafεε ya pu wari ta koro li ja l'a tō wε, a p'i Pōli ni Silasi co kari kiiri kōon kurunjo ki mu. 20 Ba p'a nō wā wε, na Oromε fanhafεε pu pye: «Pii namaa pii ya wēe kulo li wuregi, Yawutuu pu jε pii. 21 P'a sipyii pu kalaa keree kii ni na ta wēe Oromε shēen wo saliya wu ya gbara kee na wε, wēe di ya yaa w'a kee keree ki pyi bε wε.» 22 Ba sipyiiire t'a pee jomō pu logo wε, a p'i yiri Pōli ni Silasi feni. A fanhafεε p'i jo na pu pu fadeye wolo pu na, p'i pu kpōn ni susolōo ni. 23 Ba p'a pu deele kpōn wε, na pu le kaso ni. A fanhafεε p'i yi jo kaso gbaha ki kasεεge pyevōo wu mu na p'a pu kaseri xuuni. 24 Ba kaso gbaha ki kasεεge pyevōo w'a yee logo wε, a wu she Pōli ni Silasi yaha kaso gbaha ki funjo pura la ni, na pu tōyo le tige ka ni na pō.

25 Ba jine k'a pa ji wε, a Pōli ni Silasi di ganha na Kile jεeri, na Kile masōjo yoyo cee. Kasolemεε pusamaa bεeri bi yee nuri. 26 Na pu yaha lee na, a jine k'i wakaraa cele xuuni, na kaso gbaha ki jahara fo na ki gburaya yi bεeri pye y'a mugi yiye ni. A kasolemεε pu bεeri wo tōro shōnhōyo y'i bahala wolo. 27 Ba kaso gbaha ki kasεεge pyevōo w'a jε, na gburaya yi bεeri ta y'a mugi wε, a wu wu ηmōpara kōongi li korōgo ni di daga wuyε gbo, bani wu bi giin na kasolemεε pu bεeri ya paa. 28 A Pōli di mujuugbōo wā na: «Ma ganha da kakuunō pye mayε na wε, wēe bεeri wa naha.»

29 A kaso gbaha ki kasεεge pyevōo wu jo na pu sokinna le pa. A wu gburogi jε kaso gbapire li ni. W'a bi fya fo na fuguri, a lee di wu pye w'a she do Pōli ni Silasi tōyo ni. 30 Lee kadugo na a wu Pōli ni Silasi yeege kpεεnge ki na, na pu pye: «Na jahafεε, leke ne d'a yaa na pye, kōnhō di juwuuro ta wε?» 31 A p'i wu jo shō na: «Dā Kafōo Yesu na, ma na zhō ma ni ma puga shēen

pu bεeri.» 32 Lee kadugo na a Pōli ni Silasi di Kafōo jomō pu jo wu ni wu puga shēen pu bεeri mu. 33 Kee jine kiyε pyaa na, a kasogbaha ki kasεεge pyevōo wu Pōli ni Silasi ye nōyo yi wεre pye. A wu ni wu puga shēen pu bεeri di batize. 34 Lee bεeri kadugo na a wu gari ni pu ni wu kaban, na she yalige kan pu mu. A we na we ni wu puga shēen bεeri di fundanga pye xuuni, bani p'a dā Kile na.

35 Ba jiga k'a mugi wε, a Oromε fanha ki jurofεε p'i fanhafεε pii tun kasogbaha ki kasεεge pyevōo wu mu na wu Pōli ni Silasi yaha. 36 A kasogbaha ki kasεεge pyevōo wu pee jomō pu jo Pōli ni Silasi mu na: «Oromε fanha ki jurofεε p'a tuduro yaha pa, na pu yi yaha. Yi foro, yi da gaanji janine na.» 37 A Pōli di pee fanhafεε pu pye: «P'a wēe kpōn sipyii pu bεeri jii na kiiri kōnbaa wēe na, na ta wēe bε di jε Oromε kulo li sipyii. Lee kadugo na na ba wēe le kaso ni. P'i giin p'i wēe peelee yeege nimε kaso wu ni gε? Tapyege wa lee na bada wε; na puyε pyaa ki pa wū yeege kaso wu ni naha!»

38 A pee di guri na she pee jomō pu jo Oromε fanha ki jurofεε pu mu. Ba p'a logo na Pōli ni Silasi bε jε Oromε shēen wε, a p'i fya. 39 Lee na a p'i ba kafari sha Pōli ni Silasi mu. A p'i pu yaha na pu jεeri na pu jo puyε na p'i foro kulo li ni. 40 Ba Pōli ni Silasi ya foro kasogbaha ki ni wε, a p'i gari Lidi kaban, na she cebooloo pii ta wā. A p'i pee yeri na samōhōo le pu ni, na na kari.

17

Pōli ni Silasi ya Kile Kafila jo Tesaloniki kulo li ni

¹ Pōli ni Silasi ya foro Anfipolisi kulo li ni, na she dorō Apoloni kulo li bε ni. A p'i she nō kulo la ni lee mεge jε na Tesaloniki. Yawutuu Kile-pεεne puga ka bye wā. ² A Pōli di jε kee Kile-pεεne puga ki ni ba

w'a tee na li pyi wε. A wu cadεnyε taanri pye na taha yiyε na na se na Yawutuu pu juɲɔ cirini, na Kile Kafila wu jaha yu pu mu. ³ Pɔli bi Kile Kafila wu jaha shεε pu na na fiinje, na yi yu pu mu na saha ni wee Kafila wu ni na Kile ya wemu jaha bulo na pye Shɔvɔɔ ge, na wee na venhe ganha na na xu. Lee beeri kadugo na, wu na ba je na foro xu ni. A wu pu pye: «Yesu wemu kaa wεe ya yu yee mu ge, wee Kile ya pye Shɔvɔɔ we. ⁴ A Yawutuu pii di wee kafila wu ta can, a pee di ba dā Yesu na, na fara Pɔli ni Silasi na. A Girekii Kile jii fyaara sipyii nijehemεε pii be di dā Yesu na ni megbɔhɔ cεe nijehemεε pii be. ⁵ Ga, a lee di jii zhaga yirige Yawutuu pusamaa mu. A pee di lapyebaalaa sipyiɲmuyɔ ya faanna pinne, na pee sɔn wá Pɔli ni Silasi na. A pee di tunmɔ taga kulo li beeri wuregi. A p'i puyε faari kari Pɔli ni Silasi taconɔ ni ná wa puga, wee mege je Zhasɔn. ⁶ Ba p'a she fɔ Pɔli ni Silasi ni wε, a p'i Zhasɔn ni n'a daa fεε pii be co, na pee fuulo kari fanhafεε pu yiri. A p'i ganha na sele na: «Yi li wii, sipyii pii p'a fiige ki beeri wuregi ge, pee p'a nɔ wεe be mu naha, ⁷ a Zhasɔn di pu tirige wu puga. Keree kii p'a byi ge, kee ya be ni Orome saannaa pu beeri juɲɔfɔɔ Sezari wo saliya wu ni wε, bani p'a yu na saan wa betii wu je, wee mege je Yesu.» ⁸ Ba kulo li sipyii ni fanhafεε p'a pee jomɔ pu logo wε, a pee jomɔ p'i pu fungɔnyɔ wuregi. ⁹ M'a Zhasɔn ni n'a daa fεε pu ja p'a yaha ge, jomεε p'a kan fanhafεε pu mu.

Pɔli ni Silasi ya Kile Kafila jo Bere kulo li ni

¹⁰ Ba fanhafεε p'a n'a daa fεε pu yaha wε, kee cana ki piige kiyε pyaa ni p'a Pɔli ni Silasi yaha kari Bere ni. Ba p'a nɔ wá wε, na she jé Yawutuu Kile-peɛɛje puga ki ni, na Kile Kafila jo sipyii pu mu. ¹¹ Pee bi pɔrɔ Tesaloniki shεen na, a p'i

sɔɔ Kile Kafila wu na ni fundanga ni, na Kitabu wu suguri cana beeri kee keree ki bi je can. ¹² A Yawutuu nijehemεε di dā Yesu na. A megbɔhɔ cεe nijehemεε di dā Yesu na Girekii pu be ni, na fara namaa nijehemεε pii be na. ¹³ Ga ba Tesaloniki kulo li Yawutuu p'a pa yi logo na Pɔli ya Kile Kafila wu yu Bere be ni wε, a p'i yiri, na she Bere shεen pu sɔn wá pu na. ¹⁴ Ba lee ya pye wε, taapile ni a n'a daa fεε p'i gari ni Pɔli ni suumɔ lɔhɔ ki jɔ na, na wu le kɔrɔgɔ ka ni. ¹⁵ A pii di binne ni wu ni fɔ na she nɔ Ateni kulo li ni. A Silasi ni Timote di gori Bere kulo li ni. Ba Pɔli torogovεε pu kuriduun ya nɔ wε, a wu pu tun na pu pa Timote ni Silasi pye, na p'a se tɔvuyo na wee feni Ateni ni.

Pɔli ya yu ni Ateni kulo li sipyii pu ni

¹⁶ Na Pɔli yaha Ateni ni wu na Timote ni Silasi ye sigee, a wu ba li seeri na li ta Ateni kulo l'a ji yapεεε na. A lee di bye wu mu funzhaga. ¹⁷ Lee wuu na wu bi se Kile-peɛɛje puga ki ni na yu ni Yawutuu pu ni, ni Girekii piimu bi fyagi Kile na ge. W'a bi se pinnerε kpεenyε na cana beeri, wu bu wemu ta wá, w'a ganha na yu ni weefɔɔ ni. ¹⁸ Fungɔngɔ fεε kuruyo yemu p'a bi byi na Epikure ni Sitoyiki ge, a yee wo sipyii pii di ba ganha na yu ni Pɔli ni. A pii di jo pu ni na: «Kajɲɲɔ baa jomɔ peke we di wa yu wε?» A pii be di jo: «Li je ma na giin kileleε piitiilee kaa w'a yu wεe ya piimu ce wε.» P'a yee jo bani Pɔli bi Yesu wo Jozaama pu yere pyi, na xujene li be kaa yu. ¹⁹ A p'i gari ni Pɔli ni kulo li pinnerε kpεenge ka na, kee mege je na Ayeropazi. Ba p'a nɔ wá wε, na Pɔli yege na: «Kalaafomɔ wemu ni m'a pa ge, ta wεe na já wu logo? ²⁰ Yemu beeri wεe ya nuri mu jɔ na ge, yee beeri je wεe mu nivoyo. Lee wuu na wεe ya giin m'a yee jaha jo wú mu.» [²¹ Ateni shεen ni pu

nadadiinmεε bi ma pu tuun bεeri torogo kafilafomɔ jo ni wu logo na.]

²² A Pɔli di yiri yere kee kpεεngε ki na na jo: «Ateni shεen, nε yee kasεri na yee ta yee na jε Kile shavεε see wuu. ²³ Na nε yaha nε na jaari yee kulo li ni, nε yee Kile tashaya saraya yi tawoloyo ni jεhεyε ja. Nε nigin ja yee pεεnjε ya jμmuyɔ yi ni l'a ka kee na na: «Yaaga kemu k'a bεle ki tuugo di ya cε-ε ge, kee saraya yi tawologo.» Lee na yaaga kemu yee ya bεle, yee di ya ki cε-ε ge, kee kaa nε yu yee mu.

²⁴ «Wee jε Kile, wemu w'a konɔ ni ki funjɔ ya jμmuyɔ bεeri yaa ge. Wee wu jε fugba ni jinjε yaavɔ wu bε. Wee ya den sipya ke jε puyaaga funjɔ ni wε. ²⁵ Wee Kile wu mago jε sipya ke jε labye na na wee Kile w'a dεri wε. Bani wee w'a jii fεεε ti kaan sipyii mu; kafεεge kemu sipyii ya njmɔni ge, na kee bε kaan, ni ya jμmuyɔ yi saya bεeri. ²⁶ Sipya nigin ni w'a shi wu bεeri yeege, na wee yaha jinjε ki kabaya yi bεeri na. Na tεhεne yaha pu tεεgeε ni pu tatiinyε na. ²⁷ W'a kii keree kii bεeri pye, kɔnhɔ sipyii di wee Kile kabanja sha p'i fulo wee na. Kɔnhɔ pu daalapey wuu di wee Kile ta, bani Kile sanha ya lii wa shishiin na wε. ²⁸ Bani «Wee w'a wεe yaa, na jii fεεε kan wεe mu, na se fεεε bε kan wεe mu wu j'a w'a jεri.»

Mu yee wo yoccelee pii bε ya jo na:

«Kile ni wεe ya foro.»

²⁹ «Kile ni wεe ya foro. Lee na wεe bi foro Kile ni, wεe ya yaa na li cε na sipyii keye y'a pεεnjε ya jμmuyɔ yemu yaa ni sanni, kelee warifyεn, kelee kagereye ni ge, na Kile jε ba yee pεεnjε ya jμmuyɔ yi jε wε. ³⁰ Lee kadugo na a Pɔli di jo: «Kile ya taatorogoo keree ki wii nige wε, bani ki cεbaara t'a bi yee pye yee na ki pyi. Ga nime, Kile funjɔ wa sipyii bεeri pu kee keree ki yaha p'i

daburajε jo xuu wu bεeri ni, pu da wee Kile pεle. ³¹ Bani Kile ya canja ka tenε, kee na wu da ba kiiri kɔn konɔ ki bεeri na ni tiime ni. Kile yε pyaa ya nά wemu jaha bulo ge, wee wu da bye kiiri wu kɔnvɔɔ. Kile ya jaha shεshεεε temu shε sipyii na wee shizhaa na ge, tee jε na wee jε na yeege xu ni.»

³² Ba p'a xujεnε li kaa logo wε, a p'i ganha na wu la wo. A pii di jo: «Canja katii wεe da ba yi saya logo ma mu.» ³³ A Pɔli di foro pu njnjε ni na kari. ³⁴ Lee bε na, a pii di fara Pɔli na, na bye Yesu n'a daa fεε. Pee n'a daa fεε pu ni, kulo li kiirikɔɔn kurunjε ki sipya wa bye pu ni wee mεge jε Denisi, na fara cee wa bε na wee mεge jε Damarisi, ni sipyii pii bε.

18

Pɔli ya jε Korente kulo li ni

¹ Lee kadugo na a Pɔli di yiri Ateni ni, na gari Korente ni. ² Ba w'a nɔ wα wε, na nά wa ja wα wee mεge jε na Akilasi. Yawutu wu bye wii wu d'a se Pɔn fiige ki ni. Pee nibavomɔ pu bye, wu ni wu shɔ Pirusili na yiri Itali fiige ki ni, bani saannaa Kulodi bi jo na Yawutuu pu bεeri pu foro Orome ni. Lee l'a Akilasi ni wu shɔ wu pye p'a yiri Itali fiige ki ni na pa. A Pɔli di shε foro pu na. ³ A wu kari jεεge lenε ni pu ni, na diin pu yiri bani pu shuun wu bεeri bi labyenumɔ pyi. Faya piyεyε pu bi yari. ⁴ Ga cadεεngε bεeri Pɔli na gari Kile-pεεnjε puga ki ni, na shε ganha na yu ni Yawutuu ni Girekii pu ni. W'a bi giin wu pu jεri, p'i sɔɔ Kafɔɔ na.

⁵ Ga ba Silasi ni Timote ya yiri Masedɔni ni na pa wε, Pɔli ya ta latii pye nige ni Kile Jozaama pu yεε li yε bε wε. W'a bi yi yu na wari Yawutuu pu mu na Kile w'a Yesu jaha bulo na pye Shɔvɔɔ. ⁶ Ga Yawutuu pu ya ta sɔɔ pee jomɔ pu na wε, a p'i ganha na Pɔli fanri, na joguunɔ yu na waa wu na. Lee na

a Pɔli di wu fadenɛ jahara na lee na ba bye sɛɛri kaa na p'a she Kile jomɔ ni. Lee kadugo na a Pɔli di jo: «Yee Yawutuu bye yee di ya juwuuro ta jiga na wɛ, yee p'a lee pye nɛ bɛ wɛ. Nime shi watii mu n'a da zhe Kile kafila wu jo.» ⁷ Ba Pɔli ya pee jomɔ pu jo wɛ, a wu yiri pee sipyii pu taan na kari ná wa puga, wee mɛgɛ jɛ Tite Zhutusi. Kile jii fyaara sipya wu bye wii. Wu kaɲa ki bi sozi Kile-pɛɛɲɛ puga ki na. ⁸ A Kile-pɛɛɲɛ puga ki juɲɔfɔɔ ni wu puga shɛɛn di ba dâ Kafɔɔ na, wee mɛgɛ ki bye Kiripusi. Korente shɛɛn piimu bɛ p'a Pɔli jomɔ pu logo ge, a pee nijɛhemɛɛ bɛ di dâ Kafɔɔ Yesu na. A p'i pee batize.

⁹ Caɲa ka piige ni Kafɔɔ ya pa yi jo Pɔli mu kashɛɛ la ni na: «Ma ganha da vya sipya wa shishiin bɛ na wɛ! Ta yu, ma ganha da joo mayɛ na wɛ! ¹⁰ Bani nɛ wa ni ma ni. Sipya wa shishiin da ga já ma co wu kakuunɔ pye ma na wɛ, bani nɛ sipyii ya jɛhɛ le kulo le ni.» ¹¹ Lee na, a Pɔli di gori yaha Korente ni, na sipyii kalaa Kile Kafila ni fo yee nigin ni yeye gbaara.

¹² Tuun wemu ni Galiyɔn bi bye gbafɛnɛɛri Akayi fiige ki ni ge, a Yawutuu p'i puyɛ pinne na yiri Pɔli feni, na wu co kari kiirikɔɔn kurunɔ ki mu. ¹³ Na jo: «We ná we ya sipyii pu juɲɔ kyɛɛgi na p'a Kile pɛɛɲɛ pɛɛɲɛgana lemu na ge, lee ya saha ni wɛe wo saliya wu ni wɛ.» ¹⁴ Ga Galiyɔn ya ta Pɔli yaha w'a tajogo ta wɛ, a wuyɛ pyaa di jomɔ pu lɔ na Yawutuu pu pye: «Nago kakuunɔ la we ná we ya pye kelee kapyebaana, nɛ bi da zɔɔ na yi jomɔ logo. ¹⁵ Ga ma na jo li wa lee la wɛ, fo yee ni sipyiiire tisara ni yi wo saliya wu wo nakaara keree yɛ, yiye pyaa ki yee jaha shɔɔnri. Nɛ kunnɔ tɔɔgɔ wa wee kiiri wu gɔn ni bada wɛ.» ¹⁶ Ba w'a yee jo wɛ, na pu kɔri yeege kiiri wu takɔngɔ ki ni. ¹⁷ Ba l'a pye mu wɛ, a pee Yawutuu p'i wɔ

Kile-pɛɛɲɛ puga juɲɔfɔɔ wu na. Wu mɛgɛ ki bye na Sositenɛ. A p'i wu deele kpɔn. A Galiyɔn di wuyɛ pye kanna wu ya pu jaa bɛ wɛ.

Pɔli ya kuri she Ancɔsi ni

¹⁸ Pɔli ya mɔ xuuni Korente ni. Lee kadugo na a wu koo sha n'a daa fɛɛ pu mu. A wu ni Pirisili ni Akilasi di jé kɔrɔgɔ ka ni na gaɲi shiizhan Siiri fiige ki ni. Pɔli bi jomɛɛ lɔ Kile mu, lee l'a wu pye, ba w'a nɔ Sankere ni wɛ, na wu juɲɔ kuu wà, na na toro. ¹⁹ Ba p'a nɔ Efese kulo li ni wɛ, a p'i digi wà, na jé kanha ki ni. A Pirisili ni Akilasi di gori wà. A Pɔli di she jé Kile-pɛɛɲɛ puga ki ni, na jo ni Yawutuu pu ni. ²⁰ A pee di li sha wu mu na wu jɛri pye pu mu; ga Pɔli ya sɔɔ wɛ. ²¹ A wu koo sha pu mu, na pu pye na Kile bu sɔɔ na wee na ba guri ba sanha pu mu. Lee kadugo na a wu she jé kɔrɔgɔ ki ni na gaɲi. ²² Ba kɔrɔgɔ k'a she nɔ Sezare kulo li ni wɛ, a wu foro, na gari Zheruzalemu ni, na she n'a daa fɛɛ pu shaari. A wu yiri wà, na gari Ancɔsi ni. ²³ A wu jɛri pye Ancɔsi ni. Lee kadugo na a wu gari Galasi ni Firizi fiye yi ni. A wu yee fiye yi wo kulogoo ki bɛɛri jaari na n'a daa fɛɛ pu kalaa, kɔnhɔ pu niye di juri n'a daa wu ni.

Apɔlɔsi ya Kile Kafila jo Efese kulo li ni

²⁴ Yawutu wa bi pa Efese ni, wee mɛgɛ jɛ na Apɔlɔsi. Alekizandiri shɛn wu bye wii. Wee ná wu bi jomɔ cɛ l'a toro. W'a bi Kile Kafila wu bɛ cɛ xuuni. ²⁵ Sipya wa w'a bi Kafɔɔ Yesu kaa jo wu mu. Ga wu wo nijɛyɛ yi tɛhɛnɛ li bi bye Yohana Batizelipye wo kalaa wu yɛ. Ga lee bɛ na w'a bi la le na Yesu kaa yu na jɔgi sipyiiire ti bɛɛri mu ni wu zɔ wu bɛɛri ni. ²⁶ Caɲa ka w'a pa yiri, na yu ni lowaa ni sipyiiire ti bɛɛri jii na Kile-pɛɛɲɛ puga ki ni. Ba Pirisili ni Akilasi ya wu kalaa wu logo wɛ, a pee di wu yiri kari pu puga, na she Yesu koo li jaha jo na jɔ wu mu.

27 Lee kadugo na, caña ka Apólósi funṅo bi bye wu she Akayi fiige ki ni. A n'a daa fée p'i wu luu waha, na semé tun Akayi n'a daa fée pu mu, na wu bu nò wà, na p'i wu co ṅo. Ba w'a nò wà wé, piimu pu jé Yesu n'a daa fée Kile wo niimé wu gbóoró ni ge, a wu kalaa wu la fara pee wo n'a daa wu na, na jahagbaashéere kan pu mu xuuni. 28 Bani wu kafila wu bi tajogo fò Yawutuu pu na sipyii pu béeri jii na. A wu li she na foro Kile Kafila wu ni na Yesu wu jé Kirisa we.

19

Póli ya Kile Kafila jo Efese kulo li ni

1 Na Apólósi yaha Korénte ni, a Póli di Azi boboyo fiige ki kón jéri, na nò Efese ni, na n'a daa fée pii ta wà. 2 A Póli di pee n'a daa fée pu yege na: «Tuun wemu ni yee ya dà Yesu na ge, yee ya Feféere Munaa li ta wee tuun wu ni ya?» A p'i Póli ṅo shò na: «Wèe ya ce na yaaga ka be mège ki jé Feféere Munaa we.» 3 A Póli di pu yege sanha na: «Batizeli weke yee d'a pye wé.» A p'i wu ṅo shò na: «Yohana Batizelipye wo we.» 4 A Póli di pu pye: «Batizeli wemu Yohana bi byi ge, wee bi li shee na sipyii ya daburaje jo pu jurumu wu na. A wu Izirayeli sipyii pu pye na wemu w'a ma wee kadugo ge, na pu dà wee na. Wee mège jé Yesu.» 5 Ba pee sipyii p'a pee jomò pu logo wé, na ganha na puyé kaan nime pu na batizeni Kafóo Yesu mège na. 6 Lee kadugo na a Póli di wu kenje taha pu na, na Kile jéeri pu mu. A pu béeri di Feféere Munaa ta na ganha na shi watii jomò yu, na ganha na kapaṅa yu. 7 Pii sipyii pii bi namaa ké ni shuun shi xò.

8 Na Póli yaha wà Efese ni, wu bi se Kile-péne puga ki ni, na Kile saanra ti Jozaama pu yu sipyiiire ti béeri mu na fiinne, na li shaa wu jomò pu logové pu béeri mu na pu

jé tee saanra ti ni. W'a bi lee pyi fo na she nò yeye taanri na. 9 Sipyii pii funṅo bye pu dà Yesu na wé, pee bi Póli kafila wu she, na joguumo taga Yesu kooli mège kyéegi. Lee wuu na Póli ya n'a daa fée pu yiri laha pee tãan, na gari ni pu ni Tiranusi wo kalaa tapyege ki ni. A wu ganha na pu yeri ni Kile Kafila ni wee xuu wu ni caña béeri. 10 A Póli di li pye mu fo yee shuun. Sipyii piimu bye Azi fiige ki ni ge, Yawutuu fara Girékii na, pee béeri ya Kile Kafila wu logo.

Seva jalaa gbarashuun w'a giin da jinaa kóri

11 Póli ya kakanhaṅaa nijehenje pye Kile baraga ni sipyii sanha kiimu tuugo ṅa ṅa wé, 12 Ali fàya kelee fajunṅo kiimu béeri bi gbóon Póli cére ti na ge, pu bi kee luu na dèri yama fée na p'i juunṅo. Jinaa jé piimu ni ge, na ki téri pee bé na jinaa p'i foro pu ni.

13 Yawutuu pii bi jaari na giin da jinaa kóri da yeege sipyii ni. Caña ka p'a pa yiri na p'i she jinaa kóri yeege wa ni Yesu mège na. Jomò pemu ni pee bi giin da jinaa pu kóri ge, pee pu wa mé: «Póli ya Yesu wemu wo Jozaama yere pyi ge, yi foro we ni wee Yesu wu wo mège na!» 14 Yawutuu wo saraya jaha shóonrivóo wemu mège ki jé na Seva ge, wee wo jalaa gbarashuun w'a we labye we pye. 15 Ba p'a yee jo ni jinaa sipya wu ni wé, a jina wu pu ṅo shò na: «Né Yesu ce, na Póli bé ce, ga yee di jé jógó yé wé?» 16 A wee ná jinaa wo wu do pu na, a wu fanha di jehé pu na, a wu pu kpón na bana bana, na pu fàya bé wolo pu na. A pu ceepilegee wuu di baa foro puga ki ni.

17 A lee kaa l'i Efese sheen pu béeri círi, Yawutuu fara Girékii na, a pu béeri di fya. Lee wuu na a sipyiiire t'i ganha na Kafóo Yesu mège ki péle. 18 Lee na piimu pu bi dà Yesu na ge, a pee nijehemé di ba daburaje jo pu kakuuyo yi na, na yi paari

sipyiire ti beeri nii na. ¹⁹ Piimu pu bi siganma pyi ge, a pee ni jehemee di ba ni pu siganma semee ni, na ba pu sorogo sipyiire ti beeri nii na. A p'i pee semee pu wari joo wa wa yiyee na, a y'i be ni warifyen tuunoo kabofonoo ke (10.000) shi ni. ²⁰ Lee funnoo ni a Kafoo wo kafila wu ganha na se taa na se jaha na, fo na sipyi jehemee pye p'a fara n'a daa fee pu na.

Tunmoo pemu p'a tin Efese kulo li ni ge

²¹ Lee beeri kadugo na a Põli di li she na wee na doro Masedoni fiige ke ni Akayi fiige ki ni w'a se Zheruzalemu ni. A wu li she na wee bu no wee xuu wu ni, na wee na zhe Oromee be ni. ²² A wu wu tegewee shuun yaha kari wuyee jaha na Masedoni ni. Pee jee Timote ni Erasiti. A wuyee pyaa di gori Azi fiige ki ni, na jeri pye wa.

²³ Wee tuun wu ni a tunmoo di din Yesu koo li wuu na. ²⁴ Tudunna wa bye wa wee mege jee Demecusi. Efese sheen yaperere lemu li jee yapererezhoo p'i li mege yiri na Aritemisi ge, w'a bi lee wo puga ki tuugo nifenhefenhejee yari ni warifyen ni na beere sipyii mu wari ni jehemee na. ²⁵ Cana ka, a wee na wu ba wu kapyebyii ni wu tudunyii pii yiri na pu pye: «Y'a li ce na we labye we ni wee jolige ya fõro. ²⁶ Ga nim ee le Põli ya byi ge, yeeye pyaa ya lee logo, na li ja be. Le kaa le wa Efese kulo li yee juno kaa we de! Ga l'a giin di bye nim ee Azi fiige ki beeri juno wuu. Wee Põli wu w'a yu na sipyii ya peene yanmuyoo yemu yari ni pu keye ni ge, na yee jee see yanmuyoo we. Pee jomoo p'a sipyii ni jehemee juyoo kyee gi xoo. ²⁷ Lemu l'a wu funyoo shaa ge, le ganha bu da wu lada koro to we. Ga lee yee be we. Li bu she jaha na, wee yapererezhoo wemu mege ki jee Aritemisi ge, sipyii pu na ba kadugo le wee ni. Pene ke w'a daa ge, kee na ba gon wu na, na ta Azi

fiige ki sheen ni fiye yi saya beeri wo sipyii di wu pelee.»

²⁸ Ba Demecusi ya pee jomoo pu jo le sipyii pu niwegee ni we, a pu logoo di yiri. A p'i ganha na sele na yu: «Efese sheen yapererezhoo wemu mege ki jee Aritemisi ge, w'a pelee, wu joo jee we!» ²⁹ A pee tunmoo p'i kulo li beeri wuregi. Lee bi Põli tahama-nohomoo pii ta wa, pee meye jee, Gayusi ni Arisitaaki. Pee bye Masedoni sheen, a sipyiire ti gburogi kari na she pee co, na pu fuulo na kari pinneere kpeenge ki na. ³⁰ A Põli yee pyaa di ganha na giin wu she sipyiire ti feni, ga n'a daa fee pu ya ta soo we. ³¹ Azi fiige ki sipyigbooo pii be bye wa, pee bye Põli naniinee. A pee be di tuduro tun Põli mu, na wu ganha da zhe sipyii pu tapinneere ki ni we. ³² Tunmoo p'a pa bele sipyii pu tapinneere ki ni, wa nijoyo ni wa woyoo jee nigin we. Sipyiire tiye pyaa be bi tiye kapinnene juno ce we. ³³ Yawutu na wa bye wa wee mege jee na Alekisandire. A sipya wa di kii keree kii jaha jo wu mu. A Yawutuu pusamaa di wee jmununoo na wu she jahagbaa li na wu jo. A wee di wu keje yirige na jomoo wa wee mu. W'a bi giin wu li she sipyiire ti na na Yawutuu pu ya ta kakuunoo la shishiin pye we. ³⁴ Ga ba sipyiire t'a li ce na Yawutu wu jee we, a pu beeri di ganha na zee fo leere shuun shishiin na yu: «Efese sheen wo yapererezhoo Aritemisi w'a pelee, wu joo jee we!»

³⁵ Li ya ta joo we, fo kulo li fekama wuyee pyaa ya la le na tunmoo pu yereje. A wu pu pye: «Efese sheen, koo ke beeri ya li ce na yapererezhoo Aritemisi we w'a yiri fugba we ni na pa do ge, na Efese kulo li l'a wee ni wu gbaha ki kaseege pyi. ³⁶ Wa shishiin da ja yee kaala we. Lee na yi loxulo ta, yi ganha ba keree pyi yiye juno feni mu we. ³⁷ Bani yee ya baha pii namaa shuun we na na co na pa naha, na ta pee

di ya yaaga yu yaperεgbaha ki ni wε, p'i wa joguumε bε jo na wá wée yaperεzhε nighbεhε jo ki na wε. ³⁸ Ga wa bu la pye Demecusi ni wu kapyebyeyii pu na Lemu ya bε wε, kiiri cagongε wa, fanhafεε pu bε di wa. Pu shε ni lee kaa li ni pee mu. ³⁹ Kelee kaa latii bi jε, yi na já ba wù cabinnege caņa ke. ⁴⁰ Ni lee kunni bε wε, tunmε pemu wée ya yirige niņaa ge, pu na já wée jaagi pee wuu na na wée p'a giin wù sipyiire ti juyε kyεegi. Bani pu bu wù yege, wù wa da já sipyiire ti kapinnεε juyε jo sipya wa shishiin mu wε.» ⁴¹ Ba w'a yee jo xε wε, na sipyiire ti bεeri pye na t'a gaanji piyεye.

20

Poli ya naari Masedoni ni Girekii fiye yi ni

¹ Ayiwa, ba tunmε pu kafugo ya pa wo wε, a Pōli di n'a daa fεε pu yiri pinne; na jo ni pu ni, na pu yeri, na pu logoo waha, na na koo sha pu mu, na gaanji Masedoni fiige ki ni. ² Pōli nidorowo kee fiige ki ni, a wu kafila wa taga lowagaa kan wee xuu wu n'a daa fεε pu mu, na na toro na gaanji Girekii fiige ki ni. ³ A wu yeye taanri pye wá, na ba gbegele caņa ka na wu kεεgbεhε ka lε w'a se Siiri fiige ki ni. Ga, a wu ba logo na Yawutuu pii p'a woni pye wu mεge na. A wu kεεgbεhε ki wo zhe wu fiin, na guri pa doro Masedoni ni na kari wá tεε jo na. ⁴ Sipyii piimu pu bi pinne ni Pōli ni wu jaagoo li na ge, pee pu wa me: Bere shεen Pirusi ja Sopateri, ni Tesaloniki shεen shuun: Arisi-taaki ni Sekundusi, ni Deribe shεen Gayusi, na fara Timote na, ni Azi fiige shεen shuun: Tishiki ni Torofime. ⁵ A pee di doro wée jaha na, na shε wée sige Torowasi kulo li ni. ⁶ Ba Shizhenherε Baa Buuri Kalenε l'a toro wε, a wée di jé kεεgbεhε ka ni Filipe kulo li ni, na cabyaa kaguro pye na na nε Torowasi ni,

na shε pu ta wá. Ba wée ya nε wá wε, na cewuu nigin pye wá.

Poli ya Utikusi nixhugo jε Torowasi kulo li ni

⁷ Pōri jimuguro nibiige ki ni, a wée bεeri di shε binne, kεnhε wù Kafεε wo yalige ki li shiizhan. A Pōli di n'a daa fεε pu yeri. Wu funjε bi bye wu ba lε w'a gaanji kee caņa ki jimuguro. A wu sii mε jomε pu na n'a daa fεε pu mu fo na shε jine ki ji. ⁸ Wée bεeri pu bye wá na pinne zangaso wa ni. A p'i sokinnaa ni jehemεε le le na yaha puga ki ni. ⁹ Levεε wa bye ni wée ni, wu mεge jε na Utikusi; Wee nidεεnge di bye puga ki fenεtiri wu jε na. A wee di bye wá na ba ηmunε, fo na funjε wo wuyε na. Na Pōli yaha wu na yu, a ηmunumε p'i ba wu figi. A wu yiri wá fo zangaso wu puga taanri wogo ki juyε ni, na ba do jine na. Ba p'a pa di ba wu lε wε, na ba wu ta w'a xu. ¹⁰ A Pōli di digi, na shε leele wu juyε ni, na wu cε wu keye ni, na wée pye: «Yi ganha da yi fungonyε yi kyεegi wε! Wu wa jini na.» ¹¹ Lee kadugo na a Pōli di dugi zangaso wu ni sanha, a wu ni n'a daa fεε p'i shε puyε pinne wá sanha. A p'i binne li shiizhan Kafεε mεge na. Lee kadugo na a Pōli di jo na mε ni pu ni sanha, fo na shε jiga ki pye k'a mugi, na na kari. ¹² A Utikusi puga shεen di gari ni wu jini wo wu ni puga. A lee kaa l'i sii n'a daa fεε pu bεeri logoo jine.

Kεεgbεhε k'a yere ni Poli ye ni kulogoo ni jehεηεε ni

¹³ Lee kadugo na a wée di jé kεεgbεhε ka ni na doro Pōli jaha na na gaanji Asosi kulo li ni. Bani wu bi jo na tεε jo na wee da da gaanji Asosi ni, na wée di shε wu lε wá. ¹⁴ Ba wée ya shε wuyε juyε círi Asosi ni lee cirigana li na ni Pōli ni wε, a wu bε di jé kεεgbεhε ki ni. A wée di gari kulo la ni lee mεge jε na Mitileni. ¹⁵ Caņa kemu wée ya foro wee xuu wu ni ge, kee caņa ki jimuguro a

wèe di nɔ Kiyɔsi kulo li shizhaa na. Ki jimuguro shuun wuuro, a wèe di nɔ Samɔsi kulo li ni. Ki jimuguro taanri wuuro, a wèe di nɔ Mileti kulo li ni. ¹⁶ Pɔli funɲɔ bye wu yere Efese kulo li ni wɛ, kɔnhɔ wu ganha da mɔ doro Azi fiige ki ni wɛ. Wu bi sige kanha wu nɔ Zheruzalemu ni, kɔnhɔ wu bu já nɔ wà, wu she Pantekoti wu canja ki juɲɔ círi wà.

Pɔli ya Efese kulo li n'a daa fɛɛ nɔhɔlɛɛ pu yeri

¹⁷ Lee wuu na Pɔli ya tiin Mileti kulo li ni, na pii tun na pu she Efese kulo li n'a daa fɛɛ nɔhɔlɛɛ pu yiri pa. ¹⁸ Ba p'a pa nɔ wɛ, a wu pu pye: «Na cebooloo, fo canja kemu tɛhɛnɛ na nɛ na tɔɔɔ shan Azi fiige ki ni ge, fo na pa nɔ nɔɲaa na, yee wa nɛ jaarigana ni nɛ kapyegee ki bɛɛri cɛ. ¹⁹ Nɛ nayɛ tirige tuun bɛɛri ni na kapyɛnɛɛ pyi Kafɔɔ mu, na jaasoro, na jɛsinmɛ wo. Yawutuu bɛ ya woni pye nɛ kaa na tɔɔɲii ni jɛhɛnɛɛ ni, na sii kanhama nigbɔ nɔ nɛ na xuuni. ²⁰ Lee bɛ na, yee kuduun jɛ kaa lemu ni ge, nɛ lee la shishiin ɲmɔhɔ yee na wɛ. Nɛ yee kalaa Kile Kafila wu ni sipyii bɛɛri nii na, na yi kalaa yiye pyaa piyeyɛ bɛ ni. ²¹ Na yi jo na waha sipyii pu bɛɛri mu, Yawutuu fara Girekii na, jo pu daburaje jo pu jurumu wu na, p'i sɔɔ Kile na, p'i dà wu Kafɔɔ Yesu na.

²² «Ayiwa nime, Zheruzalemu ni di wa gaanji. Kile Munaa l'a na jaha co na se wà. Le l'a da zhe na ta wà ge, di wa lee cɛ wɛ. ²³ Ga kulo bɛɛri ni kunni n'a toro ge, Fɛfɛɛɛ Munaa na li she na na, na kasolene ni kanhama pu wa na jaha na wà. ²⁴ Lee bɛ na nɛ na munaa li wii yaaga wɛ. Le l'a dan nɛ ni ge, lee li wa mɛ. Tuduro te t'a kan nɛ mu ge, na tee shɔɔnri fo ti tɛhɛnɛ. Kafɔɔ Yesu ya labye wemu bɛɛri kaa le nɛ kenje ni ge, nɛ funɲɔ wa di wee bɛɛri pye di wu xɔ. Wee labye wu

wu wa mɛ, na Kile wo niime we wo Jozaama pu jo sipyii pu mu.

²⁵ «Ayiwa, nɛ toro yee piimu niɲɛ ni, na Kile saanra ti wo kafila wu jo ge, nɛ li cɛ jo nɛ ni yee wa da wùye ja nige wɛ. ²⁶ Lee l'a li pye n'a yi fiinɲɛ jo yi mu, sipya wa shishiin wo shishan foo wa nɛ na nige wɛ. ²⁷ Bani nɛ Kile jidaan bɛɛri she yee na, nɛ yafin ɲmɔhɔ yi na wɛ. ²⁸ Ayiwa, yi kaseɛge yaha yiye na de! Fɛfɛɛɛ Munaa l'a yi tenje dubyagbaha kemu juɲɔ ni ge, yi kee co xuuni ba dubyanaha-jemɛɛ jɛ wɛ. Kile ya n'a daa fɛɛ piimu shɔ wu ja wu wo shishan pu baraga ni ge, yi kaseɛge yaha pee na, y'i pu comɔ cɛ. ²⁹ Nɛye pyaa ya li cɛ jo nɛ nigarixhɔgɔ na yacoyo na ba jé yee niɲɛ ni, na do dubyaa pu na. ³⁰ Ali yeeyɛ pyaa kii bɛ ni naha, pii na ba foro yee ni, na kafineyɛ taga n'a daa fɛɛ pii juɲɔ kyɛɛgi, na pye puyɛ pyaa wo kalaapiire. ³¹ Lee wuu na, yi kaseɛge yaha yiye na. Yi yi funyɔ tirige li na na yee taanri nɛ pye naha yee niɲɛ ni na yee bɛɛri nigin nigin wu kalaa canja fara piige na, fo na jɛsinmɛ wo yee kaa na.

³² «Ayiwa, nime n'a da yi kaa le Kile ni wu niime jomɔ pu kenje ni. Kile ya sipyii piimu pye fɛfɛɛ ge, yee bɛ pu wa pee ni. Wu na ba fanha kan yi mu n'a daa wu ni, loolodaa lemu bɛ w'a kemɛ yaha ge, na lee bɛ kan yi mu. ³³ Nɛ ta nii yeege wa shishiin wo wari, kelee wu sanni, kelee wu fàya feni wɛ. ³⁴ Yee ya li cɛ na jo nɛye pyaa keye yi wo labye w'a nɛ keree bɛɛri yàa, na na jaarinii pu bɛɛri wogoo yàa* . ³⁵ Nɛ li she yee na shɛgana bɛɛri na jo mu wèe ya yaa na kapyɛnɛɛ pyi na la baa fɛɛ pu tɛri, na wù funyɔ tirige ni Kafɔɔ Yesu yɛ pyaa wo jomɔ pu ni na: «Duba ya daa gan funɲɔ ni na toro da na.»

³⁶ Ayiwa, ba Pɔli ya xɔ pee jomɔ pu na wɛ, na nuguro sin, a wu ni n'a

* 20:34 Kapyegee 3:18 wu kalaa.

daa fεε pu bεeri di binne Kile jεeri.
³⁷ A n'a daa fεε pu bεeri di sii mεhεε
 su xuuni Pōli gari wuu na. A p'i
 wu shaari ni taanpεεge fo ni. ³⁸ Lee
 kadugo na a p'i Pōli torogo na pa
 kōrōgō ki jō na. Pōli ya jomō pemu
 jo na nijaa tεhεne na na pu da jii
 taha wee na nige-e ge, pee jomō pe
 bi pu jahaya tanha xuuni.

21

Pōli ya kari Zheruzalemu ni

¹ Ayiwa, wee tuun wu ni a wèe
 di fò wu kan wùye mu ni n'a daa
 fεε pu ni, na jé kōōgbōhō ki ni na
 kari Kōsi ni. Kee caŋa ki jimuguro,
 a wèe di nō Orode ni, na yiri wà,
 na gari Patara ni. ² Ba wèe ya nō
 wà wε, na kōōgbōhō ka ta ki na se
 Fenisi fiige ki ni. A wèe di jé kee ni
 na kari. ³ Ba wèe ya she nō Sipere
 fiige ki shizhaa na wε, ma jεhe yere
 kōōgbōhō ki ni ma na da kee jaa.
 A wèe di kee yaha mε kamene ce
 wu ni, na doro kari Siiri fiige ki ni.
 A kōōgbōhō ki she yere Tiiri kulo
 li ni, bani lee kulo li ni tuguro ti
 bi yaa na tirige. ⁴ A wèe di foro
 kōōgbōhō ki ni, na jé kanha ki ni,
 na she n'a daa fεε pii ta wà Tiiri
 ni. A wèe di cewuu nigin pinne
 pye ni pee ni wà. Pōli bi da zhe
 kanhama pemu ja Zheruzalemu ni
 ge, Fεfεεε Munaa bi pee kaa jo pee
 n'a daa fεε pu mu. A pee di Pōli pye:
 «Ma ganha bu she Zheruzalemu ni
 wε.» ⁵ Ga ba wèe cagaraga k'a pa nō
 wε, n'a daa fεε pu fara pu cèe na, na
 fara pu nōhōpiire na, a pu bεeri di
 foro di zhe wèe torogo. A p'i foro ni
 wèe ni kanha ki ni na kari fo kōrōgō
 ki jō ki na. A wèe bεeri di she binne
 nuguro sin wà lohō ki jō ki na, na
 Kile jεeri. ⁶ Lee kadugo na a wèe di
 fò wu kan wùye mu, na jé kōōgbōhō
 ki ni, a pee kunni di guri na gaanji
 pu kabanya ni.

⁷ Ayiwa, ba kōōgbōhō k'a yiri ni
 wèe ni Tiiri kulo li ni wε, a wèe
 di she digi kulo la ni lee mεge jε

na Potolomasi; Wà wèe ya kōrōgō
 ki wo jara li jō yaha. A wèe di
 foro kōōgbōhō ki ni, na jé kanha ki
 ni, na she n'a daa fεε pu shaari, na
 lee caŋa jii le pinne pye ni pu ni
 shiizhan. ⁸ Kee caŋa ki jimuguro, a
 wèe di jaari kari Sezare kulo li ni,
 na she digi Filipe jūŋō ni. N'a daa
 fεε pu bi sipyii gbarashuun wemu
 jaha bulo na pee pu tudunmō pu
 tεge labye wu na ge, wee Filipe we
 be w'a bye pee gbarashuun we ni.
 Kafōo Yesu wo Jozaama pu jōvōo
 wa wu bye wii. ⁹ Dojinε pushaa
 nacebaalaa shishεεε wu bye Fil-
 ipe mu. Kile bi jomō yu pee bεeri
 mu pu na dorojo sipyii mu. ¹⁰ A
 wèe di diin Filipe kaban na cabyaa
 nijεhεjεε pye wà. Na wèe yaha
 Filipe kaban, a Kile tudunmō wa
 di ba ba caŋa ka na yiri Zhude
 fiige ki ni. Wee mεge ki bye na
 Agabusi. ¹¹ A wee ná wu nō wèe
 na, na Pōli wo kirimεε lō, na lee
 taga wuyε pyaa keye ni wu tōyō
 pō, na jo: «Fεfεεε Munaa l'a jo na
 Yawutuu pu da ba she le kirimεε le
 kafōo co Zheruzalemu ni, na wu pō
 le pōgana le na, na wu le shi watii
 keŋe ni wemu jε Yawutuu wε.»

¹² Ba wèe ya pee jomō pu logo
 wε, a wèe ni wee xuu wu sheen di
 binne Pōli jεeri jo wu ganha bu she
 Zheruzalemu ni wε. ¹³ A Pōli di jo:
 «Naha wo mεhεε yee di suu mε wε?
 Y'a giin y'i na jaha tanha ge? Ne
 gbegele xō xu ka na Zheruzalemu
 ni Yesu Kirisa mεge wuu na pu
 da jo pōrō.» ¹⁴ Wèe ya pa li ja
 nago Pōli ya go wu wu hakili laha
 Zheruzalemu shee li na-ε ge, a wèe
 di cari, na jo: «Le li wa Kile jidaan
 ge, lee li pye.»

¹⁵ A cabyaa dama dama di
 doro, a wèe di gbegele na gari
 Zheruzalemu ni. ¹⁶ A Sezare kulo
 li wo n'a daa fεε pii di binne kari ni
 wèe ni. Ba wèe ya nō Zheruzalemu
 ni wε, wèe bi yaa wèe pu tigi ná
 wemu jūŋō ni ge, a pee n'a daa

fɛɛ p'i gari ni wɛɛ ni wee kaban. Wee ná wu mɛgɛ ki bye na Minasɔn, Sipɛɛ shɛn wu bye wii. Wee bi dà na xɔ Yesu na l'a mɔ.

Yakuba ya Pɔli yeri

¹⁷ Ba wɛɛ ya nɔ Zheruzalɛmu ni wɛɛ, a wɛɛ cebooloo n'a daa fɛɛ p'i wɛɛ ɲunɔ círi ni fundanga ni. ¹⁸ Kee canja ki ɲimuguro a Pɔli di gari ni wɛɛ ni Yakuba kaban. N'a daa fɛɛ nɔhɔlɛɛ pu bɛɛri bɛ pu bi pinne wà. ¹⁹ Ba fò w'a pye xɔ wɛɛ, a Pɔli di jomɔ pu lɔ. Shi wemu ɲɛ Yawutuu-i ge, Kile ya kaa lemu pye wee shi wu bɛ tɛ ni Pɔli wo Kile jomɔ yɛɛ li funɲɔ ni ge, a wu ɲɔ le kee ni, na kee bɛɛri paari pu mu nigin nigin na.

²⁰ Ba p'a yee logo wɛɛ, a pu bɛɛri di Kile sɔ, na baraga taha wu na. Lee kadugo na a p'i Pɔli pye: «Wù ceborona, m'ajaa wɛɛ, Yawutuu xhuu niɲɛhɛmɛɛ p'a dà Yesu na naha, ga, ali niɲaa we bɛ ni, pu bɛɛri ya taha yaha Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu fɛni. ²¹ Sipyii pii d'a pa yi jo pu mu na Yawutuu piimu pu wa shi wusama tɛ ni ge, na mu wu wa yi yu pee Yawutuu pu mu na pu Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu keree ki yaha; na pu ganha ba pu nɔhɔpiire kɔɔn nige wɛɛ, p'i ganha ba kalɛgɛɛ kii shishiin bɛ pyi wɛɛ. ²² Ayiwa, wɛɛ na lee kaa le co cogana leke na wɛɛ? Li pye pyegana bɛɛri na pu na ba li cɛ na mu ya pa. ²³ Lee funɲɔ ni, le w'à da jo ma mu nime ge, m'a yaa ma lee pye. Ayiwa, namaa shishɛɛɛɛ ɲɛ naha wɛɛ mu, pee bi ɲɔmɛhɛɛ lɔ Kile mu. ²⁴ Ma da jé ni pu ni Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, m'a mayɛ pye fɛɛfɛɛ, m'a pu bɛ pye fɛɛfɛɛ na bɛ ni saliya wu ni. M'a pu bɛɛri wo ɲuguupɛɛmɛ wolo, kɔnhɔ p'i pu bɛɛri ɲuyɔ kuu. Lee bu bye Yawutuu pu na ba li cɛ na sipyii p'a keree kiimu bɛɛri jo mu shizhaa na ge, na lee la shishiin wa can wɛɛ. Pu na ba li ɲa bɛ sanha na muyɛ pyaa ki bɛ k'a paari na sahanji ni Musa

wo saliya wu ni. ²⁵ Shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛɛ, wu bɛ d'a dà Yesu na ge, wɛɛ ya sɛmɛ tun xɔ pee bɛ mu, na wù fungɔnyɔ she pu na; wɛɛ ya li she pu na jo xaara bɛɛri p'a gbo yapɛɛ na ge, pu ganha ba tee xaa wɛɛ, pu ganha ba shishan xaa wɛɛ, pu ganha ba yaxuyo xaa wɛɛ, p'i ganha ba dɔdɔɔɔ pyi wɛɛ.»

²⁶ Ayiwa, a Pɔli di fara pee namaa shishɛɛɛ wu na, tee ɲimuguro ti na a wu wuyɛ pye fɛɛfɛɛ na pee bɛ pye fɛɛfɛɛ. Lee kadugo na a p'i gari Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni shiizhan. Pu fɛfɛɛɛ cabyaa ki ɲɔ na ba fa canja kemu, ni pu bɛɛri nigin nigin wu saraya na ba wolo canja kemu ge, a Pɔli di yee caya yi she pu na.

P'a Pɔli co Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni

²⁷ Lee bi Azi fiige ki wo Yawutuu pii ta pee ya Pɔli ɲa Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni. Ba cabyaa gbarashuun wu ɲɔ ya giin di va wɛɛ, a p'i ba na sii tunmɔ pu pɛle, na sipyii pu sɔn, a p'i Pɔli co. ²⁸ Na ganha na xhuulo na: «Izirayeli shɛɛn, y'a ma yoo, y'a ma! Ná we w'a ɲaari na sipyii pu kalaa tɛyɛ yi bɛɛri ni na wɛɛ wo shi wu ɲɛ xuuni-i ge, wee wu ɲɛ we. Wee w'a yu bɛ sanha na wɛɛ wo saliya we ni wɛɛ wo Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ɲɛ xuuni wɛɛ. Lee bɛɛri kadugo na, Girekii bɛ ni w'a pa na pa jé fo Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki yɛ pyaa ni, na wɛɛ wo fɛfɛɛɛ xuu wu nɔɔɔgɔ wɛɛ mu.» ²⁹ P'a yee jo bani p'a bi Efese shɛɛn Torofime ɲa ni Pɔli ni kanha ki funɲɔ ni, na ganha na giin na w'a jé ni wee bɛ ni Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni.

³⁰ Ba l'a pye mu wɛɛ, a kanha ki funɲɔ ki bɛɛri di wuregi. A sipyii p'i ganha na fòro kabaya yi bɛɛri na, na fe na ma. A p'i Pɔli co, na wu fuulo yeege Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, na gburaya yi tɔ taapile ni. ³¹ Na pu yaha pu na Pɔli shaa di gbo, a pii di baa kari na she yi jo sɔɔsii pu wo ɲunɔfɔgbɔ wu mu na Zheruzalɛmu

kulo li beeri l'a wuregi. ³² Ba sɔrɔsii pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ w'a yee logo we, taapile ni a wu sɔrɔsii pii lɔ na fara sɔrɔsii ɲuɲɔfɔfɛ pii na, a p'i baa jé kanha ki ni. Ba Yawutuu p'a sɔrɔsii wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu ja ni wu sɔrɔsii pu ni we, a p'i Pɔli wo kpɔɔnrɔ ti ɲɔ yerenɛ. ³³ A sɔrɔsii pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu ba Pɔli co. A wu sɔrɔsii pu pye na pu tɔɔrɔ shɔnhɔyɔ shuun le wu na. Ba p'a Pɔli pɔ na xɔ we, a wu yegenɛ pye na: «We ná we di ɲɛ jɔgɔ we? Naha wu d'a pye we?» ³⁴ A sipyii pu beeri di ganha na xhuulo puyɛ taan, wa shishiin nijoyo ni wa woyo ɲɛ nigin we. A sɔrɔsii pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu ba li ta na wee wa da jomɔ pa shishiin ta logo tunmɔ pu kenɛ ni we, a wu sɔrɔsii pu pye na p'a se ni Pɔli ni sɔrɔsii pu wo pugbɔhɔ ki ni. ³⁵ Ba p'a she nɔ tajege ki ni we, a sipyii p'i sii tunmɔ pu pɛlɛ fo sɔrɔsii p'a na Pɔli lɔ. ³⁶ Bani sipyinehemɛ pu bi taha wu fɛni, na xhuulo na yu na: «Yi wu gbo laha wà! Yi wu gbo laha wà!»

Pɔli ya jo ni Zheruzalemu shɛɛn ni

³⁷ Pɔli nijewo pugbɔhɔ ki ni, a wu sɔrɔsii pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu pye: «Ta nɛ na já jo ni ma ni?» A sɔrɔsii pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu jo: «A l'i bye kanna mu w'a Girekii jomɔ pu nuri gɛ? ³⁸ Wee tuun wu ni, Misira shɛn ná we w'a n'a she le wuyɛ ni kurogo ke na, fo w'a kari ni namaa kabɔfɔɲɔɔ shishɛɛɛ (4.000) ni sipɔɲɔ ki ni gbuuro ti kaa na ge, mu wa were we gɛ?» ³⁹ A Pɔli di wu ɲɔ shɔ na: «Yawutu nɛ ɲɛ, Tarisi kulo li ni nɛ yiri, Silisi fiige ki ni. Kulo lemu shɛn nɛ ɲɛ ge, l'a pɛlɛ. Nɔ mayɛ na m'a na yaha di jo ni sipyii pu ni.» ⁴⁰ A sɔrɔsii pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu kafila wu kan Pɔli mu na wu jo ni sipyii pu ni. A Pɔli di yere wà kujɔɔ li ni, na wu kenɛ yirige sipyii pu mu, na w'a giin di jo ni pu ni. Ba sipyii p'a cari puyɛ na we, a Pɔli di ɲɔ kɔn na yu ni pu ni Yawutuu jomɔ pu ni. A wu pu pye:

22

¹ «Na tii ni na cebooloo, yi logo na ɲɔ na. N'a da ba jo nime na li she yee na jo nɛ ta kakuunɔ la shishiin pye we.» ² Ba sipyii p'a Pɔli ja wu na yu puyɛ pyaa wo jomɔ pu ni we, a p'i nɔhɔdaan jomɔ pu beeri ɲɔ yaha, na fɛhe kpan. A Pɔli di jo: ³ «Yawutu nɛ ɲɛ. Nɛ se Tarisi kulo li ni, Silisi fiige ki ni. Ga Zheruzalemu ni nɛ lɛ naha. Nɛ kalaa to wu bye Gamaliyeli. Wee w'a nɛ keme kalaa na bɛ ni wù sefɛlɛɛ pu wo saliya wu keree ni. Kafugo bye nɛ bɛ ni fo xuuni Kile-shaa li funɲɔ ni ba yee bɛ wa me niɲaa we. ⁴ Nɛ bɛ wu bi Yesu koo li wo sipyii pu kana, fo na pii gbuu pu ni. Nɛ bi le koo le ɲaarivɛɛ conì cèè fara namaa na, na pu puu na leni kaso ni. ⁵ Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ we, ni nɔhɔlɛɛ nahagbaa fɛɛ wo kurunɔ ke, pee wa na seɛɛɛ le kaa le na. Nɛ bi semɛ ta bɛ pu mu, na gaanji di zhe gan Damasi kulo li wo Yawutuu pu mu, kɔnhɔ di bu she Damasi ni, na she n'a daa fɛɛ pii ta wà, di pee bɛ co di pu pɔ, di ba ni pu ni Zheruzalemu ni, kɔnhɔ kanhama di ba nɔ pu na.»

Pɔli ya dà dagana lemu na Yesu na ge, w'a yee ɲaha jo

⁶ «Ayiwa, na nɛ yaha nɛ na gaanji koo li ni, na ba she deɛɛɛ Damasi na cafugo ki na. Taapile ni a kpɛɛngbɔhɔ ka di yiri fugba we ni, na ba ɲi na nɛ maha. ⁷ A nɛ wolo to ɲiɲɛ na, na mujuu la logo na: «Sɔli, Sɔli, ɲaha na m'a na kana me we?» ⁸ A nɛ yegenɛ pye jo: «M'i ɲɛ jɔgɔ we, Kafɔɔ?» A wu nɛ pye: «Nɛ ɲɛ Nazareti shɛɛn Yesu, nɛ mu wa gana me.» ⁹ Ayiwa, sipyii piimu pu bye ni nɛ ni ge, pee kunnì ya kpɛɛngbɔhɔ ki ɲa, ga we wu bi yu ni nɛ ni ge pu ya ta weefɔɔ wo mujuu li logo we. ¹⁰ A nɛ yegenɛ pye jo: «Kafɔɔ, leke nɛ d'a yaa na pye we?» A Kafɔɔ di nɛ pye: «Yiri m'a jé Damasi kanha ki ni, Kile funɲɔ wa ma lemu pye ge, lee na zhe jo ma

mu.» ¹¹ Kpɛɛngɛ ki bi peɛ peɛlegana lemu na ge, a nɛ bye nɛ naa nige wɛ. Sipyii piimu pu bye ni nɛ ni ge, a pee di na nɛ co keɛ na na jɛ kanha ki ni.

¹² «Lee bi ná wa ta Damasi ni wee mɛgɛ jɛ na Ananasi. Kile j̄ni faara sipya wu bye wii fo xuuni, na jaari na sahanj̄ ni Musa wo saliya wu keree ki bɛɛri ni. Damasi kulo li Yawutuu pu bɛɛri bi wu mɛsaana yu, ¹³ A wee di ba nɛ feni, na ba yere nɛ taan, na jo: «Na ceborona Soli, ma j̄ni ki mugi m'a wii!» Taapile ni, a nɛ j̄ni k'i mugi, a nɛ wii na wu niyerege ja. ¹⁴ A wu nɛ pye: «Wɛɛ sefɛɛ pu wo Kile wu w'a mu jahaha bulo, kɔnhɔ m'a wu j̄nidaan cɛ. Wemu w'a tii ge, m'a wee ja, m'a wu j̄o jomɔ bɛ logo. ¹⁵ Bani ma na ba bye wu sɛɛri. M'a keree kiimu ja na kiimu logo ge, ma na ba kee wo yere pyi sipyii pusamaa bɛɛri mu. ¹⁶ Wee tuun wu ni nime, ma ganha bu diin na kaa latii ma da da sige wɛ. Yiri m'a batize, ma wo jurumu wu yafa ma mu Yesu mɛgɛ ki gbɔɔɔ ni.»

Kile ya Pɔli tun shi watii mu

¹⁷ «A nɛ guri pa Zheruzalemu ni. Na nɛ yaha Kile-jɛɛɛgɛ na Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, a Kile di kashɛɛ la she nɛ na. ¹⁸ A nɛ Kafɔɔ ja, a wu nɛ pye: «Tɔgaaya lɔ, m'a foro Zheruzalemu ni, bani jomɔ bɛɛri ma da ba jo naha nɛ shizhaa na ge, sipya wa shishiin wa da gbara pu na ma mu wɛ.» ¹⁹ A nɛ wu pye: «Kafɔɔ, puyɛ pyaa wa li cɛ na nɛ wu bi ma jaari na Kile-peɛɛɛɛ piyɛyɛ yi sahanj̄, na n'a daa fɛɛ pu conɪ na pu sani, na pu leni kaso ni. ²⁰ Ali Ecɛni we wu bi mu jomɔ pu yu ge, pu bi wee gbuu tuun wemu ni ge, nɛyɛ pyaa ki bɛ bye wà. Nɛ bi sɔɔ li na jo pu Ecɛni gbo. Nɛyɛ pyaa k'a bi Ecɛni gbovɛɛ pu fadeye yi co pu mu.» ²¹ Wee tuun wu ni a Kafɔɔ di nɛ pye: «Yiri, di ma tun shi watii mu taliige ni.»»

Pɔli ya li she sɔɔsɪi pu na na Oromɛ shɛn wee jɛ

²² Sipyii pu bɛɛri bi niwegee shan na Pɔli kafila wu nuri, fo na she nɔ pe jomɔ pe na. Ga ba w'a pa j̄o le yɛ pee jomɔ pu ni wɛ, a sipyii p'i ganha na xhuulo na yu: «Kɛ sipyituugo ke ya yaa na ki gbo! We ya yaa pu wu yaha j̄ni na bada wɛ!» ²³ A p'i ganha na sɛɛ, na pu fadeye wolo na yee figi fugba we ni, na gbazhenhɛ kori na waa fugba wu ni. ²⁴ Ba sɔɔsɪi pu wo j̄nɔfɔgbɔ w'a lee ja mu wɛ, a wu sɔɔsɪi pu pye na pu jɛ ni Pɔli ni sɔɔsɪi pu wo pugbɔhɔ ki ni. W'a lemu pye sipyii p'i sɛɛ mɛ wu na ge, p'i wu kpɔn ni susɔɔɔ ni fo wu bu she lee jo, ²⁵ Ga tuun wemu ni pu bi Pɔli puu p'i wu kpɔn ge, sɔɔsɪi j̄nɔfɔɔ we wu bye wu tãan ge, a Pɔli di wee pye: «Na bɛ ni saliya wu ni, l'a saha nago yee pu Oromɛ shɛn kpɔn ni susɔɔɔ ni wu kiiri kɔnbaa gɛ?» ²⁶ Ba sɔɔsɪi j̄nɔfɔɔ w'a yee logo wɛ, a wu gari sɔɔsɪi pu wo j̄nɔfɔgbɔ wu yiri na she wu pye: «Naha m'a giin di bye mɛ wɛ? We ná we, Oromɛ shɛn wu jɛ wii!» ²⁷ A sɔɔsɪi pu wo j̄nɔfɔgbɔ wuyɛ pyaa di she Pɔli yege na: «Oromɛ shɛn yɛ pyaa mu jɛ ya?» A Pɔli di wu j̄o shɔ na: «Uun.» ²⁸ A sɔɔsɪi pu wo j̄nɔfɔgbɔ wu jo: «Wari nijehemɛ nɛ saraa na na já pye Oromɛ shɛn.» A Pɔli di wu pye: «Nɛ d'a sii se Oromɛ shɛn do!» ²⁹ Ba Pɔli ya pee jomɔ pu jo wɛ, piimu pu bi da wu kpɔn, p'i wu karamu fo wu jo ge, a pee bɛɛri di jaaga laha wu tãan. A sɔɔsɪi pu wo j̄nɔfɔgbɔ wu bɛ di fya, bani wee wu bi jo na pu Pɔli pɔ na ta Pɔli di jɛ Oromɛ shɛn cii yɛ pyaa.

Pɔli ya paari kiirikɔɔn kurujɔ ki nahagbaa na

³⁰ Ayiwa, kaa leke na Yawutuu p'a bi Pɔli jaagi ge, sɔɔsɪi pu wo j̄nɔfɔgbɔ wu funjɔ bye wu lee tii cɛ. Lee wuu na w'a tuduro yaha she kee canja ki jimuguro, na pu saraya jahha shɔɔnrivɛɛ j̄nɔfɔɛɛ ni

kiirikoon kurunjo ki sipyii pu beeri yiri pinne. Lee kadugo na a p'i p'oo ti sanha P'oli na, na gari ni wu ni, na she wu yereje pu niye ni.

23

¹ A P'oli di jaha ki le kiirikoon kurunjo ki sipyii pu ni na jo: «Na cebooloo, ne na torogana li saha ni Kile jidaan ni, fo na pa no njana na, fyaara be ya pye ne zo wu ni li koro ni we.» ² Jom pe P'oli ya jo ge, a pee di bye pu ya be saraya jaha shoonrivere wo junofojbo Anajasi mu we. Pii pu bye P'oli taan ge, a wu pee pye na pu P'oli kp'on wu jo ke na. ³ Wee tuun wu ni a P'oli di wu pye: «Mu nivige ke kanna kasarog'o kadugo ki! Kile be na ba mu kp'on! Yatenge mu ya shan na tiin na ne kiiri ma da gon na saha ni saliya wu ni, mu ninumo di noho m'a yu sanha na pu ne kp'on, na ta saliya w'i ya yee jo we.» ⁴ Sipyii pii pu bye P'oli taan ge, a pee di wu pye: «Go Kile wo saraya jaha shoonrivere wo junofojbo wu mu wa zehete me ge!» ⁵ A P'oli di pu pye: «Na cebooloo, ne li ce nago saraya jaha shoonrivere wo junofojbo wu je wii we, sa lee ni we ne bi da ye jo ni wu ni we. Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Ma ganha da kafilakuumo jo wa ma nahagbaa fo na we.»*

⁶ Ayiwa, P'oli bi li ce na kiirikoon kurunjo ki taaga ka ki je Sadushen, taaga ki sana di je Farizhen. Lee wuu na w'a mujuu wa pu niye ni na pu pye: «Na cebooloo, Farizhen ne je. Ne sefee je Farizhen. Ne da li na jo xujene na ba bye jiga na ge, kee tadan ke wuu na kiiri w'a goon me ne na njana.» ⁷ Ba P'oli ya pee jom pu jo ye we, a nakaara di je Farizhen ni Sadushen pu te ni. A sipyii p'i daa taaya shuun. ⁸ Bani Sadushen, pee wa yu na xujene da ba bye jiga na we, na meleke je

we, na munahaa kiitiigee be di je we. Na ta Farizhen, pee d'a da kii keree kii beeri na. ⁹ A tunm p'i ganha na bele fo xuuni. A saliya karamog'oo pii di yiri Farizhen pu wo kurunjo ki ni, na kafugo le puye ni na jo: «Wee kunni ya ta kakuuno la shishiin ja we na we na we. Ma na zhe li ta meleke wa, kelee munaa la l'a yu ni wu ni.» ¹⁰ A nakaara t'i ba sii pele fo sarosii pu wo junofojbo wu funjo ya pen na pu ganha ba P'oli kile gbo puye te ni we. Lee wuu na w'a sarosii pii tun na pu tigi, p'i ba P'oli sho sipyii pu na, p'i she ni wu ni sarosii pu wo pugboho ki ni.

¹¹ Kee cana ki jimuguro nibiige, a Kaf'o di ba wuye she P'oli na na wu pye: «La le maye ni m'a ma luu waha. Ba m'a pye ne seeri na ne kaa jo Zheruzalemu kulo li ni we, mu ma da zhe bye ne seeri, na ne kaa jo Orome kulo li be ni.»

Yawutuu p'a woni faanri P'oli kaa na

¹² Kee cana ki jimuguro nisog'o na, a Yawutuu pii di binne na woni pye P'oli kaa na. A p'i gaa puye mu na pee wa da li we, pee di wa da loho gba we, fo pee bu she P'oli gbo. ¹³ Piimu p'a bi wee woni wu pye ge, pee bi jehe namaa kelee shishere (40) na. ¹⁴ A p'i gari saraya jaha shoonrivere junofoje ni nohole pu feni, na she pee pye: «Wee ya wuye pinne na gaa Kile na, jo we da li we, we da wa da loho gba we, fo we bu she P'oli gbo tuun wemu ni. ¹⁵ Lee wuu na, yi ni kiirikoon kurunjo ki sipyii pusamaa beeri, yi be yi na y'i she sarosii pu wo junofojbo wu jeeri na wu pa ni P'oli ni yi mu. Y'i yiy pye kanna y'a giin y'i ba wu keree ki deele yi ki suguri saama na. Wee kunni wa gbegele xo na wu sige, wu ba wu gbo koo li na, na wu ta wu sanha no nahame yi na we.»

* 23:5 Ekizode 22:28

Yawutuu pu wo woni wu n̄h̄o ya muḡi

¹⁶ Ga, a P̄li yal̄o di we woni we kafila wu b̄eri logo. A wu baa kari s̄ar̄s̄ii pu wo pugb̄h̄o ki ni, na she yee jaha jo P̄li mu. ¹⁷ Wee tuun wu ni a P̄li di s̄ar̄s̄ii j̄uñf̄o wa yiri na wu pye: «She ni we l̄v̄o we ni s̄ar̄s̄ii pu wo j̄uñf̄ogb̄o wu mu, jom̄o pa pu wa wu mu na jo wu mu.» ¹⁸ A wee s̄ar̄s̄ii j̄uñf̄o wu gari ni l̄v̄o wu ni s̄ar̄s̄ii pu wo j̄uñf̄ogb̄o wu mu, na she wu pye: «Kasolem̄e P̄li w'a ne yiri, na ne pye na ne wu pa ni we l̄v̄o we ni mu mu na jom̄o pa pu wa wu mu na jo ma mu.» ¹⁹ A s̄ar̄s̄ii pu wo j̄uñf̄ogb̄o wu l̄v̄o wu co wu keñe na, na fulo ni wu ni kabanugo na, na wu yege na: «Jom̄o peke p'i wa mu mu na jo ne mu w̄e?» ²⁰ A l̄v̄o wu wu pye: «Yawutuu p'a jo na b̄e yi na na pee da ba mu j̄eri jiga na, na m'a P̄li yaha she kiirik̄oñ kurun̄o ki mu; na p'a giin p'i she wu keree ki kem̄e suguri. ²¹ Ga ma ganha bu dà yee na w̄e! Bani pu wo sipyii pii p'a da ba lara na P̄li sige koo na, pee ya j̄ehe sipyii kelee shish̄eere (40) na. P'a b̄e yi na, na gaa Kile na na pee wa da li w̄e, pee di wa da l̄h̄o gba w̄e, fo pee bu she P̄li gbo tuun wemu ni. P'a gbegele x̄o b̄e. Mu j̄o yiri pu wa wii, mu ba s̄o na lee pye pu mu.» ²² A s̄ar̄s̄ii pu wo j̄uñf̄ogb̄o wu l̄v̄o wu yaha kari. Ga na yi jo na waha wu mu na ye w'a jo wee mu ge, na wu ganha bu yee jo sipya watii mu nige w̄e.

P'a P̄li yaha she gan gbaf̄eneere Felikisi mu

²³ Lee kadugo na a s̄ar̄s̄ii pu wo j̄uñf̄ogb̄o wu s̄ar̄s̄ii j̄uñf̄e shuun wa yiri na pu pye: «Yi s̄ar̄s̄ii xhuu shuun wá puȳe na, ni sh̄anduguloo kelee gbarashuun, ni namaa tanmaa f̄e xhuu shuun. Pu b̄eri di gbegele, piige ba w̄o na n̄o tuun̄o j̄ii gbarash̄eere na, p'i da se Sezare kulo li ni. ²⁴ Yi sh̄onḡo ka gbegele

P̄li b̄e mu, k̄on̄h̄o wu nijeme di n̄o gbaf̄eneere Felikisi na yaaga ganha bu wu ta w̄e.» ²⁵ Lee kadugo na a wu s̄eme ȳa na wee tun Felikisi mu. Wee s̄eme wu jom̄o pu wa m̄e:

²⁶ «Ne s̄ar̄s̄ii wo j̄uñf̄ogb̄o Kulo di Lisiyasi w'a we s̄eme we ȳa na tun na j̄uñf̄o gbaf̄eneere Felikisi mu.

N'a ma shaari.

²⁷ «Yawutuu pu bi we ná we co, na ganha na giin p'i wu gbo. Ba ne pa logo na Orome shen wu j̄e wii we, a ne na wo s̄ar̄s̄ii pii tun kari p'a she wu sh̄o pu na. ²⁸ Kaa lemu w'a bi pye a Yawutuu p'i ganha na wu jaagi lee wuu na ge, ne fun̄o ki bye di lee c̄e. Lee wuu na, a ne she ni wu ni pu wo kiirik̄oñ kurun̄o ki mu. ²⁹ Ga, a ne ba li kas̄eri, na li ta jo pu wo saliya wu wo keree na p'a wu jaagi. Ga wu ya ta kakuun̄o la shishiin pye lemu na xu n̄o wu na, kelee na wu le kaso ni w̄e. ³⁰ Lee kadugo na a p'i ba ne pye na Yawutuu p'a woni pye wu kaa na, lee wuu na ne mehe wu yaha she ma yiri, na yi jo Yawutuu pu mu jo p'a jaagi wu t̄eri wu na kaa lemu na ge, jo pu she lee jo muȳe pyaa ki mu. Ye y'a bye ne mu di jo ma mu. Kile wu tuun wa she w̄u na.»

³¹ Yemu y'a jo s̄ar̄s̄ii pu mu ge, a p'i lee pye; a p'i P̄li l̄o kee piinun̄o ki ni, na gari ni wu ni fo Antipatirisi kulo li ni. ³² Nimuguro ti na, s̄ar̄s̄ii piimu pu bye t̄oȳo na ge, a pee di guri na pa pu wo pugb̄h̄o ki ni; a sh̄anduguloo p'i ganha na gaan̄i ni P̄li ni. ³³ Ba p'a she n̄o Sezare ni w̄e, a p'i s̄eme wu kan gbaf̄eneeri wu mu, na P̄li b̄e she wu na. ³⁴ A gbaf̄eneeri wu s̄eme wu kalaa na P̄li yege na: «Fiige keke ni mu d'a yiri w̄e?» A P̄li di wu pye na wee ya yiri Silisi fiige ki ni. ³⁵ A gbaf̄eneeri wu wu pye: «Ma jaagiv̄e pu ba n̄o naha tuun wemu ni, ne na logo ma j̄o na wee tuun wu ni.» A wu jo na pu P̄li yaha saanna Her̄o di wo kaanja ki ni, pu da wu kas̄eri.

24

Yawutuu p'a Pòli jaagi

¹ Ayiwa, a cabyaa kaguro di doru, a saraya naha shòonrivée wo juyòfògbò Ananasi di ba Sezare kulo li ni, wu ni nòhòlee p'a, ni ná wa, wemu ya kafila ce xuuni ge, wee wu bi da ba wu kafilacene taga Pòli tòògò le. Wee mège ki bye na Teritule. A p'i ba jaagi shan Pòli na gbafene erere Felikisi mu. ² A p'i she Pòli yiri na pa. Keree kiimu na p'a wu jaagi ge, a Teritule di kee jò kòn na baari gbafeneeri wu mu. A wu jo: «Wù juyòfòceme we, wèe wa fereme nigbò pemu ni fiige ki funjò ni nijaa we ni ge, mu gbòòrò ni wèe ya pee fereme pu ta. Mu wo fungòngò fèere nigbòòrò funjò ni be jeri nijeheme ya jé fiige ki ni, fo na ki pye k'a she naha na. ³ Wèe ya ma saama pu ce ma mu tuun beeri ni kii keree kii beeri na. ⁴ Ga ma na jo ne funjò wa wèe pu ma tenje yaha fo di mò we, lee wuu na n'a ma jèeri jo ma jò maye na, m'a niwegee shan m'a kafilakaya nigin nigin logo wù mu.

⁵ «Ayiwa, we ná we m'a jaa me ge, wèe kunni ya we seeri na wu ta ba kafèege bani je we. Wu je na n'a she yirige Yawutuu pu ninje ni kòjò ki beeri na. Wee wu je be Nazareti sheen wo koo li jahagbaa fòò. ⁶ W'a bi giin fo na wèe Kile-pèenje pugbòhò ki be nòrògò, lee wuu na wèe ya wu co. [Wèe bi giin wèe di wu kiiri kòn na saha ni wù wo saliya wu ni. ⁷ Ga, a sòròsii pu wo juyòfògbò Lisiyasi di nò ni kafugo ni, na wu shò wèe na. ⁸ Na wèe pye na lemu na wèe ya wu jaagi ge, na wèe pu pa lee jo muye pyaa mu.] Maye pyaa ki be na já wu yege, keree kiimu beeri na wèe ya wu jaagi ge, ma na ki logo wuyè pyaa jò na.» ⁹ Yawutuu piimu beeri pu bye wà ge, a pu beeri di yere pee jomò pu na, na Teritule ya yemu jo ge, na can wu je wii.

Pòli be ya paari gbafeneeri wu mu

¹⁰ Lee kadugo na a gbafeneeri wu jomò pu kan Pòli be mu. A Pòli di jomò pu lò na gbafeneeri wu pye: «Ne li ce li yee ya jehè, jo mu wu je we shi we wo kiiri kònvòò. Lee wuu na fyaara wa ne zò wu ni nago ne wu na fiin jo mu mu we, bani ne ta kakuunò la shishiin pye we. ¹¹ Ne pa Zheruzalèmu ni di ba Kile pele li sanha doru cabyaa ke ni shuun tään we. Ma jehè yegenè pye be, ma na li ta mu. ¹² Pu ya na ta nakaara na ni sipya wa shishiin ni Kile-pèenje pugbòhò ki ni we. P'i wa na ta di na sipyii juyò kyèegi Kile-pèenje puga ka shishiin ni, kelee xuu watii ni kanha ki funjò ni we. ¹³ Pii sipyii pii wa da já kaa la shishiin jo lemu ya li shèe na jaagi we p'a taha ne na ge, na can wu je wii we.

¹⁴ «Ayiwa, kaa lemu na n'a da yere di lee jo ma jii na ge, lee li wa me. Wèe sefèlee pu wo Kile we, wee mu ne kapyenje pyi kovonò latii ni, lemu kaa pii wa byi na li je can we ge. Ga keree kiimu beeri k'a ka Musa wo saliya wu ni ge, ne dà kee beeri na; Kile tudunmòò p'a kiimu beeri ka ge, na fara kee be na. ¹⁵ Kile wemu na ne daa ge, wee na pu be w'a daa nago kanna sipyisaamaa ni sipyikuuyo beeri nixhuyo na ba je jiga na. ¹⁶ Lee wuu na ne la le naye ni, kònhò kakuunò la shishiin ganha da gori na zò wu na we. Kakuunò la shishiin ganha da gori na ni Kile te ni we, kelee na ni sipyii te ni we.

¹⁷ «Ayiwa, ba yee kii ya toro we, a ne ba ba wà cana ka, na ba na wo shi sipyii pii tege ni wari ni, na saraga be wolo Kile mu. ¹⁸ Kee keree kii na p'a pa ne ta Kile-pèenje pugbòhò ki ni. Ne bi bye be fèfèe. Sipyii piitiilee di bye wà we, nakaara be di ya ta wà we. ¹⁹ Ga Azi fiige ki wo Yawutuu pii pu bye ni ne ni. Li bu da nago kanna kakuunò la ne bi pye, pee bi yaa pu ta naha p'i ne jaagi mu naha tään. ²⁰ Ni lee ni we, pu bi ne kiiri wo kòon kiirikòon

kurunjo ki jahaa taan tuun wemu ni ge, di bi ta n'a kakuunjo la pye, pii sipyii pii pu wa naha ge, na pu lee jo ma jii na. ²¹ Na ne niyerege yaha pu nahagbaa na, pe jonumjo pe ne jo pu mu ni fanha ni jo: «Ne da li na jo xuu na ba je na foro xu ni jiga na, lee li wa ne yaha me kiiri na njaa yee nahagbaa na.»

²² Ayiwa, lee bi Felikisi ta wee ya Yesu koo li keree ki beeri ce, a wu kayuu li yirige, na kiiri wu yaha caja ka jahaa na, na pu pye: «Y'a se, sarasii pu wo junjofogbo Lisiyasi ba ba, ne na ba yi keree ki keme na ki suguri.» ²³ Lee kadugo na a wu sarasii junjofoo wa pye na wu Pali yaha kaso wu ni, na wu da wu kasari; ga na p'i kafewama yaha wu mu. Na wu najiine ba jo p'i ba foro wu na p'i yaaga ka kan wu mu, na p'i lee koro yaha.

Pali ya jo ni Felikisi ni wu shoo wu ni

²⁴ Ba cabyaa dama dama ya toro we, a gbafeereee Felikisi di ba ni wu shoo ni. Cee wu mege ki bye na Durusili; Yawutu wu bye wii. A p'i wa tun w'a she Pali yiri. A Pali di ba. Sipya ya yaa ma da Yesu na dagana lemu na ge, a Pali di ba ganha na yee jahaa yu pu mu. ²⁵ Ga sipya na ja wuye tanha tanhagana leke na kakuunjo na, ni torogana lemu funno ni ma da bye tifiire foo Kile mu, ni jiga wo kiiri wu na ba gon kongana lemu na ge, ba Pali ya pa jo le yee ni we, a Felikisi di fya. A wu Pali pye; «Nime, ma na ja da gaaji, di ba tuun wa betii ta di na ma yiri sanha.» ²⁶ Wu bi giin na wari be Pali da ba gan wee mu. Lee wuu na wu bi ma Pali yiri teege ni jehene ni pu na ma na yu.

²⁷ A p'i yee shuun pye lee ni. Lee kadugo na a p'i ba Porsasi Fesitusi tenje fiige ki junjo ni na pye Felikisi faara. Felikisi funno bye wu wuye ton taan Yawutuu pu mu, lee wuu na w'a Pali yaha wa kaso wu ni.

25

Pali ya jo pu she wee keree shoonri Orome saannaa junjofoo wu yiri

¹ Ba Fesitusi ya tenje na pye Zhude fiige ki gbafeeri we, a cabyaa taanri di doro, a wu yiri Sezare kulo li ni na kari Zheruzalemu ni. ² Ba w'a no wa we, a saraya jahaa shoonriwee junjofee, ni Yawutuu pu wo nahagbaa fee p'i she wu mu, na she pu loyire jomjo Pali shizhaa na. ³ A p'i wee gbafeeri wu jeri na wu jo wuye na wu Pali yaha she Zheruzalemu ni; lee di pu ta p'a woni pye Pali na, na p'i ba she lara wu sige koo na p'i ba wu gbo. ⁴ Ga, a wee di pu pye na kaso wu ni Pali wa da yaha wa Sezare kulo li ni, na jeri tapyege ni weeye pyaa be k'a da guri da se wa. ⁵ A wu pu pye sanha: «Yee wo junjofee p'a yaa na pinne na gaaji ni ne ni Sezare kulo li ni. Pu bu she no wa, lemu na yee wa Pali jaagi ge, puye pyaa na lee jo.»

⁶ Lee kadugo na gbafeeri wu cabyaa ya laha gbarataanri kelee ke na Zheruzalemu ni we, lee kadugo na a wu guri pa Sezare kulo li ni. Nimuguro ti na a wu she diin kiiri wu takongo ki ni, na tuduro tun na pu pa ni Pali ni. ⁷ Ba Pali ya no we, Yawutuu pii p'a yiri Zheruzalemu ni na pa ge, a pee di yere wu maha; na sii kakuunjo can can wogoo ni jehene jo taha wu na, na ta se bye pu ni pu ja kaa nigin be lo kii keree kii ni p'i li fiinne jo can di da li ni we. ⁸ Lee kadugo na a Pali be di jomjo pu lo na jo: «Ne ya ta kakuunjo la shishiin pye Yawutuu pu wo saliya wu shizhaa na, kelee Kile-pene pugboh ki we. Ne di ya kakuunjo pye Orome saannaa junjofoo wu be na we.»

⁹ Gbafeeri wu funno ya pye wu kaa di daan Yawutuu pu mu ge, a wu Pali pye: «Ta ma funno wa m'a she Zheruzalemu ni, konho ma kiiri wu she gon wa naye pyaa ki jii na?»

¹⁰ A Pali di jo: «Ne yere xo Orome

saannaa juṅṅofɔ wu wo kiiri wu takɔngɔ ki ni. Nahame ne kiiri w'a yaa na kɔn. Ne ta kaa la shishiin be kyeeḡi Yawutuu pu mu we, muye pyaa ki be ya lee ce fiinne fo xuuni. ¹¹ Ne da bi da ne kanahana la pye, kelee na kaa la pye lemu ya yaa ni xu ni ge, ne bi da xu wu she we. Ga keree kiimu beeri p'a yu ne shizhaa na ge, na kee yaha can ne lee la shishiin ni we, sipya wa shishiin be da ja ne ju yaha pu mu we. Ne funḡo ki wa na wo kiiri wu she gon Orome saannaa juṅṅofɔ wu yiri.»

¹² Ayiwa, a gbafeḡere Fesitusi ni wu wo kapyebyenii p'i she puyena, a wu na kuri pa, na ba Pɔli pye: «Ni ma wa Orome saannaa juṅṅofɔ wu kaa jo xɔ, ma na zhe wee yiri Orome kulo li ni.»

Pɔli ya jo saannaa Agiripa nii na

¹³ Ba cabyaa dama dama ya toro we, a saannaa Agiripa ni wu shɔ Berenisi di gari Sezare kulo li ni di zhe gbafeḡere Fesitusi shaari. ¹⁴ Ayiwa, a p'i cabyaa nipeheḡe pye Sezare kulo li ni. A cana ka di ba nɔ, a Fesitusi di Pɔli wo keree ki paari saan wu nii na na: «Felikisi ya na wa yaha naha kaso ni. ¹⁵ Tuun wemu ni ne she Zheruzalemu ni ge, a saraya naha shɔnriwe juṅṅofee ni Yawutuu nɔhɔlee p'i she pu fiin jo ne mu wee na wu shizhaa na, na ne beeri na ne wu kiiri kɔn wu na, di wu gbo. ¹⁶ A ne pu pye jo Orome sheen mu, fanhafɔ ya yaa wu sipya ju yaha lee yahagana li na pu gbo we. Piimu p'a wu jaagi ge, fo wu ni pee bu binne tiin jomɔ na. Keree kiimu na p'a wu tɔḡḡo leni ge, wu be di wu taa jo kee shizhaa na. ¹⁷ Ayiwa, a pee sipyii p'i binne pa naha ni ne ni. Ba wee ya nɔ naha we, ne ta li yaha nige nimɔnɔ we. Kee cana ki jimuguro ye pyaa, a ne gari kiiri wu takɔngɔ ki ni, na tuduro yaha p'a she wee na wu yiri na pa. ¹⁸ A wu jaagivɔe p'i yiri yere na jo. Ga ne bi kakuṅḡo kiimu kɔn

naye funḡo ni ge, wu ya ta w'a jaagi lee la shishiin na we. ¹⁹ Puyena pyaa wo koo li wo nakaara jomɔ ye na pu bye; ni na wa be wemu w'a xu ge, Pɔli di yu na wu ne nii na. Wee na wu mege ki bye Yesu. ²⁰ A ne kunni di bye ne ce dii ne da bye di lee la tuugo shɔnri we. Lee wuu na a ne Pɔli yege wu bu da wu na da zɔɔ wu she Zheruzalemu ni, kɔnhɔ wu kiiri wu she gon wa. ²¹ Ga, Pɔli ya ta sɔɔ lee na we, na jo na Orome saannaa juṅṅofɔ wuyena pyaa ki da ba wee wo kiiri wu kɔn. Wee tuun wu ni a ne pu pye jo p'a wu kaseri kaso wu ni, fo di ba wu yaha she wee mu tuun wemu ni.» ²² A wee saan wu gbafeḡeri wu pye: «Neyena pyaa be funḡo ki wa di logo wee na wu ju na.» A Fesitusi di wu pye: «Niga na ma na logo wu ju na.»

²³ Ayiwa, kee cana ki jimuguro, a saannaa Agiripa di wu saannaa faya le, a wu ni wu shɔ Berenisi di ba. A sipyii p'i pu juṅḡo ciri ni ciire ni. A pu ni sɔrsii pu wo juṅḡogbo we, ni kulo li tayeregbɔhɔ sipyii di binne pa, na ba je kiiri takɔngɔ puga ki ni. Lee kadugo na a Fesitusi di jo na pu pa ni Pɔli ni. ²⁴ Ba Pɔli ya nɔ we, a gbafeḡeri wu jomɔ pu la na jo: «Saannaa Agiripa ni yee piimu beeri pu wa naha ni wee ni ge, yi we na we wii. Yawutuu pu beeri p'a pu loyire she ne na we shizhaa na Zheruzalemu ni, ni nahame be, fo na sele na w'a yaa na wu gbo. ²⁵ Ne mu kunni, wu ya kakuunɔ la shishiin pye lemu na ja xu nɔ wu na we. Ga wuyena pyaa kii d'a jo xɔ pu wee kiiri wu yaha saannaa juṅṅofɔ wu wu kɔn, lee wuu na ne giin di wu yaha zhe wee yiri Orome ni. ²⁶ Ne sanha kafilafyen wa shishiin ta, ne na ja wemu ka di dun Orome ni saannaa juṅṅofɔ wu mu wu shizhaa na we. Lee wuu na ne pa ni wu ni yee mu, na ba ni wu ni mu saannaa Agiripa ye pyaa ki mu; kɔnhɔ yegenɛ kemu na ba bye wu na ge, di ya ta kee yegenɛ ke

funjɔ ni di ga gan wu mu. ²⁷ Bani na kasoleme yaha she Orome saanna jɔɔfɔɔ wu mu, lemu na w'a jaagi ge, lee jɔɔ di ya jo we, jɔɔ jɛ lee na we.»

26

Pɔli ya wu fiin yu saannaa Agiripajii na

¹ Ayiwa, a saannaa Agiripa di Pɔli pye: «Ye yi wa ma mu ge, yee jo.» Wee tuun wu ni a Pɔli di wu keɛ yirige, na wu fiin jɔ kɔn na yu na: ² «Saan we, l'a taan ne ni, ne ma naye ta naha nijaa mu jahagbaa na, di li she ma na jo Yawutuu p'a keree kiimu beeri taga ne jaagi ge, lee la shishiin jɛ can we. ³ Bani maye pyaa ki be wa Yawutuu pu wo kalɛge kee, ni pu nakaara keree ki beeri ce. Lee wuu na n'a ma jɛeri jo ma jɔ maye na, m'a luu li gbo na taan, m'a logo na jɔ na.

⁴ «Ayiwa, na ne yaha na levɛere jɔɔ na, ne jaari jaarigana lemu na na wo shi wu niɛ ni Zheruzalemu ni ge, Yawutuu pu beeri ya lee ce. ⁵ Pu bu jo p'i can jo kunni, p'a li ce l'a mɔ na koo lemu l'a waha xuuni Yawutuu koo li ni ge, na ne be wu bye lee wo sipyii pu ni. Lee jɛ Farizheen pu wo kurujɔ ke. ⁶ Ga Kile ya jɔmɛɛ lemu lɔ wɛ sefeleɛ pu mu ge, ne na lee jɔmɛɛ le pye na tadanɔ, lee li wa kiiri nɔ me ne na nijaa we ni. ⁷ Wɛ gbaweye ke ni shuun wu tadanɔ ki bye na lee jɔmɛɛ le jɔ na ba fa. Lee wuu na pu bi Kile pele ni pu see jaha ni canɔ fara piige na. Saan we, kee tadanɔ ke ki wa ne mu ge de, kee wuu na Yawutuu pu wa ne jaagi! ⁸ Yee na ja jo na Kile da ja xuu jɛ di yeege xu ni-i ge?»

⁹ «Neye pyaa ki be, ne bi giin jo ne yaa na yogo kɔn Nazareti sheen Yesu mege ki na kɔngana beeri na. ¹⁰ Lee ne pye Zheruzalemu ni. Ne bi lee koro sha saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔɔfɛɛ pu mu, a p'i lee

koro yaha ne mu. Ne bi ma sii n'a daa fɛɛ nijehemɛɛ co, na she pu beeri le kaso ni. Na fara lee beeri na, pu bu jo p'i pu gbo, ne be na sɔɔ na jo pu pu gbo. ¹¹ Tɛgeɛɛ nijehɛɛɛ ni ne bi jin pu feni Kile-peɛɛɛ piyɛɛ yi beeri ni, na pu jaani, na pu karamu fo pu n'a daa wu yaha. Loyire lemu bye ne ni pu shizhaa na ge, ne bi se na pu kana fo kulogoo kiitiigeɛ be ni.

Pɔli ya yu wu Kafɔɔ wu cɛgana li shizhaa na

¹² «A ne bye mu, a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔɔfɛɛ p'i ba ne tun canɔ ka, na sɛme wa kan ne mu na ne wu she Damasi kulo li wo n'a daa fɛɛ pu feni. ¹³ Saan we, na ne yaha ne na gaanɔ Damasi kulo li ni, a ne ba she kpɛɛngbɔhɔ ka fo ja fugba we ni. Lee bi canɔ ke ta k'a nɔ jine niɛ ni. Kee kpɛɛnge ke bi pele canɔ ke wogo ke na. A k'i ji na ne ni na jaarijii pu maha. ¹⁴ A wɛ beeri di do jine na. A ne mujuu la logo wɛ Heburuu wo jomɔ pu ni lee na ne pyi: «Sɔli, Sɔli, jaha na m'a na kana me jɔɔ baa we? L'a waha mu mu mu wu kurujɔ tɔɔɔ ŋmaa na de!» ¹⁵ A ne yegenɛ pye jo: «M'i jɛ jɔɔ we, Kafɔɔ?» A Kafɔɔ di ne pye: «Ne jɛ Yesu, wee wemu mu w'a gana me ge. ¹⁶ Ga, yiri m'a yere! Bani ne naye she ma na, kɔnhɔ m'a bye na kapyebye. M'a na ja jagana lemu na nijaa ge, ma na ba bye lee seeri, na lee paari sipyii pu mu. Ne na ba keree kiimu be she ma na ge, m'a ba kee be paari pu mu. ¹⁷ N'a da ma tun Yawutuu pee, ni shi wusama be mu. Kanhama pemu beeri p'a da ba nɔni ma na ge, ne na ba ma tɛge na ma wolo pee beeri ni. ¹⁸ N'a da ba ma tun pu mu ma pu jii mugi. Ma pu yeege nibiige ni ma pa kpɛɛnge na. Ma pu yeege Shitaanni wo fanha ki ni ma pa Kile mu, kɔnhɔ p'i da na na, pu jurumu wu yafa pu mu. Kile ya piimu pye fɛɛfɛɛ ge, pu be di tajege ta pee te ni.»

Poli ya yu wu labye wu shizhaa na Kafɔɔ mu

¹⁹ Ayiwa, ba Pɔli ya pee jomɔ pu jo xɔ wɛ, na guri saannaa Agiripa pye: «Lee funɲɔ ni do, saan we, nɛ keree kiimu ɲa Kile mu ge, nɛ ta kee she wu mu wɛ. ²⁰ Ga, a nɛ fɛnhɛ kii keree kii wo yɛɛ li ɲɔ kɔn Damasi shɛɛn mu. Lee kadugo na na nɔ Zheruzalɛmu ni, ni Zhude fiige ki bɛɛri fo na shɛ nɔ shi wusama bɛ na, wemu ɲɛ Yawutuu wɛ ge. A nɛ li shɛ pu bɛɛri na jo p'a yaa pu daburajɛ jo pu jurumu wu bɛɛri na, p'i guri pa Kile mu. Keree kii k'a li shɛɛ na p'a daburajɛ jo pu jurumu wu na ge, pu da kee pyi. ²¹ Lee wuu na Yawutuu p'a nɛ co Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, na ganha na giin p'i na gbo. ²² Ga Kile wo dɛgɛ funɲɔ ni nɛ pye ɲii na fo na pa nɔ ɲiɲaa na. Le nɛ cɛ Kile keree ni ge, lee nɛ yu sipyii pu bɛɛri mu sipyigbɔɔ fara sipyitiilee na. Kile tudunmɔɔ Musa ni Kile tudunmɔɔ pusamaa ya keree kiimu kaa jo na ki na ba bye ge, nɛ ta yatii jo na toro pee wo nijoyo yi ɲuɲɔ ni wɛ. ²³ Pee bɛɛri bi jo na Kile ya Shɔvɔɔ wemu ɲaha bulo ge, na wee na ba ganha na na xu. Na wee wu da ba bye shɛnshiime na ɲɛ na foro xu ni. Na wu na ba ɲuwuuro ti keree fiinɲɛ jo wɛɛ wo shi wu mu, na fara shi wusama bɛ na.»

Poli funɲɔ ya pye Agiripa bɛ wu dɔ Kafɔɔ na

²⁴ Na Pɔli yaha pee jomɔ pu na, a Fɛsitusi di sii mujuu wá na jo: «Pɔli, mu ɲuɲmuu l'a yiri! Mu ya kalaa fo na ma ɲuɲɔ yirige!» ²⁵ A Pɔli di wu pye: «ɲuɲɔfɔceme wɛ, nɛ ɲuɲmuu ya ta yiri-i dɛ! Jomɔ pemu bɛɛri nɛ yu mɛ ge, pu bɛɛri pu ɲɛ can, pu kɔri bɛ d'a fiinɲɛ. ²⁶ Saannaa Agiripa yɛ pyaa ya kee keree ki bɛɛri cɛ, lee wuu na nɛ sɔɔ bɛ na yere wu ɲahagbaa na, na yu ni lowaa ni. Nɛ dɔ li na jo nigin bɛ ya ɲmɔhɔ wu na kii keree kii ni wɛ, bani la shishiin w'a pye ɲmɔhɔɔ kaa wɛ.» ²⁷ A Pɔli

di saannaa Agiripa pye: «Saan we, Kile tudunmɔɔ p'a yemu jo ge, ta mu ya dɔ yi na wɛ? Nɛ kunni ya li cɛ jo mu ya dɔ yi na.» ²⁸ A saan wu Pɔli pye: «Pɔli, a go jɛɛɛ yɛ kaa l'a fɔ m'a na ɲɛri ma pye Kiricɛn mɛ dɛ!» ²⁹ A Pɔli di wu pye: «Lee ya pye nime la, li shiin ya pye cana ka la, Kile wu lee pye. Lee ganha bu da muyɛ nigin na wɛ, ga ma ni sipyii piimu bɛɛri pu wa naha ɲiɲaa na nɛ jomɔ pu nuri ge, Kile wu yi bɛɛri pye ba nɛ ɲɛ wɛ. Ga p'a nɛ pɔ pɔgana lemu na ni tɔɔɔ shɔnhɔɔ ni ge, pu ganha bu yi pɔ lee pɔgana li na wɛ.»

³⁰ Wee tuun wu ni a saan we ni gbafɛnɛɛri wu yiri foro, ni Berenisi ni; sipyii piimu pu bye ni pu ni ge, ni pee bɛ. ³¹ Ba p'a foro wɛ, na ganha na puyɛ pyi: «We ná we ya ta kakuunɔ la shishiin pye lemu na já xu nɔ wu na, kelee na wu le kaso ni wɛ.» ³² Lee kadugo na a saannaa Agiripa di gbafɛnɛɛɛɛ Fɛsitusi pye: «We ná we da bye wu ya jo xɔ na pu wu kiiri wu yaha Oromɛ saannaa ɲuɲɔfɔɔ Sezari kenɛ na wɛ, go wu bi da já yaha nime.»

27

Gbafɛnɛɛɛɛ Fɛsitusi ya Pɔli yaha kari Oromɛ ni

¹ Tuun wemu ni l'a shɛ na wɛɛ pu jɛ kɔɔgbɔhɔ ki ni w'a se Itali fiige ki ni ge, a p'i Pɔli ni kasolemɛɛ pii bɛ kan sɔɔsɛii ɲuɲɔfɔɔ wa mu. Wee mɛgɛ ɲɛ na Zhuliyusi. Wee wu bye Oromɛ saannaa ɲuɲɔfɔɔ wu wo sɔɔsɛii kurunɔ ki ɲuɲɔfɔɔ. ² A wɛɛ di jɛ Adiramiti shɛɛn wo kɔɔgbɔhɔ ka ni na se Azi fiige ki kabaɲa yiri. A Masedɔni fiige shɛn wa di binne kari ni wɛɛ ni, wee mɛgɛ ɲɛ na Arisitaaki. Wu kulo di ɲɛ na Tesaloniki. ³ Kee cana ki ɲimuguro ti na wɛɛ ya nɔ Sidɔn kulo li ni. Zhulusi bi saama pa pye Pɔli na. Wu bi koro yaha Pɔli mu w'a se w'a foro wu ɲaɲiinɛ na, kɔnhɔ wu da wu mago ɲɔ ɲaɲmuyɔ taa pu mu. ⁴ Ba wɛɛ

ya yiri wà wε, a kafεεγε k'i ganha na jirini wée na. A wée di doro Siperε fiige ki kabanugo kafεεγε ki naha na. ⁵ A wée di mεhe na se wá kooḡbóhó ki ni, na she doro Silisi fiige ke, ni Panfili fiige ki kabanugo. A wée di she nó Mira kulo li ni, lee ηε Lisi fiige ki ni. ⁶ A sɔrɔsii ηunɔfɔ wu Alekizandiri sheen wo kooḡbóhó ka ηa wee xuu wu ni, kee bi gaanji Itali fiige ki ni. A wu wée le kee ni. ⁷ Wée ya cabyaa nijehεηε pye lóhó ki ηunɔ ni, kooḡbóhó ki na gaanji kasεεγε na. Wée ya sii kanha xuuni na na nó Kinide shizhaa na. Kafεεγε ki bi she wée da ga she ηaha na wε, a wée di doro Kerεti fiige ki kabanugo kafεεγε ki ηaha na na kari Salimoni kulo li shizhaa. ⁸ Wée niganhaya y'a toro wee xuu wu ni. A wée di she nó xuu wa ni, wee mεγε ηε na: «Kɔrɔḡɔ tayeresaana». Kulo la ηε wà wee xuu wu tãan na Lazi.

⁹ Wée bi taatuunnó torogo wùye na xó lee ni. A Yawutuu pu wo suun leduun wu doro na wée yaha lee ni, fo na pa wiire ti tuun wu pye w'a tεηε. A kooḡbóhó ki baa wu ηeri nime farati. Lee na Póli bi sipyii pu sɔnmi na: ¹⁰ «Na nariineε, ne li ηa jo l'a ηeri farati. Li wa da ba da kooḡbóhó ki ni ki funnɔ yarηmuyɔ ye ye na-ε de! Ga wée piimu be pu wa ki ni ge, wée be munahaa ki wa li ni.» ¹¹ Ga sɔrɔsii ηunɔfɔ wu ya ta Póli jomɔ pu wii yaaga wε. Bani wee bi dà kooḡbóhó ki paavɔɔ ni ki kafɔ na na toro Póli tãan. ¹² Wee xuu wu wo kɔrɔyɔ tayerεge ki bi ηó wiire tuun ni wε. Lee na, a pu nijehεmεε di jo na pu la le p'i yiri wee xuu wu ni, na li bi da já bye mu. A p'i la le na gari Fenikisi ni, Kerεti fiige ki kɔrɔyɔ yi tayerεge ki ni, kɔnhó p'i wiire ti tuun wu torogo wà. Wee xuu wu ηaha ya tii camutomɔ pu na.

Kafεεgbóhó ka ya yiri suumó lóhó ki na

¹³ Ba kafεεε la ya yiri kanige ce wε, a p'i lee ηa, na ganha na giin na pee na já da gaanji. Tuunɔ nighbóhó ke ki bi kooḡbóhó ki yerεηε ge, a p'i kee laha wà. A kooḡbóhó k'i ganha na gaanji ni pu ni Kerεti fiige ki ce feni. ¹⁴ Ga li ya ta mɔ wε, a kafεεgbóhó ka di yiri kanige ce we ni. Kee kafεεγε ki mεγε ki bye na «Urakilon.» ¹⁵ A kee kafεεgbóhó k'i kooḡbóhó ki ló. Wée ya já kafεεγε ki ηaha kɔn ki ló na wε. A wée di mεhe wùye yaha ki kenε na. ¹⁶ A kafεεgbóhó k'i ganha na gaanji ni wée ni. A wée di she doro xuu wa ni suumó lóhó ki niηε ni kamene ce, wee mεγε ηε na Koda. A wee xuu wu jé wée ni kafεεγε ki tε ni. A wée di kooḡpure li kiragi kiragi fo na ba li ta lenε kooḡbóhó ki ni. ¹⁷ Ba wée ya lee kooḡpure li lenε kooḡbóhó ki ni wε, na kooḡbóhó ki pɔ ni mεεε ni, kɔnhó ki ganha bu gyεεgi wε. Lee kadugo na, fãηa ke ki bi kooḡbóhó ki pye ki na gaanji ge, a p'i kee tirige. Bani pu bi fyagi na kafεεγε ki ganha bu da zhe kooḡbóhó ki yerεηε Libi fiige ki gbazhenhe ki ηunɔ ni wε. A wée di wùye yaha kafεεgbóhó ki mu ki na gaanji ni wù ni. ¹⁸ Ga, a kafεεγε k'i diin na gurulo wée ni, fo li ya ta pa ηó wε, kee caηa ki ηimuguro ti na, a p'i kooḡbóhó ki funnɔ tuguro ta wolo na wá suumó lóhó ki ni. ¹⁹ Caηa taanri wogo ki na, a kooḡbóhó ki paavɔɔ wuyε pyaa di tuguro ta wolo wá sanha. ²⁰ Wée ya cabyaa nijehεηε pye, caηa ηii da voro wε, wɔrɔ be di da voro piige wε. Kafεεγε ki saηa ηε na denri ye! A wée funnɔ di ben fo wée na giin jo wa shishiin da zhó wée ni nige wε.

²¹ Kooḡbóhó ki funnɔ sipyii pu bi mɔ pu da li wε. A Póli di ba yiri yere pu niηε ni na pu pye: «Na nariineε, yee bi yaa na ne jomɔ pu logo fo na wée yaha Kerεti ni, na diin wà. Lee da bi bye, pe kanhama pe, ni te kakara te bi da wée ta wε. ²² Ga yemu n'a da jo yi mu nime ge, wù

lowagaa ta, yaaga wa da wa ta we, kooḡbōhō ki ye k'a da ba gyeeḡi.»²³ A Pōli di pu pye sanha: «Kile wemu wo kapyeeḡe ne byi, na je be wee wo ge, wee wo meleke wa ya wuye she ne na piige ki ni,²⁴ na ne pye: «Pōli ma ganha bu fya we, fo ma bu nō Oromē saannaa jūḡfōḡ Sezari yīri. Lee wuu na, sipyaa sipya wu je ni ma ni kooḡbōhō ki ni ge, Kile na mu ni pee beeri shō wu saama pu funḡo ni.»²⁵ Lee wuu na, yi yi logoo waha na napiinee. Ne dā li na jo meleke w'a yeke jo ge, jo Kile na li pye nakaara baa.²⁶ Ga kooḡbōhō ki na ba she gyeeḡi ni wēe ni k'i wēe wá fiige ka ni suumō lōhō ki niḡe ni.»

²⁷ Ayiwa, na kooḡbōhō ki yaha ki na se na guroo ni wēe ni kafeeḡe ki keḡe ni Adiriyatiki Suumō Logbōhō ki na, wēe piige ke ni shishēere wogo ki na, ba niḡe k'a pa ji we, a kooḡbōhō ki paavee p'i ganha na giin na wēe ya nō xō suumō lōhō ki kogonō ki na.²⁸ A p'i wee xuu wu wo lōhō ki taanna, na ki jogi wu ta meterelee kelee taanri ni gbarashuun. A p'i she sanha jaha na jeri, na lōhō ki jogi wu ta wee xuu wu ni meterelee kelee shuun ni gbarataanri.²⁹ Pu bi fyagi na kooḡbōhō ki ganha ba she kiye kuu faaga ka na we. Lee wuu na tuutabaaya yemu yi bi koragō ki yereḡe ge, a p'i yee shishēere lō na wá lōhō ki ni kooḡbōhō ki kadugo yīri. A p'i diin wā, na jiga ki sige kanha k'i mugi.³⁰ Na sipyii pu yaha kooḡbōhō ki ni, a ki kapyebyii p'i kooḡpure li yeege taha lōhō ki jūḡo ni, na puyē pye kanna tuḡo ka pu da yaha kooḡbōhō ki kadugo yīri na ta pu funḡo di je p'i baa.

³¹ Ba Pōli ya lee ja we, a wu sōrosii jūḡfōḡ we ni sōrosii pusamaa pye: «Kooḡbōhō ki kapyebyii pu bye p'i ya tiin ki ni naha we, y'a da zhō we.»

³² A sōrosii p'i sō Pōli jomō pu na a p'i kooḡpure li mēere ti kōn, na li shan suumō lōhō ki ni.

³³ Nimugujō wu na, a Pōli di pu

beeri pye na pu li; A wu jo: «Nijaa je wēe cana ke ni shishēere wogo yee funyō na pen, wa shishiin be di sanha li we.»³⁴ Lee wuu na n'a yi jeeri jo yi la le yiyē ni y'i li. Bani yee mago wu wa lee na kōnhō y'i bye jii na, yi li ce be na wa jūzhikana be wa da biin yi ni le koo na we.»

³⁵ Ba Pōli ya yee jo xō we, na buuri lō, na baraga taha Kile na pu beeri jii na, na wa kōn xa.³⁶ Ba sipyii pusamaa ya lee ja we, a pu be logoo di waha, a pu be di li.³⁷ Wēe piimu beeri pu bye kooḡbōhō ki ni ge, wēe beeri bye sipyii xhuu shuun ni kelee gbarashuun ni gbaara (276).

³⁸ Tuun wemu ni pu beeri ya li na din ge, shinma we wu bye kooḡbōhō ki ni ge, a p'i wee wo suumō lōhō ki ni kōnhō kooḡbōhō k'i faha.

Lōhō k'a kooḡbōhō ki kyeeḡi

³⁹ Ba jiga k'a mugi we, xuu wemu ni kooḡbōhō ki bye ge, ki kapyebyii pu ya ta pu tacene ta wee xuu wu na we. A p'i loguuro la ja niwaga ka di je wee xuu wu ni. A p'i jo na wā pu da zhe ni kooḡbōhō ki ni, na li bi da já bye.⁴⁰ Lee na a p'i tuutabaaya yi sanha laha kooḡbōhō ki na na yaha lōhō ki ni. Tige kemu k'a ma kooḡbōhō ki jaha jeri ge, a p'i kee be wo mēere ti sanha. Lee kadugo na a p'i kooḡbōhō ki jahagbaa faḡa ki yirige yereḡe, kōnhō kafeeḡe k'i da pu ḡmunuḡo da se suumō lōhō ki kogonō ki na.⁴¹ Ga, a kooḡbōhō k'i she diin gbazhenhe ki jūḡo ni loguugoo shuun wa niḡe ni. A kooḡbōhō ki jahagbaa l'i she jé wā gbazhenhe ka ni, na jōnri wā tajeḡe baa. A lokuruyo di ganha na ma na ki kadugo yīri wu kōōn, fo na wu kyeeḡi.

⁴² Sōrosii pu bi giin p'i kasolemē pu gbo, kōnhō pu ganha bu da do do lōhō ki ni, p'i ja pu foro p'i baa we.⁴³ Ga sōrosii jūḡfōḡ wu funḡo bye pu Pōli gbo we. Lee wuu na wu ya ta sō sōrosii pu wo nijoyi na we. A wu jo na piimu p'a lōhō ce

ge, na pee pu fenhε to to lōhō ki ni, p'i ja foro suumō lōhō ki ni. ⁴⁴ Na pusamaa di dugi kōōgbōhō ki kōrōyo ya na, kelee kōōjaya ya na p'a gaanji. Mu p'a pye a pu bεeri di nō suumō lōhō ki kōgonō ki na yaaga ya wa ta wε.

28

Pōli ya nō Maliti fiige ki ni

¹ Ayiwa, ba wèe ya shō suumō lōhō ki na wε, a wèe di na logo na wee xuu wu mεge ki jε Maliti. ² Wee xuu wu sipyii pu bi wèe co xuuni. Zanha ka bi to wà, a wiire di bye. Lee na a wee xuu wu sipyii p'i nagbōhō ka gbεri, na wèe bεeri yiri na wèe pu shε waha. ³ A Pōli di ba yiri na shε kajijnahara ta lō di ba le na ki ni. Lee bi matōn wa ta tee ni. Ba na ki kafugo k'a pa nō matōn wu na wε, a wu Pōli nō, na nōrō yaha wu kenε ki na. ⁴ Ba wee xuu wu sipyii p'a wō wu ja w'a nōrō yaha Pōli kenε ki na wε, a pee di puyε pye: «Nakaara baa, sipyii gbōvōō w'a da da we na we, ali na wu yaha w'a shō suumō lōhō ki na, lee bε na Kile wo tiime pu funjō jε wu munaa fεεε pye wε.» ⁵ Ga, a Pōli di wu kenε ki nahara, a wō wu laha to na ki ni; yaaga bε ya pye Pōli na wε. ⁶ Ga sipyii pu bi giin na Pōli bεeri wu da din, taapile ni wu do wu xhu. Ga ba p'a mō na Pōli jaa yaaga da ga wu ta-ε ge, a pu fungōnyō y'i jεri. A p'i jo na kilε wa wu jε Pōli. ⁷ Xuu wemu ni wèe di bye ge, xuu wa bε bye wee tāan, wee bye fiige ki kafōō wo. Fiige ki fōō wu mεge ki bye na Pūbilusi. Wee ya wèe co xuuni, na wèe yaha wu puga fo cabyaa taanri. ⁸ Pūbilusi to wu bi ta cuunō wε, jime ni sogunnō li bye wu na. A Pōli di shε wu pεregi, na wu kenε taha wu na, na Kile jεeri wu mu, a wu juunō. ⁹ Ba lee ya pye wε, a wee xuu wu wo yama fεε pusamaa

bεeri di ba Pōli yiri. A pee bεeri bε di juunō. ¹⁰ A wèe xuu wu sipyii di baraga taha wèe na tahagana bεeri na. Ba wèe kariduun ya pa nō wε, wèe nijewuu kōōgbōhō ka ni, a p'i wèe magōjō yarjmuyo bεeri kan wèe mu.

Pōli ya nō Oromε ni

¹¹ Yeye taanri wèe ya pye wee xuu wu ni. Wèe cagaraga, kōōgbōhō ke ki bi se Alεkizandiri kulo li ni ge, a wèe di jé kee ni. Kee bi wiire ti bεeri pye wà. Pu bi kee mεge yiri na «Ŋmamaa*». ¹² A wèe di shε nō kulo la ni lee mεge jε na Sirakusi. ¹³ Ba wèe ya yiri wà wε, na nō kulo la bεtii ni, lee mεge jε na Eregiyo. A wèe di shōn wà. Kee caŋa ki jimuguro a kafεεgbōhō ka di yiri wèe kamεne cε na pa dō wèe na. Cabyaa shuun wèe ya pye na na nō Puzoli kulo li ni. ¹⁴ A wèe di n'a daa fεε pii ja Puzoli kulo li ni, a pee di wèe jεeri na wèe pu cewuu nigin pye ni pu ni. Ba wèe ya pa yiri wà wε, na gari Oromε ni. ¹⁵ Ba Oromε n'a daa fεε p'a wèe ba wu logo wε, na ba wèe sige fo Apiyusi caan ki na. A pii bε di shε wèe juunō círi xuu wa ni, wee mεge jε: «Nabuun tatigiye taanri.» Ba Pōli ya pee ja wε, a wu baraga taha Kile na, na lowaa ta. ¹⁶ Tuun wemu ni wèe ya nō Oromε kulo li ni ge, a p'i sōō na shε Pōli yaha xuu wa ni wu yε, na sōrōsi nigin yaha wu tāan wee di da wu kasεri.

Pōli ya Kile Kafila yεε pye Oromε Yawutuu pu mu

¹⁷ Ba cabyaa taanri ya toro wε, a Pōli di Yawutuu jahagbaa fεε pu yiri na pa wuyε yiri. Tuun wemu ni p'a pa binne ge, a Pōli di pu pye: «Ali na ta nε ta kakuunō la shishiin bε pye na shishiin pu na wε, nε di ya ta wù sefelee pu wo kalεε la shishiin bε kyεegi wε. Lee bε na p'a nε co Zheruzalεmu ni na le Oromε fanhafεε pu kenε ni. ¹⁸ Ba pee ya

* **28:11** Ŋmamaa: Yapeεε la bye Girekii pu mu, lee yapeεε li bye Ŋmamaa. Wa mεge ki bye Kasitori, wa mεge di jε na Polusi. Kōōgbōhō ki kafεε pu bi pee wo jaalaa yaa pu wo kōōgbōhō ki na na pye ki maravεε.

pa ne yege we, na ganha na giin p'i ne yaha, bani pu ya kaa la shishiin ta ne na lemu l'a ne kagbuu xɔ we. 19 Ga Yawutuu pu ya ta sɔɔ ne yaha wu na we. A li fanha di bye ne na ne wu na keree ki le Oromɛ saannaa juɲɔfɔɔ Sezari keɲɛ ni. Ga lee kɔri jɛ na kakuunɔ n'a giin di bye na shishiin pu na-ɛ dɛ! 20 Lee wuu na n'a yi yiri, kɔnhɔ di na fiin jo yi mu, bani Izirayeli sheɛn bi Shɔvɔɔ wemu jaha wii ge, wee wuu na p'a shɔnhɔyɔ le ne na.» 21 A p'i Pɔli jɔ shɔ na: «Wɛe ya ta sɛmɛ wa shishiin ta na yiri Zhude fiige ki ni mu shizhaa na we. Wɛe ceboro wa bɛ di sanha yiri wà, na ba joguumɔ jo mu shizhaa na we. 22 Ga wɛe funɲɔ ki wa wɛe di logo mayɛ pyaa ki jɔ na wù ma fungɔngɔ cɛ. Bani wɛe ya cɛ jo Kile koo lemu ni ma wa ge, sipyii ya yiri lee kaa na kabaya yi bɛɛri na.» 23 A pu ni Pɔli di caɲa ka teɲɛ. Ba kee ya pa nɔ we, a pu niɲɛhemɛɛ di ba Pɔli yiri. A Pɔli di jo ni pu ni Kile wo saanra ti keree na. Na ti jaha she pu na sheganjaa bɛɛri na, kɔnhɔ p'i Yesu cɛ fiinɲɛ na saha ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni, ni tudunmɔɔ pusamaa bɛ wo Kitabuu pu jomɔ pu ni. A p'i diin pee jomɔ pu na, na lɔ nisɔɔgɔ ki na fo na she caɲa ki xɔ. 24 Pɔli ya jomɔ pemu jo ge, a pee di pii funyɔ jɛri. Ga p'i ya ta sɔɔ Pɔli jomɔ pu na we. 25 Pee sipyii pu ya ta bɛ nigin na we. Ga yani pu kari ge, a Pɔli di jomɔ pa jo pu mu sanha na: «Kile tudunmɔɔ Ezayi bi jomɔ pemu jo yee sefelɛɛ pu mu Kile wo Fɛfɛɛɛ Munaa li baraga ni ge, pee ya pye can yɛ pyaa. 26 W'a bi li she na Kile ya jo:

«She yi jo we shi we sipyii pu mu na:
 Yee na ba niwegee shan, na yi logo,
     ga y'i wa da yi jaha cɛ we.
 Yi na ba jɲi taan, na wii,
     ga y'i wa da yaaga bɛ na we.
 27 Bani pii sipyii pii niwegee k'a
     waha.

P'a pu niwegee tɔ, na pu jɲi tɔ,
 Pu funɲɔ ya pye p'i jɲa pu jɲi ki ni
     we,
     p'i logo pu niwegee ki ni we,
     p'i yi jaha cɛ pu fungɔnyɔ yi na
     we.
 Lee funɲɔ ni pu da ba ne mu,
     kɔnhɔ ne pu cuɲɔ we.»*

28 A Pɔli di pu pye sanha: «Yi li cɛ na Kile wo juwuuro te ya tun shi wusama bɛ mu wemu jɛ Yawutuu we ge. Pee kunni na wu logo!» [29 Tuun wemu ni Pɔli ya pee jomɔ pu jo ge, a Yawutuu pu nigariwuu, a nakaara nigbɔɔɔ di jé pu tɛ ni fo xuuni.] 30 A Pɔli di yee shuun pye puga ka ni Oromɛ kulo li ni. Wu bi kee lɔ, na ki saraa. Sipyii piimu bɛɛri pu bi se na fɔro wu na ge, w'a bi pee kemɛɛ. 31 W'a bi Kile wo saanra ti Jozaama pu yɛɛ li pyi, na sipyii pu kalaa, na Kafɔɔ Yesu kaa yu pu mu. W'a bi lee pyi fyaara baa. Wa shishiin bɛ di ya ta wu jaha kɔn lee na we.

* 28:27 Ezayi 6:9-10

Oromε Shεεn Tudunmɔɔ Pɔli ya sεmε wemu tun Oromε shεεn mu ge

Jɔgɔ wu jε Pɔli wε?

Wεe ya dɔɔni cε Pɔli keree ni, bani Luka ya fiin nijεhεmε jo wu shizhaa na Kapyegeε Kitabu wu ni. Yawutu wu bye wii wemu ya se Tarisi ni Silisi fiige ki ni ge (kee nijaa wogo ki jε Turuki wo fiige ki ni). Oromε shεn ja wu bye wii bε (Kapyegeε 22:26-28). W'a bi kalaa fo xuuni Yawutuu pu wo koo li ni Zheruzalemu ni. Lowaa bye wu ni fo xuuni ba Yawutu jε wε, na n'a daa fεε pu kana fo xuuni. Ga, a Kafɔɔ Yesu di wu yiri na wu yaha Damasi koo na, kɔnhɔ wu shε Kile wo Jozaama pu jo shi wusama bε mu wemu jε Yawutuu wε. W'a egilizii nijεhεmεε sin Oromε fiige ki kugbɔhɔɔ nijεhεjεε ni, na sεmεε ka na tun egilizii nijεhεmεε pii mu, na pii kan wu napiinεε pii bε mu.

We sεmε we kakana jɔnjɔ

Pɔli yε pyaa ya ta Oromε egilizii wu nɔhɔ tenjε wε, ga w'a we sεmε we ka, kɔnhɔ wu li shε Oromε shεεn na na wee w'a da mɔ di shε pu yiri wε (Oromε Shεεn 15:23-24). Wu funjɔ ki bye: W'i wu wo Kile Jozaama pu wo pyegana li shε pu na; p'i Kile koo li tii cε; wu Kile wo tiime pu shε pu na, kɔnhɔ p'i li cε na sipya bεeri w'a yaa ni Kile wo juwuuro ti ni. Pɔli ya jo: «Jozaama pu jo jε nε mu shiige bada wε, bani Kile wo sefεεε ti jε tii, temu ya juwuuro kaan n'a daa fεε pu bεeri mu ge.» Oromε Shεεn 1:16.

Sεmε wu kafila jɔgbɔɔ

Oromε Shεεn 1:1-15 Pɔli fɔ mujuu.

Oromε Shεεn 1:16, 17 Oromε shεεn sεmε wu kajɔgbɔhɔ.

Oromε Shεεn 1:18—3:20 Sipyii bεeri mago wu jε juwuuro ti na: Yawutuu fara shi wusama na.

Oromε Shεεn 3:21—5:21 Na dā Yesu na lee gbɔɔrɔ ni Kile ya sipya jateni sipyitiime, m'a juwuuro bε ta.

Oromε Shεεn 6—8 Kile Munaa gbɔɔrɔ ni sipya ya jā jaari tiime ni.

Oromε Shεεn 9—11 Karijεεge kemu ki jε Yawutuu ni n'a daa fεε pu tε ni ge.

Oromε Shεεn 12:1—15:13 N'a daa fɔɔ jaarigana.

Oromε Shεεn 15:14—16:27 Pɔli ya fiin jo wuyε shizhaa na, na Oromε shεεn shaari, na duba pye pu mu.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nε Pɔli, Yesu Kirisa wo bulo we, nεyε pyaa k'a we sεmε we ka. Kile ya nε yiri na pye wu tudunmɔ, kɔnhɔ nε da Kile Jozaama pu yu sipyii pu mu.

² Kile bi Jozaama pu jɔmεε lɔ fo taatuunnɔ ni, na wu tudunmɔɔ pu yaha pa. A pee di pu ka Kile Kafila fεfεεε wo wu ni. ³ Pee Jozaama pe ya wu Ja Yesu Kirisa kaa yu, wee wemu wu jε saannaa Dawuda yasege sipyii kabanja na ge. ⁴ Ga na saha ni Kile Munaa ni, ba w'a jε na foro xu ni wε, a lee di li shε na Kile Ja wu jε wii, na sefεεε wa wu mu. Wee Yesu Kirisa we, wu Kafɔɔ we, ⁵ wee gbɔɔrɔ ni Kile ya niime tirige nε na, na nε pye wu tudunmɔ, kɔnhɔ shi wusama wo sipyii p'i dā wu na, p'i wu jɔmεε co. ⁶ Kile ya yee piimu yiri na pye Yesu Kirisa wuu ge, yee bε niñε ki wa pii sipyii pii ni.

⁷ Yee piimu bεeri pu wa Oromε kulo li ni ge, yee piimu ya taan Kile mu, a wu yee yiri na pye wu fεfεεε sipyii ge, yee mu nε we sεmε we tun. Na fɔ wa yi mu: Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni japiñε kan yi mu.*

* 1:7 We duba we jε Kiriceen fɔ kangana.

Poli funḥo wa wu she Oromε ni n'a daa fεε pu yiri

8 N'a da venhe baraga taha Kile na Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni yee beeri wuu na, bani yee wo n'a daa wu kaa ya yu konjo ki kabaya yi beeri na. 9 Jozaama pe pu wa Kile Ja wu kaa yu ge, ne kapyenεε pyi Kile mu pee keree na ni na zo wu beeri ni. Kile wa li seeri na tuun beeri ni ne jεrege pyi ge, ne ma jεrege pye yee be mu. Ne da ga lee jo yaha we. 10 Ne kunni wa na Kile jεeri jo li bi je wu jidaan, wu koo kan na mu di she foro yi na. 11 Bani l'a taan ne ni gbangban na she yee ja, konho di Kile Munaa li wo loolodaa la kan yi mu, konho y'i fanha ta. 12 Lee wo kori wu wa nago w'a samohoro leni wuye ni n'a daa wu shizhaa na, wee wemu na wu beeri ya pinne ge. 13 Na cebooloo, ne funḥo wa y'i li ce nago teεge ni jehenεε ni ne ma giin di she yee yiri, konho di she na labye wu kuduun ja yee be ninε ni, ba ne wu kuduun wu ta shi wusama ninε ni tagana lemu na we. Ga fo na pa gbara nijaa na ne sanha lee koro ta we.

14 Bani sipyii pu beeri wo Jozaama pu foo li je ne na: kugbɔho sheen fara na funḥo sheen na, kalaa fεε fara kalaa baa fεε na. 15 Lee wuu na ne jidaan kaa li je na Kile Jozaama pu jo yee be mu, yee piimu pu je Oromε kulo li ni ge.

Kile Jozaama pu wo sefere te

16 Jozaama pu jo je ne mu shiige bada we, bani Kile wo sefere ti je tii, temu ya juwuuro kaan n'a daa fεε pu beeri mu ge. Yawutuu mu p'a fenhe jo, na na no shi wusama na. 17 Jozaama pu p'a li shee na n'a daa ye nigin funḥo ni Kile ya sipya jatani sipyitiime. Cogo watii wa nige lee na bada we, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Sipya wemu w'a da Kile na, a Kile di wu jate sipyitiime ge,

wee na ba jii sicuumo ta.»*

Konjo sipyii tiibaara

18 Kile ya wu loyire li shee na yiri fugba we ni Kile jii fyaara baa sipyii ni sipyitiibaalaa na, pee piimu p'a pu katiibaagaa taga na can wu jaha kon ge. 19 Lee loyire l'a zheε pee na, bani lemu beeri na ja je Kile keree ni ge, lee ya ta ηmaho pu na we, Kile ye pyaa ya lee she na finne pu na. 20 Fo konjo ki yaaduun wu ni, Kile ye pyaa wa cogo wemu na ni wu tehenε baa sefere ti ni ge, wa shishiin da ja wu ja we. Ga w'a yanmuyo yemu yaa ge, lee beeri ya jeni na finne yee yanmuyo yi keree na. Lee wuu na pu da ga ba kajii ta Kile jaha taan we, 21 bani p'a Kile ce. Ga, pu ya ta soo na wu pele na Kile wu je we. Pu ya baraga teri be wu na wu kapyegee ki na we. Pu fungonyo ya jeri juho baa woyo. Lee wuu na nibiige ya je pu fungonyo baa zolo pu ni. 22 P'a puye wii fungonyo fεε, ga p'i je nahanahanaa. 23 Nooro fo Kile wemu wu je wu da ga xhu bada-ε ge, yani p'a wee pele ge, a p'i wee yaha wa. Sipya wu je wee na da ba xhu ge, a p'i ganha na wee wo jaa yari, ni shazheere, ni toyo shisheere yanmuyo, ni jine yakokaara na byi yaperεε, na ganha na kee yaperεε kii pele.

24 Lee wuu na Kile ya pu yaha puye mu pu wo kanohoyo yi ni, na saha ni pu jidaan keree ni. Lee funḥo ni a p'i cemohoro keree taga puye fanha. 25 P'a she Kile wo can wu ni, na daha kafineye na, na ganha na Kile wo yanmuyaaya yi pele, na kapyenεε pyi yee mu. Kile wemu wu je yanmuyo yi beeri yaavoo ge, na wee yaha wa, wee wemu w'a yaa ni masoho ni gbee ge. Amiina.

26 Lee na Kile ya pee yaha pu wo ceepuuro la keree ki kenε ni, kee je cemohoro keree. Kile ya jo lemu

* 1:17 Habakuki 2:4

ganha ba byi-i ge, lee li *je* pu nibyii. A cèe p'i namaa pu yaha wà, na ganha na puyε sinnεε. ²⁷ A namaa pu bε di bye mu ni puyε ni. A pu kaa di sii shò puyε ni fo na doro. A pu bε di cèe pu yaha wà, na ganha na puyε sinnεε. Mu bòongò da ba pu ta na saha ni puyε pyaa piinne ki ni.

²⁸ Ba ma na jo pu ya ta sòò na Kile cε wε, lee wuu na Kile ya pu yaha puyε mu ni pu fungonkuuyo yi ni, kònho p'i kapyebaagaa pye. ²⁹ Pu zòlòò ya ji katiibaagaa tuuyo bεeri na: pu fungonyò y'a kolo, pu yanmuyò la d'a pe, p'a kolo, pu d'a ji *je*gbòò na, sipiygbuu di dan pu ni, ni yokòonrò, ni nanmahara, zòguonò *je* pu ni, ni yayiriye, ³⁰ ni sipyii mεkyεεgεε, Kile d'a pεn pu mu. Pu shiige keree ya *je*hε wε, pu tabaara d'a pe, na jòsanga já, pu kakuunòò samòhòrò d'a pe, p'i ya pu sefεε jòmehεε coni wε. ³¹ Fungonyò baa fεε pu *je* pii, pu *je* jòmehεε fεε bada wε, jubejε *je* pu ni wε, jinjaara baa fεε. ³² Ali na ta p'a li cε xò na Kile wo kiiri wu wa wà, na sipyaa sipya w'a we kashi we pyi ge, wee ya yaa ni xu ni. Lee bε na p'i kee pyi sanha. Na fara lee na, sipyii piimu p'a we kashi we pyi ge, pee p'a sòni.

2

Kile wo kiiri wu keree

¹ Ayiwa, mu wemu w'a pusamaa jaagi ge, m'a pye sipya tuugo bεeri, Kile wo kiiri wu da ga ba doro ma juno ni wε. Ma ba pusamaa jaagi mayε pyaa m'a jaagi. Bani keree kiimu na mu wa sipyii pu jaagi ge, kee shi muyε pyaa bε wa byi. ² Na ta wèe bεeri d'a li cε na sipyii piimu p'a kee keree ki pyi ge, Kile ya kiiri kòon pee na na bε ni can ni. ³ Ayiwa, muyε pyaa ba sipyii jaagi pu kapyegeε na, na ta muyε pyaa bε di kee shi pyi, ta mu ya giin na mu na ba shò Kile wo kiiri wu na? ⁴ Kelee Kile wo saama nigbò pe, ni wu loxulo le, ni wu lotaan le, ta

mu wa yee wii yaaga wε? Ta mu ya li cε na w'a pee saama pe bεeri taga na koo leni mu tàan, kònho m'a daburaje jo, m'a jurumu wu jòò yaha wε?

⁵ Ga mu niwii l'a waha, mu funjò *je* mu wu daburaje jo ma jurumu wu na wε. Lee wuu na Kile wo loyire lisana mu ya denri na waa mayε na na yeri wu loyire le ni wu kiiri wu cana ki jaha na. Kee cana ke Kile da ba wu kiiri wu she, kiiri wemu w'a tii ge. ⁶ Wu na ba sipyii pu bεeri nigin nigin kiiri kòn na saha ni pu kapyegeε ni. ⁷ Piimu bεeri p'a la le na kasaanjaa pyi ge, na masonò, ni pεenje, ni jii sicuumò nixhòbaama shaa Kile mu ge, Kile na ba jii sicuumò kan pee mu pemu da xhò wε. ⁸ Ga piimu bu zhe Kile ni, na zhe can wu ni, na sòò tiibaara na, Kile wo loyire nigbòò le, ni wu jatanhanja ki na ba do pee juno ni. ⁹ Can dε! Kanhama ni jakpaan w'a da ba do kakuubyii pu bεeri nigin nigin juno ni. Yawutuu p'a da ba bye shenshiilee, lee kadugo na shi wusama di na taha wà. ¹⁰ Ga piimu bεeri p'a kasaanjaa pyi ge, pee bεeri nigin nigin na ba Kile masonò, ni wu pεenje, ni wu jajiije ki ta. Yawutuu pu da ba fεnhε bye shenshiilee, l'a na nò shi wusama na. ¹¹ Bani Kile ya sipya wa wo wa ni wε.

¹² Sipyii piimu bεeri p'a jurumu pye na ta pu ya Kile tudunmò Musa wo saliya wu cε-ε ge, pee bεeri na ba gyeegi na ta wee saliya we ninje *je* pee wo kiiri wu ni wε. Ga piimu bεeri p'a jurumu pye saliya wu nijexhògò na ge, wee saliya wu w'a da ba pee wo kiiri wu kòn. ¹³ Bani piimu p'a saliya wu jomò pu nuri, na ta p'i ya pu koo jaari-i ge, Kile da ga ba wee wa shishiin wii sipyitiime wε. Ga piimu p'a saliya wu koo li bεeri jaari ge, pee Kile da ba wii sipyitiimeε. ¹⁴ (Ayiwa, shi wusama ya Musa wo saliya wu cε wε. Ga tεegeε kii ni, pu

ma keree kii pyegaṅaa teṅe na saha ni saliya wu ni. Pu ba kee koo ṅaari ali na ta pu ya wee saliya we ce be we, lee ya li shee na p'a kasaṅaa ce xɔ, na ki pyi. ¹⁵ Lee ya li shee be na saliya w'a yemu jo ge, na yee ya ka pu zɔɔ pu na. Pu fungonyɔ y'a wu shee pu na be. Teege kii ni pu zɔɔ ma pu jaagi; teege kii ni p'a kanii kan puye mu.) ¹⁶ Ayiwa, kee keree kii beeri na ba foro kpeṅge na caṅa ka, na saha ni ne wo Kile Jozaama pu yeṅe li ni. Kile na ba kiiri kɔn sipyii pu wo kaṅmɔhɔṅɔ ki beeri na Yesu Kirisa keṅe kurogo kee caṅa.

Kile ya Yawutuu pu jaagi

¹⁷ Ayiwa, yee piimu p'a yu na Yawutuu yee ṅe ge, yee ya yi tadanṅa pye Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya we, na yiyɛ peɛ na yee pu ṅe Kile wo sipyii pee. ¹⁸ Go yee p'a Kile ṅidaan ce, na kasaṅaa be ce shɔnri kiye ni, bani yee ya kalaa Musa wo saliya wu ni. ¹⁹ Li wa yee funyɔ ni na fyɛnmee pu ṅe sipyii pusamaa, na yee p'a koo shee pee na; na piige ni pusamaa ṅe, na yee p'a kpeṅge shee pu na. ²⁰ Yee wa yu na pusamaa pu ṅe kacebaalaa ni kalaabaa fe, na yee pu ṅe pu wo kalaatii, bani yee ya giin na Musa wo saliya wu ni yee ya can koo li cemɛ pu beeri ce. ²¹ Ayiwa ne jo, yee piimu p'a pusamaa kalaa ge, ṅaha na yee di ya yiyɛ kalaa-i we? Yee piimu p'a Kile Kafila wu yeṅe pyi na wa ganha ba nagaara pyi-i ge, yeeyɛ pyaa ki do, ta yee ya nagaara pyi we? ²² Yee piimu p'a yu na wa ganha ba dɔdɔrɔ pyi-i ge, ta yee ya ti pyi we? Yee piimu p'a yu na yapere ya ṅo-ɛ ge, ta yee ya yanmuyɔ yuli yaperegbaya yi ni we? ²³ Yee ya yiyɛ peɛ na yee ya Musa wo saliya wu ce. Ga yee ya wu koo ṅaari we. Ta Kile be yee ya fanri me

we? ²⁴ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Yee Yawutuu pu wuu na shi wusama ya

Kile mege kyeeḡi.»*

Cekɔnɔ ya sipya shuu we

²⁵ Can na kuduun wa cekɔnɔ ni na saha ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni, ma bu da ma na saliya wu koo ṅaari kunni. Ga mu bu bye mu ya saliya wu koo ṅaari we, ma cekɔnɔ* t'a pye ṅuṅɔ baa wuuro. ²⁶ Sipya wemu ya cekɔnɔ pye we, na saliya wu koo ṅaari kuuni ge, ta Kile da ba weefɔ wii kanna cekɔnɔ w'a pye we? ²⁷ Yee Yawutuu, yee ya Musa wo saliya wu ce, lee kadugo na na cekɔnɔ be pyi, ga yee ya wu koo ṅaari we. Shi wemu ṅe Yawutuu we, wee shi wu ya ta cekɔnɔ pye we. Ga piimu p'a saliya wu koo ṅaari pee ni ge, ta pee da ba jaagi shan yee na kiiri wu caṅa we?

²⁸ Ayiwa, na pye Yawutu ṅewiine ni, lee wa nago Yawutu ye pyaa pyaa ma ṅe we. Kelee cekɔnɔ fe na ṅe ma ceeseege ki na, lee wa li shee nago tee ti wa cekɔnɔ see see wuuro ti we. ²⁹ Ga, Kile ya sipya wemu wo zɔ ṅeri ge, wee wu ṅe Yawutu wuyɛ pyaa pyaa. Yemu y'a ka saliya wu ni ge, li wa nago kanna m'a yee wo koo ṅaari ye we, ga Kile Munaa ya labye wemu pyi sipya zɔ na ge, wee labye we wu ṅe cekɔnɔ see wuuro te. Pee Yawutuu pii ya masɔṅɔ taa sipyii mu we, ga Kile mu pee ya masɔṅɔ taa.

3

Kile ṅe ṅomɛe fɔɔ

¹ Ayiwa ni li wa mu, ma na ṅe Yawutu lee kuduun wa leke we? Kelee kuduun weke wu ṅe cekɔnɔ ni we? ² Ayiwa, li kuduun w'a peɛ kabaya yi beeri na. Li nizhiine

* **2:24** Ezayi 52:5; Ezekiyeli 36:22 * **2:25** **Cekɔnɔ** bye kariṅeeḡe ṅomɛe wo fe Yawutuu pu mu pemu ya li shee na Kile wuu pu ṅe pii ge. Lee kalɛe le tayerege k'a bi peɛ pu mu fo xuuni. Zhenezi 17:9-14.

Yawutuu mu Kile ya fenhe wu jomɔ pu kan.

³ Ali pii nehe da pu ni, pu ne nɔmehere fee Kile mu we, ta lee na ja Kile wo nɔmeee feere ti kyeege? ⁴ Lee da ja bye bada we! Ali sipyii pu beeri nehe bye kafinejuu, Kile kunni ne can fɔɔ ma na jo ba l'a ka kagana lemu na Kile Kafila wu ni we na:

«Mu Kile ba yu,
pu beeri na li ce na mu ya tii.
Pu da ga ja jaagi

wa shishiin ta ma na we.»*
⁵ Ayiwa, pii na jo na: «Wee wo tiibaara ti ne kakuunɔ we, bani tee ni Kile wo tiime p'a zheer na fiinne.» Wee di da ba yeke jo yee ni we? Kile bu wu loyire li shan wee wa juɔɔ ni, ta wee da jo na w'a nahana? (Sipyii pii wo fungɔngɔ jomɔ ne yu me.) ⁶ Kile wu she nahana? Bada! Can ne yee ni we. Kile da bye wu ya tii we, dii wu bi da ja kiiri kɔn kɔɔ sipyii na we? ⁷ Pii be na ba jo sanha na: «Wee wo kafinejuu bu da lee na Kile wo can wu shee, fo na nɔɔɔ be teri Kile mege na, naha di da ba kiiri pye wu kɔn wee na p'i wee jaagi, na jurumupyii wee ne we?» ⁸ Ayiwa li bi ne mu, ta wee ya yaa na kakuunɔɔ pyi, kɔnhɔ kasaanjaa di da foro ki ni we? Bada! Pii wa wee mege kyeege na xɔ, na wee kalaa we wee ya gaan sipyii pu mu. Pee sipyii pii kunni ya sii yaa ni gyeege ni.

Sipya wa shishiin ya tii we

⁹ Ayiwa, yi naha di wa dii nime we? Ta wee Yawutuu p'a ye sipyii pusamaa na? Bada! Ne li she xɔ jo Yawutuu yoo, shi wusama yoo, pee beeri ya jaari jurumu wu wo fanha ki nɔhɔ ni. ¹⁰ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na we na:

«Sipya wa wemu w'a tii we,
ali shen nigin be we.

¹¹ Wa shishiin ne fungɔngɔ fɔɔ we;

* 3:4 Zaburuu 51:6 * 3:12 Zaburuu 14:1-3
Zaburuu 10:7 * 3:17 Ezayi 59:7-8 * 3:18 Zaburuu 36:2

wa shishiin ya Kile shaa we.

¹² Pu beeri p'a kadugo le Kile ni;
pu beeri p'a pinne pye kaɔɔ
baa.

Kasaana pyevɔɔ wa shishiin ne pu
ni we,
ali shen nigin be we.»*

¹³ «Mujuu le l'a fɔro pu genmaya ni
ge,
lee ne ba fanja nɔmugi-yahaɔa
ne we.

P'a pu nilee taga na sipyii piinne.
Pu nɔ jomɔ di ne ba matɔn
sɔɔnrɔ ne we.»*

¹⁴ «Lanji ni kayekyeegeye
y'a foro pu nɔ ni.»*

¹⁵ «Pu tɔɔyɔ d'a weri sipyigbuu
na.

¹⁶ Xuu beeri ni p'a toro ge,
gyeege ni bɔɔngɔ na daha pu
feni.

¹⁷ Lemu li ne naniɔe koo li ge,
pu ya lee ce we.»*

¹⁸ «Kile ni fyaara ne
pu zɔɔɔ ni bada we.»*

¹⁹ Ayiwa, wee ya li ce jo yemu
beeri Kile tudunmɔɔ Musa wo
saliya w'a yu ge, saliya w'a kan
piimu mu ge, pee mu w'a yi yu.
Ga, pee di ya ta ja wu koo jaari we.
Lee wuu na jomɔ da ba da sipya wa
shishiin mu we, lee na kɔɔ sipyii
pu beeri na ba jaagi ta Kile mu. ²⁰ Yi
li ce na saliya wu beeri koo jaari,
lee da ga ja Kile pye wu sipya jate
sipyitiime we. Lee funɔɔ ni saliya
w'a li shee ye wee na na jurumupyii
wee ne.

*N'a daa gbɔɔɔ ni Kile ya sipya
shuu*

²¹ Ayiwa nime, cogo wemu na
Kile ya wee wii sipyitiime ge, wuyee
pyaa ya wee cogo we she wee
na. Pee tiime pe ya daa saliya
wu koo jaari funɔɔ ni we. Ga,
tagana leke na pee ya daa ge, Kile
tudunmɔɔ Musa wo Kitabuu pee ni
Kile tudunmɔɔ pusamaa wuu p'a

* 3:13 Zaburuu 5:10; Zaburuu 140:4 * 3:14

yee jaha jo na fiinne. ²² Wa beeri w'a dà Yesu Kirisa na ge, Kile kunni na weefoo jate sipyitiime. Zhonrogo wa lee ni we. ²³ Bani sipyii pu beeri p'a jurumu pye. Lee I'a li pye wa shishiin da ga Kile wo nooro wu ja we. ²⁴ Wu wo niime wu gboro ni Kile ya pu wii sipyitiime mafuu, bani Yesu Kirisa ya pu juro wolo pu jurumu wu ni. ²⁵ Kile ya wu pye saraga, kohno wu bye wee jurumu wu footano. Piimu p'a dà Yesu na ge, Kile ya wu koo li jo mugi pee sipyii pu mu Yesu wo shishan pu gboro ni. Lee ya Kile wo tiime pu shee, bani taashiine li ni sipyii bi jurumu wemu pyi ge, w'a luu gbo pu taan, wu ya ta wee wo footano kan pu mu wee tuun wu ni we. ²⁶ Ga nime, lemu funno ni w'a sipya wii sipyitiime ge, w'a lee she: Piimu p'a dà Yesu na ge, Kile ya tiin wu tiime pu ni, na pee jate sipyitiime.

²⁷ Ayiwa, na maye durogo, lee kanojo di je mii we? Lee kanojo je we! Naha na we? Ta kapyegee nizaanaa k'a lee pye? Bada! Ga, n'a daa w'a lee pye. ²⁸ Lee na wee na ja jo n'a daa ye nigin gboro ni Kile ya sipya wii sipyitiime, Kile tudunmoo Musa wo saliya wu koo li wo jaari be we. ²⁹ Dii we? Ta Yawutuu ye wo wu je Kile? Ta shi wusama be wo Kile be wu je wii we? Nakaara baa shi wusama be wo Kile wu je wii! ³⁰ Bani Kile nigin pe ye wu je. Wee w'a Yawutuu pu wii sipyitiime n'a daa gboro ni, na shi wusama be wii sipyitiime n'a daa gboro ni. ³¹ Ayiwa, ta lee w'a li shee na wee ya Musa wo saliya wu jeri juro baa saliya n'a daa wu gboro ni ya? Ahayi de! Wee yere ya baraga teri wu na xuuni.

4

Ibirayima wo n'a daa gboro ni Kile ya wu jate sipyitiime

¹ Ayiwa, Ibirayima wemu wu je wee sefele wee shi wu wo kabanja na ge, yeke wee di da jo wee shizhaa na we? Dii Kile d'a wu wii sipyitiime we? ² Ibirayima wo kapyegee nizaanaa da bi Kile pye w'a wu jate sipyitiime, wu bi da ja wuye pele. Ga kanojo je wu mu w'a wuye pele Kile jaha taan we. ³ Yeke Kile Kafila wu d'a jo we? W'a jo na:

«Ibirayima ya dà Kile na,
a Kile di wu jate sipyitiime
wu n'a daa wu wuu na.»*

⁴ Yee ya li ce na kapyebye ya yaa ni wu saraa ni. Saraa we w'a daa ge, wee je ma wo we, wu labye wu wo saraa wu je were. ⁵ Ga, sipya wemu ya wu kapyegee nizaanaa pye wu tana we, Kile we w'a jurumupyii wii sipyitiime ge, wu bu dà ye wee na, Kile na wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na. ⁶ Kile w'a sipya jateni sipyitiime, lee ya byi weefoo ye pyaa wo kapyegee nizaanaa wuu na-e de! Kile wo saama pemu weefoo ma da ge, saannaa Dawuda ya jo pee shizhaa na na:

⁷ «Kile ya piimu wo saliya kyegere yafa pu mu,
na pu wo jurumu wu jago laha wa ge,
pee je duba nagoo.
⁸ Kafoo ya sipya
wemu wo jurumu toro wu feni-i ge,
weefoo je duba pya.»*

Cekonro ya sipya shuu we

⁹ Ayiwa, piimu p'a cekonro pye ge, pee ye p'a yaa ni Kile wo saama pu ni laa, kelee ta cekonbaalaa pu be p'a yaa ni pu ni? Wee ya yi jo nime na: «Ibirayima ya dà Kile na, a Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.» ¹⁰ Tuun weke ni lee d'a pye we? Wu nigonxhago na laa, wu nigonbaa wo? Nakaara baa wu nigonbaa wo Kile ya jate

* 4:3 Zhenzi 15:6; Yakuba 2:23; Galasi Sheen 3:6

* 4:8 Zaburuu 32:1-2

sipyitiime. ¹¹ Lee kadugo na a tee cekoonro t'i jeri fe Ibirayima mu, fe pemu ya li shee na Kile ya wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na, na ta wu sanha cekoonro pye-ge. Lee funjo ni Ibirayima ya pye n'a daa fee nigonbaalaa beeri wo sefo, konho pee be di jate sipyitiime. ¹² Piimu p'a cekoonro pye ge, pee beeri be wo sefo wu je wii n'a daa kabaŋa na. Lee kori je piimu ya ta li da cekoonro ti ye na-ε ge, ga fo piimu p'a Kile koo li co n'a daa funjo ni, ba wu sefele Ibirayima ya li co cogana lemu na, na wu yaha konbaa we ge.

N'a daa gbɔɔɔ ni Kile wo kariɛɛge jomɛ l'a ta

¹³ Kile ya kariɛɛge jomɛ lɔ Ibirayima ni wu yaseye mu na konjo na ba bye pu wogo. Lee jomɛ le ya ta lɔ saliya wu koo li jaari wu wuu na-ε de. Ga wu n'a daa wu wuu na Kile ya wu jate sipyitiime. Lee wuu na lee jomɛ l'a lɔ wu mu. ¹⁴ Li da bi yaha nago fo ma na ma saliya wu koo jaari, m'a na taa ta lee jomɛ le ni, wee tuun wu ni n'a daa wu bi da bye kapunjo baa. Jomɛ li be na bye tawaga wuu. ¹⁵ Bani Kile wo loyire le Musa wo saliya w'a zhaan ye wee juno ni, bani sipyii beeri p'a wee saliya we kyɛegi. Ga saliya bu bye wu je xuu wemu ni we, wa ya wu gyɛegi kaa yu wa we.

¹⁶ Lee wuu na Kile ya le jomɛ le lɔ wee mu n'a daa wu gbɔɔɔ ni. Wu wo niime wu gbɔɔɔ ni w'a lee loolodaa le kan wee mu ma ni, konho l'i bye Ibirayima wo kadugo ki beeri wuu. Lee na piimu p'a saliya wu koo jaari ge, le loolodaa le ya ta kan pee ye mu we. Ga sipya beeri w'a da Kile na ba Ibirayima je-ε ge, pee beeri be mu le loolodaa le ya kan. Wee beeri wo sefele wu je Ibirayima. ¹⁷ Ba l'a ka Kile Kafila wu ni we, na Kile ya jo: «N'a ma

pye shi nijeheme sefo.»* Ayiwa, wu sefele wu je wii Kile jaha taan, bani w'a da Kile na, wee wemu w'a xuu pu jeni ge. Yanmuyo yemu je konjo na we, wu ma jo ye yee be yi pye, y'a bye.

¹⁸ Ayiwa, na li ta tanaŋa bye be nige Ibirayima na wu pya ta we, Kile ya yemu jo wu mu ge, a wu da yi na, na yee pye wu tanaŋa. Lee na w'a pye «shi nijeheme sefo» ba Kile ya yi jo we na: «Ma yaseye na ba jehɛ.»* ¹⁹ Ayiwa, Kile ya ye jo tuun wemu ni ge, lee bi Ibirayima ta w'a le xo, bani w'a bi yee xhuu nigin (100) shishiin ta pya baa. Wu sho Sara be bi wu pya ze juno ye xo. Ga lee la ya yafiin be wolo wu n'a daa wu ni we. ²⁰ Wu ya ta wuyɛ kaala Kile wo jomɛ li na we. Ga, a la yere di ganha na faraa wu n'a daa wu na, fo wu na Kile soni. ²¹ Ibirayima bi li ce nakaara baa, na Kile ya jomɛ lemu lɔ wee mu ge, na se wa wu ni na li jo fa. ²² Wee n'a daa wu wuu na «Kile ya wu jate sipyitiime.»* ²³ Ga pee jomɔ pe p'a ka na: «Kile ya wu jate sipyitiime» ge, pee ya ta ka Ibirayima ye nigin wuu na-ε de! ²⁴ Wee be wuu na p'a ka. Kile wemu w'a wu Kafɔo Yesu je na yege xu ni ge, wee piimu p'a da lee na ge, wee ya yaa na pa jate sipyitiime Kile jaha taan. ²⁵ Kile ya wu pye saraga, w'a xu wee wo jurumu wu wuu na, na je na foro xu ni, konho wee di da jateni sipyitiime Kile jaha taan.

5

Kile ya janiŋe le wee ni wu te ni

¹ Mu Kile ya wee jateni sipyitiime n'a daa gbɔɔɔ ni. W'a janiŋe le nime wee ni wuyɛ pyaa te ni wu Kafɔo Yesu Kirisa baraga ni. ² Wee Yesu Kirisa w'a koo li mugɪ, konho Kile di wee niime wu kan wee mu. Wee ya da wu na. Wee ya wu pye wu tanaŋa, na fundanga ta, bani

* 4:17 Zhenezi 17:5

* 4:18 Zhenezi 15:5

* 4:22 Zhenezi 15:6

tadaŋa wa wèe mu na jo wèe na ba Kile wo nòrò wu ta caŋa ka. ³ Lee ye be we, kanhama be ñehé ba ñoni wèe na wèe na fundanga ta, bani kanhama pu ma wèe pye wèe ya la le na loxulo ta n'a daa wu ni. ⁴ Wèe bu loxulo ta nòwuuro ti ni, lee ma wèe pye se tavεε, wèe bu se ta n'a daa ni, lee ma tadaŋa yaha wèe na. ⁵ Ayiwa, kee tadaŋa ki ya sipya nòhò yeri we, bani ñigana lemu na Kile ya wèe zòlò pu ñi taanna ni wu taanñεεge ki ni ge, w'a lee she wèe na wu Fεεεε Munaa li gbòrò ni, lee lemu w'a kan wù mu ge.

⁶ Can na wèe jurumu w'a bi wèe pye baraga baa sipyii n'a daa kabaŋa na. Ayiwa, Kile ya tuun wemu tenje ge, wee tuun we ni Kirisa ya xu wèe Kile ñii fyaara baa sipyii wuu na. ⁷ Sipya na she wuyε kan pu gbo wu sipyiñii tεge, lee pyemε ya taan we de, ali wu ñehé bye sipyitiimε be. Sipya wemu w'a kasaanjaa pyi ge, la wa la ni wa na já wuyε kan pu gbo wee tεge. ⁸ Ga na wèe yaha wù jurumu wu ni, wèe tεge Kirisa ya xu. Ta lee ya li sheε na wèe kaa ya dan Kile ni fo xuuni we?

⁹ Kirisa na xu, a wu shishan p'i wo, pee gbòrò ni Kile ya wèe wii na wèe ya tii. Lee na wèe ya li ce na fiinnje na Kirisa ya pa wèe shò Kile wo loyire li na. ¹⁰ Wèe bi bye Kile wo pεen, ga Kile ya be lenje wèe ni wuyε pyaa te ni wu Ja wu wo xu wu gbòrò ni. Na fara lee na, wèe ya ce jo wèe na ba shò, bani wu Ja wu wa ñii na. ¹¹ Na fara lee na wèe ya fundanga taa gbangban Kile wo kariñεεge ki ni wù Kafò Yesu Kirisa gbòrò ni. Wee w'a be le wèe ni Kile te ni.

Jògò wu ñe Adama we? Jògò wu ñe Yesu Kirisa we?

¹² Shen nigin ye kenje kurogo jurumu y'a jé koŋò puga ni, wee ñe

Adama. A jurumu be di xu lenje koŋò puga ni. Lee l'a li pye sipya wa shishiin da ga xu li we, bani pu bæeri ya jurumu pye. ¹³ Bani yani Kile wu saliya wu kan Kile tudunmò Musa mu ge, jurumu bye na xò koŋò puga ni. Ga ma na jo saliya wu bi sanha gan we, Kile bi wee saliya we wo jaagi wu tuugo shaan jurumupye na we. ¹⁴ Ga lee be na sipyii bæeri p'a pye xu wo fanha ki nòhò ni, na co Adama wo tuun wu na, fo na pa nò Kile tudunmò Musa wo tuun wu na. Ali piimu be pu ñe pu ya ta saliya wu kyεegi ba Adama ñe-ε ge, pee be bi xhuli. Wemu w'a bi yaa na pa ge, wee ñe Yesu Kirisa. Adama ya pye ba wee wo jaa* ñe we.

¹⁵ Ga Kile ya loolodaa lemu kaan mamama ni ge, lee ni Adama wo jurumu wu ñe nigin we. Can wu ñe wii, sipyiñehemεε ya xhuli wee ye nigin wo jurumu wu wuu na. Ga Kile wo mamama loolodaa lemu l'a pa Kile wo niimε wu baraga ni ge, lee ya gaan sipyiñehemεε mu shen nigin gbòrò ni, wee ñe Yesu Kirisa. Lee loolodaa le wo kuduun w'a pele fo xuuni. ¹⁶ Kile ya loolodaa lemu kaan ma ni ge, laraga ki wa lee loolodaa le wo keree ni shen nigin wo jurumu wu keree te ni. Shen nigin, w'a pa ni jaagi ni, na li ta Kile ya loolodaa lemu kaan ma ni, jurumu niñehemε nibyexhògò na ge, lee loolodaa le ya wèe ñunò wolo, na wèe pye sipyitiimεε. ¹⁷ Can wu ñe wii, shen nigin wo jurumu w'a sipyii pu bæeri le xu wo fanha ki nòhò ni. Ga piimu bæeri p'a da ba Kile wo niimε nigbò we ta, na Kile wo loolodaa li be ta, lee lemu li ñe na pu jate na p'a tii ge, pee na ba se ta jurumu wu na pu wo ñiifεεε ti ni shen nigin ye gbòrò ni; wee ñe Yesu Kirisa. Lee wo kuduun w'a pele.

¹⁸ Ayiwa, ba sipyii pu bæeri ya

* **5:14 Adama** ya pye koŋò shenshiimε wemu wo tuugo sipyii pu ñe jurumu ni xu wo fanha ki nòhò ni ge. **Yesu Kirisa** ya pye koŋò shenshiimε wemu ya jurumu pye ña we, wu wo tuugo sipyii pu be di ñe Kile wo niimε wu nòhò ni ge.

jaagi ta Adama ye nigin wo jurumu wu wuu na-ε δε, mu Yesu Kirisa ye nigin be wo kasaana nigin ya sipyii pu beeri juyɔ wo kiiri wu nɔhɔ ni, na jii sicuumɔ kaan pu mu. ¹⁹ Shen nigin wo jomεeyahana l'a sipyijehemεε pye jurumupyii pyegana lemu na ge. Mu shen nigin pe be wo Kile jomεecoro ya Kile pye wu na shenjehemεε wii sipyii piimu p'a tii ge.

²⁰ Kile ya saliya wu kan Kile tudunmɔɔ Musa mu, kɔnhɔ wu li she wɛe na na wɛe jurumu w'a jehε. Ga jurumu wu jehε jehε jehεgana beeri na, Kile wo niimε we, wee ya jehε wu na na kanha. ²¹ Taashiine li ni jurumu wu wo fanha ki nɔhɔ ni wɛe di bye, lee l'a xu pye wu ya sipya wa shishiin yeri wε. Ga niimε wu wo fanha ki nɔhɔ ni wɛe jε nime, lee l'a li pye Kile ya wɛe wii sipyii piimu p'a tii ge. Lee na Kile da ba jii sicuumɔ nixhɔbaama kan wɛe mu wu Kafɔɔ Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni.

6

N'a daa fεε ya jurumu yaha na bye ni Kirisa ni

¹ Ayiwa, yekε wɛe di da jo wε? Ayiwa, ta lee w'a li sheε na wɛe pu kori yaha jurumu ni, kɔnhɔ Kile wo niimε wu da belegi? ² Bada, lee ya yaa na pye wε! Wɛe piimu jε ba xuu jε wε jurumu shizhaa na ge, wɛe ma bye dii na gori yaha jurumu na na byi sanha wε? ³ Wɛe piimu beeri p'a batize na bye ni Yesu Kirisa ni karijεεge ni ge, ta yee funyɔ y'a to li na na wɛe na batize, na lee jε kanna shiizhan wɛe ya pinne xu ni Yesu ni wε? ⁴ Ba wɛe ya batize wε, a l'i bye kanna wɛe ya pinne xu ni wu ni shiizhan, na binne le be ni wu ni. Kɔnhɔ wu be di jii sicuumɔ nivomɔ ta, ba To Kile ya Kirisa jε na yeege xu ni, ni wu sefεεε nɔɔɔ wuuro ti ni wε.

⁵ Can na, wu xu wu bi pye kanna wɛe ya pinne xu ni wu ni, nakaara

baa wɛe na ba binne jε ni wu ni wu wo karijεεge ki funnɔ ni, ba wuyε pyaa k'a jε jεgana lemu na wε.

⁶ Wu li ce fiinne na jo yahagaguunɔ lemu na wɛe bye ge, lee be ya pye kanna lee ya pinne kori ni Yesu ni korikoritige ki na, na xhu. Kɔnhɔ lee jurumu yahagana li fanha k'i xhɔ. Lee funnɔ ni wɛe di ba shɔ jurumu wu wo bulooro ti na be.

⁷ Bani wemu bu xhu, wee jε nige jurumu wu wo fanha ki nɔhɔ ni wε.

⁸ Ayiwa, ba ma na jo wɛe ya pye kanna shiizhan wɛe ya xu ni Kirisa ni wε, wɛe ya dā li na jo wɛe na ba bye jiiifεεε na ni wu ni. ⁹ Wɛe ya ce na jo Kirisa ya jε na foro xu ni, wu wa da xhuu nige wε, xu be di wa da já yaaga pye wu na wε. ¹⁰ W'a xu tɔɔjii nigin pe, na jurumu wu wo fanha ki kyεεgi. Niifεεεε temu ni wu wa nime ge, Kile mu wu wa tee ni. ¹¹ Mu yee be ya yaa na yiyε jateni kanna yee ya xu, na foro jurumu wu wo fanha ki nɔhɔ ni. Yi li ce nime na Kile mu yee wa jiiifεεεε ni Yesu Kirisa wo karijεεge ki ni.

¹² Wee tuun wu ni yi ceepuuro te ti da ba xhu ge, yi ganha bu da tee yaha nige jurumu mu t'i bye jurumu wo bulo wε. Yi ganha bu sɔɔ y'a ceepuuro wo lakuunɔ ki jomεehεε coni wε. ¹³ Yi ganha bu da yi ceepuuro ti kabaɲa ka shishiin yaha jurumu ni nige, yi da katiibaagaa pyi ni ki ni wε. Ga yi yi ceepuuro ti kabaya yi beeri kan Kile mu kanna sipyii piimu p'a jε na foro xu ni, na bye sipyifomɔɔ ge. Yi yi ceepuuro ti kabaya yi beeri kan Kile mu, kɔnhɔ yi da keree pyi ni yi ni, kiimu k'a tii ge. ¹⁴ Yee da ba bye nige jurumu wo buloo wε, bani yee ya jaari nige Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu fanha ki nɔhɔ ni wε, ga Kile wo niimε wu nɔhɔ ni yee ya jaari.

Kile wo buloo pu jε n'a daafεε pee

¹⁵ Ayiwa, ba ma na jo wɛe wa nige saliya wu wo fanha ki nɔhɔ ni

wε, fo Kile wo niime wu ge, ta lee ya li sheε na wεe na ja da jurumu pyi wu jidaan pyegana na? Bada! Yee ya jo wε. ¹⁶ Yee bu yiye kan wemu mu, na guu weefoo mu ba buloo je wε, na wu jomεε coni, wemu wo jomεε yee ya joni ge, ta yee ya li ce na weefoo wo buloo yee je wε? Tee bulooro te bu da yee na tee pyi jurumu mu, xu wu je tee wo taxoo. Tee bulooro ti shiin bu da yee na ti pyi Kile mu, tee wo taxoo je tiime Kile jaha taan. ¹⁷ Ga wu Kile shaari! Bani yee piimu p'a bye jurumu wu wo bulooro ti ni fo taashiine ni ge, yee ya kalaa can wemu ni ge, yee ya soo wee na yi zoloo pu beeri na. ¹⁸ Nime, yee ya foro jurumu wu wo bulooro ti ni, na bye Kile wo buloo, na jaari tiime ni. ¹⁹ Ne pe jomε pe yu na saha ni sipyii cogo ni yi wo fanhabaara ti wuu na. Yee ya fenhe yi ceepuuro ti yatεnye yi yaha nōhōmō, ni kuumō keree bulooro ni yahagaguunō lemu kaa na ge de, nime yi yi ceepuuro ti yatεnye yi yaha mu lee yahagana li na bulooro ni Kile mu, y'i bye jiiifeere na, tiime ni fεfεere ni.

²⁰ Tuun wemu ni yee bye jurumu wu wo bulooro ti ni ge, Kile wo tiime koo li jaari wu fanha bye yee na wε. ²¹ Ga, kuduun weke yee d'a ta kee kapyege ki ni wε? Kee keree kii yeε ya jeri na shiige waa yee na nime, bani xu wu je kee keree ki beeri taxoo. ²² Ga yee ya foro nime jurumu wu wo bulooro ti ni, na bye Kile wo buloo. Kuduun wemu yee ya daa lee ni ge, wee wu je me fεfεere, tee wo taxoo di je jii sicuumō nixhōbaama. ²³ aBani xu wu je jurumu wu wo footōnō, ga loolodaa lemu Kile ya gaan ma ni ge, lee je jii sicuumō nixhōbaama wu Kafoo Yesu Kirisa wo karijεεge ki funjō ni.

7

N'a daa fεε je saliya wu wo fanha

ki nōhō ni wε

¹ Ayiwa na cebooloo, ta yee ya li ce na wu jiiifeere te ye ni sipya je saliya wu wo fanha ki nōhō ni wε? Yee ya yaa na lee ce, bani yee piimu ni ne yu me ge, yee ya saliya wu ce xo. ² Li je ba gbaga sho je wε, wemu furu ya po ge. Na saha ni saliya wu ni, wu poo wu ya ga xhu wε, wu da ja gbaga katii je wε. Ga wu poo wu ga xhu, w'a jeri pye wuyε wo, wee saliya we fanha je nige wu na wε. ³ Ayiwa, wu bu she gbaga je na watii mu, na ta wu poo wu sanha xhu wε, dōdōōō w'a pye. Ga wu poo wu bu xhu, saliya wu fanha je nige wu na lee shizhaa na wε. Wu bu gbaga je na watii mu, tee je dōdōōō wε.

⁴ Ayiwa na cebooloo, mu li wa yee be shizhaa na. Kirisa na xu, yee ya pye kanna yee be p'a xu saliya wu jaari wu shizhaa na. Lee funjō ni, yee ya pye nime Yesu Kirisa wuu, Kile ya wemu je na yeege xu ni ge, kōnhō yi da kasaanāa pyi Kile mu. ⁵ Can na wεe bi jaari na sahanji ni wuyε pyaa jidaan ni tuun wemu ni ge, saliya w'a bi keree kii sheε wεe na na kee ya jō wε. Ga lee be na wεe di kee shaa na byi. Kee lakuunō ki bye wεe funjō ni, na wεe jeri kapyebaagaa na, kee di wεe leni xu ni. ⁶ Nime, wεe ya saliya wu jaari wu jō yaha, bani wemu wo fanha nōhō ni wεe di bye ge, wεe ya pye kanna wεe ya xu na foro wee wo fanha ki nōhō ni. Lee na, wεe na ja kapyεεε pye Kile mu pyegafonō na Kile Munaa gbōōō ni. Koleε lemu wo keree k'a ka saliya wu ni ge, wεe ya kee pyi na saha ni lee ni nige wε.

Jurumu saliya w'a zhεε

⁷ Ayiwa, ta lee wa li sheε na Musa wo saliya wu w'a sipyii pu pye pu na jurumu pyi? Bada! Ga saliya wu w'a ne pye ne na jurumu ce. Na jii yeege wa yaaga feni, ne bi da ga lee ce jurumu wε, ka je saliya wu ya li she na: «Ma jii ganha bu

da voro wa yaaga feni we.»⁸ Lee funḡo ni jurumu w'a kaḡuḡo ta, na lakuuḡo tuugo beeri leḡe ne zo wu ni saliya wu gbɔɔro ni. Saliya wu kaa be we, wèe bi sanha wù jurumu ce we.⁹ Fo tuun wemu ni ne bye ne sanha saliya wu ce-ε ge, ne bye ḡi na naye ḡaha tãan. Ga ba ne pa saliya wu ce we, a jurumu bye la di jé ne ni.¹⁰ Ga, a ne bye kanna ne xu. Kile ya saliya wemu kan, kɔnhɔ wù ḡi sicuumɔ see wo ta ge, wee ya xu nɔ ne na.¹¹ Bani jurumu w'a kaḡuḡo ta, na ne faanna, na xu be nɔ ne na wee saliya we gbɔɔro ni.¹² Ayiwa, saliya wu ne fεεfεε; Kile ya ḡomεheε kiimu jo ge, kee beeri ki ne fεεfεε, na dii, na nɔhɔ ḡo be.

¹³ Ni li wa mu, ta lee wa li sheε na saliya wemu wu ne yasaanḡa ge, na wee w'a pye kaḡuḡo na xu nɔ ne na ya? Bada! Jurumu w'a pye kaḡuḡo kee yasaanḡa ke baraga ni na ne pi-inḡe, na xu nɔ ne na. Lee ya pye mu kɔnhɔ jurumu di já she fiinḡe. Lee funḡo ni saliya wu baraga ni l'a ce na fiinḡe na jo yakuudiige can can wogo ki ne jurumu.

Fanhaya tεheε shuun w'a zhaanra leni

¹⁴ Ayiwa nakaara baa, wèe ya li ce na Kile ni saliya w'a foro. Ga ne kunni, ne ceepuuro ti fanha k'a cère, a ne bye ba jurumu wo bulo ne we.¹⁵ Bani ne kunni ya sii na kapyegee ki ḡaha ce we; kasaanḡa kiimu wo bye funḡo ki ne ne mu ge, ne kee pyi we. Keree kiimu ya dan ne ni bada we, a ne dεreε na kee pyi.¹⁶ Ayiwa, keree kiimu ya dan ne ni we, ne ba kee pyi, lee ya li sheε na ye saliya w'a yu ge, ne soɔ li na na yee ne can.¹⁷ Lee na, kakuuḡo kiimu ne byi ge, kee ne neye pyaa ḡidaan we. Jurumu wemu wu wa ne zo wu ni ge, wee wo fanha ke k'a ne yeri kee bye na.¹⁸ Ne li ce jo kasaana la shishiin wa ne ni we, bani ne ne ye sipya, fanha ne wu ni we. Can ye pyaa na ne giin da kasaanḡa pyi,

ga ne da já we.¹⁹ Kasaanḡa kiimu ne giin da byi ge, ne kee pyi we. Ga kakuuḡo kiimu bye kaa ne ne na-ε ge, kee ne byi.²⁰ Ayiwa, keree kiimu bye kaa ne ne na wa, ne ba kee pyi, wee tuun wu ni lee ne neye pyaa ḡidaan nige we. Ga jurumu wemu wo se wu ne ne na ge, wee w'a lee pyi.

²¹ Mu ne kee fanha ke ḡaa naye na, ne ba giin ne kasaanḡa pye tuun beeri ni, kakuuḡo bye kaa na ne ta.²² Kile wo saliya wu kaa ya dan ne ni xuuni na zo wu na.²³ Ga fanha katii ne ḡaa naye ni kemu ya yogo tunni ni ne wo fungɔḡo ki wo fanha ki ni ge. Kee fanha ke ki ne ne na ge, kee k'a ne pye jurumu wu wo fanha ki nɔhɔ ni.²⁴ Ee! We ne ḡaa ne mu de! Kee fanha ke k'a ne ceepuuro kilee na leni jurumu ni, na xu nɔni ti na ge, ḡoḡo wu d'a ba ne shɔ kee na we?²⁵ Baraga Kile, wù Kafɔo Yesu Kirisa gbɔɔro ni, mu na ba ne shɔ!

Ayiwa, na fungɔḡo ni, ne ḡidaan wu ne na kapyeḡeε pyi Kile mu, na soɔ wu saliya wu na. Ga fanha kemu ki wa ne na ge, kee k'a giin k'i ne pye jurumu wo bulo.

8

Naarigazaana lemu n'a daa fεε ya daa Kile Munaa gbɔɔro ni ge

¹ Ayiwa nime kunni, piimu pu ne Yesu Kirisa wuu ge, jaagi xuu wa yafiin ne nige pee na we.² Bani Kile Munaa li l'a ḡiifεεεε see wuuro ti kaan Yesu Kirisa wo kariḡeεge ki funḡo ni ge, lee wo fanha k'a ne shɔ jurumu ni xu wo fanha ki na.³ Kile tudunmɔo Musa wo saliya wu bi da ga já lee pye we, bani fanhaxhɔro ti ne wèe Adama nagoo wuuro. Lee na saliya wu bi da já lemu pye-e ge, lee Kile ya pye. Kile ya wu Ja wu tun na pa, w'a pa bye sipya ba wèe jurumupyii ne we. Jurumu wemu wo fanha nɔhɔ ni wèe di bi bye ge, w'a wuyε kan na pye saraga,

na wee wo fanha ki kyεεgi. ⁴ Kile ya lee pye kɔnhɔ saliya w'a tiime pemu bεeri kaa yu ge, wu ja w'a pee bεeri nɔ fani, wεe piimu ya jaari na sahanji ni wuyε pyaa jidaan ni wε, fo Kile Munaa li wo jidaan ge. ⁵ Bani piimu p'a jaari na sahanji ni puyε pyaa jidaan ni ge, pee ya pu funyɔ shaa ni puyε pyaa jidaan keree ni. Ga piimu p'a jaari na sahanji ni Kile Munaa jidaan ni ge, pee ya pu funyɔ shaa ni Kile Munaa jidaan keree ni. ⁶ Na taha ceepuuro jidaan feni, lee w'a ma ni xu ni. Ga na taha Kile Munaa jidaan feni, lee w'a jii sicuumɔ see wo ni jaɲiŋε kaan sipya mu. ⁷ Piimu p'a pu funyɔ shaa ni puyε pyaa jidaan ni ge, pee jε Kile wo pεen. Bani pu ya sɔɔ p'a Kile wo saliya wu jomεε coni wε, pu yεrε di wa da ja bε lee na wε. ⁸ Lee wuu na piimu p'a jaari na sahanji ni puyε pyaa jidaan ni ge, pee keree da ga ja daan Kile mu wε. ⁹ Yee kunni ya jaari na sahanji ni yiyε pyaa jidaan ni wε, ga Kile Munaa jidaan ni yee ya jaari na sahanji, bani Kile Munaa li wa yee funyɔ ni. Kirisa wo Munaa li jε sipya wemu funɲɔ ni wε, weefɔɔ jε Kirisa wo wε. ¹⁰ Kirisa bu bye yee funyɔ ni, yee ceepuuro ti na ba xhu jurumu wu wuu na, ga Kile Munaa li na jii sicuumɔ kan yi mu, bani Kile ya yee jate sipyitiimeε. ¹¹ Kile wemu w'a Yesu Kirisa jε na yeege xu ni ge, wee wo Munaa li bu bye yee funyɔ ni can na, wu na ba yee bε wo ceepuuro ti jε na yeege xu ni. Wu na ba lee pye wu Munaa li gbɔɔɔ ni, lee lemu li wa yee zɔlɔɔ pu ni ge. ¹² Lee wuu na na cebooloo, wεe ya yaa na wuyε jidaan pyi nige wε, bani jurumu foo jε nige wεe na wε. ¹³ Bani yi ba jaari na sahanji ni yiyε pyaa jidaan ni y'a da ba xhu. Ga yee bu yi kapyeege niguunɔɔ ki ja na ki yaha fεεfεε Kile Munaa gbɔɔɔ ni, yee na ba jii sicuumɔ ta. ¹⁴ Bani

Kile Munaa l'a piimu jaha co ge, pee bεeri jε Kile nagoo. ¹⁵ Bani Kile Munaa lemu yee ya ta ge, lee da ga yee pye buloo wε, l'i wa da ga ba fyaara lenε yi ni bε wε. Ga lee Munaa li l'a wεe pye Kile nagoo. Lee gbɔɔɔ ni wεe ya Kile pyi: «Wu To.» ¹⁶ Lee Kile Munaa le l'a yi fiinŋε na yu wεe mu can na wu zɔlɔɔ pu na, na Kile nagoo wεe jε. ¹⁷ Ayiwa, ma na jo wεe jε Kile nagoo, cεn wemu jomεε w'a lɔ wεe mu ge, wu na ba wee kan wu mu. Wεe ni Kirisa w'a da ba wee ta shiizhan, bani wu bu da w'a pinne na gana ni wu ni, wu na ba pεenε bε ta ni wu ni shiizhan.

N'a daa fεε tadanja

¹⁸ Nε kunni ya dα li na jo kanhama pemu ni wεe wa nime ge, pee da ga ja daanna ni jiga wo pεenε ke ni bada wε, kee kemu ki da ba bye wεe wogo ge. ¹⁹ Kile na ba wu nagoo pu pεenε ki she caŋa kemu ge, Kile wo yaŋmuyaaya yi bεeri y'a kee caŋa ki sige kanha k'i nɔ. ²⁰ Kile wo yaŋmuyaaya yi bεeri y'a pye kaŋuŋɔ baa wo fanha ki nɔhɔ ni. Li ya ta taan yi ni yi pye mu wε, ga Kile yε pyaa k'a yi pye mu. Ga lee bε na tadanja wa sanha. ²¹ Bani caŋa ka wa ma, Kile na ba wu yaŋmuyaaya yi bεeri yeege xu bulooro ni. Kile nagoo p'a juwuuro temu ta, na bye puyε wuu, na pεenε kemu ta ge, yee yaŋmuyɔ ye bε na da kee ni. ²² Wεe ya li cε, fo na pa gbara niŋaa na jo Kile wo yaŋmuyaaya yi bεeri y'a zhiin kanhama keŋε ni, ba layama jε wε. ²³ Yee yaŋmuyɔ ye yε bε wε, ga Kile Munaa l'a kan wεe piimu mu, na pye ba Kile wo niime wu nizhiime jε-ε ge, wεe bε pu wa zhiin wu funyɔ ni. Caŋa kemu Kile da ba wεe pye wu nagoo, wu wu ceepuuro ti yeege bulooro ti ni fεεfεε ge, wεe bε pu wa kee caŋa ki sige. ²⁴ Bani wεe ya shɔ, ga tee juwuuro te di jε tadanja. Ga tadanja kemu bεeri sipya ya jaa ge, kee jε nige tadanja wε. Yaaga bεeri m'a jaa na

xo ge, tadanja ye nigin kee je sanha ya? ²⁵ Ga, yaaga kemu ki je wee ya ki naa-i ge, kee bu bye wee tadanja, wu na ja luu gbo na kee sige.

²⁶ Wee fanha bu jere tuun wemu ni, mu Kile Munaa be ya wee teri. Wee ya yaa na Kile jeri keree ki-imu na ge, weeye pyaa ya kee ce we. Ga Kile Munaa l'a jerege pyi wee mu ni shinne ni, shinne lemu li je wee da ja li naha jo xho-ε ge. ²⁷ Kile wemu w'a sipyii funyo keree beeri ce ge, wee ya Kile Munaa fungongo ce, bani Kile ya sipyii piimu pye fefee ge, Kile Munaa ya jerege pyi pee mu, na be ni Kile jidaan ni.

Kile wo taanrege nigho ke

²⁸ Wee ya li ce jo Kile kaa ya dan sipyii piimu ni ge, keree beeri k'a nani pee na ge, Kile ma ba kee beeri wo taxogo pye nizaana pee mu. W'a pee yiri na be ni wu keree ki tenegana li ni. ²⁹ Kile ya fenhe piimu naha bulo na pye wu sipyii ge, w'a pee keree tenε xo, na pee pye ba wu Ja wu je we, kongo wee Ja wu bye nizhiime wu cebooloo niheheme ni je ni. ³⁰ Sipyii piimu wo keree w'a tenε ge, w'a pee yiri. Ba w'a pu yiri we, na pu jate be sipyitiimeε. Ba w'a pu jate sipyitiimeε we, na nooro taha be pu na.

³¹ Ayiwa ni li wa mu, yeke w'a da jo sanha we? Kile bi je ni wee ni, jogo na ja sanha wee na we? ³² Kile ya ta juno naari wu Ja wu na we, ga na wu pye saraga wee beeri wuu na. Ayiwa nakaara baa, Kile na ba yanmuyo yi beeri kan wee mu ma ni wu Ja wu gboro ni. ³³ Kile ya piimu naha bulo ge, jogo wu d'a ja pee jaagi we? Wa shishiin be we, bani Kile w'a pu pye sipyitiimeε. ³⁴ Lee wuu na wa shishiin da ba ja pu jaagi we, bani Yesu Kirisa ya xu, lee ye be we, w'a je na foro xu ni. Wu nideenge ki wa saanra tateenge ki ni Kile kanige ce na Kile jeri wee mu. ³⁵ Leke li da ja wee waa laha Kirisa

wo taanrege ke na we? Nakpaan ge, kelee fyaara, kelee kanhama, kelee xuugbaho, kelee funmo fereε, kelee farati, kelee gbuuro ge? Le la shishiin wa da ja wee laha Kirisa na we. ³⁶ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na:

«Kile, mu wuu na

p'a wee shaa tuun beeri ni di gbo;

p'a wee wii ba dubyaa je we,

piimu ya yaha gbo kaa na ge.»*

³⁷ Ga, pee kanhama pu beeri funyo ni, wee pu je can can na se tavεε pee, wu taanrafao Kile gboro ni. ³⁸ Ne da li na jo wee ya xu yoo, wee ya pye ni na yoo, yafiin da ga ja wee waa laha Kile wo taanrege ki na we: Melekeε yoo, jinaa yoo, sefereε tatii be yoo, nime wo yanmuyo ye yoo, cabaya woyo ye yoo, ³⁹ fugba yanmuyo fanha woyo ye yoo, ni je yanmuyo fanha woyo ye yoo, Kile wo yayaaga ka shishiin wa da ja wee waa laha Kile wo taanrege ki na we. Wu Kafao Yesu Kirisa ke je kurogo Kile ya kee taanrege ke she wee na.

9

Kile ya Izirayeli sheen naha bulo na pye wu sipyii

¹ Can ye pyaa ne yu me, yi wa kafineye we, bani Kirisa wo ne je. Ne li ce be na zo wu na fefereε Munaa li gboro ni jo can ne yu. ² Ne naha ke beeri k'a tanha xuuni, ne zo wu be d'a tanha tuun beeri ni ³ na cebooloo Izirayeli sheen pu wuu na. Bani ali ne jehe da ba lani pu tege, na waa laha Kirisa na, kongo pee di sho, ne bi da zo lee na. ⁴ Pee Izirayeli sheen pee Kile ya pye wu nagoo, na wu nooro wu taha pu na, na karijereε jomeheε lo pu mu, na saliya wu kan pu mu, na wu pelegana she pu na, na jomeheε be lo pu mu. W'a kii beeri pye pu mu. ⁵ Lee beeri kadugo na, pee ni wu

* 8:36 Zaburuu 44:22

sefelee p'a foro. Sipyii wo kabaŋa yiri, pee ni Kirisa be ya foro. Kile wu je wii, na je yanmuyɔ yi beeri juŋɔ ni. Kile w'a bele tuun beeri ni! Amiina.

⁶ Ayiwa, lee wa li shee na Kile ya jomeheee kiimu lo ge, na kee ya jeri juŋɔ baa we de! Bani piimu beeri p'a foro Izirayeli shi wu ni ge, pee beeri je Izirayeli nagoo ye pyaa pyaa we. ⁷ Piimu beeri p'a foro Ibirayima ni ge, pee be beeri je Ibirayima nagoo puyee pyaa pyaa we. Bani Kile ya li she Ibirayima na na: «Ishaaga ye ni ma kadugo nagoo p'a da ba foro.»* ⁸ Lee ya li shee na nagoo piimu sipyii ya daa sipyi wo jidaan funŋɔ ni ge, pee je Kile nagoo we. Ga piimu p'a se Kile wo jomee li funŋɔ ni ge, pee pu je Ibirayima wo nagoo puyee pyaa pyaa. ⁹ Bani yemu Kile ya jo wu jomee li ni ge, yee yi wa me na: «Ne na ba guri ba yee la nime tashiin. Wee tuun we ni Sara da ba ja ta.»*

¹⁰ Ayiwa, lee ye be we, ga mu l'a pye Erebeke be shizhaa na, wee wemu w'a yere nmamaa yacere na wu tole Ishaaga mu ge. ¹¹ Na laa li ta li sanha se pya wa wu ta kasaana kelee kakuunɔ pye we, a Kile di jo ni Erebeke ni, konho Kile ye pyaa bi giin di wemu jaha bulo na be ni wee Kile keree gbegelegana ni ge, l'i bye mu. Li ganha bu da bye sipyii wo kapyegeee baraga ni we, ga l'i bye na be ni Kile ye pyaa jidaan ni. ¹² A Kile di Erebeke pye: «Cuunvɔɔ wu w'a da ba bye jahafɔɔ wu juŋɔ ni.»* ¹³ Ba l'a ka kagana lemu na Kile Kafila wu ni we na: «Ne Yakuba jaha bulo, ga na Ezawu yaha wa.»*

Kile ya sɔɔ na shi wusama be jaha bulo

¹⁴ Ayiwa, ta wee na ja jo na katiibaagaa ki wa Kile ni ge? Bada!

¹⁵ Bani Kile ya Kile tudunmɔɔ Musa pye:

«Ne bu jo ne juŋɔ jaari sipyi wemu na,
wee na n'a da juŋɔ jaari.
Ne bu jo ne juŋɔ penji ni sipyi wemu ni
wee ni n'a da juŋɔ penji.»*

¹⁶ Lee na sipyi jidaan kelee wu kapyegeee da ja Kile pye wu juŋɔ jaari wu na we. Ga wuyee pyaa wo jidaan funŋɔ ni Kile ya juŋɔ jaari sipyi na. ¹⁷ Kile Kafila wu ni Kile ya yi jo Farawon* mu na: «Lemu ye kaa na ne mu teje saanra ti na ge, lee li wa me. N'a da ma taga na sefeere ti she, konho na mege k'i no jinje ki kabaya yi beeri na.»* ¹⁸ Lee na Kile kunni bu jo wu juŋɔ jaari wemu na, wee na w'a juŋɔ jaari. Wu bu jo wu wemu nige waha, w'a kee be waha.

¹⁹ Pii na ba jo na: «Ayiwa ni li je mu, jaha na Kile di sipyii jaagi sanha we? Jɔɔ wu d'a ja zhe Kile jidaan ni we?» ²⁰ Ayiwa, mu wemu w'a ye yu ge, mu sipyitiime, mu di je jaha, fo mu w'a Kile kaala we? Ta puuro shɔɔ na ja li yaavɔɔ pye: «Naha na ma da na yaa le yaagana le na we?» ²¹ Ta cogo faanrivɔɔ wogo be ki je wu cogo we? Wu bu jo wu pɛɛwa shɔɔ yaa, kelee shɔtiire, lee w'a da yaa ni wu cogo ke ninuŋɔ ni.

²² Ayiwa, Kile funŋɔ ya pye na wu loyire ni wu sefeere ti she. Lee wuu na, piimu p'a wu luu yirige, pee d'a keme yaha gyee gi kaa na ge, w'a luu gbo pee taan fo xuuni. ²³ Ayiwa, w'a juŋɔ jaari wee piimu be na, na wee gbegele na yaha wu nooro wu kaa na ge, wu bu jo wu wee nooro we nijeheme she wee be shizhaa na, ta yee kajuu wa yee ni? ²⁴ Bani wee pu je wu sipyiyirilee, wu ya ta wee yiri na foro Yawutuu pu wo shi wu ye

* 9:7 Zhenezi 21:12   * 9:9 Zhenezi 18:10,14   * 9:12 Zhenezi 25:23   * 9:13 Malaki 1:2-3
* 9:15 Ekizode 33:19   * 9:17 Farawon: Wee ninumu wu je Farawuna. Saan beeri w'a tiin saanra ti na Misira ni ge, wu mege na bye Farawon.   * 9:17 Ekizode 9:16

nigin ni-i de! W'a wèe yiri na foro shi wusama be ni. ²⁵ Yee y'a jo Kile tudunmoo Oze wo Kitabu wu ni na Kile ya jo na:

«Piimu bye ne sipyii taashiine li ni we,
ne na ba pee yiri <na sipyii>.
Shi wemu kaa bi dan ne ni-i ge,
ne na ba wee yiri <na taanyiine>»*

²⁶ «Xuu wemu ni p'a pu pye ge na:
<Yee ne ne sipyii we.>

Pu na ba yiri wee xuu wuyey pyaa ni na:
<Kile jii wo wuyey pyaa wo na-goo.>»*

Kile ya yemu jo Izirayeli nagoo shizhaa na ge

²⁷ Kile tudunmoo Ezayi be ya jo ni mujuugbo ni Izirayeli nagoo shizhaa na na:

«Ali Izirayeli nagoo jehhe jehhe ba suumo loho jo gbazhenhe je we,
lee be na sipyii nigin nigin ye pu da ba juwuuro ta.

²⁸ Bani Kafoo ya kiiri wemu gbegele ge,
wu na ba wee kiiri wu beeri kon tovuyo na,
na wu xo fefee konjo ki sipyii pu na.»*

²⁹ Kile tudunmoo Ezayi ya fenhhe yi jo be sanha fo taashiine ni na:

«Kile-gbotabaaga da bye wu ya juuwo jaari wee na,
na pii yaha wa wu sefee pu ni we,

wèe bi da xho fefee,
ba Sodamu kulo li sipyii p'a pye we.

Wèe bi da bye
ba Gommari sheen ya pye we.»*

³⁰ Ayiwa, shi wusama wemu w'a pye wu jate ya no tiime koo li zha wu na-e ge, Kile ya pee jate sipyii piimu p'a tii ge. Pu n'a daa wu gbawo ni p'a pee tiime pu ta. ³¹ Na ta Izirayeli nagoo di bi la le puyey

ni, konho p'i bye sipyitiime Kile wo saliya wu koo li jaari wu funjo ni. Ga pu ya lee ta we. ³² Naha na we? Bani Izirayeli nagoo pu ya tiime pu sha n'a daa gbawo ni we. Pu bi giin na pee wo kapyege ki da pee pye sipyitiime. Lee funjo ni a p'i gurunjo to «ke kagerenge ke» na. ³³ Ma na jo ba l'a ka kee kagerenge ki shizhaa na kagana lemu na we na Kile ya jo:

«Li wii, kagerenge ka ne yaha Siyon kulo li ni,
sipyii na ba gurunjo kemu na ge.

Ki na ba sipyii shaan.
Ga, sipya wemu bu da kee na,
Kile da ga ba weefoo noho yaha bada we.»*

10

¹ Ayiwa na cebooloo, kaa lemu l'a sii ne wo jidaan, ni lemu na ne Kile jeeeri Izirayeli sheen mu ge, lee li wa me nago Kile wu pu juuwo wolo. ² Bani ne wa li seeri jo luu wa pu ni Kile keree na fo xuuni, ga li fungongo fere di je pu mu we. ³ Pu ya ta Kile wo tiime pu ce we, a p'i ganha na giin p'i puyey pye sipyitiime. Pu ya ta kuu Kile wo tiime pu mu we. ⁴ Kirisa w'a saliya wu keree ki beeri jo fa, konho sipyaa sipya w'a da wu na ge, Kile di weefoo jate sipyitiime.

Sipyaa sipya w'a da Yesu na ge, wee na ba juwuuro ta

⁵ Ayiwa, lemu li da ja sipya pye ma jate sipyitiime saliya wu baraga ni ge, Kile tudunmoo Musa ya lee jo na: «Sipya wemu w'a saliya wu beeri koo jaari ge, weefoo na ba jii sicuumo ta.»* ⁶ Sipya na ja tiime pemu ta n'a daa gbawo ni ge, l'a ka na ma ba pee kaa yu, «Juwo wa li na m'a maye yegee we na: <Jogo wu d'a ba dugi di zhe fugba wu ni we?> (Lee kori je kanna Kirisa m'a

* 9:25 Oze 2:1,25   * 9:26 Oze 1:10   * 9:28 Ezayi 10:22-23   * 9:29 Ezayi 13:19; Zheremi 50:40   * 9:33 Ezayi 8:14; Ezayi 28:16   * 10:5 Levitike 18:5

zhaa di dirige.) ⁷ Kelee «Jəgɔ wu d'a ba digi jinɛ ki nɔhɔdaan wɛ?» (Lee kɔri jɛ kanna Kirisa m'a zhaa di yirige xuu pu tɛ ni di durogo.) ⁸ Ayiwa, yekɛ Kilɛ Kafila wu d'a jo wɛ? W'a jo na: «jomɔ pu wa ma taa, pu wa ma jɔ na, pu wa ma zɔ wu bɛ na.»* Pee Jozaama pe wɛɛ ya yu sipyii pu mu jo pu dɔ Yesu na. ⁹ Ma bu yere li na, na yi jo ma jɔ ki ni na Kafɔɔ wu jɛ Yesu, na dɔ bɛ li na ma zɔ wu na, na Kilɛ ya wu jɛ na yeege xu ni, ma na ba shɔ. ¹⁰ Bani na dɔ Yesu na ma zɔ wu na, lee funjɔ ni Kilɛ ya sipya jateni sipyitiime. Ma bu yi jo ma jɔ ki bɛ ni, w'a ma jɔwɔ wolo. ¹¹ L'a ka Kilɛ Kafila wu ni na: «Sipyaa sipya w'a dɔ Kilɛ na ge, wu da ga ba weefɔɔ shiige bada wɛ.»* ¹² Lee wuu na, Yawutuu yoo, shi wusama yoo, pu bɛeri jɛ nigin. Kafɔɔ nigin wu jɛ pu bɛeri Nunɔfɔɔ. Piimu bɛeri p'a wu mɛge yiri ge, w'a saama nijeheme pyi pee bɛeri mu. ¹³ Bani li wa Kilɛ Kafila wu ni na: «Sipyaa bɛeri w'a Kafɔɔ mɛge yiri ge, weefɔɔ na ba juwuuro ta.»*

¹⁴ Ga yirigana leke na p'i da jɔ wu mɛge ki yiri, na ta pu ya dɔ wu na-ɛ wɛ? Dii p'i da jɔ dɔ wu na, na ta pu ya wu kaa logo-e wɛ? P'a wu kaa logo dii ni pii ya Kilɛ Jozaama pu yɛɛ li pye pu mu-i wɛ? ¹⁵ P'a jɔ Kilɛ Jozaama pu yɛɛ li pye pyegana leke na wɛ? Fo pu bu pii tun, ma na jo ba l'a ka Kilɛ Kafila wu ni wɛ na: «Piimu p'a ma ni jomɔ nizaama pu ni ge, pee pama ya jɔ xuu wu bɛeri ni.»*

¹⁶ Lee bɛ na sipyii bɛeri ya ta sɔɔ pee Kilɛ Jozaama pu na wɛ. Yee Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi bɛ ya fɛnhɛ jo na:

«Wù Kafɔɔ, jɔgɔ wu da dɔ wɛɛ wo jomɔ nizaama pu na wɛ?»*

¹⁷ Ayiwa, Kilɛ Jozaama pu wo logo funjɔ ni n'a daa ya daa. Pee Jozaama pe, Kirisa kaa pee ya yu. ¹⁸ Ayiwa nɛ jo, li bu da mu, ta Izirayeli sheen pu ya pee Jozaama pu logo wɛ? P'a pu logo cɔ! Bani li wa Kilɛ Kafila wu ni na:

«Pe jomɔ pe ya nɔ jinɛ ki bɛeri na. Pe jomɔ pe ya nɔ fo konjɔ ki kabaya yi bɛeri na.»*

¹⁹ Ayiwa, n'a da yi jo sanha jo ta Izirayeli sheen ya jomɔ pu jaha cɛ ta? Kilɛ tudunmɔɔ Musa ya fɛnhɛ li she na Kilɛ ya jo na:

«Yee ya shi wemu wii yafiin bɛ-ɛ ge, nɛ na ba wɛɛ keree jɛpɛɛn lenɛ yee ni.

Shi wemu yee ya wii fungɔngɔ baa fɛɛ ge, nɛ na ba wee shi we wo keree pye yee mu loyire.»*

²⁰ Lee bɛeri kadugo na Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi ya lowaa ta na li she sanha na Kilɛ ya jo na:

«Piimu bye pu ya nɛ shaa-i ge, pee ya nɛ ja.

Piimu p'a pye pu ya kaa la shishiin shaa di jɛ nɛ shizhaa na-ɛ ge, nɛ nayɛ she pee na.»*

²¹ Ga Kilɛ ya jo Izirayeli sheen shizhaa na na:

«Nɛ na keye sanha yaha shi wa mu fo na she canja jii li xɔ

Niwewagaa sipyii pu jɛ pii ni n'a she fɛɛ.»*

11

Kilɛ ya ta Izirayeli sheen wá fɛɛfɛɛ

¹ Ayiwa nɛ jo, ta Kilɛ ya wu sipyii pu wá fɛɛfɛɛ? Bada! Bani Izirayeli shen nɛ bɛ jɛ, Ibirayima kadugo pya wa, na foro Benzhamɛ wo kpɔɔn li ni. ² Sipyii piimu jaha Kilɛ ya bulo fo taashiine li ni ge, wu

* 10:8 Duterɛnɔmɛ 30:14 * 10:11 Ezayi 28:16 * 10:13 Zhouweli 2:32 kelee Zhouweli 3:5
 * 10:15 Ekizode 33:19 * 10:16 Ezayi 53:1 * 10:18 Zaburuu 19:5 * 10:19 Duterɛnɔmɛ 32:21 * 10:20 Ezayi 65:1 * 10:21 Ezayi 65:2

ya ta pee wá wε. Kile tudunmɔɔ Eli ya Kile jɛeri Izirayeli sheen feni jɛerigana lemu na ge, yemu Kile Kafila w'a jo yee shizhaa na ge, ta yee sanha yee kalaa wε? ³ W'a jo: «Wù Kafɔɔ, p'a mu tudunmɔɔ pu gbo, na ma saraya yi tawoloyo yi bε ja. Nε yε w'a kori, p'i wa giin p'i nε bε gbo.»* ⁴ Ga dii Kile d'a wu jɔ shɔ wε? W'a jo: «Namaa kabɔfonɔɔ gbarashuun (7.000) nε yaha nayε mu. Wee wa shishiin sanha nuguro sin ja yaperεε Baali fεε ni wε.»* ⁵ Mu li wa nijaa wo canja nii le bε ni, Izirayeli nagoo pusamaa nigin nigin wa wà, Kile ya piimu jaha bulo na saha ni wuyε pyaa wo niime wu ni ge. ⁶ Ayiwa, Kile bi ta w'a pee jaha bulo na saha ni wuyε pyaa wo niime wu ni, wee tuun wu ni lee ya foro puyε pyaa kapyegeε ni-i dε! Ni lee bε wε, niime wu da já bye nige niime wε. ⁷ Y'i wa dii wε? Lemu Izirayeli sheen ya zhaa ge, pu ya lee ta wε. Ga Kile ya piimu jaha bulo ge, pee yε p'a lee ta. A sipyii pusamaa niwegee di waha. ⁸ Ma na jo ba l'a ka kagana lemu na Kile Kafila wu ni wε na:

«Kile ya pu zɔlɔɔ fungɔnyɔ tɔ;
w'a fanfanga pari pu jii na
na pu niwegee tɔ

fo na pa nɔ nijaa na.»*

⁹ A saannaa Dawuda bε di jo:
«Kalenjεε yaligee kii p'a li ge,
kee ki pye pu co co tifuuyo,
ni pu co co mεεεε,
ni pu jugyεεgi yaaya,
kɔnhɔ p'i lee wo saraa ta.

¹⁰ Fanfanga ki pari pu jii na,
kɔnhɔ pu ganha ba jaa wε!
Kile wu pu tikunɲɔɔ kuri yaha tuun
bεeri ni!»*

Shi wusama ya juwuuro ta

¹¹ Ayiwa nε jo, Izirayeli sheen ya kurunɔ ge, ta p'a to fεεfεε? Ahayi dε! Ga pee wo piinɲε ki funɲɔ ni

shi wusama ya juwuuro ta, kɔnhɔ wee shi we wo jɛpεεn di jé Izirayeli ni. ¹² Ayiwa, ni Izirayeli wo piinɲε k'a pye kapunɔ a konɔ sipyii di kuduun nigbɔ ta, ni pu dirige w'a shi wusama pye w'a kuduun nigbɔ ta, wee tuun wu ni pu bεeri ba jɛeri, na guri pa Kile mu do? Ta lee da bye kagbɔɔ na toro kisanjaa bεeri tãan wε?

¹³ Yee piimu pu jε shi wusama sipyii ge, yee ni nε w'a yu nime. Kile w'a nε pye tudunmɔ shi wusama mu, a nε bε shiin di gbɔɔɔ taha na labye wu na. ¹⁴ Kɔnhɔ lee bu da li na já bye, jɛpεεn di jé nε wo shi wu sipyii pu ni, fo p'i jɛri kɔnhɔ pii di shɔ pu ni. ¹⁵ Kile na pu yaha kabanugo, a lee di bye kapunɔ na bε le konɔ sipyii ni Kile tε ni. Wee tuun wu ni Kile ba sɔɔ pu na sanha, na pu yaha pu talegε ni do? Ma cε lee na ba bye kakanhana dε, ma na giin wa w'a jε na foro xu ni! ¹⁶ Shinmashiime wu bu gan xɔ Kile mu, wusama bεeri ya pye fεεfεε. Tige ninε bu bye fεεfεε, ki geye yi bεeri yi jε fεεfεε.

¹⁷ Izirayeli nagoo pu jε ba oliviye tige jε wε. A Kile di ki geye ya kɔn laha wà, na mu sogi wà ka takɔngɔ ni, mu shi watii shen, mu wemu wu jε sige wo oliviye tige genε ge. Kee oliviye tige ki wo niyε y'a tɔn pemu taa ge, a pee di ganha na mu bε jɔ shaa. ¹⁸ Lee wuu na, oliviye geye yemu p'a kɔn ge, ma ganha ba jɔsanga pyi yee na wε. Kee tabaara fungɔngɔ ke bu digi ma mu, m'a yaa na li cε na mu ya ta yere ni niyε yi ni-i dε, ga niyε yi y'a yere ni mu ni. ¹⁹ Ma na ba nε pye na: «Ta pu ya yee geye yi kɔn laha wà, kɔnhɔ p'i nε sogi yi takɔngɔ ki ni wε?» ²⁰ Nakaara baa! Yi n'a daa baara wuu na p'a yi kɔn laha wà, na mu sogi wà yi tege ma n'a daa wuu na. Ga ma ganha ba jɔsanga pyi wε, ta fyagi Kile na! ²¹ Bani Kile

* **11:3** Saannaa 19:10,14   * **11:4** Saannaa 19:18   * **11:8** Duterεnɔme 29:3   * **11:10** Zaburuu 69:23-24

bu bye wu ya ta juṅṅo jaari oliviye tige see see wogo ki geye yi na wε, wu da ga ba juṅṅo jaari mu be na wε. ²² Kile ya wu saama pu sheε, na wu fariya wu be sheε shegana lemu na ge, yi lee wii: Piimu p'a wu koo li yaha ge, w'a wu fariya wu she pee na, na wu saama pu she mu na. Ga fo ma be bu gori yaha pee saama pe ni, lee be wε, pu na ba ma be kon laha wa. ²³ Izirayeli sheen be bu pu n'a daa baara ti koo yaha, Kile na ba pu sogi sanha pu talege ni, bani se wa Kile ni na kuri pu sogi sanha. ²⁴ Mu kunni ya kon laha sige oliviye tige na, na ba sogi oliviye see see wogo ki na, na ta mu ni kee di ne tinuyo wε. Pee piimu pu ne oliviye see see wogo ki geye yi ge, ta yee sogomɔ da ba daan sanha xuuni yiyε pyaa wo tige ki na wε?

Izirayeli na ba juwuuro ta canja ka

²⁵ Ayiwa na cebooloo, ne funṅo ki wa y'i le Kile kanmɔhɔnɔ le ce nime, konho yi ganha ba yiyε wii fungonyo fee wε. Izirayeli sheen pii wo niwegee k'a waha, konho shi wusama wo sipyii piimu jaha Kile ya bulo ge, pee beeri di fenhe juwuuro ta. ²⁶ Mu Izirayeli sheen pu beeri da ba sho ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε, na Kile ya jo na:

«Siyɔn kulo li ni Shɔvɔɔ w'a da ba foro,
wu na ba Yakuba nagoo pu nahama pu xɔ.

²⁷ Lee wa kariṅeege jomεε ne ni pu te ni,

ne ba pu wo jurumu wu jɔgo laha wa tuun wemu ni.»*

²⁸ Ayiwa, Kile wo Jozaama pu wo kabaṅa na, Izirayeli y'a pye Kile wo pεen, a yee wo kuduun di foro lee ni. Ga jaha bulooro ti wo kabaṅa na, pee kaa l'a dan Kile ni pu sefelee pu wuu na. ²⁹ Bani Kile bu yaaga kemu kan, wu ya kee shuu nige

wε. Wu bu ma yiri, w'a ma yiri. Kile ya wu jomεε jeri wε. ³⁰ Yee bi ta Kile jomεε co taashiine li ni wε. Ga nime, Kile ya juṅṅo jaari yee na, na li kapuṅo pye Izirayeli sheen ya Kile jomεε yaha. ³¹ Mu Izirayeli sheen ya Kile jomεε li yaha nime lee yahagana li na, konho Kile di juṅṅo jaari yee na. Ga ba Kile ya juṅṅo jaari yee na wε, mu w'a da ba juṅṅo jaari pu be na. ³² Bani Kile ya sipyii pu beeri yaha jomεεyahana li wo fanha ki nɔho ni, konho wu juṅṅo jaari pu beeri na.

Kile wo tɛhene baa sefeere te

³³ Ee! Can na tɛhene ne Kile wo naafuu feere te,
ni wu fungongo feere te,
ni wu laje wu na wε!

Wu kiiri keree k'a ye
sipya fungongo feere na na kanha!

Sipya da ga ja wu keree pyeganaa ce wε!

³⁴ «Jɔgo wu d'a Kafɔɔ fungongo ce wε?

Jɔgo wu d'a pye wu yerivɔɔ wε?

³⁵ Jɔgo wu d'a fenhe yaaga kan wu mu,

konho wu ba kee foo to wε?»*

³⁶ Bani yanmuyo yi beeri y'a foro Kile ni.

Yanmuyo yi beeri yi ne wee gbɔɔɔ ni.

Yanmuyo beeri yi ne wu woyo pεenε k'a deri

wu mege na tuun beeri ni, tɛhene baa! Amiina.

12

Naarigavono

¹ Lee wuu na na cebooloo, Kile ya jipnaara temu ta weε na ge, tee wuu na n'a yi jεeri jo yi yiyε beeri kan Kile mu ba saraga jii wogo ne wε, kemu ki ne fefeε ge. Lee l'a dan Kile ni, lee li ne be sanha Kile-pεenε ki see see wogo. ² Yi ganha bu yi kapyegeε yaha ki pinne nige ni ke

* 11:27 Ezayi 59:20-21; Zheremi 31:33-34

* 11:35 Ezayi 40:13; Zheremi 23:18

konjo ke wogoo ni we. Ga yi yi yaha-gana li jeri na saha ni yi fungongoo fere nivoro ti ni, konho Kile jidaan nijeme wemu w'a taan, wemu jo k'a fa ge, y'i wee ce shoonri.

N'a daa fee ya yaa p'a labye pyi shiizhan

³ Kile ya niime wemu kan ne mu ge, wee gboro ni n'a da yi jo yi beeri nigin nigin mu jo wa shishiin ganha da wuye pele di doru wu juro kana taan we. Ga n'a daa we Kile ya kan yi beeri nigin nigin mu ge, yi yie tirige, y'i da wee wo juro kana wo keree pyi. ⁴ Sipyaa beeri ceepuuro ti je ni yatenye nijeheye ni, ga yatenge ka beeri ni ki nibyii li je. ⁵ Mu wee be ya jeh, ga wee beeri di je ceepuuro nigin Kirisa wo karijenge ki ni. Wee beeri nigin nigin wu je wu ceepuuro ti yatenye ya. ⁶ Loolodahaa kiimu Kile ya kan wee mu na be ni wu niime wu ni ge, kee tuuyo ya jeh, konho wee di da Kile wo labye wu pyi ni kee ni. Li bi je na Kile tuduro pyi, ta tee pyi ni ma wo n'a daa wu juro kana li ni! ⁷ Li bi je na kapyenge pyi ma sipyii mu, ta kee pyi! Ma wuu li bi je na sipyii kalaa, la le maye ni ma da pee kalaa! ⁸ Wemu w'a Kile Kafila yere pyi ge, weefoo w'a lee pyi! Wemu je sipyii kanvoo ge, weefoo w'a sipyii kaan ni funvaha na ni! Wemu wu je nahagbaa fere na ge, weefoo w'a tee pyi xuuni! Wemu wo loolodaa li je na juro jaari ge, weefoo w'a lee pyi ni fundanga ni!

N'a daa fee ya yaa na jaari taanenge ni

⁹ Yi ganha ba yi taanenge pyi ni shuun shuun juuro ni we! Yi kakuuro yaha k'i bye yi tanhaa keree, y'i noro yaha xuuni kasaanja na y'a byi! ¹⁰ Yi daan ni yie ni xuuni ba cebooloo je we! Yi da yie

shaanri gboro daha na yi sipyii na! ¹¹ Yi la le yie ni, yi ganha bu da bye saa fee we! Yi da kapyenge pyi Kafoo mu ni yi zoloo pu beeri ni! ¹² Yi fundanga ta yi tadaa ki wuu na, yi pye kanhama sorovee, y'i samoro le yie ni jerege feni! ¹³ Y'a n'a daa fee cebooloo pu teri pu da pu mago keree yari, yi da nabuun be tirige! ¹⁴ Piimu p'a yi kana ge, yi da duba pyi pee mu! Y'a duba pyi, yi ganha ba lanji pyi we! ¹⁵ Piimu pu je fundanga na ge, y'a fundanga pyi ni pee ni shiizhan, piimu p'a mehe suu ge, y'a mehe suu ni pee be ni! ¹⁶ Yi yi fungonyo yaha y'i bye ninuyo, yi ganha bu da tabaara yaha ti je yi ni we! Ga piimu p'a puy tirige ge, yi fara pee na! Yi ganha ba yie wii fungonyo fee-i de!

¹⁷ Wa bu kakuuro pye wa na yi ni, yi ganha bu kakuuro la taga lee kakuuro le foo to we! Yi la le yie ni yi da kasaanja pyi sipyii pu beeri jaha taan! ¹⁸ Yi la le yie ni y'i da yi se beeri pyi, konho janije di bye yi ni sipyii pusamaa beeri te ni, lee bu da li na da ja bye! ¹⁹ Na taaninnee, yi ganha ba yi loyirigee niine we, ga yi lee yaha Kile keje ni! Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Ne w'a da ba yee wo loyirigee ki kori,
na pu wo jurumu wu foo to pu mu.

Kafoo Kile w'a jo mu.»*

²⁰ Kile Kafila w'a li she sanha na:

«Ma bu ma pen kuugo wo ja,
wu kan wu li,
ma bu wu waga wo ja,
wu kan wu gba.

Ma ba lee pyi,
l'a bye kanna naganhaa
m'a deri wu juro ni.»*

²¹ Ma ganha bu kakuuro yaha yi ma tene ta we, ga la le maye ni

* 12:19 Talenge 20:22   * 12:20 Lee kori je: Ma ba kasaanja pyi ma pen na, kakuuro kiimu p'a byi ma na ge, kee na pu pye p'a shiige. Ekizode 23:4-5; Talenge 25:21,22

m'a se ta kakuuyo yi na kasaanjaa wo bye funḥo ni.

13

N'a daa fεε ya yaa na kuu fanhafεε mu

¹ Ayiwa, sipyii bεeri ya yaa na kuu fanhafεε mu, bani fanha ka shishiin jε kemu ya foro Kile ni wε. Piimu pu jε fanhafεε pu ge, Kile w'a pu tenε. ² Lee na sipya wemu w'a fanha jomεε she ge, Kile jomεε weefo ya she. Piimu shiin pu wa fanha ki jomεhεε shege ge, Kile wo kiiri wu pee wa gilee na zhaan puyε jḥo ni. ³ Ma ba kasaanjaa pyi, mu kafyana jḥo jε fanha na wε. Ga ma ba kakuunḥo pyi, lee li da ma pye ma na fyagi fanha na. Ma funḥo bi jε nago ma ganha ba fyagi fanha na wε, wee tuun wu ni ta kasaanjaa pyi. Ma ba kasaanjaa pyi, fanha ki na da ma sōni. ⁴ Labye wemu fanhafεε p'a byi ge, Kile mu p'a wu pyi yeeye pyaa ki wo laḥo kaa na. Ga ma bu kakuunḥo pye, ta fyagi pu nahha na dε, bani yalḥo ye yi wa pu mu ge, yee wa pu mu tawaga ni wε. Kile wo labye p'a byi. P'a kakuubyii wo kakuuyo yi fohḥo tōni pu mu, na pu kuuni. ⁵ Lee wuu na y'a yaa na kuu fanha ki mu. Fanha k'a kanhama pemu nōni yi na ge, yi ganha bu guu ki mu pee wo jii fyaara ye wuu na wε, ga yi kuu pu mu. Bani y'a li cε yi zohḥo pu na na kasaana li jε lii.

⁶ Lee wuu na bε yee ya munaa perεmε kaan. Bani Kile wo kapyebyii pu jε fanhafεε. P'a puyε pō wee labye we kaa na. ⁷ Ayiwa, sipya wemu ya yaa ni lemu ni ge, y'a lee kaan wee mu. Wemu w'a munaa perεmε pu shuu ge, y'a pee kaan wee mu. Wemu w'a katahanjaa ki wo wari wu shuu ge, yi da wee bε kaan wee mu. M'a yaa na fyagi wemu na ge, ma da fyagi wee na. M'a yaa na gbōōō tēri wemu na ge, ma da gbōōō tēri wee na.

Taanjεεge ya yaa na pye n'a daa fḥo ni wu sipyiinii tε ni

⁸ Ayiwa, kaa lemu wo foo l'a yaa na pye yee na ge, lee jε yi sipyiinii wo taanjεεge. Sipya wemu wo sipyiinii kaa l'a dan wu ni ge, weefo w'a Kile wo saliya wu bεeri jḥo fa. ⁹ Bani saliya wu jomεhεε kiimu k'a yu na: «Ma ganha ga dōdōōō pye wε, ma ganha ga sipya gbo wε, ma ganha ga nagaara pye wε, ma ganha ga jii yeege wa yaaga feni wε,» kee jomεhεε kee, ni saliya wu jomεhεε kisanjaa bεeri ki wa le jomεε nigin we funḥo ni na: «Ma sipyiinii di daan ma mu ba mayε pyaa ki jε wε.» ¹⁰ Ma sipyiinii bu daan ma mu, mu da ga kakuunḥo pye wu na wε. Lee wuu na ma sipyiinii bu daan ma mu, Kile wo saliya wu bεeri koo m'a jaari.

Na foro womo wo keree ki bεeri ni

¹¹ Ayiwa, y'a yaa na pe jomḥo pe jateni, bani tuun wemu ni wū jε nime ge, yiyε pyaa k'a wee cε. Yi jeduun w'a nō nime ḥmunumḥo pu na, bani caḥa jii lemu ni wēe ya dā Yesu na ge, juwuuro ti wo caḥa jii l'a wēe tēnjε nime na toro lee caḥa jii le na. ¹² Piige ki jeri w'a toro dε! Nimugjḥo w'a tēnjε. Kapyeguunḥo kiimu bεeri w'à byi womḥo ni ge, wū kee bεeri jḥo yaha fεfεε, wū gbegele wū da jaari kpεngε ki na. ¹³ W'à yaa na wū jaarigana li tii, na li fiinjε ba w'à keree pyi caḥa ni wε. Wū ganha bu da wūyε yaha ligbōhḥo ye na di kasa ye wε. Wū da wūyε kaseri singbaa na, ni dōdōōō, ni kaakaara, ni yokōōō, ni jεpεen. ¹⁴ Yi Kafōō Yesu Kirisa le yiyε na ba fadenjε jε wε, yi ganha bu ceepuuro la keree nahha tenjε wε.

14

Wū ganha ba wū cebooloo jaagi wε
¹ Piimu wo fanha k'a cεrε n'a daa ni ge, yi sōō pēe bε na, yi pu cō jḥo! Yi ganha ba zōjuuro pyi we! ² Sipyii

pii wa dà li na na jɔyaliye bɛeri yi jɛ niliye. Ga piimu wo fanha k'a cɛɛ n'a daa ni ge, pii wa pee ni, pee ya li ta na faa yaŋmuyɔ yɛ y'a yaa na li. ³ Piimu p'a jɔ yaliye yi bɛeri li ge, pee ya yaa p'a pii pu fanri wɛ, piimu pu jɛ pu ya yi bɛeri li-i ge. Piimu pu jɛ pu ya yi bɛeri li-i ge, pee bɛ ganha ba yi bɛeri livɛɛ pu jaagi wɛ. Bani Kile ya sɔɔ pu na. ⁴ Jɔgɔ mu di jɛ fo mu w'a watii wo kapyebye jaagi wɛ? W'a to la, w'a yere la, wu kafɔɔ wu mu lee wa. Ga wu na ba yere bɛ, bani se wa Kafɔɔ Kile ni na baraga le wu ni.

⁵ Pii bɛ wa caya ya pɔɔɔɔɔ ya na, na ta caya yi bɛeri di jɛ nigin pii bɛ mu. Wa bɛeri wu sɔɔ wu fungɔngɔ na, wu ganha bu nakaara le ki ni wɛ! ⁶ Wemu w'a caya ya pɔɔɔɔɔ ya na ge, Kafɔɔ mu w'a lee pyi. Wemu bɛ w'a jɔyaliye yi bɛeri li ge, Kafɔɔ mu wu bɛ ya lee pyi, bani w'a li baraga tɛri Kile na. Wemu bɛ wu jɛ wu ya jɔyaliye yi bɛeri li-i ge, Kafɔɔ mu wu bɛ ya li pyi, na li baraga bɛ tɛri Kile na. ⁷ Wɛɛ wa shishiin ya jiiɛɛɛ pyi wuyɛ wuu na wɛ. Wɛɛ wa shishiin di ya xhuli bɛ wuyɛ wuu na wɛ. ⁸ Wɛɛ bu bye jiiɛɛɛ ni, Kafɔɔ wuu na wɛɛ jɛ tee jiiɛɛɛ te ni. Wɛɛ bu xhu, Kafɔɔ wuu na wɛɛ ya xu. Lee wuu na wɛɛ ya pye jii na la, wɛɛ ya xu la, Kafɔɔ wuu wɛɛ jɛ. ⁹ Lee l'a li pye Kirisa ya xu, na jɛ na foro xu ni, kɔnhɔ wu bye xuu ni wuyi bɛeri wo Kafɔɔ.

¹⁰ Mu kunni, jaha na mu di ma ceboro jaagi wɛ? Mu bɛ, jaha na mu bɛ di ma ceboro kaa yu wɛ? Na ta Kile di wa da ba shɛ kiiri kɔn wɛɛ bɛeri nigin nigin na. ¹¹ L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Kafɔɔ w'a jo mu:
 Nɛ jɛ jii na.
 Sipyii pu bɛeri
 p'a da ba nuguro sin nɛ fɛɛ ni.
 Sipyii pu bɛeri

p'a da ba Kile sɔ ni pu jileɛ ni.»*
¹² Mu wɛɛ bɛeri nigin nigin wu da ba wuyɛ pyaa kapyegee tɔɔ Kile jaha tãan.

Wu ganha ba wu cebooloo juyɔ kyɛɛgi wɛ

¹³ Lee wuu na, wu ganha ba wuyɛ jaagi nige wɛ! Ga yi la le yiyɛ ni, kaa lemu bɛeri l'a da jã yi ceboro wa tɔɔgɔ le kakuunɔ ni, kelee na wu jɔjɔ kyɛɛgi ge, yi ganha ga lee la shishiin pye bada wɛ! ¹⁴ Nɛ li cɛ, na dà bɛ li na wu Kafɔɔ Yesu baraga ni jo jɔyaliye bɛeri yi jɛ fɛɛfɛɛ. Ga sipya wa bu ka wii na kee k'a nɔhɔ, kee shiin k'a nɔhɔ weefɔɔ mu. ¹⁵ Ga ma ceboro ba jɔyalige kemu tanha, mu ba kee li wu jii na, lee di ya bɛ wu mu wɛ, m'a taanɛɛge ki koo yaha. Sipya wemu wuu na Kirisa ya xu ge, ma ganha bu da ma yalige keree taga wee pye wu fɔ jii sicuumɔ ni jiga na wɛ. ¹⁶ Keree kiimu k'a jɔ yee mu ge, kee ya yaa na pye kaɔɔɔ watii di fanhara shan yi na wɛ. ¹⁷ Bani Kile wo saanra ti kaɔɔɔ jɛ yalige ni yagbaya wɛ. Ga fo tiime, ni jɔjɔɛ, ni fundanga kemu fɛɛɛɛɛ Munaa ya gaan ge. ¹⁸ Sipya wemu w'a Kirisa wo labye wu pyi ni kee fungɔngɔ ki ni ge, weefɔɔ w'a dan Kile ni; sipyii bɛ na ganha na wu mesaaɔa yu.

¹⁹ Lee wuu na na cebooloo, keree kiimu ki jɛ jɔjɔɛ wogoo, ki d'a nɔhɔ na se ni wu bɛeri wo n'a daa wu ni jaha na ge, wu la le wu da kee pyi! ²⁰ Ma ganha ba yaliye keree taga da Kile wo labye wu kyɛɛgi wɛ. Can na jɔyalige bɛeri ki jɛ fɛɛfɛɛ. Ga yalige kemu wo li bu da lee na da ma ceboro tɔɔgɔ le kakuunɔ ni, kee wo li w'a kolo ma mu. ²¹ Lee wuu na ma bu jã xaara yaha wã, ma ya ti xaa wɛ, ma bu jã sinme yaha wã ma ya pu gbuu wɛ, kaa bɛeri li dà jã ma ceboro tɔɔgɔ le

* 14:11 Ezayi 45:23

kakuunɔ ni ge, ma bu já kee bæeri ja na ki yaha wà, lee ya jɔ.

²² N'a daa wemu wu wa ma mu ge, wee mara yaha Kile jaha taan. Sipyu wemu w'a yalige wii na k'a jɔ, na ki li, na ta nakaara ta shishiin ya ta wu zɔ wu ni-i ge, wee jɛ duba pya. ²³ Ga, wa ba yalige ka li, na ta nakaara di jɛ wu zɔ wu ni ki keree na, weefɔɔ ya jaagi. Bani kaa w'a byi wuyɛ pyaa ya dà lemu na na l'a saha wɛ. Kaa bæeri sipyu ya byi mayɛ pyaa di ya dà li na na kasaana li jɛ li-i ge, jurumu wu jɛ were.

15

Wù pye Kirisa taannivɛɛ

¹ Wèe piimu wo niyɛ y'a curi n'a daa ni ge, wèe ya yaa na pusamaa wo keree xu, pee piimu wo fanha k'a cèrɛ n'a daa ni ge. Wu ganha ba wù yɛ pyaa wo jidaan keree pyi wɛ. ² Wèe bæeri nigin nigin w'a yaa na wù sipyijii wo jidaan keree pyi, puyɛ pyaa ki wo jɔ kaa na, kɔnhɔ pu niyɛ di juri n'a daa wu ni. ³ Bani Kirisa bi ta na wuyɛ pyaa wo jidaan keree shaa na byi wɛ. Ga l'a pye ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wɛ na: «Piimu p'a mu fanha ge, nɛ jɔɔ ni pee wo fanhara t'a to.»* ⁴ Keree kiimu bæeri k'a ka Kile Kafila wu ni fo taashiinɛ li ni ge, kee bæeri ya ka kɔnhɔ k'i wèe kalaa loxulo ni, wù logoo di jɔɔ kɔnhɔ wù tadarja ta. ⁵ Kile wemu w'a loxulo kaan wèe mu ge, Kile wemu w'a se kaan wèe mu lowaa funɔɔ ni ge, wee wu bɛ yaha wu bye wù tɛ ni, ma na jo ba Yesu Kirisa funɔɔ wa li pye pyegana lemu na wɛ. ⁶ Kɔnhɔ wù bæeri di binne wù mujɔɔ ki pye nigin, wù To Kile sɔ, wee wemu wu jɛ wù Kafɔɔ Yesu Kirisa To wu ge.

Sipyii pu bæeri wuu na Kirisa ya pa

⁷ Kirisa ya yee co cogana lemu na ge, yi bɛ pu yiyɛ co mu lee cogana li na! Lee l'a pɛɛɛ tɛri Kile mɛgɛ na. ⁸ Nɛ kunni wa da yi jo can na jo Kirisa ya pa na ba bye Kile wo kapyebye Yawutuu pu mu. Keree kiimu wo jɔmɛhɛɛ Kile bi lɔ pu sefɛɛɛ pu mu ge, a wu ba kee keree kii pye, na li shɛ lee funɔɔ ni na jɔmɛɛ fɔɔ wu jɛ Kile. ⁹ Ba w'a pa wɛ, a shi wusama bɛ di Kile sɔ lee wuu na, wu saama pu wuu na, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wɛ na:

«Lee wuu na n'a da ba ma sɔ shi wusama tɛ ni,
n'a da ba yogo cee ma mu,
di ma mɛgɛ ki pɛɛ.»*

¹⁰ L'a ka sanha Kile Kafila wu ni na: «Yee shi wusama sipyii pu bæeri,
yi pinne funɔɔ taan ni Kile wo sipyii pu ni!»*

¹¹ L'a nɔhɔ ka sanha Kile Kafila wu ni na:
«Yee shi wusama sipyii bæeri,
y'a Kafɔɔ sɔni.
Sipyii pu bæeri p'a wu sɔni!»*

¹² A Kile tudunmɔɔ Ezayi bɛ di jo:
«Sipyu wa na ba foro
Zheze* wo kadugo nagoo pu ni,
wee na ba bye shi wu bæeri bɛ jɔɔ ni.
Wu na ba bye shi wu bæeri wo tadarja.»*

¹³ Kile wemu wu jɛ tadarja kanvɔɔ sipyu mu ge, wee wu yi bæeri ji fundanga ni jɔɔɔɔ na n'a daa funɔɔ ni, kɔnhɔ y'i tadarja ta fo xuuni Fɛfɛɛɛ Munaa li gbɔɔɔ ni.

Pɔli wo labye wu pyegana

¹⁴ Na cebooloo, nɛyɛ pyaa ya li cɛ na fiinne jo yee fungeree ki jɛ na kasaanja pyi. Lajɛ tuugo bæeri ki jɛ

* 15:3 Zaburuu 69:10 * 15:9 Zaburuu 18:50

* 15:10 Duterɛnɔmɛ 32:43 * 15:11 Zaburuu

117:1 * 15:12 Zheze: Wee ninumɔ p'a byi Izayi. * 15:12 Ezayi 11:1,10

yee mu. Yee na zii já da lowagaa kaan be yiyε mu n'a daa wu shizhaa na. ¹⁵ Ga lowaa funḥo ni ne be ya keree kii ka yee mu tεye ya ni na wo semε wu ni, di yi funḥo to kee na. Ne lee pye bani Kile ya niime kan ne mu, ¹⁶ kōnhō ne bye Yesu Kirisa wo kapyebye shi wusama niḥe ni, shi wemu ne Yawutuu shi wε. Labye wemu Kile ya kan ne mu ge, ne wee labye we pyi ba saraya jaha shōonrivōo ne wε, na Kile wo Jozaama pu yu, kōnhō yee piimu pu ne shi wusama ge, yee kaa di daan Kile ni, y'i bye Kile wuu, y'i bye fεfεε Fεfεεε Munaa li gbōōō ni!

¹⁷ Lee wuu na, labye we ne byi Kile mu ge, ne na já naye pele wee labye we wuu na Yesu Kirisa wo kariḥεεge ki funḥo ni. ¹⁸ Ne da ga lowaa ta di jo kaa la shishiin shizhaa na ni Kirisa ya lemu pye ne keḥe kurogo wε, kōnhō shi wusama be di Kile jōmεε co. W'a ne tεge na jō jomō, ni na kapyege ni, ¹⁹ Kile Munaa li baraga ni, lee lemu wo sefεεε t'a jaha sheshεεε ni kakanhaḥaa pye ge. Mu ne Kirisa wo Jozaama pu yεre li pye xuu wu beeri ni, na li jō kōn Zheruzalemu ni wu tāan kulogoo ki beeri na, fo na she nō Iliri fiige ki na. ²⁰ Xuu wemu wu ne Kirisa mege sanha yiri ja wā-ε ge, ne funḥo bye ne w'a Jozaama pu yu xuu watii ni ni wee xuu we be wε, kōnhō watii ganha bu she da w'a wu wo labye nōhō tenje xō wā, a ne she na wo wu pye wee jūḥo ni wε. ²¹ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na wε na:

«Piimu bi sanha wu mege logo ja bada wε,
 pee na ba wu ja.
 Piimu bi sanha wu kaa logo ja bada wε,
 pee na ba yi jaha ce.»*

Poli funḥo wa wu she Oromε ni

* 15:21 Ezayi 52:15

²² Ayiwa, kee keree kii k'a ne jaha kōn tεεgeε niḥeḥeḥeε ni, ne da zhe foro yee yiri wε. ²³ Ga nime ne wo labye w'a xō yee fiye yi ni. Ma na jo li yee wa nehe, ne bi giin na she yee yiri tεεgeε kii ni. ²⁴ Wee tuun wu ni, ne giin di ba dorō yi yiri na nigariwo Esipani fiige ki ni. Di bu she yi la xō jeri, yi na na tεge, na na yaha nō na tasheye ni. ²⁵ Ga nime, Zheruzalemu ni di wa se di zhe ma yara la kan n'a daa fεε pu mu. ²⁶ Bani Masedōni fiige ke ni Akayi fiige ki n'a daa fεε p'a li kōn puyε funḥo ni, na pu keye wā yiyε na na tun Zheruzalemu wo n'a daa fεε la baa fεε pu mu. ²⁷ Lee l'a bi sii taan pu mu, ga na nōhō pye be sanha pu nibyii. Bani ni shi wusama be d'a taa ta Yawutuu pu wo Kile wu keree ki ni, pu be ya yaa na Yawutuu pu tεge ni pu keḥe yaḥmuyō ni. ²⁸ Ne bu she kee keree kii shōonri xō, na wee wari we kan pu mu, na nigariwo Esipani ni n'a da dorō yi yiri wā. ²⁹ Ne li ce jo ne ba se yee yiri jo Kirisa wo niime wu nigbō ni n'a da zhe.

³⁰ Ayiwa na cebooloo, na yi jεeri Kafō Yesu Kirisa wuu na, ni Kile Munaa li wo taanḥεεge ki wuu na, jo zhaanra temu n'a leni ge, yi na tεge tee na ni Kile-jεεge ni, ³¹ kōnhō piimu ne Kiriceen Zhude fiige ki ni wε, di shō pee na. Wari we be n'a gaanji di zhe gan Zheruzalemu n'a daa fεε pu mu ge, pu be di she wee shō ni fundanga ni. ³² Lee funḥo ni, Kile bu sōō ne na ba she nō yi yiri ni fundanga ni, ne na ba taanmōnō be ta, na ḥmō jeri yi yiri wā.

³³ Naniḥe fōō Kile wu fara yi beeri na. Amiina.

16

Pōli fō mujuu

¹ Ayiwa, n'a da wū ceboroshō Febe kaa jo yi mu jo sipyisaama wu ne wii. Sankere wo egilizi wu

kapyebye wa wu jε wii. Wu ba nɔ wà yì yìri, ² y'i wu co jɔ xuuni wù Kafɔ wo karijεεge ki wuu na! N'a daa fεε ya yaa ni baraga kemu ni ge, yi kee taha wu na! Wu mago ba yere yaaga bεeri na, yi wu tεge wu kee ta! Bani w'a cebooloo nijehemεε tεge, w'a nεye pyaa ki bε tεge.

³ Yi Pirisili ni wu poo Akilasi shaari! Nε kapyebyenii pu wa pii Yesu Kirisa wo karijεεge ki funjɔ ni.

⁴ Pee p'a nε shɔ, fo jεrε la kaa ya fo puyε pyaa munahaa di gori li ni. Nε ye nigin ya ta pu shaari wε, ga shi wusama wo egilizii pu bεeri p'a pu shaari.

⁵ N'a daa fεε piimu bεeri p'a puyε pinnεε pee yìri ge, yi pee bεeri shaari!

Yi na taanjii Epayineti bε shaari! Wee w'a pye shenshiimε na sɔɔ Kirisa na Azi fiige ki ni.

⁶ Yi Mariyama bε shaari, wee wemu w'a labye nijehemε pye yi mu ge.

⁷ Yi Andoronikusi ni Zhuniyasi ye shaari! Pee jε na shi sheen, na nɔhɔ pye na kaso pyenii bε sanha.

Pu bε kaa ya cε fo xuuni tudunmɔɔ pu tε ni, pu da nɔhɔ dà bε Kirisa na nε jaha na.

⁸ Yi Anpilliyasi shaari, nε taanjii wu jε wii Kafɔ wo karijεεge ki funjɔ ni.

⁹ Yi Uruben shaari, wee jε wù labyenii Kirisa wo karijεεge ki ni. Yi na taanjii Sitasisi shaari!

¹⁰ Yi Apelesi shaari, wee nɔhɔ ya wolo xuuni Kirisa mεge ki wuu na, ga, a wu mesaanja ta.

Yi Aritobuli puga sheen pu shaari!

¹¹ Yi Herɔdiyɔn shaari, na shi shen we.

Narisisi puga sheen piimu pu jε Kafɔ wo karijεεge ki ni ge, yi pee bε shaari!

¹² Yi Tirifεnε ni Tirifozi shaari, pee cεe shuun we, pee ya puyε pɔ Kafɔ wo labye wu na.

Yi wù ceboroshɔ wù taanjii Pεrisidi bε shaari, wee bε ya la pye xuuni Kafɔ mu.

¹³ Yi Urufusi shaari, Kafɔ ya wemu jaha bulo ge. Yi wu nu wu bε shaari, wee wemu nε bε ya wii na nu ge.

¹⁴ Yi wù fò kan Asenkirite ni Filegɔn ni Herimesi ni Patorobasi ni Herimasi mu! Wù cebooloo piimu bε pu wa pu yìri ge, yi wù fò kan pee bε mu!

¹⁵ Yi wù fò kan Filologi ni Zhuli mu, ni Nεre ni wu ceboroshɔ, ni Olenpe. N'a daa fεε piimu bεeri pu wa pu yìri ge, yi pee bε shaari.

¹⁶ Y'a yiyε shaari ni fεfεrε taanjεεge fò ni! Kirisa wo egilizii pu bεeri ya yi shaari.

Yεrε lemu Pɔli ya pye ge

¹⁷ Ayiwa na cebooloo, kalaa wemu yee ya ta wèe mu ge, piimu p'a wee she, na ganha na n'a daa fεε pu waagi, na pu juyɔ kyεegi ge, na yi jεeri jo y'a yiyε kaseri pee na. Yi sii laraga yaha pu mu! ¹⁸ Bani pee sipyii pii jε wù Kafɔ Kirisa wo kapyeyii wε, ga pu yacerεε tajinjε pu ma zhaa. Sipyii piimu pu jε pu ya n'a daa wu keree cε xuuni-i ge, p'a ganha na jɔtanga jomɔ ni kafila lεlεεge taga na pee faanna. ¹⁹ Ga yee kunni, yee ya Kile jɔmεε co cogana lemu na ge, sipyii pu bεeri wa lee cε. Lee wuu na nε funjɔ taan xuuni yee shizhaa na. Na funjɔ ki wa y'i bye fungɔnyɔ fεε, yi da kasaanja pyi, y'i bye fεfεε,

kakuunɔ la shishiin ganha ba jaa yi nibyegee ki ni we.

²⁰ Ayiwa, jeri funɔ ni janiɛ fɔ Kile w'a da ba Shitaanni wo sefeere ti beeri kyeeɛgi na yeege yi tɔɔɔ ni. Wù Kafɔ Yesu Kirisa wu niime kan yi mu!

²¹ Na kapyebyenii Timote ya yi shaari, ni na cebooloo Izirayeli sheen, pee piimu pu je Lusisi, ni Zhason, ni Sosipateri ge, pu be ya yi shaari. ²² Ayiwa, Teritusi wemu w'a we seme we ka ne mu ge, wee be ya yi shaari Kafɔ wo karijeege ki ni. ²³ Na jatigina Gayusi ya yi shaari. Wee wu je egilizi wu beeri jatigi. Erasiti wemu wu je Kulo li wariyahama wu ge, wee ni wù ceborona Karitusi ni, pee be ya yi shaari. [²⁴ Wù Kafɔ Yesu Kirisa wu niime kan yi beeri mu! Amiina.]

Poli ya Kile so

²⁵ Kile Jozaama pemu wo yere ne pye Yesu Kirisa keree na ge, se wa Kile ni wu baraga le yee ni pee shizhaa na. Lee kanmohɔnɔ le l'a foro kpeenge na. Li ninmohɔnɔ ki bye fo yee nijehene. ²⁶ Ga lee ya foro nime kpeenge na, Kile tudunmɔɔ pu wo kafila nigama wu funɔ ni. Lee ya pye na saha ni Kile kodayi wu wo jomee ni, kɔnhɔ shi wusama beeri di Kile wo Jozaama pu logo, p'i dà Yesu na, p'i wu jomee co.

²⁷ Kile ye nigin wu je fungɔngɔ fɔ. Nɔɔɔ w'a dɛri wu mege na tɛhenɛ ba Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni. Amiina.

Korɛnte Shɛɛn Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu tun Korɛnte shɛɛn mu ge

Jɔgɔyɛ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?
Pɔli w'a we sɛmɛ we tun Korɛnte egilizi wu mu. Korɛnte wu li bye Girekii fiige ki kugbɔɔ le. Kegaanɔ tapyege kulo li bye lii. Yeeponɔ ni yebyaa gbaara Pɔli ya pye Korɛnte ni egilizi wu sinduun wu ni (Kapyegee 18).

We sɛmɛ we kakana nɔnɔ

Tuun wemu ni Pɔli ya we sɛmɛ we ka ge, lee bi wu ta Efese kulo li ni, Azi fiige ki ni. A Korɛnte shɛɛn pii di she foro wu na, na wu yege keree kii na. A w'i kee wo nɔshɔɔɔ ka sɛmɛ wu ni. Girekii pu bye Korɛnte shɛɛn. Kawagaa niɲehɛɲɛ ki bi bye wà Korɛnte egilizi wu ni ge.

Korɛnte shɛɛn bi ɲaa ɲaa. Lee wuu na Pɔli ya pu yiri na pu pinne, p'i bye nigin. Wee tuun wu ni Fɛfɛɛɛ Munaa l'a loolodahaa ki-imu kaan ge, a Pɔli di kalaa kan pu mu kee wo shɔɔnrigana nizaana shizhaa na. A wu xhɔ na jo sanha taanɲɛɛge shizhaa na we sɛmɛ we ni (1 Korɛnte Shɛɛn 13). Wu funɲɔ ki bye w'i pu yeri, n'a daa fɔɔ ya yaa na doroo torogana lemu na ge, p'i lee cɛ. Wu funɲɔ ki bye p'i Kile pɛlegana li be cɛ.

Sɛmɛ wu kafila nɔgbɔyɔ

1 Korɛnte Shɛɛn 1:1-9 Pɔli fò mu-juu.

1 Korɛnte Shɛɛn 1:10 —4:21 Bɛganhara temu ti bi waagi leni pu tɛ ni ge, Pɔli ya jo ni pu ni tee keree na.

1 Korɛnte Shɛɛn 5 Ná wemu w'a dɔdɔɔɔ ti pye ge, egilizi wu sipyii p'a yaa na wee yeege puyɛ tɛ ni.

1 Korɛnte Shɛɛn 6 N'a daa fɛɛ ya yaa na puyɛ kiiri n'a daa baa fɛɛ mu wɛ.

1 Korɛnte Shɛɛn 7 Celenɛnɛ ni gbajiire ni gbaxɔɔɔ.

1 Korɛnte Shɛɛn 8—10 Yapɛɛɛ xaara keree.

1 Korɛnte Shɛɛn 11 Kile pɛlegana egilizi ni, ni Kafɔɔ fɛfɛɛɛ yalige ki keree.

1 Korɛnte Shɛɛn 12—14 Fɛfɛɛɛ Munaa nidaan li wo loolodaa keree, ni taanɲɛɛge keree.

1 Korɛnte Shɛɛn 15 Xuɲɛnɛ li keree.

1 Korɛnte Shɛɛn 16 Wari wemu p'a pinne la baa fɛɛ pu wo dɛge wu kaa na ge, ni fò keree.

Pɔli ni Sositɛnɛ fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli, Kile ya nɛ wemu yiri wu nidaan funɲɔ ni, na pye Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, nɛ ni wu sɛmɛ we yàa, na wu tun yee mu. ² Yee piimu pu ɲɛ n'a daa fɛɛ Korɛnte kulo li ni ge, Kile ya yee piimu yiri na pye wuyɛ wuu, na yi pye fɛɛfɛɛ Yesu Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɲɔ ni ge. Na fara lee na, yee piimu bɛɛri p'a wu Kafɔɔ Yesu Kirisa mege ki pɛle na yi yaha xuu wemu bɛɛri ni ge, yee bɛ mu wèe ya wu tun. Wèe Kafɔɔ wu ɲɛ wii, na ɲɛ yee bɛ wo. Wèe ya yi shaari: ³ Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni ɲanɲɛ kan yi mu.

Pɔli ya baraga tɛri Kile na Korɛnte shɛɛn wuu na

⁴ Nɛ baraga tɛri Kile na tuun bɛɛri ni yee wuu na. W'a yee le niime ni Yesu Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɲɔ ni, lee wuu na nɛ baraga tɛri wu na.

⁵ Yee na ɲɛ ni Kirisa ni kariɲɛɛge ni, Kile w'a yanmuyɔ bɛɛri kan yee mu.

W'a kafila jogana wo laje kan yee mu, na Kile koro li bɛ wo laje kan yee mu. ⁶ Kirisa jomɔ pu wèe ya jo yee mu ge, yee ya pu kemɛ logo, na pu mara xuuni yi zɔɔɔ pu na.

⁷ Lee funɲɔ ni, yee piimu p'a wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo cabaɲa ki sigege ge, Kile wo loolodaa la shishiin ya ta xuunɔ yee na wɛ. ⁸ Wee Kile yɛ

pyaa ki da ba fanha kaan yee mu, fo na she nɔ wù Kafɔɔ Yesu Kirisa cabanɔ ki na, kɔnhɔ jaagi xuu wa shishiin ganha ba da yi na kee canɔ wɛ. ⁹ Bani Kile jɛ jɔmɛɛ fɔɔ. W'a yee yiri na pa lenɛ wu Ja Yesu Kirisa wo karinjɛɛge ki ni, wee wemu wu jɛ wɛɛ Kafɔɔ wu ge.

Pɔli ya Korɛnte sheen pu yeri na pu bɛ

¹⁰ Ayiwa na cebooloo, na yi jɛɛri wù Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛge ki wuu na. Yi bɛ ni yiyɛ ni! Yi ganha bu waagi wa shishiin yaha wu jé yi tɛ ni wɛ! Yi bɛ yaha wu sii baraga ta yi tɛ ni! Yi binnɛ jɔmɛɛ na! Yi binnɛ fungɔngɔ yi bɛ na! ¹¹ Bani na cebooloo, nɛ yi logo wù ceboroshɔ Kulowe wo sipyii pii jɔ na na bɛganhara ti wa yee tɛ ni. ¹² Na pii pu wa yu yee ni na Pɔli wuu pee jɛ; pii di yu na Apɔlɔsi wuu pee jɛ; pii di yu na Pyɛɛri wuu pee jɛ; pii bɛ di yu na Kirisa wuu pee jɛ. ¹³ Wee tuun wu ni, yee wa giin na Kirisa wu bɛ w'a taa taa ge? Ta nɛ Pɔli w'a xu yee wuu na korikoritige ki na? Kelee ta nɛ wo mɛge ki na yɛɛ yee ya batize? ¹⁴ Nɛ na pye nɛ sipya watii batize yee ni Kiripusi ni Gayusi kadugo na wɛ, nɛ Kile shaari lee wuu na. ¹⁵ Lee funɔɔ ni, sipya wa shishiin wa da já jo na nɛ mɛge na wee ya batize wɛ. ¹⁶ Uun dɛ, can wi! Nɛ wa Sitefanasi wo puga sheen pu bɛ batize. Li bu foro pii ni, nɛ sipya watii cɛ nige nɛ wemu batize yee ni wɛ. ¹⁷ Bani Kirisa ya ta nɛ tun na nɛ wa batizeli pyi wɛ, ga na nɛ wa Kile Jozaama pu yɛɛ li pyi. Nɛ di wa lee yɛɛ li pyi ni sipyii wo fungɔngɔ fɛɛɛ ni wɛ, kɔnhɔ Kirisa wo korikoritige ki xu wu ganha bu da bye kajanɔ baa wɛ.

Kirisa w'a Kile wo sefɛɛɛ ni wu fungɔngɔ fɛɛɛ ti sheɛ

¹⁸ Bani sipyii piimu p'a piin ge, Yesu na xu korikoritige ki na, pee

jomɔ pe wo yɛɛ li jɛ pee sipyii pii mu ba nahanahara jɛ wɛ. Ga na jɛ wɛɛ mu Kile wo sefɛɛɛ, wɛɛ piimu p'a shɔ ge. ¹⁹ L'a ka bɛ Kile Kafila wu ni na:

«Nɛ na ba fungɔngɔ fɛɛ
wo fungɔngɔ fɛɛɛ ti kyɛɛgi,
na shizhiinmɛ fɛɛ wo lajɛ
wu pye kajanɔ baa.»*

²⁰ Lee funɔɔ ni, yeke fungɔngɔ fɔɔ w'i da já jo sanha wɛ? Yeke lajɛ fɔɔ w'i da já jo wɛ? Kelee sipya wemu wu jɛ ke kɔnɔ ke wo jomɔ cɛvɔɔ ge, yeke wu bɛ di da já jo wɛ? Kile ya ke kɔnɔ ke wo fungɔngɔ fɛɛɛ ti jɛri pye nahanahara. ²¹ Bani ke kɔnɔ ke, ki ni ki wo fungɔngɔ fɛɛɛ ti ni, ki ya já Kile cɛ wu wo fungɔngɔ fɛɛɛ ti funɔɔ ni wɛ. Lee funɔɔ ni, Kile Jozaama pu wo yɛɛ le li jɛ nahanahara ke kɔnɔ ke mu ge, l'a taan Kile bɛ mu nago piimu p'a dà wu na ge, wu pee shɔ pee Jozaama pu wo yɛɛ li funɔɔ ni.

²² Ayiwa, Yawutuu pii wa naha sheshɛɛɛ kakanhanɔaa shaa p'i kee ja nii na; Girekii pii di fungɔngɔ fɛɛɛ shaa. ²³ Ga wɛɛ kunnɔ, Kirisa wemu p'a kori tige na ge, wee wo jomɔ pu yɛɛ wɛɛ ya byi. Pee jomɔ pe jɛ juyɛɛgi jomɔ Yawutuu pu mu, na jɛ nahanahara shi wusama mu. ²⁴ Ga Kile ya piimu yiri ge, p'a pye Yawutuu la, p'a pye Girekii la, Kirisa wu jɛ pee mu Kile wo sefɛɛɛ ni wu fungɔngɔ fɛɛɛ. ²⁵ Bani Kile wo keree kiimu sipyii ya byi nahanahara ge, kee wo fungɔngɔ fɛɛɛ t'a pɛɛ sipyii wo fungɔngɔ fɛɛɛ ti bɛɛri na; kiimu p'a byi baraga baa wogoo ge, kee baraga ya pɛɛ sipyii pu bɛɛri wo baraga ki na.

²⁶ Yi bu li sɛɛri na cebooloo, yee na li ta na Kile ya yee piimu yiri ge, sipyii wo keree wiigana funɔɔ ni, fungɔngɔ fɛɛ ni jɛnɛhɛmɛɛ wa yi ni wɛ, baraga fɛɛ ni jɛnɛhɛmɛɛ di wa yi ni wɛ, sipyigbɔɔ ni jɛnɛhɛmɛɛ bɛ di wa

* 1:19 Ezayi 29:14; Zaburuu 33:10

yi ni we. ²⁷ Ga keree kiimu sipyii ya wii nahanahara ge, kee Kile ya shoonri lo na daga na ke konjo ke wo fungongo fere pu shiige. Kiimu p'a wii baraga baa wogoo ge, kee Kile ya shoonri lo na daga na baraga fere pu shiige. ²⁸ Kaa lemu sipyii ya jereje ge, kaa lemu na sipyii ya juguni ge, kaa lemu je yafiin be pu mu-i ge, lee Kile ya shoonri lo na daga na sipyii wo keree ki kyeege, kiimu p'a wii junjo na ge. ²⁹ Lee funjo ni, sipya wa shishiin da ja wuye pele Kile jahagbaa na we. ³⁰ Wee Kafoo Kile baraga ni yee ya je Kirisa wo karijege ki ni. Wee Kirisa we wu je we wo fungongo fere te. Yesu Kirisa baraga ni we ya pye sipyitiime Kile mu, na bye ferefe, na juwuuro ta na foro jurumu ni. ³¹ Lee wuu na l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Wemu ba da wuye so, wufoo wu wuye so Kile wo nibyegee kii funjo ni.»*

2

Poli wo Kile Jozaama yere Korente sheen mu

¹ Na cebooloo, ne kunni ya she Kile wo Kile Jozaama pu jo yee mu tuun wemu ni ge, ne ta na wo kafilacene, kelee na wo fungongo fere she yee na pu tajogo ni we. ² Bani tuun wemu ni ne bye ni yee ni ge, kaa la shishiin funjo ya tigi nige ne mu ni Yesu Kirisa ye be we, Yesu Kirisa wemu p'a kori tige na ge, fo wee ye. ³ Na fara lee na, na ne yaha yee te ni baraga bye ne ni we. Ne bi fyagi be fo na fuguri. ⁴ Ne Kile Jozaama pu yere li pye na kalaa wemu kan ge, wee ya ta pye sipyii wo fungongo fere jomoo we. Ga ne bi na jomoo pu yu, Kile Munaa l'i li wo sefere ti shee. ⁵ Konho yee wo n'a daa wu noho ganha bu denje sipyii wo fungongo fere na we, ga wu noho di denje Kile ye pyaa wo sefere ti na.

Kile wo fungongo fere te

⁶ Ga lee be na, sipyii piimu p'a fanha ta n'a daa wu ni ge, we wo kalaa wu je pee mu fungongo fere. Tee je ke konjo ke wo fungongo fere we. Sefere te ti wa ke konjo ke junjo ni ge, t'i je tee be wuuro we. Konjo ke ni ki sefere ti wo fungongo fere ti na ba doro. ⁷ Ga Kile wo fungongo fere ti wo yere we ya byi. Kanmohoo li je tee fungongo fere te. T'a nmohoo ke konjo ke sipyii na. Kile ya ti gbegele yaha we mu fo na ta konjo noho sanha zhan we, konho we di ba pereje ta. ⁸ Ke konjo ke wo sefere ta shishiin ya tee fungongo fere ti ce we. Pu da bi ta p'a ti ce, pu bi da ga Kafoo, Nooro Foo, wu kan pu kori tige na we. ⁹ Ga ma na jo ba y'a ka Kile Kafila wu ni we na tee fungongo fere te je kaa la:

«Sipya nii sanha daha ja lemu na we;

Sipya niwii sanha li logo we;

Sipya sanha wu funjo be sha su li na we;

Kile kaa ya dan piimu ni ge,

pee kaa na w'a li gbegele.»*

¹⁰ Na ta Kile d'a lee she we na Fefere Munaa baraga ni. Bani Kile Munaa ya keree beeri seeri fo na ki ceni, ali Kile wo kanmohoo ki beeri. ¹¹ Ma bu sipya wii, munaa le li je wu ni ge, lee l'a wu fungongo ceni; ni lee ni we, sipya watii da ja ki ce we. Mu li wa Kile be shizhaa na, lemu li je Kile ni ge, sipya wa shishiin da ga lee ce we, fo Kile Munaa li ye nigin. ¹² Na ta we kunni ya Kile Munaa lemu ta ge, lee ya ta pye ke konjo ke wuu we, ga Kile ye pyaa ni lee ya yiri, konho Kile ya kasaanaa kiimu beeri loolo kan wu mu ge, wu kee beeri ce. ¹³ Lee wo kafila we wa yu. We di wa ta na wu yu na be ni sipyii wo fungongo fere ni we, ga yemu Kile Munaa l'a yu wu mu ge, yee we wa yu. Lee shegana le na we wa Kile

* 1:31 Zheremi 9:23 * 2:9 Ezayi 64:4

Munaa li wo can wu shee na be ni liye pyaa wo kafilajo wu ni. ¹⁴ Ga Kile Munaa je sipya wemu ni we, weefoo da ga gbara lee Munaa le wo keree ki na we, bani wu ma kee wii nahanahara keree wuyejii ni. W'a da ja ki naha ce be yere we, bani Kile Munaa ye nigin gbawo ni sipya ya kee naha ceni. ¹⁵ Lee Munaa le bu bye sipya wemu ni, weefoo na ja da keree beeri naha shonri. Sipya wa shishiin di wa da ja yaagi shan be wu na we. ¹⁶ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Sipya weke wu d'a Kafoo fungongo ce, ni weefoo na ja wu kalaa we?»* Ga wee kunni, wee ya Kirisa wo fungongo ke ta.

3

Kile wo kapyebyii pu beeri pu je kapyebyenii

¹ Ayiwa na cebooloo, li can koo ni, sipyii piimu ya jaari na sahanj ni Fefere Munaa jidaan ni ge, ne ta jo ni yee ni ba ne yaa na jo ni pee ni we. Ga sipyii piimu p'a jaari ke konjo ke wo jidaan wu funjo ni ge, ne jo ni yee ni ba ne yaa na jo ni pee ni we. Ne yee yaha ba nahapiire je we n'a daa wu shizhaa na Kirisa na. ² Lee wuu na ne jirime kan yee mu. Yalige kemu k'a gbile ge, ne ta kee kan yi mu we, bani yi bi da ga ja ki na we. Ali njaa we be ni yee wa da ja yalitigbilege na we, ³ bani ke konjo ke jaarigana na yee wa jaari sanha. Nepenwaa ni kafilajehere te ti wa yee te ni ge, na tee yaha wa, ta yee ya jaari me ke konjo ke wo jaarigana na we? Ta yee ya jaari me ceppuuro lakuunjo wo jaarigana li na we? ⁴ En yee ba yu: «Poli wo ne je.» kelee «Apolosi wo ne je.» Ta yee ya doroo me sipyitilee torogana na we, piimu je Kile Munaa baa ge?

⁵ Wee tuun wu ni Apolosi je jago we? Ne Poli be di je jago we? Kile wo kapyebyii ye wee je, yee ya n'a

daa wu ta piimu keje kurogo ge. Kafoo ya kapyenje kiimu kan kan we mu ge, kee we wa beeri ya byi. ⁶ Tige ne nari, a Apolosi di ki loko le, ga Kile w'a ki pye k'a shi, na le. ⁷ Lee funjo ni, tige ki narivoo wu yoo, ki loko levoo wu yoo, wee wa shishiin je yaaga be we. Kile wemu w'a ki pye k'a shi, na legi ge, wee wu je funjo ki na. ⁸ Tige ki narivoo we, ni ki loko levoo wu ni, pu beeri pu je nigin. Kile na ba pu saraa na be ni pu beeri nigin nigin wu nibyegge ni. ⁹ Bani we beeri pu je kapyebyenii Kile mu, yee di je Kile wo kereye ye, kelee Kile wo piyeye ye.

Wa beeri wo kapyenje ki pyegana li noko na ba faa

¹⁰ Ayiwa, Kile ya niime wemu kan ne mu ge, na saha ni wee ni, ne puga ki noko shan yee mu ba popye je we, wemu je fungongo foo ge. Watii w'a wu wo puuro jo kon na byi lee jidaa le na nime. Ga fo wa beeri bu kasege yaha wu wo puuro ti pyegana na. ¹¹ Bani jidaa lemu noko k'a shan ge, lee je Yesu Kirisa. Latii noko wa da ja zhan nige lee kadugo na we. ¹² Pii na ba sannii kelee wari kelee peewa faakageeye taga pu wo labye wu pye lee jidaa le na. Pii be na ba pu wo labye wu pye ni tiye ni, kelee na, kelee waha. ¹³ Kiiri wu wo cana jii li na ba wa beeri wo labye tuugo she na fiinne. Bani lee cana jii le wo na ki na ba wa beeri wo labye wu noko wolo, na wu shi she. ¹⁴ Sipya wemu bu wu wo labye pye lee jidaa le na, na ki ba wee labye we noko wolo k'i ya ja yaaga kyegi wu mu we, Kile na ba weefoo saraa. ¹⁵ Ga na ki bu wemu wo labye wu sorogo, weefoo da ba kuduun ta we. Wufoo ye pyaa kii kunni na ba shi. Ga wu shogana li wa me, ba na ma sipya paari, m'a ba da foro ki ni we.

* 2:16 Ezayi 40:13

16 Ta yee ya li ce na jo yee pu je Kile wo peenje pugbaho ki we? Ta yee ya li ce na jo Kile Munaa l'a tiin yee funyo ni we? 17 Sipya wemu bu Kile wo peenje pugbaho ki kyeeegi, Kile be na weefoo kyeeegi. Bani fefeere puga ki je Kile wo peenje pugbaho ke, yee di je kee peenje pugbaho ke.

18 Sipya wa shishiin ganha ba wuye faanna we! Wa ba wuye wii na fungongo foo wee je na saha ni ke konjo ke wo keree ni, wufoo wu wuye pye nahanaha, konho wufoo di ja fungongo feere can can wu-uro ti ta. 19 Bani ke konjo ke wo fungongo feere ti je nahanahara Kile mu. L'a ka be Kile Kafila wu ni na: «Puye pyaa wo shizhiinme tifu-uyo na Kile ya fungonyo fee con.»* 20 L'a ka sanha Kile Kafila wu ni na: «Kafoo ya fungonyo fee pu wo fungonyo yi beeri ce. W'a li ce na kajo wa yi na we.»* 21 Lee wuu na sipya wa shishiin ya yaa w'a wuye pele sipyii wuu na we. Bani yanmuyo yi beeri yi je yee woyo: 22 Ne Poli yoo, Apolosi yoo, Pyeeri yoo, konjo ke yoo, niifeere yoo, xu yoo, nime wo keree kii yoo, kiimu k'a ma ge, kee yoo, yee beeri je yee woyo. 23 Ga yeeye pyaa di je Kirisa wuu; Kirisa di je Kile wo.

4

Kirisa wo tudunmoo pee ni pu kapyegee

1 Ayiwa, p'a yaa na we wii Kirisa wo kapyebyii, Kile wo can niymohomoo wu kaa ya le piimu kenje ni ge. 2 Pu bu kapyenje kaa le sipya wemu kenje ni, lemu p'a zhaa wu mu ge, lee li wa me. Wu pye nomee foo kapyenje ki ni. 3 Neye pyaa ki mu, yee na ja yemu jo ne shizhaa na, kelee sipyii na ja kiiri wemu kon ne na ge, ne lee la wii naye mu kaa latii we. Neye pyaa ki be di wa da ga naye jaagi we.

4 Ne zo kunni sanha ne jaagi kaa la na we, ga lee di wa nago kanna sipyitiime ne je we. Kafoo wu je ne kiiri konvoo. 5 Lee wuu na, yi ganha bu da kiiri kon sipya wa shishiin na, na tuun wu ta wu sanha no we. Yi yere fo Kafoo bu she ba! Kaa kaa l'a nmohoo womoo ni ge, wu na ba kee beeri yeege kpeenge na, na sipyii zoloo funjo keree beeri she. Wee tuun wu ni peenje kemu ya yaa ni wemu ni ge, Kile na ba kee kan weefoo mu.

6 Ayiwa na cebooloo, ne keree kiimu jo na ni Apolosi shizhaa na ge, ne kee beeri pye na she yee na, k'i bye yi mu kalaa. Yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, konho yi ganha bu yee ye we. Yee wa shishiin ya yaa w'a sipya wa wo mege keree taga w'a wuye pele, wa tan di ben wu mu we. 7 Bani mu wu wa maye pele mu lee pelegana li na ge, leke l'i wa mu mu na foro pusamaa taan we? Leke l'i wa mu mu Kile ya ta lemu kan mu mu-i we? Ayiwa, ni y'i je Kile wo niganya mu mu, wee tuun wu ni naha na mu di maye pele, na li pye kanna Kile ya ta yi kan mu mu-i we?

8 Ayiwa na cebooloo, yee wo xugo ki kunni ya xo! Yee ya yanmuyo yi beeri ta na xo! Yee ya jeri saanna, na ta we di sanha saanna ta we! Ne funjo ki wa y'i sii pye saanna ye pyaa pyaa, konho we be di binne pye saanna ba yi je we. 9 Bani Kile je kanna kadugo yiri w'a we yaha, we piimu pu je Kirisa wo tudunmoo pu ge. Wee je ba sipyii je we, p'a piimu wo kiiri kon na yaha xu na ge. Bani we ya jeri yawiye kon beeri mu ba pee je we. Wee ya pye yawiye sipyii mu, ni melekee be mu. 10 Wee ya jeri sicere fee Kirisa wo mege ki wuu na, ga, a yee kunni di jeri nime fungonyo fee pee, Kirisa wo karijege ki funjo ni! Wee ya jeri nime baraga baa sipyii, a yee di bye ni baraga ki ni!

* 3:19 Zhobu 5:13 * 3:20 Zaburuu 94:11

Wèe ya jèri yafanhaya, yee di pèηη taa! ¹¹ Ali nime we be ni, wèe wa gana xuugo ni waga kenje ni. Cére fàya ya wù yaa wε. Kpòònrò t'i nani wù na, nuηò talenje di jε wù mu wε, fo na jaari jaari na yeree. ¹² Wèe ya wu cére kana labye feni. Pu ba wù shehεε, wèe di duba pyi. Pu ba wù kana, wù na lee xu wùye ni. ¹³ Ali pu jεhε ba wèe mεge kyεεgi bε, wèe na pu nuηò círi ni lotaan ni. Wèe ya jèri gara koηò mu. Wèe ya jèri kaηòò baa fo na pa nò ba nijaa jε wε.

¹⁴ Di wa pee jomò pe ka tun yi mu kònho di shiige le yi jahaya ni-i de! Ga n'a pu ka na tun yi mu, kònho di yi kalaa ba na nagoo jε wε, piimu ya dan na ni ge. ¹⁵ Bani ali yee jεhε kalaatii ta na nò pu kabòfonòò kε (10.000) bε na, to nigin pe wu jε yee mu n'a daa wu ni. Wee jε nε, bani nε wo Kile Jozaama pu wo yere li funηò ni yee ya dà Yesu Kirisa na. ¹⁶ Lee wuu na, na yi jèeri y'a na wo jaarigana li taanni. ¹⁷ Kee funηò ki ni n'a da Timote tun yi mu. Na jidaan ja wu jε wii, na jε jomεε fòò Kafòò wo karijεεgi ki ni. Lemu li wa nε wo jaarigana le Kirisa wo karijεεge ki ni ge, wu na zhe yi funyò to lee na. Lee jaarigana li wo kalaa nε gaan tεye yi bεeri ni egilizii pu bεeri mu.

¹⁸ Pii wa bi giin yee ni na nε da guri zhe nige yee yíri wε, a peefεε di tabaara lò le puyε ni. ¹⁹ Ga Kile bu sòò n'a da mò nige di she yi yíri wε. Wee tuun wu ni, kafilagbò wemu pii tabaara fεε pii wa yu ge, nε ba nò wà, lemu li jε pu wo se kaa li ge, nε na lee cε. ²⁰ Bani Kile wo saanra ti jε jòò kafila kajii wε, ga sefεεε kajii li jε lii. ²¹ Ayiwa, leke kaa di wa yee na wε? Di da se ni yakpòngò ni yi feni laa? Ta di zhe ni taan jεεge ni lotaan ni?

5

Torogaguunò lemu l'aja Korente

egilizi wu ni ge

¹ Ayiwa na cebooloo, shen jεhεmεε p'a yi jo nε mu na dòdòòò ta ti wa yee te ni, dòdòòòò temu ti jε ali piimu bε jε Kiricεen wε, pee bε ya gbara ti na-ε ge: Nε logo na yee wa nigin w'a wu to shò kòn shò wu na na pye wu shò. ² A tabaara di nòhò yee jì sanha na taha lee bε na. Le kaa le bi yaa li sii yee jahaya tanha xuuni, kònho wemu w'a li pye ge, wee di waa laha yi na. ³ Nε wa yee tε ni wε, ga na fungòngò d'a pinne ni yi ni. Nε kunni ya kiiri kòn xò we ná we na, ma na jo naye pyaa bε ki jε wà. ⁴ Ayiwa, yi ba ba yiye pinne tuun wemu ni Kafòò Yesu mεge na, na bε wo fungòngò ki na binne ni yi ni, na fara wù Kafòò Yesu wo sefεεε ti na. ⁵ Yi wee sipya we le Shitaanni kenje ni! Kònho wu ceepuuro ti wo lakuηò k'i gyεεgi, wu munaa le di ba shò Kafòò Yesu cabaηa.

⁶ Nuηò wa li na yee p'a yiye kere wε! Ta yee ya li cε na jo buuri shizhenhεε nifenhεfenhεε ye t'a myedònhòò bεeri yirige wε? ⁷ Yi buuri shizhenhεε nilεεε ti ni bεeri yeege yiye tε ni, kònho yi bye myedònhòò nivonò. Bani li can koo ni shizhenhεε wa yi ni wε, na li kaηòò pye Nuwuuro ti wo Kalenε li Dubyapige ki jε wèe mu, kemu ya wolo na pye saraga wèe wuu na ge. Kee jε Kirisa wuyε pyaa. ⁸ Wee tuun wu ni, wù kalenε li gba! Wù ganha bu li gba ni buuri shizhenhεε nilεεε ti ni wε! Lee kòri jε: Wù ganha bu li gba ni kakuuyo, kelee ni dòdòòòò ni wε! Ga wù li gba ni shizhenhεε baa buuri ni. Wee buuri we jε can ni fεfεεε wèe zòlòò pu na!

⁹ Nε yi ka na tun yee mu na semε wu ni jo sipyii piimu p'a taanfεεge pyi ge, jo yee ganha ba gari ni peefεε ni wε. ¹⁰ Ga lee wa nago kanna yee pu kòn laha ke koηò ke wo taanfεεge pyeveε, ni ki natakuumò fεε, ni ki nagaalaa, kelee ni ki yaperεgaan bεeri na-ε de!

Lee bu yaha li pye, fo yi bu foro ke konɔ puga ke ni. ¹¹ N'a da li she yi na jo sipya wemu beeri w'a yu na n'a daa fɔɔ wee je, na taanfɛɛge pyi kelee natakuumɔ keree, kelee yaperegaanra, kelee na shehe pyi, kelee singbaa, kelee nagaara ge, yi ganha bu binnɛ ni wee wa ni kaa la shishiin na we. Ali yee ya yaa yi pinne li be ni wee sipya wa ni we. ¹² Piimu je Kiriceen we, na kiiri kɔn pee na, lee je ne wo nibyii we. Ga n'a daa fɛɛ piimu pu wa yee wo egilizi wu ni ge, yee p'a yaa na pee wo jurumu wu kiiri kɔn. ¹³ Piimu je Kiriceen we, Kile ye pyaa na ba kiiri kɔn pee na. Ga ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Yee pu kakuubye wu kori yeege yiyɛ tɛ ni.»*

6

N'a daa fɛɛ ya yaa p'a puyɛ yiri fanha puga wɛ

¹ Naha k'a yee pye beganhara bu jɛ yee wa ni wu ceboro tɛ ni, yee da ga she ni pee jomɔ pe ni n'a daa fɛɛ pu mu we, ga piimu je Kiriceen we, yee na dɛrɛ yiyɛ yiri fanha puga, pee mu we? Lee ya saha we. ² Wee tuun wu ni ta yee ya li cɛ na fɛfɛrɛ sipyii pii pu da ba kiiri kɔn ke konɔ ke na we? Ayiwa, ni li wa nago yee pu da ba kiiri kɔn ke konɔ ke na, keree kiimu ki je kafenhɛfɛnhɛge ge, naha na yee pye yee ganha bu j'a kee shɔnri yiyɛ tɛ ni-i we? ³ Ta yee ya li cɛ na wɛ pu da ba kiiri kɔn ali mɛlɛkɛ pii be na we? Ni lee na ba bye, kafenhɛfɛnhɛge kii k'a byi wu tɛ ni ke konɔ ke na ge, yee na kee shɔnri kanha dii we? ⁴ Na ta kii keree kii k'a di bu jomɔ le yee tɛ ni, sipyii piimu je yaaga be Egilizi koo ni-i ge, yee na dɛrɛ she pee pye yi kirikɔn! ⁵ N'a yi yu kɔnhɔ yiyɛ pyaa be di li cɛ na shiige ki je kii. Shen nigin be ya sii yee tɛ ni fungɔngɔ fɔɔ wemu na j'a cebooloo pu tɛ kayuu

jo-e ya? ⁶ Ayiwa, ta l'a saha can na, nago ceboro wa wu she kayuu tenɛ ni ceboro wa ni fanha puga, sipyii mu piimu je Kiriceen we?

⁷ Beganhara na jɛ yee tɛ ni fo na she yee pye yee na yiyɛ yiri fanha mu, lee ye pyaa wa yee mu juzogoro. Naha k'a yee pye yee ya gbara yee p'a katiibaagaa kii xuli yiyɛ ni-i we? Naha na yee di ya gbara ye p'a nanmahara keree xuli yiyɛ ni-i we? ⁸ Ga fo yee na tɛrɛ na katiibaagaa ni nanmahara ti pyi. Go yi cebooloo na yee wa ki pyi! ⁹ Ta yee ya li cɛ na jo taa je sipyitiibaalaa mu Kile wo saanra ti ni-i we? Yi ganha ba yiyɛ faanna we! Taanfɛɛge pyevɛ yoo, yaperegaan yoo, dɔdɔ yoo, namaa piimu be ya puyɛ sinnɛ ge, pee yoo, ¹⁰ nagaalaa yoo, natakuumɔ fɛɛ yoo, singbaa yoo, yayirilee yoo, javafɛɛ yoo, pii p'a shishiin tajege wa Kile wo saanra ti ni we. ¹¹ Kii yahaganjaa kii sipyii pii wa bi bye yee be ni. Ga Kile ya yee jɛ, na yee pye fɛfɛrɛ na yeege kakuuyo ni, na yee pye sipyitiimɛ Kafɔ Yesu Kirisa mɛge na, Kile Munaa li baraga ni.

Kafɔ wuuro ti je n'a daa fɔɔ ceepuuro

¹² Pii wa yu yee ni na keree beeri jɔ ya kan yee mu! Ga n'a da li she yi na jo kuduun wa keree beeri ni we. Keree beeri jɔ ya kan, ga ne kunni di wa da ga nayɛ yaha bulo kaa tuugo beeri mu we. ¹³ Pii be wa yu sanha yee ni na yacɛrɛ kaa na yalige ya yaa, yacɛrɛ be d'a yaa yalige kaa na. Can wu je wii. Ga cana ka wa ma, Kile na ba yi shuun wu beeri kyɛgi. Ga sipya ceepuuro te kunni, tee ya ta yaa dɔdɔrɔ kaa na we. Kafɔ wuu na ti je, Kafɔ be di sipya ceepuuro ti marani. ¹⁴ Kile w'a Kafɔ je na yeege xu ni, wu na ba wɛ be je na yeege xu ni wu sefɛrɛ ti baraga ni. ¹⁵ Ta yee ya li cɛ na jo Kirisa yatɛnyɛ yi je yee

* 5:13 Duterɛnɔmɛ 19:19 ni 22:21-24 ni 24:7

ceepuuro ti wε? Wee tuun wu ni, nε ma na Kirisa wu wo yatenge ka lo na taga navarasho yatenyε sogolo ge? Lee kunni ya saha wε. ¹⁶ Kelee ta yee ya li cε na jo sipyaa sipya w'a sinne ni navarasho ni ge, ma ni wu ni, yi bεeri ya jεri ceepuuro nigin wε? Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu shuun wu bεeri na jεri ceepuuro nigin.»* ¹⁷ Ga sipya wemu bu wuyε kan Kafoo mu, weefoo ni Kafoo ma bye nigin wu Munaa li ni.

¹⁸ Y'a fe dodooro jaha na. Jurumu wemu sama sipya ya byi ge, wee ya dani wu ceepuuro ti kpεenge ke na. Ga sipyaa sipya w'a dodooro pye ge, jurumu w'a pye wuyε pyaa ceepuuro ti na. ¹⁹ Ta yee ya li cε na jo yee ceepuuro ti jε Fεεεε Munaa li wo Kile-pεεηε pugbaho wε? Lee Fεεεεε Munaa le wa yee funyo ni. Kile w'a li kan yee mu. Yee jε nige yiyε wuu wε. ²⁰ Bani pεewa na Kile ya yee sho. Lee wuu na y'a baraga teri Kile na ni yi ceepuuro ti ni.

7

Celenεε kelee gbajiire keree

¹ Ayiwa, y'a yegeye yemu ka na tun na mu yi semε wu ni ge, wu she yee feni. L'a jo na mu wu ganha bu cee lo wε. ² Ga konho dodooro ganha ba byi wε, na bεeri ya yaa wu cee leje, cee bεeri di gbaga je na mu. ³ Na ya yaa w'a lemu pyi wu sho mu ge, wu lee jo yaha cee wu mu. Cee be ya yaa w'a lemu pyi wu poo mu ge, wu be di lee jo yaha na wu mu. ⁴ Bani cee ceepuuro tiye pyaa jε wu wuuro wε, ga wu poo wuuro ti jε tii. Mu shiin li wa, na be wo ceepuuro tiye pyaa jε wu wuuro wε, ga wu sho wuuro ti jε tii. ⁵ Wee tuun wu ni, yi ganha ba yiyε shege wε! Yi beshuun na ja jo na be yi na, na tuun wa pye yiyε kadugo na, konho y'i wee tuun we pye Kile-jεεge na. Ga wee tuun we bu doro, y'i guri pye ni yiyε ni sanha! Ni lee

be wε, y'a da ja yiyε na wε, lee funjo ni Shitaanni be na yi taanna wii di yi doogo le jurumu ni.

⁶ Ye n'a yu me yi mu ge, yi yeri yeri jomoo pu wa pii, li wa fanha kaa wε.

⁷ Li da yaha ne kaa na, sipyii bεeri ya yaa pu pye ba ne jε wε. Ga wa bεeri ni wu loolodaa li wa Kile mu. Kaa la wo loolodaa wa wa mu, la betii be wo loolodaa be di jε wa be mu.

⁸ Ayiwa, piimu pu wa pu sanha gbaya je, kelee na cεe leje-ε ge, ni cεe piimu wo namaa p'a xu ge, ne funjo na kunni, pee pu kori yaha mu pu ye ba ne jε wε. Lee ya jo shen. ⁹ Ga pu bu da p'a da ja puyε na wε, wee tuun wu ni p'a yaa wa bεeri wu gbaga je, kelee na cee leje. Bani, lee ya pao pu mu pu kori yaha wa mu, gbaya kelee cεe la di da pu sorogo.

¹⁰ P'a n'a daa fεε piimu kan xo puyε mu ge, ye n'a da jo pu mu ge, yee wa neye pyaa wo nijoyo wε, ga Kafoo woyo yi wa yii. Yee yi wa me jo, cee wu ganha bu da wu gbaga xo na wu mu wε! ¹¹ Cee wemu shiin bu foro wu poo mu, wee tuun wu ni w'a yaa wu wuyε yaha wa na baa, kelee wu guri she be ni nale wu ni. Na be ya yaa wu wu sho yaha wε.

¹² Ayiwa, ye n'a da jo pusamaa mu ge, yee wa Kafoo wo nijoyo wε; neye pyaa k'a yee yu. Ceborona wa bu bye n'a daa foo, wu sho di jε n'a daa foo wε; cee wu bu soo na diin wu mu, na wo ya yaa wu wu yaha wε. ¹³ Ceborosh wa be shiin bu bye n'a daa foo, wu poo di jε n'a daa foo wε; na wu bu soo na cee wu mara wu sho, cee wu ya yaa wu foro wε. ¹⁴ Bani na na wu yaha wu jε Kiricen wε, wu ni cee wu bu bye shiizhan, w'a Kile teηε. Mu shiin cee wu be jε wu bu da wu jε Kiricen wε. Wu ni na wu bu bye shiizhan, wu be ya Kile teηε. Lee kaa be wε, pu nagoo pu na bye kanna pu jε Kiricen wε, na ta pu d'a Kile teηε can can na.

* 6:16 Zhenzi 2:24

15 Ga pu shuun wu ni wemu wu je n'a daa baa fɔɔ wu ge, wee bu jo wu foro n'a daa fɔɔ wu ni, yi wu yaha wu foro wu ni. Wee tuun wu ni n'a daa fɔɔ w'a pye cee wu la, wu shiin ya pye ná wu la, wu na bye wuyɛ mu. Kile ya yee yiri, kɔnhɔ y'i ba bye ɲaɲiɲe na. 16 Bani mu cee n'a daa fɔɔ we, dii m'i da já bye m'i li cɛ na mu wu da ba ma poo wu ɲuɲɔ wolo wɛ? Kelee mu ná n'a daa fɔɔ we, dii m'i da já bye m'i li cɛ na mu wu da ba ma shɔ wu ɲuɲɔ wolo wɛ?

Maye yaha ba ma bye a Kile di ma yiri wɛ

17 Lee niɲe na foro wà, wa bæeri ya yaa w'a ɲaari w'a sahanjɔ ni wu loolodaa ni, Kile ya lemu kan wu mu ge. Kile ya wufɔɔ yiri na wu yaha yahama pemu be ni ge, wu da ɲaari w'a sahanjɔ ni pee be ni. Wee kalaa we n'a gaan n'a daa fɛɛ pu mu egilizii pu bæeri ni. 18 Kile bu sipya wa yiri na wufɔɔ ta w'a cekɔɔnrɔ pye xɔ, wufɔɔ wu wuyɛ yaha wà mu. Wu shiin bu wemu yiri na wufɔɔ ta wu sanha cekɔɔnrɔ pye wɛ, wufɔɔ ganha ba li shaa nige fo wu gɔn wɛ. 19 M'a cekɔɔnrɔ pye yoo, ma ya cekɔɔnrɔ pye-e yoo, lee la shishiin kaɲɔɔ je wɛ. Lemu wo kaɲɔɔ li wa ge, lee li wa mɛ na Kile wo ɲɔmɛɛjogoo ki koo ɲaari. 20 Kile ya wa bæeri yiri, na wufɔɔ yaha yahama pemu ni ge, wufɔɔ ya yaa na wuyɛ yaha pee yahama pu ni. 21 Kile bi ma yiri na ma yaha bulooro ni, ma ganha bu lee kaa taga ma funɲɔ cɔnrɔ wɛ. Ga taconɲɔ bu da ki na je ma mu m'a foro bulooro ti ni, m'a yaa ma foro ti ni. 22 Bani sipya wemu Kafɔɔ ya yiri na wu yaha bulooro ni ge, weefɔɔ ya ɲeri wuyɛ wo Kafɔɔ mu. Sipya wemu be di bu bye wuyɛ mu, Kirisu bu ma yiri, m'a ɲeri wu bulo. 23 Kafɔɔ ya yee shɔ pɛrɛmɛ pemu na ge, p'a waha shɛn. Wee tuun wu ni yi ganha bu bye sipyii wo buloo wɛ.

24 Na cebooloo, Kile ya yee bæeri nigin nigin wu yiri na yi yaha yahama pemu ni ge, wa bæeri ya yaa wu kori pee yahama pu ni.

Mudasiilee keree

25 Piimu pu wa pu sanha namaa ni cèe kalɛɛ pye ɲa bada-ɛ ge, yemu n'a da jo pee mu ge, yee wa Kafɔɔ wo nijoyo wɛ, neye pyaa k'a na fungɔngɔ shɛɛ pu na. Ga Kafɔɔ wo cemɛ pu baraga ni, y'a yaa yi dà na jomɔ pu na. 26 Kanhama pe pu wa nime ge, pee kanhama pu wuu na nɛ li ta jo l'a pɔrɔ wa bæeri mu wu kori yaha ba w'a sii wɛ. 27 Cee bi je ma mu, ma ganha bu wu yaha wɛ. Ma shiin bi je ma sanha cee leɲɛ wɛ, wee tuun wu ni m'a mayɛ yaha wà mu cee baa. 28 Ga lee be na, ma jehe cee leɲɛ, ma ya jurumu pye wɛ. Doniɲe fuceri nacebaa be jehe gbaga je, wu ya jurumu pye wɛ. Ga kanhama see wo p'a da ba nɔni gbaya cèe ni cèe kafɛɛ na pu ɲiiɛɛɛɛ ti ni. N'a bi giin di yi ɲuɲɔ wolo pee kanhama pu ni.

29 Ayiwa na cebooloo, ye n'a giin di jo yi mu ge, yee yi wa mɛ jo koɲɔ ki taaxɔɔ l'a tɛɛɲɛ. Wee tuun wu ni, piimu pu wa ni cèe ni ge, pee pu la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu fɛni. P'i bye kanna cèe be je pu mu wɛ. 30 Piimu p'a mɛheɛ suu ge, pee di la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu fɛni. P'i bye kanna pu bi mɛheɛ be suu wɛ. Piimu p'a fundanga pyl ge, pee di la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu fɛni. P'i bye kanna pu bi fundanga be pyi wɛ. Piimu p'a zhɔ pyi ge, pee di la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu fɛni. P'i bye kanna yaaga be bye pu mu wɛ. 31 Piimu p'a koɲɔ yaɲmuyɔ ye shaa ge, pee di la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu fɛni. P'i bye kanna pu bi koɲɔ ke yaɲmuyɔ ye shaa be wɛ. Bani koɲɔ ni ki yaɲmuyɔ yi wa da mɔ y'i xhɔ wɛ.

32 Lee wuu na n'a bi giin jo funzhaga katii ganha bu jé yi ni wɛ. Sipya wemu wu je wu sanha cee

lɔ-ε ge, Kafɔɔ wo jidaan keree ki ma bye weefɔɔ wo cɔnrɔmɔ keree. Wu funzhaga kaa beeri li jε lemu li da wu pye wu taan Kafɔɔ mu ge. ³³ Ga wemu bu cee leɲε, wee ma ke koɲɔ ke wo yaɲmuyɔ kaa taga wuyε funɲɔ cɔnri, kɔnhɔ wu daan wu shɔ mu. ³⁴ Lee funɲɔ ni wu fungɔngɔ ki ma jεri na wu kilee na se kabaya shuun na. Cεe piimu jε gbaga ni wε, na fara doɲiɲε pushaa na, pee bε ma pu funyɔ shaa ni Kafɔɔ jidaan keree kaa ni, kɔnhɔ p'i já pye Kafɔɔ wuu pu keree ki beeri ni. Ga cee wemu wu jε gbaga ni ge, wee wo funzhaga ki ma gaanji ke koɲɔ ke wo yaɲmuyɔ ye yiri, kɔnhɔ wu daan wu poo mu. ³⁵ Yeeyε pyaa wo kuduun kaa na n'a ye yu, li wa nago kanna fanha n'a giin di bye yi na wε. Ga na funɲɔ ki wa y'i da ɲaari ɲaarigazaana na, y'i daha Kafɔɔ nɔhɔ ni ni yi zɔlɔɔ pu beeri ni.

³⁶ Ná wemu bu li cε na wee wa da já wuyε co wu curɔ tãan wε, wu mehe wu leɲε na saha ni wu fungɔngɔ ni. Lee jε jurumu wε. ³⁷ Ga ná wemu bu li kɔn wuyε funɲɔ ni na ta wa shishiin ya wu karamu wε, na jo wu da wu curɔ leɲε wε. Wu bi dà li na, na wu fungɔngɔ kaa li takyεεgeɲε wa da yiri xuu wa shishiin ni wε, ayiwa lee ya ɲɔ. ³⁸ Lee funɲɔ ni wemu bu wu curɔ leɲε, kasaana w'a pye. Ga wemu be bu sɔɔ na wu wo yaha wà leɲε baa, lee ya pɔrɔ shen.

³⁹ Ayiwa, cee beeri w'a gbaga je ná mu ge, na ná wu yaha ɲii na, cee w'a pɔ yaha wu na. Ga ná wu ga xhu, wee tuun wu ni w'a pye wuyε mu. Ná beeri w'a wu taan ge, wu she gbaga je wee mu, kɔnhɔ wu pye n'a daa fɔɔ. ⁴⁰ Ga nε wo funɲɔ na, wee cee wu bu sɔɔ na wuyε yaha wà mu, lee na bɔrɔ wu mu fo xuuni. Nε bε di wa giin bε jo Kile Munaa li wa nε bε ni.

Yaperεε xaara

¹ Wù she nime yaperεε xaara ti wo jomɔ pu feni. Can wu jε wii na jo wèe beeri pu jε ni lajε ni ma na jo ba yee wa yi yu wε. Ga wee lajε we ya tabaara leni sipya ni. Na ta taanɲεεge di se ni n'a daa fɔɔ ni ɲaha na n'a daa wu ni. ² Sipya wemu ba wuyε wii na wee ya keree cε, Ayiwa wee sanha keree cε ba keree ya yaa k'a jeni wε. ³ Ga Kile kaa ba dan sipya wemu ni, weefɔɔ Kile ya cε.

⁴ Ayiwa, yee ya yegenε pye yaperεε xaara ti shizhaa na, na ta wa na já ti xa? W'à li cε na jo yaperεgo jε yafiin bε wε, bani Kile nigin pe ye wu jε. ⁵ Can kunni wu jε wii, yaɲmuyɔ niɲehεyε wa fugba we, ni ɲiɲε ke na sipyii na yi pyi na kilelεε, na li pye kanna kilelεε niɲehεmεε pu jε pu mu na fara kafεε niɲehεmεε na. ⁶ Ga wèe mu kunni, Kile nigin pe ye wu jε; wee jε To Kile, wee w'a yaɲmuyɔ yi beeri yàa. Wee wuu bε wèe di jε. Kafɔɔ nigin pe ye bε di jε; wee jε Yesu Kirisa. Wee baraga ni yaɲmuyɔ yi beeri wa yàa, wee baraga ni bε wèe wa ɲiifεεε na.

⁷ Ga n'a daa fεε pu beeri wa sanha we can we cε na fiinɲε wε. Pii wa yee ni piimu wa bi tεε na yaperεε kaan ge. Pee ba tee xaara te xaa, pee ma li yaha puyε funyɔ ni na yaperεε xaara ti jε ti. Pu n'a daa wu wo fanha jεre funɲɔ ni p'a li ta na pee ya puyε nɔrɔgɔ. ⁸ Na ta ɲɔyalige di wa da já wèe pye wèe pu Kile tεεɲε wε. Wèe ya te xaara te yaha wà xabaa la, lee wa da yaaga wolo wèe ni wε. Wèe shiin ya ti xa la, lee wa da yaaga le wèe ni wε. ⁹ Ga lee bε na, yi kasεεge yaha yiyε na. Yi na já da yaɲmuyɔ beeri li yi jidaan funɲɔ ni. Ga wa ganha ga wu jidaan yaha wu pye kaɲuɲɔ di baraga baa fɔɔ tɔgɔ le kakuɲɔɔ ni wε. ¹⁰ Bani mu wemu w'a yu na mu ya yaaga cε ge, baraga baa

fɔɔ wa bu mu ja mu ya tiin na li yapere la wo peene puga ni, ta lee da wu luu waha yapere xaara xha na we? ¹¹ Lee funno ni, wee ceborona baraga baa fɔɔ wemu be wuu na Kirisa ya xu ge, ta mu wo laje wu ya pye kano na bonno no wee na we? ¹² Yi ba lee pyi, yi cebooloo pu jurumu y'a luu. Bani baraga je pu ni keree kiimu wo bye na we, yee wa pu logoo wari na waa kee na. Lee funno ni Kirisa ye pyaa na y'a wee jurumu wu pyi. ¹³ Lee wuu na, yalige ke n'a da lii ge, kee bu da ki na da bye kano di ne ceboro toogo le jurumu ni, ne na gahari kee yalige ke ni, kono di ganha bu na ceboro wu pye wu to we.

9

Kirisa wo tudunmo wu tayerege je kemu ge

¹ Ayiwa, ta ne je naye wo we? Ta ne be je Kirisa wo tudunmo wa we? Ta ne be ya wu Kafɔɔ Yesu ja we? Ta yee be pu je wee labye we wo kuduun Kafɔɔ na we? ² Ali pii jehi bye p'i ya soo li na na Kirisa wo tudunmo ne je we, yee ya yaa yee pu li ce na Kirisa wo tudunmo ne je. Bani yee na je Kafɔɔ wo karijege ki ni, lee li wa li shee na Kirisa wo tudunmo ne je.

³ Piimu p'a ne kaa yu, na zo teri ne na ge, we kafila we ne daga na pu no shuu: ⁴ Na we yaha we na je Kirisa wo tudunmo, ta yalige ni yagbaya ya yaa na gaan we mu wu labye wu wuu na we? ⁵ Ta li ya saha nago we be pu wu wo sho wa la, wee di da jaari ni wu be ni ba Kirisa wo tudunmo pusamaa, ni Kafɔɔ wo ceboronamaa pee, ni Sefasi* ye je-e we? ⁶ Kelee ne ni Barinabasi ni, ta we ye p'a yaa na labye watii be pyi, kono wu na ja w'a wu nolige taa? ⁷ Mii yee d'a li logo, wa w'a sorosiire pyi, wufɔɔ

di noko kuri yere ni wuye ni we? Kelee wa wu ezen tiire nari wu ganha ba ti nagoo li-i we? Kelee wa w'a yaporo naha, wu ganha ba yi jirime gbuu-i we?

⁸ Yi ganha ba giin na yemu sipyii wa yu ge, na yee ye ne pye na toogo tasinje we. Bani yee ninuyo y'a ka Kile wo saliya wu be ni. ⁹ Kile tudunmo Musa ya yi ka saliya wu ni na: «Ma ganha bu jɔ le nu no na na wu yaha wu na shinma tanhana tanhana we.»* Ta niye ye ni Kile ya wu funno shaa na ye jo? ¹⁰ Li can koo ni, ta we wuu na be w'a yi jo we? Wee wuu na w'a yi jo kunni. Bani li waha l'i waha, wemu w'a faa pyi ge, w'a yaa w'a wu pyi wu da daa; wemu be w'a shinma sani ge, wu be di da wu sani, wu da daa wu taa le na.

¹¹ Ayiwa, we p'a Kile jomo pu nuguro nugi yee mu. Wee tuun wu ni we be na lo yee keje yanmuyo ni, ta lee ya ye we na? ¹² Ni pii di wa wee kuduun we taa yee mu, ta wu ya yaa ni we ni sanha na toro peefe taan we? Ga we ya ta lee pye we. Wee ya kanhama tuugo beeri soro wuye ni, kono kaa la shishiin ganha ba bari Kirisa wo Kile Jozaama pu ye li na we. ¹³ Yee kunni d'a li ce be na jo piimu pu wa labye pyi Kile-peene pugboko ki ni ge, Kile-peene pugboko ki ni pee wo nolige ya foro. Piimu be pu wa saraya nizogoyo yi wo saraya yi tawologo ki ni ge, pee be wo tahaa wa foro yee saraya ye ni. ¹⁴ Lee ninuno funno ni Kafɔɔ be ya li koro yaha nago piimu p'a Kile Jozaama pu ye li pyi ge, pee wo nolige di da foro lee ye li ni.

¹⁵ Ga ne ta le kuduun kaa le la shishiin sha yee mu we, ne di wa ye kani be nago wee kuduun we di da noni na na we. N'a xu be, ne lee funno lo na toro di ke fundanga ke yaha ki sho na na. ¹⁶ Ne da ja da Kile

* **9:5 Sefasi:** Arameye sheen jomo pu je pii, Girekii ma jo na Pyeri. Ke mege ke kori wu je na faaga. * **9:9** Dutereno 25:4

wo Jozaama pu jo kaa taga da naye pelee we. Bani na pu yere pyi, lee ya neri nejunjo ni fanha kaa. Ne bu bye ne pu yere pyi be we, boongõ ki da nõ ne na. ¹⁷Li da bi da nago kanna neye pyaa mu l'a taan, a ne ganha na Kile Jozaama pu yere li pyi, wee tuun wu ni ne bi yaa ni saraa ni. Ga ni pu jo w'i ya ta w'a foro neye pyaa ki ni we, wee tuun wu ni labye wemu ye kaa l'a le na keje ni ge, wee n'a byi. ¹⁸Ayiwa, wee tuun wu ni leke di wa ne wo saraa wu we? Na Kile Jozaama pu yu sipyii pu mu ma ni, kuduun wemu be w'a yaa ni na ni ge, di ganha ba wee be shaa we. Lee ni ne wo saraa w'a fõro.

¹⁹Ne je sipya wa shishiin wo bulo we; ga lee be na ne kunni da naye yaha bulo sipyii beeri mu, kõnhõ di já sipyijehemee ta Kirisa mu. ²⁰Ne bu bye ni Yawutuu ni tuun wemu ni, ne be na naye pye ba Yawutu je we, kõnhõ pu nijehemee di juwuuro ta. Piimu p'a jaari na sahanji ni Kile tudunmõ Musa wo saliya wu ni ge, ne bu bye ni pee ni, ne be na bye ba pee je we, na ta li can koo ni, ne Musa wo saliya wu koo jaari we. Ga ne ma lee pyi, kõnhõ pu nijehemee di juwuuro ta. ²¹Piimu pu je pu ya Kile tudunmõ Musa wo saliya wu koo jaari-i ge, ne bu bye ni pee ni, ne be na bye ba pee je we; kõnhõ pu nijehemee di juwuuro ta. Ga lee di wa nago kanna ne ta na Kile wo saliya wu koo jaari-i de, bani Kirisa wo saliya wu koo ne jaari. ²²Piimu fanha k'a cære n'a daa wu ni ge, ne bu bye ni pee ni, ne be na naye pye ba pee je we, kõnhõ pu nijehemee di fanha ta. Lee funjo ni, piimu bu bye pyegana beeri na, ne bu bye ni pu ni, ne be na bye ba pu je we; kõnhõ li pye pyegana beeri na, nigin nigin wa di juwuuro ta pu ni. ²³Kile wo Jozaama pu wuu na ne lee beeri pyi, kõnhõ na be di ba da pu kuduun wu ni.

²⁴Piimu p'a jahazhaanri tafere

ti fe ge, ta yee ya li ce na pu beeri pu ma baa, ga shen nigin ye pe na ba jahagbaa li ta we? Wee tuun wu ni yi be pu la le yiyi ni, y'i da fe, kõnhõ yi be di ba kuduun ta. ²⁵Piimu p'a tee jahazhaanri tafere ti fe ge, pee ya pu ye tånha keree nijehenje na. Pee wa pu wuu li pyi kuduun wemu kaa na ge, wee ya xhuu. Ga wèe wa wu wuu li pyi kuduun wemu kaa na ge, wee da ga xhõ we. ²⁶Lee wuu na ne na wo tafere ti fe, ga ne ti fe jubadin we; ne na wo kagurukponjo yi be pyi, ga ne wo kaguruyo yi wa se kafeege na we. ²⁷Ne na ceepuuro ti kana xuuni na naye co can can na keree nijehenje taan; kõnhõ di ganha bu Kile Jozaama pu jo sipyii pu mu, naye pyaa di deree pa buun we.

10

Izirayeli sheen wo keree k'a pye wèe mu naha sheshere

¹Na cebooloo, le l'a wèe sefelee pu ta na pu yaha pu na jaari siwaga ki ni ge, yi funjo ganha bu wo lee na we. Nahaña k'a pu beeri mara, a pu beeri di ba suumõ lõhõ ki kõn jeri. ²Pu beeri p'a batize jahaña ke, ni suumõ lõhõ ki ni, na bye ni Kile tudunmõ Musa ni karijege ki ni. ³Kile ya yalige kemu kan pu mu na yiri fugba wu ni ge, pu beeri p'a kee li. ⁴Kile ya lõhõ kemu kan pu mu ge, pu beeri p'a kee gba. Bani fefere faaga k'a bi pinne ni pu ni, na lõhõ kaan pu mu. Kirisa wu bye kee faaga ke. ⁵Ga le beeri kadugo na, pu nijehemee kapyege ya pa daan Kile mu we, lee l'a pu pye p'a xu siwaga ki ni.

⁶Ayiwa, kii keree kii ya pye na she wèe na, kõnhõ wèe be ganha bu da lakuunjo yaha ki wu le koguunõ ni ba pee ya pye we. ⁷Pii wa bi yapeere kaan pu ni. Yi be ganha bu yiyi yaha yapeeregaan ba pee ya pye we! L'a ka pee shizhaa na Kile Kafila wu ni na: «Sipyii p'a tiin na

li, na gba, lee kadugo na, a p'i xhɔ na shɔ to xɔnhɔɔ na na xhɔnhɔni pu yaperɛɛ nahagbaa na.»* 8 Pii wa bye pu ni dɔdɔɔ. Yi bɛ ganha bu da yiyɛ yaha dɔdɔɔ ba pee ya pye wɛ! Piimu p'a tee dɔdɔɔɔ ti pye ge, sipyii kabɔfɔŋɔɔ kelɛɛ shuun ni taanri (23.000), pee p'a xu pu ni caŋa nii nigin funŋɔ ni. 9 Pii wa Kafɔɔ taanna wii pu ni. Yi bɛ ganha bu da zɔɔ yi Kafɔɔ taanna wii wɛ! Piimu p'a lee pye ge, wɔlɔɔ p'a pee nɔ na gbo. 10 Pii wa bi ŋmunu-ŋmunɔ pu ni. Yi bɛ ganha ba ŋmunu-ŋmunɔ ba pee ya pye wɛ! Piimu p'a lee pye ge, mɛlɛkɛ munaawuumɔ w'a pa pee bɛɛri gbo.

11 Kii bɔŋŋɔ keree kii bɛɛri ya pee ta, kɔnhɔ k'i já pye naha sheshɛɛɛ wɛɛ mu. P'a kii keree kii ka, kɔnhɔ k'i ba bye kalaa wɛɛ mu, wɛɛ piimu pu jɛ taaxɔɔ li kɔŋɔɔɔ na ge. 12 Wee tuun wu ni sipya wemu w'a wuyɛ wii na wee yeregana ya jɔ ge, weefɔɔ wu la le wuyɛ ni wu ganha bu da gurunɔ do wɛ. 13 Nɔwuuro temu t'a yee taa ge, tee ninuuro t'a sipyii pusamaa bɛɛri taa. Kile jɛ jɔmɛɛ fɔɔ, wu da ga sɔɔ yee nɔhɔ ki wolo fo di zhe dorɔ yi fanha ki tɛhɛnɛ tɔan wɛ. Ga tuun wemu ni nɔwuuro ti da ba nɔ yi na ge, Kile na fanha kan yi mu, kɔnhɔ yi já ti xu yiyɛ ni, na guri na taforogo bɛ kan yi mu.

*Wù wùye tanha yaperɛɛ keree tu-
gbo bɛɛri na*

14 Lee wuu na na taanjiinɛɛ, yi sii yi tɔɔɔ wolo yaperɛgaanra ni fɛɛfɛɛ! 15 Y'a keree kɔri cɛ, lee joga na le n'a yu ni yi ni. Ye n'a yu yi mu ge, yiyɛ pyaa bɛ ki yi wii! 16 Wɛɛ ba da Kafɔɔ fɛfɛɛɛɛ yalige ki li, wɛɛ ma baraga taha Kile na na yagbaga kemu gba ge, ta kee wa ma li shɛɛ na Kirisa ni wɛɛ jɛ karijɛɛɛɛ ni wu shishan pu baraga ni wɛ? Buuri wu bɛ wɛɛ ma daa daa wùye na ge, ta wee bɛ ya li shɛɛ na Kirisa ni wɛɛ jɛ

karijɛɛɛɛ ni wu ceepuuro ti baraga ni wɛ? 17 Buuri jɔnɔ nigin yɛ ki jɛ. Ali na wɛɛ yaha wɛɛ ya jɛhɛ bɛ, wɛɛ bɛɛri ya pinne na bye ceepuuro nigin. Bani wɛɛ bɛɛri p'a ke buuri jɔnɔ nigin we taani wùye na.

18 Lemu li bi byi Izirayeli nagoo pu niŋɛ ni ge, yi yi funŋɔ kɔn lee na. Piimu p'a bi ma saraga yanmuyɔ yi li pee ni ge, ta pee jɛ ma bye ni Kile ni karijɛɛɛɛ ni wɛ? Bani Kile wogo ki jɛ saraya nizogoyo yi tawologo yaaga ke. 19 Lekɛ nɛ jomɔ p'i wa zheɛ wɛ? Na kaŋɔɔ li wa yaperɛɛ ki na laa? Ta xaara te p'a gbuu ki na ge, tee na kaŋɔɔ li wa? 20 Bada, lee la bɛ wɛ. Ga nɛ wo jomɔ p'a li shɛɛ nago yanmuyɔ yemu yaperɛgaan p'a wo na gaan yaperɛɛ ki mu ge, jo jinaa mu p'a yee kaan, yi wa gaan Kile mu wɛ. Nɛ funŋɔ di wa yee pu pye karijɛɛɛɛ ni ni jinaa ni wɛ. 21 Yee da já da gbuu Kafɔɔ wo cɛɛgbuu li ni, yi da se y'a gbuu sanha jinaa bɛ wuu li ni wɛ! Yee da já da li ni Kafɔɔ ni, yi da li ni jinaa bɛ ni wɛ! 22 Kelee ta w'à giin wù Kafɔɔ wo jiiizhaga ki yirige? Ta wɛɛ fanha ya jɛhɛ wu wogo na?

*N'a daafɛɛ pu kapyegeɛ yayaa na
nɔɔɔɔ tɛri Kafɔɔ mɛɛɛ na*

23 «Keree bɛɛri jɔ ya kan» ba yee wa yi yu wɛ; ga kuduun jɛ keree bɛɛri ni wɛ. «Keree bɛɛri jɔ ya kan», ga keree bɛɛri di wa da zhe ni yee ni naha na n'a daa wu ni wɛ. 24 Wa shishiin ganha ba wuyɛ nigin wo kuduun keree shaa wɛ! Wa bɛɛri ya yaa w'a kaa pyi lemu wo kuduun wu jɛ watii na ge.

25 Xaara tuugo bɛɛri y'a jɔ ti bɛɛɛ caan na ge, yi ganha ba ti keree yegeɛ wɛ, y'a ti xaa! Yi ganha bu nakaara ta shishiin yaha yi zɔlɔɔ pu na tee wuu na wɛ! 26 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Niŋɛ ke ni ki yanmuyɔ bɛɛri yi jɛ Kafɔɔ woyo.»*

* 10:7 Ekizode 32:6

* 10:26 Zaburuu 24:2

27 Wemu jε Kiricen wε, wee wa bu yi yiri yalige na wu puga, yi bu she wà, wu bu she yalige tuugo beeri kan yi mu, yi ganha bu ki keree yege wε. Yi ki li yi ganha bu da nakaara ta shishiin yaha yi zɔɔɔ pu na wε! 28 Ga wa bu yi pye: «Yapereε xaara ti jε te de!» Wee tuun wu ni, yi ganha bu ti xa nige wε! Wemu w'a yi funɔ to ge, nakaara ti jε wu zɔ wu ni. Lee wuu na, yi ganha bu ti xa wε! 29 Nε wa ye yu yee wo zɔɔɔ pu wo nakaara wuu na-ε de! Ga wemu w'a yi funɔ to ge, wee wo zɔ wu wo nakaara wuu na.

Ayiwa, pii na ba jo yee ni na: «Naha na watii wo zɔ nakaara di da ba dεreε jaagi shan ne na wε?» 30 Yalige ke ne da lii ge, ne bu baraga taha Kile na kee wuu na, leke di da ba jaagi shan ne na kee wuu na, ne d'a baraga taha na xɔ Kile na wε?

31 Lee funɔ ni, yaaga kemu y'a da lii ge; yaaga kemu y'a da gba ge; kaa tuugo beeri y'a da bye ge, kii beeri ya yaa na nɔɔɔ tɛri Kile na. 32 Wa shishiin ganha da kaa pye yi ni lemu na Yawutu wa, kelee Gireki wa, kelee Kile wo Egilizi wu sipya wa jɔɔ kyεegi wε. 33 Yi pye ba ne jε wε! Ne la le nayε ni na sipyii beeri wo jidaan pyi keree beeri ni. Ne nayε mege wo kuduun shaa wε, ga sipyii beeri wo kuduun ne zhaa, kɔnhɔ p'i já shɔ.

11

Cee jɔɔ keree Kile pɛlɛduun ni

1 Ayiwa, yi pye na taannivεε ba ne be ya Kirisa taanni taannigana lemu na wε!

2 Na cebooloo, ne yi sɔni xuuni, bani yee ya fungɔngɔ yaha ne na keree beeri ni, kalaa wemu be ne kan yee mu ge, na nɔhɔ na wu be koo jaari. 3 Ga kaa nigin jε wà, na funɔ ki wa y'i lee ce: Kirisa wu jε ná beeri wo jɔɔɔ; ná be di jε wu shɔ jɔɔɔ; Kile di jε Kirisa be wo jɔɔɔ. 4 Wee tuun wu ni, ná

wemu ba Kile jεeri, kelee na kafila nuri Kile jɔ na na dorogo, wu ba lee la shi pyi na wu jɔɔ yaha k'a tɔ, wu ya baraga taha Kirisa na wε.

5 Ga cee ba Kile jεeri, kelee na kafila nuri Kile jɔ na na yu; wu ba lee la shi pyi na ta jɔɔ jε wu jɔɔ ni wε, ná we wu jε wu jɔɔ wu ge, wu ya baraga taha wee na wε. W'a jεri ba cee jɔɔ wu jε wε.

6 Cee wemu bu jo wu da jɔɔ wu jɔɔ ni wε, wee tuun wu ni wu mehe jɔɔ ti kɔn. Ga cee na wu jɔɔ kɔn, kelee na jɔɔ ki xuu, lee bi jε cee mu shiige, wee tuun wu ni w'a yaa wu jɔɔ wu jɔɔ.

7 Ná ya yaa wu pa wu jɔɔ tɔ wε, bani Kile jaa ni w'a yàa, na Kile wo nɔɔ wu be sheε. Ga cee di ná be wo nɔɔ wu sheε. 8 Bani ná ya ta foro cee ni pu yaaduun wu ni wε, ga cee w'a foro ná ni. 9 Ná di ya ta yàa cee wuu na wε, ga cee w'a yàa ná wuu na.

10 Lee wuu na cee ya yaa na jɔɔ melekεε pu wuu na, lee di bye naha sheshεε, temu ya li sheε na w'a wuyε tirige wu poo mu ge.

11 Ga lee be na, na wèe yaha Kafɔ wo karijεε ki ni, wèe ya li ce jo cee da já bee ná baa wε, ná be di da já bee cee baa wε. 12 Bani cee w'a foro ná ni pu yaaduun ni; ga nime cee w'a ná seni, lee beeri d'a foro Kile ni.

13 Yiyε pyaa be ki li wii ge. Ta la saha cee w'a Kile jεeri n'a daa fεε ni jε ni jɔɔ baa? 14 Na saha ni sipyii yε pyaa yaagana ni, ta yee wa li jaa na jo ná na wu jɔɔ yaha t'a tɔnnɔ, na shiige kaa li jε lere wε?

15 Ga na li ta cee bu wu jɔɔ yaha t'a tɔnnɔ, lee ne juyirige; bani jɔɔ wege ni Kile ya jɔɔ kan cee mu. 16 Ayiwa, wa ba giin wu da nakaara pyi sanha kii keree kii shizhaa na; wèe kunni ya pyegana latii ce nige le kadugo na wε; pyegana latii be di wa egilizi wa shishiin ni le kadugo na wε.

Kafɔ wo fεεε yalige ki ligana

17 Ayiwa, n'a da kaa nigin wa taga yi funɗo to, ne kunni wa da ja yi so lee wuu na bada we. Lee li wa me. Pinnere temu yee ya byi ge, ti ya laɗogi yee na we, fo kakara. 18 Li nizhiine li wa le: Ne logo na ba yee ya yiyε pinne jomɔ na we, na yee ya beni we, yee na daa daa. Ne giin jo can wa be pee jomɔ pe ni. 19 Li waha l'i waha yee ya yaa na taa taa, nakaara be wa lee ni we; kɔnhɔ piimu p'a n'a daa wu co xuuni ge, pee di je shɔɔnri yi te ni. 20 Yee bu yiyε pinne, yalige ke yee ma li ge, kee ne Kafɔ wo fεfεεε yalige ki we. 21 Bani ba yee ya yiyε pinne Kafɔ wo yalige ki kaa na we, yee na gburogi, wa beeri na dii wuyε pyaa wo yalige na, na she kee lo na li. Lee funɗo ni pii na ba gori ni xuugo ni, pii d'a tin, na gba fo na figi. 22 Wee tuun wu ni piyεye ne yee mu-i ge? Ta yee ya ja na li wa, na gbuu wa we? Kelee y'a giin y'i Kile wo Egilizi wu yaha jate baa yaaga ge? Na fara lee na, piimu pu ne funmɔ fεε pu ge, y'a giin yi shiige le pee nahaya ni kunni? Yi wa giin ne yeke jo we? Di yi so lee wuu na laa? Lee kunni da ja bye we!

Yeke Poli ya jo Kafɔ wo fεfεεε yalige ki keree na ge

23 Ayiwa, ne kalaa wemu ta Kafɔ mu, na wee ninumɔ kan yee mu ge, wee wu wa me: Piige kemu ni pu bi da ba Kafɔ Yesu le keɗe ni ge, w'a buuri lo kee piige ki ni, 24 na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na jo: «Ne ceepuuro ti wa te, yee wuu na t'a kan. Y'a le pyi kɔnhɔ yi funɗo di da dun ni na kaa ni.» 25 Ba p'a li xo we, a wu εεzen loho ceεgbuu li be lo kan pu mu, na jo: «Kile ya kariɗεεε jomεε nivonɔ lemu lo sipyii mu ne shishan baraga ni ge, lee li wa me ke εεzen loho ke. Yi ba da ki gba tuun beeri ni, yi ki gba kɔnhɔ yi funɗo di do ni na kaa ni.» 26 Wee tuun wu ni, tuun beeri ni yee ya

wee buuri we li, na kee εεzen loho ke gbuu ge, Kafɔ wo xu wu keree yee ya yu lee funɗo ni, fo wu ga guri pa sanha.

27 Lee wuu na sipyaa sipya w'a wee buuri we li, na kee loho ke gba gbagana la na lemu ya baraga tɛri Kafɔ mεge na-ε ge, weefɔ ya jaagi shan wuyε na Kafɔ ceepuuro te, ni wu shishan pu shizhaa na. 28 Lee wuu na, wa beeri ya yaa na fεnhε wu zo wu nɔho wolo wii, wee tuun wu ni wufɔ di na wee buuri we li, wu kee loho ke gba. 29 Lee be we, sipya wemu w'a wee buuri we li, na kee loho ke gbuu, na ta kɔri wemu wu ne yi na Kafɔ ceepuuro ti shizhaa na ge, wufɔ di ya wee jate we, kiiri weefɔ ya shan wuyε juɗo ni ni wee buuri we li, ni kee loho ke gba ni. 30 Lee l'a shεɗεhεmεε pye pii na ya, pii fanha d'a xo yee ni. Lee l'a pii pye p'a xu be yee ni. 31 Wee bu fεnhε wu zo lo pu nɔho wolo wii naha na, Kile wo kiiri wu da do nige weε juɗo ni we. 32 Ga Kafɔ ya kiiri kɔon weε na, na weε kuuni, kɔnhɔ kiiri ganha ba she binne do weε juɗo ni ni kɔɗo ke wo sipyii pusamaa ni we.

33 Ayiwa na cebooloo, lee funɗo ni yi ba da yiyε pinne y'i Kafɔ wo fεfεεε yalige ki li, y'a yaa na yere yiyε sige. 34 Xuugo ba da k'a sho wa ni, wufɔ wu li wu puga wu na w'a ma; kɔnhɔ yi ganha bu da da yiyε pinneε, yi da kiiri shaan yiyε na we.

Ayiwa, neye pyaa ki ba no wa yi yiri tuun wemu ni, ne na keree kisanɗa naha shɔnri.

12

Loolodahaa kiimu Fεfεεε Munaa l'a gaan ge

1 Ayiwa na cebooloo, Fεfεεε Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, ne funɗo ki wa y'i kee keree ce yi fiinne. 2 Yeeye pyaa k'a li ce na jo tuun wemu ni yee di bye yee sanha Kile ce-ε ge, yee bi yiyε yaha yapεεε

kenje ni, na daha ki nõhõ ni, na ta jõ di wa be kee yapereee kii mu k'a yu we. ³ Lee wuu na n'a yi yu yi mu, y'i li ce na jo Kile Munaa je sipya wemu ni ge, weefõ da ga já jo na Yesu wu laji we. Fefereee Munaa bu bye li je sipya wemu be ni we, weefõ be da ga já jo na Kafõ wu je Yesu we.

⁴ Loolodahaa tuuyo nijeheye yi wa wà, ga Fefereee Munaa nigin l'a ki beeri kaan. ⁵ Labye wemu l'a gaan wèe mu ge, wee labye we tuuyo y'a jehè, ga wu beeri di byi Kafõnumõ we mu. ⁶ Kapyegeee kii tuuyo be d'a jehè, ga Kilenumõ we w'a ki sefereee kaan wù beeri nigin nigin wu mu wù na byi.

⁷ Fefereee Munaa l'a liye shee ni loolodahaa ni, l'a kiimu kaan wèe mu ge, kõnhõ wa beeri di da sipyii pu beeri mago jõgi. ⁸ Lee Munaa le li ma se kan wa mu wu na fungõngõ fereee jomõ yu, lee Munaa le ninunõ na ba se kan wa betii mu wu na laje jomõ yu. ⁹ Lee Munaa le ninunõ ma ba wa wo n'a daa pye w'a pelee fo xuuni; lee ninunõ na ba sefereee kan sanha wa be mu wu na yama fee cuunõ. ¹⁰ Fefereee Munaa li ma sefereee kan wa mu wu na kakanhanjaa pyi; na sefereee kan wa mu wu na Kile tuduro yu. L'a se kan wa be mu sanha wu na munaakuunõ kii wo kapyegeee ceni na zhõnri Fefereee Munaa li wogoo ki ni. L'a ba sefereee kan watii be mu wu na shi watii jomõ yu wu sanha dee pemu jo ja we; na sefereee kan wa be mu sanha wee na ganha na pee jomõ pe kõri yu. ¹¹ Ga Fefereee Munaa nigin we, lee li wa kii keree kii beeri pyi li ye. Lee li wa kii loolodahaa kii beeri kaan, wa beeri ni ma wuu, na be ni liye pyaa jidaan ni.

N'a daa fee pu beeri ya jeri pye ceepuuro nigin

¹² Ayiwa, sipya ceepuuro, nigin ti je tii; ga ti yatenye d'a jehè. Wee tuun wu ni, ceepuuro yatenye ni

yi jehègana beeri, ba yee wa me ceepuuro nigin we, wèe piimu pu wa ni Kirisa ni karijehège ni ge, mu li wa wèe be mu. ¹³ Bani Fefereee Munaa nigin ni wèe beeri ya batize, na binne na bye ceepuuro nigin. Ma Yawutu la, ma Gireki la, ma bulo la, ma shiin je maye wo la, wèe beeri p'a Fefereee Munaa nigin we ta.

¹⁴ Ayiwa, ceepuuro ya yàa ni yatenge nigin ni we, ga yatenye nijeheye ni t'a yàa. ¹⁵ Tõggõ bu jo na ba ni kee di wa kenje we, wee tuun wu ni na kee niye wa ceepuuro ti ni we, lee na ki niye kòn wolo ceepuuro ti yatenye yi ni ya? ¹⁶ Niwii be bu jo na ba ni lee di wa jii we, wee tuun wu ni na lee niye wa ceepuuro ti ni we, lee na li niye kòn wolo ceepuuro ti yatenye yi ni ya? ¹⁷ Sipya ceepuuro beeri da bi bye jii ye nigin, dii wu bi da da nuri we? Kelee ti beeri da bi da niwii ye na, dii wu bi da da nugo nuri we? ¹⁸ Ga li can koo ni, Kile ya ceepuuro yatenye yi beeri nigin nigin le ti ni, na be ni wuye pyaa jidaan ni. ¹⁹ Ceepuuro ti beeri da bi da yatenge nigin ye na, ta ti bi da bye me sanha ceepuuro? ²⁰ Lee wuu na ceepuuro yatenye y'a jehè, ga ceepuuro te di je nigin ye pe.

²¹ Lee wuu na jii da já kenje pye: «Ne yaaga wa mu ni we.» Nunõ be di da já tõyõ pye: «Ne yaaga wa yee ni we.»

Ceepuuro yatenye ya yiye kenje so-goo

²² Li can koo ni, yatenye yemu wèe ya wii ceepuuro ni jo yee wo baraga k'a xõ fo xuuni ge, yee be wo kanõ li je wà. ²³ Ceepuuro ti yatenye yemu wèe ya wii na jo yi je yaaga-e ge, yee wèe ya gemee xuuni na toro yi saya tãan. Yemu yi je shi-ige woyo ge, na baraga teri yee na na toro yi saya tãan. ²⁴ Yemu je shi-ige woyo we, wèe ya kee baraga ke tuugo teri yee na we. Lee yaagana le na Kile ya ceepuuro yatenye yàa, yemu yi je baraga baa ge, kõnhõ

wèe di da baraga t̄eri yee na xuuni. ²⁵ W'a lee pye mu k̄anh̄o ceepuuro ti yatenȳe ya shishiin ganha bu da waa laha ya na w̄e; ga yi b̄eri di binne, y'i da ziȳe ken̄e sogoo. ²⁶ Ceepuuro ti yatenge ka ba gana, yatenȳe yi b̄eri yi da binne da gana ni kee ni. Yatenge ka bu p̄en̄e ta, yatenȳe yi b̄eri yi da binne fun̄jo taan ni kee ni.

²⁷ Yee b̄eri p'a pinne na bye Kirisa wo ceepuuro. Yee b̄eri nigin nigin wu j̄e wu ceepuuro ti yatenȳe ya. ²⁸ Lee ten̄egana li na Kile ya pii ten̄e Egilizi wu ni wu labye wu kaa na. Pu nizhiilee j̄e Kirisa wo tudunm̄o, pu shuun wuu j̄e pi-imu p'a nuri Kile j̄o na na dorogo ge, pu taanri wuu j̄e karam̄oḡo; lee kadugo na a wu sef̄ere kan pii mu pu na kakanhan̄aa pyi, na sef̄ere kan pii mu pee na yama f̄e cuun̄jo, na se kan pii mu pu na pusamaa t̄eri, na pii pye jahagbaa f̄e, na sef̄ere kan pii mu pu na shi watii jom̄o yu pu sanha dee pemu jo ja w̄e. ²⁹ Ta l'a yaa pu b̄eri pu pye Kirisa wo tudunm̄o? L'a yaa pu b̄eri p'a nuri Kile j̄o na p'a dorogo ya? L'a yaa pu b̄eri pu pye karam̄oḡo ya? Ta pu b̄eri mu sef̄ere ya kan p'a kakanhan̄aa pyi? ³⁰ Ta pu b̄eri mu sef̄ere ya kan p'a yama f̄e cuun̄jo? Ta pu b̄eri mu sef̄ere ya kan p'a shi jom̄o patii yu? Ta pu b̄eri mu sef̄ere ya kan p'a pee shi jom̄o pe k̄ori yu?

³¹ Ayiwa, loolodahaa kiimu wo tayerege k'a p̄e xuuni ge, y'a kee kaa kilee. Ga kaa lemu li wa kii b̄eri jaha na ge, nime n'a da lee she yi na.

13

Taan̄eeḡe

¹ Ayiwa, li j̄ehe da nago ne sipyii pu b̄eri wo shi jom̄o pe ce na yu, na melekee pu be wo pu ce, taan̄eeḡe di j̄e ne ni w̄e, ne jom̄o pu j̄e ya yaaga be j̄o w̄e. Ne j̄eri maga, kelee

yatin̄e, na tunm̄o ȳe yeege. ² Ali ne j̄ehe da bi kafila nuri Kile j̄o na na dorogo; kelee kan̄m̄oh̄o kii b̄eri wo laje, ni cem̄e pe b̄eri wo sef̄ere ya kan ne mu; kelee ne n'a daa wu baraga ya p̄e fo na faaboboyo k̄oongi na l̄eri yi tayahan̄a ni, na ta taan̄eeḡe di j̄e ne ni w̄e, ne j̄e yafiin be w̄e. ³ Ali ne j̄ehe da na ken̄e yan̄muȳo b̄eri loolo la baa f̄e na, na s̄o na na ceepuuro ti be kan pu sorogo be, taan̄eeḡe bye k'i j̄e ne ni w̄e, lee la shishiin ya yaaga j̄o ne na w̄e.

⁴ Taan̄eeḡe luu ya mara, taan̄eeḡe ya saama pyi, j̄ep̄een j̄e taan̄eeḡe ni w̄e, taan̄eeḡe ya j̄osanga pyi w̄e, taan̄eeḡe ya tabaara pyi w̄e, ⁵ taan̄eeḡe ya shiige kaa pyi w̄e, taan̄eeḡe ya kiȳe kuduun shaa w̄e, taan̄eeḡe luu ya ȳiri t̄ovuyo na w̄e, taan̄eeḡe j̄e ni funguun̄jo ni w̄e, ⁶ taan̄eeḡe ya fundanga pyi katiibaagaa shizhaa na w̄e, ga can keree na k'a fundanga pyi, ⁷ taan̄eeḡe ya keree b̄eri yafani, taan̄eeḡe ya daa sipyii na keree b̄eri ni, taan̄eeḡe funḡo ya l̄eri ki tadan̄a na w̄e, taan̄eeḡe ya keree b̄eri soro.

⁸ Taan̄eeḡe ya xhuu bada w̄e; piimu pu wa nuri Kile j̄o na na dorogo ge, lee na ba xh̄o; shi jom̄o patii wo loolodahaa ki na ba xh̄o; cem̄e pu be na ba xh̄o. ⁹ Bani w̄e wo cem̄e pu j̄o ya ta fa w̄e, jom̄o pemu be w̄e ya nuri Kile j̄o na na dorogo ge, w̄e di ya pu be b̄eri taa w̄e. ¹⁰ Ga lemu wo j̄o k'a fa ge, lee ba ba can̄a kemu, lemu li j̄e li j̄o ya fa-e ge, lee na xh̄o.

¹¹ Tuun wemu ni ne bi bye n̄oh̄oc̄ere ge, ne jom̄o yoo, na funḡo yoo, na keree jaha c̄egana yoo, kii b̄eri bi bye n̄oh̄opiire wogoo. Ga ba ne pa le w̄e, keree kiimu b̄eri ki j̄e n̄oh̄opiire wogoo ge, a ne kee b̄eri j̄o yaha. ¹² Ali nime be ni, keree kiimu w̄e ya j̄aa ge, w̄e ya ki b̄eri taa na j̄aa w̄e. Ki j̄e kanna jaawiige ni w̄e ya

ki wii, na bye wèe ya ki bæeri jaa wε. Ga canja jii la wa ma, wù na ba kee keree ki ja naha ni naha. Ali nijaa bæ ni, keree kiimu nε cε ge, ki jɔ ya fa wε. Ga canja jii la wa ma, nε na ba keree ki bæeri cε fo na nɔ ki tɛhɛnɛ na, ba Kile ya nε cε mε wε.

¹³ Ayiwa, kii keree taanri we, kii k'a kori yaha nime: n'a daa fεεε, ni tadanja, ni taanηεεge. Ga ki bæeri wo nighɔɔ di jηε taanηεεge.

14

Kile Munaa li wo loolodahaa k'a yaa na pu bæeri mago jɔgi

¹ Ayiwa na cebooloo, lee wuu na y'a yaa yi fɛnhε taanηεεge sha keree bæeri naha na! Fεfεεε Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, yi da kee bæ shaa! Ga na nuri Kile jɔ na na dorogo wo loolodaa le, y'a lee shaa xuuni. ² Wemu ba shi watii jomɔ* yu, weefɔɔ ya yu ni sipyii ni wε, ga Kile ni wu ma yu. Keree kiimu wu ma yu Fεfεεε Munaa li gbɔɔrɔ ni ge, kee ma ηmɔhɔ, bani wa shishiin ya ki ceni wε. ³ Ga wemu ba kafila nuri Kile jɔ na na yu, sipyii ni weefɔɔ ma yu, kɔnhɔ pu da se naha na n'a daa wu ni, samɔhɔrɔ di da jin pu ni, pu da lojine taa. ⁴ Wemu ba shi watii jomɔ yu wuyε nigin wo n'a daa weefɔɔ ya luu na se nahagbaa na. Ga wemu ba kafila nuri Kile jɔ na na yu, n'a daa fεε pu bæeri wo n'a daa wu weefɔɔ ma luu na se naha na. ⁵ Nε funηɔ ki wa Kile di se kan yi bæeri mu, y'i já y'a shi watii jomɔ yu. Ga lemu l'a dan nε ni sanha na toro lee bæ tãan ge, lee li wa mε jo Kile wu se kan yi mu yi da nuri wu jɔ na y'a dorogo sipyii mu. Bani na kafila nuri Kile jɔ na na yu, lee kaɲɔɔ ya pele na toro shi jomɔ patii wo jo tãan. Fo pee shi jomɔ pe kɔri bu jo, p'i na já shε ni Egilizi wu n'a daa wu ni naha na.

⁶ Ayiwa na cebooloo, nε bu she yee yiri nime we ni, nε di ya shε Kile wo kashεε la paari yee mu wε, nε di ya Kile wo lajε watii keree jo yee mu wε, nε di ya jomɔ pa logo Kile jɔ na na torogo yee mu wε, nε di ya shε yee kalaa wε; ga fo na shi jomɔ patii yu yee mu, leke nε di da jɔ yee na lee funηɔ ni wε? ⁷ Wù naha sheshεεε lɔ yatinyε ya na, sibenε* kelee koni: Mεhεε ki bye k'i ya yu ki jogana na wε, dii wa da bye wu li cε na le jegulo le li wa sibenε li mεε le, kelee koni wu mεε li wε? ⁸ Maga kemu pu ma wi kashεnηmɔɔ pu na gbegele foro ge, kee maga ke bye k'i ya wi ki wigana na wε, kashεnηmɔ weke w'i da gbegele wε? ⁹ Mu li wa yee bæ mu. Jomɔ pe yee ya giin di jo ge, yee ba pee yu shi jomɔ patii ni, dii sipya di da bye wu pee kɔri cε wε? Pee jomɔ pe ya ηeri ba kafεεge jηε wε. ¹⁰ Shi jomɔ tuuyo nijehεyε yi wa kɔηɔ ke na, ga yi bæeri di wa ni kɔri ni. ¹¹ Ga sipya watii ba yu ni nε ni shi watii jomɔ ni nε di ya pee nuri wε, wemu w'a yu ni nε ni ge, nε ηeri weefɔɔ mu nabun, a weefɔɔ bæ di ηeri nε mu nabun.

¹² Ayiwa, ba ni yee di wa Fεfεεε Munaa li wo loolodahaa ki la pyi, wee tuun wu ni, kiimu k'a se ni Egilizi ni nahagbaa na ge, y'a kee shaa yi kee ta xuuni. ¹³ Lee wuu na wemu ba shi watii jomɔ yu, weefɔɔ ya yaa w'a Kile ηeri kɔnhɔ wu já w'a pee jomɔ pe kɔri yu. ¹⁴ Bani nε ba Kile ηeri shi watii jomɔ ni, nε zɔ wu ma bye ηεεge ki na, ga jomɔ pe nε yu ge, nε fungɔngɔ ke di ya labye pyi pee shizhaa na wε. ¹⁵ Wee tuun wu ni nε di da leke pye wε? N'a da Kile ηeri ni na zɔ wu ni, ga n'a da wu ηeri ni na fungɔngɔ ki bæ ni. N'a da Kile masɔηɔ yoyo cee ni na zɔ wu ni, ga nε na da yi cee ni na fungɔngɔ ki bæ ni. ¹⁶ Lee kaa bæ wε, mu ba

* **14:2 Shi watii jomɔ:** Pee jηε shi jomɔ pemu ma m'a yu Kile wo sefεεε ti funηɔ ni ma di sanha dee pu jo ηa-ε ge. Pu na já bye ηinε ke wo shi jomɔ kelee mεlekeε wo jomɔ. * **14:7 Sibenε:** Lee jηε faan.

baraga t̄eri Kile na shi jom̄o patii ni, wemu wu j̄e wà sipyiire ti ni wee ya pee jom̄o pu nuri-i ge, dii wee di da já «Amiina» jo mu Kile-j̄erege ki na w̄e? Bani ye mu ya yu ge, wu ya yi c̄e w̄e. ¹⁷ Ali na mu Kile-j̄erege ki ta k'a j̄o b̄e, ki ya yaaga b̄e le wee wo n'a daa wu ni w̄e.

¹⁸ Ne shi jom̄o patii nijeh̄eme yu ali na toro yee t̄aan, n̄e baraga taha Kile na lee wuu na. ¹⁹ Ga n'a daa f̄ee pinn̄e ni, j̄oj̄ii kaguro wemu jaha ya c̄e ge, na kee k'a ȳe taga sipyiire ti kalaa, n̄e lee fun̄j̄o l̄o na toro j̄oj̄ii kab̄ofon̄j̄o ke (10.000) jo t̄aan shi jom̄o patii ni pemu jaha ya c̄e-ε ge.

²⁰ Na cebooloo, yi ganha ba yi funȳo k̄oon ba n̄oh̄apiire j̄e-ε w̄e. Kakuuyo shizhaa na kunni y'a yaa na pye ba pubin̄j̄e j̄e w̄e. Ga funzhaa shizhaa na y'a yaa yi pye sipyileye. ²¹ L'a ka Kile Kafila wu ni n̄a:

«Shi watii wo jom̄o ni n'a da ba jo ni we shi we ni.

Nabuun j̄oȳo na n'a da ba jo ni wu ni.

Ga lee b̄e na p'a da ba n̄e jom̄o pu logo w̄e.

Kaf̄o w'a jo mu.»*

²² Lee wuu na, na yu shi watii jom̄o ni, piimu j̄e Kiric̄en w̄e, Kile wo jaha shesh̄ere ti j̄e tere pee mu, t'i j̄e jaha shesh̄ere n'a daa f̄ee mu w̄e. Ga na kafila nuri Kile j̄o na na yu sipyii mu, tee j̄e Kile wo jaha shesh̄ere n'a daa f̄ee mu, ga piimu j̄e Kiric̄en w̄e, t'i j̄e jaha shesh̄ere pee mu w̄e.

²³ Yiȳe pyaa b̄e ki li wii ge! Yee egilizi wu sipyii pu b̄eri bu puȳe pinne, yee b̄eri ba shi watii jom̄o yu, a piitiilee di n̄o yee ta yee na pee yu, kelee piimu j̄e Kiric̄en w̄e, pee ya n̄o yee ta mu, ta pu da jo na yee b̄eri j̄un̄mogoo k'a yiri w̄e? ²⁴ Ga yee b̄eri ba jom̄o nuri Kile j̄o na na dorogo. Wemu j̄e Kiric̄en w̄e, a wee wa di n̄o wà, kelee sipya watii.

Yemu w'a nuri yee j̄o na ge, wu z̄o wu na bu jaagi yee na. Pee jom̄o pe na ba kiiri k̄on wu na! ²⁵ Keree kiimu b̄eri k'a j̄m̄oh̄o wu fun̄j̄o ni ge, kee b̄eri na zh̄e k̄p̄enge na. W'a nuguro sin, na wu jaha buri, na Kile pele, na jo: «Can can na Kile wa ni yee ni.»

Keree ki b̄eri ya yaa na zh̄onri ki sh̄onrigana na

²⁶ Ayiwa na cebooloo, y'a yaa y'a lemu pyi ge, lee li wa m̄e. Yi ba yiȳe pinne, Kile-pēen̄j̄e kelee wu mas̄on̄j̄o yogo bu da wa mu, wu ki c̄e. Jom̄o bu da wa mu di daga pusamaa kalaa, wu pu jo. Kile bu da w'a kash̄e she wa na, wuf̄o b̄e wu lee jo. Kile bu da w'a shi watii jom̄o she wa na, wuf̄o wu pee jo. Wa b̄e bu da na da já pee jom̄o pe k̄ori jo, weef̄o b̄e wu pee jo. Ga ki b̄eri ya yaa k'a byi k̄onh̄o n'a daa f̄ee pu da se jaha na n'a daa wu ni. ²⁷ Li bu da pu na da shi watii jom̄o jo, sipyii shuun kelee taanri ȳe w'a yaa na pee jo nigin nigin na. Wa b̄etii di da wà weef̄o di da pee jom̄o pe k̄ori yu! ²⁸ Wa bye wu ya ta wemu na já da pee jom̄o pu k̄ori yu w̄e, wee tuun wu ni piimu pu j̄e ni pee jom̄o pu wo loolodahaa ki ni ge, pee ya yaa na cari puȳe na. Wa ba da wu wo jo, wu pu jo wuȳe fun̄j̄o ni wu ni Kile ni, wa ganha bu da wu wo mujuu li yeege nige sipyiire ti t̄e ni w̄e.

²⁹ Piimu p'a kafila nuri Kile j̄o na na yu ge, pee ba da jo, pu shuun kelee pu taanri ȳe wu jo, pusamaa di niwegee shan ni pee woyo yi ni, p'i yi suguri. ³⁰ Ga Kile bu kash̄e la she sipyit̄enge ka na, wemu w'a bi yiri yere na yu ge, weef̄o ya yaa wu cari wuȳe na. ³¹ Yee b̄eri na já da nuri Kile j̄o na na dorogo nigin nigin, k̄onh̄o pu b̄eri di kalaa ta, sam̄oh̄o b̄e di j̄e pu ni. ³² Kile ya lee loolodaa le kan sipyii piimu mu p'a nuri wu j̄o na p'a dorogo ge, se

* 14:21 Ezayi 28:11-12; Duter̄en̄ome 28:49

wa pee sipyii pii ni pu já kuu puyε mu. ³³ Bani Kile ya ta pye kawuriye Kile wε, ga janije Kile wu jε wii.

Ayiwa, ma na jo ba li wa fεfεεε sipyii pu wo egilizii pu bεeri ni wε, ³⁴ yi ba yiyε pinne, cεe pu ya yaa pee p'a jomɔ luu p'a yu wε. Li ya saha pee p'a yu egilizi wu funɔ ni wε. P'a yaa pu puyε tirige ma na jo ba Kile wo saliya jomεhεε k'a yi yu wε.* ³⁵ Pii ba giin p'i kaa la yegeɔ pye p'i li jaha cε, peefεε pu pu namaa yege lee kaa li na deeye ni. Li ya saha cee wu yiri w'a yu n'a daa fεε pinnerε ni wε.

³⁶ Wee tuun wu ni ta yee yiri Kile Kafila w'a yiri? Kelee ta yee yε na w'a da? ³⁷ Wa ba wuyε wii na jomɔ wee ya nuri Kile jɔ na na yu, kelee na Fεfεεε Munaa l'a loolodaa la kan wee mu, weefɔɔ ya yaa wu li cε na ye nε yu ge, na Kafɔɔ wo jomεhεε ki jε kii. ³⁸ Ga wufɔɔ bu bye w'i ya sɔɔ pe jomɔ pe na wε, yi be ganha bu wufɔɔ jate wε!

³⁹ Ayiwa na cebooloo, y'a yaa y'a kaa lemu shaa xuuni ge, lee li wa mε. Na jomɔ nuri Kile jɔ na na dorogo sipyii mu. Wa be ba yu shi watii jomɔ ni, yi ganha bu weefɔɔ be jaha kɔn wε. ⁴⁰ Ga yi da keree ki bεeri pyi ki kace na, ki bεeri di da byi k'a se ki pyeganaa na.

15

Yesu nixhugo ki jε jε keree

¹ Ayiwa na cebooloo, nε Kile Jozaama pemu jo yee mu ge, pee pemu na yee ya sɔɔ na gori yaha pu ni ni lowaa ni ge, n'a yi funyɔ tirige pee na sanha. ² N'a yi kalaa pu ni kalaagana lemu na ge, yi ba pu koro jaari na sahanjɔ ni lee kalaagana li ni, yi na juwuuro ta pu baraga ni. Li ba foro lee ni, yi na yi wo n'a daa wu pye tawaga ni.

³ Nεyε pyaa ya kalaa wemu ta wee di jε kalaa wu jɔgbɔhɔ ge, wee ni nε fenhe yee kalaa. Wee wu

wa mε. Wεe wo jurumu wuu na Kirisa ya xu ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε. ⁴ A p'i wu le fanja ni. Wu caxhugo cana taanri wogo ki na, a wu jε na foro xu ni ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε. ⁵ Wu nijεɔ na, w'a wuyε she Pyεeri na, lee kadugo na na wuyε she wu tudunmɔ ke ni shuun wu na. ⁶ Lee kadugo na, cebooloo n'a daa fεε piimu ya wu pinne ja shizhan ge, pee ya jεhe sipyii xhuu kaguro (500) na. Pee nijεhεmεε wa sanha jii na nijaa we be ni. Ga pii wa xu pu ni. ⁷ Lee kadugo na sanha, a wu wuyε she Yakuba na, na wuyε she wu tudunmɔ pu bεeri na.

⁸ Lee bεeri kadugo na, a wu wuyε she nε Poli be na, nε wemu wu jε ba pya jε wε, wemu w'a se na ta wulaa ya lε-ε ge. ⁹ Bani nε wu jε Kirisa wo tudunmɔ pu bεeri nifεnhεfεnhεnε. Nε bi yaa be yeɔ p'a na pyi Kirisa wo tudunmɔ wε, bani nε Kile wo n'a daa fεε pu kanha shen xuuni. ¹⁰ Ga sipya wemu nε jε ge, Kile wo niime wu gbɔɔɔ ni nε já pye wee sipya we. Wee niime we Kile ya kan nε mu ge, wu ya ta pye la jɔbaa wo bada wε. Bani nε na já jo nε labye pye na toro Kirisa wo tudunmɔ pusamaa bεeri taan. Ga nεyε pyaa wo fanha kaa ya lee pye wε. Kile wo niime wemu wu jε ni nε ni ge, li can koo ni wee w'a lee pye. ¹¹ Lee wuu na, w'a pye nε yoo, li shiin ya pye Kirisa wo tudunmɔ pusamaa yoo, lee yeɔnunɔ le wεe wa byi, lee na yee di wa dā.

N'a daa fεε pu nixhuyo yi wo jε wu keree

¹² Ayiwa, wee tuun wu ni wεe bi jε na lee yeɔ li pyi na jo Kirisa ya jε na foro xu ni, jaha na pii di wa yu yee ni sanha na xujεnε da ba bye jiga na-ε wε? ¹³ Xujεnε bu da li da ba bye can na wε, wee tuun wu ni Kirisa ye pyaa ki be ya ta jε na foro

* 14:34 Zhenzi 3:16

xu ni shiin wε. ¹⁴ Li shiin bi jε mu can na, na Kirisa ya ta jε na foro xu ni wε, wee tuun wu ni juŋɔ jε wεe wo yεε li na wε; a yee wo n'a daa wu bε di bye juŋɔ baa. ¹⁵ Na fara lee na, ni xujεne li da ba bye kunni wε, kafineyε wεe ya dεri Kile na, bani wεe wa yu na w'a Kirisa jε na yeege xu ni, na ta w'i ya lee pye wε. ¹⁶ Bani xuu pu bu da pu da ba jε jiga na kunni wε, wee tuun wu ni Kirisa yε pyaa ki bε ya ta jε na foro xu ni shiin wε. ¹⁷ Li shiin bi ta nago Kirisa ya jε wε, wee tuun wu ni yee wo n'a daa w'a pye juŋɔ baa, a yi jurumu wu bε di nɔhɔ kori yaha yi juŋɔ ni. ¹⁸ Na fara lee na n'a daa fεε piimu bεeri p'a xu, na pu yaha Kirisa nɔhɔ ni ge, pee bεeri ya piin fo wà. ¹⁹ Wεe bi ta wεe ya Kirisa pye wù tadaŋa ke koŋɔ ke wo jii fεere te yε nigin wuu na, wee tuun wu ni wεe pu jε ke koŋɔ ke wo sipyii pu bεeri wo jaa fεε.

²⁰ Ga li can koo ni Kirisa ya sii jε na foro xu ni. Kile ya wu jε, piimu p'a xu ge, na wu pye pee wo shenshiime, na li shεε na pee bε na ba jε na foro xu ni. ²¹ Bani ba xu ya jé koŋɔ puga shen nigin keŋε kurogo wε, mu xujεne li bε ya pye shen nigin keŋε kurogo. ²² Ba sipyii pu bεeri ya xhuli pu ni Adama wo kariŋεεge ki funŋɔ ni wε, mu sipyii pu bεeri da ba jε pu ni Kirisa wo kariŋεεge ki funŋɔ ni. ²³ Ga wa bεeri ni wu wuu tuun wu wa, wa wuu bεeri ni li koro. Kirisa w'a pye li shenshiime, lee kadugo na piimu pu jε Kirisa wuu pu ge, wu ga ba caŋa kemu, pee bε na jε. ²⁴ Lee kadugo na taaxɔ li na nɔ. Kirisa na ba juŋɔ fεere ti bεeri, ni fanha ki bεeri, ni sefεere ti bεeri kyεegi wee tuun we ni, na saanra ti kan To Kile mu. ²⁵ Bani li waha l'i waha, Kirisa ya yaa na saanra ti pyi fo Kile ba she wu pεen pu bεeri tirige le wu tɔɔyɔ nɔhɔ ni. ²⁶ Pεn wemu

wu jε kurogo wo wu ge, wemu na ba gyεegi pεen pu bεeri kadugo yiri ge, wee jε xu. ²⁷ L'a ka Kile kafila wu ni na: «Kile ya yanmuyɔ yi bεeri tirige le wu tɔɔyɔ nɔhɔ ni.»* Ga li na ka na Kile ya yanmuyɔ yi bεeri tirige le wu tɔɔyɔ nɔhɔ ni, lee wa li shεε na yanmuyɔ yemu bεeri Kile ya tirige na le Yesu tɔɔyɔ nɔhɔ ni ge, na Kile yε pyaa bε niŋε ki jε yee ni wε. ²⁸ Yanmuyɔ yi bεeri ba ba dirige le Kirisa tɔɔyɔ nɔhɔ ni tuun wemu ni; wee tuun wu ni, Kile wemu w'a yanmuyɔ yi bεeri tirige le Jafɔ wu tɔɔyɔ nɔhɔ ni ge, Jafɔ wu bε na wuyε tirige wee mu. Lee funŋɔ ni Kile na bye yanmuyɔ yi bεeri juŋɔ ni.

²⁹ Ayiwa, li bu da nago xujεne da ba bye jiga na wε, wee tuun wu ni, piimu p'a puyε batizeni xuu wuu na ge, pee di da ba jaha ta lee ni wε? Li bu sii ta nago xujεne da ba bye bada wε, jaha na sipyii di puyε kaan pu na batizeni xuu mu wε? ³⁰ Wεeyε pyaa kii bε do? Ni xujεne da ba bye wε, jaha na wεe bε di wuyε leni farati keree ni tuun bεeri ni wε? ³¹ Caŋa caŋa nε na she naye le xu kpaan ni. Can wu jε wii na cebooloo, lemu na nε ye yu yee mu ge, lee li wa mε. Wù Kafɔ Yesu Kirisa wo kariŋεεge ki funŋɔ ni, yee p'a nε wo juŋɔ ki yirige. ³² Nε pεen piimu pu bye nε feni ba yacoyo jε wε, Efese kulo li ni ge, zhaanra temu nε le ni pee ni ge, li bu da kanna sipyii yε wo jε jaa na nε lee pye, lekε lee di da ba jɔ nε na wε? Xujεne bu da li da ba bye wε, wee tuun wu ni: «W'à li, wù da gbuu, bani jiga na w'à da xhuu.»* ³³ Yi ganha ba yiyε faanna-ε dε! «Karijii niguumɔ w'a zɔsaama kyεegi.» ³⁴ Yi fungɔnyɔ ta sanha, y'i jurumu wu jɔ yaha, lee l'a saha! Bani pii wa wà yee tε ni, pee ya Kile cε wε. Nε ye yu yi mu, kɔnhɔ y'i li cε na yeeyε pyaa wo shiige ki wa kere.

* 15:27 Zaburuu 110:1; Zaburuu 8:7 * 15:32 Ezayi 22:13

N'a daa fεε pu wo ceepuuro nivɔɔ ti keree

³⁵ Ga wa na ba yege na xuu p'i da ba jε jεgana leke na wε? Na ceepuuro teke tuugo ki da ba bye pu mu wε? ³⁶ Yee jε fungɔnyɔ baa fεε de! Ma bu yashi nugi, wu ya fɔnhɔ wε, wu da ga fin wε. ³⁷ Ma bu yashi le jɪnε ni, shinma tuugo kemu wu ma ba bye ge, ma jε ma da kee shinma tuugo ke wo shinma kaɲa nugi wε. Ga kee shinma tuugo ke wo shinma pile ma ma nugi. Li na já bye kalapile, kelee yaaga katii wo pile. ³⁸ Shinma tugo kemu k'a taan Kile mu ge, w'a li fin na pye kee shinma tuugo ke wo tige. Kile ya yashi we bεeri pye wa bεeri ni wu tuugo tige. ³⁹ Ali jɪni yaɲmuyɔ ye ye pyaa bε, yee bε wo ceexaara ti jε nigin wε. Sipya ceexaara jε ti ye, yapɔɔgɔ bε wo ceexaara jε ti ye, shazhεεε ceexaara jε ti ye, fyaa bε ceexaara jε ti ye. ⁴⁰ Ya bε jε wà fugba yaɲmuyɔ, ya bε di jε wà jɪnε yaɲmuyɔ. Ga fugba yaɲmuyɔ ye, yee wo saana li jε li ye, jɪnε yaɲmuyɔ ye, yee bε wo saana di jε li ye. ⁴¹ Caɲa ke wo saana le wa li ye, yeɲε ke wo saana le wa li ye, wɔɔɔ ki bε wo saana le wa li ye. Ali wɔɔɔ kiye pyaa bε wo saana li jε nigin wε.

⁴² Mu shiin xujεnε li bε di wa. Sipya ceepuuro ti jε ba shinma pile jε wε, ti bu le jɪnε ni t'a fɔnhɔ. Ga ti ba jε, ti da vɔnhɔ nige wε. ⁴³ Ceepuuro ti ma le jɪnε ni na ti ta ti jaha ya kolo, ti fanha bε d'a xɔ, ga ti ba da jε, t'a jε ni baraga ni. Ti ba da le jɪnε ni, fanha jε ma bye ti ni wε, ga ti ba da jε, t'a jε ni baraga ni. ⁴⁴ Ti ba da le jɪnε ni, sipya ceepuuro nidiire ti ma bye tii, ga ti ba da jε, Kile Munaa na jé ti ni. Ba l'a fiɪnε na jo sipya ceepuuro nidiire wa wà wε, mu shiin li wa na jo Kile Munaa ya ceepuuro nivɔɔ temu bε kaan ge, tee bε wa wà.

⁴⁵ Lee wuu na l'a ka Kile Kafila

wu ni na: «Κοηɔ shenshiime we, wee wemu w'a pye Adama ge, Kile ya wu yàa, na jɪifεεε munaa le wu ni, na pye sipya.»* Ga kurogo wo Adama we, wee wemu wu jε Kirisa ge, a Kile di wee pye munaa, lee lemu l'a jɪni sicuumɔ kaan ge. ⁴⁶ Wemu w'a fεnhε pa jaha na ge, wee ya ta pye munaa wo wu wε. Ga ceepuuro wo wu w'a fεnhε pa jaha na, lee kadugo na a Munaa wo wu na pa. ⁴⁷ Sipya nizhiime we, jɪnε puuro ni w'a foro, wee jε jɪnε wo. Sipya shuun wo we, wee wemu wu jε Kirisa ge, wee ya yiri fugba we ni. ⁴⁸ Piimu bεeri p'a foro jɪnε puuro ni ge, pee bεeri jε ba jɪnε puuro wo wu jε wε. Piimu bεeri pu jε fugba wuu pu bε ge, pee bε na ba bye ba fugba wo wu jε wε. ⁴⁹ Ayiwa, wemu w'a yàa ni jɪnε puuro ti ni ge, ba wee wo jaa jε mε wèe na wε, wemu w'a yiri fugba wu ni ge, mu wee bε wo jaa da ba bye wèe na.

⁵⁰ Na cebooloo, yemu na giin di jo ge, yee yi wa mε. Ceepuuro temu ya yàa ni ceexaara ni shishan ni ge, tee da ga já jé Kile wo saanra te ni wε. Yaaga kemu k'a fɔnri ge, kee da já bye yafɔnhɔbaaga wε. ⁵¹ N'a da kaɲmɔhɔnɔ la jo yi mu. Wèe bεeri wa da ba xhu wε, ga wèe bεeri pu da ba jεri ⁵² taapile nigin funɲɔ ni, jεkoronɔ nigin funɲɔ ni, maga ki saɲa mεε li ba foro tuun wemu ni. Kee maga ki mεε li ba foro tuun wemu ni, xuu pu da jε, na bye ni ceepuuro nivɔɔ ta ni, temu ya fɔnri wε. Lee na ba wèe piimu ta jɪni na ge, wèe na jεri, na bye ni ceepuuro nivɔɔ ti ni. ⁵³ Bani li waha l'i waha, ceepuuro temu ya fɔnri ge, tee ya yaa na jεri pye ceepuuro, temu ya fɔnri wε; ceepuuro temu ya xhuli ge, tee ya yaa na jεri na pye ceepuuro, temu ya xhuli wε. ⁵⁴ Ayiwa, tee ceepuuro te t'a fɔnri ge, tee ba jεri na pye nivɔnhɔbaara;

* 15:45 Zhenezi 2:7

tee ceepuuro te t'a xhuli ge, tee ba j̄eri na pye nixhubaara, wee tuun wu ni jom̄o pemu p'a ka Kile Kafila wu ni ge, pee j̄o na fa na: «Se ya ta xu na, na wu x̄o f̄eef̄e.»* 55 «E xu, mii mu wo sef̄ere t'i j̄e we? E xu, mii mu wo s̄onr̄o t'i j̄e we?»* 56 Jurumu baraga ni xu ya fanha taa na sipyii n̄oni, Kile wo saliya we, wee di fanha kaan jurumu b̄e mu. 57 Ga baraga k'a d̄eri Kile na, wee wemu w'a se kaan w̄e mu w̄u Kaf̄o Yesu Kirisa m̄ege na ge.

58 Lee wuu na na cebooloo na taan̄iinee, yi la le yiȳe ni y'i lowagaa ta! Yi da se jaha na tuun b̄eri ni, Kaf̄o wo kapyen̄e ki ni! Yi li c̄e na labye wemu y'a byi Kaf̄o mu ge, na wee da ba bye tawaga wo bada w̄e!

16

P'a wari wemu pinne di zhe Zheruzalemu n'a daa f̄ee pu t̄ege ge

1 Ayiwa na cebooloo, wari wemu y'a da ba binne, na wu yaha kari Zheruzalemu wo Kile nago pu wo d̄ege kaa na ge, yi la le yiȳe ni yi wu pinne na saha ni na wo nijoyo yi ni, n'a yemu jo Galasi wo n'a daa f̄ee pu mu wee wari wu pinne gana na ge. 2 Ba Dimazhi b̄eri ya n̄o w̄e, lemu li j̄e wemu wo se ge, yi b̄eri ma kee wolo wolo yaha kabanugo na na saha ni yi wo lada wu ni, k̄onh̄o di ga n̄o w̄a tuun wemu ni, yi ganha bu da yiri da wu shaa da binnee wee tuun wu ni w̄e. 3 Di ba ba n̄o w̄a tuun wemu ni, sipyii piimu jaha y'a da ba bulo ge, di s̄eme kan pee mu, y'a lemu pinne ta ge, p'i she lee kan Zheruzalemu ni. 4 Li ba she da nago l'a naye pyaa ki b̄e kash̄e x̄o, na b̄e na binne zhe ni pu ni.

Poli na ba jaagaa kiimu pye ge

5 N'a da ba she Mased̄oni sheen p̄eregi, di na zhe foro yi na. Bani Mased̄oni fiige ki ni n'a da ba doro. 6 La wa la ni n'a da zhe piye pye yi

mu, kelee na she wiire ti b̄eri pye yi mu. Wee tuun wu ni, yi na ba ja na t̄ege, na na l̄o n̄o na tash̄ege ni. 7 Bani na fun̄jo wa di ba she yi ja ye di doro le t̄on̄ii le ni w̄e. Ga na fun̄jo ki wa di ba she tuun wa ta w̄a yi yiri, ni Kaf̄o w'a s̄o na lee koo yaha kunni.

8 Ga lee b̄e na n'a da gori Efese kulo li ni fo Pantek̄oti wu wo Kalene li ba n̄o. 9 Bani Kile w'a kuj̄ogb̄o la muḡi w̄a ne mu na wo labye wu kaa na, ali na li ta na p̄een pu b̄e ya j̄ehe.

10 Timote bu n̄o w̄a yi na, yi wu co xuuni k̄onh̄o wu ganha bu fya w̄e. Bani Kaf̄o wo kapyen̄e wu b̄e ya byi ba ne j̄e w̄e. 11 Yi ganha bu da wu c̄eren̄e de! Yi wu t̄ege wu guri pa n̄o na na j̄an̄īe na! Bani ne wu ni cebooloo pu sige. 12 Wemu wu j̄e w̄u ceborona Ap̄olosi ge, ne kunni ya sii wu keme j̄eri jo wu pinne ni cebooloo pu ni wu she yi yiri. Ga nime wo zhe wu ya ta pye wuȳe pyaa j̄idaan w̄e. Wu ba tuun watii ta wemu ya wu faha ge, wu na zhe.

Jom̄o pu tax̄oḡo ni f̄o mujuu

13 Yi kori yaha j̄ii na! Yi n'a daa wu co ni lowagaa ni! Sam̄oh̄o ti pye yi ni! Yi bye ni baraga ni! 14 Y'a yi kapyegee ki b̄eri pyi ni taan̄īege ni!

15 Na cebooloo, y'a li c̄e na Sitefanasi ni wu puga sheen pu ni, na pee p'a pye Akayi fiige ki n'a daa f̄ee pu sh̄enshiilee. Y'a li c̄e na p'a puȳe kan xuuni f̄efer̄e sipyii pu wo d̄ege wu kaa na. Wee tuun wu ni n'a li shaa yi mu jo 16 y'a yaa na pee sipyii pii shi wo j̄om̄eh̄ee con̄i, piimu b̄eri p'a pu t̄eri wee labye we na ge, na fara pee b̄e na.

17 Ayiwa Sitefanasi, ni F̄oritunatusi, ni Akayikusi, pee na pa foro ne na naha, lee ya taan̄e ne ni fo xuuni. Yee baara ya ne f̄o lemu ni ge, p'a pa lee j̄o fa. 18 P'a ne luu j̄in̄e, na yee

* 15:54 Ezayi 25:8   * 15:55 Oze 13:14

bε logoo ɲiɲε. Y'a yaa na pii sipyii
pii shi shaari pu saama pu na!

¹⁹ Azi fiige ki n'a daa fεε p'a yi
shaari. Akilasi ni Pirisili, ni n'a
daa fεε piimu p'a puyε pinneε pee
kaban ge, pee bεeri ya yi shaari
xuuni Kafɔɔ wo kariɲεεge ki funɲɔ
ni.

²⁰ Cebooloo pu bεeri ya yi shaari!
Y'a yiyε shaari ni fεfεεεε taanɲεεge
fo ni!

²¹ Nε Pɔli ye pyaa k'a we fò we wo
kama pu ka na keye yi na. ²² Sipya
wemu wu ɲε Kafɔɔ kaa ya dan ma
ni-i ge, Kile wu ma lanɲi. «Maranata»
lee kɔri ɲε «Wù Kafɔɔ, pa!» ²³ Kafɔɔ
Yesu wo niime we wu kori yaha ni
yi ni. ²⁴ Yee bεeri kaa ya dan nε ni
Yesu Kirisa wo kariɲεεge ki funɲɔ
ni.

Korēnte Shēen Tudunmɔɔ Pɔli ya sēmē shuun wo wemu tun Korēnte shēen mu ge

Jɔgɔyē mu we sēmē we d'a tun wē?

Pɔli ya sēmē nizhiimē wemu tun Korēnte shēen pu mu ge, Timote w'a kari ni wu ni. A Wee di guri pa ni fiin pa ni, na yiri egilizi wu yiri pemu ya Pɔli yatēnyē gbo ge, a lee di Pɔli pye w'a sēmē wa bē ka na tun pu mu (2 Korēnte Shēen 2:3,9; 7:8). A w'i wee sēmē wu kan Tite mu w'a kari, a wee di shē ba ni fiin nizaama ni. Ga, a w'i ba waha wa bē kaa jo sanha Pɔli mu. Lee wuu na Pɔli ya we sēmē we ka.

We sēmē we kakana nɔnɔ

Pɔli ya wuyē cērenjē, na pusamaa durogo. Taanɔyēgē kemu ki jē wu ni na jaha tii Korēnte shēen na ge, w'a kee shē pu na. Pu kaa ya dan wu ni ba wu nagoo jē wē. Kafinejuu piimu ya puyē faanna na Kile tudunmɔɔ pee jē ge, Pɔli ya pee kaa taga pu kaala. W'a li shē na wee na ba shē foro pu na wu tɔɔnii taanri wuu ni (2 Korēnte Shēen 12:14), na li shē pu na na pu kaa ya waha wee Pɔli mu, ali na toro pu keŋe yaŋmuyɔ yi bēeri tāan (2 Korēnte Shēen 12:14; 13:1).

Sēmē wu kafila jugbɔyɔ

2 Korēnte Shēen 1 —7 Pɔli ya baraga taha Kile na wu saama pu wuu na. Lee kadugo na a wu jo wuyē pyaa jaarigana ni wu labye wu shizhaa na.

2 Korēnte Shēen 8 —9 Dēgē wemu w'a byi na jaha tii la baa fēē pu na Zheruzalēmu ni ge, Pɔli ya ya jo wee shizhaa na.

2 Korēnte Shēen 10 —13 Pɔli ya wu Kile tuduro ti wo labye wu fiin yu, na wu taanna ni pii pu tudunmɔɔ pu wo wu ni,

piimu p'a puyē faanna na Kile tudunmɔɔ pee jē ge.

Pɔli ni Timote fò mujuu

¹ Nē Pɔli wemu w'a pye Yesu Kirisa wo tudunmɔ Kile wo jidaan wu funɔɔ ni ge, nē ni na ceborona Timote ni, wēē p'a we sēmē we tun yee mu; yee piimu pu jē Kile wo sipyii Korēnte kulo li ni ge, ni yee piimu bēeri pu jē fēfēere wuu Akayi fiige ki bēeri ni ge.

Wēē ya yi shaari: ² Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niimē ni janiŋe kan yi mu.

Pɔli ya fò kan Kile mu

³ W'à wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo To Kile wu sɔni. Wee wu jē jinaara fɔɔ Kile, ni lojine kanvɔɔ keree bēeri ni.

⁴ Wee w'a lojine kaan wēē mu wù kanhama keree ki bēeri ni, kɔnhɔ wēē bē di já w'à wù sipyini logoo jiniŋe pu kanhama keree tuun ni, ni lee lojine le ni, w'à lemu ta Kile mu ge. ⁵ Ba Kirisa wo kanhama pe tuugo niŋehemē ya nɔni wēē na wē, mu Kile ya lojine kaan wēē mu na jehenji Kirisa baraga ni. ⁶ Kanhama ba nɔni wēē na, lee na bye kaɔnɔ na lojine kan yee mu, kɔnhɔ y'i já pa shɔ. Wēē bu lojine ta, lee na bye kaɔnɔ na lojine kan yee bē mu, kanhama pemu ni wēē jē ge, kɔnhɔ y'i loxulo ta yi bē di já pee kanhama pu tuugo xu yiyē ni. ⁷ Wēē fungɔnyɔ yi d'a tiin yee shizhaa na fo xuuni do. Bani wēē ya li cē jo ba yee wa yi tahaa taa wēē wo kanhama pu ni wē, mu y'a da ba yi tahaa ta lojine li bē ni.

⁸ Na cebooloo, wēē ya kanhama pemu ja Azi fiige ki ni ge, wēē funɔɔ ki wa y'i pee cē. Pee kanhama p'a bi sii pele wēē na fo na shē doru wù fanhaya nɔnɔ kana bē tāan, ali fo na shē wù pye wù ya daa bē nige nago kanna wù na niifēere pye sanha wē. ⁹ Wēē kunni bi sii li yaha jo wēē da xhuu. Ga lee ya pye mu, kɔnhɔ wēē ganha ba wùye

pyaa kii pyi wù tadan̄a wε, fo Kile, wee wemu w'a xuu jeni na yeege xu ni ge. ¹⁰ Wee Kile w'a wèe shò ke xu tuugo ke na, wee shiin wu da da wèe juṅṅo wo. W'a pye wèe tadan̄a, wu na ba wù juṅṅo wolo sanha. ¹¹ Yee bε p'a wèe tεge ni Kile-jεεge ni. Lee wuu na Kile ya niime wemu kan wèe mu yee wo jεεge ki baraga ni ge, kònho lee di bye kajuṅṅo sipyijehemεε bε di baraga taha Kile na wèe wuu na.

Pòli ya jεri le wu jara li keree ki ni

¹² Wèe na já kaa lemu kaa taga wùye pεε ge, lee li wa mε. Wèe zòbò pu wa lee wo sεεεε na jo tifiire ni see wemu w'a foro Kile ni ge, tee tifiire te wo jaarigana, ni wee see we wo jaarigana na wèe ya jaari konṅo ke na, na la fara bε yeε lee na yee mu. Ga Kile wo niime wu baraga ni wèe ya lee pye, wèe ya ta tee fungongò fεεε te ta sipya mu wε. ¹³ Wèe di wa yatii bε kani wù semεε pu ni na durni yi mu wε, yemu yi da já galaa y'i yi naha cε ge, fo yee ye. Nε dà bε li na jo yi na ba yi bεeri jaha cε xuuni, ¹⁴ ma na jo ba yi wa yi jaha cε mε dòn̄ni wε, na jo Kafò Yesu cabaṅa yee keree na ba wèe juṅṅo yirige, ba wèe bε wogoo da ba yee juṅṅo yirige mε wε.

¹⁵ Kee tadan̄a ke funṅo ni nε bi li jò wolo jo di fεnhε zhe yee yiri, kònho y'i kuduun tεhεε shuun ta. ¹⁶ Bani nε bi giin di doro yee yiri, di na zhe doro da gaan̄i Masedòni fiige ki ni. Di ba shε yiri Masedòni ni sanha, di guri doro yi yiri, kònho y'i ba na tεge di shε Zhude fiige ki ni. ¹⁷ Ayiwa, nε na kee funṅo ke yaha nayε mu, di ba lee kushεε le pye mu, lee wa li shεε na li bye nε see ni-i ge? Kelee keree kiimu jò nε wo ge, nε ki jò wo na sahan̄i ni konṅo sipyii wo keree jò wuugana ni ge? Ma na jo ba di da ba «Uun» jo kaa na, na nòho jo sanha «Ahayi» lee kanunò le na

wε. ¹⁸ Ma na jo ba Kile jε mε jòmεε fò-i dε, jòmò pemu wèe ya yu yee mu ge, pee bε ya pye «Uun» na nòho pye «Ahayi» wε.

¹⁹ Bani Kile Ja Yesu Kirisa wemu kaa wèe ya jo yee mu ge, nε ni Siliven,* ni Timote ni ge, wee ya «Uun» yu jòmò na, wu nòho kuri jo «Ahayi» pee ninumò na wε. Ga, wu bu yemu jo, yee yi wa. ²⁰ Kile ya jòmεhεε kiimu lò ge, ki bεeri ya pye «Uun» Kirisa ni. Lee wuu na wèe ya «Amiina» yu wu mεge ki baraga ni, na Kile sòni. ²¹ Wee Kile ye pyaa k'a wèe ni yee wo baraga ki pεε Kirisa wo karijεεge ki ni, na wèe keme yaha wù ye wuyε mu. ²² W'a wu fε pu kpòn wèe na, na Fεfεεε Munaa li bε kan wù na l'a tiin wù zòbò pu na. Yarṅmuyò yemu wo jòmεε w'a lò wù mu cabaya na ge, a lee di nakaara wolo yee wo da ni.

²³ Kile wa na sεeri di bu kafinεye jo! Yeeyε pyaa wo jijaara na nε pye nε shε nige yee yiri Korente kulo li ni wε. ²⁴ Ga lee di wa nago kanna wèe pu wa yee wo juṅṅofεε n'a daa wu shizhaa na-ε dε! Bani yee ya lowagaa ta na xò n'a daa wu ni. Ga wèe ya kapyenεε pyi ni yee ni, kònho y'i fundanga ta.

2

¹ Lee wuu na nε li kòn na funṅo ni jo di ganha bu shε nige yi yiri, la li shε fara yi wo zò mεsuu li na wε. ² Bani nε bu zò mεsuu wá yee na, jògò ye pu da já nε funṅo taan yee kadugo na wε, yee piimu na nε zò mεsuu li wá ge? ³ Lee wuu na nε bi semε wa ka, na wee tun yi mu, kònho di ganha bu da zhe yi yiri di zhe na zò wu mεε kasulo ta wà yee mu wε, yee piimu p'a yaa pu na funṅo taan ge. Nε dà li na jo kaa le li jε nε wo fundanga kaa ge, lee li jε yee bεeri bε wo fundanga kaa. ⁴ Nε zò mεsuu wo w'a bi wee semε we ka ni yama ni na funṅo ni, ni

* **1:19 Siliven:** Wee ninumò pu wa byi na Silasi.

nesinme be ni na naha ni. Ne ta lee pye kōnhō di yee nahaya tanha we de! Ga ne lee pye, yee kaa ya dan ne ni taangana lemu na ge, kōnhō y'i lee ce.

Yi yafa nahama pu pyevōō wu mu

⁵ Wa bu kaa pye lemu ya ne naha tanha ge, wu ya ta ne ye nigin naha tanha we, yee beeri nahaya w'a tanha. Ga ne funḡo wa li waha fo li she doro li tayerege tāan we, lee wuu na ne yee jo. ⁶ Jaagi wemu yee niḡeheme ya shan na xō we ná we na ge, wee na yaa ni wu ni. ⁷ Nime kunni, y'a yaa yi yafa wu mu, y'i samōhō le wu ni sanha, kōnhō zō mesuu li ganha ba bele doro wu na, fo di wu pye tadanja baa we. ⁸ Lee wuu na ne yi jeri jo y'a li shee wu na, na wu kaa ya dan yi ni. ⁹ Lemu be na sanha ne seme wu ka na tun yee mu ge, lee li wa me. Ne yee taanna wii, yee bu da yee na ne jomee coni keree beeri ni. ¹⁰ Yee bu kaa la yafa sipya wa mu, ne be na lee yafa weefōō mu. Ne bu da ne yaa ne wu kaa la yafa sipya wa mu, yee wuu na ne ma li yafa wufōō mu, Kirisa jii na, ¹¹ kōnhō Shitaanni ganha bu da se ta wū na we, bani w'a wu fungōngō ki ce na xō.

Kaa lemu l'a funzhaga wá Pōli na Torowasi ni ge

¹² Ayiwa, ba ne nō Torowasi kulo li ni Kirisa wo Kile Jozaama pu jo kaa na we, a ne Kafōō ta w'a kujōō mugi wà na mu. ¹³ Ga lee be na ne bi na zō wu ta w'a faha we, bani ne ta she na ceborona Tite ta wà we. Lee wuu na ne koo sha n'a daa fee pu mu, na gari Masedōni fiige ki ni.

Se wemu ya daa Kirisa ni ge

¹⁴ Faabye Kile! Wee w'a sefeere kaan wēe mu tuun beeri ni Kirisa wo kariḡeege ki funḡo ni, na wēe luu na daga na Kirisa wo macēḡe ki shee xuu wu beeri ni, ba nudanga sinmeḡe we. ¹⁵ Bani Kile ya wēe pye Kirisa wo nudanga sinme. Sipyii

piimu na ba shō, ni piimu na ba gyeege ge, kee nugo ke ya nōni pee beeri na. ¹⁶ Kee nugo ke ḡe xu nugo pii mu pu ni, na pu naha co na se xu yiri; na ḡe pii be mu jii sicuumō nugo, na pu naha co na se jii sicuumō yiri. Jōgō diḡe wee labye we wo ḡō favōō we? ¹⁷ Wēe kunni ya ta Kile wo Kile Jozaama pu jeri wū jagi ḡuḡō ba pii ya pu jeri mu pu wo kuduun kaa na we. Kile w'a wēe tun, lee wuu na wēe ya Kile Jomō pu yere pyi Kirisa wo kariḡeege ki ni ni funvige ni Kile naha tāan.

3

Kariḡeege ḡōmefonō li wo kapye-byii pee

¹ Ayiwa, le jogana le ya li shee na wēe ya ḡō kōn na wūye pele sanha ge? Ta wēe mago wa li na watii wu na seme ka tun yee mu, wu wū mesaanja jo wee ni, kelee ta wēe mago wa wee seme wa tuugo zha na yi mu? ² Yeeyē pyaa kiḡe wēe wo seme wemu ya wēe mesaanja yu, wu nigayahaḡa di ḡe wēe zōō pu na ge. Sipyii pu beeri ya wee seme we ce, na wu kalaa be. ³ L'a fiinḡe na jo yee pu ḡe Kirisa wo seme, wemu w'a tun wēe baraga ni ge. Wee seme we ya ta ka ni kama lōhō ni we, fo Kile jii wo wu wo Munaa, w'i ya ta ka faaya kōōgō na we, fo sipyii zōō.

⁴ Wēe ya dà wee xuu we na Kile naha tāan Kirisa baraga ni. ⁵ Lee wa nago wēe pu wa giin na wēe na já wee labye we pye ni wūye pyaa wo sefeere ni we, ga Kile ni wēe wo sefeere t'a yiri. ⁶ Wee w'a sefeere kan wēe mu, na wēe pye kariḡeege niḡō ki wo kapyebyii. Kee ya ta saliya wu gbōōō ni we, ga fo Fefere Munaa. Bani saliya wu ni xu ya daa, ga Fefere Munaa di jii sicuumō kaan.

⁷ Saliya wemu w'a ka faaya kōōgō ki na ge, wee w'a xu nōni sipya na. Ga lee be na Kile wo nōōō

w'a wuyε she wee tuun we ni, fo na Izirayeli shεen pye pu ya já jùì cori Musa ni, di wu wii wu jaha niñε ni, wu jaha ki wo nòòrò wu kenε ni wε, na ta wee nòòrò we di bi da ba doro. ⁸ Ta Kilε Munaa li wo labye wu wo nòòrò wu da ba ye wee na na kanha wε? ⁹ Ayiwa, labye we w'a jaagi shaan sipyii ñunjo ni ge, wee bi pye ni nòòrò ni, wee tuun wu ni, labye we w'a sipya pyi sipyitiime Kilε jaha tàan ge, ta wee wo nòòrò wu da ba beλε xuuni na toro we wu tàan wε? ¹⁰ Nime wo nòòrò wemu w'a pελε fo xuuni ge, ma bu wee jate ni taashiine li wo wu ni, m'a taashiine li wo wu ta wee ñε yaaga be wε. ¹¹ Kaa lemu li da ba xhò ge, ni lee d'a pye ni nòòrò ni. Wee tuun wu ni lemu li da gori yaha xòbaa ge, lee wo nòòrò wu na ba beλε fo xuuni de!

¹² Kee tadaña ke ki wa wèe mu ge, kee k'a samòhòrò le wèe ni fo xuuni. ¹³ Wèe ya li pyi Kilε tudunmòò Musa wo pyegana li na wε. Fàña Musa bi ma daga wu jaha tò, kònho Izirayeli shεen ganha bu wee nòòrò nidoromò we ña taxògò ni wε. ¹⁴ Ga pu fungònyò yi bi tò. Ali ñijaa we be ni, pu ba Kariñεεε Ñòmεε Nilεε li kalaa, p'a bye kanna kee fàña ke k'a buri pu fungònyò yi na. Kee fàña ke di ya ta laha wà wε, bani na pye ni Kirisa ni kariñεεε ni, lee ye l'a ki leri wà. ¹⁵ Ali ñijaa we be ni, pu ba Musa wo semε wa kalaa tuun bæeri ni, p'a bye kanna fàña k'a buri pu fungònyò yi na, xuu wemu p'a galaa ge, pu da ga wu jaha ce wε. ¹⁶ Ga wemu bu sòò na wuyε kan Kafòò mu, kee fàña ke na laha weefòò wo fungòngò ki na.* ¹⁷ Ayiwa, Kafòò wemu kaa pu wa yu naha ge, wee ñε Fεfεεε Munaa. Kafòò Munaa bu bye xuu wemu ni, wee xuu wu na bye wuyε wo. ¹⁸ Wèe piimu bæeri wo fàya y'a laha laha jahaya yi na ge, wèe bæeri p'a

Kafòò wo nòòrò wu shεε ba jaawiige ya yanmuyò shεε mε wε. Lee funnjò ni wèe ya ñeri na byi ba Kafòò ye pyaa ñε wε, na fòro nòòrò wa ni, na jin wa ni. Wee labye we, Kafòò wo Munaa l'a wee pyi.

4

Pòli ni wu kafεε pu wo labye wu pyegana

¹ Ayiwa, Kilε w'a ñunjo ñaari wèe na, na we labye we kaa le wèe kenε ni, lee l'a wèe pye wèe yatεnyε da ga xhu we labye we na wε. ² Nòhòdaan kapyεgee kiimu bæeri ki ñε shiige wogoo ge, wèe ya wù tògò wolo kee bæeri ni. Wèe ya shizhiinmε taga na keree pyi wε. Wèe ya Kilε wo jomò pu ñeri na zhaan wε. Ga can wu wèe ya fiinñε na yu, kònho sipyii pu bæeri nigin nigin di da wù mesaanja yu sipyii ni Kilε jaha tàan. ³ Lee be na Kilε Jozaama pemu wèe ya yu ge, pee bu she da p'a ñmòhò, piimu pu da ba gyεεgi ñiga na ge, pee na p'a ñmòhò. ⁴ Pu da ga dà wε, bani Shitaanni wemu ke konjo ke ya beλε ge, wee w'a pu fungònyò ñeri buri, kònho kpεεngε ki ganha ba ñí pu mu wε. Kirisa wemu wu ñε Kilε wo jaa wu ge, wu nòòrò wu wo Jozaama pu p'a kee kpεεngε ki yeege. ⁵ Kilε Jozaama pemu wo yeε wèe ya byi ge, wèe ya ta na wùye kaa yu wε. Yesu Kirisa wemu wu ñε Kafòò wu ge, wee kaa wèe ya yu. Yesu wuu na wèe ya pye yee wo kapyebyii. ⁶ Kilε wemu w'a jo taashiine li ni na: «Kpεεngε ki pye nibiige ki ni ge»* wee ninumò w'a kpεεngε yeege wèe zòlòò pu na, kònho Kilε wo nòòrò wemu w'a ñí na fòro Kirisa wo jaha ki ni ge, wèe di wee nòòrò we wo laje wu ta, wu da kpεεngε yeege wù mu.

Kanhama pemu ya nani Pòli ni wu kaafεε na ge

⁷ Wèe na ñε ba cogo shòhòò ñε wε, ga wee naafuugbò we di ñε wèe

* 3:16 Ekizode 34:34   * 4:6 Zhenezi 1:3

mu. Lee ya pye kōnhō sipyii di li ce na tee sefere nighōō te ya ta foro wèe ni wε, ga Kilε ni t'a foro. ⁸ Kanhama tuugo beeri kunni wa nōni wèe na, ga wèe fanhaya di sanha xhō wε. Wèe fungonyō yi kunni wa wuregi, ga tadanja sanha fō wèe na wε. ⁹ Pu kunni wa taha wù feni na gana, ga Kilε di ya wèe yaha wε. Pu kunni wa wù kpōn na zhaanjinε na, ga wù sanha xhu wε. ¹⁰ Tuun beeri ni Yesu wo xugana li tuugo ya nōni wèe na wù ceepuuro ti ni. Ga Kilε di wèe shuu, kōnhō p'i li ce na jii na Yesu jε, wèe be di jiiifere pyi wee baraga ni. ¹¹ Bani xu jō na wèe jε tuun beeri ni, wù wo jiiifere ti ni Yesu wuu na, kōnhō Yesu be wo jiiifere t'i tiye she wèe ceepuuro ti ni, tee temu ti da ba xhu ge. ¹² Lee pyegana le na xu ya wu wo labye wu pyi wèe na, kōnhō jii sicuumō pu da nōni yee na. ¹³ L'a ka Kilε Kafila wu ni na: «Nε dà Kilε na, lee l'a nε pye nε jo.» * Kee tadanja ke ninunō na wèe be ya dà, lee l'a wèe be pye wèe na yu. ¹⁴ Wèe ya li ce na jo Kilε wemu w'a wù Kafō Yesu jε na yeege xu ni ge, wee na ba wèe be jε na yeege xu ni ni Yesu ni, na wèe ni yee beeri pinne Yesu jaha tāan. ¹⁵ Kee keree kii beeri wa nōni wèe na, kōnhō Kilε wo niime wu da nōni sipyinehemεε na. Lee di bye kahunō sipyinehemεε di da baraga tēri Kilε na, pu da wu pεε.

Na jiiifere pyi n'a daa gbōō ni

¹⁶ Lee l'a wèe pye wèe ya ganri wε. Ali na wèe ceepuuro ti fanha ki yaha ki na xhuu, la l'a faraa jiga beeri wèe munaa li wo fanha ki na. ¹⁷ Kanhama pemu beeri p'a nōni wèe na nime ge, pu na ba doro. Pu na ba pεεε kemu nō wèe na ge, pee kanhama pu jε yaaga be kee pεεε ke jaha tāan wε. Kee pεεε ke ya sii pεε, na jε tehene baa. ¹⁸ Bani sipyii ya yanmuyō yemu jaa ge, wèe ya jii yeege yee feni wε, ga fo yemu yi jε

nijabaaya ge. Yemu sipyii ya jaa ge, yee na ba doro, ga yemu jε yi ya jaa-i ge, yee na gori yaha gbee.

5

¹ Buguloo piimu funyō ni wèe wa tiin naha ke jinε ke na wù ceepuuro ti ge, pee buguloo pu ga ba gyeegi, pusaaya ya wa fugba we ni Kilε na yee yāa yaha wà wèe mu. Kee tateεnge ke wa sii wà gbee. Kee wa sipya wo kenε labye wε. ² Na wèe yaha naha pee buguloo pii ni, wèe wa zhiin, bani wèe wa fugba wu wo tatiinye yi wo jé wu la pyi fo xuuni. ³ Wù bu lee ta wù munahaa ki na ceepuuro nivōō ta le. ⁴ Na wèe yaha pee buguloo pii ni, wèe wa zhiin, tuguro ti wa wù junō ni. Ceepuuro temu ti wa wèe na naha jinε ke na ge, li wa nago wèe wa giin wù tee wolo wε. Ga wèe wa giin wù fugba wu wo ceepuuro ti lo le wùye na, kōnhō ceepuuro temu ya xhuli wε, tee di te ti faa, temu na ba xhu ge. ⁵ Kilε ye pyaa k'a wèe yāa kee keree kii kaa na. W'a wu Munaa li kan wèe mu. Lee ya li sheε na wù na ba ye yanmuyō ye ta can na. ⁶ Lee l'a wèe pye wèe ya logoo waha tuun beeri ni. Wèe ya li ce na jo na wèe yaha naha ni tee ceepuuro te ni, wèe sanha k'a lii Kafō na.

⁷ N'a daa baraga ni wèe ya jaari, li wa nago wèe ya li ja wε. ⁸ Wèe logoo ya waha fo xuuni. Wèe funnō ki wa na foro te ceepuuro te ni, na she diin Kafō tāan. ⁹ Lee wuu na, wèe ya xu yoo, wèe ya pye jii na yoo, lemu l'a dan wèe ni ge, lee li jε na wùye kaa taan Kafō mu. ¹⁰ Bani li waha l'i waha wèe beeri na ba she yere Kirisa jahagbaa na, w'a kiiri kōn wù na, kōnhō sipyii pu beeri nigin nigin ya lemu pye na pu yaha te ceepuuro te ni ge, l'a pye nizaana la, l'a pye niguunō la, p'i lee wo saraa ta.

* 4:13 Zaburuu 116:10

Kirisa w'a be leni Kile ni sipyii te ni

¹¹ Sipya ya yaa na fyagi Kafɔɔ na fyagana lemu na ge, wèe ya lee ce, lee wuu na wèe wa seegε taan sipyii pu na, kɔnhɔ p'i sɔɔ Kile na. Kile ya wèe keree beeri ce fo xuuni. Ne giin jo lee cεgana li na yee be ya wèe ce. ¹² Wèe ya ta na wù mεsaana ya yi mu sanha we. Ga lemu na bye kapuɔ yee di já juwirige ta wèe keree na ge, lee wèe ya yu yi mu. Piimu p'a puyε peε sipyii neɲaa na, pu funyɔ di ya fiinɲε-ε ge, kɔnhɔ y'i já pee be ɲɔ shagana ce. ¹³ Li bi ta nago kanna wèe ɲuɲmogoo k'a yiri, Kile wuu na lee ya pye. Ga li bu da nago kanna wèe fungɔnyɔ y'a tiin, lee wa yee wo kuduun. ¹⁴ Bani Kirisa wo taanɲεεε ke, kee k'a já wèe na. Wèe ya li ce na jo ni shen nigin ya xu sipyii pu beeri tege, wee tuun wu ni, li ɲε kanna sipyii pu beeri p'a xu. ¹⁵ Sipyii pu beeri wuu na w'a xu, kɔnhɔ piimu pu wa ɲii na ge, pee ganha ba pu wo ɲiifεεε ti pyi nige puyε jidaan na we. Ga wemu w'a xu pu tege, na ɲε pu wuu na ge, pu da ti pyi wee wo jidaan na.

¹⁶ Ayiwa, nime kunni wèe da ga sipya wa shishiin wii nige na saha ni sipyii wo wiigana ni we. Ali wèe ɲehε da wèe na bi Kirisa wii na saha ni sipyii wo wiigana ni, wèe da ga wu wii mu nige nime we. ¹⁷ Sipya wemu bu jé Kirisa wo kariɲεεε ki ni, weefɔɔ na ɲeri sipyifomo. Keree kiimu ki ɲε nilεεε ge, kee beeri na doro, keree kiimu ki ɲε nivonɔɔ ge, kee na ɲɔ kɔn. ¹⁸ Lee beeri ya foro Kile ni. Wee w'a be le wèe ni wuyε pyaa te ni Kirisa baraga ni. W'a wee labye we kaa le wèe keɲε ni, kɔnhɔ wèe di bye kapuɔ be di jé wu ni sipyii pu te ni. ¹⁹ Bani Kirisa wo baraga ni Kile ya be le wu ni sipyii te ni. Wu ya ta pu jurumu wu tɔɔ pu feni we. W'a wee labye wu kaa le wèe keɲε ni, kɔnhɔ be di bye wu

ni sipyii pu te ni.

²⁰ Lee wuu na wèe ya pye Kirisa yahama ni, na yu wu tege. L'a pye kanna Kile w'a wu kafila wu yere pyi wèe ɲɔ na. Wèe wa yi ɲεeri Kirisa mege ki wuu na, jo yi sɔɔ be di jé yi ni Kile te ni. ²¹ Kirisa ya ta jurumu wa shishiin pye ɲa we, a Kile di wee taga jurumupyii pu faa, kɔnhɔ wèe di já pye ni wu ni kariɲεεε ni, wù bye sipyitiimeε Kile naha taan.

6

¹ Lee wuu na, wèe piimu pu ɲε kapyebyenii ni Kile ni ge, wèe wa yi ɲεeri jo Kile wo niime wemu y'a ta ge, yi ganha bu wee yaha wu pa bye ɲuɔɔ baa we. ² Bani Kile ya li she wu Kafila wu ni na:

«Na wo jidaan tuun ni
ne mu ɲεεεε ki logo,
ɲuwuuro ti wo cana ɲii li ni
ne mu tege.»*

Nime wu ɲε Kile wo jidaan tuun we; nime wu ɲε ɲuwuuro ti wo cana ɲii le.

Kile wo kapyebyii p'a yaa na kanhama soro

³ Wèe funɲɔ wa sipya wa shishiin wu tatiginε ta wù labye wu na we. Lee wuu na wèe funɲɔ wa wèe pu kaa la shishiin pye lemu na sipya wa shishiin ɲuɔ kyεεgi we. ⁴ Lee wuu na wèe wa wùye sheε shεgana beeri na na Kile wo kapyebyii wèe ɲε. Wèe ya kanhama ɲiɲeheme soro, na kawagaa ni loyirigeree xu lomarana funɲɔ ni. ⁵ P'a wèe kpɔɔn, na wèe leni kaso ni, na sipyiire ti sɔɔn na waa wù na. Wèe di kapyewagaa pyi, na ɲaani ɲmunumɔ baara ni xuugo keɲε ni. ⁶ Wèe ya wùye sheε Kile wo kapyebyii tifiire funɲɔ ni, ni laje, ni loxulo, ni saama, Fεεεε Munaa li wo sefεεε ti ni, ni see see taanɲεεε ni. ⁷ Wèe wa lee sheε Kile wo can wu jo funɲɔ ni, ni Kile wo sefεεε

* 6:2 Ezayi 49:8

ti baraga ni. Lemu li ƚe wèe wo kashen yagbonɔ, na yogo kɔɔn, na yogo yu wèe kaa na ge, lee ƚe kaa lemu l'a tii Kile mu ge. ⁸ Tuun wa ma nɔ p'a ganha na gbɔɔɔ tɛri wèe na; tuun wa na ba nɔ p'a ganha na fanhara tɛri wèe na. Wèe mɛsaana wa yu; wèe mɛkyɛɛɛɛɛ bɛ di yu. P'a wèe jateni ba kafinejuu ƚe wɛ, na ta ye wèe ya yu ge, yee di ƚe can we. ⁹ Wèe ƚe kanna pu ya wèe cɛ wɛ, na ta pu d'a wèe cɛ fo xuuni. P'a wèe jateni kanna wèe ya xu, na ta wèe di ƚe ƚii na. P'a wèe leni ƚaa ni, ga wèe da xhoo wɛ. ¹⁰ P'a wèe wii na zɔ mɛsuu l'a pɛɛ wèe na, na ta wèe funyɔ d'a taan tuun bɛɛri ni. P'a wèe wii la baa fɛɛ, na ta wèe d'a sipyiɛhɛmɛɛ pye lafɛɛ. P'a wèe wii na yafiin ƚe wèe mu wɛ, na ta yanmuyɔ yi bɛɛri di ƚe wèe woyo.

¹¹ Na cebooloo Korente sheen, wèe ya wù zɔɔɔ pu bɛɛri mugi, na kafilafyen jo yee mu. ¹² Wèe kunni ya ta wù funyɔ buri yee na wɛ, ga yee p'a yi funyɔ buri wèe na. ¹³ Ayiwa, nime kunni nɛ yu ni yee ni ba na nagoo ƚe wɛ. Wèe ya yee co cogana lemu na wù zɔɔɔ pu na ge, yi bɛ pu wù co mu! Yi bɛ pu yi wo zɔɔɔ pu mugi wù mu!

Y'a yiye kasɛri Kile cɛbaalaa wo kapyegɛe kii shi na

¹⁴ Ayiwa, piimu ƚe Kiricɛɛn wɛ, yi ganha ba binneɛ ni pee ni pu wo kapyegɛe kii shi na wɛ. Bɛ wekɛ wu wa tiime ni kuumɔ tɛ ni wɛ? Pinnɛgana leke na kpɛngɛ ni nibi-ige di da jà binne wɛ? ¹⁵ Bɛ wekɛ wu da jà bye Kirisa ni Shitaanni tɛ ni wɛ? Wemu ƚe Kiricɛn wɛ, kariɛɛge keke k'i da jà bye weefɔɔ ni n'a daa fɔɔ tɛ ni wɛ? ¹⁶ Bɛ wekɛ w'i da jà bye Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ni yaperɛɛ tɛ ni wɛ? Bani wèe pu ƚe Kile ƚii wo wu wo Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ma na jo ba Kile wuyɛ pyaa ya yi jo wu Kafila wu ni wɛ na:

«Nɛ na ba diin pu niɛ ni,
na ƚaari ni pu ni.

Nɛ na ba bye pu Kile,
p'a bye nɛ sipyii.»*

¹⁷ «Lee wuu na Kafɔɔ ya jo:

«Yi foro pu tɛ ni,

yi waa laha pu na.

Yaaga kemu ƚe fɛɛfɛɛ wɛ,

yi ganha bu da gbɔn kee ka
shishiin na wɛ!

Yi bu jà lee na,

nɛ na zɔɔ yi na.»*

¹⁸ «Nɛ na bye yi To,

yi na bye nɛ jalaa ni na poro
pushaa.

Kafɔɔ, Se Bɛɛri Fɔɔ w'a jo mu.»*

7

¹ Ayiwa na taanyiinɛɛ, ba ni Kile d'a kii ƚɔmɛhɛɛ kii bɛɛri lɔ wèe mu, wee tuun wu ni wèe ya yaa na wù ceppuuro te ni wù zɔɔɔ pu pye fɛɛfɛɛ, na foro fɔɔnɔ keree tuuyo bɛɛri ni. Wù la le wùye ni wù fɛfɛɛɛ tɛɛ di fa, wù da ƚaari Kile ƚii fyaara ni.

Pɔli wo fundanga ki keree

² Yi yi zɔɔɔ pu mugi wù mu, wù kaa di daan yi ni! Wèe ya ta bahamu shan sipya wa shishiin na wɛ. Wèe ya ta sipya wa shishiin ƚunɔ kyɛɛgi wɛ. Wèe ya ta pii wo yanmuyɔ shɔ pu na na taga wùye pye lafɛɛ wɛ. ³ Yi ganha ba giin na nɛ ye yu kɔnhɔ di jaagi shan yi na wɛ! Nɛ tee yee jo toro yee mu jo yee kaa ya dan wèe ni fo xuuni. Yafiin wa da jà wèe waa laha wùye na wɛ, ali xu bɛ wɛ. ⁴ Nɛ dà yee na fo xuuni. Nɛ yee mɛsaana yu fo xuuni. Nɛ luu l'a ƚiɛ fo saama na. Kanhama pemu bɛɛri p'a nɔni wèe na ge, nɛ funyɔ ma sii taan fo xuuni pu ni.

⁵ Can na, wèe di nɔ Masedɔni fiige ki ni ge, wèe ƚaha sanha ƚiɛ bada wɛ. Kanhama ni wèe di bye kabaya yi bɛɛri na. Wù ni sipyii pusamaa

* **6:16** Levitike 26:12; Zheremi 32:38; Ezekiyɛli 37:27
7:14

* **6:17** Ezayi 52:11

* **6:18** 2 Samuweli

bi dunni, fyaara di ne wùye pyaa ki be wo zɔɔ pu ni. ⁶ Ga Kile wemu w'a lojine kaan sipycɔnɔɔ mu ge, wee ya wèe logoo ninɛ Tite wo ba wu kenɛ kurogo. ⁷ Ayiwa, Tite wo ba wu ye be-ε de! Ga yee ya wu luu ninɛ ninɛgana lemu na ge, lee ya wèe fungɔnyɔ yi tenɛ. W'a pa wèe pye na ne ja la k'a sii shɔ yee ni. Na yee ya daajenɛ jo, na yee ya ne keree co ni see ni xuuni. Lee ya la fara ne wo fundanga ki na fo xuuni.

⁸ Ne fenhe seme wemu tun yee mu ge, ali na wee seme we ta w'a bi zɔ mesuu wá be yee na, lee wo daajenɛ ne nige ne ni we. Li daajenɛ bye ne ni, bani ne bi seme wu ta w'a zɔ mesuu wá yee na jere ye nigin funɔ ni. ⁹ Ga nime ne funɔ ya taan. Yee zɔɔ na meheε suu, lee ya ta pye ne wo fundanga ki kaɔnɔ-ε de! Ga lee zɔ mesuu le na yee pye yee ya kuri kadugo, na yi jaarigana faa, lee l'a ne funɔ taan. Yee wo zɔ mesuu l'a pye na saha ni Kile wo jidaan ni. Lee funɔ ni lemu wèe ya pye yee na ge, lee ya ta pye kakuunɔ we. ¹⁰ Bani zɔ mesuu lemu ya sipya taa na saha ni Kile ye pyaa wo jidaan wu ni ge, lee ma sipya pye m'a ma torogana li faa, na juwuuro ta. Lee zɔ mesuu le tuugo ya sipyii pyi pu na daajenɛ yu Kile naha taan. Ga koɔɔ ya zɔ mesuu lemu nɔni sipya na ge, lee l'a ma ni xu ni. ¹¹ Zɔ mesuu lemul'a yee ta na saha ni Kile wo jidaan wu ni ge, l'a lemu jo ge, lee li wa me. Yee ya yi see beeri le le kaa le ni. Yee ya can wu sha xuuni. Yee ya jahaya tanha fo xuuni. Yee ya fya fo xuuni. Ne ja la bi shɔ yee ni fo xuuni. Yee zɔɔ pu beeri bi naha tii le kaa nigin we na. Yee ya jaagi pye xuuni le kaa le shizhaa na. Yee ya li she shɛgana beeri na na yee tɔɔɔ wa le kaa le ni we.

¹² Ma bu logo ne we seme we tun yee mu, wemu w'a kakuunɔ li pye ge, ni wemu na l'a pye ge, ne ta wu tun wee wa shishiin wuu

na we. Ga ne wu tun yee mu, yee ya yiyɛ kan kangana lemu na wèe wuu na ge, y'i lee ce Kile naha taan. ¹³ Lee l'a wèe logoo ki pye k'a ninɛ. Yee ya Tite fungɔngɔ ki tenɛ, a wu funɔ di daan taangana lemu na ge, lee be ya pye wèe mu fundangbɔhɔ na fara lojine li na. ¹⁴ Ne yee sɔ keree kii shizhaa na Tite mu, di wa ta shiige lee kabaɔa na we. Wèe ya can jo yee mu wù keree ki beeri ni jogana lemu na ge, lee funɔ ni yee wo mesaanɔa kemu wèe ya jo Tite mu ge, a yee be di da can. ¹⁵ Wu taanɔeεe k'a jɛri pele be yee shizhaa na, bani wu funɔ w'a dun ni yee beeri nigin nigin wu wo jomεεcoro ti ni. Yee ya wu juɔɔ círi ni baraga kemu ni, na fya wu na, na yiyɛ tirige wu mu tirigegana lemu na ge, wu funɔ w'a dun ni lee be ni. ¹⁶ Ne funɔ ya taan fo xuuni, bani ne na já da daa yee na keree beeri ni.

8

Masedani fiige ki n'a daa feε p'a wari wemu pinne ge

¹ Ayiwa na cebooloo, Kile ya niime wemu pye Masedani fiige ki egilizii pu mu ge, wù funɔ ki wa wù yee naha jo yi mu. ² Kanhama nigbɔ pu bye pu juɔɔ ni. Ga p'a fundanga ta xuuni, fo na kenɛ mugi pu kenɛ yara na, na pii kan xuuni, ali na pu ta pu na je be la baa feε. ³ Ne wa lee wo seeri nago kanna p'a pii kan na be ni pu se juɔɔ kana ni. Pu yeε ya toro be pu se juɔɔ kana taan, ali na ta wa ya pu karamu be we. ⁴ P'a sii wèe tii jɛri saama na, na wèe pu sɔɔ pu mu, pu be di pu wo deεε kan she Kile wo feεεε wuu pu mu Zhude fiige ki ni. ⁵ Wèe bi daa pu na jo pu na lemu pye ge, p'a toro be yeε lee taan. P'a fenhe puyɛ kan Kafɔ mu, lee kadugo na na puyɛ yaha wèe be kenɛ na na saha ni Kile ye pyaa jidaan ni. ⁶ Lee wuu na wèe ya Tite jɛri na jo w'a bi labye

nizaama wemu jɔ kɔn yee yiri kenɛ yakanya yi wo shizhaa na ge, jo wu she yi yiri w'i she wee labye wu jɔ fa. ⁷ Yee ya pye jaha na keree beeri ni: n'a daa fɛɛɛ yoo, kafila yoo, laje yoo, ni sɛɛtanga tuugo beeri. Wɛe ya taan yee mu taangana lemu na ge, na fara kee taan jɛɛɛ ki be na. Wɛe funɔ ki wa y'i bye jaha na we labye nizaama we be ni. ⁸ Li wa nago kanna n'a yi karamu fo yi li pye fanha na we. Ga ne pii wo lowagaa keree yu yi mu, kɔnhɔ di yi wo taan jɛɛɛ ki nɔhɔ wolo wii ki bi jɛ see see taan jɛɛɛ. ⁹ Bani wu Kafɔ Yesu Kirisa ya wu wo niime wu she shegana lemu na ge, yi beeri wa lee ce. Wee bye yara fɔ, a wu wuyɛ pye la baa fɔ yee wuu na, kɔnhɔ yee di bye yara fɛɛ wu wo la baa fɛɛɛ ti baraga ni.

¹⁰ Na fungɔngɔ n'a zheɛ yɛ yi na, nago kanna y'a kaa lemu jɔ kɔn tapɛe ge, yi bu lee pye na li jɔ fa, lee ya jɔ xuuni. Yee p'a pye shɛnshiilee na le kaa le jɔ kɔn, lee yɛ be we, yee p'a nɔhɔ pye shɛnshiilee sanha na le kaa le bye fungɔngɔ ta. ¹¹ Lee wuu na, yi she jaha na le kaa le fɛni, y'i li pye y'i li jɔ fa. Lee kaa le funɔ ya tigi yi mu ni zɔsaama wemu ni ge, yi li pye y'i li jɔ fa ni wee zɔsaama we ninumɔ ni, na saha ni yi se jɔnɔ kana ni. ¹² Bani Kilɛ gan fungɔngɔ bu digi sipya mu, Kilɛ ya sɔ kee yakanga ke na, na saha ni wu kenɛ yataa ni. Ga yaaga kemu se jɛ wu ni we, kee ni jɛ jɛ we.

¹³ Li wa nago kanna yi pusamaa wo cɔnrɔmɔ pu laha, yi yɛ pyaa di do cɔnrɔmɔ pu ni-i de! Ga y'a yaa na li pye, kɔnhɔ yi beeri di daanna. ¹⁴ Nimɛ kunni, la wa yee mu, lee wuu na yee na j'a la baa fɛɛ pu tɛge. Ayiwa, la baa fɛɛɛ ti ga ba nɔ yee be na, na pee be ta p'a jɛri lafɛɛ, pee be na j'a yee tɛge. Lee funɔ ni, yi beeri na daanna, ¹⁵ ma na jo ba l'a ka Kilɛ Kafila wu ni kagana lemu na we na:

«Wemu w'a nijɛhɛmɛ kuu ge,
wee wo wusama ya kori we;
Wemu w'a dɔni kuu ge,
wee be wo wu ya xuunɔ we.» *

Tite ni wu kaafɛɛ

¹⁶ Baaga Kile, bani w'a lowaa le Tite ni yee keree na ma na jo ba wɛe jɛ we. ¹⁷ Wɛe ya lemu sha Tite mu ge, w'a sɔ lee na. Ga yee keree wa bye wu zɔ na fo xuuni, fo wuyɛ pyaa ya li kɔn wuyɛ funɔ ni na wu she yee yiri. ¹⁸ Egilizii pu beeri ya ceborona wemu sɔni wu labye nizaama wu wuu na Kilɛ Jozaama pu wo yɛɛ li shizhaa na ge, wee w'a da binne ni Tite ni na tun. ¹⁹ Lee yɛ be we, jara lemu wɛe ya byi na jaha tii Kilɛ wo taa li keree ki na ge, wee ceborona wu jaha egilizii p'a bulo na wu pinne ni wɛe ni lee jara li na. Wɛe ya lee jara li pyi, kɔnhɔ nɔrɔ di danha Kafɔ mɛge na, wu nɔhɔ wu fungɔngɔ nizaana ki she sipyii pu wo dɛge wu shizhaa na.

²⁰ Le shɔnrigana le na wɛe ya we warigbɔ we keree jaha shɔnri. Wɛe ya keree beeri pyi kɔnhɔ sipyii ganha bu jaagi ta wu na xuu wa shishiin ni le kaa le ni we. ²¹ Bani wɛe funɔ ki wa wu da saama koro jaari, Kafɔ yɛ jaha taan be we, ga sipyii pu be jaha taan. ²² Wu ceborona wa be w'a da binne ni pu ni. Wɛe ya wu nɔhɔ wolo tɔnii nijɛhɛnɛɛ ni, na wu ta w'a la le wuyɛ ni xuuni tuun beeri ni. Ga w'a la le wuyɛ ni nime na toro taashiine li be taan, bani w'a d'a yee na fo xuuni. ²³ We wu jɛ Tite ge, wee jɛ na jaarijii ni na kapyɛbyɛjii. Yee mu wɛe ya kapyɛnɛɛ pyi. Cebooloo pusamaa p'a pinne ni wu ni ge, pee jɛ egilizii pu wo tudunmɔ. Pee ya pye sipyii piimu p'a pɛnɛ taha Kirisa mɛge na ge. ²⁴ Lee wuu na, y'a yaa na li she pu na na pu kaa ya dan yee ni fo xuuni, kɔnhɔ egilizii p'i lee ja, p'i li ce na kajii wa wɛe mu na yee mɛsaana yu.

* 8:15 Ekizode 16:18

9

Dεγε wemu ya naha tii cebooloo n'a daa fεε pu na ge

¹ Can na, dεγε wemu w'a byi Zhude fiige ki n'a daa fεε pu na ge, nε li ta jo jυηη wa li na nε wu na sεmε ka sanha di dun yee mu wee dεγε wu keree na wε. ² Bani nε yee jidaan cε na xɔ wee labye wu kabaηa na. Nε yee mεsaηa jo xɔ bε yεrε Masedoni n'a daa fεε pu mu. Nε pu pye: «Akayi fiige ki cebooloo p'a gbegele xɔ p'i dεγε pye na co fo taje na.» Yee wo samohɔrɔ t'a pye kaηuηɔ na lowaa kan n'a daa fεε nijehemεε mu. ³ Ga lee bε na, n'a da wu cebooloo pu tun yi mu, kɔnhɔ masɔηɔ kemu wεe ya pye yee na we labye we shizhaa na ge, kee ganha bu bye jυηη baa wogo wε. Nε funηɔ ki wa p'i shε yi ta y'a gbegele xɔ, ma na jo ba nε yi jo wε. ⁴ Lee bε wε, Masedoni sheen pii bu binne kari ni nε ni yee yiri, na shε yee ta yee ya ta gbegele wε, lee na bye wεe mu shiige, bani wεe ya dā yee na. Li na bye yee bε wo shiige. ⁵ Lee wuu na nε li kan naye funηɔ ni jo nε yaa na pii ceboronamaa pii jεeri jo pu toro na naha na yee yiri. Loolodaa lemu kaa yee ya jo ge, kɔnhɔ p'i shε lee keree naha shɔnri sani di ba shε wā ge. Lee na ba li shε na daan na mu funηɔ ni lee loolodaa l'a kan, na li ya ta pye fanha kaa wε.

⁶ Yi li cε na wemu bu shinma nifenheηεε nugi, shinma nifenheηεε ma da ba gɔn. Wemu shiin bu shinma nijehemεε nugi, shinma nijehemεε weefɔ da ba gɔn. ⁷ Wemu bεeri ya lemu wo tεhεnε kɔn wu funηɔ ni ge, wu lee kan. Wee gan we ganha bu da bye ni zɔ mεsuu ni wε, kelee fanha kaa wε. Bani sipya wemu w'a gan pyi ni fundanga ni ge, wee kaa l'a dan Kile ni. ⁸ Se wa Kile ni na kasaηa tuuyo bεeri pye yee mu fo na jehε, kɔnhɔ yee mago yaηmyuɔ

bεeri nijehεyε di da daa yi mu tuun bεeri, ni keree bεeri ni, kɔnhɔ yi da se naha na kapyegee nizaηa ni. ⁹ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε na:

«W'a keηε mugi wu yataya na,

na la baa fεε kan.

Wu saama pu wa da ga xhɔ bada

wε.»*

¹⁰ Kile wemu w'a nuguzhi kaan yenugumɔ mu, na wu jɔlige bε kaan wu mu ge, wee na ba nuguzhi nijehεrε kan yee mu xuuni, kɔnhɔ yee wo saama pu da buri p'a se naha na. ¹¹ Wu na ba saama tuugo bεeri pyi yee mu, kɔnhɔ yi bε di keηε mugi yi yataya na. Wεe na zhe yee wo yakanya yi loolo piimu na ge, l'a bye kaηuηɔ pee na baraga ni masɔηɔ taha Kile na yee yakanya ye wuu na. ¹² Bani dεge wemu yee ya byi ge, wu ya ta na Kile wo fεfεrε sipyii pu tεri ye wε. Ga wu na ba bye kaηuηɔ sipyii jehemεε di da baraga tεri Kile na, pu da wu sɔni. ¹³ Wee dεge we bu nɔ pu na, pu na Kile sɔ, bani yee ya dā Kirisa wo Kile Jozaama pu na, na jaari bε na sahanjɔ ni pee Jomɔ pe ni, na nɔhɔ keηε mugi yi keηε yataya na pee mu, na ki mugi sipyii pusamaa bε mu. ¹⁴ Kile ya niime nigbɔ wemu pye yee mu ge, wee na ba pu pye pu na Kile jεeri yee mu xuuni, yi kaa bε na ganha na dan pu ni xuuni. ¹⁵ Kile w'a sɔni wu ma yakanga ki wuu na, w'a yagbɔhɔηɔ kemu kan wεe mu ni ki jɔhɔ jε-ε ge!

10

Pɔli ya wu labye wu yogo jo

¹ Ayiwa na cebooloo, pii ya jo na nε bu bye yee tε ni, na nε ma jɔηε. Ga na nε bu lii yee na, nε ma kafugo le naye ni na wā yee na. Nε Pɔli w'a yi jεeri Kirisa wo lotaan le, ni wu saama pu wuu na, ² yi ganha bu da na karamu di ba nɔ yi yiri, di kafugo le naye ni di wā yi na wε. Bani piimu p'a yu

* 9:9 Zaburuu 112:8

na konɔ sipyii wo fungɔngɔ keree torogana na wèe ya doroo ge, nɛ dà li na jo nɛ na zhe kafugo le naye ni na wá pee na. ³ Can wu jɛ wii, wù ceepuuro wuu kunni wa naari ke konɔ ke funɔ ni, ga wèe di wa yogo ki kɔɔn ni ceepuuro fanha ni wɛ. ⁴ Wèe wo yokɔnyanmuyɔ yi jɛ ke konɔ ke sipyii woyo wɛ, ga Kile woyo yi jɛ yii, fanha jɛ yemu ni ge. Y'a Shitaanni wo kasɔɔyɔ yi shaan. ⁵ Joyaama fara yaaga tuugo bɛeri na, kemu bɛeri k'a yogo kɔɔn Kile wo laje wu na ge, wèe ya yee bɛeri jɛri buri. Fungɔnyɔ tuuyo ye bɛeri wèe ya guuni, kɔnhɔ y'i Kirisa jɔmɛɛ co. ⁶ Yee wo jɔmɛɛɔnɔ li jɔ ba fa tuun wemu ni, wèe ya gbegele xɔ wù jɔmɛɛɔbaalaa pu bɛeri wo fɔhɔɔ tɔ pu mu.

⁷ Nɛnaa le yee ya wii sipyii ni. Ayiwa, sipya wa bu dà li na na Kirisa wo wee jɛ, weefɔɔ ya yaa na wu funɔ kɔn li na, na li cɛ na ba wee jɛ Kirisa wo wɛ, mu wèe bɛ jɛ Kirisa wuu. ⁸ Bani Kafɔɔ ya fanha kemu kan wèe mu ge, ki kaɔnyɔ ki jɛ na yee luu na se jaha na, ki kaɔnyɔ jɛ na yee kyɛɛgi wɛ. Ali nɛ jɛhe bi naye peɛ toro bɛ jɛɛɛ yɛ kee fanha ke wuu na, lee shiige jɛ nɛ na wɛ. ⁹ Nɛ funɔ wa di da li sheɛ na sɛmɛɛ pu ni, nago n'a yi fuguri wɛ. ¹⁰ Pii kunni wa yu na nɛ sɛmɛɛ pu kafila w'a waha, na kafugo ki jɛ wu ni. Ga na nɛyɛ pyaa bu nɔ yee yiri, na nɛ ma bye baraga baa sipya, na nɛ jomɔ pu da yaaga bɛ jɔ wɛ. ¹¹ Piimu p'a yee yu ge, pufɛɛ pu li cɛ na jogana lemu na wèe ya yu wù sɛmɛɛ pu ni na wù ta w'à lii yi na ge, lee wo kapyegɛ bɛ w'à da ba she byi wù ga nɔ yi yiri tuun wemu ni.

¹² Piimu p'a puyɛ sɔni ge, wèe wa da ga sɔɔ di wùye pye pee sipyii pii p'a tuugo, kelee di wùye taanna ni pu ni wɛ. Pee ma puyɛ taanna ni puyɛ ni, na puyɛ luu na daanna ni puyɛ ni. Ta tee jɛ nahanahara wɛ?

¹³ Wèe kunni wa da wùye peɛ fo di zhe doroo wù tayerege taaan wɛ. Ga Kile ya tɛhɛnɛ lemu wolo kan wèe mu, a lee di bye bɛ kaɔnyɔ a wèe di nɔ yee na ge, wèe na ba wùye peɛ na saha ni lee ni. ¹⁴ Wèe da bye wèe ya nɔ yee na wɛ, wee tuun wu ni wèe bi da tɛhɛnɛ li toro, ga wèe ya ta li toro wɛ, bani wèe p'a Kirisa wo Kile Jozaama pu jo yee mu shɛnshiilee. ¹⁵ Lee funɔ ni tɛhɛnɛ lemu l'a kɔn wèe kan ge, wèe wa da doroo lee taaan wɛ. Sipyii piitiilee ya labye wemu pye ge, wèe wa da wee kaa lɔ di daga da wùye peɛ wɛ. Wèe ya dà li na nago yee ba she jaha na n'a daa wu ni, la na vara xuuni wèe wo labye wu na yee niɔni ni Kile wo tɛhɛnɛ li funɔ ni, w'a lemu kɔn na kan wèe mu ge. ¹⁶ Lee funɔ ni fiye yemu yi wa yee kadugo yiri ge, wèe na já zhe Kile wo Jozaama pu jo yee fiye yi ni, na ta wèe ya wa wo labye lɔ wu tapyegɛ ni na taga wùye peɛ wɛ.

¹⁷ L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Wemu bu jo wu wuyɛ peɛ, wufɔɔ wu wuyɛ peɛ Kile wo nibyegɛ kii funɔ ni.»* ¹⁸ Bani wemu ba wuyɛ mɛsaana yu, wee ya mɛge nijenɛ taa wɛ, ga Kafɔɔ yɛ pyaa ya wemu wo mɛsaana yu ge, wee w'a ki taa.

11

Tudunmɔɔ kafinejuu pu keree

¹ Aa! Yee da bi da zɔɔ na nɛ wo jɔnyɔyirine jomɔ pe xu yiyɛ ni jɛri funɔ ni dɛ, lee bi da daan nɛ ni. Ayiwa, yi pu xu yiyɛ ni! ² Yee kaa ya dan nɛ ni fo xuuni, fo na jɛpɛɛn lenɛ nɛ ni yee shizhaa na. Ga Kile ni lee ya foro. Curɔ nigin pe, wee mu nɛ yee co, wee jɛ Kirisa; kɔnhɔ di ba yi kan wu mu ba doɔnyɛ fucɛri nacebaa jɛ wɛ. ³ Ga nɛ fyagi jo yi fungɔnyɔ ganha da ba jɛri, Kirisa wemu na y'a yiyɛ pɔ xuuni ge, fo di yi kurunɔ wee fɛni, ma na jo ba wɔ w'a kafineyɛ taga Awa faanna, na wu piinne mɛ wɛ. ⁴ Bani sipya

* 10:17 Zheremi 9:23

watii bu ba Yesu watii kaa jo yee mu wemu wo kaa jogana ni wèe wo wu kaa jogana jε nigin wε, yee na jεri na dà weefɔ na. Kile Munaa lemu yee ya ta wèe kenε kurogo, kelee Kile Jozaama pemu yee ya logo wèe jɔ na ge, yee bu munaa latii ta lemu ni wèe wuu li jε nigin wε, kelee na jozaama patii ta pemu ni wèe wo pu jε nigin wε, yee na wá karaa dà yee bε na. ⁵ Na li ta pee mεgbɔhɔ tudunmɔɔ piimu yee ya jateni ge, pee ya pɔɔ nε na kabaŋa ka shishiin na wε. ⁶ Ali nε jεheε bye nε di ya pye kafila cεvɔɔ fo wu nijeme wε, cεmε wo koo ni kunni, n'a la cε pee ni. Wèe ya lee she yee na shegana bæeri na, ni keree bæeri ni.

⁷ Tuun wemu ni nε Kile wo Jozaama pu jo yee mu ma ni ge, nε nayε tirige, na yee durogo. Ta kakuunɔ li jε lere ge? ⁸ Egilizii piitiilee pu bi nε saraa. L'a pye kanna nε pee wo naafuu wu shɔ pu na na taga yee tεge. ⁹ Na nε yaha yee yiri, yanmuyɔ ya funmɔ bye nε na, ga nε ta na wo tuguro ti taha wa shishiin jɔɔ ni yee ni wε. Cebooloo piimu p'a pa na yiri Masedɔni fiige ki ni ge, pee p'a pa nε wo mago yanmuyɔ yi kan nε mu. Nε kasεεge yaha nayε na, kɔnhɔ di ganha da bye yee wa shishiin mu tuguro kaa la shishiin ni wε. N'a da kasεεge yaha nayε na sanha lee kanunɔ le na. ¹⁰ Lee ya pye kaɔɔɔ, kemu ya nε jɔɔ yirige Akayi fiige ki bæeri ni ge. Sipywa shishiin wa da já kee juyirige ki shɔ nε na wε. Kirisa wo can we, wee wemu wu jε nε ni ge, wee wuu na nε yee jo. ¹¹ Naha na nε d'a yee jo wε? Na yee kaa ya dan nε ni-i laa? Kile ye pyaa bε ya lee cε na yee kaa ya dan nε ni.

¹² Ga pyegana lemu na nε na wo labye wu pye yee mu ge, lee pyegana li na n'a da da wu pyi. Piimu p'a kaɔɔɔ shaa na puyε peλε, na yu na wèe wo labye pyegana le tuugo pee ya byi ge, lee pyegana li na n'a

da da na wo labye wu pyi, kɔnhɔ pee ganha bu kee kaɔɔɔ ki ta wε. ¹³ Kafinejuu pu jε pee tudunmɔɔ piiri. Pu labye wu bæeri w'a sipyii piinje. P'a puyε pye kanna Kirisa wo tudunmɔɔ pee jε. ¹⁴ Ga lee jε kakanhana wε, bani Shitaanni bε ya wuyε jεri na byi ba mελεke kpeεngε wo jε wε. ¹⁵ Lee wuu na do, Shitaanni wo kapyebyii bu puyε pye kanna Kile wo kapyebyii pee jε piimu ya tii ge, lee ya yaa li wa fo wε. Ga li taxɔɔ ki kuduun jε wemu ge, wee na ba nɔ pu na na saha ni pu kapyege ni.

Pɔli ya kanhama pemu jɔ wu wo tuduro ti funjɔ ni ge

¹⁶ N'a da guri yi taha sanha yi mu jo wa shishiin ganha bu na wii jɔɔmoyirine fɔɔ wε. Ga yi jεheε ba na wii jɔɔmoyirine fɔɔ, yi na co mu, kɔnhɔ na bε di nayε peλε dɔɔni. ¹⁷ Yemu n'a da jo nime ge, Kafɔɔ w'a ta yee le na jɔ ni wε. Ga la l'a na pye n'a da yee jo. Lee wuu na n'a da jo ba jɔɔmoyirine fɔɔ jε wε. ¹⁸ Ga ma na jo ba shenjehεmεε wa puyε peλε ke kɔɔ ke keree ni wε, wee tuun wu ni nε bε na nayε peλε ge! ¹⁹ Yee piimu pu jε fungɔnyɔ fεε ge, a yee di dεεε na jɔɔmoyirine jomɔ nuril! ²⁰ Pee sipyii pii p'a yee co ba buloo jε-ε ge, na yee kenε yanmuyɔ li, na dun yee na, na jɔsanga pyi yee na, na kadahaa leni yee jahaya ni. A yee di lee xu yiyε ni. ²¹ Shiige ki jε nε na pe jomɔ pe tajogo ni, ga nε fanha di wa jεheε ba pee jε wε, na jɔɔɔ bε di wa waha ba pee jε wε.

Ga lee bε na keree kiimu kaa p'a daga na puyε peλε ge, nε bε na já kee kaa taga nayε peλε. Nε yu ba jɔɔmoyirine fɔɔ jε wε. ²² Heburuu pu jε pii ya? Wee wa nε bε jε. Izirayeli shi sheen pu jε pii ya? Wee wa nε bε jε. Ibirayima kadugo shi sheen pu jε pii ya? Wee wa nε bε jε. ²³ Kirisa wo kapyebyii pu jε pii ya? Jɔɔmoyirine fɔɔ jomɔ n'a da jo. Nε pye Kirisa wo kapyebyie

na toro pee tãan fo xuuni. Ne pu já kapyenɛɛ ni. Ne kaso jegee, kee ya nehe pu wogoo na. Ne kpɔɔnrɔ jeri shɔ na toro pee tãan. Ne xu fɔ tɔɔnii nijehenɛɛ ni. ²⁴ Yawutuu p'a ne kpɔn fo tɔɔnii kaguro, tɔɔnii beeri susɔ jii kelee shishɛɛɛ nigin ma fɔ.* ²⁵ A Orome sheen di na kpɔn fo tɔɔnii taanri ni kabegee ni. A p'i kagereye taga na wá na da gbo tɔɔnii nigin. A kɔɔgbɔhɔ di gyɛɛgi ni na ni fo tɔɔnii taanri suumɔ lɔhɔ ni. A di canja nigin ni piige nigin pye suumɔ lɔhɔ ni. ²⁶ Ne kushɛgeɛ nijehenɛɛ pye. Ne na munaa pɛɛ fɔ gbalaa lɔhɔyɔ ni. Ne na munaa pɛɛ fɔ java fɛɛ ninɛ ni. Ne na munaa pɛɛ fɔ naye pyaa shi wu ninɛ ni, na li pɛɛ fɔ shi watii ninɛ ni. Ne na munaa pɛɛ fɔ kulo funɔ ni, na li pɛɛ fɔ siponɔ ni. Ne na munaa pɛɛ fɔ suumɔ lɔhɔ ni. Ali wù cebooloo piimu p'a puyɛ pye n'a daa fɛɛ, p'i ne n'a daa fɛɛ-i ge, ne na munaa pɛɛ fɔ pee be ninɛ ni. ²⁷ Ne kapyenɛɛ nijehenɛɛ pye kiimu ya waha ge, na kanhama ja. Ne piye nijehɛyɛ shɔn ɔmunumɔ xuugo ni. Ne xuugo gba, a waga di la pye na ni. Ne yalige ja, na ki yaha wà tɛgeɛ nijehenɛɛ ni. Ne wiire gba, na fafunmɔ pye. ²⁸ Kisanja di je wà. Na fara kee beeri na, ne bi na funɔ shaa ni egilizii pu beeri kaa ni canja beeri. ²⁹ N'a daa fɔɔ wa baraga bu jɛɛ, ne ma bye kanna neye pyaa wo baraga k'a cɛɛ. Wa juɔ bu gyɛɛgi, lee ma sii waha na na fo xuuni.

³⁰ Li bu da nago kanna ne yaa na naye peɛ, ne na naye peɛ na wo baraga baara ti ni. ³¹ Masɔɔ k'a dɛri wù Kafɔɔ Yesu To Kile na gbee! Wee ya li cɛ na ne wa kafineye yu wɛ.

³² Na ne yaha Damasi kulo li ni, canja ka saannaa Aɛtasi wo gbafɛnɛɛri w'a pa sipyii pii yaha kulo li tajeye yi beeri ni, kɔnhɔ p'i

ne co. ³³ Ga, a n'a daa fɛɛ p'i ne le sagana ni na yeege fenɛtiri ni, na mɛɛɛ taga ne tirige kanha ki kadugo. Lee funɔ ni a ne shɔ wu na.

12

Pɔli ya kashɛgeɛ kiimu ja ge

¹ Ayiwa, fo ne bu naye peɛ, ba lee di wa yafiin jɔgi wɛ. Lee be na, kashɛgeɛ kiimu ne ja, ni Kafɔɔ ya keree kiimu she ne na ge, kee shizhaa na n'a da ba jo nime. ² Ne ná wa cɛ, wu na je Kirisa wo karijɛgeɛ ki ni, li yee ke ni shishɛɛɛ wu je nijee, Kile ya wu lɔ kari fo fugba we ni. (Ayiwa wuyɛ pyaa k'a kari wà la, kelee kashɛɛ Kile ya she wu na la, ne kunni ya lee cɛ wɛ, Kile w'a lee cɛ.) ³ Ne kunni ya li cɛ na jo kanna wee ná w'a kari Alijine ni. (Ga wuyɛ pyaa k'a kari wà la, kelee kashɛɛ Kile ya li she wu na la, ne kunni ya lee cɛ wɛ, Kile w'a lee cɛ.) ⁴ A wu jomɔ pa logo wee xuu wu ni sipya da já pemu jo daha wɛ. Li ya saha be yere sipya wu pee jomɔ pu jo wɛ. ⁵ Ayiwa, ne na já naye peɛ wee sipya we wa shi keree na. Ga ne funɔ di wa di naye kaa taga naye peɛ wɛ, fo di bu na baraga baara kaa taga naye peɛ. ⁶ Ali ne nehe jo ne naye peɛ, ne da bye juɔmoyirine fɔɔ wɛ, bani can n'a da jo. Ga n'a da naye peɛ wɛ, kɔnhɔ keree kiimu n'a byi, na yemu yu sipyii pu jii na ge, pu ganha bu na durogo di doro yee wo juɔɔ kana tãan wɛ.

⁷ Ayiwa, kɔnhɔ tabaara ganha bu jé di na ji kee kashɛgeɛ nijenɛɛ kii wuu na wɛ, a yama nigbɔ pa di jé ne cɛɛ ti ni. Pee ya ma ne mu ba Shitaanni tudunmɔ je wɛ, pee ya ne kana, kɔnhɔ tabaara ganha bu jé ne ni wɛ. ⁸ Ne Kafɔɔ jɛɛri pee yama pe shizhaa na fo tɔɔnii taanri jo wu pu laha na juɔɔ ni. ⁹ Ga,

* **11:24** Saliya wa bye Orome sheen mu, wee saliya wu bi gbara pu susɔ jii kelee shishɛɛɛ (40) taha sipya na wɛ, bani pu bi giin na kee da xhu sipiyawyii ni wɛ, lee na pu ma jii nigin laha.

a wu ne pye na wee wo niime wu na ne yaa, na sipya baraga bu xho tuun wemu ni, na wee tuun wu ni wee wo sefeere t'a zheε na fiinje. Lee wuu na l'a taan ne ni ne wu na baraga baara kaa taga naye pele, kōnhō Kirisa wo sefeere t'i gori yaha na na. ¹⁰ Lee wuu na ne funjō taan na baraga baara ti na. Ali pu jehε ba ne shehele, kelee na kawagaa pyi ne na, kelee na ne kana, kelee na ne jaani Kirisa mege ki wuu na, ne na funjō taan kee beeri wuu na. Bani ne bu bye baraga baa tuun wemu ni, ne ma fanha ta wee tuun weye pyaa ni.

Poli ya pye tuguro n'a daa fōo wa shishiin mu Korente kulo li ni we

¹¹ Ayiwa, ne jo ba juṅmoyirine fōo je we. Ga yeeye pyaa ki ni lee ya foro. Yee p'a bi yaa yee p'a ne sōni! Bani ali ne jehε bye ne je yaaga be we, tudunmō mege wuu piimu yee wa jatani ge, wee wa ya ye ne na kaa la shishiin ni we. ¹² Can na, kapyegee kiimu k'a li sheε na Kirisa wo tudunmō ne je ge, kee beeri ya she yee na ni loxulo ni. Kee ya pye jaha shesheere, ni kakanhanjaa, ni sefeere kagbōhō. ¹³ Ne ta pye yee mu tuguro we. Ni lee ye be we, leke ne d'a pye egilizii pusamaa mu lee di ya pye yee mu-i we? Yi yafa na mu lee na!

¹⁴ Li wii, ne gbegele xō da se yee yiri na tōjii taanri wuu ni. N'a da zhe bye yee mu tuguro le tōjii le be ni we. Bani yi keje yanmuyō be di wa zhaa we, fo yiyε pyaa kiiri. Nōhōpiire ya yaa na wari shaa na yeri pu sefee jaha na we, ga sefee p'a yaa na wari shaa na yeri pu nagoo jaha na. ¹⁵ L'a taan ne ni ne wu na keje yanmuyō beeri kan yee wuu na, ali na naye be kan na fara wā. Ayiwa, yee kaa ba dan ne ni xuuni mu, lee l'a da ne pye ne kaa da da dan yee ni-i ge?

¹⁶ Yee na ba jo na ne pye tuguro yee wa shishiin juṅjō ni we.

Nakaara wa lee ni we, ga pii na ba jo yee ni na shizhiinme ni ne yee co, na ne shiige sheen. ¹⁷ Piimu ne tun she yee mu ge, ne kuduun sha yee ni wee wa keje kurogo ya? ¹⁸ Ne Tite jeeeri jo wu she yee yiri, na wū ceborona wu pinne ni wu ni. Ta Tite ya yee ḡmahana na kuduun sha yee ni? Ta ne ni wee wo kapyegee ki beeri ya pye me nigin we? Ta wēe naariganjaa ki beeri ya pye me nigin we?

Poliya wu funjō shaa ni kaa lemu ni ge

¹⁹ Na co fo taatuunnō na, yee wa giin na kajii wēe wa gaan wūye mu yee jaha taan, ga lee di be we. Kirisa wo karijεεge ki funjō ni wēe wa yu me Kile jaha taan. Wū taanjiineε, yee wo n'a daa wu wo jahagbaashεere kaa na wēe wa ye beeri yu yee mu. ²⁰ Ne ba nō yee yiri, na funjō wa di yi ja jagana lemu na we, ne fyagi jo di ganha ba she yi ja lee jagana le na we; yi be ganha bu na ja jagana la na yi be ya tiin ni lemu ni we. Ne fyagi jo di ganha ba she yogo ta yi te ni we, ni jepreen, ni loyire, ni beganhara, ni mekyεεgere, ni zōjuuro, ni tabaara, ni kawuriye we. ²¹ Ne fyagi jo di ba jo n'a nō yi yiri ge, Kile ganha bu da na shiige yi ninje ni we. Sipyijehemee piimu p'a jurumu pye, p'i sanha daajenje jo pu cemōhōrō ti na tapyege ni we, ni pu dōdōrō, ni pu kanōhōyō yi naye ge, di ganha bu da zhe jesinme wo yee wuu na we.

13

Fundogo jomō ni fō mujuu

¹ Ne tōjii taanri wuu l'a da bye le na she yee yiri. «Sipyii shuun taanri ya pye keree kiimu beeri fiin ge, w'a da zhe kee beeri jaha shōonri na be ni pee wo fiin pu ni.»* ² Sipyii piimu p'a jurumu pye ge, n'a da yi jo waha pee ne sipyii pusamaa mu,

* 13:1 Duterεnōme 19:15

ali na li ta na nime wo wa yi yiri we. Ne tee yi jo toro pu mu na shee shuun wuu li ni yee yiri. N'a da yi jo daha sanha pu mu jo ne ga ba she yi yiri, n'a da juɗɗo penji nige kaa la shishiin na we. ³ Wee tuun wu ni, yi na ba li ce na Kirisa w'a yu ne ju na, bani kee karɗɗo ki yi wa zhaa. Kirisa baraga ya ta cere yee shizhaa na we, ga w'a wu sefeere ti shee yee niɗe ni. ⁴ Can wu je wii, wu xuduun wu ni korikoritige ki na, w'a pye baraga baa, ga jii na wu je nime Kile wo sefeere ti baraga ni. Na we be yaha kariɗeɗe ni ni wu ni, we be baraga k'a xo. Ga Kile baraga ni, na we yaha ni wu ni, we na ba bye jii na yee shizhaa na.

⁵ Yi yiye taanna wii, y'i yiye suguri, yi bu da yi na je n'a daa wu wo koo li ni. Ta yee ya li ce na yee funyo ni Yesu Kirisa je we? Fo yiye pyaa bu she da y'a kuɗɗo n'a daa wu na de! ⁶ Ga ne da li na jo yee na ba li ce na jo we ya ta kuɗɗo n'a daa wu na we. ⁷ Lee be na, we wa Kile jeeeri kɗɗo yi ganha ba kakuuyo pyi we. Lee karɗɗo je nago kanna we di metanga ta we. Ga we funyo ki wa yi da kasaanɗa pyi, ali lee jehe ba li shee be na we p'a kuɗɗo metanga ki na. ⁸ Bani se wa we ni we pu pari can wu na we, ga can wu tege tege se wu je we ni. ⁹ We baraga bu xho tuun wemu ni, a yee baraga di bele, lee l'a dan we ni. Lemu we ya jeeeri Kile mu ge, lee li wa me nago yee wo n'a daa wu w'a se naha na fo wu ju bu she fa. ¹⁰ Lee wuu na ne we sem we tun yi mu na li ta ne je yee yiri wa we, kɗɗo di ba no wa tuun wemu ni, di ganha bu keree ki naha shɗɗɗo ni waha ni, na saha ni Kafɗo wo fanha ki ni we, w'a kemu kan na mu ge. Kee fanha ki kakaan juɗɗo ki je kɗɗo yee di da se naha na n'a daa wu ni, ki ya ta kan gyeege kaa na we.

¹¹ Ayiwa nime na cebooloo, wu je tuun wa ni. Yi funyo taan! Yi da yiye logoo wari y'a se naha na! Yi da samohoro leni yiye ni! Yi pye ni fungongo nigin ni! Najine di bye yi te ni! Lee bu bye, taanɗeɗe ni najine fo Kile na bye ni yi ni.

¹² Y'a yiye shaari ni taanɗeɗe ni! Kile wo fefeere sipyii piimu pu je naha ge, pee beeri ya yi shaari. ¹³ Wu Kafɗo Yesu Kirisa wo niime we, ni Kile wo taanɗeɗe ke ki pye ni yi ni. Y'i gori yaha fefeere Munaa li wo kariɗeɗe ki ni.

Galasi Sh_{EEEN} Tudunm_{oo} P_oli ya s_{em}e wemu tun Galasi sh_{EEEN} mu ge

Jog_o ye p'a byi na Galasi sh_{EEEN} we?

Egilizii piimu n_{oh}o P_oli ya ten_e Galasi fiige ki ni ge, pee pu j_{EE} Galasi sh_{EEEN} pee. Pee j_{EE}: Ikone, Lisitiri, ni Deribe (Kapyegee 14). Galasi fiige ki nij_{aa} wogo ki j_{EE} Turuki fiige ki funj_o ni. Ba P_oli ya pa bye wu j_{EE} Galasi ni we, a Yawutuu pii di she ganha na kalaa watii kaan pu mu. A p'i jo na P_oli j_{EE} tudunm_{oo} nijeme we, na wu ya ta na Musa wo saliya wu wo kalaa wu kaan wu kangana na we.

We s_{em}e we kakana nj_{uh}o

Ye p'a jo w_a P_oli na ge, yee faara P_oli ya jo, na fenhe pu funy_o to ni wu kal_{EE}ee ni wuy_e pyaa kapyegee ni. Na li she na kajii li wa wee wo Kile jom_o ye_{EE} le, na li she na n'a daa ya ye Musa wo t_o wu na. A w'i li she sanha na n'a daa f_{EE} ya foro Musa wo t_o wu n_{oh}o ni, na jii_{EE}ee niv_oo pyi, a F_{EE}ee_{EE} Munaa di pu naha co tee jii_{EE}ee ti ni (Kapyegee 5).

S_{em}e wu kafila nj_{uh}o

Galasi Sh_{EEEN} 1—2 P_oli f_o mujuu. W'a li she na Yesu Kirisa wo tudunm_{oo} wee j_{EE}.

Galasi Sh_{EEEN} 3—4 Kile ya sipya jateni sipyitiime Musa wo saliya wu koro jaari funj_o ni we.

Galasi Sh_{EEEN} 5 W_{ee} ya foro saliya wu n_{oh}o ni, a F_{EE}ee_{EE} Munaa di w_{ee} naha co f_{EE}ee_{EE} ni.

Galasi Sh_{EEEN} 6 P_oli wo ye_{EE} ye_{EE} jom_o ni wu duba.

P_oli ya Galasi sh_{EEEN} shaari

¹ Ne P_oli, ne j_{EE} Kirisa wo tudunm_{oo}. Sipyiyawyii ya ta ne pye tudunm_{oo} we. Ne di ya n_{oh}o pye be tudunm_{oo} sipyiyawyii baraga ni we, fo Yesu Kirisa ni To Kile wemu w'a

Yesu j_{EE} na yeege xu ni ge. ² Ne ni na cebooloo piimu pu wa naha ge, w_{ee} p'a s_{em}e pu tun Galasi fiige ki n'a daa f_{EE} pu mu.

W_{ee} ya yi shaari: ³ W_u To Kile ni w_u Kaf_{oo} Yesu Kirisa wu niime tirige yi na, p'i naji_{EE} be kan yi mu.

⁴ Yesu Kirisa w'a wuy_e kan na pye saraga, k_{on}h_o wu w_{ee} sh_o w_u jurumu wu na. W'a w_{ee} sh_o ke konj_o ke wo yanmuguy_{oo} yi b_{EE}eri wo fanha ki na, na saha ni w_u To Kile wo jidaan wu ni. ⁵ N_{oo}o_o w'a d_{EE}ri wu m_{EE}ge na tuun b_{EE}eri ni. Amiina.

Tuugo nigin pe ye pu j_{EE} Kile wo Jozaama pe

⁶ Na cebooloo, Kile wemu w'a yee yiri Yesu Kirisa wo niime wu baraga ni ge, yee na toro kadugo le wee ni t_ovuyo na, na jaanna j_{EE}ri jozaama patii f_{EE}ni, lee ya ne fo xuuni d_{EE}. ⁷ Jozaama pemu ne jo yee mu ge, pee ye pe pu j_{EE} Kile wo Jozaama pe, patii wa nige pee kadugo na we. Ga sipyii pii pu wa giin p'i yee fung_ony_o yi j_{EE}ri. Kile Jozaama pe pu wa Sh_ov_{oo} wu kaa yu ge, pu funj_o ki wa p'i pee j_{EE}ri shan. ⁸ Jozaama pemu w_{ee} ya jo yi mu ge, watii bu ba ni jozaama patii ni w_{ee} wo pu kadugo na, w'a pye w_{ee} wa la, w'a pye me_{EE}ke na yiri fugba we ni la, weef_{oo} wu lanj_i. ⁹ W_{ee} ya tee yee jo toro yee mu; n'a da guri di yi jo daha sanha: W_{ee} ya Jozaama pemu jo yee mu ge, watii bu patii jo yi mu w_{ee} wo pu kadugo na, weef_{oo} wu lanj_i.

¹⁰ Ayiwa wee tuun wu ni, ne giin sipyii di da na s_oni laa, ne giin Kile di da na s_oni? Na funj_o ki j_{EE} di naye kaa taan sipyii mu kunni? Bada! Ne funj_o da bi bye di naye kaa taan sipyii mu sanha, ne bi da ga ja b_{EE}ye Kirisa wo kapyebye we.

Pyegana lemu na P_oli ya pye na j_{EE}ri Kile tudunm_{oo} ge

¹¹ Na cebooloo, n'a da yi fiinj_{EE} jo yi mu jo ne Kile Jozaama pemu jo yi mu ge, pee ya ta foro sipya ni we.

12 Nε pu ta sipya mu wε, sipya bε di ya nε taanni pu ni wε. Ga Yesu Kirisa yε pyaa k'a nε taanni pu ni.

13 Taashiine li ni, na nε yaha Yawutuu pu wo koo li ni, nε bi doroo torogana lemu na ge, yee wa yee jaha logo. Nε bi Kile wo n'a daa fεε pu kana fo xuuni wee tuun wu ni. Nε bi li yerenε fo na pu pinnege ki juɲɔ tugo. 14 Nε bi bye na lejii Yawutuu niɲehemeε jaha na Yawutuu pu koo li jaarigana ni. Wεe sefεεε p'a wεe taanni kalεgeε kiimu ni ge, nε bi naye bεeri kan kee mu. 15 Ga Kile bi nε shɔɔnri lo, ali na ta pu sanha nε se bε wε. Wu jidaan tuun w'a pa nɔ ge, a wu wu niime wu tirige nε na, na nε yiri na pye wu kapyebye. 16 W'a wu Ja wu she nε na, kɔnhɔ nε da wee Ja wu wo Jozaama pu yu shi wusama bεeri mu, shi wemu jε Yawutuu wε. Ba w'a wu she yε nε na wε, nε bε ya watii yege nige wε. 17 Piimu p'a fenhe pye Kirisa wo tudunmɔɔ pee nε jaha na ge, nε nɔhɔ she Zheruzalemu ni di zhe pee bε yege wε. Ga, a nε faa toro, na gari Arabi ni; lee kadugo na, a nε guri pa Damasi kulo li ni.

18 Ayiwa, yee taanri w'a toro, a nε na kari Zheruzalemu ni, kɔnhɔ di she foro Pyεeri na. A nε cabyaa kε ni kaguro pye wà ni wu ni. 19 Ga nε ya ta Kirisa wo tudunmɔɔ watii bε ja nige wε, fo Yakuba yε nigin pe; wee jε Kafɔɔ Yesu wo ceborona wa. 20 Yemu n'a yu mε yi mu ge, ali kafinege nigin bε wa yi ni wε; Kile wa na seeri. 21 Lee kadugo na, ba nε foro Zheruzalemu ni wε, na gari Siiri fiige ki ni; na yiri wà, na gari Silisi fiige ki ni. 22 Ga n'a daa fεε piimu pu bye Zhude fiige ki ni ge, wee wa shishiin bi sanha nε ja jii na wε. 23 Pu bi yi nuri yε sipyii jɔ na na: «Sipya we wu bi wεe kana taashiine li ni, fo w'a bi li yerenε wu n'a daa wu juɲɔ tugo ge, weeye pyaa ki bε k'a Kile wo Jozaama pu

yu nime.» 24 Lee funɲɔ ni, a p'i ganha na Kile sɔni nε wo Jozaama pu wo jo wuu na.

2

*Pɔli ya Kirisa tudunmɔɔ
pusamaa juɲɔ ciri ta*

1 Ba yee kε ni shisheere ya toro wε, a nε ni Barinabasi di guri pa sanha Zheruzalemu ni. A nε gari ni Tite bε ni. 2 Kile yε pyaa ki bi li she nε na na nε wu she wà, a nε da kari. Ba nε nɔ wà wε, nε ni jahagbaa fεε pu ni, a wεe di she wùye ja kabanugo. Kile Jozaama pemu nε yu shi wusama bεeri mu ge, a nε pee jaha jo pu mu, kɔnhɔ labye wemu n'a pye toro ge, ni wemu n'a byi ge, kɔnhɔ wee wa shishiin ganha bu bye juɲɔ baa wo wε. 3 Tite wemu ni nε kari ge, Gireki wu bye wii. Ga pu ya ta wu karamu fanha bε na fo wu cekɔɔnrɔ pye, kɔnhɔ wu bε di bye Yawutuu pu shi wε. 4 Ga, kafinejuu p'a, pee bi puye pye na n'a daa fεε pee jε, na ta p'i jε n'a daa fεε wε, pee pu bi giin w'i cekɔɔnrɔ pye. Wεe ya pye ni Yesu Kirisa ni karijεεge ni ge, a wεe di bye wùye mu, a pii sipyii pii di beele jε wεe te ni kɔnhɔ p'i lee jaha ce. Pu funɲɔ ki bye p'i wεe kurunɲɔ pa lenε sanha bulooro ti ni. 5 Ga wεe ya sɔɔ na wùye yaha pu kenε ni ali jεere bε funɲɔ ni wu ta logo pu jɔ na wε, kɔnhɔ Kile Jozaama pe pu wa can wu sheε ge, y'i já pee logo ba pu jε wε.

6 Ayiwa, sipyii p'a bi piimu wii na pee pu jε jahagbaa fεε pu ge, juɲɔfεε pu bye pii la, pu shiin bye bε juɲɔfεε wε la, lee la shishiin kaɲɔɔ wa nε mu wε; bani Kile ya wa shɔɔnri na wo wa ni wε. Kile Jozaama pe nε bi yu ge, ba nε pee jaha jo pee jahagbaa fεε pu mu wε, pu ya ta ka fara pu na wε. 7 Ga, a puye pyaa bε di li ce na Kile w'a pe Jozaama pe kaa le nε kenε ni nε w'a yu shi watii sheen mu ma na jo ba w'a pu kaa le Pyεeri kenε ni w'a

yu Yawutuu pu mu we. ⁸ Bani Kile wemu w'a sefeere kan Pyeeri mu na wu tun Yawutuu pu mu ge, wee ninumɔ w'a sefeere kan ne be mu na ne tun shi wusama mu. ⁹ Yakuba ni Pyeeri ni Yohana, pee piimu pu bi wii nahagbaa fee pu ge, pee bi li ce na Kile w'a te tuduro te kaa le ne keɛ ni wu wo niime wu funɔ ni. A p'i pu keye le ne ni Barinabasi keye ni, wee fɔ we ya li shee na we beeri ya pye nigin. A wu beeri di binne na be yi na nago we pu she baari pyi shi wusama te ni, pee be di she baari pyi Yawutuu pu te ni. ¹⁰ A p'i li she ye we na na we pu she wu fungongɔ yaha funmɔ fee na. A ne be di la le naye ni na ganha na lee pyi.

Pɔli ya Pyeeri jaagi Ancosi kulo li ni

¹¹ Ayiwa, ga ba Pyeeri ya pa ba Ancosi kulo li ni we, a ne ba wu jaagi sipyii pu beeri nii na; bani kaa lemu w'a bi pye ge, lee bi jo we. ¹² Wu cebooloo shi watii sheen piimu pu bye n'a daa fee Ancosi ni ge, Pyeeri bi binnee na li ni pee ni. Ga, a Yakuba di ba sipyii pii tun kari Ancosi ni. Ba pee ya no we, a Pyeeri di fere kon shi wusama wo n'a daa fee pu na, na bye wu ya soɔ w'a li nige ni pu ni we. Wu bi fyagi pee sipyii pu na, bani Yawutuu pu bye pii, pee di bi yu na fo shi wusama beeri w'a cekɔnɔ pyi. ¹³ Cebooloo piimu be pu je Yawutuu ge, a pee be di yaa Pyeeri na, na fere kon pii pu na. Lee funɔ ni a Barinabasi be di yaa pu shuun shuun juuro ti na, na daha pu feni. ¹⁴ Ba ne pu ja, na pu ta pu ya jaari na sahanj ni Kile Jozaama pu wo can wu ni we, a ne jo ni Pyeeri ni pu beeri nii na. A ne wu pye: «Mu wemu wu je Yawutuu ge, a m'i soɔ na Yawutuu pu wo koo li yaha wà, na ganha na jaari shi wusama wo jaarigana na. Wee tuun wu ni jaha na m'i giin nime m'i shi wusama be karamu fo wu be w'a Yawutuu pu wo koo li jaari we?»

Fo ma bu dà Yesu na m'a na sho

¹⁵ «Can wu je wii, we beeri ya sii tii pye Yawutuu cegee. Wee je shi watii sheen we, pu jo na wee shi we sheen ya Kile koo li ce we. ¹⁶ Ga lee be na, we be ya li ce na jo ma jehe da Kile tudunmɔ Musa wo saliya we koo jaari, lee wa da ga ma pye sipyitiime Kile mu we, fo ma bu dà Yesu Kirisa na. Lee wuu na we be ya dà Yesu Kirisa na, konho Kile di wu pye sipyitiimee we n'a daa wu baraga ni. Li wa nago Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu jomehere ki wo koo jaari w'a we pye sipyitiimee Kile mu-i de. Bani sipya wa shishiin wa da já bye sipyitiime Kile mu na ma yaha ma na Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu koo jaari we.»

¹⁷ «Ayiwa, we Yawutuu ba wuye shaa wu bye sipyitiimee Kirisa wo karijege ki funɔ ni, we ba lee pyi, we be ya jeri ni shi wusama ni nigin, pee piimu p'a wii jurumupyii ge. Wee tuun wu ni, ta lee wa li shee na Kirisa w'a we toɔgo leni jurumu ni? Bada! ¹⁸ Ayiwa, ne na foro saliya wu keree taan, na bye ne wu koo jaari we, ne bu guri wee saliya we feni sanha na wu koo jaari, wee tuun wu ni neye pyaa ya saliya wu kyeege. ¹⁹ Ne xu Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu shizhaa na, konho di bye nii na, di da kapyee pyi Kile mu. ²⁰ Ne pye kanna p'a ne pinne kori ni Yesu Kirisa ni shiizhan korikoritige ki na. Neye pyaa ya ta pye nige niifere ni we; Kirisa wu je niifere ni ne zo wu na. Niifere temu ni ne wa nime ke konjo ke na ge, ne naye kan Kile Ja wu mu. Ne kaa ya taan wu mu fo w'a soɔ na wuye kan saraga ne wuu na. ²¹ Kile ya niime wemu kan ne mu ge, ne da ga wee she bada we. Bani Kile da ba sipya jateni sipyitiime Musa wo saliya wu koo jaari baraga ni, lee ya li shee na junjo ya pye Kirisa kaxulo na we.»

3

Na dà Yesu na, lee funḅo ni Kile ya sipya jateni sipyitiime

¹ Yee Galasi sheen kunni, yee ḅe fungonyo baa fee de! Jogo wu d'a yee faanna me we? Yesu Kirisa ya xu xugana lemu na korikoritige ki na ge, yee naha ya fiinne jo yee mu. ² N'a da yi yege kaa nigin ye na. Fefere Munaa le Kile ya kan yee mu ge, Kile tudunmoo Musa wo saliya wu wo koo li naari wuu na w'a li kan yee mu laa, yee ya Kile Jozaama pu logo na da pu na ge, lee wuu na w'a li kan yee mu? ³ Naha d'a yee pye me fungonyo baa fee we? Yee ya kaa lemu no kon ni Kile Munaa sefere ni ge, naha na yee di zhaa di yiye pyaa wo sefere taga lee no to we? ⁴ Kile ya kanhama nigbo pemu yaha p'a no yee na ge, nuno ya pye pee na-e ge? Bada! Pee da ja bye nuno baa we. ⁵ Kile wemu w'a wu Munaa li kaan yee mu, na kakanhama ki pyi yee te ni ge, wee tuun wu ni, yee ya naari na sahanji ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ni ge, lee wuu na w'a lee pyi laa, yee ya Jozaama pu logo, na da pu na dagana lemu na ge, lee wuu na w'a li pyi?

⁶ Kile Kafila w'a yi yu we mu Ibirayima shizhaa na na: «Ibirayima ya da Kile na, a Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.»* ⁷ Ni li ne mu, wee tuun wu ni yi li ce na jo piimu p'a daa Kile na ge, pee pu ne Ibirayima wo nagoo pee. ⁸ Kile Kafila w'a fenhe li she na shi wemu ne Yawutuu we, na wee shi wu be na ba da Kile na, Kile na pu pye sipyitiime pu n'a daa wu wuu na. Lee wuu na pe Jozaama pe ya fenhe jo Ibirayima mu na: «Kile na ba duba shi wu beeri mu mu baraga ni.»* ⁹ Lee wuu na sipyaa sipya w'a daa Yesu na ge, Kile na duba weefoo

mu ba w'a duba me Ibirayima mu wu n'a daa wu funno ni Kile na we.

¹⁰ Sipyaa sipya w'a giin na Kile tudunmoo Musa wo saliya wu wo nomehe ki koo naari funno ni Kile da ba wee jate sipyitiime ge, Kile wo lanji w'a to weefoo nuno ni; bani l'a ka na:

«Sipyaa sipya wu ne wu ya saliya wu nomehe
ki beeri koo naari gbee ki naarigana na-e ge,
Kile wo lanji w'a to weefoo nuno ni.»*

¹¹ Ayiwa, l'a fiinne ye na Kile da ja sipya wa shishiin jate sipyitiime Kile tudunmoo Musa wo saliya wu koo naari baraga ni we. Bani l'a ka na:

«Sipyaa wemu w'a tii ge, wee na ba ni sicuumo ta
n'a daa gbora ni.»*

¹² Ga sipya wemu w'a giin wu Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ye wo koo naari pye wu tadaa ge, n'a daa ne yafin be weefoo mu we; bani l'a ka na:

«Sipyaa ya yaa ma wee saliya wu beeri koo naari
ma na ni sicuumo ta.»*

¹³ Yesu Kirisa ya pa we shoo saliya nomehe ki wo lanji wu na. A wuye pyaa di dugo wee lanji we taan we tege; bani l'a ka na:

«Sipyaa sipya p'a yirige suri tige ni na gbo ge,
weefoo ya lanji.»*

¹⁴ L'a pye mu be sanha konho duba wemu nome Kile bi lo Ibirayima mu ge, wee di no shi wusama beeri na Yesu Kirisa baraga ni; na fara lee na sanha, Kile ya fefere Munaa lemu be wo nome lo ge, wu ja lee be ta n'a daa baraga ni.

* 3:6 Zhenezi 15:6; Orome Sheen 4:3 * 3:8 Zhenezi 12:3 * 3:10 Dutereno me 27:26 * 3:11 Habakuki 2:4 * 3:12 Levitike 18:5 * 3:13 Dutereno me 21:23

Kilɛ ya ɲɔmɛɛ lemu lɔ ge, Musa wo saliya wu da já lee fiin wɛ

¹⁵ Na cebooloo, n'a da ɲaha shɛshɛɛɛ ta lɔ sipyii wo keree pyegaɲaa na. Ali sipya yɛ pyaa mɛhɛ kaa la ɲɔmɛɛ lɔ, na li ka, na xhɔ na wu kabee taha kee wɛɲɛ ki na, sipya watii da ga já lee ɲɔmɛɛ le kyɛɛgi, kelee na la fara li na wɛ. ¹⁶ Kilɛ w'a bi ɲɔmɛɛ lɔ Ibirayima ni wu kadugo yíri shi shɛn mu. Li ya ta ka Kilɛ Kafila wu ni na jo «wu ni wu kadugo yíri shi shɛn» ma na giin sipyiɲɛhɛmɛɛ kaa w'a byi wɛ, ga shi shɛn nigin yɛ kaa Kilɛ Kafila w'a jo na: «Wu ni wu kadugo yíri shi shɛn.»* Wee wu ɲɛ mɛ Kirisa. ¹⁷ Yemu n'a giin di jo ge, yee yi wa mɛ. Kilɛ w'a kariɲɛɛɛɛ ɲɔmɛɛ lɔ Ibirayima mu. A yee xhuu shishɛɛɛɛ ni kɛɛɛ taanri (430) di dorɔ, a Kilɛ di na pa Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu tɛɲɛ. Lee funɲɔ ni, Kilɛ ya ɲɔmɛɛ lemu lɔ Ibirayima mu ge, Musa wo saliya wu da já lee ɲɔmɛɛ le kyɛɛgi, kelee na li jomɔ pu ɲɛri wɛ. ¹⁸ Ga cɛn wemu Kilɛ ya gaan ge, wee da bi daa Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu baraga ni, wee tuun wu ni wee cɛn wu bi da bye nige ɲɔmɛɛ li wo wu wɛ; na ta Kilɛ d'a wu wo cɛn wu kan Ibirayima mu ma ni, ɲɔmɛɛ li baraga ni.

Lemu na saliya ɲɔmɛɛ k'a kan wɛɛ mu ge

¹⁹ Wee tuun wu ni saliya ɲɔmɛɛ ki wo kakaan ɲunɔ di ɲɛ leke wɛ? Ki kakaan ɲunɔ ki ɲɛ, kapyegeɛ kiimu ki ɲɛ ki ya bɛ Kilɛ mu-i ge, kɔnhɔ wɛɛ di kee cɛ. Ga kee saliya ɲɔmɛɛ k'a yaa na pye wà, Kilɛ ya ɲɔmɛɛ li lɔ Ibirayima wo kadugo yíri shi shɛn wemu shizhaa na ge, fo wee ba ba. Melekeɛ pu bi saliya ɲɔmɛɛ ki kaan Musa mu, Musa di ki yu sipyii pu mu. ²⁰ Kayaama ya luu

kaa lemu na ge, lee ɲɛ kabaɲa nigin kajii wɛ. Kilɛ di ɲɛ wu yɛ nigin do.

²¹ Ta lee wa li shɛɛ na Kilɛ ya ɲɔmɛɛ lemu lɔ ge, na Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu w'a lee ɲɔmɛɛ li kaala ya? Bada! Saliya ɲɔmɛɛ kii k'a kan ge, kee da bi da já da ɲii sicuumɔ kaan sipyii mu, wee tuun wu ni sipyii bi da já da byi sipyitiimɛɛ Kilɛ ɲaha tàan, saliya ɲɔmɛɛ ki baraga ni. ²² Ga l'a ka Kilɛ Kafila wu ni na jurumu wo fanha ke ki ɲɛ kɔɲɔ sipyii bɛɛri na. Lee funɲɔ ni Kilɛ ya lemu wo ɲɔmɛɛ lɔ ge, kɔnhɔ lee di gan n'a daa fɛɛ pu mu pu n'a daa wu baraga ni Yesu Kirisa na.

²³ Ayiwa, Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya we, wee wu bi fɛnhɛ pye wɛɛ ɲunɔ ni, yani n'a daa wu wu pa ge. A wee saliya we di gori yaha wɛɛ ɲunɔ ni fo na shɛ nɔ n'a daa wu shɛduun wu na. ²⁴ Lee funɲɔ ni a saliya wu bye wɛɛ ɲaha covɔɔ, fo na shɛ Kirisa pye w'a pa; kɔnhɔ wɛɛ di bye sipyitiimɛɛ Kilɛ ɲaha tàan n'a daa baraga ni. ²⁵ Ba ni n'a daa wu wo koo li d'a pa nime, wɛɛ da já bye nige wee ɲahagbaacomɔ wu keɲɛ na wɛ. ²⁶ Bani yee bɛɛri ya pye Kilɛ nagoo n'a daa baraga ni Yesu Kirisa na. ²⁷ Yee piimu bɛɛri p'a batize Kirisa wo kariɲɛɛɛ ki ni ge, yee ya ɲɛri ba Kirisa yɛ pyaa ɲɛ wɛ. ²⁸ M'a pye Yawutu la, m'a pye shi watii shɛn la; m'a pye bulo la, ma shiin ya pye bulo wɛ la; m'a pye ná la, m'a pye cee la; le la shishiin ninɛ ɲɛ nige wɛ. Bani yi bɛɛri ya ɲɛri nigin Yesu Kirisa wo kariɲɛɛɛ ki funɲɔ ni.

²⁹ Ayiwa, yi bi ɲɛ Kirisa wuu, y'a pye Ibirayima wo nagoo. Kilɛ ya cɛn wemu wo ɲɔmɛɛ lɔ Ibirayima mu ge, yi bɛ na ba wee ta.

4

¹ Yemu n'a giin di jo ge, yee yi wa mɛ. Pya wemu na ba cɛn lɔ ge, na wu yaha wu nɔhɔpiire ni, waagi

* 3:16 Zhenzi 13:15; Zhenzi 24:7

wa shishiin jε wu ni bulo tε ni wε, ali na li ta bε wee wu jε tofɔɔ wu wo yanmuyɔ yi bεeri kafɔɔ. ² Na wu yaha wu nɔhɔpiire ti ni, sipyii pu da da wu kasri, na wu keree yari, tuun wemu tofɔɔ w'a gbegele yaha ge, fo wee tuun we bu she nɔ. ³ Mu wɛe bε di bye. Tuun wemu ni wɛe bε bi bye ba nɔhɔpiire jε-ε ge, ke koŋɔ ke wo keree bulooro ni wɛe di bye. ⁴ Ga Kilε ya tuun wemu gbegele ge, ba wee ya pa nɔ wε, a wu wu Ja wu tun na pa. A cee di wu se. A wu bε di jε saliya jɔmehεε ki wo fanha ki nɔhɔ ni. ⁵ Piimu pu bye saliya jɔmehεε ki wo fanha ki nɔhɔ ni ge, kɔnhɔ wu pee jɔnɔ wolo. A wɛe di bye Kilε nagoo. ⁶ Yee ya pye Kilε nagoo, lee wuu na Kilε ya wu Ja wu Munaa li tun l'a pa jε wɛe zɔɔɔ pu ni. Lee Munaa le w'a wu yiri: «Aba» Lee kɔri jε na: «Wù To». ⁷ Lee wuu na ma jε nige bulo wε, ga m'a pye Kilε pya. Ba ni m'a pye Kilε pya, w'a yanmuyɔ yemu jɔmεε lɔ wu nagoo pu mu ge, ma bε na ba yee ta.

Pɔli ya wu funɔɔ shaa ni Galasi sheen kaa ni

⁸ Taashiine ni, na yee ta yee sanha Kilε cε wε, pεεŋε yanmuyɔ ya wo buloo yee di bye, na ta yee pεεŋε yanmuyɔ ye di jε Kilε ye pyaa wε. ⁹ Ga nime yee ya Kilε cε. Ne yaa na jo Kilε yeε w'a yee cε. Naha na yee di giin di guri yee koŋɔ yanmuyɔ baraga baa woyo ye feni wε? Naha na y'i zhaa di yiye le yee jɔnɔ baa yanmuyɔ ye wo bulooro ti ni sanha wε? ¹⁰ Yee ya cana jehεε kii pɔrɔŋɔ kii na, na fara yeye ya na, ni tεεgεε, ni yee, na yee jatani na toro yi saya tãan. ¹¹ Ne lemu bεeri pye yee mu ge, ne funɔɔ k'a pɛn jo lee bεeri ganha ba bye jɔnɔ baa kaa wε.

¹² Na cebooloo, n'a yi jεeri, yi jeri ba ne jε wε, bani neye pyaa ki bε ya jeri ba yee jε wε. Yee kunni ya ta kakuunɔ la shishiin pye ne na wε. ¹³ Yee ye pyaa ya li cε na yama p'a ne

pye ne kori yee mu, na Kilε Jozaama pu jo yee mu taashiine li ni. ¹⁴ Ali na li ta bε ne wo yama p'a kanhama shan yee jɔnɔ ni, lee bε na yee ya ta ne tãna, kelee na na she wε. Ga yee ya ne co xuuni ba Kilε wo meleke wa jε wε, ma na da giin na neye pyaa ki jε Yesu Kirisa wε. ¹⁵ Yee funyɔ bi sii taan wee tuun wu ni. A kee fundanga k'i gari mii wε? Ne li cε nakaara baa jo li da bi da já bye kunni, yee bi da zɔɔ na yi jεpyaa ki wolo na taga ne wogoo ki faa. ¹⁶ Wee tuun wu ni, ne na can jo yee jii na, lee l'a ne jeri yee pɛn nime ge? ¹⁷ Pii sipyii pii funɔɔ ki wa p'i yee jaha jeri puyε yiri. Ga pu wo fungaa le, lee di ya jɔ wε. P'a giin p'i ne ni yee laha wuyε na, kɔnhɔ yee di daha pu feni. ¹⁸ Kaa lemu li jε nizaana ge, na yatenyε waha lee kaa le feni, lee ya jɔ. Li wa nago ne bu bye yee tε ni tuun wemu ni, y'i na yatenyε waha wε, ga y'a yaa na yatenyε waha tuun bεeri ni. ¹⁹ Na nagoo, ne jε ba layama jε wε, ali nime wε bε ni ne jε na yee laa yá fo Kirisa wo jaarigana le ga ba she jaa yee ni. ²⁰ Ne funɔɔ k'a sii pye fo na nɔ yee yiri nime, kɔnhɔ di jo ni yi ni jogana la betii na, bani yee kaa l'a ne jaha wɔ fo xuuni.

Sara ni Agari keree

²¹ Yee piimu p'a giin di daha Kilε tudunmɔɔ Musa wo saliya jɔmehεε ki feni ge, wee tuun wu ni kee saliya jɔmehεε k'a yemu yu ge, yee ya yee nuri bε-ε ge? ²² L'a ka Kilε Kafila wu ni na jalaa shuun Ibirayima bi ta. Ja nigin wa wu bi ta bulozhɔ na, na ja nigin wusama ta cee wa na wemu jε bulo wε. Wee bye wuyε pyaa wo shɔ. ²³ Bulozhɔ w'a wu wo pya wu ta ba cεe ya sii na nagoo taa wε. Ga cee wemu w'a pye wu jε bulo wε ge, wee ya wu wo pya wu ta lee tagana li na wε. Kilε w'a fenhe pya wu jɔmεε lɔ wu mu, a wu na pa wu ta. ²⁴ Kɔri wa wu jε kii keree kii na, wee wε. Pii cεe shuun wε,

pee jε karijεεεε jomεhεεε shuun. Karijεεεε jomεεε lemu l'a lo Sinayi faabobonɔ ki na ge, buloo pu jε lee jomεεε li wo nagoo pee. Agari* wu jε ba lee karijεεεε jomεεε li jε wε. ²⁵ Agari jε ba Sinayi faabobonɔ ki jε wε, Arabi ni. Wee Agari we wu jε ba nijaa wo Zheruzalemu kulo li jε wε, bani sipyii piimu bεeri pu jε Zheruzalemu ni ge, pee bεeri jε saliya jomεhεεε ki wo buloo. ²⁶ Ga Zheruzalemu wemu wu wa fugba we ni ge, wee jε bulo wε. Wee Zheruzalemu we wu jε wèe wo nu we. ²⁷ Bani l'a ka Kilε Kafila wu ni na:

«Cee we, mu wemu wu jε ma sanha pya ta ja-ε ge,
ma funɔɔ ki taan.

Mu wemu wu jε mu ya laa yama ce-ε ge,
ta xhuulo fundanga kenε ni.

Bani p'a jaha wolo cee wemu ni ge,
wee wo nagoo pu na ba jεhe

Na toro cee we ni wu poo wu wo nagoo pu taan.»*

²⁸ Lee wuu na, na cebooloo, yee kunni ya se na saha ni jomεεεε li ni, ba Kilε ya Ishaaga jomεεεε lo me Ibirayima mu wε. ²⁹ Fo wee tuun wu ni, pya wemu Agari ya se ba cèe ya sii na nagoo seni-i ge, wee bi we wu pya wu kana, wemu w'a ta Kilε Munaa li wo fanha ni ge. Lee ninunɔ l'a byi ali nijaa we bε ni. ³⁰ Ga yεke y'a ka Kilε Kafila wu ni wε? L'a ka na:

«Bulozhɔ we ni wu ja wu kɔri.

Bani bulozhɔ wu wo ja wu ya yaa wu pinne

cεn wu na ni we wu pya wu ni wε,

wemu wo nu wu jε wu jε bulo wε ge.»*

³¹ Na cebooloo, lee funɔɔ ni wèe ya ta pye bulozhɔ wu wo nagoo wε,

ga cee wemu wu jε wu jε bulo wε ge, wee wo nagoo wèe jε.

5

Kirisa ya wèe pye wùye wuu

¹ Kirisa ya wèe junnɔ wolo, kɔnhɔ wù sii pye wùye wuu can can na. Lee wuu na, yi la le yiye ni, y'i gori yaha pee yahama pe ni. Yi ganha bu da guri nige kadugo di ba yiye le sanha bulooro ni wε. ² Ne Pɔli, n'a da yi jo yi mu, yi bu daa na yi tadanɔ pye cekɔnnɔ, wee tuun wu ni Kirisa ya lemu bεeri pye yi mu ge, lee da yaaga jɔ yi na wε. ³ N'a da guri di yi jo yi mu sanha jo sipyaa sipya w'a wuyε kan p'a kɔn ge, weefɔɔ ya yaa w'a Kilε tudunmɔɔ Musa wo saliya jomεhεεε ki bεeri koo jaari w'a fani. ⁴ Yee piimu pu wa Kilε tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo jaari, na giin na wee wo koo jaari funɔɔ ni Kilε da ba yee jate sipyitiimεε wuyε jaha tãan ge, yee ya yiye waa laha Kirisa na. Yee ninε jε nige Kilε wo niime wu ni wε. ⁵ Wèe kunni, tadanɔ wa wèe mu na jo Kilε na ba wèe jate sipyitiimεε wuyε jaha tãan, bani wèe wa daa Kirisa na. Lee wo sigimε ni wèe jε Kilε Munaa li baraga ni. ⁶ Sipya wemu bu bye ni Yesu Kirisa ni karijεεεε ni, wufɔɔ ya cekɔnnɔ pye yoo, wu shiin yaa cekɔnnɔ pye-e yoo, lee la shishiin ninε jε wε. Ga lemu li jε kagbɔɔ li ge, lee li wa na jo wèe pu dà wu na. Wee n'a daa we ya yaa na wuyε sheε taan jεεεε funɔɔ ni.

⁷ Yee shegana li bi jɔ xuuni n'a daa wu koo li ni. A jɔgɔ di ba yi yerenε, na yi kurunɔɔ can wu koo na wε? ⁸ Kilε wemu w'a yee yiri, na yee pye wuyε wuu ge, yee kunni ya dà li na na ke fungɔngɔ ke ka tuugo ya yiri wee yiri wε. ⁹ Ta yee ya li cε na jo: «Shizhenherε nifenhεfenherεε ki ma myεdɔnhɔɔ bεeri pye k'a

* **4:24 Agari:** Pii w'a yu na Ajara kelee Ajaratu, kelee Jaara. Zhenεzi 21:10

* **4:27** Ezayi 54:1 * **4:30**

fugofugɔ yiri wɛ?»¹⁰ Ga lee bɛ na, nɛ dā li na Kafɔɔ ni, jo fungɔngɔ katii wa da digi yi mu wɛ. Ga sipya wemu w'a ma ni piinnɛ ki ni ge, wu pye sipyituugo bɛeri, Kile na ba kiiri kɔn wu na.

¹¹ Na cebooloo, li da bi da nago cekɔnɔ ti wo keree nɛ bɛ ya yu, nago ma bu cekɔnɔ pye lee na já ma shɔ, pu bi da da nɛ kana nige wɛ. Yesu Kirisa wo korikoritige ki wo xu wu wo yɛɛ li bɛ nɛ byi ge, lee bɛ bi da waha sipya wa shishiin na wɛ. ¹² Sipyii piimu p'a yee piinnɛ mɛ ge, pee ya mɛhɛ yaa na sii kɔn laha yee na fɛɛfɛɛ.

¹³ Yee kunni na cebooloo, Kile w'a yee yiri, na yee pye yiyɛ wuu. Ga yi ganha bu da lee pye kapuɔ yi da yi wo nidaan keree pyi wɛ. Ga y'a kapyɛnɛ pyi yiyɛ mu ni taanɛɛɛ ni. ¹⁴ Bani Kile tudunmɔ Musa wo saliya nɔmɛhɛɛ ki bɛeri wa daa le nɔmɛɛ nigin we funɔ ni na: «Ma sipyilii wu taan ma mu ba mayɛ pyaa ki nɛ wɛ.»* ¹⁵ Yi bu daa na yiri yiyɛ fɛni ba naɔa yaaya nɛ wɛ, na yiyɛ conɛ na xhaa, na yiyɛ pahala wɛ. Yi bu bye y'i ya kasɛɛɛ yaha yiyɛ na wɛ, yi na ba yiyɛ kyɛɛgi xhɔ.

Sipya nidaan ni Fɛfɛɛɛ Munaa nidaan

¹⁶ N'a da yi jo waha yi mu jo y'a naari Kile Munaa fanha ni. Lee bu bye, wee tuun wu ni yi da daha nige yiyɛ pyaa wo nidaan keree fɛni wɛ. ¹⁷ Bani lemu li nɛ sipya wo nidaan ge, lee nɛ Kile Munaa wo nidaan wɛ. Kile Munaa li bɛ wo nidaan di nɛ sipya bɛ wo nidaan wɛ. Ye shuun we ya bɛni wɛ, lee funɔ ni yee funɔ ma bye yi da keree kiimu pyi ge, yee da já da kee pyi wɛ. ¹⁸ Ga Kile Munaa li bu yee naha co, wee tuun wu ni Kile tudunmɔ Musa wo saliya nɔmɛhɛɛ ki fanha da bye nige yee na wɛ.

¹⁹ Na ta keree kiimu ki nɛ sipya wo nidaan keree ge, kee ya fiinnɛ. Kee ki wa mɛ: Dɔdɔɔɔ, cemɔhɔɔ, shiige baara keree,²⁰ yapɛɛgaanra ni siganma, makɔɔ, yokɔnɔ ni nɛpɛɛn, loyiriguunɔ, nakaara niguuro, bɛganhara ni waagi,²¹ nɛgbɔɔ, singbaa, laara keree ni ki tuugo keree. N'a da yi jo waha yi mu ba n'a tee yi jo toro yi mu wɛ, jo sipyii piimu p'a kii keree kii shi pyi ge, jo wee wa shishiin da ga jé bada Kile wo saanra ti ni wɛ.

²² Ga Kile Munaa ya keree kiimu leni sipya zo ni ge, kee nɛ: taanɛɛɛ, fundanga, nɔnɔnɔ, loxulo, nubenɛ, saama, nɔmɛɛ fɛɛɛ,²³ lotaan, ni na já mayɛ na. Saliya wa shishiin da já kii keree kii kaala wɛ. ²⁴ Bani piimu bɛeri pu nɛ Yesu Kirisa wuu ge, pee bɛeri ya pu wo ceepuuro lakuunɔ ni ti nidaan keree ki bɛeri pinne kori ni Yesu ni korikoritige ki na.

²⁵ Kile Munaa l'a nɛ sicuumɔ nivomɔ kaan wɛɛ mu. Lee wuu na, wɛɛ bɛ ya yaa na Kile Munaa li yaha l'i wu naha co. ²⁶ Wu ganha ba wuyɛ pɛɛ wɛ! Wu ganha ba nɔyegere keree pyi wuyɛ na wɛ! Wu ganha ba nɛpankeree pyi wuyɛ na wɛ!

6

N'a daa fɛɛ ya yaa na puyɛ tɛri

¹ Na cebooloo, yi ba sipya wa ta wu na kakuunɔ pyi, yee piimu p'a naari na sahanɔ ni Kile Munaa li wo nidaan wu ni ge, yee pu weefɔ yɛri ni loxulo ni. Yiyɛ pyaa bɛ di kasɛɛɛ yaha yiyɛ na, kɔnhɔ yi bɛ ganha ba jin nɔwuuro ni wɛ. ² Y'a yiyɛ nɔnɔ tuguro luu! Yi ba lee pyi wee tuun wu ni yi na da Kirisa wo saliya wu wo nɔmɛhɛɛ ki koo naari. ³ Sipyi wa ba wuyɛ wii na wee w'a pɔɔ pusamaa na, wuyɛ weefɔ ya faanna, bani wu nɛ yafin

* 5:14 Levitike 19:18; Marika 12:31

be we. ⁴ Wa beeri ya yaa na wu toro-gana li seeri xuuni, wu bu wu kenε nibyegee ki ta k'a na, wee tuun wu ni, wu na funna taan kee nibyegee ki wuu na. Wu ya yaa w'a kee luu w'a daanna ni watii wo nibyegee ni we. ⁵ Bani wa beeri na ba yere ni wu labye fiin ni Kile naha taan. ⁶ Piimu p'a yi taanni Kile Jomε pu ni ge, y'a yaa y'a pee tahaa kaan yi kenε yanmuyε nijeye yi beeri ni.

Ma bu lemu nugi, lee ma da ba gɔn

⁷ Yi ganha ba yiyε faanna-ε de! Sipya ya zeheni Kile na we. Ma bu lemu nugi, lee ma da ba gɔn. ⁸ Ma ba mayε pyaa wo jidaan lakuunε keree pyi, wee tuun wu ni ma na ba xu ta lee wo kuduun. Ga ma ba Kile Munaa jidaan kere pyi, wee tuun wu ni ma na ba jli sicuumε nixhobaama ta lee wo kuduun. ⁹ Wù ganha bu da ganha kasaanja bye taan we, bani wù bu bye wù ya yatenyε gbo lee bye taan we, wù na ba li kuduun ta wu taduun ni. ¹⁰ Wee tuun wu ni, na li pyeduun yaha wù mu, w'à yaa w'à kasaanja pyi sipyii beeri na. Wù cebooloo piimu ni wù jε n'a daa wu ni ge, pee susu na w'à yaa na kasaanja ki pyi.

Naxɔɔɔ kafila

¹¹ Ayiwa, go y'a kii kamapyaa nigbɔhɔɔ kii naa ge, neyε pyaa k'a kii ka na tun yi mu. ¹² Sipyii piimu p'a giin pu tɔn di daan sipyii mu ge, pee p'a yee fɔri na fo yee bu cekɔɔnrɔ pye. P'a lee pyi kɔnhɔ sipyii ganha ba pu kana we, bani pu ba yu na Kirisa na xu korikoritige ki na, na lee wo baraga ni sipya da já zhɔ, sipyii na da pu kana. ¹³ Na ta pee piimu p'a kɔn ge, pee ya ta na Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu korogoo ki beeri naari we. Ga p'a giin yee di cekɔɔnrɔ pye, kɔnhɔ p'i da puyε pele na yee ya sɔɔ na daha pee feni. ¹⁴ Ne kunni wa da ga kaa la shishiin kaa taga naye pele we, fo wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo

korikoritige ke. Kee korikoritige ke wuu na, kɔnɔ yanmuyε beeri y'a neri ne mu ba yaxuyo jε we, a ne be di neri ba gbo jε we yee kɔnɔ yanmuyε yi mu. ¹⁵ M'a cekɔɔnrɔ pye la, ma ya cekɔɔnrɔ pye-e la; lee la shishiin ni jε jε we. Niifere nivɔɔ temu Kile ya gaan wèe mu ge, tee ti jε kagbɔ le. ¹⁶ Piimu beeri p'a tee niifere nivɔɔ ti koo naari ge, Kile wo naninε ke, ni wu jinaara te ti tigi pee beeri na, na fara Kile wo Izirayeli wu na, wee wemu wu jε Kile wo nagoɔ pu ge.

¹⁷ Ayiwa na co njaa na, sipya wa shishiin ganha ba na naha wεrε jε nige ni lee kaa ni we, bani fe pe pu wa ne ceesege ki na ge, pee ya li shee na Yesu wo bulo ne jε.

¹⁸ Na cebooloo, wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo niime we wu kori yaha ni yi ni. Amiina.

Efese Sheen Tudunmoo Pɔli ya semε wemu tun Efese sheen mu ge

Jɔgɔye mu we semε we d'a tun we?

Efese egilizi wu mu Pɔli ya we semε we tun, ga wu funɔ ki bi bye we semε we di galaa Azi fiige ki egilizii pu beeri ni, kee kemu nijnaa wogo p'a byi Turuki ge. Yee taanri Pɔli ya pye Efese kulo li ni, wee xuu wu wo kugbɔɔ l'a bye lii.

We semε we kakana nɔnɔ

Pɔli w'a Efese egilizi wu nahɔ shan. Wu labyeyii p'a wu tɛge na Kile Jozaama pu jo Azi fiige ki beeri ni (Kapyege 19:10).

Na Pɔli yaha kaso wu ni Oromε kulo li ni, a Epafirasi di she wu yiri, na she wu pye na tudunmoo kafinejuu p'a pu wo kalaakuumɔ wu ɔɔ co Efese kulo li ni. A Pɔli di semε tun Efese egilizi wu sipyii pu mu, na pu funɔ to, na pu le koo ni, na pu tii na foro kalaakuumɔ wu taan.

Semε wu kafila nɔgɔɔ

Efese Sheen 1—3 Kile wo keree ki tenɛgana li kaa Pɔli ya yu: Shi wemu ɔe Yawutuu we, pee ni Yawutuu p'a pinne pye kpɔɔn nigin sheen Kile mu Yesu Kirisa wo xu wu baraga ni.

Efese Sheen 4:1 —6:9 Egilizi w'a yaa na Kile koro li ɔaari ɔaarigana lemu na ge, lee ya jo fiinjɛ.

Efese Sheen 6:10-20 Pɔli ya wɛe funɔ to na wɛe pu Kile wo kashen yagboyo yi lo, wu da yogo ki kɔɔn Shitaanni na.

Efese Sheen 6:21-24 Pɔli ya Efese Sheen shaari sanha.

Fo mujuu

¹ Ne Pɔli, ne ɔe Yesu Kirisa wo tudunmoo Kile ɔidaa funɔ ni. Kile

ya yee piimu pye fεεfεε, yee di daa Yesu Kirisa na [Efese kulo li ni] ge, yee mu ne we semε we tun.

Ne yi shaari: ² Wu To Kile ni wu Kafoo Yesu Kirisa wu niime ni ɔaari kan yi mu.

Niime wemu Kile ya gaan Yesu wo n'a daa fεε pu mu ge

³ W'a wu Kafoo Yesu Kirisa To Kile soni! Kile Munaa li wo duba wemu beeri wu ɔe fugba we ni ge, w'a wee beeri kan wɛe mu Kirisa wo kariɔge ki ni. ⁴ Kile ya wɛe ɔaha bulo Kirisa wo kariɔge ki ni na ta koɔ sanha yaa we. Kɔnhɔ wu bye fεεfεε, wu bye jaagi baa fεε wuyε pyaa ɔaha taan. ⁵ Kile ye pyaa ya fεnhε kee fungɔngɔ ke yaha wuyε mu wu wo taanɔge ki funɔ ni, na wɛe pye wu nagoo Yesu Kirisa wo kariɔge ki funɔ ni. Lee l'a pye wu ɔidaa kaa wu wo saama pu funɔ ni. ⁶ W'a Kile soni wu niime wu wuu na, w'a wemu loolo wu na ma ni wu ɔidaa Ja wu baraga ni ge. ⁷ Kirisa wo kariɔge ki funɔ ni wɛe ya shɔ wu shishan pu baraga ni. A wɛe wo jurumu wu beeri di yafa wɛe mu na be ni Kile wo tɛhene baa niime wu ni. ⁸ W'a wee niime wu kan na ɔehε fo xuuni wɛe mu ni fungɔngɔ fεεε tuugo beeri, ni laje tuugo beeri ni. ⁹ W'a bi lee kaɔmɔhɔnɔ le bye funɔ yaha wuyε mu, kɔnhɔ wu ba lee pye wu wo saama pu funɔ ni Kirisa baraga ni. Lee kaɔmɔhɔnɔ le, w'a lee she wɛe na. ¹⁰ W'a li yaha wuyε funɔ ni na kee keree kii pyeduun ba nɔ, wu yaɔmuyɔ yi beeri pinne, fugba woyo ye fara ɔinjɛ ke woyo ye na, Kirisa di bye yi beeri ɔinjɔɔ.

¹¹ Lemu wo ɔomε li bi lo wɛe mu ge, wɛe ya wu taa ta lee ni Kirisa wo kariɔge ki funɔ ni, bani Kile ya weri wɛe ɔaha bulo fo taashiine li ni, na saha ni wu wo keree ki tenɛgana li ni. Kile di wu keree beeri pyi na saha ni wuyε pyaa ɔidaa ni. ¹² Wee tuun wu ni w'a Kile soni wu saama pu wuu na, wɛe

piimu p'a pye shenshiilee na Kirisa pye wu tadanja ge. ¹³ Yee be, ba yee ya can jomɔ pu logo we, pee pemu pu ne juwuuro ti wo Jozaama pu ge, a yee di da Kirisa na. A Kile di wu wo fe pu kpɔn yee na. Pee ne fefere Munaa le, lee lemu wo jomɛ l'a lo ge. ¹⁴ Fefere Munaa li ne we wo cen wu yashiige, na li shee na we na ba je wu ni. Wee cen we na ba wee juɔ wolo fefee canja ka. Lee wuu na w'a Nɔɔɔ Fɔɔ Kile soni!

Poli wo Kile-nerεε

¹⁵ Lee na ba ne logo na yee ya da Kafɔo Yesu na, fefere wuu pu beeri be kaa di dan yee ni we, ¹⁶ a ne fungɔngɔ yaha yee na na wo Kile-nerεε ki ni. Ne Kile neeri tuun beeri ni yee mu, na baraga teri wu na yee wuu na. ¹⁷ Wu Kafɔo Yesu Kirisa To Kile we, Kile-gbɔtabaaga ke, ne li shaa wu mu jo wu fungɔngɔ fere kan yi mu, wu wuye she yi na, kɔnhɔ y'i ja wu ce fiinje. ¹⁸ Ne li shaa wu mu jo wu yi fungɔnyɔ mugi, w'a yi yiri tadanja kemu kaa na ge, kɔnhɔ y'i kee keree ce. Cen nɔɔɔ wo wemu w'a gbegele yee ni wu fefere nagoo pusamaa kaa na ge, kɔnhɔ y'i wee be wo naafuugbo wu juɔ kana ce. ¹⁹ Tehenε baa sefere temu be ti ne Kile ni na naha tii ni n'a daa fe pu beeri ni ge, kɔnhɔ y'i tee be ce. ²⁰ Kile ya tee tehenε baa sefere te she Kirisa ni, w'a wu ne na yeege xu ni, na wu tenje fugba we ni wuye kanige ce. ²¹ Kile ya wu tenje juɔ fere ti beeri juɔ ni, ni sefere ti beeri, ni fanha ki beeri, ni saanra ti beeri juɔ ni. Kile ya wu tenje yanmuyɔ yi beeri juɔ ni. Ke kɔɔ ke wo yanmuyɔ yi ye be we, ga kɔɔ kemu k'a ma ge, kee be wo yanmuyɔ yi juɔ ni. ²² Kile ya yanmuyɔ yi beeri tirige yaha Kirisa nɔhɔdaan, na wu pye Egilizi wu juɔfɔgbɔ. ²³ Egilizi wu wu ne Kirisa wo ceepuuro te. Kirisa w'a wu jini, na wu pyi wu juɔ na fani.

2

Na foro xu ni, na je ni sicuumɔ ni

¹ Yee tanaa wuu bye ba xuu ne we, yee tiibaara ni yee jurumu w'a lee pye. ² Yee tanaa wuu bi naari ke kɔɔ ke wo naarigana na, na daha munaakuuɔ ki wo juɔfɔo wu feni, lee muna lemu l'a baari pyi n'a she fe pu funyɔ ni ge. ³ Wee ni pee beeri pu bye kariεεε ni, na taha wu wo lakuuɔ ke feni, na wuye pyaa wo jidaan ni wuye pyaa wo fungɔnyɔ keree pyi. Lee funyɔ ni Kile wo loyire le li bi da ba no wee na ba pusamaa ne we. ⁴ Ga Kile wo jinaara t'a pele fo xuuni! Wee ya taan wu mu taangana lemu na ge, ⁵ lee wuu na w'a wee ni Kirisa pinne ne shiizhan na wee yaha wee na bi bye be xuu wu wo jurumu wu wuu na. Kile wo niime wu ye pe gbɔɔ ni yee ya shɔ. ⁶ Wee ni Yesu Kirisa wo kariεεε ki funyɔ ni Kile ya wee pinne ne, na wee pinne tenje be ni wu ni fugba wu ni.

⁷ Tehenε baa niime wemu w'a she wee shizhaa na wu wo saama pu funyɔ ni Yesu Kirisa baraga ni ge, w'a li pye mu kɔnhɔ wee tehenε baa niime we di da zhee w'a fiinje cabaya yi na. ⁸ Bani Kile wo niime wu ye nigin pe gbɔɔ ni yee ya shɔ n'a daa baraga ni. Lee ya ta yiri yeeye pyaa yiri we, Kile wo loolodaa l'a pye lere. ⁹ Lee ya ta pye yee wa shishiin wo kapyege baraga ni we, kɔnhɔ wa shishiin ganha bu tabaara le wuye ni we. ¹⁰ Kile w'a wee ya. Yesu Kirisa baraga ni Kile ya wee da kapyege nizaanaa kaa na, kee kiimu w'a bi gbegele kɔnhɔ wee di ba ja w'a kee pyi ge.

Shi wusama ni Yawutuu p'a neri pye nigin Kirisa baraga ni

¹¹ Yee ya ta pye Yawutuu we. Yawutuu pu p'a cekɔnrɔ ti pye ge, pee di yee pyi cekɔnbaalaa, na ta pee wo cekɔnrɔ t'i ne sipya wo kenje fe. Yi yi funyɔ yaha nidogo ni taashiine li wo torogana li ni.

12 Yee bi sanha Kirisa ce wee tuun we ni we. Taa bye yee mu Izirayeli wo nagoo pu niŋe ni we. Kile ya kariŋeege jomehere kiimu lo ge, yee bi bye kee nabuun. Tadaŋa bye yee na we, Kile be di je yi mu ke koŋo ke na we. 13 Ga nime, yee piimu sanha ki bi lii Kile na ge, yee ni Yesu Kirisa wo kariŋeege ki funŋo ni yee ya wu teŋe Kirisa wo shishan pu baraga ni.

14 Bani Kirisa ye pyaa k'a pa ni janiŋe ni we mu. Shi wemu je Yawutuu we, w'a wee shi we ni Yawutuu pu beeri pinne na pye nigin. Kasarogo ke ki bi pu waagi laha puye na, na pu pye peen ge, w'a kee shan laha wa. 15 W'a Yawutuu pu wo saliya we ni wu jomehere ki beeri yirige laha wa, kohnu wu Yawutuu ni shi wusama pinne wu wo kariŋeege ki baraga ni, wu pu pye shi nigin wemu je nivomoo ge, w'i janiŋe le pu te ni. 16 Wu na xu korikoritige ki na, lee wo baraga ni w'a pu shuun wu pinne, na pu pye ceppuuro nigin, na be le pu ni Kile te ni. A tee peenre t'i xho korikoritige ki baraga ni. 17 Piimu p'a lii, ni piimu p'a teŋe ge, w'a pa janiŋe ki jomoo jo pee beeri mu. 18 Bani Yawutuu fara shi wusama na, Kirisa gbawo ni we wa beeri da ja vulo To Kile na Fefere Munaa-nunoo li baraga ni.

19 Lee wuu na do, yee je nige nabuun kelee nadadiinnee we. Ga yee ni Kile wo nagoo p'a jeri nime fiinunoo nigin nagoo. Yee ya jeri Kile wo puga ki sipyii. 20 Noho shanma pemu na p'a yee yerenge ge, pee je tudunmoo pee, ni Kile wo tudunmoo pu wo pe, Yesu Kirisa ye pyaa di je gunnmii li kagerenge ke. 21 Puga ki beeri na kiyee co, na yere Kirisa wo kariŋeege ki ni. K'a bye Fefere ti beeri wo fefere xuu we Kile mu. 22 Kirisa wo kariŋeege ki funŋo ni yee be ya pinne faanri ni pusamaa ni, kohnu y'i bye puga, kemu je Kile tateenge wu Munaa li

gbawo ni ge.

3

Labye wemu ya le Poli kenje ni shi wusama te ni ge

1 Lee wuu na yee piimu pu je shi watii ge, Yesu Kirisa wuu na p'a ne le kaso ni yee wuu na. 2 Kile ya labye wa kaa le ne kenje ni wu niime wu baraga ni yee wuu na. Yee ya wee kaa logo. 3 Kile ya wu kaŋmohono li she ne na, ne fenhe kafilakaya ya taga yee jo na seme wu ni. 4 Yi ba wee xuu wu kalaa, yi na li ja wa na ne Kirisa wo kaŋmohono li ce xuuni. 5 Lee kaŋmohono li ya ta she tanaa wo sipyii pu na we. Ga nime Kile ya li she fefere tudunmoo ni Kirisa wo fefere tudunmoo pu na Fefere Munaa li kenje feni. 6 Lee kaŋmohono li le: Shi wemu je Yawutuu we, pee ya pinne taa ta ni Yawutuu pu ni Kile Jozaama pu baraga ni Kile wo cen wu ni, w'a wemu gbegele wu nagoo pu mu ge. Pu beeri ya jeri ceppuuro ninuuro ti wo yatenyee, a pu be di taa ta Kile wo jomee li ni, w'a lemu lo Yesu Kirisa baraga ni ge.

7 Ne pye Jozaama pu wo jowoo na saha ni Kile wo niime wu loolodaa li ni, w'a lemu kan ne mu wu sefere ti baraga ni ge. 8 Ne wemu wu je Kile wo fefere wuu pu beeri kadugo yiri wo ge, a Kile di niime kan ne mu, kohnu ne da Kirisa wo tehene baa saama pu kaa yu shi wusama mu, wee wemu je Yawutuu we. 9 Yanmuyoo yi beeri yaavoo Kile bi kaa lemu hmohoo fo taashiine ni ge, w'a jo ne wu lee wo keree pyegana jo fiinje. 10 Nunoo fere ni sefere te ti je fugba wu ni ge, kohnu tee di ja Kile wo fungongo fere nigbawo ti ce cegana beeri na nime, Egilizi wu baraga ni. 11 W'a lee pye na saha ni wu keree ki ni, w'a bi kiimu gbegele fo taashiine li ni, na ba ki pye wu Kafoo Yesu Kirisa ni ge. 12 Yesu wo kariŋeege ki funŋo

ni wèe da já lowaa ta, na fulo Kile na fyaara baa, n'a daa gbóóró ni Yesu na. ¹³ Lee wuu na n'a yi jɛeri jo kanhama pemu p'a nɔni nɛ na yee wuu na ge, jo pee ganha bu da yi fungɔnyɔ kyɛɛgi wɛ, bani pee kanhama pu jɛ nɔórɔ yee mu.

Pɔli wo jɛrɛgɛ ke

¹⁴ Lee wuu na nɛ nuguro sinni To Kile jaha tãan, na wu jɛeri, ¹⁵ wee wemu w'a kpɔnhɔɔ ki bɛeri da ge, fugba wogoo ki fara jɛnɛ wogoo ki na. ¹⁶ Nɛ wu jɛeri jo wu fanha kan yi mu, wu yi logoo waha wu Fɛfɛrɛ Munaa li gbóórɔ ni, na saha ni wu tɛhɛnɛ baa nɔórɔ wu ni. ¹⁷ Kirisa di diin yi zɔlɔɔ pu na n'a daa baraga ni, kɔnhɔ yi niyɛ di juri, see see taanɛgɛ ni! ¹⁸ Yi ni Kile wo fɛfɛrɛ wuu pu bɛeri di já kee taanɛgɛ ke jɔdaa, ni ki kadaa, ki jubile ni ki jogi jɔnɔ kana cɛ. ¹⁹ Yi Kirisa wo taanɛgɛ ki cɛ, kee kemu k'a ye cɛmɛ pu bɛeri na ge, kɔnhɔ yi jɔ di fa ba Kile jɛ wɛ.

²⁰ Ayiwa, wèe ya yanmuyɔ ya jɛeri Kile mu, kelee na wù funyɔ kɔɔn ni yi kaa ni xuuni. Kile na já yee kan wèe mu, ali fo na doro bɛ wèe wo fungɔngɔ ki tãan wu sefɛrɛ ti baraga ni. Tee sefɛrɛ te t'a labye pyi wèe funyɔ ni. ²¹ Nɔórɔ w'a dɛri wee ni Yesu Kirisa na Egilizi wu ni fo gbee! Amiina.

4

Niginre temu t'a daa Yesu Kirisa baraga ni ge

¹ Lee wuu na nɛ yi jɛeri, nɛ wemu wu jɛ kaso ni Kafɔɔ wuu na ge, jo y'a yiri lemu na ge, y'a lee koo jaari. ² Yi yiyɛ tirige ni lotaan, ni loxulo ni! Yi da yiyɛ tɛri ni taanɛgɛ ni! ³ Niginre temu t'a daa Fɛfɛrɛ Munaa li ni ge, yi la le y'i gori yaha tee ni jɔnɛ ki funɔ ni, kee jɔnɛ kemu k'a yi pɔ yiyɛ na

ge. ⁴ Ceepuuro nigin ti jɛ, ni Fɛfɛrɛ Munaa nigin, ma na jo ba Kile ya yee yiri mɛ tadanɔ nigin wuu na wɛ.

⁵ Kafɔɔ nigin yɛ wu jɛ, ni n'a daa nigin, ni batizeli* nigin. ⁶ Kile nigin yɛ bɛ wu jɛ. Wèe bɛeri To wu jɛ wii, wee wu jɛ wèe bɛeri jɔnɔ ni, na jɛ wù bɛeri tɛ ni, na jɛ wù bɛeri funyɔ ni.

⁷ Ga w'a niime kan wèe bɛeri nigin nigin mu, na saha ni Kirisa wo loolodahaa ki jɔnɔ kana ni w'a kiimu kan wèe mu ge. ⁸ Lee wuu na Kile Kafila w'a jo na:

«Ayiwa, w'a dugi na kari fugba wu ni,
na sipyii pii co na pye bu-
loo,
na loolodahaa kan sipyii
pu mu.»*

⁹ Ma bu logo na w'a dugi, lee ya li shɛɛ na w'a bi tigi bɛ fo jɛnɛ ke nɔhɔdaan. ¹⁰ Wemu w'a tigi ge, wee ninumɔ w'a dugi fo fugba lii lii we ni, kɔnhɔ wu kɔnɔ ke bɛeri jɛ ni wu wo sefɛrɛ ti ni. ¹¹ Wee w'a loolodahaa kan sipyii pu mu, a pii di bye Yesu wo tudunmɔɔ, a pii di bye Kile tudunmɔɔ, a pii di bye Jozaama pu jovɛɛ, a pii di bye karamɔgɔlɔɔ ni kalaatii. ¹² Kɔnhɔ wu Kile wo fɛfɛrɛ wuu pu gbegele Kile wo labye wu kaa na, la di da faraa Kafɔɔ wo Egilizi wu na. ¹³ Lee funɔ ni wèe bɛeri da já binnɛ na bye nigin n'a daa fɛrɛ ni Kile Ja wu jɛ wu ni. Wù bɛeri na sii kɔgɔ fo na bye sipyii, piimu jɔ ya fa ba Kirisa jɛ-ɛ ge.

¹⁴ Ayiwa wèe da bye nige nɔhɔpiire, kalaakuumɔ tuugo bɛeri wo kafɛgɛ na pu luu na gbee nanmahara fɛɛ keɛ kurogo wɛ. Bani pee ya sipyii piinnɛ ni pu wo shizhiinmɛ pu ni. ¹⁵ Ga wù ba can yu taanɛgɛ funɔ ni, wù na ba gɔgɔɔ na se Kirisa mu. Wee wu jɛ Egilizi wu jɔnɔ ke. ¹⁶ Ceepuuro

* **4:5 Batizeli** jɛ Kiricɛn mu na ma mini yeege lɔhɔ ni. Ga li kɔri ye pyaa jɛ na p'a pinne ni Yesu ni wu xu ni wu jɛ wu na. * **4:8** Zaburuu 68:19

ti beeri t'a keme gbegele na pye nigin wee baraga ni. Ti yatenyē yi beeri y'a yiye co na jo xuuni yatenzogomō pe ni, na saha ni yi beeri nigin nigin wu wo labye wu ni. Lee legana le na ceepuuro ti beeri ya legi, na baraga taa taanneyege funjo ni.

Niifere nivoro Yesu Kirisa ni

¹⁷ Ayiwa, yemu n'a da jo di waha yi mu Kafoo mege na ge, yee yi wa me. Yi ganha ba jaari nige ma na jo ba Kile cebaalaa pii wa jaari na sahanji ni pu wo juno baa fungonyo ye ni we. ¹⁸ Nibiige ni pu je. Taa je pu mu Kile wo jii sicuumo pu ni we, bani pu niwewaa l'a pu jeri kaacebaalaa. ¹⁹ Shiige pile be je pu na we, fo p'a puyē yaha nohomō na, na gburogi na dodooro tuugo beeri pyi ni negboo.

²⁰ Ga kalaa we yee ya ta Kirisa wo shizhaa na ge, yee ya ta lee ja wee ni-i de! ²¹ Li bu she da nago kanna y'a wu kaa tii logo kunni; can we wu je Yesu ni ge, li bu da nago kanna y'a kalaa na saha ni wee can we ni, ²² fo yi bu yi yahagana nilē li yaha. Lee wo lakuuno ke k'a sipya faanna, na ma kyēgi. ²³ Lee na fo yi hakilee pee, ni yi fungonyo yi beeri bu jeri na pye nivoyo. ²⁴ Yi yahagana nivono lo, y'i bye Kile wo jaa we. Y'i bye sipyii piimu p'a tii ge, y'i bye sipyisaamaa. Kile wo can wu baraga ni lee wa daa.

²⁵ Lee wuu na yi kafineye yaha, yi da can yu yiye mu, bani we beeri p'a pinne na bye ceepuunuuro wo yatenyē. ²⁶ Yi logoo bu yiri, yi ganha bu da jurumu pye we! Yi ganha bu canja yaha ki to kee loyirigee ki ta yi ni we! ²⁷ Yi ganha bu da tajege kan Shitaanni mu we! ²⁸ Wemu wu bye nagaa ge, wee wu nagaara ti yaha, wu da kapyenē pyi ki pyegana na wu keye yi na, konho wu be di da daa, wu da la baa fee pii kaan.

²⁹ Joguumo pa shishiin ganha ba foro yi jonyo ni we, fo jomō nizaama,

pemu na ja la fara sipyii piitiilee wo baraga na, na saha ni pu mago ni, na samoro leni pu logovee ni ge. ³⁰ Yi ganha ba Kile wo Fefere Munaa li luu yirige we. Lee li je Kile wo fe pe yee na, na wee wo juwuuro ti canja ki sigee. ³¹ Yi funguuno yaha, yi ganha ba loyirigee koni we, yi ganha ba yi logoo yirige we, yi kafilanehere te yaha, yi ganha ba sipyii meye kyēgi we, yi kuumo tuugo beeri yaha! ³² Y'a kasaanjaa pyi yiye na, y'i da juno jaari yiye na. Y'a yi jurumu wu yafani yiye mu, ba Kile be ya yi wo jurumu wu yafa yi mu Kirisa wo karineyege ki ni we.

5

Kpēnge ki wo jara li keree

¹ Kile w'a wee yiri na pye wu nagoo, lee wuu na ne yi jeri jo y'a jaari jaarigazaana na lemu l'a dan Kile ni ge. ² Y'a jaari taanneyege ni ba Kirisa je we. Wee kaa ya taan wu mu, a wu wuyē kan na pye saraga wee wuu na, kee kemu kaa ya taan Kile ni ba nudanga yawurire je-ē ge.

³ Dodooro, ni nohomō tuugo beeri, ni negboo, le la shishiin mege be yere ya yaa na yiri yee te ni we. Kile wo fefere sipyii pu ya yaa ni lee la shishiin ni we. ⁴ Shiige baara jomō, ni juno baa jomō, ni kafilanorojo be ya jo tajogo ni we. Yi sii y'a Kile soni ye!

⁵ Yi li ce finnye na jo dodo, ni nohomō pyevoo, ni negboo foo, wee wa shishiin wa da je Kirisa ni Kile wo saanra te ni we. Negboo ni yaperēgaanra beeri nigin. ⁶ Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinne ni juno baa jomō ni we. Kee keree kii k'a Kile wo loyire li kilee na zhaan Kile jomecobaalaa pu juno ni. ⁷ Lee wuu na yi ganha bu je pu wo karineyege ki ni we.

⁸ Nibiige ni yee di bi bye taashiine li ni, ga Kafoo wo

karijɛɛge ki funɲo ni, yee ya pye nime kpeɛnge na. Y'a ɲaari ba kpeɛnge nagoo ya ɲaari we! ⁹ Bani kpeɛnge wo labye wu ɲe me saama, ni tiime, ni can. ¹⁰ Keree kiimu k'a dan Kafɔɔ ni ge, yi la le yiye ni yi kee ce! ¹¹ Yi ganha ba womo keree pyi we, kuduun ɲe kee ni we. Ga y'a kee yeege be yere kpeɛnge na. ¹² Pee sipyii pii ya keree kiimu ɲmɔhani na byi ge, ali kee jo be yere ɲe shiige. ¹³ Ga kaa lemu bu foro kpeɛnge na, lee ɲaha na je viinɲe. ¹⁴ Bani kaa lemu beeri l'a foro kpeɛnge na na xo ge, lee ɲaha na je. Lee wuu na p'a yu na:

«ɲmunumɔ fɔɔ we, yiri!
 Yiri foro xuu pu te ni,
 Kirisa na wu wo kpeɛnge ki le ma mu.»

¹⁵ Yi kasɛge yaha yiye na xuuni, yi yi ɲaariɲana ce! Yi ganha ba ɲaari ba fungonyo baa fee ɲe we! Ga y'a ɲaari ba fungonyo fee ɲe we. ¹⁶ Cana nii lemu ni yi wa nime ge, lee cana nii l'a kolo. Lee wuu na yi bu tuun wemu ta, y'a yi se beeri pyi kasaɲaa bye ni. ¹⁷ Lee na yi ganha bu da bye fungonyo baa fee we, ga yi Kafɔɔ ɲidaan sha yi wee ce. ¹⁸ Yi ganha ba ɲawoɲo wuu yiye na ni duven gbaa ni we, lee wa popama waa. Ga yi ɲi Kile Munaa na. ¹⁹ Y'a samoɲo leni yiye ni ni Kile koro yoyo ni, ni Zaburuu ni Fefere Munaa yoyo. Y'a yoyo yi ce, yi da Kafɔɔ soni ni yi zɔlo pu beeri ni. ²⁰ Y'a baraga teri To Kile na tuun beeri ni keree beeri na, wu Kafɔɔ Yesu Kirisa mege na.

Cèe ni pu namaa te keree

²¹ Yi yiye tirige yiye mu Kirisa wo ɲi fyaara ti wuu na.

²² Cèe yi yiye tirige yi namaa pu mu, ba y'a yiye tirige Kafɔɔ mu we. ²³ Bani ná wu ɲe cee ɲuɲɔɔ, ba Kirisa ɲe me Egilizi ɲuɲɔɔ we. Wee Egilizi we wu ɲe Kirisa wo

cepuuro te, Kirisa di ɲe ti Shɔvɔɔ. ²⁴ Egilizi w'a kuu kuugana lemu na Kirisa mu ge, cèe pu be ya yaa na kuu pu namaa mu lee kuugana li na.

²⁵ Namaa, yi cèe pu taan yi mu, ba Egilizi w'a taan Kirisa mu, fo w'a wuyɛ kan wu wuu na we. ²⁶ W'a lee pye mu kɔnhɔ wu lɔhɔ ni Kile jomɔ pu taga Egilizi wu pye fefee. ²⁷ Kɔnhɔ wu wu yerenɛ wuyɛ ɲaha taan ni nɔɔɔ ni. Nɔhɔmɔ tenɛ, kelee tafɔnrɔ, kelee lee la shishiin tuugo ganha bu ɲa wu na we. Ga wu bye fefee jaagi xuu baa. ²⁸ Namaa pu ce puuro ti kaa ya dan pu ni taangana lemu na ge, mu pu cèe pu be ya yaa na dan pu ni. Ná beeri shɔ w'a dan wu ni ge, wee wo ce puuro ti kaa l'a dan wu ni. ²⁹ Bani sipya wa shishiin ce puuro tɔn ya bengi wu mu we. Ga wu ma ti ɲo shaa, na ti kemee, ba Kirisa be ya wu wo Egilizi wu pyi we. ³⁰ Bani wèe pu ɲe wu ce puuro ti yatenɛ ye.

³¹ «Lee wuu na, ná na ba wu nu ni wu to yaha,
 na koomɔ pu shɔ na.
 Pu shuun wu na bye ce puuro ni-
 gin.»*

³² Lee kanmɔhɔnɔ le kɔri w'a pe le fo xuuni. Ne li she jo Kirisa wo karijɛɛge ke ni wu Egilizi wu na li ɲaha ya tii. ³³ Lee beeri funɲo ni yee namaa pu beeri ya yaa, wa beeri wu shɔ di da dan wu ni, ba wuyɛ pyaa wo ce puuro ti kaa ya dan wu ni we. Cèe pu be ya yaa na baraga teri pu namaa na.

6

Nɔhɔpiire ni ti sefee keree

¹ Nɔhɔpiire, y'a yi sefee ɲomeheɛ coni Kafɔɔ wo karijɛɛge ki ni, bani lee l'a tii. ² L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ta ma to ni ma nu pe!» Le l'a pye saliya wu ɲomeɛjuu nizhiine le, na le ɲomeɛ le lo na taha li na na:

* 5:31 Zhenezɪ 2:24 * 6:3 Ekizode 20:12; Dutereno me 5:16

³ «Kõnhõ ma di jãnjɛ ni jɛmãnhõ ta njɛ ke ki na.»* ⁴ Tii, yee bɛ ganha ba yi nagoo pu logoo yirige wɛ! Ga y'a pu biini, yi da pu yeri na saha ni Kafõ yɛ pyaa wo kalaa wu ni.

Buloo ni pu kafɛ

⁵ Buloo, yee kafɛɛ piimu pu jɛ naha ke njɛ ke na ge, y'a pu jɛmɛhɛɛ conɪ, yi da fyagi pu na, yi da gbãrõ tɛri pu na ni zõsaamaa ni, ma na jo ba y'a li pyi Kirisa mu wɛ. ⁶ Yi ganha ba kapyɛɛɛ ki pyi pu jɛnaa yɛ na, kanna tãndaanra y'a zhaa sipyii mu wɛ. Ga y'a ki pyi ba Kirisa wo buloo jɛ wɛ, yi da Kile jidaan pyi ni yi zõlõ pu bɛeri ni. ⁷ Y'a labye wu pyi ni daan na mu ni, kanna yi ya wu pyi sipyii mu wɛ, fo Kafõ. ⁸ Y'a li cɛ na sipyaa sipya, m'a pye bulo la, ma shiin ya pye mayɛ wo la, ma bu kasaana lemu bɛeri pye, lee wo kuduun ma da ba da Kafõ mu.

⁹ Kafɛɛ, yee bɛ p'a lee shi pyi yi wo buloo pu mu. Yi ganha bu da kafugo pɛɛ pu na bada wɛ. Yi li cɛ na pu wo jũnjõfõ wɛ, na wee ninumõ wu jɛ yee bɛ wo wɛ. Wee jɛ fugba we ni. Wee ya wa wo wa ni wɛ.

Kiricɛn kashɛn yagboyo

¹⁰ Ayiwa, yi fanha ta Kafõ ni wu sefɛɛɛ ti baraga ni. ¹¹ Yi Kile wo kashɛn yagboyo yi bɛeri le yiyɛ na, kõnhõ y'i já yere Shitaanni wo shizhiinmɛ pu bɛeri sige. ¹² Bani wèe ni piimu pu wa kashɛn ki ni ge, pee jɛ Adama nagoo wɛ. Ga jũnjõfɛɛ pu jɛ pii, ni fanhafɛɛ, ni piimu pu jɛ ke kõnjõ nibiige wogo ke jũnjõ ni ge, ni jinaa piimu pu jɛ fugba wu ni ge. ¹³ Lee wuu na yi Kile wo kashɛn yagboyo yi bɛeri lã, kõnhõ caguunõ ki ba nã y'i já kashɛn ki ñmõ fo yi se ta, yi lowagaa wuu di já yere.

¹⁴ Yi yere, y'i can pye yi yapõyõ! Yi tiimɛ pye yi kashɛn fadeye! ¹⁵ Yi yere y'i la le yi da Kile wo Jozaama pu yu, pee pemu pu jɛ jãnjɛ jomã

pu ge. Pee ya sipya fungõngõ tenɛɛ wu tãyõ tasinjɛ ni ba tanhaya nij-eye fõ jɛ wɛ. ¹⁶ N'a daa we, wee wu jɛ ñmasinjɛ ke. Wee di bye yi mu tuun bɛeri ni, kõnhõ yi da Shitaanni wo na ñmaya yi bɛeri furi. ¹⁷ Yi jũwuuro ti wo tãrõ jũdõnjõ ki bɛ lã tã, y'i Kile Munaa li wo ñmõpara li lã, lee jɛ Kile Kafila wɛ. ¹⁸ Y'a Kile jɛeri tuun bɛeri ni Kile Munaa li baraga ni, ni jɛrɛyɛ tuuyo bɛeri ni. Yi la le yiyɛ ni yi da lee pyi, yi da Kile jɛeri mu fɛfɛɛɛɛ sipyii pu bɛeri mu.

¹⁹ Yi da jɛrɛgɛ pyi na bɛ mu, kõnhõ di ba yu tuun wemu ni, Kile di jogana kan na mu di Jozaama pu kãnjõhõnjõ li jaha jo di viinjɛ ni lowaa ni. ²⁰ Ali na li ta nɛ na jɛ bɛ kaso ni pee Jozaama pe wuu na, nɛ wu jɛ pee wo kayahama. Wee tuun wu ni y'a Kile jɛeri na mu, di da yu ni lowaa ni ba n'a sii yaa na yu wɛ.

Pãli fõ mujuu

²¹ Na ceborona ni na taanjii Tishiki, wee wemu wu jɛ Kafõ wo kapyɛbye jomɛɛ fõ ge, wee w'a da zhe nɛ fiin ni na keree ki bɛeri jaha jo yi mu. ²² Lee wuu na nɛ wu tun yi mu, kõnhõ y'i wu wo keree ki cɛ, wu she lowaa bɛ le yi ni.

²³ Wù To Kile ni wù Kafõ Yesu Kirisa wu jãnjɛ, ni taanjɛgɛ, ni n'a daa kan cebooloo pu bɛeri mu! ²⁴ Wù Kafõ Yesu Kirisa kaa ya dan piimu ni tɛhɛnɛ baa ge, Kile wu fɛrɛmɛ kan pee bɛeri mu.

Filipe Sheen

Tudunmɔɔ Pɔli ya semɛ wemu tun Filipe sheen mu ge

Jɔgɔ ye mu we semɛ we d'a tun wɛ?
 Filipe sheen wo egilizi wu mu Pɔli ya we semɛ we tun Masedɔni fiige ki ni. Kaso ni wu bi bye Oromɛ kulo li ni na we semɛ we ka. Egilizii piimu nɔhɔ Pɔli ya shan Erɔpu fiige ki ni ge, Filipe sheen wo egilizi we wu jɛ pu bɛeri nizhiime.

Na Pɔli yaha wu jara shuun wuu li na, wu ni Silasi ni Timote ni, a p'i nɔ Filipe kulo li ni. Shi wemu wu bi bye wà ni wee jɛ Yawutuu-i ge, wee w'a bi jɛhɛ, bani Yawutuu ni jɛhemɛɛ bi bye wà wɛ. Filipe kulo li bi bye Oromɛ sheen sɔrɔsii tateɛngbɔhɔ.

Ma funɔɔ bi jɛ ma di Filipe sheen wo egilizi wu keree cɛ, Kapyegeɛ Kitabu wu wo koogoo 16 wu kalaa.

We semɛ we kakana jɔhɔ

Kashiine, Pɔli funɔɔ bye wu Filipe sheen wo egilizi wu n'a daa fɛɛ pu shaari pu yakanya yi wuu na wee mu (Filipe Sheen 4:10-20). Li shuun wuu, Pɔli bi logo na waagi wu jɛ Filipe n'a daa fɛɛ pu tɛ ni. (Filipe Sheen 4:2). Wu funɔɔ ki bye w'i pu yeri.

Semɛ wu kafila nɔgbɔyɔ

Filipe Sheen 1:1-11 Pɔli ya pu shaari na baraga taha Kile na.

Filipe Sheen 1:12-26 Pɔli ya lowaa lemu ta na wu yaha kaso wu ni Oromɛ ni ge.

Filipe Sheen 1:27—2:4 Pɔli ya Filipe sheen yeri niginre keree na.

Filipe Sheen 2:5-18 Yesu ya wuyɛ tirige tirigegana lemu na ge.

Filipe Sheen 2:19-30 Pɔli labyejii Timote ni Epafuroditi keree.

Filipe Sheen 3 Pɔli ya pu sɔnmi kapyebyii niguuyo yi keree na.

Filipe Sheen 4 Pɔli ya pu shaari na yɛɛ kan pu mu sanha.

Pɔli ya fɔ kan Filipe sheen mu

¹ Nɛ Pɔli ni Timote, wɛɛ piimu pu jɛ Yesu Kirisa wo kapyebyii ge, wɛɛ p'a we semɛ we tun Kile wo fɛfɛɛɛ sipyii pu bɛeri mu, piimu bɛeri pu jɛ Filipe kulo li ni Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki ni ge, ni jɛ egilizi wu jahagbaa fɛɛ ni pu tɛgɛvɛɛ pu bɛ.

Wɛɛ ya yi shaari: ² Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime tirige yi na, p'i janijɛ bɛ kan yi mu.

Pɔli ya Kile jɛeri Filipe kulo li n'a daa fɛɛ pu mu

³ Nɛ bu na funɔɔ kɔn ni yee kaa ni tuun bɛeri ni, nɛ ma Kile shaari.

⁴ Nɛ ba da Kile jɛeri yee mu tuun bɛeri ni, nɛ ma kee jɛɛge ki pye ni fundanga ni. ⁵ Bani yee ya pye nɛ tɛgɛvɛɛ Kile wo Jozaama pu yɛɛ li kapyɛɛɛ ki na, na co fo ki jɔ kɔnduun na, fo na pa nɔ nime na.

⁶ Nɛ li cɛ nakaara baa jo Kile wemu w'a kii kapyɛɛɛ nizaanja kii jɔ kɔn yee ni ge, wee na ba gori yaha ki na fo na shɛ ki jɔ fa Yesu Kirisa cabanja. ⁷ L'a yaa nɛ w'a na funɔɔ shaa lee shagana li na ni yee bɛeri kaa ni, bani yee kaa ya waha nɛ mu fo xuuni. Na nɛ yaha kaso wu ni nɛ na Kile wo Jozaama pu yogo yu, na pu can wu shɛɛ, yee ya pinne ni nɛ ni wee labye we na. Wu niime wu baraga ni Kile ya wee kaa le nɛ keɛɛ ni. ⁸ Kile yɛ pyaa wa lee wo sɛeri na jo yee bɛeri kaa ya dan nɛ ni fo xuuni, ba wɛɛ ya dan Yesu Kirisa ni taangana lemu na wɛ.

⁹ Kaa lemu na nɛ Kile jɛeri yee mu ge, lee li wa mɛ, jo la l'a faraa yee wo taanɛɛge ki na, yi bɛ di lajɛ, ni fungɔngɔ fɛɛɛ ta xuuni, ¹⁰ kɔnhɔ y'i já kasaanja ni kakuunɔɔ cɛ shɔnri kiyɛ ni. Lee funɔɔ ni yi na ba bye sipyitiimeɛ, jaagi baa fɛɛ, fo na shɛ nɔ Yesu Kirisa cabanja ki na. ¹¹ Yi na ba kapyegeɛ nizaanja ni jɛhɛɛɛ

pyi Yesu Kirisa baraga ni. Lee li wa masoŋo, ni peŋŋe ɛri Kile na.

Poli kaso wu keree

¹² Na cebooloo, na funŋo ki wa y'i li ce na jo ŋaa wemu beeri w'a no ne na ge, wee beeri ya pye kaŋuŋo na she ni Kile wo Jozaama pu ni ŋaha na can can na. ¹³ Bani kiiri wu takoŋo ki ŋahagbaa fee pu fara teye yi saya beeri na naha, pu beeri ya li ce na Kirisa kaa jo wuu na p'a ne po, na ne le kaso ni. ¹⁴ Lee funŋo ni wu cebooloo n'a daa fee niŋeheme ya Kafoo pye pu tadanja. Ne na le kaso ni, lee wuu na la ya fara pu lowaa li na. A p'i ganha na Kile Kafila wu yu sipyii pu mu ali pu ya fyagi be we.

¹⁵ Ayiwa, sipyii pii kunni wa Kirisa kaa yu ni nepeen ni beganhara ni. Ga pii be di wa Kirisa wu kaa yu ni fungonsaana ni. ¹⁶ Taanŋeege funŋo ni pee wa kee kapyenŋe ki pyi, bani p'a li ce na Kile w'a ne teŋe, kohno ne da Kile Jozaama pu can wu shee sipyii pu na naha. ¹⁷ Ga pusamaa kunni, pee wa Kirisa kaa yu na ta ne wo kapyenŋe ki nepeen di ne pu ni. Fungonkuuyo yi ne pu mu. P'a giin na pee ba lee pyi, na lee li da la fara ne kanhama na kaso wu ni.

¹⁸ Na ta lee la shishiin di ne kaa ne mu we. Fungonkuuŋo ya pye pu mu la, fungonsaana la; pyegana beeri na l'a pye ge, Kirisa kaa bu ja na yu na xo sipyii pu mu, lee ya ne funŋo taan. Kee fundanga ke, la di faraa kee na be, ¹⁹ bani yee wo neŋege ki fanha ni, ni Yesu Kirisa wo Munaa li wo dege wu baraga ni, ne li ce jo kee keree kii beeri na ba bye kaŋuŋo na na ŋuŋo wolo. ²⁰ Lemu ne zige ni na zo wu beeri ni ge, lee li wa ne tadanja. Li kunni wa da ba bye na mu shige kajii bada we. Lee li wa me na Kirisa pele tuun beeri ni. L'a na gbo la, l'a na yaha la, lee li wa. ²¹ Bani ne wo koŋo ki katiinne ŋuŋo ki wa me, na taha Kirisa feni. Xu be di ne ne mu kuduun wa. ²² Ga

ne di bu bye sanha koŋo puga, ne na ja da kapyenŋe pyi sanha kiimu ne ni kuduun ni ge. Wee tuun wu ni, niifeere ni xu ni, ne ce kabanja keke n'a da lo we. ²³ Ne fungoŋo wa ki shuun wu beeri na. Ne na xu, na she bye ni Kirisa ni, lee la ki wa ne na, kuduun nigo wu wa lee ni. ²⁴ Ga ne yaa na kori naha koŋo puga yee wuu na, lee wo kaŋoo l'a pele be sanha. ²⁵ Nakaara wa lee ni we, ne na ba gori koŋo puga, na tuun wa be pye yi taan, kohno yi da se ŋaha na n'a daa wu ni, yi fundanga ki be di beŋe. ²⁶ Lee funŋo ni, ne ba ba guri she yee yiri, lee na ba bye kaŋuŋo fo ki nigoŋo, yee na fundanga ta Yesu Kirisa wo kariŋeege ki ni, ne wuu na.

²⁷ Ga yee kunni p'a ŋaari y'a sahanj ni Kirisa wo Jozaama pu ni. Ne ja she foro yi na la, ne shiin ya ja she foro yi na-e la, kohno ne wa nuri na y'a n'a daa wu co ni keye shuun ni, na bye ŋome nigin na, ni fungoŋo nigin. Yi yi fanha ki pye nigin, yi da kapyenŋe pyi, kohno sipyii pu da Kile Jozaama pu nuri, p'i da Yesu na. ²⁸ Yi ganha bu da yi peen pu yaha pu fyaara leŋe yi ni leŋegana la shishiin na we. Pee wo kapyeege k'a li shee na pee na ba gyeegi, yee wo kapyeege k'i li shee na yee na ba sho. Kile ni lee ya foro. ²⁹ N'a ye yu bani Kile ya ta niime kan we mu, kohno we di da ye nigin Kirisa na-e de! W'a niime kan we mu, kohno we di da kanhama be ŋaa wu mege ki wuu na. ³⁰ Y'a tee na ja toro, na yi nuri be sanha na zhaanra ne leni ni Yesu Kirisa wo peen pu ni. Tee zhaanra te tuugo yee be ya leni nime!

2

Yi yiye tirige ba Yesu Kirisa ya pye we

¹ Ayiwa, loŋine bi daa Kirisa ni, samohoro bi daa wu taanŋeege ki ni, kariŋeege bi daa fefere Munaa li ni, ŋijaara ni pubeŋe bi ne, ² wee tuun

wu ni, yi yi fungɔnyɔ yi pye nigin, y'i be taanɲeege funɲɔ ni, y'i bye ba shen nigin ɲe we, y'i bye ni fungɔngɔ nigin ni. Lee bu bye, ne zo wu na zii veɛe can can na. ³ Yi ganha ba kaa la shishiin pyi ni ɲeɲeen ni, kelee yafogoyo we. Ga y'a yiyɛ tirige, yi da sipyii pusamaa pɔrɔɲɔ yiyɛ na. ⁴ Yi ganha ba keree pyi yiyɛ pyaa yɛ wo kuduun kaa na we, ga keree kiimu wo kaɲɔɔ l'a da bye yi beeri nigin nigin wu na ge, y'a kee pyi.

⁵ Fungɔngɔ kemu k'a bi bye Yesu Kirisa mu ge, y'i zhi kee fungɔnnuɲɔ k'i bye yi be mu:

⁶ Wu ɲe Kile pyegana na,
 wu ni Kile ɲe nigin.
 Ga w'i ya ta lee pye
 wu tɔɔgɔ tasinɲɛ nago kanna
 wu wuyɛ taanna ni Kile ni
 fanha be na we.

⁷ Ga w'a kee beeri yaha wà,
 na wuyɛ pye ba bulo ɲe we.
 W'a pa bye sipyiyawyii,
 na wuyɛ yaha ba sipyii
 pusamaa ɲe we,

⁸ na doroo sipyii torogana na.
 W'a wuyɛ tirige,
 na Kile ɲɔmɛɛ co,
 fo na she wu pye w'a jé xu ni,
 korikoritige ki wo xu wu
 kunni.

⁹ Lee wuu na Kile ya wu ɲuɲɔ yirige
 fo xuuni,
 na mege kan wu mu,
 mege kemu k'a pele
 meye yi beeri na ge,

¹⁰ kɔnhɔ Yesu mege bu yiri,
 munaa yara beeri li ɲe fugba
 we ni ge,
 ni ɲiɲɛ ke na ge,
 ni ɲiɲɛ ke nɔhɔdaan ge,
 yee beeri di nuguro sin y'i
 wu peɛ.

¹¹ Sipyii pu beeri di yere li na,
 p'i da li yu pu ɲɔyɔ ni
 na Kafɔɔ wu ɲe Yesu Kirisa.
 Lee na ba nɔɔɔ taha To Kile na.
*N'a daafɛɛe ya yaa na ɲi kɔɲɔ ke na
 ba wɔrɔɔ ɲe we*

¹² Ayiwa na taanɲiineɛ, y'a na ɲɔmɛɛ co tuun beeri ni, tuun wemu ni ne bye yee ɲiɲɛ ni ge. Na na yaha n'a lii nime yi na, y'a la faraa tee ɲɔmɛɛcoro ti na. Y'a yi ɲuwuuro ti keree ki fiinɲɛ ni Kile ɲi fyaara ni, y'i da baraga tɛri wu na! ¹³ Bani Kile yɛ pyaa k'a da yee tɛge, na yee pye yee ya sɔɔ wu ɲidaan na, na já na wu pyi be.

¹⁴ Lee wuu na, y'a yi keree ki beeri pyi nakaara ni ɲmunu-ɲmunumɔ baa, ¹⁵ kɔnhɔ y'i já pye fɛɛfɛɛ, jaagi ganha bu da yi na we. Yi bye Kile wo nagoo, tanahaɲa ganha bu da yi na ke kɔɲɔ ke wo sipyikuuyo nanmahara wuu pii tɛ ni we. Yi da ɲi ɲi pu tɛ ni ba wɔrɔɔ ma ɲi me fugba we ni we. ¹⁶ Kile Jozaama pe pu wa ɲi sicuumɔ can wo pu kaan ge, yi da pee kaa yu pu mu. Lee bu bye, yi na ba na ɲuɲɔ yirige Kirisa cabaɲa. Lee li da ba li she be sanha na ne wo kanhama pe, ni ne wo labye wu ya ta pye kaɲɔɔ baa we. ¹⁷ Yee ya labye wemu pye Kile mu ge, wee ya pye yee wo saraga, yee ya dà Kile na, lee na yee ya kee wolo. Ali li ɲehɛ yaha nago ne wo shishan pe pu fara kee saraga ki na, lee kɔri ɲe ali pu ɲehɛ ne gbo na fara kee na, ne na funɲɔ pinne daan ni yee ni fo xuuni. ¹⁸ Yee be ya yaa yee pu funɲɔ taan lee na, y'i binne funɲɔ taan ni ne be ni!

Timote ni Epafuroditi ya labye wemu pye ge

¹⁹ Kafɔɔ Yesu bu sɔɔ na li koo yaha, jɛri tapyege ni n'a da Timote tun zhe wà yi mu. Keree kiimu ki wa yi yiri ge, wu she kee ɲaha ce wu pa jo na mu, lee na ne be wo fungɔngɔ ki teɲɛ. ²⁰ Bani sipya watii wa naha ne mu wemu ya wu funɲɔ shaa can can na ni yee keree ni we. ²¹ Pu samaa beeri wa na pu funyɔ shaa ni puyɛ pyaa keree ni. Pu ya pu funyɔ shaa ni Yesu Kirisa kaa ni we. ²² Ga yeeyɛ pyaa be ya li

ce na Timote ya wuyε she kapyebye nizaama. Pu wu, na wuyε kan Kile wo Jozaama pu mu, na kapyenεε pyi ni ne ni ba to ni wu ja je we. ²³ Lee wuu na, ne wo keree ki na ba yaha kabaŋa kemu na ge, ne ba kee ce be, wee n'a da dun yi mu. ²⁴ Ne da li na Kafoo wo saama pu gbɔɔɔ ni jo l'a da mo nige neye pyaa be di she yi yiri we.

²⁵ Ga ne li ta jo li na bɔɔɔ na fenhe Epafuroditi kurunɔ tun yi mu. Ne ceboro wu je wii, na nɔho pye na kapyebyeŋii. W'a wu wo fanha ki fara ne wogo ki na weɛ na Kile wo Jozaama pu yu. Ne mago je yanmuyɔ yemu na ge, wee yee ya tun w'a pa yee kan ne mu. ²⁶ Wu funɔɔ bye wu yee beeri ja tɔvuyo na, bani wu fungɔngɔ k'a wuregi na li kaɲunɔ pye wu ceefuuro ti kaa ya nɔ yee na. ²⁷ Can wu je wii, w'a sii ya xuuni fo na taxuyo shaa. Ga, a Kile di ɲunɔ ɲaari wu na. Wu ya ta ɲunɔ ɲaari wee ye nigin na we, ga ne be na w'a ɲunɔ ɲaari. Lee be we, ne wo ɲatanhanja ki sanja bi da bele. ²⁸ Lee wuu na, n'a da wu tun yi mu tɔvuyo na, kɔnhɔ y'i she wu ja yi funyɔ di daan, la di foro naye pyaa be wo ɲatanhanja ki ni. ²⁹ Wu bu nɔ yi na, yi wu ɲunɔ cɪri ni fundanga ni Kafoo wuu na. Pii sipyii pii shi na yee ya yaa na baraga tɛri. ³⁰ Yee da bi bye naha ne yiri, kapyenεε kiimu yee bi da ja bye ne mu ge, kee kapyenεε ki wuu na w'a wuyε kan fo na taxuyo shaa.

3

Dii sipya di da ja bye sipyitiime Kile naha taan we

¹ Ayiwa, nime na cebooloo, y'a fundanga pyi Kafoo wo kariɲεεge ki ni. Ne keree kiimu ka na kan yi mu ge, na kuri na kee ninunɔɔ ka na kan yee mu sanha, lee ya waha ne mu we, bani lee l'a da yee mara yaha kozaana ni. ² Y'a yiyε kasɛri kapyebyii niguuyo ye na, p'a kolo

ba puun je we. Pee ya giin na sipya bu cekɔɔnɔ pye na lee li da ma pye m'a ɲɛri Kile wo sipya. Can be we! ³ Wee n'a daa fee, weɛ pu je Kile wo sipyii puyε pyaa pyaa, weɛ piimu p'a Kile pele Kile Munaa baraga ni, na wu wo ɲuyirige ki taa Yesu Kirisa wo kariɲεεge ki ni ge. Wee ya ta sipyii wo kashangaa pye wu tadanja we.

⁴ Lee be we, neye pyaa be bi da ja jo ne kashangaa pye na tadanja, jo ne na ja lee pye na ɲuwuuro ta. Sipya weke wu da ja jo na wee ya kii keree kii pye wu tadanja na toro ne taan we? ⁵ Ne cekɔɔnɔ pye fo na cazege canja gbarataanri wogo na. Izirayeli shi shen ne je, na foro Benzhamε wo shi wu ni. Heburu ye pyaa pyaa ne sii. Farizheen pu ni ne be je, pee piimu p'a Kile tudunmoo Musa wo saliya wu koo ɲaari ge. ⁶ Ma bu jo luu, lee bye na ni wee saliya wu wo keree shizhaa na, fo di na ɲaari na n'a daa fee pu kana. Ma bu jo saliya wu keree ɲaarigana, sipya wa shishiin bye wemu na ja zo taha ne na saliya wu keree ki ɲaarigana wuu na we.

⁷ Ga kee keree kiimu beeri ki bye ne na ki wii kuduun wogoo ge, ne kee beeri ta nime ɲunɔ baa keree Kirisa wuu na. ⁸ Lee na laha wa, neye pyaa kii wa yanmuyɔ ye beeri wii ɲunɔ baa woyo le kagbɔɔ le wuu na. Na Kafoo Yesu Kirisa ce, lee ɲohɔ je we. Wee wuu na ne soɔ na na kenε wolo keree beeri ni, na ganha na keree beeri wii yakokaya wiime ni, kɔnhɔ di ja Kirisa wo kariɲεεge ki ta, ⁹ di gori yaha kee kariɲεεge ke ni. Na saliya wo koo ɲaari li ɲaarigana na, pee tiime pe wa lee kaan we. Ga na da Yesu Kirisa na, pee tiime pe p'a lee kaan. Ma bu da Kirisa na lee funɔɔ ni Kile da ma jate sipyitiime. ¹⁰ Lemu feni ne je ge, lee li wa me: Na Kirisa ce; sefeere temu t'a wu je na yeege xu ni ge, na tee be shi ce; kanhama pemu w'a

soro ge, na pee be shi ce; na wu xu wu be tuugo shi ce, kɔnhɔ di binne bye ni wu ni shiizhan. ¹¹ Lee bu bye, na be na diin ni li ni jo na be na ba je na foro xu ni.

Na n'a daa wu koo jaari fo na she nɔ wu kuduun wu na

¹² Li wa nago kanna ne wa paa fo na she nɔ na jɔ tafanja xuu ni, na na wo tafere ti kuduun ta-e de! Lee be we. Ga ali njaa we be ni, ne la le naye ni na wo tafere ti na, kɔnhɔ di ba ti kuduun ta, bani lee kaa na Kirisa ya ne sha co. Lemu beeri Kirisa ya zhaa na mu, ni w'a lemu beeri gbegele yaha na jaha na ge, di da kee beeri pyi. ¹³ Na cebooloo, li wa ne funjo ni nago kanna ne nɔ na wo tafere ti tene na, na ti kuduun be ta na xo-e de! Ga kaa nigin li wa ne funjo ni. Keree kiimu beeri ki wa ne kadugo yiri ge, ne na funjo wo kee beeri na, lemu li wa ne jahagbaa na ge, na ganha na na se wu beeri pyi, na lee shaa. ¹⁴ Lee wuu na, n'a da la le naye ni, di jaha tii ni na wo tafere ti ni fo di zhe nɔ ti kuduun wu na, wee wemu kaa na Kile ya wu yiri Yesu Kirisa baraga ni ge.

¹⁵ Ayiwa, wee piimu beeri p'a fanha ta n'a daa wu ni ge, ke fungɔngɔ ke k'a yaa na pye wee mu, ga fungɔngɔ katii bu da yee mu, Kile ye pyaa na ba can wu she yee na. ¹⁶ Ga Kile ya can wemu she na xo wu na ge, w'a se jaha na lee koo li ni.

¹⁷ Na cebooloo, koo lemu ne jaari ge, ne funjo ki wa yee be di da lee jaari. Piimu beeri pu wa jaari na sahanj ni lee koo li ni ge, yi da pee be wii, yi da se pee feni! ¹⁸ Bani shenhehemee pii wa wa, Kirisa wo korikoritige ki wo jomɔ pu wo yere li tɔn p'a pen pu mu. Ne yee jo toro yee mu tɔɔnii nijehene ni, ga na mesuwo w'a kuri na yi yu yi mu sanha. ¹⁹ Pee sipyii pii wo taxɔgɔ ki wa gyee gi, bani yalige nidiige kemu k'a jin pu yacere ni ge, p'a kee

funjo lo Kile na. Keree kiimu k'a yaa ki pye pu mu shiige keree ge, a p'i ganha na puye pele ni kee ni. Pu funzhakeree k'a tiije ke kɔngɔ ke wo yanmuyɔ ye na. ²⁰ Ga wee kundi, wee wo to puga ki wa fugba we ni. Wee be di wa wu Shɔvɔɔ, wu Kafɔɔ Yesu Kirisa sigee. Fugba we ni w'a da ba yiri na pa. ²¹ Fanhaxhɔɔɔ ce puuro te ti wa wee mu ge, wu na ba tee jeri na pye nivɔɔ, na ti pye nɔɔɔ wuuro ba wuye pyaa wuuro ti je we. Sefere te ti wa wu mu ge, tee t'a wu pye w'a ja yanmuyɔ yi beeri tirige, na yi yaha wu wo fanha ki nɔhodaan.

4

Pɔli ya funjo shagazaana li wo yere li kan n'a daa fee pu mu

¹ Ayiwa, na cebooloo na taanyiine. Na funjo ki wa di yi ja sanha. Ne wo fundanga ki kanjo ki je yere. Yee shiin pu wa ne juro yirige. Na taanyiine yi la le yiyi ni y'i gori yaha Kafɔɔ wo karijege ki ni!

² Na ceboroshaa shuun we: Evodi ni Sentisi ni, ne w'a pu jeri na pu be nigin na, p'i gori yaha shiizhan Kafɔɔ wo karijege ki ni. ³ Mu be, na kapyebyeni jomee fɔɔ, ne w'a ma jeri jo ma na ceboroshaa shuun wu jeri, kɔnhɔ p'i be nigin na. Bani pee p'a la le puye ni, na ne tege Kile wo Jozaama pu jo wu na, ni Kilema, ni na kapyebyeni pusamaa. Pee wo meye y'a ka Nii Sicumɔ pu wo seme wu ni.

⁴ Na cebooloo, yee na je ni Kafɔɔ ni karijege ni, y'a fundanga pyi tuun beeri ni kee karijege ke ni! N'a da yi jo daha sanha, yi sii y'a fundanga pyi! ⁵ Yi zhi sipyii beeri di yi ce ni jubene ni, bani Kafɔɔ taapana l'a tene. ⁶ Yi ganha ba yi funjo shaa ni kaa la shishiin ni we; ga yaaga beeri kaa l'a yi ta ge, yi kee jeri Kile mu! Yi ki kaa jeri yi waha! Yi da fo kaan wu mu!

7 Yi ba lee pyi, Kile wo janiye ke k'a ye sipyii wo fungongɔ fere ti beeri na ge, kee na ba yi zɔɔ pee, ni yi fungonyɔ yi mara yaha Yesu Kirisa wo kariyege ki ni.

8 Ayiwa, nime na cebooloo, kaa kaa li je can ge, peye ya daa kaa lemu beeri ni ge, kaa kaa l'a tii ge, kaa kaa li je fere ge, kaa kaa l'a jo ge, kaa kaa l'a dan Kile ni ge, kaa lemu beeri l'a sii pye kacene fo l'a yaa ni masɔɔ ni ge, ne funɔ ki wa kee keree kii wo bye funɔ di yi zɔɔ pu ji. 9 N'a yi taanni lemu ni, a y'i lemu ta ge, ni y'a lemu logo na jo na, na lemu ja di na byi ge, yi be p'a kee shi pyi! Yi ba lee pyi, Kile we w'a janiye kaan ge, wee na ba bye ni yi ni.

Poli ya Filipe sheen shaari pu boɔa wu wuu na

10 Ne funɔ ya taan xuuni, bani yee ya li she sanha na yee wa yi funyɔ shaa ni ne kaa ni. Kee fungongɔ ke bi sii pye yee mu, ga yee bi sanha pyegana ta ki na we. 11 Li wa nago kanna ne wo labaara t'a ne pye ne na ye yu we, bani ne bu lemu beeri ta, l'a ceɛ la, l'a jehɛ la, ne wa ma funɔ taan lee wuu na, bani ne tee kee beeri na. 12 Na pye la baa fɔɔ, ne lee shi ce, na pye dafɔ be, ne lee be shi ce. Xuu xuu ni ne toro ge, w'a waha wahagana tuugo beeri na la; ne ta li la, ne shiin ya ta li-i la; ne yanmuyɔ nijehɛye ta la, ne shiin ya yafiin be ta-e la, ne tee kee beeri na. 13 Ne jani kii keree kii beeri na Kirisa baraga ni. Wee w'a fanha kaan ne mu.

14 Lee be na, y'a kasaana pye, yi ma na tege na kanhama pu tuun ni. 15 Na cebooloo Filipe sheen, yeeye pyaa ya li ce na fo tuun weke tene na ne Kile wo Jozaama pu kapyene ki jo kan, ne yiriduun wu ni Masedoni fiige ki ni ge, ni yee wo n'a daa fee pu ye be we, egilizii pii shishiin ya pinne ni ne ni, na ne wo kapyene ki kuduun ta, lee kadugo

na, na pu keye yanmuyɔ taga ne tege we. Yee ye p'a lee pye. 16 Ali na ne yaha Tesaloniki kulo li ni, yee ya ne mago yanmuyɔ torogo ne mu tɔɔni nijehɛye ni. 17 Yanmuyɔ yemu yee ya kan ne mu ge, li wa nago kanna yee ya ne zhaa we. Le ne zhaa ge, lee li wa me jo yi wo kapyege nizaanaa kii ki jehɛ; Kile na ba kuduun kan yi mu lee na. 18 Y'a yanmuyɔ yemu beeri torogo na mu ge, ne yi beeri ta. Epafuroditi ya pa yi kan ne mu. N'a pye nime la fɔɔ, n'a ta nime fo na doro. Yee yakanya y'a pye ba nudanga saraga je we, saraga kemu na Kile ya sɔɔ ge, ki kaa be d'a taan wu ni. 19 Ne wo Kile wu be na ba yi wo conromɔ keree ki beeri ya. Bani yanmuyɔ yi beeri yi je wu mu wu nɔɔɔ wu ni, w'i giin wu yi kan yi mu Yesu Kirisa wo kariyege ki funɔ ni.

20 W'a wu To Kile wu sɔni, wu da wu peɛ tuun beeri ni. Amiina.

Poli ya fo wemu pye kurogo ki na ge

21 Piimu beeri pu je fere sipyii Yesu Kirisa wo kariyege ki funɔ ni ge, yi pee beeri shaari. Cebooloo piimu beeri pu wa naha ni ne ni ge, pee beeri ya yi shaari. 22 Fere sipyii piimu beeri pu wa naha ge, pee beeri ya yi shaari. N'a daa fee piimu pu wa kapyene pyi saannaa jɔɔɔ Sezari kaban ki ni ge, pee ya pu wo fo waa.

23 Kafɔɔ Yesu Kirisa wo niime we wu kori yaha yi beeri mu.

Kolose Sheen Tudunmɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun Kolose sheen mu ge

Jɔgɔ ye p'a byi na Kolose sheen we?

Pɔli w'a we sɛmɛ we ka na tun n'a daa fɛɛ pu mu Kolose kulo li ni, lee lemu nijnaa wuu li jɛ Turuki fiige ki ni ge. Pɔli jɛ kanna w'a we sɛmɛ we ka na wu yaha kaso ni Oromɛ kulo li ni. Oromɛ kulo le ni Kolose kulo li tɛ wu bye kiloo kabɔfoŋɔ shuun shishiin (2.000). Kolose sheen fanha bɛeri ki bye Girɛkii. Ga Yawutuu kurunɔ ka be bye pu niŋɛ ni, lee li bi pu keree pye k'a suri. Pɔli jɛ Kolose kulo li egilizi wu sinvɔɔ wɛ. Ga tuun wemu ni wu bye Efese kulo li ni ge, a wu wu tahama-nɔhɔmɔ wa yaha kari kulogoo kii ni. Wa mɛgɛ ki bye na Epafirasi, a wee di she Kile wo Jozaama pu jo Kolose kulo li ni (Kolose sheen 4:13). Kolose kulo le ni Efese kulo li tɛ wu bye kiloo xhuu nigin ni kelee gbaara (160). Lawodise ni Hirapolisi wo egilizii pu be kaa ya yu we sɛmɛ we ni, pee bi lii Kolose na wɛ.

We sɛmɛ we kakana jɔnɔ

Sipyii pii ya kalaakuumɔ wa kan na mɛlekɛɛ pii be p'a ye Kirisa na. A wee kalaa wu Kolose sheen n'a daa fɛɛ pu fungɔnyɔ wuregi, na giin di pee pye pu taha pu kalɛgɛ feni sanha. Lee na tudunmɔ Pɔli ya we sɛmɛ we ka na tun Kolose sheen mu. A wu li she pu na na keree bɛeri ki jɛ Yesu nigin wu ni, kɔnhɔ wa shishiin ganha da pii sipyii pii wo kalaakuumɔ wu pye wu tadanɔ wɛ.

Sɛmɛ wu kafila pugbɔɔ

Kolose Sheen 1:1-14 Fò, ni baraga daha, ni Kile-jɛrɛgɛ.

Kolose Sheen 1:15—2:23 Kirisa wu jɛ yanmuyɔ yi bɛeri jɔnɔ ni.

Kolose Sheen 3—4 N'a daa fɔɔ ya yaa na niifɛɛɛ nivɔɔ ti wo para li

pyi pyegana lemu na wu puga ni kafugo yiri ge.

Pɔli fò mujuu

¹ Nɛ Pɔli, nɛ wemu w'a pye Yesu Kirisa tudunmɔ Kile jidaan funɔɔ ni ge, nɛ ni na ceborona Timote, wɛɛ p'a we sɛmɛ we tun yee mu. ² Yee piimu pu wa wù cebooloo n'a daa fɛɛ Kolose kulo li ni ge, yee piimu p'a pye jɔmɛhɛɛ fɛɛ, na gori Kirisa wo karijɛgɛ ki ni ge; yee mu wɛɛ ya we sɛmɛ we tun.

Wɛɛ ya yi shaari: Wù To Kile wu niimɛ ni janiŋɛ kan yi mu.

Pɔli ya baraga taha Kile na

³ Wɛɛ ba da jɛrɛgɛ pye yee mu tuun bɛeri ni, wɛɛ ma baraga taha wù Kafɔɔ Yesu Kirisa To Kile na. ⁴ Yee ya dà Yesu Kirisa na, Kile wo sipyii pu bɛeri kaa di dan yee ni taangana lemu na ge, kee keree kii k'a nɔ wɛɛ na, lee wuu na wɛɛ ya baraga tɛri Kile na. ⁵ Yee wa lee pyi, bani y'a dà li na na tadanɔ wa yi mu fugba we ni. Kile Jozaama pe pu wa can wu sheɛ ge, y'a fɛnhɛ pee Jozaama pemu logo ge, pee funɔɔ ni yee wa kee tadanɔ ki ta. ⁶ Pee Kile Jozaama pe pu wa yu yee mu, pee ninumɔ shiin p'i wa yu kɔnɔ ke bɛeri mu. Pee gbɔɔɔ ni sipya ya jii sicuumɔ nizaama taa. Yee ya Kile wo fɛrɛmɛ pu kaa logo, na pu can wu cɛ tuun wemu ni ge, a p'i ganha na se jaha na yee mu. Ba pu wa se jaha na yee mu wɛ, mu pu wa se jaha na tɛyɛ yi saya bɛeri ni. ⁷ Wù taanɔnii, wù labyɛnii Epafirasi, wee w'a yee kalaa kee keree ki ni. Nɔmɛ fɔɔ wu jɛ wii, Kirisa wo kapyɛbye. Wɛɛ tɛgɛ w'a labyɛ pyi yee niŋɛ ni. ⁸ Fɛfɛɛɛ Munaa l'a taanɔjɛgɛ kemu le yee ni ge, w'a pa ki kaa jo wɛɛ mu.

⁹ Ayiwa, lee funɔɔ ni, ba wɛɛ be ya yee logo wɛ, na ganha na Kile jɛeri yee mu tuun bɛeri ni, na li shaa kɔnhɔ Kile jidaan jɛ lemu ge,

y'i já lee ce yi fiinne, Fefere Mu-
naa di ceme ni fungongo fere kan
yi mu. ¹⁰ Lee bu bye, yi na já da
jaari Kafo jidaan paarigana na.
Yi kapyegee ki beeri na daan wu
ni be. Yi na já da Kile jidaan pyi,
na kapyegee nizaanaa tuuyo beeri
pyi. La na ganha na faraa yi Kile-
cene na. ¹¹ Kile wu fanha le yi
ni tuun beeri ni, ni wu wo sefere
noro wuuro ti ni; konho yi la le
yiye ni n'a daa wu kabaŋa na, yi
loxulo ta keree beeri ni, yi bye ni
fundanga ni. ¹² Yi baraga taha To
Kile na, bani keree kii w'a gbegele
na yaha wu n'a daa fe pu naha na
wu saanra kpeenge wuuro ti ni ge,
w'a fanha kan yee be mu na yee be
pye yee be ya yi taa ta kee keree ki
ni.

¹³ W'a wee sho Shitaanni wo nibi-
ige fanha ki na, na wee le wu
jidaan Ja wu wo saanra ti ni.
¹⁴ Wee Ja we fanha ni Kile ya wee
juno wolo, na wee jurumu wu yafa
wee mu.

Kirisa ni wu labye

¹⁵ Kile we wu je wa ya wu jaa-
i ge, wee wo jaa wu je Kirisa.
Kirisa ya pye Ja, wemu bye wa
fo taashiine ni ge, na ta yaaga ka
shishiin shi tuugo sanha yaa we.
¹⁶ Bani wee baraga ni yanmuyo ye
beeri wa yaa, fugba woyo ye fara
jine ke woyo ye na. Yanmuyo ye
yi wa nijabaaya ge, yi saanra yoo,
yi sefere yoo, yi fanha fere yoo,
yi juno fere yoo, ni yanmuyo ye
yi wa nijaya ge, yee beeri wa yaa
wu baraga ni, yee beeri shiin wa
yaa wu wuu na. ¹⁷ Wee w'a pye
taashiine ni yanmuyo yi beeri naha
na, wee baraga ni shiin yanmuyo yi
beeri je. ¹⁸ Wee wu je konjo ke beeri
wo Egilizi wu juno ni, wee Egilizi
w'i je wu ceepuuro. Konjo jokoŋna
na, wee w'a pye wa taashiine ni.
Wee shiin wu d'a pye shenshiime
sanha na je na foro xu ni, konho
wu bye yanmuyo yi beeri juno ni.

¹⁹ Bani lee l'a taan Kile mu, nago
kanna kaa kaa li je wee Kile ni ge,
kee beeri nigin nigin di she da ki
joporo na Yesu ni. ²⁰ Kile funjo ya
pye wu be le wu ni wu yanmuyaaya
yi beeri te ni Yesu gboro ni, fugba
woyo ye fara jine woyo ye na. P'a
Yesu kori tige na na gbo a wu shis-
han di wo ge, lee funjo ni Kile ya
janine le wu ni wu yanmuyaaya yi
beeri te ni.

²¹ Taashiine ni yee sanha bi
lii Kile na. Lee bi foro yee
fungonkuuyo ni yee kapyegee
nigunjo funjo ni, kee ki bi yee pye
yee ya pen Kile mu. ²² Ga nime, Yesu
na xu ceepuuro ni, lee wo funjo ni
Kile ya be le wu ni yee te ni. Kile ya
lee pye, konho yi já pye fere wu
naha taan, fe pa shishiin ganha bu
da yi na we, jaagi wa shishiin be
ganha bu da yi na we. ²³ Ga fo yi
niye bu juri xuuni n'a daa wu ni,
kaa la shishiin ganha bu yi laha yi
tayerge ni we. Y'a tanaa kemu ta
Kile wo Jozaama pu logo funjo ni
ge, yi ganha bu kaa la shishiin yaha
li yi juno kyegi fo di kee tanaa ki
sho yi na we. Pee Jozaama pu wo
yere li wa na byi sipyii pu beeri mu
konjo ke na. Kile w'a ne Poli ye pyaa
be pye wu kapyebye pee Jozaama
pu wo jo wuu na.

*Poliya labye wemu pye Egilizi wu
wuu na ge*

²⁴ Ayiwa na cebooloo, kanhama
pe ne daa yee wuu na ge, lee je
ne mu fundanga. Bani li je kanna
Kirisa wo kanhama pu jo ne fani.
Pee kanhama pe, ne pee beeri xu
naye ni Kirisa wo ceepuuro ti wuu
na. Tee ceepuuro ti je Egilizi we.
²⁵ Kile ya ne pye wee Egilizi wu wo
kapyebye, na ne w'a labye pyi yee
mu, ne da Kile wo kafila wu beeri
fiinne da yu yee mu. ²⁶ Pee jom pu
kaluu l'a bi nmoh shi wu beeri na
fo taatuunn ni. Ga nime, Kile ya
pu pahala jo wu wo sipyii pu mu.
²⁷ Shi wemu je Yawutuu-i ge, ceme

nijmohomō nōōrō wo pemu wa pee jomō pu ni wee shi wu mu ge, wu funjō bye wu wə fəfere sipyii p'i pee cə. Wu funjō bye y'i li cə nago kanna Kirisa bu bye yi zolō pu na, yi na ba jé Kile wo nōōrō wu ni. Kee tadanja ke wa yi mu. ²⁸ Wee Kirisa we wo kaa wēe wa yu. Wēe wa sipyii pu yeri na pu kalaa ni Kile wo fungongō fere ti ni, kōnhō sipyii pu bēeri di bye fere Kile naha tāan, pu niye di juri Kirisa wo karijegge ki ni. ²⁹ Lee wuu na, nē labye wu pyi. Labye we Kirisa ya kan nē mu ge, wee labye we ni nē zhaanra leni wu fanha ni. Kee fanha ki k'a samohōrō leni nē ni.

2

Kaa le Poli ya puro n'a daa fēe pu wuu na ge

¹ Na cebooloo le n'a giin di zheē yi na y'i li cə ge, lee li wa mē. Nē naye pō pōgana bēeri na, na kanhama tugo bēeri xu naye ni yee wuu na, ni Lawodise n'a daa fēe pee, ni piimu bēeri pu jē pu sanha jii taha na n-ε ge. ² Nē lee bēeri pyi, kōnhō p'i jā lojinε ta, samohōrō di bye pu ni. P'i bye jōmεε na, taanjegge di bye pu tε ni, p'i ni fungongō fere na. Lee bu bye, pu na Kile wo kanmohōnō li cə. Lee kanmohōnō le, lee jē Kirisa. ³ Fungongō fere ti bēeri ni lajε wu bēeri nijemε bε di wa ηmōhō wu ni. ⁴ N'a ye yu yi mu, kōnhō sipya wa shishiin ganha da jōtanga jomō taga yi piinjε wε. ⁵ Can na, nē kunni ya lii yi na, ga nε zō d'a pinne ni yi ni. Yee na yiyε co xuuni na yi wo labye wu pyi na se wu koro ni, na nōhō fanha ta n'a daa wu ni Kirisa shizhaa na, lee ya taan nē ni fo xuuni.

Niifere can can wuuro te t'a daa Kirisa wo karijegge ki ni ge

⁶ Ayiwa, ba y'a sōō na daha Yesu Kirisa feni wε, yi la le y'i gori lee koo li ni. ⁷ Yi kori yaha wu karijegge ki ni, ba tige niye ya jin mε jinjε ni

wε. Y'i yi kōnjō keree bēeri kaa le wu kenε ni. N'a daa wemu ni p'a yi kalaa ge, y'i gori wee ni ni baraga ni. Lee kadugo na yi da baraga tēri Kile na can can na.

⁸ Y'a yiyε kaseri, kōnhō wa shishiin ganha bu yi faanna, wu yi ta co ni wuyε pyaa wo lajε ni, wu jūnjō baa jomō taga yi piinjε wε. Wee lajε we, sipyii wo kalεgεε ni ke kōnjō ke wo yajabaaya ye ni wee ya yiri, wu jē Kirisa wo we wε. ⁹ Bani kaa kaa li jē Kile ni ge, w'a wu ji kee bēeri na. ¹⁰ Yee bε d'a keree ta Kile mu na yiri Kirisa yiri. Yajmuyō yemu bēeri y'a fanha fere ni jūnjō fere pyi ge, Kirisa wu jē yee bēeri jūnjō ni.

¹¹ Yee na jē karijegge ni ni Kirisa ni, lee jē kanna cekōnrō yee ya pye. Tee cekōnrō te, sipya bε ya tee pye-e dε, tee ya foro Kile ni. Tee cekōnrō te kori wu jē kanna yee ya foro yi jurumu wu bēeri ni. ¹² Yee ya batize ge, l'a pye kanna yee ya pinne le fanja ni ni Kirisa ni, na na pinne jē ni wu ni. Lee ya pye Kile wo sefere ti wo n'a daa wu funjō ni. Tee sefere ti t'a Kirisa jē na yeege xu ni. ¹³ Yi jurumu we ni yi na jē kōnbaa, lee bi yee pye ba xuu jē wε. Ga nime yee na jē Yesu ni, pee jē jii sicuumō nivomō Kile ya pemu kan yee mu ge. W'a wēe jurumu wu bēeri yafa wēe mu. ¹⁴ Wēe jurumu we wu bi ka na yaha wēe naha na Kile naha tāan, p'i ba wee taga wēe jaagi na wēe ya saliya kyεgi ge, Kirisa na kori korikoritige na, lee ya wee bēeri fōrōgō na laha wā. ¹⁵ W'a yajabaaya yi wo saanra te, ni yi sefere ti shō yi na, na yee she kpeenge na sipyii bēeri na, ba kashen buloo jē wε. W'a se wemu ta wu xu wu funjō ni korikoritige ki na ge, wee se wu w'a lee pye.

N'a daa fēe ya yaa pu taha sipyii wo kalεgεε feni wε

16 Lee wuu na, yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu kayuu shan yi na yalige keree na, kelee yag-baya we; kelee na naha na yi jate ya ta no pu wo kalenge caya yi na, kelee pu yevorovono kalenge, kelee pu cadenye na-e we. 17 Kee keree ki beeri bye keree nibanja ki wo naha sheshere. Ga can can wuye pyaa, wee ne Kirisa. 18 Sipyii piimu pu ma puye pye kannna p'a puye tirige meleke mu, na pu pe ge, na daa xuuni puye pyaa wo munuyo ye na ge, yi ganha bu pee sipyii pu yaha pu yi nyo kyegi we. Pee sipyii pu bu kaa beeri pye, p'a jo na Kile w'a lee she pee na. Tawaga ni pee sipyii p'a puye pe, pu nibyegge beeri ki ne puye pyaa fungonyo keree. 19 Kirisa we wu ne keree beeri nuno ni ge, pii sipyii pii ya gbara pu noo wee na we. Na ta n'a daa fee pu beeri di fanha taa wee gboro ni, na legi na be ni Kile ye pyaa nidaan ni, na binne, na bye nigin ba ceepuuro kaciye tasogoyo ni kavaan ya puye coni cogana lemu na we.

Na xu na binne ne ni Kirisa ni

20 Ba yee ya pinne xu ni Yesu ni we, a yee di sho ke konjo ke wo nibiige fanha ki na. Wee tuun wu ni naha na p'i ma na kee fanha ki tuugo teri yee na sanha, na li pye kannna yee be p'a yi wo keree pyi sanha na be ni kee konjo ke wo keree pyegana ni we? Pu jom pu ne na: 21 «Ma ganha bu ke yaaga ke lo-e de, lee wa no we; ma ganha bu ke li-i de, lee wa no we; ma ganha bu gbɔn ke na-e de, lee wa no we.» 22 Na ta yee yanmuyo ye di ne nyalige ye nigin, ki bu li xo, ki da ja neri nige yaaga be we. Kee keree kii beeri ne sipyii wo kashangaa, ni pu fungongo keree. 23 Ma kunni bu kii keree kii wii, m'a ki ta k'a foro fungongo fere wogoo feni. Pii sipyii pii ma soo na pu ye mege peni pyi, na puye tirige meleke mu, na keree kii taga na pu ceepuuro kana. Ga

kanoo la yafiin di wa kii keree kii na lemu na ja sipya tanha jurumu na we.

3

Fugba noo w'a ye konjo yanmuyo ye na

1 Ayiwa, ma na jo ba y'a pinne ne ni Kirisa ni na foro xu ni we, wee tuun wu ni, yanmuyo ye Kile ya gbegele yaha fugba we ni ge, y'a yee shaa. Kirisa nidenge ki wa wa saanra tatenge ki ni Kile kanige ce. 2 Kile ya lemu gbegele yaha yi naha na fugba we ni ge, y'a yi funyo koon ni lee kaa ni. Yi ganha ba yi funyo koon ni ke nige ke wo keree ni we. 3 Bani yee ya pye kannna yee ya xu. Nii sicuumo nivomo pe pu wa yee mu ge, pee ni noma pu wa Kile mu Kirisa ni. Pee sanha zhe fo we. 4 Pee ni sicuumo pe ne Kirisa, wee ga ba cana cana, yi be na binne ni wu ni wu noo wu ni.

Yi yi kapyelege ki yaha

5 Lee wuu na yahaganja kiimu beeri ki bye yi na ge, yi kee beeri yaha. Kee ne: dooro, ni nooro keree, ni cemoro keree, ni cemoro fungonyo tuuyo beeri; ni lakuono tuugo beeri, ni negbo, bani negbo ni yaperaganra beeri li ne nigin. 6 Piimu pu ne pu ya Kile nome co-e ge, kii keree kii k'a Kile wo loyire li pye li na da ba no pee na. 7 Yee be togo ki bye kii kapyebaaga kii shi ni taashiine ni. 8 Ga nime, y'a yaa yi ki beeri yaha: voo, ni loyire, ni funguono. Yi ganha bu soo shere, kelee shigebara jom p'a foro yi no ni we. 9 Yi ganha ba kafineye yu nige yiye mu we, bani yee ya yi wo yahagale le, ni yi wo kapyelege ki beeri na na ki yaha wa. 10 A Kile di yahagana nivono kan yee mu. Lee funjo ni a la di ganha na faraa cana cana yee wo laje wu na, kono y'i bye yi Yaavo wu wo jaa wu shi, yi kapyegge ki beeri di ja pye ba Kirisa ye pyaa wogoo ne we. Wee

baraga ni yee ya lee yahagafonɔ li ta. ¹¹ Ayiwa, lee funɲɔ ni do, m'a pye Girɛkii shi shen la, m'a pye Yawutuu shi shen la; m'a cekɔɔnrɔ pye la, ma ya cekɔɔnrɔ pye-e la; m'a pye nadadiinme la; m'a pye nà funɲɔ shen la; m'a pye bulo la, ma ya pye bulo-e la, le la shishiin niɲe ɲe we. Ga Kirisa ye nigin w'a jateni. Wee wu ɲe keree ki beeri, wee wu ɲe wù beeri zɔɔɔ na.

N'a daa fɛe ya yaa na puyɛ tɛri

¹² Lee wuu na yee ya pye Kile nagoo. W'a yee nahaba bulo, yi kaa l'a dan wu ni. Lee funɲɔ ni, y'a yaa y'a ɲunɔ ɲaari yiyɛ na, yi da ceme pyi yiyɛ na, yi da yiyɛ tirige yiyɛ mu, y'i bye ni lotangaa ni, y'i loxulo ta. ¹³ Y'a yiyɛ tɛri yi cɔnrɔmɔ keree na. Wa bu nahana wa mu, yi beeri p'a yi wo jurumu wu yafani yiyɛ mu ba Kafɔɔ ya yi wo jurumu wu yafa yi mu me we. ¹⁴ Ga le beeri kadugo na, yi kaa di da dan yiyɛ ni xuuni. Taanɲeege ke, kee k'a da ba yee beeri pinne, na yee pye nigin. ¹⁵ Kirisa wo ɲanɲe ke, kee ki tiin yi zɔɔɔ pu na, k'i yi keree ki beeri nahaba co. Lee kaa na Kile ya yee yiri, na yee beeri pinne na pye ceepuuro nigin. Y'a baraga tɛri wu na tuun beeri ni!

¹⁶ Yi Kirisa wo kafila wu yaha wu diin yi zɔɔɔ pu na ni wu fanha beeri ni! Y'a hakilee kaan yiyɛ mu, y'i da yiyɛ yeri ni fungɔngɔ fɛere ni! Zaburuu Kitabu yoyo, ni Kile-peɛɛɲe yoyo, ni Kile Munaa yokanya yatii be, y'a yee cee Kile mu ni yi zɔɔɔ pu beeri ni, ni baraga daha ni wu na. ¹⁷ Kaa kaa y'a da jo kelee y'a da bye ge, y'a ki beeri pyi Kafɔɔ Yesu mege na. Yi da baraga tɛri To Kile na Yesu mege na.

N'a daa fɛe ya yaa na leke pyi puyɛ na ge

¹⁸ Ayiwa gbagashaa, yi yiyɛ tirige yi namaa mu, ba Kafɔɔ ya lee shaa n'a daa fɛe pu mu we! ¹⁹ Yee namaa be, yi cèe kaa di da dan yi ni. Yi

ganha bu pu co ni fungɔnkuunɔ ni we! ²⁰ Nɔhɔpiire, yee be di da yi sefɛe ɲɔmɛhɛe coni keree beeri ni. Lee l'a dan Kile ni. ²¹ Yee be sefɛe, yi nahaya ganha bu danha ni yi nɔhɔpiire ni, y'i kafugo pele ti na we. Lee kaa be we pu yatɛnyɛ na xhuu.

²² Yee kapyebyii be, yee be di yi ɲunɔfɛe ɲɔmɛhɛe co keree beeri ni ke ɲinɛ ke na. Yi ganha ba labye wu pyi pu ɲii na, y'i li pye kanna y'a wee pyi yi kaa di daan pu ni we. Ga y'a labye wu pyi ni funvige ni ɲunɔfɔgbɔ wuyɛ pyaa ɲii fyaara wuu na. ²³ Kaa kaa y'a byi ge, y'a li pyi ni fungɔnfige ni, kanna ba y'a li pyi ɲunɔfɔgbɔ wu mu we. Li ganha da bye nago kanna sipyii mu y'a li pyi we. ²⁴ Y'a yiyɛ funyɔ kɔɔn li na na ɲunɔfɔgbɔ wu na ba yi saraa. W'a lemu gbegele yaha wu nagoo pu mu ge, yi na ba lee ta. Kirisa wu ɲe ɲunɔfɔgbɔ we, wee mu yi wa labye wu pyi. ²⁵ Ga sipyaa sipya w'a kakuunɔɔ pyi ge, Kile na ba weefɔɔ be saraa na be ni wu kakuunɔɔ ki ni. Kile ya wa wo wa ni we.

4

¹ Ayiwa, yee ɲunɔfɛe be, yee be di yi kapyebyii pu co ɲɔ ni tiime ni zɔsaama ni. Yi be di li ce nago kanna yi be wo ɲunɔfɔgbɔ wu wa fugba we ni.

Pɔli wo yerɛ mujuu

² Y'a Kile ɲɛeri tuun beeri ni, y'i la le yiyɛ ni y'i kee ɲerege ke co xuuni. Y'a baraga tɛri Kile na yi da wu shaari. ³ Yi da Kile ɲɛeri wù be mu, kɔnhɔ Kile ye pyaa di já wù tege, wu cogosaama kan wù mu wù já w'à wu Jozaama pu yu. Wu Ja Kirisa kaa le li bye kanmɔhɔnɔ, a wù li ce nime ge, wù da li keree shee w'à fiinɲe. Yee wo jo funɲɔ ni pu wa ne co na le kaso ni. ⁴ Y'a Kile ɲɛeri na mu, kɔnhɔ di sii já da lee kanmɔhɔnɔ le fiinɲe da yu, ba n'a sii yaa di da yi yu we.

5 Piimu ƶe Kiriceen we, yi yi ƶaarigana ce pee te ni. Yi ganha bu diin da ƶuƶo baa keree pyi fo di ba tuun wu torogo we. 6 Kafila we y'a da da yu ni sipyii ni ge, wee di bye ni tipoomo ni ba suumo ƶe we, wu bye ni kuduun ni. Wa bu yegenƶe ka kan yi mu, yi ba da kee ƶo sho, yi tee ƶoshoro te pye ni jojeme ni.

Poli ni wu taanƶiineƶe fo mujuu

7 Ayiwa nime, keree kiimu beeri ki wa naha ne mu ge, wu taanƶii, wu ceborona Tishiki, wee na zhe kee beeri paari yi mu. ƶomee fo w'a wii fo xuuni, ne ni wee wu wa naha shiizhan Kafoo wo labye wu na. 8 N'a sii li ƶo wolo li kaa na di wu tun yi mu, konho lemu li ƶe naha ge, wu she lee beeri paari yi mu, wu samoro le yi ni. 9 Onzimu n'a pinne ni wu ni. Wu taanƶii, wu ceborona wa wu wa wu be, ƶomee fo wu wa wu be. Yee wo sipya wa wu wa wii. Keree kiimu beeri k'a byi naha ge, pu na zhe kee beeri paari yi mu.

10 Na kaso leƶii Arisitaaki ya yi shaari, Barinabasi ceborona ja Marika be ya yi shaari. Wee Marika wu kaa ne bi jo yee mu. Wu ba she yi yiri, yi wu co xuuni. 11 Yesu we p'a yiri na Zhutusi ge, wee be ya yi shaari. Pii ye p'a pye Yawutuu pu wo n'a daa fee pu ni, piimu p'a ne tege Kile wo saanra ti jo wu na sipyii pu mu ge. P'a ne luu ƶiƶe fo xuuni.

12 Epafirasi ya yi shaari, wee be wa yee wo sipya wa. Wu be wu ƶe kapyebye wa Yesu Kirisa mu. W'a wuyƶe po Kile-ƶerege na yee mu xuuni, konho y'i fanha ta n'a daa wu ni, y'i bye ƶomeheƶe fe, y'i soo li na nago Kile ƶidaan w'a byi keree beeri ni. 13 Yee ni yi taan kulogoo Lawodise ni Hirapolisi, Epafirasi ya yee keree co xuuni wu zo wu na, ne wa lee wo seeri. 14 Wu taanƶii ƶogotooloo Luka be ya yi shaari, Demasi be ya yi shaari.

15 Yi wu cebooloo n'a daa fee Lawodise sheen pu shaari. Nefasi ni n'a daa fee piimu p'a binnee wu kaban ge, yi pee be shaari. 16 Yi bu we seme we kalaa xo, y'i wu yaha she gan Lawodise n'a daa fee pu be mu pu kalaa. Seme we wu da yiri Lawodise kulo li be ni na pa gan yi mu ge, yi be di wee be kalaa. 17 Y'i yi jo Arishipi mu na ne jo na labye we kaa l'a le wu keƶe ni Kafoo wo labye wu ni ge, na wu la le wuyƶe ni wu da wu pyi wu pyegana na.

18 Nime woyo ye, ne Poli ye pyaa keƶe k'a yee ka, yee yi wa me. Ne Poli ya yi shaari. Kaso ni ne wa naha, yi ganha da funƶo wo na na we. Kile wu duba yi mu.

1 Tesaloniki Sheen Tudunmɔɔ Pɔli ya semɛ nizhiimɛ wemu tun Tesaloniki sheen mu ge

Jɔgɔ ye mu we semɛ we d'a tun wɛ?

Tesaloniki egilizi wu mu Pɔli ya we semɛ we tun. Masedɔni fiige ki wo kugbɔɔ li bi bye lii. Kegaana tapyegbɔhɔ kulo l'a bye lii, lee na lɔhɔ kɔrɔyɔ niɲehɛye bi se wà. Yawutuu niɲehemɛɛ ni shi watii sheen be pu bi bye Tesaloniki kulo li ni. Pɔli w'a Tesaloniki egilizi wu nɔhɔ sin. Wu ni Timote, ni Silasi wu bi bye shiizhan. Ga pu ya já mɔ Tesaloniki kulo li ni wɛ, bani Yawutuu p'a bi yiri pu feni. Ga, a Pɔli di ba Timote tun kari pu mu tuun wa ni, kɔnhɔ w'i she egilizi wu tɛge wu fanha ta. Wu para shuun wuu li tɔɔgɔ feni Pɔli ya we semɛ we ka yee xhuu nigin (100) na toro Yesu nibanja kadugo na.

We semɛ we kakana ɲuɲɔ

Ba Timote ya pa fiin jo Pɔli mu egilizi wu ɲuɲɔ tãan wɛ, a Pɔli di we semɛ we ka, kɔnhɔ wu Tesaloniki egilizi wu luu waha, wu yeɛ be kan pu mu Kile koro li ɲaarigazaana li shizhaa na.

Semɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

1 Tesaloniki Sheen 1:1-10 Ali na li ta waha ya nɔni be Tesaloniki sheen na, Pɔli ya baraga taha Kile na pu wuu na, bani w'a fiin nizaama ta na yiri pu yiri.

1 Tesaloniki Sheen 2:1 —3:13 Pɔli ya wu wo labye wu pye pyegana lemu na, kariɲeɛge nizaana kemu be di ɲɛ wu ni Tesaloniki kulo li tɛ ni ge, Pɔli ya pu funɲɔ to kee na.

1 Tesaloniki Sheen 4:1-12 Naarigana lemu l'a dan Kile ni ge.

1 Tesaloniki Sheen 4:13 —5:11 Kafɔɔ pana shuun wuu li keree.

1 Tesaloniki Sheen 5:12-28 Yeɛ ni fɔ mujuu.

Pɔli ni wu kapyebyeɲii pu wo fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli, ni Siliven, ni Timote, wɛɛ p'a we semɛ we tun wu To Kile, ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo n'a daa fɛɛ pu mu, piimu pu wa Tesaloniki kulo li ni ge.

Kile wo niimɛ we ni ɲariɲɛ ke ki kori yaha yi mu.*

P'a pu n'a daa wu taha Yesu na

² Wɛɛ ya baraga tɛri Kile na tuun beɛri ni yee beɛri wuu na, na ɲɛɛge be pyi yi mu gbee. ³ Yee ya kapyɛɛɛ pyi pyegana lemu na, na yi wo n'a daa wu shee ge, na kapyɛɛɛ ki-imu pyi yi wo taanɲɛɛge ki funɲɔ ni ge, na wu Kafɔɔ Yesu Kirisa pye yi tadarɔ ni lowaa lemu ni ge, wɛɛ ba wu To Kile wu ɲɛɛri tuun beɛri ni wɛɛ ma wu fungɔngɔ yaha kii beɛri na.

⁴ Wu cebooloo, wɛɛ ya li cɛ jo yee kaa ya taan Kile mu, a wu yee ɲaha bulo kɔnhɔ y'i bye wu wuu. ⁵ Wɛɛ ya Kile Jozaama pemu jo yee mu ge, pee Jozaama pu wo yeɛ li ya da ɲɔ jomɔ ye nigin na wɛ, ga Fɛfɛɛɛ Muna li be wo sefɛɛɛ t'a fara. Lee wuu na yee ya dɔ pu na na can ɲɛ pu ni. Na fara lee na, yee ya li ɲa na yee wo ɲɔ kaa na wɛɛ ya kee keree ki beɛri pye mu. ⁶ Kafɔɔ Yesu ya ɲaari ɲaarigana lemu na na fara wɛɛ na ge, a yee be di ganha na ɲaari mu. Yee ya kanhama nigbɔ ɲa, ga lee be na yee ya sɔɔ Kile Kafila wu na ni fundanga ni, Fɛfɛɛɛ Muna ya fundanga kemu kaan ge.

⁷ Ayiwa, lee funɲɔ ni yee ya pye ɲaha shɛshɛɛɛ Masedɔni fiige ki wo n'a daa fɛɛ pee, ni Akayi fiige ki wo n'a daa fɛɛ pu beɛri mu. ⁸ Kafɔɔ wo jomɔ p'a yiri yee mu, na she nɔ fo Masedɔni fiige ke, ni Akayi fiige ki ni. Lee ye be wɛ, ga yeeye pyaa ya dɔ Kile na dagana lemu na ge,

* 1:1 We duba we ɲɛ Kiriceen fɔ kangana.

wee n'a daa we kaa ya xuu wu beeri círi. Lee wuu na li ya ta nɔ nago kanna wèe pu na w'à yee kaa yu nige wa mu wɛ. ⁹ Wèe ya tigi yee mu, a yee di wèe ɲunɔ círi cirigana lemu na ge, sipyii pu beeri p'a yee yu. Yee ya yi yaperɛɛ ki beeri yaha wà, Kile we wu ɲe ɲiifɛɛɛ na, na ɲe can be ge, na sɔɔ wee na, na ganha na kapyenɛɛ pyi wu mu pyegana lemu na ge, ¹⁰ sipyii p'a yee beeri yu. Yee wa wu Ja wu sige, wu ba yiri fugba wu ni na pa, wu Ja Yesu wemu Kile yɛ pyaa ya ɲe na yeege xu ni ge. Kile wo loyire le l'a ma ge, wee w'a wèe shuu lee na.

2

Poli ya kapyenɛɛ kiimu pye Tesaloniki kulo li ni ge

¹ Na cebooloo, yeeyɛ pyaa ya li cɛ na wèe ya ta tigi yee mu tawaga ni wɛ. ² Yee ya li cɛ na p'a wèe cogana kolo, na wèe kpɔn, na wèe shehɛle Filipe kulo li ni. Ga lee be na Kile ya lowaa kan wèe mu pee kanhama pu ni, a wèe di la le wùye ni, na digi yee mu, na Kile wo Jozaama pu jo yi mu fyaara baa Tesaloniki kulo li ni, ali na ta sipyiiire ti bi wèe ɲaha kɔɔn lee na be. ³ Wèe ya wù wo Kile Jozaama pu yɛɛ li pye. Wèe di ya ta li pye, kɔnhɔ wù sipya wa shishiin piinɲe wɛ; wèe di ya ta li pye ni fungɔnkuunɔ ni wɛ; wèe di ya ta li pye na taha naɲmahara be na wɛ. ⁴ Ga Kile ya lee ta na lee l'a yaa ni wèe ni, na wu Jozaama pu kaa le wèe keɲe ni. A wèe be di ganha na pu yu mu sipyii pu mu. Wèe wa ye yu, kɔnhɔ wù kaa di da dan sipyii ni wɛ. Lemu l'a be Kile mu ge, lee wèe ya zhaa, bani Kile w'a wèe fungɔnyɔ yi beeri cɛ.

⁵ Ayiwa, wèe wo jomɔ pu yɛɛ li funɲɔ ni, yeeyɛ pyaa ya li cɛ na wèe ya ta kafila taga sipya wa shishiin faanna wɛ. Wèe di ya ta li pye be wari shakoro wɛ. Kile wa wèe seeri lee na. ⁶ Wèe ya ta li pye be kɔnhɔ

yi da gbɔɔɔ tɛri wù na kelee sipyii piitiilee di da gbɔɔɔ tɛri wù na wɛ.

⁷ Li ɲehɛ da bi daan be wèe mu, wèe bi da zii já wù fanha she be yee na, bani Kirisa wo tudunmɔ wèe ɲɛ. Ga wèe ya ta lee pye wɛ. Wèe ya logoo gbo ni yee ni, na ganha na yee deede ba cee ya wu nagoo deede wɛ. ⁸ Yee ya taan wèe mu taangana lemu na ge, lee funɲɔ ni wèe bi ta li yaha Kile wo Jozaama pu yɛ wo jo na wɛ. Ga wèe bi yere li na ali na wù munahaa ki be kan yee wuu na, bani yee kaa bi waha wèe mu fo xuuni.

⁹ Na cebooloo, wèe ya kapyenɛɛ kiimu pye na kanhama pemu ɲa ge, yi funɲɔ wa nidogo lee na. Wèe bi kapyenɛɛ pyi cana ni piige, na daga na wùye ɲɔ shaa, kɔnhɔ wù ganha bu da bye tuguro sipya wa shishiin ɲunɔ ni wɛ. Mu wèe ya pye na Kile wo Jozaama pu jo yee mu. ¹⁰ Yee piimu pu wa n'a daa fɛɛ pu ge, yee wa li seereɛ, Kile be di ɲe li seeri. Kaa kaa wèe ya pye yee niɲe ni ge, kee beeri ya pye fɛɛfɛɛ, na bye tifiire wogoo, jaagi wa shishiin ya ta wèe na wɛ. ¹¹ Yeeyɛ pyaa k'a li cɛ na wèe ya yee co ba tofɔɔ ya wu nagoo conɛ wɛ. ¹² Wèe ya yee yeri, na samɔhɔɔ le yee ni, na yi jo fo na yi waha yee mu jo y'a ɲaari y'a sahanɲi ni Kile ɲidaan ni. Lee wuu na Kile ya yee yiri, kɔnhɔ y'i jé wu wo saanra nɔɔɔ wuuro ti ni.

Tesaloniki sheen wo n'a daa we ni pu kanhama keree

¹³ Wèe ya baraga tɛri sanha Kile na kaa lemu be wuu na ge, lee li wa mɛ. Wèe ya Kile wo jomɔ pemu jo yee mu ge, yee ya ta pu co ba sipya wo ɲɛ wɛ. Ga ba p'a sii can na wɛ, mu yee ya pu co; na pu cɛ na Kile jomɔ pu ɲɛ pii, na pee pu wa labye pyi yee n'a daa fɛɛ pu funyɔ ni. ¹⁴ Wù cebooloo Tesaloniki sheen, Kile wo n'a daa fɛɛ piimu pu wa Yesu Kirisa wo karɲɛɛge ki ni Zhude fiige ki ni ge, yee ya yi wo ɲaarigana li saha ni

pee wuu li ni. Bani Yawutuu p'a pee kanha kanhagana lemu na ge, lee kanhagana le ninunɔ na yee be wo sipyii p'a yee kanha. ¹⁵ Pee Yawutuu pu p'a taashiine li wo Kile tudunmɔɔ pu gbo, na ba Kafɔɔ Yesu be gbo, na wɛeyɛ pyaa be kanha fo xuuni. Keree kiimu ki jɛ ki ya be Kile mu-i ge, kee p'a byi. A p'i puyɛ pye sipyii pu beeri wo pɛɛn. ¹⁶ Shi we wu jɛ wu jɛ Yawutuu-i ge, pu ma giin pu da wɛɛ naha kɔɔn na wɛɛ ganha bu she Kile wo Kile Jozaama pu yɛɛ li pye pee mu kɔnhɔ Kile di pu jɔnɔ wolo wɛ. Lee funɔ ni p'a pu wo jurumu wu jɛhe fo na she nɔ wu tɛhɛnɛ na. Ga Kile wo loyire le l'a pa do pu jɔnɔ ni.

Tesaloniki sheen kaa ya Pɔli ta

¹⁷ Wù cebooloo, wɛɛ ya waa laha yee na, a wɛɛ di tuun wemu pye wɛɛ da wùɛ jɔ ni yee ni-i ge, a yee la di sii shɔ wɛɛ ni xuuni. Ga ali wɛɛ jɛhe bye wɛɛ di ya ta na wùɛ jaa be wɛ, wɛɛ fungɔnyɔ wa yee na. ¹⁸ Lee wuu na, wɛɛ di bi giin wɛɛ di she foro yee na. Lee l'a bi sii nɛ Pɔli yɛ pyaa funɔ ni. Nɛ li taanna wii fo tɔɔjii shuun, ga Shitaanni na bari koo li na wɛɛ mu.

¹⁹ Ayiwa, yee pu wa da ba bye wɛɛ tadanɔ, ni wɛɛ funɔ kataan. Wɛɛ na ba juyirige kemu be ta ge, yee pu da ba bye yee beeri wo kɔnɔ wù Kafɔɔ Yesu jahagbaa na wu ba guri pa. ²⁰ Uun de! Yee p'a sii wɛɛ wo juyirige ki kɔnɔ, ni wɛɛ wo fundanga ki kɔnɔ.

3

Pɔli ya Timote tun Tesaloniki ni

¹ Ayiwa, l'a pa mɔ wɛɛ da ga fiin ta yee shizhaa na wɛ, a lee di ba bye lee ya já xu wɛɛ ni wɛ. Lee wuu na, a wɛɛ di li yaha wùɛ funyɔ ni jo wɛɛ yɛ na ba gori Atɛni kulo li ni naha, ² na wù ceborona Timote tun she yi mu wà. Wu be w'a kapyɛɛ pyi ni wɛɛ ni shiizhan Kile mu na Kírisa wo Kile Jozaama pu yu. Wɛɛ

ya wu tun she yi mu, kɔnhɔ wu she lowaa kan yi mu, wu samɔhɔɔ le yi ni xuuni, yi da se jaha na n'a daa wu ni. ³ Kanhama pe pu wa yi na nime ge, kɔnhɔ pee ganha bu wa shishiin yeege n'a daa wu ni yi ni wɛ. Yeeɛ pyaa ya li ce na Kile w'a li lɔ pee kanhama p'i ba nɔ wɛɛ na. ⁴ Na wɛɛ yaha ni yee ni shiizhan, wɛɛ bi ma yi yu yee mu na ta li sanha nɔ wɛ, jo wɛɛ na ba ganha xuuni. Pee kanhama pu p'a nɔ me nime, yiye pyaa be jii wá pu ni.

⁵ Lee wuu na wɛɛ ya wii kanha yee koo ni wɛɛ da ga fiin ta yee shizhaa na-ɛ ge, a nɛ ganha na Timote tun yee mu, jo wu she yee yiri wu she yee wo n'a daa wu shi ce wu pa jo wù mu. Bani nɛ bi fyagi jo Shitaanni ganha da ba yi faanna wu yi piinɛ, wɛɛ wo kapyɛɛ k'i bye jɔnɔ baa wɛ.

Tesaloniki sheen wo n'a daa wu kaa ya taan Pɔli ni

⁶ Ayiwa dagana lemu na yee ya daa Yesu na, sipyii pusamaa be kaa di dan yee ni taangana lemu na ge, Timote ya yiri yee yiri na pa nime, na ba yee jaha jo wɛɛ mu, a lee di daan wɛɛ ni. ⁷ Ayiwa na cebooloo, ba pee jomɔ pe ya jo wɛɛ mu wɛ, ali na wɛɛ yaha kanhama, ni jijaara keree ni, wɛɛ logoo ya jɛnɛ yee shizhaa, bani yi wa se jaha na n'a daa wu ni. ⁸ Nime kunni wɛɛ ya lowagaa ta, bani yee ya kori yaha Kafɔɔ wo karijɛɛɛ ki ni. ⁹ Yee wo n'a daa wu kaa ya wɛɛ funɔ taan taangana lemu na Kile jaha taan ge, dii wɛɛ di da bye wɛɛ di já Kile keme shaari wee n'a daa we wuu na wɛ? ¹⁰ Wɛɛ wa na Kile jɛɛri caɔa ni piige, na wu jɛɛri xuuni, kɔnhɔ wu koo kan wù mu, wù she jii taha yi na. Keree kiimu ki jɛ wɛɛ ya yee ta kalaa kee ni n'a daa wu shizhaa na-ɛ ge, wù she yi kalaa kee ni.

¹¹ Wù To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu wu koo yaha wù mu wù she yi ja! ¹² Kafɔɔ wu la fara yi wo taanɛɛɛ

ki na, wu shi taan¹¹εεεε nigbɔhɔ di bye yi ni yiyε tε ni, k'i bye yi ni sipyii pusamaa bεeri tε ni! K'i bye ma na jo ba yee kaa ya dan wēyε pyaa ki ni taangana lemu na wε! ¹³ Lee bu bye, yi na fanha ta. Wù Kafɔo Yesu Kirisa na ba ba caɲa kemu ni wu wo fεfεεεε sipyii pu bεeri ni ge, yi bε di ba da fεfεεε, jaagi xuu wa shishiin ganha bu da yi na wù To Kile naha taaan wε.

4

Naarigana lemu l'a taan Kile mu ge

¹ Ayiwa na cebooloo, yee ya yaa yee p'a naari naarigana lemu na yi kaa di daan Kile ni ge, wēe ya lee she yee na; yee d'a nɔ kɔn na naari na xɔ bε lee naarigana li na. Ga wēe wa li shaa yi mu, na yi nεeri Kafɔo Yesu mεεε na jo yi la fara lee na. ² Kafɔo Yesu ya keree kiimu she wēe na a wēe di yee kalaa ki ni ge, yiyε pyaa wa kee cε. ³ Kile nidaan wu wa y'i bye fεfεεε, yi jà yiyε na dɔdɔɔɔ kabaɲa na. ⁴ Yee wa bεeri ya yaa na kori yaha fεfεεεε ni, yi da gbɔɔɔɔ tεri yiyε na. ⁵ Yi ganha bu lakuunɔ yaha ki pye yi nidaan ba Kile cεbaalaa pii nε mε wε. ⁶ Wa shishiin ganha bu wu ceboro n̄mahana kelee na wu toɲɔ ceko kabaɲa na wε. Wēe ya tee yee jo na waha yi mu, bani sipyaa sipya w'a wee kashi wu pyi ge, Kile na ba li foo tɔ weefɔɔ mu. ⁷ Bani Kile ya ta wēe yiri na wēe yaha na wēe p'a kanɔɔɔɔ pyi wε. Ga wu funɲɔ ki wa wù bye fεfεεε. ⁸ Lee wuu na, sipya wemu bu pe jomɔ pe she, weefɔɔ ya ta sipya wo n̄mεε she-e dε; ga Kile wemu w'a wu fεfεεεε Munaa li kan yi mu ge, wee wo n̄mεε wufɔɔ ya she.

⁹ Ayiwa, cebooloo kaa ya dan puyε ni taangana lemu na ge, n̄unɔ wa li na nago wa wu na yee kalaa lee ni wε, bani Kile yε pyaa ya yee kalaa na xɔ lee ni. ¹⁰ Kee taan¹¹εεεε ke shiin ki wa yee ni na naha tii n'a daa fεε pu bεeri na, piimu bεeri

pu nε Masedɔni fiige ki ni ge. Ga wēe wa li shaa yi mu sanha jo yi la fara lee na. ¹¹ Yi la le yiyε ni y'i da n̄an̄n̄ε shaa! Yi yiyε torogana cε sipyii pusamaa wo keree ki shizhaa na! Yi la le yiyε ni, yi da kapyen¹²εε pyi kɔnhɔ yi mago di da n̄n̄gi kee kapyen¹²εε ki funɲɔ ni, ma na jo ba wēe ya yi jo toro yi mu jogana lemu na wε. ¹² Yi bu jà lee na, piimu nε Kiricεen wε, pee bε na da baraga tεri yi na; yi n̄unɔ tuguro bε di wa da bye nige sipya wa shishiin n̄unɔ ni wε.

Kafɔo nibaɲa keree

¹³ Ayiwa, n'a daa fεε piimu p'a xu ge, wēe funɲɔ ki wa jo y'i can cε pee shizhaa na, kɔnhɔ pee wo keree ganha bu yi nahaya tanha ba tadaɲa baa sipyii nε wε. ¹⁴ Ba wēe ya dā li na na Yesu ya xu, na nε na foro xu ni wε, lee funɲɔ ni wēe ya dā li na bε sanha na n'a daa fεε piimu p'a xu ge, Kile na ba pee bε nε Yesu baraga ni, p'a ba bye ni Yesu ni.

¹⁵ Ayiwa, Kafɔo yε pyaa ya jomɔ pemu jo wēe mu ge, pee wēe ya yu yi mu jo Kafɔo cabaɲa, wēe piimu pu wa niifεεεε na ge, wēe da ba xuu pu naha kɔn wε. ¹⁶ Bani l'a she na Kile na ba fεnhe jo ni fanha ni kee caɲa, lee bu laha wà, wù na ba mεlεkεε n̄unɔfɔɔ wa wo mujuu logo, lee bu laha wà, Kile wo maga ki na wi. Kee bu wi, Kafɔo Yesu yε pyaa na digi na yiri fugba wu ni. Wee tuun wu ni, piimu p'a xu p'i bi daa Yesu na ge, pee na fεnhe nε. ¹⁷ Lee bu bye na wēe n'a daa fεε piimu samaa n̄i wuu ta, wēe bεeri na ba binne kari ni pii pu bε ni fugba nahaya ye na, na she Kafɔo n̄unɔ cırı. Lee funɲɔ ni wēe bεeri na bye ni Kafɔo ni shiizhan.

¹⁸ Ayiwa na cebooloo, y'a pe jomɔ pe taga y'a samɔhorɔ leni yiyε ni.

5

Na gbegele yaha Kafɔɔ cabaŋa jaha na

¹ Na cebooloo, yee mago wa li na nago wèe pu na ya jo yi mu Kafɔɔ cabaŋa, kelee wu paduun keree na wε. ² Yeeyε pyaa ya li ce na fiinŋε na jo Kafɔɔ cabaŋa na ba sipyii fo ba nagaa jε ma sipya fo mε nibiige ni wε. ³ Tuun wemu ni sipyii da ba yu: «Najinŋε wa wù tε ni nijaa, wèe ya kanha shɔ kakuunɔɔ ki bεeri na ge!» Wee tuun wu ni, kanhama nigbɔ wa da ba gɔn do pu juŋɔ ni, ba layara ma cee laa wo fo na co wε. Sipya wa shishiin wa da ba shɔ kee caŋa wε.

⁴ Ga na cebooloo, nagaa ya sipya foni fogana lemu na ge, kee cabaŋa ki da ga ba yee fo mu wε. ⁵ Yee bεeri ya jeri kpeengε nagoo, yee ya pye caŋa nagoo. Wèe jε piige nagoo wε, wèe di jε nibiige bε wuu wε. ⁶ Lee wuu na wù ganha bu da gori yaha ŋmunumɔ na ba pusamaa jε wε! Wù kori yaha jii na, wù já wùye na! ⁷ Yi li ce na piige ni sipyii ya ŋmunɔɔ, piimu bε pu wa sinme pe gbuu fo na jawɔhɔ wuu puyε na ge, piige ni pee bε ya pu gbuu. ⁸ Ga wèe piimu pu jε caŋa nagoo ge, wù já wùye na! Wù n'a daa ni taanŋεεε le wùye ni ba kashenŋmɔɔ wo tɔɔɔ fadeye jε mε wε! Wù juwuuro pye wù tadanɔ, tee di bye wù mu ba tɔɔɔ judɔnɔ jε wε. ⁹ Bani Kile ya ta li jɔ wolo wu wo loyire le di ba do wèe juŋɔ ni wε. Ga w'a li jɔ wolo wèe di ba juwuuro ta wù Kafɔɔ Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni. ¹⁰ Lee wuu na Yesu ya xu wèe tεge, kɔnhɔ w'à pye jii na la, wù shiin ya xu la, wù ba binne pye ni wu ni wu cabaŋa.

¹¹ Ayiwa, lee wuu na, y'a yiye yeri, yi da lowagaa leni yiye ni ma na jo ba y'a tee na li pyi na xɔ wε.

Yeriyeri jomɔ pa

¹² Ayiwa na cebooloo, na fara lee bεeri na, piimu p'a puyε kan, na yi kalaa n'a daa wu wo koo li ni, na yi yeri Kafɔɔ wo koo li ni ge; w'à li shaa yi mu jo y'a baraga tɛri pee na. ¹³ Yi pu yaha see tayahaŋa ni! Pu kaa di da dan yi ni pu labye wu wuu na! Y'a yi wo jiiŋεεε ti pyi ni najinŋε ni yiye tε ni!

¹⁴ Na cebooloo, wèe ya yi jεeri, piimu p'a puyε yaha saafeε, na kapyenŋε she ge, y'a pee yeri! Lowaa jε piimu ni wε, yi da lowaa leni pee ni! Piimu wo baraga k'a cɛrε ge, yi da pee tɛri! Yi bεeri di yiye co ni loxulo ni! ¹⁵ Y'a yiye kaseri, yi ganha bu wa yaha wu kakuunɔ taga kakuunɔ la wo foo tɔ wε. Y'a kasaanɔ pyi yiye mu tuun bεeri ni! Yi da ki pyi sipyii pusamaa bεeri mu.

¹⁶ Yi pye ni fundanga ni tuun bεeri ni! ¹⁷ Yi da Kile jεeri gbee! ¹⁸ Y'a fɔ kaan Kile mu keree bεeri ni. Lee Kile w'a zhaa yee mu Yesu Kirisa wo kariŋεεε ki funŋɔ ni.

¹⁹ Yi ganha bu Fefεrε Munaa li koro tɔ yi zɔlɔɔ pu na wε. ²⁰ Kile ya wu kafila wu kaan piimu mu pu na yu ge, y'a wee kafila wu jateni. ²¹ Yi da wu bεeri suguri xuuni, wemu w'a jɔ wu ni ge, yi da wee luu! ²² Wemu w'a kolo wu ni ge, y'i wee yaha shan!

Pɔli fɔ mujuu

²³ Ayiwa, Kile we w'a najinŋε ki kaan ge, weeye pyaa ki yi pye fεfεε! Yi zɔlɔɔ pee, ni yi munahaa kee, na fara yi ceepuuro ti na, yi bεeri di gori yaha fεfεε fo na she nɔ wù Kafɔɔ Yesu Kirisa cabaŋa ki na, fɔɔnrɔ tene ganha bu da we xuu we wa shishiin na wε. ²⁴ Kile we w'a yee yiri ge, jomεε fɔɔ wu jε wii. Wee ninumɔ wu da yee mara lee maragana li na.

²⁵ Na cebooloo, yi bε p'a Kile jεeri wù bε mu. ²⁶ Y'a cebooloo pu bεeri shaari ni taanŋεεε fɔ ni. ²⁷ N'a li shaa yi mu Kafɔɔ mεge ki wuu na, jo

yi la le yiyε ni y'i we sεmε we kalaa
cebooloo pu bεεri mu.

²⁸ Kile wu wù Kafɔɔ Yesu Kirisa
wo niime wu kan yi mu.

2 Tesaloniki Sheen Tudunmɔɔ Pɔli ya semε shuun wo wemu tun Tesaloniki sheen mu ge

Jɔgɔyε mu we semε we d'a tun wε?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we semε shuun wo we ka na tun Tesaloniki egilizi wu mu. Korente kulo li ni Pɔli di bye na pii semε shuun we ka (Kapyege 18:5).

We semε we kakana ɲuɲɔ

We semε we kakana ɲuɲɔ nigbɔhɔ ki ɲε na Kafɔɔ wo pana shuun wuu li jomɔ pu jo taha. Wu bi fεnhε lee jomɔ jo wu semε nizhiime wu ni. Waha wa wu bye wu pana shuun wuu li keree ki ni. Pii bi yu na xɔ bε na Kirisa ya pa na xɔ. Ga Pɔli ya yi ɲaha jo pu mu wu semε wu ni na Kirisa wo Pen wu wu da venhε ba ɲaha na. Na kanhama nigbɔ pu da ba fεnhε bye, na ga Kiriceen p'a yaa na yatanyε waha, na lowaa ta pee kanhama pu ni.

Semε wu kafila ɲugbɔyɔ

2 Tesaloniki Sheen 1 Pɔli ya lowaa leni Tesaloniki n'a daa fεε pu ni. Yesu na ba ba wu ba kiiri wu kɔn kɔngana lemu na ge, a w'i yee bε ɲaha jo pu mu.

2 Tesaloniki Sheen 2:1-12 ɲaha sheshεεε temu na ba bye yani Kafɔɔ wu pa ge.

2 Tesaloniki Sheen 2:13—3:15 Pɔli ya Kile ɲεeri Tesaloniki sheen pu mu, na jo na pu bε p'a Kile ɲεeri wee mu. A w'i lowaa le pu ni na p'a kapyεεε pyi, na pu ganha bu da bye saa fεε wε.

2 Tesaloniki Sheen 3:16-18 Pɔli duba ni wu fɔ mujuu.

Pɔli ni wu kapyεbyenii fɔ mujuu

¹ Ne Pɔli, ni Siliven, ni Timote, wεε p'a we semε we ka. Wù To Kile, ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo n'a daa

fεε piimu pu wa Tesaloniki kulo li ni ge, pee mu wεe ya wu tun.

Wεe ya yi shaari: ² Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni ɲaɲiɲε kan yi mu.

Kiiri wemu na ba gɔn Yesu cabana ge

³ Na cebooloo, wεe ya yaa wεe p'a fɔ kaan Kile mu tuun bεeri ni yee wuu na. Lee ya yaa mu bε, bani la l'a faraa yee wo n'a daa wu na na se ɲaha na. Taanɲεεge kemu bε ki wa yee ni yiyε tε ni ge, la di faraa kee bε na na se ɲaha na. ⁴ Lee wuu na wεe bε ma ɲuyirige taa wεe ba yee kaa yu tuun wemu ni Kile wo n'a daa fεε pu mu. Yee ya yiyε pɔ pɔgana lemu na, na gori yaha n'a daa wu ni, na kawagaa ni kanhama pemu bεeri xu yiyε ni ge, wεe ma yee bεeri jo pu mu.

⁵ Ga na cebooloo, kii bεeri wa li shεe na Kile na ba kiiri kɔn caɲa ka ni tiime ni. Kanhama tuugo bεeri y'a ɲaa ge, pee bεeri wa yee gbegele na yeri Kile wo saanra te ɲaha na, bani tee saanra ti wuu na yi wa kanhama pu ni. ⁶ Kile ya tii, piimu p'a yee kana ge, wu na ba yee wo kanhama pu foo tɔ pee mu. ⁷ Ga yee piimu pu wa kanhama pu ni ge, Kile na ba ɲmɔnɔ kan yee mu, na li kan wεe bε mu. Kafɔɔ Yesu na ba ba na yiri fugba we ni ni wu fanha melekeεε pu ni caɲa kemu ge, kee caɲa lee da ba bye. ⁸ Wu na ba ba ɲaɲiɲε ni. Piimu pu ɲε pu ya Kile cε-ε ge, ni piimu pu ɲε pu ya sɔɔ wù Kafɔɔ Yesu bε wo Jozaama pu na-ε ge, wu na ba kanhama shan pee ɲuɲɔ ni. ⁹ Naa wemu wu ɲε wu da ga xhɔ-ε ge, wee na ba bye pii sipyii pii wo taa. Pu na ba pu kɔri na pu sanha lii Kafɔɔ na, p'i wa da ɲii taha bε wu sefεεεε nɔɔrɔ wuuro ti na wε. ¹⁰ Ayiwa, kee caɲa ki kunni Kafɔɔ na ba ba. Fεfεεε sipyii piimu bεeri p'a dā wu na ge, pee bεeri na ba baraga taha wu na. Pee bεeri na ba wu ɲa, na fundanga pye. Yee bε na

ba bye pee sipyii pu ni, bani wèe ya jomɔ pemu wo yere pye yee mu ge, yee ya dà pu na.

¹¹ Lee wuu na wèe wa Kile jɛeri yee mu tuun bɛeri ni. Wèe wa li shaa Kile mu jo w'a yi yiri na yi yaha koo lemu ni ge, wu yi pye y'i da jaari y'a sahanɔ ni lee ni. Wèe wa li shaa Kile mu jo kasaanjaa kiimu k'a diri yi funyɔ ni ge, jo wu yi yaha y'i já y'a kee pyi wu sefɛere ti ni, wu yi wo n'a daa wu wo kapyɛɛ ki bɛeri jɔ fa. ¹² Lee bu bye, Kafɔo Yesu mɛge ki na ba pɛɛɛ ta yee mu, yee bɛ na ba pɛɛɛ ta wu mu. Wèe wo Kile we, ni Kafɔo Yesu Kirisa wo niime wu funjɔ ni lee da ba foro.

2

Jurumu Fɔo

¹ Ayiwa na cebooloo, wù Kafɔo Yesu Kirisa wo ba we, ni wèe piimu na ba she binne wu taan ge, wèe wa yi jɛeri lee wuu na jo: ² yi ganha bu yi hakilee pu yaha pu wuregi tovuyo na we, yi ganha bu yi jaalaa pu bɛ yirige na Kafɔo paduun w'a nɔ xɔ we. Wa na zɔɔ na jo na Kile w'a yee jo wee mu w'a yu sipyii pu mu, kelee wa Kile jomɔ yere pyewo na yi jo, kelee pii na yi jo na wèe p'a yi ka semɛ ni na kan n'a daa fɛɛ pu mu. ³ Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi faanna faannagana la shishiin na we. Bani yani Kafɔo cabaɲa ki nɔ ge, sipyii na ba fɛnhɛ zhii Kile na fo xuuni. Lee bu bye, wee tuun yu ni Jurumu Fɔo* wu na foro yere. Kile na ba wee kyɛɛgi fɛɛfɛɛ. ⁴ Sipyii ya pɛɛɛ tɛri yaaga kemu bɛeri na ge, ni Kile mɛge ya yiri yaaga kemu bɛeri na ge, wee Jurumu Fɔo wu na ba zhe yee bɛeri ni. Wu na ba yiri na wuyɛ peɛ na toro yee bɛeri taan, fo w'a ba she jé bɛ Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki bɛ ni, na diin wà, na jo na wee wu jɛ Kile we.

⁵ Tuun wemu ni nɛ bi bye ni yee ni ge, nɛ bi ma ye yu yee mu. Yee hakilee wa yi na-ɛ gɛ? ⁶ Ga lemu l'a kii keree kii jaha kɔn ki da bye nime-ɛ ge, yee wa lee cɛ. Lee wuu na we Jurumu Fɔo we da já ba we, fo wu paduun ba nɔ. ⁷ Lee bɛ na, Jurumu Fɔo wu keree k'a jɔ kɔn na byi ɲmɔhɔɔ ni na xɔ. Ga lemu l'a wu yereɲɛ ge, ni lee ya bu she laha wà we, wu da já kii keree kii pye we. ⁸ Ga lee ba laha wà tuun wemu ni, Jurumu Fɔo wu na na foro yere. W'i bu foro bɛ, Kafɔo Yesu na ba wu sorogo ni wu jɔ kafɛɛgɛ* ni. Wu nibawo, wu nɔɔɔ wu kpɛɛɛge na ba Jurumu Fɔo wu kyɛɛgi fɛɛfɛɛ. ⁹ Wee Jurumu Fɔo wu na ba ba ni Shitaanni wo fanha ki ni. Wu na ba kakanhanjaa ni kagbɔhɔɔ tuuyo bɛeri pyi. Ga can di wa lee la shishiin ni we. ¹⁰ Wu na ba kakuunɔɔ tuuyo bɛeri pyi, kɔnhɔ sipyii piimu na ba gyɛɛgi ge, wu pee piinɲɛ. Pee sipyii pu na ba gyɛɛgi, bani can wemu wu bi yaa wu pu shɔ ge, pu ya sɔɔ wee na we, wu kaa bɛ di ya nɔhɔ taan pu mu we. ¹¹ Lee wuu na Kile ya te sipyii faanna faanna sefɛere te yaha pa, tee di ba pu piinɲɛ, kɔnhɔ p'i dà kafinɛyɛ yi na. ¹² Lee na sipyaa sipya wu jɛ wu ya sɔɔ na dà can wu na we, na tiibaara pye wu taa ge, Kile wo kiiri we na ba nɔ pee bɛeri na.

Kile ya n'a daa fɛɛ pu jaha bulo na pu shɔ

¹³ Na cebooloo, wèe kunni, wèe ya yaa wèe p'a fò kaan Kile mu tuun bɛeri ni yee wuu na, yee piimu p'a taan Kafɔo mu ge. Bani Kile ya yee jaha bulo kɔnhɔ yee di bye shenshiilee na juwuuro ta fɛfɛɛɛ Munaa li gbɔɔɔ ni. Lee fɛfɛɛɛ Munaa le l'a yee pye fɛfɛɛɛ sipyii, yee ya dà dagana lemu na can wu na ge, na fara lee bɛ na. ¹⁴ Lee na Kile ya yee yiri. Wèe ya Kile

* 2:3 **Jurumu Fɔo:** Wee ninumɔ pii ya byi na Jaxhali, wee wu da ba ba.

* 2:8 Ezayi 11:4

Jozaama pemu wo yere pye yee mu ge, lee baraga ni w'a yee yiri. W'a yee yiri kɔnhɔ yee di yi wo taa ta wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo nɔɔɔ wu ni. ¹⁵ Lee wuu na wù cebooloo, yi ganha bu da yi fungɔnyɔ yaha yi jɛri-i dɛ. Wèe ya kalaa wemu bɛeri kan yi mu ge, w'a pye jɔjomɔ wo la, wu shiin ya pye sɛmɛ wo la, yi ganha bu wee kalaa wu yaha wu foro yi funyɔ ni wɛ.

¹⁶ Wù To Kile wemu ni wèe kaa ya taan ge, wee w'a lowaa kan wèe mu lemu li jɛ li da ga xhɔ wɛ, na fara tadanja nizaanɔ bɛ na wu wo niime wu gbɔɔɔ ni. Kafɔɔ Yesu Kirisa yɛ pyaa, ni wù To Kile ni, ¹⁷ pee pu luu le yi ni, p'i baraga bɛ le yi ni, kɔnhɔ kapyegee nizaanɔa di da yi ni, ni jogazaana.

3

Pɔli ya jo na n'a daafɛɛ pu p'a Kile jɛri pee mu

¹ Ayiwa wù cebooloo, yemu n'a da jo jomɔ p'i xhɔ ge, yee yi wa mɛ. Y'a Kile jɛri wù bɛ mu, kɔnhɔ Kafɔɔ wu jomɔ pu da jaaga p'a se naha na tɔvuyo na; sipyii bɛ di da baraga tɛri pu na ba yee wa baraga taha pu na tahagana lemu na wɛ.

² Yi da Kile jɛri wù mu sanha kɔnhɔ Kile di wù tánha sipyikuuyo yi wo kapyeguunɔ ki na. Bani kɔnɔ sipyii bɛri ya gbara pu dà Kafɔɔ na wɛ. ³ Ga Kafɔɔ jɛ jomɛɛ fɔɔ. Wu na ba baraga le yi ni, na yi tánha Shitaanni na. ⁴ Wèe ya dà li na Kafɔɔ baraga ni jo yemu wèe ya yu yee mu ge, yee wa yee koo jaari. Lee koo le shiin yi wa da da jaari bɛ. ⁵ Kafɔɔ w'a koo shɛɛ yi na, kɔnhɔ yi zɔlɔɔ pu da jini Kile wo taanɔɔɔ ki na. Loxulo le li bye Kirisa ni ge, lee di bye yi ni!

Yi bɛri ya yaa na kapyenɛ pyi

⁶ Ayiwa wù cebooloo, w'à da pe jomɔ pe jo waha yi mu Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛɛ na. Kalaa we wèe ya kan yi mu ge, n'a daa fɛɛ piimu

pu jɛ pu ya jaari na sahanjɔ ni wee ni wɛ, fo na kapyenɛ she na diin na jaari na yeree ge, yi laraga kɔn pee na. ⁷ Yee ya yaa na jaari jaarigana lemu na, y'i saha ni wèe wo jaarigana li ni ge, yeeyɛ pyaa wa lee cɛ. Bani tuun wemu ni wèe di bye yee yiri ge, wèe bi ta wuyɛ yaha lapyebaalaa, na diin na jaari na yeree wɛ. ⁸ Wèe bi ta na li sipya wa shishiin mu ma ni wɛ. Ga wèe bi kanhama soro, na kapyenɛ pyi canja ni piige, kɔnhɔ wù wu ganha bu da bye tuguro wa shishiin jɔnɔ ni yi ni wɛ. ⁹ Li wa nago kanna li ya saha wèe p'a li yee jɔnɔ ni-i dɛ! Ga wèe ya lee pye na she yee na, kɔnhɔ yi bɛ di da se lee koo li ni. ¹⁰ Tuun wemu ni wèe di bye yee yiri ge, wèe bi ma yi yu na wari yee mu jo: «Sipya wemu bu kapyenɛ she, weefɔɔ ya yaa w'a li bɛ wɛ.»

¹¹ Lee bɛri funɔ ni wèe ya logo na sipyii pii pu wa wà yee ni, pee ya kapyenɛ she, na diin na jaari na yeree, na puyɛ leni sipyii piitiilee wo keree ni. ¹² Ayiwa, w'à li shaa pee sipyii pu mu xuuni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛɛ na, jo pu la le puyɛ ni, p'i naha tii ni pu kapyenɛ ni, puyɛ pyaa di yere ni pu jɔshaga ni.

¹³ Na cebooloo, le bɛri funɔ ni. yee kunni ganha bu ganha kasaanɔa bye taan wɛ. ¹⁴ Wèe ya jomɔ pemu jo yi mu we sɛmɛ we ni ge, sipyaa sipya w'a pee jomɔ pu she ge, y'a wufɔɔ kaseri; y'i laha wufɔɔ na kɔnhɔ wuyɛ pyaa k'i zhiige. ¹⁵ Lee bɛ na, yi ganha bu wufɔɔ pye yi pɛn wɛ dɛ, ga yi wufɔɔ yeri ceboro yɛɛmɛ ni.

Duba ni kurogo fɔ

¹⁶ Wù Kafɔɔ, janiɔ fɔɔ wuyɛ pyaa k'a janiɔ kaan yi mu tuun bɛri ni, kangana bɛri na! Kafɔɔ wu pye ni yi bɛri ni! ¹⁷ Nɛ Pɔli yɛ pyaa k'a le fɔ mujuu le ka na keye yi na. Nɛ wo fɛ pu wa pere na wo sɛmɛ pu bɛri na. Nɛ wo kama pe pu wa pe.

¹⁸ Wù Kafɔ Yesu Kirisa wu niime
kan yi beeri mu.

1 Timote

Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu tun Timote mu ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we sɛmɛ we tun wu kalaapire Timote mu. Timote to wu bye Gireki (Kapyegee 16:2). Wu nu jɛ Yawutu, wu mɛge di jɛ Inisi, wu nule mɛge di jɛ Loyisi (2 Timote 1:5). Wu ni Pɔli ya pinne Kile Jomɔ yɛɛ li wo naragaa nɛnɛnɛɛ pye. Wu kulo mɛge ki jɛ Lisitiri na foro Likawuni fiige ki ni. Kee nijaa wogo jɛ Turuki fiige ki ninɛ ni (Kapyegee 16:1-3). Pɔli ya pa wu yaha kari Kile Jomɔ yɛɛ na Tesaloniki ni Korente ni.

We sɛmɛ we kakana jɛnɔ

Ali na li ta bɛ Timote jɛ Kile wo kapyebyii pii wo nɔhɔcɛɛɛɛ, Pɔli ya lowaa le wu ni labye wu kabaɲa na, w'a bi wemu kaa le Timote keɲɛ ni Efese kulo li ni ge (1 Timote 1:3). A w'i egilizi wu gbegelegazaana ni karamɔgɔ-kafinejuu pu wo jɛnɔ ciri ciri wo kalaa kan wu mu.

Egilizi keree ya yaa na shɔɔnri shɔɔnrigana lemu na ge, a Pɔli di yee bɛ le sɛmɛ wu ni Timote mu (1 Timote 3:14,15).

Sɛmɛ wu kafila jɛgbɔyɔ

1 Timote 1 Pɔli ya Timote shaari, na wu pye na wu kasɛɛge yaha wuyɛ na karamɔgɔ-kafinejuu pu shizhaa na, wee Pɔli di bye wu mu jaha shɛshɛɛɛɛɛ.

1 Timote 2 N'a daa fɛɛ bu puyɛ pinne egilizi ni tuun wekɛ ni, lemu p'a yaa na pye ge.

1 Timote 3 Egilizi wu jahagbaa fɛɛ ni wu kapyebyii ni pu labye keree.

1 Timote 4 Pɔli ya samɔhɔɔ le Timote ni na wu pye jaha shɛshɛɛɛɛ nizaara pusamaa mu.

1 Timote 5—6 Pɔli ya Timote kalaa, na wu yɛri nɔhɔlɛɛ ni naxhugoshaa ni buloo ni sipyii piitilee wo keree shizhaa na.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli, Yesu Kirisa tudunmɔ, na saha ni wu Shɔɔɔ Kile wo jidaan, ni wu tadanɔ Yesu Kirisa wo jidaan ni; nɛ w'a we sɛmɛ we yaa. ² Na wu tun mu Timote mu, mu wemu w'a pye nɛ ja yɛ pyaa pyaa n'a daa wu funɲɔ ni ge.

Wu To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa ni, pu niime kan ma mu, p'i da jɛnɔ jaari ma na, p'i janiɲɛ kan ma mu.*

Karamɔgɔ-kafinejuu

³ Ayiwa, nɛ nigariwo Masedɔni fiige ki ni, ba n'a yi jo waha ma mu wɛ, nɛ la ki jɛ m'a diin Efese kulo li ni. Bani sipyii pii pu jɛ wà piimu ya kalaa watii kaan sipyii pu mu ge, yi jo m'a yi waha pu mu xuuni na pu kee kalaa tuugo ke jɔ yaha. ⁴ Na pu ganha bu da puyɛ yaha da taashiinɛ li wo kafilale yu, p'i da puyɛ kilee shɛnɛɛ wo tɛhɛɛ baa ceboo-tiritɔngɔ wo sipyii mɛyɛ na wɛ. Nakaara yɛ nigin pee jomɔ pe ya yirige. Pu jɛ Kile jidaan wɛ, p'i ya se ni n'a daa wu bɛ ni jaha na wɛ. ⁵ Pe yɛri yɛri jomɔ pe kaɲɲɔ ki wa, kɔnhɔ taanɲɛɛge di já ta pii sipyii pii ni. Kee taanɲɛɛge ke, zɔfɛfɛɛɛɛ ni kee ya fɔro, ni fungɔnsaanɔ, ni n'a daa can can wo. ⁶ Pii wa lee koo le ja, na li yaha wà, na diin na jɛnɔ baa kafila yɛ yu, na puyɛ piinɲɛ. ⁷ Pu funɲɔ ki jɛ mɛ p'i puyɛ pye saliya karamɔgɔɔ. Ga, li can koo ni, ye pu wa yu, na sipyii pu kalaa keree kiimu ni fo na daa puyɛ na ge, puyɛ pyaa kii ya lee la shishiin kɔri cɛ wɛ.

⁸ Saliya wu kunni ya jɔ, w'à lee cɛ; ga fo wu ba wu koro jaari li jaarigana na dɛ. ⁹ Wèɛ ya li cɛ na

* 1:2 We duba we jɛ Kiricɛn fɔ kangana.

jo saliya wa shishiin ya tenε sipyi-tiimeε kaa na wε. Sipyikuuyo kaa na w'a tenε, ni n'a she fεε, ni piimu pu jε pu ya fyagi Kile na-ε ge, ni jurumupyii, ni Kile jomεε cobaalaa, ni pii p'a Kile mege kyεεgi ge, ni piimu p'a pu tii ni pu nii gbuu ge, ni sipyigbuu pusamaa, ¹⁰ ni dɔdɔ, ni namaa piimu ya puyε sinnεε ge, ni piimu p'a sipyii coni na berεε ge, ni kafinejuu, ni piimu p'a gari Kile na kafineye juɔɔ taaan ge, ni kaa lemu bεeri li jε li ya saha ni kalaa can can wo wu ni-i ge. ¹¹ Kile Jozaama pemu kaa l'a le nε kenε ni ge, pee ni wee kalaa w'a foro. Masɔɔ fɔɔ Kile wo nɔɔɔ wu kaa pee Jozaama p'a yu.

Pɔli ya baraga taha Kile na wu cemε pu wuu na

¹² N'a baraga taha wu Kafɔɔ Yesu Kirisa na. Wee w'a fanha kan nε mu nε na we labye we pyl. W'a dā nε na, na nε lɔ na pye we labye we pyevɔɔ. ¹³ Nε wemu wu bi Yesu mege kyεεgi ge, nε wemu wu bi n'a daa fεε pu jaani ge, nε wemu wu bi Yesu fanri ge, ga lee bε na Kile ya juɔɔ jaari nε na. Bani nε bi kii bεeri pyi ki cebaara ni n'a daa baara funɔɔ ni. ¹⁴ A Kafɔɔ di niime nigbɔ tirige nε na. N'a daa, ni taanjεεge kemu k'a daa Yesu Kirisa wo karijεεge ki ni ge, w'a yee kan nε mu. ¹⁵ Can jomɔ pu jε pe, sipyii bεeri ya yaa pu sɔɔ pemu na ge: Yesu Kirisa ya pa komɔ puga ni, wu ba jurumupyii juɔɔ wolo. Nε Pɔli w'a pye jurumupyii pu bεeri niguumɔ. ¹⁶ Ga lemu kaa na Kile ya juɔɔ jaari nε na ge, lee li wa mε. Nε wemu w'a pye jurumupyii pu bεeri niguumɔ ge, Yesu Kirisa funɔɔ k'a pye wu wo loxulo li bεeri di jε nε ni, kɔnhɔ cabaya na, piimu na ba dā wu na, p'i jii sicuumɔ ta ge, nε bye pee mu jaha sheshεεε. ¹⁷ Tuun bεeri wo Saangbɔ we, wu da ga xhu we, wa di ya wu jaa wε. Wee ye

nigin pe wu jε Kile. Pεεηε ni masɔɔ k'a deri wu na gbee! Amiina.

¹⁸ Ayiwa, na ja Timote, tuduro te n'a da jo ma mu nime ge, tee ti wa mε: Sipyii p'a jomɔ pemu ta na yiri Kile yiri, na pu jo wεe mu we wu tuun wu ni mu shizhaa na ge, pee jomɔ pe pye ma tadaɔa, m'a mayε pɔ labye wu na, ma da yogo yu n'a daa wu kaa na. ¹⁹ La le mayε ni m'a n'a daa wu co xuuni ni fungɔnsaanja ni. Pii ya kee fungɔnsaanja ke she, a pee wo n'a daa w'i gyεεgi ba lɔhɔ kɔɔ ma gyεεgi mε lɔhɔ ni wε. ²⁰ Namaa shuun wa jε wā na Imεε ni Alekisandire. Pee namaa shuun wu bε ya pye pee sipyii p'a. Lee wuu na nε pee jɔ yaha Shitaanni mu wu pu kanha xuuni, kɔnhɔ p'i li cε na Kile mekyεεge nε ya jɔ wε.

2

Kile jεerigana

¹ Ayiwa kaa nigin wemu nε fenhe na zhaa ge, lee li wa mε jo y'a Kile jεeri sipyii pu bεeri mu: Y'a jεεge nigbɔhɔ pyi; y'i da Kile jεeri kɔnhɔ w'i niime tirige sipyii pu na; y'i da baraga tēri wu na pu wuu na. ² Y'a Kile jεeri saannaa pu mu, ni sipyii piimu bεeri tɔɔgɔ ki jε fanha keree ki ni ge, kɔnhɔ wu jā janiɔ ta, wu jaha di jiniε, wu da Kile pεle, wu da wu koo li jaari jaarigazaana na sipyii pu jaha taaan. ³ Lee li wa jɔ, lee shiin li wa dan bε wu Shɔvɔɔ Kile ni. ⁴ Bani wu funɔɔ ki wa sipyii pu bεeri di shɔ, p'i can wu cε. ⁵ Bani Kile nigin pe ye wu jε; susurodegeme nigin pe ye bε di jε Kile ni sipyii pu tε ni. Wee jε Yesu Kirisa, wee wemu w'a pye Adama pya ge. ⁶ W'a wuyε kan saraga na pye sipyii pu bεeri wo jurumu saraa. Kile bi tuun wemu wii ge, ba wee ya pa nɔ wε, a wu lee pye na she, na wu funɔɔ ki jε sipyii pu bεeri di juwuuro ta. ⁷ Lee wuu na, Kile ya nε pye yeε pyevɔɔ ni tudunmɔ. Shi wemu jε Yawutuu-i

ge, Kile w'a ne tun na ne wu wee shi wu kalaa n'a daa wu wo koo li ni, di Kile wo can wu she pu na. Can ne yu me yi mu de; kafineye be we!

Cèe ya yaa na jaari Kile koo li ni jaarigana lemu na ge

⁸ Ayiwa, ne funno ki wa namaa p'a Kile jeri xuu beri ni, ma pu keye yirige fugba we ni ni fungsana ni. Lee ganha ba byi na taha loyire na, kelee ni nakaara ni we.

⁹ Ne funno ki wa ce pu be di da pu wo faya yi leni yi legazaana na. Faya yemu y'a da pu noho to ge, p'a yee leni. Pu ganha bu da da pu puo puo pogaana kii shi tuuyo na we. Pu ganha bu da pu pushaga yalere pye sanni, kelee perewa kuun we, p'i ganha ba fe warineheme faya feni we. ¹⁰ Ga pu pushaga yalere ya yaa ti pye na kasaana pyi. Cee beri w'a jo wu da Kile pe ge, lee w'a yaa na byi. ¹¹ Lee kadugo na, ce p'a yaa na cari cari puy na kalaa wu kanduun ni, na puy tirige, na niwegee shan. ¹² Ne funno wa nago ce p'a kalaa kaan namaa mu n'a daa fee pu tapinnege ni we, kelee na puy yaha namaa juno we. P'a yaa na cari cari puy na, na niwegee shan. ¹³ Bani Adama Kile ya fenhe ya naha na, na na Awa ya taha wa. ¹⁴ Shitaanni di ya fenhe Adama faanna di wu piinne we. Awa w'a faanna ta na wee piinne, a lee di ba ni jomeyahana ni. ¹⁵ Ga Kile na ba ce juno wolo pu sege ki funno ni.* Kile na ba pu juno wolo ni p'a so na gori yaha n'a daa we, ni taannege ki ni, na puy co, na puy pye fee na yaha Kile mu.

3

N'a daa fee pu wo nahagbaa fee jaarigana

¹ Ayiwa, p'a jo na: «Wa bu da wu funno na je wu wuy kan, w'i bye n'a daa fee pu wo nahagbaa fo, labye nizaama feni wufo jii ya foro.» Can wu je wii! ² Lee wu na n'a daa fee nahagbaa fo ya yaa na pye sipya wemu w'a tii ge, jaagi baa fo, ce nigin cepoo, w'i ja wuy na, w'i tehene yaha wuy na keree beri ni. W'i bye torogazaana fo, wu da nabuun tirige wu puga. W'i da w'a kalaa kangana naha ce. ³ Wu ya yaa na pye yagbagba, kelee kafugo fo we. W'a yaa na pye jubene fo, wu ganha da bye yokon, kelee wari lakuuno fo we. ⁴ W'a yaa w'a jani wu kon na, wuy pya nago di da wu jomehe con, pu da baraga teri wu na. ⁵ Lee be we, sipya wemu ya ja wu puga na we, dii weefo di da ja n'a daa fee mara maragazaana na we? ⁶ Wu ya yaa na pye n'a daa fo nivomo we, lee be we tabaara na ja je wu ni, lee funno ni kiiri na do wu juno ni ba w'a to Shitaanni juno ni we. ⁷ Piimu je Kiriceen we, pee be ya yaa na wufo mesana yu, kon pu ganha ba zojuuro ni fanhara teri wu na, wu jehe wu ba jo Shitaanni wo tifuugo ki na we.

Piimu p'a nahagbaa fee pu teri labye wu na ge

⁸ Ayiwa, piimu p'a n'a daa fee pu wo nahagbaa fee pu teri ge, pee be ya yaa na pye see sipyii. Pu ganha ba kafila shuun yu we. Pu ya yaa na pu fanha jehe yagbaya yiri we, p'i ya yaa na naafuu shaa tifebaara ni we. ⁹ Kile ya can wemu jo pu mu ge, p'a yaa na da wee na, na gori yaha wu na ni fungonfige ni. ¹⁰ P'a yaa na fenhe pu taanna taanna wii xuuni jaagi xuu wa bye w'i ya ta pu na we, wee tuun wu ni p'i na pu le labye wu ni. ¹¹ Pu bu da ce, pu be ya yaa na pye see sipyii. Pu ganha bu bye ce piimu ya sipyii meye

* 2:15 Karinege nome Nile l'a yi yu na dahala na Ja wa na ba se ce wolo sege ki funno ni wemu na ba bye kon Shono ge.

kyεεgi wε. P'i tehεne yaha puyε na keree bεeri ni. P'i bye jomεhεε fεε keree bεeri ni. ¹² Namaa piimu p'a jahagbaa fεε pu tεri ge, pee bε ya yaa pu pye cεe nigin nigin cepee. P'i da pu na pu nagoo biini xuuni, na pu kpɔnhɔɔ sipyii bεeri co cogazaana na. ¹³ Piimu p'a pu wo labye wu pyi wu pyegana na ge, pee na ba baraga ta, na lowaa ta n'a daa wu ni Yesu Kirisa wo karijεεge ki ni.

Kilε koo li ηmɔhɔɔ t'a foro kpeεnge na

¹⁴ Ayiwa Timote, nε kunni wa we sεmε we tunni ma mu. Ga nε giin jo nε bε wa da mɔ di she ma yiri wε. ¹⁵ Lee bε na, nε we tunni ma mu kɔnhɔ di ba dεrεε mɔ di ya she wε, m'a yaa m'a lemu pyi Kilε wo kpɔn li sipyii pu tε ni ge, m'a lee cε. Kilε wemu wu wa jii na ge, wee wo n'a daa fεε pu jε lee kpɔn li wo sipyii. Pee pu jε n'a daa wu wo can wu tidinjε, ni wu juziginjε. ¹⁶ Nakaara baa, wεe wo Kilε koo li ηmɔhɔɔ t'a sii tii pεle.

W'a pye ba sipiyawyii jε wε.
Fεfεrε Munaa ya li she na w'a tii,
a melekεε bε di wu ja.
Wu keree ki Jozaama ya jo
shi wu niηε ni konjɔ ke kabaya
ye bεeri na,
a sipyii pii di dā wu na.
A Kilε di wu yirige durogo,
na she wu le nɔɔɔ ni fugba we
ni.

4

Karamɔgɔ-kafinejuu pu wo keree

¹ Ayiwa, Kilε Munaa l'a yi yu na fiinjε wu mu na konjɔ taaxɔɔ ni, pii na ba n'a daa wu koo li yaha, na daha nafaanra fεε pii feni. Pee wo kalaa we di jε Shitaanni wo. ² Karamɔgɔ-kafinejuu, shuun shuun jovεε p'a, kakuuyo y'a piimu wo zɔlɔɔ ji fo na pu wɔ ba na tasogonjɔ jε-ε ge, pee pu da ba pu

faanna, na pu piinjε. ³ Pee sipyii pii ya n'a daa fεε pu kalaa na li ya jɔ sipyii p'a puyε lenjεε wε. Na yaliye ya bε sheε na yee bε ya yaa p'a yi li wε. Na ta Kilε d'a yanmuyɔ bεeri yàa, piimu pu jε jomεhεε fεε, pu d'a can wu bε cε ge, pee ba da yi li, pee di baraga taha wu na. ⁴ Yaaga bεeri Kilε ya yàa ge, yi bεeri y'a jɔ. Wεe ya yaa na yalige ka shishiin tuugo shege wε. Li tehεne li jε wu ba da ki li, wu baraga taha Kilε na. ⁵ Bani yaaga bεeri wεe da lii ge, Kilε ma kee pye fεεfεε wu jomɔ pe ni wεe wo Kilε-jεrεεge ki baraga ni.

Kirisa wo kapyebye nizaama

⁶ Ayiwa Timote, ma bu já kii keree kii she cebooloo n'a daa fεε pu na, ma na ba bye Yesu Kirisa wo kapyebye nizaama. Ma na ba li she lee funnjɔ ni na m'a kalaa xuuni n'a daa wu jomɔ pu ni. Kalaa can can wo wemu wo koo m'a jaari ge, na m'a kalaa lee koo li bε ni xuuni. ⁷ Ayiwa, kafilale wemu wu jε wu ya foro Kilε ni-i ge, ni jujɔ baa jomɔ pe, ma ba yee nuri wε. Ga ta mayε taanni Kilε jii fyaara ni, m'a dee lee na. ⁸ Na ma ceepuuro taanni yatεnwaya ni, lee wo kajɔɔ wa keree kii ni. Ga na mayε taanni Kilε jii fyaara ni lee ya keree bεeri jɔgi. L'a wεe nijnaa jɔgi ke konjɔ ke na, na wεe jiga bε jɔgi. ⁹ Jomɔ pe n'a yu yee mu ge, p'a sii tii fiinjε, sipyii bεeri ya yaa na sɔɔ pu na. ¹⁰ Ayiwa, lee wuu na wεe ya kapyenjεε pyi, na yogo tunni, bani Kilε jii wo wu jε wεe tadanja. Wee w'a pa Adama nagoo pu bεeri shɔ, piimu kunni p'a dā wu na ge.

¹¹ Ta kii keree kii yu m'a wari pu mu, ma da pu kalaa ki ni. ¹² Ma ganha da wa shishiin yaha wu ma fanha na ma jε nɔhɔcεrεε wε. Ga ma jogana li yaha l'i bye n'a daa fεε pu mu jaha sheshεrεε, ni ma jaarigana li ni, ni ma taanjεεge ki ni, ni ma n'a daa wu ni, m'a funnjɔ fiinjε, kɔnhɔ n'a daa fεε pu

da ma taanni. ¹³ La le maye ni ma da Kile Kafila wu kalaa sipyii pu mu, ma da pu yeri, ma da pu kalaa yani di ba she wa ge. ¹⁴ Kile ya loolodaa lemu kan ma mu m'a wu labye wu pyi ge, ma ganha bu lee yaha kadugo yiri we. Kile w'a lee loolodaa li kan mu mu. N'a daa fee pii na w'a yee jaha she p'a pa jo mu mu. Wee tuun wuyee pyaa ni, egilizi jahagbaa fee p'a pu keye taha mu na, na Kile jeri mu mu. ¹⁵ La le maye ni ma da weelabye we beeri pyi m'a jogi, m'a maye kan wu mu xuuni; kontho pu beeri di li ja na m'a se jaha na Kile labye wu ni. ¹⁶ Hakili yaha ma jaarigana li na, m'a hakili yaha ma kalaa pyegana li be na! La le maye ni m'a kii kapyen ee kii co ni keye shuun ni! Lee bu bye, ma na ba maye juho wolo, piimu be pu wa ma jom pu nuri ge, ni pee be.

5

Timote ya yaa na lemu pyi n'a daa fee pu beeri mu ge

¹ Ma ganha bu da kafilawa jo ni egilizi nohole wa shishiin ni we, ga wu yeri ni loxulo ni ba ma to je we. Ma da levee pu be yeri lee yurigana li na ba ma cebooloo je we. ² Ma da celee pu yeri ba ma nii je we, ma da cepiire ti yeri ni tiime ni ba ma ceboroshaa je we.

Naxhugoshaa tegegana

³ Cee piimu wo namaa ya xu, sipya wa shishiin di je pu shizhaa na-ε ge, m'a kaseege yaha pee na. ⁴ Ga nagoo bu da naxhugoshoo wemu mu, kelee nabiyee, tee nohopiire t'a yaa na fenhē na Kile jii fyaara taanni, p'i pu sefee pu tēge. Pu sefee p'a lemu pye pu mu ge, p'i da lee foo tōni pu mu. Lee l'a dan Kile ni. ⁵ Naxhugoshaa piimu pu je tegevoo ya sii pu na can na-ε ge, pee ma Kile pye pu tadanā, na

wu jeri cana ni piige, kontho wu pu tēge. ⁶ Ga naxhugoshaa piimu p'a puyee yaha ke konjo ke wo jidaan keree ye na ge, pee ya xu na xō, ali na pu yaha pu na je be jii na. ⁷ Ayiwa, ta sipyii pu kalaa kii keree kii ni, kontho pee cee pu da lee koo li jaari, jaagi xuu wa ganha bu ba da pu na we. ⁸ Sipya wemu bu bye wu ya kaseege yaha wu puga sheen na we, pu da jo wu kpoon sheen susu na we, weefoo ya foro n'a daa wu ni fee fee, ali wemu be je Kiricen we, wee be ya poro weefoo na.

⁹ Naxhugoshaa piimu p'a yee kelee gbaara ta, p'i ya ta gbaya yatii je nige we, fo na puyee yaha na nigin na ge, pee wo meye y'a da ja ga, kontho n'a daa fee pu da pee teri. ¹⁰ P'a yaa pu ta be sipyii beeri ya pu ce pu kapyegee nizaanaa funho ni. P'a yaa pu ta na pu nagoo biini na jogi. P'a yaa pu ta pu bi nabuun tirige pu piyee, na pu kemee xuuni. N'a daa fee piimu pu bi se pu yiri ge, p'i da pu na bi pee tooyo jii,* na kanhama fee teri, na kasaanaa tuuyo beeri pyi. ¹¹ Naxhugoshaa piimu pu je pu sanha le-ε ge, ma ganha bu pee meye ka we. Bani na saha ni ke konjo ke la keree ni, pu funyo y'a ma bye gbajiire na, kee la k'a ma fanha to Kirisa wo kapyen ee ki na pee mu. ¹² Lee funho ni, p'a kiiri shan puyee juho ni; bani p'a bi jomee lemu lo na pee na da kapyen ee pyi Kirisa ye nigin mu ge, p'a lee kyee gi. ¹³ Ye bu bye p'a kapyen ee she, na diin na jaari piyee yi te ni. Pu da daa lee ye na we, p'a diin na kafilanehemē yu, na pu jojo leni sipyii keree ni. Yemu je nijoyo we, p'a ganha na yee beeri yu. ¹⁴ Lee wuu na naxhugoshaa piimu pu je pu sanha le-ε ge, ne funho wa p'i guri gbaya ya je sanha, p'i nagoo ta, p'i pu puga sheen co xuuni; kontho wu pen wu ganha bu

* **5:10 Tōyo jii:** Yawutuu mu, ma bu jo m'a nabun wemu juho ciri ni fundanga ni, m'a baraga be taha wu na, m'a wu tooyo je.

da kaa la shishiin ta wù na wu wù jaagi wε. ¹⁵ Bani pee cée pii ya n'a daa wu yaha na xɔ, na daha Shitaanni feni. ¹⁶ Naxhugoshaa pii bu da n'a daa fɔɔ wa kaban, weefɔɔ wu pee tεge; tee tuguro ti ya yaa pu tee taha n'a daa fεε pu na wε, kɔnhɔ naxhugoshaa piimu pu jε wà tεgeɛvɔɔ baa ge, n'a daa fεε p'i já yere ni pee ni.

Y'a baraga teri n'a daa fεε nahagbaa fεε pu na

¹⁷ Egilizi nahagbaa fεε piimu p'a pu wo labye wu pyi wu pyegana na ge, pee ya yaa ni pεεnε tεhεε shuun ni. Piimu susu p'a kanhama pu xu na yεε li pyi, na sipyii pu bε kalaa ge, pere. ¹⁸ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ma bu nù yaha wu shinma tanhana tanhana wu pya di foro, ma ganha bu wu jɔɔ pɔ wε.»* L'a ka bε sanha na: «Kapyebye ya yaa ni wu saraa ni.»* ¹⁹ Wa bu egilizi nahagbaa fɔɔ wa jaagi kaa la na, ma bu sɔɔ wee jaagi wu na wε, fo sipyii shuun kelee taanri bε bu she da li sεeri. ²⁰ Piimu p'a kori yaha jurumu na na byi ge, ta pee wo nahama pu yu pu na sipyii pu bεeri ninε ni, kɔnhɔ pusamaa ba kee jaa, pu da fyagi kee shi bye na.

Pɔli wo yeri yeri jomɔ

²¹ N'a da yi jo waha ma mu, Kile ni Yesu Kirisa wuu na, ni w'a mεlekeε piimu nahaa bulo ge, jo ma la le maye ni, ma da kii jɔmehεε kii bεeri koo jaari; ma ganha bu wa pɔrɔnɔ wa na wε, ma ganha bu wa wolo wa ni kii keree kii funnɔ ni wε. ²² Ma ganha bu keye gburogi daha sipya wa shishiin na, m'a duba pye wu mu m'a egilizi wu kapyenεε le wu kenε ni wε. Ma ganha bu binne ni wa ni wu jurumu na wε. M'a ma fungɔngɔ ki yaha ki nivige di bye.

²³ Ma ganha ba lɔhɔ ye gbuu wε. M'a yaa m'a duven dɔɔni gbuu ma

layara ti wuu na, ni yama tɔntɔngɔɔ kisanjaa bε wuu na.

²⁴ Ayiwa, pii wo jurumu wa jaa kpeεnge na na fiinne, na ta w'à li cε xɔ, na kiiri na ba gɔn pu na; ga pii di wa wà pee wo wu da ga já jε ni kurogo bε wε. ²⁵ Mu pii wo kapyegeε nizaanjaa kii bε wa jaa kpeεnge na na fiinne. Ali kiimu bε ki jε ki kaa ya jeni tɔvuyo na-ε ge, ki bε ya já kori yaha ηmɔhɔrɔ ni wε.

6

Buloo ya yaa na baraga teri pu kafεε na

¹ N'a daa fεε piimu pu jε buloo ge, pu bεeri ya yaa na kaseεge ta pu kafεε na, na baraga teri pu na xuuni, kɔnhɔ sipyii pu ganha bu da da Kile mεge kyεegi, p'i da wù wo kalaa wu fanri wε. ² Piimu wo kafεε pu jε n'a daa fεε ge, pee bε ganha ba pu kafεε pu cεrεnε na bani pu bεeri ya pye cebooloo wε dε! Ga p'a yaa p'a kapyenεε pyi pu mu ni pu fanha bεeri ni, bani piimu mu p'a kapyenεε ki pyi ge, n'a daa fεε pu jε pii, pu bε pu jε Kile wo taanηεεge ki ni.

Karamɔgɔ-kafinejuu ni naafuu can can wo we

M'a yaa m'a sipyii pu kalaa lemu ni, ma da li yu m'a wari pu mu ge, lee li wa mε. ³ Sipya watii ba sipyii pu kalaa kalaa watii ni wemu ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo fεfεεrε jomɔ pu jε nigin wε, kelee wemu ni Kile koo li jε nigin wε ge, ⁴ tabaara fɔɔ wu jε weefɔɔ. Wu ya yafiin bε cε wε. W'a jeri junnɔ baa nakaara fɔɔ. W'a ganha na yoyo kɔɔn junnɔ baa jomɔ ye wuu na. Kee keree kii k'a ma ni jεpenwaa ni, ni yoyo, ni shehεε, ni fungɔnkuuyo, ni nakaara nixhɔganhara. ⁵ We wa shishiin hakili jε wuyε mu pii sipyii pii ni wε. Pu ya can cε nige wε. N'a daa wu koo l'a jeri pee mu naafuu sha koro.

* 5:18 Duterεnɔmε 25:4 * 5:18 Luka 10:7

⁶ Uun, Kile jii fyaara ti kunni jε ni kuduungbɔ ni sipya mu, wemu wo kenε yataya y'a wu tinni ge. ⁷ Bani wεe wa shishiin ya pa ni yaaga ni ke konɔ puga ke ni wε, wu niguriwuu di wa da guri ni yaaga ni wε. ⁸ Lee wuu na, wu bu ja na wu jolige, ni wu faleye taa na xɔ, lee ya yaa li wu yaa. ⁹ Ga piimu p'a gilee naafuu fεεε feni ge; puyε pyaa wo lakuunɔ ni junɔ baa jidaan, yee yi ma bye tifuugo na pu co, na bɔngɔ shan pu junɔ ni, na pu kyεεgi fεεfεε. ¹⁰ Bani wari la ki jε kakuuyo tuuyo ye bεeri wo niηε. Wari lakuunɔ ya jε pii ni, a p'i biin, na n'a daa wu koo yaha, na kanhama nigbɔ shan puyε junɔ ni.

Poli ya yeri yeri jomɔ pemu kan Timote ye pyaa mu ge

¹¹ Ga mu Timote wemu wu wa Kile wo kapyebyii pu ni ge, mu wu laraga kɔn kii keree kii bεeri na. La le mayε ni m'a gori yaha tiime ni, ni Kile jii fyaara, ni n'a daa, ni taanηεεε, ni loxulo, ni jubeηε. ¹² Yogo ke m'a dunni n'a daa wu funnɔ ni ge, la le m'a se ta. Nii sicuumɔ pe pu jε pu ya xhuu-i ge, m'a pee ta. Lee wuu na Kile ya ma yiri. Wee kafilasaama we ma bε ya jo na ma wo n'a daa wu she. Lee ya pye sipyii niηεhemεε jii na. ¹³ Ayiwa, Kile wemu w'a yanmuyɔ yi bεeri munahaa le ge, wee wa wu sεeri ni Yesu Kirisa wemu w'a jo gbafεεεε Ponsi Pilate jii na, na can jo wu mu ge. N'a da yi jo waha ma mu ¹⁴ jo kapyege kiimu kaa l'a le ma kenε ni ge, la le fε ganha bu da ma na wε, jaagi xuu bε ganha bu da ma na wε, fo na she nɔ wu Kafɔ Yesu Kirisa cabanɔ ki na. ¹⁵ Wu paduun ga ba nɔ, Kile yε pyaa k'a da wu yaha ba. Saannaa pu bεeri wo Saan wu jε wii, ni kafεε pu bεeri wo Kafɔ. Wee wu jε Kile nigin pe we, na jε fanhaya yi bεeri fɔɔ ni masɔnɔ fɔɔ wu yε pe. ¹⁶ Wee yε nigin pe wu jε wu da ga xhu wε. Xuu wemu ni

w'a tiin ge, wee xuu wu wo kpεεngε ki bεε funnɔ ni, sipya wa shishiin da ga ja gbara wu na wε. Sipya wa shishiin jii sanha daha ja wu na wε, sipyiyawyii la shishiin jii di wa da ja daha bε wu na wε. Masɔnɔ ni sefεεεε ti jε wu wuuro tεhεεε baa fo gbee. Amiina.

N'a daa fεε naafuu fεε wo nibyii

¹⁷ Ayiwa, ke konɔ ke wo naafuu wu wa sipyii piimu mu ge, yi jo waha pu mu na pu ganha ba jɔsanga pyi wε. Na pu ganha bu wee naafuu wu pye pu tadanɔ wε, bani wee ya xhuu; ga pu Kile pye pu tadanɔ. Wee w'a yanmuyɔ yi bεeri kaan wεe mu na jehεηi, kɔnhɔ wu ja fundanga ta. ¹⁸ Yi jo pu mu na p'a kasaanɔ pyi, na pu pu kapyegee nizaanɔ yaha k'i jehε; p'i kenε mugu pu yataya na, pu da pu kenε yanmuyɔ ya kaan sipyii pu mu. ¹⁹ Pu ba lee pyi, pu na ba naafuu nigbɔ ta puyε jaha na jiga na, naafuu wemu w'a jɔ w'i ya gyεεgi bε-ε ge. Lee funnɔ ni pu da ba jii sicuumɔ can can wo ta.

Poli kurogo jomɔ

²⁰ Timote, kaa lemu l'a le ma kenε ni ge, lee mara jɔ. Mayε tanha ke konɔ ke wo junɔ baa jomɔ pe na, ni kafineyε laje nakaara jomɔ pu na. ²¹ Sipyii pii p'a yu na pee ya wee laje wu ta. Pee ya piin na foro n'a daa wu koo li ni.

Ayiwa, Kile wu niime kan yi mu.

2 Timote Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ shuun wo wemu tun Timote mu ge

Jɔɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Kaso ni Pɔli bi bye Oromɛ kugbɔɔ ni na we sɛmɛ we ka na tun Timote mu (2 Timote 1:8,16-17; 2:9).

Wu funɔɔ ki bye wu Timote luu waha Kilɛ wo labye wu fɛni, bani w'a bi li cɛ na we Pɔli xuduun w'a nɔ xɔ (2 Timote 4:6).

We sɛmɛ we kakana ɲunɔ

Shɔgana lemu na Kilɛ ya pee shɔ ge, Pɔli ya Timote funɔɔ to lee keree na (2 Timote 1:9).

Na Timote wu pye sɔrɔsi nijemɛ wu wu funɔɔ yaha nidogo na Kilɛ na wu ɲaha co bani Kilɛ w'a wu yiri. Na wu pye Kafɔɔ wo bulo. Na wu ganha bu bye yokɔn wɛ, ga na wu da sipyii kalaa can wu ni (2 Timote 2:24-26).

Pɔli ya Timote sɔnmi ke koɲɔ ke taaxɔɔ li keree shizhaa na (2 Timote 3:1-9). W'a wu fiin sama jo na waha Timote mu, wee wemu kaa l'a bi dan wu ni ba wuyɛ pyaa ja ɲɛ-ɛ ge.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔɔ

2 Timote 1 Pɔli ya Timote shaari, na wu funɔɔ tirige wu labye wu na.

2 Timote 2 Na Timote wu la le Kilɛ wo labye wu ni, wu bye sɔrɔsi nijemɛ ni kalaapire nijɛnɛ.

2 Timote 3:1-9 Pɔli ya wu sɔnmi Kilɛ koo li yahavɛɛ pu keree na.

2 Timote 3:10—4:8 Pɔli ya keree kii jo waha Timote mu.

2 Timote 4:9-22 Pɔli fɔ mujuu.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli, nɛ ɲɛ Yesu Kirisa wo tudunmɔɔ na bɛ ni Kilɛ ɲidaan ni. Kilɛ ya ɲii sicuumɔ pemu wo ɲɔmɛɛ lɔ wɛɛ mu, p'i daa Yesu Kirisa wo kariɲɛɛɛ ki funɔɔ ni ge, w'a nɛ tun

na nɛ w'a pee wo yɛɛ pyi. ² Timote, mu wemu wu ɲɛ nɛ ɲidaan ja n'a daa wu koo ni ge, mu mu nɛ we sɛmɛ we tunni.

Wu To Kilɛ ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa ni, pu niimɛ kan ma mu, p'i da ɲunɔ ɲaari ma na, p'i ɲajɲɛ kan ma mu.*

Pɔli ya luu leni Timote ni labye wu na

³ Nɛ Kilɛ shaari, wee wemu mu nɛ kapyɛɛɛ pyi ni fungɔɔnviɛge ni ma na jo ba na sefɛɛɛ p'a li pye pyegana lemu na wɛ. Nɛ ba da Kilɛ ɲɛɛri, cana fara piige na, nɛ funɔɔ ya wuu mu na bada wɛ. ⁴ Mu ya ɲɛsinmɛ pemu wo wɛɛ lahaduun wu ni wuyɛ na ge, lee wa nɛ funɔɔ ni. Ma la k'a sii shɔ na ni xuuni, na funɔɔ k'a sii di ma ɲa sanha, kɔnhɔ di fundanga ta. ⁵ N'a daa can can wo we wu wa ma mu ge, nɛ funɔɔ wa dun wu bɛ na. Ma nule Loyisi ni ma nu Unisi, pee p'a fɛnhɛ wee n'a daa can can wo wu ta. Nɛ dɔ bɛ li na jo wee n'a daa wu ninumɔ wu wa mu bɛ mu. ⁶ Lee wuu na nɛ na keye taha ma na, na Kilɛ ɲɛri ma mu, a Kilɛ di loolodaa lemu wo sefɛɛɛ tirige ma na ge, la le mayɛ ni lee wo sefɛɛɛ t'i gori yaha ma na. ⁷ Bani Kilɛ ya zɔ wemu kan wɛɛ mu ge, wee ɲɛ fyaara wo wɛ. Ga fanha w'a leni wɛɛ ni, ni taanɲɛɛɛ, ni fungɔɔ fɛɛɛɛ.

⁸ Lee wuu na ma ganha bu da zhiige wu Kafɔɔ wu kaa jo na sipyii pu mu wɛ. Nɛ wemu bɛ wu ɲɛ kaso ni wu mɛɛɛ ki wuu na ge, nɛ bɛ kaa ganha bu da bye ma mu shiige wɛ. Ga ma bɛ wu yere ma taa kanhama sige Jozaama pu jo wuu na, fanha kemu Kilɛ da ba gan ma mu ge, na bɛ ni kee ni. ⁹ Wee Kilɛ w'a wɛɛ shɔ, na wɛɛ yiri na pye wuyɛ pyaa wo fɛfɛɛɛ wuu. Kapyɛɛɛ kiimu wɛɛ ya byi ge, wu ya ta wɛɛ shɔ kee wuu na wɛ. Ga w'a wɛɛ ɲunɔ wolo na bɛ ni wu wo keree ki shangana le, ni wu wo niimɛ wu baraga ni. Wee

* **1:2** We duba we ɲɛ Kiricɛɛn fɔ kangana.

niime w'a kan wèe mu Yesu Kirisa wo karijεεge ki funjɔ ni, na ta konjɔ nɔhɔ sanha zhan wε. ¹⁰ Wee niime we, nime wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa ya pa na ba wee she wu na. W'a xu wo fanha ki kyεegi. Nii sicuumɔ pe pu jε pu ya xhuu wε, p'i ya gyεegi be-ε ge, a Jozaama p'i bye kapujɔ na pee kaa yeεge kpεεnge na. ¹¹ Pee Jozaama pu wo yεε wuu na, Kile ya nε pye pu jovɔɔ, ni tudunmɔ, ni karamɔgɔ. ¹² Lee wuu na pe kanhama pe bεeri wa nε na. Ga lee be na li shiige wa nε na wε, bani wemu nε pye na tadanja ge, nε wee cε. Nε dā be li na jo lemu kaa w'a le nε kenje ni ge, jo se wa wu ni wu lee mara, fo na she konjɔ xɔduun nɔ.

¹³ Ayiwa, n'a ma kalaa fεfεεε jomɔ pemu ni ge, pee yaha mayε funjɔ ni, ma da jaari m'a sahanji ni pee ni, ni n'a daa ni taanjεεge ni; Yesu Kirisa wo karijεεge ki funjɔ ni yee wa daa. ¹⁴ Kalaasaama wemu kaa l'a le ma kenje ni ge, wu mara fεfεεε Munaa li gbɔɔrɔ ni. Lee fεfεεε Munaa le li wa wèe funyɔ ni.

¹⁵ Mayε pyaa k'a li cε na n'a daa fεε piimu pu jε Azi fiige ki ni ge, pu bεeri ya nε yaha na yε. Fizheli ni Erimozheni be wa pee sipyii pu ni. ¹⁶ Ga Kafɔɔ wu jujɔ jaari Onezifɔri puga ki sipyii pu na, bani w'a nε funjɔ jije tεεgeε nijehεjεε ni. Ali na nε yaha kaso wu ni, wu ya lee ta be shiige wuyε mu wε. ¹⁷ Ga ba w'a nɔ Orome kulo li ni wε, na nε xuu sha ni see ni fo na she nε ja. ¹⁸ Kafɔɔ wu jujɔ jaari wu na, w'i ba Kafɔɔ wo saama pu ta konjɔ ki caxhɔgɔ. W'a kasaanja kiimu pye nε na Efese kulo li be ni ge, muyε pyaa wa ki fiin na toro sipyii pusamaa tãan.

2

Wemu wu jε Kirisa wo kapyebye nizaama ge

¹ Ayiwa na ja Timote, niime wemu wu jε wèe mu Yesu Kirisa wo karijεεge ki ni ge, la le mayε

ni m'a da ma wo baraga ki shaa wee ni. ² Kalaa we m'a ta na mu sipyiijehemεε pu jii na ge, sipyii piimu na m'a daa na jo pu be na já wee kalaa wu kan pii be mu ge, ta pee kalaa wu ni. ³ M'a yaa ma ma taa kanhama lɔ, ba Yesu Kirisa wo kashεnjmɔ nijemε jε wε. ⁴ Kashεnjmɔ wemu w'a giin wu wu jujɔfɔɔ funjɔ jije ge, wee da ga konjɔ keree kaa taga wuyε funjɔ cɔnri ba sipyitiime jε wε. ⁵ Wemu w'a jahazhaanri taferε ti fe ge, wu bye w'i ya tee taferε ti paa na saha ni ti korogoo ki bεeri ni wε, wu da jaralaa ta wε. ⁶ Faapyε wemu w'a faa kanhama soro ge, wee w'a yaa wu pye shenshiime na faa yapyiire ta. ⁷ Yemu nε yu mε ge, ma funjɔ sha ni yi ni, bani Kafɔɔ na ba ma pye m'a yi bεeri cε.

⁸ Ma hakili yaha Yesu Kirisa na, saanna Dawuda jabige ke. W'a jε na foro xu ni, pee Kile Jozaama pe wo yεε nε byi. ⁹ Nε na pee Jozaama pu yu, lee l'a pe kanhama pe nɔ nε na. Lee wuu na p'a shɔnhɔyɔ le nε na ba kakuubye jε wε. Ga Kile wo jomɔ pu kunni, wa da já shɔnhɔyɔ le pee na wε. ¹⁰ Lee wuu na nε keree bεeri xuli nayε ni, Kile ya sipyii piimu jaha bulo ge, pee wuu na. Kɔnhɔ pu be di ba juwuuro ta Yesu Kirisa wo karijεεge ki baraga ni, p'i nɔɔrɔ nixhɔbaama be ta. ¹¹ Pe jomɔ pe ya sii tii fiinjε, na jε be tadanja:

«Wèe bu wùye kan na xhu ni Yesu Kirisa ni,

wèe na ba jii sicuumɔ ta ni wu ni sanha.

¹² Wèe bu la le wùye ni na gori yaha n'a daa wu ni,

wèe na ba bye ni wu ni wu saanra ti ni.

Ga wèe bu zhe wu ni nijaa, wu be na ba wèe she.

¹³ Wèe bye wèe di ya pye jomεhεε fεε wε,

wee wa jomεε fɔɔ tuun bεeri ni.

Bani wee ya jomɔ yu,

wu guri wu wuyε kaala pee na we.»

¹⁴ M'a yaa m'a sipyii pu funyo tun pe jomɔ pe na, ma da yi yu m'a wari pu mu xuuni Kile wuu na na pu ganha ba dunnikafla wo jogana ye wuu na we. Lee ya yafin be jɔgi we, piimu p'a pu nuri ge, peefee wo mago pe jomɔ pe ya gyeege. ¹⁵ La le maye ni, ma da labye wu pyi xuuni fo ma labye wu kaa di daan Kile ni. Ma ganha bu shiige le labye wu ni we, ta wu pyi m'a jɔgi, ma da Kile wo can wu yere li pyi ni tiime ni. ¹⁶ Jomɔ pemu pu je juɔ baa, ni pemu pu je pu ni n'a daa koo li je bejii-i ge, ta maye kaseri pee na tajogo ni. Bani sipyii piimu p'a pee jomɔ pu tuugo yu ge, la l'a foro pee wo Kile jii fyaara ti ni. ¹⁷ Pu jomɔ p'a kakara pyi ba wuugo nɔɔgo je we, kee kemu ki ma ba ma ceepu-uro ti beeri xa ge. Pee sipyii pii pu wa Imene ni Fileti. ¹⁸ P'a fiin foro can koo li taan, na n'a daa fee pu pyi na xujene l'a pye xɔ. Lee funɔ ni p'a sipyii pii wo n'a daa wu kyeege ni pee jomɔ pu ni. ¹⁹ Ga Kile ye pyaa ya puga kemu wo jidaa keme ya xuuni ge, lee jidaa le da ja gyeege we; li na gori yaha wa li siime na. Pe jomɔ pe p'a ka lee jidaa li na na: «Kafɔ ya wu wo sipyii pu ce.» ni pe ni: «Sipyaa sipya wu je Kafɔ wo ge, wufɔ wu wu tɔɔgo wolo tifiire baa keree ni.»*

²⁰ Yee wa ma li jaa fanhafee pugboyo ni, ma ma she yagbegeye ya ta wa yee ya ya ni sanni ni, ya d'a ya ni warifyen ni; ga ya be di je wa yee ya ya ni tige ni, ya d'a ya ni cogo ni. Perewa woyo ye, yee ma yaha cagboyo ye kaa na, yi saya na yaha cadiiye yi wo labye wu kaa na. ²¹ Ayiwa, sipya wemu bu laraga yaha ye kakuuyo ye mu, weefɔ na bye ba perewa yanmuyo yi je we. Weefɔ na gbegele yaha juɔfɔ wu wo labye wu kaa na, wu nig-

begeyahanja na ba bye kasaanja tu-uyo beeri bye kaa na.

²² Ayiwa Timote, levee p'a se lakuuɔ kemu feni ge, sii kee ja m'a kee yaha wa feefe. Piimu p'a Kafɔ pe le ni fungɔnfige ni ge, m'a binne m'a tifiire, ni n'a daa, ni taanpeege, ni jajiye shaa ni pee ni. ²³ Ma ganha ba ma jɔ leni fungɔngɔ baa jomɔ, ni juɔ baa jomɔ ni we. Yoyo ye pee jomɔ pe ya gɔn. ²⁴ Na ta Kafɔ wo kapyebye di ya yaa w'a yogo kɔn we. W'a yaa wu pye sipyisaama sipyii pu beeri mu. W'i da wu na ja sipyii kalaa, wu bye ni loxulo ni. ²⁵ Piimu p'a wu jomɔ pu kaala ge, w'a yaa w'a peefee yeri ni lotaan ni, wu da pu leni kozaana ni. Bani la wa la ni Kile na ja daajenje pye k'a je pu ni, kɔnhɔ pu be di jeri, p'i can wu ce. ²⁶ Lee funɔ ni p'a puye ta, na sho Shitaanni wo tifuugo ki na; bani Shitaanni w'a pee sipyii pii co wu wo tifuugo na, kɔnhɔ pu da wu jidaan pyi.

3

Koɔ taaxɔ li wo keree

¹ Ayiwa Timote, pe jomɔ pe yaha ma hakili na, m'a li ce na koɔ ki taaxɔ li ba nɔ, wee tuun wu na ba waha fo xuuni. ² Koɔ sipyii na ba bye nata fee. Pu na ba wari pye pu najii; pu na ba jɔsanga pyi, na tabaara le puye ni, na Kile mege kyeege. Pu da ba pu sefee jomehece con we; pu da ba ceme ce pu pyevee mu we. Pu jate da ba nɔ Kile kaa la shishiin na we. ³ Pu juyo na ba waha, pu da ba juɔ jaari we. Pu na ba sipyii meye kyeege. Pu da ba tene yeri puye na ceepuuro jidaan keree na we, na je yacoyo. ⁴ Pu na ba sipyii nɔhɔ yeri, na funvugo keree pyi. Tabaara na ba pu jii. Pu na ba pu jidaan keree funɔ lo Kile na. ⁵ Pu na ba puye pye Kile jii fyaara sipyii sipyii nejaga na, ga

* 2:19 Zaburuu 97:10

p'i da ba gbara Kile wo sefeere ti na pu zoloo pu na we. Sii laraga yaha pee sipyii pii mu feefe!

⁶ Pii na ba jin pu ni piyeye ni, cee piimu wo fanha k'a cete, ni p'a jurumu nijeheme pye toro, lakuuro tuugo beeri be di je pu funno ni ge, p'a ganha na pee faanna na joni, na pu fungonyo jeri. ⁷ Tuun beeri ni pee cee pu ma yu na laje nivomoo pee ya zhaa, ga p'i da ga ja can wuye pyaa tii je bada we. ⁸ Ba Zhanesi ni Zhanbiresi bi Kile tudunmoo Musa kaala fo taashiine li ni-i de, lee kaalagana li na pii sipyii pii be ya can wu kaala. Sipyii pu je pii, piimu hakilee p'a kyeege ge, pu n'a daa wu be di je yaaga be we. ⁹ Ga pu wo keree ki da ga ja zhe jaha na we, bani sipyii pu beeri na ba li ce kadugo yiri na fungongoo baa fee pu je pii, ma na jo ba Zhanesi ni Zhanbiresi wuu l'a pa je cegana lemu na we.

Timoteyayaa wu wuyeyaha Kile wo jomoo pu na

¹⁰ Ayiwa, Timote mu kunni ya sii na ne wo kalaa wu koo jaari. M'a na jaarigana li ce, ni na funno shagana le, ni na n'a daa we, ni na loxulo le, ni na taanhege ke, ni keree kiimu ne soro ge. Pye ba ne je we! ¹¹ M'a ne kanhama pu beeri be ce, ni gberigberi keree kiimu beeri k'a pye ne na ge. Ta xonhoro kanhama ne gba Ancosi kulo le, ni Ikone kulo le, ni Lisitiri kulo li ni? Kanhama tuugo keke k'a kori ni ki ya no ne na-e we? Ga Kafoo ya ne juuro wolo pee beeri ni. ¹² Mu shiin li wa, sipyaa sipya w'a giin wu da jaari Kile jii fyaara ni xuuni, Yesu Kirisa wo karihege ki ni ge, sipyii na ba weefoo kanha. ¹³ Ga sipyikuuyo ye ni nanmahara pyevee pii kunni, pee na ba se jaha na kakuuyo ni, na sipyii pii piinne ba puye pyaa k'a piin piingana lemu na we. ¹⁴ Mu kunni, m'a kalaa wemu ta, na wu co ni n'a daa can can wo wu ni ge, maye yaha wee na. Bani sipyii

piimu mu m'a wee kalaa wu ta ge, maye pyaa k'a pee ce. ¹⁵ Mu ya Kile wo fefeere Kitabuu pu jomoo pu ce, fo ma nohoire ti tuun wu ni. Pee jomoo pe na ja fungongoo feere kan mu mu, na juwuuro be kan ma mu ma n'a daa wu funno ni Yesu Kirisa na. ¹⁶ Kile wo Kitabuu pu jomoo pu beeri p'a foro Kile ye pyaa ni wu wo fefeere Munaa li gboro ni. Lee wuu na kuduun je pu ni, p'a ja sipya kalaa. P'a sipya jaagi be sanha na wu yeri koo nizaana ni, na wu taanni tifire jaarigana ni; ¹⁷ konho sipyii piimu p'a Kile koo li jaari ge, pee di fa, pu kalaagana be di no. P'i da p'a gbegele yaha labye nizaama tuugo beeri wo bye kaa na.

4

Kile wo Kafila wu yere le

¹ N'a da yi jo waha ma mu xuuni Kile ni Yesu Kirisa jaha taan, wee wemu wu da ba kiiri kon wyii ni xuu pu beeri na ge; jo wu wo guri ba wu wuu na, ni wu saanra ti wuu na, ² m'a Kile wo Kafila wu yere li pyi, ma da wu yu m'a wari. L'a pye taasaana la, l'a pye taakuuno la, ta wu yere pyi tuun beeri ni. Ma da yu ni sipyii pu ni konho p'i jeri, piimu bu nahana, m'a pee jaagi; ma da pu yeri! M'a luu gbo, ma da pu kalaa! ³ Bani tuun wa w'a ma, sipyii pu funno da ba bye p'a kalaa can can wo wu nuri nige we. Ga pu na ba daha puye pyaa wo jidaan keree feni, na karamogoloo nijeheme shaa na daga na puye shuuni. Pee na ganha na pu niwegee katangaa ye yu pu mu. ⁴ Pu na ba niwegee pari wolo can wu taan, na ki kan giraya mu. ⁵ Mu kunni, mu wu ja maye na keree beeri ni, m'a kanhama xu maye ni, ma da Kile wo Jozaama pu yere li pyi; ma da Kile wo labye wu beeri no fani m'a byi.

Poli wo tafere t'a no ti tene na

6 Nε kunnɪ ya ɲɛri saraga. Pu na ba kee saraga ki wolo tuun wemu ni ge, wee tuun w'a nɔ xɔ; nε xuduun w'a nɔ. 7 Nε bi zhaanra temu leni n'a daa wu funɲɔ ni ge, nε la le nayε ni na se ta. Nε na wo tafere ti paa na nɔ ti tɛhɛnɛ na. Nε kori yaha n'a daa wu wo koo li ni. 8 Nε na ba saanra ɲudɔnɔ ta lemu li ɲɛ tiime wuu ge. Kafɔɔ wemu wu ɲɛ tɪfɪre kiiri kɔnvɔɔ ge, wee wu da ba li kan nε mu kɔɲɔ ki caxhɔgɔ. Ga w'a da ba li kan nε yε nigin mu wε; piimu p'a wu cabaɲa ki sige ni taanɲεεge ni ge, wu na ba li kan pee beeri mu.

Pɔli kafila wu taxɔgɔ

9 La le mayε ni m'a ba na yiri tɔvuyo na. 10 Demasi ya kuri nε fɛni bani ke kɔɲɔ ke wo yaɲmuyɔ ye wo la k'a se ta wu na. W'a kari Tesaloniki kulo li ni. A Keresansi di gari Galasi fiige ki ni. Tite, a wee di gari Dalimasi fiige ki ni. 11 Luka yε nigin wu ɲɛ ni nε ni naha. Ma ba ma, ma da ma ni Marika ni, wu na ba já na tɛge na labye wu na. 12 Nε Tishiki tun na kari Efese kulo li ni. 13 Ma ba ma, m'a doro Torowasi kulo li ni Karipusi yiri, nε na fadegbɔhɔ kemu yaha wà ge, m'a she ki lɔ m'a ma ni Kitabuu pu ni; seeyε wuu pii susu kaa l'a waha na mu.

14 Tudugoo Alekisandire ya kakuunɔ pye nε na fo li nigbɔɔ. Ga Kafɔɔ na ba wu saraa na bε ni wu kapyege ki ni. 15 Ma bε w'a mayε kaseri wu na, bani w'a wèe jomɔ pu kaala ni kafugo ni xuuni.

16 Nε kari tɔɔɲiishiine li ni, di zhe na fiin jo kiiri kɔnvɔɔ wu ɲaha tãan ge, sipya wa shishiin ya ta na nε tɛge wε. Pu beeri bi nε yaha na yε. Ga Kile wu lee yafa pu mu! 17 Kafɔɔ yε pyaa k'a nε tɛge, na fanha kan nε mu, a nε já na Kile Jozaama pu yere li pyi li pyegana na. A Kile cɛbaalaa beeri di pu logo. A nε shɔ cɛnri wu ɲɔ ki na. 18 Nε li cɛ jo Kafɔɔ na ba nε ɲuɲɔ wolo kakuunɔɔ beeri ni, na nε

shɔ, na nε le wu saanra ti ni fugba wu ni. Pɛɛɲε k'a dɛri wu na tuun beeri ni fo gbee! Amiina.

Pɔli fɔ mujuu

19 Pirisili ni wu poo Akilasi shaari, ni Onezifɔri puga sheen pu ni na nε pu shaari. 20 Erasiti ya kori Korente kulo li ni, nε d'a Torofime yaha Mileti kulo li ni, bani w'a yá. 21 La le mayε ni m'a ba na ta wiire ti sanha jé wε. Ebulusi ya ma shaari, ni Pudɛnsi, ni Linusi, ni Kolodiya, pee beeri ya ma shaari. Cebooloo pu samaa beeri bε ya ma shaari.

22 Kafɔɔ wu kori ma mu. Kile wu niime kan yi beeri mu.

Tite Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun Tite mu ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we sɛmɛ we tun Tite mu. Tite jɛ Yawutu wɛ, Gireki wu jɛ wii (Galasi Shɛɛn 2:1-3).

Tite jɛ Tudunmɔɔ Pɔli wo kalaapire ni wu kapyebyejii Kile Jozaama pu wo yɛɛ li wo labye wu ni. Pɔli bi Tite tun kari Kile wo Jozaama pu yɛɛ li na Kireti fiige ki ni w'a egilizifomɔɔ pu tɛri (Tite 1:5).

We sɛmɛ we kakana jɔnɔ

Egilizi keree ya yaa na shɔɔnri shɔɔnrigana lemu na ge, Pɔli ya we sɛmɛ we tun Tite mu, na yɛɛ kan wu mu lee shizhaa na.

Sɛmɛ wu kafila jugbɔyɔ

Tite 1 Tite ya yaa na jahagbaa fɛɛ nizaamaa pu tenɛɛ tenɛgana lemu na egilizii pu ni ge.

Tite 2:1 —3:11 Kiricɛɛn wo torogazaana koŋɔ puga funŋɔ ni.

Tite 3:12-15 Pɔli ya Tite fɔ waa sanha.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli wemu wu jɛ Kile wo kapyebye ni Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, nɛ w'a we sɛmɛ we ka. Kile ya sipyii piimu jaha bulo ge, w'a nɛ tun na nɛ wu pee yiri di ba lenɛ n'a daa wu ni, di can wu she pu na na bɛ ni Kile jɔi fyaara ni, ² kɔnhɔ jɔi sicuumɔ nixhɔbaama pu wo tadarja di bye pu mu. Kile ya kafinɛyɛ yu wɛ, wee w'a pee jɔi sicuumɔ pu jɔmɛɛ lɔ wɛɛ mu na ta koŋɔ nɔhɔ sanha zhan wɛ. ³ Tuun wemu jaha wu bi wii ge, ba wee tuun w'a pa nɔ wɛ, a wu pu she wɛɛ na wu wo jomɔ pu ni. Pee jomɔ pe wo yɛɛ kaa li wa le nɛ kenɛ ni. Wù

Shɔvɔɔ Kile w'a na tun na nɛ w'a pee yu sipyii pu mu.

⁴ Ayiwa, Tite mu mu nɛ we sɛmɛ we tun. N'a daa wemu w'a wù bɛɛri pinnɛ ge, nɛ ja yɛ pyaa mu ya sii wee n'a daa wu funŋɔ ni.

Wù To Kile ni wù Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wu niimɛ ni jɔnɔnɛ kan ma mu.*

Kapyenɛɛ kiimu k'a kan Tite mu ge

⁵ Ayiwa Tite, keree kiimu k'a kori shɔɔnri baa Kereti fiige ki ni ge, nɛ mu yaha wà kɔnhɔ m'a kee shɔɔnri. M'a egilizi jahagbaa fɛɛ pii shɔɔnri n'a daa fɛɛ pu tɛ ni, m'a pee tenɛ kulogoo ki bɛɛri ni n'a daa fɛɛ pu jɔnɔ ni, m'a li pye ba nɛ yi jo ma mu wɛ! ⁶ Jaagi xuu ya yaa na ta wa shishiin bɛ na pii sipyii pii ni wɛ. P'a yaa na pye cɛɛ nigin nigin cepee. Pu nɔhɔpiire ya yaa na pye n'a daa fɛɛ, ti ganha ba doroo torogaguunɔ na wɛ, t'i da ti na ti sefɛɛ jɔmɛhɛɛ conɪ. ⁷ Egilizi jahagbaa fɔɔ ya yaa na pye jaagi xuu baa, bani Kile wo kapyenɛɛ w'a byi. Wu ya yaa na pye jɔsanga fɔɔ wɛ, wu ya yaa na pye loyiridaan fɔɔ wɛ, wu ya yaa na pye singba, kelee kafugo sipya wɛ, wu ya yaa w'a wari shaa ni nanmahara ni wɛ. ⁸ Ga w'a yaa wu ta wu na nabuun kemɛɛ, wu bye kasaanja pyevɔɔ, wu bye fungɔngɔ fɔɔ, wu bye sipya wemu w'a tii ge, wu bye fɛɛfɛɛ Kile jaha tãan, wu da jani wuyɛ na. ⁹ W'a yaa wu nɔɔ yaha Kile wo Kafila wu na ma na jo ba w'a kalaa wu ni kalaagana lemu na wɛ, kɔnhɔ wu já w'a sipyii pu kalaa. Wu da pu yeri na bɛ ni kalaa can can wo wu ni. Piimu p'a nakaara ti pyi ge, wu da pee wo tapiinnɛ ki shɛɛ pu na.

Na jo ni karamɔgɔ-kafinejuu pu ni

¹⁰ Bani sipyii nijehɛmɛɛ pu ma diin na jɔnɔ baa jomɔ yɛ yu, na sipyii piinnɛ na yu na fo p'a

* 1:4 We duba we jɛ Kiricɛɛn fɔ kangana.

cekoonro pyi ba Yawutuu pu je we. ¹¹ M'a yaa na pii sipyii pii joo to, bani kalaa wemu wu je wu ya yaa p'a wu kaan we ge, wee p'a gaan, na kponponoo kii wo n'a daa wu kyeege lee funno ni, tifiire baa saraa feni. ¹² Pu Kireti sheen ye pyaa wo fungongo foo wa ya jo na: «Kireti sheen ya kafineye yu tuun beeri ni; pu je ba yacoyo je we; saafee pu je pii, pu yaceree di ya jini we.» ¹³ Pee jomoo pe di je can. Lee wuu na, wa bu katiibaana la pye, li jo wu jii na, m'a yi jo waha, konho pu n'a daa wu bye baraga wo. ¹⁴ Pu ganha bu da daha Yawutuu pu wo giraya jomoo pu feni we. Piimu be p'a can wu she ge, pu ganha bu daha pee be wo jomeheee ki feni we.

¹⁵ Sipyii piimu zoloo pu je feefee ge, yanmuyoo beeri yi je pee mu feefee. Ga piimu zoloo p'a noroo, n'a daa di je pu mu-i ge, yanmuyoo beeri y'a noroo pee mu. Bani pu fungonyo ye, ni pu zoloo p'a noroo. ¹⁶ Pu m'a yu na pee ya Kile ce, ga pu kapyegee di li shee na kafineye p'a yu. Tonbensipyii ni n'a she sipyii pu je pii, ali pu ya ja kiire be pye lemu je nizaana we.

Naarigana lemu l'a saha ni Kile wo kalaa wu ni ge

2

¹ Ayiwa, mu kunni Tite, yemu y'a sii saha ni kalaa can can wo wu ni ge, ta yee yu. ² Yi jo noholee pu mu na pu tenehe yaha puye na keree beeri ni, p'i baraga yaha puye na, p'i bye fungonyo fee. P'i baraga ta n'a daa, ni taanengee, ni loxulo ni!

³ Yi jo celee pu be mu na pu be pu pu wo naarigana li pye l'i saha ni Kile jidaan ni. Pu ganha bu zajuuro yaha pu kapyenge we, pu ganha bu singbaa yaha pu kapyenge we. Yeriyerijomoo pemu pu je nizaama ge, p'i da pee kaan, ⁴ konho pu da li shee cepiire ti na, na pu namaa ni pu nohoopiire kaa ya yaa na dan

pu ni. ⁵ P'i bye fungonyo fee, p'i ja puye na, p'i da pu puga ki kapyenge ki beeri pyi ni zosaama ni, p'i da puye tirige pu namaa mu. Konho wa shishiin ganha bu kafilakuumoo ta di jo wa Kile wo jomoo pu na we.

⁶ M'a pee jomoo pe ninumoo jo levee pu be mu na pu fungonyo yaha puye na keree beeri ni. ⁷ Muye pyaa k'a yaa na pye jaha shesheere keree beeri ni, ma kapyegee nizaanaa funno ni. Ma da sipyii pu kalaa ni funvige, ni see jaha ni. ⁸ Ma da kafila can can wo kaan ma kalaa wu ni, wemu wu je wa da ja wu kaala-ge, konho wu peen p'i zhiige, pu ganha bu kakuunoo la shishiin ta di jo wu na we.

⁹ M'a yi jo buloo pu be mu na p'a puye tirige pu kafee mu keree beeri ni. P'i da pu jidaan keree pyi, pu ganha ba pu kaala we. ¹⁰ Pu ganha ba pu kafee pu yanmuyoo luu we, p'i bye jomeheee fee, p'i puye yaha tadaa sipyii tuun beeri ni, konho sipyii di da baraga teri wu Shovoo Kile wu wo kafila wu na.

¹¹ Bani Kile wo niime w'a wuye she. Wee ni sipyii pu beeri wo juwuuro t'a foro. ¹² Wee niime wu baraga ni Kile ya wee kalaa, na yi yu wee mu na naarigana lemu li je Kile jii fyaara baa ge, ni ke konoo ke wo lakuunoo ke, na wee pu yee joo yaha. Na wu da jaari nijaa wo cana jii le ni ni fungongo feere ni, ni tifiire, ni Kile jii fyaara. ¹³ Tadaa nizaana ke ki wa wu mu ge, wu kee sige yani ki sheduun wu pa no ge, Yesu Kirisa wemu wu je wu Kilegbo ni wu Shovoo ge, kee cana wee wo nooro wu da ba wuye she. ¹⁴ Wee w'a wuye kan, na xhu wee wuu na, konho wu wee sho kakuunoo tuuyo beeri na, wu wu pye feefee, wu wu pye wu wo sipyii, konho wu wuyee po wu da kasaanaa pyi tuun beeri ni.

¹⁵ Ta sipyii pu kalaa mu, ma da pu yeri. Wa bu nahana, m'a weefoo jaagi na be ni Kile wo fanha ki ni.

Wa shishiin ganha bu da ma fanha we.

N'a daa fεε p'a yaa p'a jaari jaarigana lemu na ge

3

¹ M'a n'a daa fεε pu funɓo to na p'a yaa p'a puyε tirige fiige ki jahagbaa fεε, ni ki fanhafεε pu mu; p'i da pu jomεhεε conī. P'i gbegele yaha kapyegεe nizaanɓa bye kaa na tuun bεeri ni. ² Pu ganha ba sipyii zolɓo yu wε, pu ganha ba yoyo koon wε, p'i juyo penji na sipyii pu bεeri ni, p'i bye lotangaa fεε. ³ Bani taashiine ni, wεe bε pu bye fungonyo baa fεε, Kile jomεε cobaalaa, ni sipyii piimu p'a wuregi ge. Wεe bi wuyε yaha keree bεeri tuuyo wo jidaan keɓe ni, ni xonhoro tuugo bεeri, fo na she wεe pye keree bεeri wo buloo. Kuumo ni jepenwaa funɓo ni wεe bi jaari. Wεe bi sipyii pii ko, a pii bε di wεe ko.

⁴ Ga wu Shovoo Kile wo saama pe, ni taanjegeεe kemu ki jε wu ni na jaha tii sipyii na ge, ba yee ya yiyε she tuun wemu ni wε, ⁵ a Kile di wεe juɓo wolo. Ga li wa kanna wεe wo kapyegεe k'a tii na lee na w'a lee pye-e dε. Wεe jijaara t'a jε wu ni, lee na w'a wεe sho. Fεfεεε Munaa l'a wεe wuu, na wεe sho, na wεe pye wεe ya sevonɓo se, na jii sicuumo nivomɓo kan wεe mu.

⁶ Kile ya Fεfεεε Munaa li tirige wεe na fo xuuni wu Shovoo Yesu Kirisa baraga ni, ⁷ konho wu ja pye sipyii-tiimeε Kile jaha taan wuyε pyaa wo niime wu baraga ni. Nii sicuumo nixhobaama pemu na w'a daa ge, wu ja pa pee bε ta. ⁸ Ayiwa, pee jomɓo pe ya sii tii finnje, na tadarja xo. Ne funɓo ki wa m'a da yi yu xuuni m'a wari sipyii pu mu, konho piimu p'a da Kile na ge, pee di la le puyε ni p'i da kapyegεe nizaanɓa pyi. Lee l'a jo, lee ni sipya di wa kuduun taa bε.

⁹ Ga ma ganha da mayε yaha juɓo baa nakaara te na wε, ni taashiine li wo sipyii meye yi wo nakaara, ni jomεhεε ni yoyo yemu p'a yirige Kile tudunmoo Musa wo saliya wu keree na ge. Ma ganha bu mayε le le la shishiin ni wε, bani kuduun wa lee la shishiin ni wε, kaɓoo bε di wa li na wε. ¹⁰ Piimu p'a sipyii pu piinne na pu waagi ge, ma bu wee wa shi yeri na no tɓɓjii shuun na, wu bye w'i ya yee logo wε, laraga kon wu na. ¹¹ Bani m'a li ce na jo sipya wu jε wii wemu ya foro Kile koo li ni ge. Jurumu w'a byi wemu na ba Kile wo kiiri wu no wu na ge.

Poli ya yere lemu kan kurogo ki na sanha ge

¹² Di ba Aritemasi tun ma mu tuun wemu ni kelee Tishiki, m'a fyaala pa na juɓo ciri Nikopolisi kulo li ni, bani na funɓo ki wa di ba she wiire ti tuun wu pye wa. ¹³ Zenasi wemu wu jε sipyii tegevoɓo kiiri na ge, hakili yaha wee ni Apolosi na, m'a pu tege jaagoo li na, konho yaaga ganha she pu kuunɓo wε. ¹⁴ Wεe bε wo cebooloo pu ya yaa na pye kaɓoo baa wε. P'a yaa na puyε taanni kasaanɓa pyegana ni, konho p'i ja pii tege.

¹⁵ Piimu bεeri pu wa naha ni ne ni ge, pu bεeri ya ma shaari. Wu kaa ya dan piimu ni n'a daa wu wo koo ni ge, m'a pee bεeri shaari!

Kile wu niime kan yi bεeri mu.

Filemó Tudunmóó Póli ya sémé wemu tun Filemó mu ge

Jógó wu jé Filemó wé?

Kolose shén wu jé Filemó, na jé sanha li see sipya wa. Póli w'a Yesu Kirisa wo Jozaama pu jo wu mu, a wu pu logo, na dà pu na, na bye n'a daa fòó. Wee kaban n'a daa fée p'a bi puyé pinné na Kile péle. Tuun wemu ni Póli bye Oromé ni wu kaso lezhiine li ni ge, wee tuun wu ni w'a we sémé we ka na tun Filemó mu. We sémé we ni Kolose shéén wo wu taatunhóó ya laha kiyé na wé.

We sémé we kakana njú

Bulona wa bye Filemó mu wu mége di jé na Onézimu, wee bi kakuunó la pye, na baa. Taashiine li ni bulo béeri w'a paa ge, pu bu wu ta co, pu bi da já wu gbo bé.

Ba w'a paa wé, na shé saha ni Póli ni Oromé kugbóó li ni, a wee di Kile Kafila jo wu mu, a w'i dà Yesu na, na bye Kiricén. A wu Póli tége a p'i ganha na Kirisa wo Jozaama pu yu. A Póli di li ta l'a póró Onézimu wu kuri pa wu kafóó Filemó mu, p'i ba bé, p'i bye shiizhan. A w'i yi jo Filemó mu na wu ganha bu kakuunó la shishiin pye Onézimu na wé, ga na wu wu co Kirisa wo karijéége ki ni ba wu ceboro jé wé. Onézimu mége ki kóri wu jé na: «Karı́ó». Ga w'a pa puyé yaha «Karı́ó baa» Filemó mu tuun wa funhó ni. Ga Póli ya li shé Filemó na na wu karı́ó wa wee Póli mu, na jé Filemó bé mu nime (Filemó 1).

Póli ya li shé we sémé we ni na bu-loo ni pu kaféé béeri pu jé nigin, na pu béeri pu jé cebooloo Kirisa wo karijéége ki ni. Póli ya li sha Filemó mu na wu sáó Onézimu na, wu wu co ba wu ceboro ni wu taanji jé wé.

Sémé wu kafila njúgbáó

Filemó 1-3 Póli fò ni wu baraga daha mujuu.

Filemó 4-7 Póli ya Filemó wo n'a daa wu sáó.

Filemó 8-22 Póli ya Filemó keme jéeri Onézimu keree na.

Filemó 23-25 Póli ni wu taanjiine fò mujuu.

Póli fò mujuu

¹ Nε Póli we p'a le kaso ni Yesu Kirisa wo mége ki kaa jo na ge, nε ni na ceborona Timote, wée p'a we sémé we tun wù labyejii, wù taanjii Filemó mu. ² N'a daa fée piimu p'a puyé pinné ma puga ki ni ge, na wu tun pee bé mu, na wu tun wù ceboroshó Afia mu. Wù ceborona Arishipi wemu w'a kanhama pu jaa ni wù ni shiizhan labye wu feni ge, ni wee bé.

³ Wù To Kile ni wù Kafóó Yesu Kirisa wu niime ni janije kan yi mu.*

Póli ya Filemó wo taanjiéége ke ni wu n'a daa wu kaa logo

⁴ Na ceborona Filemó, nε ba da Kile jéeri tuun béeri ni, nε ma na fungóngó yaha mu na, na baraga taha wu na mu wuu na. ⁵ Bani mu ya dà Kafóó Yesu na dagana lemu na ge, na n'a daa fée pu béeri co ni taanjiéége kemu ni ge, yee béeri ya nó nε na. ⁶ Lee wuu na, nε Kile jéeri mu mu, kónhó n'a daa wu wo karijéége ke k'a wù pinne ni ma ni ge, la di fara kee na. Lee di bye karı́njó, kasaanjaa kiimu béeri ki wa wù mu wù jiiféere ti ni Kirisa ni ge, m'a kee béeri cé. ⁷ Na ceborona Filemó, taanjiéége ke ki wa mu ni ge, k'a lowaa le Kile wo nagoo pu béeri ni. Lee ya nε funhó taan, na nε luu jiije fo xuuni.

Onézimu wemu wu bye Filemó wo bulo ge, Póli ya Filemó jéeri wee wo keree na

* **1:3** We duba we jé Kiricén fò kangana.

⁸ Lee wuu na, na ceborona, keree kiimu bæeri mu ya yaa na pye ge, Kirisa wo karijæegε ki funɲo ni, nε bi da já mu karamu mu wu ki pye. ⁹ Ga yani nε wu lee pye ge, nε yaa na mu jæeri taanjæegε ki wuu na. Nε Pɔli, nε jæri nɔhɔɛ, lee na laha wà, nε jε kaso ni Yesu Kirisa mεge ki wuu na. ¹⁰ Onεzimu wo shizhaa na n'a da ma jæeri. Kirisa wo karijæegε ki funɲo ni w'a jæri ba nε ja jε wε, kaso gbaha ki ni naha. Onεzimu mεge ki kɔri wu jε kaɲɔ. ¹¹ Nε kunni ya cε na jo wu ya yaaga jɔ mu na taashiinε li ni wε. Ga nime, nε fara mu na, w'a keree jɔgi wèe bæeri na. ¹² Lee wuu na, n'a da wu yaha zhe ma yiri. W'a jæri ba nεye pyaa munaa shige jε wε. ¹³ Nε kunni la bye di wu yaha naye tãan naha. Kilε Jozaama pemu wuu na di jε kaso wu ni ge, wu bye wee ma tεge, wu da kapyenεε pyi na mu. ¹⁴ Nε funɲo wa di kaa la shishiin pye lemu ya bε ma mu wε. Nε funɲo wa di ma karamu le kasaana le wo bye na wε. Ga nε funɲo wa li bye di she da w'a pye mayε pyaa jidaan.

¹⁵ Ma na zhe li ta mu ni Onεzimu ya laha yiye na jæere ye nigin funɲo ni, kɔnhɔ wu guri pa nɔ ma na, wu gori yaha ma mu gbee. ¹⁶ Ga nime, wu jε nago kanna bulo wu jε sanha wε. Wu tayerege ya pele bulo wogo na. Wu co ni taanjæegε ni, m'a wu co ma ceboro. Wu kaa kunni ya dan nε ni fo xuuni, ga wu kaa kuuni ya yaa na dan mu ni na toro nε tãan, bani sipya wu jε wii, na nɔhɔ pye Kirisa wo.

¹⁷ Wee tuun wu ni, ma bu da m'a sii na nε wii ma najii ye pyaa pyaa, m'a yaa ma Onεzimu co ba ma da naye pyaa ki co wε. ¹⁸ Li bu she da nago w'a kaa la kyεegi ma mu, kelee ma foo jε wu na, lee yaha nε kace na. ¹⁹ Nε Pɔli ye pyaa k'a ye ka na kenε ki na jo nε na ba lee bæeri foo tɔ ma mu. Nε foo le li wa ma na ge, nε funɲo wa nago di ma funɲo tirige ni lee kaa ni wε. Lee foo le, lee

jε muyε pyaa kee. ²⁰ Na ceborona, n'a ma jæeri ma jɔ mayε na, m'a le kasaana le pye na mu Kafɔɔ wuu na. Nɔ mayε na m'a na funɲo jiiε, karijæegε kemu ni wù wa Kirisa ni ge, kee mεge na. ²¹ Nε dà li na nago nε bu kaa lemu jæeri mu mu, mu na lee pye nε mu; lee wuu na nε ye ka na tun mu mu. Nε dà li na sanha nago keree kii nε jo mu mu ge, mu na kee bæeri pye fo na doro bε nε wo nijogoo ki tãan.

²² Ayiwa, lee kadugo na m'a tashɔngɔ ka keree pye na mu, bani nε dà li na yi wo jεrege ki funɲo ni jo pu na ba na yaha yi mu cana ka.

Pɔli ni wu taanyiinεε fɔ mujuu

²³ Na kaso lejii Epafirasi we wu jε kaso ni Yesu Kirisa mεge ki wuu na ge, wee ya ma shaari. ²⁴ Na labyenii pusamaa bε, Marika, ni Arisitaaki, ni Demasi, ni Luka, pee bæeri ya yi shaari. ²⁵ Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime kan yi mu.

Heburuu Sεmε wemu w'a tun Heburuu shi wu mu ge

Mii we sεmε we d'a yiri we

Wεe ya ta we sεmε we kavoo tii ce we. Ga l'a fiinne na wu kavoo wu bi Girekii jomoo pu ce xuuni, na Yawutuu kalegee ki be ce, na Karineege Nome Nilεe li be ce xuuni.

M'a jo Heburuu la, ma shiin ya jo Yawutuu la, yi beeri ne nigin. Yawutu wu bye wii wemu ya da Yesu Kirisa na ge, bani w'a yu na «wεe sefelee» (Heburuu 1:1). N'a daa fee nizhiilee pu baraga ni w'a Kile Jozaama pu ta (Heburuu 2:3).

We sεmε we kakana nuno

Yawutuu piimu p'a bi giin p'i guri Yesu noho ni, p'i ba daha Yawutuu wo kalegee ki feni sanha ge, pee mu w'a we sεmε we tun, kohno p'i gori yaha Yesu wo n'a daa wu ni. Ga wee ya ce xuu weke wuu mu w'a wu tun we. A wu li she pu na na Yesu ya ye yanmuyo yi beeri na.

Kile Jomoo yere l'a pye we sεmε we wo funno jomoo pe. Ga, a p'i sεmε nifenhene la ka na fara pu na.

Sεmε wu kafila nughayo

Heburuu 1—2 Kile tudunmoo wu ne Kile Ja we. W'a ye melekee na.

Heburuu 3:1—4:13 Kile Ja w'a ye Kile tudunmoo Musa na.

Heburuu 4:14—7:28 Kile Ja wu ne saraya naha shoonrivoo nijeme.

Heburuu 8:1—9:28 Kile ya karineege nivono kemu teje ge, kee ya ye nizhiige ki na.

Heburuu 10:1-18 Kile Ja wu saraga k'a ye Musa wo saliya wu woyo yi na.

Heburuu 10:19-39 Na samohoro ni lowaa ta n'a daa wu ni.

Heburuu 11:1—12:13 Wu sefelee piimu p'a pye n'a daa wu wo namaa pu ge.

Heburuu 12:14—13:21 Yemu y'a jo waha ge, ni fundogo jomoo, ni duba.

Heburuu 13:22-25 Seme nifenhene ni fo mujuu.

Kile ya yu ni wee ni wu Ja Yesu Kirisa gboroo ni

¹ Kile ya jo ni wee sefelee pu ni taatorono li ni teege ni nehenene ni; ni jogaana ni nehenene ni, Kile tudunmoo pii no na. ² Ga nime, ye cazaya ye na w'a wu jomoo pu kan wu Ja wu mu wu jo wee mu. Wee Kile ya teje na pye yanmuyo yi beeri wo cen lovo. Wee gboroo be ni w'a konoo yaa. ³ Wee ne Kile wo nooro wu w'a ni ge, wu ni Kile keree ki ne nigin. Yanmuyo yi beeri yi ne wu sefelee jomoo pu gboroo ni. W'a sipyii je na yeege pu jurumu wu ni, na diin Se Beeri Foo To Kile kanige ce fugba wu ni.

Yesu Kirisa ya ye melekee pu na

⁴ Kile Ja w'a ye melekee pu na fo xuuni, bani Kile ye pyaa ya mege kan wu mu kemu k'a ye fo xuuni pu woyo yi na ge. ⁵ Kile ya ta melekee wa shishiin pye na: «Mu ne ne Ja, ne mu pye na Pya ninaa we.»? W'i ya ta melekee wa pye na: «Ne na ba bye ma To, m'a bye ne Ja we.»* ⁶ Na fara lee na, Kile ya wu Ja nigin wu tun konoo na tuun wemu ni ge, na jo: «Melekee pu beeri p'a wu pelee.»*

⁷ Ye w'a jo wu melekee pu shizhaa na ge, yee ye:

«Tudunmoo pu ne pii, na ne kapyebyii,

W'a pu neri kafeege; na pu neri nanine.»*

⁸ Ga ye Kile ya jo wu Ja wu shizhaa na ge, yee yi wa me:

* 1:5 Zaburuu 2:7; 2 Samuweli 7:14 * 1:6 Duterenoome 32:43; Zaburuu 97:7 * 1:7 Zaburuu 104:4

«Mu jε Kile, ma saanra ti da ga xhɔ bada wε.
 Mu wo fanha ki publiin le, tiime publiin li jε lii.

⁹ Keree kiimu k'a tii ge, kee k'a dan mu ni,
 katiibaana ya dan mu ni bada wε.

Lee wuu na ma Kile w'a ma jaha bulo,
 na wu fundanga sinme pu le ma juro ni,

pee pemu p'a li shεε na m'a jeri saan ge.

A wu ma pye m'a ye ma kaafεε na.»*

¹⁰ Kile ya jo Kirisa shizhaa na sanha na:

«Kafɔɔ, mu w'a jine nɔhɔ shan fo taashiine li ni.

Muye pyaa keye y'a fugba wu be yaa.

¹¹ Ye yanmuyɔ ye beeri yi da ba doro, ga mu kunni na ba bye ma tateenge ni fo gbee.

Yi beeri na ba le ba fanja ya legi legana lemu na wε.

¹² Ma na ba yi kuri ba p'a fuugo kurulo wε.

Yi na ba jeri ba sipya ya falenje jeri wε.

Ga mu kunni, mu wa ma siime na, tehene be di wa ma canja nehεε na wε.»*

¹³ Ayiwa, Kile sanha yi jo ja melekeε wa mu bada wε na:

«Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce,

fo di ba ma pεen pye ma jidahaata tahaɲa.»*

¹⁴ Melekeεε jε jɔgɔ ye wε? Pu beeri pu jε munahaa, tudunmɔɔ pu jε pii. Sipyii piimu pu da ba shɔ ge, Kile ya melekeεε pu tunni pu na pee tɛri.

2

¹ Ayiwa lee wuu na, keree kiimu wεe ya logo ge, wεe ya yaa na wu

funyɔ yaha ki na xuuni, kɔnhɔ wu funjɔ ganha da wɔ wu ki yaha wε,

² Bani melekeεε p'a jomɔ pemu jo ge, pee ya pye can; piimu ya ta pee jomɔ pu wii yaaga wε, kelee piimu p'a she pu ni ge, Kile ya pee beeri saraa na be ni pu kapyegeε ni.

³ Ayiwa, Kirisa ya wεe shɔ shɔgana lemu na ge, Kafɔɔ ye pyaa k'a pye shenshiime na tee juwuuro ti kaa jo. Lee kadugo na, wu kalaapiire ti t'a pu logo ge, a pee di pu jo fiinne wεe mu.

Ayiwa, wu bu le yaha jaha kaa, shɔgana leke na wεe di da ba sii zhɔ pee kanhama pu na wε? ⁴ Kile ye pyaa ya li she na pee jomɔ pe jε can. A w'i sefeεεε kan wu kalaapiire ti mu p'a jaha sheshεεε ni kagbɔhɔɔ ni kakanhanja tuuyo njehεye pyi. W'a Fεfεεε Munaa li wo loolodaha ki be kan pu mu be, na be ni wuye pyaa jidaan ni.

Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni sipya ya juwuuro taa

⁵ Ayiwa, kobaɲa kemu kaa wεe ya yu ge, Kile ya ta kee wo juro fεεεε ti kan melekeεε pu mu wε. ⁶ Ga l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Sipya jε jaha fo mu w'a ma funjɔ shaa ni wu ni wε?

Sipyiyawyii jε jaha fo mu w'a li kaseεεε pyi wε? ⁷ M'a wu ceɛɛε na foro melekeεε pu taan jeri funjɔ ni. M'a nɔɔɔ ni pεεεε tɔ wu juro ni na pye wu saanra judɔɔ.

⁸ M'a yanmuyɔ yi beeri kuu wu kan.»*

Ayiwa ma bu logo na Kile ya «yanmuyɔ yi beeri» kuu wu kan, lee kɔri wu jε na yanmuro ka shishiin jε kuubaa wu mu wε. Ga lee be na, wεe sanha yanmuyɔ yi beeri ja y'a kuu wu mu wε. ⁹ Ga Yesu wemu w'a ceɛɛε na foro melekeεε pu taan jeri funjɔ ni, kɔnhɔ wu xhu sipyiire

* 1:9 Zaburuu 45:7-8; Ezayi 61:3 * 1:12 Zaburuu 102:26-28 * 1:13 Zaburuu 110:1 * 2:8 Zaburuu 8:5-7

ti beeri wuu na Kile wo niime wu gbɔɔɔ ni ge, nime wee ya nɔɔɔ ni pɛɛɛ ta, bani w'a xu wo kanhama pu soro.

¹⁰ Ayiwa can na, we w'a yanmuyɔ yi beeri yaa, ni yanmuyɔ yi beeri ya yaa wu wuu na ge; l'a be To Kile mu wu Yesu pye ɲunɔfɔgbɔ nijemɛ jaagi baa wo wu kanhama pu gbɔɔɔ ni. Kɔnhɔ shenɲehemɛɛ di bye Kile nagoo, p'i jé wu nɔɔɔ wu ni. Bani Yesu wu ɲɛ pu ɲuwuuro ti ɲunɔfɔɔ. ¹¹ Yesu wemu w'a sipyii jii na wo pu jurumu ni ge, wee ni wu sipyijii pu beeri To wu ɲɛ Kile. Lee wuu na, li ya ta pye shiige wu mu w'a pee pyi wu cebooloo wɛ. ¹² Lee wuu na w'a jo:

«Kile, n'a da ma mege ki yiri na cebooloo pu mu,
di ma masɔɲɔ yogo cee na sipyii pu beeri ɲii na.»*

¹³ A wu Kile pye sanha na:

«N'a da mu pye na tadanɔ.»
Na nɔhɔ jo sanha na:

«Kile ya nagoo piimu kan nɛ mu ge, nɛ ni pee piiri shiizhan.»*

¹⁴ Ayiwa, sipyii p'a pye Kile nagoo pee, lee wuu na Yesu be ya pye sipyiyawyii. W'a pye mu kɔnhɔ wu xu wu gbɔɔɔ ni, xu sefɛɛɛ te ti ɲɛ Shitaanni keɲɛ ni ge, tee di gyɛɛgi. ¹⁵ Xu ɲii fyaara ya piimu pye Shitaanni wo buloo pu shi wu canɔ ɲehɛɛ ki beeri funɲɔ ni ge, kɔnhɔ wu pee be ɲunɔ wolo. ¹⁶ Can na Yesu ya ta pa di ba melekɛɛ pu sho-ɛ dɛ! Ga Ibirayima nagoo w'a pa sho. ¹⁷ Lee wuu na li waha l'i waha, w'a yaa na pye sipyiyawyii pyegana beeri na, kɔnhɔ wu bye pu saraya ɲaha shɔɔnɲiveɛ wo ɲunɔfɔgbɔ, wemu w'a ɲunɔ ɲaari, na ɲɛ ɲɔmɛɛ fɔɔ Kile wo labye wu ni ge. Kɔnhɔ wu sipyii pu wo jurumu wu foo tɔ.

¹⁸ Ayiwa, piimu p'a gana nɔwuuro keɲɛ ni ge, wu na já pee

tege nime. Bani wuyɛ pyaa ki be ya jé nɔwuuro ni kanhama ni.

3

Kirisa ya ye Kile tudunmɔɔ Musa na

¹ Lee wuu na, na cebooloo Kile ya yee piimu yiri, na yee pye wu fɛfɛɛɛ sipyii fugba wu wo ɲanɲɛ ki kaa na ge, nɛ funɲɔ ki ɲɛ wù wù funyɔ yaha nidoyo Yesu na; Kile ya Yesu wemu pye wu tudunmɔ, ni saraya ɲaha shɔɔnɲiveɛ wo ɲunɔfɔgbɔ wèe wo n'a daa wu shizhaa na ge, ² Kile w'a wu tenɛ wee labye wu na, a w'i bye ɲɔmɛɛ fɔɔ ba Musa ya pye ɲɔmɛɛ fɔɔ wu labye wu ni Kile puga ki ni wɛ. ³ Ga Yesu ya yaa ni pɛɛɛ ni na ye Musa na, bani puga yaavɔɔ ya pɛɛɛ taa na ye puga kiye pyaa na. ⁴ Puga beeri, sipya wu ɲɛ ki yerenɛvɔɔ, ga yanmuyɔ yi beeri yerenɛvɔɔ di ɲɛ Kile. ⁵ Kile tudunmɔɔ Musa kunni ya pye Kile wo kapyebye, wemu w'a kapyenɛɛ ki pye ni ɲɔmɛɛ fɛɛɛ ni Kile wo puga ki ni ge. Kile bu jomɔ pemu jo w'a pee jo sipyiire ti mu. ⁶ Ga Kirisa ya pye Kile Ja wemu w'a pye ɲɔmɛɛ fɔɔ ge. W'a tiin Kile puga ki ni, na bye yanmuyɔ yi beeri ɲunɔ ni. Wèe pu ɲɛ kee puga ke; wèe funyɔ y'a taan jo n'a daa we ni tadanɔ kemu wa wèe mu ge, wèe ya yaa na la le, na gori yaha kee na fo taaxɔɔ le.

ɲmɔnɔ lemu l'a gbegele yaha Kile wo sipyii pu mu ge

⁷ Lee na Fɛfɛɛɛ Munaa ya jo:

«Yi bu Kile jomɔ pu logo ɲɲaa,

⁸ yi ganha bu da niwegee waha,

ba yi sefɛɛɛ p'a li pye pu wo n'a she wu tuun wu ni siwaga ki ni wɛ.

⁹ Wee xuu wu ni yee sefɛɛɛ p'a jo p'i nɛ Kile taanna wii,

na ta pu d'a nɛ kapyegeɛ ki ɲa,

* 2:12 Zaburuu 22:23 * 2:13 Ezayi 8:17-18

fo na she no yee kelee shishere
(40) na.

10 Lee wuu na, ne luu ya yiri pu taan;
a ne jo: <Pu funno keree k'a pu
piinje tuun beeri ni;
ne giin p'i na koo lemu ce ge,
pu ya lee ce we.>

11 Lee wuu na, ne luu ya yiri xuuni,
a ne gaa jo:
<Pu da ga ba je ne wo nmnono li
ni bada we.>*

12 Na cebooloo, y'a yiye kaseri,
n'a daa baara zoguwo ganha bu
da wa shishiin ni, wu zhe Kile ni
wo wu ni we. 13 Ga y'a yiye yeri
caya beeri, nijaa na ja jo caya yemu
beeri na ge, konho jurumu ganha
bu da yee wa shishiin piinje wu yi
niwegee pye ki waha we. 14 Tadaa
kemu wee ya ta fo taashiine li ni
ge, wee bu la le wuye ni na gori
yaha kee tadaa ki na fo na she no
li tene na, wee tuun wu ni wu na
bye Yesu wo karijii. 15 L'a ka Kile
Kafila wu ni na:

<Yi bu Kile jom pu logo nijaa,
yi ganha bu da niwegee
waha,
ba yi sefele p'a li pye
pu wo n'a she wu tuun wu
ni siwaga ki ni we.>*

16 Ayiwa, piike pu d'a Kile jom
pu logo, na noho n'a she le puye ni
we? Kile tudunmo Musa ya piimu
beeri jaha co na foro Misira fiige ki
ni ge, ta pee be we? 17 Piike taan Kile
luu d'a yiri fo yee kelee shishere
(40) we? Piimu p'a jurumu wu pye
na xhu siwaga ki ni ge, ta pee be
we? 18 Kile ya ka li na na joga ni joga
wu ne pee da ga ba je wee wo nmnono
fiige ki ni-i we? Piimu p'a wu jom
pu logo na noho n'a she le puye ni
ge, ta pee be we? 19 Lee l'a li pye wee
ya li ja, pu n'a daa baara ti wuu na
pee ya ta ja je Kile wo nmnono fiige ki
ni we.

4

1 Ayiwa, Kile ya nomoe lo wee mu
na wee na ba je wu nmnono li ni.
Lee wuu na, w'a wuye kaseri xuuni,
konho wa shishiin ganha da bye je-
baa li ni we. 2 Bani Kile Jozaama p'a
jo wee mu ba p'a jo pee mu jogana
lemu na we. Ga jom pe pee ya logo
ge, pee ya ta yafiin be jo pu na we.
Bani pu logowe ya ta pu co ni n'a
daa ni we. 3 Ba Kile ya yi jo jogana
lemu na we na:

<Ne loyire wo ya ka jo pu da ga ba
je

ne wo nmnono li ni bada we.>*

Ga wee piimu p'a da Yesu na ge,
wee kunni na ba je lee nmnono li ni.
Kile ya wu nmnono li kaa jo fo tuun
wemu ni wu labye w'a fa konjo ki
yaaduun wu ni ge. 4 Bani y'a jo
Kile Kafila wu ni caa gbarashuun
wogo ki shizhaa na na:

<Kile ya wu labye wu xo wa
caa gbarashuun wogo ki na,
na nm caa gbarashuun wogo ki
na.>*

5 Kile ya jo sanha na: <Pu da ga ba je
ne wo nmnono li ni bada we.>

6 Ayiwa, piimu p'a fenhe Kile
Jom pu logo ge, pee ya ta je lee
nmnono li ni we, bani pu ya ta da Kile
na we. Wee tuun wu ni piitilee p'a
yaa na je lee nmnono li ni. 7 Lee wuu
na Kile ya caa katii teje sanha, kee
ne <Nijaa>. W'a fenhe ye jo saannaa
Dawuda jo na fo l'a mo, yee yemu
y'a jo xo naha be ge na:

<Yi bu Kile jom pu logo nijaa,
yi ganha bu da niwegee waha
we.>*

8 Ayiwa, Zhouwe da bi sii ja nmnono
li kan Izirayeli nagoo pu mu, Kile
bi da jo nige caa katii shizhaa na
we. 9 Lee na ba Kile ya nm caa
gbarashuun wogo ki na nmogana
lemu na we, lee nmnono li tuugo k'a

* 3:11 Zaburuu 95:7-11   * 3:15 Zaburuu 95:7-8   * 4:3 Zaburuu 95:11   * 4:4 Zhenezi
2:2-3   * 4:7 Zaburuu 95:7-8

gbegele yaha sanha Kile sipyii pu mu. ¹⁰ Bani wemu w'a jé lee ηmṁṁṁ li ni ge, wee be ya ηmṁṁṁ wu na, ba Kile ya ηmṁṁṁ wε. ¹¹ Lee na, wù la le wù jé lee ηmṁṁṁ li ni, kṁnhṁ wa shishiin ganha bu da n'a she pyeveεε pu ni wε.

¹² Bani Kile Kafila wu ηe ηi wo ni baraga wo. Wu ηṁ ya taan na ye ηṁyṁ shuun ηmṁṁṁ na. Wu na já sipya su wu zṁ na, fo na she nṁ wu munaa tṁhεε na, na nṁ wu yatεnzogoyo ni semεε pu na. W'a sipyii funzhakeree ni pu funηṁ keree suguri, fo na ki ceni. ¹³ Kile wo yayaaga ka shishiin ya ηmṁṁṁ wu na wε. Kile wemu naha tāan w'a da ba fiin jo ge, yanmuyṁ yi bεeri yi ηe kṁεεnge na wee naha tāan tanmṁhṁṁṁ baa.

Yesu wu ηe saraya naha shṁṁnrivεε wo ηunṁfṁgbṁ we

¹⁴ Saraya naha shṁṁnrivεε wo ηunṁfṁgbṁ wu ηe wεe mu, wemu w'a dugi fo fugba wa ni ge; wee ηe Yesu Kile Ja we, Lee wuu na wù kori yaha wu n'a daa koo li ni. ¹⁵ Saraya naha shṁṁnrivεε wo ηunṁfṁgbṁ wemu wu ηe wεe mu ge, wee ya ηunṁ jaari wεe na, na wεe tṁri wù fanhaxhṁṁṁ keree na. Bani Shitaanni ya wu taanna wii ba w'a li pyi wεe na wε, ga wu ya ta já wu tṁṁṁ le jurumu wa shishiin ni wε. ¹⁶ Lee na, wù lowagaa wuu pu fulo Kile wo niime saanra koro li na, kṁnhṁ wo ηunṁ jaari wù na. Wu niime tirige wù na, kṁnhṁ wu bye wù tṁεvṁṁ wù tṁεṁduun ni.

5

¹ Ayiwa, saraya naha shṁṁnrivεε wo ηunṁfṁgbṁ wemu pu ma shṁṁnri lṁ sipyii pu tṁ ni ge, sipyii pu wuu na wu ma denε, kṁnhṁ wu da sipyii pu ni Kile tṁ keree ki shṁṁnri. Saraya yemu p'a wo pu wo jurumu w'i yafa pu mu ge, ni yanmuyṁ yemu p'a gaan Kile mu ge, kṁnhṁ wu da yee bε kaan Kile mu. ² Wu na já da

kaa cεbaalaa ni piinne fεε pu naha coni ni lotaan ni, bani wuyε pyaa be ηe fanhaxhṁṁṁ fṁṁ wa ba pu ηe wε. ³ Tee fanhaxhṁṁṁ te ma wu pye wu na saraya wo wuyε pyaa wo jurumu wu wuu na ba w'a li pyi sipyii pusamaa wo jurumu wu wuu na wε.

⁴ Ayiwa, wa shishiin da ga já wuyε pye saraya naha shṁṁnrivεε wo ηunṁfṁgbṁ wε, fo Kile ye pyaa bu ma yiri, na ma pye wii ba w'a Arṁn pye mu wε. ⁵ Lee l'a li pye, Kirisa be ya ta wuyε pεle na weeye pyaa k'a wuyε pye saraya naha shṁṁnrivεε wo ηunṁfṁgbṁ wε. Ga na Kile w'a wee pye wii; w'a Kirisa pye:

«Mu ηe ne Ja,
ne mu pye na pya nijaa.»*

⁶ Y'a ka Kile Kafila wu ni xuu wa be ni na:

«Mu na ba gori yaha gbee
saraya naha shṁṁnrivεε
ηunṁfṁṁ,
ba Melikisedeki ηe wε.»*

⁷ Tuun wemu ni Yesu di bye kṁṁ na ge, w'a bi li cε na To Kile na já wee shṁ xu na, a wu Kile ηeri, na ηεεgbṁṁ pye fo na mεε suu. A Kile di wu ηεrege ki shṁ wu Kile ηi fyaara ti wuu na. ⁸ Ga ali na ta wu ηe Kile Ja we, w'a sṁṁ na Kile ηṁmεε co wu kanhama pu funηṁ ni. ⁹ Ba w'a Kile wo kapyenεε ki bεeri ηṁ fa wε, piimu bεeri p'a wu ηṁmεε co ge, a wu pee bεeri shṁ; tee ηuwuuro te wa da ga xṁ bada wε. ¹⁰ A Kile di wu pye saraya naha shṁṁnrivεε wo ηunṁfṁgbṁ we ba Melikisedeki ηe wε.

N'a daa fεε p'a yaa na se naha na n'a daa wu ni

¹¹ Keree ni ηehεηεε wa wεe mu na yu yee mu le shizhaa na, ga ki kṁri shεmε p'a waha yee na. Bani yee keree naha cεmε p'a pen. ¹² Niime bi yaa na yee ta yee ya ηeri na xṁ kalaatii. Ga yee niime wuu mago sanha di ηe kalaatii na p'a yi kalaa

* 5:5 Zaburuu 2:7   * 5:6 Zaburuu 110:4

Kilɛ jomɔ pu keree nizhiigee ki ni. Jirimɛ na yee mago wa, yee da ga já yaligbangbanɲa li wɛ. ¹³ Wemu wɔ ɲɔlige ki ɲɛ jirimɛ yɛ ge, wee ɲɛ pubinne. Wee ya katiinɛ cɛ shɔɔnri katiibaana ni wɛ. ¹⁴ Ga yaligbangbanɲa ɲɛ sipyilɛyɛ wogo, pee piimu fungɔnyɔ y'a kasaanɲaa ni kakuunɔ cɛ shɔɔnri ge, bani p'a tee lee na.

6

¹ Lee wuu na, wɛɛ ya kalaa Kirisa wo keree kiimu ni ɲɔkɔɔnrɔ ti na ge, wù ganha bu da gori yaha kee yɛ na sanha wɛ. Wù la le wù shɛ ɲaha na ba n'a daa wu cɛvɛɛ see wuu ɲɛ wɛ. Wɛɛ ya yaa na kuri sanha ɲɔkɔɔnrɔ ti wo kalaa wu feni wɛ, wee wemu wu ɲɛ na sipya ya yaa na daburajɛ jo na wu tɔɔgɔ wolo kaɲɔɔ baa keree ni, na dà Kilɛ na ge, ² ni batizeli keree, ni na keye tɛri sipyii na na Kilɛ ɲɛɛri pu mu, ni xujɛnɛ li keree, ni kiiri we wu da ba gɔn korɔ sipyii na caxhɔgɔ ki cana ge. ³ Ayiwa, wù na kii keree kii yaha mu wù shɛ ɲaha na, ni Kilɛ ya li koro kan.

⁴ Piimu p'a kpɛɛngɛ ki ta tɔɔɲii nigin na xɔ, na fugba wu wo loolodaa li ɲɛhɛ, na Kilɛ wo Fɛfɛɛɛ Munaa li ta ge, ⁵ na Kilɛ jomɔ pu cɛ yacɛɲɛ, na cabaya sefɛɛɛɛ ti ɲɛhɛ ge. ⁶ Lee bɛ na a pee sipyii p'i zhe sanha Kilɛ jomɔ pu ni, na guri taha pu kalɛgɛɛ feni. Pee sipyii pii na já pye dii na daburajɛ jo sanha Kilɛ ɲaha taaan wɛ? Bani li ɲɛ kanna Kilɛ Ja wu puyɛ pyaa ya goroo korikoritige na, na wu shiige sipyiiire ti bɛɛri ɲaha taaan.

⁷ Ayiwa, zanhaya ɲiɲɛhɛyɛ ya dun ɲiɲɛ kemu na, k'i faa yapiiire yeege ki faa pyevɛɛ mu ge, kee ya Kilɛ duba taa. ⁸ Ga ki ba xhuyo ni ɲakuunɔ yeege, ki da yafiin bɛ ɲɔ wɛ, ga lanɲi ya kee tɛɛɲɛ. Ki taxɔgɔ ɲɛ na.

⁹ Lee bɛ na, na cebooloo, na taanɲiinɛɛ, ali wɛɛ ɲɛhɛ ba pe jomɔ niwa pe yu, nakaara wa wɛɛ funyɔ ni yee shizhaa na wɛ. Wɛɛ ya li cɛ

na yee wa koo nizaana ni, lee lemu li ɲɛ ɲuwuuro ti wo koo li ge. ¹⁰ Kilɛ ɲɛ tiibaa fo wu funɲɔ ki wɔ yee wo nibyegeee kee, ni yee wo taanɲɛgɛ ki na wɛ, taanɲɛgɛ kemu yee ya zheɛ cebooloo pu na Kilɛ mɛgɛ ki wuu na ge; bani yee wa yi cebooloo n'a daa fɛɛ pu mago ɲɔgi, ali nime we bɛ ni yee wa pu mago ɲɔgi. ¹¹ Ga wɛɛ funɲɔ ki wa yee bɛɛri nigin nigin wu la le yi da se ɲaha na mu fo tɛhɛnɛ le. Kɔnhɔ le na y'a daa ge, y'i ba lee ta. ¹² Wɛɛ funɲɔ wa yee pu pye saafɛɛ wɛ. Ga Kilɛ ya cɛn wemu ɲɔmɛɛ lɔ ge, sipyii piimu p'a la le na wee taa pu n'a daa ni pu loxulo gbɔɔɔ ni ge, yi pye pee taannivɛɛ.

Kilɛ ya ɲɔmɛɛ lemu lɔ ge

¹³ Tuun wemu ni Kilɛ ya ɲɔmɛɛ lɔ Ibirayima mu ge, ma na jo ba yaaga wa kemu k'a ye Kilɛ yɛ pyaa na wɛ, a Kilɛ di gaa wuyɛ pyaa mɛgɛ na na: ¹⁴ «Nakaara baa, n'a da duba ma mu, ma nagoo na ba ɲɛhɛ xuuni.» ¹⁵ Ayiwa, a Ibirayima di ganha na Kilɛ ɲaha wii ni loxulo ni, na sii mɔ lee ni. Kadugo taaan a Kilɛ di ba ɲɔmɛɛ li fa wu mu, w'a bi lemu lɔ wu mu ge.

¹⁶ Sipya ba da gaa, yaaga kemu k'a ye wu na ge, kee na w'a gari. Kee kaaga ke ki ma li shɛɛ na pee jomɔ pu ɲɛ can, na nakaara ta shishiin bɛ wa pu ni wɛ. ¹⁷ Lee pyegana li na Kilɛ ya li shɛ na fiinɲɛ wu cɛn lɔvɛɛ pu na, na ɲɛri wa shishiin wa wee wo katenɛnɛ li ni wɛ, lee na w'a kaa taha wu ɲɔmɛɛ li na. ¹⁸ Kii keree shuun we da já ɲɛri bada wɛ. Kilɛ wu ɲɔmɛɛ lɔ wu nɔhɔ kaa taha li na, wu da já kafineyɛ jo bada wɛ. Lee na wɛɛ ya lowaa ta, na wù keye kuri kee tadaanɲa ki na. ¹⁹ Kee tadaanɲa ki ɲɛ wɛɛ mu ba tɔɔɔ ɲɛ wɛ, temu t'a dugo, t'i kɔɔɔgɔ conɲi na yerɛɲɛ lɔhɔ ni ge. Ki ɲɛ ba baraga yanmunɔ ɲɛ wɛ; k'a wɛɛ tɛri wù gori yaha n'a daa ni. Lee wuu na wù na já jɛ fɛfɛɛɛɛ ti bɛɛri wo fɛfɛɛɛɛ xuu wu ni Kilɛ ɲaha taaan wù n'a daa wu

baraga ni. Fàŋa ka ki bi lee kuŋɔɔ le ɲaha pari. ²⁰ Yesu ya fɛnhɛ jé wèe ɲaha na wee xuu wu ni, kɔnhɔ wu wèe wo jurumu wu laha wà. Wee ya pye saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuŋɔfɔgbɔ ba Melikisedeki bi bye wɛ. Wu na ba gori yaha gbee tee ɲuŋɔ fɛɛɛ ti ni.

7

Melikisedeki ya ye Levi wo nagoo pu na

¹ Ayiwa, we Melikisedeki we ya bye Salɛmu kulo li wo saan, na ɲɛ bɛ Kilɛ-gbɔtabaaga wo saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ. Wee tuun wu ni Ibirayima bi shɛ kashɛn ɲmɔ ni saannaa piitiilee ni, na se ta pu na. Ba w'a pa guri na ma wɛ, a Melikisedeki di shɛ wu ɲuŋɔ círi, na duba pye wu mu. ² Yaaga yaaga Ibirayima ya ta kashɛn ki ni ge, a wu yee bɛɛri jagi wolo kan Melikisedeki mu. Melikisedeki kari wu ɲɛ na: «Tiime saan», na fara lee bɛ na, Salɛmu kulo li saan wu ɲɛ wii. Lee kɔri ɲɛ: «Najɲɛ saan». ³ To ni nu ɲɛ wu mu wɛ. Wa shishiin ya ta jo wu nɔhɔ tayirige shizhaa na, kelee wu segana, kelee wu xugana shizhaa na wɛ. Wu ɲɛ ba Kilɛ Ja wu ɲɛ wɛ, bani wu na gori yaha wu saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛɛ ti ni gbee.

⁴ Ta yee ya li cɛ na sipyigbɔ wu ɲɛ Melikisedeki wɛ? Fo wèe tole Ibirayima ya yaaga yaaga ta kashɛn ki ni ge, a wu yi bɛɛri jagi wolo kan wu mu wɛ! ⁵ Levi nagoo piimu p'a jin saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛɛ ti kapyɛɛ ki ni ge, saliya wa pee mu p'a jagi shuu Izirayeli nagoo pu mu, lee kɔri p'a wu shuu puyɛ pyaa shi shɛn pu mu, ali na ta pu bɛ ɲɛ Ibirayima nagoo p'a. ⁶ Melikisedeki bye Levi shi shɛn wɛ, ga na jagi shɔ Ibirayima mu. Kilɛ bi ɲɔmɛɛ lɔ wee Ibirayima wemu mu ge, a wu duba pye wee mu. ⁷ Ayiwa nakaara baa, duba pyevɔɔ ya ye duba tavɔɔ na. ⁸ Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ pu

shizhaa na, piimu p'a bi jagi wu shuu ge, pee bye sipyii piimu da gori xu baa wɛ. Ga Melikisedeki we w'a jagi wu shɔ Ibirayima mu ge, l'a shɛ na wee na gori yaha ɲii na gbee. ⁹ Wèe na já jo na Ibirayima ya jagi wu wolo tuun wemu ni ge, Levi nagoo piimu p'a jagi wu shuu ge, pee bɛ ya jagi wolo wee tuun wu ni.

¹⁰ Bani tuun wemu ni Melikisedeki ya shɛ Ibirayima ɲuŋɔ círi ge, pee bi sanha se wɛ; ga p'a bi bye Ibirayima ni.

¹¹ Ayiwa, Kilɛ ya saliya wemu kan Izirayeli nagoo pu mu ge, Levi wo saraya ye yi bye wee saliya we wo tayeregbɔhɔ. Tee saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛɛ ti da bi já sipyii pu shɔ pu jurumu wu na, ɲuŋɔ bi da bye nige li na nago saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ watii wu na tenɛ, wee di bye ba Melikisedeki ɲɛ wɛ. Wu ganha bu bye Arɔn wo kpɔɔn li shɛn wɛ. ¹² Ga saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛɛ ti bu ɲɛri, li waha l'i waha saliya wu bɛ ya yaa na ɲɛri. ¹³ Wù Kafɔɔ Yesu wemu kaa wèe ya yu ge, gbawege katii ni wee ya foro. Kee gbawege ke wo sipya wa shishiin ya ta saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛɛ kapyɛɛ pye saraya tasogonɔ xuu wu tãan wɛ. ¹⁴ L'a fiɲɲɛ na Zhuda wo gbawege ki shɛn wu ɲɛ wèe Kafɔɔ wɛ. Ga tuun wemu ni Kilɛ tudunmɔ Musa ya jo saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ pu shizhaa na ge, wu ya ta yafiin jo Zhuda wo gbawege ki shizhaa na wɛ. ¹⁵ Ayiwa, lemu li wa kii keree kii wo ɲɛri wu fiɲɲɛ sanha wèe mu ge, lee li wa mɛ. Saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ watii w'a tenɛ, wee ɲɛ ba Melikisedeki ɲɛ wɛ. ¹⁶ Lee ya li shɛɛ na wee saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ wu ya ta tenɛ na saha ni sipyii wo saliya ɲɔmɛhɛɛ ki ni wɛ. Ga wuyɛ pyaa wo tɛhɛɛ baa ɲii sicuumɔ pu sefɛɛɛ ti gbɔɔɔ ni w'a tenɛ. ¹⁷ Bani Kilɛ ya pa li shɛ na:

«Mu ɲɛ saraya ɲaha shɔɔnrivɔɔ fo

gbee,

ba Melikisedeki jɛ wɛ.»*

18 Saraya naha shɔɔnrivɛɛɛɛ ti wo saliya nizhiime w'a to wu fanhaxhɔɔɔ ni wu laɲabaara ti wuu na. 19 Bani saliya wu ya j'a yafiin bɛ ɲɔ fa wɛ, ga wɛɛ ya tadanɔ ta nime, kemu k'a ɲɔ nizhiige ki na ge. Kee gbɔɔɔ ni wɛɛ da j'a vulo Kile na. 20 Na fara lee bɛɛri na, Kile yɛ pyaa k'a kaa na Yesu wu da bye saraya naha shɔɔnrivɔɔ we. Kile ya ta lee tuugo pye saraya naha shɔɔnrivɔɔ watii shizhaa na wɛ. 21 Ga ba Yesu ya pye saraya naha shɔɔnrivɔɔ wɛ, a Kile di gaa na jo:

«Nɛ Kafɔɔ Kile ya kaa, nɛ da ga na ɲɔmɛɛ ɲɛri wɛ. Jo: «Mu jɛ saraya naha shɔɔnrivɔɔ fo gbee.»»*

22 Lee wuu na Yesu ya pye le kariɲɛɛge ɲɔmɛɛfonɔ le wo sɛɛri wɛɛ ni Kile tɛ ni. Lee kariɲɛɛge ɲɔmɛɛ l'a ye na kanha nizhiine li na.

23 Na fara lee na, pii pu saraya naha shɔɔnrivɛɛ pu bi ɲɛhɛ, bani xu ya ta wa shishiin yaha w'a pye pu ni gbee wee labye we ni wɛ. 24 Ga Yesu ya kori yaha gbee ɲii na. Lee wuu na wee wo saraya naha shɔɔnrivɛɛɛɛ ti na gori yaha fo gbee. 25 Lee wuu na, wemu bu sɔɔ Kile na Yesu wo kariɲɛɛge ki gbɔɔɔ ni, wee na ɲuwuuro ta koɲɔ ki caxhɔɔɔ. Bani Yesu ɲii wo wu jɛ gbee, na Kile ɲɛɛri peefɛɛ mu. 26 Saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wemu w'a bi sii yaa fo wɛɛ pu wee ta ge, wee wu jɛ wii. Wu fɛfɛɛɛ wo wu jɛ. Jaagi xuu wa shishiin jɛ wu na wɛ, jurumu bɛ wɛ. Kile ya wu waa laha jurumupyii pu na, na wu yirige kari fo fugba wu ni. 27 Wu mago wa li na nago ɲiga bɛɛri wu fɛnhɛ saraga wolo wuyɛ pyaa wo jurumu wu wuu na, wu bu xhɔ wu na w'a sipyii pusamaa wo saraya yi wo pu wo jurumu wu wuu na, ba saraya

naha shɔɔnrivɛɛ p'a bi li pyi wɛ. Ga w'a wuyɛ kan na pye saraga tɔɔɲii nigin yɛ pe, sipyii pu wo jurumu wu wuu na. Saraga katii ya yaa na wolo nige kee kadugo na wɛ. 28 Saliya w'a sipyii piimu pye p'a tenɛ na pye saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ ge, fanhaxhɔɔɔ ti bi bye pee na. Kile ya kaa na jomɔ pemu jo saliya wu kadugo na ge, pee p'a wu Ja wu tenɛ na pye saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ, wee wemu w'a fa, w'i da gori yaha bɛ mu gbee ge.

8

Yesu wu jɛ wɛɛ wo saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ we

1 Ayiwa, jomɔ pemu bɛɛri wɛɛ ya yu ge, pu ɲuɲɔ yɛ pyaa jɛ na saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wemu wu jɛ wɛɛ mu ge, wee nidɛɛnge ki jɛ Se Bɛɛri Fɔɔ To Kile kanige cɛ fugba wu ni. 2 Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ kemu ni w'a wu wo labye wu pyi ge, kee jɛ faya puga see wogo kemu Kafɔɔ Kile yɛ pyaa ya yerɛɲɛ ge; sipyiiyawyii wo niyerɛɲɛ bɛ wɛ.

3 Saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ bɛɛri, wu katenɛɛ ɲuɲɔ ki jɛ na yakanya ni saraya yi kaan Kile mu. Lee na, li waha l'i waha, wɛɛ bɛ wo saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu bɛ ya yaa na saraga ka wolo. 4 Wu da bi bye ɲiɲɛ ke na wu bi da bye saraya naha shɔɔnrivɔɔ wɛ. Bani saraya naha shɔɔnrivɛɛ pii wa na xɔ piimu p'a yakanya ye, ni saraya yi keree naha shɔɔnri, na bɛ ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni ge. 5 Pee wo saraya naha shɔɔnrivɛɛɛɛ t'a byi Kile-pɛɛɲɛ puga kemu ni ge, kee jɛ fugba wogo ki wo jaa. Lee na, tuun wemu ni Kile tudunmɔɔ Musa bi da fɔɲa puga ki yerɛɲɛ ge, a Kile di wu pye: «Jaa wemu w'a shɛ ma na na ma yaha faabobɔɲɔ ki ɲuɲɔ

* 7:17 Zaburuu 110:4 * 7:21 Zaburuu 110:4 * 8:5 Ekizode 25:40

ni ge, la le m'a ki beeri yaa mu.»*
 6 Ga nime Yesu wo labye w'a ye na kanha saraya naha shoonrivее pusamaa wo wu na. Bani wee wu ne susurodegeme Kile ni sipyii pu te ni. Karineege nomee nivono l'a ye na kanha nilee li na, bani lee noho ya teje nomeheee kiimu na ge, kee ya ye nizhiigee ki na.

7 Can na, karineege nomee nizhiine li no da bi fa, nuho bi da bye li na pu na shuun wuu noho shan we. 8 Ga Kile ya wu sipyii pu jaagi, na pu pye:

«Li wii caya ya wa ma,
 ne Kafoo Kile w'a jo mu.
 Ne na ba karineege nomee nivono lo
 Izirayeli puga ke ni Zhuda
 puga ki mu.

9 Ne pu sefelee pu kenje co,
 na pu yeege canja kemu Misira
 fiige ki ni ge,
 karineege nomee le ne lo pu mu wee
 tuun wu ni ge,
 nivono li da ba bye lee tuugo
 we.
 Bani p'a ne karineege nomee li
 kyee gi.

Lee wuu na ne be ya pu yaha.
 10 Karineege nomee le ne da ba lo
 Izirayeli nagoo pu mu
 yee caya yi d'a toro xo ge, lee le:
 Ne na ba na saliya wu le pu
 fungonyo ni,
 di wu ka pu zoloo na.

Ne na ba bye pu Kile,
 p'i bye ne sipyii.

11 Wa shishiin da ga ba wu shi shen,
 kelee wu ceboro kalaa nige we
 na:
 «Yi Kafoo ce we.»

Bani pu beeri na ba ne ce,
 na lo sipyitiilee na fo na she no
 sipyigboo na.

12 Ne na ba pu kanahaya yi yafa pu
 mu.
 Ne da ba na funno tirige
 ni pu jurumu wu kaa ni nige
 we.»*

13 Tuun wemu ni Kile ya karineege nomee nivono li kaa jo ge, a lee di nizhiine li neri nilee. Ayiwa, karineege nomee nizhiine lemul'a le, li canja ni be d'a toro ge, lee ya giin di biin.

9

*Yesu Kirisa ye wu ne saraga ni-
 vana*

1 Karineege nomee nizhiine li funno ni, kodorogoo kii bye wa Kile pelagana na, ni Kile-peene puga faya wogo, kee kemu bye jine ke na ge.

2 Fana puga ki bi yene, na ki pye pupyaa shuun. Pubile nizhiine li bye fefeere puga. Sokinnagbo we, ni tabali we, ni buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, kee ni yee bi bye. 3 Pubile shuun wuu li bi bye nahaparaga fana shuun wogo ki kadugo yiri. Lee bi bye fefeere ti beeri wo fefeere puga.

4 Saraya yi tawologo ka bye wa kemu k'a yaa ni sanni ni ge, kee ni pu bi nudanga yawurire ti leni. Keshi wa be bye wa, sanni wu bi taga wee beeri to. Maane w'a bye sanni shoo lemu ni ge, lee bye keshi wu ni, ni Aron publiin li l'a fyen ge, Kile bi saliya wu nomeheee ki ka faakageeye yemu na ge, ni yee be. 5 P'a bi jaalaa shuun nooro wuu p'a yaa wee keshi wu fugba ni, pee bye serubeen.* Pee wo kapaya yi nime pu bi keshi wu nooro ki to. Pee nime pe ni pu bi jurumu yafa wo saraya yi wo shishan pu woni keshi wu fugba ni. Ga kii keree kii beeri wo naha joduun ne nime we.

6 Ayiwa, le singana le na faya puga ke ni ki yanmuyo yi beeri wa bi sin. Canja beeri saraya naha shoonrivoo pu bi jin pubile nizhiine li ni na Kile-peene ki keree pyi.

7 Ga saraya naha shoonrivее wo nuho fagbo wu ye nigin w'a bi jin pubile shuun wuu li ni tooni nigin

* 8:12 Zheremi 31:31-34

* 9:5 Serubeen: Pee ne Kile wo kapyeyii fugba we ni ba melekee

ne we.

pe yee funḡo ni. Wu bi jin wà ni yatḡḡo shishan ḡe wu keḡe ni wε. W'a pee kan Kile mu wu ye pyaa wo jurumu we ni sipyiire ti wo wu wuu na, p'a wemu pye na ta pu ya li ce-ε ge. ⁸ Lee funḡo ni Fefεεε Munaa ya li she na na fàya puga nizhiige ki yaha, xuu wemu w'a bye fefεεε ti beeri wo fefεεε wo wu ge, wee koo bi sanha mugi wε. ⁹ Kee fàya puga ke bye nime wo keree kii wo jaa. Lee wa li shee na saraya yatḡḡo, ni saraya yemu beeri y'a gaan Kile mu ge, piimu p'a yee wo ge, na yee bi da já pee wo zḡḡo pu pye fεεfεε wε. ¹⁰ Yee saraya ye, ni yaliye, ni yagbaya, ni lohḡ wuu-gaḡaa niḡehεḡεε, kee bi bye kalεgeε. Kee keree kii beeri bi bye pyeme fo na she Kile pye w'a keree ki ḡeri.

¹¹ Ga Kirisa ya pa, na bye cabaya yaḡmuzaaya yi wo saraya ḡaha shḡonrivεε wo ḡuḡofḡbḡ. Fàya puga kemu ni w'a wu wo labye wu pye ge, kee ya sii pεle, ki ḡḡ be d'a fa. Sipya ya ta kee yereḡe wε; ki ḡe be ke koḡḡ ke wogo wε. ¹² Wee ya ta jé Fefεεε ti Beeri wo Fefεεε Xuu wu ni sikapee, ni nupiye wo shishan gbḡḡḡ ni wε. Ga wuyε pyaa wo shishan gbḡḡḡ ni w'a jé tḡḡii nigin ye pe. W'a da lee pye nige sanha wε, bani w'a tehenε baa ḡuwuuro ta. ¹³ Ayiwa, na saha ni saliya wu ni, piimu bye fεεfεε wε, p'a bi sikapee ni nupεheε shishan, ni nupinyε nizogoyo shḡonrḡ woni peefεε na, na pu pyi mu fεεfεε. ¹⁴ Ga Kirisa shishan ya fefεεε pyi na ye yee na xuuni! Tehenε baa Kile wo Munaa li gbḡḡḡ ni w'a wuyε kan Kile mu saraga, manε ḡe kemu na wε. Wu shishan ya ḡuḡḡ baa keree je laha wεe zḡḡḡ na, kḡnhḡ wεe di da kapyeḡεε pyi Kile ḡii wo wu mu.

¹⁵ Lee wuu na Kirisa wu ḡe kariḡεεge ḡḡmεε nivonḡ li wo susuro tεgeḡḡ. Sipyii ya jurumu

wemu pye kariḡεεge ḡḡmεε nilεε li wo tuun wu ni ge, pee wo ḡuwuuro wuu na w'a xu. Kile ya piimu yiri ge, tehenε baa cen wemu wo ḡḡmεε l'a lḡ pee mu ge, kḡnhḡ p'i wee ta. ¹⁶ Sipya wa bu seḡε yaa yani wu xu ge, taagana lemu na wu keḡe yaḡmuyḡ y'a yaa na pa daa wu nixhuxhḡḡ na ge, na lee taagana li ka wee ni. Wee seḡε wu da já yaaga pye wε, fo weefḡḡ ba xhu, a l'i ḡe na fiḡḡe na w'a xu. ¹⁷ Bani na wufḡḡ yaha ḡii na, tayerege wa wee seḡε wu na wε, fo wufḡḡ bu xhu. ¹⁸ Lee wuu na ali kariḡεεge ḡḡmεε nizhiine li be ya ta teḡe shishan baa wε. ¹⁹ Tuun wemu ni Kile tudunmḡḡ Musa ya saliya wu ḡḡmεheε ki beeri jo sipyii pu mu ge, a wu nupiye shishan, ni sikapee shishan lḡ, ni lohḡ be, ni Izopu* tige geḡe, na kee taga shishan pu ḡereḡi saliya Kitabu we, ni sipyiire ti beeri na. ²⁰ Na jo: «Kile ya kariḡεεge ḡḡmεε lemu lḡ yee mu ge, lee wo shishan pu ḡe pe.»* ²¹ Lee ḡereḡigana li ninunḡ na Musa ya shishan ḡereḡi Kile wo fàḡa puga ke, ni Kile wo kapyeḡεε yereye yi beeri na. ²² Na saha ni saliya wu ni, shishan ni p'a yaḡmuyḡ yi beeri pyi fεεfεε, fo yaḡmuyḡ nigin nigin wa ye. Shishan ya wo wε, jurumu da ga yafa wε.

²³ Fàḡa puga ke ni ki yaḡmuyḡ yi bye fugba wogo ki wo jaa. Ba yee yaḡmuyḡ yi bi yaa na pye fεεfεε ni yapḡḡḡḡ shishan ni wε, lee na yaḡmuyḡ ye yi ḡe fugba wu ni ge, yee bi yaa na pye fεεfεε ni saraga ka ni, kemu k'a ye yapḡḡḡḡ na ge. ²⁴ Bani fefεεε xuu wemu sipyii ya yereḡe na pye ba see wo wu jaa ḡe-ε ge, Kirisa ya ta jé wee ni wε, ga fugba wo wuyε pyaa ni w'a jé, kḡnhḡ wu yere To Kile ḡaha tãan wεe wuu na. ²⁵ Wu ya ta jé wà kḡnhḡ wu wuyε pye saraga tḡḡii

* **9:19 Izopu:** Kee ḡe tige, kemu wo geye yi ḡe ni shiire niḡehεε ni ge, tee shiire te pu ma mineε na wo na ḡereḡi. * **9:20** Ekizode 24:8

nijehene funno ni we, ba saraya naha shonrivere wo junofogbo w'a bi jin fefere xuu wu ni yee beeri, ni yaporo shishan ni we. ²⁶ Li da bi bye mu, Kirisa bi da ganha toonii nijehene ni fo konjo no konduun ni. Ga nime, konjo xoduun wu funno ni, toonii nigin ye pe, w'a wuyere she, na wuyere kan saraga, konho wu jurumu wu lo laha wa. ²⁷ Xu na ba no sipyii beeri nigin nigin na toonii nigin. Lee kadugo na Kile di kiiri kon pu na. ²⁸ Mu Kirisa be ya pye saraga toonii nigin ye pe, konho wu shenhemere wo jurumu tuguro lo. Wu na ba wuyere she wu sigevere pu na, wu ba ba wu pana shuun wuu li ni. Wu da ba jurumu keree naha shonri lee ni we, bani w'a xo lee ni. Ga nuwuro wu da ba gan wu sigevere pu mu.

10

¹ Ayiwa, Kile ya yanmuyo yemu nomere lo we mu ge, yee wo jaa bye saliya wu ni. Ga dii ye pyaa yee yanmuyo yi ne ge, saliya wuyere pyaa ya ja yee she we. Lee wuu na piimu p'a bi Kile pele na be ni saliya wu ni ge, pee bi saraya wo yee beeri. Ga, saliya w'i ya ta ja pee je yeege pu wo jurumu wu ni, na pee pye sipyii, piimu p'a fa we. ² Yee saraya yi da bi da ja sipyii pu sho, pu bi da yee no yaha; piimu p'a yi wo ge, pee bi da bye fefere toonii nigin l'a xho. Pee bi da puyere wii jurumupyii nige we. ³ Ga li ya ta pye mu we, yee beeri yee saraya yi ma sipyii pu funyo tun pu jurumu wu na. ⁴ Bani nupere, ni sikapee shishan da ja jurumu laha bada we. ⁵ Lee wuu na, Kirisa na pa konjo ki na, a wu Kile pye na:

«Mu ya jo na mu wa saraya yatoyo yi feni we.
 Mu di ya ta soo
 sipyii pu wo yanmuganya yi
 saya na we.

Ga m'a ne kan ceepuuro,

konho ne ti kan ma mu saraga.
⁶ Saraya nizogoyo ni jurumu yafa
 saraga ka shishiin ya ta ma naha ni we.

⁷ Wee tuun wu ni, a ne jo:
 «Kile, ne pa di ba ma jidaan pye
 ba l'a ka Kitabu wu ni we.»*

⁸ Ayiwa, a Kirisa di fene Kile pye:
 «Mu ne saraga yatoyo ye ni sipyii pu wo yakanya yi saya feni we, na yee ya mu naha ni we.» Ayiwa Yesu ya ye jo, ali na ta yee saraya ye di bi wo be na saha ni Kile tudunmo Musa wo saliya wu ni. ⁹ Lee kadugo na a Yesu di jo sanha: «Ne pa, di ba ma jidaan pye.» Lee na w'a saraya yi wo saliya nile wu shan, na nivomo tene. ¹⁰ Lemu li bye Kile jidaan ge, Yesu Kirisa ya lee pye. W'a wuyere kan saraga Kile mu toonii nigin pe. Lee gboro ni we ya je yeege wu jurumu wu ni.

¹¹ Taashiine li ni, saraya naha shonrivere pu bi Kile wo labye wu pyi cana beeri. Saraya ninuyo yi p'a bi wo terege nijehene ni, na ta yee saraya yi da ja jurumu laha sipya na bada we. ¹² Ga Kirisa ya saraga nigin pe wu wolo gbee wo jurumu wu wuu na. Lee kadugo na, a wu diin saanra tenege ki ni To Kile kanige ce. ¹³ Na Kile naha wii fo wu ba wu pene pu tirige na pa yaha wu toyo noho ni. ¹⁴ Piimu ya pye fefere na foro pu wo jurumu wu ni ge, w'a pee pye p'a fa gbee saraga nigin pe wu gboro ni.

¹⁵ Lee ninuno Kile Munaa be ya she we na. L'a jo:

¹⁶ «Ne Kaforo ya jo:
 Karierege nome le ne da ba lo
 yee mu,
 yee caya ye na toro xo na ge,
 lee le: Ne na ba na saliya wu yaha
 pu zolo pu na,
 di wu ka pu fungonyo ni.»*

¹⁷ Ba w'a xo yee ni we, na jo:

* 10:7 Zaburuu 40:7-9   * 10:16 Zheremi 31:33

«Ne da ga na funḡo tirige nige pu jurumu ni pu katiibaagaa na we.»*

18 Ayiwa, jurumu wemu ya yafa ge, jurumu yafa saraga kawuunḡo ḡunḡo wa nige wee wuu na we.

Wù fulo Kile na ni lowaa ni

19 Lee wuu na na cebooloo, lowaa wa wèe mu na ja féféere ti béeri wo féféere xuu wu ni Yesu shishan pu gbóoró ni. 20 Yesu ya kovonḡo mugi wèe mu, lemu l'a se ni wèe ni Kile yíri ge, lee ḡe ḡi sicuumḡo koo le. Nahaparaga fāḡa* ki k'a bi lee tḡ, a Yesu di kee laha wà wu wo xu wu baraga ni. 21 Wèe wo saraya ḡaha shóorivée wo ḡunḡofḡbḡo wu ḡe wii. Wee wu ḡe Kile wo sipyii pu ḡunḡo ni. 22 Lee wuu na wù fulo Kile na ni zḡsaama, ni nakaara baa n'a daa ni. Wù Yesu yaha wu wù zḡlḡo pu tiibaara ti béeri je laha pu na! Wu wù je fiinḡe! 23 Tadaḡa kemu kaa wèe ya yu ge, wù norḡo kee na xuuni! Bani ḡómee fḡo wu ḡe ḡómee li lḡvḡo we, wu na li ḡo fa. 24 W'à wùye funḡo tirige ni wù sipyii kaa ni, kḡnhḡo wù da wùye logoo wari taanḡeḡe ni kapyeḡee nizaanḡaa bye na. 25 Wù ḡanha bu da wùye binne ḡo yaha ma na jo ba pii ya li pye we! Ga wù pye wùye yerivée, bani wùye pyaa wa li ḡaa na Kafḡo cabaḡa k'a tēḡe.

26 Ayiwa, wèe bu dḡ, na jurumu pyi, na wù ta w'à can wu ce xḡ, saraga katii wa nige kemu na ja wee jurumu we yafa we, 27 fo na kiiri ni nagbḡhḡo ki ye sigée ni fyaara nigbḡorḡo ni. Kee nagbḡhḡo ki na ba Kile wo pēen pu sorogo na pu xḡ. 28 Sipya wemu bu Kile tudunmḡo Musa wo saliya wu kyēgi, sipyii shuun kelee taanri bu da piimu ḡe li séeri ge, weefḡo na gbo ḡiḡaara baa pee wo jomḡo pu wuu na. 29 Ga sipya béeri w'a Kile Ja wu fanha

ge, na Kile wo kariḡeḡe ḡómee li wo shishan pu wii na p'a nḡhḡo ge, pee pemu p'a bi weefḡo pye féféere ge. Kelee Féféere Munaa lemu l'a bi niime kan wufḡo mu ge, wu bye w'i ya gbóorḡo taha lee na we, ta yee ya ḡiin na weefḡo ya yaa ni kanhama nigbḡo ni na ye Kile tudunmḡo Musa wo saliya wu kyēgivḡo na we? 30 Bani Kile wemu w'a jo ge na: «Ne ye nigin mu li wa na jurumu footḡnḡo kan kakuubye mu.» Wee ninumḡo w'a jo be sanha na: «Kafḡo na ba kiiri kḡn wu sipyii pu na.»* 31 Na ja Kile ḡi wo wu keḡe ni kiiri kaa na, tee ḡe fyaara nigbḡorḡo de!

32 Ayiwa, tuun wemu béeri ni yee ya Kile wo kpēḡeḡe ki ta ge, yi yi funḡo yaha nidogo wee tuun wu na. Yee ya kori yaha ḡómee féere ni na kee yogbḡhḡo ki tun, ali na yi ta be kanhama nigbḡo ni. 33 Kabaḡa ka na, p'a yee fanha sipyii niḡe ni, na yee kanha xuuni. Piimu p'a kanha mu ge, kabaḡa ka na, yee ya bi gbeḡe di pee tēḡe. 34 Yee ya ḡunḡo ḡaari kasolemee na. Sipyii ya yee keḡe yaḡmuyḡo yi shḡo yee na tuun wemu ni ge, a yee loxulo wuu di lee soro, bani yee ya li ce naafuu see wo wu wa yee mu wemu na gori yaha ge.

35 Lee wuu na, n'a daa we wu wa yee mu Kafḡo na ge, yi ḡanha bu da wee yaha we. Bani lee kuduun ya pelee xuuni! 36 Yee mago wa sanha lowaa na, kḡnhḡo yi da se ḡaha na Kile ḡidaan bye ni. Lee bu bye, w'a lemu wo ḡómee lḡ ge, yi na ba lee ta. 37 L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Jéere l'a kori wemu wu da ba ge, wee di ba. Li da mḡo nige we.

38 Sipya wemu w'a dà ne na ge, wee w'a ti.

Lee funḡo ni wu da ba ḡi sicuumḡo see wo ta.

Ga wu bu guri kadugo,

* 10:17 Zheremi 31:34 * 10:20 Nahaparaga fāḡa: Kee ḡe fāḡa kemu k'a bi pari Féféere ti Béeri wo Féféere ti Xuu wu wo kḡḡnḡo li ḡo na ge. Wee tuun wu ni sipyitiime bi yaa wu jé wà we. * 10:30

Duterēnḡe 32:35-36 * 10:38 Habakuki 2:3-4

nε wo fundanga ki da da wu ni nige wε.»*

³⁹ Piimu p'a guroo kadugo, na gyεεgi ge, wεe jε pee ni wε. Piimu p'a daa, pee di da ba juwuuro ti ta ge, pee ni wεe jε.

11

Sipyii piimu p'a pye ni n'a daa ni ge

¹ Ayiwa, n'a daa w'a wεe wo tadarja ki wo yanmuyɔ yi keree fi-injε, na wεe pye wεe ya tiin ni li ni na yi wa wεe mu na xɔ. N'a daa w'a wεe pye wεe ya sɔɔ li na na can wa yanmunabaaya yi wo keree ki ni. ² Pu n'a daa wu wuu na Kile ya taashiine li wo sipyii pu sɔ. ³ N'a daa funnjɔ ni wεe ya li cε na Kile wo jomɔ pu baraga ni konjɔ ya yaa. Lee na, yanmuyɔ yemu ni wεe jii wa ge, yee ya yaa ni yanmuyɔ ni yemu y'a jaa wε.

⁴ Wu n'a daa w'a Abeli wo saraga ki pye k'a ye Kayen wogo ki na. Kile ya li she wu n'a daa wu shizhaa na na w'a tii. Bani Kile ye pyaa ya sɔɔ wu yakanga ki na. Abeli ya xu, ga nijaa we be ni wεe ya kalaa taa wu n'a daa wu funnjɔ ni.

⁵ Wu n'a daa wu wuu na Kile ya Henɔki lɔ durogo fugba ni na ta wu sanha xhu wε. Sipyia wa shishiin ya ta wu ja nige wε, bani Kile ya wu lɔ. Yani Kile wu wu lɔ ge, w'a bi wu sɔ, na jo na wu kaa ya taan wee mu. ⁶ Ni n'a daa be wε, wa shishiin kaa da jaa daan Kile mu wε. Bani wa beeri w'a giin wu fulo Kile na ge, li waha l'i waha wufɔɔ ya yaa na dɔ li na na Kile wa, na jε be wu shaveε saraavɔɔ.

⁷ Wu n'a daa wu wuu na Kile ya Nuxhun kaala ni keree kii ni, wu sanha kiimu ja wε. Na Kile jii fyaara yaha wu zɔ wu na, a w'i kɔɔgbɔhɔ ka yaa, kɔnhɔ wu ni wu puga sheen di ba shɔ. Ba w'a lee pye wε, a w'i li she lee funnjɔ ni na jaagi ya to konjɔ sipyii pu junjɔ ni. A Kile

di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.

⁸ Wu n'a daa wuu na Ibirayima ya Kile jomεε co wu yiriduun wu ni Kile mu. Kile bi da fiige kemu kan wu mu, kee di bye wu cen ge; a wu foro wuyε pyaa wo fiige ki ni, na kee koo co na ta wu ya ki sanha cε wε. ⁹ Wu n'a daa wuu na w'a she bye nadadiinmε kee fiige ki ni, kee kemu wo jomεε l'a lɔ wu mu ge. A w'i wu wo tiinne li pye faya piyεye ni. Lee Ishaaga ni Yakuba be ya pye. Lee jomεε le ninunɔ Kile bi lɔ pee be mu. ¹⁰ Ibirayima bi kugbɔɔ jaha wii lemu nɔhɔshanma p'a jɔ ge. Kile wu jε lee kulo le wo kanahashɔnrimɔ ni li yerenjεvɔɔ.

¹¹ Wu n'a daa wu wuu na Kile ya pya kan Sara mu, ali na wu ta w'a le be xuuni. Bani w'a dɔ li na na jomεε fɔɔ wu jε jomεε li lɔvɔɔ we. ¹² Lee wuu na, ali na lεge fanhaxhɔɔɔ yaha t'a nɔ wu poo wu na, w'a nagoo nijehεmεε ta, piimu p'a jεhe ba fugba wɔrɔɔ ki jε wε, ni ba suumɔ lɔhɔ jɔ gbazhenhe jε wε.

¹³ N'a daa ni pii sipyii pii beeri ya xu. Kile ya yanmuyɔ yemu jomεε lɔ ge, yee bi sanha jε pu kenjε ni wε. Ga, a p'i bye kanna p'a yi jaa, na fundanga ta yi wuu na. A puyε pyaa di li she na nabuun pee jε, na pee nidorowuu pu wa ke jinjε ke na. ¹⁴ Pe jomɔ pe ya li sheε na to puga katii pu joveε ya zhaa. ¹⁵ Kemu ni p'a yiri ge, kee da bi pu zɔlɔɔ jii, pu bi da jaa guri zhe wɔ. ¹⁶ Ga can na, to puga nijenje pu bi zhaa, lee kɔri kemu ki jε fugba wu ni ge. Lee wuu na, li jε shiige kaa Kile mu p'a wu pyi «pee wo Kile» wε. Bani w'a kulo la gbegele pu mu.

¹⁷ Wu n'a daa wuu na Ibirayima ya sɔɔ na wu ja Ishaaga kan di bye saraga, tuun wemu ni Kile ya jo wu lee pye ge. Ishaaga ye nigin pe wu bye wu ja. Na ta Kile di bi jomεε lɔ wu mu na: ¹⁸ «Mu nagoo na ba jεhe na foro Ishaaga ni.» ¹⁹ L'a bi bye Ibirayima funnjɔ ni na Ishaaga

nehe xhu be, na se wa Kile ni na wu ne yeege xu ni. Lee l'a Kile pye w'a Ibirayima ja wu terehe wu na, a li bye kanna xu ni w'a ne na foro.

²⁰ Wu n'a daa wuu na Ishaaga ya duba pye Yakuba ni Ezawu mu cabaya wuu na. ²¹ Wu n'a daa wuu na Yakuba ya duba pye Yusufu wo nagoo pu beeri nigin nigin mu, na wu xuduun ta w'a no xo. Pubiin le li bye wu kenje ni ge, a wu yere, na buri lee juho ni, na Kile pele. ²² Wu n'a daa wuu na Yusufu ya li she na wu xuduun ta w'a no xo, na Izirayeli nagoo pu na ba foro Misira fiige ki ni canja ka. A w'i li she na pu ba foro, na pu da foro ni wee nixhugo ki kaciye yi ni.

²³ Pu n'a daa wuu na Kile tudunmoo Musa sefee p'a wu nizexhogo ki nmoh fo yeye taanri. Bani pu bi wu ta w'a no. A p'i bye pu ya fya saan wu wo nijoyo yi na we. ²⁴ Wu n'a daa wuu na Kile tudunmoo Musa nilexhogo ki ya ta soo p'a wu pyi Farawon poro ja we. ²⁵ W'a bi li ta na wee ni Kile sipyii na kanha shiizhan, na lee ya poro jurumu wo fundanga keree na, kee kiimu da mo we. ²⁶ Wu mege na kyegi ba Kirisa ne we, w'a lee ta naafuugbo na ye Misira fiige ki kenje yanmuyo beeri na. Bani kuduun wemu wu bi da ba da Kile mu ge, wee ni wu naha di bye. ²⁷ Wu n'a daa wuu na Kile tudunmoo Musa ya foro Misira fiige ki ni, ali na saan wu luu ta l'a yiri wu taan xuuni wu ya ta fya we, bani w'a lowaa ta ma na giin na Kile wemu wu ne wa ya wu naa-i ge, na wee w'a naa. ²⁸ Wu n'a daa wu wuu na w'a Yawutuu Bulooro Nuwuuro ti wo Kalene li tenje. Na shishan neregi neregi piyeye yi kuhogoo ki no na, konho xu wo melake wu ganha bu da no Izirayeli sheen pu wo jashiime wa shishiin na we. ²⁹ Pu n'a daa wuu na Izirayeli nagoo p'a suumo loho ki kon neri ba niwaga ne we,

kee kemu p'a byi na «Loniga» ki ge. A Misira sheen pu be di jo p'i lee shi pye, ga, a loho k'i gegi, na pu li.

³⁰ Pu n'a daa wuu na Izirayeli nagoo p'a pa naari na Zheriko kulo li maha cabaya gbarashuun funho ni, a li kasoroyo y'i do. ³¹ Wu n'a daa wuu na navarashaa Araxabi ya ta pinne xu ni Zheriko sheen pusamaa ni shiizhan we, pee piimu pu bye Kile nomecobaalaa ge. Bani Izirayeli nagoo piimu p'a bi she kulo li saala ge, w'a bi pee co na no.

³² Di yeke be ta jo sanha we? Bani tuun w'a na xuunho wa Zhedeyon, ni Barake, ni Samuson, ni Zhefute, ni Dawuda, ni Samuweli, ni Kile tudunmoo pusamaa keree na. ³³ Pu n'a daa wuu na p'a se ta saannaa na, na tiime keree pye. Kile ya yanmuyo yemu nomehere lo pu mu ge, a p'i yee ta. P'a pii kan cenrile mu, ga yafiin ya pu ta we. ³⁴ P'a pii le na ni, ga yafiin ya pu ta we. A p'i ganha na giin p'i nmoparaa taga pii gbo, ga, a pee di sho. Fanhaxhoro bye pu na, ga, a p'i fanha ta. Pii bye kashennmo-jemee fo fiye ya wo kashen keye na fe pu naha na. ³⁵ Cee pii wo n'a daa wuu na Kile ya pu sipyii ne piimu ya bi xu ge. Pii ya kanha pu ni, ga p'i ya soo na puye sho we. P'a soo xu na, konho pu canene p'i Kile ta. ³⁶ P'a pii la wolo, na pii kpon, na tooo shonho taga pii po, na pii le kaso ni. ³⁷ Na kagereye taga pii wa gbo, na menizhe wo nahanaa taga pii ja, na pii gbo ni nmoparaa ni. P'a bi naari na mari, sikaseeye ni dubyaseeye di ne pu faleye. ³⁸ A p'i ganha na naari na yeree siponho ni, ni boboyo yi na, ni faaya wegeye ni, ni jinje wegeye ni. Na ta konho sipyii bi ta yaa ni pii sipyii pii tuugo ni we.

³⁹ Kile ya pii sipyii pii beeri so pu n'a daa wu wuu na. Ga lee be na Kile bi yanmuyo yemu wo nomee lo pu mu ge, yee bi sanha je pu kenje ni we. ⁴⁰ Bani fungongo nizaanja ki

bye Kile mu na jaha tii ni wèe ni. Wu funḡo bye pii sipyii pii jḡo ki fa wèe kadugo na wε.

12

*Wèe ya kanhama soro ba Kirisa
jε We*

¹ Ayiwa, pii seereεε nijehεmεε pii ya wèe maha, lee wuu na lemu beeri li da bye tuguro wèe mu, wèe ganha bu da zhe jaha na n'a daa ni-i ge, wù kee beeri jḡo yaha, jurumu wemu beeri w'a wù birege ge, ni wee be. Kile wo labye we w'a she wù na ge, wù la le wù da fe w'a wùye shaanri wee feni. ² Wù wù jahaya tii Yesu na, wee wu jε wèe n'a daa wu nḡhḡshanma ni wu favḡḡ. Wee w'a korikoritige ki kanhama soro, wu ya ta pee wii shiige wε. Bani fundanga ke ki bye wu jaha na ge, kee ni w'a bi wu jaha le. Wu nidεεnge ki wa nime saanra tateεnge ki ni Kile kanige ce. ³ Yesu wemu w'a jurumupyii makḡḡo ki soro mu ge, yi yi funḡḡo yaha nidogo wee na, kḡnhḡo yi fanha ganha da xhḡ, yatengboyo di jé yi ni wε.

⁴ Bani zhaanra temu yee ya leni ni jurumu ni ge, yee sanha tee le xḡ fo na nḡ xu na wε. ⁵ Kile wemu w'a yεεε kaan yee mu ba wu jalaa jε-ε ge, ta yee funḡḡo ya wḡ wu jomḡ pu na? W'a jo:

«Na ja, ma ganha bu da Kafḡḡ wo guu

wu kpḡḡnrḡo ti wii kapire wε!

Wu bu ma jaagi,

lee be ganha bu ma yatεnye gbo wε!

⁶ Bani sipya we kaa l'a dan Kafḡḡ ni ge,

weefḡḡ w'a guuni.

W'a piimu beeri wii wu nagoo ge, w'a pee beeri kpḡḡn ni wu susḡ

wu ni.»*

⁷ Yi Kile wo guu wu kpḡḡnrḡo ti soro, bani w'a yee wii wu nagoo. Ja weke wu jε ni wu to ya wu kuuni-i

wε? ⁸ Kile ya wu nagoo beeri kuuni. Wu bye w'i ya yee kuuni wε, yee jε wuyε pyaa wuu wε, ga kpeεnge nagoo yee jε. ⁹ Wù wù funḡḡo yaha nidogo wù sefεε pu na. Pee ya wèe kuuni, a wèe be di ganha na pu pele. Ta wèe ya yaa na kuu xuuni fugba To Kile mu na ye pee na, kḡnhḡo wù jii sicuumḡo ta wε? ¹⁰ Wèe tii ya wèe kuuni jeri funḡḡo ni, na be ni puyε pyaa jidaan ni. Ga wèeyε pyaa wo kuduun kaa na Kile ya wèe kuuni, kḡnhḡo wù be di já taa ta wu fεfεεε ti ni. ¹¹ Can na, sipya wa shishiin ya fundanga taa wu kuuduun ni wε, fo jatanhanja. Ga kalaa we wufḡḡ da ba daa lee kadugo na ge, wee wo kuduun na ba bye weefḡḡ mu janiḡe ni tiime.

¹² Lee wuu na, yi yi fanhaxhḡḡo keye yi nigiri, ni yi nugunḡo yi y'a jεle ge. ¹³ Korogoo kiimu k'a tii ge, y'a jaari kee ni, kḡnhḡo fanha baa fḡḡ wemu w'a taha yi feni ge, wee ganha da koo yaha wε, ga w'i fanha ta.

¹⁴ Y'a janiḡe shaa k'i bye yi ni sipyii pu beeri te ni. Yi yi torogana li yaha l'i bye fεfεεε, ni lee be wε, wa shishiin jii da ga daha Kafḡḡ na wε. ¹⁵ Y'a yiye kaseri, kḡnhḡo wa shishiin ganha da wuyε tḡḡḡo wolo Kile wo niime wu ni wε. Wa shishiin ganha bu da zḡḡ wu pye ni funguunḡo ni, ki wu tεhεne ta, k'i shεnjehεmεε zḡḡḡ kyεεgi wε. ¹⁶ Y'a yiye kaseri wa shishiin ganha da bye yi ni dḡḡḡ, kelee Kile jii fyaara baa fḡḡ ba Ezawu bye wε. Bani cen taa lemu li bi yaa na nḡ wu na wu lεge ki wuu na ge, w'a lee faa yalige golere nigin ye na. ¹⁷ Y'a li ce lee beeri kadugo na, tuun wemu ni wu bi giin wu duba wu ta ge, wu ya já wε. Ali na ta wu jεsinme wo bi wu shaa be, ga, a p'i zhe wu ni, bani wu ya weri daburaje jo wε.

¹⁸ Kile na yee ya fulu. Sipya na já gbḡn yaaga kemu na ge, yee ya

* 12:6 Talenεε 3:11-12; Zaburuu 119:75; Zaburuu 94:12

ta fulo kee na wε. Kee yaaga ke jε Sinayi faabobonɔ ke. Izirayeli nagoo pu p'a fulo kee na. Pee ya nagbɔhɔ ja, ni Kilɛwɔ, ni nibi-igbɔhɔ, ni zanha kafɛekuunɔ, ¹⁹ na maga mεε ni mujuugbɔɔ la logo. Ga Izirayeli nagoo pu p'a yee logo ge, a pee di jo na Kilɛ wu jɔ wuyε na, na fanha jε pee ni pee pu já ali wu jɔnii nigin bε logo nige wε. ²⁰ Bani jɔmεε le l'a kan pu mu ge, pu ya já li na wε. Lee jε na: «Sipyaa sipya w'a kpɔn ke faabobonɔ ke na ge, ali yatɔɔgɔ bε, pu kagereye taga kee wá gbo.»* ²¹ Le p'a ja ge, lee bye fyaara kagbɔɔ xuuni fo Kilɛ tudunmɔɔ Musa yε pyaa ya jo: «Nε fya xuuni fo na jεlε.»* ²² Ga yee wuu li ya ta pye mu-i dε. Siyɔn wo faabobonɔ ki na yee ya fulo, Kilɛ jii wo wu wo kugbɔɔ le. Zheruzalemu kulo li jε fugba wu ni, ni li tehene baa melekeε pee. ²³ Kilɛ ya wemu jaha bulo ge, wee wo pinnεge ki na yee ya fulo. Kee pinnεge ke wo sipyii pu funyɔ y'a taan na pee mεyε y'a ka fugba we ni. Kilɛ na yee ya fulo, wee wemu wu jε sipyii bεeri wo kiiri kɔnvɔɔ ge. Sipyitiimεε pii pu bye kɔnɔ ki na fo taashiine li ni, pu d'a kari Kilɛ yiri ge, pee jɔ ya fa nimε. Pee na yee ya fulo. ²⁴ Yesu yε pyaa na yee ya fulo. Wee wemu wu jε karijεεε jɔmεε nivonɔ li wo susurodegeme wεe ni Kilɛ tε ni ge. Wu shishan pu p'a wεe pye fεεfεε ge, pee na wεe ya fulo; pee ya ye Abeli wo pu na.

²⁵ Ayiwa, yi kasεεge yaha yiye na, Kilɛ ba yu ni yi ni, na yεε kaan yi mu, yi ganha bu da zhe yee logonɔ na wε. Bani fo taashiine li ni, piimu p'a she pu da Kilɛ tudunmɔɔ pu wo jomɔ pu logo jɔnε ke na-ε ge, pee ya ta shɔ jaagi kanhama pu na wε. Nimε wemu w'a yu ni wεe ni na yiri fugba we ni, na wεe kaala ge, wεe bu bye wεe di ya ta sɔɔ wee

wo nijoyo yi na wε, wεe na ba shɔ shɔgana leke na wε? ²⁶ Wu mujuu l'a jɔnε ki pye k'a cεlε taashiine li ni. Ga nimε w'a jɔmεε lɔ wεe mu na: «Nε na ba jɔnε ki pye k'i jεlε tɔɔjii nigin wa bε sanha na fara fugba wu bε na.»* ²⁷ Ba w'a jo na: «Tɔɔjii nigin wa bε sanha wε.» Lee ya li shεε na yanmuyɔ yemu y'a cεlε ge, na yee na ba biin. Yanmuyɔ yemu yi jε yi da ga xhɔ-ε ge, yee yε yi da ba gori.

²⁸ Lee na, saanra temu ni wεe da ba bye ge, tee wo yaaga ka shishiin da ga ba jεlε laha ki tayahanja ni wε. Lee wuu na w'a Kilɛ shaari, wu da wu labye ni wu jidaan pyi, wu pεεjε, ni wu jii fyaara ni. ²⁹ Bani wεe wo Kilɛ wu jε na bε, kemu k'a ki yaara sorogo fεεfεε ge.

13

Yeriyeri jomɔ

¹ Yi la le yi da se jaha na ni cebooloo pu taanjεεge ki ni. ² Yi ganha bu da funjɔ wɔ nabuun dirige na wε, bani pii ya melekeεε tirige na ta pu ya pu cε wε. ³ Yi yi funyɔ yaha nidoyo kasolemεε na, ma na jo yi bε p'a pye toro pee tuugo kasolemεε. Yi yi funyɔ yaha nidoyo kanhama fεε na, l'i bye kanna yiye pyaa ceepuuro ti t'a gana.

⁴ Sipyii bεeri ya yaa na furu pelε. Ná fara cee wu na, wa shishiin ganha ba nɔhɔmɔ keree, kelee dɔdɔɔɔ pyi wε, bani Kilɛ na ba kiiri kɔn sipyinɔɔyɔ ni dɔdɔɔ na. ⁵ Yi ganha bu da yiye yaha wari la fεε wε, ga lemu li wa yi keye ni ge, lee li yi yaa, bani Kilɛ yε pyaa ya jo:

«Nε na na funjɔ yaha
nidogo mu na tuun bεeri ni,
n'a da ga ma yaha
ma yε nigin tuun wa shishiin
ni wε.»*

* 12:20 Ekizode 19:12-13
1:5; Dutεrenɔme 31:6,8

* 12:21 Dutεrenɔme 9:19

* 12:26 Agizhe 2:6

* 13:5 Zhouwe

⁶Lee wuu na wèe ya lowaa ta na yu:

«Kafɔɔ ɲɛ ɲɛ Tɛgɛvɔɔ,
 ɲɛ da vya yafiin bɛ na wɛ!
 Naha sipiyawyii di da já bye ɲɛ na
 wɛ?»*

⁷Yi wo ɲahagbaa fɛɛ piimu p'a Kile jomɔ pu jo yi mu ge, yi yi funyɔ yaha nidoyo pee na! Yi yi funyɔ yaha nidoyo pee ɲaarigana li na, pee wo n'a daa wu wo ɲara l'a pa xhɔ xɔgana lemu na ge, y'i bye pee taannivɛɛ! ⁸Yesu Kirisa ya ɲɛri wɛ. Ba w'a bye tɔɲaa wɛ, mu wu ɲɛ ɲɲaa, mu wu wa da gori yaha bɛ fo gbee.

⁹Yi ganha bu da yiyɛ yaha kalaa nivomɔ watii wu yi piinɲɛ wɛ. Bani Kile wo niimɛ we, wee w'a fanha kaan sipya zɔ mu, lee l'a saha, na ɲɔ. Kodorogoo kiimu ki wa yaligee ki na ge, lee koo la shishiin wo ɲaari da ga já fanha kan sipya mu n'a daa ni wɛ. Piimu p'a kee kodorogoo kii ɲaari ge, li ya yafiin bɛ ɲɔ pee na wɛ. ¹⁰Saraya tawologo wa wèe mu. Saraya ɲaha shɔɔnriwɛɛ piimu p'a kapyɛɲɛɛ pye fɔɲa puga ki ni ɲɲɲɛ ki na ge, pee da já pu wo ɲɔlige ta wèe wo saraya yi tawologo ki ni wɛ.

¹¹Yatɔɔyɔ shishan ni pee wo saraya ɲaha shɔɔnriwɛɛ wo ɲɲɔfɔgbɔ wu ma jé Fɛfɛɛɛɛ ti Bɛɛri wo Fɛfɛɛɛɛ Xuu wu ni, na pee saraga jurumu wu wuu na. Ga yee yatɔɔyɔ nigboyo yi wo xaara ti ma sorogo kanha ki kadugo yíri. ¹²Lee na Yesu yɛ pyaa bɛ ya kanha na xhu kanha ki kadugo yíri, kɔnhɔ wu sipyiire ti pye fɛfɛɛɛ ni wuyɛ pyaa shishan ni. ¹³Lee na, wù bɛ pu she ni wu ni kanha ki kadugo yíri, wù binne ni wu ni wu fanhara ti na. ¹⁴Bani kulo li l'a da gori yaha gbee ge, lee wa wèe mu ɲɲɲɛ ke na wɛ. Ga kulo le l'a ma ge, lee wèe ya zhaa.

¹⁵Lee wuu na wù masɔɲɔ saraya wolo kan Kile mu Yesu Kirisa gbɔɔɔɔ ni. Wù ganha bu da lee ɲɔ yaha wɛ, lee kɔri, wu mɛgɛ pɛɲɲɛ ki

pye wù ɲɔ na tuun bɛɛri ni. ¹⁶Yi yi funyɔ yaha nidoyo kasaɲaa bye na; yi da yi sipyɲii kaan yi keɲɛ yaɲmuyɔ ni. Bani yee saraya yi tuugo k'a dan Kile ni. ¹⁷Yi yi ɲahagbaa fɛɛ ɲɔmɛhɛɛ co, yi guu pu mu, na li pye p'a yi munahaa ki kaseɛgɛ pyi, bani Kile na ba pee yege yi munahaa wuu na. Y'a li pyi mu, kɔnhɔ p'i já yi ɲaha co ni fundanga ni, ɲatanhaɲa baa. Lee bɛ wɛ, yee wo kuduun da da li ni wɛ.

¹⁸Yi kori yaha Kile-ɲɛɛgɛ na wù mu! Wèe ya dà li na na zɔsaama wa wèe mu. Bani li wa wèe funyɔ ni na ɲaarigazaana ɲaari tuun bɛɛri ni. ¹⁹N'a da yi jo waha yi mu jo yi kori Kile-ɲɛɛgɛ na, kɔnhɔ ɲɛ guri she yi mu tɔvuyɔ na.

Duba ni fò

²⁰ɲaɲɲɲɛ fɔɔ Kile wu ɲɛ yatɔɔnahamaa pu wo ɲɲɔfɔgbɔ wɛ. Wee w'a wù Kafɔɔ Yesu ɲɛ yeege xu ni, tɛhɛɛ baa kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ li shishan pu gbɔɔɔɔ ni. ²¹Wu yi ɲi kapyɛgɛɛ nizaɲaa bɛɛri na, kɔnhɔ y'i da wu ɲidaan pyi. Lemu l'a dan wu ni ge, wu lee le yi funyɔ ni Yesu Kirisa gbɔɔɔɔ ni. Nɔɔɔɔ wu taha wee mɛgɛ na fo gbee. Amiina.

²²N'a yi ɲɛɛri na cebooloo jo yi pe yeri yeri jomɔ pe xu yiyɛ ni, bani sɛmɛ wu jomɔ pu ya ta ɲɛhɛ wɛ.

²³ɲɛ funɲɔ ki wa y'i li cɛ na jo wù ceborona Timote ya yaha na foro kaso wu ni. Wu bu nɔ naha, ɲɛ ni wu ni, ɲɛri bu bye w'a da zhe foro yi na. ²⁴Yi wù fò kan yi ɲahagbaa fɛɛ pu bɛɛri mu, ni Kile wo sipyii pu bɛɛri. Wù cebooloo piimu bɛ pu wa Itali fiige ki sheɛn ge, pee bɛ ya yi fò kan.

²⁵Kile wo niimɛ we wu pye yi bɛɛri na. Amiina.

* 13:6 Zaburuu 118:6-7

Yakuba Yakuba ya semε wemu ka ge

Jəgə wu jε Yakuba wε?

Yakuba wemu wu jε Kafəə Yesu ni Zhude yε wo ceborona wu ge (Macoo 13:55; Marika 6:3), wee w'a we semε we ka.

Taashiine li ni, wu bi ta dā Yesu na na Kirisa wu jε wii wε (Yohana 7:50). Ga tuun wemu ni Yesu ya pa jε na foro xu ni ge, wee tuun wu ni w'a dā wu na (Kapyegee 1:14; 1 Korente Sheen 15:7). A wu niye di juri n'a daa wu ni fo na wu pye Zheruzalemu wo egilizi wu jahagbaa fəə (Kapyegee 12:17; 15:13-21; 21:18).

We semε we kakana jujə

Yakuba ya we semε we ka na tun Izirayeli gbaweye kε ni shuun wu mu. Gbaweye kε ni shuun wemu kaa Yakuba ya yu naha ge, yee jε Karijεεge Nəmeε Nilεε li tuun wu woyə wε dε! Ga Yawutuu piimu p'a puyε kan Yesu mu, a sipyii di jaa taga pu pye p'a caaga fiye yatii ni ge, pee kaa w'a byi. Pee Yawutuu pee Yakuba ya wii Kile wo see see sipyii pee.

W'a li shaa pu mu na pu loxulo ta, na li ta bε sipyii ya pu jaani. Na pu pye fungənyə fεε, p'i puyε tirige, na lee Kile ya zhaa pu mu n'a daa wu funjə ni. Yakuba ya naafuu fεε pu juyə tεri na pu ganha ba tabaara keree pyi ni pu naafuu wu ni wε. Wee w'a saməhəə leni la baa fεε pu bε ni.

N'a daa ni kapyegee nizaanəaa bεeri k'a se shiizhan, yi ya já laha yiyε na wε. Ke ka nigin yε da já bye sipya mu wε.

Semε wu kafila jujəbəyə

Yakuba 1 Kafila jujəbəyə taanri wemu wu jε semε wu

ni ge: Naafuu fεε ni la baa fεε; fungəngə fεεε; nəwuuro.

Yakuba 2 Yakuba ya yi yu cebooloo pu mu na pu kasεεge yaha puyε na, na pu ganha bu da daan ni naafuu fεε ni, p'i la baa fεε pu kə wε, na p'a la baa fεε pu tεri.

Yakuba 3:1 —4:12 Yakuba ya li shε na piimu p'a puyε wii fungənyə fεε, pu funjə di jε p'i da piitilee kalaa Kile jomə pu ni ge, na pee pu tabaara ni nakaara yaha, p'i kasεεge yaha pu nijoyə na.

Yakuba 4:13-5:6 Yakuba ya naafuu fεε pu jujə taha na p'a puyε kasεri tabaara ni tiibaara na.

Yakuba 5:7-20 Wu semε wu taxəgə ni Yakuba ya li shε na Yesu wo n'a daa fεε pu bεeri pu kori yaha n'a daa wu ni, ali na ta bε pu jε makəjə ni jaa ni. Yatengboyo y'a zhaa da jin piimu ni ge, ni piimu p'a yá ge, na p'a Kile jεeri pee mu.

Yakuba fə mujuu

¹ Nε Yakuba wemu wu jε Kile ni Kafəə Yesu Kirisa wo bulo ge, nε w'a we semε we ka, na wu tun Yawutuu gbaweye kε ni shuun wu mu, pee piimu p'a foro pu wo fiige ki ni, na jaaga korjə ke kabaya ye bεeri na ge. Na fə wa pu mu.

N'a daa we ni fungəngə fεεε

² Ayiwa na cebooloo, kanhama tuugo bεeri ba nəni yi na, yi pee bεeri yaha ba fundanga kajii jε wε.

³ Bani y'a li cε na yi n'a daa wu ba yeree na nəwuuro sigee, lee funjə ni y'a loxulo taa. ⁴ Ga y'i loxulo li yaha li jə di fa xuuni, kənhə y'i gəgə n'a daa wu ni, yi jə di fa, yaaga ka shishiin ganha bu yi kuunjə wε.

⁵ Fungəngə fεεε bu sipya wa kuunjə, wufəə wu ti jεeri Kile mu, Kile na ti kan wufəə mu. Bani Kile ya sipyii bεeri kaan, kahari wa wu ni. Wu ya wa kapyegee taga na wu kəri wε.

⁶ Ga wufəə wu ti jεeri ni n'a daa ni, wu ganha bu da nakaara le li ni wε.

Sipya wemu w'a nakaara yaha wu zo na ge, weefoo ya jeri ba suumo lokuruyo je we, kafeege na yi luu na se kabaya beeri na. ⁷Wee sipya we wa shi ganha bu da li yaha wuyefunjo ni na wee na yaaga ta Kafoo mu we. ⁸Bani fungongo shuun foo wu ma bye wii; wu ya wu fungongo yeri kabanja nigin na kaa la shishiin ni we.

Naafuu fee ni la baa fee

⁹Ayiwa, cebooloo piimu pu wa la baa fee ge, pee pu funyo taan, bani Kile na ba pu juyoyirige. ¹⁰Ga cebooloo naafuu fee, Kile ba yee be tirige, yi be pu funyo taan lee na, bani yee na ba doro jeri ba ja fyennema waha, na wo we. ¹¹Canja ma foro ni ki kafugo ni, na ja ki waha, ki fyennema ti ma wo, ti saana li na juri. Mu naafuu foo be wa da ba juri lee curigana li na wu kapyege te ni.

Jurumu w'a ma ni xu ni

¹²Sipya wemu w'a nowuuro xuli wuyefunjo ni ge, wee je duba pya. Bani wufoo bu ja na pee kanhama pu beeri xuli wuyefunjo ni, wu na ba jii sicuumo judano ta wu kuduun. Piimu beeri kaa l'a dan Kafoo ni ge, lee jomeme li w'a lo pee beeri mu. ¹³Ga kaa kaa la k'a wa beeri faanna, na wufoo too le kakuunjo ni ge, wufoo ganha bu da jo na Kile w'a wee faanna-e de! Bani yaaga ka shishiin wa da ja Kile faanna we. Kile be di w'a sipya faanna we. ¹⁴Ga sipya beeri, lakuunjo ke ki je ma ni ge, kee k'a ma faanna. Kee ki ma ma kilee fo na she ma pye m'a co kakuuyo yi wo tifuuperege ki na. ¹⁵Ma be di bu yaa kee lakuunjo ke na, k'a ma too le jurumu ni, ma di bu jurumu pye, lee wa ma ni xu ni.

¹⁶Ayiwa, na cebooloo, yee piimu kaa ya dan ne ni ge, yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinne we. ¹⁷Yanmuzaaya yemu beeri y'a kan we mu ge, ni yakanya yemu beeri y'a pahala ge, yee beeri ya foro

fugba To Kile ni. Wee Kile wu w'a kpeenyefunjo yi beeri yaa. Wu ya jeri we, nibiige wo jaa nifenhenhene be je ni wu na, li ta l'a jeri we. ¹⁸Wu wo daan na mu funjo ni w'a jii sicuumo kan we mu wu wo kafila can can wo wu baraga ni. W'a lee pye kono we di bye wu yanmuyaaya yi beeri jaha na.

Niwelogono ni kapyege nizaana

¹⁹Lee wuu na na cebooloo, yee piimu kaa ya dan ne ni ge, yi yi funyo to li na na jo yee wa beeri ya yaa wu gbegele, wu da nuri pusamaa jo na. Yi ganha ba gburogi da yu we. Yi ganha ba yi logoo be yirige too yu na we. ²⁰Bani sipya luu bu yiri zo, wu da ja Kile wo tiime pu keree pye nige we. ²¹Lee wuu na, keree kiimu beeri k'a sipya nongo ge, na fara kuumo tuugo beeri na, yi kee beeri yaha wa. Kile ya jom pu le yi zolo pu ni ge, yi yiyefunjo, yi soo pee na, bani pee na ja yi munahaa juno wolo.

²²Yi da Kile jom pu koo jaari. Yi ganha bu da pu logo ye na, yi da yiyefunjo we. ²³Bani sipya wemu w'a Kile jom nuri w'i ya pu koo jaari-i ge, weefoo je ba na wa je we, wemu w'a jaawiige lo, na wuyefunjo ge. ²⁴Wu bu wuyefunjo w'i, w'a gari wu da yaaga pye we. W'a wu jaha ki ja jagana lemu na ge, wu funjo na wo lee na taapile ni. ²⁵Ga saliya wu w'a pahala, wu jomeme k'i wee juno wo, na wee pyi wuyefunjo ge, sipya wemu bu ja sege taan kee na, na kee keme seri, na ganha na ki koo jaari li jaarigana na; wu ya ta funjo wo ki na we, ga fo na ki koo jaari ge, wu bu kenefunjo le kaa beeri ni, Kile na duba wu mu.

²⁶Sipya wemu bu wuyefunjo na Kile koo wee ya jaari, na ta w'i ya jani wu jo na we, wuyefunjo ya faanna; wu Kile koo jara l'a pye juno baa. ²⁷Koo le To Kile ya wii

Kilɛ koro nizaana na jɛ fɛɛɛɛ ge, lee li wa mɛ. Cirimɛɛ ni naxhugoshaa piimu bɛɛri pu jɛ kanhama ni ge, na wɛɛ pu kasɛɛɛ yaha pee na; wù wùɛ tãnha ke konɔ ke wo fɔnrɔ keree tuugo bɛɛri na.

2

Wù ganha ba sipyii pii pɔrɔɔ pii na wɛ

¹ Ayiwa na cebooloo, yee piimu pu wa ni n'a daa ni wù Kafɔɔ ni nɔrɔ fɔɔ Yesu Kirisa na ge, yi ganha ba sipyii pii pɔrɔɔ pii na wɛ.

² Nimɛ, na yee yaha yee ya pinne, a sipyii shuun di ba jé yee tɛ ni. Nigin jɛ naafuu fɔɔ, sannɩ kabelɛnɛ jɛ wu kenɛ na, wu cére fàya yi kpɛngɛ bɛ d'a pɛɛ. Shuun wo wu jɛ la baa fɔɔ, wu d'a fasicoyo le. ³ A yee di naha yeege fazaaya fɔɔ wu fɛni, na wee baraga, na wu pye: «Kafari m'a ba diin naha ke tatɛngɛ ke ni, kee k'a jɔ.» Na la baa fɔɔ wu pye: «Mu wu yere mayɛ tãan wee xuu wu ni wà.» kelee «Tiin mɛ jinɛ ke na na tɔɔɔ ye tãan.» ⁴ Ayiwa, yee bu lee pye, ta yee ya wa pɔrɔɔ wa na wɛ? Ta fungonkuunɔ bɛ k'a yee yaha kee zhɔnrɔɔ ke tuugo na wɛ?

⁵ Na cebooloo, yi ye logo yee piimu kaa ya dan nɛ ni ge. Piimu pu jɛ ke konɔ ke mu la baa fɛɛ ge, Kilɛ w'a pee naha bulo, kɔnhɔ p'i bye lafɛɛ n'a daa wu kabaɔa na. Wu kaa ya dan sipyii piimu ni ge, w'a saanra temu wo jɔmɛɛ lɔ pee mu ge, kɔnhɔ la baa fɛɛ p'i tee bɛ ta. ⁶ Ga yee kunni wa la baa fɛɛ pu cɛɛɛɛ dɛ! Sipyii piimu p'a pu fanha shɛɛ yee na, na yee kilee na se kiirikɔɔn pu mu ge, ta naafuu fɛɛ pu bɛ wɛ? ⁷ Yesu Kirisa wo mɛge nizaanɔ ke p'a yiri yee na ge, ta pee naafuu fɛɛ pu bɛ p'a kee bɛ kyɛɛgi wɛ?

⁸ Yi ba jaari na sahanɩ ni Kilɛ wo saanra ti saliya wu ni, ba l'a ka Kilɛ Kafila wu ni wɛ na: «Ma sipyinjii wu taan ma mu ba mayɛ pyaa ki jɛ wɛ,» wee tuun wu ni y'a kasaana

pyi. ⁹ Ga yi bu sipya wa pɔrɔɔ wa na, kakuunɔ y'a pye; saliya wu na yi jaagi, bani y'a saliya wu jɔmɛɛ la kyɛɛgi. ¹⁰ Sipya wemu bu saliya wu jɔmɛɛ nigin pe ye kyɛɛgi, ali ma jɛhɛ da kisaɔaa bɛɛri koo jaari, jaagi na ba zhan ma na ki bɛɛri shizhaa na. ¹¹ Bani Kilɛ wemu w'a jɔ na: «Ma ganha ga dɔdɔrɔ pye ge,» wee ninumɔ w'a jo sanha bɛ na: «Ma ganha ga sipya gbo wɛ.» Lee funɔɔ ni, ali ma jɛhɛ bye ma ya dɔdɔrɔ pye wɛ, ma bu sipya gbo, m'a saliya wu kyɛɛgi. ¹² Saliya wu jɔmɛhɛ kiimu k'a wù jɔnɔ wo, na wù pyi wùɛ wuu ge, y'a yu, yi da jaari y'a sahanɩ ni kee ni, bani kee k'a da ba yi kiiri kɔn. ¹³ Sipya wemu wu jɛ wu ya jɔnɔ jaari sipyii na-ɛ ge, Kilɛ bɛ da ba jɔnɔ jaari weefɔɔ na kiiri wu cagɔngɔ wɛ. Ga wemu w'a jɔnɔ jaari sipyii na ge, kiiri wu fyaara da ba bye weefɔɔ ni wɛ.

N'a daa we ni kapyege nizaanɔa

¹⁴ Ayiwa na cebooloo, wa bu jo na n'a daa wa wee mu, wufɔɔ di ya kapyege nizaanɔa pyi kiimu ya li shɛɛ na n'a daa wa wu mu wɛ, wee n'a daa wu tuugo na já wu shɔ ya? ¹⁵ Yi ceboroshɔ kelee yi ceborona wa bu shɛ da wà, fàya jɛ pu mu p'a leni wɛ, jɔlige bɛ di jɛ pu mu wɛ, ¹⁶ a yee wa di shɛ yere pu jɔnɔ ni na pu pye: «Naninɛ ki pye yi mu, yi shɛ fàya le kafugo di jé yi ni, y'i li y'i din bɛ!» Na ta pu ceepuuro mago jɛ yanmuyɔ yemu na ge, wufɔɔ ya kee ka shishiin kan pu mu wɛ. Pee jomɔ pe ya leke jɔ wɛ? ¹⁷ Mu n'a daa wu bɛ wa. Kapyege nizaanɔa bu bye ki jɛ n'a daa wemu ni wɛ, wee ya xu.

¹⁸ Lee bɛ wɛ, wa na ba ma pye: «Mu ya jo na n'a daa wu wa mu mu; a go kapyege nizaanɔa ki wa nɛ mu. Ayiwa nɛ kunni wa da na wo n'a daa wu shɛ ma na na wo kapyege nizaanɔa funɔɔ ni. Mu do? Go mu na já ma wo n'a daa wu shɛ nɛ na kapyege baa ya?» ¹⁹ Na

go mu wa daa na Kile nigin pe ye wu jε we? Lee kunni ya jɔ; ga jinaa be wa daa lee na, pee yeε wa fyagi fo na fuguri be wu jaha na. ²⁰ Mu fungɔngɔ baa fɔ we, tuun weke ni m'i da ba li ce na n'a daa wemu wu jε kapyegee nizaanɔa baa ge, na kanɔ jε wee na-ε we? ²¹ Dii Kile d'a pye na wɛe tole Ibirayima jate sipyitiime we? Go wu kapyegee funɔ ni l'a foro, bani w'a sɔɔ Kile wo nijoyo yi na, na ganha na giin di wu ja wu kan Kile mu saraga, saraya nizogoyo yi tawologo ki ni. ²² Yee wa lee jha we? Wu n'a daa we, ni wu kapyegee ki beeri k'a binneε na byi shiizhan. Wu kapyegee k'a wu n'a daa wu jɔ fa. ²³ Yemu y'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na ge, a yee jɔ di fa na: «Ibirayima ya dɔ Kile na, a Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.»* A Kile di wu pye wu nanii. ²⁴ Yee wa li jha we? n'a daa wo kapyegee funɔ ni Kile ya sipya wii sipyitiime, lee be we, na yi yu ye ma jɔ ni na m'a dɔ Kile na, lee ye w'a da li yaa we. ²⁵ Navarashɔ wemu be mege ki bye na Araxabi ge, ta wu kapyegee funɔ ni be Kile ya wu be wii sipyitiime we? Bani Izirayeli sheen ya tudunmɔ piimu tun ge, w'a pu jɔnɔ cɪri jɔ, na ba pu yaha kari koo latii ni kɔnhɔ wu pu shɔ. ²⁶ Ba ceepuuro jε munaa bu bye li jε ti ni-i, t'a xhu we; mu n'a daa wu be jε, kapyegee nizaanɔa bu bye ki wu ni we, w'a xhu.

3

Na jɔ ma jɔ na

¹ Ayiwa na cebooloo, shejnehemeε ganha baa li shaa di bye yi ni karamɔgɔlɔ we, bani y'a li ce na jo wɛe karamɔgɔlɔ wo kiiri wu na ba waha na toro pusamaa wo wu taan. ² Wɛe beeri ya kapyebaagaa pyi pyeganɔa nijehenε na. Sipya wemu wu jε wu ya sii na wuregi bada jɔjomɔ ni-i ge, weefɔ jε

sipya, wemu ya fa ge, weefɔ na da jani wuyε na wu kapyegee ki beeri ni. ³ Ma bu korɔfe le shɔngɔ na, kɔnhɔ ki da se ma jidaan xuu ni, wee tuun wu ni ma se ma bye ki ceepuuro ti beeri na. ⁴ Kɔɔgbɔhɔyɔ yemu yi wa lɔhɔyɔ ye ni ge, ali yemu be y'a pele fo xuuni ge, yi yee be wii. Ali kafεεgbɔhɔ be jεhe yiri, na yi ηmunuɔ na gaaji, yanmunɔ nifenhεfenhεtiire la ni yi paaveε pu ma yi jaha jeri na se pu jidaan xuu ni. ⁵ Mu sipya jile be wa. Ceepuuro ti yafenhεfenhεne li jε l'i, ga na liye pele, na kafilagbɔ yu. Ta na nifenhεfenhεne be l'a sipɔnɔ sorogo we? ⁶ Nile jε ba na jε we. Xuu wa wu jε wii wɛe ceepuuro ti ni wemu beeri wu jε baha, na wɛe ceepuuro ti beeri nɔrɔgɔ ge. Li jε ba Jahaneme na jε we, li na jɔ wu jii fεere ti keree beeri sorogo. ⁷ Naɔa yaaya fara shazheere na, ni jinε yakokaara, na fara suumɔ lɔhɔ yanmuyɔ na, sipya na jɔ ke ka beeri tuugo nege na ki kuu; lee shiin wu d'a pye be. ⁸ Ga sipya wa shishiin da ga jɔ jile kuu we. Yakuuɔ ki jε kii sipya da ga jɔ kemu kuu di bye wu jidaan we. Li beeri l'a jɔ sɔnɔ na temu t'a sipya gbuu ge. ⁹ Nile wɛe ya daga na wu Kafɔ To Kile pele, na lee ninunɔ taga na sipyii be lanjɔ, na ta Kile d'a sipya yaa wuyε jaa ni. ¹⁰ Kile masɔnɔ ya foro jɔ kemu ni ge, kee jɔ ke ninunɔ di da sipyii be lanjɔ! Na cebooloo yi ganha bu sɔɔ lee l'a byi we. ¹¹ Lɔhɔ kemu k'a taan ge, ni kemu k'a pen ge, yee shuun wu beeri na jɔ da binneε da fɔro lobulowii nigin ni ya? ¹² Na cebooloo, oliviye tige nagoo na jɔ da nitoronɔ tige na ya? Kelee ta εrezen tige na jɔ nitoronɔ pye? Bada! Ayiwa, suumɔ lɔhɔ ya buloo na fɔro wii lemu ni ge, lɔhɔ kemu ya taan ge, kee da jɔ voro lee ninunɔ ni we.

Fungɔngɔ fεere temu t'a yiri fugba

* 2:23 Zhenezi 15:6

we ni ge

¹³ Ayiwa, sipya weke wu wa yee ni fungongɔ fɔɔ, na keree naha ce we? Wufɔɔ wu li she torogazaana funɔ ni. Na maye tirige na kapyegge nizaanaa pyi, lee li wa fungongɔ fɛɛɛ te. ¹⁴ Ga jɛpɛnwaa bu she da yee zɔlɔɔ pu na ni bɛganhara fungongɔ ni, wee tuun wu ni, yi ganha ba yiyɛ kɛɛɛ na fungonyɔ fɛɛ yi jɛ wɛ. Can jɛ yee ni wɛ. ¹⁵ Tee fungongɔ fɛɛɛ te tuugo ya yiri fugba we ni wɛ, ke konɔ ke, ni sipyii, ni Shitaanni ni t'a foro. ¹⁶ Bani jɛpɛɛn, ni bɛganhara jɛ xuun wemu ni ge, kaa naha da zhɔɔnri wà li shɔɔnrigana na wɛ, kakuunɔɔ tuuyo bɛɛri bɛ na nɔhɔ pye wà. ¹⁷ Ga fungongɔ fɛɛɛɛ temu t'a yiri fugba we ni ge, tee bu bye sipya wemu mu, li nizhiine, wufɔɔ ma bye fɛɛfɛɛ, janiɲɛ keree na ganha na dan wu ni, wu keree di ya wari wɛ, wu jɔnɔ na benji, w'a ganha na jɔnɔ jaari, na kapyegge nizaanaa pyi. Wu da da sipya wa wo wa ni wɛ, w'i da da kafila shuun yu wɛ. ¹⁸ Piimu p'a janiɲɛ shaa ge, janiɲɛ ni peefɛɛ ya kapyɛɛɛ pyi. Kee kapyɛɛɛ ki wo kuduun di jɛ tiime.

4*Lakuunɔɔ ya keree kiimu kyɛɛgi ge*

¹ Ayiwa, yoyo ye ni nakaara te ti wa yee tɛ ni ge, naha k'a ma ni yee ni wɛ? Lakuunɔ ke k'a yee fungonyɔ yi figi ge, ta kee bɛ we? ² Yaaga ka kaa ma bye yee na, ga yee di da ki ta wɛ, wee tuun wu ni yee na gbuuro pye. Yaaga ka jɛpɛɛn ma bye yee ni yee di da ki ta wɛ, ayiwa yee ma ganha na yogo kɔɔn, na nakaara pyi. Yanɲmuyɔ yemu la ki jɛ yee na ge, yee ya yee taa wɛ, bani yee ya yi jɛɛri Kile mu wɛ. ³ Ali yee jɛhe yi jɛɛri bɛ, yee da yi ta wɛ, bani yee jɛ ma li pyi ni fungonsaana ni wɛ. Yiyɛ pyaa wo ceepuuro la kaa na yee ma yi jɛɛri.

⁴ Nɔmɛɛ baa fɛɛ dɛ! Ta yee ya li cɛ na jo ma bu daan ni ke konɔ ke ni, m'a jɛri Kile pɛn wɛ? Sipya wemu bu jo wu bye ke konɔ ke wo nanii, w'a jɛri Kile wo pɛn. ⁵ Kile Kafila w'a yemu jo ge, yee ya giin na tawaga ni y'a jo ya? L'a she na: «Kile Munaa lemu li wa yee ni ge, Kile funɔ ki wa yee di bye lee ye nigin wuu.» ⁶ Ga Kile ya niime wemu kaan wɛ mu ge, wee ya pele xuuni. Bani l'a ka Kile Kafila ni na:

«Kile ya tabaara fɛɛ fungonyɔ shege, ga piimu p'a puyɛ tirige ge, na niime kaan pee mu.»*

⁷ Yi yiyɛ tirige Kile mu, y'i zhe Shitaanni mu. Lee li da wu pye w'a paa, na laha yi na. ⁸ Yi fulu Kile na, Kile bɛ na vulo yi na. Yee jurumupyii, yi yi keye je wolo jurumu ni; yee fungonyɔ shuun shuun fɛɛ, yee di yi zɔlɔɔ pu pye fɛɛfɛɛ. ⁹ Y'i li cɛ na baraga baa fɛɛ yi jɛ! Y'a mehɛɛ suu fo y'a kirakira. Yi yi kataanra ti jɛri mɛsuu, y'i yi fundanga ki jɛri jatanhana. ¹⁰ Yi yiyɛ tirige Kafɔɔ naha taan, lee bu bye wu na yi yirige.

N'a daa fɛɛ ya yaa p'a puyɛ zɔlɔɔ yu wɛ

¹¹ Ayiwa na cebooloo, yi ganha ba yiyɛ zɔlɔɔ yu wɛ. Wa bu wu ceboro zɔ jo, kelee na wu jaagi, Kile wo saliya wu jɔmɛhɛɛ ki zɔ m'a jo, kelee kee m'a jaagi. Na ta sipya wemu bu jaagi shan Kile wo saliya wu jɔmɛhɛɛ ki na, weefɔɔ jɛ nige ki baragavɔɔ wɛ, ga w'a jɛri ki kiiri kɔnvɔɔ. ¹² Kile ye nigin w'a saliya jɔmɛhɛɛ ki kaan, wee ye nigin wu jɛ kiiri kɔnvɔɔ bɛ sanha. Wee w'a sipya shuu, wee shiin w'a sipya jaagi bɛ, na bɔɔngɔ nɔni wu na. Ga mu wemu w'a ma sipyinjii jaagi ge, m'i mayɛ wii sipya weke tuugo wɛ?

N'a daa fɛɛ ya yaa pu pye tabaara fɛɛ wɛ

* 4:6 Talenɛɛ 3:34

13 Ayiwa nime, yee piimu p'a ma yu na: «Nijaa kelee jiga na w'à da ba she le kulo le ni; yee nigin w'à da ba she bye wà; kegaanja w'à da ba she bye, wù kuduun nijeheme ta.» 14 Na ta lemu li da ba bye jiga na ge, yee ya lee ce we. Yee je ba kakunnunjo je we. Kakunnunjo bu foro, k'a jere ye nigin pye, na jaaga. 15 Yemu yee ma yaa na jo ge, yee yi wa me: «Kile bu so, na wù yaha shi na, ayiwa le ni le w'à da ba bye.» 16 Yee da gbara lee na-e de! Ga yee kunni ya kagbohoo kiimu wo bye funjo kon yiye funjo ni ge, yee ma ganha na yiye pele, na daa kee na. Tee tabaara te tuugo ya jo we. 17 Ayiwa, yi li ce na sipya wemu w'a kaa ce nizaana ge, wu bye w'i ya li pye we, jurumu w'a pye.

5

Naafuufe wo kapyegeeniguunjo

1 Ayiwa, yee naafuu fee, yi ni-wegee shan! Bongo ke ki da ba na yee na ge, y'a mheee suu, yi da sipyaa waa kee wuu na. 2 Yee naafuu w'a fonho, a dun di ganha na yee fadeye yi li. 3 Sanni we, ni warifyen we wu je yee mu ge, taton w'a wu kon. Wee taton we wu da ba bye kanunjo na yee jaagi. Wee wu da ba bye ba na je we, na yee ceepuuro ti kyegi. Kii canja jehhe kii ki je konjo taaxoo canja jehhe ge, a yee di naafuu faari yaha yiye mu. 4 Li wii, kapyebyii p'a yee faa yapyi-ire ti kemε, a yee di pu mahana yee ya ta pu saraa we! Pee kapyebyii pii wa mheee suu lee na, kee mheee kii wa se na noni Se Beeri Foo Kile na. 5 Yee ya yi wo konjo tiinne li beeri pye tanhama, ni yi jidaan bye ni. Yee ya yiye keme pori na yaha gbo kaa na. 6 Sipyii piimu p'a tii ge, yee ya pee jaagi, na pu gbo, a p'i puyε yaha wà yi kenε ni.

Yi yi logoo mara

7 Lee wuu na na cebooloo, yi yi logoo ki mara fo yi she no Kafoo

cabana na. Yi yi funyo kon ni faapye ni. Faa yapyiire temu ti je wu tadaña ge, wu ma wu luu mara na yere tee sige. Wu ma wu luu mara na co junmoyogoo zanhaya na, fo na she no junmoka-zanhaya na. 8 Yi be pu yi logoo mara lee maragana li na y'i lowagaa ta bani Kafoo paduun w'a tene xo.

9 Na cebooloo, yi ganha ba logoo yirige yiye taan yi da yiye zoloo yu we, konho kiiri ganha ba gon yi na we. Kiiri konvoo wu paduun w'a no xo. 10 Na cebooloo, Kile tudunmoo piimu p'a bi Kafoo jomoo pu yu ge, pee ya kanhama xu, na pu logoo mara kanhama pu tuun wu beeri ni. Y'a pee wii, yi da se pee feni. 11 Sipyii piimu p'a kanhama soro, na gori yaha n'a daa wu ni ge, pee wee ya byi duba nagoo pee. Zhobu bi wu luu li mara maragana lemu na ge, y'a yee logo. Kafoo ya pa lemu be pye wu mu kurogo ki na ge, y'a lee be ce, bani Kafoo jijaara te, ni wu ceme p'a pele.

12 Ayiwa na cebooloo, lemu n'a da jo waha yi mu ge, lee li wa me. Yi ganha ba gari we. Wa ganha ga gaa fugba we na we, wa ganha ga gaa jinε ke na we, wa ganha ga gaa yaaga ka shishiin na we. Y'a «Uun!» ye yu uun tajogo ni, yi da «Ahayi!» yu ahayi tajogo ni, konho kiiri ganha da ba gon yi na we.

Baraga wa Kile-jerege ni

13 Ayiwa, kanhama bi noni wa na yi ni, wufoo w'a Kile jereeri; fundanga keree shiin ya no wa na, wufoo w'a Kile masono yoyo cee. 14 Wa bu da wu ya cuunjo yi ni we, wufoo wu egilizi nahagbaa fee pu yiri, pu ba Kile jereeri wu mu, p'i sinme fara wu na Kafoo mege na. 15 Nerege ki bu bye ni n'a daa ni, yama foo wu na zho. Kafoo na wu cuunjo, jurumu wemu w'a pye ge, na wee be yafa wu mu. 16 Y'a yeree yi jurumu wu na, y'i da wu yu yiye mu, y'i da jerege pyi yiye mu, konho y'i

juunɔ. Sipyawemu w'a tii ge, wee bu ɲεεge pye, fanha wa kee ɲεεge ki ni fo xuuni. ¹⁷ Kile tudunmɔ Eli, sipya wu bye wii ba wɛe ɲε wɛ. Ga w'a Kile kemε ɲεeri xuuni, kɔnhɔ zanha ganha bu do wɛ. A zanha di bye ki ya to wɛ, fo na she nɔ yee taanri ni yeye gbaara na. ¹⁸ Lee kadugo na a wu guri na Kile ɲεeri sanha, kɔnhɔ zanha di do. A zanha k'i do. A ɲiɲε ki faa yapyiire te, ni tiire ti bεeri di nagoo pye.

¹⁹ Na cebooloo, yee wa bu wuregi, na can wu koo li yaha, a yee wa di bye kaɲunɔ na wufɔɔ kurunɔ pa can koo li ni, ²⁰ y'a yaa na li ce na jo wemu bu jurumupye kurunɔ wu koguunɔ ni, wu munaa m'a shɔ xu na. Lee ma bye kaɲunɔ jurumu niɲehεmε na yafa wu mu.

1 Pyeeri Pyeeri ya seme nizhiime wemu ka ge

Jogɔ wu je Pyeeri we?

Pyeeri wee ninumɔ p'a yiri na Simeyɔn Heburuu jomɔ pu ni, na wu yiri na Simɔ Girekii jomɔ pu ni (Kapyegee 15:14). A Yesu di ke mege ke le wu na Girekii jomɔ pu ni na Peturɔsi. Kee je Heburuu jomɔ pu ni na Sefasi, na je Tubabuu wo jomɔ pu ni na Pyeeri. Kee mege ke kɔri wu je na faakagerenje. Zhonasi ja wu bye wii (Macoo 16:17).

Yawutu wu je Pyeeri. Yesu wo tudunmɔ ke ni shuun wu wa wu je wii. Yani Pyeeri wu pye Yesu wo Tudunmɔ wa ge, fyasha wu bye wii (Yohana 1:41,42). Wu to kulo li je Betisayida, wu fiige ki mege di je na Galile (Yohana 1:44). Ga wuyeye pyaa di bi bye Kaperinɔmɔ kulo li ni.

Pantekɔti wu cana ba Fefere Mu-naa l'a tigi Yesu tudunmɔ pu na we, Pyeeri be wa bye pu ni. A wu Kirisa wo Jozaama pu jo fo sipyii nijehemee ya pye Yesu wo n'a daa fee. Ma bi giin m'a Pyeeri wo labye we ni wu wo kapyegee ki ce, fo ma bu Kapyegee Kitabu kooro 1 fo 12 wu kalaa.

We seme we kakana junɔ

Pyeeri ya we seme we ka na tun Yesu n'a daa fee nijehemee pii mu kulogoo nijehenje kii ni Azi fiige ki ni, kee kemu nijaa wogo ki je na Turuki ge. Wu ya ta wa wolo wa ni we: Ma Yawutu fara ma shi watii shen na. Seme wu kakana junɔ k'a pye na pu beeri yatanye waha, na kalaa kan pu mu na pu kaseege yaha puye na nɔwuuro ni karamɔgɔ-kafinejuu pu shizhaa na, p'i gori yaha n'a daa wu ni.

Seme wu kafila jugbɔyɔ

1 Pyeeri 1:1-12 N'a daa fɔɔ ya yaa na kanhama xu wuyeye ni,

bani w'a li ce na wu na ba cen lo fugba we ni.

1 Pyeeri 1:13—2:10 N'a daa fɔɔ torogana kanhama tuun ni. W'a yaa na kuu fanha mu.

1 Pyeeri 2:11—3:12 N'a daa fɔɔ torogana shi wu sipyii pu te ni, ni gbafenere keree shizhaa na, ni wuyeye pyaa kpɔɔn sipyii te ni.

1 Pyeeri 3:13—4:19 N'a daa fɔɔ tadanja ni wu torogana kanhama tuun ni.

1 Pyeeri 5:1-5:11 Pyeeri ya fiin wemu jo na waha egilizii jahagbaa fee pu mu ge.

1 Pyeeri 5:12-14 Pyeeri fɔ mujuu sanha.

Pyeeri fɔ mujuu

¹ Ne Pyeeri we wu wa Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, ne w'a we seme we tun yee mu, Kile ya yee piimu jaha bulo, a yee di jaraga na she bye nabuun ye fiye ye ni ge: Pɔn, Galasi, Kapadɔsi, Azi ni Bitini.

² Yee jaha ya bulo na be ni To Kile wo fungɔngɔ ki ni, na yee pye fefere wuu, Kile Munaa li baraga ni, konhɔ yi Yesu Kirisa jomɔ ce, wu shishan pu be di jeregi yi na, p'i yi pye fefee.

Kile wu niime ni janije nigbɔhɔ kan yi mu.

Tadanjanii wogo

³ W'a Kile sɔni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa To we! Bani, wu jijaara ti funɔ ni, w'a wɛe pye wɛe ya sevonɔ se, na Yesu Kirisa je na yeege xu ni, konhɔ wɛe di tadanjanii wogo ta. ⁴ Wu bye cen lɔvee. Wee cen we ya fonri we, wu ya nɔrɔgɔ we, w'i ya fanhana we, w'a keme yaha yee jaha na fugba wu ni, ⁵ Kile wo sefere t'a yee piimu mara n'a daa fanha ni, juwuuro ti kaa na ge. Tee juwuuro ti t'a gbegele t'i ba tiye she taaxɔ li ni. ⁶ Lee wuu na yee wa fundanga pyi, na li ta ali kanhama tuugo beeri na ba jatanhana nɔ yi na nime jere la ye funɔ ni. ⁷ Pee

kanhama pu na ba yi n'a daa wu nōhō wolo wii. Sanni jε yaxōgō, ga p'a ba wu nōhō wolo na ni. Yee n'a daa wu w'a ye sanni na fo xuuni ge, wu bε nōhō na ba wolo lee wologana li na, kōnhō Yesu Kirisa ga ba wuyε she, y'i masōhō, ni nōrō ni pεεhε ta wu funhō ni. ⁸Yee ya ta wu ja wε, ga lee bε na wu kaa di dan yee ni. Ali yee sanha wu ja nime bε wε, ga lee bε na yee wa daa wu na. Lee wuu na yee ya ji fundangbōhō na, fundanga nōrō wogo kemu ki jε wa da já ki jomō jo-e ge. ⁹Kee fundanga ke wa yee mu, bani yee munahaa ki wo juwuuro te ti jε yee wu n'a daa wu wo kuduun we.

¹⁰Kilε ya niime wemu taga yee juhō wolo ge, Kilε tudunmōo piimu p'a wee kaa jo taashiine ni ge, pee ya yegenε ni kasεεge pye tee juwuuro te keree na. ¹¹Kirisa Munaa li bye pu ni. Kanhama pe Kirisa da ba ja ge, lee bi pee kaa yu pu mu, nōrō wemu na ba daha wu na pu kadugo yiri ge, ni wee bε. A Kilε tudunmōo p'i ganha na zhaa p'i kee keree kii pyeduun, ni ki pyegana cε. ¹²A Kilε di li she pu na na keree kiimu jomō pu wa yu, na ki labye pyi ge, na kee wa da ba bye pee mu wε, ga fo yee mu. Kee keree ki jaha Kilε wo Jozaama pu joveε pu wa yu yi mu nime, Fεfεεε Munaa baraga ni, lemu l'a tun pa na yiri fugba we ni ge. Mεlεkεε pu bε wa kee keree ki shaa fo p'i ki ja, p'i ki cε.

N'a daa fεε wo jaarigafonō le

¹³Lee wuu na, yi yi fungōnyō yi tenε, y'i gori yaha jii na! Niime we wu da ba gan yi mu Yesu Kirisa shεduun wu ni ge, yi yi tadarja bεeri taha wee da na. ¹⁴Y'i bye Kilε jomεε covεε! Keree kiimu la bye yi na, na yi ta yi sanha Kirisa cε-ε ge, yi ganha bu daha kee feni wε! ¹⁵Ga yi pye fεfεεε wuu yi toroganja ki

bεeri ni, ma na jo ba yi yirivōō Kilε jε mε Fεfεεεε wo wε. ¹⁶Bani l'a ka Kilε Kafila wu ni na: «Yi pye fεfεεεε wuu, bani nε jε fεfεεε.»*

¹⁷Kilε we w'a sipyii bεeri nigin nigin kiiri kōon na bε ni pu nibyegee ni, na ta wu da wa wolo wa ni-i ge, yee ba wee yiri yi To Kilε, wee tuun wu ni y'a yi wo nibyegee ki bεeri pyi ni Kilε jii fyaara ni, yi wo kōhō tiinne li funhō ni. ¹⁸Bani yaaga kemu na já vōnhō ge, ma na jo sanni kelee warifyen ge, yi juhō wa wolo ni kee ka shi ni, na foro yi wo juhō baa jara li ni wε, y'a lemu taanni yi tii pu mu ge. ¹⁹Ga yee juhō ya wolo ni Kirisa shishan ni, pee pemu p'a ye yanmuyō yi bεeri na ge. Wee ya pye ba saraga dubyapige jε wε, fε jε kemu na wε, fōnrō bε di jε ki na wε. ²⁰Kilε ya wu jaha bulo na ta kōhō sanha yāa wε, na wu she yee na nime le taaxōō le ni yeeyε pyaa wuu na. ²¹Kirisa baraga ni yee wa daa Kilε na, wee wemu w'a wu jε na foro xu ni, na nōrō kan wu mu ge. Lee na yee wa yi n'a daa ni yi tadarja taha Kilε na.

²²Yee ya yi zōlōō pu pye fεfεεε can wu wo jomεεcoro funhō ni, ceborogo ki wo see see taanjεεge ki kaa na. Ayiwa, yi taan ni yiyε ni xuuni yi zōlōō pu bεeri na! ²³Bani Kilε wo kafila w'a yi pye y'a sevōō se. Wee kafila we di ya ta pye ba yashi jε wε, na xhuli wε. Wu jε jii na, w'a kori yaha gbee. ²⁴Bani Kilε tudunmōo p'a jo:

«Sipyii bεeri pu jε ba jà jε wε;
pu nōrō wu bεeri di jε ba jà
fyεenrε jε wε.

Nà ma waha, ki fyεenrε na wo,

²⁵ga Kafōō wo kafila we na gori
yaha gbee.»*

Wee Kafila wu jε Kilε wo Kile Jozaama pe, pemu p'a jo yi mu ge.

* 1:16 Levitike 19:2 * 1:25 Ezayi 40:6-8

2

Faakagerenje kemu ki ne jii na ge

¹ Lee wuu na, yi kakuuyo yi beeri yaha, yi nanmahara ti beeri yaha, yi shuun shuun juuro ti beeri yaha, ni nepeenguuna, ni mekyeenge keree ki beeri. ² Ba pubinnee wa jire la pyi we, yi be p'a Kile wo Kafila wu la pyi mu, kontho y'i sii fanha ta lee funno ni, y'i juwuuro ta. ³ Bani y'a li ce na «Kafoo ya no.»* ⁴ Faakagerenje kemu ki ne jii na ge, kee ki ne Kafoo Yesu. Sipyii ya she wu ni, ga Kile ya wu jaha bulo, wu kaa d'a waha be wu mu. Yi gbara wu na, ⁵ yi be di bye ba faakageeye jii woyo ne we, y'i daga Fefere Munaa puga yerenje. Yi na ba bye saraya jaha shonrivoo fefere wuu, na saraya fefere woyo wo na gaan Kile mu, yemu kaa na ba daan wu ni, wu Ja Yesu Kirisa baraga ni ge. ⁶ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Wii me, ne faakagerenje peewa wogo jaha bulo,
na ki pye puga gunnmii li faakagerenje,
na ki kemε sin Siyon kulo li ni.
Wemu bu da ki na,
wee da zhiige bada we.»*

⁷ Yee pii p'a da kee faaga ke na ge, ki kano l'a pele yee mu fo xuuni. Ga piimu ya da ki na we:

«Puyirilee p'a she faakagerenje kemu ni ge,
kee k'a pye puga ki gunnmii li nidaa li kagerenje kiyε pyaa pyaa.»*

⁸ «Faakagerenje ki ne kii,
sipyii ya gurunjo kemu na ge.
Faakagerenje ki ne kii,
kemu ya sipyii shaan ge.»*

Pu na ba gurunjo ki na, bani p'a she pu da da Kile wo jomjo pu na we, lee l'a bi yaa na no pu na. ⁹ Ga yee ya pye shi, wemu jaha k'a bulo ge;

na bye Saan wu wo saraya jaha shonrivere, na bye fefere shi. Kile ya kagbaho nizaanaa kiimu pye ge, w'a yee jaha bulo kontho yi da kee yu. W'a yi yiri na foro nibiige ni, na ba ni yi ni wu fundanga kagboo li kpeenge ki na. ¹⁰ Taashiine ni, yee bi sanha bye Kile wo sipyii we, ga nime, yee ya pye wu sipyii. Taashiine ni, Kile bi nunjo naari yee na we, ga nime, w'a nunjo naari yi na.

N'a daa fee ya yaa na baraga teri sipyii beeri na

¹¹ Na taanjiineε, naboro na yee wa ke jine ke na, yi nidorowuu pu wa. Lee wuu na n'a li shaa yi mu, lakuuno ke k'a yogo koon yi na ge, yi ganha bu daha kee feni we. ¹² Piimu ne Kiriceen we ge, y'a doroo torogazaana na pee jine ni. Wee tuun wu ni, pu nehe ba yi mekuuno yu na kakuubyii yi ne, pu na ba yi kapyegee nizaanaa ja, lee funno ni Kile ga ba foro pu na cana kemu, pu na wu so kee cana.

¹³ Y'a gboro teri fanha na Kafoo wuu na. Y'a gboro teri saan wu na! Bani wu ne sipyii pu beeri nunjoo. ¹⁴ Yi da gboro teri wu gbafeneereε pu be na! Bani saan wu w'a pu tunni na p'a kakuubyii pu jaha werenje, piimu p'a kasaanaa pyi ge, pu da pee soni. ¹⁵ Lemu li ne Kile nidaan ge, lee li wa me. Yi nahana-hanaa ni fungonyo baa fee noyo to ni yi kapyegee nizaanaa ni! ¹⁶ Yi pye yiyε mu ba sipyii ne we, piimu ya faha ge. Ga pee tifahama pe ganha da bye yi mu fatono di yi kapyegee niguunoo no to we. Y'a yaa na doroo ba Kile wo buloo ne we. ¹⁷ Y'a gboro teri sipyii pu beeri na, ceborogo ki kaa di da dan yi ni, y'a fyagi Kile na, yi da gboro teri saan wu na!

¹⁸ Kapyebyii, yi kuu yi nunjofee mu ni gboro ni. Nunjofee piimu wo zoloo p'a no, ni piimu nunjo ya penji,

* 2:3 Zaburuu 34:9 * 2:6 Ezayi 28:16 * 2:7 Zaburuu 118:22 * 2:8 Ezayi 8:14

ni piimu wo keree k'a waha ge, y'a gbɔɔrɔ tɛri pu bɛɛri na. ¹⁹ Bani yi na ba kanhama xu yiye ni kanhama pemu ya yaa ni yi ni wɛ, na li kɔnɔɔ pye yi funɔɔ jɛ yi Kile jɔmɛɛ co; kasaana li jɛ lere. ²⁰ Ayiwa, pu ba yee kpɔɔn yi kapyeguunɔɔ wuu na, a y'i lee xu yiye ni, kuduun weke y'i da da lee ni wɛ? Ga kanhama ba nɔni yi na y'i kasaanɔa pyi, a y'i pee xu yiye ni, kasaana li jɛ lere Kile jaha tɔan. ²¹ Lee wuu na Kile ya yi yiri, bani Kirisa bɛ ya kanhama ja yee wuu na, koo w'a le yi tɔan, kɔnhɔ yi da se wu fɛle ni.

²² «Wu ya jurumu wa shishiin pye wɛ,
nafaanra ta shishiin di ya ta wu jɔ ni wɛ.»*

²³ Pu bi wu shɛhɛle tuun wemu ni ge, wu ya ta shɛhɛɛ tɛrɛɛ wa na wɛ. Pu bi wu kana tuun wemu ni ge, wu ya ta wa fuguri wɛ. Ga w'a wu keree bɛɛri yaha Kile kace na, wee wemu w'a kiiri kɔɔn ni tiime ni ge. ²⁴ Wuyɛ pyaa k'a wɛe wo jurumu wu lɔ wu ceepuuro ti ni korikoritige ki na, kɔnhɔ wu bye xuu jurumu kabaɔa na, wu bye niifɛɛɛ ni, tiime kaa na. «Wu kpɔɔnrɔ nɔɔɔ funɔɔ ni yee ya sicuumɔ ta.»* ²⁵ Bani yee bi bye ba dubyapiinyɛ jɛ wɛ, ga nimɛ yee ya kuri pa yi munahaa ki nahavɔɔ, ni ki maravɔɔ wu mu.

3

Gbagashaa ni cepee nibyegee

¹ Gbagashaa yi bɛ pu kuu yi namaa mu, kɔnhɔ li jɛhɛ she da nago, pii jɛ wà pee ya Kile Kafila wu jɔmɛɛ co wɛ, pee di já sɔɔ pu cɛɛ pu wo torogana funɔɔ ni p'i dà, jɔ jomɔ bɛ baa tɛge ni, ² pu ba pu cɛɛ pu wo fɛfɛɛɛ, ni gbɔɔrɔ torogana li jaa. ³ Yi pushaga ganha da bye kpɛɛngɛ pushaga wɛ, ma na jo: jubɔɔ, kelee sannɔ yalere, kelee fazaaya wɛ. ⁴ Ga k'a yaa na ta

pushaga niɲmɔhɔɲɔ yee funyɔ ni, kee jɛ loxulo, ni lotaan. Yee jɛ pushaga yanmuyɔ, yemu ya gyɛɛgi wɛ, yee y'a dan Kile ni fo xuuni. ⁵ Fo taashiine ni, fɛfɛɛɛ cɛɛ pii pu bi Kile pye pu tadanɔ ge, ke pushaga ke tuugo pee bi byi. Pee bi kuu pu namaa mu, ⁶ ba Sara bi gbɔɔrɔ tɛri Ibirayima na, na wu pyi «kafɔɔ» wɛ. Yee ya pye wee wo nago, yi ba kasaanɔa pyi, kaa la shishiin fyaara di ya yi fungɔnyɔ yi wuregi wɛ.

⁷ Yee bɛ namaa, yi bɛ pu yi cɛɛ co ni fungɔngɔ fɛɛɛ ni! Bani cee fanha k'a cɛɛ na foro ná wogo tɔan. Y'a gbɔɔrɔ tɛri pu na, bani jii sicuumɔ pemu Kile ya gaan cɛn ge, yee ni cɛɛ pu da ba pee ta. Yi ba lee pyi, kaa la shishiin da já yi Kile-jɛɛɛ koo tɔ wɛ.

Kodiine jaarigana

⁸ Lee bɛɛri kadugo na, y'i binne fungɔnyɔ ni kapyegeɛ na! Y'i daan ni yiye ni ba cebooloo jɛ wɛ! Yi juyɔ di benji! Yi da yiye tirige yiye mu! ⁹ Yi ganha ba kakuunɔɔ taga da kakuunɔɔ fɔhɔɔ tɔni wɛ! Yi ganha ba shɛhɛɛ taga da shɛhɛɛ fɔhɔɔ tɔni wɛ! Ga y'a duba pyi, bani Kile ya yee yiri tuun wemu ni ge, w'a yee yiri wu duba kan yi mu yi cɛn. ¹⁰ Kile Kafila w'a yi yu na:

«Niifɛɛɛ ya dan wemu ni,
wu funɔɔ di jɛ wu cana
niisaanɔa ja ge,
weefɔɔ ya yaa na wuyɛ tánha
kakuunɔɔ jo na,
na wuyɛ tánha nafaanra na.

¹¹ Wu wu kadugo le kuumɔ ni, wu da kasaanɔa pyi.

Wu jayinjɛ sha wu daha kee fɛni.

¹² Bani sipyii piimu p'a tii ge, pee ni Kafɔɔ jii wa.

Wu niwegee di jɛ pu Kile-jɛɛɛ jomɔ ni.

Ga pii p'a kakuunɔɔ pyi ge,

* 2:22 Ezayi 53:9 * 2:24 Ezayi 53:5,10 * 3:12 Zaburuu 34:13-17

Kafɔɔ di wu jaha ŋmahana na jɛri pee fɛni.»*

¹³ Yee bu yiye pɔ kasaanjaa na na byi ni yi zɔlɔɔ pu bɛɛri ni, jɔgɔ di da kakuunɔ pye yee na wɛ? ¹⁴ Ali kanhama jɛhɛ ba nɔni yi na kasaanjaa bye funɲɔ ni, duba nagoo yi jɛ. Sipyii ya fyagi lemu na ge, yi ganha ba fyagi lee na wɛ! Yi ganha bu yi zɔlɔɔ pu bɛ yaha pu wuregi wɛ! ¹⁵ Ga y'a gbɔɔrɔ tɛri Kirisa na yi zɔlɔɔ pu na, wee wu jɛ yi Kafɔɔ. Tadaŋa ke ki wa yi zɔlɔɔ pu ni ge, sipya sipya w'a yi yege kee fiin ge, y'a yaa na ta y'a gbegele yaha tuun bɛɛri ni di weefɔɔ jɔ shɔ. Ga y'i li pye ni lotaan, ni gbɔɔrɔ ni, ¹⁶ yi zɔlɔɔ p'i bye fɛfɛɛ, kɔnhɔ pii p'a yi shehɛle yi ŋaarigazaana li wuu na Kirisa wo karijɛɛge ki ni ge, lee di ba peefɛɛ shiige. ¹⁷ Na kanhama ja kasaana bye funɲɔ ni, li bu da Kile jidaan, lee ya jɔ na toro na kanhama ja kakuunɔ bye funɲɔ ni taa.

¹⁸ Kirisa ye pyaa bɛ, tɔɔnii nigin ye nigin w'a xu sipyii pu wo jurumu wu wuu na. Wee wu bi tii ge, w'a xu tiibaalaa pu wuu na, kɔnhɔ wu she ni yi ni Kile mu. P'a wu gbo ceepuuro kabaŋa na, ga, a wu jɛ Kile Munaa kabaŋa na. ¹⁹ Lee Kile Munaa le ni w'a she Kile wo jomɔ pu jo bɛ kaso wo munahaa ki mu. ²⁰ Kee munahaa ki jɛ, piimu p'a she Kile jɔmɛɛ ni fo taashiine ni, na wu ta w'a luu gbo pu taa na mɔ ge. Lee ya pye Nuxhun wo kɔɔgbɔhɔ ki yaaduun ni. Sipyii dɔni ye, lee kɔri jɛ sipyii gbarataanri ye w'a jɛ kɔɔgbɔhɔ ki ni, na shɔ lɔhɔ ki na. ²¹ Kee lɔhɔ ke jɛ nijaa wo batizeli we wo jaa, wee wemu w'a wɛɛ jɲɲɔ wo ge. Batizeli ya ceepuuro fɔɔnrɔ leri wɛ, ga, m'a ma li sha Kile mu m'a bye ni wu ni karijɛɛge ni ni zɔfɛfɛɛ ni. W'a wɛɛ shuu bani Yesu Kirisa ya jɛ na foro xu ni. ²² W'a dugi fugba wu ni, na diin Kile kanige cɛ. Wu wa mɛlekɛɛ pu

jɲɲɔ ni, na jɛ fanha ni se yanmuyɔ yi bɛɛri jɲɲɔ ni.

4

Naarigana nivonɔ

¹ Kirisa ya kanha ceepuuro ni, lee wuu na yee bɛ ya yaa na lee yaha yiye funyɔ ni, na pye yi kashɛn yagbɔŋɔ; bani sipya wemu w'a sɔɔ kanhama p'a nɔni wu na Yesu wuu na ge, weefɔɔ funɲɔ jɛ nige w'a jurumu pyi wɛ. ² Ayiwa, yi wo kɔŋɔ tiinne lisana funɲɔ ni, yi ganha bu daha sipyii jidaan fɛni wɛ, ga yi taha Kile jidaan fɛni. ³ Piimu jɛ Kiricɛɛn wɛ, yee ya tuun wemu pye na doroo pee wo jidaan keree ki ni ge, wee tuun w'a yee yaa. Keree kiimu k'a dan pu ni ge, kee yee bɛ bi byi: Dɔdɔɔrɔ, ni lakuunɔ, ni ligbɔhɔ, ni singbaa, ni na yiye pinneɛ gbagbɔɔ na, na kanɔhɔyɔ pyi, ni yaperɛgaanra. ⁴ Nime, yee ya binneɛ nige ni pu ni kii shiige keree kii bye na wɛ. A lee di pu fo, a p'i ganha na yee mɛge kyɛɛgi. ⁵ Ga Kile we w'a gbegele yaha wu ba kiiri kɔn wyii ni xu na ge, wee na ba pu yege li fiin. ⁶ Lee wuu na Kile wo Kile Jozaama p'a jo xu bɛ mu, kɔnhɔ na kiiri yaha w'a kɔn xɔ pu na ke kɔŋɔ puga ke ni ba sipyii pusamaa bɛɛri jɛ wɛ, pu munahaa di bye jiiɛɛɛ ni Kile jaha taa.

Wu pye Kile wo kapyeyii nijemɛɛ

⁷ Kɔŋɔ taaxɔɔ l'a tɛɛɛɛ xɔ, lee wuu na yi gbegele yaha tuun bɛɛri ni! Yi bye fungɔnyɔ fɛɛ, kɔnhɔ y'i gori yaha Kile-jɛɛɛge na. ⁸ Yi yiye tɛ taanɲɛɛge yaha k'i bɛle na toro keree bɛɛri taa, bani «Taanɲɛɛge ya jurumu nijɛhɛmɛ jɔ tɔni.»* ⁹ Yi da jin yiye mu nabɔrɔ na zɔjuuro baa tɛge ni! ¹⁰ Kile ya loolodahaa kiimu kan yi bɛɛri nigin nigin mu ge, y'a ki labye pyi, y'i bye kapyeyejemɛɛ, piimu ya kasɛɛge ta Kile wo loolodahaa tuuyo nijɛhɛye yi na ge.

* 4:8 Talenɛ 10:12

11 Kafila ya kan wemu mu ge, kafila we w'a yiri Kile yiri ge, w'a yaa w'a wee yu. Wemu je sipyii tegevo ge, fanha ke k'a yiri Kile yiri ge, w'a yaa w'a sipyii pu t'eri ni kee ni, k'nh'o peene di daha Kile na keree beeri ni Yesu Kirisa gb'oro ni. Fanha ni no'oro, yee yi je wu woyo fo gbee. Amini.

Kanhama pe p'a daa n'a daa funjo ni ge

12 Na taanyiine, kawagaa kii k'a yi noho wo ge, ki ganha bu yi fo we, k'i ganha bu bye yi mu ba katiibaagaa je we. 13 Ga yi funjo taan lee na, bani yi be ya taa ta Kirisa wo kanhama pu ni, k'nh'o yi funjo di ba daan wu no'oro wu sheduun ni. 14 Pu ba yi shehele Kirisa mege wuu na, yee ya pye duba nagoo, bani Kile Munaa le, lee lemu li je no'oro Munaa li ge, lee wa yi na. 15 Kanhama ganha da no wa shishiin na yi ni sipyigbuu funjo ni we, kelee nagaara funjo ni we, kelee kakuubyii funjo ni we, kelee na jin piitiilee wo keree ni funjo ni we. 16 Ga kanhama bu no wa na wu Kiriceere funjo ni, lee ganha da bye weefoo mu shiige we; ga, wu baraga taha Kile na kee mege ke wuu na. 17 Bani kiiri wu jo k'nduun w'a no, Kile wo puga ki na wu da ba jo kon. Kiiri wu di bu jo kon we na, pii pu je pu ya so'o Kile wo Kile Jozaama pu na-ε ge, pee wo tax'oo na ba bye leke we? 18 Kile Kafila w'a li she na:

«Piimu p'a tii ge,
 pee bu sho waha nijeheme
 funjo ni;
 piimu je Kile ni fyaara baa fee ni
 jurumupyii ge,
 pee di bye dii we?»*

19 Lee wuu na, Kile ya wu jidaan pye piimu mu kanhama ge, peefe pu pu munahaa ki le pu yaavo

jo'ome foo wu keje ni, p'i daha kasaan'aa feni p'a byi.

5

Egilizii nahagbaa fee pu wo yeri yeri jomo

1 Egilizi nahagbaa fee pii pu wa yee niye ni ge, pee ni ne wa yu nime. Ne be wu je egilizi nahagbaa foo wa ba yee je we. Ne pye Kirisa wo kanhama pu seeri, no'oro wemu be w'a ma ge, di ba da wee be ni. 2 Kile ya wu yat'oo'gbaha kemu kaa le yi keje ni ge, yi hakili yaha kee na. Yi ganha ba lee pyi ba fanha kaa je yi juno ni we, ga yi da li pyi yi wo daan na mu funjo ni na be ni Kile wo jidaan wu ni. Yi ganha ba li pyi ni wari lakuunjo ni we, ga yi da li pyi ni fung'ansaana ni. 3 Piimu kaa Kile ya le yi keje ni ge, yi ganha ba fanha pyi pee na we, ga yi da doroo torogana na, pu jii na voro lemu feni ge. 4 Wee tuun wu ni Yat'oonahamaa Nun'oo wu ba ba tuun wemu ni, yi na ba no'oro saanra jud'ono ta lemu ya gyeege we.

N'a daa fee pu wo yeri yeri jomo

5 Yee be levee, yee be pu kuu nahagbaa fee pu mu. Yi beeri p'a yiyε tirige yiyε mu yiyε te keree ni. Bani Kile Kafila w'a jo:

«Kile ya yogo koon tabaara fee na,
 ga pii p'a puyε tirige ge,
 na niime kaan pee mu.»*

6 Lee wuu na, yi yiyε tirige Kile wo fanha keje ke noho ni, k'nh'o wu ba yi yirige wu jidaan tuun ni. 7 Yi yi funjo con'om'o beeri le wu keje ni, bani wee w'a yi mara. 8 Yi kaseege ta yi gori yaha jii na, bani yi pen Shitaanni wu je ba cenri je we, na guuri, na jaari na yeree na yaaga shaa di joo. 9 Yi ganha bu so'o wu mu we, yi yi logoo waha n'a daa wu feni. Yi li ce na yi cebooloo Kiriceen

* 4:18 Talene 11:31   * 5:5 Talene 3:34

pii pu wa caraga korjo ke na ge, na pe kanhama pe shi wa pee be taa.

¹⁰ Yi bu ganha mu jeri, niime wu beeri fad Kile we w'a yi yiri wu wo nooro nixhobaama wu kaa na Kirisa wo karijenge ki ni ge, weeye pyaa na ba yi keme yaa, na fanha kan yi mu keree beeri ni, kanh yi jo di ja fa. ¹¹ Se je wee ni fo gbee. Amiina.

Pyeri fo mujuu

¹² Siliven w'a ne tegera a ne le seme nifenhenehene le ka na tun yi mu. Ne mu, ceborona jomee fad wu je wii Kile koo li ni. N'a we seme we ka na tun yi mu, di samohoro le yi ni, di li she yi na can na na we wu wa Kile wo niime we. Yi kori yaha wee ni! ¹³ Kile ya egilizi wemu jaha bulo Babiloni* ni ba yee je-ge, w'a yi shaari. Na ja Marika be ya yi shaari. ¹⁴ Yi beeri p'a yiyee shaari ceborogo fo na ni taanjenge ni, yee piimu beeri pu je Kirisa wuu ge.

Nanjere ki pye yi te ni.

---

* **5:13 Babiloni:** Kulo lemu Kile ya kyee gi fefee li kakuuyo yi wuu na ge, Pyeri ya Orome kulo li taanna ni lee ni naha we verise we ni.

2 Pyeeri Pyeeri ya semε shuun wo wemu ka ge

Jəgə mu we semε we d'a tun wε?

Li wa kannna egilizi nigin wa mu Pyeeri ya we semε we ka na tun wε, ga Kiricεen pu bεeri mu w'a wu tun (2 Pyeeri 1:1). W'a li shε na wee wo cana nii l'a nɔ li taxɔgɔ ni (2 Pyeeri 1:12-14).

We semε we kakana nɔnɔ

Pyeeri ya bi karamɔgɔlɔɔ kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu kaa logo, wemu p'a bi gaan n'a daa fεε pu mu ge, lee wuu na w'a we semε we ka wu guri n'a daa fεε pu funyɔ to can wa shizhaa na, w'a bi pu kalaa xɔ wemu ni ge. Lee yεrε le ninumɔ Zhude bε ya pye (Zhude 5-16).

Semε wu kafila nɔgbɔyɔ

2 Pyeeri 1 Kalaa wemu y'a ta ge, yi pye nɔmεhεε fεε wee kalaa wu shizhaa na.

2 Pyeeri 2 Funduuro temu w'a pye karamɔgɔlɔɔ kafinejuu pu shizhaa na ge.

2 Pyeeri 3 Kirisa na guri ba nakaara baa.

Pyeeri fɔ mujuu

¹ Nε Simɔ Pyeeri we wu jε Yesu Kirisa wo kapyebye, ni wu tudunmɔ ge, nε w'a we semε we tun yee mu, yee piimu p'a see see n'a daa wu ta ni wεe ni, wu Kile ni wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wo dii wu funɔɔ ni ge. ² Kile wu niimε ni nɔnɔnɔ kan jεhε yi mu Kile ni wu Kafɔɔ Yesu wo jε wu funɔɔ ni.

Kile w'a wu yiri na wu pajε wu Ja wu saanra ti ni

³ Keree kiimu bεeri k'a yaa ni wu ni wu niifεεrε ti funɔɔ ni, wu bye Kile nii fyaara sipyii ge, Kile ya kee bεeri kan wu mu wu sefεεrε ti funɔɔ ni. Wemu w'a wεe yiri, na pa binne

ni wu ni wuyε pyaa wo nɔɔrɔ we ni wu saama pu na ge, w'a wεe pye wεe ya weefɔɔ cε. ⁴ Tee sefεεrε te funɔɔ ni, Kile ya nɔmεhεε lɔ wεe mu kiimu ya jɔ fo xuuni ge. Lee na, nɔmεhεε kiimu w'a lɔ yee mu ge, yi bu kee ta yi na j'a voro ke konɔ ke ni, lakuunɔ ya kemu fɔnhɔ ge, na j'a pye ni zɔ nigin ni ni Kile yε pyaa ni.

⁵ Lee wuu na yi la le yiyε ni xuuni, y'i saama fara yi n'a daa wu na, y'i Kile wo macεnε ki fara pee saama pu na. ⁶ Na j'a mayε na, y'i lee fara Kile wo macεnε ki na, y'i lowaa fara na j'a mayε na wu na, y'i Kile nii fyaara fara lowaa li na.

⁷ Na pye jire ni ni n'a daa fεε pu ni, y'i lee fara Kile nii fyaara ti na. Y'i taanɔεεge fara n'a daa fεε pu wo jire ti na. ⁸ Kii keree kii bu da yi ni, na yi yaa xuuni, yi da bye saa fεε ni kuduun baa fεε wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo jε wu ni wε.

⁹ Ga kii keree kii bu wemu kuunɔ, weefɔɔ ya jaa xuuni wε, w'a bye ba fyen jε wε. Kile ya wu jurumu wemu je laha wu na, na wu pye fεεfεε ge, wu funɔɔ na wɔ lee na.

¹⁰ Lee wuu na ceborogo, yi naha ya bulo, na yi yiri lemu na ge, yi lee pye baraga kaa. Yi ba lee pyi, yi da ga gurunɔ di do Kile koo li ni bada wε. ¹¹ Lee funɔɔ ni Kile da saanra ti wo kujɔɔ li mugi xuuni yi mu, saanra temu da ga xhɔ wε. Tee jε wu Kafɔɔ ni wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wuuro te.

¹² Lee na, nε funɔɔ ki wa di da yi funɔɔ tun kii keree kii na tuun bεeri ni, ali na ta y'a ki cε xɔ bε. Can jomɔ pe p'a nɔ yee na ge, yee ya pye nɔmεhεε fεε pu funɔɔ ni. ¹³ Ga na nε yaha ke jɔnε ke na, nε li ta l'a saha nε w'a yi funɔɔ tun ni kii keree kii ni, kɔnhɔ y'i da jεni. ¹⁴ Bani nε li cε jɔ nε foroduun w'a nɔ xɔ ke konɔ puga ke ni; wu Kafɔɔ Yesu Kirisa w'a na pye n'a lee cε. ¹⁵ Ga n'a da na se bεeri pye, kɔnhɔ na nigaraga na, yi funyɔ di da dun ni kii keree kii ni tuun bεeri ni.

Tudunmɔɔ p'a Kirisa wo nɔɔɔ wu ja

¹⁶ Wèe ya ta wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo fanha ke ni wu ba wu kaa jo yi mu ni shizhiinmɛ fɛɛ wo giraya ni wɛ. Ga wèe ya wu ja wù jii ki na, wu ni wu nɔɔɔ wu bɛɛri ni. ¹⁷ To Kile nidɛɛngɛ ki jɛ wu fanha ke, ni wu nɔɔɔ wu ni. W'a pɛɛɛ ni nɔɔɔ taha Yesu Kirisa na, tuun wemu ni w'a jo ge na: «Nɛ jidaan ja wu jɛ we, wu kaa ya dan nɛ ni fo xuuni.»* ¹⁸ Wèeyɛ pyaa ya lee mujuu le logo na yiri fugba we ni, tuun wemu ni wèe di bye ni Yesu ni fɛfɛɛɛ boboɔ ki na ge.

¹⁹ Kee keree kii bɛɛri ya li shɛ wèe na na can wu jɛ Kile tudunmɔɔ pu wo jomɔ pe. Yi bu fungɔngɔ ta pee na, lee na bye kasaana. Bani pee jomɔ pe jɛ ba sokinna jɛ wɛ, wemu ya kpɛngɛ yeege nibiige ni yani jiga ki pa mugɔ, jimugujɔ wɔɔ li l'a jí jí yi zɔlɔ pu na ge. ²⁰ Yi fɛnhɛ li cɛ na sipya wa shishiin ya Kile Kafila wu wo kapaɔaa ki jomɔ cɛni wuyɛ ni wɛ. ²¹ Bani sipya wa shishiin ya ta w'a kapaɔaa jo ni wuyɛ pyaa fanha ni wɛ. Ga Kile ya wu jomɔ pu kan sipyii mu ge, fɛfɛɛɛ Munaa fanha ni p'a pu jo.

2

Karamɔɔgɔ-kafinejuu keree

¹ Fo taashiine ni, ba tudunmɔɔ kafinejuu ya ta sipyiiɛ ti ni wɛ, mu karamɔɔgɔ-kafinejuu da ba da yi bɛ niɲɛ ni. Kalaa we w'a sipyii waagi, na bɔɔngɔ nɔni pu na ge, pu na ba wee kaan yi mu. Kafɔɔ we w'a pu jɔɔ wolo ge, pu na ba wee kaa she, na bɔɔngɔ shan puyɛ jɔɔ ni tɔvuyo na. ² Sipyiiɛhɛmɛ na ba daha pu fɛni, na doroo pu jidaan torogaguunɔ bɛɛri na. Lee funɔɔ ni sipyii na ganha na can koo li mɛge kyɛegi. ³ Na ta pu wo wari lakuunɔ funɔɔ ni pu da ba yi faanna ni pu namari jomɔ ni, na

yi kenɛ yanmuyɔ shuu yi na. Ga fo taatuunnɔ ni kiiri ya gbegele yaha na pu sige, bɔɔngɔ na ba nɔ pu na tɔvuyo na.

⁴ Melekeɛ piimu p'a jurumu pye ge, Kile ya ta jɔɔ jaari pu na wɛ. Ga w'a pu w'a Jahanɛmɛ nibiige ki wecogoyo yi ni, na pu nibɔɔ mara yaha wà na kiiri wu caɔa ki sige. ⁵ Kile ya ta jɔɔ jaari taashiine li bɛ wo koɔ ki na wɛ. Ga logbɔhɔ w'a taga wu jii fyaara baa sipyii pu kyɛegi kee koɔ ki bɛ na. A wu Nuxhun yɛ nigin jɔɔ wolo, wee wemu wu bi tiime pu wo yɛɛ li pyi ge, na fara wu puga shɛɛn gbarashuun wu na. ⁶ W'a Sodɔmu ni Gɔmɔɔri kulogoo ki bɛ kyɛegi, na pu sorogo na pye shɔɔnɔ. Sipyii piimu p'a ma, p'i jɛ Kiricɛɛn wɛ ge, na pu pye jaha shɛshɛɛɛ pee mu. ⁷ Ga Loti we wu bi tii ge, w'a wee jɔɔ wolo. Wee bi kanha fo xuuni pii kakuubyii pii wo torogaguunɔ li funɔɔ ni. ⁸ Na ta wee ná we w'a tii ge, wee bɛ nidɛɛngɛ ki bye pu tɛ ni. Wu bi pu katiibaagaa kiimu jaa, na kiimu nuri ge, kee bi wu zɔsaama wu kana jiga bɛɛri. ⁹ Lee bɛɛri w'a li shɛɛ na Kafɔɔ na já Kile jii fyaara sipyii shɔ nɔwuuro na, na kakuubyii kemɛ yaha kanhama kaa na na kiiri wu caɔa sige. ¹⁰ Pii p'a pu ceepuuro jidaan pyi na bɛ ni pu fɔɔnɔ keree la ni, na Kile wo sefɛɛɛ ti fanri ge, pee wuu na ba golo. Pee karamɔɔgɔ-kafinejuu pii ya daa xuuni puyɛ na, na puyɛ kɛɛ. Pu ya fyagi fugba sefɛɛɛ ti zhehɛɛ na wɛ. ¹¹ Na ta melekeɛ pii pu jɛ ni baraga, ni fanha ni na toro pii sipyii pii tãan ge, pee bɛ ya jaagi shaan te sefɛɛɛ te na wɛ, p'i ya ti shehɛɛ Kafɔɔ jaha tãan wɛ. ¹² Ga pee karamɔɔgɔɔ pii ya foro fungɔngɔ baa yatɔɔɔ fɛni, yee yemu kasii jɔɔ ki jɛ na yi co na gbo ge. Pu ya keree kiimu cɛ wɛ, kee p'a fanri. Lee wuu na pu na ba gyɛegi puyɛ pyaa wo vɔnhɔ wu

* 1:17 Macoo 3:17

funḡo ni.

¹³ Bɔḡḡo ki da ba nɔ pu na pu wo kakuuḡo ki footɔnɔ. Shiige baara keree di dan pu ni tapyege ni sipyii nii na canja ni. Pu ba kalenɛ gbuu ni yi ni, p'a ganha na yee faanna, pu jɛnaa la d'a wolo, na jɛ be shiige. ¹⁴ Pu zɔlɔ p'a ji dɔdɔrɔ na, p'i ya dinni jurumu na wɛ. Piimu fanha k'a cɛɛ ge, na pee faanna na fuloo puyɛ na. Nɛgbɔ di jɛ pu ni, lanjɛ sipyii pu wa pii. ¹⁵ Koo le l'a tii ge, p'a lee yaha na puyɛ piinɲɛ na taha Bɔzɔri ja Balamu wo koo le fɛni, wee wemu w'a sɔɔ na kakuunɔ pye saraa fɛni ge. ¹⁶ Ga wu kaa ya jo lee kapyebaana le wuu na. Kafazhɔ w'a sipya mujuu jo, na wee Kile tudunmɔ we wo fungɔḡo baara ti yerɛɲɛ.

¹⁷ Pii sipyii pii jɛ ba lɔhɔ baa lobulowegee jɛ wɛ. Pu jɛ ba jahaya jɛ wɛ, kafɛɛgbɔhɔ ya yemu lɔ ge. Nibiicogonɔ k'a gbegele na yaha pu jaha na. ¹⁸ Pii p'a kiragi kiragi foro konahaɲa ki ni li sanha mɔ-ɛ ge, pu ma pee faanna na luu ni kafɛɛɛɛɛɛɛɛ ni. Lee wuu na pu ma ceppuuro wo shiige baara keree taga puyɛ tɛge. ¹⁹ Pu ma yu na pu da pee wolo bulooro ni, na ta lakuuḡo keree kii p'a byi ge, puyɛ pyaa di jɛ kee wo buloo. Bani kaa lemu ba se taa ma na, m'a jɛri lee wo bulo. ²⁰ Can na, sipyii piimu p'a ta shɔ konɔ ke wo nɔrɔmɔ keree kii na, wu Kafɔɔ ni wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wo jɛ funḡo ni ge, kee keree kii bu peefɛɛ ta co sanha, na se ta pu na, pu taxɔḡo keree na ba waha na toro taashiine li tɔan. ²¹ Pu ma Kile wo tiime koro li cɛ, ga Kile wo jɔmɛhɛɛ kii p'a she pu na ge, p'a kee yaha. Lee funḡo ni li bi porɔ pu mu, pu ganha tiime koro li cɛ be wɛ. ²² Nime, le l'a nɔ pu na ge, lee ya li sheɛ na can wu jɛ kii talenɛɛ kiiri: «Pɔnɔ l'a kuri li tɔguro ti fɛni,» ni «P'a shaazhɔ wu wuu, a wu guri she jɛ jɔrɔyɔ ni.»

3

Kafɔɔ Yesu wo paduun wu keree

¹ Na taanɲiineɛ, nɛ sɛmɛ shuun wo w'a we na wu tun yee mu. Nɛ yee funḡo tun keree kii na pii sɛmɛɛ shuun we ni, konhɔ y'i fungɔḡo nizaanɲa ta. ² Jomɔ pemu Kile wo fɛfɛɛɛɛ tudunmɔɔ p'a jo toro yi mu ge, ni wu Kafɔɔ, ni wu Shɔvɔɔ wu wo tudunmɔɔ p'a wu tuduro tekɛ jo yi mu ge, yi yi fungɔḡo yaha yee na.

³ Lɛke y'a yaa na fɛnhɛ cɛ ge, lee li wa mɛ. Taaxɔɔ li ni lawuu fɛɛ pii na ba ba piimu lawuu w'a pe ge. Pu na ba jaari na be ni puyɛ pyaa wo lakuuḡo ke ni. ⁴ Pu na ba yu: «Yesu ya jɔmɛɛ lemu lɔ yee mu na wu da ba ge, mii w'i jɛ wɛ? Wɛɛ sefɛɛɛ p'a xu, ga keree ki beɛri di jɛ ki siime na ba konɔ k'a jɔ kɔn wɛ.» ⁵ Pu ya go p'i le cɛ yaha pu funyɔ ni wɛ, na: Kile w'a fugba ni jɛɲɛ yaa fo taashiine ni. Wu jɔ jomɔ funḡo ni Kile ya jɛɲɛ yerɛɲɛ lɔhɔ ni, na ki yaa ni lɔhɔ ni. ⁶ Lɔhɔ ni be sanha Kile ya taashiine li wo konɔ ke ni ki funḡo yanmuyɔ beɛri kyɛɛgi, logbɔhɔ ki tuun wu ni. ⁷ Ga pee jɔ jomɔ pe ninumɔ pu wa nijaa wo fugba we ni jɛɲɛ ke be kemɛ yaha, na Kile nii fyaara baa sipyii pu wo kiiri we, ni pu gyɛɛgi wu canja sigee. Kee canja ke, na na ba fugba we, ni jɛɲɛ ki be sorogo.

⁸ Ga, na taanɲiineɛ, kaa nigin wa wà, y'a yaa na lee cɛ, lee li wa mɛ. Canja nii nigin jɛ Kafɔɔ jaha tɔan ba yee kabɔfonɔ nigin (1.000) jɛ wɛ, yee kabɔfonɔ nigin (1.000) be di jɛ wu jaha tɔan ba canja nii nigin jɛ wɛ. ⁹ Pii wa yu na Kafɔɔ ya go wu wu jɔmɛɛ li koo jaari wɛ, na w'a mɔ toro. Lee be wɛ! Kile ya luu gbo yee tɔan. Wu la jɛ wa shishiin be wu kyɛɛgi wɛ; wu funḡo ki jɛ sipyii pu beɛri di daajɛɲɛ jo pu jurumu wu na, p'i ba Kile mu. ¹⁰ Kafɔɔ cabaɲa, kee na ba sipyii pu fo ba nagaa ya sipya foni wɛ. Kee canja ki na, fugba we na ba doro ni tunmɔ nighɔ ni,

na na ba wu funḡo yaḡmuyḡ yi beeri sorogo feefe, ḡiḡe ke ni ki yaḡmuyḡ beeri na ba sorogo.

¹¹ Wee tuun wu ni, na ye yaḡmuyḡ ye yaha yi na da ba ḡa le ḡagana le na, yee torogana l'a yaa na tii, y'i la fara yi Kile ḡi fyaara ti na.

¹² Kafḡo cabaḡa ke, yi ki sige, yi la le yiyε ni, k'i weeri nḡ. Kee caḡa ke, na na ba fugba wu sorogo. Yaḡmuyḡ yi beeri na ba ḡa na xhḡ. ¹³ Kile ya ḡiḡe nivḡḡo ni fugba nivomḡ wemu ḡḡmεε lḡ wεe mu ge, wu na ba daa yee na. Wee xuu we ni, keree ki beeri na ba byi Kile wo tiime pu funḡo ni.

¹⁴ Lee wuu na na taanḡiineε, na yi yaha yi na kee caḡa ke sigeε, y'a yaa na la le yiyε ni wu ba yi ta feefe, jaagi baa, y'i bye ḡaḡiḡe na ni wu ni.

¹⁵ Y'a yaa na li ce na Kile na luu gbo yee taan, lee ni yee wo ḡuwuuro t'a foro. Yee ninuyḡ wu ceborona, wu taanḡii Pḡli be ya jo yi mu. Kile ya fungḡḡo feere temu kan wu mu ge, tee fanha ni w'a yi jo. ¹⁶ Yee w'a gani wu semεε pu beeri ni, pe jomḡ pe shizhaa na. Teye ya wa wḡ wu semεε pu ni, yemu kḡri cemε p'a pen ge. Ga pii pu ḡe fungḡḡo feere baa, pu ḡerime be di ya pen we, pee wa yee teye yi wo jomḡ pu kḡri ḡeri. Mu shiin pu wa Kile Kafila wu wo jomḡ pa be ḡeri. Na pu yaha lee na, puyε pu wa gyεgi.

¹⁷ Na taanḡiineε, ne kunni wa yi funḡo to, yi kasege yaha yiyε na, kḡnhḡ pu ganha bu yi ta ni pu piḡḡe jomḡ pe ni, p'i yi laha yi tayerege nizaḡa ke ni we. ¹⁸ Ga, yi la le yi da se ḡaha na wu Kafḡo ni wu Shḡvḡḡo Yesu Kirisa wo niime we, ni wu macḡe ke ni. Nḡḡḡo wu taha wee na na lḡ nime na fo gbee. Amiina.

1 Yohana

Yohana ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu jɛ Yohana wɛ?

Tudunmɔɔ Yohana w'a we sɛmɛ we ka. Wee ninumɔ w'a Yohana wo Kile Jozaama pu wo sɛmɛ wu bɛ ka, ni Yohana wo sɛmɛ nizhiimɛ we, ni shuun wo we, ni taanri wo we, ni Kashɛɛ Kitabu wu bɛ.

Yohana ya ta wu mɛgɛ ka pii sɛmɛɛ taanri we na wɛ. W'a wuyɛ pyi na «egilizi nɔhɔlɛ».

Yohana ya ta we sɛmɛ we ka egilizi nigin mɛgɛ na wɛ, ga Azi fiige ki egilizii pu mu w'a wu tun. Yohana bi kapyɛnɛɛ pyi wu wo cana jii li xɔduun wo ni Efese kulo le, ni li kabanugo kulogoo ki ni. Wee xuu we nɔnaa wo wu jɛ Turuki fiige ki ninɛ ki ni.

We sɛmɛ we kakana jɔnɔ

Wuyɛ mɛgɛ Kile Kafila yɛrɛ li jɛ we sɛmɛ we. Kafila jɔgbɔyɔ taanri wu wu ni:

1 N'a daa fɛɛ ya yaa na taha can koro li feni, na pu n'a daa wu taha Yesu na.

2 Yi taan ni yiyɛ ni, yi da jaari kpɛɛngɛ ni.

3 Yi da yiyɛ kasɛri karamɔgɔ-kafinejuu pii na.

Sɛmɛ wu kafila jɔgbɔyɔ

1 Yohana 1:1—2:17 Na jaari kpɛɛngɛ ni.

1 Yohana 2:18-29 Jɔgɔ wu jɛ Kirisa wo pɛn wu wɛ?

1 Yohana 3—4 Taanɔnɛgɛ keree.

1 Yohana 5:1-12 Sɛrɛɛ p'a yemu jo Yesu shizhaa na ge.

1 Yohana 5:13-21 Nii sicuumɔ tadanɔ nakaara baa wogo.

Nii sicuumɔ nixhɔbaama jomɔ

¹ Wemu wu jɛ jii sicuumɔ jomɔ pu ge, wee wo keree wɛɛ wa gani yi mu, wemu w'a bɛɛ wà yani konɔ ki

yàa ge. Wɛɛ ya wu jomɔ pu logo, na wu ja wù jii ki na. Wɛɛ ya wu sɛri xuuni, a wù keye bɛ di gbɔn wu na. ² Pee jii sicuumɔ p'a puyɛ she, wɛɛ ya pu ja, na pu sɛri keree pye. Nii sicuumɔ nixhɔbaama pe pu bye Kile taan na puyɛ she wù na ge, pee kaa w'à yu yi mu. ³ W'à lemu ja, na lemu logo ge, lee w'à yu yi mu, kɔnhɔ yi bɛ di jé wù wo kariɔnɛgɛ ki ni. Wɛɛ kunni wa jé To Kile ni wu Ja Yesu Kirisa wo kariɔnɛgɛ ki ni. ⁴ Wɛɛ ya kii keree kii ka na ki tun yi mu, kɔnhɔ wù fundanga ki jɔ di fa.

Kile jɛ kpɛɛngɛ; w'à jaari kee ni

⁵ W'à jomɔ pemu logo Yesu Kirisa mu di jo yi mu ge, pee pu wa pe na Kile jɛ kpɛɛngɛ, nibiige yafiin wa wu ni wɛ. ⁶ Wù bu jo na Kile wo kariɔnɛgɛ ki ni wù jɛ, na ta wù jaari gbee nibiige ni, kafineye w'à yu, wù jɛ can jɔnɔ ni wɛ. ⁷ Ga wù ba jaari kpɛɛngɛ ni, ma na jo ba Kile wa kpɛɛngɛ ni mɛ wɛ, wee tuun wu ni w'à pye wùye karijii, wu Ja Yesu wu shishan pu na wù pye fɛfɛɛ na wù jurumu wu bɛri laha wù na.

Wù wù tɔgɔ wolo jurumu ni fɛfɛɛ

⁸ Wù bu jo na wù ya jurumu pyi wɛ, wuyɛ w'a biinɔɛ can jɛ wù funyɔ ni wɛ. ⁹ Ga wù bu yere wù jurumu wu na, Kile ya tii na jɛ jomɛɛ fɔɔ. Lee funyɔ ni wu na wù jurumu wu yafa wù mu. W'à kakuɔnɔɔ tuuyo yemu bɛri pye ge, wu na wù pye fɛfɛɛ na yeege kee bɛri ni. ¹⁰ Wù bu jo na wù ya ta na jurumu pyi wɛ, w'à Kile pye kafinejo, wu jomɔ pu jɛ wù funyɔ ni wɛ.

2

Kirisa jɛ wɛɛ tɛgɛvɔɔ

¹ Na nagoo, n'a da kii keree kii ka di ki tun yi mu, kɔnhɔ yi ganha ba jurumu pyi wɛ. Ga wa bu jurumu pye, Tɛgɛvɔɔ wa wù wu wù To Kile wu kabanugo, wee jɛ Yesu Kirisa, wee wemu w'a tii ge. ² W'a pye wɛɛ

jurumu wu wo footɔnɔ. Wɛe wo wu yɛ bɛ wɛ, ga koŋɔ ke bɛeri wo jurumu foo w'a tɔ.

W'à yaa na Kile wo jomɛhɛɛ ki co

³ Wù bu Kile jomɛhɛɛ ki co, wù na li cɛ lee na na w'à wu cɛ. ⁴ Wa ba yu na wee ya Kile cɛ, na ta wu ya wu jomɛhɛɛ conɪ wɛ. Weefɔɔ jɛ kafinejo, can jɛ wu funɔɔ ni wɛ. ⁵ Ga wemu w'a wu kafila wu conɪ ge, Kile wo taanɛɛge ke nivanɔ ki wa weefɔɔ funɔɔ ni see na. Lee na w'à li cɛni na wɛe jɛ wu kariɛɛge ki ni. ⁶ Wemu w'a yu na wee jɛ Kirisa wo kariɛɛge ki ni ge, weefɔɔ ya yaa w'a jaari ba Kirisa yɛ pyaa ya jaari wɛ.

Kariɛɛge jomɛɛ nivonɔ keree

⁷ Na jimɛɛ, di wa ta kariɛɛge jomɛɛfonɔ ka na tun yi mu wɛ, ga jomɛɛ nilɛɛ li wa, y'a lemu ta fo yi n'a daa wu jɔ kɔnduun wu ni ge. Y'a jomɔ pemu logo xɔ ge, pee pu wa lee jomɛɛ nilɛɛ le. ⁸ Ga lee bɛ na, le n'a ka na tun yi mu ge, lee jɛ ba jomɛɛfonɔ jɛ wɛ. Li can w'a ja Yesu Kirisa wo torogana li funɔɔ ni, na jaa yee bɛ wo torogana li funɔɔ ni. Bani womɔ keree kii nidorogo ki wa, kpɛɛge can wogo ki wa jí na xɔ. ⁹ We w'a yu na kpɛɛge ki ni wee jɛ, na makɔɔ yaha wu ni wu ceboro tɛ ni ge, womɔ ni weefɔɔ jɛ sanha. ¹⁰ Wemu ceboro kaa l'a dan wu ni ge, weefɔɔ wu jɛ kpɛɛge ki ni. Na wu yaha kpɛɛge ki ni, kaa la shishiin da ga já wu pye wu watii jɔɔ kyɛɛgi wɛ. ¹¹ Ga we w'a wu ceboro kɔ ge, womɔ ni weefɔɔ jɛ, womɔ ni w'a jaari. Wu ya wu tashɛge cɛ wɛ, bani womɔ p'a wu pye fyɛn.

Yi ganha bu yi jaha le ke koŋɔ ke yaɔmuyɔ ni wɛ

¹² Na nagoo, n'a we sɛmɛ we tunni yi mu, bani yi jurumu w'a yafa yi mu Yesu wo mɛge ki gbɔɔɔ ni. ¹³ Nɔhɔlɛɛ, n'a we sɛmɛ we tunni yi mu, bani we wu wa wà na ta koŋɔ sanha jɔ kɔn wɛ ge, y'a wee

cɛ. Lɛvɛɛ, n'a we sɛmɛ we tunni yi mu, bani y'a se ta Shitaanni na. Na nagoo, n'a we sɛmɛ we tun yi mu, bani y'a To Kile cɛ. ¹⁴ Nɔhɔlɛɛ, n'a we sɛmɛ we tun yi mu, bani we wu jɛ wà na ta koŋɔ sanha jɔ kɔn wɛ ge, y'a wee cɛ. Lɛvɛɛ, n'a we sɛmɛ we tun yi mu, bani yi fanha k'a jɛhɛ, Kile jomɔ p'a kori yaha yi funyɔ ni, y'a se ta Shitaanni na.

¹⁵ Yi ganha bu koŋɔ yaha ki taan yi mu wɛ, yi ganha bu yi jaha le koŋɔ yaaga ke ka nigin bɛ ni wɛ. Koŋɔ bu daan wemu mu, To Kile taanɛɛge jɛ weefɔɔ funɔɔ ni bada wɛ. ¹⁶ Bani keree kii bɛeri ki jɛ koŋɔ ke ni ge: ceepuuro lakuuɔɔ jidaan keree, ni koŋɔ yaɔmuyɔ wo jɛpɛɛn, ni koŋɔ wo maye she keree, lee la shishiin wa foro To Kile ni wɛ fo koŋɔ. ¹⁷ Koŋɔ kunni wa doro ni ki jidaan wu bɛ, ga we w'a Kile jidaan pyi ge, wee na ba gori yaha jii na gbee.

W'à wuyɛ kasɛri Kirisa wo pɛn pu na

¹⁸ Na nagoo, koŋɔ ki taaxɔ l'a tɛɛɛ. Y'a yi logo na Kirisa wo Pɛn wu da ba ba. Wa nime, Kirisa wo pɛn ni jɛhɛmɛɛ wa puyɛ sheɛ na xɔ. Lee na w'à li cɛ na koŋɔ ki taaxɔ l'a tɛɛɛ. ¹⁹ Wɛe wo kariɛɛge ki ni p'a foro, ga pu bi ta pye ni wɛe ni nigin can can na wɛ. Pu da bi sii pye ni wɛe ni nigin, pu bi da gori wɛe ni. Ga pu voro w'a li sheɛ na pee bye ni wɛe ni fungɔnnuyɔ na bada wɛ.

²⁰ Ga yee wa ba pee jɛ wɛ, bani Fɛfɛɛɛ Munaa fanha ni yee ya sindirine ta, kɔnhɔ y'i can wu cɛ. ²¹ Nɛ ta sɛmɛ wu tun yi mu yi can cɛbaara na wɛ. Ga n'a wu tun yi mu bani y'a can cɛ, na nɔhɔ li cɛ sanha na kafinege ka shishiin ya foro can ni wɛ. ²² Jɔɔ wu jɛ kafinejo wɛ? Wemu w'a go na Yesu jɛ Kirisa wɛ, koŋɔ Shɔvɔɔ we-e ge, weefɔɔ wi. Weefɔɔ wu jɛ Kirisa wo Pɛn wɛ. W'a zhege To Kile ni wu Ja wu ni. ²³ Wemu w'a she Jafɔɔ

wu ni ge, weefɔɔ ya she Tofɔɔ wu be ni. Wemu w'a sɔɔ Jafɔɔ wu na ge, weefɔɔ ya sɔɔ Tofɔɔ wu be na. ²⁴ W'à yi kalaa jomɔ pemu ni fo yi n'a daa wu jɔkɔɔnrɔ ti ni ge, yi la le yiyɛ ni pee di gori yi funyɔ ni. Lee bu bye, yi be na gori yaha Jafɔɔ we, ni Tofɔɔ wu wo karijɛɛge ki ni. ²⁵ Kirisa ya jɔmɛɛ lɔ na wu na ba leke kan wu mu ge, lee li wa jii sicuumɔ nixhɔbaama.

²⁶ Pii p'a giin pii yi juyɔ kyɛɛgi ge, pee wuu na n'a ye ka, na yi tun yi mu. ²⁷ Yee kunni, Yesu ya Fɛfɛɛɛ Munaa kan yee mu, lee wa kori yee funyɔ ni, sipya wa shishiin kɔɔɔ wa nige yi na na w'a yi kalaa wɛ. Fɛfɛɛɛ Munaa li wa yi kalaa keree beeri ni, li kalaa wu wa can, kafɛɛɛ wa wu ni bada wɛ. Lee wuu na yi Fɛfɛɛɛ Munaa li wo kalaa wu co, y'i gori yaha Kirisa wo karijɛɛge ki ni. ²⁸ Na nagoo, yi kori yaha Kirisa wo karijɛɛge ki ni, kɔnhɔ wu ba wuyɛ she, wù lowagaa wuu di da, wù ganha da ba zhiige wu jaha taan wu cabaɲa na wɛ. ²⁹ Y'a li ce na Kirisa ya tii, lee wuu na w'à yaa na li ce na sipyaa sipya wa tiime keree pyi ge, Kile pya wu jɛ weefɔɔ.

3

Kile nagoo

¹ Wèe kaa ya dan To Kile ni fo xuni, fo w'a wèe pye wu nagoo. Can wu jɛ wii, wèe ya pye wu nagoo. Kɔɲɔ sipyii ya ta Kile ce wɛ, lee l'a pu pye pu ya ce nago Kile nagoo wèe jɛ wɛ. ² Na taanji, nime wù jɛ Kile nagoo. Wù na ba bye lemu ge, lee wa sanha zhe wɛ. Ga w'à li ce na Yesu Kirisa ba wuyɛ she, wù na ba bye ba wu jɛ wɛ, bani wù na ba wu keme ja ba wu jɛ wɛ. ³ Kee tadanja ki wa sipya wemu beeri mu Yesu Kirisa na ge, weefɔɔ na wuyɛ pye fɛfɛɛ ba Kirisa jɛ mɛ fɛfɛɛ wɛ.

⁴ Sipyaa sipya w'a jurumu pyi ge, Kile wo saliya wu m'a gyɛɛgi. Bani

na jurumu pye, lee kori jɛ Kile wo saliya wu m'a kyɛɛgi. ⁵ Y'a li ce na Yesu ya pa wu ba jurumu laha sipyii na. Jurumu wa shishiin bye wu na wɛ. ⁶ Sipyaa sipya w'a kori yaha wu karijɛɛge ki ni ge, weefɔɔ ya gbara wu kori yaha jurumu ni wɛ. Ga wemu w'a kori yaha na jurumu pyi ge, weefɔɔ ya wu ja wɛ, ali wu ya wu ce be wɛ.

⁷ Na nɔhɔpiire, wa shishiin ganha bu yi piinjɛ wɛ. We w'a tiime keree pyi ge, weefɔɔ nidiige ki wa, ma na jo ba Yesu Kirisa yɛ pyaa ya tii tiigana lemu na wɛ. ⁸ Wemu bu gori yaha na jurumu pyi, Shitaanni ni weefɔɔ ya foro, bani Shitaanni w'a jurumu pyi na lɔ fo taashiine li ni. Lee wuu na Kile Ja w'a pa, kɔnhɔ wu Shitaanni wo kapyegee ki kyɛɛgi. ⁹ Sipyaa sipya wu jɛ Kile wo pya wa ge, wee ya gbara wu kori yaha jurumu ni wɛ, bani Kile wo sefɛɛɛ ti ma bye wu ni. Lee wuu na wu da já gori yaha jurumu ni wɛ, bani Kile wo pya wu jɛ wii. ¹⁰ Le na Kile nagoo ni Shitaanni nagoo ya jeni na wo puyɛ ni: Wemu ya tiime keree pyi wɛ, wee ya foro Kile ni wɛ, wemu be ceboro kaa ya taan wu mu wɛ, wee be wɛ.

W'à yaa na taan ni wùye ni

¹¹ Jomɔ pe y'a logo fo taashiine li ni ge, pee pu wa pe: W'à yaa na taan ni wùye ni. ¹² Wù ganha bu bye Kayen shi wɛ, Shitaanni ni wee ya foro, w'a wu cuun gbo. Naha na w'a wu gbo wɛ? Bani wuyɛ pyaa kapyegee ki bi kolo, na ta cuunvɔɔ wu wo kapyegee di bi tii. ¹³ Na cebooloo, kɔɲɔ sipyii bu yi kɔ, lee ganha bu yi fo wɛ. ¹⁴ W'à li ce na w'à foro xu ni na jé jii sicuumɔ ni, bani wù cebooloo pu kaa ya dan wù ni. Wemu wu jɛ wu cebooloo kaa ya dan wu ni-i ge, wee ya kori yaha xu ni. ¹⁵ Sipyaa sipya w'a wu ceboro kɔ ge, wee jɛ sipyii gbɔvɔɔ. Y'a li ce na jii sicuumɔ nixhɔbaama

wa goroo sipyii gbovɔɔ wa shishiin funɔɔ ni bada wɛ.

¹⁶ Le na w'à taanɲeege ceni, bani Yesu Kirisa ya wu munaa kan, kɔnhɔ wu wɛe ɲuɔɔ wolo. Wɛe bɛ ya yaa na wu munahaa kan wu cebooloo wuu na. ¹⁷ Ke koɲɔ ke naafuu ɲe wemu mu ge, weefɔɔ bu wu ceboro funmɔ wo ɲa, na bye wu ya ɲuɔɔ ɲaari wu na wɛ, dii Kile taanɲeege di da já bye weefɔɔ funɔɔ ni wɛ? ¹⁸ Na nɔhɔpiire, wu taanɲeege ganha da bye ɲɔseeɲkɔnyɔ, ni ɲɔtanga jomɔ yɛ wɛ, ga wu kapyegee k'a yaa na li sheɛ na can wu ɲe wu taanɲeege ke.

Wu wu logoo waha, wu fulo Kile na

¹⁹ Wu ba lee pyi, lee na wu da ba li cɛ na wu ɲe can wu wuu. Wu na já wu hakilee pu teɲɛ Kile ɲaha taan. ²⁰ Ali wu zɔlɔɔ pu ɲeɛ ba wu jaagi bɛ, wu na já wu hakilee pu teɲɛ, bani Kile ya keree beeri cɛ, wu d'a peɛ bɛ wɛe zɔlɔɔ pu na.

²¹ Na taanɲii, wɛe zɔlɔɔ pu bu bye pu ya já wɛe jaagi nige wɛ, lee ya li sheɛ na wɛe ya lowagaa ta, na fulo Kile na. ²² Wu bu yaaga beeri ɲɛeri wu mu, wu na kee ta, bani w'a wu ɲɔmɛɛ conɪ, na wu ɲidaan keree pyi. ²³ Wu ɲɔmɛɛjuu li le, na wɛe pu dà wu Ja Yesu Kirisa mɛge ki na, wu daan ni wuɲɛ ni, ba w'a yi jo wu mu wɛ. ²⁴ Wemu w'a wu ɲɔmɛɛ conɪ ge, weefɔɔ ya já Kile wo kariɲeege ki ni, a Kile bɛ di bye ni weefɔɔ ni kariɲeege ni. Kile ya wu Munaa li kan wɛe mu, lee na wɛe ya li cɛ na Kile ɲe ni wɛe ni kariɲeege ni.

4

Kile Munaa ni kafinejo munaa

¹ Ayiwa, na taanɲiineɛ yi ganha ba daa munahaa beeri kafila na wɛ, ga yi fɛnhɛ ki suguri ki bi foro Kile ni, bani kafinejuu piimu p'a puyɛ pyi Kile tudunmɔ ge, pee niɲehemɛɛ ya foro koɲɔ na. ² Le na yi da ba Kile Munaa cɛ: Munaa

lemu l'a sɔɔ li na na sipya yɛ pyaa Yesu Kirisa ya pa bye ge, lee l'a foro Kile ni. ³ Ga munaa lemu ya ta sɔɔ yee na Kirisa shizhaa na-ɛ ge, lee ya foro Kile ni wɛ, lee ɲɛ Yesu Kirisa wo Pen wu wuu le. Y'a yi logo xɔ na wu na ba ba koɲɔ ke na. Ga nime, wuyɛ pyaa bɛ wa na xɔ koɲɔ ki na. ⁴ Na nɔhɔpiire, yee kunni ɲɛ Kile wuu, lee wuu na yee ya se ta pee kafinejuu pu na. Bani Kile Munaa le li wa yee funyɔ ni ge, lee ya ye koɲɔ sipyii pu wuu li na. ⁵ Pee kafinejuu pii ɲɛ ke koɲɔ ke wuu. Lee wuu na pu kafila wu ɲaha ya tii ke koɲɔ ke yanmuyɔ ye yɛ shizhaa na, a ke koɲɔ ke sipyii di ganha na pu jomɔ nuri. ⁶ Ga wɛe kunni ɲɛ Kile wuu. Sipya sipya w'a Kile cɛ ge, weefɔɔ na da wɛe jomɔ pu nuri. Ga sipya wemu ɲɛ Kile wo wɛ, weefɔɔ ya wɛe jomɔ pu nuri wɛ. Ayiwa, lee na y'a da can Munaa li wo sipyii pu cɛ na shɔɔnri kafinejo munaa li wo sipyii pu ni.

Kile ya wu keree beeri pyi ni taanɲeege ni

⁷ Ayiwa, na taanɲiineɛ, wu taan ni wuɲɛ ni, bani Kile ni taanɲeege ya foro. See see taanɲeege ɲɛ sipya wemu funɔɔ ni ge, wee wu ɲɛ Kile pya. Wee w'a Kile cɛ. ⁸ See see taanɲeege ɲɛ sipya wemu funɔɔ ni wɛ, wee ya Kile cɛ wɛ, bani ma bu jo Kile, m'a jo taanɲeege. ⁹ To Kile ya wu taanɲeege ki she shegana lemu na ge, lee li wa mɛ. W'a wu Ja nigin pe wu tun na pa koɲɔ na, kɔnhɔ wu ɲi sicuumɔ kan wɛe mu. ¹⁰ Lemu l'a Kile wo taanɲeege ki sheɛ wu na ge, lee li wa mɛ: Li wa nago wɛe yiri taanɲeege k'a fɛnhɛ yiri na ɲaha tii Kile na-ɛ de! Ga wɛe p'a fɛnhɛ taan Kile mu, a wu wu Ja nigin pe wu kan na pye saraga, kɔnhɔ wu jurumu wu yafa wu mu wee gbɔɔɔ ni.

¹¹ Ayiwa, na taanɲiineɛ, ba ni wɛe kaa ya taan fo xuuni Kile mu lee taangana li na, wɛe bɛ ya yaa na

taan ni wùye ni de! ¹² Sipyaa wa shishiin sanha Kile ja ja we. Ga taan̄nege bu bye wèe te ni, wèe ni Kile na bye karīnege ni. Wu taan̄nege ki be na ganha na be le wù funyo ni, fo na ba wù zoloo pu ni. ¹³ To Kile ya wu Munaa li kan wèe mu, lee na wèe ya li ce na jo wèe wa ni wu ni karīnege ni, wu be di ne ni wù ni karīnege ni. ¹⁴ Wèeye pyaa ya wu ja jii na, lee funjo ni, na yi yu be na Kile ya wu Ja wu tun na pa konjo na, k̄nh̄o wu ba konjo sipyii sh̄o. ¹⁵ Sipyaa sipyaa w'a s̄oo li na na Kile Ja wu je Yesu ge, Kile na gori yaha ni weefoo ni karīnege ni, weefoo be na gori yaha ni Kile ni karīnege ni. ¹⁶ Wèe kaa ya dan Kile ni taangana lemu na ge, wèe ya lee ce, na dà be li na.

Bani ma bu jo Kile, m'a jo taan̄nege. Wemu w'a kori yaha taan̄nege na ge, wee w'a kori yaha ni Kile ni karīnege ni, a Kile be di gori yaha ni weefoo ni karīnege ni. ¹⁷ Kile wo taan̄nege ki ba bele wù funyo ni, fo na ba wù zoloo pu ni, wee tuun wu ni cana kemu Kile da ba kiiri wu k̄n ge, fyaara ta shishiin da ba bye wù ni kee cana we. Bani ba Yesu Kirisa je we, mu wèe be wo jaarigana li wa konjo puga ni. ¹⁸ Taan̄nege je sipyaa wemu zo ni ge, weefoo ya fyagi we. See see taan̄nege ya fyaara beeri k̄ri, bani sipyaa ya kakuuyo yemu pyi ge, yee wo jaagi kanhama pu ma wu pye wo na fyagi. Lee wuu na, sipyaa wemu w'a fyagi ge, weefoo zo wu beeri ya ni see see taan̄nege na we. ¹⁹ Wèe kaa l'a fenhe taan To Kile mu, lee wuu na wu kaa ya dan wèe be ni. ²⁰ Wa bu jo na Kile kaa ya dan wee ni, na ta wu ceboro mak̄ho di je wu funjo ni, weefoo je kafinejo. Bani ma ceboro wemu mu ya jaa jiga beeri ge, wee kaa bye li ya dan mu ni we, Kile wemu wu je mu ya wee jaa-i ge, dii wee kaa di da ja da dan

ma ni we? ²¹ Yesu Kirisa ye pyaa be ye ye ya le j̄omee le jo wèe mu na sipyaa sipyaa w'a jo na Kile kaa ya dan ma ni ge, ma cebooloo pu be kaa ya yaa na dan ma ni.

5

Sipyaa yaa na s̄oo Kile wo nijoyo yi na

¹ Sipyaa sipyaa w'a dà li na na Sh̄ovoo wu je Yesu ge, weefoo je Kile wo pya. Tofoo kaa ba dan ma ni, wu nagoo be kaa ya yaa na dan ma ni. ² To Kile kaa ba dan wèe ni, a wù ganha na wu j̄omeejogoo ki be con, lee na wèe da li ce na wu nagoo pu kaa ya dan wèe ni. ³ Wù bu jo na Kile ya dan wù ni, w'à yaa na wu j̄omehe ki con. Wu j̄omehe ki ya yaa ki pye wù mu tuguro we. ⁴ Bani piimu beeri pu je Kile wo nagoo pu ge, pee beeri ya se ta ke konjo ke na. N'a daa wemu wu wa wèe mu ge, wee w'a wèe pye wèe ya ja na se taa ke konjo ke na. ⁵ Sipyaa sipyaa w'a dà li na na Kile Ja wu je Yesu ge, ni wee wa ye be we, j̄oḡo wu da ja se ta ke konjo ke na we?

⁶ Yesu Kirisa ya pa konjo na l̄ho ni shishan baraga ni. Wu ya ta da l̄ho wo batizeli wu ye na-e de! Ga, w'a wu shishan be kan p'a wo, na xhu. Kile Munaa li wa lee wo seeri, bani lee l'a can wu shee sipyii pu na. ⁷ Lee funjo ni, seere taanri wu je wà na li shee sipyii pu na na Kile Ja wu je Yesu. ⁸ Pee seere taanri wu je: Kile Munaa ya can wu shee; l̄ho ni shishan, yee be di wu shee. Ayiwa, yee taanri we ya be j̄omee na Yesu shizhaa na. ⁹ Sipyii ya yemu yu ge, wèe ya s̄oo yee na, na ta yemu Kile ya yu ge, yee d'a ye na kanha sipyii wo nijoyo yi na. Kile ye pyaa k'a fiin jo wu Ja wu shizhaa na. ¹⁰ Sipyaa beeri w'a dà Kile Ja wu na ge, weefoo ya s̄oo li na wu funjo ni na kii keree kii je can. Sipyaa wemu ya dà Kile wo nijoyo yi na we, weefoo ya Kile yaha ba kafinejo

ɲɛ wɛ. Bani wufɔɔ ya ta dā Kile wo nijoyo yi na wu Ja wu shizhaa na wɛ. ¹¹ Yemu Kile ya jo wèe mu ge, yee yi wa mɛ na Kile ya ɲii sicuumɔ nixhɔbaama kan wèe mu. Pee ɲii sicuumɔ pe ya daa wu Ja wu gbɔɔɔ ni. ¹² Ayiwa, wee Ja wu ɲɛ sipya wemu mu ge, ɲii sicuumɔ pu wa weefɔɔ mu. Kile Ja wu ɲɛ wemu mu wɛ, ɲii sicuumɔ ɲɛ weefɔɔ mu bada wɛ.

Tadaɲa kemu ki wa n'a daa fɛɛ pu mu ge

¹³ Ayiwa, yee piimu p'a dā Kile Ja wu na ge, nɛ we sɛmɛ we tun yi mu, kɔnhɔ y'i li cɛ na yee ya ɲii sicuumɔ nixhɔbaama pu ta na xɔ. ¹⁴ Ayiwa, lowaa lemu wa wèe mu Kile ɲaha taaan ge, lee li wa le: Wèe bu yaaga ka ɲɛeri wu mu na saha ni wu ɲidaan ni, wu na wèe ɲɛrɛge ki logo. ¹⁵ Wù bi ta w'à li cɛ na w'a wù ɲɛrɛge nuri, wèe ya li cɛ na yaaga bɛeri wèe ya ɲɛeri wu mu ge, wèe ya kee ta xɔ.

¹⁶ Jurumu wemu wu ɲɛ wu da já sipya munaa kyɛɛgi ɲiga na-ɛ ge, ma ceboro bu wee jurumu wa pye, Kile ɲɛeri wu mu kɔnhɔ Kile di ɲii sicuumɔ kan wu mu. Piimu wo jurumu wu ɲɛ wu da já pu munahaa kyɛɛgi ɲiga na-ɛ ge, pee yɛ kaa di wa byi. Ga jurumu wa ɲɛ wà wemu na já sipya munaa kyɛɛgi ɲiga na ge, di wa go yi Kile ɲɛeri wee wa wuu na wɛ. ¹⁷ Tiibaara bɛeri ti ɲɛ jurumu, can wu ɲɛ wii. Ga jurumu wa ɲɛ wà wee wa da já sipya munaa kyɛɛgi ɲiga na wɛ.

¹⁸ Wèe ya li cɛ na jo sipya bɛeri wu ɲɛ Kile wo pya wa ge, weefɔɔ ya goroo gbee jurumu na na byi wɛ. Bani Kile Ja wu ma wufɔɔ mara, lee wuu na Shitaanni da já se ta wu na wɛ. ¹⁹ Wèe ya li cɛ na jo wèe ɲɛ Kile wo nagoo, ga kɔɲɔ ke sipyii di ɲɛ Shitaanni wo fanha ke nɔhɔ ni. ²⁰ Ga wèe ya li cɛ bɛ na jo Kile Ja w'a pa, na ba fungɔngɔ fɛrɛ kan wèe mu, kɔnhɔ wèe di see see Kile wuyɛ

pyaa tii cɛ. Wèe na ɲɛ Kile Ja wu kariɲɛɛge ki ni, lee ya wèe pye see see Kile wuyɛ pyaa wuu. Wee Ja wu ɲɛ see see Kile wuyɛ pyaa, ni ɲii sicuumɔ nixhɔbaama.

²¹ Ayiwa na nɔhɔpiire, y'a yiyɛ kasɛri yapɛrɛgaanra na!

2 Yohana Yohana ya semε shuun wo wemu ka ge

Jɔgɔ mu we semε we d'a tun wε?

«Cee wemu jaha k'a bulo ge, wee ni wu nagoo» na tudunmɔɔ Yohana ya we semε we naha tii. Lee kɔri jε Egilizi wa ni wu n'a daa fεε.

We semε we kakana jɔnɔ

Yohana ya Egilizi wu luu waha na pu kori yaha can wu ni, pu da jaari taanjεεge ni, pu da puyε kasεri karamɔgɔ-kafinejuu pu na.

Semε wu kafila jɔgbɔyɔ

2 Yohana 1-3 Yohana fɔ mujuu.

2 Yohana 4-6 Na jaari can ni taanjεεge ni.

2 Yohana 7-11 Yohana ya pu kaala ni karamɔgɔ-kafinejuu pu kaa ni.

2 Yohana 12-13 Jomɔ pu taxɔgɔ.

Yohana fɔ mujuu

¹ Nε wemu wu jε egilizi nɔhɔle ge, nε wa we semε we ka. Na ceboroshɔ wemu jaha Kilε ya bulo ge, wee ni wu nagoo mu n'a wu tunni. Yee kaa ya dan nε ni can can na. Ga nε yε bε wε, sipyii piimu bεeri pu jε Kilε wo can wu na ge, yee kaa ya dan pee bεeri ni. ² Yee kaa ya dan wε ni, bani Kilε wo can wu wa wεε funyɔ ni, wee di wa da gori yaha bε gbee wu funyɔ ni.

³ Ayiwa, To Kilε ni wu Ja Yesu Kirisa wu niime, ni saama, ni janiɔne kan wu mu, kɔnhɔ wu gori yaha wu can we, ni wu taanjεεge ki ni.

Na jaari can ni taanjεεge ni

⁴ Nε mu nagoo pii ja pee ya jaari can koo li ni, ba To Kilε ya yi jo jogana lemu na wε. Lee kunni ya nε funɔ taan xuuni. ⁵ Lee bε na na ceboroshɔ, n'a da jɔmεεfonɔ jo ma mu wε. Ga jɔmεε le n'a da jo ma mu

ge, lee jε Kilε ya jɔmεε lemu kan wu mu fo taashiine li ni ge, na wu taan ni wuyε ni. ⁶ Jɔmεεε kiimu Kilε ya jo ge, wu ba kee koro jaari, lee li jε taanjεεge ke. Lee jɔmεε le l'a jo yee mu fo taashiine li ni, na y'a taanjεεge koro jaari.

⁷ Sipyii piinjεvεε nijehεmεε pu wa kɔnɔ ke na nime, pu wa kabaya ye bεeri na. Pee ya ta sɔɔ li na na Yesu Kirisa ya pye sipya, na ba se ke kɔnɔ ke na wε. Pee sipyii pii pu jε sipyii piinjεvεε pee, ni Kirisa wo pεen pee. ⁸ Lee wuu na y'a yiye kasεri, kɔnhɔ yi ganha bu buun yi labye wu kuduun ni wε, ga y'i wu kuduun wu bεeri ta. ⁹ Yi li cε na sipya bεeri wu jε wu ya kori yaha Yesu Kirisa wo kalaa we na-ε ge, ga fo na wuyε pyaa jidaan fara wu na ge, weefɔ jε Kilε wo karijεεge ki ni bada wε. Ga sipya wemu bu gori yaha Yesu Kirisa wo kalaa wu na, weefɔ na bye karijεεge ni ni To Kilε, ni wu Ja wu bε ni. ¹⁰ Sipya bεeri w'a pa yi mu ni kalaa watii ni wemu jε Yesu Kirisa wo kalaa we-e ge, yi ganha bu da weefɔ yaha wu jε yi puga wε. Yi ganha bu da ali fɔ bε sεεge taan wufɔɔ na wε. ¹¹ Bani mu wemu bu fɔ bε sεεge taan wu na, l'a pye kanna mu w'a wɔ ni wu ni wu kapyegege niguunɔɔ ki na.

Jomɔ pu taxɔgɔ

¹² Keree nijehεnεε wa nε mu na jo yee mu, ga na funɔ wa di kee bεeri pye semε di dun yi mu wε. N'a giin di she yi yiri wu she baari wuyε jii na, kɔnhɔ wu fundanga ki jɔ di fa.

¹³ Ayiwa, Kilε ya ma ceboroshɔ wemu bε jaha bulo naha ge, wee bε wo nagoo ya ma shaari.

3 Yohana Yohana ya sɛmɛ taanri wo wemu ka ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

N'a daa fɔɔ wa mu Yohana ya we sɛmɛ taanri wo we tun. Wee mɛge ki bye Gayusi.

We sɛmɛ we kakana nɔnɔ

Yohana ya li she Gayusi na na wee ya Kile Kafila wu yere pyevee piimu torogo wu mu ge, na w'a pu conixuuni. Na wu ganha bu daha Joterefu wo naha sheshere te feni we. Wee Joterefu we bye egilizi nahagbaa fɔɔ, ga Yohana bi Kile Jozaama pu jovee piimu torogo wu mu ge, wu bi gbara w'a pee tirige we.

A w'i wu fiin jo na waha sɛmɛ wu ni na kan Demecusi mu. Wee p'a wii na wee w'a pa ni sɛmɛ wu ni.

Sɛmɛ wu kafila nɔnɔ

3 Yohana 1-4 Yohana fɔ mujuu.

3 Yohana 5-8 Gayusi wo naarigazaana le.

3 Yohana 9-12 Na Gayusi ganha bu daha Joterefu wo torogana li feni we.

3 Yohana 13-15 Jomɔ pu taxɔgɔ.

Yohana fɔ mujuu

¹ Nɛ wemu wu nɛ egilizi nɔhɔle ge, nɛ wa we sɛmɛ we ka na tun na taanrii Gayusi mu, wee wemu kaa l'a dan nɛ ni can ye pyaa na ge.

² Na taanrii, nɛ Kile nɛeri mu mu, kɔnhɔ ma keree di da naha taa tuun bɛeri ni, m'a bye sicuumɔ na, ba Kile ya ma zɔ wu pye fɛfɛe we.

³ Cebooloo n'a daa fɛe pii ya nɔ wɛe yiri naha. Ba can wu wa mu zɔ wu na we, ni ba mu ya naari na sahanji ni can wu ni we, p'a yee paari wɛe mu. Yee ya taan nɛ ni xuuni. ⁴ Bani nɛ bu logo na nɛ nagoo p'a can wu koro naari, yafiin ya dan nɛ ni na lee xɔ we.

Gayusi wo naarigazaana le

⁵ Na taanrii, lemu bɛeri m'a byi wu cebooloo n'a daa fɛe pu mu, ali na ta p'i nɛ bɛ nabuun ge, lee bɛeri ya nɔ xuuni. M'a li pyi ni nɔmɛe fɛere ni Kile mu. ⁶ M'a pu co ni taanrieege kemu ni ge, p'a pa kee kaa jo n'a daa fɛe pu mu naha. Ayiwa, nɔ maye na, nara lemu p'a giin di bye sanha ge, m'a pu tɛge na bɛ ni Kile nidaan ni. ⁷ Bani Yesu Kirisa wo labye wu wuu na p'a lee nara li pyi. Wa bɛeri wu nɛ wu ya dɔ Yesu Kirisa na-e ge, pu wa wee wa shishiin bɛ keɛe yaaga feni we. ⁸ Lee wuu na wɛe n'a daa fɛe ya yaa na pii sipyii pii shi tɛri. Wu ba lee pyi, l'a bye ma na giin wɛe bɛ p'a fara pu na pu labye wu funnɔ ni, na can koo li shee sipyii pu na.

Joterefu mɛge ya kyeege

⁹ Ayiwa, nɛ nɔnɔii kii ka sɛmɛ wɛne la na na tun n'a daa fɛe pu mu wɔ. Ga we wu nɛ Joterefu ge, wu ya se wɛe kabeshɛe na we, na giin wu wuyɛ pye n'a daa fɛe pu nahagbaa fɔɔ wa. ¹⁰ Lee wuu na nɛ ba nɔ wɔ, kaparaya yemu bɛeri w'a byi ge, na joguumɔ pemu bɛeri yu na waa wɛe na, na kafineye yemu bɛeri tɛri wɛe na ge, n'a da yee bɛeri jo yi nɔii na. Wu yere ya ta da kii ye na-e de, wu ya ta sɔɔ cebooloo n'a daa fɛe p'a diri wu mu we. N'a daa fɔɔ wa bɛ bu jo wu pee tirige wuyɛ yiri, w'a jo tapyege wa lee bɛ na we, na weefɔɔ kɔri yeege n'a daa fɛe pu pinnege ki ni.

¹¹ Ayiwa, na taanrii Gayusi, ma ganha bu da bye ye kakuuyo ye tugo taannivɔɔ we de, ga ta kasaanja taanni. Sipya wemu w'a saama pyi ge, wee wu nɛ Kile wo. Ga wemu bu gori yaha kakuuyo na na byi, lee ya li shee na weefɔɔ ya Kile ce we.

Demecusi ya masɔnɔ ta

¹² Ayiwa Demecusi kunnɔ, n'a daa fɛe pu bɛeri ya wee mesaana yu. Can koo lemu bɛ w'a naari ge, lee bɛ

di wu mɛsaana yu. Wee bɛ wa li fiin
na can wu jɛ wii.

Jomɔ pu taxɔgɔ

¹³ Ayiwa, jomɔ niɲeheme wa nɛ
mu na yu ma mu, ga na funɲɔ wa
di pee bɛeri ka sɛmɛ we ni wɛ. ¹⁴ Nɛ
giin jo l'a da mɔ wɛɛ di wùye na, wù
jo wùye nii na wɛ. ¹⁵ Kile wu naɲiɲɛ
kan ma mu! Ma naɲiinɛɛ piimu pu
wa naha ge, pee ya ma fò waa. Ma
bɛ wu wù fò kan wù naɲiinɛɛ pu
bɛeri nigin nigin mu wà.

Zhude Zhude ya sɛmɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu jɛ Zhude wɛ?

Zhude wemu wu jɛ Kafɔɔ Yesu ni Yakuba yɛ wo ceborona wu ge (Maccoo 13:55 ni Marika 6:3), wee w'a we sɛmɛ we ka. Ba wu ceborona Yakuba jɛ wɛ, wu bɛ bi ta dɔ Yesu na taashiine li ni na Kirisa wu jɛ wii wɛ (Yohana 7:5). Ga tuun wemu ni Yesu ya jɛ na foro xu ni ge, wee tuun wu ni wu bɛ ya na dɔ wu na. Mɛgɛ kemu Zhude ya yiri wuyɛ na ge, kee ki wa mɛ: Yesu Kirisa wo kapyebe (Zhude 1).

We sɛmɛ we kakana jɔnɔ

Zhude ya we sɛmɛ we ka na n'a daa fɛɛ pu kaala na pu kasɛɛgɛ yaha puyɛ na karamɔgɔ-kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu shizhaa na, wee wemu w'a can can wo n'a daa wu kyɛɛgi ge.

Sɛmɛ wu kafila jɔgbɔyɔ

Zhude 1-2 Zhude fɔ mujuu.

Zhude 3-16 Zhude ya can finɛ jo karamɔgɔ-kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu keree na.

Zhude 17-23 Zhude ya li shaa n'a daa fɛɛ pu mu na li waha l'i waha na pu kori yaha Kirisa wo karijɛɛgɛ ki ni.

Zhude 24-25 Zhude ya Kile sɔ.

Zhude fɔ mujuu

¹ Nɛ Zhude wemu wu jɛ Yakuba ceborona, na jɛ Yesu Kirisa wo bulo ge, nɛ w'a we sɛmɛ we ka. Kile ya yee piimu yiri ge, yee piimu kaa ya taan To Kile mu, a wu yee mara yaha Yesu Kirisa mu ge, yee mu nɛ wu tun. ² Kile wu yi kan xuuni wu njɔnaara te, ni wu njɔnɛ ke, ni wu taanɛgɛ ki ni.

Karamɔgɔ-kafinejuu

³ Na taanyiineɛ, nɛ funɔgɔ ki bi sii fo na sɛmɛ ka na tun yee mu wu

wo jɔwuuro ti keree na, nɛ ni yee ya pinne jɔwuuro temu na ge. Ga na kee fungɔngɔ ki yaha nɛ mu, a nɛ mɛhɛ li ta l'a pɔɔ nɛ wu sɛmɛ wu kan yi mu, di lowaa le yi ni, kɔnhɔ yi da yogo yu n'a daa wu kaa na. Wu fɛfɛɛɛ wuu pu mu Kile ya wee n'a daa wu kan tɔɔnii nigin yɛ pe. ⁴ Bani sipyikuuyo ya y'a peelee jɛ yee ni. Jaagi wemu na ba do pee jɔnɔ ni ge, Kile kafila w'a wee kaa jo fo l'a mɔ. Kile jɔnii fyaara baa sipyii pu jɛ pii. Wɛɛ wo Kile wu wo niime jomɔ pe p'a luu na jɛri na byi pu shiige baara keree kɔnɔ. P'a ganha na fɔro wu jɔnɔfɔɔ ni wu Kafɔɔ nigin pe wu kaa taan, wee wemu wu jɛ Yesu Kirisa ge.

⁵ N'a da yi funyɔ to ni keree kii kaa ni, ali na yi ta y'a ki cɛ xɔ bɛ. Kafɔɔ Kile ya Izirayeli shɛɛn jɔnɔ wolo na foro Misira fiige ki bulooro ti ni. Ga lee kadugo na, piimu p'a pye pu ni n'a daa baa fɛɛ ge, a wu pee kyɛɛgi. ⁶ Fo taashiine ni melekeɛ piimu p'a pu wo tayerege nizhiige ki she, na pu tatɛngɛ ki bɛ yaha ge, Kile ya pee pɔ yaha nibiige ni shɔnhɔyɔ na gbee, cagbɔhɔ ki wo kiiri wu kaa na. ⁷ Mu Sodɔmu ni Gɔmɔɔri shɛɛn ni pu taan kulogoo bɛ ya pye. Pee bi puyɛ yaha dɔdɔɔɔ na fo na shɛ namaa pye pu na puyɛ sinnɛɛ. Na fugibaaga k'a pye pee wo jaagi wu kanhama, kɔnhɔ p'i bye jaha sheshɛɛɛ sipyii pusamaa bɛɛri mu.

⁸ Ga lee bɛ na kee keree kii tugo pii karamɔgɔ-kafinejuu pii wa byi. P'a ganha na puyɛ pyaa wo ceepuuro ti nɔɔgɔ, na yu na Kile w'a yu ni pee ni njɔnuyɔ ni. A p'i zhe Kile wo Kafɛɛɛ ti ni, na fugba melekeɛ pu shɛhɛle, pee piimu pu jɛ ni nɔɔɔ ni ge. ⁹ Ali na ta Mishɛli wemu wu jɛ melekeɛ jɔnɔfɔɔ ge, tuun wemu ni wee bi nakaara ti suruni ni Shitaanni ni Kile tudunmɔɔ Musa nixhugo ki keree na ge, wu ya ta sɔɔ na Shitaanni shɛhɛle wɛ, ga na wu pye yɛ na: «Kafɔɔ wu li

foo tɔ ma mu.»¹⁰ Keree kiimu ki jɛ pii sipyii pii ya ki ɛ-ɛ ge, kee p'a fanri. Lajɛ we wu jɛ pu mu ge, wee ni nanja yaaga wo bɛeri wu jɛ nigin, wee lajɛ weyɛ pyaa k'a gyɛɛgi nɔni pu na.

¹¹ Bɔɔngɔ ki jɛ pu wogo! Kayɛn wo jaarigaguunɔ le tuugo p'a jaarri. P'a puyɛ yaha jɛ piinɛ ni wari la na ba Balamu ya pye wɛ. P'a gyɛɛgi shan puyɛ juɔɔ ni, bani p'a n'a she le puyɛ ni ba Kore* ya pye wɛ. ¹² Pu keree ma juzogoro waa yee na yi ceborogo yaligee ki liduun ni. Shiige jɛ pu na wɛ, pu jate ya nɔ watii na ni puyɛ bɛ wɛ. Pu jɛ ba jahaya jɛ wɛ, kafɛɛge na yi lɔ na jaarri zanha di jɛ yi ni wɛ. Pu jɛ ba tiye jɛ wɛ, yemu ya ta na nagoo pyi ali yi pyeduun bɛ ni-i ge. Pu jɛ ba tiye jɛ wɛ, yemu niyɛ bɛeri y'a wolo, a y'i waha fɛfɛɛ ge. ¹³ Pu jɛ ba suumɔ lɔhɔ lokuruyo nigbɔyɔ jɛ wɛ, yemu y'a yi shiige keree kanjaa na byi kakaya ge. Pu jɛ ba wɔrɔɔ jɛ wɛ, kiimu ya jaarri na doroo ge. Tɛhɛnɛ baa nibiicogonɔ Kile ya gbegele na yaha pu jaha na gbee.

¹⁴ Adama wo kadugo shi nibama sii gbarashuun wuu li wo jabige kemu mɛge ki bye na Henɔki ge, wee bɛ ya keree nibanɔa jo pii sipyii pii shizhaa na na: «Kafɔɔ w'a da ba ba ni wu fɛfɛɛɛ mɛlɛkɛɛ miliyaaraa ni jɛ hɛmɛɛ pu ni, ¹⁵ wu ba kiiri kɔn kɔnɔ sipyii pu bɛeri na. Wu na ba jaagi shan Kile jɛ fyaara baa sipyii pu juɔɔ ni pu wo kapyege niguunɔ ki wuu na, p'a kiimu pye pu wo Kile jɛ fyaara baara ti funɔɔ ni ge; joguumɔ pemu bɛeri pee jurumupyii p'a jo wá Kile na ge, ni pee joguumɔ pu bɛ wuu na.»¹⁶ Pee sipyii pii tigire t'a pe. Pu ya dinni wɛ. Pu ma jaarri na sahanjɛ ni puyɛ pyaa wo keree la ni. Tabaara jomɔ di dan pu ni tajogo ni. P'i sipyii faanna, na pu kuduun wo pu ni.

N'a daa fɛɛ y'a yaa na lemu pyi ge

¹⁷ Ga yee kunni na taanjiinɛɛ, wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo tudunmɔɔ p'a fɛnhɛ jomɔ pemu jo yi mu ge, yi yi funyɔ yaha pee na. ¹⁸ Pu bi ma yi yu yee mu na: «Kɔnɔ ki taaxɔɔ li ba dɛɛnɛ, lawuu fɛɛ pii na ba da wà. Pu na ba jaarri Kile jɛ fyaara baara ni na saha ni puyɛ pyaa lakuunɔ keree ni.» ¹⁹ Pee sipyii p'a waagi leni yee tɛ ni. Pu ma jaarri na sahanjɛ ni puyɛ pyaa fungonyɔ ni. Kile Munaa jɛ pu na wɛ.

²⁰ Ga yee kunni na taanjiinɛɛ, yi la le yiyɛ ni, yi da se jaha na yi n'a daa fɛfɛɛɛ wo wu ni, yi da Kile jɛeri Fɛfɛɛɛ Munaa li wo sefɛɛɛ ti ni. ²¹ Yi kori yaha Kile wo taanjiinɛɛ ki ni, y'i wù Kafɔɔ Yesu Kirisa sige, fo wu ba jɛ sicuumɔ nixhɔbaama kan yi mu, wu wo jɛnaara ti funɔɔ ni.

²² Ayiwa, piimu ya puyɛ kaala kaala ge, y'a juɔɔ jaarri pee na. ²³ Yi pu juyɔ wolo na foro na ki ni. Yi da juɔɔ jaarri pusamaa bɛ na, ga yi da lee pyi ni fyaara ni, y'i laraga kɔn pu nɔrɔmɔ keree ki bɛeri na. Wa bu kakuunɔ la pye pu ni, yi ganha bu da gbɔn ali wufɔɔ nɔrɔmɔ fadenɛ ke bɛ na wɛ.

Kile masɔnɔ jomɔ

²⁴ Kile wemu w'a da já yee mara, kɔnhɔ yee ganha bu do-e ge, wu yi pye jaagi baa fɛɛ, wu nɔhɔ yi jɛ fundangbɔhɔ na wu nɔrɔ wu jaha tɔan ge, ²⁵ wee wemu yɛ nigin wu jɛ wù Shɔvɔɔ Kile wù Kafɔɔ Yesu Kirisa baraga ni ge, nɔrɔ ni gbɔrɔ, ni sefɛɛɛ, ni juɔɔ fɛɛɛ t'a dɛri wee na na co fo taashiinɛ li na, ni nime, ni gbee. Amiina.

* **1:11 Kayɛn:**Zhenezi 4:3-8; **Balamu:** Nɔburuu 22-24; **Kore:** Nɔburuu 16.

KashÉE Yesu Kirisa wo KashÉE lemu Yohana ya ja ge

Jəgə w'a we sɛmɛ we ka wɛ?

Yohana bɛ wu bye Yesu wo Tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni. Wee w'a we sɛmɛ we ka (KashÉE 1:4,9), na wu yaha Patimɔsi suumɔ lɔhɔ niŋɛ takpiiŋɛ ki na. Li wa kanna Kile wo Jozaama pu jo wuu na w'a shɛ foro kee takpiiŋɛ ke na ba kasolemeŋɛ wɛ.

Piimu mu we sɛmɛ we ya fɛnhɛ tun ge, pee ŋɛ Azi fiige ki egilizii gbarashuun we. Efese kulo li l'a bye kee fiige ke wo kugbɔɔ le. Azi fiige ki niŋaa wogo mɛɛɛ ki ŋɛ na Turuki.

We sɛmɛ we kakana ŋunɔ

Sɛmɛ wu kafila w'a naha tii kashÉE la na: «Yesu Kirisa wo kashÉE lemu Yohana ya ja ge, Kile ya lee shɛ wu na, kɔnhɔ keree kiimu k'a yaa na pye jɛri funŋɔ ni ge, kee di shɛ wu kapyeyii pu na.» (KashÉE 1:1). Pee jomɔ pe ya jaha tii lemu na ge, lee ŋɛ kanhagana lemu na p'a n'a daa fɛɛ pu kana ge. Kanhama pemu p'a ma ge, Kile bi n'a daa fɛɛ pu gbegele pee kanhama pu wuu na, wu da pu logoo wari p'i gori yaha ŋɔmɛɛ fɛɛɛɛ ni n'a daa wu funŋɔ ni.

Keree kiimu ki da ba bye Kile fungɔŋɔ na ge, wu mɛlɛkɛ wa w'a tun w'a pa Yohana lɔ kari fugba wu ni, na shɛ kee shɛ wu na (KashÉE 4:1-2).

Sɛmɛ wu kafila ŋugbɔɔ

KashÉE 1 Yohana ya Yesu Kirisa ja wu nɔɔɔ wu ni.

KashÉE 2—3 Sɛmɛɛ pii p'a tun egilizii gbarashuun wu mu ge.

KashÉE 4:1—8:5 Fɛ tɛhɛɛ gbarashuun we.

KashÉE 8:6—11:19 Maya gbarashuun we.

KashÉE 12:1—15:8 Naha shɛshɛɛɛ gbarashuun we.

KashÉE 16 Kile loyire ɛɛgbuugoo gbarashuun we.

KashÉE 17:1—20:15 Babilɔni ja ja keree.

KashÉE 21:1—22:5 Fugba nivomɔ, ŋiŋɛ nivonɔ ni Zheruzalemu nivomɔ.

KashÉE 22:6-21 Yesu ŋɔ jomɔ pu ŋɛ Kitabu wu taxɔɔ ki ni na: «Li wii, nɛ na ba jɛri funŋɔ ni!» A n'a daa fɛɛ p'i wu ŋɔ shɔ na: «Amiina. Mu wu pa, wu Kafɔɔ Yesu!»

We Kitabu we kakana ŋunɔ

¹ Yesu Kirisa wo kashÉE lemu Yohana ya ja ge, Kile ya lee shɛ wu na, kɔnhɔ keree kiimu k'a yaa na pye jɛri funŋɔ ni ge, kee di shɛ wu kapyeyii pu na. Wu mɛlɛkɛ wa Kile ya tun wu kapyeyee Yohana mu, kɔnhɔ p'i kee keree ki ɛɛ. ² Kile ya jomɔ pemu jo, ni Yesu Kirisa ya can wemu shɛ Yohana na ge, yee bɛɛri w'a paari. Bani w'a pye yi bɛɛri sɛɛri. ³ Wemu w'a sɔɔ na we kapaŋaa Kitabu we jomɔ kalaa sipyii mu ge, ni wemu w'a wu jomɔ nuri, keree kii k'a ka ge, na kee co ge, pee ŋɛ duba nagoo! Bani ki pyeduun w'a tɛɛŋɛ.

Fò wemu w'a kan egilizii gbarashuun wu mu ge

⁴ Nɛ Yohana w'a we sɛmɛ we tun yee Azi fiige ki egilizii gbarashuun wu mu; jo Kile wu niime ni ŋaŋiŋɛ kan yi mu, wee wemu wu ŋɛ, ni w'a bye, ni wu na ba ba ge! Mu-nahaa gbarashuun wemu wu wa wu saanra koro li jaha taaŋ ge, kee ki li pye mu yi mu. ⁵ Yesu Kirisa bɛ wu li pye mu yi mu, wee wemu wu ŋɛ sɛɛri ŋɔmɛɛ fɔɔ ge, wee wu ŋɛ shɛshɛɛɛ na fɛnhɛ ŋɛ na foro xu ni. Niŋɛ ke saanna wo Saan wu ŋɛ wii. Wɛɛ kaa ya dan Yesu Kirisa ni, lee na w'a wu shishan kan p'a wo wɛɛ wuu na, na wɛɛ shɔ wu jurumu wu na, ⁶ na wɛɛ pye Kile wo saanra te wo sipyii ni saraya jaha

shóonrivóó; kónhó wèe di bye wù To Kile wu wo kapyenée pyevée. Nóóóó ni seféere ti jé wu wuuro fo tehene baa. Amiina.

⁷ Li wii, wu na ba ba jahaya yi na!

Sipyii béeri na ba wu ja.

Ali piimu p'a wu firi ge,
pee bé na ba wu ja.

Niñe ki shi wu béeri na ba mehée suu wu wuu na.

Uun, lee kunni na ba bye! Amiina.

⁸ Kafóó Kile, Se Béeri Fóó ya jo: «Né wu jé, Alifa ni Omega we, jókóónró te ni taxóó ke.» Wee wemu wu jé, ni w'a bye, ni wu na ba ba ge.

Kile ya kashée lemu she Yohana na ge

⁹ Né jé Yohana, yee ceborona. Yesu wo karinjéegé ki funjó ni né ni yee ya pinne wu wo saanra ti na, na binne kanhama ni loxulo bé na. Né bi Kile Kafila wu yere pyi, na Yesu séeri keree yu. A p'i ba né co lee wuu na, na she né yaha takpiinje ka na suumó lhó ki niñe ni, kee mege jé na Patimósi. ¹⁰ Kafóó wo canja* ka na, a Kile Munaa di jé né ni. A né mujuugbóó la logo na kadugo yíri ba maga méé jé wé, ¹¹ na: «Ma jii l'a lemu ja ge, lee ka Kitabu wu ni ma tun egilizii gbarashuun wu wo n'a daa féé pu mu: Efese, ni Simirini, ni Perigamu, ni Tiyatiiri, ni Saridesi, ni Filadelifi, ni Lawodise.»

¹² Mujuu le né bi nuri ge, a né nmahana jéri na lee jovóó wu wii. Ba né wu ja wé, na sanni sokinnaa gbarashuun ja. ¹³ A né yaaga ka ja pu té ni k'a bi foro sipya feni. Fadedóóngó jé wu na, sanni kirige d'a pó wu dodonó na. ¹⁴ Wu nuzhiire di fiinne lagilagi ba dubya wele shiire jé wé, kelee ba zanha kagereye jé wé. Wu jii di jé ba nainje jé wé. ¹⁵ Wu tóóóó jé ba dajaa tóóóó jé wé, na ya temu jaanja fo ti na jí ge. Wu mujuu

jé ba lojehenje fóó jé wé. ¹⁶ Wóóóó gbarashuun jé wu kanige kenje ni. Nóóóó shuun nmópara nidaan di foro wu jé ni. Wu jaha k'i jé ba cafuna canja jé wé.

¹⁷ Ba né wu ja wé, na do wu tóóóó ni ba gbo jé wé. A wu wu kanige kenje taha né na na jo: «Ma ganha bu fya wé, né wu jé Nizhiime we ni Kurogo wo wé.

¹⁸ Né jé jii na, né bi xu, li wii n'a da gori yaha jii na gbee. Xu ni Adési kenikaangaa ki wa né mu. ¹⁹ Keree kiimu m'a ja ni kiimu ki wa wá ge, ni kiimu ki da ba bye ge, kee ka. ²⁰ Wóóóó gbarashuun we m'a ja né kanige kenje ki ni, ni sanni sokinnaa gbarashuun wu ge, kanmóhónó lemu pee ya zhee ge, lee le: Wóóóó gbarashuun wu jé egilizii gbarashuun wu melekée, sokinnaa gbarashuun wu jé egilizii gbarashuun we.

2

Seme wemu w'a tun Efese egilizi wu mu ge

¹ «Egilizi wu wu jé Efese ni ge, seme tun wee wo meleké* wu mu na: «Wóóóó gbarashuun wu wa wemu kanige kenje ni ge, wee di jaari sanni sokinnaa gbarashuun wu niñe ni ge, wee ya jo: ² Né mu kapyegée ki cé, ni ma kapyenée nigbóhóó kee, ni ma loxulo le. Né cé jo mu ya loxulo taa sipyikuuyo kapyegée taan wé. Piimu p'a yu na tudunmóó pee jé, na ta p'i jé pere-e ge, m'a pee taanna wii na pu ta kafinejuu. ³ M'a loxulo ta na kanhama xu né wuu na, la shishiin ya ta ma yaténye gbo wé. ⁴ Ga ma taanjéegé nizhiige kemu m'a yaha ge, kee wuu na n'a da ma jaagi. ⁵ Tayerege kemu ni ma bi bye na na pa do ge, maye funjó to kee na, m'a daburaje jo ma jurumó wu na, m'a guri na kapyegée nizhiigee ki

* **1:10** Lee kóri jé Dimazhi.

* **2:1** Wee wo meleké: Lee kóri jé egilizi wu jahagbaa fóó, yee ninuóó yi wa koogoo 2:8, 12, 18; ni koogoo 3:1, 7, 14 wu bé ni.

na. Ma bye ma di ya daburaje jo we, n'a da zhe ma yiri, di ma sokinna wu laha wu tayahaɗa ni. ⁶ Le beeri kadugo na kasaana lemu m'a byi ge, lee li wa me. Nikolayitii pu wo kapyegee k'a sii pen mu mu, kee kunni ya sii pen ne be mu.

⁷ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo! Wemu ba se ta, Nii Sicumɔ Tige kemu ki wa Kile wo Alijine wu ni ge, ne na ba kee pya wa kan weefɔɔ mu wu li.»

Seme wemu w'a tun Simirini egilizi wu mu ge

⁸ «Egilizi wu wu je Simirini ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: Wemu wu je nizhiime we ni kurogo wo we, ni w'a xu na guri je ge, wee ya jo:

⁹ «Ne wa ma kanhama pe ni ma la baa fere ti fiin, na ta m'i je lafɔɔ! Pii p'a puye pyi Yawutuu, ga pee di je Yawutuu we, bani Shitaanni wo pene puga ki sipyii pu je pere. Mekyegerere jomɔ pemu beeri pee w'a yu na waa ma na ge, ne w'a pu beeri nuri. ¹⁰ Kanhama pe pu da ba ma ta ge, ma ganha bu fya pee na we. Li wii Shitaanni na ba pii yaha yee ni kaso ni na yee noho wolo. Yee na ba ganha cabyaa ke funno ni. Pye n'a daa sipya fo ma caxhugo. Lee bu bye, ne na nii sicuumɔ saanra judɔno kan ma mu.»

¹¹ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo! Wemu ba se ta wee da ga ba xu shuun xu we.

Seme wemu w'a tun Perigamu egilizi wu mu ge

¹² «Egilizi wu wu je Perigamu ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: «Noyo shuun nmɔpara nidaan li wa wemu kenje ni ge, wee ya jo:

¹³ «Kulo lemu ni mu ya tiin ge, ne lee ce, lee je Shitaanni saanra koro tasinje. Antipasi we wu je

ne seeri nomee fɔɔ ge, p'a wee gbo wolo yee ninje ni Shitaanni tateenge ki ni. Ga lee be na, mu ya mara yaha ne na, mu ya ta foro ne n'a daa wu kaa taan we. ¹⁴ Ga n'a da ma jaagi keree kii shizhaa na. Balamu bi kalaa wemu kaan Balaki mu wu na daga na Izirayeli nagoo pu tɔɔgo leni kakuunɔɔ ni ge, sipyii pii wa mu yiri wa, pee ya soɔ na daha wee kalaa we ninumɔ feni. W'a bi Izirayeli nagoo pu pye pu na yaperere xaara xaa, na dɔdɔro pyi. ¹⁵ Na fara lee be na, pii be wa yee mu wa pee ya soɔ Nikolayitii pu wo kalaa wu na. ¹⁶ Lee wuu na daburaje jo ma jurumu wu na. Ni lee be we, ne na ba ma yiri tovuyo na, nmɔpara le l'a foro na jo ki ni ge, di lee taga yogo tun ni pee ni.

¹⁷ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge wu logo! Wemu bu se ta, yalige kemu mege ki je maane* ki ni nmɔhoɔ di je ge, ne na kee kan weefɔɔ mu, di kagerenje nivige be kan weefɔɔ mu. Mafono na ba ga kee na, wa shishiin da kee ce we fo ki tavɔɔ ye.»

Seme wemu w'a tun Tiyatiiri egilizi wu mu ge

¹⁸ «Egilizi wu wu je Tiyatiiri ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: Kile Ja we, wee wemu nii ki je ba nanije je we, ni wu tɔɔgo yi je ba dajaa tɔro je we temu t'a ni ge, wee ya jo:

¹⁹ «Ne mu kapyegee ki ce: Ma taanegerere ke, ni ma n'a daa we, ni ma saama pu beeri, ni ma loxulo le. Ne li ce jo ma kurogo kapyegee k'a jehe nizhiigee ki na. ²⁰ Ga ce Zhezabeli wemu w'a wuyere pyi Kile tudunmɔ ge, mu ya wee yaha wu na ne wo kapyebyii pu piinne, na pu pye pu na dɔdɔro pyi, na yaperere xaara be xaa. Lee wuu na n'a da ma jaagi. ²¹ Ne tuun wa kan wu mu, kɔno wu daburaje jo

* **2:17 Maan:** Wee je yalige kemu Kile ya kan wu sipyii pu mu na pu yaha sipono ki ni ge. Ekizode 16: 11-18

wu jurumu wu na. Ga wu ya ta sɔɔ na daburajɛ jo wu dɔdɔɔrɔ ti na wɛ. ²² Lee wuu na n'a da wu shan yama yasinnege na. Piimu p'a taanfɛɛge pyi ni wu ni ge, di pee bɛ curi kanhagbɔ ni pu bye p'i ya daburajɛ jo pu kapyegee ki na wɛ. ²³ N'a da ba wu nagoo pu bɛ gbo. Egilizii pu bɛeri na ba li cɛ na nɛ sipyii fungɔnyɔ ni pu jidaan keree bɛeri cɛ. Nɛ na ba yee bɛeri nigin nigin saraa kan yi mu na bɛ ni yi kapyegee ni. ²⁴ Yee Tiyaatiiri shɛɛn samaa kunni yee piimu sanha sɔɔ wee kalaa wu na-ɛ ge; wee p'a byi Shitaanni wo kanmohɔnɔɔ nigbɔhɔɔ ki ge; n'a da yi jo yi mu jo n'a da ga tuguro tatii taha yi juɔɔ ni wɛ. ²⁵ Ga n'a daa we wu wa yee mu ge, yi wee co jɔ xuuni, fo di ba she ba. ²⁶ Wemu bu se ta na nɛ wo kapyegee ki fɔri, fo na nɔ taaxɔɔ li na, nɛ na ba wee pye fanhafɔɔ shi wu juɔɔ ni.

²⁷ Wee na ba shi wu mara ni tɔɔrɔ pubiin ni,
na wu ja ja
ba p'a puuro shɔhɔɔ
jii jagana lemu na wɛ.
Kee fanha ke nɛ bɛ ya ta na To Kile mu. ²⁸ Nɛ na ba jimugujɔ wɔrɔ bɛ kan weefɔɔ mu.
²⁹ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

3

Seme wemu w'a tun Saridesi egilizi wu mu ge

¹ «Egilizi wu wu jɛ Saridesi ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: Kile Munahaa gbarashuun ni wɔrɔɔ gbarashuun wu wa wemu kenɛ ni ge, wee ya jo:

Nɛ mu kapyegee ki cɛ. Sipyii ya mu pyi wye, na ta mu di jɛ gbo. ² Ayiwa, ηmunumɔ pu yaha, pusamaa pii p'a taxuyo shaa ge, m'a pee logoo waha, m'a pu niye curi; bani nɛ ta mu kapyegee ki ta

ki jɔporo na na Kile wu jaha tɔan wɛ. ³ Kalaa wemu m'a ta ge, ni logogana lemu na m'a wu logo ge, ma funnɔ yaha nidogo wee na, m'a wu co, m'a yere ma jurumu wu na. Ma bu bye ma di ya ηmunumɔ pu yaha wɛ, nɛ na ba ma fo ba nagaa jɛ wɛ. Tuun wemu ni n'a da ba ge, mu ya wee cɛ wɛ. ⁴ Ga lee bɛ na sipyii pii wa mu yiri Saridesi ni piimu sanha pu faya nɔrɔgɔ wɛ. Faviye yi da ba le pu na pu da jaari ni nɛ ni, bani p'a yaa ni lee ni. ⁵ Wemu ba se ta, faviye yi da ba le weefɔɔ na. Nɛ da ga ba wu mege fɔrɔgɔ di wolo jii sicuumɔ Kitabu wu ni wɛ. Nɛ na ba yi jo na To Kile ni wu meleke pu jaha tɔan jo weefɔɔ wu wa nɛ wo.

⁶ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

Seme wemu w'a tun Filadelifi egilizi wu mu ge

⁷ «Egilizi wu wu jɛ Filadelifi ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: Wemu wu jɛ fɛfɛɛ na can yu ge, ni saannaa Dawuda wo kenikaan li wa wu kenɛ ni ge, wee wemu wu da ja gbura ki mugi ni wa yafiin da ja ki tɔ-ɛ ge, ni wu na ja gbura ki tɔ bɛ wa shishiin da ja ki mugi-i ge, wee ya jo:

⁸ «Nɛ mu kapyegee ki cɛ. Li wii nɛ jɔ ki nimugiyahaɲa yaha ma jaha tɔan, wa shishiin da ja ki tɔ wɛ. M'a nɛ kafila wu co, ma ya ta foro nɛ kaa tɔan wɛ, na ta fanha katii bɛ di jɛ ma ni wɛ. ⁹ Shitaanni wo pɛɛɲɛ puga ki sipyii piimu p'a yu na Yawutuu pee jɛ, na ta p'i jɛ Yawutuu-i ge, kafineye pee ya gɔɔn. Nɛ na ba pee karamu fo p'a pa nuguro sin ma fɛɛ ni, p'i li cɛ na mu ya taan nɛ mu. ¹⁰ M'a nɛ jomɔ pu mara ni loxulo ni, lee wuu na kanhama tuun we wu da ba nɔ konɔ bɛeri na, na jinɛ ki sipyii pu bɛeri nɔhɔ wolo ge, nɛ bɛ na ma mara wee tuun wu ni. ¹¹ Jɛri tapyege ni n'a da ba. Le li wa ma kenɛ ni ge, lee

co xuuni, kónhó wa shishiin ganha da ma saanra judónó li shó ma na wε. ¹² Wemu ba se ta, nε na ba weefó pye ba na Kile wu pugbáhó ki beni wa jε wε. Wee da galaha wà bada wε. Nε na ba na Kile wu mεge ka weefó na, ni na Kile wu kulo li mεge Zheruzalemu-fomó we. Wee na ba digi na yiri fugba we ni na To Kile wu yíri. Nε na ba na mafonó ki bε ka wu na.

¹³ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

Seme wemu w'a tun Lawodise egilizi wu mu ge

¹⁴ «Egilizi wu wu jε Lawodise ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: Nε wemu mεge ki jε Amiina ge, na jε seeri jómee fóó, ni can fóó, ni yanmuyó yi beeri nòhóshaanra Kile mu ge, nε jo:

¹⁵ «Nε mu kapyege ki cε. Mu ya jinje wε; ma di ya weri wε. Mu da bi jinje kelee na weri lee bi da daan nε ni. ¹⁶ Ga mu jε ba lowógówógóhó jε wε: Ma ya weri wε; ma di ya jinje wε, lee wuu na n'a da ba ma tugi yeege na jó ki ni. ¹⁷ Mu ya jo na yara fóó mu jε, na mu ya naafuu ta, na mu mago jε wa yaaga na wε, na ta mu bi yaa na li cε na kanhama fóó mu jε, ni jaa fóó, ni la baa fóó, ni fyen. Mu bi yaa na li cε na ma ceepile wo wu jε. ¹⁸ Lee wuu na nε mu yeri jo ma sanni ye pyaa shó nε mu, kónhó m'a bye lafóó. M'a favige shó, kónhó m'a fàna ta le, ma ceepile wo ganha ba jaa l'a ma shiige wε. M'a jeyanjaa shii shó m'a pee fara ma jii na, kónhó ma da jaa. ¹⁹ Piimu kaa l'a dan nε ni ge, pee na nε dinni, na pu kuuni bε. Ayiwa, ma zó wu beeri kan daburaje jo mu. ²⁰ Nε kunni niyerege ki wa kujóó li jó na, na gbura ki kuuni. Wa bu nε mujuu logo na gbura ki mugi nε mu, nε na ba jé na li ni weefó ni, weefó bε di li ni nε ni. ²¹ Wemu ba se ta, nε na ba weefó tenje naye yíri na saanra

koro li na, ba nε bε ya se ta na diin na To Kile yíri wu saanra koro li na tiingana lemu na wε.

²² «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge wu logo!»

4

Kile wo saanra koro le, ni na wu pele fugba we ni

¹ Lee kadugo na a nε wii sanha, na fugba wu jó ki ja k'a mugi. Mujuu le nε fenhe logo, l'i jε ba maga mee jε-ε ge, a lee mujuu l'i nε pye sanha na: «Dugi naha, keree kiimu k'a yaa na pye le kadugo na ge, di ba kee she ma na.» ² Taapile ni a Kile Munaa di jé nε ni. Li wii, saanra koro la bye fugba wu ni, wa wu bi tiin lee na. ³ Wemu w'a bi tiin lee na ge, wee bi jí ba pεewa kagereye ya jε wε, yemu mεge ki jε na zhasipu ni sariduwani ge. Kile ηmópara li bi lee saanra koro li maha, ba m'a li wii wε, m'a li ta li na jí ba pεewa kagereye ka jε wε, kemu mεge ki jε emeródi ge. ⁴ Saanra korogoo kelee shuun ni shishεεε (24) w'a lee saanra koro li maha. Nòhólee kelee shuun ni shishεεε (24) wu bi tiin kee saanra korogoo ki na, pee jε na fadeviire le. Saanra judónóó di jε pu beeri nigin nigin juyó ni, kiimu ya yàa ni sanni ni ge. ⁵ Kile-jinjeε, ni mujonóó, ni Kile-selenjeε di foro lee saanra koro li ni. Sokinnaa gbarashuun wemu w'a jí ge, pee jε saanra koro li jahagbaa na. Pee jε Kile Munahaa gbarashuun wε. ⁶ Saanra koro li jahagbaa li bε di jε kanna gba lóhó ki, kemu ya yàa ni veeri ni ge, veeri wemu ya wii na jaa ba jaawige jε wε. Nii yanmuyó shishεεε w'a bye pu jinje ni na saanra koro li maha. Yi jahaya ni yi kaduyo beeri di jε jii. ⁷ Nii yanmuyó yi nizhiige jε ba cenri jε wε. Shuun wogo ki jε ba nupepinje jε wε. Taanri wogo ki jaha jε ba sipya wogo jε wε. Shishεεε wogo ki jε ba jaa niyirige

ƶe we. ⁸ Kapaya gbaara ƶe yee ƶii yaŋmuyo yi beeri nigin nigin mu. Yee kapaya yi nòhòdaan ni yi fugba wu beeri bye ƶii. Yee yaŋmuyo yi bi yoyo cee gbee canja fara piige na na:

«Fefere, fefere, fefere,
wù Kafò Kile, Se Beeri Fò,
wemu w'a bye, ni wu ƶe wà, ni wu
na ba ba ge.»

⁹ Saanra koro li tiinvò we, wee wemu wu da gori yaha ƶii na gbee ge, ye ƶii yaŋmuyo shisere we ba yoyo cee, na wu pele, na wu sòni, na baraga teri wu na tuun wemu ni, ¹⁰ nòhòle kelee shuun ni shisere (24) wu be na nuguro sin wee tuun wu ni saanra koro li tiinvò wu jahagbaa na, wee wemu wu da gori yaha ƶii na gbee ge, na wu pele, na pu saanra nudòŋò ki kòngi na ki yaha saanra koro li jahagbaa na, na jo:

¹¹ «Wù Kafò ni wù Kile,
mu w'a yaŋmuyo yi beeri yàa,
mu ƶidaan funŋò ni yaŋmuyo yi
beeri ya yàa,
mu ƶidaan funŋò ni yi beeri ƶe
be.
Lee wuu na, nòòò, ni peere,
ni sefere ya yaa ni ma ni.»

5

Kitabu we ni Dubyapige ke

¹ Lee kadugo na a ne Kitabu nigurugo ƶa saanra koro li tiinvò wu kanige keŋe ni. Wee kadugo ni wu ƶaha beeri bye kama, fe tehe gbarashuun d'a taga wu ƶò mara. ² A ne meleke baraga wo wa ƶa wu na kaan ƶiini ni mujuugbò ni na: «ƶògò w'a yaa ni fe pu gyegi ni, kònhò wu Kitabu wu ƶò mugi we?» ³ Wa shishiin ya ta fugba wu ni, kelee ƶiŋe ki na, kelee ƶiŋe ki nòhòdaan, wemu na já wee Kitabu wu ƶò mugi wu wu funŋò wii we. ⁴ Ba ni wa shishiin di bi sanha da

wemu w'a yaa ni Kitabu wu ƶò mugi ni, wu wu funŋò wii we, wee tuun wu ni a ne sii na mee suu xuuni. ⁵ A nòhòle wa di ne pye: «Ma ganha ba mee suu we; li wii cenri we w'a foro Zhuda shi wu ni ge, Dawuda yasege ke, wee ya se ta. Lee funŋò ni wu na já fe tehe gbarashuun wu kyegi na Kitabu wu ƶò mugi.»

⁶ A ne Dubyapige* niyerege ƶa lee saanra koro le, ni ƶii yaŋmuyo shisere, ni nòhòle pu niŋe ni, ma na giin na p'a ki gbo. Yehe gbarashuun ni ƶii gbarashuun wu bye ki na. Kee ƶii gbarashuun wu ƶe Kile Munahaa gbarashuun we. Kee ya tun ƶiŋe ki kabaya yi beeri na. ⁷ A Dubyapige k'i fulo na Kitabu wu nigurugo ki lo saanra koro li tiinvò wu kanige keŋe ki ni. ⁸ Ba Dubyapige k'a wee Kitabu wu lo we, a ƶii yaŋmuyo shisere ni nòhòle kelee shuun ni shisere (24) wu nuguro sin ki fe ni. Kònyò ƶe pu beeri nigin nigin keye ni, ni sanni ceegbuugoo, kee bi ƶi nudanga yawurire na. Tee ƶe Kile wo fefere sipyii pu Kile-ƶereye. ⁹ Pu bi yofonò cee na:

«P'a mu gbo.
M'a sipyii pii ƶuyo wolo
ni ma shishan pu ni na kan Kile
mu,
na foro kpònhò ki beeri ni, ni shi
jomò pu beeri ni,
ni shi wu beeri ni, ni fiye yi
beeri ni,
Lee wuu na mu ye w'a yaa ni
Kitabu wu jo ni,
m'a wu fe pu kyegi.
¹⁰ M'a pee pye Kile saanra ti sipyii,
ni saraya ƶaha shònrivò, Kile
mu.
Pee na ba saanra pyi ƶiŋe ki na.»

¹¹ Lee kadugo na a ne wii na meleke niŋeheme jomò logo. Pee bi saanra koro le, ni ƶii yaŋmuyo

* **5:6 Dubyapige:** kee ƶe Yesu, Kile Ja we. Ali na wu ta jurumu wa shishiin ya ta wu na we, w'a sò na wu munaa kan saraga, na xhu konò wo jurumu wu wuu na.

ye, ni nõhõlee pu maha. Pee bye melekkee miliyoo niñehemee tehene baa wuu. ¹² Pee bi mujonõ waa na:

«Dubypige ke p'a gbo ge, kee ya yaa ni sefere, ni yaaga fere, ni fungõngõ fere, ni fanha, ni pene, ni nõõõ, ni masõõõ ni.»

¹³ Kile wo yanmuyaaya yemu beeri yi ñe fugba we ni ge, ni ñiñe ke na ge, ni ñiñe ke nõhõdaan ge, ni suumõ lohõ ke ni ge, a ñe yee beeri mujonõ logo yi na yoyo cee na:

«Masõõõ, ni pene, ni nõõõ, ni sefere ti pye saanra koro li tiinvõ ni Dubypige ki woyo fo gbee.»

¹⁴ A ñi yanmuyõ shishere wu jo: «Amiina.» A nõhõlee p'i nuguro sin na ki pele.

6

Dubypige k'a Kitabu wu fe pu kyegi

¹ Ba Dubypige k'a fe tehe gbarashuun wu wa nigin kyegi tuun wemu ni we, a ñe ñi yanmuyõ shishere wu wa nigin mujuu logo ba Kile ma sele me we na: «Pal»

² Lee kadugo na a ñe shõñfige ka ña. Wemu w'a bi dugi kee na ge, sindaa ñe wu keñe ni. Saanra ñudõõõ bi kan xõ wee mu. Wu sefere wo w'a foro, wu na ba se ta.

³ Tuun wemu ni w'a fe shuun wo pu kyegi ge, a ñe ñi yanmuyõ shuun wogo ki mujuu logo na: «Pal» ⁴ A shõñjiga ka di foro. Wemu w'a bi dugi kee na ge, sefere ya kan xõ wee mu na ke koñõ ke ña ñiñe xõ, kõnhõ sipyii di da puyẽ gbuu. Ñmõpara niduunnõ ya kan wu mu.

⁵ Tuun wemu ni w'a fe taanri wo pu kyegi ge, a ñe ñi yanmuyõ taanri wogo ki mujuu logo na: «Pal» A shõñwõhõõõ ka di foro. Wemu w'a bi dugi kee na ge, shaa li bye wee keñe ni na daanna pyi.

⁶ A ñe mujuu la logo ñi yanmuyõ shishere wu te ni na: «Shinma tuugo ka wo kilo nigin ya be ni shen

nigin cana ñi saraa ni. Shinma tuugo katii be wo kiloo taanri be ya be ni wee saraa we ninumõ ni. Ma ganha bu da sinnme pe ni duven wu kyegi we.»

⁷ A wu fe shishere wo pu kyegi, a ñi yanmuyõ shishere wogo k'i jo: «Pal» ⁸ A ñe shõngõ ka ña k'a foro, kee bi kiikaan. Wemu w'a bi dugi kee na ge, wee mege ñe xu. Adesi bi taha wee feni. Seferere bi kan pu mu ñiñe ke taaga shishere wogo ki na; kõnhõ pu da sipyii gbuu ni ñmõparaa ni, ni xuugbõhõ, ni kafeyẽ yama, ni ñiñe ke yacoyo ni.

⁹ W'a fe kaguro wo pu kyegi tuun wemu ni ge, sipyii piimu p'a gbo Kile jomõ pe ni wu seeri keree ki feni ge, a ñe pee wo munahaa ki ña saraga yi tawologo ki nõhõdaan.

¹⁰ Pee bi mujonõ waa na: «Wu Kafõõ, sefere wo ni can wo we, fo tuun weke ni mu di da ba kiiri kõñ ñiñe ki sipyii pu na, m'a weẽ shishan pu yogo jo we?» ¹¹ Wee tuun wu ni, a p'i fadewõnyõ niviye kan pu beeri nigin nigin mu, na pu pye na pu jeri pye sanha loxulo li ni, fo pu kapyebyeni, ni pu cebooloo pu bu she fa; pee piimu p'a yaa na gbo lee gbogana li na ba pee ñe-ge.

¹² Lee kadugo na a ñe Dubypige ki ña k'a fe gbaara wo pu kyegi. Wee tuun wu ni a ñiñe k'i jele xuuni. A piige di jé cana ñi li ni, a l'i wõ ba fawõhõõ ñe we. A yenẽ ki beeri di ña ña ba shishan ñe we.

¹³ A fugba wõõõ k'i do ñiñe ki na ba kafeyẽ ma nitoodige nahara, na ki geeye turi we. ¹⁴ A fugba wu laha wu tateenge ni, ba p'a fuugo kurulo na luu kurulogana lemu na we. Faaboboyo ye ni lohõ ñiñe takpiiye yi beeri y'a kuu laha yi tatiinye ni.

¹⁵ Koñõ ki sipyii pu beeri: Saannaa yoo, sipyigbõõ yoo, kashen ñuñõfẽ yoo, naafuu fẽ yoo, fanhafẽ yoo, buloo yoo, piimu ñe buloo we, pee yoo, pee beeri ya puyẽ ñmõhõ yanã gulogoo ni, ni faaboboyo yi te ni.

¹⁶ A p'i faaya ni boboyo yi pye: «Yi

to wù jũṅṅo ni, y'i wù ṅmṁhṁ saanra koro li tiinvṁṁ we, ni Dubyapige ki loyire li jaha na. ¹⁷ Bani pu loyire li cagbṁhṁ k'a nṁ. Jṁḡḡ wu d'a já zhṁ wε?»

7

Kilε wo fε p'a kpṁn Izirayeli sipyii piimu na ge

¹ Lee kadugo na a nε melekεε shishεεrε niyereye ja jĩṅε ki kabaya shishεεrε wu na. Pee bi koṅṁ ki kabaya shishεεrε wu kafεεge ki co, kṁnhṁ kafεεge ka shishiin ganha ba yĩri jĩṅε ki na, kelee suumṁ lṁhṁ ki na, kelee tige ka shishiin na wε. ² A nε melekεε watii ja w'a yĩri Kile-nṁhṁ ki shizhaa na, Kilε jii wo wu wo fε kpṁn kpṁn yaaga ki jε wu kenε ni. Niṅε ki fara suumṁ lṁhṁ ki na, yee gyεεgi ya kan melekεε shishεεrε wemu mu ge, a wu mujuugbṁṁ jo na pee pye: ³ «Yi ganha bu da yafiin kyεεgi jĩṅε ke, kelee suumṁ lṁhṁ, kelee tiire ti na, na ta wεε sanha fε kpṁn wù Kilε wu kapyebyii pu gbahaa na wε.» ⁴ Fε ya kpṁn piimu na ge, pee yε jṁ nε logo. Pee jε sipyii kabṁfonṁṁ xhuu nigin ni kelee shishεεrε ni shishεεrε (144.000). Pee bi foro Izirayeli kpṁnhṁṁ ki bεeri na.

⁵ Zhuda wo kpṁṁn li na, fε ya kpṁṁn sipyii kabṁfonṁṁ kε ni shuun (12.000) na;

Uruben wo kpṁṁn li na, sipyii kabṁfonṁṁ kε ni shuun;
Gadi wo kpṁṁn li na, sipyii kabṁfonṁṁ kε ni shuun;

⁶ Azεri wo kpṁṁn li na, sipyii kabṁfonṁṁ kε ni shuun;
Nεfitali wo kpṁṁn li na, sipyii kabṁfonṁṁ kε ni shuun;
Manase wo kpṁṁn li na, sipyii kabṁfonṁṁ kε ni shuun;

⁷ Simijṁṁ wo kpṁṁn li na, sipyii kabṁfonṁṁ kε ni shuun;

Levi wo kpṁṁn li na, sipyii kabṁfonṁṁ kε ni shuun;
Isakari wo kpṁṁn li na, sipyii kabṁfonṁṁ kε ni shuun;

⁸ Zabulṁn wo kpṁṁn li na, sipyii kabṁfonṁṁ kε ni shuun;
Yusufu wo kpṁṁn li na, sipyii kabṁfonṁṁ kε ni shuun;
Benzhamε wo kpṁṁn li na, sipyii kabṁfonṁṁ kε ni shuun;
fε ya kpṁṁn pee bεeri na.

Sipyiiṅεhεmεε piimu p'a shṁ ge

⁹ Lee kadugo na a nε wii na sii sipyiiire ta ja t'a sii jεhε, sipya wa shishiin da já piimu tṁrṁ wε. Pee bi foro fiye yi bεeri ni, ni shi wu bεeri, ni shi jomṁ pu bεeri, ni kpṁnhṁṁ ki bεeri ni. Pee niyereye y'a bye saanra koro le, ni Dubyapige ki jaha tāan. Fadeviye nidṁṁnyṁ yi bye pu na, fenhegeye di jε pu keye ni. ¹⁰ A p'i ganha na mujonṁṁ waa na: «Wεε wo Kilε we w'a tiin saanra koro li na ge, wee ni Dubyapige ki k'a juwuuro kaan wεε mu.» ¹¹ Melekεε pu niyereye yi bye na saanra koro le, ni nṁhṁlεε pee, ni jii yanmuyṁ shishεεrε wu maha. A p'i nuguro sin saanra koro li jahagbaa na, na pu jahaya buri jĩṅε na, na Kilε pεlε. ¹² na jo: «Amiina. Masṁṁṁ ni nṁrṁṁ, ni fungṁṁṁṁ fεrε ni baraga daha, ni pεεṅε, ni sefεrε, ni fanha, yee jε wee Kilε wu woyo fo gbee. Amiina.»

¹³ A nṁhṁlε nigin wa di nε yege na: «Jṁḡḡ yε p'i jε ni ye fadeviye ye ni wε? Mii p'a yĩri wε?» ¹⁴ A nε wu pye: «Nṁhṁlε we, go mu wu wa pu cε.» A wu nε pye: «Piimu nivorowuu pu wa kanhagbṁ pu ni ge, ni p'a fadeye yi je fiinṅε Dubyapige ki shishan pu ni ge, pee pu wa. ¹⁵ Lee na pee wa Kilε wo saanra koo li jaha tāan na kapyenεε pyi wu mu wu tapεεṅε pugbṁhṁ ki ni caṅa fara piige na. Saanra koo li tiinvṁṁ wu na ba bye ni pu ni, na pu mara. ¹⁶ Xuugo ni waga da ga ba pu ta bada wε. Caṅa

bε di da ga ba daraa pu na sanha wε, kelee kafugo katii bε wε. ¹⁷ Bani Dubyapige ke ki wa saanra koro li niñe ni ge, kee na ba bye pu nahavɔɔ, na se ni pu ni jii sicuumɔ lɔhɔ ki yiri. Kile na ba pu jεsinmε pu bεeri tuu.»

8

Fε gbarashuun wo pu keree

¹ Tuun wemu ni Dubyapige k'a fε gbarashuun wo pu laha gε, a fehεnε di fugba wu kpɔn fo na nɔ minitii kelεε taanri (30) shishiin na.

² Melekeε gbarashuun we w'a yere Kile jaha tãan ge, a nε pee ja. A p'i maya gbarashuun kan pu mu. ³ A meleke watii bε di ba yere saraya tawologo ki jahagbaa na. Yawurire shɔɔ sannu wuu li bye wu kenε ni. A p'i nudanga yawurire niñehere kan wu mu; Kile ya sipyii piimu pye fεfεε ge, kɔnhɔ wu pee wo Kile-jεreyε yi fara tee yawurire ti na, wu yee pinne wolo saraga, saraya tawologo sannu wogo ki juɔɔ ni. Kee bye saanra koro li jahagbaa na. ⁴ Tee nudanga yawurire ti wo wurege ni Kile ya sipyii piimu pye fεfεε ge, ni pee wo jεreyε y'a dugi shiizhan Kile jaha tãan meleke wu kenε ni. ⁵ A wee meleke wu yawurire shɔɔ li jii saraya yi tawologo ki wo naganhaa ki na, na ki wá jiiñε ki na. A Kile-selenεε, ni mujonɔɔ, ni Kile-jiiñεε, ni jiiñε celεñε di bye.

Melekeε p'a maya yi jɔ kɔn na wi

⁶ Maya gbarashuun wemu wu bye melekeε gbarashuun wu mu ge, a pee di gbegele yee maya yi wo wi kaa na. ⁷ A melekeε nizhiime wu wu wo maga ki wi, a zanha kagereye, ni na, ni shishan di suri yiyε ni na wá jiiñε ki na. A jiiñε ki taaga taanri wogo k'i sozi. A tiire ti taaga taanri wogo ki bε di sozi. A japurege ki bεeri di sozi.

⁸ A melekeε shuun wo wu wu wo maga ki wi, a l'i bye ma na giin na

ya faabobo-tabaaga kemu jaanja ge, kee w'a wá suumɔ lɔhɔ ki ni. A suumɔ lɔhɔ ki taaga taanri wogo k'i jεri shishan. ⁹ A suumɔ lɔhɔ ki jii yanmuyɔ yi taaga taanri wogo k'i xhu. Kɔɔyɔ ye y'a bye suumɔ lɔhɔ ki juɔɔ ni ge, a yi bε wo taaga taanri wogo ki bε di gyεεgi.

¹⁰ A melekeε taanri wo wu wu wo maga ki wi, a wɔɔɔ tabaaga ka di yiri fugba we ni na pa do, na ganha na jii ba nagbɔhɔ jε wε. Kee ya to gba lɔhɔyɔ yi taaga taanri wogo, ni yi lobulowegee ki ni. ¹¹ Lee wɔɔɔ li mεge ki jε Zoro. A lɔhɔyɔ yi taaga taanri wogo ki bεeri di soro. A kee lɔhɔ k'i shεnjehemεε gbo, bani ki bi soro.

¹² A melekeε shishεεεε wo wu wu wo maga ki wi, a lee di cana ki taaga taanri wogo ki kpɔn, ni yenε ki taaga taanri wogo ke, na fara wɔɔɔ ki taaga taanri wogo ki bε na, fo na yi kpεεngε ki taaga taanri wogo ki pye nibiige. Ayiwa, piige ki fara cana ki na, a yi kpεεngε taaga taanri wogo k'i bye nibiige.

¹³ A nε wii sanha na jaa ja w'a yiri na beele fugba lii lii we ni, na mujuugbɔɔ waa na: «Melekeε taanri wusamaa p'a kori ge, pee ba pu wo maya yi wi tuun wemu ni, bɔɔngɔ, bɔɔngɔ, bɔɔngɔ kee k'a da jiiñε ki sipyii pu ta wee tuun wu ni.»

9

Melekeε kaguro wo wu wo maga mεε

¹ A melekeε kaguro wo wu wu wo maga ki wi, a nε wɔɔɔ ja l'a yiri fugba we ni na pa do jiiñε ki na. A p'i wecogonɔ tɛhεnε baa wogo ki wo kenikaan li kan lee mu. ² A l'i kee wecogonɔ ki jɔ mugi, a wurege di ganha na foro wá ba kanragaa wurege jε wε. A wecogonɔ ki wurege di nibiige lenε cana jii le ni kafεεge ki ni. ³ A kabeeye ya di foro kee wurege ki ni na caaga jiiñε ke na. A p'i fanha kan yi mu ba nãmaa jε wε. ⁴ P'a yi jo yi mu na yi ganha

bu da kakara pye jà ke na wε, kelee yapyiire, kelee tige ka shishiin na wε; ga sipyii piimu pu jε Kile wo fe pu jε pu gbahaa na-ε ge, na y'a kakuuηɔ pyi pee ye na. ⁵ Sefεεε ya ta kan yi mu yi já sipya gbo wε. Ga sefεεε ya kan yi mu y'a sipyii kana fo yeye kaguro. Yi sɔɔnrɔ ya yá ba nàmaa wuuro jε wε. ⁶ Sipyii na ba xu shaa yee caya yi na, ga p'i da wu ta wε. Xu kaa na ba bye pu na, ga wee bε na ba fe pu jaha na.

⁷ Yee kabeeye yi bye ma na giin shɔnyɔ p'a gbegele kashen kaa na, na jε ma na giin sanni saanra judɔηɔ y'a tɔ. Yi jahaya jε ba sipyii woyo jε wε. ⁸ Yi juzhiire jε ba cee wuuro jε wε. Yi ganhaa di jε ba cɛnri wogoo jε wε. ⁹ Yi jε kanna tɔɔrɔ fadeye y'a le na pye ηmasigiye, yi kapaya tunmɔ di jε ba shɔnyɔ wotoriyo niηehεye tunmɔ jε wε, yemu y'a gburogi na se kashen ni ge. ¹⁰ Yi naya jε ba nàmaa woyo jε wε ni ηmahaa ni. Kanhama pe y'a da ba daha sipyii pu na fo yeye kaguro ge, kee fanha ki wa yi naya yi ni. ¹¹ Saan wa wu jε yi juηɔ ni, wee wu jε wecogonɔ tɛhεnε baa wogo ki mεlεke we. Wu mεge ki jε Heburuu jomɔ pu ni na Abadɔn, p'i wu pyi Girεkii jomɔ pu ni na Apoliyɔn, (lee kóri jε gyεegi pyevɔɔ).

¹² Bɔɔngɔ ki nizhiige ya toro, lee kadugo na, shuun wa bε wu da daha kee na sanha.

Mεlεke gbaara wo wu wo maga mεε

¹³ A mεlεke gbaara wo wu wu wo maga ki wi, saraya yi tawol-ogo sanni wogo ke ki bye Kile jaha tãan ge, a nε mujuu la logo na foro ki gulogoo shishεεε wu yenεε shishεεε wu ni. ¹⁴ Maga ki bye mεlεke gbaara wo wemu kenε ni ge, a wu wee pye: «Mεlεkεε shishεεε wu w'a pɔ Efirate gbabɔ wu lɔhɔ ki jɔ na ge, pu sanha.» ¹⁵ Pee mεlεkεε pii p'a bi gbegele yaha na bε ni wee

tuun we, ni kee caηa ke, ni kee yenε ke, ni lee yee li ni ge, a p'i pee sanha yaha, kɔnhɔ p'i sipyiire ti taaga taanri wogo ki gbo. ¹⁶ Pee wo kashenηmɔ piimu p'a bye shɔnyɔ na ge, pee bi miliyoo xhuu shuun (200.000.000) xɔ. Kee jɔ ke nε logo.

¹⁷ Kashεε le nε ja ge, shɔnyɔ ye ni piimu p'a bi dugi yi na ge, tɔɔrɔ fad-eye yi bye pu bεeri mu, yee yi bye pu ηmasigiye. Yi tuugo ka jε ba na jε wε, ka jε bulani ba safiiri kagerenε jε wε, ka jε ba kirimu jε wε. Shɔnyɔ yi juyo di jε ba cɛnri wogo jε wε. Na ni wurege ni kirimu di foro yi jɔyɔ ni. ¹⁸ Na ni wurege ni kirimu we w'a foro yee shɔnyɔ yi jɔyɔ ni ge, a pee kanhama tɛhεε taanri wu sipyiire ti taaga taanri wogo ki gbo. ¹⁹ Yee shɔnyɔ yi fanha jε yi juyo ni yi naya ni. Yi naya yi jε ba wɔlɔɔ jε wε. Naya yi jε ni juyo ni, yee juyo yi ni y'a sipyiire ti kana.

²⁰ Sipyii piimu samaa p'a kori, pe kanhama pe ya pu gbo-e ge, pee ya ta daburaje jo pu kapyegeε ki na wε. Pee ya ta jinaa wo pεεηε ke ni yapεεε wo pεεηε ki jɔ yaha wε. Kee yapεεε kii ya yaa ni sanni, kelee warifyen, kelee dajaa tɔɔrɔ, kelee kagereye, kelee ni tige ni. Ki ya jaa wε, ki ya nuri wε, k'i ya já jaari wε. ²¹ Pu ya ta daburaje jo pu sipyigbuu li na, kelee pu siganma keree, kelee pu dɔdɔɔrɔ, kelee pu nagaara ti na wε.

10

Mεlεke we ni Kitabupire li keree

¹ Lee kadugo na a nε mεlεke baraga wo wa ja wu na tigi na yiri fugba we ni, jahaηa di jε wu cεre faya. Kile-ηmɔpara di jε wu juηɔ ni. Wu jaha ke di jε ba caηa jε wε. Wu tɔɔyɔ jε ba na benεε jε wε. ² Kitabupire la jomugi-yahaηa ki bye wu kenε ni. W'a bi wu kanige tɔɔgɔ taha suumɔ lɔhɔ ki na, na kamεnε wogo ki taha jinε ki na. ³ A wu mujuugbɔɔ la wà ba cɛnri ya

guuri wε. W'a lee wá tuun wemu ni ge, a Kile-selenεε gbarashuun wu ganha na ya yu. ⁴ Ba Kile-selenεε gbarashuun w'a jo xɔ wε, nε bi zhaa da yee kani, ga na mujuu la logo na foro fugba we ni na: «Yemu Kile-selenεε gbarashuun w'a jo ge, yee yaha kaŋmɔhɔnɔ, ma ganha bu yee ka wε.» ⁵ Meleke wu niyerege nε ja suumɔ lɔhɔ ke, ni jɪŋε ki na ge, a wee di wu kanige keŋε yirige fugba wu ni na gaa na: ⁶ Wemu wu da gori yaha jɪi na gbee ge, wu d'a fugba we ni wu funŋɔ yaŋmuyɔ, ni jɪŋε ni ki yaŋmuyɔ, ni suumɔ lɔhɔ ni ki funŋɔ yaŋmuyɔ beeri yaa ge, nε kaa wee na jo: «Taasigine wa li ni nige wε. ⁷ Ga caŋa kemu meleke gbarashuun wo w'a da ba wu wo maga ki wi ge, kee na ba bye Kile wo kaŋmɔhɔnɔ li jɔ cavaŋa ma na jo ba w'a yi jo wu kapyebyii Kile tudunmɔɔ pu mu jogana lemu na wε.»

⁸ Mujuu le nε bi logo na yiri fugba wu ni ge, a lee di nugo nε pye na: «She Kitabupire li jɔmugi-yahaŋa ki shɔ meleke wu mu, wee wemu w'a yere suumɔ lɔhɔ ke ni jɪŋε ki na ge.» ⁹ A nε fulo wee meleke wu na, na wu jεeri jo wu Kitabupire li kan na mu. A wu nε pye: «Li co m'a li li, li na daan ma jɔ ni ba sere jε wε, ga li bu digi ma funŋɔ ni, li na zoro.» ¹⁰ A nε lee Kitabupire li co meleke wu keŋε ni na li. A l'i daan nε jɔ ni ba sere jε wε, ga ba nε li li xɔ tuun wemu ni wε, a l'i soro nε funŋɔ ni. ¹¹ A mujuu l'i nugo nε pye sanha na: «Li waha l'i waha ma na ba jomɔ ta sanha Kile mu na jo fiye niŋehεye, ni shi niŋehεme, ni shi jomɔ niŋehεme, ni saannaa niŋehεmεε shizhaa na.»

11

Sεεεε shuun wu keree

¹ Lee kadugo na a p'i daanna ka-gaanga ka kan nε mu, kee bye ba

pubiin jε wε. A p'i nε pye: «Yiri m'a Kile-pεεŋε pugbɔhɔ ki taanna, ni saraya yi tawologo ke, piimu p'a Kile pεle wɔ ge, m'a pee tɔrɔ. ² Ga m'a Kile-pεεŋε pugbɔhɔ ki kaanŋa ki yaha wà, ma ganha bu da kee taanna wε. Bani kee ya kan shi wu mu wemu jε Yawutuu wε. Pu na ba jaari jaari fεfεεε kulo li ni yeye keleε shisheεε ni shuun (42) funŋɔ ni. ³ Nε na ba sεfεεε kan na sεεεε shuun wu mu. P'a yoro bɔrɔyɔ faya* le na Kile Kafila jo cabyaa kabɔfonɔ di xhuu shuun ni keleε gbaara (1.260) funŋɔ ni.» ⁴ Pee jε oliviye tiye shuun we, ni sokinnaa shuun we, pee piimu niyereye yi wa jɪŋε ki Kafɔɔ wu jaha taan ge. ⁵ Sipyaa wa ba giin wu kakuunɔ pye wee wa na, na na foro pu jɔ ni na wee pεn wo sɔrogo. Wa ba giin wu kakuunɔ pye we wa na, nakaara baa le xugana le na weefɔɔ da xhuu. ⁶ Se wa pu ni na fugba we tɔ, kɔnhɔ zanha ganha bu do pu Kile jomɔ pu cajoyɔ yi na wε. Se wa pu ni na lɔhɔ jεri shishan. Tuun wemu beeri bu pu taan, se wa pu ni na kanhama tuugo beeri nɔ sipyiire ti na jɪŋε ki na.

⁷ Pu ba ba pu sεeri keree ki jɔ fa tuun wemu ni, yacoguunɔ ke k'a duri na foro wecogonɔ tɛhεnε baa wogo ki ni ge, kee na ba yogo kɔn pu na, na ja pu na, na pu gbo. ⁸ Pu nixhuyo na ba bye kugbɔɔ li pinnerε kpeεngε ki na. Lee kulo l'a foro lemu fεni ge, lee jε Sodamu ni Misira. Lee kulo li ni pu Kafɔɔ w'a kori tige na. ⁹ Koŋɔ ke sipyii pii na ba pu nixhuyo ja na foro fiye yi beeri ni, ni shi wu beeri, ni shi jomɔ pu beeri, ni kpɔnhɔɔ ki beeri na. Pee na ba pu nixhuyo ja cabyaa taanri ni taaga funŋɔ ni. Pu da ga ba sɔɔ pu pu le faya ni wε. ¹⁰ Kile tudunmɔɔ shuun wu gbo wu na ba bye fundanga koŋɔ ki sipyii pu mu,

* **11:3** Pu na bɔrɔyɔ faya le, lee ya li shεε na pu jatanhanŋa wuu pu jε, pu jomɔ pu be di jε can.

fo pu na fundanga yakanya kaan puyε mu, bani pee shuun w'a jinε ki sipyii pu kanha fo xuuni. ¹¹ Ba kee cabyaa taanri ni taaga k'a toro wε, a Kile di munahaa le pu ni, na jiiƒεεε kan pu mu, a p'i yiri yere. Piimu pu bi pu wii ge, a fyaara di jε pee ni fo xuuni. ¹² A pee Kile tudunmɔɔ shuun wu mujuugbɔɔ la logo na yiri fugba we ni na: «Yi dugi naha!» A p'i dugi nahana na na kari fugba wu ni pu pεen pu jii na. ¹³ Wee tuun wuyε pyaa ni, a jinε k'i jele xuuni. A kulo li taaga kε wogo k'i do, a sipyii kabɔfonɔɔ gbarashuun (7.000) di xhu kee jinε celeηε ki na. A sipyii pusamaa di fya xuuni na ganha na fugba Kile pele. ¹⁴ Bɔɔngɔ shuun wogo k'a toro. Jεεε tapyege ni bɔɔngɔ taanri wogo k'a da nɔ.

Meleke gbarashuun wo wu wo maga ki mee

¹⁵ A meleke gbarashuun wo wu wu wo maga ki wi, a mujogbɔɔ kii di foro fugba we ni na:

«Na lɔ nime na, koηɔ ki saanra t'a pye
wù Kafɔɔ Kile wuuro,
ni w'a Shɔvɔɔ wemu nahabulo ge.

Wu na ba diin saanra koro li na gbee.»

¹⁶ Nɔhɔleε keleε shuun ni shishεεε (24) wemu w'a tiin pu saanra koro-goo ki na Kile nahabulo ge, a pee di nuguro sin, na pu nahaya buri jinε na, na Kile pele. ¹⁷ A pee di jo:

«Kafɔɔ Kile, Sefεεε Beeri Fɔɔ,
mu wemu wu jε wà ge,
ni mu wemu wu bye wà ge,
wèe yaa baraga taha ma na;
bani m'a jé ma saanra ti ni
ni sefεεε nigbɔɔrɔ ni.

¹⁸ Shi wemu jε Yawutuu-i ge, a pee logoo di yiri.

Ga ma loyire l'a nɔ.
Xuu pu wo kiiri wu taakɔɔn ni

ma kapyebyii Kile tudunmɔɔ pu saraaduun ya nɔ,
ni m'a sipyii piimu pye ƒεƒεε ge,
ni piimu p'a ma pele ge,
sipyigbɔɔ fara sipyitiilee na,
pee beeri saraaduun ya nɔ.
Jinε ki kyεεgivεε pu be taaxɔɔ ya nɔ.»

¹⁹ Kile-pεεηε pugbɔɔ kemu ki jε fugba we ni ge, a kee jɔ di mugi. A Kile wo kariηεεε jɔmεε li keshi wu ja wu pεεηε pugbɔɔ ki funηɔ ni. A Kile-jinεε, ni Kile-selεηε, ni mujonɔ di ganha na fɔro. A jinε k'i jele, a zanha kagereye nagaya be di digi.

12

Cee we ni wɔgɔηɔ ke p'a byi diragɔn wu ge

¹ Lee kadugo na a ne kakanhana nigbɔɔ la ja fugba we ni. A ne cee wa ja, cana ke na jε wu cεre faya, yeηε ke di jε wu tɔɔyɔ yi nɔhɔdaan. Wɔrɔɔ ke ni shuun saanra jɔdɔnɔ di jε wu jɔnɔ ni. ² W'a bi yere yacere na. Wu laa li bi yiri, a wu ganha na sipyaa suu layana li kanhama pu na.

³ Lee kadugo na a kakanhana la be di bye fugba wu ni. Lee jε wɔgɔηɔ niniga, jɔyɔ gbarashuun ni yeηε ke di jε ki mu. Saanra jɔdɔnɔ ki bye yee jɔyɔ gbarashuun wu beeri nigin nigin na. ⁴ A ki nana k'i fugba wu wɔrɔɔ ki taaga taanri wogo ki faari wo jinε ki na. Wee cee wu bi giin di digi, a wɔgɔηɔ k'i yere wu nahagbaa na, kɔnhɔ wu bu digi, k'i pya wu xa. ⁵ A cee w'i digi funana na. Ga taapile ni a wee pya w'i gari Kile ni wu saanra koro li kabanugo na. Wee wu da ba shi wu beeri mara ni tɔrɔ biin ni. ⁶ A cee wu baa kari siponɔ ki ni; Kile bi xuu wemu gbegele ge, a wu gari wà, kɔnhɔ wu she wu jɔ shaa wà fo cabyaa kabɔfonɔ nigin di xhuu shuun ni keleε gbaara (1.260).

⁷ Wee tuun wu ni a kashen di yiri fugba we ni. Melekeε jɔnɔfɔɔ

Misheli ni wu melekee p'a tun ni wogoro ki ni. A wogoro ki be ni ki tahama-nohomoo p'i kashen ki nmo. ⁸ Ga pee ya ta se ta we. Pu ya ta xuu wa ta nige fugba we ni we. ⁹ A p'i wogoro ki co, na ki wa ninje na. Kee je wolege ke, p'i ki pyi na tooo levoo, ni Shitaanni. Kee kemu k'a ninje ki sipyii pu beeri piinne ge, kee ni ki melekee p'a pinne wa ninje ki na shiizhan.

¹⁰ Lee kadugo na a ne mujuugboo la logo na yiri fugba we ni na:

«Nime we wo Kile wu wo juwuuro te,
 ni wu sefere te, ni wu saanra ti tuun w'a no.
 Shooo wemu w'a shoonri lo ge,
 wee be wo juu fere ti tuun w'a no nime,
 bani we cebooloo pu jaagivoo w'a co,
 na wa ninje ki na.

Wee wemu w'a bye Kile naha taan na pu jaagi cana fara piige na ge.

¹¹ Wee cebooloo p'a se ta wu na Dubyapige ki shishan pu baraga ni,
 ni pu Kile Jozaama pu seri keree ki be wo jo baraga ni.

Bani p'a bi kahari pu munahaa ni fo na no xu na.

¹² Lee wuu na fugba we ni piimu pu je wa ge,
 yi fundanga ta.

Ga, boogo ki wa ninje ni suumo loho wogo,
 bani Shitaanni ya tigi pa yee mu.

Wu luu l'a yiri xuuni,
 bani w'a li ce na tuun watii je nige wee mu we.»

¹³ Ba wogoro k'a li na na kee ya wa ninje ki na we, cee we w'a tigi funana li na ge, a k'i daha wee feni na gana. ¹⁴ Ga, a naa naganja kapaya shuun di gan cee wu mu, xuu wemu w'a yaa yaha wu mu sipoo ki ni ge, kono wu yiri wu she diin wa. Wu na ba nmoh wa,

na lii wo wu na. Pu na ba wu no shaa wa fo na she no yee taanri ni yeye gbaara na. ¹⁵ Lee kadugo na a wo wu lofomo pa yeege wu no cee wu feni, ba gba loho je we, kono pee lofomo p'i wu li. ¹⁶ Ga, a ninje k'i cee wu tere; wogoro k'a lofomo pemu yeege ki no ki ni ge, a ninje k'i ki no mugi na pee gba. ¹⁷ A wogoro ki luu di yiri xuuni cee wu taan. Yesu ya can wemu she ge, Cee wu wo tuugo sipyii piimu p'a wee co, na Kile wo nomehere ki be co ge, a k'i she ganha na kashen kon pee na.

Yacono niguuho kemu k'a foro suumo loho ki ni ge

¹⁸ Lee kadugo na a wogoro k'i she yere suumo loho ki no na gbazhenhe ki ni.

13

¹ A ne yacono ka nivorogo na suumo loho ki ni, juu gbarashuun ni yere ke di je ki mu. Saanra juuoo ke di je yere ke wu beeri juu ni. Kile mekyegere jomo d'a ka ki juu yi beeri na. ² Ne yacono kemu na ge, kee bye ba shen je we. Ki tooo je ni baraga ni ba yacono ka je we, kemu mege ki je urusi ge. Ki no je ba cenri wogo je we. A wogoro k'i ki sefere te, ni ki saanra te, ni ki fanhagboh ki kan ki mu. ³ A ne ki juu nigin wa na w'a bana, a k'i bye ma na giin ki da xhuu. Ga, a ki tabanaja k'i xho. A lee di bye kakanhana kon ki sipyire ti beeri mu, a t'i daha ki feni. ⁴ A p'i wogoro ki pele, bani k'a fanha kan kee yacono ki mu. A p'i yacono ki be pele na: «Ke yacono ke noh je we! Joo wu d'a ja yogo tun ni ki ni we?»

⁵ Wee tuun wu ni a se di gan yacono ki mu, ki ja k'a tabaara jomo ni Kile mekyegere jomo yu. Sefere be ya noh kan ki mu ki ja keree pye fo yeye kee shisere ni shuun (42). ⁶ Lee funo ni a k'i ki no mugi na tabaara jomo no kon na yu na waa Kile na. A k'i ganha na Kile

mεγε kyεεgi, na Kile wo fεfεεε ti wo fεfεεε xuu wu fanri. Piimu pu jε fugba we ni ge, na ganha na pee be fanri. ⁷ Kile ya sipyii piimu pye fεfεεε ge, sefεεεε ya kan ki mu ki yogo tun ni pee ni, k'i se ta pu na. Sefεεεε ya kan ki mu fiiye yi bεeri na, ni shi wu bεeri, ni shi jomɔ pu bεeri, ni kpɔnhɔɔ ki bεeri na. ⁸ Ninε ki sipyii pu bεeri na ba ki pεε, fo sipyii piimu mεye y'a ka Dubyapige nigbogo ki jɔi sicuumɔ Kitabu wu ni fo konɔ jɔ kɔnduun wu ni ge, fo pee ye. ⁹ Wemu na logo ge, wu logo! ¹⁰ Sipya wemu w'a yaa na le bulooro ni ge, wee na le ti ni. Wemu w'a yaa na gbo ni ηmɔpara ni ge, wee na gbo ni li ni. Ayiwa, lee wuu na Kile ya sipyii piimu pye fεfεεε ge, pee ya yaa na loxulo ta, na gori n'a daa wu ni.

Yaconɔ niguunɔ ke k'a foro ninε ki ni ge

¹¹ Lee kadugo na a ne yaconɔ katii nivorogo ja ninε ke ni, yenεε shuun na jε ki mu, kee di jε ba dubyapepinne wogoo jε we, ga k'i yu ba wɔgɔnɔ ki jε we. ¹² K'a bi kapyenεε pyi ni yaconɔ nizhiige ki fanha ki ni kee jaha taan. Kee yaconɔ nizhiige ki k'a bi bana xuuni, fo ki na taxuyo shaa, ga na juunɔ ge, kee ya ki pεenε pye fanha konɔ sipyii na. ¹³ Yaconɔ shuun wogo ki bi kakanhanjaa nigbɔhɔɔ pyi, fo na na be tirige ninε ke na na yiri fugba we ni, sipyiire ti bεeri jii na. ¹⁴ Sefεεεε ya kan ki mu k'a kakanhanjaa kiimu pyi yaconɔ nizhiige ki jaha taan ge, a k'i kee kakanhanjaa ki taga sipyiire ti piinne ninε ki na, na pu pye na pu yaconɔ nizhiige ki jaa yaa, kɔnhɔ pεenε di daha ki na. Kee yaconɔ ke ηmɔpara l'a bi bana fo xuuni, ga ki ya ta xu we. ¹⁵ Yaconɔ shuun wogo k'a sefεεεε ta na jɔ jɔjogo kan yaconɔ nizhiige ki jaa wu mu, kɔnhɔ wu da yu. Piimu be pu jε pu ya sɔɔ na wee jaa wu pεε-ε ge, wu pee be gbo. ¹⁶ A k'i

li pye fanha sipyii pu na, na pu fe kpɔn pu kanige keye kelee pu gba-haa na. Sipyitiilee fara sipyigbɔɔ na, lafεε fara la baa fεε na, na fara buloo na, ni piimu jε buloo we. ¹⁷ Wa shishiin da jɔ bεεε pye, kelee na zhɔ pye ni pee fe pu jε ma na we. Pee jε yaconɔ nizhiige ki mεge, kelee nimɔlɔɔ piimu p'a be ni ki mεge ni ge. ¹⁸ Naha fo fungangɔ fεεε bu bye ma mu, m'a na ye jaha ce. Wemu w'a shiige ge, weefɔɔ na jɔ yaconɔ ki nimari wu jate ce. Bani pee nimɔlɔɔ p'a be ni sipya wa mεge ni. Pee jε xhuu gbaara ni kelee gbaara ni gbaara (666).

14

Dubyapige k'a piimu nunɔ wolo ge pee wo yocεεge

¹ Lee kadugo na a ne wii na Dubyapige ki niyerege ja Siyon faabobonɔ ki na. Sipyii piimu p'a bye ni ki ni ge, pee jε kabɔfonɔɔ xhuu nigin ni kelee shishεεεε ni shishεεεε (144.000) Dubyapige ki mεge ni ki To wu mεge bi ka pee sipyii pu gbahaa na. ² A ne mujuu la logo na yiri fugba we ni, lee jε ba logbɔhɔ fɔɔ ni Kile-selene nigbɔɔ jε we. Lee mujuu li bi nɔhɔ pye ba konikpɔɔn konɔyɔ mεheε jε we. ³ Pee bi masɔnɔ yofonɔ cee saanra koro li jahagbaa na, ni jii yanmuyo shishεεεε we, ni nɔhɔleε pu jaha taan. Wa shishiin ya ta jɔ kee yogo ke taanni, ni sipyii kabɔfonɔɔ xhuu nigin ni kelee shishεεεε ni shishεεεε (144.000) wu ye be we. Pee piimu juyɔ Kile ya wuu konɔ ki na ge. ⁴ Pee ya ta fɔɔnrɔ kaa pye ja ni cee ni we, bani pee ya pu ye mara yaha fεfεεε ni. Dubyapige ki ba se xuu bεeri ni, pee na daha yaha ki feni. Pee ya juwuuro ta na foro sipyii pu ninε ni, kɔnhɔ p'i bye saraga na wolo kan Kile ni Dubyapige ki mu ba yashiye jε we. ⁵ Pee ya ta kafineye jo ja bada we. Jaagi baa sipyii pu jε pii.

Melekee taanri wu wo mujonoo

⁶ Lee kadugo na a ne meleke wa ja wu na yiri na beele fugba lii lii we ni. Kile wo Jozaama nixhobaama pu bye wu mu na yu jinje ki sipyii pu beeri mu: fiiye yi beeri, ni shi wu beeri, ni shi jomoo pu beeri, ni kponhoo ki beeri. ⁷ A wu jo ni mujuugboo ni na: «Yi fya Kile na, y'i wu pele bani tuun wemu ni w'a da kiiri kon sipyiiire ti na ge, wee ya no xo. Y'a fugba ni jinje, ni suumoo loho, ni lobulowegee ki yaavoo wu pele.»

⁸ Meleke shuun wo wu w'a taha nizhiime wu na ge, a wee di jo: «Babiloni kugboo l'a ja! L'a sii ja! L'a shi wu beeri yaha w'a gba li daddoo duvenkuumoo wu ni.»

⁹ A meleke taanri wo wu daha wu feni, na jo ni mujuugboo ni na: «Wemu w'a yaconoo ke ni ki jaa wu pele ge, ki fe d'a kpon wu gbaa kelee wu kenje na ge, ¹⁰ wee be na gba Kile wo loyire li wo duven wu ni, w'a duven nizuribaaga sogi li wu loyire ceegbuu li ni. Weefoo na ba ganha na ni kirimu ni, fefere melekee pee ni Dubyapige ki naha taan. ¹¹ Na kemu k'a pu kana ge, kee wurege bi yiri na duri gbee. Pu na ba bye nmoo baa cana fara piige na, pee piimu p'a yaconoo ke ni ki jaa wu pele, yaconoo ki fe d'a kpon pu na ge.» ¹² Kile ya piimu pye fefere, pee di wu jomoe cono, na daa Yesu na ge, pee pu loxulo ta.

¹³ A ne mujuu la logo na yiri fugba we ni na: «Li ka, na co nime na, sipyii piimu p'a xhuli na pu yaha Kirisa wo karijege ki ni ge, pee je duba nagoo.» A Kile Munaa li be di jo: «Can wu je wii, kohnoo p'i ba nmoo pu kapyewagaa ki taan. Bani pu kasaanja ki beeri kuduun wu wa pu na.»

Ninje sipyii pu wo kiiri we

¹⁴ A ne nahaña nivige ka ja sanha. Wa nideenge ki bye kee na ba sipya je we. Sanni judonoo je wu

junoo ni, jakoonoo jotanga wogo be di je wu kenje ni. ¹⁵ A meleke watii di ba na yiri Kile-peene pugbaho ki ni, na ba nahaña ki tiinvoo wu pye ni mujuugboo ni na: «Ma jakoonoo ki lo, m'a jinje ki yaloo ti lo, bani yaloo ti loduun w'a no. Ninje ki yaloo t'a le xo.» ¹⁶ Wemu nideenge ki bye nahaña ki na ge, a wee di wu jakoonoo ki lo, na jinje ki yaloo ti lo.

¹⁷ A meleke watii di yiri fugba wu ni Kile-peene pugbaho ki ni, jakoonoo jotanga wogo di je wu be kenje ni. ¹⁸ A meleke watii be di foro saraya yi tawologo ki ni. Sefere bye wee mu na na. Nakoonoo jotanga wogo k'a bye wemu kenje ni ge, a wu wee pye ni mujuugboo ni na: «Ma jakoonoo jotanga wogo ki lo, m'a jinje ki erizen wu kon, bani wu nagoo p'a le xo.» ¹⁹ A wee meleke wu jakoonoo ki lo, na jinje ki erizen nile wu beeri kon, na wu wa erizen loho tayaaga wegboho ki ni, kee je Kile wo loyire le. ²⁰ A p'i erizen wu tonho erizen loho ki tayaaga ki ni kulo li kadugo. A shishan di foro erizen wu ni, na fo ba lofomoo je we, fo kiloo xhuu taanri (300) joho. Pee shishan pu cogonoo bi lo jinje na, na shongo taa fo ki korofe we na.

15*Melekee gbarashuun we ni kanhama pusama keree*

¹ Lee kadugo na a ne kakanhana nigboo la be ja fugba we ni, lee bye jawoo kaa gbangban. Tuun wusama kanhama kagboho gbarashuun wu je melekee gbarashuun wemu kenje ni ge, pee ya Kile wo loyire li keree ki jo fani.

² Lee kadugo na a ne xuu wa ja, wee je ba logboho je we, na je ba veeri je we, na d'a suri wu ni. Piimu p'a se ta yaconoo ke ni ki jaa we, ni ki nimori wu na ge, pee niyereye yi bye wee xuu wu ni; Kile ya konoo

yemu kan pu mu ge, yee di jε pu keye ni. ³ P'a bi Kile wo kapyebye Musa ni Dubyapige ki wo yoocege ki cee na:

«Kafɔɔ Kile, Se Bεeri Fɔɔ,
ma kapyegee k'a pele.
Kakanhanjaa ki jε kii!

Shi wo bεeri wo saan we,
ma korogoo ki bεeri ya tii.

Lee jε can.

⁴ Kafɔɔ, jɔgɔ wu d'a jo na wee ya fyagi mu na-ε wε,
na wee da mu pele-ε wε?
Mu yε nigin wu jε fεefεε.

Shi wo bεeri ya ma na mu pele,
bani p'a li ja na fiinne na ma kapyegee k'a tii.»

⁵ Lee kadugo na a nε Kile wo sεeri fana puga fεfεere wogo ki ja ni Kile-peene pugbɔhɔ ki ni, yi jɔ na mugɔ fugba we ni. ⁶ Kanhama kagbɔhɔ gbarashuun wu jε melekee gbarashuun wemu kenε ni ge, pee ya foro Kile-peene pugbɔhɔ ki ni. Faviire temu ti jε fεefεε na jɔ ge, tee bye pu na. Sanni kirimεheε di jε pu fushiiye na. ⁷ A jii yanmuyɔ shishεere wu wa nigin di sanni cεegbuugoo gbarashuun kan melekee gbarashuun wu mu. Kile wemu wu da gori yaha jii na gbee ge, a wee wo loyire di ki jii. ⁸ A Kile-peene pugbɔhɔ k'i jii wurege na, kee wurege ke bi foro Kile wo nɔɔɔ we ni wu sefεere ti ni. Sipyɔ wa shishiin ya jɔ jε Kile-peene pugbɔhɔ ki ni, yani kanhama kagbɔhɔ gbarashuun wu jɔ ki fa wε, kee kiimu ki bye melekee gbarashuun wu kenε ni ge.

16

Kile wo loyire cεegbuugoo gbarashuun we

¹ Lee kadugo na a nε mujuugbɔɔ la logo na yiri Kile-peene pugbɔhɔ ki ni li na melekee gbarashuun wu pyi: «Kile loyire li wa cεegbuugoo gbarashuun wemu ni ge, yi she kee jii sin jine ki na.»

² A melekeshiime wu she wu wo cεegbuu li funjɔ yaaga ki jii sin jine ki na. Yaconjɔ niguunjɔ ki fe pu jε sipyii piimu na ge, ni ki jaa wu pelevεe pee, a nɔɔɔ niguuyo di bye pee na, na pu kana gbangban.

³ A meleke shuun wo wu wu wo cεegbuu li funjɔ yaaga ki jii sin suumɔ lɔhɔ ki ni. A suumɔ lɔhɔ k'i jeri shishan, ba sipyixugo shishan jε we. A suumɔ lɔhɔ ki funjɔ jii yanmuyɔ yi bεeri di xhu.

⁴ A meleke taanri wo wu wu wo cεegbuu li funjɔ yaaga ki jii sin gba lɔhɔɔ ni lobulowegee ki ni, a yee di bye shishan. ⁵ Meleke wemu wu jε lɔhɔɔ yi jii ge, a nε wee mujuu logo wu na yu na:

«Mu wemu yε nigin pe wu jε fεefεε ge,
mu jε wà gbee, m'a bi bye wà be.

Kongana lemu na m'a we kiiri we kan ge, m'a tii.

⁶ Bani sipyii p'a Kile tudunmɔɔ shishan wo,

Kile ya sipyii piimu be pye fεefεε ge,
na pee be wo shishan wo.

A ma be di shishan kan pu mu p'a gba,
p'a yaa ni lee ni.»

⁷ A nε mujuu la logo na foro saraya yi tawologo ki ni na:

«Uun, Kafɔɔ Kile, Se Bεeri Fɔɔ,
ma kiiri keree ki bεeri jε can,
k'a tii be!»

⁸ A meleke shishεere wo wu wu wo cεegbuu li funjɔ yaaga ki jii sin cana ki na. A fanha di gan cana ki mu k'a sipyii pu sɔrogo ni ki kafugbɔhɔ ki ni. ⁹ A kee kafugbɔhɔ k'i sipyii pu sɔrogo. A p'i Kile mεge kyεgi, pu kanhama kagbɔhɔ ki jε wee wemu kenε ni ge. Ga pu ya ta sɔɔ na yere pu jurumu wu na, na Kile pele wε.

¹⁰ A meleke kaguro wo wu wu wo cεegbuu li funjɔ yaaga ki jii sin yaconjɔ niguunjɔ ki wo saanra koro li na, a nibiige di jε ki saanra ti

bɛeri ni. A sipyii p'i ganha na pu nilee nani pee kanhama pu yama kenɛ ni. ¹¹ A p'i fugba fɔɔ Kile mɛge kyɛegi pu kanhama pe ni pu nɔɔyɔ niguuyo yi wuu na. Ga, pu ya ta daburaje jo pu kapyege ki na wɛ.

¹² A mɛleke gbaara wo wu wu wo cɛɛgbuu li funɔɔ yaaga ki juɔɔ sin Efirate gbagbɔ wu juɔɔ ni, a kee gba lɔhɔ k'i waha, kɔnhɔ saannaa pu koo l'i faha, pee piimu p'a ma na yiri Kile-nɔhɔ ki na ge. ¹³ A nɛ kii munaakuuɔɔ taanri we ja, nigin wa ya foro wɔgɔɔ ki juɔ ni, a nigin wa di foro yaɔɔɔ ki juɔ ni, a taanri wuu l'i foro tudunmɔ kafinejo wu juɔ ni. Kee bye ba jasiin je wɛ. ¹⁴ Kee je jinaa munahaa, na kakanhanjaa pyi, a kee di she foro kɔɔ ke saannaa pu bɛeri mu, kɔnhɔ p'i puyɛ pinne, p'i ba kashen ɔmɔ Se Bɛeri Fɔɔ Kile na wu cagbɔhɔ ki na. ¹⁵ A Yesu di jo: «Li wii, kee cana nɛ na ba ba ba nagaa je wɛ! Wemu w'a tiin jii na, na wu faya mara, kɔnhɔ wu ceepile wo ganha ba jaari sipyii p'a wii-i ge, wee je duba pya.» ¹⁶ Pee jinaa p'a saannaa pu pinne xuu wemu ni ge, wee mɛge je Arimagedɔn Heburuu jomɔ pu ni.

¹⁷ A mɛleke gbarashuun wo wu wu wo cɛɛgbuu li funɔɔ yaaga ki juɔɔ sin kafɛɛge ki ni. A mujuugbɔɔ la di foro saanra koro li na Kile-peeɛɛ pugbɔhɔ ki ni na: «L'a nɔ li tɛhɛnɛ na nime.» ¹⁸ A Kile-juɛɛ, ni Kile-selenɛɛ, ni mujonɔɔ, ni juɛɛ cɛɛɛɛ nigbɔhɔ di bye. Ba sipyii da sii juɛɛ ki na wɛ, kee juɛɛ cɛɛɛɛ ki juɔhɔ sanha bye ja wɛ. ¹⁹ A lee kugbɔɔ li juɛɛ k'i daa taaya taanri. A fiye yisaya bɛeri wo kulogoo k'i ja ja. A Kile di wuyɛ funɔɔ yaha nidogo lee kugbɔɔ li na, Babilɔni kulo le. A wu wu loyire nigbɔɔ li wo duven cɛɛgbuu li nijine kan li mu l'a gba. ²⁰ Takpiiye ye yi wa lɔhɔ ki juɛɛ ni ge, yee bɛeri ya curi, faabobonɔ ka shishiin ya ta ja wɛ. ²¹ A zanha kagereye na-

gaya di do sipyii pu juɔɔ ni na yiri fugba wu ni. Ka bɛeri bi kiloo kelɛɛ gbarataanri (80) shishiin xɔ. A sipyii p'i Kile mɛge kyɛegi yee zanha kagereye yi wuu na, bani yi kanhama p'a bi pɛɛ toro.

17

Navarashɔgɔ ki keree

¹ Cɛɛgbuuɔɔ gbarashuun wu wa mɛlekeɛ gbarashuun wemu kenɛ ni ge, a wee wa nigin di ba nɛ pye: «Pa, navarashɔgɔ kemu k'a tiin logbɔhɔyɔ yi na ge, di ba kee wo kiiri wu she ma na. ² Juɛɛ ke saannaa p'a dɔdɔɔɔ pye ni kee ni. A ki dɔdɔɔɔ t'i jawɔhɔ wɔ juɛɛ ki sipyii pu bɛ na ba duven ma jawɔhɔ wɔ mɛ sipya na wɛ.»

³ Lee kadugo na a Kile Munaa di jɛ nɛ ni, a mɛleke wu gari ni nɛ ni siponɔ ka ni. A nɛ cee wa nideɛɛɛ ja yaɔɔɔ nijiga ka na, Kile mekyɛɛɛɛ fɛ ya ka kee kabaya yi bɛeri na. Nuyɔ gbarashuun ni yeɛɛ ke di je ki mu. ⁴ Cee wu bi wuyɛ to ni fanɛɛɛ nizaaya, ni sanni, ni pɛɛwa kagereye, ni pɛɛwa kuun ni. Sanni cɛɛgbuu di je wu kenɛ ni, lee ya ji katanhanjaa ni wu dɔdɔɔɔ nɔhɔmɔ na. ⁵ Kanmɔhɔnɔ mɛge ka ki bi ka wu gbaa na, kee je:

BABILɔNI KUGBɔɔ,

NAVARAGAA NU,

NI JUɛɛ KATANHANJAA SEFɔɔ.

⁶ Kile ya piimu pye fɛɛɛɛ ge, piimu ya pye juɛɛɛɛ fɛɛ Yesu mu ge, a nɛ cee wu ja pee wo shishan ya jawɔhɔ wɔ wu na.

P'a kanmɔhɔnɔ li naha jo

Ba nɛ cee wu ja wɛ, a l'i bye nɛ mu jawɔɔɔ kaa. ⁷ Wee tuun wu ni a mɛleke wu nɛ pye: «Naha d'a li pye mu mu jawɔɔɔ kaa wɛ? We cee we ni yaɔɔɔ nijiga kemu na w'a tiin ge, juɛɛ gbarashuun ni yeɛɛ ke di je ki mu ge, n'a da lee kanmɔhɔnɔ li naha jo ma mu, ⁸ Yaɔɔɔ ke m'a ja ge, kee bye jii na, ki nime wogo

wa j̄ni na wε. Ga k'a yaa na pa ȳiri foro wecogɔɔ tɛhɛnɛ baa wogo ki ni, na gaan̄i ki takyɛɛgɛnɛ ni. Nin̄ɛ ke sipȳii piimu pu j̄ɛ pu mɛyɛ y'a ta ka j̄ni sicuumɔ Kitabu wu ni fo koɔɔ ki j̄nɔ kɔnduun wu ni-i ge, pee bu ya-conɔɔ ki ja mu, li na bye kakanhana pee mu. Bani ki bye j̄ni na, ki nime wogo di wa j̄ni na wε, ga ki na ba foro sanha.

⁹ «Naha, fo ma bu bye fungɔngɔ fɔɔ ni shizhiinme fɔɔ. Nuyɔ gbarashuun wu j̄ɛ faaboboyo gbarashuun, cee w'a tiin yemu na ge. ¹⁰ Yee j̄uyɔ yi j̄ɛ sanha saannaa gbarashuun. Kaguro ya to pee ni, gbaara wo wu j̄ɛ wà fanha ki na, gbarashuun wo wu sanha den̄ɛ wε. Wee ba ba den̄ɛ, j̄ɛɛɛ yɛ nigin w'a da bye. ¹¹ Yaconɔɔ ke ki bye j̄ni na ki nime wogo di wa j̄ni na-ɛ ge, kee bye gbarashuun wu wa nigin. Ga kee yɛ pyaa k'a nɔhɔ pye saan gbarataanri wo we, bani ki na ba foro na se ki takyɛɛgɛnɛ ni.

¹² «Yɛn̄ɛɛ kɛ we m'a ja ge, kee j̄ɛ saannaa kɛ we. Pee sanha den̄ɛ saanra ti na wε, ga pu na ba den̄ɛ na lɛeri nigin yɛ pye saanra ti na ni yaconɔɔ ki ni shiizhan. ¹³ Pu funzhakeree j̄ɛ nigin. Pu na ba pu sefɛɛɛ ni pu fanhaya kan yaconɔɔ ki mu. ¹⁴ DUBYAPIGE ki na ba bye ni ki wuu pu ni shiizhan: K'a piimu yiri ge, k'a piimu shɔnri ge, piimu ya pye j̄ɔmɛhɛɛ fɛɛ ge. Saannaa pu na ba kashɛn kɔn DUBYAPIGE ki na, ga DUBYAPIGE ki ni ki wo sipȳii pu na ba se ta pu na, bani kafɛɛ wo Kafɔɔ wu j̄ɛ wii, na j̄ɛ saannaa wo Saan.»

¹⁵ A meleke wu nɛ pye sanha na: «Lɔhɔyɔ yemu j̄unɔ ni m'a navarashɔɔ ki nidɛngɛ ja ge, yee j̄ɛ fiye ya, ni sipȳii ta, ni shi wa, ni shi jomɔ pa. ¹⁶ Yɛn̄ɛɛ kɛ we m'a ja ge, kee ni yaconɔɔ ki na ba navarashɔɔ ki kɔ, na yan̄muyɔ yi bɛeri shɔ ki na, na ki ceepile wo yaha. Yee na ba ki gbo, na xha ki ni, na kisan̄ja sɔrogɔ fɛɛfɛɛ na ni. ¹⁷ Kile

ya wu j̄idaan le pee funyɔ ni, fo p'a pinne na saanra ti j̄unɔ fɛɛɛ ti kan yaconɔɔ ki mu, fo Kile wo kajogoo ki bɛeri j̄nɔ bu she fa. ¹⁸ Cee we m'a ja ge, wee j̄ɛ kugbɔɔ le, lemu l'a bye nin̄ɛ ki saannaa pu bɛeri j̄unɔ ni ge.»

18

Babilni ja ja keree

¹ Lee kadugo na a nɛ meleke watii nidiginɛ ja na yiri fugba we ni. Sefɛɛɛ nigbɔɔɔ wa wu mu, wu nɔɔɔ w'a kpɛngɛ yeege nin̄ɛ ki kabaya yi bɛeri na. ² A wu jo ni mujuugbɔɔ ni na:

«Babilni kugbɔɔ l'a ja! L'a ja!
L'a bye jinaa tateɛngɛ,
ni munaakuun̄ɔɔ bɛeri tan̄mɔhɔɔ,
ni tɔnbɛn-shazhinɔɔyɔ yɛ
bɛeri tan̄mɔhɔɔ.
³ Bani shi wu bɛeri ya dɔdɔɔɔ pye ni
li ni,
fo na j̄awɔhɔ wɔ puyɛ na
kanna duvɛn p'a gba.
Nin̄ɛ ki saannaa ya dɔdɔɔɔ pye ni li
ni,
nin̄ɛ ki jagipȳii p'a pye kabyaa
fɛɛ
li yan̄muzaaya nin̄ɛhɛyɛ yi wuu
na.»

⁴ Lee kadugo na a nɛ jomɔ pa bɛ logo na yiri fugba we ni na:

«Na sipȳii, yi foro Babilni ni,
kɔnhɔ yi ganha bu da bye wu
wɔn̄ii wu jurumu wu ni,
wu kanhama nigbɔ pa di ba nɔ
yi na wε.

⁵ Bani wu jurumu w'a pinne wuyɛ
j̄unɔ ni,
fo wu tonɔ k'a nɔ fugba we ni.
A Kile di wu funnɔ yaha nidogo
Babilni tiibaara ti na.

⁶ W'a pusamaa saraa saraagana
lemu na ge,
yi wuyɛ pyaa ki saraa lee
saraagana li na.
Wu jurumu w'a bɛ ni kanhama
pemu ni ge,

yi pee tēhēē shuun kan wu mu.
 W'a bi cēēgbuu li funṅo yagbaga
 kemu kaan
 pusamaa mu pu na gbuu ge,
 yi kee ṅohō shuun kan wu mu,
 kemu fanha k'a ṅehē xuuni ge.

7 W'a wuyē peḷē ni yaṅmuzaaya
 yemu da ni ge,
 yi yee ṅohō kanhama ni mēsuu
 nō wu na.

Bani w'a yi jo wuyē funṅo ni na:
 «Nē ṅe saanzhō, nē nidēngē ki
 wa naha.
 Nē ṅe naxhugoshō wē.

Yamēē da ga nō nē na bada wē.»

8 Lee wuu na li kanhama na ba do
 li ṅuṅo ni caṅa nigin:
 xu ni yamehēē ni xuugbōhō.

Na bē na ba li sōrogo fēfēē,
 bani Kilē we w'a da ba kiiri kōn
 li na ge,

wee ṅe sefēēfē fō.

9 «Ninē ki saannaa piimu ni l'a
 bye kariṅēēē ki ni, dōdōrō ni naa-
 fuugbō wu wo fēfēē pu ni ge,
 pee ba li nizogonō wurege ṅa tuun
 wemu ni, pee na da mēhēē suu na
 sipyaa waa li wuu na. 10 Pee na
 ba yere taliige ni li kanhama pu ṅii
 fyaara wuu na, na yu:

«Bōngō! Bōngō!

Babilōni kugbōō, kulo fanha
 wuu!

Ma kiiri w'a to ma ṅuṅo ni
 taapile nigin funṅo ni.»

11 «Ninē ki jagipyii pu bē ṅe
 na mēhēē suu, na sipyaa waa
 ṅatanhanja keṅe ni li wuu na; bani
 wa shishiin ya pu jagi yaṅmuyō
 shuu nige wē. 12 Yee ṅe: Sanni,
 warifyēn, pēēwa kagereye, ni
 pēēwa kuun, ni pēēwa fapilepilēgēē,
 ni saannaa fāya: Ya na ṅaṅa, ya d'a
 ṅaṅa gbanhaa; ni pēēwa fāya ya
 yemu y'a penji penji ge, ni nudanga
 tiye, ni yaṅmuyō ye y'a yāa ni suu
 ganhaa ni, kelee ni pēēwa tiye ni ge,
 ni daṅaa tōrō, ni tōrō yaṅmuyō, ni
 yaṅmuyō ye p'a tē y'i ṅe pēēwa faaya

ge, 13 ni shiga yaṅmuyō nudanga
 woyo yemu mēgē ki ṅe kanēli ge,
 ni lasikoli, ni nudanga Izopu, ni
 nudanga yawurire, ni duven, ni
 sinmē, ni farini myē nizaama, ni
 shinma, ni niyē, ni dubyaa, ni
 shōnyō, ni wotoriyo, ni buloo, ali ni
 sipyii bē. 14 Pu na ba yu: «Yaṅmuyō
 ye m'a sha ge, yee ya foro ma
 keye ni. Naafuugbō we, ni ṅafē
 yaṅmuyō ye, m'a buun yi bēeri ni.
 Ma da jā yee ta nige wē.» 15 Yee
 yaṅmuyō yi wo jagipyii piimu p'a
 pye kabyaa fēē lee kugbōō li gbōōrō
 ni ge; kanhama pe pu da ba nō
 li na ge, pee na ba yere taliige ni
 pee kanhama pu wo fyaara wuu
 na, na mēhēē suu na sipyaa waa
 ṅatanhanja keṅe ni. 16 na yu:

«Bōngō! Bōngō!

ki ṅe kugbōō li wogo!

Lee lemu l'a bi faṅēyē ni faṅēyē
 gbanhaa,
 ni pēēwa fapilepilēgēē leni,
 na liyē puu ni sanni ni pēēwa fāya,
 ni pēēwa kuun ni ge,
 li kabyaa k'a kyēēgi taapile nigin
 funṅo ni!»

17 «Suumō lōhō kōrōyō yi ṅuṅofēē
 pu bēeri ni piimu p'a ṅaagaa pyi ki
 na ge, ni kōrōyō yi kapyeṅēē pyevēē
 ni jagipyii piimu p'a pu ṅolige taa
 suumō lōhō ki na ge, a pee di yere
 taliige ni. 18 P'a lee kulo li sōrogo
 sōrogo wurege ṅa ge, a p'i ganha
 na mujonōō waa na yu: «Kulo leke
 l'a le kugbōō le xō wē?» 19 A p'i
 gbazhenhē wo pu ṅuyō ni na mēhēē
 su na sipyaa wa ṅatanhanja keṅe ni
 na:

«Bōngō! Bōngō!

ki wa le kugbōō le wogo!

Suumō lōhō kōrōyō yi fēē bēeri ya pye
 kabyaa fēē li baraga ni.

A lee di buun li funṅo yaṅmuyō yi ni
 taapile nigin yē funṅo ni!

20 Fugba wu fundanga ta!

* 18:20 Tudunmōō: Yesu ya kalaapiire kē ni shuun wemu ṅaha bulo na pye tudunmōō ge.
 Marika 3:13-19; Luka 6:12-16

Tudunmɔɔ,* ni Kile tudunmɔɔ,
ni Kile ya piimu be pye fɛɛfɛɛ ge,
yee be pu fundanga ta!

Bani Kile ya kiiri kɔn li na li
kakuuyo yi footɔnɔ,
yemu l'a pye yee na ge.»

²¹ Wee tuun wu ni a meleke
baraga wo wa di faakagerenje ka lo
ba tira je we, na ki wá suumɔ lɔhɔ
ki ni, na jo:

«Mu Babilɔni kugbɔɔ li da ba ja
fɛɛfɛɛ taapile ni,
li da ja nige we.

²² Konɔyɔ, ni ciire,
ni sibenje, ni maya,
kee ka shishiin mee da ga ba foro
nige

Babilɔni ni we.
Kapyebye wa shishiin da ba da mu
ni nige we.

Tira tunmɔ pa shishiin be da ba
logo
ma funɔɔ ni we.

²³ Sokinna kpeenge ka shishiin be
da ga bye
mu funɔɔ ni nige we.

Cenabun pɔɔ ni cenabun mujuu da
ga foro nige
mu funɔɔ ni we.

Bani mu jagipyii p'a pye jine ki
sipyigbɔɔ.
Mu siganma p'a bi shi wu beeri
naha wɔ.

²⁴ Kile tudunmɔɔ, ni Kile ya sipyii
piimu be pye fɛɛfɛɛ ge,
ni sipyiiire temu beeri t'a gbo
jine ki na ge,
pee beeri shishan ya ja le kulo le
funɔɔ ni.»

19

Fugba shɛɛn p'a Kile sɔ

¹ Lee kadugo na a ne mujuugbɔɔ
la logo na yiri fugba we ni ba sipyii-
ire fɔɔ je we na:

«Aleluya!

Nuwuuro ni nɔɔɔ ni sefɛɛɛ je wee
Kile wu wuuro.

² Bani wu kiiri keree ki je can,
k'a tii be.

Navarashɔɔ ke k'a bi konɔ ki fonri
ni ki dɔdɔɔɔ keree ki ni ge, m'a
kiiri kɔn ki na,

na ma kapyebyii pu nixhuyo yi
shishan
pu foo tɔ ki mu, kɔnhɔ pu logoo
di jine.»

³ A p'i jo sanha na:

«Aleluya!

Ki sɔrogo sɔrogo wurege ki k'i duri
gbee.»

⁴ A nɔhɔɛɛ keɛɛ shuun ni shishɛɛɛ
(24) ni jii yanmuyɔ shishɛɛɛ wu
nuguro sin jine ki na, na saanra
koro li tiinvɔɔ Kile peɛ na:

«Amiina. Aleluya!»

*Dubyapige ki cekaanra ligbɔhɔ ki
keree*

⁵ A mujuu la di foro saanra koro
li ni na:

«Kile wo kapyebyii pu beeri,
yee piimu p'a fyagi wu na ge,
sipyitiilee fara sipyigbɔɔ na, y'a Kile
sɔni!»

⁶ A ne mujuugbɔɔ la logo ba
sipyijnehemɛɛ fɔɔ je we, ba logbɔhɔ
fɔɔ je we ni Kile-sɛɛɛɛ nigbɔhɔ na:

«Aleluya! Bani wɛɛ Kafɔɔ Kile je Se
Beeri Fɔɔ,
w'a jɛ wu saanra ti ni.

⁷ Wù funvahaɔa ni fundanga ta, wù
Kile peɛ,

bani Dubyapige ki cekaanra t'a nɔ
xɔ,
ki cenabun w'a wu yalere ti le.

⁸ P'a faviwɛɛɛɛ nizaara kan ki
cenabun wu mu,
temu t'a jí ge.»

Kile ya sipyii piimu pye fɛɛfɛɛ ge,
tee faviwɛɛɛɛ nizaara ti je pee
wo kapyegɛɛ kiimu k'a tii ge. ⁹ A

meleke wu ne pye: «Li ka: Piimu p'a
yiri Dubyapige ki cekaanra ligbɔhɔ
ki ni ge, pee je duba nagoo.» na
jo be: «Pe jomɔ pe, Kile ye pyaa wo
jomɔ p'a sii pe.» ¹⁰ A ne nuguro sin
wu fɛɛ ni na giin di wu peɛ; ga, a

wu ne pye na di ganha bu da lee pye we, bani, Yesu ya can wemu she ge, na ne ni na cebooloo piimu p'a pye jomehere fee wee can we ni ge, na wee je Kile wo kapyebye wa ba wele je we; na ne w'a Kile pele. Piimu beeri p'a giin p'i da Yesu wo can wu keree yu ge, pee ya yaa na pye ni Kile Munaa li ni ba Kile tudunmoo pu je we.

Shanfige ki dugivoo we

¹¹ A ne fugba wu jo ja k'a mugi. Shongoo ka di je wa nivige ki bye kii. Wemu w'a dugi kee na ge, wee mege je jomere foo ni can foo. Wee ya kiiri koon, na kashen koon na be ni tiime ni. ¹² Wu jii je ba nanije je we. Saanra judoo nireherere je wu juu ni. Mege ka ki bi ka wu na ni wuye pyaa be we, wa shishiin ya kee ce we. ¹³ Faja ke ki je wu na ge, kee bi mini wolo shishan ni. Weefoo mege je: «Kile Jomoo.» ¹⁴ Fugba kashen keye y'a bi taha wu feni. Pee je shanfiye na. Fawewewere fefere wuuro t'a bye pee na. ¹⁵ Nmopara jootaan wuu l'a bi foro wu jo ni w'a lee taga w'a shi wu koon. «Wu wu mara ni tooo biin ni.*» Wu na ba erenzen wu taha Se Beeri Foo Kile wo loyire li erenzen lha ki tawologo ki ni. ¹⁶ Mege ka ya ka wu faja ni wu shii na na:

SAANNA WO SAAN NI KAFEE WO KAFOO.

¹⁷ Lee kadugo na a ne meleke wa niyerege ja cana ki ni. A wu mujuugbooo jo, shazhere temu beeri t'a yiri na beele fugba we ni ge, a wu tee pye: «Yi pa yiye pinne Kile wo ligbaho ki kaa na, ¹⁸ yi saanna xaara jo ni soroosii juufogbooo ni kashen juufefe xaara ni shonyo ni shanduguloo xaara ni sipyii pu beeri: Buloo, ni piimu je buloo we, sipyitilee fara sipyigbooo na.» ¹⁹ Lee kadugo na a ne yacoo ki ja; jine ki saanna, ni pu kashen keye ye,

pee ya pinne ni ki ni, p'i kashen nmoo shongoo ki dugivoo ni wu kashen keje ki na. ²⁰ Kee yacoo k'a co ni ki tudunmoo kafinejo wemu w'a bi kakanhaja ki pyi ki jaha taan ge. Ki fe p'a kpoo sipyii piimu na, pee d'a ki jaa wu pele ge, wu kakanhaja k'a bi pee piinje. Yacoo ke ni ki tudunmoo kafinejo we, yee beshuun jii woyo y'a co wa wena-gana na kirimu wogo ki funoo ni. ²¹ Nmopara lemu l'a foro shongoo ki dugivoo wu jo ni ge, a lee di sipyii pusamaa gbo. A shazhere ti beeri di din pu xaara na.

20

Shitaanni ya po fo yee kabofono nigin

¹ Lee kadugo na a ne meleke wa nidigine ja na yiri fugba we ni. Wecogoo tere baa wogo ki kenikaan ni shonhoo niduguyo yi bye wu keje ni. ² A wu wogoo ki co. Kee je wolege ke, p'i ki pyi tooo levo, ni Shitaanni. A wu ki co, na shonhoo yi le ki na fo yee kabofono nigin (1.000). ³ Ba w'a ki po oo we, na ki wa wecogoo ki ni, na ki jo keme shoho, na fe kpoo jotoo ki na, yani yee kabofono nigin (1.000) wu jo ki fa ge, kaho ki ganha ba sipyire ti piinje nige we. Lee kadugo na, k'a yaa na sanha sanha k'i jeri pye.

⁴ Lee kadugo na a ne saanra korogoo kii ja. Piimu p'a bi tiin kee korogoo ki na ge, a p'i fanha kan pee mu na p'a kiiri wu koon. Yesu ya can wemu she ge, piimu wujuu p'a kon wee can we ni Kile Kafila wu wuu na ge, piimu beeri p'a pye pu ya soo na yacoo ki pele, kelee na ki jaa wu pele, kelee na ki fe pu kpoo pu gbahaa, kelee pu keye na-ε ge, a ne pee beeri wo munahaa ki ja. Pu nixhuyo y'a je, na diin juu fere ti na ni Kirisa ni wu saanra ti ni, na yee kabofono nigin (1.000) pye.

* 19:15 Zaburuu 2:9

⁵ Xu u pusamaa ya ta jε wε, fo na she yee kabɔfonɔ nigin (1.000) wu pye w'a fa. Lee jε xujεne nizhiine le. ⁶ Piimu p'a jε xujεne nizhiine li ni ge, pee jε duba nagoo, bani Kile ya pee pye fεεfεε. Xu shuun wo wu da ga já fanha ta pee na wε; ga pee na ba bye Kile ni Kirisa wo saraya jaha shɔɔnrivɔɔ. Pu na ba diin wu yiri wu saanra ti ni na yee kabɔfonɔ nigin (1.000) pye.

Shitaanni ni wu kashen kenε k'a kyεεgi

⁷ Yee kabɔfonɔ nigin (1.000) wu ba fa tuun wemu ni, pu na ba Shitaanni yeege kaso wu ni. ⁸ Shi we wu wa koŋɔ ki kabaya shisheεεε wu beeri na ge, ni wu mege jε Gɔgi ni Magɔgi ge; wu na ba she wee piinne, kɔnhɔ wu wu pinne kashen kaa na. Pu na ba jεhe xuuni ba gba jɔ gbazhenhepya jε wε. ⁹ Pee ya yiri koŋɔ ki kabaya yi beeri na, Kile wo jidaan kulo le, ni w'a piimu pye fεεfεε ge, a p'i she pee pinne maha. Ga, a na di yiri fugba wu ni, na ba pu sɔrogo fo na pu xɔ fεεfεε. ¹⁰ Shitaanni we w'a bi pu piinne ge, a wee di wá wetabaaga nafugibaaga ki ni, kirimu na ki ni. Yaconɔ ke ni tudunmɔ kafinejo wu jε xuu wemu ni ge. Pu na ba gana wá gbee cana fara piige na.

Kiiri wusama keree

¹¹ Lee kadugo na a nε saanra koro nigbɔɔ nivinne la ja, ni we w'a tiin li na ge. A jine ke ni fugba wu baa laha wu jaha taan yee ya ja nige wε. ¹² A nε xuu pu beeri ja sipyigbɔɔ fara sipyitilee na p'a yere saanra koro li jaha taan. A Kitabu pii jɔ di mugi, a Kitabu watii be jɔ di mugi, wee jε Ni Sicumɔ Kitabu we. Kiiri ya kɔn xuu pu beeri na na be ni pu kapyegεe ni, kee kiimu k'a bi ka pee Kitabu pu ni ge. ¹³ Xuu piimu jε suumɔ lohɔ ki ni ge, a kee di pee yeege. A xu ni Adesi be di pu

wo xuu pu yeege. A kiiri di gɔn pu beeri nigin nigin na na be ni pu kapyegεe ki ni. ¹⁴ A xu ni Adesi di wá wetabaaga nafugibaaga ki ni. Kee na ke ki jε xu shuun wo we. ¹⁵ Sipyaa sipya wu jε wu mege niganja ya ta jii sicuumɔ Kitabu wu ni-i ge, wee na wá wetabaaga nafugibaaga ki ni.

21

Fugba nivomɔ ni jine nivonɔ ki keree

¹ Lee kadugo na a nε fugba nivomɔ ni jine nivonɔ ja, bani fugba nizhiime we ni jine nizhiige k'a toro. Suumɔ lohɔ ki be di jε nige wε. ² A nε Zheruzalemu-fomɔ wu be nidiginε ja na yiri fugba we ni Kile yiri, fεfεεε kulo le. Wu yalere ya taga wu kemε ba cenabun jε wε wemu w'a se gbaga ni ge. ³ A nε mujuu la logo na yiri saanra koro li na na: «Kile tateεnge puga ki ke sipyii nine ni, wu na ba diin pu mu. Pee na ba bye wu sipyii. Kile ye pyaa na ba bye pu yiri wá na bye pu Kile. ⁴ Wu na ba pu jesinme tuu. Xu da bye nige wε, yameheε be da bye nige wε, kelee mesuu kelee yama wε. Bani kalεεε k'a toro.»

⁵ Ayiwa, wemu w'a tiin saanra koro li na ge, a wee di jo: «Li wii nε yanmuyɔ yi beeri pye nivoyo.» Lee kadugo na a wu nε pye: «Pu ka, bani nakaara baa pe jomɔ pe ya fiinne na jε can.» ⁶ A wu nε pye sanha: «L'a pye xɔ. Nε jε Alifa ni Omega, jɔkɔnrɔ ni taxɔgɔ. Waga wa wemu na ge, nε na pu kan w'a gba ma ni, jii sicuumɔ pu lobulowii li ni. ⁷ Wemu bu se ta, wee na ba ye yanmuyɔ ye ta; nε na ba bye weefɔɔ Kile, weefɔɔ di bye nε pya. ⁸ Ga fyaara fεε, ni piimu jε Kiriceen wε, ni kakuubyii, ni sipyigbuu, ni dɔdɔɔ, ni sigaanfεε, ni yapεεgaan, ni kafinejuu, pee beeri tashεge na ba bye wetabaaga nafugibaaga kirimu wogo ki ni. Wee jε xu shuun wo we.»

Zheruzalemu-fomɔ wu keree

⁹ Ceeɓbuugoo gbarashuun we w'a jii koŋɔ ki taaxɔɔ li wo kanhagbɔ teheɛ gbarashuun wu na ge, kee bye melekeɛ gbarashuun keɛ ni. A wee meleke wa di ba ne pye: «Pa naha, di cenabun wu she ma na, Dubyapige ki shɔ we!» ¹⁰ A Kile Munaa di jé ne ni, a wu gari ni ne ni faabobotɔngɔ ka na; na she Zheruzalemu she ne na wu na diri na yiri fugba wu ni Kile yiri, fefere kulo le. ¹¹ Kile nɔɔɔ ya bye li na, l'a bi jí, na wii na jaa ba veeri je we, wemu w'a yaa ni peewa kagerenje ka ni kemu mege ki je zhasipu ge. ¹² A kasɔɔɔngɔ nigbɔhɔ ka di kulo li maha. Kujɔɔ ke ni shuun yi bye li na, kujɔɔ beeri meleke nigin ya bye wà. Meye y'a bi ka kee kujɔɔ ki jɔ na. Yee je Izirayeli kponhɔ ke ni shuun wu meye. ¹³ Kujɔɔ taanri ki bye Kile-nɔhɔ ki na, taanri wa di je camutomɔ pu ni, taanri wa di je Kile-parama pu ni, taanri wa di je pe pu parama pu ni. ¹⁴ Kagereye tahaɗaa ke ni shuun wu bye kulo li kasɔɔɔ ki jidaa. Dubyapige ki tudunmɔ ke ni shuun wu meye y'a bi ka kee tahaɗaa ki na.

¹⁵ Meleke wemu w'a jo ni ne ni ge, sannii pubiin l'a bye wu keɛ ni wu kulo le, ni kujɔɔ kee, ni kasɔɔɔ ki taanna. ¹⁶ Kulo li kabaya shishere wu bye nigin. Li jidaa le, ni li kadaa li beeri bye nigin. Meleke w'a kulo li taanna ni lee pubiin li ni. Li jidaa li bye kiloo kabɔfonɔ shuun di xhuu shishere (2.400). Li jidaa, ni li kadaa, ni li tɔngɔ beeri je nigin. ¹⁷ A wu kasɔɔɔ ki peere ti be taanna, a ki peere t'i bye meterelee kelee gbarashuun ni shuun (72), na saha ni sipyii pu wo daanna wu ni. Wee daanna we ninumɔ ni meleke w'a wu wo daanna wu pye. ¹⁸ Kasɔɔɔ k'a yerenje ni zhasipu kagereye ni, kulo l'i je sannii ye pyaa ba veeri nivyen je we, wemu ya wii na jaa

ge. ¹⁹ Kulo li kasɔɔɔ ki jidaa l'a bi keme yaa ni peewa kagereye nizaaya tuuyo beeri ni. Nɔhɔdaan wo tahana li je zhasipu kagereye, tahana shuun wuu li je safiiri, taanri wuu li je agati, shishere wuu li je emeradi. ²⁰ Kaguro wuu li je onikisi, gbaara wuu li je sariduwani, gbarashuun wuu li je kirisoliti, gbarataanri wuu li je berili, gbarashere wuu li je topazi, ke wuu li je kirisopasi, ke ni nigin wuu li je yasenti, tahana lisana je ametisiti. ²¹ Kulo li kujɔɔ gburaya ke ni shuun wu je peewa koon pyaa ke ni shuun. Gbura nigin beeri je koon pile nigin. Kulo li pinnere kpeenge ki je sannii ye pyaa ba veeri nivyen je we, wemu ya wii na jaa ge.

²² Ne ta Kile-peenje pugbɔhɔ ja lee kulo li ni we, bani Kafɔ Kile, Se Beeri Fɔɔ ni Dubyapige ke, peeye pyaa ki je lee kulo li Kile-peenje pugbɔhɔ. ²³ Lee kulo li mago je caɗa kpeenge, kelee yenje wogo na we. Bani Kile wo nɔɔɔ we wu je li kpeenge. Dubyapige ki ni kpeenge ki ma foro, na jí xuuni. ²⁴ Shi wu na ba jaari kee kpeenge ki na. Koŋɔ ki saannaa na ba ni pu naafuu wu ni na pa gan lee kulo li mu. ²⁵ Lee kulo li kujɔɔ na ba mugi yaha caɗa ni, ki shiin di wa da ga dɔ be we. Bani piige wa da ga wɔ wà we. ²⁶ Saannaa pu wo naafuu wu kadugo na, shi wu wo fanha ke, ni wu baraga ki na ba se na gaan lee kulo li mu. ²⁷ Yanmunɔngɔ ka shishiin da ga jé wà we, kelee katanhana pyeɔɔ, kelee kafinejo we, ga fo piimu ye meye y'a ka Dubyapige ki jii sicuumɔ Kitabu wu ni ge, pee ye pu da jé li ni.

22*Nii sicuumɔ gba lohɔ ki keree*

¹ Ayiwa, lee kadugo na a meleke wu jii sicuumɔ gba lohɔ she ne na, kee ya jí ba veeri nivyen je we,

wemu ya wii na jaa ge. Kee bi foro Kile ni Dubyapige ki saanra koro li ni, ² na fuu kulo li pinnerε kpeenge ki niñε ni. Tige tuugo nigin wa bye wà, kee jε jii sicuumɔ tige ke, kee bye wee gba wu kabaya shuun wu na. Yee funɔ ni tɔɔjii kε ni shuun k'a nagoo pyi. Yenε beeri ni ki nagoo. Kee tige tuugo ki wεε ya shi wu sipyii pu cuunɔ. ³ Lanɔ da ga bye nige bada wε. Kile ni wu Dubyapige ki wo saanra koro li na ba bye lee kulo li ni. Kile wo kapyebyii pu na ba wu peλε. ⁴ Pu na ba wu jaha ja, wu mεε na ba bye pu gbahaa na. ⁵ Piige da ga wɔ nige wε. Pu mago da ga bye sokinna kpeenge, kelee cana kpeenge na wε. Bani Kafɔ Kile ye pyaa na ba kpeenge yeege pu mu, p'a gori yaha saannaa fo gbee.

Yesu taapana ya teeñε

⁶ Lee beeri kadugo na a meleke wu ne pye: «Nakaara baa pe jomɔ pe ya fiinne, na jε can. Kafɔ Kile we w'a wu Munaa li kaan Kile tudunmɔ pu mu ge, keree kiimu k'a yaa na pye jeri funɔ ni ge, wee w'a wu meleke wu tun wu pa kee keree ki she wu kapyebyii pu na.» ⁷ A Yesu di jo: «Li wii, Ne na ba jeri funɔ ni. Wemu w'a kuu we Kitabu we wo kapajuuro ti jomɔ pu mu ge, wee jε duba pya.» ⁸ Ne Yohana ya kii keree kii logo, na ki ja be na jii na. Ba ne ki logo, na ki ja be wε, meleke wu w'a bi ki she ne na ge, a ne nuguro sin wee fεε ni, na ganha na giin di wu peλε. ⁹ A wu ne pye na ne ganha bu da lee pye wε, na Kile wo kapyebye wee jε, ba ne ni na cebooloo Kile tudunmɔ pu jε wε, ni piimu beeri p'a kuu we Kitabu we jomɔ pu mu ge, na ne w'a Kile peλε. ¹⁰ Lee kadugo na a wu ne pye sanha: «Ma ganha bu da we Kitabu we wo kapajuuro ti jomɔ pu tɔ wε, bani pu pyeduun w'a teeñε. ¹¹ Wemu wu jε sipyitiibaaga ge, wee wu kori wu tiibaara ni. Wemu

w'a nɔhɔ ge, wee di gori wu nɔhɔmɔ ni. Wemu w'a tii ge, wee wu kori wu tiime ni. Wemu wu jε fεfεε ge, wee di gori wu fεfεε ni.»

¹² A Yesu di jo sanha na: «Li wii, ne na ba jeri funɔ ni. Ne wo saraa yanmuyɔ yi wa na kenε ni, kɔnhɔ di sipyii pu beeri nigin nigin saraa na be ni pu kapyege ni. ¹³ Ne jε Alifa ni Omega, nizhiime ni sama, jɔkɔnɔ ni taxɔgɔ.» ¹⁴ Piimu p'a pu faya jii, kɔnhɔ p'i já jii sicuumɔ tige pya wa ta, p'i jé kulo li kujɔgɔ ki ni ge, pee jε duba nagoo. ¹⁵ Ga puun, ni sigaanfεε, ni dɔdɔɔ, ni sipyigbuu, ni yaperegaan, ni kafineye ya dan piimu beeri ni ge, ni piimu beeri p'a kafineye kɔn ge, pee beeri na gori yaha kadaan li na. ¹⁶ Ne Yesu w'a na meleke wu tun yee mu, wu she kii keree kii paari n'a daa fεε pu mu egilizii pu ni. Ne jε saannaa Dawuda tuugo shen, na jε wu kpɔn shen; jimugunɔ wɔɔ li l'a jii ge, lee ne jε.

¹⁷ Kile Munaa le, ni cenabun w'a jo: «Pa!» Wemu w'a yi logo ge, wee be wu jo: «Pa! Waga wa wemu na ge, wee wu pa. Nii sicuumɔ lɔhɔ ki kaa jε wemu beeri na ge, wu pa ki gba mamama ni.»

Jomɔ pu taxɔgɔ

¹⁸ Sipyii piimu p'a we Kitabu we wo kapajuuro ti jomɔ pu nuri ge, n'a da pee beeri sɔnmi yaha jo, wa bu la fara pee jomɔ pu na, kanhama pemu keree k'a ka we Kitabu we ni ge, Kile na ba pee fara weefɔ mu. ¹⁹ Wa shiin bu la wuu we Kitabu we wo kapajuuro ti jomɔ pu ni, Kile na ba weefɔ niñε wolo jii sicuumɔ tige ke, ni fεfεε kulo li ni, yee yemu keree k'a ka we Kitabu we ni ge. ²⁰ Wemu w'a kii keree kii can fiinne jo ge, wee ya jo: «Uun, n'a da ba jeri funɔ ni.» Amiina. Mu wu pa, wu Kafɔ Yesu.

²¹ Wu Kafɔ Yesu wo niime wu wu pye yi beeri mu. Amiina.